LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԻՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 1 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3643 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԴՐԱՑԻՆ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ, ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ...

Այս եղանակն է որ կը հնչէ երկիրէ երկիր, հետզհետէ աւելի զօրանալով, խտանալով, չեշտուելով :

Անշուշտ ճիշդ այս բառերը չեն որ կը գործածուին, բայց մէկ է իմաստը:

Այստեղ կ'ըսեն,— Դրացին կը գործէ, մենք անվերջ կը վի-ճինք: Ուրիշ տեղ մը, աւելի կոպիտ.— Դրացին թնդանօթ եւ օդա-նաւ կը դիզէ, մենք՝ խօսք եւ ծրագիր :

Կայ երրորդ շարք մըն ալ, որ վայրկեան չի կորսնցներ հարեւաններուն թարթափումներն ու ներքին խառնակութիւնները օգտագործելու, եւ շօգեպինդ գործելու համար :

Այս բոլորը մեքենաբար կը ստեղծեն մթնոլորտ մը, որ վա-տօղ, ամէն պարագայի մէջ անստուգութիւն կը բուրէ:

Երբեք այսքան չարաշուք համեմատութիւններ չէր ստացած «սրբազան եսասիրութիւնը» :

Առողջ, բնական ինքնապաշտպանութեան յաջորդած է տխ-տուր, պայթուցիկ մոլեռանդութիւն մը, որուն վտանգները հե-ռացնելու համար՝ այլեւս անզօր կը համարուին սովորական մի-ջոցները :

Այս անողոք իրականութիւնը անգամ մը եւս շեշտուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 100րդ նստաշրջանին առթիւ, որ ապահովաբար պիտի վերջանայ սովորական քաշքշուքներով : Միշտ ի վնաս անոր որ խեղ չունի կանթեղին մէջ :

Այսպէս, օրակարգի խնդիրներէն մէկը, Ալէքսանտրէթի բնակչութեան ձեւակերպութեանց հարցը, որուն համար փոթորիկ բարձրացուց Թուրքիա, անուշի կապուեցաւ մէկ - երկու տեսակցութիւններով: Էնկիւրի օգտուելով արեւմտեան Եւրոպայի կացութենէն եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի բազմաղբաղ վիճակէն, յաջողեցաւ ընդունիլ տալ իր դիտողութիւններն ու պայմանները : Եւ արդէն կազմուած է նոր յանձնախումբ մը, ընտրական յանձնաժողովին տեղեկագիրը քննելու եւ Թուրքիոյ գոհացում տալու համար :

Մինչ այս մինչ այն, Թուրքիա կը շարունակէ զաղթական հոսեցնել դէպի Սանճաք, իր կասկածելի մեծամասնութիւնը բազմապատկելու եւ քուէ շահելու համար :

«Յառաջ»ի իրազեկ թղթակիցը շարք մը նամակներով լայնօրէն պարզեց այս նոր խաղը, այնպէս որ չենք ուզեր երկարել: Միայն թէ, այս առթիւ ալ կը յիշեցնենք, որ Սանճաքի Հայերուն առաջին պարտականութիւնն է արթնութիւն եւ լրջութիւն: Մանաւանդ որ, անխուսափելի են նոր անակնկալներ, ընտրական պայքարին առեն, յառաջիկայ ապրիլին :

Ազգաժողովին սնանկութեան վերջին եւ աւելի փայլուն արարը կը կազմէ չինական պատերազմը :

Ինչպէս Եթովպիա, Չինաստան եւս Ժընեւի դուռներն ինկաւ, օգնութիւն խնդրելու, գոնէ դրամ եւ զէնք ճարելու համար :

Այս տեսակէտէն, թերեւս աւելի «բախտաւոր» եղան Եթովպիան եւ Սպանիան :

Առաջինը այն մխիթարութիւնն ունեցաւ որ 50 ազգեր հանդիսաւորապէս դիրք բռնեցին Իտալիոյ դէմ, եւ որոշ գործողութիւններ ալ տրուեցան,— թէեւ պատերազմը կը շարունակուէր անասելի դաժանութեամբ. Սպանիան ալ ունեցաւ ունկնդրութեան ընդունելու: Բանաձեւեր մշակուեցան, յանձնաժողովներ կազմուեցան, զանազան որոշումներ ալ տրուեցան, — թէեւ պատերազմը կը շարունակուէր անասելի կատաղութեամբ, միեւնոյն ժողովուրդի զաւակներուն միջեւ, առանց խնայելու նոյնիսկ մանուկներուն եւ կիներուն ...

Մինչդեռ Չինաստանի բախտը ծուռ գնաց առաջին օրէն, նոյնիսկ թուղթի վրայ:

Անցեալ հոկտեմբերին Պրիւքսէլի մէջ ժողովի հրաւիրուեցան 9 պետութիւններ, որոնց մէջ նաեւ Ճափոնն ու Գերմանիան : Բայց գործը վիժեցաւ ինքն իրմով:

Այնուհետեւ Չինացիները սկսան ծեծել մեծ մայրաքաղաքներու եւ Ժընեւի դուռները: Եւ ահա վերջին ելքը.— Չորս գլխաւոր պետութիւններ որ անմիջական շահեր ունին Ծայր. Արեւելքի մէջ, ի զուր կը փորձեն բանաձեւ մը գտնել, գործնապէս միջամտելու եւ պատերազմը դադրեցնելու համար: Խ. Միութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ, որպէսզի Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայնին եւ գործի ձեռնարկեն : Այս երկու պետութիւնները չեն ուզեր աւելի բարդացնել կացութիւնը, առանց Մ. Նահանգներու մասնակցութեան. իսկ այս վերջինն ալ յամառօրէն կառչած կը մնայ իր ուրոյն քաղաքականութեան, ինչպէս աշխարհի բոլոր գործերուն մէջ :

Ուրեմն, Ազգաժողովին քարտուղարներուն կը մնայ խմբագրել բանաձեւ մը, «ջերմ համակրանքով», «ցաւ ի սիրտ», — եւ պատերազմը պիտի շարունակուի, ինչպէս եղաւ կարսէն մինչեւ Եթովպիա :

Ահաւասիկ այս մթնոլորտին մէջ է որ հետզհետէ աւելի վարակիչ եւ ծաւալուն հանգամանք մը կը՛ ստանայ կախարդական կանչը,— Դրացին կը զինուի, կը գործէ, իսկ մե՞նք ...

Եւ ամէն մէկը այս հարցումն ուղղած առեն, աւելի ճիշդ՝ այդ իսկ պատրուակով, թափ մը, թեւ մը աւելի կուտայ ծրագրուած սպառազինութեանց: Շատերը անկարելին կը փորձեն, ոչ միայն զինարշաւը բազմապատկելու, այլեւ դրացիէն աւելի կանուխ լրացնելու համար :

Վերջին օրինակը «խաղաղասէր» Ամերիկան ընծայեց, մէկ միլիառ տոլար վարկ պահանջելով, մասնաւորապէս հարիւր նոր մարտանաւերու շինութեան եւ բանակին յաւելման համար :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՀՌԵԼԻ ԿՐԱԿ ՄԸ ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ ՎՐԱՅ

Զոհերուն թիւը կը հասնի 1000

Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմին սկիզբէն ի վեր, ամէնէն ահռելի ռմբակոծութեան ենթարկուեցաւ Պարսելոնա քաղաքը, կիրակի առտու: Պաշտօնական զեկոյցը մեռեալներուն թիւը կը հաշուէր 155, որոնց 47ը մանուկներ, 45ը կիներ եւ 63ը այրեր: Իսկ օտար թղթակիցները կը հաստատեն թէ մեռեալներուն թիւը հազարէն աւելի է, վիրաւորներն ալ՝ 900, համաձայն ոստիկանական տեղեկագրին: Ռմբակոծութիւնը հաւասարապէս վնասեց քաղաքին թէ՛ չէն եւ թէ՛ աղքատիկ թաղերուն: Հրշէջներ եւ քաղաքացիներ ելեկտրական լոյսերով եւ ջահերով մտան աւերակներուն մէջ, դիակներ հաւաքելու համար: Քաղաքը միայն 2ուկէս ժամ հանգիստ ունեցաւ մէկ ռմբակոծութենէն միւսը: Օդային թորփիլներ, որոնց իւրաքանչիւրը 1000 լիպրա կը կշռէր, քաղաքին վրայ տեղացին երկրորդ յարձակման առեն :

Առաջին յարձակումը տեղի ունեցաւ առտուան ժամը 9ին, երբ քաղաքին բնակիչներուն մեծ մասը անկողինն էր կամ ճամբայ ելած էր դէպի եկեղեցի: Ռմբակոծութիւնը տեւեց հինգ վայրկեան : Ժամը 11.30ին օդանաւային յարձակումը վերսկսաւ աւելի կատաղօրէն : Հակօդային թնդանօթները ի զուր կրակ կը տեղային ռմբաձիգ օդանաւերուն դէմ: Այս ռմբակոծութիւնը տեւեց 16 վայրկեան: Հազարաւորներ որոնք եկեղեցիէն կը վերադառնային, ոստիկանները, բանուորները եւ հրշէջները ազդին անդին ինկան պատսպարան ճարելու համար: Կ'ըսուի թէ աւելի քան 400 ռումբ արձակուած է երկու յարձակումներու ընթացքին: Թղթակից մը կը գրէ թէ պատսպարանի մը 108 մանուկներէն 25ը միայն ողջ մնացին, երբ ռումբ մը կործանեց շէնքը: Ուրիշ բազմաթիւ շէնքեր քանդուեցան կամ ծանր վնասներ կրեցին: Ռմբակոծութիւնը կատարուած է առանց որ եւ է զինուորական նպատակի: Ռումբերէն շատերը ուղղուած էին այն բազմամարդ թաղերու վրայ: Կ'ըսուի թէ ռմբակոծութենէն առաջ կառավարական ձայնասփիւռ առաջարկած է դադրեցնել ազատ քաղաքներու ռմբակոծութիւնը: Ազգայնականները պատասխանած են թէ «որ եւ է համաձայնութիւն մարքսեան խուժանին հետ՝ պիտի անպատուէ ճշմարիտ Սպանիան որ կը կռուի նոր կարգուսարք մը հաստատելու համար» :

Անիրաւութի՞ւն է գործուեր...

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ՝ իբրեւ հետեւանք Կեդր. Կոմիտէի վերջին հրահանգին, պայքար մը բացուած է այն «դիմակաւոր թշնամիներուն դէմ որոնք չափազանցութեան տանելով արթնութիւնը, իրականին մէջ կ'ուզեն կազմալուծել բոլշեւիկեան վարիչ խաւերը» :

Այսպէս, «Իզվեստիա» կը պատմէ թէ ոմն Սիլքին, պաշտօնատար Ուկրայնայի կրթական գործավարութեան, Խարքովի շրջանին մէջ պաշտօնանկ ըրած է 35 ուսուցիչներ, սնոտի պատճառներով, եւ կը պատրաստուէր ուրիշ 42 հոգի ալ սեւ ցանկը անցընել: Սիլքինի զոհերէն մէկը, ուսուցիչ Քիչայեւ, արձակուած է իբրեւ հայրենամոլ, որովհետեւ յայտարարեր է ճառի մը մէջ----«Կեցցէ ռուս մեծ ժողովուրդը» :

Միւս կողմէ, ընդհ. դատախազ Վիշինսկի տեղեկագրով մը դիտել կուտայ թէ բազմաթիւ քաղաքացիներ դատի կը յանձնուին անիրաւաբար: Այսպէս, վերջին քննութեան մը համաձայն, ստուգուած է որ Մոսկուայի մէջ դատի կանչուած քաղաքացիներու 25 առ հարիւրին մեղադրանքները լուրջ հիմ չունին: Վիշինսկի այս կացութիւնը կը վերագրէ «ժողովուրդի թշնամիներ Պաշուկանիս եւ ընկ. տարիներէ ի վեր սրսկած իրաւագիտական ոչնչականութեան»? Ամբաստանեալ Պաշուկանիս, նախկին վերատեսուչ Մոսկուայի իրաւագիտական համալսարանին եւ օգնական դատական գործավարութեան, 1937 յուլիսին ամբաստանուեցաւ թէ վնասակար տեսութիւններ կը տարածէ եւ կը խախտէ խորհրդային իրաւագիտութեան հեղինակութիւնը :

Իբրեւ եզրակացութիւն, ընդհ. դատախազը կը յանձնարարէ այսուհետեւ ուշադրութիւն ընել, իրարու հետ չշփոթելով հանրային բարոյականի յանցանքները եւ կառավարութեան դէմ գործուած ոճիրները :

Մոսկուայի դրամները վար դրուեցան

Հռոմի թերթերը կը գրեն թէ Միլանի դատարանը որոշեց գրաւել Խ. Միութեան պատկանող բոլոր շարժուն ստացուածքները, մինչեւ 25.785.434 լիր, վրան աւելցնելով 20.000 լիր իբրեւ ծախք եւ մէկ միլիոն ալ իբրեւ տոկոս: Այս բռնագրաւումը կատարուած է Իտալիոյ Պողպատի ամէնէն կարեւոր գործարաններէն մէկուն կողմէ եւ հաղորդուած է խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան: Թերթերը կ'ըսեն թէ այս դատավճիռը կ'ապացուցանէ որ Խ. Միութիւնը չէ վճարած իր պարտքերը, ինչպէս կը յայտնէր վերջերս պաշտօնական զեկոյց մը :

Օտարականներու հսկողութիւնը Սէն-է-Ուազի մէջ

Կիրակի առտու ոստիկանական կարեւոր հսկողութիւն մը կատարուեցաւ Մորսան - Սիւր - Օրժի մէջ (Սէն է Ուազ): Երկու հարիւր պահակներ, 40 գաղտնի ոստիկաններ եւ տեսուչներ Քորպէյլի փոխ - նահանգապետին ներկայութեան բաժնուեցան զանազան տուներու վրայ, ստուգումներ կատարելու համար: Գործողութեան նպատակն էր ստուգել վարձակալներուն եւ մանաւանդ օտարականներուն իրական վիճակը եւ տեւեց մինչեւ ժամը 11: Քաղուած տեղեկութիւնները հաղորդուեցան նահանգին ոստիկանական տեսչութեան :

ԱՀՌԵԼԻ ՊԱՅԹԻՒՆ մը տեղի ունեցաւ Հռոմի մօտ, վառօդարանի մը մէջ, ուր կ'աշխատէին 6000 բանուորներ: Ժամանակին լուր առնուած ըլլալով, կարելի եղաւ դուրս հանել բանուորները: Բայց եւ այնպէս մեռան 40 հոգի: Վիրաւորներուն թիւը 200ը կ'անցնի, մեծ մասով կիներ եւ մանուկներ, որոնք շրջակաները կը բնակէին: Արկածին պատճառ եղած էր անզգոյշ բանուոր մը :

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ԶԱՆԳԱԿԱՏՈՒՆԸ «ԲԱՄ, ՓՈՐՈՏԱՆ» Կ'ՈՐՈՏԱՅ

Լիոնի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Լիոնի կաթոլիկ աշխարհը եւ հայ գաղութը հայկական արարողութիւն մը ապրեցան այսօր, կիրակի, Առաջնորդարանիստ մայր- եկեղեցիին՝ Փուրվիէրի մէջ: Պատարագեց հայ կաթոլիկ համայնքին Պատր. Կաթողիկոս Աղաջանեան արք. որուն կը սպասաւորէին Լիոնի Կարտինալ Ժերլիէի փոխանորդները: Արարողութիւնը, համակ հայածէս եւ հայաշունչ, Կոլուաններու այս հին կեդրոնին եւ քրիստոնէական եկեղեցիներու այս հնագոյն վայրերէն մէկուն մէջ, փայլուն, թէեւ փոքր մէկ ճաշակը կուտար ահագին եկեղեցին լեցնող Ֆրանսացի բարեպաշտ թէ հետաքրքիր խուռն բազմութեան: Երգեհոնը կ'աւելցնէր ներդաշնակութիւնը, Յիսուսեան Հայրերու հայերէն առոգանութեամբ եղանակած մեղեդիներով: Պատարագի միջոցին՝ Սուրիական կաթոլիկ միսիոնարութեան հին Հայրերէն մին, ճիշդ Փարիզի մէջ եղածին եւ «Յառաջ»ի կողմէ տեղեկագրուածին պէս, պանծացուց հայ ցեղը, իր տառապանքին մէջ իսկ մեծ եւ պատմական: Ո՛հ, իցիւ այս ոգիով քիչ մըն ալ դիւանագէտ եւ քաղաքագէտ տարրը տոգորուած ըլլար :

Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի յուզիչ եւ տպաւորիչ չեշտ մը տուաւ արարողութեան, այն էր որ եկեղեցիին զանգակատունը, պատարագէն առաջ եւ պատարագէն վերջ երկար թափորի միջոցին, «Բամ փորոտան» յաղթական օրհներգութեան զոռ կանչը կ'որոտար, Լիոնի կարտինալ արքեպիսկոպոսին եւ իր արժանաւոր ներկայացուցիչներուն յոյժ համակրական կարգադրութեամբ: Բովանդակ Լիոնի վերեւ բարձրացող այս վեհաշնորհ եւ հրաշագործ մայր - եկեղեցիին կարծես արծաթեայ այս ծափողջոյնը կ'արձագանգէր բնականաբար Հանրապետութեան երկրորդ մայրաքաղաքին մինչեւ ծայրերը:

Միեւնոյն առեն բարեպաշտիկ լռութիւնը առ հասարակ կը սաւառնէր Ֆրանսացի թէ հայ հազարաւոր ունկնդիրներուն վերեւ, եւ արարողութիւնը վերջացաւ, ուրիշ Հայազգի ազնիւ կրօնաւորի մը յիսուսեան Հայր Դաւիթի ծանուցումով, թէ Աղաջանեան կաթող. կէսօրէ վերջ պիտի ընդունի հայ գաղութը Առաջնորդարանի սրահին մէջ եւ ապա պիտի մեկնի Ս. Շամոն եւ Տէսին: Յետոյ ուղղակի Մարսէյլ, դէպի Պէյրութ ճամբայ ելլելու համար :

Ցաւալի է որ Լիոնի բոլոր թերթերուն մէջ «Փռօկրէ» միայն տող մը բան չգրեց բոլոր այս եղածներուն վրայ, մինչ նոյն... ազատական թերթը Մարոնիներու եւ Ասորիներու պատրիարքներուն ներկայութեան առթիւ չէր թերացած պատկերաւոր հրատարակութիւններ ընելու: Այս ալ կ'երեւի պատիւ մըն է նոյն թերթին համար :

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Ե. Տէր Յով-հաննէսեան	200
Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Մարսէյլ	100
Գումար՝	300
Յունուար 27ի գումարը	2657
Ընդհ. գումար	2957

Ծանօթ.— Տէր եւ Տիկին Ե. Յովհաննէսեան կը խոստանան հինգ տարի շարունակաբար վճարել 200 Ֆր., յաւերժացնելու համար իրենց վաղամեռ զաւկին յիշատակը :

ՁԵԿՈՅՑ ՄԸ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Վարչապետական դիւանը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց կիրակի օր.—

Առտուան թերթ մը այս առտու տեղեկութիւն մը հրատարակած էր, որուն համաձայն իբրեւ թէ վարչապետ Պ. Շոթան որոշած է լիազօրութիւն խնդրել Խորհրդարանէն, դրամական խնդիրներու համար: Վաւերականութեան աւելի մեծ երեւոյթ մը տալու համար այս լուրին, խմբագիրը կը պատմէր թէ տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է վարչապետ եւ Պ. Քայեոյի միջեւ, անգլիական դեսպանատան մէջ: Վարչապետը վճռապէս կը հերքէ այս վերագրումները.— 1. Ան երբեք տրամադրութիւն չունի որ եւ է լիազօրութիւն խնդրելու խորհրդարանէն.— 2. Ան վճռած է պաշտպանել դրամը եւ խորտակել շահադիտական խաղերը, դրամական ազատութեան եւ եռանդամ համաձայնութեանց շրջանակին մէջ.— 3. Ան որ եւ է տեսակցութիւն մը չէ ունեցած Պ. Քայեոյի հետ անգլիական դեսպանատան մը, ոչ այս, ոչ ալ ուրիշ որ եւ է հարցի մասին :

Ուրեմն, եղածը ամբողջովին սուտ լուր մըն է, դիտակցօրէն տարածուած եւ կրնայ խախտել ազգին վստահութիւնը իր դրամին վրայ: Այս պարագան կը կազմէ յանցանք մը որ նախատեսուած է 1936 օգոստոս 20ի օրէնքով, եւ խնդիրը յանձնուած է դատական նախարարին :

Փոթորիկին աւերները Ֆրանսայի մէջ

Շաբաթ եւ կիրակի օր անսովոր փոթորիկ մը ծանր արկածներ պատճառեց ինչպէս Անգլիոյ եւ ուրիշ հարեւան երկիրներու, նոյնպէս Ֆրանսայի մէջ: Վիլժիւֆի մէջ 12 տարեկան աղջիկ մը, Ժաքլին Սարուլ, երբ կ'անցնէր Ֆոնթենէպլոյի ճամբէն, հովը ուռեցնելով քղանցքը, զինքը օդին մէջ նետեց մինչեւ մէկ մեթր բարձրութեամբ: Աղջնակը յետոյ գետին ինկաւ եւ մնաց անկենդան: Հացագործ կին մը որ նոյն ճամբէն կ'անցնէր, տեսաւ արկածը եւ օգնութեան փութաց, բայց այդ պահուն պատին դէմ դրուած փեղկ մը աղջկան վրայ ինկաւ, իսկ ինքն ալ գետին փռուեցաւ: Երբ աղջիկը վերցուցին, արդէն մեռած էր :

Կիրակի առտու նոր մրրիկ մը պայթեցաւ քաղաքին ամէն կողմը: Շան դ'Էլիզէի պողոտային վրայ ծառեր արմատախիլ եղան եւ սրճարաններու ծածկոցներ փրթան: Վերսայլի մէջ խոշոր ծառեր տապալեցան եւ հեռագրական թելեր խորտակուեցան: Բաւական ծանր վնասներ պատահեցան այդ շրջանին մէջ : Քոլոնպի մարզարանին մէջ փոթորիկը տապալեց ելեկտրական ձողերը, խանգարելով Արժանթէօյ - Փարիզ երկաթուղին :

Աւելի ծանր արկածներ պատահեցան գաւառի մէջ: Շոմոնի կողմը բազմաթիւ ծառեր արմատախիլ եղան, հեռագրական ձողեր տապալեցան, ճամբաներ եւ երկաթուղիի խզուեցան: Տեղ - տեղ կարկտախառն անձրեւ տեղաց: Դեռ կարելի չէ եղած հաշուել նիւթական վնասները: Ծովն ալ կատղած է :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՂՆԵՐՈՒՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Մաքրագործումները, բանտարկութիւնները եւ գնդակահարութիւնները կը շարունակուին Խորհ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ, նորանոր զոհեր խլելով անհաբեկ ժողովուրդներէն:

Ստալինեան շրջանակը համառօրէն միտք մը յղացած է՝ ոչնչացնել անոնք, որոնք կ'ոչնչացնէին ուրիշները, որովհետեւ կը պարզուի որ կարգ մը թռած գլուխներ զոհ գացած են զանազան «կարիէրիստներու» սադրանքներուն եւ բանսարկութիւններուն: Տեսակ մը զուեշտ է խորհրդային Ոլիմպոսի դէմքերէն Միխայիլ Կոլցովի գրութիւնը («Պրաւդա», 17 Յունուար): Նախապէս Կոլցով գրած էր յօդուած մը, ճաղկելով այն բոլոր զրպարտիչները եւ «անհոգիները», որոնք հարուածներ կուտային կուսակցական լաւագոյն տարրերու գլխուն: Այս յօդուածին առթիւ Կոլցով նամակներ առած է ընթերցողներէն, որոնք կը հաստատեն զրպարտութիւններու գոյութիւնը: Կոլցով նոր է տեսեր թէ մինչեւ ո՞ւր կ'երթայ «անամօթութիւնը սրիկաներու, որոնք կ'ուզէին իրենց սեփական եւ իրական մեղքերն ու ոճրագործութիւնները բարդել ուրիշներու վրայ»: Կոլցովն ալ մասնաւոր ուսումնասիրութիւն մը կատարած է մատնիչներու «տիպ»երու մասին, բաժնելով զանոնք երեքի.—

Առաջին «տիպ»ի պատկանողը «կուզայ գրասենեակ, կը նստի գրամեքենայի քով եւ կը սկսի վրան աշխատիլ, իբր թէ գաղտնի գրութիւններ կը պատրաստէ: Կը գրէ զանազան սուտեր իր աշխատակիցներու մասին: Կը գրէ, բայց ոչ թէ փաստեր, այլ հնարած բաներ, սուտեր, ակնարկներ եւ յաճախ զարշելի զրպարտութիւններ: Ան հնարած է նաեւ յատուկ դարձուածքներ այս առթիւ, օրինակ, «տղեկալներ կան կարծելու», «համաձայն հասած տեղեկութեանց», «կասկածելի ընթացքը» եւայլն:»

Կրնա՞յ արդեօք ընթերցողը լրիւ ըմբռնել այս տողերուն ողբերգական իմաստը: Մարդը սուտեր կը հնարէ, եւ այդ սուտերուն հիման վրայ ահա երկու տարի է որ կ'ոչնչանան «փաշիզմի կապուած չուները»: Ո՞վ գիտէ թէ ի՛նչ «տիպեր» Հայաստանի եւ Թիֆլիզի մէջ խմբագրած են բազմաթիւ Ամատունիներու «ժունալ-ները»:

Սակայն դառնանք յօդուածին եւ տեսնենք զրպարտիչի երկրորդ «տիպը»:

«Երկրորդ տիպը «կարիէրիստն» է: Ան ոչ ընդունակութիւն ունի, ոչ ալ աշխատելու կարողութիւն եւ տրամադրութիւն: Ան կը ֆրֆրէ ֆսան տարուան հնութիւն ունեցող զանազան կեղտոտ խնդիրներ եւ կ'ահաբեկէ շրջապատը, նպատակ ունենալով ադմկել թէ ինչպէ՛ս ինք կը պայքարի թշնամիներուն եւ վնասարարներուն դէմ:»

Այսպէս արդեօք չեղա՞ւ Հայաստանի դժբախտ այլ միամիտ վարիչներուն համար, որոնց վիզին փաթթեցին «տրոցկիստական» մեղքեր:

Գալով երրորդ «տիպին», Կոլցով կը գրէ.— «Անիկա անհոգի, վախկոտ, հակակուսակցական, միայն ինքզինք խորհող հակախորհրդային բիւրոկրատն է: Ան կը մտածէ միայն իր մասին, իր բարօրութեան մասին, նոյնիսկ ի գին ազնիւ աշխատաւորներու դժբախտութեան»:

Երբ այս երրորդ «տիպը» կը ստանայ զեկուցում երկրորդ «տիպէն», «ան, առանց վայրկեան մը մտածելու, իսկոյն աշխատանքէ կը զրկէ այն մարդը, որուն մէկ հեռաւոր ազգականին ամուսինը իբր թէ դիմակազերծ վնասարար մըն է»:

Եւ այսպէս Խորհրդային Միութեան մէջ մաքրագործումներու գաղտնիքը որոշ չափով պարզուած է: Մերկացումներու մեծ մասը կը կատարուի զրպարտութեանց հիման վրայ: Բայց մի՞թէ կեդրոնը, որու հրահանգները կը գործադրուէին տեղւոյն վրայ, անտեղեակ է այս զզուելի կացութենէն: Կը կարծենք թէ ոչ: Կրեմլը նպատակ ունի ահաբեկել բնակչութիւնը եւ կուսակցութիւնը, «յարմար գետին մը» պատրաստելով ընտրութիւններուն եւ միաժամանակ օգտուելով առիթէն՝ ուժեղ հարուած մը հասցնելու համար «դաշնակից» հանրապետութեանց մէջ «բոյն դրած բուրժուական ազգայնականութեան»: Եժովի վարչական մեքենան ճշդութեամբ կատարած է հրամանը: Սակայն ժողովուրդին եւ օտարներու աչքին «արդար» երեւալու մտահոգութեամբ, Կրեմլը, ըստ իր սովորութեան, մեղքը կը ձգէ վարչական մեքենային տեղական ներկայացուցիչներուն վրայ եւ անշուշտ պիտի ձեռնարկէ մասամբ նաեւ «մաքրագործողներու մաքրագործումին»:

Սովորական ըմբռնումով, ողջամիտ մարդոց համար այս հրէշային գործերը միայն զզուանք կրնան պատճառել: Իսկ Խորհ. Միութեան համար կը կազմեն սովորական բաներ:

Նախապէս Կոլցովներու կողմէ արծարծուած այս հարցերուն ընդառաջ կ'երթայ կեդրոնը եւ կուտայ պաշտօնապէս իր հաւանութիւնը («Պրաւդա», 19 Յունուար) գրելով թէ «կուսակցական կազմակերպութիւններ կատարելով շատ մեծ աշխատանք, այն է մաքրագործելով մեր շարքերը «տրոցկիստ-փաշականներու գործակալներէն», այդ աշխատանքի ընթացքին թոյլ կուտան սխալներ, որոնք կը խանգարեն երկերեսանիներու, լրտեսներու եւ վնասարարներու մերկացման գործը»:

Կուսակցական կազմակերպութիւնները չեն զբաղիր կուսակցականին անձնաւորութեամբ, դժգոհութիւն յառաջ կը բերեն շարքերուն մէջ, իսկ այդ դժգոհութենէն կ'օգտուին Թրոցկիականները եւ վիրաւորուած ընկերները կ'առաջնորդեն դէպի «իրենց ճահիճը»: Կուսակցական բանաձեւը դիտել կուտայ թէ կուսակցութեան մէջ կան մարդիկ, «որոնց համար կուսակցութենէն հազարաւոր մարդիկ դուրս վռնտելը ոչինչ բան է»: Կան բազմաթիւ փաստեր, երբ կուսակցական կազմակերպութիւնները, առանց ըստուգումի, անհիմն զրպարտութիւններով դուրս կը հանեն կուսակցութենէն անդամները, կը զրկեն զանոնք աշխատանքէ, եւ յաճախ, առանց պատճառի զանոնք կը ներկայացնեն իբրեւ ժողովուրդի թշնամիներ»:

Եւ այս բոլորը «կ'ըլլան ծածկուած տրոցկիստներ», որոնք կ'աշխատին հալածանքներով «մեր շարքերուն մէջ ստեղծել անվստահութիւն եւ ոչնչացնել բոլշեւիկ ղեկավարները»:

Խնդիրը պարզ է.— Երէկուան իր տուած հրահանգը կուսակցութիւնը այսօր կը ձգէ... տրոցկիստներուն վրայ, մաքրագործողներն ալ մաքրագործելու համար:

Ս. ԱՐԱՄԵԱՆ

ԶԱՊԷԼ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զապէլ Հէքիմեանի հասակը միջակէն վեր էր: Աչքերը որոշ էին ու արտայայտիչ: Միջերկրականեան գեղեցկութեան տիպար մըն էր, հայկական դրոշմով ու նաեւ, աւա՛ղ, գիրութեամբ: Իր գիրութիւնը եթէ մերթ իրեն կ'ընծայէր թագուհիի մը փարթամութիւնը եւ մեծվայելչութիւնը, յաճախ ալ արդէլք կը հանդիսանար զանազան դերերու կատարեալ արտայայտութեան (օրինակ՝ Մարկրիթ Կօթիէի մէջ):

Դեռ աչքիս առջեւն է իր արքենի կերպարանքը. Բերա, Սաքըզ Աղաճ փողոցին մէջ կը պատահէի իրեն: Ան կը քալէր ծեր կոմսուհիի մը պերճութեամբ՝ ծամելով իր յիշատակներուն ձիւթը:

Անհաւասիկ Մնակեան խումբին մէջ իր անձնաւորած դերերը.— Գեղանի Ամէլիի մէջ Ամէլի, Փարիզի Աղքատներուն մէջ Տիկին Պէրնէ, Դարբնոցապետին մէջ Գլէր, Դրամօժիտին մէջ Իզոլին, Բոժէ Լարոքի մէջ Ժիւլիա, Երկու Որբուհիներուն մէջ Հանրիէթ, Մուրացկանուհիին մէջ Մարկրիթ ու տակաւին Տալիլա, Կոմսուհի Սառա, Վանտէրկոլ, Լորա եւ Մարկրիթ Կօթիէ:

Ունէր տաք ձայն, ելեւէջ, քաղցրութեան ալիքներ, արձանագեղ դիրքեր, խօսակցութեան սահունութիւն եւ տեսարանները գունաւորելու ճարտարութիւն:

Երկար շրջաններ Թրքուհիներուն պաշտելի հրեշտակը եղած է: Յաճախ, ներկայացումներէ վերջ պետական անձնաւորութեան մը կինը դերասանուհիին կը տրամադրէր իր կառքը, ինք երկարօրէն սպասելով թատրոնին մէջ կառքին դարձին:

Զապէլ Հէքիմեան անգամ մը, Վիլհէլմ Բ. կայսեր Պոլիս այցելութեան առթիւ, մասնաւոր հրաւէր ընդունած էր, Եըլտըզի մէջ, մասնակցելու «Զադացանին Աղջիկը» թատերգին ներկայացման, «Աւգուստա»ի դերով, որուն անունը կը փոխուի փափկավարութեամբ մը, քանզի նոյն անունը կը կրէր գերման կայսրուհին:

Ներկայացումը կը սկսի պալատին թատերասրահին մէջ: Սարային բնակչութիւնը լեցուած է: Խաղը կը յառաջանայ մեծ յաջողութեամբ: Ապտիւլ-Համիտ, եւ Վիլհէլմ քով քովի են պատուոյ օթեակին մէջ: Վիլհէլմ բառ մը չի հասկնար անշուշտ Թուրքերէն:

Զապէլ Հէքիմեան իր դերը կը կատարէ անթերի կերպով: Իր դերին մաս կազմող խօսքերէն հետեւեալը կ'ըսէ.

— Մուրատընա էրտի՞ն մի...

(Նպատակի՞դ հասա՞ր...)

Վիլհէլմի «մուրատ» բառը ծանօթ ըլլալով կը դառնայ Համիտին կ'ըսէ.

— Ի՞նչպէս է ձերդ վեհափառութեան Մուրատ եղբայրը...

(Մուրատ Համիտի կողմէ բանտարկուած էր):

Կարմիր սուլթանը նեղ դրութեան մը կը մատնուի, կը կակազէ ու քիչ վերջ պատրուակ մը ստեղծելով կը քաշուի հանդիսասրահէն, առանց սպասելու խաղին վերջաւորութեան: Կ'անիծէ կատղած՝ հայ դերասանուհին որ իրեն համար անախորժութիւն մը ստեղծեց: Խաղին աւարտելէն անմիջապէս վերջը կը հրամայէ որ ճամբեն Զապէլը, քիչ մը դրամ դնելով անոր ափին մէջ:

Մնակեան խումբին քայքայուելէն վերջ Զապէլ քաշուեցաւ բեմէն ու երբեմն միայն մասնակցեցաւ ներկայացումներու, մասնաւոր հրաւէրներու պատասխանելով:

Քսան տարիէ ի վեր քաշուած էր բեմէն ու կը հանգչէր իր դափնիներուն վրայ:

Վարդովեան Թատրոնի վերջին ներկայացուցիչն է որ կ'անհետանայ իրմով:

Այսօր իրմէ մեզի կը մնայ յիշատակ մը միայն: Այդ յիշատակը դուցէ վաղըն իսկ թառամի: Դերասանի ճակատագիր, տխո՛ւր, տխո՛ւր...:

«Նկարչին մնաց գէթ յիշատակ ի կտաւ

Փիթիասային ի կըճի.

Կ'անհետանայ քեզ հետ հանճար եւ դիմակ,

Կ'ուտէ հողոյն սեւ ճճի.

Պատմութիւն, եա գուցէ զքեզ օր մի յիշէ

Ցապագայում՝ թէ հանի»:

Զապէլ Հէքիմեանը թէեւ չենք կրնար դասաւորել Հրաչեայի, Սիրանոյշի, Մառի-Նուարդի կամ Վարդիթեր Ֆէլէկեանի նման առաջնակարգ բեմական ոյժերու կարգին՝ սակայն, կրնանք ըսել որ ճշմարիտ արուեստագիտուհի մը եղաւ, եղերերգական ճիւղին մէջ, նախ սիրուհիի եւ ապա մայրական դերերով:

Զապէլ Հէքիմեանի արուեստը մենծութիւն ունէր: Իրեն կը պակսէր թեւաբախումը բացառիկ Թռիչքներու: Տիրապետող էր, նոյնիսկ անթերի, վարպետ մինչեւ անգամ, եւ, սակայն սարսռացնող անակնկալներու եւ գիւտերու արուեստագիտուհին չէր: Պէտք է խոստովանիլ որ ժամանակն ու միջավայրն ալ նպաստ չըերին իր տաղանդին: Իր գործունէութեան մեծագոյն մասը անցաւ Մնակեանի մելոտրամաթիկ խաղացանկին մէջ՝ որ քիչ անգամ թոյլ կուտար երեւիլ խոր կամ բարախուն տիպարներու մէջ, յաւիտենական ապրումներով: Հէքիմեանի այդ պայմաններուն մէջ իսկ դէմք մը դառնալը ապացոյց մըն է իր տաղանդին զօրութեան:

Ըմբռնած էր էութիւնը ճշմարիտ, առողջ արուեստին, գիտէր գնահատել կամ քննադատել թատերական երկ մը, սակայն, ամէն գինով ստիպուած էր համակերպիլ ժամանակին դաժանութեան:

Իրմէ վերջը եկողներուն բախտը չեղաւ աւելի երկարատեւ:

Գրականութիւնն ու արուեստները ազատութիւն եւ պետական հոգածութիւն կ'ուզեն:

Թատրոնը, տաճար կամ դպրոց, պէտք է ձերբազատուի զանազան ազդեցութիւններու, մանաւանդ բռնակալութիւններու լուծէն:

Արուեստը աստուածութիւն է, եւ մահացու մեղք է զայն ծառայ ընել մահկանացու գաղափարներու:

Դժբախտ եղած է ուրեմն Զապէլ Հէքիմեան ու գիտակցօրէն տառապած: Ունեցած է անշուշտ բաւարարութեան օրեր եւ անոնց յիշատակին տեսիլներուն մէջ ապրած է իր վերջին տարիները:

Իր հետ հողը կը մտնէ ամբողջ պատմութիւն մը որուն մէջ լի են դափնեպսակներ, վարդափունջեր, լոյսեր, ծափեր, փուշեր, արցունքներ, հառաչներ եւ հարիւրաւոր եղերերգութիւններ:

Զգի վարագոյրն:

Մեծ սրահին լոյսերը կը մարին:

Թերեւս անտեսանելի արար մը կը սկսի, նոր ու յաւիտենական լոյսերով:

Սուրբ անդորրութիւն:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՈՒԹ ՄԱՅԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25—28)

Դատարանին հաղորդելով ոչխարների մէտիզացիայի, գոմերի վնասարարական շինարարութեան, գիւղերի վնասարարական պլանաւորման բնագաւառում իր կատարած նողկալի յանցագործութիւնների մասին, որոնց հետեւանքով քանդւել են կոլտնտեսականների տները, այգիները, կրճատւել են բամպակի ու խաղողի այգիների տարածութիւնները, Մամիկոնեանը հանդիստ, անվրդով թոնով պատմում է այն մասին, թէ նա ինչպէս է թոյլատրել Գոսպրոտ-փոնտի նախկին տիրէկտոր Գ. Յովհաննիսեանին փչացած սորգոն վաճառել լեռնային շրջանների բնակչութեանը: Այդ նողկալի յանցագործութեան հետեւանքով թունաւորւել են ութ կոլտնտեսական: Գաքօ Յովհաննիսեանը Խանջեանի եւ Շահսուվարեանի աջակցութեան շնորհիւ այն ժամանակ մնացել էր անպատիժ:

Ժողովրդի նկատմամբ ունեցած իր գազանային ատելութեան մէջ Մամիկոնեանը չի խորշել ոչ մի բանից: Զափազանց բնորոշ են նրա ցուցմունքները, երբ նա խօսում է աջ-տրոցկիստական, Դաշնակցական-նացիոնալիստական կենտրոնի հակայեղափոխական վնասարարական աշխատանքի մասին, կենտրոնի, որը վնասարարութեամբ է զբաղւելիս եղել ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր տեղամասերում:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Ո՞վքեր էին Հայաստանի հակայեղափոխական աջ-տրոցկիստական, Դաշնակցական-նացիոնալիստական կազմակերպութեան անդամները:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Տէր-Գաբրիէլեանը, Խանջեանը, Ստեփան Ակոպովը, Գուլոյեանը, Ամատունին: Դրանք,— ասում է Մամիկոնեանը,— կազմակերպութեան ղեկավարներն էին: Հակայեղափոխական կազմակերպութեան մէջ մտնում էին Ենգիբարեանը, ես, Ա. Դաստակեանը, Ա. Կոստանեանը, Գ. Ջալլաթեանը, Վիւգոն, Կ. Մատինեանը, Վ. Մալխասեանը, Պետբանկի Հայաստանի բաժանմունքի նախկին կառավարիչ Դաւթեանը, Հանրապետութեան նախկին դատախազ Թորոսեանը, Վ. Մելքումեանը, Լ. Արխեանը, Արամ Վարդապետեանը:

Պատասխանելով դատարանի նախագահ ընկեր Մ. Յովհաննիսեանի հարցերին, մեղադրեալը թւարկում է Պետբանկի, Ֆինժողկոմատի, Պետպլանի ու կոօպերացիայի գծով հակայեղափոխական կազմակերպու[թ]եան կողմից կատարուած վնաս[ա]րարութիւնները: Վնասարար ձեւ[ով] են կազմւել շինութիւնների բալա[նս]ները: Շինանիւթերը դիտաւորե[ալ] կերպով պահանջւում էին աւելի պա[...] կաս, քան հարկաւոր էր: Մեղադրեալը բերում է կրի օրինակը, երբ ժո[ղո]վրդի անարգ թշնամի Գուլոյեանը վ[ն]ասարարական նպատակով փակել [է] կրի գործարանները: Մի քանի [...] կրի պատճառով շինարարութիւնն[եր] ամիսներով կանգ էին առնում:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Մեղադրեալ Մամ[իկո]նեան, դուք հաստատո՞ւմ էք նախ[նական] քննութեան ժամանակը ձեր տ[ուած] ցուցմունքները:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Այո, լիովին հա[ս]տատում եմ իմ ձերբակալութեան եր[կ]րորդ օրը հէնց, առանց որ եւ է ճնշ[...]ման իմ տուած ցուցմունքները:

Այնուհետեւ դատարանն անցնում է մեղադրեալ Ենգիբարեանի հարցաքննութեանը:

ԵՆԳԻԲԱՐԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Ձեզ յանցաւոր ճա[նաչ]ո՞ւմ էք եւ եղե՞լ էք արդեօք հա[կա]յեղափոխական աջ-տրոցկիստակ[ան] Դաշնակցական-Նացիոնալիստակ[ան] կազմակերպութեան մասնակից:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Այո:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Ո՞ւմ կողմից եւ ե՞[րբ] էք ներգրաւուել:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Խանջեանի կող[մ]ից, 1933 թւին:

Ժողովրդի երէցս անարգ թշնա[մի] Ենգիբարեանը դատարանին պատմ[ում] է իր նողկալի տրոցկիստական ան[ց]եալի մասին, որը նա խնամքով թա[քց]նելիս է եղել, որպէսզի առոր ճա[...] պարհով երկերեսանիօրէն վնասա[րա]րական քայքայիչ աշխատանք կա[տար]ի: «Իմ հակայեղափոխական, [...]էութեան Դաշնակցական աշխատա[ն]քը,— ասում է մեղադրեալը,— [...] կսեց դեռ Մոսկւայում, 1923 թ[ւա]կանին, երբ ես սովորում էի առա[...] ՄԳՈՒ-յում: 1929 թւին երկրորդ [ան]գամ գնալով Մոսկւա սովորելու, լինելով տրոցկիստ, Ամատունուց [...]տացայ դրական գնահատական: Ես տրոցկիստ էի, այդ մասին գի[տէ]ին նաեւ այն ժամանակ կենտկոմում [աշ]խատող Կոստանեանը, Խանջեանը [...] Ամատունին: Մոսկւայում արդէն իմացայ, որ Հայաստանում Խան[...]ջեանը քողարկել է տրոցկիստներ[ին] հակայեղափոխական նացիոնալիս[տ]ներին: Գիտենալով, որ այստեղ [...] համար աւելի հեշտ կը լինի թաք[...]լը, ես ուրախութեամբ համաձայ[...]ցի աշխատել Հայաստանում: [Հա]յաստան գալուց յետոյ, Խանջեա[նը] հիանալի գիտենալով իմ տրոցկիս[տա]կան, նացիոնալիստական հակա[յե]ղափոխական հայեացքների մաս[ին] հաղորդեց ինձ, որ Հայաստանում [...] ղեկավարութեամբ գործում է հա[կա]յեղափոխական կազմակերպութ[իւն] որն իր առջեւ նպատակ է դրել [...]դային Հայաստանի անջատումը [...] հրդային Միութիւնից, բռնի [...]ժով Խորհրդային իշխանութեան [...]պալումը Հայաստանում եւ կապ[...]

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հազիւ թէ Արամեան նոր դպրոցի կողմէն, որ Խաչ-Քարերուն կռնակը շինուած էր, փախչելու վրայ էի, երբ ոստիկանները Թուրքերէն լեզուով պոռացին՝ «Յանձնուէ՛»: Դպրոցին պատէն օգտուելով փախայ: Անոնք ետեւէս կրակեցին: Ծառերուն մէջ հասայ, երբ անոնք տակաւին պարտէզին մէջ իրենց հրացանները կը պարպէին:

Ընկերս առի, եւ մեր խումբին նախապէս որոշուած տեղը գացինք:

Սեբաստիոյ քաղաքէն 11 ընկերներ եւս եկեր եւ միացեր էին մեր խումբին: Գըզըլպաշ Քիւրտը թէեւ գիտէր որ մենք Հայեր էինք, բայց իր անձնական օգուտին համար մեզի հետ միասին մնացած էր:

Գըզըլպաշին Հայրը մեր նամակները կը տանէր Ջրաղացպաններուն: Օր մը լուր բերաւ, որ Ջրաղացպան Մեսրոպ Անտոնեանին տղան Ջրաղացպաններուն կը յանձնարարէ, որ մեզի հետ կապերնին խզեն, եւ մենք հեռանանք:

Մեսրոպ մեզմէ զէնքի համար առած վեց կարմիր ոսկին կ'ուզէր կըլլել եւ ատոր համար կը խորհէր մեզ Ծակարդը ձգել տալ մատնելով: Այլեւս որոշած էինք Թրքական սահմանը անցնիլ:

Մեր խումբը տակաւին ուրիշ նոր գալիք ընկերներու ալ կը սպասէր, եկող 11 հոգիներէն զատ: Քիւրտ առաջնորդ մը վարձուած էր, որուն դրամը պիտի հոգային Սեբաստիայէն եկողները:

Թէճիրի խումբին, Մաղարացի Հայրապետ Զավուշին եւ Կամիսի Հաճիին (Մինասեան Գրիգոր) լուր ղրկեցինք թէ՝ երբ մեր Սեբաստիայէն գալիք անձերը հասնին, դէպի Թուրքեւուս սահմանը ճամբայ պիտի ելլենք: Ղոչասարցի Յովակիմ Էլմասեանը այս ծրագիրը կազմած էր: Ան նախ երկար ատեն Սեբաստիոյ որբանոցին մէջ, յետոյ Ազգային հիւանդանոցին մէջ ծառայած էր եւ ազգային գաղափարներով տոգորուած քաջ եւ կորիճ անձնաւորութիւն մըն էր:

Գըզըլ-Տաղի գիւղերէն՝ Քիւրտ Ալի պէկ անունով մէկը ամորձիքի ուռեցք մը ունեցած էր: Բժիշկները կարեւորութիւն չէին տուած: Յովակիմ Էլմասեանը, որ հիւանդապահ էր եւ կէս մը բժիշկ, Քիւրտը բժշկական գործողութեան մը ենթարկած էր, եւ Քիւրտը առողջացած էր իր միջոցով: Իբր երախտագիտութիւն, Քիւրտը Էլմասեանին կ'ըսէ, թէ լեռներուն մէջ հայ փախստականներ կան, եւ ինք յանձնառու կ'ըլլայ զանոնք Թրքական սահմանէն անցընել եւ ռուսական զինուորական գիծէն ներս փոխցնել: Քիւրտը տրամադրած էր իր մարդերէն մէկը, որ վստահելի էր: Մէհմէտ Զավուշը որհէրճանիսի շրջանի Կէրճէ անուն քիւրտ գիւղէն էր:

Բրաբերդցի Հ. Տէրտէրեան ամէն օր լուր կը ստանար Սեբաստիայէն, մեզի ընկերանալ ուզողներու մասին:

Հազիւ քանի մը օրեր անցած էին, երբ 22 հոգի եւս միացան մեզի: Քիւրտ մըն ալ կար հետերնին:

Բոլորս մէկ, 41 հոգի, Սախառի լեռը բարձրացանք:

Պարտիզակ գիւղի լեռը խումբերու միացման վայր նշանակած էինք: Երկու օր վերջը, բոլոր խումբերը հոն կեդրոնացած էին: Թէճէրի խումբը, Կամիսցի Հաճիին խումբը, մեր Սախառի խումբը եւ Սեբաստիայէն եկողները ամբողջս միասին էինք:

Հինգ օր լեռնային արահետներէ ըզգուշութեամբ քալեցինք, առանց ուշադրութիւն հրաւիրելու եւ ապահովութեամբ հասանք Ալի պէկին գիւղը՝ Գըզըլտաղ:

Հոս Սեբաստիայէն եկողներէն մէկ մասը ինչ ինչ նկատումներով չուզեց ճամբան շարունակել: Կամիսցի Հաճիին խումբն ալ ամբողջութեամբ ետ վերադարձաւ:

Քիւրտը կ'առարկէր, որ խումբը շատ մեծ է սահմանը անցնելու համար: 17 հոգիներ եւս, ծերեր եւ պզտիկներ, ետ վերադարձան: Մնացինք 31 հոգի, 28 այր, 2 կին եւ մէկ ալ Քիւրտերու քով ծառայող Հայ մը:

Երկու Քիւրտեր առաջնորդեցին խումբը:

Գըզըլ Տաղէն յետոյ ետ առաջ զիկզակ ճամբաներէ անցանք: Եզածը մութ խաղ մը կարծեցինք, եւ խորհեցանք, որ թակարդի մը մէջ պիտի իյնայինք: Երկու օրուան ճամբան ամբողջ քսան օր ետ առաջ հազիւ կտրած էինք: Այդ ճամբան նախապէս անգամ մը անցած էի երկու օրուան մէջ:

Կասկածը մէջերնիս զօրացաւ: Քիւրտերը Թրքական գործակալներ կը նըկատէինք: Զօրս ընկերներ համաձայն գտնուեցանք երկու առաջնորդ Քիւրտերը մահացնելու՝ խորհելով թէ Թրքական ծուղակը կրնայինք իյնալ եւ անպատիւ կերպով մեռնիլ, քանի որ սահմանին մօտեցած էինք եւ Թըրքական գիծերուն կռնակը կը գտնուէինք:

Մեր միւս ընկերները այս չորսիս համակարծիք չէին եւ կ'ըսէին, թէ ատիկա պարզ կասկած մըն է եւ թէ՝ եթէ Քիւրտերը մեզ բնաջնջել ուզէին, մեզ մինչեւ հոս բերելու պէտք չկար: Եւ արդէնք հանդիսացան երկու Քիւրտ առաջնորդներու սպանութեան:

Վեց հոգի իբր յառաջապահ, եւ վեց հոգի ալ իբր վերջապահ ունենալով կը յառաջանայինք: Ես վերջապահներէն մէկն էի:

Երբ սահմանը անցնելու յարմարագոյն վայրերուն մօտեցանք, այդ վերջին օրը, քիւրտ վալատը մեր բոլորիս անունները, մականունները եւ ծննդավայրերը, երկու օրինակ գրել տուաւ: Հարցուցինք թէ ինչո՞ւ երկու օրինակ կ'առնէ: Ըսաւ. «Մէկ օրինակը իմ քով պիտի պահեմ, իսկ [...] ճէնն ալ մեր տունին դուռին [...] պիտի փակցնեմ, քանի որ հայ [...]ւորները իրենց մտած տեղերուն [...] շատ դէչութիւններ կ'ընեն եղեր»:

Մենք ուրիշ նամակ մը եւս տուի[նք] որ Սեբաստիայէն ուրիշներ ալ բե[...]

Քիւրտը մեզի հեռուէն մեր ան[...]լիք տեղերը ցոյց տուաւ, եւ մեն[ք] գոստոս 18, 1917ին անցանք Թրք[ական] սահմանը:

ՄԿՐՏԻՉ ՄԻՔԱՅԷԼԵ[ԱՆ]

(7) (Շար[...])

*** Լինքըն կ'ըսէ ազատութեան [...]սին.— Ի՞նչ բաներ են, որ մեր ազ[ա]տութեան եւ անկախութեան ամրութ[...]ները կը կազմեն. ոչ մեր պատնէշ[...]են եւ ոչ ալ մեր բանակն ու նա[ւա]տորմիղը, այլ մեր վստահութի[ւն]ը [...] ազատութեան սէրը, զոր Աստ[ուած] դրած է մեր մէջ: Մեր ապահով[ու]թիւնը այն ոգիին մէջն է, որ [...] կուտայ ազատութեան իբր ժառ[ան]գութիւնը բոլոր մարդոց, ամէն [...]րի մէջ եւ ամէն տեղ:

...իմ հասատումը: Ես մտայ հակայեղափոխական կազմակերպութեան մէջ: Դրանից յետոյ նոր ուժով է վերսկսում իմ ակտիւ հակայեղափոխական վնասարարական գործունէութիւնը: Լէնինականի ՄՏ կայանի քաղբաժնի պետ եղած ժամանակս ես վնասարարական աշխատանքի մէջ ներգրաւեցի ՄՏ կայանի նախկին տիրէկտոր Զաքարեանին եւ Մխիթարեանին, նախկին կոմիտէի նախկին լիազոր Ս. Մաթեւոսեանին: Ես վնասարարական նպատակով անց էի կացնում ծանծաղ հերկ, որը Լէնինականի շրջանի չոր պայմաններում անխուսափելիօրէն հասցնում էր բերքատուութեան իջեցման: Հացահատիկային կուլտուրաների կոմպլեքսային բերքահաւաքը վնասարար ձեւով կազմակերպելու հետեւանքով դաշտերում մնում էր չհաւաքուած ծղոտ, որը Լէնինականի շրջանում, որտեղ չկան բաւականաչափ խոտհարքի տարածութիւններ, իբրեւ կեր էր ծառայում անասունների համար: Վնասարար ձեւով էին կազմւում եւ կիրառւում իմ կողմից վար հերկի պլանները, գիտակցաբար կրճատւում էր աշնանավարի տարածութիւնը, որ նոյնպէս հասցնում էր կոլտնտեսային դաշտերի բերքատուութեան իջեցմանը: Լէնինականի ՄՏ կայանում կատարւող վնասարարութեան այս փաստերը յայտնի էին:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Ո՞ւմ էին յայտնի:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Խանջեանին, Մամիկոնեանին:

— Աշխատանքի փոխադրւելով Երեւանում,— շարունակում է Փաշիսեան բանւոր,— ես Հ. Կ. (բ)Կ. կենտկոմի գիւղատնտեսական բաժնի վարիչ եղած ժամանակ շարունակում էի իմ ակտիւ վնասարարական հակայեղափոխական գործունէութիւնը: Այնտեղ ես արդէն գտայ միանգամայն կազմաւորուած հակայեղափոխական կազմակերպութիւն եւ դարձայ նրա ղեկավարներից մէկը:

(3) (Շար.)

ԽՆԱՂ

Իշխան ձուկը

Հայաստանի Սեւանայ կամ Գեղամայ ծովակին մէջ համեղ ձուկ մը կայ,— Իշխան ձուկը: Այս ձուկը անյիշատակ դարերէ ի վեր զարդարած է սեղանները ոչ միայն Հայ թագաւորներուն, նախարարներուն, իշխաններուն, հոգեւորականներուն, այլեւ գիւղացիներուն եւ համեստ ժողովուրդին:

Հայաստան հին դարերէն սկսեալ ունէր իր սեփական դահն ու թագը, տէրն ու իշխանը, եւ Իշխան ձուկը միշտ առատ էր ու մատչելի ամէնուն հաւասարապէս: Ծովակին ափերը գիւղակները տարուան մէջ միշտ ալ առատութեամբ կը վայելէին Իշխան ձուկը՝ թարմ կամ աղած: Ամբողջ Երեւանի նահանգն ու կովկասը կը փափաքէր Իշխան ձուկը: Ձկան անունը Իշխան էր, սակայն ինքը շատ համեստ եւ պարզ, անդէն եւ անսուր ձուկ մը, որ ոչ կէտի եւ ոչ ալ թրաձուկի նման վնասակար է:

Երբ բոլշեւիկները տէր դարձան Սեւանայ ծովուն, անոնց առաջին գործերէն մէկն եղաւ նաեւ ազատամարտութիւն յառաջացնել Սեւանայ ծովուն մէջ Իշխան ձուկին իշխանութեան դէմ: Իշխան ձուկը յաջս բոլշեւիկներու նկատուեցաւ ոչ միայն բուրժուա, այլեւ բռնակալ, որ Սեւանայ ծովուն մէջ հաստատած էր ձկնային թագաւորութիւն մը՝ անյիշատակ դարերէ ի վեր: Երեւանի հայ բոլշեւիկները Մոսկուայի համաձայնութիւնն առնելէ վերջ, որոշեցին Սեւանայ ծովուն մէջ հաստատել ձկնային սոցիալիստական հանրապետութիւն մը, որուն ղեկավարները հարկաւ պիտի ըլլային իշխանական դասէն: Այս պատճառով ալ Երեւանի հայ բոլշեւիկ ղեկավարները Ռուսաստանի ծովերէն ու գետերէն բազմազգի ձուկեր բերել տուին, լեցուցին Սեւանայ ծովը եւ հրամայեցին.

— «Աճեցէք եւ բազմացարուք, լըցէք զծովն Սեւանայ»: Նորեկ ձուկերու համագումարը որոշեց առաջին ոտքէն իսկ փոխել Սեւանայ ծովուն մշտական տէր Իշխան ձուկին անունը եւ կոչել Ընկեր ձուկ: Ոմանք առաջարկեցին անուանել «Քաղաքացի ձուկ», «Բանւոր ձուկ», «Գիւղացի ձուկ»: Զայրացաւ Իշխան ձուկը, հրամայեց պարզել ապստամբութեան դրօշը եւ Սեւանայ ծովէն դուրս քշել Նորեկ ձուկերը, որոնք սակայն օգնական ուժեր ստացան եւ ճնշեցին ձկնային ապստամբութիւնը: Իշխան ձուկը ստիպուեցաւ հրաժարիլ իր իշխանութենէն եւ Սեւանայ կղզիի վանականներու աղօթքին ապաւինեցաւ:

Սեւանաբնակ նորեկ ձուկերը առաջարկեցին Երեւանաբնակ հայ բոլշեւիկ ղեկավարներուն հետեւեալ բանաձեւը, պահանջելով անոր անմիջական գործադրութիւնը.

«Մենք Սեւանայ ծովու ձկնային սոցիալիստական հանրապետութեան ջրաբնակ անդամներս, միաբանական պատմութեամբ, որոշեցինք որ այս ծովուն մէջ ի սկզբանէ անտի բնակութիւն հաստատած երբեմն Իշխան իսկ այժմ Ընկեր ձուկը ձեր միջոցով փոխադրուի Մոսկուա եւ Ռուսաստանի խոր քերը եւ զառանց ուտելիք մեր հանճարեղ առաջնորդ Ստալինի եւ ընկերներուն: Այդ ձուկը դարեր շարունակ փառքն է կազմած թագաւորներու, իշխաններու, հոգեւորականներու, կուլակներու, բուրժուաներու, Դաշնակներու, խաներու, բէկերու, ազաներու, պարոններու եւ տանուտէրներու սեղաններուն եւ դարձած է կատարեալ հակայեղափոխական, նացիոնալիստ, տրոցկիստ, ֆաշիստ, դաշնակ եւ կուլակ: Այսուհետեւ ան պիտի ապրի ընկերներու, բանւորներու, գիւղացիներու, կոլխոզնիկներու, պիոնէրներու, զինուորներու եւ մէկ խօսքով բոլշեւիկներու ստամոքսներուն մէջ, որպէսզի դառնայ իսկական Ընկեր ձուկ»:

Երեւանաբնակ բոլշեւիկները կատարեցին Սեւանաբնակ ռուս բոլշեւիկ - ձուկերու հրամանը, հաւաքեցին Իշխան ձուկերը, (որոնք արդէն Ընկեր ձուկ էին դարձեր) եւ ուղարկեցին Մոսկուա, Ստալինի եւ ընկերութեան, զրկելով բուն հայ ժողովուրդը Իշխան ձուկի վայելքէն ու սնունդէն:

ԱՐՏՕՍ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ յստակօրէն եւ մելանով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 18ի գիշերը Շահրիկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի «Մշակութային Միութեան» դասախօսութիւն - թէյասեղանը:

Սրահը լեցուն էր, զանազան հոսանքներու եւ խմբակցութեանց պատկանող ունկնդիրներով: Միութեան անդամները նախօրօք պատրաստած էին սեղանները եւ կը սպասարկէին:

Դասախօսն էր հրաժարեալ առաջնորդ Գեր. Գ. արքեպ. Խաչատրեան, որ յայտարարեց թէ դասախօսութիւն չէ, այլ թելադրանքներ պիտի ընէ երիտասարդութեան: Կարդ մը գեղեցիկ բացատրութիւններ տալէ ու փաստեր ներկայացնելէ վերջ, ան հիմօրէն լուսաբանեց զանազան երեւոյթներ, որոնց պատճառաւ յաճախ հին եւ նոր սերունդները չեն կրնար ըմբռնել իրարու արժէքները: «Տիեզերական օրէնքներէն մէկն է ներդաշնակութիւնը, աստղերն անգամ կը պահեն իրենց հաւասարակշռութիւնն ու ներդաշնակութիւնը: Այս օրէնքին մանրանկարը կը տեսնենք մեր մարմնին մէջ, մասեր՝ որոնք կենսական դեր կը կատարեն մեր մարմնի մէջ: Մեր մարմնի ո եւ է մէկ մասին խանգարումը կը խախտէ անոր ներդաշնակութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը: Ծերը երէկուան երիտասարդն է, երիտասարդը վաղուան ծերը, երկուքն ալ ունին իրենց գնահատելի արժէքները եւ հաւասարապէս կը մասնակցին կեանքին: Երիտասարդը թարմ է, աւելի լաւ կրնայ շարժման մէջ դնել իր ուժերը եւ շատ աշխատիլ, բայց արժէքը լաւ գործելուն մէջ է եւ արժէքներ արտադրելն է: Ծերութիւնը ունի փորձառութիւն, թափանցելու կարողութիւն, եւ հեռատեսութիւն:

Կեանքը յառաջդիմութիւն է, շարունակական պայքար մը, մարդկութիւնը նուաճումներու պէտք ունի: Ծերը կը թելադրէ չափաւորութիւնը, մտիկ ըրէք, մի արհամարհէք:

Երիտասարդութեան մէջ կան ազգայնականներ եւ ապազգայնականներ: Երկուքն ալ իրենք զիրենք պէտք է դնեն հաւասարակշռութեան մէջ: Ծայրայեղութիւնները միշտ վտանգաւոր են: Սիրելի երիտասարդներ, դուք ձեր բնաշխարհին մէջ չէք, կ՚ապրիք իբրեւ զաւակները ազգի մը, որ իր հոգեկան արժէքները մշակած է, իր մշակոյթը ունեցած է: Անցեալին մէջ սերունդներ ու սերունդներ իրար յաջորդած են ու կտակած են ձեզի շատ բաներ:

Շուարումի շրջանի մէջ կը գտնուիք, կը զգաք որ Հայ էք, գիտէք որ Հայ պէտք է մնաք: Ամէն ազգ իր հողամասը, իր հայրենիքը ունի: Մենք ալ ունինք մեր ֆիզիքական հայրենիքը, ներկայ Հայաստանը, որուն պէտք է կապուած մնանք»: (Ծափեր):

Մշակութային Միութեան կողմէ Պ. Ս. Փափազեան խօսք տուաւ Պ. Կ. Փոլատեանի, որ կարդաց իր ուղերձը: Հրաւիրուեցան խօսելու նաեւ տոքթ. փոխանորդ Զգօն Ծ. վարդապետ եւ Արա Պարթեւեան, որոնք բոլորն ալ գովեցին Տ. Գարեգին արքեպ. Խաչատրեանի գործունէութիւնը:

Մշակութային Միութեան այս ձեռնարկն ալ յաջող էր եւ ողջունելի: Անշուշտ միութիւնը աւելի եւս ալ պիտի շարունակէ իր ազգօգուտ ձեռնարկները, միշտ պահպանելով իր պատշաճաւոր տեղը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՏԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

Թուրքիոյ վարչապետը, ընդունելով թուրք լրագրողները Եալովայի մէջ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ օտար վարդապետութիւններու (բոլշեւիկ կամ հիթլէրական) ազդեցութեանց մասին.

— Թուրքիա բոլորին հետ բարեկամ է եւ կ՚ուզէ բարեկամ մնալ: Բայց մենք խիստ զգայուն ենք այն կէտին վրայ, որով կ՚ուզենք կատարեալ տէր ըլլալ մեր ճակատագրին: Մեր ընթանալիք ճամբան ճշդելու մասին կատարեալ անկախութեամբ մը կ՚ուզենք շարժիլ: Մեր քաղաքային խաղաղութիւնը ունինք: Ոչ մէկ կերպով կըրնանք հանդուրժել որ մօտէն թէ հեռուէն եկող ո եւ է քաղաքական վարդապետութիւն մը, ներածման ապրանքի մը նման մեր երկրէն ներս մտնէ: Ոչ մէկ ատեն պէտք չէ մտածել այն հաւանականութեան վրայ թէ, կրնանք ո եւ է պետութեան մը կամ խմբակի մը իբր հետեւորդը ընթանալ:

Մեր երկրին մէջ հրէական հարց մը կամ ուրիշ փոքրամասնութեանց խնդիր մը չկայ: Նոյնպէս չենք ուզեր որ նման հարցեր մտնեն մեր երկրէն ներս՝ արտասահմանը ընդօրինակելով: Թուրքիոյ մէջ միմիայն օրէնքները կը տիրապետեն:

ԹՈՒՐՔՕ-ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շարունակելով իր յայտարարութիւնները, վարչապետ Պայար անցաւ Անգլիոյ.

— Կարգ մը անգլիացի նիւթականներ մեզի այցելեցին: Մեր ալ դրամատանց տնօրէնները պիտի փոխադարձեն այս այցելութիւնները եւ բարեկամական շփումներ պիտի ունենան: Որոշ խնդիր մը չկայ բանակցելիք: Անգլիոյ հետ մեր բարեկամութիւնը շատ անկեղծ է: Կարելի է ըսել որ ընդհ. պատերազմէն ի վեր ոչ մէկ ատեն այսքան անկեղծ չէր եղած:

Ռուսիոյ հիւպատոսարաններուն բարձումը եթէ լոկ մեզի յատուկ հարց մը ըլլար, կարելի էր սա կամ նա իմաստ տալ: Մենք արդէն տարիներ առաջ Ռուսիոյ նման առաջարկ մը ըրած էինք:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ցեռոյ վարչապետը խօսեցաւ Պուլկարիոյ Թուրքերուն պարագային մասին.

— Դարեր շարունակող կայսրութեան բնակչութեան գործերուն պատմական հաշուեյարդարը կատարել՝ մեր սերունդին ուսերուն վրայ ծանրացած է: Ի սրտէ կը բաղձանք բոլոր Թուրքերուն ժամ առաջ մայր հայրենիք վերադարձը: Բայց ինչ օգուտ որ, ամէն գաղթականի փոխադրութիւնը եւ երկրին մէջ արտադրող վիճակի մէջ դրուիլը դրամի կը կարօտի: Եթէ միայն Պուլկարիայէն գալիք գաղթականները 600 հազար ընդունինք, անմիջապէս կը հասկցուի թէ ինչքան մեծ դրամի կը կարօտի այս գործը: Այս դրամը եթէ ի ձեռին իսկ ունենանք, դարձեալ բաւական չէ, որովհետեւ գլխեղման գործը փորձառու տարրերու գործունէութեան կը կարօտի: Անոնց թիւն ալ սահմանափակ է: Եուկոսլաւ կառավարութիւնն ալ առաջարկ ըրած է իր երկրին Թուրքերուն մասին. ան ալ կը քննենք:

Ներգաղթի հարցը գլխաւորելու համար ուրիշ ճար չկայ բայց եթէ ընդհ. ծրագիր մը պատրաստել եւ կատարելիք գործը կարելիութեանց սահմանին մէջ եւ ձեռքի տակ ունեցած միջոցներու համաձայն տարիներու բաժնել:

*** «Աքշամ», Պուլկարիոյ Թուրքերը մայր հայրենիք բերելու պատրաստութիւններ կ՚ըլլան խորագրին տակ կը գրէ.—

Պուլկարիոյ մէջ Թուրք մեծ զանգուած մը կայ: Մէկ միլիոնէ աւելի եղող այս զանգուածը վերջերս շատ մը ճնշումներու ենթարկուած է: Անցեալները այս հարցը Հալքի խմբակին մէջ խնդրոյ նիւթ եղած եւ գործադիրներուն հարցումներ եղած էին:

Անդարձելի հասած լուրի մը համաձայն, կառավարութիւնը կը խորհի Պուլկարիոյ Թուրքերը մայր հայրենիք բերել. ասոր համար մօտատենէն բանակցութիւններ պիտի կատարուին Պուլկարիոյ հետ: Այնուհետ Թուրքերն ալ, Ռումանիոյ Թուրքերուն նման աղատ պիտի ըլլան իրենց ստացուածքները ծախելու եւ անասունները փոխադրելու: Այս մասին միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որպէսզի վար դինով չծախուին անոնց ստացուածքները:

Պուլկարիայէն գալիք գաղթականներուն մեծ մասը շատ հաւանաբար տեղաւորուին Անթալիոյ շրջանին մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՈՅԺԸ

ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Մեծն Բրիտանիոյ բուն ծովային ուժին մէջ ո եւ է յեղաշրջում տեղի պիտի չունենայ, կը գրեն Վիէննայի թերթերը, քանի որ անգլիական նաւատորմը պահանջուած բոլոր յատկութիւններով օժտուած է: Ցամաքային բանակը եւ այերային տորմիղը զօրացնելու միայն կը ձգտին կառավարութիւն եւ Խորհրդարանին մասնաժողովները, Եւրոպայի եւ Ծ. Ա. ըեւելքի մէջ ստեղծուած նոր կացութեան բերումով: Բանակին մեծ ըսպայակոյտին պետ անուանւող Կորթ պարզ զօրավարի աստիճան ունի եւ մարաջախտի տիտղոս պիտի չընդունի: Ներկայիս անգլիական բանակը ունի 8 մարաջախտ, Հնդկաստանի 2 մարաջախտները մէջն ըլլալով: Մինչեւ որ սատնցմէ մէկը կամ միւսը չմեռնի, մարաջախտի նոր անուանում չըլլար:

*** Ի մօտոյ Խորհրդարանը դաղտնի նիստ մը պիտի գումարէ, բրիտանական այերային ուժերուն միւս պետութիւններուն նոյն ուժերուն հետ բաղդատութեան մասին խորհրդակցելու եւ կարեւոր որոշումներ տալու համար: Ամէն պարագայի մէջ, պիտի քնջուի Անգլիոյ այդ կամ այն նահանգին կամ քաղաքին անունով յորջորջուած զօրագունդերու դրութիւնը, ընդհանուր միութիւն առաջ բերելու համար ցամաքային բանակին բոլոր դասակարգերուն մէջ: Իրաւ է թէ բանակին համար աւելորդ պիտի ձգեն մըն է գոյնզգոյն զօրագունդերու յորջորջումը, որ շատ հին է անգլիական բանակին մէջ:

*** Զինուորական դաշնակցութիւն մը կազմուեցաւ Անգլիոյ մէջ, մասնակցութեամբ սպաներու եւ անհատներու, նպատակ ունենալով հանրութիւնը հետաքրքրել ազգային պաշտպանութեան հարցերով, բուն Անգլիոյ եւ Անգլիայէն դուրս գաղութներուն համար: Այս Դաշնակցութեան նախագահն է Լորտ Ուիլլինկթըն, փոխնախագահ Լորտ Տէյրպի: Դիւանին կը մասնակցին նաեւ կարգ մը շատ ծանօթ երեսփոխաններ եւ զինուորականներ:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԼԷՅ ԺԱՌԱՆԳ

Քոստանցայի (Ռումանիա) Թաղ. Խորհուրդը, ի գիտութիւն շահագրգռուողներուն, կը յայտարարէ, թէ 9 յունուար 1938ին, քաղաքիս մէջ մեռած է Խվէրէկ Փէնէսցի Արթին Նիկողոսեան:

Հանգուցեալը կը թողու շուրջ 800.000 — 1.000.000 լէյի հարստութիւն մը, որ կը գտնուի Դատարանի հսկողութեան տակ:

Արդ, Թաղ. Խորհուրդս կոչ կ՚ուղղէ ժառանգորդներուն թղթակցիլ իրեն հետ, եւ տալ անհրաժեշտ բոլոր փաստերն ու փաստաթուղթերը, իրենց մօտաւոր կամ հեռաւոր ազգակցութիւնը ապացուցանող:

Հանգուցեալի հայրենակից Պ. Գէորգ Սէֆէրեանէ մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, վախճանողին եղբայրը կը գտնուի Նիւ-Եորք (Ամերիկա) եւ ծանօթ է Հաճի Նիկողոսեան անունով, իսկ քոյրը Արչալույս կ՚ապրի Երուսաղէմ կամ Սուրիա:

Թաղ. Խորհուրդս կը հրաւիրէ նաեւ մեր Ազգ. Մարմիններու ուշադրութիւնը ու կոչ կ՚ընէ անգամ մը եւս, որ շահագրգռուողները, հարկ եղած լուսաբանութեանց կամ ձեւակերպութեանց համար դիմեն իրեն:

(Կոչէ)

Հասցէ.— Ատենապետ Թաղ. Խորհրդոյ Արմենակ Ցակոբեան, Str. Bratianu, 1, Քոստանցա:

ԻՏԱԼԻՈՅ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իտալիա իր պատրաստութիւնները առաջ կը տանի ամէն մարզի մէջ: Անքոնայէն մինչեւ Պոլոնիա եւ այս վերջին քաղաքէն մինչեւ Միլան երկաթուղիները ելեկտրականացնելու աշխատութիւնները փութով պիտի ըլլան, թեթեւ գործը կը շարունակուին, այն ձեւով որ մինչեւ յառաջիկայ գարուն վերջ գտնեն: Ժամանակի մեծ խնայողութիւն պիտի ըլլայ այս միջոցը, ամէն բանի փոխադրութեան համար: Արդէն Հռոմ եւ Պոլոնիա գիծը ելեկտրականացած է, Միլանէն Հռոմ վերջանալու վրայ է: Կը հասկցուի թէ այս փոփոխութիւնը անակնկալ արագութիւն առաջ պիտի բերէ Իտալիոյ կեանքին բոլոր երեւոյթներուն վրայ:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

Խ Ե Ն Թ Ը

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Սառան ու Լալան վանքից երկուսն էլ հիւանդ տարուեցան այն կացարանը, որ առաջինի բժշկապետը պատրաստել էր տուել նրանց համար: Բարեխիղճ տանտիկինը, որի խնամատարութեանը յանձնուած էին երկու հիւանդները, մի առանձին գութ ունեցաւ նրանց վրայ, մանաւանդ երբ իմացաւ, որ դրանք մի հարուստ եւ բարեբախտ ընտանիքի զաւակներ էին, եւ աղետալի պատահարները ձգել էին նրանց վերջին թշուառութեան մէջ:

Բարոյապէս տանջուած, ֆիզիքապէս մաշուած եւ բոլորովին ուժաթափ եղած աղջկայ մէջ, հէնց առաջին գիշերը յայտնուեցաւ սաստիկ ջերմ: Տանտիկինը իսկոյն իմացում տուեց բժշկապետին, որ գալով, գըտաւ նրան վտանգաւոր դրութեան մէջ: «Յոյս չկայ», յայտնեց նա տանտիկնոջը, եւ ինքը գիշերի մեծ մասը մնաց հիւանդի մօտ, աշխատելով վերադարձնել սպառուած կեանքը: Կէս գիշերից յետոյ նա բաւական հանգիստ էր. այս պատճառով հեռացաւ բժիշկը: Նա մինչեւ անգամ խօսում էր, պատմում էր շատ բաներ իր մօտ նստող տանտիկնոջը:

Բայց առաւօտեան, երբ բժշկապետը եկաւ տեսնելու հիւանդին, նրան արդէն մեռած գտաւ: Սառան ոչինչ չէր հասկացել, թէեւ միեւնոյն սենեակում պառկած էր: Իսկ երբ հիւանդի մուրճի ձայնը դրսից լսելի եղաւ, երբ տեսաւ դագաղը, նա բոլորը հասկացաւ: Խեղճ կինը մինչեւ անգամ լաց չեղաւ: Եւ լաց լինել կարող չէր նա: Արտասուքի համար եւս առողջութիւն պէտք է: Կարծես նա ուրախ լինէր, կարծես, նա հէնց այդ էր ցանկանում, որ մեռնի Լալան, որ հանգստանայ նա, որ ազատուի այդ աշխարհից, ուր նրա համար լաւ օր չէր մնացել...

Երբ դագաղը դուրս էին տանում, նա խնդրեց, որ իրան թոյլ տան թաղմանը ներկայ գտնուել: Եւ չնայելով բժշկապետի ընդդիմութեանը, թէ դրանով բոլորովին կը տկարացնէ եւ կը խանգարէ իր առողջութիւնը,— դարձեալ հնար չեղաւ նրան ետ պահելու: Կարծես, այդ օտարոտի ցանկութիւնը կրկին վերադարձրել էր նրա սպառուած ուժերը: Նա իրան բաւական զուարթ էր զգում եւ գտնւում էր կատարեալ ողջմտութեան մէջ: Երբ դագաղը դրեցին գերեզմանի մէջ, նա ասաց.— «կը ցանկանայի քեզ հետ թաղուել, իմ նազելի Լալա»... Այդ միջոցին նրա աչքը ընկաւ իր երկու զաւակների վրայ եւ ձայնը խեղդուեցաւ...

Սառային գերեզմանատնից բոլորովին ուշաթափ տուն բերեցին: Եւ նոյն նոյն րոպէին իսկ, երբ բժիշկը զբաղուած էր նրան ուշքի բերելով, դրան մուրճը զարկեցին: Ծառան դուռը բաց արեց, տեսաւ, երկու անծանօթ երիտասարդ եւ մի քահանայ կանգնած էին այնտեղ:

— Ո՞ւմն էք ուզում, հարցրեց ծառան:

— Մեզ ասացին, որ այս տանը կենում են երկու Ալաշկերտցիներ, հարցրեց Վարդանը,— մէկը կին, միւսը աղջիկ:

— Այո՛, կենում են, բայց աղջիկը...

— Ի՞նչ եղաւ:

— Մեռաւ...

Վարդանը շանթահար ծառի նման խորտակուեցաւ եւ ընկաւ Մելիք-Մանսուրի ուսի վրայ:

ԽԳ.

Մութ, խաւարային գիշեր էր: Ծոցիներով լեցուած ամառնային տաք օդը անախորժ ծանրութեամբ նստում էր մարդու սրտի վրայ: Գիշերային լռութեան մէջ ոչ մի ձայն, ոչ մի շըշունչ չէր լսւում: Կարծես, ամէն ինչ մեռած լինէր: Միայն Գայիանէի վանքի գերեզմանատնի մի անկիւնից լսւում էին խուլ հառաչանքներ: Մի երիտասարդ, տարածուած բոլորովին թարմ հողադամբարանի մօտ, դառն կերպով մրմնջում էր: Արտասուքը հեղեղի նման թափւում էր նրա տխուր աչքերից եւ թրջում էր ցամաք հողը: Երբեմն նա գրկում էր փոքրիկ հողադամբարանը եւ համբուրում էր նրան. երբեմն իր երեսը եւ աչքերը քսում էր նրա խոնաւ մակերեւոյթին: «Լալա... անբա՛խտ Լալա»... բառերը շատ անգամ հնչւում էին նրա շըրթունքից, եւ կարծես, այդ բառերի հետ դուրս էին թռչում նրա սիրտը եւ հոգին:

Այդ երիտասարդը Վարդանն էր: Երկար թափառումներից յետոյ, նա գտաւ սիրած աղջկայ գերեզմանը միայն: Էլ ի՞նչ էր մնում նրան: Կեանքի ալեկոծութիւնների մէջ, անդադար մաքառելով դժուարին անյաջողութիւնների դէմ, նա ունէր մի վառ եւ պայծառ աստղ միայն, որի վրայ յառած էր նրա աչքը, որ առաջնորդում էր նրան դէպի փրկութեան նաւահանգիստը: Իսկ այժմ այդ աստղը նոյնպէս հանգաւ: Էլ ի՞նչ էր մնում:— Մնում էր մի խորտակուած եւ վիրաւոր սիրտ, որի համար պակաս էր առողջարար բալասանը, որի մի կաթիլը բժշկում էր բոլոր վէրքերը: Կորուստը անփոխարինելի էր: Վարդանը երբեք չէր սիրել: Սառն եւ խստասիրտ երիտասարդը քնքոյշ զգացմունքներ չունէր: Բայց Լալայի սիրոյ առջեւ, փափուկ մոմի նման, հալուեցաւ նրա բնաւորութեան կոշտութիւնը:

Այժմ, կարծես, կատարուել էր այն ճակատագրական խօսքերի իմաստը, որ ասաց Արարիչը նախաստեղծ մարդուն. «քո ճակատի քրտինքով պէտք է վաստակես քո հացը»: Այժմ մարդը ոչ միայն աշխատում էր, այլ մինչեւ անգամ հեշտացրել էր աշխատանքը եւ նրա համար շատ քրտինք չէր թափում: Բայց աշխատում էր իր բարօրութեան համար. նրա վաստակը չէր յափշտակւում անգութ հարստահարիչների ձեռքով:

Ահա, Վարդանը տեսնում էր մի գիւղ: Մի՞թէ դա Ալաշկերտի Օ... գիւղը չէ՞ր: Շրջակայքը նրան ծանօթ էին՝— նոյն լեռները, նոյն բլուրները, նոյն գետը, նոյն կանանչազարդ հովիտը— բոլորը նոյն էր: Դարերի հոսանքը այստեղ ոչինչ չէր աղարտել, միայն կերպարանափոխել էր: Բայց որքա՞ն փոխուել էր գիւղը: Այլեւս չէին տեսնւում այն ողորմելի գետնափոր խրճիթները, որոնք աւելի մազաղների որջի էին նման, քան մարդկանց բնակարանների: Այժմ տըները քարաշէն էին, սպիտակ որպէս ձիւն, եւ շրջապատուած էին գեղեցիկ պարտէզներով: Լայն եւ ուղիղ փողոցները հովանաւորուած էին մշտականաչ ծառերով, որոնց մօտով վազում էին բիւրեղի նման յստակ առուակներ:

(Շար.) ԲԱՖՖԻ

*** Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, փոթորիկին աւերները շատ աւելի ծանր եղած են քան կ'ենթադրուէր ։ Միայն Վէնսէնի անտառին մէջ արմատախիլ եղած են 200 ծառեր ։ Փարիզի մէջ բազմաթիւ պատեր եւ ծխնելոյզներ փլան ։ Վիրաւորներ ալ կան ։

Գաւառներէն հասած մանրամասնութիւններն ալ շատ ծանր կը ներկայացնեն կացութիւնը ։ Հավրի մօտ տղայ մը մեռաւ արմատախիլ ծառի մը տակ մնալով ։ Փոթորիկը եւ ալիքները տակնուվրայ ըրին 40 ծովեզերեայ հիւղակներ, նոյն քաղաքին մէջ ։ Սավուայի մէկ գիւղին մէջ փոթորիկը հիմէն քանդելով 60 ոտք անդին նետեց նամակատունը ։ Կրընոպլի շրջանին մէջ լեռնագնացները մեծ վտանգներ անցուցին ։ Օրլէանի քաղաքապետարանի պարտէզին մէջ բարձր ծառ մը արմատախիլ նետուելով ինկաւ դահլիճին տանիքին վրայ ։ Փարիզ - Օրլէան երկաթուղին կանգ առաւ, ելեկտրական ձողերը քանդուած ըլլալով ։ Ռուանի մօտ կայծակ ինկաւ եկեղեցիի մը զանգակատան վրայ ։

Տեղ տեղ փոթորիկին ուժգնութիւնը կը հասնէր ժամական 70 քիլոմեթրի ։

Ազգաժողովի քանանձեւ կը մշակէ Զինաստանի եւ Սանճաքի մասին

»»»» ◦ ««««

Ա. Դ. Խորհուրդին պաշտօնական նիստը յետաձգուեցաւ երեքշաբթի օրուան (այսօր) ։ Հակառակ բոլոր ակնկալութեանց եւ մասնաւորապէս Խ. Միութեան պատուիրակին ջանքերուն, բնաւ տրամադրութիւն չկայ գործնական օգնութիւն հասցնելու Զինաստանի ։ Պարզապէս պղատոնական համակրանք մը պիտի յայտնուի, իւրաքանչիւր պետութիւն ազատ ձգելով իր քաղաքականութեան մէջ ։ Ֆրանսա եւ Անգլիա միշտ վտանգաւոր գտնելով կացութիւնը՝ Միջերկրականի մէջ, յարմար չեն դատեր տկարացնել եւրոպական ճակատը ։ Մանաւանդ որ, Պերլին - Հռոմ - Թոքիօ առանցքը սպառնալից դիրք մը բռնած է եւ կրնայ անակնկալներ յարուցանել ։

Դարձեալ այսօր է, երեքշաբթի, որ պիտի կարգադրուի Սանճաքի խնդիրը ։ Կիրակի օր, Ժընեւէն մեկնելէ առաջ, Պ. Իվօն Տէլպոս վերջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թ. Ր. Արասի հետ եւ համաձայնութիւն գոյացաւ հետեւեալ եղանակի մասին.— յանձնախումբ մը պիտի քննէ Սանճաքին ընտրական քննիչ յանձնաժողովին եղրակացութիւնը ։ Յանձնախումբին պիտի անդամակցին տեղեկաբերը, մէկ անգլիացի եւ մէկ պելժիացի պատուիրակներ, որոնց պիտի օգնեն մէկ Ֆրանսացի եւ մէկ Թուրք մասնագէտներ ։

—◦—

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ծանր կորուստ մը կրեցին յանձին Պ. Ֆէրտինան Պրիւնոյի, որ մեռաւ կիրակի օր, կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ ։ Ծնած էր 1860ին ։ Անդամ էր Ֆրանսական կաճառին, պատուակալ վերատեսուչ՝ գրականութեան համալսարանին ևն. ։ Ունի բազմաթիւ հեղինակութիւններ, ինքն էր որ վերանորոգեց եւ գրեթէ ստեղծեց ֆրանսերէն լեզուի պատմութիւնը ։

ՀԵՂԵՂԱՆՄԱՆ անձրեւներ փլուզում յառաջ բերին Շարուն գիւղին մէջ (Լիբանան) ։ Խոշոր ժայռեր վար գլորելով կործանեցին տասնի չափ գիւղեր եւ խափանեցին օգնութեան ամէն փորձ ։ Փլատակներուն տակէն հանուեցան եօթը դիակներ ։ Վիրաւորներուն թիւը 15ը կ'անցնի ։

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 1938ի առաջին չարքին վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ փետրուար 8ին, Սալ Փլէյէլի մէջ ։

ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆ իշխանութեան 5րդ տարեդարձը (30 յունուար) տօնուեցաւ կիրակի օր, առանց արտակարգ հանդիսութեան, ինչ որ ուշագրաւ կը համարուի ։ Պերլինի մէջ ճառ մը խօսեցաւ Տոքթ. Կէօպէլս ։ Նշանակալից է նաեւ որ մամուլը այս առթիւ բառ չարտասանեց Գերմանիոյ գաղթային պահանջներու մասին ։

ԳԱՂՏՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ դէմ կատարուած հետապնդումներուն շնորհիւ, ձերբակալուեցան երկու կարեւոր անդամներ, որոնց մէկը իբրեւ միջնորդ կը ծառայէր Զօր. Տիւսէնեէօրի հիմնած կազմակերպութեան հետ ։ Այս առթիւ վկայ մը յայտնեց թէ 800 (ութ հարիւր) զինապահեստներ հաստատած են ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ։

30 ՍԱՆԹԻՄԻ ծախուած լուցկին բարձրացաւ 35ի ։ Միւս տեսակներուն գիներն ալ աւելցան ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնը արգիլելու որոշում տրուեցաւ Վոյի նահանգին մէջ (Զուիցերիա) ։ Բանաձեւը ընդունուեցաւ 12.765ի դէմ 24,795 ձայնով ։

ՎԻԼԺԻՒԻՖԻ 14 զոհերուն յուղարկաւորութեան առթիւ դամբանական մը խօսելով, ներքին նախարարը ցաւ յայտնեց յանուն կառավարութեան եւ ազդարարեց թէ անխնայ պիտի պատժուին բոլոր դաւադիրները ։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ժուլիանա իշխանուհին, որուն ծննդաբերութեան կը սպասուէր անհամբեր, երկու շաբաթէ ի վեր, աղջիկ մը ծնաւ ։ Ուրեմն գահաժառանգը նորէն իշխանուհի պիտի ըլլայ ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՈՒՐԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԻՐ ՇԱԲԵԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՕԳԵՐՈՎ ԵՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ»

Գեղարուեստական բաժին. կը մասնակցին Ընկերներ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ, ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՌԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 1 Փետրուար Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Café Grillon, 2 Carrefour de l'Odéon, մէթրօ Օտէօն։ կը խօսի Պ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ. Նիւթ՝ Հայ Դրակաճութիւն եւ Հայ Յեղափոխութիւն։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՋԱՒԱՐԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽԱՑՄԱՆ

12 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս ԹՈՒՄԱՆՕՖ ՏԱՆՍԻՆԿԻ մէջ 25 Rue Edison (Ռիւ Փօլ-Պէրի անկիւնը)։

Հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ։

Պիտի նուագէ ORCHESTRE MULLER

Մուտք՝ այրերու 6, կիներու 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին 130 րիւ Պուալօ՝ Հաբէլեանի, 150 րիւ Պուալօ Հացագործեանի, 70 րիւ Փօլ Պէր տպարան, Փողհարեանի, 77 րիւ Ռապըլէ Միսաք Միրզէի, 136 րիւ Պուալօ սափրիչ Մոսեանի, 64 րիւ Մաղընօ Արայի, դերձակ Մոմճեանի եւ բոլոր ընկերներուն մօտ ։ Ինչպէս նաեւ Կէնճեան նպարավաճառատունը 45 րիւ տը Պօնէլ ։

ՂԱՐԱԲԱՂ–ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՂԱՐԱԲԱՂ - ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

հրաւիրում է իր անդամներին եւ բարեկամներին ներկայ լինել Միութեան պատուոյ նախագահ՝ հանգուցեալ

ՊՕՂՈՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

յիշատակին նուիրուած ապահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, Փետրուար 4ին, երեկոյեան ժամը 9ին, ՍԱԼ ԺԱՆ ԿՈՒԺՈՆԻ ՄԷՋ, 8 ՐԻՒ ԺԱՆ ԿՈՒԺՈՆ, նախագահութեամբ Պ. ՆՈԲԵԼԻ։

Խօսք պիտի առնեն ծովակալ ԿԵԴՐՈՎ, Պ. Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ եւ ԼԻԱՆՈԶՕՖ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Նախագահութեամբ՝ Պ. ԼԵՒՈՆ ՓԱՇԱԼԵԱՆԻ

2 Փետրուար, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, LE JOURNALի սրահին մէջ, 100 Rue Richelieu, մէթրօ Richelieu - Drouot կամ Bourse։

Կը դասախօսէ ֆրանսերէն՝ Պ. Հ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ «Հայաստանի տնտեսական զարգացումը»

(«Le developpement économique de l'Arménie»)

Մուտք 2 ֆրանք — Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

Տարեկան պարահանդէս երեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր FOYER RUSSEի սրահին մէջ, 26 Ave. de Tokio։ Գեղարուեստական բաժին, Ճաշ. Պիւֆէ.

Մէթրօ Alma - Marceau — Մուտք՝ 8 ֆրանք

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ Արթիսթիք Միութեան պարահանդէսը Ապրիլ 3ին։ Չխաչաձեւել այդ թուականը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

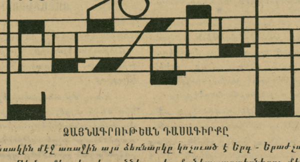

ԶԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ

Իր տեսակին մէջ առաջին այս ձեռնարկը կոչուած է Երգ - Երաժշտութեան դասաւանդութիւնը մեր վարժարաններու եւ մանկապարտէզներու մէջ դնելու բոլորովին նոր եւ արդիական հիմերու վրայ, պահելով միաժամանակ հայ ժողովրդական երգի ոգին ու ճաշակը ։

120է աւելի Ռիթմիքի, ձայնամարզի եւ լսողութեան վարժութիւններ ։

Բազմաթիւ մանկական եւ դպրոցական նոր երգեր ։ Ընդարձակ բացատրութիւններ դասատուներու համար ։ Օժանդակ ձեռնարկ նաեւ երգի, նուագի, հետեւողներու համար ։ Շքեղ եւ գեղարուեստական տպագրութիւն ։

Գինը 12 ֆրանք դպրոցներու համար (մեծաքանակ) 10 ֆրանք ։

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլ գրատունը, 51, Rue Mr. le Prince, Paris, իսկ արտասահմանէն՝ հեղինակին՝ A. Patmagrian, Communauté Armenienne, Alexandrie:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վառխաթուն Նեսիլեան եւ Տէր Վարդանեան ընտանիքը եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, ազգականին եւ քեռորդւոյն՝ ԼԵՒՈՆ ՆԵՏԻԼԵԱՆԻ դառնագէտ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ցուլիանէ Աւագեան (Ռաֆայէլեան) կը փնտռէ քոյրը՝ Ալիս, եւ եղբայրը՝ Մուշեղ Ռաֆայէլեան ։ Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեանի՝ 114, Ave. Henri Barbusse, Arnouville - les - Gonesse. (S. et O.):

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել ։

Մեզի եղած խնդրանքներուն գոհացում տալու համար, կը խնդրուի «Գոյամարտ» օրացոյցի այն գործակալներէն որ չծախուած օրացոյց ունին, հաճին անմիջապէս վերադարձնել ։ Ծախուած օրացոյցներու փոխարժէքը եւս շուտով փոխադրել հետեւեալ հասցէին, Mr. G. Djarayan, 17 Rue des Petites Maries, Marseille:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն ԱՆԺԵԼ ՆԻԶԱՄԵԱՆի (9 տարեկան) ձայնագրած երեք երգերը՝ « LE COUCOU »

ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել Տիկին Նիզամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux Arts, Paris (18), կամ Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6) ։

Վ. ԻԶԳԱԼԱՑԵԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՄԱՐԱԿԱԼ

Հաշիւներու արձանագրութիւն.— Տուրքերու յայտարարութիւն եւ գործերու հետապնդում։

Մեքենագրութիւն եւ բազմագրութիւն (duplicateur)

Ընդունելութեան ժամեր.— Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, Մէթրօ Cadet:

Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye - Rouve, Մէթրօ Belleville եւ Pyrénées

Հեռաձայն Mel. 50—09:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Alimentation „TRÉVISE"

Իր անմահական սուրճովը

Café "HAREM„

Արեւելեան ճոխ եւ աժան մթերանոց

արեւելեան ընտիր նպարեղէններու

5 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

խանութպաններու համար սուրճը 16 ֆր. քիլօն

չերմակ պանիր թիթեղով 11—14 ֆր. քիլօն

ձիթապտուղ, քաշքավալ եւ չոր մրգեղէններ

անմրցելի գիներով, յանձնելի hors d'octroi

Tél, Taitbout 40—63

30, Rue de Trévise Paris (9) Metro Cadet

ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆ

27 Avenue de Bellevue, Chaville

Աչքի, երախաներու եւ ներքին հիւանդութիւններ.

կ'ընդունի առաւօտները 10—12 եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ, գործ նորոգող հայ աղջիկներ (16—19 տարեկան) սկզբնաւորութեան՝ շաբաթը 60 ֆրանք։ Ներկայանալ իրենց ծնողքին հետ, Պ. Ա. Աշճեանի, 172 Fbg. St-Honoré, Թէլ. Elysée 38—25։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ ։

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յունուար 1էն սկսեալ կը գործադրենք մեր նոր արժեցուցակը անգլիական, ֆրանսական եւ չեխօսլովաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թրիքօթաժի, գուլպաներու եւն. համար։

Ամենալաւ ապրանքներ բացառաբար դիզչուած գիներով։

Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գիրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ըլլայ ուղղակի Ամերիկայէն.

Փափաքողներու կը ղրկենք կիրպաս երու նմոյշները եւ գինները։

Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber

Tél. Opéra 67-77, 67-78

Ր Ա Ֆ Ֆ Ի

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը

Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadet et le Peletier

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու ճոխ ճաշացուցակ մը, անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն, Պոլսական օղի՝ եւ ճաշիկ՝ ճաշարանատիրոջ անվիճելի փորձառութեամբ։ Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը տրամադրուի սրահ անհամեմատ մատչելի գիներով։

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ։

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68-02

ԿԸ ՄՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ։ Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներու։ Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ։ Նոթերու լեգալիզասիոն օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում։ Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն։ Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն։ Ճամբորդներու դասախօսութիւններու խմբագրութիւն։ Փողոցային արկածներու ենթարկուած չքաւորներուն կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդչէքի։ Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7։

կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ։

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme PARIS (13e) Imprimerie A. DER AGOPIAN

RAKI «PHENIX» d'Alger

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԸ

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

75 տարիէ ի վեր ամենուն կողմէ գնահատուած

ՌԱՔԻ ՖԷՆԻՔՍ

ՈՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՆԻՍՈՆԷ

PHENIX օղին թորուած է մասնաւոր խնամքով եւ ան չի պարունակեր ոչ մէկ քիմիական նիւթ։ Իր կազդուրիչ եւ սխոռժաբեր յատկութիւնները հաստատուած են ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ։

Օղիի սիրահարները հաստատած են որ ՖԷՆԻՔՍ օղին կը գերազանցէ Արեւելքի ամէնէն լաւ օղիները։

ALBERT BACRI, Agent général

19 Rue Turbigo, Paris (2), Tél. Central 83-17

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ. — Mre. Cotton. 68 Av. Galline. Villeurbanne (Lyon)

Mr. Simondis, 33 cours Devellier, Marseille

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 2 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3644

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

«ՓՉԷ ՅՈՒՇԻԿ, ԱՆՈՒՇ ՀԱՎԻԿ»...

« Յառաջ » լայն տեղեկութիւններ տուած եղաւ Հայ - Հռոմէականներու նոր կաթող. պատրիարքին ընծայուած ընդունելութեան մասին,— Հանդիսաւոր պատարագ Նոթր Տամի եւ Մատլէնի ազնուապետական տաճարներուն մէջ, Հայկական երգեցողութեամբ: Ցետոյ մեծարանքի ցոյց մը Փալէ տ'Օրսէի մէջ. նորէն հայկական պատարագ՝ Ֆուրվիէռի առաջնորդանիստ մայր եկեղեցին, Լիոն: Վերջապէս կաթող. - պատրիարքին այցելութիւնը արտաքին նախարար Պ. Իվոն Տէլպոսի, տեսակցութիւն, խօսակցութիւն Մուրատեան վարժարանին եւ Օթէլ Լիւթէսիայի մէջ, ուր իջեւանած էր իբրեւ հիւր կառավարութեան են. :

« Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ », կը հարցնեն բարեմիտ մարդիկ: Մանաւանդ որ, այս առթիւ ալ պակաս չեն բանդէտներ, իրենց ուզած եզրակացութիւնները հանելու եւ լուսաւոր հեռանկարներ պարզելու համար, ինչպէս պատերազմէն առաջ ...

Խոստովանինք որ բացառիկ հանդամանք ունէր ընդունելութիւնը: Ոչ միայն Փարիզի, այլ եւ Հռոմի մէջ: «Բազմավէպ»ի վերջին թիւը կը յորդէր չողչողուն մանրամասնութիւններով, եւ այդ առթիւ իմացանք թէ իտալական կառավարութիւնը մասնաւոր կարգադրութիւններ ըրած էր, որպէսզի կաթողիկոսը հանգիստ ճամբորդէ Պէյրութէն Իտալիա եւ մինչեւ Հռոմ: Վատիկանի պաշտօնաթերթն ալ, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանո», մասնաւոր ներբողական մը հրատարակեց, իսկ նոր պատրիարքին կեանքը ներկայացուց ականաւոր կարտինալ մը :

Ինչպէս կը տեսնէք, հով մը կը փչէ նորէն: Անշուշտ «հայասիրական»: Եւ մարդ կը փորձուի երգել, բանաստեղծին հետ,— « Փչէ յուշիկ, անուշ հովիկ »...

Դժբախտաբար բանաստեղծութիւնը շատոնց չուած է մեր աշխարհէն: Մինչեւ անգամ դասական կռունկը երես դարձուցած է մեզի, եւ բուերն են որ բանբերի դեր կը կատարեն, երբ խօսքը մեր աշխարհի մասին է, սահմանէն անդին թէ ասդին :

Ուրեմն, կանգնած « Թաց գետնի, չոր քարի վրայ », փորձենք վերլուծել անցուդարձը, որքան թոյլ կուտան պարագաները :

Մեզի կը թուի թէ այս ակնախտիղ հանդիսութեանց մէջ, բարոյական գերակշռութեան պայքարն ալ իր տեղն ունի, զանազան հեռանկարներով :

Հայ - հռոմէականներու գերագոյն աթոռը, ինչպէս մեր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը փոխադրուած ըլլալով Լիբանան, ուր հոծ համրանք մը ունինք, իսկ սահմանակից Սուրիայով միասին՝ պատկառելի բազմութիւն մը, վարիչ տարրերը ուշադրութեամբ կը հետեւին այդ շրջանի կացութեան եւ մանաւանդ հոգեբանութեան: Ներսէն թէ դուրսէն :

Այսպէս, Իտալիա տարիներէ ի վեր մեթոտիկ աշխատանքներ կը կատարէ, իր մշակոյթը եւ անոր միջոցաւ իր քաղաքական ազդեցութիւնը տարածելու համար Մօտաւոր Արեւելքի մէջ : (Նոյն ճիգը նաեւ նաւագնացութեան եւ առեւտուրի ճակատին վրայ) : Վատիկանի հետ կնքուած համաձայնութիւնը (Լաթերանի դաշնագիրը) մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայէ, այս գործունէութեան համար: Թերեւս չափազանցութիւն չէ ենթադրել թէ կաթող. պատրիարքի վարած պաշտօններն ալ (վերատեսուչ Հռոմի Լեւոնեան կղերանոցին, զաղտնի սենեկապետ Պապին, վարիչ Փրոփականտայի եւն.) նուազ դեր չեն կատարած իր ընտրութեան մէջ :

Արդ, Ֆրանսա, որ հոգատարն է կաթողիկոսանիստ երկրին, չէր կրնար անտարբեր կամ ձեռնպահ մնալ, երբ կը տեսնէր այնքան բացառիկ պատիւներ՝ սահմանէն անդին: Որքան ալ յաւաջդիմած ըլլան Սուրիան եւ Լիբանանը, կրօնն ու կղերը միշտ կը պահեն իրենց հմայքը՝ այդ երկիրներուն մէջ: Եւ ատոր համար է որ, հոգատար իշխանութիւնը միշտ նկատի կ'առնէ, օրինակ, Մարոնիներու պատրիարքին տեսակէտներն ու ցանկութիւնները: Յաճախ տագնապներ կը ծագին Լիբանանի մէջ, պատրիարքը ձեռնարկներ կը կատարէ, եւ հոգատար իշխանութիւնը կը նախընտրէ յարմարիլ: (Զմոռնանք որ Փարիզի մէջ նոյնքան ուշագրաւ պատիւներ եղան Մարոնիներու եւ Ասորիներու պատրիարքներուն) :

Ուրեմն, ընծայուած համակրանքն ու փայլուն ընդունելութիւնները հետեւանք չեն միայն հիւրերուն պաշտօնական հանգամանքին — այն ալ Ֆրանսայի մէջ ուր Պետութիւնն ու Եկեղեցին շատոնց բաժնուած են — այլեւ քաղաքական ձգտումներու: Ամէն պարագայի մէջ, սիրաշահելու, գերակշռելու տրամադրութիւն մըն էր կ'արծարծուի, ինչպէս պատերազմէն առաջ կամ տարբեր պարագաներու մէջ :

Այս բոլորը ի՞նչ կը թելադրեն մեզի :

Ամէն բանէ առաջ՝ լրջութիւն եւ իրատեսութիւն: Թող հըրճուի՛ն բարեպաշտներուն հոգիները եւ թող հովիկը փչէ յուշիկ յուշիկ, ինչպէս հազարաւոր անգամներ: Բայց, թող հովիկին անուշ ձայնը չմոռցնէ այն միւս ձայնը, որ կուգայ պատմութեան խորէն եւ գերեզմաններէն :

Թոյլ չտանք որ որ եւ է հովիկ մեր ոտքը կտրէ գետնէն, ճակատագրական պահերու մէջ :

Դժուա՛ր է նախատեսել թէ ի՛նչ կրնայ պատահիլ վաղը: Նոր եւ թերեւս ահաւոր երկունքի մը բռնուած է ամբողջ աշխարհը, եւ մենք ցիրուցան բազմութիւններ ունինք բոլոր ճամբաներուն վըրայ: Թէեւ շատ փոքր եւ անզօր, մեզի ալ կ'իյնան պարտականութիւններ, ի հարկին որոշ դերեր :

Այդ պարագան ալ կը թելադրէ արթնութիւն, եւ մանաւանդ աշխատանք :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐՄԱՆ ԽՕՍՔԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

« Փառի - Օսիան », թրքական ֆաշիզմի օրգան մը որուն գլուխը կը գտնուի Տոֆթ. Լութֆի, կը գրէ յունուար 25ի թիւին մէջ.—

Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը խօսուի ընդհ. ներման օրինագծի մը մասին, որմէ պիտի օգտուին երկրէն դուրս գտնուող բոլոր Թուրք հպատակները,— իսլամ, հրեայ, հայ եւայլն: Այս ներումէն դուրս պիտի ձգուին.— 1. Սուլթանական գերդաստանին անդամները.— 2. Անոնք որ Թուրքիոյ դէմ զէնք բարձրացուցած են պատերազմի ընթացքին.— 3. Անոնք որ ծառայած են օտար պետութեան մը լրտեսական բաժնին մէջ, Թուրքիոյ դէմ :

ԽՄԲ.— Առաջին անգամ չէ որ այսպիսի լուրեր շրջաբերութեան կը հանուին արտասահմանի թրքական օրգաններու կողմէ, սնոտի յոյսեր ներշնչելով միամիտներու: Ընթերցողները անշուշտ կը յիշեն հռչակաւոր պէյաննամէներու խնդիրը, որ յանգեցաւ... «լէհալ» գոյքերու նոր աւարներ երեւան հանելու եւ բազմաթիւ Հայերու եւ Յոյներու հպատակութիւնը ջնջելու :

Ֆրանսացի իրաւագէտ մը հետաքրքրուած ըլլալով այս լուրին աղբիւրով, կը հաղորդէ մեզի թէ «լսուած է Էնգիւրիի բարձր շրջանակներուն մէջ, անցեալ դեկտեմբերին »:

*** Երէկ հեռախօսով հարցուցինք թրքական դեսպանատան եւ հետեւեալ պատասխանը ստացանք ընդհ. քարտուղարին բերնով.—

« Որ եւ է տեղեկութիւն չունինք»:

Թուրքիոյ ներկայացուցիչները Լոնտոնի մէջ դրամ ճարելու համար

Պոլսէն Լոնտոնի թերթերուն կը հեռագրեն կիրակի օրուան թուականով.—

Թուրքիոյ Իշ Պանքասը եւ Էթի Պանքասը (հանքային) դրամատուններու տնօրէնները եւ սեղանաւորական պատուիրակութեան 2 անդամները այս գիշեր ճամբայ ելան դէպի Լոնտոն: Մօտերս անոնց պիտի միանայ Թուրքիոյ Կեդր. դրամատան տնօրէնը, որ պիտի տեսակցի Անգլիոյ դրամատան ընդհ. տնօրէնին հետ: Կ'ենթադրուի թէ պատուիրակութեան մեկնումէն առաջ Անգլիոյ սեղանաւորական հաստատութեանց հետ կատարուած բանակցութիւնները բաւական յառաջ գացած են եւ յոյս կը ներշնչեն չօշափելի համաձայնութեան մը: Մեծն Բրիտանիա լայնօրէն պիտի մասնակցի, նիւթական միջոցներ ճարելու համար Թուրքիոյ ճարտարարուեստական ծրագիրներու իրականացման :

« Թայմզ »ի թղթակիցը կը գրէ Պոլսէն.—

Այս պատուիրակութեան նպատակն է Թուրք ճարտարարուեստին մէջ աւելի մեծ չափով անգլիական դրամագլուխը ներմուծել: Ասկէ զատ, երեք վարիչները մեծ ուշադրութեամբ պիտի հետեւին այն բոլոր խնդիրներուն, որոնք իրենց իրաւասութեան մէջ կ'իյնան: Սէյաէտտին Զամ պիտի զբաղի անգլեւ - Թուրք հաշուեկցութեան համաձայնութեամբ եւ այն բոլոր խնդիրներով, որոնք կապուած են բրիտանական տուներու եղած պարտքերուն հետ՝ ներկայ եւ ապագայ դժուարութիւնները հարթելու նպատակով: Իհսանի Փամիր պիտի զբաղի թրքական հանքերու աւելի լայն օգտագործման եւ հանքային արտադրութեանց վաճառման խնդրով: Իսկ Մուամմէր Էրիլ պիտի զբաղի պետական կառուցումներուն խնդրով :

Թուրք կառավարութեան ծրագիրներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ նաւահանգիստներու շինութիւնը: Այս ծրագրին իրականացումը թողուած է Իշ պանքասին: Անցեալ տարի, երբ Ալեքսանտր Կիպս աշխատեցաւ իբրեւ արհեստագիտական խորհրդականը այդ դրամատան եւ այցելեց Թուրքիոյ զանազան վայրերը՝ ուսումնասիրութիւններ կատարելով եւ տեղական պայմանները քննելով: Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, ծրագրին առաջին մասը կը կազմէ ընդլայնումն ու արդիականացումը Պոլսոյ եւ Իզմիրի նաւահանգիստներուն, ինչպէս նաեւ Զաթալ Աղըրի եւ Տրապիզոնի մէջ նոր նաւահանգիստներու շինութիւնը (առաջինը՝ Զոնկուլտաքի հանքածուխները բեռցնելու համար, իսկ երկրորդը Թաւրիզ - Տրապիզոն թրանզիթին համար): Իսկ Միջերկրականի մէջ՝ Մերսինի նաւահանգիստը, ուրկէ կ'անցնի հարաւ. արեւելեան Անատոլուի արտածումներուն եւ ներածումներուն մեծ մասը :

ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Բուռն յօդուած մը Գերմանիոյ դէմ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 31 թուականով.—

« Նացիական քարոզութիւնը Թուրքիոյ մէջ » խորագրին տակ, «Հապէր» թերթը բուռն յօդուած մը կը հրատարակէ նացիական խաղերու դէմ որ տեղի կ'ունենան Պոլսոյ բոլոր Թրքական շրջանակներուն եւ մասնաւորապէս համալսարանին մէջ: Թերթը դիտել կուտայ թէ Գերմանացիները Թուրքիոյ հանդէպ կը գործեն այն սխալը զոր փորձեց խորհրդային իշխանութիւնը, սակայն ձախողեցաւ, իր սկզբունքները տարածելու համար երկրին մէջ: Եւ ուժգնօրէն կը բողոքէ որ Գերմանացիները կը համարձակին այդ ուղղութեամբ քարոզութիւն կատարել «Պոլսոյ պէս հարիւրին հարիւր քէմալական քաղաքի մը մէջ»: Թերթը կը պահանջէ խիստ միջոցներ ձեռք առնել այս քարոզութեանց դէմ, շեշտելով թէ Գերմանիա այսօրուան Թուրքիոյ վրայ կը նայի ընչաքաղցութեամբ, ինչպէս նախապատերազմեան Մօտաւոր Արեւելքի վրայ: Միւս կողմէ, Թուրք մամուլը յաճախ կը բողոքէ այսպիսի ձեռնարկներու դէմ որ կը կատարուին գերմանական համալսարաններու Թուրք ուսանողներուն մէջ :

*

ԾՈՎԱՅԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ արտակարգ վարկեր պիտի պահանջէ խորհրդարանէն, աւելի զօրացնելու համար նաւատորմը: Մանրամասնութիւններ կը պակսին. սակայն իրազեկներ կը կարծեն թէ մասնաւորապէս ուժ պիտի տրուի 35.000 թոննոց զրահաւորներու շինութեան, որպէսզի Ֆրանսա կարենայ պահել իր գերակշռութիւնը Միջերկրականի մէջ, Իտալիոյ հանդէպ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԼՈՒԽՆ ՈՒ ՊՈՉԵՐԸ

Երեւան պաշտօնապէս լուծեց Հօկը: Լուրը հաղորդեցին բոլոր թերթերը, քաղելով «Խ. Հայաստան»էն :

Այս տեղի Հօկն ալ պաշտօնապէս հաստատե՛ց «լուծարք»ը, զաղտնի շըրջաբերականով մը, որմէ հատ մըն ալ բաժին ինկած էր... «Յառաջ»ի, ինչպէս կարդացիք :

Ոչ մէկ նորութիւն՝ այդ օրէն ի վեր (1937 դեկտեմբեր 8):

Ինչո՞ւ անապարել, երբ շատ աւելի կարեւոր լուրեր, մինչեւ անգամ ձերբակալութիւններ եւ գնդակահարութիւններ կ'իմանանք ամիսներ վերջը: Այն ալ եթէ բարեհաճին ծանուցանել :

Բարեմիտներ պիտի ուզէին սպասել: «Սպասել եւ յուսալ»:

Արդ, ի՞նչ կ'ընեն արտասահմանի Հօկերը,— ճիւղեր կամ պոչեր :

Ֆրանսայի Հօկը իր շրջաբերականին մէջ կ'ըսէր (թիւ 4, 1937 դեկտ. 29), յիշելով կառավարական յանձնաժողովի մը կազմութիւնը.

— Ինչ փոփոխութիւններ ալ առաջարկէ կառավարական յանձնաժողովը, «արտասահմանեան Հօկերու ընդհանուր կազմակերպչական խնդիրներու վերաբերեալ», եթէ «այդ փոփոխութիւնները անդրադառնան նոյնիսկ Հօկի անունին եւ ներկայ ծրագրով նախատեսուած անոր նպատակին, չպիտի դպին սակայն մեր կազմակերպութեան գոյութեան»: (Ստորագըծումը՝ բնագրէն):

Անդին, Հօկի Սուրիոյ եւ Լիբանանի Կեդր. Վարչութիւնը իր կարգին հաղորդելով Երեւանի Հօկին լուծումը, կը յայտարարէ.

— « Այս լուծումը սակայն արտասահմանի Հօկերուն եւս լուծումը չի նշանակեր: Արտասահմանի բոլոր Հօկերը կը շարունակեն իրենց հայրենասիրական գործունէութիւնը եւ Հայաստանի հետ իրենց գործերը կը կապեն ուղղակի Խ. Հայաստանի կառավարութեան հետ »:

Ուրեմն, Երեւանի որոշումը — լուծարք — ոչ թէ կը խախտէ, այլ կը բարձրացնէ՛ արտասահմանի Հօկերուն դիրքը: Մինչեւ հիմա հազիւ երկրորդ մը կը ստանային Երեւանի Հօկէն, իսկ այժմ պիտի թղթակցին բուն իսկ իշխանութեան հետ ...

Իրենց չար բախտէն, ուրիշ «Հայաստանասէր» օրգան մը, Ամերիկայի ռամկավարներուն «Պայքար»ը կ'ազդարարէ խմբագրականով մը (15 յունուար 1938).

— « Հօկի կեդրոնական գրասենեակին փակումը ուրեմն, ինչ դրդապատճառներէ ալ յառաջացած ըլլայ, պէտք է նշանակէ նաեւ անոր երեւոյթի մը անհետացումը արտասահմանի ալ մէջ: Երբ կեդրոնը չկայ, գոյութիւն պիտի չունենան ճիւղերն ալ, ասիկա է հարցին տրամաբանական պարտադրութիւնը. իսկ եթէ ճիւղերը յամառին ապրիլ «առանց գլուխ»ի, այլեւս ամէն մարդ պիտի գիտնայ թէ չքացած են այն բոլոր յաւակնութիւնները թէ Հօկը Հայաստանի հետ հաղորդակցութեան ամենաստոյգ բանալին է, ինչ որ եղած էր բաւական պատրիչ ու մոլորեցուցիչ ազդակ մը միամիտներու համար: Հիմա ամէն մարդ պիտի համոզուի թէ Հայաստան ժխտելով գլուխին գոյութիւնը, ժխտած է մարմնին ալ գոյութիւնը» :

Իսկ բոլշեւիկ «Բանուոր»ը կը փութայ աւետել թէ Հօկի մասնաճիւղերը միանալով «Պետական Կարմիր խաչին հետ», պիտի գործեն ուրիշ «հայրենասիրական» անունի մը տակ :

Ինչպէս կը տեսնէք, բարեխնամ կառավարութիւնը կտրած է գլուխը, իսկ պոչերը կը շարժին դեռ :

« Հիմա եկուր էշը ջուրէն հանէ».— պիտի ըսէր հայ գիւղացին :

ՎԱՀԷ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ՉԵԿԱՆ...

Մոսկուայի « Կուսակցական Շինարարութիւն» պարբերականի թիւ 2ի մէջ (15 յունուար) Անաստաս Միկոյեան ուշագրաւ գրութիւն մը հրատարակած է, ուր հիացումով կը խօսուի նաեւ Չեկայի վարիչ Եժովի վերջերս Փոլիթպիւրոյին ներկայացուցած գաղտնի զեկուցագրի մը մասին: Այդ զեկուցագրի մէջ Եժով լայն տեղ տուած է համայնավար կուսակցութեան եւ խորհրդային կառավարութեան սպառնացող վտանգներու : Կուսակցութեան եւ կառավարութեան շուրջը, ըստ Եժովի, խիստ շատ թշնամիներ կան: Անոնց դէմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է ունենալ զօրաւոր բռունցք մը, զոր Եժող յաջողած է ստեղծել, թէեւ դեռ ոչ բոլորովին բաւարար չափով: Անհրաժեշտ է ալ աւելի զօրացնել այդ բռունցքը: Մասնաւորապէս յաջող կազմակերպուած է գաղտնի հետախուզութիւնը եւ լրտեսութեան գործը: Եժով — միշտ ըստ Միկոյեանի—կը բերէ հետեւեալ օրինակները.—Բանուոր մը մատնած է իր եղբայրը, իբրեւ «գաղտնի Թրոցկիստ»: Տաշկով Օրլովսկայա անունով կին մը մատնած է իր ամուսինը: Առանձնապէս գնահատուած են երեխաներու, յատկապէս դպրոցական, մատուցած ծառայութիւնները: Եժով մեծ գովեստով կը խօսի Պիոնէր (սկաուտ) Բոլիա Շչեգլովի մասին, ծնած 1923ին, որ մատնած է իր հարազատ հայրը: «Այսպիսի բաներ, կը գրէ Միկոյեան հիացած, ոչ մէկ քաղքենի երկրի մէջ հնարաւոր չեն, իսկ մեր մէջ նման դէպքեր շատ շատ են: Աշխարհիս մէջ չկայ ո եւ է երկիր, որ այս տեսակէտով կարենայ հաւասարիլ մեզի »:

Իսկապէս, այսքան զարշելի բաներ աշխարհի ոչ մէկ երկրի մէջ կարելի է երեւակայել ...

Փոքր պետութիւնները կ'ըմբոստանան հաւաքական ապահովութեան դէմ առաջնորդութեամբ Զուիցերիոյ

Երկուշաբթի օր, փոքր պետութիւնները հաւաքական ձեռնարկ մը կատարեցին Ազգաժողովի 28երու յանձնաժողովին մէջ, պահանջելով արմատապէս փոխել հաւաքական ապահովութեան ըմբռնումը: Շարժման գլուխն անցած է Զուիցերիա, որ բացէ ի բաց յայտարարեց թէ այլեւս չի կրնար մասնակցիլ պատժական տնօրինութեանց (16րդ յօդուած), երբ իր մեծ դրացիներէն երկուքը հրաժարած են Ազգերու Դաշնակցութենէն (կ'ակնարկէ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ): Զուիցերիոյ պատուիրակը յայտարարեց :

— « Այս պարագան Զուիցերիոյ համար անգործադրելի կը դարձնէ Ազգաժողովի ուխտին 16րդ յօդուածը, որովհետեւ անոր պարտադրութիւնները պիտի վտանգեն իր իսկ գոյութիւնը իբրեւ ազգ »:

Ժողովը բացուած ատեն, առաջին անգամ խօսք առաւ Շուէտի պատուիրակը, դիտել տալով թէ Ազգաժողովը հետզհետէ կը կորսնցնէ իր տիեզերական հանգամանքը: Այս առթիւ յիշեց պատժական տնօրինութեանց տխուր ելքը իտալօ-եթովպական պատերազմին ատեն եւ եզրակացուց թէ բազմաթիւ պետութիւններ, եթէ ոչ բոլորը անգործադրելի կը գտնեն 16րդ յօդուածին ամ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ "ԳԵՐ–ԹՇՆԱՄԻ„ՆԵՐԸ…

(Ո՞ՂՋ ԵՆ ԹԷ ՅՕՇՈՏՈՒԱԾ…)

Հայաստանի ականաւոր վարիչնե-րու ճակատագիրը մեզ կը մնայ ան-յայտ, մինչ յայտնի է, որ բաղդա-տաբար աւելի համեստ դէմքերը հեր-թով կը գնդակահարուին: Օրինակ, վերջին ութ գնդակահարուածներու մէջ չկայ մէկը, որ Աշոտ Յովհաննէս-եանի մը, Ս. Տէր Գաբրիէլեանի մը եւ կամ Ամատունիի մը կշիռը ունե-նար, բոլորն ալ բաղդատաբար աւելի անշուք աթոռներ գրաւած եւ աւելի համեստ դերեր կատարած են երկրի պետական եւ կուսակցական կեանքին մէջ: Գնդակահարուածներու մեծա-գոյն յանցանքներէն մէկն ալ այն ե-ղած է, որ անոնք աջակցած են Յով-հաննիսեաններուն եւ Ամատունինե-րուն եւ գործած անոնց ցուցմունքնե-րով:

Գործակցողը կը գնդակահարուի, մինչ բուն հրամանատարը… «ողջ» կը մնայ:

«Ողջ» կը հռչակենք Հայաստանի ա-ղէտուած վարիչները, որովհետեւ ա-նոնց գնդակահարութեան մասին տա-կաւին պաշտօնական հաղորդագրու-թիւն չկայ: Եթէ խօսքը խորհրդային բէժիմի մասին չըլլար, մենք, ի հար-կէ, բառը— «ողջ»— չէինք չակեր-տեր. սակայն գիտենք, որ խորհրդա-յին դժոխքին մէջ բիւրաւորներ կը յօշոտուին— վկայ՝ Ներսիկ Ստեփան-եանները— առանց ոեւէ «դատ»ի, ա-ռանց ոեւէ հաղորդագրութեան այդ մասին:

Կ'ուզենք ընթերցողի ուշադրութիւ-նը հրաւիրել «մանրամասնութեան» մը վրայ, որ տեղ գտած է «Տէյլի Թէ-լեկրաֆ»ի Յունուար 3ի ընդարձակ թղթակցութեան մէջ, ուր գնդա-կահարուածներու մասին:

Թղթակիցը, հետեւելով անշուշտ խորհրդային մամուլին, Հայաստանի աղէտուած վարիչները կը բաժնէ եր-կու կարգի.— առաջին կարգի մէջ կը մտնեն «հայրենիքի եւ ժողովուրդի» պարզ թշնամիները, իսկ երկրորդ կարգին մէջ՝ գեր-թշնամիները: Առ այժմ կը գնդակահարուին միայն պարզ թշնամիները, ցարդ գեր-թշնա-միներէն եւ ո՛չ մէկը ղատուած է, ոչ ալ գնդակահարուած:

«Տէյլի Թէլեկրաֆ»ի Թղթակիցը «գեր-թշնամի»ներու ցանկին մէջ կը դասէ, անձնասպան Խանջեանէն բա-ցի, հետեւեալ բոլշեւիկները,— Ա-մատունի (կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը), Ակոպով (Ամատունիի օգնականը), Գուլոյեան (Հայաստանի վարչապետը), Սահակ Տէր-Գաբրիէլ-եան (Նախորդ վարչապետը, Գուլոյ-եանէն առաջ), Գումեդին (հողագոր-ծութեան նախարարը):

Անըմբռնելի կը մնայ, թէ այս «գեր-թշնամի»ները ինչո՞ւ ցարդ «ողջ» մնացած են. եթէ կարելի է «գեր-թշնամի»ն չգնդակահարել, ին-չո՞ւ գնդակահարել «թշնամի»ն, իսկ եթէ ներելի չէ խնայել կեանքը մին-չեւ իսկ պարզ «թշնամի»ին, ինչո՞ւ խնայել «գեր-թշնամի»ին:

Հայաստանի վարիչները ո՞ղջ են թէ յօշոտուած…

700,000նոց տարագիր հայութիւնը դէթ այսքան բան գիտնալու իրաւուն-քը ունի իր հայրենիքի մասին:

Ճշմարտութիւնը պէտք է ունենան բացորոշապէս յայտարա-րելու, թէ ի՞նչ եղած են Հայաստանի վարիչները,— պետական եւ կուսակ-ցական դէմքեր, զինուորականներ, գրագէտներ, գիտուններ եւ պրոֆես-սորներ:

Ինչպէս ընթերցողը կը յիշէ, ար-տասահմանեան թերթերէն առաջինն ըլլալով, մեր թերթի 1936 Oգոստ. 13ի թիւով մե՛նք տուինք լուրը Հա-յաստանի մէջ տեղի ունեցած կարե-ւոր ձերբակալութեանց եւ գնդակա-հարութիւններու մասին: Մեր այդ տեղեկատուութեան մէջ կար նաեւ Սահակ Տէր-Գաբրիէլեանի անունը: Այսօր, այդ լուրը հրատարակուելէն հինգ ամիս վերջ, առաջին անգամ ըլ-լալով, «Տէյլէ Թէլեկրաֆ»ի Մոս-կուայի լաւատեղեակ թղթակիցը, ի միջի այլոց, կը վկայէ, որ Սահակ Տէր-Գաբրիէլեանը իրաւամբ ձերբա-կալուած է անցած Սեպտեմբերին (վստահ ենք, որ ձերբակալուած է ատկէ ամիս մը առաջ, Օգոստոսին, ինչպէս որ հաղորդած էինք մենք):

Թող ընթերցողը միամիտ չըլլայ խորհելու համար, թէ «մազ կը փնտռ-ւենք հաւկիթի մէջ»:

Սահակ Տէր-Գաբրիէլեանի ձերբա-կալութեան պարագան մէկ տարբե-րակն է Ներսիկ Ստեփանեանի գնդա-կահարութեան: Ամիսներ առաջ ձեր-բակալելով երկրի մը վարչապետը, որ տարիներ շարունակ վարած է ան-կախ հանրապետութեան մը ղեկը, խորհրդային իշխանութիւնը պարտա-ւոր էր գէթ երկտող յայտարարու-թեամբ մը լուր տալ ժողովուրդին այդ ձերբակալութեան մասին. մինչ իրողութիւնն այն է, որ աշխարհի ա-մէնէն դեմոկրատիկ երկրին մէջ, ուր անձի եւ բնակարանի անձեռնմխելի-ութեան մասին սահմանադրակա՛ն բո-լոր երաշխիքները կան— այն ալ… սթալինեան սահմանադրութեան — յանկարծ, բոլորովին գաղտնաբար, Սահակ Տէր-Գաբրիէլեանի նման վար-չապետներ կը ձերբակալուին եւ Ներ-սիկ Ստեփանեանի նման նախարար-ներ կը գնդակահարուին…

Ջեկան առեւանգումներ կը կատարէ ոչ միայն դուրսը՝ Միլլէրներ եւ Քու-թեփովներ թռցնելով, այլ եւ ներսը — առաւել եւս ներ՛սը— Սահակ Տէր-Գաբրիէլեաններ աներեւութացնե-լով:

Ահաբեկումներ կը կատարէ ոչ մի-այն դուրսը՝ Նաւաշիններ յօշոտելով, այլ եւ ներսը— մանաւանդ ներ՛սը— գնդաններու մէջ Ստեփանեաններ խեղդելով:

Այս արաշները, քրէական յանցա-գործներն ու մարդասպանները կը կազմեն մեր երկրի այսօրուան սահ-մանադրակա՛ն իշխանութիւնը…

Կը հարցնենք, ո՞ւր են Հայաստանի վարիչները…

Ո՞վ գիտէ, ո՞վ կրնայ պատասխա-նել մեր այս հարցումին:

Իշխանութիւն մը, որ ընդունակ է ամիսներ առաջ երկրի մը վարչապե-տը գաղտնաբար ձերբակալել եւ այդ ձերբակալութիւնը իր ժողովուրդէն ամիսներ շարունակ գաղտնի պահել, ինչպէս որ ցոյց կուտայ Սահակ Տէր-Գաբրիէլեանի պարագան, ինչո՞ւ չի կրնար ճիշդ նոյն ձեւով վարուիլ նա-եւ այլ վարչապետներու հետ, ըսել կ'ուզենք ոչ թէ մէկուն, այլ բոլորին:

Եւ իշխանութիւն մը, որ կրնայ ա-միսներ առաջ երկրի մը նախարարը գաղտնաբար գնդակահարել եւ այդ գնդակահարութիւնը ամիսներ շարու-նակ գաղտնի պահել, ինչպէս որ ցոյց կուտայ Ներսիկ Ստեփանեանի պարա-գան, ինչո՞ւ չի կրնար նոյն ձեւով վարուիլ նաեւ այլ նախարարներու հետ, ըսել կ'ուզենք ոչ թէ մէկուն, այլ բոլորին:

Ո՞վ կրնայ արդէնտ «առեղծուած»ը լուծել,— Հայաստանի վարիչները ո՞ղջ են թէ յօշոտուած:

(Խմբ. «Յուսաբեր»ի)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՎԱԽՃԱՆԸ

Երկրաբանական նորանոր տեսու-թիւններու համաձայն, երկրիս մա-կերեսին վրայ գտնուած ջուրին քա-նակութիւնը դարերէ ի վեր նուազե-լու վրայ է: Պիտի գայ օր մը, երբ աղբիւրները, գետերը, լիճերը, ծո-վերը եւ ովկիանոսները պիտի ցամ-քին, հովերը, փոթորիկները, անձ-րեւները եւ ձիւները պիտի դադրին, բոյսերը, ծառերը եւ անտառները պի-տի չորնան, եւ ձուկերը, թռչունները եւ ցամաքային ու ծովային բոլոր կենդանիները պիտի ոչնչանան ջուրի պակասութենէն:

Օրինակով մը հաստատենք ջուրին այս դարաւոր նուազումը.—

Երկրիս կեղեւին կազմութեան չոր-րորդական շրջանին սկիզբը այն դաշ-տը, ուր այսօր կը տարածուի Փարի-զի գաւառը իր 9 միլիոն բնակիչնե-րով, Սէն Ժերմէնի բարձունքէն ըս-կսելով մինչեւ Մառնի գետաբերանը, գրեթէ ամբողջովին ջուրով ծածկը-ւած էր: Ասկէ զատ, հինէն ի վեր այդ լեռնադաշտին մակերեւութային բարձրութիւնը ընդարձակուած չէ եւ ոչ ալ հողային բարձրացում մը տեղի ունեցած է հոն: Այսու հան-դերձ, այսօր Փարիզի լայննիստ տա-փարակը գրեթէ բոլորովին ցամքած է եւ ջուրերը զգալի նուազում մը կը-րած են:

Ջուրերու դարաւոր նուազումին ցայտուն ապացոյցը կը կազմեն Աֆ-րիկէի, Արաբիոյ եւ Միջին Ասիոյ այն ընդարձակ անապատները, որոնք նա-խապատմական դարաշրջաններու մէջ ջուրով ծածկուած էին:

Երկրիս կեղեւին վրայ գտնուած ջուրը մէկ կողմէն՝ կը ծծուի ծովե-րու յատակէն, ուր անպակաս են ճեղքուածքներ եւ ծերպեր, որոնք ընդծովեայ յեղաշրջումներէ եւ հր-աբխային ժայթքումներէ առաջ ե-կած են, միւս կողմէն՝ անձրեւներու, ձիւներու եւ սառնակոյտերու ջուրերը մասամբ երկրիս կեղեւէն ծծուելով՝ երկրին խորերը կը թափանցեն, մա-սամբ գետերու միջոցաւ ծովը կը թա-փին: Երկրիս ծակոտկէն կեղեւէն վար հոսած ջուրին մէկ մասը կաւի անթափանցելի խաւերու հանդիպե-լով՝ հոն կը հաւաքուի, իսկ միւս մա-սը կ'երթայ ստորերկրեայ ժայռերը յագեցնելու: Ջուրին այս վերջին մա-սը շրջահոսման համար կորսուած կը նկատուի, քանի որ քիմիապէս կը բա-ղակցի ժայռերուն, եւ անոնց հետ ջը-րածնատներ կը կազմէ: Եթէ վայրէջ-քը մեծ խորութեան մը հասնի, ջու-րին բարեխառնութիւնը բարձրանա-լով շոգիի կը վերածուի, փոխանցում մը՝ որ յաճախ երկրաշարժներու եւ հրաբուխներու ծնունդ կուտայ: Գա-լով հանքային ջուրերուն, ասոնք կը կազմուին երկրիս մակերեսէն ծծուե-լով եւ ստորերկրեայ ժայռերու եւ հանքերու մէջէն անցնելով, եւ մերթ ծնունդ կուտան ընդերկրեայ հանքա-յին ջրահոսանքներու, մերթ կը կազ-մեն ջրածնատներ:

Արդ, ակնյայտնի իրողութիւն մըն է թէ երկրիս մակերեսէն աստիճանա-բար կը նուազի, թէ քիմիական բա-ղակցութիւններ կազմելով, եւ թէ երկրագունտին ամենախորունկ խա-ւերը թափանցելու բնական օրէնքով: Ասկէ զատ, տարակոյս չի վերցներ թէ որ չափով որ կեդրոնական ջեր-մութիւնը նուազի, նոյն չափով ալ ջուրը աւելի մեծ քանակութեամբ դէ-պի կեդրոն պիտի խուժէ: Դիտուած է թէ մեծ քաղաքներու շրջակայքը փոր-ուած տաք ջուրերը եւ արթէզեան ջրհորները հետզհետէ սպառելու վը-րայ են ներքին ջերմութեան նուազու-մին պատճառաւ:

Պիտի գայ օր մը, երբ երկիրը մին-չեւ կեդրոն ամբողջութեամբ պիտի պաղի, եւ մարդկութեան ամենայե-տին ներկայացուցիչները ականա-տես պիտի ըլլան ջուրերու ամբողջա-կան անհետացումին, որով կեանքը պիտի դադրի երկրիս մակերեսէն:

Ժամանակակից երկրաբաններ կը կարծեն թէ արեգակնային դրութեան պատկանող միւս մոլորակներն ալ երկրիս չարաշուք բախտին պիտի ար-ժանանան:

Ալնենք լուսինը, որ երկրին ար-բանեակն է եւ ծաւալով եւ զանգուա-ծով փոքր է անկէ, աւելի կարճ ժա-մանակամիջոցի մը մէջ պաղած եւ ա-ւելի շուտ բոլորած է իր աստղային կեանքի զարգացման շրջանը, ներկա-յիս, լուսինի մակերեսին վրայ գտնը-ւած ծովերուն մեծագոյն մասը ցամ-քած է, եւ ծովի ջուրերուն գործունէ-ութեան հետքերը դեռ մինչեւ այսօր նշմարելի են իր պաղած մակերեսին վրայ: Ըստ այնմ, լուսինի մէջ շոգի գոյութիւն չունի, հոն ոչ ամպ կայ, ոչ խոնաւութիւն եւ ոչ ալ շոգիացման ամենափոքր երեւոյթ մը, այլ ամէն կողմը կը տարածուին չոր ու ցամաք դաշտեր, լերկ ու ամայի ապառաժ-ներ:

Հոն՝ ինչպէս նաեւ Հրատ, Արուս-եակ եւ Լուսնթագ մոլորակներուն վրայ կարելի եղած է հաստատել ջու-րերու դարաւոր նուազումը:

Ինչպէս ըսինք, ինչ չափով որ եր-կրիս կեդրոնական ջերմութիւնը պակ-սի, նոյն չափով ալ երկրագունտը ա-ւելի պիտի պաղի եւ չորութեան հե-տեւանքով պիտի խորխորի լուսինին պէս: Ասկէ զատ, երկրին ջերմու-թեան բացարձակ սպառումը ծնունդ պիտի տայ կեղեւային կծկումներու եւ ներքին պարապութիւններու, ուր պիտի խուժեն ովկիանոսներու ջուրե-րը առանց շոգիի վերածուելու, քանի որ ներքին ջերմութիւնը սպառած է, կամ հողէն պիտի ծծուին, եւ կամ մետաղական ժայռերու հետ բաղակ-ցելով՝ պիտի կազմեն ջրածնատներ:

Ջուրին քանակութիւնը հետզհետէ պիտի նուազի մինչեւ իր յետին անհե-տացումը: Բոյսերը, ծառերը եւ ան-տառները պիտի զրկուին իրենց կեն-սական տարրերէն եւ զանազան ձե-ւերու փոխուելէ յետոյ, պիտի ոչն-չանան:

Կենդանիները ինչպէս նաեւ մար-դիկ իրենց կարգին կրելով կերպարա-նափոխութիւններ, Փիզիքապէս պի-տի տկարանան, իրենց կեանքին տե-ւողութիւնը պիտի կարճնայ եւ անօ-թութենէ ու ծարաւէ պիտի մեռնին, իրենց վերջին շունչը փչելով աղա-գաւն ու խորշակահար երկրին չորցած կողին վրայ:

Հետեւաբար երկրաբաններու կար-ծիքով աշխարհին վերջը պիտի գայ երկրին ջուրերուն վերջնական անհե-տացումին օրով, քանի որ առանց ջու-րի երկրային կեանքը անկարելի է: Չէ՞ որ ջուրը ապրող մարմիններու կազմութեան էական մասը կը կազմէ, եւ մարդկային մարմինը ինքնին 70 առ հարիւր համեմատութեամբ ջուրէ բաղկացած է: Առանց ջուրի ոչ բոյս եւ ոչ ալ կենդանի կրնայ ապրիլ: Ջուրն է որ, ըլլա՛յ հեղուկ, ըլլա՛յ կազային, կը հայթայթէ երկրին եւ իր բնակիչներուն գոյութեան անհրա-ժեշտ պէտքերը:

Ջուրին անհետացումը մահուան վը-ճիռ ըսել է, եւ բնութիւնը այդ վճի-ռը պիտի արձակէ դժբախտ մարդ-կութեան հանդէպ, տասնեակ միլիոն տարիներու երկա՛ր ժամանակամիջո-ցի մը մէջ:— Ուստի այժմէն մտահոգ ըլլալու պատճառ մը չունինք:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Սիրելի Արազ.— Սթափումը շարու-նակելով, հարկ կը տեսնեմ մեր դա-սարանին ուշադրութիւնը հրաւիրել նաեւ սա կէտին շուրջ, թէ լուծանել բային լծել բային հետ հակառակու-թիւնը ամոքելու համար, կարելի է ըսել որ լծել կը նշանակէ կապել լուծ, իսկ լուծանել՝ հանել լուծ: Անտարա-կոյս, բայ չինելու համար գործած-ւած բայակերտ մասնիկները —ել, իլ, ալ, ուլ (նուլ), անել, անիլ սկըզ-բնական բառի մը նուազականներն են կամ ածանցները: Այսպէս՝ անել (հա-նել) նաեւ առնել (ընել), չէ՞ որ «ա-նել» տակաւին գոյութիւն ունի գաւա-ռականին մէջ «ընել» նշանակու-թեամբ, հետեւաբար ա ինկած է, կամ հոգը մտած, անել — առնել, կամ ա-նել— հանել:

Բայց բանասիրականը թողունք պա-հիկ մը, սիրելի Արազ, եւ դառնանք այնպիսի սխալներու, լեզուին իրա-կան կեանքը խաթարող վրէպներու, ո-րոնց մէջ կ'իյնան յաճախ մինչեւ իսկ անոնք՝ որ բառերու եւ բայերու մըշ-ղացքին մէջ մազ ու մօրուք ճերմկ-ցուցած են: Այսպէս՝ առաջին էջի մը վրայ փայլկնաձեւ փռուած տեսայ «սառցապատ» փոխանակ սառնապա-տի կամ սառուցապատի: Լեզուն եղ-ծողներուն, խմա Երեւանեան փաղան-գին, թեթեւագոյն թէեւ, բայց յայտ յանդիման մէկ զեղծումն է այս.— Բառը սառոյց է (ոչ թէ բարբարոսա-բար… սառոյց եւ տասնեակ մը մատոյց, հատոյց, զեկոյց, ազոյց, թաքոյց, հանդոյց եւ տասնեակ մը դեռ: Արդ, լեզուին տարրական օրէն-քով ոյց բարդութեան կամ ածանցու-մի ատեն կ'ըլլայ ուց (նոր չէ որ կ'ը-սենք), ուստի սառուցապատ, սառուց-եալ (… սառցեալ ովկիանոս…?): Եթէ սակայն կը նախընտրես «սառն» ձեւը, ըսէ սառնապատ: Ով բան-գէտ, կրնա՞ս ներել քեզի եւ «մատցարան» փոխանակ մատուցարա-նի, «զեկցիչ» փոխանակ զեկուցիչի կամ զեկուցողի, «կառցիչ» փոխանակ կառուցիչի: Նոր սերունդին աչխա[րհ] կայտառ ներկայացուցիչները (ոչ թէ ներկայացցիչ?) կը յորդորեմ զգու-շալ լեզուաստղան ձեւերէ: Լեզու միշտ ծարաւի է նորոգումի առանց հիմէն խախտելու: Արժանի թէ չա[փ] փաւ գրուածներու մէջ բացատրու-թեան նոր ձեւեր, հայկականութեան փոխակերպուած ճոխ ասոյթներ ար-րով ու կարօտով կ'ողջունուին:

Հոս կը փափաքիմ շատ մեծ կարեւո-րութեամբ դիտել տալ, սիրելի Արազ, քեզմով մեր դասարանին, թէ հակա[ռ]-ակ մեր լեզուին անողոքելի ... գնութեան՝ շատեր կան մեր մէջ որ քմահաճոյք կը դնեն, լեզուին հետ ալ իրենց մասնակի խաղերը խաղալու համար: Հակառակ բիւրեղացումի կա-նոններու, այդպիսիները կը սոսկան ուղիղ գիծէն դուրս ելլելու իրենց մարմաջին մէջ: Դժբախտաբար այ[ն] ոգին մեր մէջ է որ կը մոլեգնի: Մեր մէջ, յօղուածէ յօղուած, թղթակցու-թենէ թղթակցութիւն, լուրէ լուր, թէ միայն «ուղղութիւնն» է որ կը փ[ոխ]-ւի, այլ լեզուին կապը կը թուլնայ, կը կակղէ մեր աննման բարբառը, յօղուածէ յօղուած, թղթակցութենէ թղթակցութիւն հակամարտ, հակա-կանոն դարձուածքներով: Ասոր ամէ-նէն թեթեւ ապացոյցը այն՝ որ բացէ ո եւ է եւրոպական թերթ, ինչ լեզուով որ ըլլայ, եւ պիտի տեսնէք — քաղա-քական, ազգային, կուսակցական են գոյնով ալ ըլլայ — այո, պիտի տես-նէք նոյն լեզուն, նոյն կանոններով, նոյն քերականական եւ շարադրական ոճով ու չարքով, անդով ու յանգով: Ուղղագրութիւնը նոյն, կարգը նոյն է, այլուրէն հանդերձ: Բայց նոյն կրնա՞ք միթէ ըսել հայերէնի համար որ, զանազան հրատարակութիւններու մէջ իր բռնած դիրքին համեմատ կրնայ մէկէ աւելի քերականութիւններու ենթարկուիլ, այսինքն՝ ան քա-ղաքականական դառնալ, մեր գիտցած բարբարոս բառով՝ պաշըպօզուք:

Այս վճռական իրեւ մէջ անհրաժեշտ ապացոյցը կարելի է նկատել նաեւ «հաւաքածու» բառը, զոր շատեր հ[ո]-ճոյք կը զգան գրել այդ ձեւով, փո-խանակ ուղիղ ձեւին — հաւաքածոյ: Միջին կամ ինկած հայերէնի մէջ մուտ գտած կրնայ ըլլալ այդ սխալը, ինչպէս ուրիշ շատ մը սխալներ, միայն մեր նոյն շրջանի լեզուին, այլ եւ բոլոր միւս կենդանի լեզուներուն մէջ, որոնք այսօր թօթափած են այդ սխալները: Հաւաքածոյ կազմուած է հաւաքել բային անցեալ դերբայէն (ած), հաւաքած, եւ ոյ մասնիկով ածանցուած, կը գործածուի, բառ թէ տուն, ածական կամ գոյական: — Այս ձեւով քանանկններ աղածոյ (ոչ թէ աղածու…) կխոուածոյ, հանածոյ, մանուածոյ, հիւսուածոյ, ձուլածոյ եւն. եւն.: Իսկ ածու վերջաւորու-թեամբ եղածները ածել բային ըն-ուած բառերն են: Այսպէս՝ թեթեւ ածել բայէն թեկնածու (ոչ թէ… թեկ-նել! բայց մը թեկնած, թեկնածոյ) ձեռն ածել բայէն ձեռնածու, աւել-ւելածու, նաեւ վերարկու (արկա-նել), պատկառազդու (ազդել), եր-նաչու, օդաչու (չուել): Կը տեսն[ես] որ բոլոր այս օրինակներուն մէջ ա-ռանձին բայերու արմատն է որ ու կը վերջաւորի, ոչ թէ բային ած վերջ[աւ]-որութեան վրայ ոյ կ'աւելնայ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեզի հետ սահմանը անցնողներն էին հետեւեալները.—

1. Սեբաստացի Տիգրան Վըզվըզ-եան, 2. Սեբաստացի Մեսրոպ Վըզ-վըզեան, 3. Սուրէն (ուսուցիչ), 4. Սուրէն նմանապէս ուսուցիչ (մակա-նունները չեմ յիշեր), 5. Տիրան, 6. Սարգիս, 7. Սարգիսի կինը, 8. Սար-գիսի աներձագը, 9. Զիլէցի մը, 10. Ղոչասարցի Յովակիմ Էլմասեանը, Ղոչասարցի Յովակիմ Էլմասեանը, Ցաղթեցի Սարգիսը, 13. Ցաղթեցի Միհրանը, 14. Կաւռացի Գրիգոր Կո-փիկեանը, 15. Կաւռացի Կարապետ Մահտեսի Օհանեանը, 16. Զառացի Արշակը, 17. Շապին Գարահիսարցի Եղնիկը, 18. Մեզ ընկերացող քիւր-տին գիւղէն եկող Հայ մը, 19. Տիվ-րիկցի Սահակը, 20. Սողոմոն Քէք-լիկեանը, 21 Տիկին Քէքլիկեանը, 22. Զէնքի ընկերս Նշան Տէյիրմէնճեանը, Խորոխոնէն՝ Մկրտիչ Մ. Միքայէլ-եանը եւ Թէճէրցի 8 տղաքներ, ընդա-մէնը՝ 31 հոգի:

Մեր առաջնորդ Քիւրտը պայման դրած էր, որ իրեն պիտի տայինք դը-րամ, ժամացոյց, կօշիկ եւայլն: Կա-միսցիները դրամի չգոյութեան պատ-ճառով կրկին ետ վերադարձան դէպի իրենց քարայրները:

Քիւրտը մեզ Պարտիզակի լեռներէն դէպի Գըզըլ Տաղ, անկէ Սինէ Պէլ, յետոյ Տումանլը Տաղի մօտ, Կէրճա-նիսի մօտ՝ Քիւրտ Քէօյ բերաւ:Քիւրտ Քէօյէն ան մաս մը ուտելիքներ բե-րաւ: Ուտելիքները սակաւ էին, թէ-եւ ջուրը առատ էր:

Մինչեւ հոս վերջի երեք օրուան մէջ ամէն մէկուս կերածը 200ական կրամ մեղրամոմ, խոտ եւ պաքսիմատ էր:

Անցանք Կէրճանիսի գետը, բարձ-րացանք Զարտախլու լեռը եւ մօտե-ցանք ռուսական զինուորներուն: Մեզ զինաթափ ըրին: Բայց հագուստնիս չխուզարկեցին: 10նոց ատրճանակս վերարկուիս տակն էր: Մեզի կարգի շարեցին եւ առաջնորդեցին հրամա-նատարի մը մօտ:

Հետերնիս Զիլէցի Հնչակեան մը կար. գնաց եւ ռուսական սպայի մը ձեռքէն բռնեց եւ ատրճանակս առնել տուաւ: Իր բացէն կախած ատրճանա-կը առած էին զինաթափ ըրած ժամա-նակնին, եւ նախանձի արդիւնք էր այս վատ արարքը:

Սպայի մը առաջնորդութեամբ հասած էինք մեծ հրամանատարին մօտ: Երկար բարակ հարցաքննու-թիւններ եղան:Հրամանատարը յայտ-նեց, որ քանի մը օրէն Թուրքերու դէմ յարձակում մը տեղի պիտի ունե-նայ, եւ մենք ճամբաներու ծանօթ ըլ-լալով՝ կրնայինք օգտակար ըլլալ ի-րենց:

Մեր վերջին պատասխանն եղաւ, որ մենք կը փափաքինք Սեբաստացի Մուրատը տեսնել, եւ մինչեւ որ ան չտեսնենք՝ ոչ մէկ տեղ կ'երթանք:

Հրամանատարը ըսաւ. «Լաւ, գա-ցէք, յետոյ Մուրատին հետ կուգաք: Լաւ է որ անոր խորհուրդին հետե-ւինք»:

Մեզ ղրկեցին Երզնկա: Հոն ալ դարձեալ հարց ու փորձ: Ազատ ար-ձակուեցանք: Երզնկայի մէջ քանի մը օր հանգստանալէ վերջ, մեզ, քսան հոգի, ղրկեցին Կարին:

Մեր Կարին հասնիլը իմանալուն պէս, Սեբաստացի Մուրատը քանի մը օրէն եկաւ մեզ մօտ: Բաւականաչափ հարց ու փորձ ընելէ վերջ, առաջար-կեց, որ նոր եկողներէս հինգ հոգի, երկու առաջնորդներու միջոցով ետ վերադառնանք, եւ Սեբաստիայէն նո-րէն մարդ բերենք:

Ես քիչ մը տկար էի: Իմ մերժումիս վրայ ընկերներս ալ չուզեցին բաժ-նուիլ ինձմէ եւ չգացին:

Մուրատ Երզնկա մեկնեցաւ: Երկու ամիս յետոյ, Կարինէն ուղեց 200 վստահելի անձեր:

Կարնոյ մէջ լեցուն հայ երիտասար-դութիւն կար: Միայն ութը հոգի ար-ձանագրուեցանք երթալու, մեր Սե-բաստիոյ Թէճէրի խումբէն Հայրա-պետ Զավուշը, Խորոխոնցի Նշան Տէյիրմէնճեանը, Սողոմոն Թէհլիր-եանը եւ ինձմէ զատ տակաւին ուրիշ չորս հոգիներ:

Լեւոն Լանիս մեզ առաջնորդեց Մա-մախաթուն, Մուրատին քով: Մու-րատ յուսալով որ 100 հոգի կ'ըլլանք, մինչեւ Մամախաթուն դիմաւորելու եկած էր: Երբ տեսաւ, որ միայն 8 հոգի էինք, հրամայեց որ Երզնկայէն 100 ձիաւոր ղրկեն, որ նոր եկողներու ձեւով քաղաք մտնէ, եւ այդպէս ալ ըրաւ:

Մուրատ զիս Մամախաթուն պա-հեստներու վրայ պահեստապետ նշա-նակեց: Իսկ միւս 7 ընկերները առնե-լով՝ գնաց: Խնդրեցի, որ քանի որ մեզ իրարմէ կը բաժնէ, Նշան Տէյիր-մէնճեանը իր քովն առնէ, քանի որ ան իմ գիւղէս էր, եւ գիշեր ցերեկ ի-րարու կեանք պաշտպանած էինք Սե-բաստիոյ լեռներուն մէջ ու վրէժ-խնդրական արարքներու մէջ միշտ միասին եղած էինք:

Մուրատ, Երզնկայի Թուրքն ու Քիւրտը խաբելու եւ սաստեցնելու համար, տեղւոյն զինուորները քա-նիցս դուրս հանեց եւ դարձեալ քա-ղաք մտցուց, իբր թէ Կարինէն կու-գային: Լուր տարածեց, թէ 60,000 կամաւորներ պիտի գային:

Երզնկայէն 35 բեռնատար կառք ղրկած էր՝ պահեստի պակասը լրա-ցնելու համար Մամախաթունէն: Կառքերուն պահապան նշանակուած էին 20 ձիաւորներ: Այդ ձիաւորնե-րուն մեծին անունը Գալուստ էր. չեմ յիշեր թէ Քէմախցի՞ էր թէ Քղեցի:

Գալուստ հետաքրքրուած էր իմա-նալ, թէ ինչպէ՞ս Սեբաստիա լեռը բարձրացանք, եւ ինչե՞ր էին պատա-հած մինչեւ մեր սահմանն անցնիլ[ը] ու ազատուիլը: Մանրամասնօրէ[ն] պատմեցի: Ան ալ 75 զինուած տղա[յ]-ներով լեռ բարձրացած էր իրենց [քա]-ղաքի տարագրութեան օրերուն: Սա[հ]-մանը անցնելու համար մեզ առաջ-նորդող Քիւրտը՝ Մէհմէտ Զավուշ իր մարդիկներով երկար ժամանա[կ] հետապնդեր էր Գալուստի կազմա[ծ] խումբը, եւ զանազան կռիւներու ըն-թացքին իրենց խումբէն սպաննուա[ծ] էին 52 հոգի եւ ազատեր էին միա[յն] 23 հոգի: Մէհմէտ Զավուշ իր ըր[ած]-ները մոռցնելու համար, մեր խում-բին ալ բարիք ըրած էր:

Անհշան Թուով կամաւորներ ալ [եկան] կան Մամախաթուն: Անոնց զէնք [ու] հագուստ տալով՝ ղրկեցինք Երզնկա:

Օր մըն ալ լուր եկաւ Մուրատէն, որ Երզնկայի ժողովուրդին համար տեղ պատրաստենք: Եկան: Ոմանց ոտքը պաղած, ոմանց ձեռքերը [սա]-ռած էին:

Գաղթականները կամաց կամաց դէ-պի Կարին ղրկեցինք:

ՄԿՐՏԻՉ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(8) (Շար.)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ-ՊՈՒԼՊՈՒԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Համակիր, զգայուն եւ անհամբեր հասարակութիւն մը, կէս առ կէս հայ եւ ֆրանսացի — որոշուած ժամէն առաջ լեցուցած էր Շօփէնի սրահը :

Երկու արուեստագէտներուն արուեստին հիացողները ճշդապահօրէն եկած էին ծափահարելու շնորհալի երգչուհին, ու մեր մեծ վիրթիւօզը:

Երգի եւ ջութակի կցորդութիւնը՝ յայտագրի կազմութեան տեսակէտէն կը ներկայացնէր լուրջ դժուարութիւններ, որոնք հարթուած էին վարպետին ուշադիր ընտրութեամբ, պահոմին օրինակելի եւ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը՝ իր տեսակին մէջ:

...

ձայնը՝ ներդաշնակ եւ օրօրող համեմատութիւններով:

Մասնաւորապէս գնահատուեցան Կոմիտասի «Կաքաւիկ»ը, մեր երիտասարդ եւ տաղանդաւոր երգահան Ալէմշահին «Ցանկութիւն»ը եւ «Իմ երգը», որ բուռն ծափերու վրայ կրկնուեցաւ:

Համակրելի երգչուհիին նուիրուեցան երկու գեղեցիկ ծաղկեփունջեր:

Աղազարեանի բաժինը՝ տրուած ըլլալով ընտրուած կտորներուն կարեւորութիւնը եւ բացառիկ գեղեցկութիւնը՝ կը կազմէր գրեթէ récitalի մը արժէքը:

Վարպետը հոյակապ նուագացանկի մը մէջէն ընտրած էր նուիրագործուած եւ նուագաւէրներու կողմէ մասնաւորապէս ճաշակուած կտորներ, ինչպէս Վիթալիի «Շաքօն»ը, Մուսորկսքիի «Հոպաք»ը, Սարազադի «Պօհեմական եղանակները» եւ իբրեւ նորութիւն՝ Մազասի մէկ կտորը, ...

...

իր պատգամը պիտի բերէ արդի ժողովուրդին եւ զայն վարողներուն ... արժանիքին վրայ:

ՏԱՐԱԶ

...

նոյնպէս, ուր հայ վիրթիւօզը կը յայտաբերէ իր բովանդակ գիտութեան, զգայնութեան եւ տիրական նուագումի զմայլելի յատկանիշները, որոնք կը կազմեն իր անբաղդատելի անհատականութիւնը:

Այդ անհատականութեան մէջ հայ գիծը միշտ տիրական է, եւ կը յայտնագործուի իր «Հայկական մեղեդի»ին եւ «Օրօր»ին մէջ համակ օծուն հայ հոգիին երազանքներով եւ բանաստեղծական սաւառնումներով:

Սրահը լեցնող հայ եւ ֆրանսացի ունկնդիրներու ջերմ ծափերուն մէջ, Աղազարեան ստիպուեցաւ վերերեւալ, նուագելու համար գողտրիկ «Մօման միւզիքալ»ը՝ երաժշտութեան այդ թանկագին գոհարը:

Սարազադի «Պօհեմական եղանակ»ները Աղազարեանի գլխաւոր յաղթանակներէն մէկը կարելի է համարել ...

Հ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԻՐՏՕՎԼԱԹԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Ամասիոյ-Մարզուանի եւ շրջանի հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Փարիզէն վերջ Մարսէյլ եւս տօնեց բժշկապետ Ամիրտօվլաթի ծննդեան հինգ հարիւր ամեակը:

Յունուար 23ին կիրակի կէսօրէ վերջ արդէն լիքն էր Մազընոյի ընդարձակ սրահը: Կը հովանաւորէր ...

...

Դերասաններ Տէր եւ Տիկին Ղազարեանի ներկայացուցին «Ակամայ բժիշկ»ը որ անվերջ խնդուքով լեցուց Մազընոյի սրահը:

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ. — Մարսէյլի նախորդ առաջնորդ Գարեգին արք. Խաչատուրեան, Հալէպ. Ամերիկա մեկնելուն առիթով, Վալանս ալ հանդիպեցաւ:

Ազգ. Միութիւնը, օգտագործելով իր ներկայութիւնը, սարքած էր հրապարակային քարոզ մը՝ երեքշաբթի, 25 յունուար՝ երեկոյեան ժամը 9ին հայկական սրահին մէջ, որ լեցուած էր բերնէ բերան: Շատեր ետ գացին: Րաֆֆիի հարիւրամեակին, ուր ներկայ էր նաեւ ծանօթ գրագէտ մը, այսքան ժողովուրդ չկար:

Պ. Ա. Նալպանտեանի բացման խօս...

...

Շ. Սեւան

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մաճառ քնարերգու քերթող Ատտիլա Եօզէֆ անցեալ շաբթու սրընթաց կառախումբի մը պատուհանէն ինքզինքը յանկարծ վար նետեց եւ անիւներու տակը մնալով ջախջախուեցաւ: 33 տարեկան էր: Հէք քերթողը հրատարակած էր քանի մը հատոր քերթուածներ, որոնք անուանի ըրին զինքը մաճառ գրականութեան մէջ իբրեւ առաջին կարգի քերթող: Վեց տարիէ ի վեր ծանր մելամաղձութեան մը ենթարկուած էր: Փէշթայէն կը գրեն թէ իր մահը ծանր կորուստ է մաճառ գրականութեան համար:

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ ԻՏԱԼԵՐԷՆՈՎ

Իտալերէն «Օմնիպուս» պարբերականը իր վերջին թիւով հրատարակած է երիտասարդ գրող Ուիլեըմ Սարոյեանի «Հայ Սափրիչը» պատմուածքին իտալերէն թարգմանութիւնը:

ՌՈՒՍ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25—28)

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Դուք հաստատո՞ւմ էք Գումեզինի ցուցմունքները:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ. — Այո, լիովին:

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Պատմեցէք ձեր վնասարարական, հակայեղափոխական գործունէութեան մասին:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ. — Մեր հակախորհրդային կազմակերպութեան հակա...

...

րեներ չարունակ պայքարել է կոմունիստական գաղափարների դէմ, իսկ մեր երկրում Խորհրդային իշխանութեան հաստատումից յետոյ տեւականօրէն զբաղուել է պրովոկատորութեամբ ընդդէմ խորհրդային կարգերի: Խորհրդային իշխանութեան նկատմամբ ունեցած թշնամականթունով վերաբերմունքը նրան հետեւողականօրէն հասցրեց մինչեւ հակայե...

...

Ենդիբարեանին տրուած հարցերից յետոյ դատարանը յայտարարում է փոքր ընդմիջում եւ ապա անցնում է մեղադրեալ Ա. Մելքոնեանի հարցաքննութեանը:

ԱՐԱՄ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դատարանն անցնում է մեղադրեալ Արամ Մելքոնեանի հարցաքննութեանը: Ժողովրդի այս անարգ թշնամին, դեռ 1907 թուականից լինելով խս-էրական կուսակցութեան անդամ, տա...

(4)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

Խ Ե Ն Թ Ը

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

»»»» o ««««

Առաւօտ էր:

Տներից խումբերով դուրս էին գալիս գիւղական մանուկները, տոտղջ, ցուարթ ու մաքուր հագնուած: Տղայ եւ աղջիկ, խառն միմեանց հետ, գրքերը ուսներին չալակած, շտապով դիմում էին դպրոցը: Վարդանը նայում էր նրանց վրայ եւ հիանում էր: Ո՞րքան լաւ պահուած էին այդ սիրուն երեխաները, ո՞րքան ուրախ էին նրանք: Երեւի, դպրոցը եւ վարժապետը չեն վախեցնում նրանց: Մի՞թէ դրանք այն կիսամերկ եւ հիւանդոտ երեխաներն ...

...

չէր վերջացել: Սկսեալ այն օրից, որ նա թողեց վանքը եւ հեռացաւ աբեղաների միաբանութիւնից, այդ առաջին անգամն էր, որ Աստուծոյ տան հրաւէրի ձայնը այնպէս քաղցր կերպով հնչեց նրա ականջներին: Քարացած սիրտը լցուեցաւ մի սրբազան ջերմեռանդութեամբ, նա դիմեց եկեղեցին, որի շէմքի վրայ տասն տարուց աւելի ոտք չէր կոխել:

Նա զարմացաւ: Այդ ինչ պարզ, այդ ինչ անշուք եկեղեցի էր: Ո՛չ բեմ, ո՛չ սեղան, ո՛չ զարդարած տաճար, ո՛չ ...

...

սի պատկերը, միւսը Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի պատկերը, երկուսն էլ հասարակ սեւ շրջանակի մէջ դրուած:

Ժողովուրդը նստած երկայն նստարանների վրայ այր եւ կին միասին, իւրաքանչիւրը ունէր ձեռքին մի փոքրիկ երգարան: Քահանան կանգնած ամբիոնի վրայ, սուրբ գիրքը առջեւը դրած, քարոզ էր կարդում: Նա իր հագուստով չէր զանազանւում հասարակ ժողովրդից: Նրա քարոզը այնքան պարզ, այնքան հասկանալի էր, որ բոլորը հասկանում էին Վարդանը: Ինչպէս մի վտակ, բխած կենդանի եւ մաքուր աղբիւրից, Աստուծոյ խօսքը հոսում էր նրա բերնից: Նա բացատրում էր սուրբ գրքի այն խօսքի իմաստը, թէ «ճակատի քրտինքով պէտք է վաստակես քո հացը»: Վարդանը զարմանում էր քահանայի բացատրութիւնների վրայ: Այդ խօսքի ...

...

նրան անվստահելի, աշխատասէր ինքնագործունէութեան մէջ:

Քարոզը վերջացաւ: Բազմութեան միջից մի հասարակ գիւղացի, եւ քարոզի մտքի համեմատ, յանպատրաս...

...

նիի եւ ձէթի պտուղների առատութիւնով լիացրիր մեզ»:

— Դարձեալ նոյն նիւթական նպատակը... մտածում էր Վարդանը, — դարձեալ հոգեկան ոչինչ չկայ... Մը...

...

ՐԱՖՖԻ

բողջական գործադրութիւնը, ներկայ պարագաներուն մէջ :

Զուիցերիոյ պատուիրակէն վերջ, որուն տեսակէտը պարզեցինք արդէն, խօսք առին Հոլանտայի, Լեհաստանի, Ֆինլանտայի եւ Արժանթինի ներկայացուցիչները, մօտաւորապէս նոյն տեսակէտները յայտնելով, իսկ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչը առաջարկեց անփոփոխ պահել 16րդ յօդուածը: Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն նաեւ Հանրապետական Սպանիան, Թուրքիա, Ս. Միութիւնը, Ֆրանսա եւ Անգլիա :

Իբրեւ ընդհանուր եզրակացութիւն, կարելի է ըսել թէ փոքր պետութիւնները կ'ուզեն որ պատժական տնօրինութեանց գործադրութիւնը կամաւոր ըլլայ եւ ոչ թէ պարտաւորիչ, ինչպէս կը տրամադրէ 16րդ յօդուածը: Անոնք ցանկալի կը գտնեն մեծ պետութեանց աջակցութիւնը, եթէ յարձակում կրեն, բայց կ'ուզեն չէզոք մնալ, եթէ չէզոքութիւնը աւելի նպաստաւոր սեպեն մեծերու ընդհարման առեն: Իբրեւ միջին ճամբայ, Արժանթինի պատուիրակը առաջարկեց որ երբ նախայարձակման դէպք մը պատահի, Ա. Դ. Խորհուրդը առանձին քննէ խնդիրը եւ որոշէ իւրաքանչիւր պետութեան մասնակցութեան աստիճանը :

*** Յունուար 31ին Ա. Դ. Խորհուրդը կարգադրեց Սանճաքի ընտրական կանոնագրի խնդիրը, որու մասին արդէն համաձայնութիւն գոյացած էր Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Բանուորները կը մերժեն...

Մետաղագործական բանուորներու դաշնակցութիւնը որ ամէնէն հզօրն ու մարտականն է Փարիզեան շրջանին մէջ, բանաձեւ մը քուէարկեց, մերժելով Պ. Շօթանի աշխատանքի արդիական կանոնագրին գլխաւոր կէտերը: Բանաձեւը կը գանգատի թէ մշակուած կանոնագիրը չի պարունակեր արհեստակցական միութեանց պահանջած «անհրաժեշտ երաշխիքները» եւ կ'անտեսէ նուազագոյն աշխատավարձքի սկզբունքը: Յետոյ, անընդունելի կը գտնէ իրաւարարութեան սկզբունքը, քանի որ իրաւարարական վերջին վճիռ միայն 2 առ հարիւր յաւելում տուաւ, թէեւ իրաւարարը կ'ընդունէր թէ ապրուստը սղած է գրեթէ 7 առ հարիւր: Վերջապէս, մշակուած կանոնագիրը կը համարուի «պարզ ռազմախաղը կառավարութեան մը որ չի ներկայացներ ժողովրդական ճակատը եւ որ հետզհետէ կը շեղի անոր ծրագրէն» :

Ո՞ւր է «Ժողովուրդի թշնամի թիւ 1ը»

Ելմտական նախարար Պ. Մարշանտօ երկար ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ կառավարութեան ելմտական քաղաքականութիւնը կ'ամփոփուի հետեւեալ երկու հիմնական սկզբունքներուն մէջ.— Հաւասարակշռութեան ելեւմուտքի եւ դրամական ազատութեան: «Ժողովուրդի թշնամի թիւ մէկն է ելեւմուտքի բացը... 1938ին պետութիւնը պարտաւոր է փոխ առնել 28 միլիառ ֆրանք... Դրամական փոխանակութեան վրայ հսկողութիւնը խարուսիկ պատանք մըն է: Եթէ թոյլ տանք որ ֆրանքը չարունակ իյնայ, Ֆրանսայի ամբողջ տնտեսական կառուցուածքը պիտի խորտակուի» :

Նախարարը շեշտեց թէ կառավարութիւնը հաւատարիմ պիտի մնայ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ կնքուած դրամական համաձայնութեան: Ընդունելով հանդերձ ընկերային բարենորոգումներու արժէքը, նախարարը անհրաժեշտ կը գտնէ ընկերային խաղաղութիւնը եւ արտադրութեան յաւելումը, որպէսզի երկիրը կարենայ տոկալ այնքան ծանր բեռներու :

ԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Վարշաւա հասած լուրերու համաձայն, մահուան դատապարտուելով երկու ժամ վերջը գնդակահարուած են վեց նաւային ճարտարագէտներ, Լէնինկրատի մէջ, իբրեւ պատասխանատու նաւագործարանի մը մէջ պատահած պայթումի մը:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Վրաստանի գերագոյն ատեանը մահուան դատապարտած է գիտական հետազօտութեանց նախկին տնօրէնը, Կարախաշվիլի եւ ուրիշ չորս պաշտօնատարներ, որոնք ամբաստանուած են թէ Թունաւոր ..ոյս մը յանձնարարած էին, իբրեւ կեր արջառներու :

ՃՕՐ. ՖՐԱՆԳՕ նոր կառավարութիւն մը կազմեց, իր նախագահութեամբ: Արտաքին նախարարն ալ զօրավար մըն է, կոմս Եօրտանա :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ՄԸ, Ռայս, սպաննուած էր անցեալ տարի սեպտեմբերին, Լօզանի մէջ: Այս առթիւ կ'ամբաստանուէր բոլշեւիկ գեղուհի մը, Լիտիա Կրոսովսկի, մեղադրուելով թէ գիւրացուցած է սպանութիւնը, համապուրելով եւ ինքնաշարժէ մը քաշելով դատապարտեալը: Ֆրանսական ոստիկանութիւնը Փարիզի մէջ ձերբակալեց Լիտիան, բայց քիչ վերջը ազատ արձակեց, 50.000 ֆրանք երաշխաւորութեամբ: Այժմ տեղական թերթերը կը գրեն թէ գեղուհին փախած է, թերեւս Մոսկուա առնելով չուեր...

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՈՒՐԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԻՐ ՀԱԲԵԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ «ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ԵՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ»

Գեղարուեստական բաժին. կը մասնակցին Ընկերներ ՄԻՍԱՔ ԻՐՁԷ, ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆ եւ ուրիշներ.

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽԱՑՄԱՆ

12 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս ԹՈՒԻԱՆՕՆ ..ՆՍԻՆԿԻ մէջ 25 Rue Edison (Ռիւ Փօլ-Պէրի անկիւնը):
Հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ:
Պիտի նուագէ ORCHESTRE MULLER
Մուտք՝ այրերու 6, կիներու 5 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին 130 րիւ Պուալօ՝ Հարէլեանի, 150 րիւ Պուալօ Հացագործեանի, 70 րիւ Փօլ Պէր տպարան, Փողհարեանի, 77 րիւ ..ապըլէ Միսաք Միրզէի, 136 րիւ Պուալօ սափրիչ Մոտեանի, 64 րիւ Մազընօ ..ային, դերձակ Մոմճեանի եւ բոլոր ընկերներուն մօտ: Ինչպէս նաեւ կէնճ..ն նպարավաճառատունը 45 րիւ տը Պօնէլ :

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անկէնի Մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը
1938 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ԻՆ
Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՆԻԷՐ ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԳԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 4 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գուա-Քոլոնպի կայարանին մօտիկ ծանօթ սրահին: կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ԼԵՒՈՆ ՓԱՇԱԼԵԱՆԻ
2 Փետրուար, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, LE JOURNALի սրահին մէջ, 100 Rue Richelieu, Մեթրօ Richelieu - Drouot կամ Bourse.
Կը դասախօսէ ֆրանսերէն՝ Պ. Հ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ
Նիւթ ունենալով՝ «Հայաստանի տնտեսական զարգացումը»
(«Le developpement éconenique de l'Arménie»)
Մուտք 2 ֆրանք — Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

Տարեկան պարահանդէսը երեկոյթը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր FOYER RUSSEի սրահին մէջ, 26 Ave. de Tokio. Գեղարուեստական բաժին. Ճաշ. Պիւֆէ.
Մեթրօ Alma - Marceau — Մուտք՝ 8 ֆրանք

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ Արթիսթիք Միութեան պարահանդէսը Ապրիլ 3ին: Չխաչաձեւել այդ թուականը:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան երեկոյթ պարահանդէսին Փետր. 27ին.

ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ տարեկան պարահանդէսը որ գաղութիս մէջ յայտնի է իր գեղարուեստական նորութիւններով, եւ ստեղծած ընտանեկան լուրջ մթնոլորտով, տեղի պիտի ունենայ Փետր. 27ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Մասնակցութեամբ փարիզահայ բեմական ընտրագոյն ուժերու
20 Փետրուար կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին
«Սօսիէթէ Սավանթ»ի սրահին մէջ, 8 Rue Danton մեթրօ Odéon
առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրէ «ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՏՕՆ ԺՈՒԱՆԸ»
(կատակերգութիւն 4 արար)
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ
Հովանաւորութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Կիրակի, 13 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր
AÉRO CLUB DE FRANCEի սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée
(Métro Boissière)
Օրքէսթրը Fernand Bouillon. Աթրաքսիոն, պրիճ
ՄՈՒՏՔ 15 ֆրանք, ուսանողներու՝ 10 ֆրանք

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն վաճառատունը
ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն ամէն տեսակ գրքեր:
Արփիական կազմատուն: — Տպագրական գործեր:
Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:
Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6):
Հեռ. Danton 88-65, chèque postal - Paris 1278 - 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Եուլիանէ Աւագեան (Ռաֆայէլեան) կը փնտռէ քոյրը՝ Ալիս, եւ եղբայրը՝ Մուշեղ Ռաֆայէլեան: Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեանի՝ 114, Ave. Henri Barbusse, Arnouville - les - Gonesse. (S. et O.):
Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Մեզի եղած խնդրանքներուն գոհացում տալու համար, կը խնդրուի «Գոյամարտ» օրացոյցի այն գործակալներէն որ չծախուած օրացոյց ունին, հաճին անմիջապէս վերադարձնել: Ծախուած օրացոյցներու փոխարժէքը եւս շուտով փոխադրել հետեւեալ հասցէին, Mr. G. Djarayan, 17 Rue des Petites Maries, Marseille:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն Անժել Նիզամեանի
(9 տարեկան) ձայնագրած երգը՝
երգերը՝ « LE COUCOU »
ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ
Ստանալու համար դիմել Տիկին Նիզամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux Arts, Paris (18), կամ Հրանդ Սամուէլ գրատուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6) :

Վ. ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆ
ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ
Հաշիւներու արձանագրութիւն.— Տուրքերու յայտարարութիւն եւ գործերու հետապնդում:
Մեքենագրութիւն եւ բազմագրութիւն (duplicateur)
Ընդունելութեան ժամեր.— Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, Մեթրօ Cadet:
Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye - Rouve, Մեթրօ Belleville եւ Pyrénées
Հեռաձայն Mel. 50—09:

ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավար Տ. ՕՆՈՍԵԱՆ
15, Rue du Pourtour, Clamart, Seine
Tél. Observatoire 13 - 45
Հեռաձայնել երեկոները 8էն վերջ
Հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ: Միակ նուագախումբը հաճելի դարձնելու համար ձեր հանդէսները, հարսանիքները եւ հաւաքոյթները :

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
Le Gérant : N. STEPHAN
17, Rue Domrémy — PARIS (13)

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ"Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ-ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ MR. HENRI TASSO
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 80 ՀՈԳԻՆՈՑ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
Տեղի կունենայ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ժամը 17ին
SALLE PRATի ՄԷՋ, 150 Rue Paradis

Հ. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՌ ՏԻւ ՆՈՐ)
Tél. Trudaine 42—69
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:
Առաւօտները ժամադրութեամբ:

ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴՈՒԻԹԵԱՆ
27 Avenue de Bellevue, Chaville
Աչքի, երախաներու եւ ներքին հիւանդութիւններ։
Կ'ընդունի առաւօտները 10 - 12 եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ, գործ նորոգող հայ աղջիկներ (16—19 տարեկան) սկզբնաւորութեան՝ շաբաթը 60 ֆրանք: Ներկայանալ իրենց ծնողքին հետ, Պ. Ա. Աշճեանի, 172 Fbg. St-Honoré Թէլ. Elysée 38—25:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐ
1, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
AMERICAIN LLOYD — ORIENT LLOYD
48 rue de la République — 7 rue Auber, Paris
Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51 — Tél. Opéra 67-77 67-7[illegible]
Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:
Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար։ Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՃԱՇԵԼ ՄԱՔՈՒՐ, ԱԺԱՆ ԵՒ ՀԱՄՈՎ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ Restaurant Diamantaire
60 Rue Lafayette, Paris (9) Մեթրօ Cadet եւ Pelletier
Տէր եւ Տնօրէն ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆ
(Մեր Արամին)
Ուր պիտի գտնէք ամէն ճաշակի յարմար արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ, Անարատ օղի՝ առատ աղանդերներով: Մեր մասնագիտութիւնն է ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ եւ ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ ՍՓԷՍԻԱԼ պատրաստուած՝ կանանչ պղպեղով եւ լօլիկով), իսկ գառնուկի միսէ պատրաստուած մեր ՏԷՕՆԷՐ ՔԷՊԱՊով կրնանք մրցիլ Փարիզի բոլոր ճաշարաններուն հետ: Կիրակի օրեր ԷՔՄԷՔ ԳԱՏԱՅԻՖ եւ այլն.
Ընտանեկան մթնոլորտ եւ հաճելի ժամադրավայր: Մէկ այցելութիւն բաւական է մեր սեւական յաճախորդը դառնալու համար:

Etude de Me BERNARD WAHÉ
(17e ANNÉE)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales
JURISCONSULTE
de
Droit Français et International Privé
Mandataire en Justice
159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68—02
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներու Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ: Նաթուրալիզասիոնի օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: Ծառերու եւ գասախօսութիւններու խմբագրութիւն: Փողոցային արկածներու ենթարկուած չքաւորներուն կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդչէքի: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7:
Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԷՍՄԷՐԵԱՆ
Maison E. CHARLES հիմնուած 1869
29 rue Mathis, Métro Crimée
Autobus: AJ, AV, CP, 52, 50/71 — Tel. Botzaris 12—60
Կը ծախենք՝ գոհարեղէններ, ամէն տեսակ ժամացոյցներ, մատանիներ եւայլն: Նորոգութիւն ժամացոյցներու եւ գոհարեղէններու: Կը գնենք՝ պլաթին, ոսկի, արծաթ եւ գոհարեղէններ նպաստաւոր գիներով:
Մի մոռնաք որ վստահելի ձեռքէ գնուած ոսկեղէն ու գոհարեղէններն անփոփոխ կը պահեն իրենց արժէքը:
Գաւառներէն եղած ապսպրանքները կը կարգադրուին արագ եւ խղճմտօրէն:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ JEUDI 3 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3645 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐՄԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Երէկ վերապահութեամբ հաղորդած էինք լուր մը, քաղելով թրքական քարոզութեան օրկանէ մը, «Փառի – Օռիան» (25 յունուար):

Անգամ մըն ալ արտատպենք.

— «Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը խօսուի ընդհ. օրինագծի մը մասին, որմէ պիտի օգտուին երկրէն դուրս գտնուող բոլոր թուրք հպատակները,— իսլամ, հրեայ, հայ եւայլն: Այս ներումէն դուրս պիտի ձգուին,— 1. Սուլթանական գերդաստանին անդամները,— 2. Անոնք որ Թուրքիոյ դէմ զէնք բարձրացուցած են պատերազմի ընթացքին.— 3. Անոնք որ ծառայած են օտար պետութեան մը լրտեսական բաժնին մէջ, Թուրքիոյ դէմ»:

Ինչպէս բացատրած էինք, առաջին անգամ չէ որ շրջաբերութեան կը հանուին այս տեսակ լուրեր, թրքական օրկաններու կամ գործակալներու կողմէ, որոնց մէկն ալ «Փառի – Օռիան»:

Այս անգամ, լուրին արժէքը շատ աւելի ջուր կը վերցնէ մանաւանդ անոր համար որ, թրքական դեսպանատունը բնաւ տեղեկութիւն չունի, համաձայն ընդհ. քարտուղարին յայտարարութեան: Մինչդեռ 4 — 5 տարի առաջ, երբ նորէն «վերադարձ»ի զրոյցներ կը շրջէին, Փարիզի դեսպանատունը եւ հիւպատոսարանը պարզ սեպեցին մանրամասն լուսաբանութիւններ հաղորդել: Այս առթիւ կը բաժնէին «պէյաննամէ»ներ (յայտարարութիւն), որպէսզի հարցումներուն գրաւորապէս պատասխանեն անոնք որ վերադառնալ կ'ուզէին:

Որքան գիտենք, շատեր դիմում կատարեցին այդ օրերուն, լեցնելով «պէյաննամէ»ները (երեք օրինակ): Եւ սպասեցին ամիսներ ու ամիսներ:

Թէ քանի՛ հոգի յաջողեցան վերադառնալ,— անծանօթ կը մնայ մեզի: Բայց գիտենք որ, ամիսներ վերջը, Թուրք թերթերուն մէջ երեւցան սեւ ցանկեր,— հպատակութենէ կը զրկուէի՛ն բազմաթիւ ոչ - Թուրքեր, մանաւորապէս Հայեր:

Եւ այդ օրերուն էր որ նոր թափ ստացաւ «լքեալ» գոյքերու առարը:

«Պէյաննամէ»ները խմբագրուած էին նոյնքան վարպետօրէն որքան խորհրդային դեսպանատան հոչակաւոր հարցարանները: Անոնց շնորհիւ, իրաւասու իշխանութիւնը կրնար երեւան հանել ենթակային ունեցած - չունեցածը, ազգականական, առեւտրական կալուածական կամ ընկերային կապերը:

Մանաւանդ որ, յայտարարութեանց մէկ օրինակը պիտի ղրկուէր Էնկիւրի, ներքին գործավարութեան, որուն աջ բազուկը՝ Ապահովութեան Տեսչութիւնը լայն աղբիւրներ կ'ունենար, բազմակողմանի քննութիւններ եւ պրտումներ կատարելու համար:

Այս անգամ, ի՞նչ բանի կը ձգտի հին առասպելի մը այս նոր արձագանգը: Թուրքիոյ գործակալները ինչո՞ւ հարկ դատած են շրջաբերութեան հանել ընդհ. ներման օրինագծի մը լուրը, իբրեւ թէ իմանալով «Էնկիւրիի բարձր շրջանակներէն»:

Կը կարծենք թէ հարցին լուսաբանութեան կրնայ օգնել բուն իսկ անոր աղբիւրին հանգամանքը:

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, «Փառի - Օռիան», որ նախապէս լոյս կը տեսնէր ամիսը մէկ անգամ եւ վերջին թիւէն սկսեալ վերածուած է կիսամսեայի, որոշ առաքելութեան մը կոչուած է: Անոր տնօրէնը, Տօքթ. Լութֆի, յաճախ կը ճամբորդէ արեւելեան երկիրներու մէջ, անշուշտ աւելի յաճախ հանդիպելով Պոլիս եւ Էնկիւրի:

Արդ, «Փառի - Օռիան»ի վերջին թիւերուն մէջ կը տեսնենք լայն տեղեկութիւններ՝ Ֆրանսայի հայկական գաղութներու մասին, քաղուած հայկական շրջանակներէ, եւ խմբագրուած փրանսացի ծանօթ իրաւագէտի մը կողմէ: (Դժբախտաբար կոպիտ սխալներով, մանաւանդ համրանքի մասին: Օրինակ, 70,000ի փոխարէն 700,000 ներկայացուած է Իրանի Հայերուն թիւը, իսկ Հայաստանի հայ ժողովուրդին թիւը՝ նոյնպէս 700,000, փոխան աւելի քան մէկ միլիոնի):

Անշուշտ փրանսացի իրաւագէտը բարեմտօրէն քաղած է իր տեղեկութիւնները, որոնք որ եւ է հակահայ հանգամանք չունին: (Մեզի ալ դիմած էր ամիսներ առաջ, եւ մենք չհարցուցինք թէ ինչ բանի համար է, երբ առտու մը իր միջոցաւ ստացանք թերթը եւ զարմացանք):

Ի՞նչպէս կը մեկնէք թրքական օրկանի մը այս հետաքրքրութիւնը Արտասահմանի հայկական գաղութներու մասին...

Մեզի կը թուի թէ Թուրքիա կ'ուզէ վարկ շահիլ թէ հայկական եւ թէ օտար շրջանակներու առջեւ, ճիշդ այն պահուն երբ վճռական շրջանի մը մէջ մտած է Սանճաքին խնդիրը (գործադրութիւն նոր կարգ ու սարքի, ընտրութիւններ եւն.): Թերեւս ուրիշ մութ հաշիւներ ալ ունի, որոնց կրնան օգնել «ընդհ. ներում»ի նման առասպելներ:

Ամփոփուելով բուն իսկ այդ հարցին վրայ — ընդհ. ներում — չափազանց միամիտ պէտք է ըլլալ, հաւատալու համար անոր իրականացման:

Դեռ վերջերս էր որ Թուրք պատասխանատու վարիչ մը, արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննիչը, Թահսին Ուզէր (Կարինի ջարդարարը), նոր ջարդի մը սպառնալիքը կ'ուղղէր հրապարակաւ, իր ստորագրութեան տակ, քնարեր հէքեաթներ պատմելով Սանճաքի «Դաշնակ»ներու գործունէութեան մասին:

Աւելի կարեւորը,— Թուրքիա ինչո՞ւ բանայ դուռները, նորս առնելու համար փախստականները, երբ տարիներէ ի վեր ամէն միջոց կը փորձէ, ներսը մնացածներն ալ դուրս նետելու կամ ձուլելու համար...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵԺՈՎԻ Ա՛ՍՏՂՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՐԻ

Ու՛ր նորէն կը փայլի Անաստաս Միկոյեան

«Մաթէն»ի մէջ կը կարդանք.—

Կուկոպէզի (Ջեկային նոր անունը) ընդհ. վարիչին գլխաւոր օգնական նշանակուեցաւ Զակովսկի, ինչ որ կը նշանակէ սկիզբն խաւարման Նիկոլա Եժովի, մեծ մաքրագործիչին, ամենակարող՝ դեռ մինչեւ երէկ:

Անցեալ նոյեմբերին բազմաթիւ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան կուսակցութեան անդամներու մէջ որոնց հաւատարմութիւնը Սթալինի՝ երբեք վիճելի դարձած չէր: Այս կալանաւորներուն մէջ կը գտնուէին շատ մը անձնաւորութիւններ որոնք սերտ կապեր ունէին Քաղաքական Բիւրոյի անդամներուն հետ, միշտ պատկանած ըլլալով Սթալինի «ցեղ»ին: Ամէնէն վտանգուածը կը համարուէր Անաստաս Միկոյեան, որ միւս կողմէ կը նկատուէր իբրեւ թէկնածու Եժովի պաշտօնին: Համաձայն Եժովի անձնական «սէկրեց»ներու տեղեկագիրներուն (քաղաքական տեղեկատու, մատնիչ) հայկական հանրապետութեան գործավար մը, Ապրեվոսեան (Թադէոսեա՞ն, Աբխազմեա՞ն, չկրցանք ճշդել — Յառաջ), որ մտերիմ բարեկամն է Միկոյեանի, յանցաւոր հանդիսացած է թրոցքիական - ֆաշական արարքներով: Ուրիշ «սէկրեց»ներ կը մատնէին Կովկասի զինուորական շրջանին հրամանատարը, Կույպիշեւ, որ անձնական պաշտպանեալն է մարաջախտ Վորոշիլովի:

Այս խողովութեանց առջեւ որ Եժովի կողմէ սարքուած յարձակում մը կը յայտնէին, կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին անդամները բոլորն ալ իրենք զիրենք հետապնդուած զգացին: Սակայն վստահ էին իրենց անձնական ապահովութեան մասին, իբրեւ ուղղակի գործակիցները Սթալինի, 1923էն ի վեր, եւ նոյնիսկ իրենց պաշտօնակիցներուն զանգուածային բնաջնջման համար: Տեսնելով որ իրենց կարգին վտանգուած են Եժովի պատրաստութիւններով, կարմիր դրախտին այս հրեշտակները ըմբոստացան: Եւ արտայայտուեցան կեդր. կոմիտէի վերջին լիագումար նիստին մէջ, որ տեղի ունեցաւ ճիշդ այն օրը երբ կը գումարուէր Գերագոյն խորհուրդին առաջին նիստը: Աղմկալի տեսարաններ պարզուեցան ժողովին մէջ: Միկոյեան մեղադրեց Եժովը թէ չէ կրցած իր ափին մէջ պահել Ջեկան որ կը համարձակէր այժմ ալ յարձակիլ Սթալինի հաւատարիմ բարեկամներու խումբին վրայ: Իր քննադատութիւնը անշուշտ ձեւակերպուած էր համաձայն ընկալեալ բանաձեւին — «ընկեր Եժով չէ կրցած սանձել թրոցքիական խժերը ներքին գործավարութեան մէջ. անոնք նորէն արձակած են իրենց թունաւոր սլաքները, սպառնալով Սթալինեան հին բոլշեւիկներուն»:

Ընդհ. դատախազ Վիշինսկի եւս մեղադրանքներ ստացաւ, ամբաստանուելով թէ չափազանց հլութեամբ կը հետեւի Ջեկային ամբաստանութեանց, առանց ստուգելու փաստերու վաւերականութիւնը:

Ասոր վրայ, որոշուեցաւ օգնական մը նշանակել Եժովի, առնելով հին չէկիստներէն, հաւատարիմ՝ Սթալինի եւ կուսակցութեան: Եւ ընտրուեցաւ Լեհ մը, Զակովսկի, ձեռնասունը հոչակաւոր Ձէրժինսկիի եւ պետ Լէնինկրատի Ջեկային: Ատենագրութեան մէջ յայտնապէս չեշտուեցաւ թէ «նոր օգնականը պէտք է վարէ Կէփէուին (Ջեկա) բոլոր սպասարկութիւնները, ընկեր Եժով չափազանց ծանրաբեռնուած ըլլալով իր միւս պաշտօններով, իբրեւ նախագահը կուսակցութեան վերստուգիչ յանձնաժողովին եւ կեդր. կոմիտէի կազմակերպական բաժնին»:

Զակովսկիի անուանումը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ ժող. գործավարներու խորհուրդին կողմէ, եւ օգնականը եկած ըլլալով Լէնինկրատէն, ձեռնարկեց իր նոր պաշտօնին:

Այս գործին մէջ Սթալին ստուերի մէջ մնաց: Ուղղակի չմասնակցեցաւ Եժովի նուաստացման: Բայց, տարակոյս չկայ որ այս գործողութիւնը չէր կրնար կատարուիլ առանց իր լուռ քաջալերութեան: Այսպէս, անոնք որ դեռ երէկ կը քշէին իրական կամ երեւակայական թրոցքիականները, իրենց կարգին կ'իյնան նոյն ամբաստանութեանց տակ: Եժով, դահիճներուն ամէնէն աւելի ահաւորը, կը քշուի դէպի այն գահավէժը ուրկէ գլորեցաւ իր նախորդը՝ Եակոտա եւ շարքը չէ վերջացած տակաւին:

Ազգաժողովին 16րդ. յօդուածը փրկուեցաւ ճարտասանական մարզանքներով

»»»» • ««««

Խ. Միութիւնը եւ Թուրքիա պահանջեցին պահել զայն

»»»» • ««««

Ազգերու Դաշնակցութեան 28երու յանձնաժողովին առջեւ, ճառերը շարունակուեցան երեքշաբթի օր ալ: Այս անգամ խօսք առին 16րդ յօդուածին կուսակիցները (պատժական տնօրինութիւններ): Չինաստանի ներկայացուցիչը բնականաբար պաշտպանեց յօդուածը, ուրիշ խօսքով՝ հաւաքական ապահովութիւնը: Իտէալ մը հռչակելով այս սկզբունքը, պատուիրակը շեշտեց թէ «իտէալի մը իրականացումը հաւատք եւ զոհողութիւն կը պահանջէ»:

Յետոյ խօսք առաւ Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, Պ. Լիթվինով: Իր կարծիքով, 16րդ յօդուածը Ազգաժողովին կենսական ջիղն է. եթէ ջիղը մնացուի, ամբողջ կազմը ընդհանուր ջլատման պիտի մատնուի: «Որ եւ է պարտաւորութեան բացակայութիւնը պիտի անհետացնէ ամէն տարբերութիւն Ազգաժողովին անդամներուն եւ ոչ-անդամներուն միջեւ: Այն ատեն ի պատուի պիտի ըլլայ «ամէն մարդ իրեն համար»ի սկզբունքը: Արդարեւ, անհրաժեշտ չէ ժընեւ գալ, աղօթելու համար: Առանց զսպողական տնօրինութեանց, Ազգերու Դաշնակցութիւնը չի կրնար պահել իր ներքին յարակցութիւնը: Խ. Միութիւնը կը կարծէ թէ պէտք է պնդել 16րդ յօդուածին ամբողջական գործադրութեան վրայ: Չկայ որ եւ է խմբակցութիւն որ կարենայ դիմադրել Ազգերու Դաշնակցութեան միացեալ ուժերուն, նոյնիսկ իր ներկայ կազմութեամբ: Միւս կողմէ, 16րդ յօդուածը պատուարութիւն մը կը կազմէ յարձակողին համար եւ կրնայ ետ կեցնել զայն: Եթէ կամաւոր հանգամանք մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵ՞ՂՔ ՈՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ՉԵՆ ԳԻՏԵՐ

Իտալական թերթերը կը գրեն թէ ֆաշական կուսակցութեան քարտուղարը ժողովի հրաւիրելով թերթերու տնօրէնները, հրահանգներ տուած է մամուլի «հոգեկան եւ արհեստագիտական կազմակերպութեան մասին»:

Այսպէս, յիշեցուցեր է թէ մամուլը ամէն բանէ առաջ պէտք է ձգտի դաստիարակչական եւ քարոզչական դեր կատարելու:

Մամուլը պէտք է մատչելի ըլլայ զանգուածին:

Ասոր համար ալ, անհրաժեշտ է որ յօդուածները եւ ամէն տեսակ դէպքերու նկարագրութիւնները ըլլան կարճ եւ ամփոփ:

Պէտք է յաճախ ջնջել ածականները:

Յետոյ, գաւառի թղթակիցներ բնտրած առեն թերթերը պէտք չէ հրաւիրեն բոլոր անոնք որ կը յամառին մշտնջենաւորել «տեղական անհանդուրժելի մտայնութեան մը հինցած ունակութիւնները»:

Մնացեալ հրահանգները զուտ կուսակցական հանգամանք ունին, ուստի զանց կ'առնեմ:

Ուրեմն այսքան ե՞տ մնացեր են իտալական թերթերը, իսկապէս դաստիարակչական եւ քարոզչական դեր կատարելու համար:

Գոնէ դաս առնէին հայկական մամուլէն:

Օրինակ, հարսնիք մը կը նկարագրես, վեհապանծ, փռուելով մէկ, նոյնիսկ երկու սիւնակի վրայ.

—«Դեռատի(?) փեսան... առողջ դաստիարակութիւն ստացած, զարգացած ու ժիր երիտասարդ մըն է, փոքր տարիքի մէջ առեւտրական ասպարէզ նետուած եւ ինքզինքը սիրցուցած եւ ընկեր եղած է «Ց... Տ. եւ զաւակունք» ապուխտի համբաւաւոր վաճառատան: Իսկ շնորհալի հարսը, ... վարժարանէն շրջանաւարտ, օժտուած է ընտիր դաստիարակութեամբ եւ ընտանեկան զուգարէկ բոյն մը կազմելու բոլոր յատկութիւններով:

... Հարսնեւորները մինչեւ ժամը 22, հաստատութեան ճալին ոգեւորիչ եղանակներով արեւելեան ու արեւմտեան պարեր պարեցին, առաջնորդութեամբ փեսին հօրը եւ եղբայրներուն եւ հարսին եղբօրը, որոնք իրենց անթերի հիւրասիրութեամբ մինչեւ վերջ կը պատուասիրէին հրաւիրեալները առատ «պոլ»ով, լեմոնատով, ամէն տեսակ քաղցրաւենիներով ու պտուղներով միշտ լեցուն եւ ճոխ պիւֆէէ մը, աւելի եւս աւելցնելով տիրող խանդավառութիւնը»:

Պոլսական թերթէ մը, 19 յունուար 1938):

Եթէ հարսնիքը տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ, կը գործածես աւելի վսեմ եւ շողշողուն ոճ մը.

— «Երբ հարսը, աւելի շնորհալի քան երբեք, իր յայտնապէս յուզուած հօրը թեւը մտած, իսկ փեսան ալ, լրջախոհ եւ ազնուադէմ, մօրը թեւը, եկեղեցին մուտ գործեցին, մեծ դրան առջեւ դիմաւորուեցան պատիւներով եւ Վակնէրի հարսանեկան քայլերգով» եւն.:

«... Իսկապէս փառաւոր հանդէս մը, մեծապէս տպաւորիչ» եւն.:

«... Այս բարեբաստիկ առիթով հարսը ստացած է անհամար նուէրներ, իսկ ... ընտանիքին անթիւ բարեկամները աշխարհիս ամէն անկիւններէն հարիւրաւոր հեռագիրներ ուղղած են» եւն.:

Տակաւին ի՛նչ պիտանի դասեր պիտի կրնային առնել իտալացի խմբագիրները, եթէ հայերէն գիտնային:

ՎԱՀԷ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.—

Տիկին Ահարոնեանի հրաւէրով Փարիզէն Մարսէյլ եկաւ Փրօֆ. Աղաջանեան եւ ժամադրուելով փրօֆ. Ռօժէի հետ, խորհրդակցութիւն մը ունեցան Ահարոնեանի առողջական վիճակի մասին: Փրօֆ. Աղաջանեան գոհացուցիչ գտաւ հիւանդին ներկայ վիճակը: Տրուելիք խնամքները որոշ չափով փոփոխութեան պիտի ենթարկուին, համաձայնութեամբ փրօֆ. Ռօժէի:

Երկու փրօֆէսօրները կը կարծեն թէ ժամանակի ընթացքին, եթէ անակնկալ մը չպատահի, զգալի բարելաւումներ յուսալի են, ընդհանուր վիճակին եւ մանաւանդ խօսելու կարողութեան մէջ:

Առայժմ Փարիզ փոխադրելու հարկ չտեսնուեցաւ, Մարսէյլի կլիման աւելի յարմար գտնուելով իր առողջութեան:

Առաջին առթիւ իսկ Ահարոնեան ճանչցաւ փրօֆ. Աղաջանեանը եւ միասին պտոյտ մը կատարեցին կառքով: Ահարոնեան ինք ուզեց Հայոց եկեղեցին ցոյց տալ իր հիւրին: Տրամադրութիւնը շատ լաւ է:

Փրօֆ. Աղաջանեան աւելի քան գոհունակ գտաւ տիկին Ահարոնեանի գուրգուրալից հոգածութիւնը:

ԹՈՒՐՔ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Թուրքիոյ սեղանաւորական հաստատութեանց ներկայացուցիչները, որ Փարիզէն Անգլիա անցան, պիտի քննեն զանազան առաջարկներ, դրամական միջոցներ ճարելու համար ի խնդիր Թուրքիոյ ճարտարագործական զարգացման: Կառավարական փոխառութեան խնդիր չկայ, ինչպէս կը կարծուէր: Բրիտանական զանազան տուներ կը զբաղին Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց վերաբերեալ ծրագիրներով,— շինութիւն ճամբաներու, կամուրջներու, նաւահանգիստներու եւ գործարաններու: Անոնց ներկայացուցիչները պիտի տեսակցին Թուրքիոյ կեդր. դրամատան տնօրէնին եւ ուրիշ պատուիրակներու հետ: Յետոյ երկու կողմերը պիտի բանակցին Լոնտոնի սեղանաւորական հաստատութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, երկարատեւ պայմանագրութեանց համար:

Գերմանական եւ ֆրանսական տուներ կը մասնակցին արդէն Թուրքիոյ ճարտարագործական զարգացման եւ Գերմանացիները մանաւորապէս աւելցուցած են իրենց առեւտուրը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Լոնտոնի թերթերը այժմէն կ'աւետեն թէ ծրագրուած սեղանաւորական բանակցութեանց յաջողութիւնը մեծաքանակ ապսպրանքներ պիտի ապահովէ անգլիական տուներու:

Սուրիոյ նոր պահանջները

»»»» • ««««

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Սուրիոյ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարելով, որոշեց զինուորական յանձնախումբ մը ղրկել Ֆրանսա եւ խնդրել որ Սուրիան ազատ ձգուի ստանձնելու իր սեփական պաշտպանութեան պատասխանատուութիւնը:

»»»» • ««««

80.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ կը սպառնան գործադուլ հռչակել Հիւսիսային շրջանի մետաղագործարաններուն մէջ, եթէ գոհացում չստանան: Կառավարութիւնը միջամտած է, տագնապը լուծելու համար:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՌՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ՄԸ ԸՆԵԼԻՔԸ

Հոս մեծցողները, իրենց աչքերը այստեղի կեանքին բացած, շատ դժուարութիւն պիտի չքաշեն յարմարելու տեղական պայմաններուն։ Անոնց մէջ շատեր պիտի գտնուին որ, իրենց ընդունակութեան համապատասխան կը գտնեն աշխատաւոր ըլլալը եւ կը գոհանան աշխատանքի արդիւնքով։ Իրենց համար ամբողջ հարցը աշխատաւորութեան տեսակը ճշդելուն մէջ պիտի կայանայ։ Այս ալ կարծուածին պէս պարզ եւ դիւրին չէ։ Դժուարութեան մէկ մասը կուգայ ու եւ է մարդու ինքզինքը լաւ չկարենալ ճանչնալու վիճակէն. մեքենավա՞րի յարմարութիւն ունի թէ հողագործի, դերձակի՞ թէ պրաշարի։ Անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չեն դարձներ մարդիկ իրենց ընդունակութիւնը լաւ հասկնալու խնդրին, մինչդեռ կեանքի մէջ յաջողութիւնը մեծ չափով անոր կապուած է։ Զսիրուած գործ մը, շատ յոգնեցնող գործ մը կամ շատ թեթեւ նկատուած աշխատանք մը կարելիութիւն չեն տար մարդուն ինքզինքը իրականացնելու ամբողջութեամբ։ Ամէն մարդ իր յարմար գործը պէտք է ընտրէ։ Ասոր համար է որ հիմա շատ մը տեղեր պատանիին կարողութիւնները եւ ձիրքը ճշդող հաստատութիւններ կան։

Դժուարութեան միւս մասն ալ կուգայ աշխատանքի շուկայէն։ Աշխատանքի տեսակը որոշելու ատեն, մարդ բնականօրէն ամէնէն առաջ կը փնտռէ անոր տալիք արդիւնքը եւ ընդհանրապէս կը մղուի այն տեսակ գործի մը, որուն բերած շահը, իր տեսածով եւ գիտցածով, լաւ է, բաւարար ու տեւական։ Մեքենաներու, գիտութեանց զարգացման այս դարուն անկարելի է ապահովութիւնն ունենալ որ եւ է աշխատանքի տեւական եւ շահաւոր ըլլալուն։ Իրենց փորձառութեամբ աշխատաւորները լաւ գիտեն, օրինակ, թէ կօշկակարութիւնը 1930էն առաջ բաւական շահաւոր արհեստ էր, մինչդեռ հիմա կօշկակարի մը համար թէ դժուար է աշխատանք գտնելը եւ թէ ուրիշ արհեստի բաղդատմամբ աւելի շահաւոր ալ չէ։ 1930էն առաջ շատեր ուզեցին ու եղան կօշկակար, հիմա այդ արհեստը դադրած է հրապուրիչ ըլլալէ։

Օրինակ մըն է այս միայն տարբեր բոլոր տեսակի աշխատանքներու մէջ։ Ծնողքի մը համար, զաւկին համար արհեստի մը ընտրութիւնը միտք չարչրկող ամէնէն ցաւոտ խնդիրն է։ Շուրջը կը նայի, ծանօթին, բարեկամին ըրած գործին կը հետեւի եւ եթէ ընտրութիւն կատարած շրջանին այդ գործը շահաւոր գտնէ, տղան կը մղէ այդ գործին մէջ։ Ուրիշ հիմքեր ալ չունի տարբեր ձեւով առաջնորդուելու համար։ Տեսողութեան հորիզոնը նեղ, գործի ընդարձակ աշխարհին անծանօթ, ան պարտադրուած է իր սահմանափակ շրջանակի տարրերով տեսնելու եւ դատումներ ընելու։ Ու կը պատահի անխուսափելին.— Կամ տղան հաճոյքով չի կատարեր իրեն յանձնուած գործը, որովհետեւ իր նախասիրութիւններուն եւ կարողութիւններուն համապատասխան չէ եւ կը սկսի ատել ոչ միայն իր գործը, այլ առհասարակ աշխատանքը ու կը դառնայ «ծոյլ», ինչպէս սովորութիւն ունինք ըսելու եւ կամ ատեն մը վերջը կը դառնայ «անգործ», որովհետեւ հրապարակին համար իր արհեստը գործադրողներու թիւը պահանջը պակսած է կամ իր արհեստին աւելի շատ է։ Այս անելին մէջէն դուրս գալու անհատական ու մասնակի լուծումներ դժբախտաբար չկան։ Դժուարութիւնը մասամբ թեթեւցնող պարագայ մըն է արհեստը լաւ սորվիլը եւ արհեստին մէջ խղճամիտ ըլլալը։

Դիտուած է որ ընդհանրապէս արհեստին մէջ յաջող եւ վարպետ եղողները աւելի քիչ անգործ կը մնան քան արհեստը իր խոշոր գիծերուն մէջ միայն, մակերեսային կերպով սորվողները։ Բաւական կարեւորութիւն ունի այս պարագան կեանքի մէջ։ Նկատելի երեւոյթ է որ արդի ճարտարարուեստի մէջ, քանակութիւնը գոհացնելու դերը տրուած է առաւելապէս մեքենային, իսկ մարդուն ճարտարութեան եւ ձեռներէցութեան կը մնայ տակաւին որակի խնդիրը։ Խնամուած, մաքուր ապրանք արտադրել գիտցող աշխատաւորը շատ աւելի մեծ հնարաւորութիւններ ունի գործ ճարելու քան անփոյթը եւ անխնամը։ Անհատը իր կողմէ այս չափով միայն կրնայ իր բաժինը բերել դժուարութեան լուծման։ Արմատական եւ ամբողջական լուծումը հաւաքական է ու ընկերային խնդիր։ Ի՞նչ ընել եւ ի՞նչպէս ընել, որպէսզի ընկերութեան մէջ չգտնուին «ծոյլ»եր եւ «անգործ»ներ, ուրիշ խօսքով ինչպէ՞ս ընել որ մարդ միշտ գործ մը կարենայ ունենալ իր ապրուստը շահելու համար, ապահով ուած զգայ ինքզինքը իր կեանքի բոլոր տարիներուն համար։ Ըմբռնել այս հարցին ամբողջական արժէքը եւ խոր կերպով հաւատալ որ անոր լուծումը անհնարին է անհատական միջոցներով այլ հնարաւոր է հաւաքական աշխատանքով ու ան ալ աշխատաւորներու հաւաքական ճիգով միայն, կը նշանակէ ունենալ աշխատաւորական, դասակարգային զգացում ու գիտակցութիւն։

Ցաւալի երեւոյթ է դիմել որ հայ աշխատաւորութեան մէջ այդ գիտակցութիւնը կը պակսի տակաւին։ Կան անշուշտ աշխատաւորներու կարեւոր թիւ մը որոնք իրենց շրջանակի մէջ խօսուածներէն մաս մը միտքեր դոգ սորված՝ տեղծեր են ազօտ հոգեբանութիւն մը իրենց աշխատաւորական մտայնութիւնը յատկանշող։ Այսքանը բաւարար չէ։ Իրենց անձին եւ շահերուն հանդէպ եղած անարդարութեան մը կամ վնասի մը ատեն, բողոքի եւ ընդվզումի զգացում մը ունենալ եւ տեղի անտեղի խօսքերով եւ շարժումներով համոզել ճգնել դիմացինը իր դասակարգային գիտակցութեան տէր մէկը ըլլալուն՝ ապացոյց մը չէ կազմեր իր հասունութեան։ Պէտք է հասնիլ գիտակցութեան այն վիճակին, ուր արեւի պէս պայծառ մտքին համար պարզ կ՛երեւին վերի ըսուածները, այսինքն ա) դրամատիրութեան կարգերով կազմակերպուած արդի ընկերութեան մէջ մարդ ազատութիւնը չունի իր յարմար եւ իր ցանկացած աշխատանքը ունենալու, բ) նոյն ընկերութիւնը կապտելով հանդերձ այդ ազատութիւնը, ոչ բարոյական, ոչ ալ նիւթական պարտաւորութիւնը կը զգայ մարդուն ապրուստը շահեցնող աշխատանք մը տալու, գ) մարդուն ոչ տրամադրութեան ոչ ալ բնական զգացումներուն հետ հաշտուող այս վիճակը անկարելի է փոխել անհատական միջոցներով եւ ճիգերով, դ) աշխատաւորներու հաւաքական եւ ամբողջական ջանքերով միայն կարելի կ՛ըլլայ փոխել այս վիճակը եւ ստեղծել նորը, ուր տեսնուած այս անարդարութիւնները եւ ողբերգութիւնները վերջ կը գտնեն։

Ասոնք ոչ լսելը ոչ ալ կրկնելը չի բաւեր որ եւ է աշխատաւորի կողմէ, շօշափելի արդիւնք ձեռք բերելու համար։ Աշխատաւորը պէտք է եւ անհրաժեշտ է որ յեղափոխական ըլլայ, այսինքն ուզէ իր անհատական մասնակցութիւնը բերել ընկերութեան արդի կարգերու փոփոխութեան մարդկային մեծ գործին։ «Ուրիշները թող ընեն, ես անոնց ըրածէն կ՛օգտուիմ»ի մակաբոյծ հոգեբանութիւնը հիմնական պատճառներէն մէկը եղած է տիրող կարգերու պահպանման եւ ամրացման։ Մտքի այդ ծուլութենէն եւ հոգիի պահպանողականութենէն պէտք է ազատիլ ու միաժամանակ ազատիլ տկարութեան գիտակցութենէն։ Աշխատաւորութեան հաւաքական ոյժը երբեք չչփոթել անհատ աշխատաւորի խեղճ ու ողորմելի ոյժին հետ։ Տքնող, չարչրկուող եւ ստեղծագործ ըլլալով հանդերձ, անհատ աշխատաւորը առանձինն իսկապէս անոյժ եւ անարժէք միաւոր մըն է, բայց հաւաքապէս եւ ամբողջութեան մէջ ոչ միայն մէկի միլիոններով բազմապատկութեան արդիւնքն է, այլ մարդկային ընկերութեան, քաղաքակրթութեան, գիտութեան ստեղծագործն է, ծնողն է բոլոր տեսնուածներուն, իր արժէքի գիտակցութիւնն ալ երբ կը բարդէ աշխատաւոր մը, իր վիճակի գիտակցութեան այն ատեն կը դառնայ իսկական յեղափոխականը, ապագան իրը նկատողը։

ԼԵՒՈՆ ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ԿԱՐՕՏԻ ԳԻՐ ՄԸ

— Մայրիկ, կ՛ըսէի անցեալ օր, քանի օր է աչքս կը խաղայ... բարի աչքս է, բայց, չեմ գիտեր թէ...

— Խէջ Աստուած, բարի խապար մի կայ, եավրուս, քընի որ բարի աչքս է կ՛ըսես։ Աստուած էմմէն մարդու ալ բարի կու կամենայ, ու թող չար խապարներէ հեռու պահէ... ։

Կէսօրը կը մօտենայ կամաց, կամաց։ Սա խոշոր ժամացոյցին երկար սլաքը եթէ շրջան մըն ալ ընելու ըլլայ, արձակուրդի ժամը հասած պիտի ըլլայ։ Ձախ՝ բարի աչքիս խաղը երթալով կը սաստկանայ,— ես զայն փորձած եմ յաճախ, ու կը հաւատամ իր բարի ըլլալուն — գիս անհամբեր դարձնելով։

Գործարանի սալիչին վրայ դուրսն ենք հիմա արդէն։ Կ՛աճապարեմ հասցէիս, «Ցառաջ»ս առնելու, թերեւս անոր մէջէն ելլէ բարի աչքիս աւետիսը...։ Բայց ոչ, թերթիս հետ գիր մը ունիմ։ Ան չի նմանիր սովորական գիրերուն, որ, ամէն օր քանի մը հատ կը հասնին հասցէիս։ Կը նայիմ, շուտով կը ճանչնամ զինքը։ Կարօտի գիր մըն է։ Հեռու հայրենի գիւղէս է եկած։ Քանի մը ծովերէ ու բազմաթիւ լեռներէ անցած է զիս գտնելու համար։ Հոգիս կ՛ալեկոծի, տակն ու վրայ կ՛ըլլայ... Սիրտս կը լայննայ ու կուրծքս կ՛ուռի, քանի կը նայիմ իրեն։ Գեղիս անոյշ հոտը բերեր է հետը։ Գեղիս մէկուկէս տասնեակ տարիներու կարօտը բերեր է հետը։

Ծոցս կը խօթեմ։ Կը հանեմ, դարձեալ կը նայիմ իրեն, ու դարձեալ ծոցս կը դնեմ, ձեռքս ալ վրան, խորհելով թէ, յանկարծ չփախչի, չթռի...

Հետզհետէ քայլերս կ՛արագացնեմ, շուտով տուն հասնելու եւ սա կարօտի գիրիս լեզուն բանալու. կը նայիմ շուրջս, բանուորները խումբ խումբ կը քալեն քովէս։ Անոնք կը տեսնե՞ն արդեօք հոգիիս ալեկոծումը... — Այսպէս կ՛անցնի միտքէս, եւ, չունչս բռնած ալ աւելի կ՛արագացընեմ քայլերս, ծոցիս մէջ ձեռքովս ամուր բռնած սա կարօտի գիրս։

Տուն հասած եմ արդէն։ Ներս կը մտնեմ, եւ, մէկ ակնթարթի մէջ կը բանամ գիրը... բայց, ի՞նչ է այս... ինչո՞ւ... դեռ նոր ներս մտայ, կաթիլ մը ջուր չկար սենեակիս մէջ... հիմակ ծով է դարձեր... ծով ամբողջ սենեակը, ու ես պիտի խեղդուիմ կարծես իր մէջ։ Շունչս սկսաւ հատնիլ... Այտերս ալ կ՛այրին... ո՛հ, սիրտս ինչո՞ւ այսքան բարձրացեր է ... ի՞նչ արտակարգ տամ է այս...։ Թող շունչս հատնի, թող խեղդուիմ, թող սիրտս բարձրանայ որքան կ՛ուզէ ... բայց ես ամուր բռնած եմ կարօտի գիրը ձեռքիս մէջ, հոգ չէ թէ այս միջոցին աչքերս բան չեն տեսներ։ Կը շօշափեմ, գիտեմ որ ափիս մէջն է։ Ամուր փաթթուած եմ իրեն։

... Եւ, կամաց կամաց հոգիս կը լռացուի։ Սիրտս կը մաքրուի կարծես, իր մէկուկէս տասնեակ տարիներու դիզած կարօտի ժանգէն։ Կը հանդստանայ, կը նստի տեղը, ու ես կը բանամ կարօտի գիրս։— Անոր մէջ դառնութիւն ու թշուառութիւն կայ, իսկ իմ մէջ երկար տարիներու կարօտ։ Անոր մէջ սիրտ փեռեկտող խօսքեր կան, իսկ իմ մէջ անէծք ճակատագրին...։ Անոր մէջ մահուան աղաղակ կայ, իսկ իմ մէջ անզօրութեան լաց...։ Եւ, վերջապէս, անոր մէջ ալ լեցուն կարօտ կայ իմ տարագիր ու որբ հոգիիս համար, ու մենք պահ մը իրարու հետ կը տարրալուծուինք, կը նոյնանանք սա կարօտի գիրիս հետ։

Բայց ախ, ես շատ մը բաներ կը սպասէի իրմէ, երբ տակաւին չէի բացած։ Օրինակ, չըսեր թէ, հիմա ո՞վ է պառկած մեր «Պալ-Աղբիւր»ին կամարին վրայ, բերեակի՛վար, ու աւազ կը նետէ գեղին վարդանման հարսներուն ու աղջիկներուն ամաններուն մէջ։ Չըսեր թէ, ո՞վ կը դրաւէ աղբիւրին անկիւնը՝ իմ տեղս, եւ ամէն անգամ որ Քէհէնց հարս՝ Հայկանոյշին թիթեղը լենայ, կը կործէ ու կը փախի, եռեւէն պոռալ տալով,— «մոնչ սեւ շուն, բռնիմ նը, խաղնիմ, հոգիդ կու հանիմ ...»։ Չըսեր թէ, Ջարմանենց ախոռէն ո՞վ կը գողնայ հաւկիթները, (Ջատկի մօտ) ես, խաբէուն հարսան որո՞ւ մասին գանգատի կուգայ հօրեղբօրս...։ Ա՛խ, չըսեր նաեւ ամէնէն կարեւորը, թէ, Քոչենց Արաքին... ո՞վ ձիւնագնդակ կը նետէ այս եղանակին, երբ ան մեր դուռնէն անցնի..., եւ կամ, ո՞վ քար կը նետէ Նազիկենց կալէն, երբ աներ պզտիկ հողէ կուժը ջուր կը լեցնէ «Պող-լօտ» աղբիւրը...

Ու դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր կան, որոնց մասին լուռ է կարօտի գիրս, ու զիս կը լացնէ, բազմաթիւ յիշատակներու մասին բան մը չպատմելով...։

Ու դեռ կը խօսի չարունակ, վերապրող քանի մը խլեակներու թշուառութեան մասին։ Մինչ ես կը մտածէի թէ, իմ գեղս, դեռ երէկ... իր հարիւրաւոր զաւակները երջանիկ կ՛ապրեցնէր միշտ, հիմակ, այն հարիւրաւորներէն մնացած հազիւ երկու տասնեակ մը խլեակները, Ախդրխու կողերէն ըղին, ու ըշխին, ու կանկառ հաւաքելով, եւ, «Կօլ-եղեր»էն ու «Սղիկ-աղբուր»էն ալ առուի-կարոս քաղելով, պիտի կրնային ապրիլ երջանիկ...։ Բայց, սխալ կը մտածեմ եղեր։ Որովհետեւ, կարօտի գիրս, կրկին եւ կրկին, անոնց ծայր աստիճան թշուառութիւնը կ՛ողբայ։

... Եւ չեն ալ հեռանար հոնկէ։ Ո՞ւր երթան, ի՞նչ ընեն։ Ճար չունին, ճարակ չունին։ «Ազգն ալ չի մտածեր ըսոնց համար...» — կ՛ըսէ կարօտի գիրս։

Ու անոնք, կը սպասեն այնտեղ, հայրենի գիւղիս մէջ, իբրեւ պահնորդները մեր հողվըրտիքին...։

ԶԱՐՄԷՆ ՇԻՆԱԿԱՆ

Ի ՄՕՏՈՅ ՊԻՏԻ ԽՕՍԱԿՑԻՆ ԼՈՆՏՈՆ ԵՒ ՀՌՈՄ

Անգլիոյ հեռագրական գործակալութիւնը մանաւորապէս կը զեկուցանէ որ բոլորովին սխալ են այն զրոյցները թէ անգլեւիտալական յարաբերութիւնները բարւոքելու համար ո եւ է կարգադրութիւն պիտի չըլլայ ժամանակ մը։ Ընդհակառակն, սա կամ նա ձեւով խօսակցութիւնները կը շարունակուին։ Ցունուար 19ին յատկանշական տեսակցութիւն մը ունեցան արտաքին նախարար Իտըն եւ իտալական դեսպան Կրանտի։ Ստոյգ է թէ երկու պետութիւնները իրարմէ պաղեցնող բոլոր խնդիրները մի առ մի քննուելէ եւ այս կերպով նախապատրաստական աշխատանք մը տանելէ վերջ միայն, պաշտօնապէս պիտի ծանուցուի ընդհանուր տեսակցութեան արդիւնքը։ Ստոյգ է նաեւ թէ անգլ. կառավարութիւնը մանաւանդ կը փափաքի որ ժամ առաջ սկսին բանակցութիւնները, միջազգային յանկարծական բարդութիւն մը չծագած։

ԿԻՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Թան»ի (Փարիզ) թղթակիցը կը գրէ Էնկիւրիէն.—

1908էն սկսեալ, Ժէօն-Թիւրքերու յեղափոխութեան շրջանին, խիզախ մտաւորականներ բողոքած են ընդդէմ այն նուաստացուցիչ դիրքին, ուր դրուած է իգական սեռը Թուրքիոյ մէջ։ Հարեմին մէջ արգելափակ, ընկերութենէն զրկուած...

— Գուրանը կ՛արտօնէ չորս կին առնել, սակէ զատ էրիկ մարդուն թոյլ կուտայ իր սպասուհիներուն մէջէն ընտրել ուզածը իբրեւ հարճ,— թուրքուհին, արբունքի շրջանէն սկսեալ պարտաւոր է ծածկել իր դէմքը, նոյն իսկ մազերը՝ էրիկէն զատ ամէն այլ մարդու առջեւ։ Ճանապարհորդները, որոնք ապրած են Թուրքիոյ մէջ, շատ նկարագրած են սեւ կերպասներու այդ դէզին տխուր տեսքը,— կարճ գլխանոց մը, խաշմաք, կը ծածկէ կնոջ գլուխը եւ ուսերը, իսկ թանձր քող մը, փէչէ, դէմքը կը ... հէ օտար նայուածքներէն։ Ճիշդն ... սելով, փէչէն երբեմն այնքան բարակ կ՛ըլլար, որ հազիւ կը ծածկէր «հմա... թափ»ին աչքերը, իսկ որոշ զարգացման տէր այրեր կը գոհանային ... կինով։ Սակայն Ժէօն-Թիւրքերու չարժումն էր որ, առաջին անգամ ուժգին պայքար մը բացաւ բարձրացնելու համար կնոջ դիրքը, որուն ... սին իրենց Ս. Գիրքը կ՛ըսէ. «Կիներ ձեր դաշտն է,— մտէ՛ք ձեր դաշտ... ինչպէս որ կ՛ուզէք»։

Այսպէս, 1908ի վերջերը, Պոլսոյ մէջ երեւան եկան առաջին կնոջական կազմակերպութիւնները, որոնք կը պահանջէին, գլխաւորաբար բարձրագոյն կրթութիւն ստացած կիներու համար, որոշ իրաւունքներ, ինչպէս հաւասարութիւն ընտանիքի մէջ, ... զատութիւն հանրութեան մէջ երեւնալու առանց քօղի եւ ուզած աշխատանք կատարելու։ Գրագէտ կիներ եռանդագին նուիրուեցան շարժումին, կարելի է ըսել թէ, 1913ին, Թուրք կը գտնուէր իսլամ կիներու ազատագրութեան պայքարին գլուխը։ 191... մեծ պատերազմը եւս եկաւ զգալի ... առաջդիմութիւն մը կատարել այդ ... ղութեամբ,— կնոջ դերը բանակի օժանդակ սպասարկութեանց, ... ւանդ դրամատուներու, մեծ վաճ... ռատուներու մէջ, ուր իգական ... փոխարինեց արական սեռը՝ պատ... բազմիկ երկիրներու մէջ կատարուե... ձեւով, մեծապէս նպաստեց հին ... խապաշարումներու նահանջին։

Տակաւին հանրապետութիւն չէր ... չակուած, Էնկիւրիի կառավարութի... նը որոշած էր բանալ երկսեռ նախ... կրթարաններ եւ արտօնած էր կի... րը հետեւիլ բարձրագոյն կրթ... թեան։ Իսկ 1920ի վերջերը, ... գոյութիւն ունէին մօտ 15 կնոջակ... կազմակերպութիւններ, որոնք ... ծուած էին բարեգործութեան, ... ւորական զարգացման եւ քաղաք... քարողութեան համար։ Սակայն 19... ին էր, որ շարժումը մասնաւորա... տարածուեցաւ, երբ կազմուեցաւ ...

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Դեռ ձիւն ձմեռ չեղած՝ Մուրատ Երզնկայի հայ բեկորներուն առաջարկած էր, որ հեռանան, բայց անոնք տնտնացեր էին եւ առարկած, թէ հազիւ նոր տուն-տեղ եղած էին՝ ինչպէ՞ս կրկին պիտի լքէին իրենց տուները եւ իյնային սար ու ձոր։

Մուրատ զինուորներով Մամախաթուն եկաւ։ Հրամանատարն էր գնդապետ Մորէլը։

Մուրատ Մամախաթունէն հեռագրեց Կարին, որ զինուոր ղրկեն։ Այդ օրերուն հայ կամաւորները Զօր. Անդրանիկէն նամակ մը բերին Մուրատին, թէ քանի մը օր եւս նեղութիւն քաշեն եւ ինք շուտով պիտի հասնի։

Սակայն ամէն ինչ «պիտի»ով անցաւ։ Ոչ Կարինէն զինուոր եկաւ, ոչ ալ Զօր. Անդրանիկ եկաւ։ Ստիպուած՝ Մամախաթունէն ալ քաշուեցանք դէպի Գառը-գիւղ ըսուած վայրը։ Միւս օրը Մուրատ զիս, 11 ձիաւորներովս ընկերացուց գնդ. Մորէլին՝ Կարին երթալու համար։

Քանի մը օր վերջ Զօր. Սեպուհ Բաբերդի շրջանէն եկաւ, իսկ Մուրատ Երզնկայի շրջանէն։ Անոնց ուժերը միացան։ Ցետոյ Մուրատ Կարին եկաւ։ Զօր. Անդրանիկ եւս Կարին եկաւ։

Մուրատ մեզ 8 ձիաւորներով Տուղճի գիւղը ղրկեց։ Հոն կային նաեւ մեր ուրիշ ձիաւոր ընկերներէն։

Գիւղին բնակչութիւնը մօտաւորապէս 300 հոգի էր։ Երկու չէնքի մէջ լեցնելով կրակի տուինք։ Իսկ Պաթումցի Սեւ Միսաքին հետ այդ գիւղին կենդանիները ամբողջութեամբ Կարին բերինք։ Մուրատ այդ կենդանիները գաղթականներուն բաժնել տուաւ։

Տուղճի գիւղը եղած ատենիս Զօր. Թորգոմն ալ եկաւ եւ այնտեղի դիրքերը քննեց։

Կարինէն նահանջի ժամանակ իմ ձիս մէկ ոտքէն վիրաւոր էր եւ երեք ոտքով կը քալէր։ Մուրատ աւելորդ ջորի մը ունէր։ Ինծի եւ Կովտունցի Կարապետ Օհանեանին տուաւ։ Կարս տարինք, յանձնարարուածտեղը յանձնեցինք։ Զիս ոչինչ գինով մը ծախեցի եւ լաւ ձի մը գնեցի։

Կարսի մօտ Նախիջեւան գիւղը գացինք։ Այս շրջանին հայ գիւղերու մէջ Թուրքերու հետ բաւական ընդհարումներ ունեցանք։ Մեր հաղորդակցութեան կապը Մուրատի հետ կտրուեցաւ։

Մուրատ Սարըղամըշ կուգայ եւ Թուրք գերիները հաւաքել կուտայ։ Թուրք գերի մը չի յանձնուիր։ Ընկերս՝ Նշան Տէյիրմէնճեանը սենեակը մտնել կ՛ուզէ, որ Թուրքը բռնէ կամ զարնէ։ Թուրքը աւելի ճարպիկ գտնուելով կը զարնէ Նշանը։

Թուրքը, ի հարկէ, շանսատակ եղաւ, բայց ի՞նչ օգուտ։ Իմ սիրելի զինակից ընկերս, հազար տեսակ նեղութիւններ քաշելով ազատուելէ վերջ, զոհ գնաց աննշան Թուրքի մը գնդակին։

Ինչպէս Զօր. Սեպուհ կը գրէ իր յուշերուն մէջ (Հատոր Բ., էջ 88, 89 եւ 91), Սարըղամըշի մէջ կը վխտային մեծ թուով Թուրք գերիներ որոնց հաւաքման գործը յանձնուեցաւ Սեբաստիոյ Խորոխոն գիւղէն նշանաւոր եւ յայտնի կռուող Նշան Տէյիրմէնճեանին։ Հաւաքուած գերիները կը հեռացուէին երկրի ներսերը, զինուորական գործողութեանց գիծէն շատ անդին։ Խորոխոնցի Նշան երկու երեք օր շարունակ աշխատելով՝ յաջողեցաւ հաւաքել բոլոր գերիները բացի մէկէն, որ հայ սպայի մը կը ծառայէր։

Նշան փափկանկատ եղած էր չձերբակալելու այդ գերին՝ հաշուի առնելով հայ սպան։ Ուստի եկաւ Մուրատին եւ յայտնեց իր միտքը։ Մուրատ կանչեց սպան, բացատրեց անոր թշնամի տարրեր չպահելու կարեւորութիւնը զինուորական գործողութեանց վայրի մը մէջ։ Սպան խոստացաւ արձակել Թուրք ծառան եւ դուրս նլաւ։ Եւ, սակայն հակառակ ատոր, զէնք եւ փամփուշտ տուաւ Թուրք գերիին եւ ինք անյայտացաւ։

Բաւական ժամանակ յետոյ Խորոխոնցի Նշան, բոլորովին անտեղեակ սպայի դաւաճանութենէն կ՛երթայ սպայի սենեակը։ Թուրք գերի զինուորը դռներն ամուր փակած, բանալիի ծակէն կը դիտէ, որ Նշան կը մօտենայ իր կողմը։ Առանց ձայն տալու՝ կը կրակէ ու տեղն ու տեղը ճակատէն կը սպաննէ զայն։ Այս Թուրք գերին հասարակ զինուոր մը չէր, այլ Գասըմփաշացի սպայ մը, ինչպէս կը հաստատէին իր գրպանի թուղթերը։ Ան գերի ինկած էր 1914ի Սարըղամըշի կռիւներուն ժամանակ։

Նշանի անակնկալ մահը մեծ ցաւ պատճառեց բոլորիս։ Անիկա փոքր հասակէն քաջ, յանդուգն, կտրիճ եւ խիզախ էր։ Մեր խումբին հետ Սեբաստիոյ լեռներուն մէջ սարսափ ձգած էր Թուրքերու վրայ եւ յետոյ սահմանն անցած եւ եկած միացած էր Մուրատին՝ Երզնկայի մէջ։

Խորոխոնցի Նշանի մարմինը զինուորական մեծ շուքով ամփոփուեցաւ Սարըղամըշի զինուորական գերեզմաննոցը։

Նախիջեւան գիւղէն ելլելով, հայ գիւղերէ անցանք եւ գացինք Ալեքսանդրապոլ։

Քանի մը օր յետոյ ալ Զօր. Անդրանիկ եկաւ։ Սկսաւ կամաւորներ արձանագրել։ Կրկին կամաւոր արձանագրուեցայ։ Զէնք եւ ձի ունէի արդէն։ Զօր. Անդրանիկի 10 պահակներուն եւ 200 թիկնապահ ձիաւորներուն մատակարար եղայ։

Հայ Ջուլֆայէն պարսիկ Ջուլֆա անցանք։ Նեհրամ գիւղի կռուի ժամանակ ձախ թեւէս վիրաւորուեցայ։ Միշտ բանակին հետ մնացի, Գորիս, Սիսիան եւ մինչեւ Էջմիածին։

Թեւերուս վէրքին համար Թիֆլիսի տաք ջուրերը ղրկուեցայ, ուր մնացի բաւական ժամանակ։ Թիֆլիսէն Պաթում գացած օրս, հայ-վրացական պատերազմը սկսաւ։ Զիս եւ ուրիշ ընկեր մը Նոտանեբի անուն կայարանին մէջ երկաթուղիէն վար առին եւ տարին բանտարկեցին Ուզուրկէթ անուն քաղաքին մէջ։

36 օր բանտը մնացինք։ Ընկերս Պոլսեցի էր, Գում Գափուէն։ Անունը՝ Միքայէլ։ Միքայէլը բանտին մէջ հազիւ 3 օր մնացած՝ հիւանդացաւ։ Հիւանդանոց տարին։

Մեզ բանտը մտցուցած պարագային խուզարկեցին եւ առին ոչ միայն ինչ որ ունէինք, այլեւ անձնական թուղթերս, զինուորական վկայաթուղթերս, յուշատետրս եւ նօթերս եւ չվերադարձուցին բնաւ։

Վրացիք որոշած էին մեռցնել զիս եւ Գում Գափուցի Միքայէլը։ Հիւանդանոցին տնօրէնուհին համակրանքով Միքայէլին։ Հիւանդանոցին մէջ խնամուէր նաեւ Աճառացի Ասլան անուն մէկը, որ սպայ էր եւ իր մանին տակ կամաւորներ ունէր։ ...ընուհին այդ հիւանդ սպային կը ...որդէ անցուդարձը եւ Միքայէլի ինծի սպառնացող վտանգը։ Այս ...շան պէկը իր միջոցներով եւ մար...րով մեզ ազատեց։

Ցարական կառավարութեան ... Ասլան պէկը մահուան դատապարտուած էր եւ Դաշնակցութեան ... ցով մահէն փրկուած։ Ընդհանուր պատերազմի ընթացքին կամաւորներու հրամանատար եղած էր եւ ... ուած էր Ռուսերու դէմ։

Որպէս բարիք, իր անձնական ... քով մեզ մինչեւ Պաթում բերաւ։ ...տոյ իմացանք, որ իր մօտը 18 ...ղջիկներ կը պահէ եղեր։

Պաթումէն Պոլիս մեկնեցայ։ ...լ քանիցս մտնուեցայ եւ ... ...այ արտասահման անցնիլ։

ՄԿՐՏԻՉ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Վերջ)

խմբակցութիւն մը, «Ժողովրդային կնոջական կուսակցութիւն»: Այնուհետեւ Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ «Գադըն պիրլիկի», բաղկացած միջին դասակարգի տաւորական եւ քաղքենի դասակարգին ամէնէն յառաջադէմ կիներէն: Հանրապետութիւնը, որ հռչակուեցաւ 29 հոկտեմբեր 1923ին, յանձնեց մեծանուն նախագահին, Մուսթաֆա Քէմալի, որ յետոյ իբրեւ մականուն պիտի կրէր Աթաթիւրք անունը, խորապէս կապուած էր կնոջական շարժումին:

Նոյնպէս, ի հեճուկս Գուրանին, որ կը պարտադրէր աղօթելու ժամանակ գլուխը դնել եղերք չունեցող գըլխարկ մը, արգիլուեցաւ ֆէսի գործածութիւնը 1925 Սեպտեմբերին, ինչպէս քօղի գործածութիւնը կնոջ համար: Ցետոյ 17 փետրուար 1926ին, նոր օրինագիրքով ճշդուեցաւ իսլամ կնոջ ընկերային վիճակը, — արգիլուեցաւ բազմակնութիւնը, իսկ ապահարզանը, որ իրաւունք կուտար այր մարդուն՝ պարզ ձեւականութեամբ մը ձամբել իր կինը երբ այլեւս հաճելի չէր իրեն, փոխարինուեցաւ ամուսնալուծութեամբ, որու դիմելու իրաւունք ունէին երկու սեռերն ալ հաւասարապէս, օրէնքով սահմանուած պայմաններու մէջ: Քաղաքացիական ամուսնութիւնը, միւս կողմէ, ամէն պարագայի մէջ պէտք է կատարել կրօնական պսակէն առաջ:

1927ին, «Թուրք Կիներու Միութիւնը» կը ձեռնարկէր քննութեան մը, տեղեկագիր մը պատրաստելու նպատակով Կիներու Միջազգային Ընկերութեան համար, հարցարաններ ղըրկելով ամէն կողմ, հետեւեալ նիւթերուն մասին. —

1.— Կնոջ դիրքը հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան.
2.— Աշխատավարձերու հաւասարութիւն երկու սեռերուն համար:
3.— Կիներ ընդունիլ ոստիկանութեան մէջ:
4.— Ազատութեան արգիլական ըմպանումը:
5.— Հպատակութեան հարցը կնոջ համար՝ ամուսնութենէ վերջ:
6.— Պետական օժանդակութիւն չըքաւոր կիներու:
7.— Աղջիկ-մայրերը եւ ապօրինի զաւակները:
8.— Պոռնկութեան ջնջում:

Միութիւնը, յետոյ, պահանջեց կընոջ համար քաղաքական իրաւունքներ, ընտրելու, ինչպէս եւ քաղաքապետական ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք:

Այս պահանջը հանդիպեցաւ մերժումի՝ Պոլսոյ կուսակալին կողմէ, որ կը պատասխանէր թէ «կիները ըստեղծուած են զաւակ բերելու եւ զաւակ մեծցնելու համար, եւ ոչ թէ քաղաքական եւ հանրային գործունէութիւն ունենալու համար»:

Այսպէս կամ այնպէս, Թրքուհին սկսաւ հագուիլ եւրոպական ձեւով, տունէն դուրս ելլել ազատօրէն՝ դէմքը միշտ բաց, յաճախել պարասրահներ, ուր միայն քրիստոնեայ կիներ կ'երեւէին մինչեւ այդ ժամանակ: Հանրապետութեան նախագահն ալ, 1925ին, սկսաւ պաշտօնական երեկոյթներ սարքել, ուր կը հրաւիրուէին, ոչ միայն դիւանագիտական ամբողջ մարմինը իրենց տիկիններով, այլեւ Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաներու տիկինները, եւ ոչ ոք դէմ կ'երթար Հանրապետութեան հիմնադրին կամքին: Նոյնիսկ կը պատմուի թէ Աթաթիւրք, իր մէկ կազմակերպած երեկոյթին մէջ տեսնելով որ սպաները չեն պարեր, ուզեց հասկնալ թէ ինչու չեն պարեր, եւ անոնց բերնէն լսելով որ կիները մերժած են պարել իրենց հետ, չափազանց բարկացաւ եւ զինուորական հըրամանով մը կանչեց կիները եւ հրամայեց պարել սպաներուն հետ, մեղադրելով զանոնք որ անարգած են զինուորական համազգեստը:

Այսուհանդերձ ինչպէս փողոցին, նոյնպէս երեկոյթներու մէջ, Թուրք կիները կը շարունակէին իրենց սովորութիւնը՝ իրենց գլուխը փաթթել փաթթոց մը, ճիշդ ըսելով՝ այնքան վայելուչ, յաճախ նոյն կերպասէն, որով շինուած են իրենց հագուստը: Պոլսոյ մէջ, երեկոյթի մը ընթացքին, որ կը տրուէր 18 օգոստոս 1928-ին, Հանրապետութեան նախագահը իր ձեռքով վերցուց փաթթոցը, որով ներկայ կիներէն մին կը ծածկէր իր գըլուխը: Շուարած, գլուխը բաց, դըժբախտ կինը դուրս փախաւ դէչ աղէկ կարգի դնելու համար իր մազերը: Սակայն այս դասը օգտակար եղաւ, եւ յաջորդ օրուընէ սկսաւ կիներու յատուկ գլխարկ ծախող վաճառանոցները ողողուեցան խնդրանքներով, ի մասնաւորի Թուրք ամուսիններուն, որոնք հարկադրուեցան վճարել խոշոր գումարներ, մինչ առաջ մետաքսեղէնի կտորով մը պիտի կրնային շինել տալ գլխարկ մը աւելի աժան եւ այնքան վայելուչ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն հրապարակային բանախօսութիւն մը սարքած էր շաբաթ գիշեր, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ: Կը նախագահէր ընկեր Գ. Բալայեան, որ ամփոփ ակնարկ մը նետեց մեր մտահոգութեանց մասին: «Ներկայ պայմանները մեզ կը ստիպեն պատրաստ ըլլալ վաղուան փոթորիկին, կանխելու համար նոր աղէտ մը»: Ապա քանի մը խօսքով ներկայացուց օրուան բանախօսը, իբրեւ աշխատակից «Յառաջ»ի, «Յուսաբեր»ի եւ «Հայրենիք»ի եւ իբրեւ հանրային գործիչ:

Ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով ընկեր Վ. Իշխանեան նախ ակնարկ մը նետեց իրապաշտ ու վիպական քաղաքականութիւններուն վրայ: Ընդունեց որ մեր վերջին յիսնամեակի քաղաքականութիւնը զերծ եղած չէ վիպականութենէ, բայց, հարկ դատեց անցեալ դէպքերն ու անցած քայլերը քննել իրենց ժամանակներուն ու պայմաններուն մէջ:

Ցետոյ անցաւ իր նիւթին, «Ինչո՞ւ մտահոգուած ենք մեր հայրենիքի ապագայով»: Պատերազմը, ըսաւ, մեզ դրաւ շօշափելի իրողութեան մը առջեւ, — պետական Հայաստան մը, որոշ ու սահմանագծուած: Մինչեւ 1918 մենք պատմական Հայաստան մը ունէինք, որ անցաւ գաղափարական հոլովոյթներէ:

Բանախօսը գծեց Խ. Հայաստանի քաղաքական շրջապատը: Անջատ անջատ կանգ առաւ իւրաքանչիւր դրացի երկրի վրայ՝ պատկերացնելով այն աննպաստ վիճակը, որուն մէջ կը գտնուի մեր երկիրը: Ան անմխիթարական գտաւ նաեւ մեր երկրի ներքին վիճակը, — տնտեսականը, ղեկավարութեան խեղճութիւնը եւն.: Անդրադարձաւ նաեւ Արտասահմանին, ուր, ըսաւ, բարոյական ահաբեկում մը որոշ զանգուածի մը ազատ մտածողութիւնը այնքան է կաշկանդած, որ վաստակաւոր մտաւորականներ իսկ չեն յանդգնիր ձայն ժպտուն հանելու:

Բանախօսութեան երկրորդ մասը յատկացուած էր այն պայքարին, որ կը մղուի աւելի քան տասն եւ հինգ տարիէ ի վեր: Այդ պայքարը, ըսաւ, կուսակցական չէ: Դաշնակցութիւնը՝ մէկ կողմէ եւ հակադաշնակցական զանգուածը՝ միւս կողմէ՝ ազդակներն են այն պայքարին, զոր կը մղեն, իրարու դէմ, «Խորհրդային»ը եւ «Հայաստան»ը: Առաջինին ազդակն է հակադաշնակցական զանգուածը, երկրորդը՝ Դաշնակցութիւնը: «Խորհրդային»ը կը հարուածէ Դաշնակցութիւնը՝ այս վերջինով մարմնաւորուող «Հայաստան»ը հարուածած ըլլալու համար: Երեւութապէս Դաշնակցութիւնը արտաքսուած է երկրէն եւ մեկուսացուած Արտասահմանի մէջ: Իրականին մէջ՝ Դաշնակցութեամբ մարմնաւորուած «Հայաստան»ի գաղափարը վարակեց, մեր պայքարին շնորհիւ, հակադաշնակցական զանգուածն ու մտաւորականները, անցնելով նոյնիսկ խորհրդային սահմանէն ներս եւ վարակելով վարիչ տարրը: «Այս կացութեան դէմ, մեր քաղաքական ղեկավարութեան կը մնայ շրջապատի չարն ու բարին զանազանել՝ անցեալի փորձառութիւններէն օգտուելով: Սխալ չէ այն կարծիքը թէ վաղը կրնանք անակնկալ դէպքերու առջեւ գտնուիլ, հետեւաբար, հարկ է որ լռեցնենք մեր մէջի հատուածական կիրքերը, վերջ տանք սնոտի վէճերուն եւ ըլլանք միակամ՝ դիմագրաւելու համար դէպքերը: Մեր պատմութիւնը, այսօրուան նման դըժնդակ շրջաններ արձանագրած է անցեալին մէջ ալ: Չյուսահատինք եւ, մոլորուած այն անդիմելի գաղափարին շուրջ՝ որուն դրօշակիրն է Դաշնակցութիւնը, ուժերու համադրութեամբ մը արժեցնենք մեր գոյութիւնըն ու իրականացնենք մեր երազը»:

Բանախօսութիւնը վերջացաւ կէս գիշերին, խոր տպաւորութիւն ձգելով:

Պարմանի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՍՏՐԷՋԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՎԻԷՆ.— Քանի մը շաբաթ առաջ ներկայացուցած էի Փոնթ Էվէքի շըրջանի կեանքը: Այսօր ալ պիտի խօսիմ Լստրէջէնի մասին:

Այս շրջանի մեր հայրենակիցները մեծ մասով կ'աշխատին Պ. Փասկալի եւ ընկերութեան հիւսուածեղէնի մեծ գործարանի մէջ, այրեր եւ կիներ միասին՝ 100—110 հոգի: Գործարանի վարչութիւնը բարեացակամ է: Մեր հայրենակիցները կ'ապրին ամփոփ: Գործարանի կողմէ տրամադրուած է հին շէնք մը, որ անցեալի մէջ եղած է գործարան մը: Բաժնուած է յարկաբաժիններու եւ մատչելի գիներով տըրամադրուած Հայերուն:

Կան ուրիշ գործարաններ ալ, ուր մեր հայրենակիցները կ'աշխատին մեծ կամ փոքր խումբերով: Ընդհանրապէս անախորժ դէպք պատահած չէ մինչեւ հիմա մեր հայրենակիցներու եւ տեղացիներու միջեւ: Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ կան տեղացիներ որոնք օտարները չեն սիրեր: Այս շըրջանին մէջ կան երկու հայ պարտիզպաններ որոնք միայն բանջարեղէնով կը զբաղին, երկու նպարավաճառ, մէկ սրճարան, երկու սափրիչ, մէկ հեծանիւի խանութ, երեք կօշկակար, մէկ ներկարար եւ երկու մսավաճառ: Բոլորն ալ գոհ են իրենց գործերէն: Վիէն քաղաքին մէջ ունինք երկու դերձակներ, որոնք անուն հանած են, մէկ ատամնաբոյժ, չորս նպարավաճառ, եօթը կօշկակարի խանութ, մէկ մսավաճառ եւ մէկ սափրիչ. բոլորն ալ գոհ են: Ունինք քանի մը շրջուն վաճառորդներ, իրենց ինքնաշարժներով:

Գաղութը կը բաղկանայ 956—1000 անձէ: Ճշգրիտ թիւը չկրցայ կազմել: Դիմեցի գաղթականական գրասենեակը, ինծ տուին հետեւեալ թիւերը, — 279 այր, 244 կին, 194 երեխաներ, Անշուշտ այս թիւերը յատուկ են միայն Նանսէնեան Հայերուն: Ասոնցմէ զատ կան սուրիական, լիբանանեան, թրքական եւ ուրիշ հըպատակութիւն ունեցողներ:

Ցաւով կ'արձանագրեմ որ այս շրջանը բոլորովին թուլցած է ազգային տեսակէտով: Ո՞ւր են հայրենակցական միութիւնները, մասնաւորապէս Կէմէրէկի Միութիւնը, որ դեռ երկու տարի առաջ ունէր իր դպրոցը «Մեսրոպեան Կրթարան» անուան տակ: Կար նաեւ Հնչակեան դպրոցը: Ժամանակ մը այս շրջանը ունեցած է շատ եռանդուն գործունէութիւն, իսկ այժմ բոլորը քաշուած են իրենց պատեանին մէջ: Ի՞նչ շուտ սպառեցաւ իրենց եռանդը: Հաւատա՞նք թէ գոնէ երիտասարդները պիտի սթափին: Ի՞նչ խղճով մօտ 100 փոքրիկներ ձգեր են իրենց բախտին, եւ առանց հայ լեզուի: Եթէ իրենց պէտք եղած ձեռքերը կը պակսին, կան պատրաստ ձեռքեր:

Այս առթիւ ճշդում մը, — Պ. Փէլէի գործարանին մէջ աշխատող մեր հայրենակիցներու թիւն է 150—200, այր եւ կին:

Թ.

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Կաթող. պատուիրակ Գարեգին արք. Խաչատուրեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ Հարաւ. Ամերիկայի առաջնորդ եւ կաթողիկոսական նուիրակ նշանակուած ըլլալով, Մարսիլիայէն հասաւ Փարիզ, ուր պիտի մնայ ատեն մը: Իջած է Քլյամար, 13 Ռիւ տը Սէն-Քլու:

Գարեգին արք.ի ջանքերով Հարաւային Ֆրանսայի թեմը պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ Էջմիածինէն եւ տարիներու վէճերը վերջ գտան: Նոյնպէս բոլոր հոսանքներու միջեւ համերաշխութիւն գոյացաւ: Նոր ընտրութիւնները յաջողութեամբ պսակուեցան: Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին առաջնորդական փոխանորդն է Զգօն վրդ. Տէր-Յակոբեան:

Հայրապետական կարգադրութեամբ Միլանի թեմը եւս կապուած է Հարաւ. Ֆրանսայի առաջնորդութեան: Գարեգին արք. առջի շաբաթ Միլան եւս այցելեց՝ հրաժեշտի համար, այս առթիւ տօնելով նաեւ Րաֆֆիի հարիւրամեակը:

Տ.

ՈՒԹ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25—28)

Երկրորդ, ձգձգել արտադրական պլանների եւ հաշուետուութիւնների կազմելը, որի հետեւանքով անորոշութիւն եւ ապակողմնորոշում կը ստեղծուէր աշխատանքում, վերադաս օրգաններին անտեղեակ կը մնային կատարուող գործերից եւ տեղում գործը կը ձախողուէր: Երրորդ. ոչ-ցեղային անասնապահական խորտնտեսութիւններում հետեւողականօրէն ձախողել անասունների մթերատուութեան բարձրացումը: Այդ բոլոր պրակտիկ ձեռնարկումները հետապնդում էին մեր կազմակերպութեան այն հակայեղափոխական դրութիւնը, թէ սոցիալիստական սիստեմի տնտեսութիւնները կայուն չեն, հետեւապէս անհրաժեշտ է լիկվիդացիայի ենթարկել դրանք եւ վերականգնել կապիտալիստական տիպի տնտեսութիւնները, այսինքն — հասնել Խորհրդային իշխանութեան տապալմանը:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Դուք միայն տեսականօրէ՞ն էիք ընդունում այդ, թէ գործնականօրէն վնասարարական աշխատանքի ձեռնարկեցիք:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Կազմակերպութեան այդ դրութիւնը լիովին համապատասխանում էր գիւղում Խորհրդային իշխանութեան վարած քաղաքականութեան նկատմամբ իմ ունեցած աջ-տրոցկիստական հայեացքներին, հետեւապէս ես գործնականօրէն դիմեցի վնասարարական աշխատանքի: 1934 թուի ամառը ես ձեռնամուխ եղայ անասնապահական խորհտնտեսութիւններում հակախորհրդային վնասարարական խմբակի հաւաքագրմանը: Մեր վնասարարութիւնը առանձնապէս ծաւալել սկսեց 1934 թուին: Այդ տարի Լոռու ազնըւացեղ անասունների խորհտնտեսութիւնում շրջանառու միջոցներից մօտ 200.000 րուբլի օգտագործեց վնասարարական շինարարութիւնների համար: Լոռու եւ Կարակլայի խորհտնտեսութիւններում աննպատակ եւ արտապլանային շինարարութեան մէջ ներդրուեց 600.000 րուբլի, այսինքն մի գումար, որ բաւական էր խորհտնտեսութեան բանուորների վեց ամսուայ աշխատավարձը վճարելու համար: Մինչդեռ Շահնազարեանի եւ Իսահակեանի ցուցումներով Լոռու խորհտնտեսութիւնում հսկայական գումարների գնով կառուցում էին ոչ ոքի պէտք չեկող հրապարակներ ու պարիսպներ, նոյն այդ ժամանակ բանուորների աշխատավարձն ամիսներով ձգձգւում էր: Գիւղշինտրեստը մօտ մէկ միլիոն րուբլի արժէքով շինարարութիւն կատարեց խորհտնտեսութիւններում, որ ոչինչի պէտք չեկաւ: Մենք մեր կողմից ձգձգում էինք խորհտնտեսութիւնների տարեկան հաշուետուութիւնները. բաւական է ասել, որ 1935 թուի հաշուետուութիւնը պատրաստ չէր նոյնիսկ 1936 թուի ապրիլին: Ձգձգում էինք արտադրական պլանները: Այս ամէնի նպատակն էր հիւծել, ուժասպառ անել խորհտնտեսութիւնները, վարկաբեկել Խորհրդային իշխանութեան ձեռնարկումները:

ԴԱՏԱԽԱԶ.— Ներկայ գործով մեղադրուելուց առաջ, ուրիշ էլ ե՞րբ եւ որտե՞ղ էք ձերբակալուել:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— 1935 թուի ամառը, Ներքգործժողկոմատի օրգանների կողմից:

ԴԱՏԱԽԱԶ.— Ասացէք, ե՞րբ են ձեւակերպուել ձեր հակայեղափոխական տրամադրութիւնները:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Արմատները հին են. բայց Խորհրդային իշխանութեան նկատմամբ իմ թշնամական-հակայեղափոխական տրամադրութիւններն աւելի խորացան վերջին տարիներս: Ես չէի ընդունում կուսակցութեան քաղաքականութիւնը խորհտնտեսային շինարարութեան ասպարէզում:

ԴԱՏԱԽԱԶ.— Ուրեմն դա պատճա՞ռ հանդիսացաւ, որ դուք մտնէք հակայեղափոխական, աջ-տրոցկիստական; նացիոնալիստական-դաշնակցական վնասարարական կազմակերպութեան մէջ:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Այո:

Դատարանը սրանով աւարտուած է համարում մեղադրեալ Մելքոնեանի հարցաքննութիւնը:

ՇԱՒԱՐՇ ՏԷՐ ԱՒԱԳԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դատարանի առաջ է քաղաքական մի բախտախնդիր, աֆյօրաների մէջ մարզուած մի սրիկայ — Հողժողկոմատի Անասնապահական վարչութեան նախկին պլանավիկ Շաւարշ Տէր Աւագեանը: Ինքնապաշտպանութեան խղճուկ ճանապարհ է ընտրել այդ ողորմելին. նա փորձում է անուղղակի պատասխաններով ու սուտի միջոցով ծածկել վնասարարութեան իրական փաստերը:

Դեռ երէկ նա հաւատացնում էր, թէ իր հայրն աղքատ գիւղացի է եղել, կամ շատ-շատ պրիստաւի գրագիրը, սակայն շուտով պարզուեց, որ նրա հայրը հէնց ինքը պրիստավ է եղել, իսկ... 1921 թուականին խորհրդային իշխանութեան հաստատումից յետոյ ... ձեռնադրուել է քահանայ: Դեռ երէկ նա հաւատացնում էր, թէ ինքը որ եւ է առնչութիւն չի ունեցել Դաշնակցութեան հետ, սակայն շատ շուտով, իր իսկ խոստովանութեամբ պարզուեց, որ յարել է Դաշնակցութեանը, 1921 թուի փետրուարեան ավանտիւրայի ժամանակ կռուել է խորհրդային իշխանութեան դէմ, ապա Պետքաղվարչութեան օրգանների կողմից ձերբակալուել է բոլշեւիկեան դումակը կողոպտելու համար, եւայլն եւ այլն: Իսկ այսօր, երբ խօսքը վերաբերում է նրա կատարած հակայեղափոխական վնասարարութիւններին, մեղադրեալ Տէր Աւագեանը կըրկին փորձում է զարտուղի միջոցների դիմել: Դատարանի նախագահի այն հարցին, թէ մեղադրեալ Տէր Աւագեանն իրեն մեղաւոր ճանաչո՞ւմ է հակայեղափոխական, աջ-տրոցկիստական, նացիոնալիստական-Դաշնակցական կազմակերպութեան մասնակից լինելու մէջ, — Տէր Աւագեանը պատասխանում է. —

(Շար.)

(5)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԽԵՆԹԸ

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Այդ երկբայութիւնները այն աստիճան պաշարեցին Վարդանին, որ նա չկարողացաւ զսպել իր հետաքրքրութիւնը, եւ մօտենալով, հարցրեց.

— Տէր հայր, դուք ի՞նչ արեցիք ձեր ապարիկների հետ:

Քահանան յիմարի տեղ դնելով անծանօթ երիտասարդին, խիստ սուր կերպով նայեց նրա երեսին եւ ոչինչ պատասխանեց, միայն հասկացրուց թէ շուտով զանգակը կը տան եւ իր դասը վերջացած կը լինի: Նրա դասը բնական գիտութիւններից էր, այդ նոյնպէս ոչ սակաւ զարմացուց Վարդանին: Քահանան, աստուածաբան եւ միեւնոյն ժամանակ բնագէտ, — դա, իրաւ, որ զարմանալի էր:

Վարդանը չսպասեց մինչեւ դասի վերջանալը եւ դուրս եկաւ եկեղեցուց, լաւ եւս է ասել՝ դպրոցի բակը: Այստեղ նա ոչ մի գերեզման չտեսաւ, որպէս սովորաբար լինում է Հայոց եկեղեցիների բակում: Նա զարդարած էր հազուագիւտ ծաղիկներով եւ ծառերով: Երկար նա կանգնած նայում էր ճեմելիքների գեղեցկութեանը, մինչեւ գիւղացիներից մէկը տեսնելով, որ նա օտարական է, հրաւիրեց իր տունը նախաճաշիկ անելու:

Նրա տունը այն կոկիկ տներից մէկն էր, որ իր փոքրիկ ծաւալի մէջ բովանդակում էր ընդարձակ բաւականութիւններ: Նա ամբողջապէս կորած էր հովանաւոր ծառերի մէջ: Կային մի քանի սենեակներ, որ յարմարեցրած էին կեանքի զանազան պահանջներին, բոլորը պարզ, մաքուր, եւ իրանց պատշաճաւոր կարասիներով զարդարուած: Տանտիրոջ մանկահասակ աղջիկը, շրթունքի միջից մեղմիկ կերպով մի երգ եղանակաւորելով, ուրախ-ուրախ դիմաւորեց հօրը: Կարծես, տխրութիւնը, վիշտը, կեանքի դառնութիւնները երբեք չէին շօշափել այն գեղեցիկ արարածի սիրտը: Նա, հայ կնիկներին յատուկ ամօթխածութեամբ, չփախեցաւ, չթագնուեցաւ անծանօթ հիւրից, այլ շնորհալի կերպով խօսում էր Վարդանի հետ, ծիծաղում էր, կարծես վաղուց բարեկամ լինէր: Բայց որքան նման էր Լալային: Այդ զարմանալի նմանութիւնը մի այնպիսի հոգեզմայլութեամբ պաշարեց Վարդանին, որ ցանկանում էր գրկել նրան եւ ասել. «վերջապէս գտայ քեզ»...

Նախաճաշիկը արդէն պատրաստ էր սեղանի վրայ: Տանտիկինը լցրեց ահագին գաւաթներ սուրճով, թանձր սերի հետ, եւ դրեց հիւրի եւ իր ամուսինի առջեւ: Իսկ մանկահասակ աղջիկը դրեց սեղանի վրայ այն առաւօտ ստացած լրագրի թերթերը, եւ ինքնաբաւական ժպիտով ցոյց տուեց մի յօդուած: — Ա՜, քո յօդուածը արդէն դուրս է եկել, Լալա, խօսեց հայրը, ակնոցները ուղղելով, թերթը մօտեցնելով աչքերին:

— «Լալա», գոչեց Վարդանը անզսպելի խռովութեան մէջ:

— «Այդ անունը, պատասխանեց տանուտէրը, խիստ յաճախ է կրկնըւում մեր տոհմի մէջ»:

Վարդանը փոքր ինչ հանդստացաւ, բայց հաշտուել չէր կարողանում այն մտքի հետ, թէ նա Լալան չէր: Եթէ նա Լալան չէր, անտարակոյս, նրա յարութիւն առած ուրուականը պէտք է լինէր: Ի հարկէ, յարութիւնից յետոյ մարդիկ փոխւում են, ուրիշ տեսակ կրնութիւն եւ ուրիշ տեսակ բնաւորութիւն են ստանում, պահպանելով իրանց իսկական պատկերը:

Բացի գեղեցիկ օրիորդից Վարդանին գրաւում էր այս տան խաղաղ եւ բախտաւոր կեցութիւնը: Նա սկզբում կարծում էր, թէ այդ մարդիկը գիշեր եւ ցերեկ հանգստութիւն չունին, աշխատում են եւ միշտ աշխատում են: Իսկ այժմ տեսնում էր, որ դրանք էլ ունեն իրանց հանգիստ եւ լի բաւականութիւններով ապրուստը:

— «Գիւղացու երջանկութիւնը, ասաց տանուտէրը, — չէ կայանում այնքան ծանր եւ անդուլ աշխատութիւնների մէջ, որքան գործի գիտենալու եւ նրան հեշտացնելու հնարների մէջ: Բնութեան մէջ կան շատ ուժեր, որոնց պարգեւել է Աստուած մեզ օգնելու համար, միայն պէտք է ծանօթանալ նրանց հետ, եւ գիտենալ, թէ ի՞նչ միջոցով կարելի է նրանցից օգուտ քաղել»:

— «Այդ իրաւ է, պատասխանեց Վարդանը, — բայց եթէ Քրդերը թողնէին, գիւղացու վաստակը իր ձեռքում մնար, իմ կարծիքով, նա միշտ բախտաւոր կը լինէր»:

— «Ի՞նչ Քրդեր», հարցրեց տանուտէրը զարմանալով:

— «Այն Քրդերը, որ ամէն օր ձեզ կողոպտում են»:

— Հա՛, Քրդերը... պատասխանեց տան տէրը, կարծես դժուարութեամբ յիշելով վաղուց մոռացուած մի ցեղի անուն: — Մեր երկաթի դարերի պատմութեան մէջ կարդացել եմ շատ բան Քրդերի մասին, ճշմարիտ է, նրանք կողոպտում էին մինչեւ անգամ կոտորում էին մեր պապերին: Իսկ այժմ ո՞ւր են այդ բարբարոսները: Նրանք ապառուեցան, այլեւս չկան: Մի այդպիսի ցեղ չէր կարող դիմանալ քաղաքակրթութեան լոյսին, եւ այս պատճառով լուծուեցաւ, այլասերուեցաւ: Դեռ անցեալ դարու սկիզբներում նըրանք ընդունեցին մեր կրօնը, սկսեցին սովորել մեր դպրոցներում եւ հետզհետէ խառնուելով մեզ հետ, անհետացան:

Վարդանը լսելով այդ խօսքերը, չէր հաւատում իր ականջներին, նրան երազ էր թւում բոլորը, թէեւ իսկապէս երազի մէջ էր լսում եւ երազի մէջ էր տեսնում: Տան տէրը շարունակեց.

— Մեր տոհմագրութեան գրքի մէջ գտնում ենք շատ տողեր Քրդերի մասին, որ կարծես արիւնով գրուած լինէին: Մեր նախապապը, որից սկսուեցաւ մեր տոհմը յայտնի լինել, կոչւում էր Խաչօ: Նա հէնց այս գիւղի տանուտէրն էր. Քրդերը նրա ամբողջ ընտանիքը կոտորեցին. ինքը երկու որդիների հետ մնաց բանտի մէջ: Նրա մեծ որդի Հայրապետից մնաց մի արու զաւակ միայն...

— «Որ Ալաշկերտցոց գաղթականութեան ժամանակ իր մօր՝ Սառայի հետ տարուեցաւ Վաղարշապատ». ընդհատեց Վարդանը:

— «Այո՛, — այդ արու զաւակից յառաջ եկաւ մեր տոհմը»:

— «Եւ նրա անունը Յովակիմ էր. մի քոյր ունէր, որ կոչւում էր Նազլու. վերջինս մնաց իր մօր հետ, եւ որբ մնացած Յովակիմին մի բժիշկ վեր առեց եւ մեծացրուց իր տան մէջ»:

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

տրուի 16րդ յօդուածին, պատժական տնօրինութիւնները պիտի կորսնցնեն իրենց աչարեկման ամբողջ արժէքը՝ նախայարձակ պետութեան համար: Նախայարձակման ալիքը, որ անվերջ կը թաւալի աշխարհի վրայ, նորդարձուածք մը կը ստանայ,— ան արդէն տարածուած է բոլոր ցամաքներուն վրայ եւ կը սպառնայ բոլոր պետութեանց, մեծ թէ փոքր: Ինքնարաւութիւնը եւ յարաճուն սպառազինութիւնները այլեւս չեն բաւեր զայն կասեցնելու համար: Հաւաքական ապահովութիւնը անհրաժեշտ է աւելի քան երբեք: Հետեւաբար պէտք է պահել անոր ամբողջ ուժը »:

Լիթվինովէն վերջը խօսք առաւ Իրանի ներկայացուցիչը, որ դիտել տուաւ թէ վայրկեանը եկած չէ վճարանելու հաւաքական ապահովութեան մասին, որովհետեւ այդպիսի քննութիւն մը կը պահանջէ հանդարտ մթնոլորտ մը որ գոյութիւն չունի ներկայիս:«Եթէ 16րդ յօդուածով նախատեսուած տնօրինութեանց զսպողական հանդամանքը վերցնենք, ջնջած կ'ըլլանք բուն իսկ յօդուածը: Երբ այս խնդիրը քննուի, հարկ է ջանալ զօրացնել Ազգաժողովին ուխտը եւ ոչ թէ տկարացնել »:

Թուրքիոյ ներկայացուցիչը, Պ. Սաատք, չեշտեց թէ իր երկիրը միշտ յարած կը մնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, բայց հակառակ չէ բարենորոգման մը, ոչ թէ ուխտին, այլ անոր գործադրութեան մեթոտներուն եւ եղանակներուն մէջ: «Մնաց որ, վայրկեանը յարմար չէ այդպիսի վիճարանութեան մը համար, որովհետեւ Ազգաժողովը ամէն բանէ առաջ պարտաւոր է պահպանել ներդաշնակութիւնը աշխարհի մէջ եւ մերձեցում յառաջ բերել զանազան խմբակցութեանց միջեւ »:

Օրուան ամէնէն կարեւոր ճառը խօսեցաւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Պ. Փօլ Պոնքուր, ուժգնօրէն պաշտպանելով հաւաքական ապահովութեան սկզբունքը: Այս առթիւ ազդարարեց թէ այն պետութիւնները որ Ազգաժողովէն հեռացած են եւ կ'ուզեն խորտակել զայն, իրենց ուժը թափած են 16րդ յօդուածին վրայ, որովհետեւ «գիտեն որ եթէ այդ վէմը փլի, ամբողջ շէնքը պիտի կործանի »:

Երկու զինդապետներ ալ ձերբակալուեցան

Ապահովութեան Տեսչութիւնը առջի օր ձերբակալեց երկու պահեստի սպաներ, որոնք բարձր պաշտօններ կը վարէին գաղտնի կոմիտէին մէջ: Առաջինն է դեր-գնդապետ Քաչիէ, որ վարիչն էր կոմիտէի երրորդ դիւանին.— «Շարժումներ եւ գործողութիւններ»: Կ'ըսուի թէ այդ պաշտօնը ստանձնած է կոմս Մարօ տը լա Մէօզի ձերբակալութենէն վերջը: Իսկ երկրորդը կը կոչուի դեր-գնդապետ Պընուա, ճարտարագէտ բազմարուեստեան վարժարանէն, անդամ գաղտնի կոմիտէի ընդհ. սպայակոյտին:

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս երկու ձերբակալութեանց: Հետապնդումները կը շարունակուին, ուրիշ դաւադիրներ եւ մանաւանդ զինապահեստներ երեւան հանելու համար:

Նորեն ժողով Անգլիոյ պահանջով

Անգլիական առեւտրական նաւ մը յարձակում կրելով Միջերկրականի մէջ, անծանօթ սուզանաւի մը կողմէ, ընկղմեցաւ առջի օր: Նաւաստիներէն 11 հոգի մեռան: Անգլիական չորս թորփիլահալածներ անմիջապէս ճամբայ ելան, անծանօթ սուզանաւը գտնելու համար: Դէպքը շատ ծանրակշիռ հանդամանք ունենալով, անգլիական կառավարութիւնը ժողովի հրաւիրեց Ֆրանսան եւ Իտալիան, որոնք ստորագրած են Նիօնի համաձայնութիւնը: Ցառաջիկային միւս պետութիւններն ալ պիտի հրաւիրուին:

*** Նկատելով որ հետզհետէ անհանդուրժելի համեմատութիւններ կը ստանայ Սպանիոյ ազատ քաղաքներու ռմբակոծութիւնը, վարչապետ Պ. Շոթան նախաձեռնութիւնն ստանձնեց խորհրդակցութեան մը հրաւիրելու պետութիւնները, որպէսզի միջամտեն, այս կարգի ռմբակոծութիւնները դադրեցնելու համար: Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը յայտնեց թէ պատրաստ է դադրեցնելու, եթէ միւս կողմն ալ դադրեցնէ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԹՈՇԱԿԸ 60.000էն 82.500 ֆրանքի բարձրացուց երեսփ. ժողովը, 161ի դէմ 381 ձայնով:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ մասին լուսաբանութիւններ հաղորդեց վարչապետը, Երեսփ. ժողովի աշխատանքի յանձնախումբին առջեւ: Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարն ալ յանձնախումբին ներկայանալով, շարք մը վերապահումներ յայտնեց:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, մարաջախտ Պլոմպէրկ, որ 59 տարեկան է, գաղտնօրէն ամուսնացած է իր քարտուղարին՝ 29 տարեկան աղջկան մը հետ: Այս խնդիրը տհաճութիւն պատճառած ըլլալով զինուորական շրջանակներու մէջ, կը կարծուի թէ մարաջախտը պիտի հրաժարի եւ իրեն պիտի յաջորդէ Զօր. Կէօրինկ:

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԳԵՂՈՒՀԻՆ, Լիդիա Կրասովսկի, որուն մեղսակցութեամբ սպաննուած էր Չեկային գործակալներէն Ռայս, Լոզանի մէջ, կը փնտռուի խստօրէն: «Մաթէն» կը գրէ թէ անոր երաշխաւորութեան գումարը, 50.000 ֆրանք, վճարուած էր Փարիզի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան կողմէ: Գաղտնի ոստիկաններ միշտ կը հետապնդէին Լիդիան, բայց ան յաջողած է փախչիլ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐԸ՝ իբրեւ թէ հալածանքի ենթարկուած ըլլալով, Թրքական կառավարութիւնը հրամայեց որ հալածականները Թուրքիա վերադառնան:

ՂԱՐԱԲԱՂ-ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՂԱՐԱԲԱՂ-ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
հրաւիրում է իր անդամներին եւ բարեկամներին ներկայ լինել Միութեան պատւոյ նախագահ՝ հանգուցեալ

ՊՕՂՈՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

յիշատակին նուիրուած սգահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, Փետրուար 4ին, երեկոյեան ժամը 9ին, ՍԱԼ ԺԱՆ ԿՈՒԺՕՆԻ ՄԷՋ, 8 ՐԻՒ ԺԱՆ ԿՈՒԺՕՆ, նախագահութեամբ Պ. ՆՈՐԵԼԻ:
Խօսք պիտի առնեն ծովակալ ԿԵԴՐՈՎ, Պ. Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ եւ ԼԻԱՆՈԶՕՖ:

ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ տարեկան պարահանդէսը որ գաղութիս մէջ յայտնի է իր գեղարուեստական նորութիւններով, եւ ստեղծած ընտանեկան լաւրջ մթնոլորտով, տեղի պիտի ունենայ Փետր. 27ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ «Եփրատացի» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ, 4 փետրուար երեկոյեան ժամը 8.30ին, 6 Ավընիւ տ'Իթալի սրճարանին վերնայարկը:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 4 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պուա-Քոլոնպի կայարանին մօտիկ ծանօթ սրճարանը: կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ՎԱԼԱՆՍԻ «Քրիստափոր» կոմիտէի ընդհ. ժողովը 4 փետր., Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» Ակումբին մէջ՝ կարեւոր օրակարգ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԽՄԲԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Վիէնի կոմիտէի կողմէ 5 փետր., Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ: Պիտի դասախօսէ Վ. ՋՈՒԼԷՐԵԱՆ, (յատկապէս հրաւիրուած Լիոնէն) Թուրքիոյ շուրջ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՈՒՐԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԱԲԵԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ «ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ԵՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ»
Գեղարուեստական բաժին, կը մասնակցին Ընկերներ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ, ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆ եւ ուրիշներ:
Տղաքներու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ
6 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ապագայով»:
Գեղարուեստական բաժին

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ, ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ, Դ. «Վարուժան» խումբին կողմէ
6 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Վարուժան» Ակումբին մէջ, 2 Rue FOURVIEUX: Նիւթ՝ «Հայ յեղափոխութիւնը նպաստաւոր եղա՞ւ մեր ժողովուրդին»: Մուտքը ազատ է,

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԸՆԿՈՒՄԲԻ

Տարեկան պարանցիկ ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր FOYER RUSSEի սրահին մէջ, 26 Ave. de Tokio: Գեղարուեստական բաժին, Ճազ. Պիւֆէ:
Մէթրօ Alma - Marceau Մուտք՝ 8 ֆրանք

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսը սուգի պատճառաւ յետաձգուած ըլլալով, տեղի պիտի ունենայ 5 Փետր., Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հայ Ակումբին մէջ:
Մանուկներուն խաղալիքներ պիտի բաշխուին եւ տեղի պիտի ունենայ վիճակախաղ: Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէ եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել հայ մանուկները:
Մուտք՝ ծախքերու համար 1 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէնթ Անթուանի Մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ Թաղին եւ հիւանդանոցներու անկար հիւանդներուն
Տեղի կ'ունենայ 5 Փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ լոյս Շալէ տը լ'էրմիթաժի սրահին մէջ, Ա. Լա Վիսթ:
Բացման խօսք Տիկին ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԲԱՂԻԿԵԱՆԷ
Կը խօսի Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մասնաճիւղի Վարչութիւնը Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Կիրակի, 6 Փետր., 181 Քուռ Լաֆայէթի գրադարանի սրահը: Օրակարգ.— Նոր ձեռնարկ մը ընելու համար խորհրդակցութիւն, «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին հաշուետուութիւնը, ընթացիկ կարեւոր խնդիրներ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Կիրակի 6 փետրուար կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին, Rue Alexandrie ծանօթ ժողովասրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ. հաշուետուութիւն եւ Վարչութեան ընտրութիւն:

Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Ընդհ. Ժողովը տեղի կ'ունենայ 5 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խրիմեան» սրահին մէջ, 2 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Օրակարգ հաշուետուութիւն եւ Վարչութեան ընտրութիւն:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

28 յունուար — 1 փետր.
ԼԻՈՆ, Մ. Տ. Պ.— 75:
ՊԱՂՏԱՏ, Ռ. Տ. Մ.— 150:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Քիւփէլ— 100:
ՊՌՈՆ, Ս. Բ.— 75:
ՎԻԼՖՌԱՆՇ, Տիկին Ե. Ց.— 40:
ՊՈԼԷՆ, Թ. Մ.— 60:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Տիկին Շահ.— 75:
ԼԸ ՔՐԷՕԶԷ, Թ. Տ.— 75:
ԼԻՈՆ, Ց. Թ.— 100:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Հ. Էք.— 75:
ՔՈՒՐՊ-ՎՈՒԱ, Ե. Ո.— 75:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 316:
ԼԱ ՓԼԷՆ, Մ. Հ.— 75:
ՍԷՆ ՄԱՐԹԷՆ ՔՐՕ, Ա. Թ.— 40:

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 94, 379, 431, 465, 487, 405: Պարգեւները ստանալու համար դիմել Վարչութեան, 11 impasse Abovian, Մարսէյլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցի Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Միսաք Սարգիսեանէ Խրիմեան Հայրիկի նկարը, շրջանակը հապգոյնով զարդարուած, փոքրիկն Արփիկ Միսաքեանէ 20 ֆրանք: Անիէռէն Տիկին մը 20 ֆրանք, Տիկին Զարուհի Եազուպեանէ մէկ պարկ ածուխ:

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ"Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ-ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ MR. HENRI TASSO
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 80 ՀՈԳԻՆՈՑ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
Տեղի կ'ունենայ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ժամը 17ին
SALLE PRATի ՄԷՋ, 150 Rue Paradis

" ՇԻՐԱԿ "

Արեւելքի միակ իսկական օղին է:
Անզուգական, Անմրցելի, Անխարդախ:
Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժաբեր, պատրաստուած զուտ չամիչի հիւթով: Հայ աւանդական սեզանին զարդ:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ գործ նորոգող հայ աղջիկներ (16—19 տարեկան) սկզբնաւորութեան՝ շաբաթը 60 ֆրանք: Ներկայանալ իրենց ծնողքին հետ, Պ. Ա. Աշճեանի, 172 Fbg. St. Honoré Թէլ. Elysée 38—25:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
31, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ցանուար 1էն սկսեալ կը գործադրենք մեր նոր արժեցուցակը անգլիական, ֆրանսական եւ չեխոսլաւաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թրիքօթաժի, զուլպաներու եւն. հանդէպ:
Ամենալաւ ապրանքներ բացառաբար զեղչուած գիներով:
Կը յանձնարարենք Ռուսաստան դրկել Underwood եւ Royal գիրամեքենայի գրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ընենք ուղղակի Ամերիկայէն.
Փաթթոցներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գիները:
Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber
Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՐԱՖՖԻ
Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը
Տնօրինութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ
8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadetet le Peletier
Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու հարուստ ճաշացուցակ մը, Անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն, Պոլսական օղի՝ եւ ջազի ճաշարանատիրոջ անվրէպ փորձառութեամբ: Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը տրամադրուի սրահ անհամեմատ մատչելի գիներով:
Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ:

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՃԱՇԵԼ ՄԱՔՈՒՐ, ԱԺԱՆ ԵՒ ՀԱՄՈՎ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ Restaurant Diamantaire
60 Rue Lafayette, Paris (9) Մէթրօ Cadet եւ Pelletier
Տէր եւ Տնօրէն ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆ
(Մեր Արամին)
Ուր պիտի գտնէք ամէն ճաշակի յարմար արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ, Անպատ օղի՝ առատ ապանդերներով: Մեր մասնագիտութիւնն է ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ եւ ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ ՄՓԷՍԻԱ պատրաստուած՝ կանանչ պղպեղով եւ լոլիկով), իսկ գառնուկի միսէ պատրաստուած մեր ՏԼՕՆԷՐ ՔԷՊԱՊով կրնանք մրցիլ փարիզի բոլոր ճաշարաններուն հետ: կիրակի օրեր ԷՔՄԷՔ ԳԱՏԱՅԻՖ եւ այլն,
Ընտանեկան մթնոլորտ եւ հաճելի ժամադրավայր: Մէկ այցելութիւն բաւական է մեր մնայուն յաճախորդը դառնալու համար:

Etude de Me BERNARD WAHÉ
(17e ANNÉE)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales
JURISCONSULTE
de
Droit Français et International Privé
Mandataire en Justice
159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68—02
ԿԸ ՄՏԱՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներու Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ: Նաթիւրալիզասիոն օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: Ճառերու եւ գաւախօսութիւններու խմբագրութիւն: Փաղոցային արկածներու ենթարկուած չքաւորներուն կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդչէքի: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7:
Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 4 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3646 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 100

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 100րդ նստաշրջանն ալ փակուեցաւ անփառունակ ելքով մը,— յուսախաբութիւն:

Փոխադարձ գիջումներով կարգադրուեցան «մանր» խնդիրները, ինչպէս Ալեքսանտրէթի ընտրական կանոնագրին առթիւ ծագած վէճը: Ուրիշ խնդիրներու մասին ալ կարծիքներ փոխանակուեցան եւ նոր թղթածրարներ կազմուեցան: Բայց, նորէն առկախ մնացին այն հարցերը որ ուղղակի կապ ունին աշխարհի խաղաղութեան հետ :

Այսպէս, յառաջիկայ ընդհ. ժողովին, սեպտեմբերին, յետաձգուեցաւ չարաբաստիկ յօդուածը, 16րդ, որ շատ կը յիշեցնէ Պերլինի դաշնագրին 16րդը: Թէեւ երկու թուանշանները չանդափոխուեցան, 16ը դարձնելով 61, ինչպէս 1878ին: Բայց ելքը շատ ալ տարբերութիւն չունի հայկական 61րդի ճակատագրէն: Մէկ խօսքով, առկախ կը մնայ հաւաքական ապահովութեան խնդիրը, ինչպէս տարիներով առկախ մնաց հայկական բարենորոգումներու գործադրութիւնը:

Ազգաժողովին գոյնզգոյն յանձնախումբերէն մէկն էր որ զբաղեցաւ 16րդ յօդուածով,— 28երու յանձնաժողով: Բայց այս պարագան բան չի փոխեր կացութենէն, քանի որ նոյն յանձնաժողովին գլխաւոր անդամները միեւնոյն ատեն անդամ են Ա. Դ. Խորհուրդին (Տնօրէն Խորհուրդ):

28երու յանձնաժողովին պաշտօնն էր քննել Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին բարեփոխման առաջարկները, որոնց մէկն է 16րդ յօդուածը (պատժական տնօրինութիւններ): Մնաց որ, ժողովի ընթացքին, իւրաքանչիւր պետութեան տեսակէտները պարզեցին արտաքին նախարարները կամ անոնց նշանակած լիազօրները:

Այս անգամ գլուխ վերցուցած էին փոքր եւ միջակ պետութիւնները, թօթափելու համար 16րդ յօդուածին լուծը: Եւ ամէնէն բացը խօսեցաւ Զուիցերիան, որուն հողին վրայ հաստատուած է Ազգերու Դաշնակցութեան պալատը:

Փոքրիկ Հելվետիան կ'ուզէ վերադառնալ իր անկախութիւնը, չէզոք մնալով միջազգային ընդհարումներու առեն, հետեւողութեամբ նոյնքան փոքր երկրի մը, Պելժիոյ, որ աւելի կանուխ չարժեցաւ: Մինչ Շուէտի ներկայացուցիչը կ'առաջարկէր որ 16րդ յօդուածով նախատեսուած տնօրինութիւնները կամաւոր ըլլան, Զուիցերիոյ պատուիրակը այդ ալ փտանգաւոր կը գտնէր, պարզապէս ամբողջական չէզոքութիւն պահանջելով իր երկրին համար:

— «Զուիցերիա միշտ չափաւոր դեր վարած է պատժական տնօրինութեանց մէջ, բայց միշտ ալ կատարած է իր պարտաւորութիւնները: Սակայն, կացութիւնը փոխուած է այն օրէն ի վեր որ երկու մեծ պետութիւններ, իր դրացիները, հեռացան Ազգերու Դաշնակցութենէն »:

Մնացեալը հասկնալի է: Զուիցերիոյ երկու մեծ դրացիներն ըլլալով Իտալիան եւ Գերմանիան, անակնկալներ միշտ ալ կարելի են, միջազգային բարդութեանց պարագային, ինչպէս եղաւ 1914ին, երբ գերմանական բանակը ճեղքեց թնդեց փոքրիկ Պելժիան:

Ուրիշ փոքր երկրի մը՝ Հոլանտայի ներկայացուցիչը նոյնքան բաց խօսեցաւ, բացատրելով Ազգերու Դաշնակցութեան տկարացումը.

— « Ազգաժողովի ուխտին լրին վերաքննութիւնը կատարուած է արդէն. Ազգերու Դաշնակցութիւնը զսպողական ուժ է միայն կամաւորապէս: Պատժական տնօրինութեանց պարտաւորութիւնը մեռած է եւ թաղուած »:

Այսպէս նաեւ ուրիշ պետութիւններ, որոնց դիրքը կարելի էր ամփոփել հետեւեալ բանաձեւին մէջ,— վերաքննել, բարեփոխել 16րդ յօդուածը, եւ կամ իւրաքանչիւր պետութիւն ազատ ձգել շարժելու համաձայն կացութեան եւ իր հայեցողութեան: Ուրիշ խօսքով, եթէ որ եւ է երկիր յարձակման ենթարկուի— ինչպէս Մանչուրիա, Եթովպիա կամ Չինաստան,— ուզողը կը մասնակցի պատժական տնօրինութեանց, չուզողը կ'ամփոփուի չէզոքութեան պատեանին մէջ:

Այս տեսակէտին դէմ կանգնեցան մեծերը, առաջնորդութեամբ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան: Ամէնէն պերճախօս ճառերը խօսեցան Պ. Փօլ Պոնքուր (Ֆրանսա) եւ Պ. Լիթվինով (Խ. Միութիւն):

Մոսկուան, որ տակաւին քանի մը տարի առաջ «աւազակներու որջ» կը հռչակէր Ազգաժողովը, անոր ամէնէն ջերմեռանդ ախոյեանը կը ներկայանայ այսօր եւ կ'օգտուի բոլոր պատեհութիւններէն, տարփողելու համար անոր դերը :

Եթէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտով Ազգաժողովը յենարան մըն է հաւաքական ապահովութեան համար, Խ. Միութեան աչքին ան կը կազմէ նաեւ ճակատ մը՝ ընդդէմ փաշական պետութեանց,— Իտալիա, Գերմանիա, Ճափոն: Եւ զարմանալի չէ որ Լիթվինով Ազգերու Դաշնակցութեան «կենսական ջիղը» կը նկատէ 16րդ յօդուածը:

Այս չորքին ձայնակցեցան, նաեւ, Իրան եւ Թուրքիա: Եւ ուշագրաւ է որ երկուքն ալ վայրկեանը յարմար չտեսան վիճաբանութեանց դուռ բանալու: Թուրքիոյ ներկայացուցիչն էր որ շեշտեց.— «Ազգաժողովը ամէն բանէ առաջ պարտաւոր է պահպանել ներդաշնակութիւնը աշխարհի մէջ եւ մերձեցում յառաջ բերել զանազան խմբակցութեանց միջեւ »:

Իբրեւ գործնական հետեւանք, հարցը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ սեպտեմբերին, իսկ Չինաստանի բաժին ինկաւ պղատոնական բանաձեւ մը . . .

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔ ՄԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Նահաս փաշա կը գրաւէ Խորհրդարանը

Եգիպտոսի ազգայնական երեսփոխանները (Վաֆտ) մեծ քանակութեամբ ուտեստ առնելով, փետրուար 2ի գիշերը գրաւեցին խորհրդարանը, առաջնորդութեամբ նախորդ վարչապետի Նահաս փաշայի: Տեսակ մը «նստուկ գործադուլ» :

Դէպքը տեղի ունեցաւ արքայական հրամանագրի մը ընթերցումէն վերջը, որով կը լուծուէր խորհրդարանը: Թէեւ շէնքը շրջապատուած էր բազմաթիւ ոստիկաններով, լուծումէն առաջ, բայց Վաֆտի երեսփոխանները ի դերեւ հանեցին անոնց հսկողութիւնը, զատ - զատ երթալով, մինչեւ որ բաւական մեծ թիւ մը կազմեցին, խորհրդարանին ժողովասրահը գրաւելու համար: Յետոյ գրաւելով իրենց աթոռները, դիրք բռնեցին :

Վերջին պահուն հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ Նահաս փաշա զադրեցուց «գրաւումը», հանրագրութիւն մը ներկայացնելու համար թագաւորին, պահանջելով նոր կառավարութիւն մը նշանակել, մինչեւ նոր ընտրութիւնները որ պիտի կատարուին երկու ամիսէն :

Վաֆտի կուսակիցները կը բողոքեն իրենց պաշտօնանկութեան դէմ, որ տեղի ունեցաւ մէկ ամիս առաջ, թէեւ իրենք մեծամասնութիւն կը կազմեն: Յետոյ կը կասկածին թէ ներկայ կառավարութիւնը, որ նշանակուեցաւ իրենց պաշտօնանկութենէն վերջը, ճնշում պիտի բանեցնէ ընտրութեանց վրայ :

Խորհրդարանին լուծումը որոշուած էր վերաբացումէն առաջ, երբ հաստատուեցաւ թէ Մուհամմէտ փաշայի դահլիճը պիտի պարտուի մեծամասնութեան կողմէ: Ֆարուք թագաւորը ընդհատելով իր մեղրալուսինը, Գահիրէ փութաց, ստորագրելու համար լուծման հրամանագիրը: Ինչպէս ըսինք, նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին երկու ամիսէն եւ խորհրդարանը պիտի բացուի ապրիլ 12ին :

Միջերկրականի վտանգները եւ մեծերու խորհրդակցումը

Անգլիական շոգենաւի մը խորտակումը անծանօթ սուզանաւի մը կողմէ՝ կը շարունակէ զբաղեցնել Փարիզի եւ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները: Անգլիոյ արտաքին նախարարը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ Մ. Նահանգներուն հետ, լուրջ միջոցներ ձեռք առնելու համար: Պ. Իտըն աշխի օր ունկնդրութեան ընդունեց Լոնտոնի ֆրանսական եւ իտալական դեսպանները, առաջարկելով նոր ծրագիր մը, ծովային ասպատակութեան դէմ :

Անգլիական կառավարութիւնը կ'առաջարկէ առանց ազդարարութեան ընկղմել որ եւ է սուզանաւ, առեւտրական հաղորդակցութեանց ճամբաներուն վրայ: Այս առթիւ, իտալական կառավարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ սուզանաւեր փոխ տրուած են Զօր. Ֆրանքոյի: Իսկ խորհրդային իշխանութիւնը կը սպասէ Լոնտոնի ժողովին գումարման, ուղղակի ամբաստանելու համար Իտալիան :

*** Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները կը շարունակեն խորհրդակցիլ, դադրեցնելու համար ազատ քաղաքներու ռմբակոծութիւնը Սպանիոյ մէջ: Ինչպէս գրած էինք, այս գործին նախաձեռնութիւնն ստանձնած է Ֆրանսայի վարչապետը: Անգլիական կառավարութիւնը տրամադիր կ'ըլլայ միջազգային գործողութիւն մը կատարելու, սահմանափակելու համար օդանաւային ռմբակոծութիւնները:

Ազգաժողովը փակուեցաւ պղատոնական բանաձեւ մը քուէարկելով

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Ա. Դ. Խորհուրդին 100րդ նստաշրջանը փակուեցաւ փետրուար 2ին, պղատոնական բանաձեւ մը քուէարկելով Չինաստանի համար: Բանաձեւը ցաւ յայտնելով Ծայր. Արեւելքի պատերազմին համար, իւրաքանչիւր պետութիւն ազատ կը ձգէ օգնել Չինաստանի՝ իր յարմար դատած եղանակով: Չինաստանի պատուիրակը բացատրելով կացութեան ծանրութիւնը, աւելի կորովի միջոցներ պահանջեց, բայց անօգուտ: Լեհաստանի եւ Փէրուի պատուիրակները ձեռնպահ մնացին:

Միեւնոյն օրը 28րդ յանձնաժողովը փակեց 16րդ յօդուածի կամ պատժական տնօրինութեանց փշոտ խնդիրը, զայն փոխանցելով Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ սեպտեմբերին :

Նոր խստութիւններ Հրեաներուն դէմ

Պերլինէն Լոնտոնի թերթերուն կը գրեն թէ՝ պայքարը կը շարունակուի Հրեաներուն դէմ: Այսպէս, Տրէզտէնի քաղաքապետին հրամանով, այն Հրեաները որ Վայսէր- Հիրշի հռչակաւոր ջերմուկները կ'այցելեն, պիտի կրնան բնակիլ միայն հրէապատկան պանդոկներու եւ հիւրանոցներու մէջ, ուր 45 տարեկանէն վար արիական սպասուհի չի կրնար գործածուիլ: Յետոյ, այս Հրեաները ջերմուկ պիտի կրնան մտնել միայն որոշ ժամերու եւ բոլորովին զուրս պիտի ձգուին ընթերցարաններէն: Այս հրամանը կը վերաբերի թէ Գերմանիոյ եւ թէ արտասահմանի Հրեաներուն :

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն կը շարունակուի պայքարը հրէական սեղանաւորական հաստատութեանց դէմ որոնցմէ շատ քիչ բան մնացած է: Հաւանական է որ մինչեւ այս տարուան վերջը այլեւս որ եւ է դրամատուն մնացած չըլլայ հրէական ձեռքի տակ: Գերմանիոյ ամէնէն հանրածանօթ հրեայ դրամատէրներէն մէկը, Տոքթ. Օթթօ Ցայտէլս հրաժարեցաւ Պերլինէր - Հանտէլս - Կէզէլշաֆթ դրամատան վարչական խորհուրդէն, իբրեւ հետեւանք ելմտական նախարարին մէկ լուսաբանութեան, որուն համաձայն հրէական կը համարուի որ եւ է հաստատութիւն, երբ Հրեայ մը կը գտնուի վարչութեան մէջ: Հրաժարեալ տնօրէնը մեծ համարում կը վայելէր Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ :

(Լուրերու շարունակութիւնը յարդսյ Դ. էջ).

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԼԷՏՍԹՈՆԻ ԱՆՈՒՆԸ ԿՈՒՏԱՆ

«*Իւմանիթէ*»ի խմբագիրներէն մին, որ կը վարէ թերթին պատմագիտական եւ տեսաբանական բաժինը, Կլէտսթոնի անունը կը յիշատակէ յանկարծ, ի լուր Սպանիոյ մէջ շարունակուող արիւնհեղութեանց դրուագներուն:

Այն օրերուն, երբ թրքական բանակը կը ջարդէր, կը հրդեհէր եւ արհամ բաղնիք կը սարքէր Պուլկարիոյ մէջ,

Այն օրերուն, երբ 7,000 բնակչութեամբ բարգաւաճ պուլկար գիւղակ մը, Պաթաք, կը կործանէր հիմնայատակ եւ եաթաղաններու տակ զետին կը փռուէին 6,000 հոգի նոյն գիւղէն,

Այն օրերուն, երբ սուլթանին հորդաները կը հրկիզէին ու քարուքանդ կ'ընէին պուլկար վանքերը եւ արիւն լուլար բովանդակ Պուլկարիան, որ կը կորսնցնէր մէկ անգամէն 25.000 հոգի, զոհ թրքական վայրագութեանց,

Այն օրերուն, երբ թրքական բարբարոսութիւնն ու անասնական կիրքը մրցումի ելած էին ամէնէն հակամարդկային ձեւերով կշտանալու համար Պուլկարիոյ քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ,

Այն օրերուն, երբ, թրքական վայրագութեանց արձագանգին դէմ ականջը խցած էր Անգլիան եւ համակրութեամբ կը ժպտէր սուլթանին, կարծես քաջալերելու համար զայն, վախնալով որ միւս աշխարհակալը, Ռուսը, աւելի կը յառաջանայ Պալքաններուն մէջ,

Այն օրերուն Կլէտսթոն մը կար :

Զա՜յն բարձրացուց Կլէտսթոն, ճառեց ու գրեց: Իրմէ՝ գրքոյկ մը, *Պուլկարական ջարդերը եւ Արեւելքի հարցը*, ուր անգլիացի մեծ ազատականը, նկարագրելէ վերջ պուլկար գիւղացիներու ջարդերը, Թուրքերը կ'անուանէր «մարդկութեան հակամարդկային ցեղը», ու կը վերջացնէր ատելութեան ու զարշանքի արտայայտութեամբ մը.— «Թող Թուրքերը վերջ դնեն իրենց չարագործութեան կարելի մէկ ձեւով միայն, վերջ դնելով իրենց »:

Հարցը այն չէ թէ Կլէտսթոնի այդ Ձայնը ո՞րքան բարերար եղաւ Պուլկարներուն կամ Հայերուն համար: Կ'ուզեմ բարոյական խնդիր մը յարուցանել: «Իւմանիթէ» կը ցաւի որ արդի Անգլիոյ մէջ ոչ միայն չկայ պետական քաջ մարդ մը, որ հրաւիրէր անգլիական մարտանաւերը շարժման մէջ դնել օգնութեան հասնելու համար հանրապետական Սպանիոյ, այլ եւ չկայ ոչ իսկ Կլէտսթոն մը՝ դատապարտելու համար Ֆրանքօն:

Բայց, եղբա՛յր «*Իւմանիթէ*», մի՞այն Սպանիո՞յ մէջ կը տեսնես արիւն թափելը, զլուխ թռիլը, հակամարդկային ու բարբարոսական ընթացքը: Սրբէ՛ աչքերուդ ճպուռը եւ դիտէ՛ անգամ մը Հայաստան աշխարհն ալ, վերով ու վարով,— վերը Սթալինն է որ գերեզմաններուն կը վերածէ՝ գնդակահարածը թաղելով, ողջերն ալ որջեբուն մէջ պահուըտելու հարկադրելով:

Մահուան սարսափը այնքան սաստիկ է այնտեղ, որ ողջերն ալ կարելի է մեռած համարել, զրկուած՝ մարդու պէս խօսելու իրաւունքէն, իսկ վարը շատո՞նց գերեզմաններուն է վերածուած ձեր բարեկամին՝ Թուրքին կողմէ :

Այս կացութեան առջեւ, ես ոչ անգլիական կամ ֆրանսական մարտանաւերուն պէտք կը տեսնեմ, ոչ ալ Կլէտսթոնի ձայնը կ'ուզեմ լսել,— գէթ դո՛ւն, յառաջապահ մամուլի ախոյեան, ինչո՞ւ երբեմն չես ըսեր թէ ծիծաղելի են խորհրդային դատերը, ըմբոստացուցիչ են սուտերով եւ ցաւագար մարդու բանդագուշանքներով սրուած վճիռները եւ զարշելի են նաթաղան վերցնող Թուրքերուն երեսն իսկ ներմկցնող խորհրդային արեան բաղնիքները :

ԱՐԱՋ

Ի՞ՆՉ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԿԱՐԵԼԻ Է ՖՐԱՆՍԱ ՄՏՆԵԼ

Վիէննայի ֆրանսական դեսպանատունը տեղական թերթերու մէջ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակած է, որուն համեմատ հետեւեալ խիստ սեղմումներուն կ'ենթարկուի օտարականներուն մուտքը Ֆրանսա.— 1. Օտարականները պարտաւոր են ոչ միայն անցագիր ներկայացնել, այլ նաեւ ֆրանսական հիւպատոսարանին պիտի հաղորդեն իրենց բնակութեան վայրը կամ շրջանակը, վիզէ առնելէ առաջ: 2. Ոչ մէկ օտար իշխանութիւն, ոչ մէկ ուղեւորական ընկերութիւն, ոչ մէկ գրասենեակ, ոչ մէկ ընկերութիւն կամ ոչ մէկ միութիւն չեն կրնար բնաւ ազդել ֆրանսական հիւպատոսարանին այս մասին ըրած ո եւ է կարգադրութեան վրայ: Ան միայն իրաւասու է մուտքի վիզէ տալ կամ չտալ: 3. Ֆրանսա բնակութեան տեւողութիւնը երբեք չի կրնար անցնիլ վիզէի մէջ նշանակուած սահմանէն: Այն օտարականները որոնք կ'ուզեն Ֆրանսայի մէջ տեւական բնակութիւն հաստատել, պէտք է միմիայն ֆրանսական հիւպատոսարանին հետ գործ ունենան եւ պէտք է սպասեն անոր պատասխանին: Այս հրահանգներուն դէմ ո եւ է զանցառութիւն խիստ կերպով պիտի պատժուի :

Հիւսիսային բեւեռի եռուներ վտանգուած

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ մայիսին չորս ռուս գիտնականներ Հիւս. Բեւեռ գացին օդանաւերով, եւ կայան մը հաստատեցին, գիտական ուսումնասիրութեանց համար: Այժմ լրջօրէն վտանգուած է այդ կայանը, եւ օդանաւեր ու սառնաբեկ նաւեր ղրկուած են, չորս գիտնականները փրկելու համար: Սառնակոյտերը ճեղքուած ըլլալով, չորս գիտնականները դէպի հարաւ քշուած են եւ կը ծփան 62 եարտա երկայնութեամբ եւ 37 եարտա լայնութեամբ կոյտի մը վրայ : Կայանին վարիչը, Իվան Պափանին, հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Մոսկուա, փետրուար 2 թուականով.—

« Սառնադաշտը կը շարունակէ ճաքճքիլ: Այժմ կը գտնուինք մետաքսեայ փոխադրելի վրանի մը տակ, 50 մեթր երկայնութեամբ եւ 30 մեթր լայնութեամբ ծփուն սառնակոյտի մը վրայ: Օժանդակ անթել մը եւ կայմ մը հաստատած ենք հարեւան սառնակոյտի մը վրայ եւ պաշար ունինք երեք ամսուան համար »:

Կացութիւնը վտանգաւոր կը նկատուի անոր համար որ, օգնութեան ղրկուած սառնաբեկը, «Տայմիր«, հաւանաբար պիտի չկրնայ հասնիլ մարտէն առաջ, իսկ չորս գիտնականներուն սառնակոյտը այնքան փոքր է որ օդանաւը չի կրնար անոր վրայ իջնել: Բայց եւ այնպէս, երկու պարագաներ յոյս կը ներշնչեն փրկութեան համար: Առաջին, եթէ հովերը փոխուին, ուրիշ աւելի մեծ եւ հաստատուն սառնակոյտեր կրնան քշուիլ մօտենալ վտանգուած կայանին, հետեւաբար չորս գիտնականները կը տեղափոխուին աւելի ամուր սառնադաշտի մը վրայ, մինչեւ որ սառնաբեկը օգնութեան հասնի: Երկրորդ, կը կարծուի թէ կարելի է օդանաւեր իջեցնել աւելի մեծ սառնակոյտերու վրայ, վտանգուած կոյտին մօտ, եւ օգնութեան հասնիլ ձգախէժէ նաւակներով:

Այս միջոցին փոթորիկի բռնուած է Կրօէնլանտայի ծովը: Օգնութեան հասնելու կը պատրաստուի նաեւ Փրօֆ. Շմիտ, օդանաւերով :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՄԵԾ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեսունըչորս հաստ հատորներ: Երեսունըչորս հազար էջ. ընտիր թուղթ. մաքուր տպագրութիւն. հազարաւոր չքեղ քարտէսներ ու լուսանկարներ: Ահա իտալական մեծ Համայնագիտարանը որուն վերջին հատորը լոյս տեսաւ մօտ մէկ ամիս առաջ:

Իտալիան այս փայլուն յաղթանակը կը պարտի նախ Առաջնորդին հըմայքին, ապա ծերակուտական Թրէքանիի նիւթական օժանդակութեան եւ վերջապէս ծերակուտական Ճէնթիլէի տասներեք տարուան անխոնջ աշխատանքին: Գործին յաջողութեան իրենց աշխատակցութիւնը բերած են նաեւ հարիւրաւոր գիտնականներ ու արուեստագէտներ: Հսկայ գործ մը, պատրաստուած մեծ հմտութեամբ, խղճմտօրէն յարգելով պատմական ճշմարտութիւնները: Գործ մը պատկառելի որուն մէջ պատուաւոր տեղ մը գրաւած է նաեւ մեր հայրենիքը՝ Հայաստանը:

Հայաստանին նուիրուած են 72 սիւնակ, 26 էջ 40×50 մեծութեամբ, քարտէս մը, Հայաստանի քաղաքական եւ պատմական սահմաններովը: Քաղաքական սահմանները կը վերաբերին ներկայ Հայաստանի սահմաններուն (չեմ գիտեր ինչո՞ւ Սեւանայ լիճը, Կէօքչայ կոչած են), իսկ պատմական սահմանները կ'ընդգրկեն Վան քաղաքը, Խարբերդը եւ Երզնկան: Քարտէսին կցուած են գեղեցիկ լուսանկարներ հայկական տեսարաններու, եկեղեցիներու, հին դրամներու ու հայկական տիպարներ իրենց ազգային տարազներով:

Հայաստանի վերաբերեալ մասը, որու վրայ միայն ներկայ կանգ կ'առնենք, բաժնուած է մի քանի գլուխներու,— Կրօնք, Պատմութիւն, Արուեստ (գրականութիւն, ճարտարապետութիւն, երաժշտութիւն եւ քանդակագործութիւն): Այդ բոլոր գլուխներուն մէջ անպայման կը գտնուի հայ արժանիքներու ճանաչում մը որ հըպարտութեամբ կ'ուռեցնէ հայ ընթերցողին սիրտը: Ինչպէ՞ս չհպարտանալ, երբ պատմական արժէք ունեցող հրատարակութեան մը մէջ, որ ոչ մէկ շահ կ'ակնկալէ, կը հանդիպիք հետեւեալ տողերուն.

— «Հայերու ուշիմութիւնը, աշխատասիրութիւնը ու սէրը դէպի հողը քաջածանօթ է բոլորին»:

— «Հայ լեզուն յատուկ է մանաւանդ թարգմանութիւններու, կարելի չէ սակայն ժխտել որ հայ գրականութեան մէջ կան ինքնատիպ ու սքանչելի գործեր»:

— «Նարեկացին, հայ գրականութեան ամենամաքուր փառքը՝ իր երկրին մասնայատուկ համբաւ մը կ'ապահովէ համաշխարհային գրականութեան մէջ»:

— «Հայ ճարտարապետները առատ ստեղծագործողներ եղած են, իրենց ոճը համոզուած, յատակ ու հաստատ»:

Այսպէս կարելի է շարունակել ու էջեր լեցնել:

Վստահ կարելի է ըսել, որ իտալական Համայնագիտարանը ի վիճակի է ընդհանուր գաղափար մը տալու Հայերու ցեղային ծագումին, կեանքին, պատմութեան, կենցաղին, մշակոյթին ու առանձնայատկութիւններուն վրայ:

Անշուշտ պակասներ ու սխալներ ալ կան, սակայն եթէ ասոնք արժէք մը, կարեւորութիւն մը ունին հայկական տեսակէտէն, օտարներու համար թերեւս մեծ նշանակութիւն մը չեն ներկայացներ: Ամէն պարագայի մէջ, կատարուած գործին արժէքն ու կարեւորութիւնը չեն պակսեցներ:

Մեր կարծիքով գրական բաժնին մէջ յիշատակութեան արժանի էին նաեւ այն մտաւորականները որ նախապատերազմեան հայ գրականութեան գլխաւոր սիւները կը նկատուին: Պատմական բաժնին մէջ կարելի էր քանի մը տող նուիրել Հ. Հանրապետութեան շրջանին, ինչպէս նաեւ այն օժանդակութեան որ հայ զինուորները ու կամաւորները տուին ընդհ. պատերազմին դաշնակից պետութիւններուն: Հայ քաղաքական կուսակցութիւններն ալ յիշուած են, բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չէ դրուած իր արժանի տեղը: (Սխալմամբ, Պանք Օթոմանի դէպքը վերագրուած է Հնչակեաններուն):

Մասնագէտներու ու աւելի հմուտներուն ձգելով աւելի մանրամասն քննութեան մը յոգնութիւնը, մենք ուրախ ենք որ պաշտօնական հանգամանք ունեցող իտալական հրատարակութեան մը մէջ, մեր հայրենիքին տրուած է շատ պատուաւոր ու բարձր դիրք մը:

Պարտականութիւն է հրապարակաւ ամենաջերմ շնորհակալութիւններ յայտնել հայկական բաժինին աշխատակիցներուն եւ զանոնք իրենց անուններով ներկայացնել մեր հասարակութեան.— Զ. Գորոլէվսքի, Ռ. Ֆալտաթի, Գ. Ռօզի, Ճ. Տէ Ֆրանտովիչ, Հ. Լ. Տայեան, Մ. Կօրթանի, Ռ. Պիազուէթթի: Բոլորն ալ ուսուցչապետ ու մասնագէտ իրենց ճիւղին մէջ:

Վերոյիշեալ գիտնականները օգտուած են, իտալական, ֆրանսական, անգլիական եւ մանաւանդ գերմաներէն աղբիւրներէ: Քննած են նաեւ հայկական հրատարակութիւններ, բայց շատ քիչ թիւով: Վստահ ենք որ Հայաստանին շատ աւելի ընդարձակ տեղ պիտի տրամադրուէր, եթէ մասնագէտներու տրամադրութեան տակ դրուէին աւելի առատ նիւթեր, փաստ՝ փրոֆ. Գորոլէվսքիին խօսքերը.

— «Հայերը շատ հրատարակութիւններ ըրած են իրենց համար եւ իրենց լեզուով, բայց շատ քիչ զբաղած են իրենք զիրենք ծանօթացնելու օտարներուն եւ մանաւանդ Իտալացիներուն, թէեւ Վենետիկի մէջ ունին իրենց մշակութային կարեւոր կեդրոններէն մին»:

Ա. ՍԱՐԵԱՆ

*** Առանձնութեան մէջ միայն յանդիմանէ բարեկամդ, բայց հրապարակաւ գովէ զայն.— կ'ըսէ Սողոմոն:

*** Յաճախ մարդոց կարծիքները հաստատ հիմերու վրայ չեն դրուիր եւ թէ այնքան փոխուելու ենթակայ են, որքան մարդուս դիրքը.— կ'ըսէ Յ. Պարոնեան:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԳԻ ԵՐԵՒՈՒՄԸ

Անցեալ շաբաթ Պրիւսէլի երկնակամարին վրայ երեւցաւ բացառիկ հիւսիսայգ մը, որ տեսանելի էր ոչ միայն Պելժիայէն, այլ եւ Ֆրանսայէն, Զուիցերիայէն եւ Աւստրիայէն: Անոր երեւումին կը վերագրուին վերջին օրերուն տեղի ունեցած փոթորիկներն ու տեղատարափ անձրեւները:

Ի՞նչ է հիւսիսայգը:

Հիւսիսայգը լուսեղէն այն երեւոյթն է, որ երբեմն կ'երեւայ երկինքին վրայ, գիշեր ատեն, հորիզոնին հիւսիսային կողմը: Յաճախադէպ է հիւսիսային բեւեռի մօտակայ երկիրներուն, ինչպէս՝ Լափոնիոյ, Նորվեկիոյ, Իզլանտի եւ Սիպերիոյ մէջ: Նշմարելի է նաեւ հարաւային բեւեռի կողմերը, ինչպէս նաեւ երբեմն բարեխառն գօտիներու մէջ, ուր սովորաբար կը տեսնուի երկինքի մէկ մասին գունաւորումով, որ հրդեհի մը ցոլքը կը յիշեցնէ: Ո՛րքան հասարակածին մօտենանք, ա՛յնքան հազուադէպ կը դառնայ ան:

Հիւսիսայգը կը ներկայանայ լուսեղէն բոլորաձեւ աղեղի մը երեւոյթով, որ կը տեսնուի հորիզոնին վրայ եւ քանի մը ժամ կը տեւէ. երբեմն մինչեւ առաւօտ կը շարունակուի եւ արշալոյսին հետ կ'աներեւութանայ: Երբեմն ալ քանի մը օր կը տեւէ: Այդ լուսեղէն աղեղը շրջապատող անջրպետին մէջ երբեմն տարածուն ու գունաւոր լոյսեր կը թափանցեն, մինչդեռ բուն աղեղը շարունակաբար փայլուն գիծերով կը վէտվէտի:

Գոյնը այլազան է եւ փոփոխական, ընդհանրապէս դեղնորակ ճերմակ, բայց տեղ տեղ նարնջագոյն, վարդագոյն կարմիր, ծիրանեգոյն, կապոյտ կամ կանանչ: Ամէնէն փայլուն հիւսիսայգները միայն երկինքը չեն լուսաւորեր, այլեւ երկիրը: Երբեմն կարելի է շատ դիւրութեամբ կարդալ հիւսիսայգի լոյսով:

Կարգ մը աստեղագէտներու կարծիքով, հիւսիսայգին երեւոյթը սերտ առնչութիւն ունի երկրիս մագնիսականութեան հետ: Արդարեւ, հիւսիսայգի երեւման ատեն, մագնիսական ասեղներուն մէջ զգալի խոտորումներ ու անկանոնութիւններ կը նշմարուին, մինչեւ իսկ եթէ անոնք հիւսիսայգի երեւման տեղէն շատ հեռու զետեղուած ըլլան:

Հիւսիսայգի պատճառը երկար ատեն անծանօթ մնացած էր: Հին եւ միջին դարերու մէջ, երբ մարդիկ չէին կրցած մեկնութիւն մը տալ հիւսիսայգին, անոր երեւումը չարագուշակ կը նկատուէր, եւ ժողովուրդները ահ ու սարսափի կը մատնուէին: Իրենց երեւակայութիւնը գրգռուելով, անոր մէջ կը կարծէին տեսնել հրեղէն մարդոց խառնիճաղանճ բազմութիւններ, որոնք իրարու դէմ պատերազմ կը մղէին բոցեղէն սուրերով, կամ ժանտատեսիլ գլուխներ՝ որոնք իրենց բոցավառ մազերը հոս ու հոն կը տարուբերէին:

Կասսէնտի առաջին անգամ ըլլալով հաստատեց թէ հիւսիսայգը բնական երեւոյթ մըն է: Հալլէյ անոր երեւումը մագնիսական պատճառներու վերագրեց, իսկ Իպլըհարտ եւ Փոլ Վրիլի պնդեցին թէ յառաջ կուգայ մթնոլորտին ելեկտրականութենէն: Այս վերջին կարծիքը ընդունուեցաւ Քաթոնէն, Պեցցարիայէն, Ֆրանքլինէն եւ Տալթոնէն, եւ նոյն ուղղութեամբ մանաւոր ուսումնասիրութեան առարկայ եղաւ Փէլթիէի եւ Տըլարիւէի կողմէ:

Յիշեալ գիտնականներուն կարծիքով, արեւադարձային երկիրներու մէջ տարածուած եւ օդին հետ բարձրացող շոգիները դէպի երկրին բեւեռները կ'ուղղուին, անցնելով մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջէն եւ խտանալով սառոյցի մասնիկներու ձեւով, մինչդեռ անոնց պահած ելեկտրականութիւնը պզտիկ տարածութեան մը մէջ պարփակուելով եւ ի վերջոյ հողին ելեկտրականութեան հետ խառնուելով՝ յառաջ կը բերէ հիւսիսայգը:

Բեւեռին շուրջը, սառած մասնիկներուն կուտակումը կը կազմէ հիւսիսայգին մութ բոլորակը, իսկ այդ բոլորակին չորս կողմը գոյացող ելեկտրականութիւնը ծնունդ կուտայ լուսեղէն ճառագայթներուն:

Կարելի է արուեստական եղանակով իսկական հիւսիսայգ յառաջ բերել փոքր տարածութեան մը վրայ:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Վալանսը Տռոմի նահանգապետանիստ սիրուն քաղաքն է:

Կը գտնուի Ֆրանսայի հարաւ-արեւելեան կողմը՝ Ավինեոնի եւ Լիոնի միջեւ: Հինէն ի վեր եղած է միջակ դասակարգի եւ հանգստեան կոչուած պաշտօնեաներու քաղաք մը, եւ մինչեւ հիմա ալ կը մնայ իբրեւ այդ:

Ունի ճարտարապետական բաւական հնութիւններ, որոնց կարգին Քուռուսօլի կիսաքանդ պալատը:

Վալանսը ունի մօտ 38 հազար բնակիչ, տեղացի եւ օտարական, իսկ իբրեւ բնական հարստութիւն՝ Ռօն գետը, որ 4րդ մեծագոյն գետն է Ֆրանսայի:

Այս գետը բխելով Զուիցերիոյ Ալպեան լեռնաշղթաներէն, եւ իր գիրկը ընդունելով՝ Սօն, Տռօմ, Արտէշ եւ Իզէռ գետերը, ահեղավազ կ'երթայ կը լեցուի՝ Միջերկրականի ծոցը:

Ռօն, համաձայն իր «բարի» սովորութեան, ամէն տարի, աշնան եւ ձմրան եղանակներուն, բարկացած տեղատարափ անձրեւներէն, այցի կ'երթայ իր երկայնքը փռուած դրացիներուն, զանոնք «լուալու» եւ «աւլելու» համար, դժբախտացնելով իր բարեկամներն ու պետութեան պիւտճէն:

Վալանս ունի ուրիշ բազմաթիւ հաստատութիւններ եւ յայտնի դէմքեր, որոնց ուսումնասիրութիւնը կրնայ շահեկան ըլլալ. բայց մենք այսօր կ'ուզենք «Յառաջ»ին հաղորդել մեր գաղութին ազգային վիճակն ու կենցաղը:

Այս գաղութը սկսած է կազմակերպուիլ 1923ի կէսէն վերջ, Սուրիայէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն եւ Իզմիրէն գաղթած հայրենակիցներով, որոնց մեծ մասը Խարբերդցիներ եւ Մալաթիացիներ են:

Հետզհետէ աճող գաղութին հետ, կը բազմանան նաեւ քաղաքական, ազգային, մշակութային, հայրենակցական եւ մարզական միութիւնները:

Այսօր մեր գաղութը կը հաշուէ, շուրջ 4150 հոգի՝ եւ 30 բազմանուն ու բազմատեսակ կազմակերպութիւններ:

Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս կ'աշխատին, պտուտակի, մաքարոնիի, ինքնաշարժի (Կրանժ), մետաքսի եւ զանազան արհեստներու մէջ, մեծ թիւով մըն ալ կը հետեւին առեւտուրի:

Այդ կազմակերպութիւններէն 15—18ը միայն իրական արժէք ունին, իսկ միւսները իրենց անունները քարշ կուտան, քիչ մը փառքի, եւ քիչ մըն ալ պայքարի համար:

Վալանսի մէջ, առաջին անգամ կը կազմուի Հնչակեան մասնաճիւղը, որ քանի մը տարի ապրելէ վերջ կը լուծուի, սակայն կը պահէ իր անունը, մասնակցելով բոլոր հակադաշնակցական ձեռնարկներուն:

1925ի աշնան՝ ընկեր Տօքթ. Բարսեղեանի ջանքերով կը կազմուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին խումբը, որ սկիզբէն ի վեր՝ բազմաթիւ ձեռնարկներ կամ ինք առաջնորդած է եւ կամ դիւրացուցած գործօն մասնակցութեամբ:

Հօկը երկար ատեն ունեցած է խիստ սահմանափակ գործունէութիւն, իսկ վերջին տարիներս դարձած է գրգռիչ օրկան մը, իր հակազգային «գործունէութիւն»ը խտրութիւն չդնելով միջոցներու մէջ:

Ռամկավարներու ակումբը կազմուած է 1927ին: Անդամներու թիւը հինէն ի վեր 15ը չանցնիր:

Հայրենակցական միութիւններուն մէջ, ամէնէն բազմանդամը կը համարուի Մալաթիոյ Կրթասիրացը, որ իր գրադարանով նոյնպէս ամէնէն ճոխն է: Չորս տարի առաջ՝ ճեղք մը բացուեցաւ այս միութեան մէջ լուրջ դժգոհութիւններու պատճառաւ, եւ ատկէ ի վեր քանի մը տասնեակ Մալաթիացիներ բաժնուելով՝ կազմեցին «Մալաթիոյ Հայրենասէր» մասնաճիւղ մը: Ասոնք շատ աւելի չփում ունին հանրութեան հետ, քան առաջինները, եւ շատ աւելի չէզոք են քան միւսները: Իբրեւ Հօկին աջ բազուկը, ուր որ հակադաշնակցական ձեռնարկ մը կատարուի, «Կրթասիրացը» անպայման հոն է: Այնքան «կրթասիրաց» են որ, Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակի տօնակատարութեան անգամ չըմասնակցեցան:

Զանազան առիթներով խօսած ենք Կապոյտ Խաչի մասին որ կ'աճի եւ Համազգայինի, Զօմի, Զօմ-մարզականի մասին: Վերջերս կազմուեցաւ նաեւ Զօմ երգչախումբը, Պ. Յակոբ Ջօրթեանի ղեկավարութեամբ եւ ունի 30 — 35 անդամ:

Վերջին քանի մը տարիներուն Վալանսի մէջ ալ ծագեցաւ «Վերաշինաց» հիւանդութիւնը, փարակելով մօտ 13 միութիւններ:

Հինէն ի վեր ունինք նաեւ Ազգ. Միութիւն մը, իր մատուռ-մանկապարտէզով: Դպրոցը հիմնուած է Զօմի նախաձեռնութեամբ: Այս միութիւնը եւս կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ եւ ընկ. Երուանդ Թէրզեանի գործօն օժանդակութեամբ: Ամէն տարի դեկտեմբերին կ'ընտրուի Ազգ. Միութիւնը, ներկայացուցչական ձեւով: Չորս տարի է որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չի մասնակցիր ընտրութեանց:

Ազգ. Միութեան մատուռը կը գտնուի չափազանց աննախանձելի վիճակի մը մէջ: Մանկապարտէզը նախանցեալ տարիները մօտ հարիւր յիսուն աշակերտ ունէր, իսկ այսօր հազիւ 30:

Երեք չորս տարի առաջ դպրոց ու- չէին՝ Հօկը, Մալաթիոյ Կրթասիրա- յը, եւ վերջը՝ Փրոֆ. Խայիկեանը: Դաշնակցութեան Ազգ. Միութենէն քաշուելէն վերջ, այս չորս դպրոցները միացան համաձայնագրով մը, Պ. Խայիկեանի տեսչութեամբ, աւելի քան հարիւր յիսուն աշակերտներով: Բայց երեք ամիս չանցած՝ Խայիկեանը դառնացած բաժնուեցաւ, վերադառնալով իր նախկին դպրոցը եւ իր հետ քաշելով Ազգ. Միութեան դպրոցի աշակերտներուն մէկ զգալի մասը: Բուն թիւը այսօր 100ի կը հասնի: Ցե- տոյ կազմուեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղ մը: Ազգ. Միութիւնը, ընդունելով Բարեգործականի կեդրոնին կրթական ծրագիրը, եւ ստորագրելով համաձայնագիր մը, դպրոցը դրաւ անոր հսկողութեան տակ: Բարեգործականի կեդրոնը այս առթիւ վճարեց տարեկան երեք հազար ֆրանք գումար մը:

Վալանսի գաղութը, մէկէ աւելի անգամներ, դիմած է Բարեգործականի Փարիզի կեդրոնին, խնդրելով նիւթական նպաստ մը իր դպրոցին համար: Սակայն ոչ միայն նպաստը չէ տրուած, այլեւ տարրական քաղաքավարութիւնն իսկ չեն ունեցած պատասխանելու:

Վալանսը ունի աւելի քան 18 պետական վարժարան, մանկապարտէզ, նախակրթարան, լիսէ եւ երկրորդական, որոնց մէջ կ'ուսանին աւելի քան 500 հայ մանուկներ եւ պատանիներ: Ասոնց 130ը միայն կը յաճախեն հայկական ծաղկոցները, այն ալ չա- փազանց համեստ եւ անկանոն պայ- մաններու մէջ:

Վալանսի մէջ կան, աւելի քան «ակումբ - գրադարաններ»: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ունի իր «Սիամանթօ» գրադարանը, Հօկը, Մալաթ- Կրթասիրացը, Մալաթիոյ Հայրենա- ը, Ազգ. Միութիւնը՝ դպրոցը եւ եկեղեցին, Փրոֆ. Խայիկեան իր դպրոցը, Հայր Պօտուրեան իր նորաբաց դպրոցը, Վալանսի ռուսհճինները եւ րիչներ իրենց սեփական ժողովարանը: Միջին թիւով՝ իւրաքանչիւր սրահին կամ դպրոց-եկեղեցիին հա- մար ամսական հարիւր ֆրանք կը ճարէ, համագումար՝ հազար ֆրանք ամիսը:

Բոլոր սրահներն ալ չունին անհրաժեշտ յարմարութիւնները, եւ յանկարծ ներկայացումի մը կամ հրապարակային ձեռնարկի մը համար կը վարձուի տեղական սրահներէն մին, 50էն մինչեւ 500 ֆրանք վարձք եւ տուրք վճարելով:

Մեր գաղութի տնտեսական վիճակը բարեկեցիկ է բաղդատելով այլ հայաշատ կեդրոններու հետ: Մեր ժողովուրդը, շնորհիւ իր ձեռներէցութեան եւ առեւտրական ընդունակութեանց, հրապարակին վրայ գրաւած է պատուաւոր դիրք մը եւ գնահատուած տեղացիներէն: 1923ին, բոլորովին կողոպտուած՝ Թուրքէն, Ֆրանսա եկան գրեթէ աղքատ, իսկ այսօր դէն մինակ Վալանսի մէջ կը գտնուին 34 սեփական տուն ունեցող հայրենակիցներ, 11 նպարավաճառ, 11 դերձակ, 14 սափրիչ, 11 կօշկակար, 2 մսավաճառ, 2 կաթնավաճառ, ռած, 3 ագարակապան, 14 պտղավաճառ, մէկ ածխավաճառ, մէկ գործ, 2 թրիքօյի գործարան: Ունինք նաեւ ձուարի գործարան մը: տարի յուլիս եւ օգոստոս ամիսներուն, մեր հայրենակիցները

ԱԶԳԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒՆ

Երկու միլիոն գաղթականներ եւ Նանսէնեան գրասենեակը.— Միխայէլ Հանսոն, հայմաթլոսներուն հայրը :

Պատերազմը լրանալէն ի վեր աշխարհը նոր ազգերու գաղթի մը թատերաբեմն է: Միլիոնաւոր մարդիկ կը ճամբորդեն երկրէ երկիր, նոր հայրենիք մը գտնելու: Յաճախ չունին ստացուածք եւ գրեթէ ոչ մէկ ատեն անցագիր: Քաղաքական տարագիրներն են անոնք: Հակաբոլշեւիկներ միեւնոյն բախտը ունին ինչպէս աքսորուած համայնավարներ, իտալացի հակաֆաշականներ իրենց թըշուառութիւնը կը բաժնեն Հայերու հետ, որոնց արինալի տարագրութեան զարհուրանքը դեռ միշտ թարմ է մտքերու մէջ եւ ցարական սպաներու հետ, որոնք կայսերական Ռուսիոյ վերականգնումին կը սպասեն:

Տարագիրներ հազար տարբեր գաղափարներով, ատելութեամբ լի իրենց քաղաքական հակառակորդներուն դէմ, պատրաստ ատելութեան նախ իրարու մէջ, բոլորն ալ յարգանքով կը յիշեն Նանսէնի անունը, միակը որ կրցաւ զիրենք միացնել:

1921ին Նորվեկիացի մեծ բեւեռախոյզը Ազգաժողովին կողմէ տարագիրներու լիազօր տեսուչ անուանուեցաւ: Այն ատեն ան ստեղծեց ռուս գաղթականներուն համար «Նանսէնեան գրասենեակը», միակ կազմակերպութիւնը որ հայրենազուրկներու եւ իրաւազուրկներու որոշ օգնութիւն մը կը ճարէր: Այս դիւանատան թղթածրարները նիւթ կը պարունակեն հազար իրապաշտ վէպերու համար, որոնց բոլորն ալ կրնային նոյն անունը կրել.— «Յետպատերազմեան շրջան»:

ՀԱՅՄԱԹԼՈՍՆԵՐՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժընեւի ծովափի տուներէն մէկուն երկրորդ յարկին մէջ, մինակ քանի մը քայլ հեռու Ազգաժողովի հին շէնքէն, կը գտնուին Նանսէնեան հաստատութեան գրասենեակները: Նա կեդրոնն է տասներեօթը Նանսէնեան հիւպատոսական ներկայացուցչութիւններուն աշխարհի կարեւոր մայրաքաղաքներուն մէջ: Այս տասը կամ տասներկու սենեակով բնակարանը այսպէս կոչուած կառավարական շէնքն է ազգի մը, Հայմաթլոսներու ազգին: 800 հազար ռուս տարագիրներ, 240,000 հայ տարագիրներ, 3000 ասորի տարագիրներ, 3000 Սարի տարագիրներ ենթակայ են պաշտօնատան ու կըրնան հոն դիմել, խորհուրդ հարցնելու իրենց նիւթական եւ իրաւական դըժուարին կացութեան համար:

Այս ցրուած միլիոնաւոր ազգութեան նախագահն է 1934էն ասդին Ֆրիթհոֆ Նանսէնի հայրենակիցը, վաթսուն երկու տարեկան Նորվեկիացին, Միքայէլ Հանսոն: Ան իր կեանքը խաղաղութեան նուիրեց նման անծանօթ արհեստաւորի մը, որ յոգնեցուցիչ բանակցութիւններով ծանր վէճեր հարթելու կ'օգնէ: Իբր դատաւոր ռումէնեւհունգարական հաշտարար դատարանին, Պ. Հանսոն միջամտեց: Անդամ էր հաշտարար մասնախումբին, Եսթոնիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, Շուէտի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ, Շուէտի եւ Չիլիի միջեւ: Անդամ էր Գերմանեւլեհական հաշտարար ատեանին որ կազմուեցաւ Եաքոպի առեւանգումին խնդիրը պարզելու համար ու նաեւ հոս սպառնալից դիւանագիտական խզումի մը առաջքը առաւ: Ամէն բանէ առաջ սակայն Հանսոնի անունը կապուած պիտի մնայ այն տիտղոսին որ իր պաշտպանեալները կուտան իրեն. «Հայմաթլոսներու հայրը»:

Իբրեւ հռետոր մարդասիրական եւ քաղաքական ընկերութիւններու Հանսոն Եւրոպայի մէջ ճամբորդեց, իր «զաւակներուն» վիճակը բարելաւելու համար: Միշտ նոր բաներ գտաւ Հայմաթլոսներու ողբերգութեան համար: Հանսոնի մարդիկ ներկայացած են, որոնք վաթսուն անգամէ աւելի աքսորուած են եւ տարիներէ ի վեր հալածական կեանք մը կը վարեն ոստիկանութենէ փախչելով, որովհետեւ իրենց միակ մեղքն է անցագիր մը չունենալը: Ան ռուս ազնուականի մը այցելութիւնը ընդունեց որ ընդամէնը աշխարհի տարբեր դատարաններուն կողմէ 29 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր իբրեւ թափառաշրջիկ: Հանսոն եւ իր օգնականները կը միջնորդեն մանաւոր կառավարութիւններու մօտ, կը խնդրեն, մարդասիրութեան կոչ կ'ուղղեն, եւ երբ այս բոլորը օգուտ չըրնեն, ի վերջոյ դատարան կը դիմեն: Այսպէս, երկու ռուս երիտասարդներու համար Նորվեկիոյ կառավարութենէն Նանսէնեան անցագիրներ ձեռք կը բերեն, զանոնք ձկնորսական նաւերու մէջ զետեղելով գաղտնի, ուրկէ ամիսներ վերջ ցամաք դարձան: Երկու ճամբորդներուն նաւուն վրայ անցուցած ժամանակը նկատուեցաւ Նորվեկիոյ վրայ անցուցած, եւ կառավարութիւնը ալ չկրցաւ մերժել Հանսոնի պահանջը:

Նանսէնեան գրասենեակը օգնեց շատ մը Հայմաթլոսներու նիւթական բարելաւութեան: Շատ մը թաքսիներ որ այսօր Փարիզի փողոցներէն կը սուրան, եւ իրենց սեփականատէրերը ռուս սպաներ կ'ապրեցնեն, Նանսէնեան գրասենեակի դրամով գնուած են: Նանսէնի կենդանագրով նամականիշներ անհրաժեշտ գումարը հայթայթեցին, հայ, սուրիական եւ Սարի փախստականներ տեղաւորելու Հարաւային Ամերիկա: Բազմաթիւ ընտանիքներ որոնք Հայմաթլոսութեան քայքայիչ ազդեցութեան շնորհիւ կործանումի ենթակայ էին, փրկուեցան Հանսոնի եւ իր աշխատակիցներուն միջոցաւ:

Եւ, ո՛վ հեգնութիւն, ճիշդ այս մի- ջոցին, ուր գերմանեւռումէն ար- գաղթի հետեւանքով ազգերու գաղթի մը բարձրացումը կը տեսնուի, Ազգաժողովը կ'ուզէ լուծել Նանսէնեան գրասենեակը: Ա. Դ. Խորհուրդին հարիւրերորդ ժողով վիճի այս հարցին շուրջ, եւ Հա- իր ամբողջ անձնաւորութիւնը պիտի լծէ, որպէսզի բազմա- Հայմաթլոսներուն վերջին կառ- րենիքը, Նանսէնեան գրասեն- չառնուի իրենցմէ:

ՌՈԲԷՐԹ ՊԱՌ-

(Գերմանական թերթէ

*** Սկզբունքը, կ'ըսէ Ա. (Որդի), բեւեռներու կը նմանին չափ զարնես անոնց գլխուն՝ աւելի կը հաստատուին:

*** Աշխարհի մէջ ազնուագոյն ցումը այս է. «Ի՞նչ բարիք կըր- նել», կ'ըսէ Ֆրանքլին:

Իսկ Լէօն Թոլստոյ կ'ըսէ.—

«Ապրողները անոնք են միայն, րոնք բարիք կը գործեն»:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նոր օրինագիրքը, փոխանակ արգիլելու՝ ինչպէս կը տրամադրէր Մէջլիսէն, անորոշ Թողուց ամուսնութեան հարցը, այնպէս որ առաջին անգամ ըլլալով՝ Պոլսոյ մէջ, 1927 ապրիլին, կատարուեցաւ Թուրք այրի կնոջ մը ամուսնութիւնը իտալացի ճարտարապետի մը հետ: Անիկա տեսակ մը գայթակղութիւն ստեղծեց: Իսլամ այրերու եւ ոչ-իսլամ կիներու միջեւ կատարուած ամուսնութիւնները հազուադէպ չէին, որովհետեւ ընտանիքին մէջ կինը զանցառելի տարր մը համարուելով՝ անոր կրօնքը արգելք չէր կազմեր, բայց հակառակը ոչ իսկ կարելի էր, Թուրք կնոջ մը համար, միտքէ անցընել, որովհետեւ Թուրքը կ'ըմբոստանար մըտածելով որ կրօնակից Թրքուհին կրնար պառկիլ կեավուրի մը ծոցը: Թէեւ պատահած են հազուադէպ օրինակներ, բայց տակաւին ժամանակ պէտք է որ բարքերու բարեշրջումը կատարուի եւ բնական համարուի այդ:

Քաղաքացիական պարտականութիւններու տեսակէտով, Թրքուհին ու Թաղապետական ընտրութեանց մէջ, նախ ընտրելու, յետոյ ընտրուելու իրաւունք ստացաւ, 5 դեկտեմբեր 1934ի միակ օրէնքովը իրաւունք ստացաւ մասնակցելու օրէնսդրական ընտրութեանց, կարելիութիւնն ունենալով նոյնիսկ երեսփոխան ընտրուելու: Այսպէս քանի մը կիներ Ազգ. Ժողով մտան իբրեւ անդամ, առանց սակայն մինչեւ նախարարութեան բարձրանալու:

Քուէյպահանջ կիներու միջազգային 12րդ համաժողովին, որ տեղի ունեցաւ Պոլսոյ մէջ 1935ի ամրան, Թուրք հանրապետութեան քաղաքացուհիները իրենց սեռակիցներուն, մասնաւորաբար այլ երկիրներու իսլամ կիներու առջեւ պարզեցին այն հսկայ առաջդիմութիւնները, զորս նոր վարչաձեւը շնորհած էր իրենց: Բայց անմիջապէս վերջը, «Քատըն Պիրլիկի»ն ինքզինք կը լուծէր՝ յայտարարելով որ իրագործուած են իրենց բոլոր նպատակները եւ այլեւս որ եւ է պահանջ չունին:

Արդարեւ, կիներու կատարեալ յառաջդիմութիւնը կախում ունի այլեւս միայն իրենցմէ, կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն կուտայ իրենց՝ որպէսզի հաւասարէ հաւասար կանգնին ամէն գետնի վրայ, այրերուն հետ: Համալսարանները լեցուած են ուսանողուհիներով, բացուեցան դպրոցներ տնտեսկնութեան եւ առտնին արհեստներու համար, նոյնիսկ դասընթացքներ՝ կիսազինուորական մարզանքներու համար, երիտասարդ Թրքուհիներուն սորվեցնելու նպատակով պէտք գործածել հին մարտիկներու նըման: Այսպէս իր փնտռած կեանքն է որ կ'ապրի Թուրք կինը, որ հիմա իր ինքնաշարժը կը վարէ, համալսարան կը յաճախէ, ամէնէն պչրուն պարահանդէսները կը մտնէ, ծովափները կ'երթայ, ուր իր ծովազգեստները, այնքան համարձակօրէն բաց որքան վայելուչ, ետ չեն մնար Տօվիլի կամ Ժուան-լէ Փէնի կիսամերկ, գեղանի ծովագնացներուն հագածէն: Գրասենեակի պաշտօնեայ կամ վաճառատան սպասարկու, աշխատանքներ որ արգիլուած էին իրեն՝ հարեմական կեանքին մէջ, Թրքուհին գիտէ նաեւ երեւալ պարագաներու բարձրութեան վրայ:

Իբրեւ յատկանշական տիպարներ այս փայլուն բարեշրջումէն, վայել է որ ներկայացնենք երկու երիտասարդ կիներ, որոնք, իւրաքանչիւրը իր մասնագիտութեան մէջ, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, Թրքական ֆէմինիզմին պարծանքը կը կազմեն,— Տիկին Աֆէթ եւ Օր. Սապիհա Կէօքչէն:

Տիկին Աֆէթ փոխ-նախագահուհին է Թուրք պատմութեան ընկերութեան, որուն երկրորդ համագումարը (առաջինը տեղի ունեցած էր 1932ին, ընկերութեան կազմութենէն անմիջապէս վերջ) տեղի ունեցաւ անցեալ Սեպտեմբերին, Տոլմա-Պաղչէի մէջ, ուր պալատն է հանրապետութեան նախագահին: Այս համագումարը, որով միաժամանակ կը բացուէր Թուրքիոյ պատմութեան ցուցահանդէսը, հնէաբանական մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր,— կը մասնակցէին հռչակաւոր գիտնականներ, աշխարհի բոլոր կողմերէն: Ֆրանսան կը ներկայացնէին փրօֆ. Մասինիոն, Պրէօյ, Վալուա: Իսկ Տիկին Աֆէթ միակ կինն էր բոլոր այդ գիտնականներուն մէջ, ուր եկած էր նաեւ Աթաթիւրք ունկնդրելու: Տիկինը կարդաց երկար եւ կարեւոր զեկոյց մը, փաստաթուղթերով ճոխացուած, օսմանեան պատմութեան յատկանշական հարցերուն մասին: Բոլոր այս ալեւոր գիտնականներուն մէջ, այս շնորհալի կինը, երբ ծանրօրէն կը պարզէր իր երկրին պատմութիւնը՝ ցոյց տալով շատ հետաքրքրական անցեալ մը, ինքզինք այնքան դիւրեկան կը զգար, որքան սալոնի մը մէջ խօսակցութեան ընթացքին:

Սապիհա Կէօքչէն, որ որդեգիր աղջիկն է Աթաթիւրքի, առաջնակարգ օդաչու մըն է: Առաջին Թրքուհին է որ օդանաւորդի վկայագիր ստացաւ, բայց ինչ որ մասնաւորաբար յատկանշական է՝ ան էր որ վերջերս գործօն մասնակցութիւն ցոյց տուաւ զինուորական գործողութիւններու, արժանանալով Թրքական օդանաւորդութեան պատմանդեայ մեծ շքանշանին: 1937ի մայիս-յունիս ամիսներուն, խռովութիւն ծագած ըլլալով Թունճէլիի մէջ (Տէրսիմ), քրտական քանի մը հորդաներու գրգռութեամբ, Սապիհա Կէօքչէն մտաւ զինուորական օդանաւորդութեան մէջ, մասնակցելու համար զսպումի գործողութեան, որ այնքան շուտ վերջացաւ: Սապիհա Կէօքչէն չգոհացաւ քանի մը սովորական հետազօտութիւններով, այլ նոյնիսկ չվարանեցաւ մօտէն Թռչիլ եւ գնդացիրով կրակել ապստամբներու դիրքերը, մինչեւ իրենց ապաստանած որջերուն մէջ, առանց վախնալու տեղացող գնդակներէն: Թրքական օդանաւային դպրոցը, «Թիւրք ուչուչ», որ այժմ երեքհարիւրէն ուսանող ունի, իր մէջ կը հաշուէ աւելի քան երեսուն աղջիկներ, որոնք այնքան եռանդուն են, եւ իրենց պանծալի մըցակիցին հետեւելու ցանկութեամբ կը վառին:

Եթէ աւելցնենք որ գեղեցկութեան համաշխարհային Թագուհիներու վերջին ընտրութեանց մէջ, Թագուհի ընտրուեցաւ անգամ մը «Օր. Թուրքիան», Քէրիման Հալիս, որ արհամարհելով ամէն սին փառք եւ հըռչակ, ամուսնացաւ եւ այսօր երջանիկ մայր մը դարձած է, ուրիշ բան չի մնար ըսել եթէ ոչ գովաբանել Թուրք կիները, որոնք գիտցան, կարճ ատենէն, յառաջանալ ամէն ասպարէզի մէջ եւ բարձրանալ նախանձելի դիրքերու: Այն բոլոր հրաշալի արդիւնքներուն մէջ, զորս Աթաթիւրք կրցաւ ստանալ իր երկիրը արդիականացնելու ճամբով, Թուրք կնոջ կացութեան բարւոքումը կը կազմէ ապահովաբար մէկը այն փայլուն յաղթանակներէն, զորս այս անսպառ կորովով օժտուած մարդը շահեցաւ:

ԼՈՒԻ ՌԷՎԻՑԼ

տոպրակներով բեռնաւորուած կը դիմեն Փոլիկոնի լայնատարած մարգագետինը, կամ Ռօնի ափունքը, պղտոր չորցնելու համար: Հայ մամիկները իրենց Թոռներով ափունքներու մէջ կը սակեն, եւ երբեմն փռուած պղտորին մէջ կը մտնեն, զայն դարձնելու եւ չորցնելու համար, զարմանք պատճառելով տեղացիներուն: Հոգեւոր մխիթարութեան համար կան քահանայ մը, պատուելի մը, վարդապետ մը, ինչպէս նաեւ ռուհճիներու քարոզիչ մը: Տօնավաճառներուն, մարշէ ընող մեր հայրենակիցներուն Թիւը անկարելի է հաշուել: Մեծ մասը կը զբաղի կերպասի, մետաքսեղէնի, գուլպայի, կօշիկի, գոգնոցի եւայլ առեւտուրով: Ունինք բաւական Թիւով անգործներ որոնք կանոնաւոր նպաստ կը ստանան: Վերջապէս ունինք երիտասարդութիւն մը եւս, որ կը մեծնայ սըրճարաններու մէջ, առանց որ եւ է ազգային հետաքրքրութեան: Պլօթ եւ փօքեր,— այս է իրենց մտահոգութեան գլխաւոր առարկան: Աւելի քան 50 հայրենակիցներ տէր են սեփական ինքնաշարժի, մեծ մասով առեւտուրի յատուկ: Կայ նաեւ հայկական բաղնիք մը, ինչպէս եւ բժիշկ մը, Պ. Սարգիսեան:

Շ. ՍԵՒԱԿ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԱՆԻԷՐ.— Շաբաթ գիշեր Փ. Կ. Խաչի Անիէր-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը Թատերական երեկոյթ մը սարքած էր ընկերվարականներու սրահին մէջ: Սրահը կանուխէն լեցուած էր, այնպէս որ ժամը 8.30ին աւելի ձգելու տեղ չկար (մօտ 400 հոգի, մինչ՝ սրահը հազիւ 300 հոգի կ'առնէ): Շատերը ոտքի վրայ մնացին մինչեւ վերջ, իսկ ուրիշներ ալ ետ դարձան, տեղ չգտնելով:

Հանդէսին բացումը կատարեց Բժ. Ց. Փափազեան, բացատրելով Կապոյտ Խաչի դերը գաղութին մէջ: Այս առթիւ ներբողեց խաչուհիներու ժրաջան գործունէութիւնը եւ կոչ ըրաւ անխտիր բոլորուիլ այս կազմակերպութեան շուրջ: «Փր. Կ. Խաչը օգնութեան կը հասնի իր կարողութեան չափով անխտիր ուր որ կարօտութիւն կը զգացուի: Կ. Խաչը ունի աւելի ծանր պարտականութիւն մը եւս.—կրկնապատկել իր ջանքերը օտարացման, ուծացման վտանգին դէմ: Ով որ իբրեւ Հայ կը մտածէ, Թող գայ բոլորուի Կ. Խաչին շուրջ, իր համեստ բաժինը բերէ: Պատիւ Հայ կնոջ, պատիւ Կ. Խաչին՝ բարձր ու խրոխտ, արժանի մեր գուրգուրանքին»:

Ցետոյ սկսաւ Թատերական մասը, «Ղարապաղի Մելիքներ»ու ներկայացումով: Թատերախումբը յատկապէս հրաւիրուած էր Ալֆորվիլէն: Հանդիսականները լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցան ներկայացման որ տեւեց մօտ երկու ժամ: Ալֆորվիլի այս համեստ տղաքը եւ օրիորդները արժանի են գաղութին գնահատանքին: Ամէնքն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ: Միջնարարին Թէյի սպաս մը աճուրդի դրուելով տասը վայրկեանի մէջ 520 ֆրանք գոյացաւ: Աճուրդը շահեցաւ Պ. Գէորգեան:

Թատերական բաժինը լրացաւ ուշ ատեն, այնպէս որ հարկ եղաւ գեղարուեստական բաժինը կրճատել եւ փակել Օր. Մ. Պալեանի «Իմ հայրենիք»ով:

Կէս գիշերէն վերջ գեղեցիկ ջազի մը ընկերակցութեամբ սկսաւ պարահանդէսը, տեւելով մինչեւ առտուան ժամը 6: Երգ, պար, կերուխում,— մթնոլորտ այնքան խանդավառ էր որ դժուար եղաւ առտուն սրահէն բաժնուիլ:

Այրիք Խաչուհիներ, մենք գիտենք որ ծանր է ձեր պարտականութիւնը, սակայն դուք ձեր երկաթէ կամքով պիտի յաղթէք ամէն դժուարութեան:

Կ'իմանամ որ այս հանդէսէն մօտ 2000 ֆրանք զուտ շահ մը գոյացած է:

Դիտողութիւն մը, փափաքելի է որ Կ. Խաչի վարչութիւնը այսպիսի հանդէսներու համար ընտրէ աւելի ընդարձակ սրահ մը, առնուազն 800 հոգի տեղաւորելու համար: Անցեալ տարի ալ այսպէս եղաւ: Իրենք շատ լաւ գիտեն որ գաղութիս մէջ ամէնէն սիրուած եւ ժողովուրդի սրտին մօտիկ միութիւնը Կապոյտ Խաչն է:

Արաքս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՒՂԷՆ

ԽԱՂԱՂ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ԹԱՐԱՐ.— Սիրելի Ցառաջ,— Այս գիւղաքաղաքը կը գտնուի Լիոնի հարաւ-արեւմտեան կողմը, Ռօանի գիծին վրայ: Ունի 12 հազարի մօտ բնակչութիւն: Կլիման վատառողջ է գիւղին պատճառաւ: Նշանաւոր է իր հիւսուածեղէնի գործարաններով, որոնց համար կոչուած է «Սիթէ տը Մուսլին»:

Մեր հայրենակիցներուն Թիւն է մօտ 100, բոլորն ալ համերաշխ իրարու մէջ եւ տեղացիներուն հետ: Անգործներ գրեթէ չունինք: Ցաւալի է որ գաղութը զրկուած է քաղաքական եւ ազգային հաւաքոյթներէ:

Մեզի համար անակնկալ մը եղաւ Հայ Հռոմէականներու կաթողիկոս-պատրիարք Աղաճանեան Սրբ.ի այցելութիւնը: Ցունուար 31ին, երկուշաբթի իրիկուան ժամը 4ին հակառակ գործի օր ըլլալուն բացակայ Հայ չըկար: Կաթողիկոս-պատրիարքը մնաց միայն երկու ժամ եւ մեզ մխիթարեց իր հայրենաբաղձ խօսքերով: Նախ խօսեցաւ ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն: Ցորդորեց որ չմոռնանք մեր լեզուն եւ կրօնքը, մնանք միշտ քաջ Հայեր մեր նախնիքներուն նման: Ցանձնարարեց մեր մեծասքանչ լեզուն սորվեցնել մեր պզտիկներուն, եւ վերջացուց հետեւեալ խօսքերով.— Աղօթենք որ օր մը մեր հայրենիքի մէջ իրար տեսնելու արժանի ըլլանք:

Տեղական Թերթերը գովասանքով խօսեցան կաթողիկոսին մասին:

Տիգրանուհի Ցովսէփեան

ՈՒԹ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25—28)

— Ինչպէ՞ս ասել: Ես գիտէի, որ գոյութիւն ունի կազմակերպութիւն, կատարում էին այդ կազմակերպութեան անդամներ՝ Շահնազարեանի եւ Իսահակեանի յանձնարարութիւնները, որոնց վնասարարական բնոյթն ինձ յայտնի էր եւ այդքանը:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Բայց դա արդէն նըշանակում է մասնակից լինել հակայեղափոխական վնասարարական կազմակերպութեանը:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Այո:

Հարցաքննութեան ընթացքում մէկը միւսի հետեւից բացւում են այս սրիկայի հակայեղափոխական վնասարարական աշխատանքի փաստերը: Առաջադրանք ստանալով հակայեղափոխական, աջ-տրոցկիստական, նացիոնալիստական-դաշնակներ՝ Ենգիբարեանից, Շահնազարեանից եւ Իսահակեանից, սա 1935 Թուին, անասնաբուծութեան պետական պլանը տեղերն ուղարկելուց յետոյ, ի հակակշիռ պետական պլանի, կազմում է անասնաբուծութեան զարգացման Հողժողկոմատի ներքին պլանը մաքսիմալ բարձր ցուցանիշներով, որը եւ ուղարկւում է շրջանները: Այդ պլանը մեծ դժգոհութիւն առաջացրեց կոլտնտեսութիւններում եւ մենատնտեսների մէջ, որովհետեւ տնտեսութեան համար ոչ պիտանի անասունների մաքսիմալ պահպանումը, որին հետամտում էր այդ պլանը, առաջ բերեց եկամուտների նուազում: 1936 Թուին եւս, երբ Ենգիբարեանն իր ձեռքում էր կենտրոնացրել անասնաբուծութեան պլանաւորումը, Շաւարշ Տէր-Աւագեանը հանդէս գալով որպէս մասնագէտ, մասնակցում էր այն վընասարարական առաջադրանքների կազմելուն, որոնք ապակողմնորոշում էին անասնաբուծութեան զարգացման խնդիրները:

Ցետագայ հարցաքննութեան ընթացքում բացայայտւում են վնասարարութեան նորանոր փաստեր: Անասնաբուծութեան պլանը կազմուած էր այնպէս, որ գիւղի սոցիալիստական տնտեսութեանը հարուածներ հասնեն մի քանի կողմից: Ստեփանաւանի շրջանում պահւում էին շրջանի համար ոչ պիտանի ցուլիկներ (մօտ 200 գլուխ), որոնք հսկայական ծախս էին նստում կոլտնտեսութիւններին, սպառում էին ահագին կեր, եւ այդ արւում էր իբր Թէ անասունների գըլխաքանակը չնուազեցնելու համար, մինչդեռ ուրիշ շրջաններում մեծ քանակութեամբ անասունների վաճառք էր կազմակերպւում: Շատ շրջաններ (Հոկտեմբերեան, Ապարան, Աղիզբեկով, Աշտարակ եւայլն) անասնաբուծութեան պետական պլանը 1936 Թւին ստացան միայն օգոստոսին: Վնասարարութիւնը գնում էր նաեւ մետիզացիայի ուղղութեամբ: Ազնուացեղ անասունները (ինչպէս օրինակ սեմենտալ ցեղի կովերը) վարկաբեկւում էին եւ «գիտականօրէն» հիմնաւորւում էր այն վնասակար տեսակէտը, Թէ իբրեւ տեղական անասունների ցեղն ազնուացնելու կարիք չկայ: 1936 Թւին ձախողեց ոչխարների արհեստական բեղմնաւորման գործը: Սխտայում, Թալինում եւայլ շրջաններում խոյերը բեղմնաւորման կամպանիայի հէնց սկզբից դուրս եկան շարքից, որովհետեւ նրանց խնամքը վնասարարութեամբ էր կազմակերպըւած: Որոշ կոլտնտեսութիւններում ոչխարների արհեստական սերմնաւորումը միայն 15 — 20 տոկոսի արդիւնք տուեց, իսկ ամբողջ հանրապետութեան մէջ — հազիւ 50 տոկոսի:

Պատասխանելով դատարանի նախագահի այն հարցին, Թէ այդ վնասարարութիւնների մէջ կոնկրէտ ի՞նչով է արտայայտուել իր — մեղադրեալ Տէր Աւագեանի մասնակցութիւնը, մեղադրեալը պատասխանեց.

— Ես երկու տարի շարունակ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան մէջ, անասնաբուծութեան վնասարարական պլանաւորման միջոցով կատարել եմ քայքայիչ աշխատանք:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Ո՞րն էր ձեր այդ աշխատանքի նպատակը:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Հայաստանի գիւղատնտեսութեան զարգացման բնագաւառում կուսակցութեան եւ Խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութեան դէմ մեր կազմակերպութեան եւ իմ պայքարի նպատակն էր տապալել գիւղատնտեսութիւնը եւ դրանով ապացուցել աշխատաւորներին, Թէ Խորհրդային իշխանութեան գոյութեան պայմաններում գիւղատնտեսութիւնը չի կարող զարգանալ, հետեւապէս անհրաժեշտ է պայքար մղել Խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու համար եւ Հայաստանում բուրժուական-կապիտալիստական կարգերը վերահաստատել:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Խորհրդային իշխանութեան նկատմամբ ձեր ունեցած Թշնամական-հակայեղափոխական տրամադրութիւնները ե՞րբ ձեւակերպուեցին:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Այդ տրամադրութիւններն իմ մէջ կային դեռ 1920 Թուականից, բայց դրանք առանձնապէս ձեւակերպուեցին սկսած 1929 Թւից, երբ ես աշխատանքի անցայ Հողժողկոմատում: Ինձ յայտնի դարձան այն ժամանակուայ Հողժողկոմ Արամայիս Երզնկեանի նացիոնալիստական հակայեղափոխական տրամադրութիւններն, առհասարակ, եւ մասնաւորապէս այն, որ արօտների օգտագործման պատրուակով նա փորձում էր Հայաստանի սահմաններից հեռացնել հարեւան հանրապետութիւններից եկող քոչւորներին: Ես համակրում էի այդ տրամադրութիւնները: Ցետագայ տարիներին, գործելով հակայեղափոխական — վնասարարական կազմակերպութեան անդամների մըթնոլորտում, ես յանձին նրանց, տեսնում էի իմ նացիոնալիստական հայեացքների պաշտպաններին եւ ես միացայ նրանց:

ԴԱՏԱԽԱԶ.— Ձեւակերպեցէք հակայեղափոխական, աջ-տրոցկիստական, նացիոնալիստական-Դաշնակցական վնասարարական կազմակերպութեանը ձեր պատկանելու պատճառները:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Դրանք իմ հայեացքներն են:

ԴԱՏԱԽԱԶ.— Ո՞վ է ձեր եղբայրը եւ ո՞րտեղ է գտնւում:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Նա Դաշնակցական է եւ կալանաւորուած:

(Շար.)

(6)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԽԵՆԹԸ

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

— «Դրանք ո՞րտեղ ես կարդացել», հարցրեց տանտէրը զարմանալով, որ իր տոհմի պատմութիւնը մանրամասն կերպով յայտնի էր հիւրին:

— «Ես չեմ կարդացել, այլ իմ աչքերով եմ տեսել, պատասխանեց Վարդանը,— այդ բոլորը կատարուեցաւ այն ժամանակ, երբ Քրդերը ոչնչացրին այդ գիւղը, ոչնչացրին եւ ամբողջ Ալաշկերտի գաւառը»:

— «Իսկ այդ մօտ երկու հարիւր տարուայ անցք է: Իսկ դուք ինձ բաւական երիտասարդ էք երեւում, դուք Մաթուսաղայի տարիքը չունէք, որ կարողանայիք ձեր աչքերով տեսնել», պատասխանեց տան տէրը [illegible] ժպիտով:

Վարդանը ոչինչ չգտաւ պատասխանելու, նրան էլ այնպէս էր Թւում, որ այդ անցքերի վրայից դարեր էին անցել:

Սենեակի լուսամուտներից, ուր նստած էր Վարդանը, շրջապատուած իր հիւրընկալի ուրախ ընտանիքով, երեւում էր կանաչազարդ հովիտը, որ վերջանում էր գեղեցիկ լեռներով: Լեռները պատած էին խիտ անտառներով, եւ հսկայ ծառերը միախառնուելով երկնքի պարզ կապուտակութեան հետ, ստեղծում էին մի սքանչելի պատկեր: Վաղորդեան արեգակը Թափել էր այնտեղ իր ոսկեղէն ճառագայթները, եւ նրա լուսով, արծաթէ օձերի նման, պտոյտուելով ու շողշողալով, վազում էին զանազան գետեր, եւ ճեղքելով անց էին կենում հովտի հարթութեան միջից: Վարդանը չէր կարողանում աչքերը հեռացնել այդ հրաշալի տեսարանից: Վայրենի եւ անմշակ բնութիւնը մարդու աշխատասէր ձեռքերի տակ այնպիսի գեղեցիկ կերպարանք էր ստացել, որպէս կտաւի կտորը պատկերահանի հրաշակերտ վրձինի տակ:

— «Դուք խօսում էիք Քրդերի եւ Թուրքերի տխուր ժամանակներից, շարունակեց տան տէրը մի առանձին ուրախութեամբ:— Բայց այն ժամանակներից յետոյ շատ բաներ փոխուեցան: Տեսնո՞ւմ էք այդ սքանչելի լեռները. մի եւ կէս դար առաջ դրանք բոլորովին մերկ էին, մի փոքրիկ Թուփ անգամ չկար այդ սարերի վըրայ: Այն ժամանակ բարբարոսների ձեռքը, որպէս անգթաբար կոտորում էին մարդկանց, այնպէս էլ անխնայ կոտորում էին ծառերին: Բոլորը ըսպառուած էր. ժողովուրդը վառելիքի համար գործ էր ածում աթարը, իսկ շինուածքի համար փայտ չկար. այդ պատճառով ստիպուած էին բնակուել գետնափոր խորշերի մէջ: Բայց երբ ւիրեցին խաղաղութեան ժամանակները, այնուհետեւ աւերակ գիւղերը լցուեցան բնակիչների բազմութեամբ, իսկ մեր լեռները ծածկուեցան անտառներով: Այդ բոլորը տընկուել է գիւղացիների աշխատասէր ձեռքով: Տեսնո՞ւմ էք այդ կանաչազարդ հովիտը, առաջ նա մի ցամաք եւ անջուր անապատ էր, մի փոքրիկ գետ միայն ունէր, որ բոլորովին ցամաքում էր ամառնային տօթերից: Իսկ այն օրից, երբ անտառները աճեցին, մեր հովիտը ստացաւ ջրի առատութիւն: Այժմ նա մեր գաւառի պտղաբեր եւ արգաւանդ երկրներից մէկն է: Այո, շա՛տ բաներ փոխուեցան... Առաջ այստեղ ճանապարհներ անգամ չկային, իսկ այժմ ամէն տեղ կը տեսնէք հայելու նման հարթ ճանապարհներ, որ միացնում են մեր երկրի բոլոր քաղաքները. եւ այդ ճանապարհների վրայ սլանում են կառքեր, որ տարւում են ոչ Թէ անասունների ուժով, այլ շոգու զօրութեամբ: Մեր երկրի արդիւնաբերութիւնները մենք վաճառահանում ենք հազարաւոր մղոններ հեռու եւ փոխարէնը ըստանում ենք՝ ինչ որ մեզ պէտք է»:

Վարդանը զարմացած լսում էր այդ բոլորը, բայց երբ նրա աչքը ընկաւ գեղեցիկ Լալայի երեսին, յայտնի չէ Թէ ինչո՞ւ նրա խելքին եկաւ հարցնել, Թէ ո՞րտեղ է սովորել օրիորդը:

— «Մի շաբաթ հազիւ կը լինի, նա աւարտեց Նոր-Վաղարշակերտի ճեմարանում, իսկ այժմ պատրաստւում է համալսարան մտնել բժշկութիւն սովորելու: Առողջութիւնը Թոյլ է, եւ կը ցանկանայի, որ մի քանի ամիս անցկացնէր գիւղում, բայց նրան ոչնչով չես կարող համոզել»:

— «Իսկ քանի՞ որդի ունէք դուք»:

— «Մեր տոհմը միշտ բազմածին է եղել, մեր նախապապ Խաչօի ընտանիքը բաղկանում էր աւելի քան յիսուն հոգուց, իսկ ես միայն հինգ զաւակներ ունեմ: Լալան միակ աղջիկ զաւակս է. մնացած չորսը տղամարդիկ են»:

— «Ինչո՞վ են պարապւում»:

— «Մէկը անտառապահ է մի եւ նոյն անտառների, որ տեսնում էք, մէկը պրոֆէսոր է Կարինի համալսարանում, երրորդը գնդապետ է Վանի զօրաբաժնի մէջ, իսկ չորրորդը դեռ սովորում է Նոր-Բագրեւանդի գիւղատնտեսական ուսումնարանում»:

Վարդանին անծանօթ երեւցաւ քաղաքի անունը եւ հարցրեց.

— «Այս կողմերում ես չեմ յիշում մի այս անունով քաղաք»:

— «Դա հին Բայազէդն է, այժմ այս անունն է կրում: Մեր քաղաքներից, գիւղերից եւ գաւառներից շատերը փոխել են իրանց անունները, մի քանիսը իրանց վաղեմի պատմական անուններն են կրում, իսկ մի քանիսը նոր անուններ են ստացել»:

Տան տէրը կրկին ձեռքն առեց լրագրի Թերթը եւ կարդում էր մի յօդուած, որ ինչպէս երեւում էր, սաստիկ անհանգստացնում էր նրան: Վարդանը հետաքրքրութիւնից շարժուած հարցրեց.

— «Ի՞նչ նորութիւն կայ»:

— «Առանձին ոչինչ... եգուց քաղաքում պիտի գումարուի երեսփոխանական ընդհանուր ժողով... մի քանի վիճելի հարցեր պէտք է քննութեան ենթարկուեն... չգիտեմ, ինչո՞վ կը վերջանայ... կուսակցութիւնները սաստիկ յուզուած են երեւում»...

— «Դո՞ւք եւս կը լինէք այնտեղ»:

— «Չեմ կարող չլինել»:

Խօսակցութիւնից երեւաց, որ Վարդանի հիւրընկալը, այդ հովտի գիւղացիներից ընտրուած, երեսփոխան էր:

Նախաճաշիկը արդէն վերջացել էր. Վարդանը վեր կացաւ, եւ շնորհակալութիւն յայտնելով, կամենում էր հեռանալ:

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

Իտալիոյ դժուարութիւնները Եթովպիոյ մէջ

Իտալական կայսրութեան երկրորդ տարեդարձը պիտի տօնուի յառաջիկայ մայիսին։ Այս առթիւ անգլիական թերթերը դիտել կու տան թէ մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ երկրին ճարտարագործական վերակազմութիւնը։ Իտալացի գործարանատէրներ մինչեւ հիմա շահու դրած են 5 միլիոն անգլ. ոսկի, ինչ որ անբաւական է։ Կառավարութիւնը դրամ չի յատկացներ այս կարգի գործերու։ Շատ մը Իտալացիներ կը վերադառնան։ Գաղթականներու տեղաւորման ծրագիրն ալ մեծագումար դրամ կը պահանջէ։ Կառավարութիւնը 15.000 արտավար հող տրամադրած է բարեբեր շրջանի մը մէջ, գաղթականներու տեղաւորման եւ հողագործութեան համար։ Յառաջիկային իւրաքանչիւրը 150 արտավար տարածութեամբ ագարակներու պիտի վերածուի այս գետինը։ Մէկ արտավարին գինն է 3 անգլ. ոսկի։ Փայտաշէն խրճիթ մը երկու սենեակով եւ մէկ խոհանոցով կ'արժէ նուազագոյն 350 ոսկի, միայն շինանիւթերը հաշուելով (?)։ Մէկ խորանարդ մեթր ատաղձին գինն է 6 անգլ. ոսկի։ Կրաշխը, եթէ Նափոլիէն կամ Մեսինայէն փոխադրուի, ճիշդ Իտալիոյ կրկնապատիկը կ'արժէ։ Նոյնքան սուղ են ուրիշ ապրանքներ, ալիւրէն մինչեւ հաւկիթն ու միսը։

Միւս կողմէ, կը հաւաստեն թէ իտալական տիրապետութիւնը ամէնէն ամուր հաստատուած է Ասմարա-Ադիս-Աբեբայի, Հարրարի, Տիրէտաւայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, իւրաքանչիւրը 50 մղոն տարածութեան մը վրայ։ Երկրի միւս մասերուն մէջ հաղորդակցութեան դժուարութիւնները մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայեն բնիկ ցեղապետներուն, ըմբոստական շարժումներու համար։ Հինգ միլիոն բնիկները իրենց ունեցած զէնքերուն հազիւ մէկ երրորդը յանձնած են։

Կարմիր նաւատորմին զօրացումը

«Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, ընդարձակ յօդուածի մը մէջ ուսումնասիրելով ժամանակակից տորմիղները, անհրաժեշտ կը գտնէ որ Խ. Միութիւնը զօրաւոր նաւատորմիղ մը ունենայ բաց ծովերու համար։ Յօդուածագիրն է ծովային գործավարը, Սմիրնով, որ կարգ մը մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ խորհրդային տորմիղի մասին։ Կարմիր տորմիղին առաջնակարգ մարտանաւերը շինուած են 1914 — 1915ին, բայց օժտուած են արդիական յարմարութիւններով։ Ծովային ամրացեալ շրջաններու տարածութիւնը հինգ անգամ աւելցած է վերջին տարիներու ընթացքին։ Այդ շրջանները պաշտպանուած են խոշոր թնդանօթներով եւ շարժուն մարտկոցներով։ Ծովեզերեայ սպառազինութիւնները աւելցած են մէկուկէս անգամ։ Այժմ պայքար մը բացուած է, մեծ եւ զօրաւոր տորմիղի մը կառուցման համար։ Մամուլը կը ջանայ ժողովուրդը վարժեցնել ծովային գործերու եւ կը փառաբանէ խորհրդային նաւազներուն հերոսութիւնը։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ իր կառքին մէջ, Անժէի կողմը։ Գնդակը զարնուած էր ուղղակի ծոծրակէն։ Դիակին վրայ գտնուեցաւ 650 ֆրանք, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ սպանութեան պատճառը գողութիւնը չէ։ Կառքին մէջ խուզարկութիւն մը կատարուելով, երեւան հանուեցաւ հետեւեալ երկտողը, ուղղուած՝ Նանթի նահանգապետին,— «Գաղտնի Կոմիտէն պիտի մաքրել մատնիչները։ Թող սակա դաս մը ըլլայ»։ Ստորագրութեան տեղ դրուած էր թիւ մը, 120։ Հակառակ այս խորհրդաւոր թուղթին, կը կարծուի թէ սպանութիւնը կապ չունի գաղտնի կոմիտէին հետ եւ ոճրագործը ուզած է մոլորեցնել դատական իշխանութիւնը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պատերազմական նախարարին հրաժարման լուրը կը հաստատուի, իբրեւ հետեւանք ներքին տագնապի մը որուն մէկ մասն է մարաջախտ Պլոմպէրկի ամուսնութիւնը իր 29 տարեկան քարտուղարին հետ (ինք 59 տարեկան է)։ Կ'ըսուի թէ պատերազմական նախարարութիւնը առժամապէս պիտի ստանձնէ Հիթլէր ինք։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՋՐՕԴԱՆԱՒ ՄԸ, որ դեռ նոր շահած էր հեռաւորութեան մրցանիշը, 7100 քիլոմեթր թռիչք մը կորելով Եւրոպայէն Պրազիլիա, բռնկելով ընկղմեցաւ հարաւային Ատլանտեանի մէջ։ Միայն բուն օդաչուն՝ Սթօփանի ազատեցաւ։

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ պայթեցաւ Մարսէյլի նաւահանգիստին վրայ, խանգարելով շոգենաւային հաղորդակցութիւնները։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻՆ քննութեան առթիւ, երեսփ. ժողովի աշխատանքի յանձնախումբին առջեւ հրաւիրուեցաւ նաեւ Գործատիրական Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, Պ. Ժիննու, որ շատ կարեւոր վերապահումներ յայտնեց։ Ձախակողմեան թերթերը կ'ըսեն թէ գործատիրական դաշնակցութիւնը կ'ուզէ վիժեցնել կանոնագիրը։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ» ԷՐԻՔՍԸՆ, որ ինքզինքը Տէթէրտինքի քոյրը ներկայացնելով մեծագումար դրամ կը շորթէր եւ որ 12 դատապարտութիւն կրած է, ձերբակալուեցաւ առջի օր։ Վերջերս փառաւոր շէնք մը գնած էր 800.000 ֆրանքի։ Խաչագող կինը չէքեր կը յանձնէր առանց որ եւ է պահեստ ունենալու։ Թերթերը առասպելական բաներ կը պատմեն իր կողոպուտներու մասին։

ՂԱՐԱԲԱՂ - ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է որ այսօր, ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 9ին, 8, Ռիւ ԺԱՆ ԿՈՒԺՈՆ, տեղի կ'ունենայ իր պատուոյ նախագահի՝ հանգուցեալ

ՊՕՂՈՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

յիշատակին նուիրուած սգահանդէսը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԱՐԵՒԱՄ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ամսագրի 1938ի յունուարի թիւը (1) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մկրտիչ Պարսամեան՝ խորհրդածութիւններ մեր գրականութեան շուրջ։ Խմբագրութեան պատասխանը «Բազմավէպ»ի։ Փ. Սանասար՝ Մարդկային հոգեփոխութեան տագնապը (Հայրենիքի գաղափարը երէկ եւ այսօր)։ Հմ. Խոսրովեան՝ Գրիգոր Զոհրապի հետ։ Ռոստնիկ՝ Քերթուածներ, Զարմէն՝ Արձակ քերթուած։ Արմէն Ամուր՝ Իմ մայրենի լեզուս, Հ. Գազանճեան՝ Զուարթնոցի տաճարը (Հայաստանի առաջածեւ եկեղեցիները)։ Վ. Եարճանեան՝ Նամակ խմբագրութեան, Ցուցահանդէսը երէկ եւ այսօր եւ ամսօրեակ։

Յունուարի այս թիւը լոյս տեսած է գեղատիպ նոր կողքով, եւ 8 յաւելուածական էջերով։ Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 40 ֆրանք, միւս երկիրներ տարեկան 50 ֆրանք։

Դիմել՝ M. BARSAMIAN, 30, Rue Drouot, Paris (9)։

Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, Ուրբաթ, 4 փետրուար երեկոյեան ժամը 8.30ին, 6 Ավընիւ տ'իթալի սրճարանին վերնայարկը։

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 4 Յունուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պուա-Քոլոմպի կայարանին մօտիկ ծանօթ սրահը։ կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՎԱԼԱՆՍԻ «Քրիստափոր» կոմիտէի ընդհ. ժողովը 4 փետր., Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. «Ցիամանթօ» Ակումբին մէջ, կարեւոր օրակարգ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՒԱՔ ԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ վիէնի կոմիտէի կողմէ 5 փետր., Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Պիտի դասախօսէ Վ. ՁՈՒԻԼԻՐԵԱՆ, (յատկապէս հրաւիրուած Լիոնէն) Թուրքիոյ շուրջ։

ՊՈՒԱԼՑՁԻԻ «վարանդեան» խումբի ժողովը 5 փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՈՒՐԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՐՇԱՒԻՐ ՀԱԲԵԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ԵՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ»

Գեղարուեստական բաժին։ կը մասնակցին Ընկերներ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ, ԼԵՒՈՆ ԱԼԷՄԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Տախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

6 փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ապագայով»։

Գեղարուեստական բաժին

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ, ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» խումբին կողմէ

6 փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Վարուժան» Ակումբին մէջ, 2 Rue FOURVIEUX։ Նիւթ՝ «Հայ յեղափոխութիւնը նպաստաւոր եղա՞ւ մեր ժողովուրդին»։ Մուտքը ազատ է,

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

Տարեկան սպարանցիկ ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 6 փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր FOYER RUSSEի սրահին մէջ, 26 Ave. de Tokio։ Գեղարուեստական բաժին։ Ճաշ. Պիւֆէ։

Մէթրօ Alma - Marceau Մուտք՝ 8 ֆրանք

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսը սուգի պատճառաւ յետաձգուած ըլլալով, տեղի պիտի ունենայ 5 փետր., Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հայ Ակումբին մէջ։

Մանուկներուն խաղալիքներ պիտի բաշխուին եւ տեղի պիտի ունենայ վիճակախաղ։ կը խնդրուի բոլոր ծնողներէ եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել հայ մանուկները։

Մուտք՝ ծախքերու համար 1 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէնթ Անթուանի Մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ թաղին եւ հիւանդանոցներու անկար հիւանդներուն
Տեղի կ'ունենայ 5 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ լոյս
Շալէ տը Լ'էրմիթաժի սրահին մէջ, Ա. Լա Վիոլէ։
Բացման խօսք Տիկին ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԲԱՂԻԿԵԱՆԷ
կը խօսի Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. ՀԱՅԿ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ իր նուագախումբով, Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ (մեներգ)։ Պ. ԳԵՂԱՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (կովկասեան պար), սանուհիներու կողմէ խմբերգ։

կը ներկայացուի «ՎՐԷԺԻ ՈԳԻՆ» եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ
Ղեկավարութեամբ Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
Ճոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գիներով։
Մուտքը 5 ֆրանք, զինուորական համազգեստ կրողներու կէս գին

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԵՕԹԱՀԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

5 փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս
Սալոն Միշէլ, 27 Rue Aldebert (Ալտըպէր)
Բացակայողները իրական հաճոյքէ մը պիտի զրկուին
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ Զ. Ռ. Մ.Ի «ԱՐԱՔՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ խումբին վարիչ Պ. ՅԱԿՈԲ ՉՕՐԹԵԱՆԻ
Տեղի կ'ունենայ 19 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին
Foyer du Théâtre Municipalի վերնայարկի սրահը։
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մեներգ, խմբերգ եւայլն։
կը հրաւիրուի Վալանսի հայութիւնը։ ՄՈՒՏՔ 1 ՖՐ.

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒԻ է զինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ֆրանսական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի մը ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու համար 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու էնեկֆրիզապիր գործիքներ։

Տեղեկութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Պետրոս Թաշոսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՀԱՅՐԵՆԻՔ" ԱՄՍԱԳՐԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ

Լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրի 16րդ տարուան 3րդ (Յունուար) թ[իւը] հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1.— ԱՆԴՐԱՆԻԿ՝ Մեր կամաւորական խմբի կուիները։ 2.— ԵՂ. ՄԵԼ[ՔՕՆ]ԵԱՆ՝ Հեթանոս Մեղեդիներ։ 3.— Ս. ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ՝ Տունի կարօտը։ 4.— [...] ԼՕՔՍԻՒԶԵԱՆ՝ Ի զուր։ 5.— ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ՝ Ոսկի Հէքեաթ։ 6.— [...] ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ՝ Հէ՜յ, Մուշի ձոր։ 7.— ԱՐԱՔՍԻ ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ Ինքզին[քնիս ...] մենք խաբեցինք։ 8.— ՎԱՀՐԱՄ ՍՕՖԵԱՆ՝ Իմաստութիւն։ 9.— ԷԼԼԷՆ Բ[...] ԶԱՆԴ՝ Ուիլեըմ Սարոյեան։ 10.— ՀԱՅԿ ՕՀԱՆԵԱՆ՝ 1) Հայրենի տնակ եւ [...] Անվերադարձ։ 11.— Ա. ԱՆԱՀԻՏԵԱՆ՝ Նման մոմին դժգոյն բոցին։ 12.— Ա[...] ԻՈՆ ՄԵՍՐՈՊ՝ Ֆրէտ Հարթման եւ Տատը Բօսթէմ։ 13.— Վ. ՍՕՖԵԱՆ՝ 1) [...] չուն եւ 2) Ձմեռ։ 14.— ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ՝ Միացեալ Նահանգները։ 15.— [...] ԶԱ՝ Շրջապատը։ 16.— ԱՐՄԷՆ ՍԵՒԱՆ՝ Բանաստեղծութիւն եւ Հասարակ[ու]թիւն։ 17.— ՎԱՀՐԱՄ ՍՕՖԵԱՆ՝ Համաստեղը։ 18.— ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ՝ [...] րութիւն փաշա Տատեանի բանակցութիւնները Հ. Յ. Դաշնակցութեան հե[տ]։ 19.— ՎԱՐՁԱՀԱՆՑԻ՝ Շամիրամցի Սաֆէի ողբերգութիւնը։ 20.— ԱՐՏ. [...] ԲԵՂԵԱՆ՝ Արիւն եւ Արովեան։ 21.— Ա. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ՝ Դումբաձէ։ 22.— [...] Ռ. ՍԵՒԵԱՆ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սկզբնական գործիչները։ 23.— Ա[...] ՄԱՅԻՍ ԱՋՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ Յուշերը։ 24.— ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՔԱԼԱՆԹԱՐ - Ն[...] ԲԱՆԴԵԱՆ՝ Նախասիրական Արմենները։ 25 և 26. Ա. ԱԹԱՆ՝ Հայ կեանք [...] տական տեսութիւններ)։ 27.—ԴԻՒԱՆ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ՝ Զինուորակ[ան] երկրորդ (1896 թ.) խորհրդակցութեան արձանագրութիւնը, Ռոստոմի, Ս[...] Շիմոնի, Վազգէնի, Կարնոյ կոմիտէի Նիկոլ Դումանի եւ Տուրքախի նամակ[...] ները։ 28.— Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Գրախօսական Ահմէդ իբն Արաբշահի «Թամ[ե]րլանի կամ Թիմուր մեծ էմիրը» արաբերէն գրքի թարգմանութեան մասին[...] 29.— Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Գրախօսական S. M. Gregoryի «Sidelights on early Arme[nian ...]» գրքի մասին։ 30.— Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Գրախօսական Յակոբ Մանանդեանի «Մ[...] նոր հետազօտութիւններ» հատորի մասին։

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՐ ՏԻՒ ՆՈՐ)
Tél. Trudaine 42—69
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20։
Ճամբորդները ժամադրութեամբ։

ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
AMERICAIN LLOYD — **48 rue de la République**, Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51
ORIENT LLOYD — **7 rue Auber, Paris**, Tél. Opéra 67-77 67-7[...]
Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ։
Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար։ Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին։ Ընդունիք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
31, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մասնաճիւղի Վարչութիւնը Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները կիրակի, 6 Փետր., 181 Քուռ Լաֆայէթի գրադարանի սրահը։ Օրակարգ.— Նոր ձեռնարկ մը ընելու համար խորհրդակցութիւն, «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին հաշուետուութիւնը, ընթացիկ կարեւոր խնդիրներ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ կիրակի 6 փետրուար կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին, Rue Alexandrie ծանօթ ժողովասրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։ Օրակարգ. հաշուետուութիւն եւ Վարչութեան ընտրութիւն։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 5 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խրիմեան» սրահին մէջ, 2 Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Օրակարգ հաշուետուութիւն եւ Վարչութեան ընտրութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեգէոնական Միութեան Ընդհ. ժողովը 6 Փետր., Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Bar des Globes, Bld. Dugommier։ Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ անդամատետրով։

ՖՐ. Կ. Խաչի Իսի - լէ - Մուլինոյի Մասնաճիւղի Ընդհ. ժողովը 5 Փետր. Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին իր դպրոցին մէջ, Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Փետր., Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Բարեգործականի Տունին մէջ, 22, Rue Petit St.-Jean, Պիտի խօսի Պ. Կարապետ Փոլատեան։ Նիւթ՝ Մեր պատասխանատուութիւնը, Լ. Շանթի «[...] Պայլ»ի շուրջ։ Կրնան խօսք [առնել] ներկաները։

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ Դաւրայի [...] ընակցական միութիւնը ժողով[ի] կը հրաւիրէ Շավիլի եւ Իսի լէ Մուլ[ինոյի] բոլոր անդամները 6 փետրուար [կի]րակի երեկոյ ժամը 7.30ին Պ. [...] Հայթայեանի բնակարանը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹ[ԻՒՆ]
Մարսէյլի Հայ Մշակութային [Միութ]եան հերթական հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի կ'ուն[ենայ ...] Փետր., Երկուշաբթի երեկոյ [ժամը] 9ին Միութեան հաւաքատեղին, [...] de l'Eclipse, «Շահրիկեան» [սրահին] մէջ։ Կը դասախօսէ «Հայ Սի[...]» խմբագիր Պ. ԵՂԻՇԷ ԹՈՐՈՍԵ[ԱՆ] Նիւթ՝ Նարեկացին։ Կը հրաւ[իրուի] Մարսիլիահայ գրասէր հասարակու[թիւն]ը լսելու մեր ամէնէն հոյա[կապ] բերթողի մասին։

Մուտքը ազատ է։

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Նա[հան]գային Հայրենակցական Միու[թեան] Մարսէյլի Մասնաճիւղին վիճակ[ախա]ղէն շահած են հետեւեալ թիւերը 379, 431, 465, 487, 405։ Պարգ[եւները] ստանալու համար դիմել Վար[չու]թեան, 11 impasse Abovian, [...] ւէյլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարզուանցի Իսկուհի Եա[...] եան կը փնտռէ իր զաւակը Գր[...] Եանըգեան որ Իզմիրի կոտո[րածէն] անհետացած է եւ լուր չկայ [...] Իր մասին ստոյգ լուր [...] 250 ֆրանք եւ մէկ տարեկան [...] ռաջ» նուէր։ Իմացնել, Տիկին [...] հի Եանըգեանի, 60 Rue Bouffier [...] lence, (Drôme), France։

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garib[aldi]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1676 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 5 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3647

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶԱՐԱՇՈՒՔ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸՆ ԱԼ ԱՅՍ

Վերջերս հրատարակեցինք շարք մը լուրեր, որոնք սովորական հանգամանք չունին :

Խ. Միութիւնը փոխադարձաբար միայն մէկ ընդհ. հիւպատոս պահելու վճիռ մը արձակելով, պահանջեց որ պետութիւնները ջնջեն աւելորդ հիւպատոսութիւնները: Եւ առաջին քայլը ինք առաւ, սկսելով Լոնտոնէն:

Ամէնքն ալ համակերպեցան այս կարգադրութեան, միայն թէ Մեծն Բրիտանիա, որուն ընդհ. հիւպատոսութիւնը կը գտնուէր Լէնինկրատ (նախկին Փեթերսպուրկ կամ Փեթրոկրատ); ջնջեց Մոսկուայի դեսպանատան հիւպատոսական բաժինը, եւ որոշեց պահել առաջինը, ինչ որ տհաճութիւն պատճառեց խորհրդային իշխանութեան:

Համակերպողներուն մէջ է նաեւ զինակից Թուրքիան, որ փակելով Երեւանի, Լէնինկրատի, Բագուի եւ Օտէսայի հիւպատոսարանները, պիտի պահէ միայն Պաթումի հիւպատոսութիւնը: Փոխադարձաբար, Մոսկուան ալ փակելով Կարսի, Տրապիզոնի, Իզմիրի եւ Մերսինի հիւպատոսարանները, կը պահէ միայն Պոլսոյ ընդհ. հիւպատոսութիւնը :

Միմիայն պիտի ըլլար տնտեսական - խնայողական պատճառներու վերագրել այս տնօրինութիւնը: Ամէն բանէ առաջ քաղաքական, մինչեւ անգամ զինուորական հանգամանք ունի այս որոշումը :

Տարիներէ իվեր, լրտեսութեան բոյն կը համարուին օտար հաստատութիւնները, ինչպէս կառավարութեան կողմէ վարձուած օտար մասնագէտները:

Վերջին մէկուկէս տարուան դղրդագին դատավարութեանց ընթացքին, յաճախ յիշուեցան կարգ մը պետութիւններ եւ անոնց գործակալները, ընդհանրապէս վերապահելով անունները, իբրեւ մեղսակից ներքին դաւադիրներու գործունէութեան :

Ամէնէն սովորական պարագաներուն մէջ անգամ, եւ յետին հանրապետութեան եւ ինքնավար շրջանի մը վարիչները դատուած եւ մահուան դատապարտուած ատեն, ամբաստանագիրը միշտ կը յիշեցնէր այս պարագան, իսկ մամուլն ալ կը լրացնէր պակասը:

Գերագոյն Խորհուրդի յունուար 19ի նիստին մէջ, վարչապետ Մոլոթով իրացնելով կարգ մը օտար պետութեանց, նոյնիսկ Ֆրանսայի դէմ եղած քննադատութիւնները, յայտարարեց ·

— «Ճիշդ է որ կարգ մը հիւպատոսներ հակախորհրդային անթոյլատրելի արարքներ կը կատարէին եւ լրտեսութիւն կ'ընէին : Արդէն կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են: Փակուած են Նովոռոսիսկի եւ Օտէսայի ճափոնական, խարքովի, Թբիլիսիի (Թիֆլիս), լեհական, խարքովի, Լէնինկրատի, Թբիլիսիի, Վլատիվոսթոքի եւ Օտէսայի գերմանական հիւպատոսարանները: Արտաքին գործավարութիւնը պիտի շարունակէ ձեռք առնել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները »:

Բացատրեցինք այդ միջոցներուն գլխաւորը,— մէկ հիւպատոս իւրաքանչիւր երկրէ: Եւ փոխադարձաբար: Ուրիշ պայման մըն ալ այն է որ օտար հիւպատոսութիւնը գտնուի մայրաքաղաքը՝ Մոսկուա: Ամէն պարագայի մէջ, ոչ Լէնինկրատ, որ ամրացեալ քաղաք մը պիտի վերածուի, համաձայն իրազեկ Թղթակիցներու տեղեկութեանց :

Եթէ հաւատանք Լոնտոնի թերթերուն, բրիտանական կառավարութիւնը կրնայ իր կարգին վճռական միջոցներու դիմել, երբ խորհրդային իշխանութիւնը պնդէ որ ընդհ. հիւպատոսութիւնը հաստատուի Մոսկուայի, եւ ոչ թէ նախկին մայրաքաղաքին մէջ:

Այսպէս կամ այնպէս, անվիճելի է որ Խ. Միութիւնը հետզհետէ աւելի կը սեղմէ օղակները, կարելի եղածին չափ զատ մնալու համար օտար աչքերէ եւ ականջներէ :

Վերջին երկու տարուան ընթացքին բազմաթիւ օտարականներ հեռացան Խ. Միութենէն, անտանելի գտնելով պայմանները: Ատեն մը «Տորգսին»ն էր որ դիւրութիւններ կ'ընծայէր· յետոյ «Ինթուրիստ»ը: Առաջինը լուծուեցաւ, երկրորդն ալ եթէ ոչ լուծուած, բոլորովին ձեւափոխուած է:

Միւս կողմէ, կեանքը անտանելի դարձաւ ինչպէս օտար մասնագէտներուն, նոյնպէս Թղթակիցներուն համար, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով :

Կառավարութիւնը ոչ միայն օրէ օր կը խստացնէր հսկողութիւնը, այլեւ նոր սահմանափակումներ կը հաստատէր, քաղաքէ քաղաք տեղափոխուելու համար: Մնաց որ, արդէն շատ քիչ թերթեր կրնան Թղթակից պահել, եւ եղածն ալ ամփոփուած է Մոսկուայի մէջ, միշտ աչքի տակ, եւ ենթակայ՝ մէկ օրէն միւսը արտաքսուելու :

Այժմ հիւպատոսութիւններն ալ կրճատելով եւ «հաւասարութեան» հիման վրայ դնելով—մէկով մէկ— Խ. Միութիւնը օտար աչքերէ հեռու կը պահէ իր անծայրածիր տափաստաններն ու «հանրապետութիւնները»:

Զարմաշուք երեւոյթ մըն ալ այս, քանի որ ոչ միայն անվստահութիւն կը նշանակէ, այլեւ տեսակ մը արհամարհանք՝ արտաքին աշխարհին հանդէպ:

Երկուքն ալ բացատրութեան չեն կարօտիր :

Զինական պարիսպ մը քաշելով Խ. Միութեան եւ արտասահմանի միջեւ, Մոսկուա կ'ուզէ կարելի եղածին չափ ծածկել, պարտկել ներքին անցուդարձը: Միեւնոյն ատեն, անտեսանելի դարձնել իր մարտական պատրաստութիւնները, որոնց մասին արտաքին աշխարհը շատ քիչ բան գիտէ, իրականին մէջ :

Առանձնապէս Կովկասի մասին խօսելով, այս նոր տնօրինութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Մոսկուա իր դրացիներուն անգամ չի վստահիր, գլուխն ըլլալով զինակից Թուրքիան ···

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առժամեայ դադար մը, եւ ապա՛ . .

«Թան »ի Մոսկուայի Թղթակիցը բացատրելով Կեդր. Կոմիտէի վերջին հրահանգին իմաստը եւ «մաքրագործում»ներու առթիւ երեւան հանուած խայտառակութիւնները, կ'եզրակացնէ .—

Յունուար 19ի հրամանագիրը կը նախատեսէ շարք մը տնօրինութիւններ որոնք սահմանուած են կուսակցութիւնը պաշտպանելու յանձնարարութեանց եւ չեղումներուն կրկնութեան դէմ: Եթէ շատ ուշ չէ, անմեղ զոհերը պիտի վերստանան իրենց իրաւունքները: Հրամանագրին տրամադրութեամբ, վտարեալներու վերաքննութեան խնդրագիրները պէտք է քննուին երեք ամսուան ընթացքին, եւ, սպասելով կուսակցութեան գերագոյն մարմիններու որոշման, համայնավարները պիտի չհանուին իրենց պաշտօններէն: Զսպումի զօրաւոր գործողութիւն մըն է որ կը կատարուի մաքրագործումի քաղաքականութեան մէջ: Աչքի առջեւ ունենալով անոր տուած արդիւնքները, սկսած են չոգի պարպել :

Կեդր. Կոմիտէին հրամանագիրը կը յիշեցնէ 1930 մարտի յօդուածը, «Մեր յաջողութիւնները գլխու պտոյտ պատճառեցին մեզի», որով Ստալին կը դատապարտէր հողագործութեան համայնացման առթիւ գործուած «քէլլէկէօ-զութիւնները» եւ անոնց պատասխանատուութիւնը կը ձգէր կեդրոնական իշխանութեան տեղական գործակալներուն վրայ: Նահանջը, որ անհրաժեշտ դարձած էր գիւղերու մէջ, կատարուեցաւ ճկուն եւ ճարպիկ եղանակով մը: Յօդուածը, «Յաջողութեան գլխապտոյտը», տարածուեցաւ միլիոնաւոր օրինակներով եւ մեծ ժողովրդականութիւն գտաւ գիւղացիներուն մէջ:

Նոյնպէս այսօր յունուար 19ի հրամանագիրը սփոփանք պատճառեց կուսակցութեան շրջանակներուն եւ ժողովուրդին մէջ, որ միշտ կը կրէ վերին խաւերու պայքարներուն հակահարուածը :

Բայց, ինչպէս որ, քանի մը ամսուան թուլացումէ վերջը, հողագործական համայնացումը (կոլխոզ) յառաջ տարուեցաւ, կարելի է մտածել թէ աւելի կամ նուազ երկար դադարէ մը վերջ, մաքրագործումը յառաջ պիտի տարուի, անշուշտ նոր մեթոտներով :

Գերմանիոյ ներքին խնդիրը

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ գրոյց կը շրջի թէ կարգ մը գերման բարձրաստիճան անձեր Լոնտոն պիտի այցելեն մօտերս, խորհրդակցելու համար անգլիական կառավարութեան հետ: Կ'ըսուի թէ այցելուներէն մէկը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ դատական նախարարը :

Պերլինի անգլիական դեսպանը Լոնտոն գնաց քանի մը օր առաջ, արտաքին նախարարութեան հրաւէրով: Կը կարծուի թէ այս այցելութիւնը կապ ունի գերման պատուիրակներու յառաջիկայ այցելութեան հետ: Դեսպանը երկար տեսակցութիւն մըն ունեցաւ արտաքին նախարարին հետ, որ յետոյ խորհրդակցեցաւ վարչապետին հետ եւ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ թագաւորին կողմէ: Կը հաւաստեն թէ անգլեւ-գերման խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթերէն մէկը պիտի ըլլայ միջազգային օդանաւային դաշինքի մը կնքումը :

*** Մարաջախտ Պլոմպէրկ, Գերմանիոյ պատերազմական նախարարը, որ այժմ իր մեղրալուսինը կ'անցընէ 29 տարեկան կնոջը հետ, արդէն ներկայացուցած է իր հրաժարականը, կարճ կապելու համար բսի - բսաները: Պերլինէն կը հեռագրեն թէ հրաժարած է կամ պիտի հրաժարի նաեւ բանակին ընդհ. հրամանատարը, Զօր. Ֆոնֆրիչ, որ վերջերս արձակուրդ ստացաւ «առողջական պատճառներով»: Զօր. Ֆրիչ, որ 57 տարեկան է (Պլոմպէրկ՝ 69), թէեւ հակառակ չէ հիթլէրական կարգուսարքին, բայց կ'ուզէ որ բանակը հեռու մնայ կուսակցական ազդեցութիւններէ: Ըլլալով պաշտպանեալը Պլոմպէրկի, անշուշտ իր դիրքն ալ խախտած է այժմ :

Լուրջ դժուարութիւններ կան, երկու զօրավարներուն յաջորդները նշանակելու համար: Կ'ըսուի թէ պատերազմական նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ Զօր. Կէօրինկ, իսկ բանակին հրամանատարութիւնը՝ Զօր. Վալթէր Ֆոն Ռայխընաու, Միւնիխի զօրաբանակին հրամանատարը :

Հիթլէր անձամբ ներկայ եղած ըլլալով մարաջախտ Պլոմպէրկի ամուսնութեան, կը կարծուի թէ պատերազմական նախարարը արձակուրդ պիտի ստանայ մինչեւ սեպտեմբեր, երբ կը լրանայ տարիքի սահմանը (60), հանգստեան կոչուելու համար :

Լրտեսական դատ մը Լոնտոնի մէջ

Այս միջոցին Լոնտոնի մէջ կը դատուին չորս Անգլիացիներ որոնք ամբաստանուած են թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ օտար պետութեան մը : Ամբաստանեալները, որոնց երեքը պաշտօնեաներ են Ուլվիչի նաւարան - զինագործարանին մէջ, իսկ մէկը — պետը — ժամանակին ծառայած է այնտեղ, հսկողութեան տակ են 1931էն ի վեր, երիտասարդ եւ գեղանի օրիորդի մը միջոցաւ: Այս փափուկ եւ վտանգաւոր պաշտօնը իրեն յանձնուած էր Անգլիոյ գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ :

Դատավարութեան առաջին օրն իսկ, օրիորդը շնդալից յայտնութիւններ ըրաւ, պնդելով թէ խումբին պետը պատրաստ էր դաւաճանելու իր հայրենիքին, փոխան դրամի: Ան եւ միւս ամբաստանեալները կը լուսանկարէին ազգ. պաշտպանութեան գաղտնի յատակագիծներ: Գլխաւոր լրտեսին հետ ծանօթանալու համար, օրիորդը ինքզինքը անգամ ներկայացուցած էր Խորհրդային Միութեան Բարեկամներու ընկերութեան եւ շատ չանցած մտերմանալով, տեղաւորուած՝ յարկաբաժնի մը մէջ որուն վարձքը ան կը վճարէր: Այս յարկաբաժնին մէջ կ'ընդունուէին այցելուներ, որոնց գոնէ մէկը իբրեւ սպայ ծառայած էր կարմիր բանակին մէջ: Ատեն մը վերջը, օրիորդը տեսնելով որ այցելուները ա՛լ չեն երեւար, հարցուց ամբաստանեալին թէ մեկնա՞ծ են երկրէն: «Այո», պատասխանեց լրտեսապետը, Մոսկուա գացին »:

Դատաւորը մերժեց առժամապէս արձակել ամբաստանեալները, թէեւ ու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՐՊԵՏ ԳՈՂԸ···

Եթէ բոլորովին թրքական ալ չըլլայ այս առածը, այնքան թրքացած է որ, ամէն բանէ առաջ թրքավարին կը յիշէցնէ :

Ահա վերջին փաստը.— Ապէտին Տավէր, «Ճումհուրիյէթ»ի խմբագրական քարտուղարը, աղի - լեղի տողեր կը սահեցնէ, նո՛ր իմացած ըլլալով որ կիլիկիոյ կաթողիկոսները կը կոչուին « Տանն կիլիկիոյ»:

Քարը արձակուած է ոչ միայն հայկական գլուխներու — մէկը՝ կաթողիկոս կիլիկիոյ, միւսը՝ կաթողիկոս - պատրիարք,— այլեւ Ֆրանսայի դէմ, որ թո՛յլ կուտայ գործածել այս երկու պատմական տիտղոսները, Պէյրութի մէջ :

— Կիլիկիան Ատանայի ուրիշ մէկ անունն է, եթէ շատ կը սիրեն, թող հոն գան նստին :

Եւ կամ.

— Պատրիարքները թող իրենց ըլլան, անունները մեզի վերադարձնեն : (Տես Գ. էջ, «Կողոպտուած Անուններ»):

Կ'ըմբռնէ՞ք լրբութիւնը:

Իրենք անխնայ յափշտակած, կողոպտած են ամբողջ հայկական հողամասեր, եւ հարստութիւններ շարժուն թէ անշարժ, «լքեա՛լ»:

Կողոպտած, սպանած եւ ծաղկաստանները գերեզմաններու վերածած են :

Բայց, շատ կը տեսնեն, եթէ մենք ալ պատմական անունի մը յիշատակը պահած ըլլանք ···

Ես ոչ կը զարմանամ, ոչ ալ կը բարկանամ այս երեւոյթին առջեւ:

Ապէտին Տավէր հաւատարիմ ժառանգորդն է իր պապերուն եւ հայրերուն, օսմանեան կոչուին թէ քէմալական :

Դարեր առաջ, «գըլընըմըմ հազզը» պոռալով, անոնք իրենց արիւնաթաթախ դունչը երկարեցին Վիէննա, մինչեւ որ բուն տէրն եկաւ տիրացաւ իր ժառանգութեան :

Տակաւին 50 — 100 տարի առաջ, նոյն «գըլըճ»ն էր որ կը կառավարէր — կը վառէր ու կը տրորէր — Ռումանիան, Պուլկարիան, Յունաստանը եւ ուրիշ յափշտակուած երկիրներ:

Ոտքի ելան տէրերը, ընդմիշտ քշեցին աւարառուն, եւ այսօր Թուրքիան պատիւ կը սեպէ բարեկամութեան դաշինքներ, մինչեւ անգամ զինակցութիւն կնքել երէկուան «րայա»ներուն հետ :

Ու վերջապէս, դեռ քանի տարի առաջ, նորէն «գըլըճ»ն էր որ ահուսարսափ կը տարածէր Րումէլիէն մինչեւ Արաբիա, Սուրիոյ, Լիբանանի, Պաղեստինի եւ Իրաքի մէջ: Իսկ այսօր··

Այսպէ՛ս է Թուրքը.—կը յափշտակէ ուրիշին հողը, չուզեր լսել իրաւունքի եւ արդարութեան ձայնը, եւ միշտ ալ արեան մէջ կը խեղդէ զայն, մինչեւ որ կամ տէրը ուժ ստանայ եւ խլէ իր բերէ զինքը, եւ կամ աւելի հզօր պետութիւն մը գաղթավայրի վերածէ ոչ իրեն, ոչ ալ Թուրքին պատկանող տարածութիւններ :

Անշուշտ մեզի համար ալ չուշանար այդ օրը :

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ԱԽՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Աստուր Վարդանեան, Մարսէյլ,	80
Փետր. 1ի գումարը	2957
Ընդհ. գումար՝	3037

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խ. Միութեան Անաստուածներու Միութեան համագումարը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, երեքշաբթի օր, առաջին անգամ ըլլալով հինգ տարիէ ի վեր: Առաջին տարիներուն, Անաստուածներու Միութիւնը, որուն նախագահն է հին բոլշեւիկ մը, Եարոսլաւսկի, կը պահանջէր անմիջապէս փակել բոլոր եկեղեցիները: Այժմ աւելի նուրբ մեթոտներու կը հետեւի: Եկեղեցիներ կը քանդուին «փողոցները լայնցնելու» կամ նոր շէնքի մը տեղ բանալու համար :

Շարունակելով հանդերձ իր հակակրօնական ուժգին քարոզութիւնը, համաձայն Ստալինեան սահմանադրութեամբ հաստատուած իրաւունքին, Անաստուածներու Միութիւնը այժմ ռուս օրթոտոքս, հռոմէական կաթոլիկ, լուտերական, մկրտչական, հրէական, հայկական եւն. կղերինվրայ կը յարձակի ոչ միայն իբրեւ քրիստոնեաներ կամ Հրեաներ, այլեւ իբրեւ «ֆաշական լրտեսներ եւ ահաբեկիչներ՝ տէրտէրի տարազով »:

Մահափորձ մը Սոֆիայի մէջ

Հինգշաբթի առտու դժոխային մեքենայ մը պայթեցաւ Սոֆիա, սենեակի մը մէջ ուր կը բնակէր հակաբոլշեւիկ «Կոլոս Ռոսիա» թերթին տնօրէնը, Կոլէնեւիչ: Իբրեւ հետեւանք սպաննուեցաւ Միխայլովիչ անուն Ռուս մը, իսկ թերթին տնօրէնը, կինը եւ տղան վիրաւորուեցան: Դեռ չէ պարզուած գաղտնիքը: Կոլէնեւիչ սպիտակ Ռուսերու շրջանակին մէջ ծանօթ էր իր հակախորհրդային գործունէութեամբ :

*** Նոր տեղեկութեանց համաձայն, թերթին խմբագիրը 1935ին փախած էր Խ. Միութենէն, իր եղբօրը հետ, իսկ տիկինը՝ աւելի առաջ: Տիկինը եղած է «Ինթուրիստ»ի պաշտօնեայ Մոսկուայի մէջ, իսկ ամուսինը՝ մարզական խմբագիր: Երկուքն ալ մօտէն խառնուած են խորհրդային կեանքին : Ասկէ զատ, ամուսինը աքսորուած էր, այնպէս որ շատ բաներ գիտէ Սպիտակ ծովու ջրանցքի թիարաններու մասին: Իրենց փախուստէն վերջը, այր եւ կին գիրքերով հրապարակ հանած էին ահաւոր յայտնութիւններ որոնք մեծ տպաւորութիւն ձգեցին աշխարհի մէջ :

Ֆրանսա եւ Անգլիա կը համաձայնին անծանօթ սուզանաւերը ընկղմելու

Իբրեւ արդիւնք Լոնտոնի մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց, ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները որոշեցին վճռական միջոցներ ձեռք առնել, զօրացնելու համար հսկողութիւնը՝ Միջերկրականի մէջ: Երկու պետութեանց մարտանաւերը այսուհետեւ առանց ազդարարութեան պիտի յարձակին եւ ի հարկին պիտի ընկղմեն որ եւ է սուզանաւ որ կ'երեւայ սպանիական ջուրերէն դուրս, ծովուն երեսն ըլլայ թէ տակը: Խորհրդակցութեանց կը մասնակցէր նաեւ Իտալիա, բայց վերապահեց իր պատասխանը: Անգլիա եւ Ֆրանսա նոր մարտանաւեր ղրկեցին իրենց յատկացուած շրջանակներուն մէջ:

Բանակցութիւնները կը շարունակուին նոյն պետութեանց միջեւ, միջամտելու եւ դադրեցնելու համար Սպանիոյ ազատ քաղաքներուն ռմբակոծութիւնը, որուն զոհ կ'երթան անմեղ բնակիչներ, մանաւանդ կիներ եւ մանուկներ: Իտալիա եւ Գերմանիա այս հարցին մէջ ալ վերապահ դիրք բռնած են, կասկածելով թէ ձեռնարկը ուղղուած է Զօր. Ֆրանքոյի դէմ, ինչպէս որ սուզանաւերու գործունէութիւնը կը վերագրեն կարմիրներուն :

ԹՈՒՐՔԸ ԱՆԿԷ ԱՆՑԱՒ (ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ)

Քիւրտերը արիական ցեղէ են, ինչպէս մենք, եւ իրանեան ժողովուրդներու ճիւղին կը պատկանին: Հայածանօթ գերման գիտուն Տօքթ. Փօլ Ռօրպախ անոնց ընդհանուր թիւը երկուքուկէս միլիոն կը հաշուէ: Ինչ որ մօտաւորապէս կը համապատասխանէ հայութեան ներկայ քանակին: Անոնցմէ 750,000ը կը բնակին Իրաք, որուն 3 միլիոն բնակչութեան քառորդը կը կազմեն:

Քիւրտերը բաժնուած են Թուրքիոյ, Ռուսիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ: Անոնք կը համարուին իսլամ, (սիւննի) ինչպէս Թուրքերը: Իրաք եւ Պարսիկները (շիի) են, սրբավայր ունենալով Քէրպէլա քաղաքը Իրաքի մէջ: Քիւրտը ճանչցողը գիտէ սակայն որ անոնց իսլամութիւնը անուանական է: Ոչ մէկ զուտ քրտաբնակ վայրի մէջ մզկիթ տեսած չեմ ես: Քիւրտը կը պաշտէ բնութիւնը: Իր լեռները, լիճերը, չիտակ բուսած բարձր ու գեղեցիկ ծառերը: Իսլամութիւնը իր մէջ երեւան կուգայ այն ատեն միայն երբ քաղաք փոխադրուի, թրքական շրջանակի մէջ, ուր իր լեռնցիի մաքուր բարքերը կ'աղարտին ու շուտով կը թրքանայ: Հակառակը մերինին՝ որ Թուրքերուն մէջ դարեր դիմացանք, հալելու համար Եւրոպայի աղբանոցներէն ներս: Կը թրքանայ, որովհետեւ անգիր գրականութիւն եւ երաժշտութիւն ունի թէեւ, ինքնատիպ ու գեղեցիկ, ծնած ու ծաղկած քիւրտ հոգիէն եւ անոր մաքուր արտայայտութիւնը,— բայց գիրքը կը պակսի իրեն: Քիւրտը զուրկ մշակոյթէ, այդ տեսակէտով իրմէ բարձր Թուրքին քով փոխադրուելով կուլ կ'երթայ: Երբ Քիւրտը կարդալ սորվիլ ուզէ, սորվածը Թուրքերէն է: Գրածը Թուրքերէն: Իր լեզուն գրելու համար գիր չունի: Քիւրտ մտաւորականներ բացառիկ պարագաներու տակ միայն հայերէն գրել կարդալ կը սորվին:

Մենք Հայերս գիտենք հասարակ Ա, Բ, Գ, ին նշանակութիւնը, որուն բարիքներուն մէջ կը լողանք 15 դարէ ի վեր, պանծացնելով անոր երանաշնորհ հեղինակը: Գիրն էր որ մեր ցեղը քաղաքական անկախութեան վախճանին՝ դրաւ հոգեկան անկախութեան գետնին վրայ: Անոր կը պարտինք մեր գոյութիւնը դարերու փոթորիկներուն մէջէն: Դեռ աւելին: Սկսած մեծ գերման ազգէն, բազմաթիւ եւրոպական պետութիւններ օրուան այս ժամուն կը ճգնին եկեղեցին ազգայնացնել, բան մը որ մեր Պապ արքան գլուխ հանեց Դ. դարուն:

Այս տեսակէտով պէտք է օրհնութիւն մը նկատել նախնական Քիւրտին համար բնակութիւնը հոծ ու ամփոփ, զուտ քիւրտ զանգուածներով աշիրէթներու մէջ, արգաւանդ եւ անկապտելի լեռներուն գիրկը: Այս մեկուսացումով ան իր փիզիքականն ալ մաքուր եւ անխառն պահած է: Բարձրահասակ ու թիկնեղ, կապուտաչուի, շիկահեր եւ շիկամօրուս, այս գիծերը իրենց ցեղին տիրապետող յատկանիշներն են: Թէեւ սեւեր ալ չեն պակսիր, ինչպէս Իրաքի Քիւրտերը, որոնց ասորեստանեան-սեմական դրոշմ կը վերագրուի, (կարօտ ուսումնասիրութեան):

Անոնք կ'ապրին խաշնարածութեամբ, անասնաբուծութեամբ եւ հողագործութեամբ, որ երկրորդական գծի վրայ կ'իյնայ: Ամառը՝ լերան արօտներու գիրկը: Ձմեռը՝ լեռնադաշտերու գիւղերը: Արօտին համեմատ տեղափոխուելով: Քիւրտը կը դարձնէ իր ջաղացքը: Կը հիւսէ գունագեղ ու խտտուտիկ գուլպան, ձեռնոցը եւ ճերմակ բուրդէ շալվարը: Երկանիւ կառքին ու բալխիրին կը լծէ իր եզը, կը սիրէ լաւ հագուիլ: Կը պաշտէ զէնքը եւ թեթեւոտն ձիոյգը:

Ասպետական եւ մեծապէս հիւրասէր, իր տան լաւագոյն մասը, օտան, իր ամէնէն նոր ու մաքուր անկողինը, ամէնէն ընտիր եւ ազնիւ ուտեստները կը պահէ հիւրին (միրվան): Ով որ մեծ է եւ անուանի, այնքան կը պատուէ հիւրը,— չափանիշ արժանապատուութեան եւ խանէտանութեան: Իրենց, ինչպէս մեր մէջ գոյութիւն ունէր հիւրին ոտքը լուալու սովորութիւնը, որու մասին կը խօսի նաեւ Հոմերոս: Կը հաւատային նաեւ մեր ժամուն, խաչին ու Աւետարանին: Եւ անդամալոյծ, լուսնոտ եւ ուրիշ հիւանդներ ժամ բերելով վրան Աւետարան կարդալ կուտային, ժամուն ու տէրտէրին, ճիշդ մեզի պէս, դրամ նուիրելով: Շնորհիւ իրենց քաջութեան, անոնք էին նաեւ մեծ մասով Փոքր Ասիոյ վտանգաւոր քառուղիներէն ապրանք եւ ճամբորդ փոխադրողները (քէրվան): Ինծի ծանօթ աշիրէթներն են,— Գարապէլի աշիրէթը, համանուն լերան տակ, Ղանղալի ու Սվազի միջեւ: Զիլթի աշիրէթը, Շապին Գարահիսարի կողքին: Գոչկիրի աշիրէթը, Պէյ Մազըի հովիտներուն մէջ, Տիվրիկի ու Զօրայի միջեւ: Տրիժանի եւ Սարը Չիչէկի աշիրէթները, Տիվրիկէն Ակն ու Արաբկիր գծին վրայ: Եւ Տէրսիմ: Եփրատը կը բաժնէր զայն մեզմէ: Ու հակառակ ատոր, ամէն աշուն մեր լեռները կը թափէին անոնք: Ու կը քշէին հօտ, նախիր ու գրաստ ինչ որ ձեռք անցնէր: Երբեմն հոս հոն հովիւ մը կը սպաննէին, եթէ վրէժխնդրութիւնը պահանջէր: Եւ ուրիշներ պատանդ վերցնելով կը տանէին Տէրսիմ՝ որուն շուրջ չէրեր եւ աւանդութիւններ կային մեր մէջ:

Իրանի, Իրաքի եւ Հայաստանի վերջերորդ մասին, (որ արդի Հայաստանն է) Քիւրտերու վրայէն ոստում մը ընելով, Թուրքիոյ մէջ կը բնաջնջուին եւ կը ձուլուին անոնք: Տամապէս: Զէնքով ու կրունկի տակ, երբ կ'ըմբոստանան, ինչ որ իրենց լեռնականի յատկանիշն է, իբրեւ եղբայր քիւրտ, փաղաքշուելով, երբ զէնքը ինկած է եւ ձուլումի յոյս կայ: Իրականին մէջ գայլի եւ գառնուկի պատմութիւնն է եղածը: Կ'ուզեն կլլել զիրենք, բռնի թէ անուշ լեզուով, Գոնիայի չէօլերը իրենց համար եղան, ինչպէս երբեմն մահասարսուռ Տէր Զօրը մեզի:

Լրագրական պզտիկ լուրերու չարաբաստիկ իմաստը աս է: Մեզ, Հայերուս համար... մասնագէտ ջարդի եւ թրքական մեթոտներու: Հակընդդէմ քաղաքա...կի՛րթ աշխարհին, որ բարձր սաւառնելով թրքական քարոզութեան թեւերուն վրայ, կ'երեւակայէ արդիական, յառաջդէմ, ժողովրդավա՛ր հանրապետութիւն: Աւելի արդիական քան իրենցմէ շատեր: Ուր ահա Հայէն ետք Քիւրտը կը տրորուի լուռ եւ անաղմուկ: Ու բոլոր ազգութիւններու մնացորդները կը կաղապարուին համաթրքութեան ձուլարանին մէջ:

Ընդհանուր պատերազմին կացութիւնը տարբեր էր: Ու զինադադարէն ետք աւելի տարբեր եղաւ: Առաջին շրջանին անոնք ազատ էին, սանձարձակ, ու Թուրքին աջ բազուկը՝ հայ բնաջնջելու մէջ, յարգելով բացառութիւնները, ինչպէս սպարտական Տէրսիմը: Շատ երես առեր էին: Պատերազմի կէսին իսկ Թուրքը անոնց գլխուն պաղ ջուր լեցուց: «Թուրքիան Թուրքերուն» թթու նշանաբանը զիրենք ալ մէջ առաւ: Ու սկսան առաջին հալածանքները, պետերու եւ յայտնի անհատներու դէմ, որոնք մէկը միւսին ետեւէն գլորուեցան: Հոն չէի այլեւս, բայց իմացայ: Եւ անոնց կարգին շատերը բարեկամներէս ու զէնքի ընկերներէս, իրարու ետեւէ թրքական ծուղակը իյնալով ա՛լ չելան: Ոմանք խոշտանգուեցան բանտերու մէջ, ուրիշներ գնդակահարուեցան: Ի՞նչ էր անոնց յանցանքը,— Քի՛ւրտ էին...

Պետերէն ետք կարգը եկաւ ժողովուրդին: Թէեւ առաջնակարգ զինուած, Թուրքն աւելի ուժեղ էր, չունենալով պատերազմ: Ու բոլորովին տարբեր ուժեր ոտքի իրենց դէմ:

Ու այսպէս, մէկը միւսին ետեւէն, համաձայն թրքական սովորոյթին, քրտական ամբողջ աշիրէթներն ինկան Թուրքի օրքին ու ամբոխին կրունկին տակ, մինչեւ Տէրսիմ: Ու թէեւ Սէյիտ Րիզա 1915ին ըսած եղեր է որ «Հայերը պէտք էր այս աղէտը կանխատեսած ըլլային», ինք ալ, հակառակ մեր օրինակին, աչքը բանալով աւելին կանխատեսելու համար, փոխանակ Տէրսիմի անառիկ կողերուն վրայ, իր քաջերուն գլուխը իյնալու, ճօճեցաւ թրքական դաւին տնկած տըմարդի կոտտանիքէն:

Ու առանց պետի, Տէրսիմն ալ... չենք գիտեր: Ինչպէս լուր չունինք Լուսնկայէն: Որովհետեւ մեր հայրենի երկիրը այսօր մեզմէ աւելի հեռու է եւ անմատչելի, քան մոլորակները որ մեր մոլորակին հետ միջոցը կը քերեն: Ու Տէրսիմի սարերուն վրայ, այսօր, ինչպէս բազմաթիւ քիւրտ աշիրէթներու մէջ, գոնէ տեղ տեղ դեռ գնդակը կը սուլէ՞ եւ վառօդը կը մխա՞յ, թէ մարա՛ծ ամէն ուխ, ինչպէս մեր ակութներուն մէջ:

Ըլլալով իրարու դրացի եւ ցեղակից, բախտակից, թրքական վտանգին բերումով, մենք ո՛րքան թեթեւ կամ քիչ նկատած ենք այս պարագան: Անշուշտ կրօնական նախապաշարումի հետեւանքով: Եւ մեր աչքերը յառած հեռաւորին, անմատչելիին, ցնորականին, ամէն ուր որ մարդ երկոտանին խաչ կը պաշտէր հովերէ ու ծովերէ անդին...: Ներելի՞ էր հոս ամչնալ անգամ մը, մեր եւ մեր հայրերու հաշուին: Մինչդեռ Թուրքը, իշածին գայլ, կանուխէն հաշուեր է ամէն բան ու մեզ, երկու փոքրիկ ժողովուրդներս, իրարու դէմ լարեց: Համաձայն հին խօսքին, «բաժնէ որ տիրես»: Մինչդեռ մեր գոյութեան առաջին եւ տարրական պահանջն է եղած իրարու հետ ու Թուրքին դէմ ըլլալ: Բայց աշխարհի երեք մասերուն վրայ արիւնաթաթախ մահիկը տանող Թուրքը, որքան անվեհեր կռուող, նոյնքան վարպետ դիւանագէտ, մեզ երկուքս ալ իրեն դիւրին որսն ըրաւ:

Քիւրտը զգաց իր սխալը այն ատեն միայն, երբ Հայը վերցաւ մէջտեղէն ու ինք Թուրքին դէմ մինակ մնաց: Այն ատեն անդրադարձաւ որ սեփական ձեռքերով իր փոսը փորած էր, ուր ահա կ'իյնայ:

Ու հիմա, Փոքր Ասիոյ վրայ, նորէն, հովե՛ր կը մայեն: Ցորդահոս գետեր իրենց ճապուկ իրանը ոլորելով կը սողան մերթ հանդարտ, մերթ շառաչուն: Ինչպէս դարե՛ր, դարե՛ր առաջ, ուր մեր հոռովելներէն ու ձեր լէլէններէն զատ ուրիշ երգ ու խօսք չէր լսուեր: Գետերուն շառաչը մեզի մահերգ է հիմա ու հովերուն կանչը ողբ: Ոչ մեր վանքերէն կոչնակ կը լսուի, ոչ ձեր գիւղերուն շուրջ ձեր հօտերը կ'արածին:

— «Թուրքը անկէ անցաւ», պիտի ըսէ պատմութիւնը ու լռէ:

Ե. ՔՈՉԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԷՐԻԱՅԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ալճերիոյ հայ գաղութը ունի մօտաւորապէս տասնըհինգ տարուան կեանք, ամփոփուած ինքն իր մէջ: Կան քանի մը ընտանիքներ որոնք հաստատուած են պատերազմէն առաջ, մեծ մասով Քէմախցիներ: Իսկ նորեկներ, հովին հոսանքէն նետուած այս կողմերը բախտ որոնելու, աւելի մարդավարի կեանք մը վարելու: Ցրուած են Ալճերիոյ երեք նահանգներուն մէջ: Գլխաւոր հայաբնակ վայրը կը կոչուի Պլիտա, որ իր օդով, ջուրով մեզի կը յիշեցնէ մեր հայրենի աշխարհը:

Մեր գաղութը համրանքի տեսակէտով այն քանակը չենք ներկայացներ ինչ որ ուրիշ հայաշատ գաղութներ: Պարզ խօսքով, ամբողջ Ալճերիոյ մէջ կրնանք համրել 96 հայ ընտանիք, մօտաւորապէս 400 անհատ, մեծով պզտիկով, հինգ միլիոն ժողովուրդի մէջ: Այս ընտանիքները տեղաւորուած են Ալժէ, Մէզօն-Գարէ, Պլիտա, Աֆրըվիլ, Պօրճ-Պուարիճ, Կոստանդին, Ֆիլիփվիլ, Պօն, Սագարաս, Օրան եւ Պելապէս:

Տնտեսական տեսակէտով առանց վարանելու կրնանք ըսել որ մեծամասնութեամբ ինքնապահ են: Կան ծանօթ առեւտրականներ: Գլխաւոր գործերն են,— սուրճի գործ, նպարավաճառութիւն, ոսկերչութիւն, հագուստեղէն, աղիքի գործ, ճաշարան եւայլն: Ունինք սափրիչ, կօշկակար, շրջուն լուսանկարիչ, մէկ բժիշկ, մէկ փաստաբան, մէկ ապահովագրական գրասենեակ, մէկ դերձակ, քանի մը գրասենեակի պաշտօնեաներ եւայլն: Մերոնք բոլորն ալ իրարու մօտ ըլլալու կը ձգտին եւ իրար հիւրասիրելու հայկական հին բարի սովորութիւնը չէ մոռցուած: Անշուշտ յոռի բարքեր ալ չեն պակսիր:

Ազգային տեսակէտով մեծ ակնկալութիւն մը չենք կրնար ունենալ, նկատի առնելով մեր քանակը եւ ցրուած վիճակը: 1931ին, Ապրիլեան եղեռնի սգահանդէս ունեցանք: Տօնեցինք միայն երեք տարի, որովհետեւ վէճերու դուռ բացուեցաւ,— բարի ու չար նախանձ, եւ կարգ մը մարդիկ, ամէն բանի մէջ տեսան Դաշնակցութիւնը, մինչեւ իսկ պզտիկներու հայերէն սորվեցնելուն մէջ...: Բայց այդ կիրքերն ալ մարած են հիմա: Եւ, ուրիշ գաղութներու նման հոս ալ բարեփոխում մը յառաջ եկած է:

1935ին Մարսէյլի Ազգ. Վարչութիւնը սկսաւ հետաքրքրուիլ մեր գաղութներով, եւ կազմակերպելու փափաքով Եղիշէ քահանայ Մխիթարեանը ղրկեց մինչեւ Մարօք: Խօսելով մեր մասին, հոգեւոր հովիւին աշխատանքը ապարդիւն չեղաւ: Ան շրջեցաւ բոլոր հայաշատ քաղաքները, աշխատանք թափեց իրարու քով բերելու հայրենակիցները եւ Ազգ. Միութիւն մը կազմելու: Եւ բաւական յաջողեցաւ. քիչ մը աւելի արթնութիւն եւ հետաքրքրութիւն ծնաւ դէպի ազգային գործերը: Եւ սակայն ինչ որ կազմուած էր, այնպէս ալ մնաց:

Անցեալ հոկտեմբերին Ալճերիոյ մէջ կրկին բախտը ունեցանք հիւրասիրելու Եղիշէ քահանան, նոյն առաքելութեամբ: Այս անգամ աւելի գործնական առաջադրութեամբ շրջեցաւ ամէն տեղ, գաղութը իրար կապեց համերաշխութեամբ, եւ աւելի օգտակար եղաւ Պլիտայի: Չմոռնամ ըսելու որ Շ. Նարդունիին ներկայութիւնն ալ նպաստեց համերաշխութեան: Հոգեւոր հովիւը շաբաթ մը մնալով ջանաց վերակազմել Ազգ. Միութիւնը: Երեք ամսուան մեր կեանքը ու տիրող համերաշխութիւնը մեզի այն յոյսը կուտան որ այս անգամ ամուր դրուած են հիմերը:

Տարեգլուխի առթիւ նորակազմ վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր կազմակերպելու իր առաջին հանդէս-խնջոյքը, նոր տարին դիմաւորելու ամբողջ գաղութով: Շատ լաւ անցաւ հանդէսը՝ գաղութին բոլոր անդամներու ներկայութեամբ: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան մեծերը, իսկ պզտիկները, այն կրակուբոց Հայորդիները որ մէկ հայերէնը դժուար կ'արտասանէին, տասնըհինգ օրուան մէջ կրցան վառել իրենց հոգին հայկական բոցավառ կայծով: Մարդ կ'ապշի եւ կը հրճուի, տեսնելով այն անուշիկ սեւուլիկ աչքերը որ կը վառեն հոգիդ: Երգենք, Հայորդիներ եւ սորվինք մայրենի լեզուն. հոն է մեր եւ ձեր պատիւը, ազգ մնալու գաղտնիքը...

Հաւաքոյթը ապահովեց կոկիկ գումար մը եւ այս յաջողութենէն քաջալերուած, վարչութիւնը տասը տարուան պայմանաժամով գտած է ընդարձակ սրահ մը, ամսական 250 ֆրանք, սրահ մը որ Փարիզի պէս տեղ մը հրաշք պիտի գործէր, կրնայ ըլլալ մատուռ, դպրոց, հաւաքատեղի եւ թատերասրահ: Կրնայ տեղաւորել հազար հոգիէ աւելի: Կը կարծեմ թէ այս ձեռնարկը իր բարոյական ազդեցութիւնը պիտի ունենայ գաղութին վրայ եւ խօսքը գործի վերածելով պիտի կրնանք նախանձելի դառնալ:

Քիչ մըն ալ երիտասարդութեան մասին: Ինչպէս ամէն տեղ, այս փոքրիկ գաղութին մէջ ալ երիտասարդութիւնն է որ տեղ կը գրաւէ իր համրանքով: Մենք ալ զինուորագրութեան թուղթերը ստացած ենք, մօտ 15 հոգի, մինչեւ 33 տարեկանները: Փետրուար 11ին բժշկական քննութեան կանչուած ենք: Արդէն քանի մը երիտասարդներ, որոնք 20—21ի մէջ են, իրենց նախնական մարզանքներուն կը հետեւին զինուորական մարզարանի միջոցաւ: Ինչ լաւ պիտի ըլլայ եթէ ուրիշ շրջաններ ալ այս օրինակին հետեւին, որպէսզի յառաջիկային ազատ մնան նախնական դժուարութիւններէ:

Ինչ կը վերաբերի մտային պաշարի մասին, բնական է կեդրոնականը կամ համալսարան լրացնողներ չկան, եղածը ինքնիր խելքով կը տապլուի: Անշուշտ ինքնահաւաններ ալ պակաս չեն:

Այս ամէնէն վերջ պարտականութիւն կը սեպեմ քանի մը տող ալ գրել իրերօգնութեան մասին, որ շատ զօրաւոր եղած է մեր գաղութին մէջ: Հակառակ ո եւ է ազգային մարմինի չգոյութեան, բոլոր անոնք որ եկած են ու անցած, առանց խտրութեան վայելած են նիւթական լայն օժանդակութիւն:

Նոր օրէնքները հոս ալ իրենց ազդեցութիւնը ունեցան այնպէս որ հարկ կը զգամ մեր հայրենակիցներուն ուշադրութեանը յանձնել այս պարագան, որպէսզի աւելորդ նեղութիւններ չկրեն այս կողմերը գալու, իրենց անկանոն թուղթերը կարգադրելու յոյսով: Օրէնքը ամէն տեղ ի զօրու է, պարապ թափառումները աւելի վնասակար են ներկայ պայմաններու մէջ:

Մեր շրջանի հայրենակիցներն ալ քիչ մը շրջահայեաց պէտք է ըլլան, երբ այդպիսի խնդիրներ ներկայանան, աշխատելու են տեղին վրայ կարգադրել, փոխանակ այս ու այն շրջանը ղրկելու, ամուլ յոյսեր ներշնչելով դժբախտներուն:

ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ յստակ եւ մելանով:

ԲԱՆՔ ՀԵՑՆԱԿԱՆՔ

Սպառնացող վտանգներ...

Ոչ Ժընեւի ժողովին փլուզումը, ոչ սպառազինութիւններու շոգեկինդ ընթացքը եւ ոչ ալ Հօկի լուծարքի ենթարկուիլը կապ ունին այս վտանգին հետ:

Այս անգամ մտահոգութիւնը կը ծանրանայ հայաբնակ վայրերու քաղաքապետութիւններու ուսին: Հայոց ազգը պահանջատէր է այս առթիւ:

Հանրածանօթ իրողութիւն է որ, հայ ժողովուրդը կը տոչորի իր ազգային պատիւը պահելու եւ իր անունը օտարին ծանօթացնելու տենդով.

Թէեւ ան՝ տօնակատարութիւններով վկայութեան բերաւ հազարաւոր տարիներու իր գոյութիւնը եւ մշակոյթը, բայց ինչ օգուտ որ, սա Եւրոպացիները մոռացկոտ են...

Ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ ետ քայլ կ'ընենք այս ճակատին վրայ:

— Ազգին պատւին համար է, եղբայր, պէտք է ծախսել...

— Ազգին անունը պիտի փայլի բարեկամ, եթէ...

Կան ազգեր եւ ժողովուրդներ, որոնց բառարանին մէջ ազգային պատիւ եւ համակրանք ըսած բառերը մուտք չեն գործած, նոյնիսկ բառարան ալ չունին բայց մեզմէ շատ աւելի յարգ ու պատիւ կը վայելեն:

Եւ արդէն, պատիւ եւ համակրանք ըսուած ապրանքները կը նմանին քըմայքոտ ու չփացած կնոջ, որուն ետեւէն որքան իյնաս, այնքան հեռու կը փախչի:

Ափերով ստակ եւ հեղեղի պէս քըրտինք կը թափենք այս ճամբուն վրայ:

Գետերու պէս արիւն ալ սպառեցինք Արարաներու եւ տարբեր ճակատներու վրայ: Մեր հերոսութիւնները հիացուցին զօրավարներ եւ քաղաքագէտներ մեծ պատերազմին մէջ եւ սակայն կը տեսնենք որ կրկին անծանօթ ենք:

Ամէն բան կ'ընենք «ապրիս, Կիրակոս»ի արժանանալու համար եւ կրկին ձեռնունայն տուն կը դառնանք:

X

— Պ. ատենադպիր, կարդա նախորդ ատենագրութիւնը:

— «Զամուրտադ գիւղի Միութեան վարչութիւնս իր նախորդ նիստին մէջ նկատի առնելով անցեալ եւ նախանցեալ տարիներուն պիւտճէին բացը, որոշեց պարահանդէս մը սարքել այդ բացը գոցելու եւ աւելցածով ալ Նոր Զամուրտադ անունով աւան մը հիմնելու Հայաստանի մէջ:

Պարահանդէսի սրահի կարգադրութիւնը յանձնեց իր անդամներէն Պ. Սօղանեմէզեանի»:

— Ընկերներ, սրահի խնդիրը դժուարին հանգամանք ունի:

Ինչպէս ծանօթ է ձեզի, մեր հանդէսը ուրիշ միութիւններու ու հանդէսներու չի նմանիր, նկատի առնելով մեր գիւղին պատիւը եւ մեր հայրենակիցներուն ճաշակը, մանաւանդ ազգային պատիւը,

Դիմեցի կարգ մը սրահներու տէրերուն որոնք ծանր պայմաններ առաջարկեցին որ մեր պատւոյն հետ խոտոր կը համեմատի: Օրինակ, ապուխտի եւ հում հերձամիսի (չիյ քիւփթէ) մուտքը կ'արգիլեն սրահէն ներս:

Երէկ գտայ ուրիշ սրահ մը, Ռուայեալը, որ երեք հազար կը պահանջէ: Թէեւ գինը յարմար է բայց սրահը պէտք եղածին չափ ներկայանալի չէ: Մուտքի դուռը քիչ մը փոքր գտայ:

— Պ. Ատենապետ, կը բողոքեմ, եթէ Ռուայեալի պէս սրահի մէջ պիտի սարքենք, աւելի լաւ է տուն կենանք, մեր գիւղին եւ ազգին պատիւը վրայ կուտանք:

— Ես ալ կողմնակից չեմ այդ սրահին, գիտէք որ օտար հրաւիրեալներ պիտի ունենանք, ինչպէս օտար թերթերու թղթակիցներ, պէտք է նկատի առնենք Զամուրտադի եւ ազգին արժանապատուութիւնը:

— Այո, ես միայն տասը օտար բարեկամներ ունիմ, որոնք շնորհքով մարդիկ են, աղիւսի գործարանը միասին կ'աշխատինք, նկատի առնենք մեր հայրենիքին ու ազգին պատիւը:

— Ակադեմիայի փողոցը սալ Անպասատօրը կայ, կ'ուզէ՞ք որ երթամ տեսնեմ անգամ մը:

— Մաքո՞ւր սրահ է, քանի՞ հոգի կ'առնէ: Ես ալ անգլիացի եւ իտալացի բարեկամներ ունիմ, որ, գործարանի ընկերներս են, պէտք է հրաւիրել ազգին պատւոյն համար:

— Ընկերներ ժամանակը ուշ է: Յաջորդ նիստի օրակարգն է «սրահի խնդիրը»:

Բոլորս ալ պէտք է աշխատինք այդ ուղղութեամբ, մեր գիւղին եւ ազգին պատիւը կատակ չի վերցներ: Ժողովը փակուած է:

X

— Թըք-Թըք...

— Ո՞վ է, ի՞նչ կ'ուզես...

— Ես եմ, մայրիկ, Արիստակէսը...

— Զուռնը քաշէ, հրէ դուռը, կամաց, ետեւը ջուրի խովան կայ, չթափի:

— Բարեւ մայրիկ:

— Ուֆ Աստծոյ բարին, տղաս: Ա... սեղանին վրայ լուցկի եւ լամպա կայ, վառէ տեսնեմ երեսդ:

— Ո՞ւր է Վարդերեսը:

— Դեռ փաբրիքայէն չեկաւ, աղջիկս ալ գործ տարաւ չուկան: Ես անցած օր վարէն ջուր բերած ատեն ինկայ եւ այսպէս պառկած եմ, ուֆ...

— Անցած ըլլայ մամա: Ի՞նչ կայ Վարդերէսին հարսնիքէն:

— Ջաւակս, այդ գործը ետ մն... տաս շաբաթ, սանկ վայելուչ սալոն չգտանք: Աղջկան կողմէ աղուոր պարղարուն տեղ մը կ'ուզեն: Ի՞նչ ընենք տղաս, ժամանակը այսպէս... յարմարինք պիտի... ահա Վարդերէսը է, եկաւ...

— Բարեւ Արիստակէս, աս ի՞նչ... է բերեր քեզ հոս:

— Ի՞նչ լուր հարսնիքէդ, եկ... լուր առնեմ:

— Չգէ եղբայր, այս քաղաքին... սանկ շնորհքով սալօն մը չկայ,... դրամովը մէջտեղ կը մնայ: Եթէ... տեղ մը գտնեմ, երեք հազարը ա... հանած եմ: Մարդ մէկ անգամ... կարգուի կեանքին մէջ, մանաւ... կը ճանչնաս նշանածիս ընտանիք... տեսած մարդիկ են, ժամանակին... սուն հաւ եւ քսանհինգ բադ ունէին... րենց տան մէջ, իրենց հայրն ալ գի... ղին ժամին բանկալապետը եղած է:

Ատ ալ մէկ կողմ, օտարներ հրա... րելու խնդիր կայ, քովի նպարավա... ճառը եւ հացագործը բացէ ի բ... հասկցուցին որ պիտի գան հարսն... քին, ինչպէս դիմացի սրճարա... կարսօնը՝ Լուին: Ես գիս նկատի... նիմ, ազգային պատուի խնդիր կ... պէտք է բարձր բռնենք զայն օտա... առջեւ...

X

Եթէ այսպէս երթայ, բոլոր հա... բնակ վայրերու քաղաքապետութի... ները շուարումի պիտի մատնուի... յոց դիրքին ու ճաշակին վայել սր... ներ կառուցանելու համար, եւ պի... ստիպուին պիւտճէ պահանջել կե... նի կառավարութենէն:

Կ. ՊԵՏ...

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՆՈՐ ՍԻՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱ...

ՆՈՐ ՍԻՍ, ՊԷՅՐՈՒԹ 18 յունու... — Սիրելի «Յառաջ», վարժար... համար ձեր առած ազնիւ քայլը... մոռանալի եւ ամէն գնահատա... վեր է: Յարգանքով պիտի յիշ... մէն անոնք որ գործի կը լծուին, գաղութին մտաւորական եւ բար... կան կեանքը կերտելու համար:

« Յառաջ »ը կատարեց ու կը... տարէ հայրենաշէն գործ մը:

Դրամապաշտ մթնոլորտը խա... րած է մարդոց ճաշակը եւ տեսա... ները: Դասալիքներ ունինք որոնք... փորձեն արդարացնել իրենց... խուսափը ազգային պարտականութ... ներէ:

Անտարբերներ չեն տեսներ եւ... լսեր արիւնի կապը եւ ցեղին ձա...

Հաւաքեցի մեր աշակերտները... րենց խօսեցայ ձեր առած քայլ... կրթասէր նուիրատուներու... պէտք էր տեսնել մեր դժբախ... հրճուանքը.— Սիրելի՛ տղաք, դանդ պապան Փարիզէն կուգայ ձեզ «Յառաջ» թերթը պիտի դայ»:

Անմեղ, անուշ նայուածքներ... րախութեան արցունքներ շատ... րուն աչքերուն մէջ:

15 Յունուար, շաբաթ գիշեր... կեր Արշակունի Ռափայէլեանի... մէջ, կնքահայրութեամբ ընկեր... ւէն Սթամպուլեանի մկրտու... տեղի ունեցաւ ընկեր Հայկազ... փայէլեանի նորածինին՝ Դիոլ... յի: Խօսեցայ «Յառաջ»ի բացած... ջանակութեան մասին, ստեղծ... խանդավառ մթնոլորտ: Փարիզ... սեցաք ներկաներու հոգիին:... ժամանակի մը մէջ մեր վարժար... համար ձեր բացած հանգանա... թեան համար գոյացաւ 340 ֆ... Ներփակ կը գտնէք նուիրատու... ցանկը:

Գ. Գուտ...

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕ, 1 փետրուար, (Յառաջ).— Անցեալ կիրակի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբը կազմակերպած էր խնճոյք մը Սեբաստացի հերոսին՝ Մուրատի յիշատակին, «Խրիմեան» սրահին մէջ: Ժամը 3ին սրահը լեցուած էր, բայց բազմութիւնը դեռ կուգար,— Դաշնակցական, հընչակեան եւ չէզոք: Նոր եկողներու տեղ տալու համար մեր ընկերները ոտքի կ'ելլէին անմիջապէս: Ժամը 4ին բոլոր ընկերներն ոտքի վրայ էին ու շարժելու տեղ չէր մնացած:

Ներկաներու փափաքին վրայ սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Գ. Բալայեան, որ նախ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»: Ցետոյ բացատրեց հաւաքոյթին նշանակութիւնը: Առաջարկեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը Մուրատի եւ բոլոր այն հերոսներուն որոնք ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ: Պ. Ղազար Դանիէլեան արտասանեց իր ինքնագիր մէկ ոտանաւորը, Մուրատի յիշատակին: Օր. Աստղիկ Միքայէլեան երգեց «Ծիծեռնակ»ը: Օր. Ա. Գըշիկեան գեղեցիկ արտասանութիւն մը ըրաւ, ընկեր Դաւիթ Զօլաքեան երգեց Գէորգ Զավուշի երգը: Ապա խօսք տրուեցաւ ընկեր Լ. Զորմիսեանի (Քաջան) եւ ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեանի (Անուշիկ), որոնք բացատրեցին Մուրատի մեծութեան գաղտնիքը եւ մեր պարտականութիւնները: Եւ ահա խմբերգ մը,— «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»: Ամբողջ սրահը կը թնդար: Խօսելու կարգը եկած էր ընկեր Վ. Իշխանեանի: Ընկերը բնորոշելով սարկացած եւ կրաւորական հայը և Մուրատներով հոգեփոխուած հայը, թելադրեց անվհատ հետեւորդները ըլլալ այն դրօշին, զոր մեզի են յանձնած նախկին սերունդները:

Ընկեր Ե. Սերոբեան արտասանեց Յով. Թումանեանի «Հոգեհանգիստ»ը եւ, ընկերներու փափաքին վրայ Ա. Ահարոնեանի «Մասիս»ը: Խօսեցաւ նաեւ Տիկին Արշալոյս Կարմիրմօրուքեան եւ ըսաւ.— «Հայ կինը դեր է կատարած յեղափոխական գործի մէջ եւ մեծ դեր ունի կատարելիք նաեւ այսօր: Երէկ հայ իգական սեռը կռուի կը մղէր իր եղբայրը, իր ամուսինը անոր վառօդ կը պատրաստէր, իսկ այսօր այս օտար երկնքի տակ պարտականութիւն ունի նոր սերունդը հայ մեծցնելու, որպէսզի եթէ օր մը վերադառնանք հայրենիք, կարենանք ըսել «իմ սիրելի մայրիկս», փոխան «Մօն չէր մաման»ի: Սեղանապետը խօսք տուաւ նաեւ Պ. Լ. Պոլոյեանի որ պատմեց դրուագ մը Մուրատի կեանքէն, իրենց տունին մէջ: Ապա նորէն խմբերգ.— «Վէրքերով լի ջան Ֆէտայի եմ»:

Տիկին Զ. Տէրտէրեան երգեց «Օտար երկիր»: Պ. Արմենակ Փեհլիվանեան երգեց «Սիփան»ը: Պ. Արմենակ Միքայէլեան, որ Մուրատի գործակիցը եղած է Սեբաստիայէն Պաթում, մօտ կէս ժամ խօսելով նկարագրեց այդ արկածալի ճամբորդութիւնը: Մուրատ իրեն հետ ունենալով վեց հոգի, յաջողեցաւ բազմաթիւ կռիւներ մղելէ վերջ, ցամաքի վրայ թէ ծովու վրայ, հասնիլ Պաթում: Նկարագրեց այն կռիւը որու զոհ գնաց հերոս Եղօն: Սրահին մէջ շշուկը դադրած էր ամէն մարդ մտիկ կ'ընէր, լսելու համար թէ Մուրատ ինչպէս պիտի ազատի եւ հասնի մինչեւ Պաթում:

Սիրելի «Յառաջ», հոս տեղն է յիշել որ եթէ Ամերիկացի Լինտպէրկ մը Ատլանտեանը կտրեց օդանաւով եւ հերոսի տիտղոսը ստացաւ, մենք ալ ունեցանք Մուրատը, որ շատ աւելի դժուարին պայմաններով կտրեց Սեբաստիայէն Պաթում ճամբան: Թող անշէջ մնայ Մուրատի եւ Մուրատներու յիշատակը: Տիկին Շ. Ասլանեանի երգէն վերջը, ընկերուհի Ս. Տէր Դաւիթեան խօսք առնելով պատմեց քանի մը դրուագներ եւ ըսաւ թէ Մուրատ չափազանց քնքոյշ սիրտ մը ունէր: Մարդ կը զարմանայ թէ այսպիսի քնքոյշ սիրտ ունեցող մը ինչպէս կրնար կոտորել անթիւ թշնամիներ ...

Ընկեր Հ. Վիչապեան (Անիէս) իր կարգին փառաբանեց յեղափոխական ոգին, բացատրելով Մուրատներու իմաստութիւնը: Խօսեցան նաեւ ընկեր Ս. Օհանեան եւ Պ. Կիտիկեան, դրուագներ պատմելով Մուրատի կեանքէն: Մանաւանդ վերջինը, հին հընչակեան, որ եղած է Մուրատի հետ, ըսաւ թէ Մուրատ բառին իսկական իմաստով հայ էր եւ ռազմիկ հայրենիքի ազատութեան համար, իսկ հիմա մեր երիտասարդները պլօթ խաղալէ եւ նոյնիսկ բախտախաղ խաղալով են զբաղած: «Հայ մայրեր, մենք Մուրատներ կ'ուզենք ձեզմէ, ինչպէս Նափոլէոն դրամ եւ դրամ կ'ըսէր»: Երգեցին տիկին Ա. Թոփալեան, փոքրիկն Վրէժ, արտասանեցին փոքրիկներ Արզումանեան, Օհանեան, Տէրտէրեան, Շահինեան: Միջանկեալ սեղանապետին հրաւէրով բաժակ պարպուեցաւ մեր վեթերան ընկ. Բժ. Տէր Դաւիթեանի կենացը:

Խօսելու կարգը եկած էր Շ. Միսաքեանի, որ անձնական յուշ մը պատմելով Մուրատի կեանքէն, յիշեց անոր մէկ բացագանչութիւնը, ճակատագրական պահու մը.— «Լերան Քիւրտը աւելի խելացի է քան Հայոց կաթողիկոսը»: Եւ ջերմ կոչ մը ուղղեց գործակցութեան, ազգային ճակատի վրայ:

Այս առթիւ յիշեցնելով թէ Մուրատի մահուան քսանամեակը կը լրանայ այս ամառ, առաջարկեց արժանաւոր մեծարանքն ընծայել: «Յառաջ»ն ալ պատրաստ է բացառիկ թիւ մը հրատարակելու:

Վերջին խօսողն եղաւ Ջաւարեան կոմիտէի ներկայացուցիչը, ընկեր Հ. Հանտալեան, որ իր կարգին փառաբանելով Մուրատի յիշատակը, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ընկերներուն եւ հիւրերուն: Մէջ ընդ մէջ երգուեցան ազգային եւ յեղափոխական երգեր: Բոլոր ներկաները կը մասնակցէին խմբերգներու:

*** Ընկեր Ցարութիւն Շիրվանեան Մուրատի նկարներէն 24 հատ նուիրած էր «Մուրատ» խումբին: Բոլորն ալ սպառեցան, ծախուելով մէկ ֆրանքի: Ժամը 7ուկէսն էր, հանդէսը փակուած յայտարարեց ընկեր սեղանապետը, մինչ երիտասարդները խանդավառուած՝ չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն, որ կը թնդար նոր երգերով:

Թղթակից

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ԻՆՉՈ՞Ւ «ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԻԿԻՈՅ»

ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Պոլսոյ Ճիւմհուրիյէթ օրաթերթին խմբագրական քարտուղարը, Ապէտին Տավէր կը գրէ «Կողոպտուած անուններ» խորագրին տակ (29 յունուար).

Սուրիոյ Հայ Կաթոլիկներու պատրիարք Աղաջանեան Ֆրանսա այցելած եւ հանդիսութեամբ դիմաւորուած է: Ֆրանսական թերթերը Աղաջանեանի Կիլիկիոյ պատրիարք ըլլալը կը գրեն, մինչդեռ Աղաջանեան Սուրիոյ Հայ կաթոլիկներու պատրիարքն է:

Միւս կողմէ, Լուսաւորչական Հայերը Սուրիոյ մէջ կաթողիկոս մը ունին եւ անոր «Կիլիկիոյ կաթողիկոս» անունը կուտան: Նախապէս Սիսի մէջ բնակող այս կաթողիկոսը, Ֆրանսացիներուն Ատանայէն քաշուելուն վրայ, Սուրիա ապաստանած ըլլալով հանդերձ, տակաւին ինքզինքը Կիլիկիոյ կաթողիկոս կը նկատէ եւ Ֆրանսացիներու կողմէ ալ այսպէս կը ճանչցուի:

Թէեւ մեզի բաւական տարօրինակ կը թուի թէ աշխարհական Ֆրանսա ի՞նչպէս Սուրիոյ մէջ գտնուած պատրիարքներու, կաթողիկոսներու նման եկեղեցական անձերու հետ այսքան մտերիմ բարեկամ կը դառնայ եւ յաճախ կ'ողջագուրուի անոնց հետ, բայց այսօր այս մասին չէ որ պիտի խօսինք: Մեր ուշադրութիւնը գրաւող եւ մեզ չահագրգռող կէտը ուրիշ է:

Ներկայիս Սուրիա բնակող այս պատրիարքներուն եւ ուրիշներուն համար ինչո՞ւ Կիլիկիոյ հետ կապակցութիւն մը ցոյց կը տրուի:

Ահա մեզի համար անհասկնալի կէտը սաիկա է: Ընդհ. պատերազմի վերջաւորութեան, երբ բանակցութիւններ կ'ըլլային հաշտութեան դաշնագրերու մասին, ինչպէս զօրաւոր աշխարհագրագէտ մեր բարեկամ Լոյտ Ճօրճը որ Սերեզեան կը շփոթէր Կիլիկիոյ հետ, Ֆրանսացիներն ալ պէտք է գիտնան թէ Կիլիկիան Ատանայի եւ իր շրջանին տրուած անունն է. իսկ Ատանան եւ իր շրջանը հարազատօրէն Թրքական հող մըն են եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ կ'իյնան:

Ուրեմն, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Ֆրանսացիները Սուրիոյ Հայ կաթոլիկ պատրիարքին՝ «Կիլիկիոյ պատրիարք» եւ դարձեալ Սուրիոյ նախկին Սիսի կաթողիկոսին ալ «Կիլիկիոյ կաթողիկոս» կ'ըսեն:

Եթէ հոգեւորականները Ատանայի հետ կապ մը ունին, թող հոն նստին, ապա թէ ոչ — քանի որ այլեւս մեր երկիրը թողլով Սուրիա կը բնակին եւ որ եւ է կապ չկայ — պէտք է հրաժարին Ատանայի ուրիշ մէկ անունը՝ Կիլիկիա գործածելէ:

Ճշմարտութիւն մը յայտնած կ'ըլլանք, երբ ըսենք թէ սրտխառնուք պիտի ունենանք երբ հոգեւորականները մեր երկրին վերաբերեալ այս անունները շարունակեն գործածել եւ Ֆրանսացիներն ալ քաղաքական ցոյցի մը բնոյթ ստացող փայլուն ընդունելութիւններ կատարեն:

Այս գործը եղբայրական բաժինով սապէս բաժնենք.— Պատրիարքները թող իրենց ըլլան, անունները մեզի վերադարձնեն:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՇԱՄՈՆ, Յառաջ (յապաղած).— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբին դասախօսական Ա. ժողովը տեղի ունեցաւ իր նորաբաց ակումբին մէջ, 23 յունուար շաբաթ երեկոյ: Դասախօսը, ընկ. Ս. Ընտրիկեան, որ իբրեւ նիւթ ընտրած էր «Հայաստան եւ մենք», ջանք չէր խնայած գրաւորապէս պատրաստելու իր դասախօսութիւնը: Ակնարկ մը նետելով մեր պատմութեան կարկառուն դէմքերուն վրայ, Մեծն Տիգրանէն մինչեւ Տրդատը, Ս. Մեսրոպ, Վարդան Մամիկոնեան, Դաւիթ բէկ եւ այլն եւ խտացնելով անոնց կեանքն ու գործը, կանդ առաւ այսօրուան մեր հայրենիքին վրայ, եւ պարզեց ահաւոր ողբերգութիւնը:

« Այս սրտաճմլիկ տեսարանին առջեւ ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըլլար Դաշնակցութեան դիրքը, բայց եթէ իր խիտ շարքերով իր անհուն ցասումը յայտնել կարմիր բռնակալներու հանդէպ, որոնք քաւութեան նոխազի մը վերածած են Հայաստանը, համաշխարհային յեղափոխութեան սեղանին առջեւ »:

Ապա խօսք տրուեցաւ բոլոր անոնց որ լուսաբանութիւններ կը պահանջէին: Դասախօսը պատասխանեց հաճութեամբ: Քանի մը տարեց ընկերներու մեր մօտաւոր անցեալի մասին տուած տեղեկութիւններէ վերջ, ներկաները խրախուսուած, սկսան կարգով խօսք առնել. բայց ժամանակը ուշ ըլլալով, ո[illegible] նախքան Բ. դասախօսութիւնը՝ կազմակերպել վիճաբանական ժողով մը, հետեւեալ նիւթին վրայ,— « Հայ յեղափոխութիւնը մեր ժողովուրդին չա՞հ ունեցաւ թէ վնաս »:

Կը յուսանք թէ կողմերը անաչառ եւ լրիւ պատրաստութեամբ պիտի փարատեն բաւական սխալ հասկացողութիւններ այս նիւթին մասին: Շնորհաւորելի է «Վարուժան» խումբին այս խիստ օգտաշատ ձեռնարկը:

Սօս - Պարէտ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին սարքած ներկայացումը տեղի ունեցաւ կիրակի կէսօրէն վերջ: Ժամանակէն շատ առաջ Ռ. Ա. կուսակցութեան սրահը լեցուած էր մեծ բազմութեամբ: Ժամը 3.30ին բեմը բացուեցաւ եւ երեւցան 8 — 10 օրիորդներ, որոնք «Եայլա, ջան» երգելով վիճակ կը հանէին: Ցաջորդաբար բեմ կուգան հայդուկներ, կը հսկեն հայ օրիորդներու վրայ, հեռու ժայռերու վրայ կեցած, մինչեւ որ հայ աղջիկներ գիւղը կը վերադառնան: Քիւրտ բէկը Մելիքի աղջկան կը սիրահարի եւ կնութեան կ'ուզէ: Հայ աղջիկները կը միանան, կը խոստանան երեսանց, եւ հարսնիքին պահուն, երբ բէկը անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնէր, Մելիքի աղջկան չմօտեցած, դաշոյնը կը մխուի իր սրտին, եւն.: Շատ հետաքրքրական էր ներկայացումը: Բոլոր դերակատարները յաջող էին: Դերասան Թրադօշ ջանք չէր խնայած, ներկայացման համար: Ներկաները շատ գոհ մնացին, գնահատելով Կ. Խաչուհիներու ջանքերը: Կ'իմանամ, որ ձեռնարկը բաւական հասութաբեր եղած է եւ կլորիկ շահ մը ձգած: Քանի մը տիկիններ կ'ուզեն արձանագրուիլ Կարմիր Խաչին:

Այս առթիւ ինծի կը հաղորդեն թէ Ֆրանսահի մը, որ ամուսնացած է հայ երիտասարդի մը հետ, կ'ուզէ անդամագրուիլ Կ. Խաչին, հայերէնի վարժուելու համար:

Ռ.

ՈՒԹ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25—28)

ԴԱՏԱԽԱԶ.— Կրկնեցէք, ե՞րբ վերջնականապէս ձեւակերպուեցին ձեր հակայեղափոխական հայեացքները:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Հակայեղափոխական - վնասարարական կազմակերպութեան մէջ մտնելու փաստով:

ԴԱՏԱԽԱԶ.— Ուրեմն դուք գիտակցօրէ՞ն մտաք այդ կազմակերպութեան մէջ:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ.— Այո: Այդ կազմակերպութեան մէջ ես գտնում էի իմ պաշտպանութիւնը:

Մեղադրեալ Շաւարշ Տէր Աւագեանի հարցաքննութիւնն աւարտւում է:

Հայկական ԽՍՀ Գերագոյն դատարանի յատուկ կոլեգիայի 3րդ նիստը, որտեղ քննութեան է առնւում Հայկական ԽՍՀ Հողժողկոմատի օրգաններում գիւղատնտեսութեան բնագաւառում գործող հակայեղափոխական աջ - տրոցկիստական, նացիոնալիստական - Դաշնակցական վնասարարական կազմակերպութեան մասնակիցներ Մամիկոնեանի, Ենգիբարեանի եւ միւսների գործը, բացւում է դեկտեմբերի 26ի երեկոյեան մեղադրեալ Քալանթարեանի հարցաքննութեամբ:

ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դատարանի առջեւ է ոխերիմ թըշնամին, մի մարդ, որի համար վնասարարութիւնը, կոլտնտեսութիւնների քայքայումը, անասունների մասսայական անկում կազմակերպելը, կոլտնտեսականների մէջ արհեստականօրէն դժգոհութիւն ստեղծելը պրոֆէսիա է դարձել:

Քալանթարեանին ներգրաւելով հակախորհրդային կազմակերպութեան մէջ տրոցկիստ - դաշնակ Ամատունին գիտէր, թէ ինչ դէմք է նա: Քալանթարեանը երեք անգամ վտարուել է կոմունիստական կուսակցութեան շարքերից: 1934 թուին կուսակցութեան Կիրովականի շրջկոմի քարտուղար եղած ժամանակ նա վտարուել է կուսակցութեան շարքերից՝ տրոցկիստական պրակտիկայի, հացամթերման հարցերում կուսակցութեան գիծը վարկաբեկելու, ինքնաքննադատութիւնը ճնշելու համար:

Պատասխանելով նախագահի հարցերին, Քալանթարեանը դատարանին պատմում է Ամատունու ուղղակի առաջադրանքով Արթիկի շրջանի կոլտնտեսութիւններում իր կատարած վնասարարական աշխատանքի մասին:

— 1936 թուի գարնանը,— ասում է նա,— Ամատունին մի տոմսակով ինձ կանչեց Կենտկոմ: Այդտեղ նա հաղորդեց ինձ վնասարարական կազմակերպութեան գոյութեան մասին, որն իր առջեւ նպատակ էր դրել Խորհրդային Հայաստանի անջատումը Խորհրդային Միութիւնից եւ կապիտալիստական կարգերի վերականգնումը Հայաստանում: Ամատունու առաջարկին՝ մտնելու այդ կազմակերպութեան կազմի մէջ, ես միանգամից հէնց պատասխանեցի համաձայնութեամբ: Այդ ժամանակ էլ հէնց Ամատունին ինձ աշխատանքի ուղարկեց Արթիկի շրջանը որպէս շրջգործկոմի նախագահ: Ամատունին ստոյգ կերպով շարադրեց իմ վնասարարական աշխատանքի պլանը. այն է՝ ամէն կերպ իջեցնել կոլտնտեսութիւնների բերքը, կազմակերպել անասունների անկում, քայքայել կոլտնտեսային շինարարութիւնը:

Գալով շրջան, վնասարար Քալանթարեանը չի յապաղում անմիջապէս ձեռնամուխ լինելու « աշխատանքի »: Իր յատուկ « ուշադրութիւնը » նա կենտրոնացնում է Արթիկի ՄՏ կայանի վրայ: Շուտով Քալանթարեանը հասնում է այն բանին, որ ՄՏ կայանի տնտեսութիւնը սկսում է քայքայել, տրակտորները սկսում են տալ մեծ պարապուրդներ, վարի ու ցանքի ժամկէտները խախտւում են, կոմպայնները դուրս են գալիս շարքից: Դրա արդիւնքները շուտով անդրադարձան կոլտնտեսային բերքի վրայ, որ մեծապէս իջաւ: Բերքը արմատի վրայ կազմում էր հեկտարից մօտ 11 ցենտներ, իսկ ամբարները մտնում էր հազիւ 9.5 ցենտներ:

Հեկտարից մէկ եւ կէս ցենտներ կորուստ — ահա Քալանթարեանի թըշնամական աշխատանքի «արդիւնքը»:

Մոլի յանցագործներին յատուկ ցինիզմով Քալանթարեանը դատարանին պատմում էր, թէ ինչպէս էին ստեղծւելիս այդ կորուստները:

— Մեղադրեալ Ենգիբարեանի համաձայնութեամբ ես շրջանում «գըրոյթ» տուի — հացահատիկը հաւաքել միայն կոմպայններով: Երբ կոմպայնը դուրս է գալիս շարքից, ես, չնայած կոլտնտեսութիւնների վարչութիւնների խնդրանքին, արգիլում էի կոլտնտեսականներին հացահատիկը հնձելը, այն հողամասում, որտեղ անգործ վիճակում կանգնած էր կոմպայնը եւ հատիկները թափւում էին հասկերի միջից:

(Շար.)

(7)

ԽԵՆԹԸ

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

— «Եթէ դուք կը ցանկանաք տեսնել մեր գիւղում մի քանի հիմնարկութիւններ, ասաց նրան տան տէրը,— ես սիրով յանձն կ'առնէի առաջնորդել ձեզ»:

— «Շնորհակալ եմ, պարոն», պատասխանեց Վարդանը:

— «Եթէ միւս անգամ կը պատահի ձեզ անցնել մեր գիւղից, խօսեց տանտիկինը,— մեր դռները միշտ բաց կը լինեն ձեր առջեւ»:

— «Շնորհակալ եմ տիկին», ասաց Վարդանը գլուխ տալով:

— «Եւ մեր տունը չի ձանձրացնի ձեզ», աւելացրեց տանտիկնոջ գեղեցիկ աղջիկը անկեղծ ժպիտով:

— «Շնորհակալ եմ, օրիորդ», ասաց Վարդանը աւելի խոնարհ կերպով գլուխ տալով:

Վարդանը դուրս գալուց յետոյ, այժմ նոր սկսեց զգալ իր նեղուածութիւնը գիւղական ընտանիքի մէջ: Նա գտնում էր իրան որպէս մի բոլորովին վայրենի, որ աւելի կըրթուած հասարակութեան մէջ տանջւում է, թէ ինչո՞ւ ինքը անտաշ եւ անկիրթ մնաց, թէ ինչո՞ւ ինքը չէր կարող այնպէս խօսել, այնպէս դատել, եւ այնպէս պահել իրան որպէս միւսները: Այդ ի՞նչ հրաշք էր: Տանուտէր Խաչօի տունը, անցնելով դարերի բովի միջից, զտուել, մաքրուել եւ կերպարանափոխուել էր, ստեղծելով մի նոր եւ ազնիւ սերունդ:

Վարդան եւ իր հիւրընկալը միասին գնում էին գիւղի փողոցով: Նրանց մօտից անցնում էին մաքուր եւ պարզ կերպով հագնուած շինական կնիկները, իւրաքանչիւրը ձեռքին հիւսելով մի բան, եւ նրանց տղամարդիկը գործաւորի հագուստով: Ոչ մէկը անգործ չէր, ամէն մարդ իր զբաղմունքը ունէր: Զարմանում էր Վարդանը տեսնելով, թէ ո՛րքան փոխուել էր կեանքը, թէ ո՛րքան վայելուչ կերպարանք էր ստացել նա: Առաջուայ դըռեհկական կոշտութիւնները այլեւս չէին երեւում, ամէն տեղ շնչում էր կրթութեան ոգին իր ջերմ, կենսագործող զօրութեամբ: Մի բան որ մընացել էր անփոփոխ, դա էր հայկական խօսքը— լեզուն: Բայց ո՛րքան մաշուել, ո՛րքան կոկուել էր այդ լեզուն, եւ ո՛րքան գեղեցիկ դարձուածքներով այժմ հնչում էր նա հայ մարդու բերանում:

Վարդանը իր հիւրընկալի հետ այժմ գտնւում էր գիւղից դուրս: Դէպի ամէն կողմը, ուր եւ նայում էր Վարդանը, երեւում էին հարուստ ագարակներ, գեղեցիկ այգիներ, լաւ մըշակուած դաշտեր եւ ճոխ արօտամարգեր:

Նրանք անցան մի գործարանի մօտից, որտեղ տախտակներ էին սղոցում: Այստեղ գործում էին գլխաւորապէս մեքենաներ եւ շոգին: Սղոցարանը մատակարարում էր բոլոր գիւղերի եւ մերձակայ քաղաքների համար տախտակներ զանազան ձեւերով եւ զանազան մեծութեամբ:

— «Այդ ո՞ւմն է պատկանում», հարցրեց Վարդանը:

— «Մեր գիւղում, ինչ գործարան որ տեսնելու լինէք՝ առանձին մարդու սեփականութիւն չէ, պատասխանեց նրա հիւրընկալը,— գործարանները այստեղ պատկանում են գիւղական համայնքին, ամէն մի գիւղացի մասն ունի նրանց մէջ: Գերանները ստացւում են մերձակայ անտառներից, որոնք նոյնպէս գիւղացիների սեփականութիւն են:

Նրանք անցան սղոցարանից:

— « Ահա այդ ահագին շինուածքը, ցոյց տուեց Վարդանին հիւրընկալը,— դա պանրագործութեան գործարան է. այստեղ պատրաստւում է մեր գաւառի ամենաընտիր պանիրը. դա նոյնպէս պատկանում է գիւղական համայնքին: Իւրաքանչիւր գիւղացի ներկայացնում է այստեղ իր անասուններից ստացած կաթը, եւ ընդհանուր արդիւնքի բաժանման ժամանակ, նրա համեմատ ստանում է կա՛մ պանիր կա՛մ արծաթ»:

Նրանք գտնւում էին այժմ դաշտում: Հասունացած հունձքը արտերից քաղւում էր, բայց քաղւում էր ոչ թէ գիւղացու մանգաղով կամ գերանդիով,— այստեղ նոյնպէս գործում էր մեքենան, որ մենակ հարիւրաւոր մշակների գործ էր կատարում: Ահա ի՛նչ էր նշանակում հեշտացնել աշխատութիւնը.— այժմ հասկանում էր Վարդանը:

Նրանք անցան մի ահագին շինութեան մօտից, դա աղօրիք էր: Այստեղ նոյնպէս հեշտացրած էր աշխատանքը եւ ջրի փոխարէն գործում էր շոգին: Բազմաթիւ գիւղերի ցորեանը այս հիմնարկութեան մէջ աղացւում էր, եւ մաքուր, ձիւնի պէս սպիտակ ալիւրը վաճառահանւում էր դէպի օտար երկիրներ: Դա նոյնպէս պատկանում էր գիւղական համայնքին:

Բայց մի բան, որ աւելի զարմացնում էր Վարդանին, այդ այն էր, որ բոլոր գիւղացի բանուորները որտեղ եւ հանդիպում էին նրան, աչքի էին ընկնում իրանց համարձակութեամբ, անձնավստահութեամբ եւ ազնուական անվեհերութեամբ: Կարծես, դրանք սնուել եւ մեծացել էին կատարեալ ազատութեան մէջ, կարծես, դրանք երբեք Թուրքի ապտակը չէին կերել, կամ Քրդի նիզակը մի անգամ գոնէ չէր վախեցրել նրանց: Նա տեսնում էր, որ այդ աշխատող բազմութիւնը ընդունակ է հարկը պահանջած ժամանակ. թողնել բահը եւ արօրը, եւ նրանց փոխարէն զէնք կրել, եւ նոյնպէս հմուտ, նոյնպէս յաջողակ կերպով գործածել:

— «Պատերազմի ժամանակ այդ մարդիկը զինուոր են դառնում, ասաց Վարդանի հիւրընկալը,— աշխատանքը մեծ մասամբ դադարում է, եւ այս պատճառով պատերազմը միշտ կործանաբեր հետեւանքներ է ունենում մեր երկրի համար, թէեւ նա ունենում է եւ իր առանձին օգուտները»...

Անցնելով դաշտերից, նրանք դարձեալ մօտեցան գիւղին: Նրանց առջեւ դրած էր մի նոր հիմնարկութիւն: Դա աւելի նման էր այն շէնքերին, որ կառուցուած են լինում օրինակելի ագարակների մէջ:

— «Այդ մեր գիւղատնտեսական դպրոցն է, ասաց Վարդանի հիւրընկալը:— Այն, որ տեսաք առաւօտեան, տարրական ուսումնարան էր»:

Այս ի՞նչ դպրոց էր, այսպիսի դըպրոց Վարդանը երբեք չէր տեսել, թէեւ ինքն էլ մի ժամանակ վարժապետ էր եղել: Նա բովանդակում էր իր մէջ գիւղային տնտեսութեան վերաբերեալ բոլոր պարագայքը:

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

տիկանութիւնը վար դրած է անոնց անցագիրները: Այս առթիւ հետեւեալ խօսքը լսուեցաւ դատարանին մէջ.

— «Այս պարոնները կրնան առանց անցագրի ալ չունել երկրէն: Եւ կայ օտար պետութիւն մը որ դրկարաց պիտի ընդունի զանոնք»:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՂՏՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ գործը հետապնդած ատեն, ոստիկանութիւնը ձեր-բակալեց կոմս մը, Ռոպէռ տը Ժիւռքէ տը լա Սալ, որ ներկայացուցիչն էր սուրճի ծանօթ վաճառատան մը եւ ընդհ. քարտուղարը կոմիտէին հետ կապ-ուած միութեան մը: Այս առթիւ ձախակողմեան թերթերը կը պնդեն թէ Գաղտնի կոմիտէին վարիչները գործօն դեր կատարած են Քլիշիի արիւնահեղութեանց մէջ, իբրեւ գրգռիչ գործակալներ:

Դատական իշխանութիւնը այժմէն միջոցներ կը խորհի, ամբաստանեալ-ներուն դատավարութեան համար: Եղեռնադատ ատեանին դատասրահը ան-բաւական կուգայ այսքան բազմաթիւ կալանաւորներու համար: Դատավարութիւնը ամիսներ պիտի տեւէ: Կարծողներ կան թէ Սորպոնի ամփիթատրոնը կամ Թրոքատէրոյի նորաշէն թատրոնը պիտի յատկացուի:

ՀԻՒՍԻՍ. ԲԵՒԵՌԻ չորս ռուս գիտնականները աւելի ծանր կացութեան մը մատնուած են: Այն ծփուն սառնակոյտը որուն վրայ ապաստանած են, կը պզտիկնայ օրէ օր: Երկու սառնաբեկ նաւեր ճամբայ ելած են արդէն եւ օդա-նաւեր ալ օգնութեան կը փութան: Փրօֆ. Շմիտ քաջալերական հեռագիր մը ուղղեց չորս արկածեալներուն:

ՕՓԵՐԱՅԻ աստղերէն պարուհի մը, Իտա Ռուպինշթայն Բենետիկտեաններու վանքը պիտի քաշուի քանի մը շաբաթ, տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար երեք նոր խաղեր որ կապ ունին վանական կեանքի հետ.— «Ժան տ'Արք խարոյկին վրայ», «Թափառական Աստղը» եւ «Իմաստութեան խնձորը»: Երեք պարախաղերը պիտի ներկայացուին յառաջիկայ մայիսին:

ՍԷՆ ՊԷՐՆԱՌԻ հռչակաւոր ապաստան-վանքը, որ կը գտնուի համանուն կիրճին կատարը, իտալեւզուիցերիական սահմանագլուխին վրայ, եւ ունի 8114 ոտք բարձրութիւն, ծանր վտանգ մը անցուց վերջին օրերս: 37 վանականներ կը բնակին վանքին մէջ, իրենց համբաւաւոր շուներով: Արդ, կիրակի իրիկուն հաստատութիւնը զրկուեցաւ ամէն հաղորդակցութենէ եւ հազիւ կարելի եղաւ վերահաստատել երեքշաբթի օր: Երկու հսկայ ձիւնակոյտեր փոթորիկէն քշուելով եկած զարնուած էին վանքին: Այս առթիւ խորտակուեցան չատ մը պատուհաններ եւ երեք դուռներ: Երկու վանականներ պահ մը ուզեցին դուրս ելլել, բայց շուները թոյլ չտուին: Եւ այս ընդդիմութեան շնորհիւ էր որ ողջ մնացին, որովհետեւ ճիշդ այդ պահուն պատահեցաւ ձիւնակոյտերուն թաւալումը:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ կը կատարուին Սինկափուրի մէջ, մասնակ-ցութեամբ 30 մարտանաւերու եւ 100 օդանաւերու, փետրուար 2էն ի վեր: Ծրագիրը հետեւեալն է.— Թշնամի նաւաբաժին մը, բաղկացած 25 մարտանաւերէ եւ դիրք բռնած՝ Սինկափուրէն 600 մղոն հեռու, կը փորձէ բանի անցնիլ, խորտակելով ամրութիւնները: Կարգ մը մարտանաւեր գործողութեանց կը մասնակցին գիշերը, կամաւոր նաւազներով, որոնք ցերեկուան աշխատանքէն վերջը նաւազ եւ օդաչու կը դառնան:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ժողովին մէջ նորէն հարցապնդումներ եղան խտա-լական անթելով եղած հականգլիական քարոզութեանց առթիւ (արաբերէն): Արտաքին նախարարը պատասխանեց թէ կացութիւնը փոխուած չէ անցեալ դեկտեմբերէն ի վեր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ կուսակցութեան քաղաքական դիւանը ժողով գումարելով, հրահանգներ մշակեց իր երեսփոխաններուն համար, աշխատանքի նոր կանոնագրին քննութեան առթիւ: Ասկէ զատ որոշեց սատակացնել պայքարը, Սպանիոյ սահմանագլուխին վերաբացման համար եւ հաւանութիւն յայտնեց երեսփ. ժողովի ընկերներուն որոնք ընդդիմացած էին երեսփոխաններու թոշակին յաւելման:

ԺԸՆԵՒԻ ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ, որ անհատական ձեռնարկ մըն է, սնանկութիւն հռչակեց, անօթութեան մատնելով մանաւորապէս մսակեր անասունները: Աջ ու ձախ կոչ ուղղուած ըլլալով, Լոնտոնի կենդանիներու պաշտպան ընկերութիւնը 500 զուիցերիական ֆրանք ղրկեց, անմիջական պէտքերու համար: Օգնութիւնը պիտի շարունակուի որքան ատեն որ անհրաժեշտ համարուի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՀԱՅՐԵՆԻՔ,, ԱՄՍԱԳՐԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ

հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

1.— ԱՆԴՐԱՆԻԿ՝ Մեր կամաւորական խմբի կռիւները: 2.— ԵՂ. ՄԷԼԷՔԵԱՆ՝ Հեթանոս Մեղեդիներ: 3.— Ս. ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ՝ Տունի կարօտը: 4.— Կ. ԼՕՔՄԻՒՁԵԱՆ՝ Ի զուր: 5.— ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ՝ Ոսկի Հէքեաթ: 6.— Ս. ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ՝ Հէ՜յ, Մառւի ձոր: 7.— ԱՐԱՔՍԻ ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ Ինքզինքնիս մենք խաբեցինք: 8.— ՎԱՀՐԱՄ ՍՕՖԵԱՆ՝ Իմաստութիւն: 9.— ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ՝ Ուիլեըմ Սարոյեան: 10.— ՀԱՅԿ ՕՀԱՆԵԱՆ՝ 1) Հայրենի տնակ եւ 2) Անվերադարձ: 11.— Ա. ԱՆԱՀԻՏԵԱՆ՝ Նման մոմին դժգոյն բոցին: 12.— ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ՝ Ֆրէտ Հարթման եւ Տասս Բօսթէմ: 13.— Վ. ՍՕՖԵԱՆ՝ 1) Աչուն եւ 2) Ձմեռ: 14.— ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ՝ Միացեալ Նահանգները: 15.— ՍԵԶԱ՝ Շրջապատը: 16.— ԱՐՄԷՆ ՍԵՒԱՆ՝ Բանաստեղծութիւն եւ Հասարակութիւն: 17.— ՎԱՀՐԱՄ ՍՕՖԵԱՆ՝ Համասեռը: 18.— ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ՝ Ցարութիւն փաշա Տատեանի բանակցութիւնները Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ: 19.— ՎԱՐԶԱՀԱՆՑԻ՝ Շամիրամցի Սափէի ողբերգութիւնը: 20.— ԱՐՏ. ԱԲԵՂԵԱՆ՝ Արիս եւ Արովեան: 21.— Ա. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ՝ Դումբաձէ: 22.— Ռ. ՍԵՒԵԱՆ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սկզբնական գործիչները: 23.— ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ Ցուցերը: 24.— ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՔԱԼԱՆԹԱՐ-ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ՝ Նախասիրական Արմենները: 25 և 26. Ա. ԱԹԱՆ՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւններ): 27.—ԴԻՒԱՆ Հ.Յ.ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ՝ Զինուորական երկրորդ (1896 թ.) խորհրդակցութեան արձանագրութիւնը, Ռոստոմի, Մար Շիմոնի, Վազգէնի, Կարնոյ կոմիտէի Նիկոլ Դումանի եւ Տուրբախի նամակները: 28.— Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Գրախօսական Անհէղ իրն Արաբշահի «Թամիրլանի կամ Թիմուր մեծ էմիրը» արաբերէն գրքի թարգմանութեան մասին: 29.— Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Գրախօսական S. M. Gregoryի «Sidelights on early Armenia» գրքի մասին: 30.— Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Գրախօսական Յակոբ Մանանդեանի «Մանր հետազօտութիւններ» հատորի մասին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ, փէրֆօրէօր տը թիժ (Perforeur de tiges) գործաւորներ:

Դիմել՝ Manufacture Chaussures Midi, 36, Route Nationale de Pont de Vivaux, Marseille:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Հ. Յ. Դ.

Ֆրանսա

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԽՄԲԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Վիէննի կոմիտէի կողմէ 5 փետր., Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ: Պիտի դասախօսէ Վ. ԶՈՒԼԼԻԲԵԱՆ, (յատկապէս հրաւիրուած Լիոնէն) Թուրքիոյ շուրջ:

ՊՈՒԱԼԱՋԻԻ «Վարանդեան» խումբի ժողովը 5 փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԿԱՐՏԱՆԻ Նիկոլ-Դուման խումբի ժողովը, 6 փետրուար, կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, «Դաշնակցութեան Տան» մէջ: Ներկայանալ անդամատետրերով: Պիտի խօսի՝ ընկեր ԱԶԳԻՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ», «Իշխան» ենթակոմիտէներու եւ «Վահագն» խումբի բոլոր ընկերներու ընդհ. ժողովը, 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Ներկայ պիտի գտնուին ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

6 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ապագայով»:

Գեղարուեստական բաժին

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ, ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» խումբին կողմէ

6 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Վարուժան» Ակումբին մէջ, 2 Rue FOURVIEUX: Նիւթ՝ «Հայ յեղափոխութիւնը նպաստաւոր եղա՞ւ մեր ժողովուրդին»: Մուտքը ազատ է.

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

Տարեկան պարահանդէս ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր FOYER RUSSEի սրահին մէջ, 26 Ave. de Tokio: Գեղարուեստական բաժին, Ճաշ. Պիւֆէ.

Մէթրօ Alma - Marceau Մուտք՝ 8 ֆրանք

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսը սուգի պատճառաւ յետաձգուած ըլլալով, տեղի պիտի ունենայ 5 Փետր., Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հայ Ակումբին մէջ:

Մանուկներուն խաղալիքներ պիտի բաշխուին եւ տեղի պիտի ունենայ վիճակախաղ: Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէ եւ հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել Հայ մանուկները:

Մուտք՝ ծախքերու համար 1 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէնթ Անթուանի Մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ Թաղին եւ հիւանդանոցներու անկար հիւանդներուն

Տեղի կ'ունենայ 5 Փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ լոյս

Շալէ տը լ'էրմիթաժի սրահին մէջ, Ա. Լա Վիլթ:

Բացման խօսք Տիկին ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԲԱՂԻԿԵԱՆԷ

կը խօսի Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. ՀԱՅԿ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ իր նուագախումբով, Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ (մեներգ), Պ. ԳԵՂԱՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (կովկասեան պար), սանուհիներու կողմէ խմբերգ:

կը ներկայացուի «ՎՐԷԺԻ ՈԳԻՆ» եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ղեկավարութեամբ Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտքը 5 ֆրանք, զինուորական համազգեստ կրողներու կէս գին

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԵՕԹԱՀԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

5 Փետրուար, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Սալոն ՄԻՇԷԼ, 27 Rue Aldebert (Ալտըպէր)

Բացակայողները իրական հաճոյքէ մը պիտի զրկուին

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ձ. Ռ. Մ.Ի «ԱՐԱՔՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ խումբին վարիչ Պ. ՅԱԿՈԲ ՋՈՐԹԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ 19 Փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Foyer du Théâtre Municipalի վերնայարկի սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մեներգ, խմբերգ եւայլն:

Կը հրաւիրուի Վալանսի հայութիւնը: ՄՈՒՏՔ 1 ՖՐ.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակութային Միութեան հերթական հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Փետր., Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Միութեան հաւաքատեղին, 5 Rue de l'Eclipse, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Կը դասախօսէ «Հայ Սիրտ»ի խմբագիր Պ. ԵՂԻՇԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ: Նիւթ՝ Նարեկացին: Կը հրաւիրուի Մարսիլիահայ գրասէր հասարակութիւնը լսելու մեր ամէնէն հոյակապ քերթողի մասին:

Մուտքը ազատ է:

ԱՐԾԻՒ ԱԿՈՒՄԲԻՆ տեղափոխութեան պատճառաւ, իր առժամեայ հասցէն է՝ Mr. Achdjian Albert, 14 Rue Meyerbeer, Blanc Mesnil, (S. et O.):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Սարգիս Ճէպպար, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սամուէլեան եւ զաւակունք Օր. Բերկրուհի Ճէպպար շը-նորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ԱԼԻՔՍԱՆ ՃԷՊՊԱՐԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՓՐԱՏՈՅԻ Մայր եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ 6 Փետր., Կիրակի, պիտի կարդացուին Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին երկու նոր կոնդակները: Պիտի քարոզէ Առաջն. փոխանորդ Տ. ԶԳՕՆ ՎՐԴ. ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ:

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ, 48 rue de la République, Marseille

Tél. Colbert 74—51, 47—22

Օտար դրամներու փոփոխութիւն: Չէքեր կը տրուին ամէն երկրի համար: Կը գնենք եւ կը ծախենք ոսկի դրամներ:

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

Alimentation „TRÉVISE"

Իր անմահական սուրճովը

Café "HAREM„

Ամէնէն ճոխ եւ աժան մթերանոց արեւելեան ընտիր նպարեղէններու

5 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

խանութպաններու համար սուրճը 16 ֆր. քիլօն

ձէթ սպիտակ պանիր թիթեղով 11—14 ֆր. քիլօն

ձիթապտուղ, քաշքավալ եւ չոր մրգեղէններ անմրցելի գիներով, յանձնելի hors d'octroi

Tél. Taitbout 40—63

30, Rue de Trévise Paris (9) Metro Cadet

" ՇԻՐԱԿ "

Արեւելքի միակ իսկական օղին է: Անզուգական: Անմրցելի: Անփոխարինելի: Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժաբեր, պատրաստուած զուտ չամիչէ եւ ... ով: Հայ աւանդական սեղանին զարդ:

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է զինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ֆրանսական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու համար 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու էլեկտրիք սպրը գործիքներ.

Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Պետրոս Բագոսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ գործ նորոգել գիտցող հայ օրիորդ կամ կին: Շաբաթական վճարում 250 ֆրանք: Դիմել՝ Աշճեանի 172 Fbg. St-Honoré, Թէլ. Elysée 38—25:

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԷՍՄԷՐԵԱՆ

Maison E. CHARLES հիմնուած 1869

29 rue Mathis, Métro Crimée

Autobus: AJ, AV, CP, 52, 50/71 Tel. Botzaris 12—60

Կը ծախենք՝ գոհարեղէններ, ամէն տեսակ ժամացոյցներ, մատանիներ եւլն.: Նորոգութիւն ժամացոյցներու եւ գոհարեղէններու: Կը գնենք՝ պլաթին, ոսկի, արծաթ եւ գոհարեղէններ նպաստաւոր գիներով:

Մի մոռնաք որ վստահելի ձեռքէ գնուած ոսկեղէն եւ գոհարեղէններն անփոփոխ կը պահեն իրենց արժէքը:

Գաւառներէն եղած ապսպրանքները կը կարգադրուին արագ եւ խղճմտօրէն:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշել

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մասնաճիւղի Վարչութիւնը Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները կիրակի, 6 Փետր., 181 Քուռ Լաֆայէթի դպրոցին սրահը: Օրակարգ.— Նոր ձեռնարկ մը ընելու համար խորհրդակցութիւն, «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին հաշուետուութիւնը, ընթացիկ կարեւոր խնդիրներ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ կիրակի 6 փետրուար կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին, Rue Alexandrie ծանօթ ժողովասրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ. հաշուետուութիւն եւ Վարչութեան ընտրութիւն:

Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Ընդհ. Ժողովը տեղի կ'ունենայ 5 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խրիմեան» սրահին մէջ, 2 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Օրակարգ հաշուետուութիւն եւ Վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեգէոնական Միութեան Ընդհ. Ժողովը 6 Փետր., Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Bar des Globes, Bld. Dugommier: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ անդամատետրով:

ՖՐ. Կ. Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի Մասնաճիւղի Ընդհ. Ժողովը 5 փետր. Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին դպրոցին մէջ, Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւոր ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ Դաւրայի ... բնակչական միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի եւ Իսի լէ Մուլինոյի բոլոր անդամները 6 փետրուար կիրակի երեկոյ ժամը 7.30ին Պ. ... Հայթայեանի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Փետր., Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, ... գործականի Տունին մէջ, 22, Rue St.-Jean, Պիտի խօսի Պ. Կարօ Փոլատեան: Նիւթ՝ Մեր պատմութիւնը, Լ. Շանթի ... Պայլ»ի շուրջ: Կրնան խօսիլ ներկաները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարզուանցի Իսկուհի ... եան կը փնտռէ իր զաւակը Եանըգեան որ Իզմիրի ... անհետացած է եւ լուր չկայ ... Իր մասին ստոյգ լուր ... 250 ֆրանք եւ մէկ տարեկան ... ռաջ» նուէր: Իմացնել, Տիկին ... հի Եանըգեանի, 60 Rue Bouffe-lence, (Drôme), France:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 6 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3648 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌԸ ԱՒԵԼԻ ՄՕՏ Է...

Լուր ունինք Հիւսիսային բեւեռէն, ուր չորս ռուս գիտնականներ հերոսական պայքար մը կը մղեն բնութեան կատաղութեանց դէմ. չունի՞նք մեր աշխարհէն...

Անթելը կը գործէ այնտեղ, հիւսիսի ահաւոր փոթորիկներուն եւ ծփուն, փխրուն սառնակոյտերուն մէջ: Իսկ աստղին, Կովկասի բանուկ ճամբաներուն վրայ, ոչ իսկ սովորական թղթատարին կարելի է վստահիլ :

Եւ ահաւասիկ ոչ մէկ լուր՝ 1937 դեկտեմբեր 30էն ի վեր — վերջին թիւը «Խ. Հայաստան»ի:

Դեռ ուրիշ հարց մը,— վստահ ալ չես թէ նորէն պիտի ստանաս որ եւ է թերթ, ըլլայ իսկ ամսէ ամիս, քանի մը կապոցը միասին :

Գիրքը՝ անմատչելի է տարիներէ ի վեր: Ատեն մը կը ղրկէին «առանձնաշնորհեալ» հասցէներու, անհատ կամ «Հայաստանասէր» մարմին :

Որքան կրցած ենք ստուգել, այժմ անոնք ալ զրկուած են այդ շնորհէն: Ապսպրանք իսկ տաս, դժուար թէ պատասխան ստանաս :

Մնաց որ, Աղասի Խանջեանի ողբերգութենէն ի վեր, ո՞վ կը համարձակի երկտող մը գրել Երեւանէն, երբ երիտասարդ գրողներ սեւ ցանկը անցան, գիրք մը նուէր ղրկած կամ բարեկամական գիր մը գրած ըլլալով սահմանէն դուրս: Այն ալ հանրածանօթ «Հայաստանասէրներ»ու :

Ուրեմն, վերջին երերուն, ազազուն աղբիւրն ալ, Երեւանի այս կամ այն թերթը, իր կարգին կը սպառնայ դառնալ «կը փնտռուի»: Օր մը կը ստանաս, շաբաթներ, նոյնիսկ ամիսներ կը սպասես յաջորդին.— փնտռէ եւ գտիր :

Անշուշտ կը գտնես, ի վերջոյ: Միջոցներ չեն պակսիր եւ չեն պակսած մինչեւ այսօր :

Եւ սակայն, ինչո՞ւ այսպէս պիտի ըլլար հաղորդակցութիւնը Երկրէն Արտասահման: Եթէ «թշնամիները» արժանի են զրկուելու, «բարեկամները» կրնա՞ն պնդել թէ աւելի բախտաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուին :

Օրինակ, Բարեգործականն ու ինքնակոչ Հօկը կրնա՞ն ապացուցանել թէ կանոնաւորապէս լուր կը ստանան, թէ գիտեն ամբողջ անցուդարձը :

Խօսելով միայն վերջին տարուան, նոյնիսկ վերջին ամիսներու դէպքերուն վրայ, կրնա՞ն հաստատել թէ ուղղակի, ստոյգ լուրեր ստացած էին իրենց սեփական աղբիւրներէն :

Ո՛չ մնան «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ները, Աժանս Հավասի, «Թան»ի կամ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակիցները, ինչպէս եւ «Խ. Հայաստան»ի պատահական թիւերը, որոնք հասարակաց աղբիւր են բոլորին համար ալ :

Հասարակաց, բայց ոչ ամբողջական, քանի որ օտար թերթերը հազիւ մէկ անգամ, այն ալ չատ ծանրակշիռ պարագաներու մէջ կը գրաղին Հայաստանով, իսկ Երեւանի թերթերը ապսպրուած է որ կը հաղորդեն, ոչ թէ բուն իրականութիւնը :

Մէկ խօսքով, մատնուած ենք վիճակի մը, ուր Հիւսիսային բեւեռը կամ Հրոյ Երկիրը աւելի մօտ են, աւելի մատչելի կը թուին, քան մեր աշխարհ Հայաստանը :

Եւ երբեւ հետեւանք, ամէն մէկը իր կրցածն է որ կը ներկայացնէ: Մենք՝ անվերջ կը սերտենք հին ու նոր թերթեր, լոյսի շող մը փնտռելով, ուրիշներ գոց եղած պատմութիւններ կը թխեն ու կը նորոգեն, առանց թիւ - թուական փնտռելու :

Միայն դեկտեմբեր 25 – 28ի դատավարութեան նկարագրութիւնը, որ նոյնութեամբ կ՚արտատպուի «Յառաջ»ի մէջ, «Խ. Հայաստան»էն, բաւական էր աւելի սեւ եզրակացութեանց յանգելու:

Չէ՞ որ այդ բարեկենդանային, այդ քստմնելի զաւեշտին մէջ, կը յիշուին աւելի պատասխանատու գլուխներ, երէկուան ամենազօ՛ր վարիչները, իբրեւ «կապուած չուներ եւ իժեր», նոյնպէս արժանի գնդակահարութեան :

Տեղի ունեցա՞ւ անոնց դատավարութիւնը: Եւ կամ ո՞ւր են անոնք, 1937 օգոստոս - սեպտեմբերէն ի վեր, երբ Չեկային գնտանը նետուեցան :

Թող չըսեն թէ Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէն հրամայեց դադրեցնել «մաքրագործումը» եւ դարմանել անիրաւութիւնները, փութացնելով բողոքներու քննութիւնը :

Այդ լուրը հաղորդած ատեն, օտար թղթակիցները կը բացատրէին թէ խօսք չկայ մաքրագործումներու դադարման մասին: Ընդհակառակն, կ՚աւելցնէին թէ նոր հրամանը կը վերաբերի ստորադաս, երկրորդական անդամներու : Ու վերջապէս, հրամանագիրը կը մատնանշէր զանազան «ծայրայեղութիւններ» (ՔԷլլԷկԷօզութիւն), բայց լուռ կ՚անցնէր հիմնական հարցերու մասին:

Միւս կողմէ, թէեւ որոշ թուլացում կը նշմարուի, բայց իրողութիւն է որ յունուար 19էն վերջն ալ դատեր եւ գնդակահարութիւններ տեղի ունեցան եւ կ՚ունենան :

Արդ, ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ մեր աշխարհին մէջ :

Գիտենք որ Հիւսիսային բեւեռին ծփուն սառնակոյտերը սկսած են ճարճատիլ, քակուիլ, քշուիլ հոսանքէն :

Զարգացուցիչ է այս պարագան, բեւեռախոյզ հերոսներուն համար: Բայց պիտի ըլլար օրհնութիւն մը, եթէ սառերու ճարճատումը կամ տեղափոխութիւնը կատարուէր այն ճամբուն վրայ որ Հայաստանը կը կապէ հայկական Արտասահմանի :

Մինչդեռ, բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն որ սառը աւելի եւ աւելի կը թանձրանայ այս ծփուն տարածութեան վրայ, սպառնալով դառնալ սառնալեռ մը, ուրկէ անդին բան չես կրնար տեսնել....

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հիթլեր բնդհ. հրամանատար բանակին, ղեկավար տնտեսութեան եւ խաղաղականութեան

ԶՕՐ. ԿԷՕՐԻՆԿ ՄԱՐԱՋԱԽՏ.— ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԶՕՐ. ՔԱՅԹԷԼ.— ՍՊԱՐԱՊԵՏ՝ ԶՕՐ. ՊՐԱՈՒՇԻՉ.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ ՖՈՆ ՌԻՊՊԷՆԹՐՈՓ.— 14 ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿՈՉՈՒԱԾ.— ԵՐԵՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ :

Փետրուար 4ին Հիթլեր շարք մը հրամանագիրներ հրատարակելով, հիմնական փոփոխութիւններ կատարեց Գերմանիոյ զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսական կազմակերպութեան մէջ :

Առաջին հրամանագրով, ուղղակի ինք կը ստանձնէ բոլոր զինուորական ուժերուն հրամանատարութիւնը: Հրամանագիրը կ՚ըսէ.— «Զինեալ ուժերուն կեդրոնական ղեկավարութիւնը, որ գոյութիւն ունէր մինչեւ հիմա, հրամանատարութեան պարտականութեանց հետ կ՚անցնի իմ ուղղակի հրամանատարութեանս տակ, եւ պիտի կազմէ իմ զինուորական սպարակոյտ: Գերագոյն հրամանատարութեան սպայակոյտին պետը պիտի ըլլայ պետը պաշտպանութեան բոլոր ուժերուն եւ պիտի ունենայ նախարարի տիտղոս: Բանակին գերագոյն հրամանատարութեան պետը իմ անունով պիտի վարէ այն գործերը որ մինչեւ հիմա կը պատկանէին պատերազմական նախարարին: Խաղաղութեան ատեն, բանակին գերագոյն հրամանատարութիւնը իմ հրահանգներուս համաձայն պիտի ապահովէ պետութեան պաշտպանութեան միացեալ պատրաստութիւնը, բոլոր ասպարէզներուն մէջ»:

Երկրորդ գիրով մը Հիթլեր կ՚ընդունի պատերազմական նախարարին՝ մարաջախտ Պլոմպէրկի եւ սպարապետին՝ Զօր. Ֆրիչի հրաժարականները, «առողջական պատճառներով»: Պատերազմական նախարարութեան զինուորական բաժնին պետը՝ Զօր. Քայթէլ կը դառնայ նախագահը նորակազմ ընդհ. սպայակոյտին, վարելով պատերազմական նախարարութիւնը: Իսկ Զօր. Պրաուշիչ, արեւելեան Փրուսիոյ զօրաբանակին հրամանատարը, կը դառնայ սպարապետ: Զօր. Կէօրինկ մարաջախտի աստիճան կը ստանայ, պահելով օդանաւային նախարարութիւնը :

Նոյնքան կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեցան ուրիշ ասպարէզներու մէջ: Արտաքին նախարար Ֆոն Նէօրաթի յաջորդեց Լոնտոնի դեսպանը, ֆոն Ռիպպէնթրոփ, որ Հիթլերի լիազօրն եղած է բոլոր կնճռոտ բանակցութեանց մէջ :

Երրորդ գիրով մը, Հիթլեր կը ստեղծէ «Գաղտնի խորհուրդ մը», որ պիտի կազմէ իր խորհրդատու մարմինը՝ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներու մէջ: Այս խորհուրդին նախագահ նշանակուած է Ֆոն Նէօրաթ, իսկ անդամներն են օրուան նախարարները :

Մօտերս ետ պիտի կանչուին Հռոմի, Թոքիոյի եւ Վիէննայի (ֆոն Փափէն) դեսպանները :

Վերջապէս, խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրուած է փետրուար 20ին :

«Մաթէն»ի թղթակիցը կը գրէ թէ այս առթիւ հանգստեան կոչուած են 14 զօրավարներ: Առ հասարակ գործօն ասպարէզէն հեռացուած են անոնք որ չափաւոր կը համարուէին: Ասոնց գլուխը կը գտնուի Զօր. Ֆրիչ, նախորդ սպարապետը, որ թունդ կուսակից էր գերմանական բանակին աւանդութեանց եւ կ՚ուզէր զայն ազատ պահել կուսակցական ազդեցութիւններէ: Նոր տնօրինութիւնները կ՚ապացուցանեն թէ կուսակցական տեսակէտը յաղթած է զինուորականին :

Միեւնոյն ատեն վերակազմուած է տնտեսական մեքենան: Այսուհետեւ պիտի գործեն հինգ գլխաւոր վարչութիւններ եւ կեդրոնական վարչութիւն մը, աւելի զօրացնելու համար տնտեսական ղեկավարութիւնը :

Անշուշտ զարմանալի չէ որ այս տնօրինութիւնները գոհունակութիւն պատճառեցին Հռոմի մէջ: Հիթլեր իր ափին մէջ կեդրոնացնելով ազգ. պաշտպանութեան ղեկավարութիւնը, աւելի մօտեցած կ՚ըլլայ իտալական կարգուսարքին, ուր Մուսոլինի միեւնոյն ատեն պատերազմական, ծովային եւ օդանաւային նախարար է: Հռոմի մէջ գերմանաիտալական գործակցութեան ամէնէն համոզուած կուսակիցները կը համարուին մարաջախտ Կէօրինկ եւ ֆոն Ռիպպէնթրոփ :

*** Իրազեկներ կ՚ըսեն թէ մարաջախտ Պլոմպէրկ եւ Ֆոն Նէօրաթ կուսակից էին անգլեւգերման մերձեցման եւ թոյլ չէին տար որ Գերմանիա չափազանց հակի դէպի իտալական քաղաքականութիւնը, մինչդեռ ֆոն Ռիպպէնթրոփ, նոր նախարարը, ներշնչողը կը համարուի հակաբոլշեւիկ դաշինքին, որ խորապէս ազդեց միջազգային քաղաքականութեան վրայ, վերջին 15 ամիսներու ընթացքին :

Զօր. Վիլհէլմ Քայթէլ, պատերազմական նախարարը, 56 տարեկան է եւ արդէն գործօն դեր կը կատարէ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին գործավարը, Թ. Ր. Արաս Վիէննա հանդիպած ըլլալով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աւստրիոյ արտաքին նախարարին հետ: Յետոյ նախագահեց Պալքանեան պետութեանց դեսպանական ներկայացուցիչներու մէկ ժողովին, Թրքական դեսպանատան մէջ :

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ պատուիրակութիւն մը պիտի գայ Փարիզ, նոր բանակցութիւններ կատարելու համար օտար պահանջատէրերու հետ: Ներկայ պայմանադրութիւնը կը լրանայ ապրիլ 1ին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ թագաւորին ամուսնութեան թուականը չէ որոշուած տակաւին: Նշանածին ընտանիքը չուզեր որ աղջիկը իսլամական կրօնն ընդունի: Վատիկանի շրջանակներուն մէջ ալ ամէն միջոց կը փորձեն, արգիլելու համար կրօնափոխութիւնը: Մինչդեռ Ալպանիոյ սահմանադրութեամբ, նշանածը՝ կոմսուհի Կերալտին, եթէ թագուհի պիտի ըլլայ, անհրաժեշտ է որ թագաւորին կրօնքն ընդունի, այսինքն մահմէտական դառնայ :

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ծովային յանձնախումբը առաջարկեց անմիջապէս ձեռնարկել երկու նոր զրահաւորներու շինութեան, իւրաքանչիւրը 35.000 թոն տարողութեամբ, անկախ՝ 1938ի նաւային շինութեան ծրագրէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՛Չ, ԸՆԿԵՐ, ՈՉ

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ խմբական դիմումներ կը կատարուէին Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու համար, իւրաքանչիւր շրջան իր հասկցած եղանակով կը մաղէր թեկնածուները :

Կրակուրց տղաք, մենք ալ յաճախ ներկայ կ՚ըլլայինք այդպիսի քննութեանց :

Կը յիշեմ շատ յատկանշական պարագայ մը :

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, նպաստաւոր կարծիք յայտնուած էր թեկնածուի մը մասին:

Եւ ահա ձայն մը.

— Ես հակառակ եմ...:

— Ինչո՞ւ, բացատրէ :

— Չեմ ըսեր, չեմ կրնար ըսել : Պէտք չէ ընդունիլ :

— Ներելի չէ այդպէս անորոշ խօսքերով սեւցնել մէկը: Բաց խօսեցէք:

Տղան, համեստ աշխատաւոր մը, քիչ մըն ալ վարանելէ վերջ, փսփսաց.

— Գէշ տեղուանք կ՚երթայ...

×

1930ին, Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ, ուր 18 որբեր խումբ մը կազմեր էին, միաձայնութեամբ դուրս ձգուած էր ընկեր մը, պարզապէս անոր համար որ շատ կը խմէր :

Անցեալ տարի, այստեղ, գաւառական քաղաքի մը ներթակոմիտէն իր շարքերէն կը հեռացնէր հին ընկեր մը, իբրեւ անրուժելի խման :

Իսկ ամէն տեղ, սրտցաւ ընկերներ ցաւով կը պատմէին թէ տարեկիցներ կան որ անձնատուր եղած են «խումար»ի:

— Ինչպէս վարուինք. գործնական միջոցներ կը պակսին դարմանելու համար այս մոլորածները: Մանաւանդ որ, ընդհանրապէս լաւ տղաք են, հաւատաւոր եւ պարտաճանաչ: Եթէ շատ ներես, կը պոռան երեսիդ.

— Ես կուսակցական բոլոր պարտականութիւններս կը կատարեմ, ինչո՞ւ կը խառնուիս իմ անհատական կեանքիս :

Այդպէս չէ, ընկեր :

Անշուշտ ոչ մէկը իրաւունք ունի խառնուելու անհատական կեանքիդ : Բայց, երբ սայթաքումներ կ՚ունենաս, երբ մարդիկ բաց աչքերով կը տեսնեն որ կամաց կամաց փոսը պիտի գլորիս, ոչ միայն ընկերդ, այլ եւ դրացիդ, յետին բարեկամը խառնուելու, թեւդ քաշելու իրաւունք ունի :

Մի մոռնար, ընկեր, որ մենք Դաշնակցականներս անդամներն ենք մեծ ընտանիքի մը, պարտաւոր՝ փոխադարձաբար դիտելու մէկուն միւսին չարն ու բարին :

Թող ոչ ոք յաւակնի զրկել մեզ՝ ժամանցի, զուարճութեան իրաւունքէն : Դաշնակցութեան ծրագիրը կը տրամադրէ բոլոր ընդունակութեանց ներդաշնակ զարգացում :

Արդ, կրնա՞ս պնդել թէ *խումար*ն ալ մաս կը կազմէ այդ իրաւունքին: Չէ՞ որ հետեւանքը փճացում է, ե՛ւ բարոյապէս ե՛ւ նիւթապէս:

Յաճախ գիշերը ցերեկին խառնելով ապրուստ մը կը ճարես: Ներելի՞ է որ այդ վաստակդ փճացնես գիշերներ լուսցնելով, երեսի վրայ ձգած տունդ, երախայ:

Քիչ մը վարժապետական եղաւ: Բայց,— «հարկ լուծանէ զօրէնս» ...

ՎԱՀԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒ ՄԸ ԵՒՍ ԸՆԿՂՄԵՑԱՒ

70 անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւեր կը գործեն Միջերկրականի մէջ

Շաբաթը չլրացած, անգլիական փոխադրանաւ մը եւս ընկղմեցաւ Միջերկրականի մէջ, Պարսելոնայի բացերը: Կը հաստատուի թէ երկու ազգայնական ջրօղանաւեր կատարած են յարձակումը: Հանրապետական Սպանիոյ նաւերը օգնութեան հասնելով, կրցան ազատել փոխադրանաւին 25 նաւաստիները :

Բնականաբար այս նոր դէպքը աւելի սաստկացուց յուզումը՝ Անգլիոյ մէջ. մանաւանդ որ կը պատահի ճիշդ այն պահուն երբ նոր որոշումներ տրուեցան, Միջերկրականի հսկողութիւնը զօրացնելու համար :

Անգլիա եւ Ֆրանսա արդէն համաձայնած էին հետապնդելու եւ առանց ազդարարութեան ընկղմելու որ եւ է սուզանաւ, հաղորդակցութեանց ճամբաներուն վրայ: Վերջին պահուն իտալական կառավարութիւնն ալ հաւանութիւն յայտնեց գործակցելու :

Այս միջոցին 70 անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւեր հսկողութիւն կը կատարեն Միջերկրականի մէջ, հետապնդելով թշնամի սուզանաւեր եւ օդանաւեր: Ռմբաձիգները իրենց տրամադրութեան տակ ունենալով զօրաւոր ռումբեր, հրամանի կը սպասեն կազմ եւ պատրաստ: Միւս կողմէ թնդանօթները դիրք բռնած են, զարնելու համար որ եւ է կասկածելի օդանաւ :

Անգլիական նոր չոգենաւին խորտակումը ցասում պատճառեց Խորհրդարանի շրջանակներուն մէջ, թէեւ արտաքին եւ ծովային նախարարութիւնները կը պահեն իրենց պաղարիւնը: Անմիջապէս ուժգին բողոքագիր մը ուղղուեցաւ Զօր. Ֆրանքոյի: Կ՚ըսուի թէ Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը ամէն պատրաստութիւն տեսած է, ի հարկին պատերազմելու համար Միջերկրականի մէջ :

*** Անգլիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով, չեշտեց թէ Անգլիա պարտաւոր է վերազինուելու, յանուն խաղաղութեան: «Անշուշտ վերազինման առասպելական ծախքերը եւ անոր հարկադրած զոհողութիւնները կը մղեն մեզ ուրիշ ելք մը փնտռելու : Բայց մենք առանձինն չենք կրնար միջոց գտնել խուսափելու կախարդական շրջանակէն »:

Ի՞նչ կ՚ըսեն «Անաստուածները»

Գրած էինք թէ Անաստուածներու Միութեան Կեդր. խորհուրդը ժողով գումարած է Մոսկուայի մէջ, հինգ տարուան դադարէ մը վերջ: Այս առթիւ կարդացուեցան Ուկրայնայի, Վրաստանի, Լէնինկրատի, Խազախստանի, Հայաստանի եւն. անաստուածներու կազմակերպութեանց տեղեկագիրները : Ընդհ. քարտուղարին զեկուցումէն կ՚երեւայ որ մեծապէս թուլցած է Անաստուածներու գործունէութիւնը : Հակակրօնական քարոզութիւնը գրեթէ դադրած է պանդուածներուն մէջ: Արհեստակցական Միութիւնները այլեւս չեն հետաքրքրուիր :Ժամանակին Խ.Միութեան մէջ լոյս կը տեսնէին տասնէ աւելի հակակրօնական հանդէսներ եւ թերթեր, բազմաթիւ օրինակներով: Այսօր մեծ մասը դադրած է, ինչպէս եւ հակակրօնական ցուցահանդէսներն ու թանգարանները :

«Թան»ի թղթակիցը դիտել կուտայ թէ Կեդր. Խորհուրդին գումարումը՝

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀՀԱՆՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐՈՒ

Տիգրան Թեւեանի յիշատակին

Ըսին.— ... Մեռեր է...։

Անմիջապէս սեւ շղարշներ ինկան լերերուն վրայ ու հոգիներուն։ Ամէն ինչ կիսովին մթնեց, մոմեր վառեցան ու ծխաց խնկամանը։

Սեւ շղարշներու ետին կանգնեցաւ, նոր լրջութեամբ մը, մեր բարեկամը, իր բարութեան կերպարանքով։

Յուզումով, անոր գոյներով, նըկարուած պատկեր մը, մտածումներու արձանագրութեամբ դուրս եկաւ մէջէս ու վերադարձաւ մէջս, ընկղմելով եւ տարածուելով։

Ան այլեւս չկայ։

Երեւակայութիւնը կը վերարտադրէ իրականութիւնը՝ պարզեւելով նոր պատկերի մը տեսարանը։

Ան իր հայ տանուտէրի, փոթորիկներէ անցած գլուխը ա՛լ հանգչեցուցած է բարձի մը վրայ, կնքուած մահուամբ։ Գիշեր մը կայ իր վրայ ու բոց մը բռնած է աստղերու ճամբան։ Հրեշտակ մը կը յամենայ սենեակին մէջ։ Տունը կը լեցուի խունկով ու խորհուրդով։ Ու ան այլեւս չէ։ Հայոց պատմութեան մէկ էջէն դուրս եկած հարազատութիւն մըն էր ան։

Ան այլեւս, վաղը մանաւանդ, ձեւ չէ, խօսք չէ, հպում չէ։ Ու թերեւս մենք իրեն համար տեսանելի կուրութիւն ենք, լսելի խլութիւն ու սահմանափակումներ։ Մեր ամէնէն ազատ մասը մեր մտածումն է։

Եւ կամ մենք է որ դեռ չենք։ Կեանքի բանտին ու բեւին տակն ենք։ Ջերբազատման, ձեւազատման չենք հասած։ Անցողականը դեռ չենք անցած։

Ու դարձեալ նկարը որ կախուած է լայնատարած՝ երեւակայութեան պատին վրայ, սեւ շրջանակի մէջ։ Հին, բարի ու քրիստոնեայ նահապետի դիմագծութիւնը։ Իր ծանր գլուխը կը ճնշէ բարձը։ Ճակտին տակ հայրենի եկեղեցիի մը գմբէթը կայ։ Լուսաւորչի կանթեղը կը պլպլայ իր ներս նայող աչքերուն վերեւ։ Թերեւս միակ պահը երբ մարդ կը սկսի առաջին անգամ տեսնել իր հոգին։ Ի՜նչ ծանօթութիւն...։

Դուրսը ձիւնած է ու աշխարհի կողմերուն հովերը կը դառնան, կը դարնուին տակին, անկարող մտնելու եւ մարելու կանթեղը որ անսպառելի բոցով մը կը փայլի թաղակերպ։

Հով մը կ'երգէ, քամիներուն մէջ.

— Ես ոսկեհով, Սպերի գաւառէն, ծոցս լի է բարերդ-քաղաքին ոսկեփոշիով եւ քարամասունքներուն տարրերով, դեռ զովութիւնով Հարբասար-Ճորոխի, ձիւնադաշտերով Պարխարի եւ Պոնտական Ալպեաններու։ Շունչն եմ բերած իր ծննդարան դրախտավայրին որ հիմակ կը ննջէ սպիտակափառ՝ շուշանակիր հրեշտակներու ներքեւ։ Տանիմ զինքը որ իր կրակուած, ալեկոծուած Հայու կարօտը առնէ...

×

Առաւօտ է ու առաջին անգամ կը մտնեմ տունէն որ լեցուեր է սգակիրներով։ Հայ մամիկներն ու մարտիկները, սեւերու մէջ, լեցուցեր են սենեակը՝ ուր քահանան կ'երգէ ու կը կարդայ մահուան մեղեդիներ, մարմարաշէն տաճարով եւ լուսաւորչանի մը մէջ լողցող աղաւնեբառերով լեցուն։ Իմաստները կ'ոստոստեն հոգիներու լարերուն վրայ ու յուզումը կ'ալեկոծեն։

Սգակիրները կը նահանջեն սանդուխներու վրայ։ Հայ տունը տաճարի կը փոխուի ու նեղ կուգայ։ Ամէն հոգիի մէջ մատուռ մը կը բացուի լի մեռեալներով։

Մահուան մեղեդիներուն լուսամուտներէն հայրապետներ, հերոսներ, հայրեր ու Հայեր կը նային անարցունք յուզումով։ Դեռ կը բացուին յիշատակի մեծ մատեանները եւ բազմահազար սիրելի մեռեալներու կաբուանները կ'անցնին՝ սիրտ սեղմող նայուածքներով։

Մեղեդիներու ալիքներուն տակ կը փլլին հոգիները։ Կը կորսուին դէմքերը արցունքներու մէջ։ Ու կը չինուի նկար մը մեր լացող մայրերու խմբաւորումով։ Դեռ արցունքի բիւրակներ ունին։ Հայ մայրիկները չեն կրնար քարանալ։ Երասխներ կրնային կազմել մեր մայրերուն արտասուքները։ Եւ դեռ, եւ դեռ...։

Մայրիկ մը փակեր է աչուկները. կամաւ կուրացեր է որ հեղեղ մը արգիլէ։ Արցունքի խոշոր հատիկները կախուեր են սակայն իր թարթիչներէն։ (Դեռ երջանկութիւն է, զի դեռ այստեղ լալու ազատութիւնը կայ...)։ Ուրիշ մայրիկ մը լքեր է ինքզինքը ու կը խմէ իր արտասուքները։ Յուզման ղեկը կորսուած է եւ արցունքի ալիք մը ողողած զինքը։ Երրորդ մը ունենի, հակեր է վար ու կ'օրօրուի։ Հատ մըն ալ որուն երեսը ինկած է սպիտակ թաշկինակին վրայ։ Տակաւին ուրիշ մը որ իր գլուխը հանգչեցուցած կուրծքի մը վրայ, լուռ, լուռ կ'արտասուէ, սրտախռով քնքշութեամբ։

Թափօրը կը ձեւաւորուի։ Ձիներու վրայէն կը յառաջանայ ծաղկաբարձ մեռելակառքը յամրօրէն ու երկարօրէն։ Տարածութեան մէջ սեւ դեւ մը կը հեռանայ մարդոց հոգին ճանկելէն։ Կեանքը կուգայ հետեւողները սեղմել իր կուրծքին վրայ, նոր ու ջերմ համբոյրներով։

Մահուան կարաւանը կը հասնի գերեզմանատուն ու կը մտնէ ներս։ Կեանքը կը մնայ դուրսը՝ ժամադիր, մահաստանին արդիական ճակատին առջեւ։

Փոսը, դրան մօտ, յաւելուածական հողի մը վրայ, կը սպասէ։ Անոր կէսը կը լեցուի ծաղիկներով։ Զուարթ գոհունակութիւն մը կը զգամ որ մեր Հայաստանցի եղբայրը կը թաղուի նոր գետնի մը մէջ որ զերծ է խճողումէ։

×

Մեր բնակարաններուն մօտ կը մտնենք սրճարան մը ու կը խօսինք, մէյ մէկ գաւաթ ալքօլախառն սուրճի առջեւ, օրուան նիւթերէն, անցնելով Ռուսաստանէն մինչեւ հայ գրականութիւն, հայ դպրոց, նոր սերունդ։

Հանապազօրեայ հացը գնելով՝ կ'ուղղուիմ դէպի տուն։ Յոգնած եմ, մսած ու մանաւանդ ճնշուած։ Առանց ախորժակի կը նստիմ սեղան։ Քանի մը պատառաքաղ կերակուրէ վերջ՝ ձեռքս կ'երկարեմ պտղամանին՝ որուն մէջ կը հանգչին քանի մը նարինջներ։ Կը կեղուեմ մին ու կը բանամ...

Որդ մը կը խաղայ նարինջին մէջ։

Մեքենաբար կը նետեմ պտուղը աղբամանին մէջ։

Կինս բացատրութիւն մը կը պահանջէ։

— Լաւ չէր։

Կը խորհիմ.— Նարի՞նջն ալ...։ Վերջը կ'իմանամ որ լեմոնն ալ...։ Տարօրինակ։ Կը խորհիմ որդի մասին։

Կը հասնիմ եզրակացութեան մը որ անախորժ է, թէեւ տխուր յաւակնութեամբ մը կը գտնեմ գիտաւոր։ Կենդանիներուն մէջ, մարդն ալ ըլլալով մէջը, ամէնէն զօրաւորն է որդը։ Ան է ամէնէն յաղթական կենդանին։ Մարդը «տիրապետող» ըլլալով միշտ ունի անօթութեան մղձաւանջը։ Տընտեսական խնդիրները անլուծելի են իրեն համար։ Որդը հոգ չունի ուտելու մասին։ Ան իրապէս ամենակեր է։ Ուր որ ալ ըլլայ կուշտ է։ Կ'ուտէ քար, հող, փայտ, բոյս, միս։ Ամբողջ բնութիւնը ճաշասեղան մըն է իրեն համար։ Որդը աւելի աշխարհական է քան մարդը։ Ամէնէն հանճարեղ ուղեղը կամ ամէնէն աստուածագեղ մարմինը՝ սահմանուած է վերջը վերջը կերը ըլլալու որդին։ Աղուոր բիբ մը, աղուոր թարթիչներ, գեղաձեւ կուրծք մը կամ աստուածառաք ներդաշնակութիւններ եւ թեւ ու անիւ ունեցող գիւտեր ստեղծող ուղեղ մը, ամէնէն վերջը սեղաններ են որդերուն համար։

Հարուստն ու իր պնակալէզները, քանի մը արծաթի համար հրէշներ փառաբանող եղկելի թմբկահարները, տուներու մէջ սուգ բերող ճիւաղները, ինչպէս զրկուածներն ու տառապողները հաւասարապէս որդին համար են։

Մեր էութեան այն մասը որ կը դրուի հողին մէջ՝ որդին համար է։ Մեր էութեան անտեսանելի մասը կը թեւէ վեր, երկինք։ Կը թեւէ՞։ Կա՞ն երկինքի մէջ ալ որդեր...։

Ո՛չ մէկ կրօնք, ո՛չ մէկը անոնցմէ, կը ժխտէ յաւիտենականութիւնը։

Յաւիտենականութեան ժխտումն իսկ է անկրօնութիւնը։ Ինչո՞ւ է այս համաձայնութիւնը հին ու նոր բոլոր կրօնքներուն մէջ։ Ճշմարտութեան մը անժխտելիութի՞ւնն է պատճառը թէ անզսպելի փափաքի մը համադրութիւնը։ Անտեսանելին մեր երեւակայութեան մէ՞ջ տարածուած է թէ մեր ձեւն ու դիրքը անկարող է մտնել էութիւններուն խորը, լսելու համար լըռութեան պատգամները։

Կամ մարդկային մտածման փարոսը անկարելի է դիտել խաւարի մեծ ովկիանոսին վրայ եւ կամ լիառատ լոյսի անվարժ են մեր ներհայեցողութիւնները։

Սակայն, հաւատանք կամ ոչ՝ յաւիտենականութեան՝ անուրանալի է որ մեռելները, իրենցմէ լաւագոյն մաս մը կը թողուն մեզի. բաբախող նշխար մը։ Անոնք անգամ մըն ալ կը մեռնին, եթէ մենք ապրողի ապերախտութեամբ թաղենք զիրենք մոռացութեան մէջ։ Անգամ մըն ալ կը մեռնին՝ եթէ մենք հեռանանք առանց իրենց տեղը պատրաստած ըլլալու մեզնէ վերջը եկածներուն մէջ։ Յիշատակները ստուերագիրքեր են որոնց մատենադարանը մեր մէջ ունինք։ Նորութիւններու հաղորդուելու չափ անհրաժեշտ է թանգարանները բաց պահել նորեկ հանդիսատեսներու եւ ունկնդիրներու առջեւ։ Մանաւանդ թոյլ չտալով որ անոր էջերուն մէջ մտնէ որդը։

Գիտնալ սիրել մեռելները, սիրով մը որ խառն չըլլայ սոսկումով։ Վիրաւորական է սոսկումը, անոնց հանդէպ։ Եթէ սէրը անխառն ըլլայ՝ պիտի փոխադարձուի ու անոնցմէ մնացած անփուտ մասը պիտի ըլլայ յաճախ մեզի հետ, իբրեւ լաւագոյն բարեկամ։

Գոլեստի գինիէն ոչ ոք կը դիմանայ։ Ինծի համար, սակայն, ամէնէն մեծ ու տպաւորիչ գոլեստը, մէկ անգամ եղած է՝ երբ Ախալցխացի եղբայր հայրենակից մը, գինեսեղանի մը վրայ, նուիրած է ինծի ոսկի ինքնահոս գրիչ մը՝ ըսելով.

— Լոյսերու մէջ պառկի մայրդ որ......

Ու առաջարկած է բաժակ պարպել մօրս յիշատակին։

Ու հանգուցեալին տան մէջ էր այդ գինեսեղանը։ Ես խեղդուած էի արցունքներու մէջ։

Օրերով առանձնացայ այդ խնկանման խօսքով։ Մինակութեանս մէջ կը խորհէի որ կը դիտուիմ իմ բարեբարի մայրիկէս, որուն որքան կամայ ու ակամայ տառապանք արժած էի, իր կենդանութեան, իմ անառակ, սոսկալի անառակ զաւկի ընթացքներովս։

Խորհինք, ամէնքս ալ, որ կը դիտուինք մեր մեծ, մեր սիրելի մեռելներէն։ Խորհինք որ մեր մտածումը անգամ կը կարդացուի անոնցմէ։ Մարդը այսպէս կրնայ հեռանալ փոքրոգութենէ եւ վատութենէ, բարձրացնելով իր ազնուութեան աստիճանաչափը։

Մեռելներ ունենալը եւ զանոնք սիրելով ունենալը ամէնէն մաքուր հարստութիւնն է։

Այն օրը որ մոռնանք մեր մեռելները, կորսուած ենք մենք ալ, մեր զաւակներն ու թոռներն ալ կորսուած են։

Յաճախ ողջերէն աւելի մեռելներն են որ կը պահպանեն հաւաքականութիւն մը։ Մեր մէջ յաճախ այդպէս է։ Լաւագոյն է մեռելներու եւ ողջերու գինակցութիւնով պահպանել գանձերը փտութենէ, հազարամեայ պայքար յայտարարելով, ամէն տեսակի որդերու դէմ։

Մենք, մնացորդ Հայերս, եթէ երկու-երեք միլիոն ենք միայն՝ ունինք սակայն մեր անդին կողմը մեր բազմամիլիոն մեռելները, մեծ մասով հերոս ու նահատակ։

Ահաւոր է մեռելներուն ոյժը, ուժականութիւնը, հոգեզինումը, ելեկտրականութիւնը, եթէ առաքինութիւնն ունենանք դիմելու անոնց։

Թող մեր տուներէն իւրաքանչիւրին մէջ սեղանի վրայ ու բարձի տակ ըլլան՝ արմենագիտութեան մատեանները։

Ու տեսէք թէ ինչպէս հրաշքը պիտի պարուրէ մեզ։

×

Տիգրան եղբայր, բան մը մրկեցաւ մէջս, սուգիս սեւութիւնով եւ սիրոյս սպիտակութեամբ։ Եթէ սոփերական ոսկիի հատիկ մը կայ լուսանման, այս բոլորին մէջ՝ ան ալ դո՛ւն ես։

Հանգիստ ի խաղաղութիւն։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

« ՅԱՌԱՋ »Ը

ՖԻԷՍՕ Տ'ԱՐԹԻՔՕ, ԿԱՂԱՆԴ ԵՒ ՅՈՒՇԵՐ

Իզմիրի աղէտէն ետք ամերիկեան եւ անգլիական «բարեխնամ» հաստատութիւններ Թուրքիոյ հայ որբերը ցրուեցին Յունաստանի կղզիներուն մէջ։ Բախտը կամ դժբախտութիւնը քշեց տարաւ մեզ Քորֆու։ Շուրջ հինգ հարիւր հոգի էինք։ Միջնաբերդի զօրանոցը մեր բնակարանն էր, մուտքի դրան վերեւ կը ծածանէր Նորին Վեհափառութեան դրօշը եւ մեր հաստատութիւնը կը կոչուէր «Lord Mayor's Fund»։

Եւ եղաւ որ օրին մէկը կաթողիկէ բոկոտն քահանաներու ուխտէն Հայր Կիւրեղ շրջի կղզէ կղզի եւ շուրջ վաթսուն հոգի հաւաքէ, Իտալիա փոխադրելու համար։ Ազգականական կապեր, բարեկամութիւններ, բարեխօսութիւններ ի զօրու էին Հայր Կիւրեղի մօտ՝ Իտալիա մեկնող բախտաւորներու խումբին մասնակից ըլլալու համար այս կամ այն որբը։

Իմ մեծ հայրս հարուստ եղած է եւ բարերար։ Ճակատաբաց եւ հպարտ կերպով կը յայտարարեմ այս իրողութիւնը։ Անոր շնորհիւ ոմանք փաստաբան եղած են, ուրիշներ բժիշկ կամ եպիսկոպոս։ Ասոնցմէ մին երախտահատոյց ուզած էր ըլլալ մեծ-հօրս (լուսերուն մէջ պառկիս) եւ զիս յանձնարարեր էր Հայր Կիւրեղին։

Շոգենաւը — նոր Արշակաւան, նոր Նոյեան Տապան, քանզի «յանձնարարութեամբ» կարաւանին խառնուած էին ամէն տեսակ արարածներ, հինգ տարեկանէն մինչեւ քսանհինգ տարեկան, բոլորն ալ ուսում կ'ուզէին առնել եւ ապագային «Ալիշան ըլլալու» մասին կը խօսէին։ Շոգենաւը ճամբայ ելաւ Քորֆուէն յամի շնորհաց 1924ին, (մարտ ամիս)։

Նոր երկիր պիտի տեսնէի, նոր մարդ պիտի տեսնէի, ուրիշ բանի մասին չէի մտածեր եւ տասներկու տարեկան էի։

Վենետիկի մէջ դիմաւորեցին մեզ Մխիթարեան Հայրեր եւ փոխադրեցին Ֆիէսօ տ'Արթիքօ, աննշան գիւղակ մը, երկու քիլոմեթր երկայն, մէկ քիլոմեթր լայն։ Տեղացիները կը ճանչնային միայն իրենց եկեղեցին, ժամը մէկ անգամ անցնող հանրակառքը եւ դպրոցին վարժապետը։

Եւ սակայն այդ աննշան գիւղակին վրայ, յանկարծ, աշխարհի չորս կողմէն կարկուտի պէս նամակ տեղաց.

— Նաթանայէլ Անոյշեան, «հայկական որբանոց» Ֆիէսօ տ'Արթիքօ, Վենետիկի գաւառ, (Իտալիա)։

Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն, Թուրքիայէն եւ այլ երկիրներէ, Միհրանին եղբայրը, Կարապետին քեռայրը, Վիչէնին մայրիկը, Ալֆոնսին մօրեղբայրը, Պետրոսին մեծ-հայրը։ Գրեցին, գրեցին, գրեցին։

Մեր բնակավա՞յրը։ Կեդրոնական պալատ մը, վերակացուներուն յատուկ, անոր առջեւ հոյակապ ծառուղի մը։ Աջ ու ձախ երկու շէնքեր, ննջարան եւ վարժարան։

Մեր տեսո՞ւչը։ Հ. Վրթանէս վրդ. Յանպէկեան, խօսքը ծանր, ձեռքը ծանր, պարտքը ծանր։ Ոմանք դպրոց կը ղրկէր, ուրիշներ՝ գործի եւ շատեր՝ տուն, այսինքն հոն՝ ուրկէ որ եկած էին։

Հ. Դանիէլ վրդ. Ստեփաննեան մեծաւոր-խոստովանահայր էր, աւելի ծեր՝ քան պարտէզին հաստաբուն բարձրահասակ ծառերը եւ բարի՝ նոնց չափ։ Ծառերուն վրայ գմ մեր անուններուն սկզբնատառերը փորագրէինք եւ անոնք չէին քեր։ Հ. Դանիէլին հետ հազար սակ չարութիւններ կ'ընէինք եւ չէր տրտնջար։

Հ. Սիմէոն վրդ. Երէմեան մա կարար էր, կէս գիշերին պատար կ'ընէր, շատ կը կարդար եւ գրքեր հեղինակ էր։

Հ. Գրիգոր վրդ. Սարգսեան՝ եր սուն տարեկան էր, եւ սակայն մ հետ գնդակ կը խաղար, մեր ետեւ կը վազէր եւ գրաբարի դաս կուտա

Մարգար՝ նշանաւոր տղայ էր, շուրջ կը հաւաքէր Խարբերդցի հա նակիցները, կը պարէր ու կ'երգէր.

— Աղջկան՝ «օթումոպիլ»,
Մայրիկին՝ «փայթոն»,
Հայրիկին «թոփալ» էշ մը,
Ան ալ «փալան» չունենայ...
եւ կամ՝
Աղջկան՝ «ֆիֆէ֊ փիստան»,
Մայրիկին՝ «խազմա»,
Հայրիկին՝ լղոտ փէս մը,
Ան ալ «փիւսկիւլ» չունենայ...
եւ կամ՝
Աղջկան՝ երիտասարդ,
Մայրիկին՝ փեսայ,
Հայրիկին՝ «խըռփած» կին մը,
Ան ալ ֆիթէն փըշփըշայ...

Չորս դին՝ ուսուցիչներ, աշակերտներ, ծիծաղներ։

Երբեմն կը պատահէր որ Ստեփ կոփ ընէր Արտաշէսին հետ, «կէ կոտր» կոչելով զայն, եւ որովհետեւ ի վերջոյ գիւղի մէջ կ'ապրէինք, հանոցին դրան առջեւ խիկալէս է կեցած կ'ըլլար, հայր Դանիէլ կը տենար եւ կ'ըսէր.

— Էշը ոչ դուն ես, ոչ ալ ան, հաւասիկ կեցեր է հոն։

Այս բաները տեղի ունեցան շնորհաց 1924ին, եւ տեւեցին եր ամիս։ Պարտէզին ծառերը սկսան ծաղկիլ եւ օր մը, յանկարծ, Հ. Վ թանէս աջ ձեռքով բռնեց զիս, ձեռքով՝ Զաւէնը, եւ մեզ ղրկեց այսինքն գիտէք ուր... չեմ գի ինչո՞ւ, թերեւս որովհետեւ մենք «յանձնարարութեամբ» եկած էինք թերեւս փորձելու համար թէ կար ենք ձիթենիի ճիւղերով վերադառ նալ։

Ապրեցայ Յունաստան երեք տա եւ ինծի տարեկից ո եւ է Եւրոպա պէտք է ապրի երեսուն տարի՝ տես լու համար ինչ որ ես տեսայ հոն, ինչ որ կրեցի...

Եւ սակայն երբեք չդադրեցայ բեւէ Հ. Վրթանէս վարդապետը, բեք չդադրեցայ փնտռելէ Ֆի տ'Արթիքօն։

Յամի շնորհաց 1927ին (հոկտեմ բեր), 15 տարեկան պատանի մը կայացաւ Մուրատ-Ռափայէլ վարժարանի տեսչութեան, տժգոյն խոհուն պատանի մը... մնացեալ տեսէք, եթէ չէք գիտեր՝ դիմեցէք Թադէոս վրդ. Թոմաճանին, յոր եար, միանձն Մխիթարեան, հա — Հայոց կղզի, Ս. Ղազար, Վե նետիկ, (Իտալիա)։

×

Տարիները դիզուեցան իրարու վ րայ, ճէք Լընտընի հատորներուն պէս, եւ ահաւասիկ 1938ի պանդխտութիւն, պայքար եւ մ

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԳ

Երէկ երկրագունդը կարծես իր սապատը մէկ կողմ ծռած էր ու արեւը տուն գտնելով համբոյրի պէս արշալոյսով ողողած էր եւրոպական խաղաղ գիշերը։

Ձայնասփիւռը գործի լծուած՝ տըպաւորութիւններ բերաւ մեզի աշխարհի չորս ծագերէն։ Տարօրինակ չէ. «Մեծերը դիմեր են իրենց հոգեպինդ կազմակերպուած ուժին, փոքրերը աղօթելով նուաղեր են վերահաս վտանգին առջեւ»։

«Քաղաքներ կ'այրին. քարիւղի հորեր», ըսած են առաջինները։ «Աստուածային պատուհաս է, արեան, պատերազմի նշանակ», գուշակած են ուրիշ աղօթողները։

Հիւսիսայգը ես մոռցած էի եւ ուժեղներուն պէս, կարծեցի տեսնել իրապէս վառող սպանիական քաղաքներու բոցերը, որոնք մեզմէ հեռու չեն։ «Ինչո՞ւ չես ըսեր Հայաստանի մէջ թափուած անմեղ արեան նշաններ են ցոլարձակ, երկնի կամարին վրայ», ըսաւ քովէս բարեպաշտ կինս՝ որ իր փոքրիկներուն նոյնքան կարմրած երեսը կը նայէր իր կուրծքը խաչակնքելով։

Հիւսիսա՛յգը ես մոռցած էի...

×

... Ձի՛ւն-ձմրան գիշեր մըն էր. գիւղը ամբողջ մէկ զսպանակէ մըղուած, Բարեկենդանի օրերու պէս մեր հարթ տանիքները լեցուեցան։ Սարսափ ու խնդուք իրար կը հրմշտկէին. կանչ ու աղաղակ. զարմանք ու բանդագուշանք կը լսուէին տանիքէ տանիք։

Երկինքը ողողուած էր դեռահաս խնձորի կարմրութեամբ լոյսով մը։ Արտասովոր արշալոյսի շողերուն տակ մեր ձիւնապատ լեռները ոսկեզօծուած՝ յստակ կ'երեւային։ Անհուն խաղաղութիւն մը կը տիրէր ամէն կողմ։ Ամրան ցայգալոյս մըն էր կարծես։ Օդը գաղջ, ձմեռը ցնորք մըն էր։ Արեւ չկար, լուսին չկար ու երկինք գետին կարմիր լոյսով մը կը բոցավառուէր մինչեւ ուշ ատեն, երբ մենք մեր մեծերուն հետ վար իջանք։

Մեր սրտերն իսկ կանգ առած էին խոր թմբիրով։ Մեր քայլերն իսկ կը կառավարուէին անծանօթ ուժով մը ու Ծնունդի պատրաստութիւն տեսնելու համար, մօրս հետ կեղար (մառան չտեմարան) իջանք։ Քովի բակին մէջ յանկարծ սեւ հաւ մը, ընդարձակ տխուր լռութիւնը խզեց, ու սկսաւ աքաղաղի պէս երգել։ Սարսափահար ու անտեսանելի ուրուականէ մը հալածական, անկիւնէ անկիւն կը փախէր թեւերը բաց, մտրակուած հոլի մը պէս։ Մեծ եղբայրս վրայ հասաւ, ու մօրս խորհուրդով, գլխատեց երգող սեւ հաւը։ Մութն ի լոյսը չէր բաւեր, այս դիպուածը ա՛լ աւելի ճնշեց մեր հոգին ու ակամայ տխրեցանք։

— Դժբախտութիւնը թող մեր տան վրայէն հեռանայ, զաւակնե՛րս, թող հեռանայ. հաւը նետեցէք ցուիքէն վար, որ գազաններն ուտեն, որ չարքերը գոհանան։

Ախոռ մտանք, ամէն կողմ անշարժութիւն, կենդանիները արձաններու պէս լուռ, սարսուռը իրենց թաց աչքերուն մէջ։ Հայրս հոն էր, իր կարմիր ձիուն «հիւսուած» մազերը կը քակէր։ Նորէն չարքերը ախոռ մտած էին մեզմէ առաջ ու ձիուն բաշը մանր, մանր հիւսած էին, կենդանին կը տըքար, եւ ամբողջ մարմինը քրտինքի մէջ էր։ Կեր ու գարման անաղարտ մսուրներուն մէջ, կենդանիները ողորմելի կերպով մեզի կը նայէին, անխօս, անշարժ։

Մեզմէ ոչ ոք սիրտ կ'ընէր անոնց վրայ գուրգուրալու, անոնց հետ խօսելու, երբ վերջապէս երինջ մը լալահառաչ կերկերուն ձայնով— ը՜մ, ը՜մ ըմպա՜յ բառաչեց. կարծես հարցնէր.

— դուրսը ի՞նչ կայ, մարդի՛կ, դեռ ո՞ղջ էք։

— Բան չկայ, խավրում, բան չկայ, պատասխանեց հայրս, ու կարծես երազը կեանքի փոխուեցաւ։ Բոլորին կերը աւելցուց հայրս եղբօրս հետ, մէկին առջեւ քուշնայ, միւսին՝ զարի լեցնելով. նոյնիսկ հաւերուն առջեւ կուտ, որոնք կոյր պառաւներու պէս սկսան կտկտալ։

Այդ գիշեր ոչ ոք իր տունէն դուրս ելաւ, ու ամէն ոք իր սրտի խորքանին առջեւ ծունկի եկած, աղօթեց երկար. երկա՛ր։ Դեռ քանի՞ օր էր որ մեր բարձր լեռներուն վրայ կարմիր ձիւն իջած էր։ Այդ գիշեր մենք սուգի նստանք ու Ծնունդը մօտ էր։

— «Տէ՛ր, ինչպէս որ չորս հազար մանուկներու ջարդէն ազատեցիր Միածին Մանուկդ, ազատէ մեզ փորձանքէ։

— Ինչպէս Մարիամ իշուն վրայ կրցաւ անարգել ճամբայ կտրել հրեշտակներու հովանիով, այս ձիւն-ձմրան պահապան եղիր մեր վրայ։

— Եթէ Անոր Ծնունդին համար նոր զոհեր պէտք են, պատրաստ եմ ես. հացի տեղ ալ ծամեցի, ջուրի տեղ քացախ խմեցի Ս. Օրուանդ արժանանալու, պատրաստ եմ, Տէր, փրկէ միայն զաւակներս։

— Տէր, զօրութիւնդ մեծ է ու անսահման, առանց հազարաւոր մանուկներու ջարդին ալ կրնայիր ազատել Մի հատիկ Զաւակդ, կը հաւատանք, բայց գրուածը պիտի ըլլայ, ու ճակատագիրը վեր է ամէն բանէ, դէպի բարին փոխէ մեր գիրը, Տէ՛ր...

Մայրս ծունկի եկած էր, թեւերը բարձրացուցած դէպի վեր, կարծես ողջ, ողջ երկինք բարձրացող աստուածամայրը ինքն իսկ ըլլար։

— Կարմիր ձի՛ւն. երկինք գ կարմի՛ր, գիշեր ցերեկ, նշան է եան, պատերազմի, անմեղ ջարդ

— Տէր... Տէր...

Հայրս իր հսկայ հասակով պզ ցած, օճախին քունճը մտայոյզ րիչ կը քաշէր, կրակին բոցերուն յելով ի զուր կը մխիթարէր մայր

— Կնի՛կ, այդ բաները ան ատեն Տէրը քանի երթայ փորձառու լայ, մաղ, մօրուք պարապ տեղը ճերմկցներ։ Հիմա Անոր Ծնունդը մէնուն աչքին առջեւ կ'ըլլայ, ու քաղաք ուրախութեամբ կը սեն Անոր գալուն։ Թագաւորները եւս չեն նախանձիր, գիտեն որ եթէ ծնի՝ պիտի մեռնի խաչին վրայ տիկ չեկած, ալ ո՞վ ջարդ պիտի անոր համար։

— Արի մարդ, հոգի ունիս ես կ'ամչնամ երբ կը լսեմ որ (բողոքական) է կ'ըսեն քեզի հա ոչ ժամ գիտես ոչ աղօթք, ես շա մոռցայ քու հոգիիդ զատ ուրիշ համար աղօթել։

ԽՈՍՐՈՎ ԱՐԱՄ

(Շար.)

(1)

Թիւն մեր շուրջ: Կաղանդը կամ Ծնունդը սուրբ օրեր են: Գոնէ սուրբ օրերու ընթացքին կ'ուզեմ հայերէն խօսիլ:

Ի՞նչ ընել: Ո՞ւր երթալ: Բարեկամ չունիմ: Ազգական չունիմ: Ղեւոնդին չունիմ: Ազգական չունիմ: Ղեւոնդին հետ երթալ, լոյսի եառէն երթալու պէս: Ղեւոնդ Հայ է եւ մանկութեան ընկեր: Դպրոցին մէջ, փաղաքշանքի համար, զինք կը կոչէինք «Ղոնդ», ինչպէս նաեւ, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, «ափսէ»: Եւ որովհետեւ «Ղոնդ» էր եւ «ափսէ», չուզեց աւար ըլլ կնեւ: Այնուհետեւ շատ ձիւն տեղաց խեղճ տղուն գլխուն: Ի մէջի այլոց, հայանուն թշուառականներ զինք յաջողեցին գրաստի պէս, եզի պէս, օրական երկու փրանք վարձքով եւ տասներկու ժամ աշխատցնելով: Երկու փրանքով ուտել, խըմել, քնանալ...

— Ղոնդ, ըսի փաղաքշանքով, այսօր երթանք Ծիէսօ տ'Արթիքօ, ման գալու, հին յուշեր, ոսկի օրեր:

Հայրենակիցս նախ գլուխը շարժեց, ապա համաձայնեցաւ: Թէեւ սանկ նանկ է, բայց խորքին մէջ գէշ տղայ չէ: Ապացոյց՝ որ մերժել չուզեց աառաջարկս:

«Շնորհաւոր նոր տարի» ըսինք իրարու, աղուոր «սիկարէթ»ներ գնեցինք, նուանք չողեհուէ եւ ճամբայ ինկանք դէպի Ֆուղինա, դէպի Ամեբիկա ճամբայ իյնալու պէս:

Ոտք ոտքի վրայ նետեցինք, «Ցաւոսծ» մէջ կաղանդ պապային «նըռու»ները կարդացինք, բարձրաձայն:

«Խնճոյք լիտուած ու յատեան,
Ծիծաղոյ ցիկէզ արծաթէ.
Ո՛հ երեւան ոսկեվառ
Արեւ ու լոյս կը ցաթէ»:

Այս տողերը շատ սիրեցի, եղանակ յարմարցուցի եւ միասին երգեցինք մինչեւ... Ֆուղինա:

Ցեառոյ նուանք հանրակառք: Հեր ֆած արտերու եւ տերեւաթափ ծառերու մէջէն անցանք:

Կապոյտ էր երկինք, արեւ կար մեր վրայ:

Ծիէսօ տ'Արթիքօ: Երկու քիլոմեթր երկայն: Մէկ քիլոմեթր լայն:

Ոչինչ չէ փոխուած: Նոյն ճամբաները, նոյն տնակները: Ես ու Ղեւոնդը փոխուած ենք միայն:

Ղեւոնդ դարձեր է զորդ նորոգող (ի՜նչ հեգնութիւն) եւ ես եղեր եմ... գրող, (մեղայ տէր, մեղա՜յ): Ճիշդ այդ պատճառաւ Հայր Դանիէլ Սահփանեան մեզ չդիմաւորեց, ճիշդ այդ պատճառաւ որբանոցին մէջ գտանք ամայութիւն, Ննջասենեակներուն մէջ եգիպտացորեն, ճաշարանին մէջ աղբ, մատուռին մէջ լքում:

Եւ սակայն խորանին առջեւ քարասէ տապանաքարը հոն էր նոյնութեամբ.

«Աստ հանգչի ի Տէր վերակացու տանս Հ. Սամուէլ վրդ. Սամսարեան գործակալ Մխիթարեան ուխտի Ծն. օգոստոս 1788, վխն. օգոստոս 1847»:

Ծառերուն վրայ մեր անուններուն սկզբնատառերը փնտռեցինք: Չգըտանք: Իբրեւ թէ հոն երբեք ապրած չըլլայինք:

Իրարու եռեւէ վազեցինք՝ առանց Հայր Գրիգորին:

Թիկնեղ գամբռ մը յանկարծ մեր վրայ յարձակեցաւ:

Գոռացինք թէ ինք եւ ոչ իսկ ծնած էր՝ երբ մենք հոս կ'ապրէինք:

— Իմ նախահայրերս հոս ծնած են, չարունակեց գամբռը, դուք օտարականներ էք, եկւորներ էք:

— Իսկ մենք թոռնիկներն ենք Չամչեանի, Ինճիճեանի, Աւետիքեանի, անոնք հոս կուգային ամէն ամառ:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉԵԽԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երբ դիմակաւորը արդարութիւն կ'ընէ

Նախագահ.— Պարոններ, դժբախտաբար այսօր ստիպուած ենք շատ լուրջ խնդիրով մը զբաղիլ: Թէեւ ջանացի դատավարութիւնը յետաձգել, սակայն հանրային կարծիքը, որ իրաւամբ վրդովուած է, ճնշում կը բանեցնէ...: (Կը թքթքէ): Ամբաստանեալները կը համառին թէ օրը ցերեկով փողոցի մէջ գողութիւն եւ սպանութիւն կատարուած է: Ականատեսներու առջեւ խաղաղ անցորդի մը վրայ յարձակում գործուած է...: Մընաց որ մանրամասնութիւնները վկաներու բերնէն պիտի լսէք...:

Նախագահ.— Դուք սպանեալին այրի՞ն էք:

Այրին.— Այո:

Նախագահ.— Դատարանը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ձեզի, տիկին վկայ: Դուք ներկա՞յ էիք... այն դժբախտ պատահարին: Կրնա՞ք ըսել թէ ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ:

Այրին.— Այո: (Կը ցուցնէ): Հոն է մարդասպանը, որ այս բանն ըրաւ:

Քթին վրայ ուռեցքով մարդը.— Ես կը բողոքեմ այս անլուր անարդարութեան դէմ:

Նախագահ.— Տիկին վկայ, պէտք չէ որ մատով աս ու ան ցոյց տաք: Ուրեմն դուք կը պնդէք, սպանութեան մօտէն չանուանուելիք մէկու մը կողմէ կատարուած ըլլալը:

Քթին վրայ ուռեցքով մարդը (գլխարկը կը վերցնէ).— Պարոններ, վայրկեան մը աւելի չեմ կրնար նըստիլ հոս, եթէ անգամ մըն ալ սպանութիւն բառը արտասանուի: Եղածը իրաւացի ինքնապաշտպանութիւն մըն էր միայն:

Նախագահ.— Խօսելու այս բարեբաստիկ եղանակին համաձայն եմ: Ուրեմն ձեր ամուսինը, տիկին վկայ, հանդարտ իր ճամբան կը քալէր:

Քթին վրայ ուռեցքով մարդը.— Ներողութիւն, սխալ է ատ: Հանդարտօրէն չէր քալեր: Ցանդգնօրէն դրամ կը փոխադրէր դրամատուն,— եւ կը հպարտանար անարդական ձեւերով:

Նախագահ.— Ի՞նչպէս թէ անարգական:

Քթին վրայ ուռեցքով մարդը.— Կը հասկցնէրթէ չի վախնար: Նոյնիսկ զինուած ըլլալ կը թուէր:

Այրին.— Սուտ է: Զինուած չէր:

Նախագահ.— Ամէն պարագայի մէջ, մեծ անհոգութիւն էր, սիրելի տիկին: Եթէ զինուած ըլլար, այսօր ուան անհաճոյ վճիռընխայած կ'ըլլար մեզի: Այս դժբախտ դէպքը... կրնար տեղի չունենալ: (Կը հառաչէ յարգանքով): Խնդրեմ, յաջորդ վկան:— Պարոն վկայ, դուք տեսա՞ք, ի՞նչպէս:

Վկայ.— Այո ես տեսայ, թէ ինչպէս քթին վրայ ուռեցքով մէկը դժբախտին վրայ յարձակեցաւ...

Քթին վրայ ուռեցքով մարդը.— Եւ ո՞վ էր յարձակողը, կրնա՞ք անունտալ:

Վկայ.— Ոչ, աւելի լաւ է լռել:

Քթին վրայ ուռեցքով մարդը.— Այսպէս: Ոչ ոքի խորհուրդ պիտի տալ դայն անուանակոչել հոս:

Նախագահ.— Թերեւս իրօք որ աւելի լաւ կ'ըլլայ, եթէ վկաները ոչ ոքի անուն չտան ճշգրտօրէն: Այդպէսով արդար եւ ճշգրիտ վճիռ մը արձակելու կ'ըլլան դատարանին: Խնդրեմ, յաջորդ վկան:

Նախագահ.— Պարոններ, բոլոր վկաները լսելէ յետոյ կրնանք ապացուցուած նկատել, որ ոմն... մօտէն ոչ ծանօթ... անձնաւորութիւն, դրամական մը սեփականացնելու մտադրութեամբ, փողոցին մէջ ինքնապաշտպանութեան նպատակով զէնք գործածած է, որուն հետեւանքով մարդկային կեանք մը փճացած է: Նկատելով որ... վերջին ժամանակներս այսպիսի ցաւալի դէպքեր շատ ռունակ կը կրկնուին, բարձր դատարանը վճռեց օրինակելի պատիժ մը սահմանել: Ցանուն մարդկային իրաւունքի: Առանց ոչ ոքի նեղութիւն պատճառել ուզելու, հոս հանդիսաւորապէս կը յայտարարենք... որ յաւաջիկայ այդպիսի դէպքի մը պարագային, անհրաժեշտ պիտի նկատենք, անգամ մըն ալ ցաւով դատարունելու, որպէսզի, առանց մէկուն անունը տալու, այդպիսի դէպքեր իբրեւ անրաղձալի... եւ կարգ կանոնի անհամապատասխան յայտարարենք:

Քթին վրայ ուռեցքով մարդը.— Այս վճիռը բնականաբար անընդունելի եւ խստապէս անպատասխանելի է: Սկզբունքով բոլոր վճիռներուն դէմ կ'արտայայտուիմ, որոնք յանուն մարդկային իրաւունքի որոշել կ'ուզեն, ինչ որ թոյլատրելի է կամ ոչ: Ու յաջորդ անգամ, պարոններ, ալ հոս չեմ գար: Ասանկ գործերու համար ժամանակ չունիմ:

Նախագահ.— Որքան կը ցաւինք, պարոն: Մենք բոլորովին ակամայ պիտի հրաժարինք ձեր գնահատելի գործակցութենէն... Դատարանը անձնապէս իրաժենարարձր յարգանքները կը յայտնէ ձեզի...

Նախագահ.— Ինծի կը թուի, ընկերներ, ասանկ լուրջ խնդիրներ, ինչպէս են գողութիւնը եւ սպանութիւնը, բնաւ պէտք չէ հոս դատի առարկայ դարձնենք:

(Ջեխերէնէ հայացուց՝
Ե. ՔՈՋԵԱՆ)

ԾԱՆՕԹ.— Այս տողերուն հեղինակը է ժամանակակից չեխական ամէնէն յայտնի եւ բեղուն գրիչը, Քառէլ Չաբեք: Մօտիկ բարեկամ նախագահ Մասարիկի, որուն կեանքը գրած է իր իսկ բերնէն, պատմուածքներու, խօսակցութիւններու ձեւով, պարզ ու հէքեաթունակ: Հեղինակ բազմաթիւ գործերու եւ թատերգութիւններու, որոնցմէ շատեր օտար լեզուներու թարգմանուած: Երկու անգամ Նոպէլի գրական մրցանակին համար յիշուած է, վերջինը առջի տարին:

Չեխ հանրային կեանքին մէջ ալ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ, առանց ընթացիկ քաղաքականութեամբ զբաղելու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐ

Յունուար 23ին, հայկական եւ իրանեան պարերու նուիրուած ցերեկոյթ մը տեղի ունեցաւ պարի ուսուցչուհի Տիկին Ժան Ռոնսէյի սրահներուն մէջ: Իրանեան բաժինը կը բաղկանար երկու մենապարերէ զոր պարեց ինքը տիկին Ռոնսէ եւ Օմար Խայեամի հինգ քառեակներէ զոր հայերէն երգեց Օր. Պ. Թաշճեան: Նոյն քառեակներուն ֆրանսերէնը նախապէս կարդացուեցաւ Ֆրանսացիի մը կողմէ: Այս առթիւ իմացանք որ ֆրանսերէնի թարգմանութիւնը կատարած էր Օր. Թաշճեան:

Հայկական պարերու բաժինը կը դրուէր ցերեկոյթին մէկ կարեւոր մասը, վեց Հայուհիներէ կազմուած խմբակով մը, ղեկավարութեամբ Օր. Պ. Թաշճեանի: Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Գարբեգին իր թառով, Պ. Սօմունճեան իր երգով եւ Պ. Բենօ իր տափով: Զմոռնամ յիշել Պ. Գարբեգինի շնորհալի փոքրիկ աղջիկը որ իր սիրուն պարով եկաւ ամբողջանցնել միայն հայկականպարերու յաջողութիւնը:

Այսչափ ցերեկոյթի մասին որովհետեւ նպատակս ցերեկոյթի նկարագրութիւնը ընել չէ: Ես կ'ուզէի մատնանշել միայն հայկականպարերու յաջողութեան բարոյական կողմը: Կ'ուզեմ մանաւանդ հայ հասարակութեան ուշադրութեան յանձնել գեղեցիկ գործ մը, որ երիտասարդ Հայուհի մը, պարի համար ունեցած իր բնական շնորհներուն միացնելով կամքի ուժ եւ յարատեւութիւն, կրցած է գլուխ հանել յաղթելով բոլոր դժուարութիւններուն:

Օր. Պարգեւուհի Թաշճեանի վեց հոգինոց խմբակը որոնց մէկը ինքն է, կ'երգէ ու կը պարէ հայկական խմբական պարեր մասնաւոր յաջողութեամբ: Նոյնիսկ այն պարերը, որոնք տարիներէ ի վեր կը տեսնենք մեր հանդէսներու ժամանակ, այս խմբակին կողմը կը պարուին նոր շունչով եւ ինքնատիպ: Շարժումներու ներդաշնակութիւնը եւ բառերու համապատասխան դէմքի արտայայտութիւնները, բոլոր աննշան պարերուն իսկ կուտան դեռ չտեսնուած պատրանքը:

Ինչ որ ամէնէն աւելի գնահատելի է Օր. Թաշճեանի արուեստին մէջ, անոր նոր գիւտեր ընելու մտահոգութիւնն է: Ան պարի վերածած է քանի մը հայերէն երգեր որոնցմէ «գացէք տեսէք ո՞վ է կերեր զէծ»ը, աշխոյժ չարաճճի եւ ամբողջ պար մըն է: Վերը յիշուած ցերեկոյթին մէջ Օրիորդը պարեց երկու մենապարերը իր յօրինածներէն, դժբախտաբար չեմ յիշեր ո՞ր հայերէն երգերու հիման վրայ: Արեւելեան եւ արեւմտեան պարերու ներդաշնակ խառնուրդ այս պարերը ընդունուեցան մեծ ոգեւորութեամբ, գլխաւորաբար Ֆրանսացիներէ կազմուած հասարակութեան կողմէ:

Օր. Պ. Թաշճեանի սկսած գործը արժանի է ամէն քաջալերութեան եւ օժանդակութեան: Իր յօրինած պարերու արժէքը եւ օտար հասարակութեան առջեւ իր ունեցած փայլուն յաջողութիւնը ապացոյց են որ ան շատ բան կրնայ ընել հայկական գեղարուեստի եւ մանաւանդ պարին համար:

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Les Nouvelles Littéraires վերջերս հարցարան մը պատրաստելով՝ ուզեց հասկնալ թէ ինչ ձեւով կ'աշխատին քննադատները, կը կարդա՞ն բոլոր նոր հրատարակութիւնները, ի՞նչպէս կը կարդան, սկիզբէն մինչեւ վե՞րջը թէ... քանի մը էջ միայն, կ'ազդուի՞ն քննադատ արուեստակիցներու յայտնած կարծիքներէն եւ ի՞նչպէս կը դիտեն իրենց բարեկամներուն գործերը:

ԷՏՄՈՆ ԺԱԼՈՒ.— Կեանքը դժուարին դարձած է քննադատին համար, կարդալիք շատ բան կայ, ուստի կը ստիպուիմ յաճախ ուշ խօսիլ գիրքերու մասին որոնք չափազանց հետաքրքրական են: Առաջ, գոյութիւն ունէին երիտասարդական պարբերաթերթեր, անոնց ընթերցումը՝ երբ հանդիպէի նորահաս ուժի մը, կը հետեւէի անոր գրական գործունէութեան եւ կը ներկայացնէի զայն անմիջապէս որ գիրք մը տար: Այսպէս բազմաթիւ տաղանդներ բերած եմ հրապարակ:

Գիրք մը, երբ սկիզբէն հետաքրքական գտնեմ, կը կարդամ մինչեւ ծայրը: Ստուար հատորներու մասին՝ միջանկեալ ընթերցումներով կարելի չէ գաղափար կազմել: Նիհար գիրքերը դիւրին է ճանչնալ կարճ ընթերցումով մը:

Երբ տակաւին չեմ գրած իմ յօդուածս, չեմ կարդար այլ քննադատներու կարծիքները: Որովհետեւ, եթէ նոյն կարծիքն ունենամ, կը վախնամ որ անոնց ազդեցութեան կ'ենթարկուիմ, իսկ եթէ նոյն կարծիքը չունենամ, դատաստանիս ճշդութեան մասին կասկած կը ծագի ներսս:

Թէ պիտի նեղուէի՞ եթէ ինծի ծանօթ ըլլար հեղինակը, որուն գործին քննադատութիւնը կ'ուզեմ ընել, — ո՛չ, ընդհակառակն կ'ուզէի նոյնիսկ ճանչնալ զայն՝ գործին մասին գրելէ առաջ: Եթէ սխալած եմ գործի մը արժէքին մասին, դժուար թէ սխալիմ անհատին գնահատութեանս մէջ:

Քննադատի աշխատանքներս երբեք արդիւնք չեն եղած գրական ստեղծագործութիւններուս, բայց քննադատի պարտականութիւններուս հետեւանքով հարկադրուած եմ յաճախ հրաժարիլ ճամբորդութիւններէս:

Քննադատի իմ ասպարէզիս մէջ հըպարտ եմ որ իրենց առաջին իսկ քայլերէն դուշակած եմ Ժիտի եւ Փրուսթի ապագան:

ԱՆՏՐԷ ԹԷՐԻՎ.— Նոր հրատարակութիւններու մասին խօսելու համար՝ ընթերցումներուս պահուն խորհրդանշական գիծերով կը լեցնեմ կողքերուն ներսի պարապ էջերը, երբեմն ալ կը ստորագծեմ յատկանշական հատուածները,— նօթ չեմ առներ:

Կը կարդամ այլ քննադատներու գըրածներն ալ, որովհետեւ չափազանց շատ գիրքեր լոյս կը տեսնեն եւ հարկ է ընդհանուր գաղափար մը կազմել: Չեմ հաւատար որ անծանօթ, չճանչցուած հեղինակներ գոյութիւն ունենան: Ոչ միայն քննադատները կը կարդան մէկը միւսին գրածը, այլ եւ աւելի կ'ունենան խօսելու,— անոնց փոխանակած կարծիքները կը դրդեն իրենց հետաքրքրութիւնը: Առարկայական ըլլալու համար՝ հարկ է չճանչնալ ոչ ոք:

ՓՕԼ ՍԸՊՈՒ.— Հիւանդանոցին սեմին վրայ, փորձառու բժիշկը մէկ նայուածքով կը կատարէ ներկայացող հիւանդին ախտաճանաչութիւնը,— վարժութեան խնդիր է, տեսակ մը բնազդ: Այնպէս ալ, բանալով գիրք մը սկիզբէն, մէջտեղէն եւ վերջաւորութենէն՝ անմիջապէս կը գուշակեմ թէ պիտի հաւնի՞մ: Երբ չաւնեցի, չեմ գրադիր այլեւս:

Կը կարդամ այլ քննադատներու կարծիքներն ալ, բայց որովհետեւ ես իմ դիտողութիւններս կ'արձանագրեմ ընթերցմանս պահուն իսկ՝ գիրքը ըստացուած ժամանակ, իմ արուեստակիցներուս կարծիքները չեն կրնար ազդել վրաս:

Երբ հանդիպեցաւ որ նոր հրատարակութիւնը մէկ բարեկամիս գործն է եւ անյաջող, դիւրին կը գտնեմ զայն չկշտացնելը,— կը խօսիմ իր տաղանդին մասին ընդհանուր կերպով, կը յիշատակեմ իր այն գիրքերը, զորս կը սիրեմ, յետոյ հետաքրքրական կը գտնեմ նիւթը՝ աւելցնելով որ վրիպած է նիւթը զարգացնելուն մէջ: Հեշտ է արդար ըլլալ, նոյնիսկ խիստ, մնալով քաղաքավարութեան սահմաններուն մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

Խ Ե Ն Թ Ը

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

»»»» o ««««

Նրա աչքին շինութեան առջեւ տարածուած էր ընդարձակ ագարակ զանազան բաժանմունքներով, որ մշակւում էին աշակերտների եւ աշակերտուհիների ձեռքով: Աշխարհի համարեա բոլոր բոյսերի, տունկերի եւ ծաղիկների տեսակից կային այնտեղ զանազան օրինակներ: Այստեղ գիրքը եւ մեռած տառը աւելի չէին զբաղեցնում ուսանողներին: Ամէն ինչ սովորում էին նրանք բնութեան հրաշալի գրքի մէջ: Այստեղ որոշեալ ժամերում ուսանողները պարապւում էին մարմնամարզութեամբ եւ զէնք գործածելու վարժութիւններով: «Ահա այսպիսի դպրոցը կը պատրաստէ լաւ երկրագործ եւ լաւ զինուոր», մտածում էր Վարդանը:

Վարդանը շնորհակալութիւն յայտնելով իր հիւրընկալին, բաժանւեցաւ նրանից: Նա տեսաւ հանրակառքի նըման մի բան, որի երկու կողմերի վըրայ շարուած էին մարդիկ: Ինքն էլ նստեց, երբ իմացաւ, որ տանում է դէպի երկաթուղու կայարանը:

Երկաթուղու կայարանում նա գըտաւ մեծ բազմութիւն որ սպասում էին գնացքին: Ցանկարծ նրա ականջին դիպաւ մի ծանօթ ձայն...

— «Վարդան»...

Վարդանը յետ նայեց, նրա առջեւ կանգնած էր Պ. Սալմանը: Երկու վաղեմի բարեկամները գրկախառնուեցան:

— «Ահա այսպէս, բարեկամ, խօսեց Պ. Սալմանը չթողնելով Վարդանի աջը իր ձեռքից,— մենք դարձեալ տեսնւում ենք միմեանց հետ ուղիղ երկու հարիւր տարուց յետոյ... բաւական երկար ժամանակ է... Դու դեռ նոյնն ես մնացել, Վարդան, դու ամենեւին չես փոխուել... Բայց այս երկու դարերի ընթացքում մեծ փոփոխութիւններ եղան մեր երկրում... Յիշո՞ւմ ես, Վարդան, մի անգամ քեզ ասում էի, թէ Հայաստանը մարդկութեան տղայական հասակի օրօրոցն է եղել,— բայց մի օր կը դառնայ նրա այրական հասակի, նրա զարգացման ժամանակների դրախտը: Այժմ բոլորը կատարուեցաւ: Այժմ հայ մարդու ապրուստը խիստ ապահով, ուրախ եւ խաղաղ է հայրենի հողի վրայ: Բայց եթէ գիտենայիր, թէ ո՛րքան աշխատեցինք մենք, մինչեւ նրան այս վիճակին կարողացանք հասցնել... շատ աշխատեցինք... Այս երկու հարիւր տարուայ ընթացքում հազարաւոր փորձանքների միջից անցանք... բազմաթիւ արեան եւ առատ քրտինքի գընով գնեցինք մեր հանգստութիւնը»...

— «Հիմա ո՞ւր ես գնում», հարցրեց Վարդանը:

— «Քաղաքը, այնտեղ երեսփոխանական ժողով պիտի գումարուի, ես պատգամաւոր եմ մեր գաւառի կողմից:— Գնանք միասին, Վարդան, ես պիտի խօսեմ. մեր վիճաբանութիւնները դուցէ կը հետաքրքրեն քեզ»:

Հնչեց գնացքի վերջին շվշվոցը: Նրանք մտան վագոնի մէջ: Գիշեր էր: Առատօրեան լոյսը չքացուած, նրանք հասան քաղաքը: Դեռ քնած էր գեղեցիկ, աղմկալի քաղաքը: Փողոցներում երեւում էին միայն բանուորներ, որոնք շտապում էին զանազան փաբրիկաներում աշխատելու:

— «Նոյեան Աղաւնու պանդոկը», հրամայեց Պ. Սալմանը կառապանին:

Կառքը սլանում էր ուղիղ եւ հարթ փողոցների միջով, երկու կողմից բարձրանում էին հոյակապ շինութիւններ զանազան գոյներով: Վարդանը կարծում էր, թէ պալատների միջով է անց կենում: Պ. Սալմանը ցոյց էր տալիս նրան նշանաւոր տըները,— «Ահա այդ համալսարանն է»— «ահա այդ գիտութիւնների ակադեմիան է»— «դա հին թագաւորական պալատն է, որ այժմ ծառայում է որպէս մուզէում»— «դա քաղաքի նշանաւոր թատրոններից մէկն է»— «դա մի հիւանդանոց է»— «դրանք այն հերոսների արձաններն են, որ նշանաւոր եղան վերջին յեղափոխութիւնների ժամանակ»— «դա մի լրագրի խմբագրատունն է, ուր օրական 150,000 օրինակ է տպւում»— «դա»...

— «Զինուորանոց չկա՞յ», նրա խօսքը կտրեց Վարդանը:

— «Չկայ, այստեղ ամէն քաղաքացի զինուոր է»:

— «Գեղեցիկ քաղաք... հրաշալի՛ քաղաք»... բացականչեց Վարդանը խորին յափշտակութեան մէջ:

Կառքը կանգնեց «Նոյեան Աղաւնու» հիւրանոցի առջեւ: Պ. Սալմանը Վարդանի հետ մտաւ մի առանձին փոքրիկ սենեակ որ կից էր հասարակաց դահլիճին: Այստեղ Թոմաս էֆէնդին Մելիք-Մանսուրի հետ սաստիկ վիճում էին:

— «Դա կատարեալ մարտիրոսութիւն կը լինի», ասում էր Թոմաս էֆէնդին:

— «Իմ կարծիքով, դա ամենաուղիղ ճանապարհն է, որ կը հասցնէ ցանկացած նպատակին», պատասխանեց Մելիք-Մանսուրը տաքացած կերպով:

— «Այդ ճանապարհը մեզ շատ հեռու կը տանէ եւ ցանկացած նպատակին կը հասնենք գուցէ էլի դարերին», ասում էր Թոմաս էֆէնդին ծիծաղելով:

— «Ահա Սալմանը, լսենք նրա կարծիքը», ասացին նրանք, դադարեցնելով վիճաբանութիւնը:

Մեծ եղաւ նրանց զարմանքը, երբ տեսան Վարդանին, որը, կարծես, գետնից դուրս եկաւ:

— «Դու ո՞րտեղից լոյս ընկար», հարցրեց Թոմաս էֆէնդին իր յատուկ հեգնական ժպիտով:

— «Միեւնոյն երեւոյթը զարմացնում է եւ ինձ, պատասխանեց Վարդանը նրա ձեռքը սեղմելով.— ես քո խորտակուած գիւղը գտայ Ալաշկերտի լեռների ստորոտում եւ յետոյ Թադէոսի Քրդերի գերեզմանատան մէջ, իսկ ա՞յժմ»:

— «Այժմ ես կրկին յարութիւն առայ, պատասխանեց նա ծիծաղելով: Մի՞թէ դու չես հաւատում հոգեփոխութեան վարդապետութեանը: Իմ թշուառ հոգին անցաւ ամենամաքուր կենդանիների մարմնի միջից.— մի քանի տասնեակ տարիներ գայլի մարմնի մէջ կեղեքում էի, յափշտակում էի, ապրում էի որսերով... մի քանի տասնեակ տարիներ շան մարմնի մէջ հաջում էի, քծնում էի եւ պտոյտ էի գալիս այն մարդիկների շուրջը, որոնք ինձ հաց էին տալիս... մի քանի տասնեակ տարիներ օձի մարմնի մէջ ոլորւում էի գետնի վրայ եւ պատահած ժամանակը խայթում էի... մի քանի տասնեակ տարիներ էշի մարմնի մէջ զռում էի, ականջներիցս այնքան քաշեցին, որ գլխումս խելք չմնաց... վերջապէս իմ թշուառ հոգին մտաւ առիւծի մարմնի մէջ, այնտեղ բաւական մաքրուեցաւ եւ սրբուեցաւ նա: Այդ շրջանը կատարեց նա երկու հարիւր տարուայ ընթացքում: Եգիպտոսի մոմիաները հազարաւոր տարիներ մնում են պիրամիդների տակ, անհամբերութեամբ սպասելով հոգիների վերադարձին, բայց իմ հոգին աւելի շուտ կատարեց իր շրջանը»:

— «Ես բախտ ունեցայ կրկին տեսնել կերպարանափոխուած Թոմաս էֆէնդուն», կտրեց Վարդանը նրա խօսքը:

— «Այո՛: Ձեր տեսած առաջուայ Թոմաս էֆէնդին իր դարու հարազատ զաւակն էր. բայց ժամանակները փոխեցին նրան: Այժմ նա ներկայ սերնդի լաւ ներկայացուցիչներից մէկն է:

Բայց ներկայ սերունդը մեծ յառաջդիմութիւն է գործել, սիրելի Վարդան: Յիշո՞ւմ ես, Մելիք-Մանսուրը մի ժամանակ «լաւ ասեղներ» էր կանչում, եւ թափառում էր Ալաշկերտի գիւղերում, բայց նա այժմ առանձին զօրաբաժնի գեներալ է»:

Վարդանը դարձաւ դէպի Մելիք-Մանսուրը եւ պատկառանքով սեղմեց նրա աջը:

— «Մենք ուշանում ենք, պարոններ, նիստը շուտով կը սկսի», շտապեցնում էր Պ. Սալմանը:

— «Դա մեր կուսակցութեան՝ ապատամբների պարագլուխն է, ասաց Թոմաս էֆէնդին, շշնջալով Վարդանի ականջին, եւ ցոյց տալով Պ. Սալմանին վրայ:— Մի երեւելի ճառ է պատրաստել այսօրուայ ժողովի համար: Ախ, որքան լաւ խօսում է նա»...

— «Ինձ էլ տարէք, պարոններ, ես էլ ցանկանում եմ լսել»... գոչեց Վարդանը ուրախութեամբ:

— «Գնանք»... լսելի եղաւ նրա մօտ մի օտար ձայն:

Վարդան աչքերը բաց արաւ, զգաց, որ իր տեսածը բոլորը երազ էր: Նրա շուրջը դեռ պատում էր գիշերային խաւարը, եւ նա գտնւում էր անբախտ Լալայի հողադամբարանի մօտ: Բայց այն ի՞նչ օտարոտի ձայն էր, որ զարթեցրուց նրան. այն ո՞վ էր, որ ասաց «գնանք»:

Ցանկարծ չորս զօրեղ ձեռքեր յափշտակեցին նրան եւ ամէն ինչ թաղնուեցաւ գիշերային մթութեան մէջ...

ՐԱՖՖԻ

(Վերջ)

հինգ տարուան քունէ մը վերջ, ազդանշան է հակակրօնական պայքարի վե - րարծարծման: Վերջին ամիսներու ընթացքին շատ մը վարիչները աՀազանգ հնչեցուցին եւ ստոյգ է թէ այս ժողովին աշխատանքները պիտի յանգին հա - կակրօնական քարոզութեան եւ գործունէութեան նոր ծրագրի մը :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, քննադատութիւններ տեղացին կեդր. խորՀուրդին անգործութեան դէմ: Լէնինկրատի, Ուկրայնայի, Վրաստանի եւն. շրջանային տեղեկաբերները այպանեցին կեդր. խորհուրդին հեզգութիւնը եւ դրասենեկային մեթոտները: Հակակրօնական Հրատարակչականի վարիչը գանգատեցաւ թէ հակակրօնական Հրատարակութիւնները չեն սպառիր եւ թէ հինգ տարիէ ի վեր Հակակրօնական թատերախաղ չի ներկայացուիր :

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան երեսփ. ժողովին մէջ, մէկը՝ Լա Ֆլէշի դէպքին առթիւ, ուր չորս Հոգի սպաննուած էին, 200 ֆրանքի տուրք մը գանձելու Համար, միւսը՝ Վիլժիւֆի պայթումին առթիւ: Ներքին նախարարը, Պ. Սառօ, պատասխանելով եղած քննադատութեանց, յայտարարեց թէ առաջին դէպքին Համար պաշտօնէ արձակուած է Սարթի նահանգապետը, թէեւ ներկայ չէր ոգերգութեան: Այս առթիւ Հաստատուեցաւ թէ տուրքի Համար եղած բռնագրաւումները աւելի ծանր չեն գաւառի քան Սէնի շրջանին մէջ. (24.000 գաւառի, 28.000 Սէնի նահանգին մէջ):

Երկրորդ դէպքին առթիւ, ներքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը Հատուցում պիտի վճարէ զոհերու ընտանիքներուն եւ թէ անխնայ պիտի պատժէ պատասխանատուները: Երկու վիճաբանութիւններն ալ բաղդատաբար Հանդարտ անցան եւ կառավարութիւնը վստահութիւն շահեցաւ միաձայնութեամբ :

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐԸ ընդհանուր յարձակողական մը սարքած են Քանթոնի դէմ, ուր աննկարագրելի խուճապ մը յառաջ եկած է: Բնակիչները կը փախչին ամէն ուղղութեամբ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ նոր կանոնագրին քննութիւնը՝ երեսփ. ժողովին մէջ, պիտի սկսի յառաջիկայ հինգշաբթի օր: Կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են, իբրեւ Հետեւանք զանազան լուսաբանութեանց :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌԻ չորս ռուս գիտնականներուն կացութիւնը բարւոքած է առ այժմ, օդերը չտկուած ըլլալով: Օգնութեան գացող սառնաբեկը միայն 200 մղոն Հեռու է արկածեալ գիտնականներուն կայանէն :

ՀԻԹԼԷՐ գիրք մը գրել սկսած է իր Հնդամեայ իշխանութեան մասին: Կը կարծուի թէ այս առթիւ պիտի պարզէ իր քաղաքական եւ տնտեսական ծրագիրը՝ յառաջիկայ տարուան Համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ռօանէն, Բենիամին Թորոսեան եւ Շնորք Թաշճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր այն Հայրենակիցներուն եւ մասնաւորաբար Տէր եւ Տիկին Քէօշկէրեանի, որոնք ջանք չխնայեցին, իրենց դէմ եղած զրպարտութեան մը առթիւ ճշմարտութիւնը յայտնելու Համար :

✖

Հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Զ. Ո. Մ.ի Փարիզի Մասնաճիւղին, ընկերներու, բարեկամներու եւ Սէն Թրոփէի Հայրենակիցներուս ինծի պատահած ինքնաշարժի արկածին առթիւ, իրենց ցոյց տուած ջերմ Հոգածութեան Համար:

Գէորգ Թուփանեան

Արֆէօյ, 4 Փետր. 938 1

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՓՐԱՏՈՑԻ Մայր եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ 6 Փետր., Կիրակի, պիտի կարգացուին Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին երկու նոր կոնդակները: Պիտի քարոզէ Առաջն. փոխանորդ Տ. ՋԳՕՆ ՎՐԴ. ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակութային Միութեան Հերթական Հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Փետր., Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Միութեան Հաւաքատեղին, 5 Rue de l'Eclipse, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Կը դասախօսէ «Հայ Սիրտ»ի խմբագիր Պ. ԵՂԻՇԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ : Նիւթ՝ Նարեկացին: Կը Հրաւիրուի Մարսիլիահայ գրասէր Հասարակութիւնը լսելու մեր ամէնէն Հոյակապ քերթողի մասին:

Մուտքը ազատ է:

ՖՈՒԹՊՕԼ

Այսօր, Կիրակի, 6 Փետրուար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը պիտի մրցին Ս. Ա. Ֆրանսէի Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ, Վէնսէնի անտառին մէջ (Քարթուշըրի): Ժամադրութիւն— պահեստ՝ ժամը 12.30, Ա. խումբը՝ ժամը 1.30, Շաթօ Վէնսէն :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն ԱՆԺԵԼ ՆԻԶԱՄԵԱՆի (9 տարեկան) ձայնագրած երեք երգերը՝ « LE COUCOU »

ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու Համար դիմել Տիկին Նիզամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux Arts, Paris (18), կամ Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարզուանցի Իսկուհի Եանըգեան կը փնտռէ իր զաւակը Գրիգոր Եանըգեան որ Իզմիրի կոտորածին անհետացած է եւ լուր չկայ իրմէ : Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 250 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր: Իմացնել, Տիկին Իսկուհի Եանըգեանի, 60 Rue Bouffier, Valence, (Drôme), France:

— Եէնիճէցի (Պրուսա) Եփրեմենց Գաբրիէլին Հարսը՝ Տիկին Եղիսաբէթ կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աբրահամ, որ տեղահանութեան միջոցին, չորս տարեկան Հասակին, բռնի առած են իր ձեռքէն եւ տարած Մուսուլ: Անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէն: Փոքրիկը ծանօթ էր իրենց սպասաւորին որուն անունն էր Նշան: Իր ստոյգ Հասցէն տուողին 1000 ֆրանք նուէր : Իմացնել՝ Տիկին Եղիսաբէթ Արութեանի, 17 Rue de la Quarantaine Villefranche s/Saône. Rhône, France:

ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավար Տ. ՕՆՈՍԵԱՆ

15, Rue du Pourtour, Clamart, Seine

Tél. Observatoire 13 - 45

Հեռաձայնել երեկոները 8էն վերջ Հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ: Միակ նուագախումբը Հաճելի դարձնելու Համար ձեր Հանդէսները, Հարսանիքները եւ Հաւաքոյթները :

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette. angle Garibaldi

ՐԱՖՖԻ

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը

Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆի

8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մեթրօ Cadetet le Peletier

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու ճոխ ճաշացուցակ մը, անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն, զուսական օդի՝ եւ ջազ[illegible] ճաշարանատիրոջ անվիճելի փորձառութեամբ: Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը տրամադրուի սրահ, անհամեմատ մատչելի գիներով:

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ:

«ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ԳԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ-ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ MR. HENRI TASSOի

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 13 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17 ԻՆ SALLE PRATի ՄԷՋ, 150 Rue Paradis

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՕՐ. Ե. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (ՄԵՆԵՐԳ), ՏԻԿԻՆ Ե. ԳԱՐԹԵՒԵԱՆ (ՋՈՒԹԱԿ), Պ. Մ. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ (ՔԱՌԵԱԿ)

ԵՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 80 ՀՈԳԻՆՈՑ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Յայտագրին մէջ պիտի երգուին եւ նուագուին հետեւեալ հեղինակներէ գործեր.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ՍԻՒՆԻ, Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ. Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ, Հ. ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ, ԱՐԱ ԳԱՐԹԵՒԵԱՆ եւայլն.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 4, 8 12 ԵՒ 15 ՖՐ. ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՔՈՎ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԿԱՐՏԱՆԻ Նիկոլ - Դուման խումբի ժողովը, 6 փետրուար, կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, «Դաշնակցութեան Տան» մէջ: Ներկայանալ անդամատետրերով: Պիտի խօսի՝ ընկեր ԱԶԳԻՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ», «Իշխան» ենթակոմիտէներու եւ «Վահագն» խումբի բոլոր ընկերներու ընդհ. ժողովը, 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Ներկայ պիտի գտնուին ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՓՐՈՓԱԿԱՆՏԻ Ցանձնախումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 9 Փետրուար Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Շահրիկեան սրահին մէջ.

Կը դասախօսէ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՑԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

6 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ՆԱՎԱՍԱՐԴԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ապագայով»:

Գեղարուեստական բաժին

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Տարեկան պարանցիկ ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 6 փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր FOYER RUSSEի սրահին մէջ, 26 Ave. de Tokio: Գեղարուեստական բաժին, Ճաշ. Պիւֆէ.

Մեթրօ Alma - Marceau Մուտք՝ 8 ֆրանք

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉի ԱՆԿԷՆԻ Մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը

1938 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ԻՆ

կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ տարեկան պարահանդէսը որ գաղութիս մէջ յայտնի է իր գեղարուեստական նորութիւններով, եւ ստեղծած ընտանեկան լուրջ մթնոլորտով, տեղի պիտի ունենայ Փետր. 27ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

20 Փետրուար կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին «Սոսիէթէ Սավանթ»ի սրահին մէջ, 8 Rue Danton. Մեթրօ Odéon

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրէ «ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՏՕՆ ԺՈՒԱՆԸ»

(կատակերգութիւն 4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Գայեանէ, Ս. Պաղտասարեան, Բ. Ազնաւուրեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Սերոբեան, Վ. Ալթունեան, ՀՐԱՅՐ եւ Ա. Պետրոսեան: Ռեժիսէօր՝ Վ. Ալթունեան :

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 10, 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Սամուէլ գրատուն.— 51, rue Mr. le Prince, Փարիզ (5):

Ակումբական ցերեկոյթ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԵՆԹԱՇՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

3 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին

ARTS ET METIERSի սրահին մէջ, 9 bis, Avenue d'Iéna, Փարիզ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Վ. ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՄԱՐԱԿԱԼ

Հաշիւներու արձանագրութիւն.— Տուրքերու յայտարարութիւն եւ գործերու հետապնդում:

Մեքենագրութիւն եւ բազմագրութիւն (duplicateur)

Ընդունելութեան ժամեր.— Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, Մեթրօ Cadet:

Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye - Rouve, Մեթրօ Belleville եւ Pyrénées

Հեռաձայն Mel. 50—09:

ԱՐԾԻՒ ԱԿՈՒՄԲԻՆ տեղափոխութեան պատճառաւ, իր առժամեայ Հասցէն է՝ Mr. Achdjian Albert, 14 Rue Meyerbeer, Blanc Mesnil, (S. et O.):

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՐ ՏԻՒ ՆՈՐ)

Tél. Trudaine 42—69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Աղքատները ձրիաբար ժամադրութեամբ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ է

146 Rue Lafayette (Gare du Nord)

Թէլէֆոն Nord 84-04 (անփոփոխ)

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2-7, կիրակի եւ տօն օրեր ժամադրութեամբ

“ՇԻՐԱԿ”

Արեւելքի միակ իսկական օղին է Անզուգական, Անմրցելի, Անխարդախ [...] Առաջնակարգ զօրացուցիչ [...] բեր, պատրաստուած զուտ չամիչ[...] ով: Հայ աւանդական սեղանին [...]

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD
48 rue de la République
Մարսէյլ, Tél. 6.47-22 եւ 6.74-51

ORIENT LLOYD
7 rue Auber, Paris
Tél. Opéra 07-77 07-7[...]

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ, տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար, Հայ ճամբորդներու համար մատչելի գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԷ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մեթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է գինեվաճառութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի [...] սական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնք[...] ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու եռակֆրիզապը գործ[...] Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. [...] Թագուսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ գործ նորոգել գիտցող հայ գրիչ կամ կի[...] Շաբաթական վճարում 250 ֆրանք: Դիմել [...] Աշճեանի 172 Fbg. St. Honoré, Թէլ. Elysée 38—25:

RAKI «PHENIX» d'Alger

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԸ

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

75 տարիէ ի վեր ամենուն կողմէ գնահատուած

ՌԱՔԻ ՖԷՆԻՔՍ

ՈՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՆԻՍՈՆԷ

PHENIX օղին թորուած է մասնաւոր խնամքով եւ ան չի պարունակեր ոչ [...] քիմիական նիւթ: Իր կազդուրիչ եւ ախորժաբեր յատկութիւնները հաստատու[...] են ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ:

Օղիի սիրահարները հաստատած են որ ՖԷՆԻՔՍ օղին կը գերազանցէ Արեւ[...] ամէնէն լաւ օղիները:

ALBERT BACRI, Agent général

19Rue Turbigo, Paris (2), Tél. Central 83-17

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ.—Mre. Cotton. 68 Av. Galline. Villeurbanne (Lyon)

Mr. Simondis, 33 cours Devellier, Marseille

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 8 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3649 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԵՄՆ ԿԸ ՄՆԱՅ ՋՈՒՐ ԾԵԾԵԼ...

Միշտ անամէջ եւ ամբարտաւան, ռամկավարներու Ամերիկայի օրկանը վերջերս հետեւեալ ազգարարութիւնը կ'ուղղէր խմբագրականի մը մէջ, վերլուծելով իրենց պատգամ. ժողովին յայտարարութիւնը.

— «Ուրեմն, եթէ մեր կուսակցութեան Հայաստանեան ուղղութիւնը մեզի համար բացարձակապէս անկարելի կը դարձնէ հակապետական Դաշնակցութեան հետ գործակցութիւն, մեր ազգային դաւանանքը եւ ազատական ու ռամկավարական սկզբունքները, մեր «պահանջատէրի կեցուածքը Թրքահայ իրաւունքներու մասին», եւ կուսակցութեան ազգապահպանման քաղաքականութիւնը արտահայաստանեան հայութեան մէջ, լիովին անհրաժեշտ կը դարձնեն որ մենք գործ չունենանք արտասահմանի ապազգայնացեալ հայ զօմիւնիստներուն հետ:

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնն աջ ու ձախ դաշնակիցներ փնտռելու պէտք չունի: Եթէ ազգային պէտքեր գործակցութիւնն անհրաժեշտ ցոյց կուտան, բոլորն ալ հասկացողութեան հիմը պէտք է որոնեն ու գտնեն Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան մէջ»: (*Պայքար*, 8 յունուար 1938):

Նոյն խմբագրականին մէջ, քիչ մը աւելի վերը, ռամկավար օրկանը կը բացատրէ.

— «Մենք բնաւ ենք թէ հակառակ չենք՝ ի սէր Հայաստանի եւ գաղութներու ազգային պահպանման՝ ազգային սկզբունք եւ իտէալ ունեցող ազգային ուժերու հետ հաւաքական կամք եւ գործակցութիւն ստեղծելու, այն բացարձակ պայմանով որ խորհ. Հայաստանի եւ հայ պետութեան հաւատարմութիւնը գործակցութեան *սինէ քուա նօն* պայմանը նկատուի»:

Ինչպէս կը տեսնէք, վճիռը արձակուա՛ծ է այլեւս:

Ոչ մէկ միջին ճամբայ: Ռամկավար կուսակցութիւնը ինքզինքը հռչակելով գերագոյն իրաւարար, կը պահանջէ նախ հաւատարմութիւն ուխտել պետութեան, յետոյ խօսիլ ուրիշ բաներու մասին: (Կ'առնենք միայն Դաշնակցութեան վերաբերեալ մասը):

Եւ այս կը կոչուի «ազգային քաղաքականութիւն»:

Ռամկավարը միայն իրաւարար չէ, այլեւ առաջնորդ: Ուղեցո՛յց:

Ան պէտք չունի «աջ ու ձախ դաշնակիցներ փնտռելու»: Ա՛ռ սերտէ իր ծրագիրը, եւ եթէ կ'ընդունիս հիմնական պայմանը, աղերսագիր մը ուղղէ, որպէսզի բարեհաճին պատուել քեզ, կլոր կամ քառակուսի սեղանի մը շուրջը...

×

Ընթերցողներ յաճախ կը գանգատին թէ քիչ մը շատ կը զբաղինք ռամկավարներով, անոնց աժեմ - չաժեմ իմաստութիւններով:

Բացատրութիւն մը.— մամուլը հարկադրուած է մատնանշել կամ վերլուծել որ եւ է երեւոյթ, որ կապ ունի հանրային կեանքին հետ:

Արդ, ռամկավարութիւնն ալ երեւոյթ մը, հոգեբանութիւն մըն է: Եւ յաճախ անհրաժեշտ կը դառնայ արձանագրել անոր զանազան ելեւէջները, լուսաբանելու համար կարգ մը իրողութիւններ:

Նոյն բարեմիտ մարդիկը միեւնոյն ատեն կը հարցնեն,— ինչո՞ւ միջոցներ չէք փորձեր, համաձայնելու համար գոնէ հիմնական հարցերու մասին:

Մենք շատ ենք փորձած, եւ միշտ ալ պատրաստ ենք փորձելու, ամէն բանէ վեր դասելով միացեալ ճակատը՝ ազգային գետնի վրայ:

Բայց, ո՛վ բարի մարդիկ, անգամ մըն ալ դուք փորձեցէք, եթէ կը կարծէք թէ կարելի է լեզու գտնել այս ամուլ եւ ամբարտաւան մարդոց հետ:

Վերջին փորձը կատարուեցաւ 1931 — 32ին, եւ համաձայնագիր մըն ալ մշակուեցաւ, նշանագրուեցաւ, ութ ամսուան տքնաջան բանակցութիւններէ վերջը: Եւ սակայն մնաց կէս ճամբան:

Անկէ ասդին շարք մը ցաւալի դէպքեր պատահեցան, Հայաստանի եւ Արտասահմանի մէջ: Աւելի պղտորեցաւ մթնոլորտը՝ ասդին: Իսկ անդին, Հայաստանի մէջ, այնպիսի փոթորիկներ պայթեցան, որ հլու հնազանդ եւ ողջամի՛տ ռամկավարներն անգամ լեզու ելան:

Ուրիշ խօսքով, օրուան կեանքը ինք աւելի հասուն եւ ստիպողական դարձուց միացեալ ճակատը:

Եւ սակայն, ահա տեսէք մարդոց հոգեբանութիւնը.— «չենք ուզում պղտորուիլ»:

Երէկ Դաշնակցութիւնը «հակահայաստանեան» էր. այսօր կը կոչուի «հակապետական»: Երկուքն ալ խարդախ եւ գարշելի պատրուակներ, իրենց ապիկարութիւնը եւ կարճատեսութիւնը պարտկելու եւ հայրենասիրութեան դրամագլուխ շահելու համար:

Հարցնէի՛ք այս իմաստուններուն թէ ո՛ւր կը սկսի մեր «հակապետական»ը եւ ո՛ւր կը վերջանայ իրենց «պետական»ը,— երկու բառեր որոնք շատ կը յիշեցնեն երբեմնի «խլամ»ն ու «կեավուր»ը, կամ «լուսաւորչական»ն ու «փրոտ»ը...

Սեղանի մը առջեւ քաշէիք այս հասարակ դպիրներն ու փարիսեցիները, եւ հարցափնդէիք թէ տակաւին քանի՛ տարի պիտի սնքան ջուր ծեծելով, եւ պղտորելով ամէնէն բանուկ ջուրերը:

Բայց, լաւ է կարճ կապել եւ բացատրել պիտանին ու անպէտը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Մուսոլինի կը շնորհաւորէ կատարուած փոփոխութիւնները

Ցոյցեր գլխաւոր կեդրոններու մէջ

Գերմանիոյ մէջ կատարուած հիմնական փոփոխութիւնները կը շարունակեն զբաղեցնել քաղաքական աշխարհը, որ ծանր դէպքեր կը նախատեսէ: Բոլորն ալ կ'ընդունին թէ Հիթլէր իր ափին մէջ կեդրոնացնելով Գերմանիոյ ամբողջ զինուորական ուժը, տնտեսութիւնը եւ քաղաքականութիւնը, աննախընթաց հեղինակութիւն մը կը ստանայ: Մ. Նահանգներուն մէջ մտահոգութեամբ կը դիտեն այս երեւոյթը, քանի որ կատարուած փոփոխութիւններով ասպարէզէն քշուեցան չափաւոր տարրերը, զինուորական թէ քաղաքական: Անգլիոյ մէջ ալ մօտաւորապէս նոյն տեսակէտները կը յայտնեն: Ֆրանսայի մէջ աւելի զգալի է անձկութիւնը: Իտալիոյ մէջ անշուշտ ուրախ են, քանի որ կատարուած փոփոխութիւնը կը զօրացնէ Հռոմ - Պերլին առանցքը եւ Հիթլէր Մուսոլինիի հետեւած կ'ըլլայ, իր ափին մէջ կեդրոնացնելով ընդհանուր հրամանատարութիւնն ու ղեկավարութիւնը: Ճափոնի մէջ ալ գոհ են, նախատեսելով աւելի ազդու գործունէութիւն մը՝ հակաբոլշեւիկ ճակատին վրայ: Աւստրիոյ մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ, մանաւանդ որ հիթլէրականները նորէն աշխուժացած են եւ զանազան դաւեր կը սարքեն:

Մուսոլինի եւ իր արտաքին նախարարը՝ կոմս Չանօ, հեռագիրներ ուղղեցին Հիթլէրի, ջերմապէս շնորհաւորելով կատարուած փոփոխութիւնները: Միւս կողմէ, արտաքին նախարարութեան օրկանը մամուլը թիւ մը հրատարակեց, շեշտելով Իտալիոյ համակրանքը կատարուած փոփոխութեանց մասին: «Գերմանիոյ Առաջնորդին որոշումները մանաւորապէս բարեդէպ են եւ համապատասխան՝ պետութեան պահանջներուն: Ամէն բանէ վեր, կարեւորը այն է որ Առաջնորդը իր ձեռքն առած է բոլոր զինեալ ուժերուն հրամանատարութիւնը, որուն շնորհիւ հրամանատարութեան միութիւն կը հաստատուի եւ ճիգերը կ'ամփոփուին, ինչպէս Իտալիոյ մէջ: Ինչ որ տեղի կ'ունենայ Գերմանիոյ մէջ, անգամ մը եւս կը հերքէ միջազգային հակաֆաշականութեան ծիծաղելի զրոյցները եւ նոյնքան ծիծաղելի յոյսերը»:

Մէկ խօսքով, Հռոմի մէջ կատարուած փոփոխութիւնները բարենշան կը նկատեն Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ գործակցութեան համար:

Գերմանական թերթերը բնականաբար կ'ողջունեն նոր կարգուսարքը, իբրեւ զօրացուցիչ ազդակ մը: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ 14 զօրավարներէ զատ, արձակուած կամ տեղափոխուած են 60 գնդապետներ, համագումար 190 սպաներ, ամէն աստիճանէ: Հաւանական է որ կարգապահական տնօրինութիւններ ալ ըլլան: Զրոյցի մը համաձայն, կարգ մը պաշտօններ տնօրինուած են արդէն: Մասնաւորապէս շատ կը խօսուի նախորդ հրամանատարին՝ Զօր. Ֆրիչի մասին, որ իբրեւ թէ հսկողութեան տակ առնուած է: Անգլիական թերթ մը գրած էր թէ զօրավարը գաղտնի յարաբերութիւններ ունեցած է Պ. Տալատիէի հետ: Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը անմիջապէս եւ վճռապէս հերքեց այս լուրը:

Տարակոյս չկայ թէ կատարուած փոփոխութիւնները աւելի կը զօրացնեն ազգային - ընկերվարական կուսակցութեան ազդեցութիւնը Գերմանիոյ հանրային կեանքին մէջ: Կուսակցութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ, պարտադրելու համար իր հեղինակութիւնը, մինչդեռ զօրավարներ կան որ կ'ուզեն կարելի եղածին չափ անկախ պահել բանակը: Փոփոխութեանց ամբողջ արժէքը պիտի հասկցուի փետրուար 20ին, երբ Հիթլէր իր ճառը խօսի, խորհրդարանի բացառիկ նիստին մէջ:

Ուշագրաւ է որ հիթլէրական թերթերը այս վարչական վերակազմութեան առթիւ կը յիշեցնեն Պիզմարքի մէկ խօսքը, արտասանուած՝ յիսուն տարի առաջ, փետրուար 5ին.

— *«Մենք Գերմանացիներս միայն Աստուծմէ կը վախնանք եւ ուրիշ ոչ մէկ բանէ՝ աշխարհի մէջ»:*

Ճափոն կը մերժէ յայտնել իր գաղտնիքները

Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները գիր մը ուղղելով Ճափոնի, լուսաբանութիւններ խնդրեցին 35.000 թոնէ աւելի տարողութեամբ զրահաւորներու շինութեան ծրագիրներու մասին: Այս առթիւ ազդարարեցին թէ այդ ծրագիրները կը հակասեն 1936ի նաւային համաձայնութեան, հետեւաբար իրենք ալ պիտի հարկադրուին «նաւարշաւ»ի մը ձեռնարկել, եթէ Ճափոն գոհացուցիչ պատասխան մը չտայ:

Այս ծանուցագիրը վերջնագիր մը կը համարուի, քանի որ պայմանաժամ տրուած է մինչեւ փետրուար 20 եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, եթէ Ճափոն գոհացում չտայ:

Վերջերս շարունակ զրոյցներ կը շրջին թէ Ճափոն նոր զրահաւորներ կը շինէ, անցնելով սահմանուած տարողութիւնը, 35.000 թոն: Ճափոնական կառավարութիւնը հերքեց այն լուրերը թէ նոր զրահաւորները 43 — 45.000 թոն տարողութիւն պիտի ունենան. բայց վճռապէս չհերքեց թէ 35.000էն վեր պիտի չըլլան:

Վերջին լուրերու համաձայն, Ճափոն որոշած է չյայտնել իր գաղտնիքները: Այս որոշումը տրուած է նաւային բարձրաստիճան սպաներու մէկ ժողովէն վերջը: Գաղտնիքը պահելով հանդերձ, Ճափոն պիտի պատասխանէ երեք պետութեանց «վերջնագիր»ին, փետրուար 20էն առաջ: Միւս կողմէ, կը հաւատեն թէ Ճափոն պիտի յայտնէ իր նաւային ծրագիրներուն մէկ մասը, փարատելու համար զանազան կասկածներ: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Ճափոն կապուած չէ նաւային շինութեանց սահմանափակման դաշնագրով: Ճափոնի մէջ կը կասկածին թէ երեք մեծ պետութիւնները պատրուակներ կը փնտռեն, իրենց նաւային յարաճուն սպառազինութիւնները արդարացնելու համար: Ճափոնական թերթ մը կը գրէ.— «Ճափոնի համար բացարձակապէս անկարելի է իւրաքանչիւր երկրի յայտնել իր

(Լուրերու շարունակութիւնը չորրդ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԱՆ»

«*Փարի - Սուար*» երէկ հաղորդելով Աղա խանի մօրը մահը, կը գրէր.

— «Ամբողջ Արեւելքը սուգի մէջ է... *Պարսկաստանէն Իրան* եւ Հնդկաստան, քառասուն միլիոն հոգի կ'ողբան իրենց հոգեւոր մայրը»:

Շատ ալ չզարմացայ, կարդալով «Պարսկաստանէն Իրան»ը (տը լա Փէրս ալ լ'Իրան):

Անցեալ տարի, նոյն թերթը երկրաշարժի մը առթիւ, կարծեմ Շիրազը կը ներկայացնէր մայրաքաղաք... Թեհրանի:

Տարիներ առաջ, ձախակողմեան օրաթերթ մը Հայաստանը սահմանակից կը ցուցնէր... Աֆղանիստանի:

Եւ այսպէս բազմաթիւ օրինակներ:

Բայց միայն օրուան թերթե՞րն են որ այսպիսի գոհարներ կը հրամցնեն իրենց ընթերցողներուն:

Մինաս Չերազ աւելի պատկերազարդ խայտառակութիւններ կը պատմէ դիւանագէտներու կեանքէն:

Այսպէս, կը գրէ թէ, 1878ին, երբ Լորտ Սոլզպըրի ունկնդրութենէն վերջը խրիմեան Հայրիկ դուրս կ'ելլէր, լորտը իրեն կը հարցնէ փափկութեամբ.— «Ի՞նչ լեզու կը խօսէր Սրբազանը» (Խրիմեան օտար լեզու չէր գիտեր):

— «Հայերէն», կը պատասխանէ Չերազ, իբրեւ թարգման:

— «Միթէ Հայերը սեփական լեզո՞ւ ունին», կը հարցնէ լորտը...

Միեւնոյն առիթով, երբ հայկական պատուիրակութիւնը կը ներկայանայ Իտալիոյ արտաքին նախարարին, կոմս Քոնթի, այս վերջինը հայ ժողովուրդին բաղձանքները լսելէ վերջ, կը հարցնէ սրտցա՛ւ լրջութեամբ.

— Այդ բոլորը լաւ. բայց Թուրքիոյ ո՞ր մասին համար է ձեր պահանջած բարենորոգումը, ասիակա՞ն թէ եւրոպական...

Կը կարծէ՞ք թէ աւելի յառաջ գացած ենք 1878էն ի վեր, սերտելով Հայոց պատմութիւնը եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւնը: Մանաւանդ որ, «փոքր Դաշնակից» ալ եղանք, աւելի քան մէկ միլիոն ընծայաբերելով իբրեւ ողջակէզ:

Ուզողը թող հաւատայ:

Միայն թէ, այստեղ ալ զարմանալու բան չեմ գտներ:

Մենք ալ չունի՞նք բանգէտներ, նոյնիսկ երիտասարդներ, որոնք տեսութիւններ կը պարզեն, վճիռներ կ'արձակեն Պարսկաստանէն մինչեւ Իրան, առանց փշուր մը Հայոց պատմութիւն կարդացած ըլլալու:

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՍԻԱՒ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստեփան Ալէքսանեան	30
Փետր. 5ի գումարը	3037
Ընդհ. գումար՝	3067

ԱՅՍՕՐ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

«ՀԱՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ»

ՈՐ ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՅՈՒԻ ՍԱՐՍՈՒՌՈՎ ԵՒ ՄԷԿ ՇՈՒՆՉՈՎ

ՔԻՉ ԱՏԵՆԷՆ

ՈՒՐԻՇ ԹԵՐԹՕՆ ՄԸ ԵՒՍ

ՆՈՐ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՐԱՀԱՆԳՈՒԱԾ ԵՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Մաթէն» կը գրէ թէ ներքին նախարարութիւնը արդէն մշակած է նոր ծրագիր մը, օտարականներու հսկողութեան համար եւ խորհրդարանին ներկայացուցած, սակայն քուէարկութիւնը յետաձգուեցաւ ելմտացոյցի քննութեան ատեն: Հաւանական է որ նորէն սեղանի վրայ դրուի այս օրերս, անհրաժեշտ վարկերը ստանալու եւ գործադրութեան ձեռնարկելու համար:

Ծրագիրը մասնաւորապէս կը նախատեսէ չորս գլխաւոր կէտեր.— 1. Զօրացնել հսկողութիւնը սահմանագլուխներուն վրայ եւ նաւահանգիստներուն մէջ.— 2. Հետապնդում անբաղձալի օտարականներու՝ երկրին մէջ.— 3. Ոստիկանական ուղեկցութիւն մինչեւ սահմանագլուխ՝ Ֆրանսայէն արտաքսուած օտարականներու համար.— 4. Խստացում պատիժներու՝ երբ կ'անսաստեն վտարման վճիռներու եւ պատժական տնօրինութիւններ անոնց դէմ որ կը բանեցնեն կամ կը պատսպարեն օրինազանց օտարականներ:

Այս չորս տնօրինութեանց միաժամանակ գործադրութիւնը կախում ունի սահմանուած վարկերու գումարէն: Ամէն պարագայի մէջ, նախ ձեռք պիտի առնուին ամէնէն գործնական եւ ազդու միջոցները:

Սահմանագլուխներու հսկողութիւնը զօրացնելու համար, գիտակցաբար մէկդի դրուած է նոր պահականոցներու հաստատումը, իբրեւ անօգուտ եւ բազմածախս: Ուրեմն, պիտի աւելցնեն արդէն եղած պահականոցներու պաշտօնէութիւնը, մասնաւորապէս սահմանային կայարաններու մէջ եւ պիտի հաստատուին շրջուն խումբեր որոնք միշտ երթեւեկելով սահմանագլուխներու երկայնքը, ինքնաշարժով, հեծելանիւով եւ հետիոտն, պիտի հետապնդեն կասկածելի օտարականները:

Բայց ամէնէն աւելի բուն երկրին մէջ է որ պիտի զօրանայ հսկողութիւնը: Պիտի հետապնդուին անոնք որ չարաչար կը գործածեն զբօսաշրջիկի հանգամանքը, Ֆրանսա մտնելու եւ յետոյ տեղաւորուելու համար: Իբրեւ հետեւանք 1937ի ցուցահանդէսին առթիւ շնորհուած դիւրութեանց, Ֆրանսա եկած են բազմաթիւ կասկածելիներ որոնք չեն ուզեր վերադառնալ: Այս մասին հետապնդումներ կատարելու համար, կը խորհուի 23 շրջուն պահակախումբեր հաստատել (մէկ հատ՝ 3 — 4 նահանգի համար), որոնք պիտի գործակցին ոստիկան - զինուորներուն, քաղաքապետներուն եւ հանդապահներուն հետ:

Երրորդ ազդու միջոցը պիտի ըլլայ մինչեւ սահմանագլուխ հետեւիլ արտաքսուած անբաղձալիներուն, որպէսզի չկարենան վերադառնալ: Ցետոյ, պիտի թելադրուի որ դատարանները աւելի խիստ վճիռներ արձակեն, անսաստողներուն դէմ: Երկու - երեք ամիս բանտարկութիւնը բաւական չի համարուիր: Եւ վերջապէս հետապնդումներ կ'առաջարկուին այն անհատներուն եւ պանդոկատէրերուն դէմ որոնք գիտակցաբար կը պատսպարեն օրինազանց օտարականներ, ինչպէս եւ անոնց դէմ որ աշխատանք կը ճարեն, չահագործելով կասկածելի օտարականներուն կացութիւնը:

ՆՈՐԷՆ «ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՈՒՄԱՆ»

Հակառակ իր առաքելութեան կատարեալ ձախողանքի մասին բրածանօթ խոստովանութեան եւ Հակառակ Էջմիածին վերադառնալու մասին ամիսներ առաջ եղած յայտարարութեանց ու այդ առթիւ սարքուած ողջերթի սեղաններուն, Գարեգին արքեպ. Յովսէփեան, ըստ երեւոյթին, ոչ միայն չի պատրաստուիր մեկնելու Ամերիկայէն, այլ եւ կը ձեռնարկէ նոր Հանգանակութեան մը ի նպաստ Մայր Աթոռին:

Այդ նպատակով Պոսթընի ռամկավար Թերթին մէջ ան Հրատարակած է կոչ մը, որով մանրամասնօրէն կը պարզէ Հասարակութեան, թէ ի՞նչ կերպով պէտք է կատարուի այդ Հանգանակութիւնը կամ, ուրիշ խօսքով, ի՞նչպէս պէտք է Հաւաքուի «Լուսաւորչի լուման»:

Նախ եւ առաջ՝ աւելորդ չենք նկատեր Հոս դիտել, որ Գարեգին արքեպիսկոպոս պէտք ալ չէ տեսեր այս անգամ իր կոչը ղրկել նաեւ «Հայրենիք»ին, թէեւ «Հայրենիք» մօտ երկու անգամ աւելի տարածուած թերթ մը ըլլալով՝ կրնար Հասարակութեան շատ աւելի մեծ մասին Հասցնել իր խօսքը: Ուրեմն կերպով անարդարանալի իր այս քայլը աւելորդ անգամ մը ցոյց կու տայ, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի լիազօր ներկայացուցչի Հանգամանքը տակաւին իր վրայ պահող Գարեգին արքեպիսկոպոս ռամկավար Թերթի ընթերցողներէն դուրս չուզեր ճանչնալ գոյութիւնը Հայ եկեղեցիի ուրիշ Հաւատացեալներուն ալ, թէկուզ վերջինները երկու անգամ աւելի մեծ բազմութիւն մը ըլլան քան իր նախընտրած Ռամկավար Հետեւորդները:

Հոգեւորական մը, որ Մայր Աթոռի պաշտպանումով է մտահոգուած իբրայէս, չէր կրնար եւ պէտք չէ թոյլ տայ իրեն քաղաքական նկատումներով պոյքոթի ենթարկելու Հաւատացեալներու խոշոր մասը եւ իր աշխատանքը սահմանափակելու Հայ Հասարակութեան մէկ փոքրիկ Հատուածով միայն:

×

Սակայն, Հոս կայ շատ աւելի կարեւոր խնդիր մը, որ կրնայ լոյս սփռել այն կեղծ դիրքին վրայ, որուն մէջ ինքզինքը ձգած է Գարեգին արք. արտասահման գալէն ի վեր: Խնդիրը Հետեւեալն է.—

Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, ինչպէս յայտնի է, կ'ապրի աւելի քան երկու միլիոն Հայութիւն մը: Արդ՝ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ այդ Հոծ բազմութիւնը, որուն մեծ մասը մայր երկրին մէջ կ'ապրի, ի վիճակի չէ պահել Մայր Աթոռը իր կաթողիկոսով եւ քանի մը ողջ մնացած ծերունի եպիսկոպոսներով: Եւ ինչո՞ւ պէտք կ'ըլլայ Հազարաւոր մղոններ կտրել եւ Ամերիկա գալ՝ Մայր Աթոռի պաշտպանման Համար դրամ Հաւաքելու նպատակով: Երէկ՝ Էջմիածնի մայր տաճարի գմբէթին Համար կը պահանջուէր դրամ, իսկ այսօր՝ Մայր Աթոռի պաշտպանման Համար:

Իր աւելի քան երկու տարուան շրջագայութեան ընթացքին արտասահմանի մէջ Գարեգին արքեպիսկոպոս շարունակ Խորհրդային կառավարութեան կարգերուն եւ շինարարութեանց գովքն ըրաւ եւ փորձեց այն տպաւորութիւնը ձգել Հրապարակով, որ Հայ ժողովուրդը խորհրդային ռեժիմի տակ կ'ապրի երջանիկ եւ բարեկեցիկ կեանք մը: Բայց Գարեգին արքեպիսկոպոս երբեք չուզեց բացատրել, թէ ինչո՞ւ խորհրդային «բարիքները» վայելող երկու միլիոն Հայութիւնը անկարող է ոեւէ օգնութիւն Հասցնել Էջմիածնին եւ ինչո՞ւ ինք Հարկադրուած է արտասահմանի գաղթական Հայերու ողորմութեան դիմել Մայր Տաճարի գմբէթը նորոգելու եւ կաթողիկոսը իր քանի մը եպիսկոպոսներով պահելու Համար:

Դժբախտութիւնն այն է, որ Գարեգին արքեպիսկոպոս, արտասահման գալով եւ Էջմիածին վերադառնալու մտադրութիւն ունենալով, իրեն Համար բարձր դիւանագիտութիւն մը նկատեց դառն, դաժան ճշմարտութիւնը Խորհրդային իրականութիւնը մեղմէ թաքցնելը, խոհեմութիւն նկատեց Հայ Եկեղեցիի նիւթական, իրաւական եւ բարոյական քանդումի աղաղակող փաստը ծածկելը, խուսափեցաւ բառ մը իսկ ըսելէ կրօնի եւ եկեղեցիի դէմ եղած խորհրդային անլուր Հալածանքներու մասին, խուսափեցաւ պարզելէ խորհրդային լուծին տակ տուայտող Հայ ժողովուրդին ընդհանուր տնտեսական աղքատացումը, մէկ խօսքով՝ չկամեցաւ արտասահմանի իր Հօտին ներկայացնել այն դժնդակ պատճառները, որոնք կը բռնեն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Էջմիածնի Մայր Տաճարի գմբէթի նորոգման եւ Մայր Աթոռի դէթ անուանական գոյութեան պահպանման Համար իսկ դիմելու Հեռաւոր արտասահմանի գաղութներու օգնութեան, թէեւ իրեն շատ աւելի մօտ կ'ապրի աւելի քան երկու միլիոն Խորհրդահայ ժողովուրդը:

Եւ, որովհետեւ իր նախասիրած ռամկավար թերթն ալ նոյն աններելի լռութիւնն է պահած խորհրդային դաժան իրականութեան մասին եւ նոյնիսկ տարիներ շարունակ զայն ներկայացուցած է վարդագոյն կերպով, ուստի Ամենայն Հայոց լիազօր ներկայացուցիչ Գարեգին արքեպիսկոպոսի կոչը այդ թերթի միջոցով անհասկնալի պիտի մնայ եւ չպիտի տայ իր սպասած արդիւնքը:

Բաւական չէ թուցիկ կերպով միայն ըսել, թէ «խորհրդային նոր իրաւակարգով» Հայ Եկեղեցին այլ եւս «իրաւունք չունի երկրի մէջ հասութաբեր սեփականութիւն, կալուածներ, շէնքեր, այգիներ, դրամագլուխ ունենալու» եւ թէ խորհրդային օրէնքով «եկեղեցու եկամուտ, նրա նիւթական պահպանութեան եւ կարիքների համար նշանակուած են միայն հաւատացեալների կամաւոր նուէրները»: Պէտք է բացատրել նաեւ, թէ խորհրդային լուծին տակ ապրող մեր մայր զանգուածը այնքան աղքատացած է, որ Հազիւ կիսաքաղց գոյութիւն մը կը քաշքշէ եւ ի վիճակի չէ, ուրեմն, իր կամաւոր նուէրներով իսկ ոեւէ շօշափելի օգնութիւն Հասցնել Էջմիածնին, իսկ եթէ ուզէ ալ իր բերնի Հացը կտրելով իր խղճուկ լուման ղրկել Էջմիածին, պիտի վախնայ այդ ընելէ՝ խորհրդային նոր Հալածանքներու առիթ չտալու Համար:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՖԻԷՍՕ Տ'ԱՐԹԻՔՕ, ԿԱՂԱՆԴ ԵՒ ՅՈՒՇԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ոչինչ չէ փոխուած, նոյն ճամբաները, նոյն տնակները: Ես ու Ղեւոնդը փոխուած ենք միայն:

Կարծես թէ ժամանակը վերածած ենք Հեղուկի, եւ 14 տարին ըմպած մէկ ակնթարթի մէջ եւ կորսնցուցած մեր թարմութիւնը, պայծառութիւնը, եւ այրած, մրկած, տառապած, մռայլած:

— Քանի որ նոյն շէնքերը նոյն ձեւով կանգուն են, նոյն ծառերը նոյն Հեռաւորութեամբ կարգի, ուրեմն Հոս է նաեւ մանկութիւնս, կ'ուզեմ փնտռել զայն:

Ղեւոնդ սկսաւ ծիծաղիլ վրաս եւ ծաղրել զիս, եւ սակայն Հանդիպակաց դուռը բացուեցաւ եւ մանկութիւնս դուրս վազեց զուարթաձայն: Վերի յարկէն ջութակի ձայն մը լըսուեցաւ, Արտաշէս կը նուագէր, նըկարելէ ետք:

Մանկութիւնս վճիտ էր եւ ճառագայթի պէս սուրաց պարտէզին մէջ:

Փայլակ եւ Յովհաննէս խոտերուն վրայ գօտեմարտ ըրին եւ Փայլակ յաղթեց:

Տիրան եւ Վիչէն դասարան գացին մասնաւոր դասեր առնելու Համար:

Մանկութիւնս սիրուն էր ծաղիկի մը պէս:

Ոտնագնդակը ճիւղերուն վրայ մընաց, զարնուեցաւ պատէ պատ եւ ապակի մը կոտրեց:

Հայր Դանիէլ վար իջաւ սանդուխներէն եւ ի պատիժ Մարտիրոսին «ծո՛մր դիր» Հրամայեց:

Հայր Վրթանէս պատարագեց եւ քարոզ մը խօսեցաւ «խղճմտանք»ի մասին:

Ծաղիկներ բացուեցան եւ քիւերուն տակ ծիծեռնակներ բոյն շինեցին:

Դեռատի բանաստեղծ Նշան Պէշիկթաշլեան եւ նկարիչ Աւետիս Մուրատեան այցելութիւն տուին:

Զանգակը չորս անգամ Հնչեց եւ տղաքը կարգի մտան չորս անգամ, երթալու Համար՝ ննջարան, ճաշարան, աղօթարան եւ դասարան:

Հենրիկոս Ամերիկայէն Հինգ տոլար ստացաւ եւ Հայր Մանուէլ աղօթագիրք մը նուիրեց Յակոբին:

Մանկութիւնս խօսուն էր, թռչունի մը պէս, բարձրացաւ աթոռի մը վըրայ եւ աղուոր ոտանաւորներ արտասանեց:

Արեւը ջերմացաւ եւ ծերունազարդ Հ. Գաբրիէլ վարդապետ խմբանկար մը Հանեց:

Մարդար Խարբերդցիներն իր շուրջը Հաւաքեց, երգեց եւ պարեց.

« — Աղջկան՝ «օթոմոպիլ»,
Մայրիկին՝ «փայթոն »,
Հայրիկին ալ···»:

Մանկութիւնս ճառագայթ էր, ծաղիկ էր եւ թռչուն, պայուսակ մը տուին ձեռքը եւ ճամբու դրին···

— Ի՞նչ ունիս, եղբայր, նորէն աչքերդ լեցուեցան, աղաղակեց Ղեւոնդ, շուտով Հեռանանք այստեղէն:

Հերկուած արտերու եւ տերեւաթափ ծառերու մէջէն անցանք եւ ճաշարանի նմանող առաջին խանութէն մտանք ներս:

— Սպասաւոր, բեր գինի, կարմիր գինի, եւ Թուրքի գլուխ մը, լաւ խորոված:

— Խենթեցա՞ր, եղբայր, բողոքեց Ղեւոնդ, Հոս պէտք չէ Հայերէն խօսիլ, ապա թէ ոչ մեզի Հետ կը վարուին իբրեւ օտարական, ու կը ճաշենք առասպելական գիներով:

— Եթէ նոյնիսկ Հազար լիր վճարել ուզեն, դարձեալ Հայերէն պիտի խօսիմ:

— Մեծահարուստի Հովեր մի առներ, գրպանդ 50 ֆրանքէն աւելի չըկայ:

— «Նպատակիս Համեմ միայն, թող զիս Հանեն կախաղան»: Նպատակըս Հայերէն խօսիլ է այսօր:

Ճերմակ ձեռնոցներով եւ պաշտօնական զգեստներով ծառայեցին մեզի:

Նախ գերմանացի ճամբորդ կարծեցին, յետոյ գաղտնի ոստիկան, յետոյ «Վարիէթէ»ի դերասան:

Երբ շրջագայութեան ելանք գիւղակին կեդրոնավայր — Հրապարակին վրայ՝ Հետաքրքիր աչքեր Հետեւեցան մեզի, մանաւանդ աղջկան աչքեր ··· եւ՝ իբրեւ նորոյթ՝ վայելեցինք մեծ յաջողութիւն: Բոլոր բնակիչները ոչ միայն իրար կը ճանչնան Հոս, այլեւ գիտեն, օրինակի Համար թէ քանի՞ սանթիմեթր երկար է Ռիքարտոյի քիթը, Լուիճի քանի՞ շապիկ ունի, Պեբի պարել գիտէ՞:

Հայրենակիցս, Հակառակ անոր որ «Ղոնդ» է եւ «ափսէ», աննախընթաց յաղթանակներ ունեցաւ: Նշանըրաւ մէկուն, եւ աՀա ամբողջ գեղջուկ գեղեցիկ սեռը շրջապատեց զինք, «ամէնքդ չեմ կրնար գոհացնել» ըսելով, երգելով, խնդալով տարաւ զանոնք դէպի մերձակայ պարտէզները:

Պէտք չէ դաւաճանել բարեկամութեան, նոյնիսկ ··· կինով մը:

Ղոնդ դաւաճանեց ինծի՝ բազմաթիւ կիներով:

Եւ սակայն առանձին չմնացի:

Զիս ալ շրջապատեցին զուարթ աղջիկներ եւ աղջնակներ: Ամէնքն ալ ծընած՝ 1925էն յետոյ: Ինչ սիրուն: Ինչ սիրուն: Թռչուններու երամակի մը պէս:

Եւ յիշեցի Հայնէն: Ֆիէսօ տ'Արթիքօ լերան մը ստորոտը չի գտնուիր, եւ Հայնէ մեռած է ութսուն երկու տարիներէ ի վեր, եւ սակայն նոյն մանուկները շրջապատեցին զիս կարծես, նոյն Հարցումներն ըրին ինծի.

— Ո՞վ ես դուն, ո՞վ, եւ ի՞նչ կ'ընես···

— Հայաստա՛ն է, սիրելիներ,
Հայրենիքս իմ, ես յարեցի,
Հո՛ն զետեղեց դրախտն Աստուած
Եւ խօսեցաւ նախ՝ հայերէն,
Ադամի հետ եւ Եւայի,
··· Բայց արտաքսեց զանոնք շուտով
Զաւակներով եւ թոռներով,
Քշեց հարաւ, քշեց հիւսիս
Եւ արեւելք եւ արեւմուտք,
Եւ ուրացաւ զանոնք ի սպառ
Մոռցաւ նոյնիսկ անոնց լեզուն:

Թեւ թեւի, շուրջանակի, մանուկները կրկնեցին՝
Մոռցաւ նոյնիսկ անոնց լեզուն···:

«Ղոնդ»ն ալ՝ իր գեղջկուհիներուն Հետ՝ մոռցաւ ··· զիս, եւ մեկնեցայ Ֆիէսօ տ'Արթիքոյէն մանուկներուն յանկերգը ականջներուս մէջ:

— Մոռցաւ նոյնիսկ անոնց լեզուն...

×

Ուրկէ սկսայ, ուր Հասայ: Եթէ կարօ Ղազարոսեան կարդայ այս գրութիւնս՝ պիտի ըսէ որ կառուցում չունի, գլուխ չունի, պոչ չունի: Այս դարուն ամէն ոք կառուցանելով զբաղած է, ամէն ոք գլուխ է կամ պոչ: Ես այս դարուն չեմ պատկանիր: Ուրիշներուն կը թողում կառուցանել, ըլլալ գլուխ կամ պոչ: Աղուոր Հատորներ Հրատարակել, անմահանալ ···

Ես թուղթին կը յանձնեմ անկապ խօսքեր, թոթովանքներ, եւ չեմ ցանկար որ անոնք ծաղիկէ մը աւելի ապրին:

Թշնամի եմ բառին, գոյնին եւ եղանակին, որոնք գաղափարները կը պղծեն, կը յօշոտեն զգացումները: Կը սիրեմ ինչ որ կազմալոյծ է, կը պաշտեմ ինչ որ աննիւթ է:

Ձեզի Հետ խօսելով գրականութիւն ընելու դիտաւորութիւն չունիմ: Կաղանդ է այսօր եւ մայրենի լեզուս կ'ուզեմ խօսիլ: Այսքան,ուրիշ ոչինչ: Կը վախնամ որ կորսնցնեմ Հայկական Հնչումս: Անցեալ օր տասներկու ժամ փաստաբանութիւն ըրի՝ Համոզելու Համար խօսակիցներս թէ Իտալացի չեմ:

Դուք այսօր կը Հաւաքուիք եւ իրարու կը պատմէք ձեր յիշատակները: Կը խօսիք ձեր կաղանդի ճոխ սեղանին, ձեր անուշիկ մամիկին, ձեր տա-
քուկ օճախի մասին: Ես նման յի
տակներ չունիմ, եւ որովհետեւ
զեմ Հայերէն խօսիլ, նիւթ կը փ
տռեմ, յուշեր, յուշեր, ու միտքս
գան ամայի եւ անվախճան ճամբ
ներ, արիւնի ծովեր եւ արցունքի
գետեր, Քորֆու կղզին, Խա
րեկնող « Սեմիրամիս » շոգենաւ
Ֆիէսօ տ'Արթիքօ, Հ. Դանիէլ Ս
փանեան եւ ուրիշներ, ուսերուս
րայ ունիմ քառորդ դար, կորս
տակ՝ Հրդեհ, գրող եմ, ներքո
թիւն, արՀեստ չունիմ եւ բարեկ
«Ղոնդ» կը կոչուի :

Գիտեմ որ չարժեր խօսիլ, չա
գրել, բայց ի՞նչ ընեմ, կ'ուզեմ Հա
րէն խօսիլ: Առանձին եմ: Երբ «Ղ
գործ նորոգելով զբաղի՝ կ'ապա
ընթերցման, միակ մխիթարութի
Երէկ Հինգ Հարիւր անգամ կար
Ալիշանի «Լուսնկան գիրկըմտնելոյ
յոց»ը: Բայց չի բաւեր միայն
դալ, կ'ուզեմ խօսիլ, սիրտս պար
անկապ խօսքեր ընել, ինչ փոյթ
թովել, մայրենի՛ լեզուով, մայր
լեզուով :

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐ

ԶԻՆԱՐՇԱՒ... ԲԱՅՑ ՎԵ՞ՐՋԸ

ԽՄԲ.— Չէզոք երկրի մը կարեւոր մէկ թերթին մէջ հետեւեալ խմբագրականը կը կարդանք.—

Մինչեւ վերջին ժամանակներս, Գերմանիա եւ Իտալիա էին միայն որ թմբուկով ու տաւիղով կ'աղաղակէին իրենց սպառազինութիւնը, յայտնապէս ամէնէն աւելի զինուորեալ պետութիւններու ոչ թէ միայն պատրանքը տալով, այլ իրականութեան մէջ ալ այնպէս ըլլալով: Իտալիա իր ուժին փորձն ալ այնքան փոթորկայոյզ շարժականութեամբ տուաւ արդէն Հապէշական Արշաւանքին մէջ: Ասոնց անմիջապէս Հետեւեցաւ Ֆրանսա, որ արդէն Համաշխարհային պատերազմէն ի վեր Հանդիստ չէր իր պաշտպանողական կարգադրութիւններուն վըրայ, եւ Մաժինօ — Գիծը պատրաստեց պողպատեայ ամրութեամբ: Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ուժական դիրքին վերամբարձ իրականութիւնը խիստ զօրաւոր ազդեցութիւն գործեց միջազգային քաղաքականութեան մէջ, եւ աւելորդ է ըսել, թէ այս դէպքը ինչ ահագին տպաւորութիւն ունեցաւ Համաշխարհային տրամադրութիւններուն վրայ: Եթէ քիչ մը ուշադիր ըլլանք, կրնանք Հասկնալ թէ այդ տրամադրութիւնները ինչ փոփոխութիւններու ենթարկեցին պետութիւններուն եւ առ Հասարակ բոլոր քաղաքացիներուն կամքը, եւ Հապէշական արշաւանքը մարտագոռ եւ մարտաՀրաւէր պատրաստութիւններու տեսակ մը շեփոր դարձաւ: Մասնաւորապէս Անգլիա, երկար վարանումներէ վերջ, իր պատմութեան մէջ չտեսնուած արագութեամբ յանկարծ արթնցաւ իր թմրութենէն, եւ իր թեբացումները բաւուքելէն շատ աւելի բաներ սկսաւ ընել — սպառազինումներու մրցում բացաւ, կարծես: Հըզօր եւ ահագին յատակագիծ մը պատրաստեց ուժը աւելցնելու ոչ միայն ցամաքի եւ ջուրի վրայ, այլ նոյն ուժգնութեամբ նաեւ այերքին մէջ, եւ ամէն ինչ արագօրէն արտադրելու սպասարկութիւններով: Բայց Մեծն Բրիտանիան չէ միայն որ արտասովորը կ'ընէ ուժերու յաւելումին Համար այլ Մ. Նահանգները Հսկայի քայլեր
ահա սկսան առնել դէպի պողպա
մարտանաւերու եւ թնդանօթներ
Այսօր իսկ, մէկ վայրկեանէն մ
ի վիճակի են առանց դժուարութ
եւ առանց վարանումի ընդհանու
բաշարժ գործադրելու :

Բայց առ այժմ չեն ուզեր աՀա
կում առաջ բերել, բայց առանց
Հանդչելու :

Որով ահա Համաշխարհային կա
թիւնը նոր պատկեր մը կը պա
Երկու անգլեւսաքսոն պետութիւ
րը այսօր քաղաքական, տնտեսա
դրամական տեսակէտով սերտիւ
րու կապուած են, եւ բոլոր երեւ
ները ցոյց կու տան թէ որոշած են
երկուքը իրենց յարաբերութիւ
ալ աւելի մտերմական ընել: Ազդ
թեան պայքարի մը ցոլքերը սկսա
պարել Հորիզոնին վրայ: Կրնանք
թէ Ծ. Արեւելքի ջուրերուն մէջ
լիական ազդեցութեան կարեւոր
րունին՝ Սինկափուրի առջեւ Մեծն Բ
տանիոյ յուշիկ այլ յարաճուն պա
րաստութիւնները անգլեւամերիկ
գործակցութեան նախերգանքն են:
ւելցուցէք նաեւ սա պարագան
այսօր աշխարհի վրայ դրամի ոս
մէնէն աւելի այս երկու անգլ
սոն երկիրներուն ձեռքը կը գտն
այնպէս որ անընդհատ կրնան շա
նակել իրենց բոլոր Հանդերձանք
ու եւ է խառնաշփոթութեան պարա
յին ոչ միայն յաղթող Հանդիսա
լու, այլեւ ապագային աշխարհի
կազմակերպութեան մեծ գործին
ամէնէն կարեւոր դերը կատարել
յաջողութեամբ ···: Ազգաժո
ալ չեն լքած··· բայց խաղաղութ
կարելի՞ է արդեօք անվերջ պա
զուտ բաղձանքներով միայն: Այս
վառօդ, փոխանակ թնդանօթի, յա
տեւ վտանգ մըն են խաղաղութ
համար: Միւս կողմէ, դրամա
զարհուրելի զօհողութիւնները,
րոնք անխուսափելի են զինարշ
խոլ եւ մոլեգին ցնորքին համար
սպառտաւորէ ամէնքը, աւելի կա
ւաղ աստիճանի վրայ, բայց հա
դրօրէն, ամփոփուիլ իրենց մէջ,
հիլ, ամէն կողմ դարձնել խնդի
րուն երեւոյթները, քաղաքական
Հողութիւններով — եթէ հնա
պահպանել խաղաղութիւնը ···:

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԳ

— Աղօթէ, կնի՛կ, աղօթէ՛, մանաւանդ նոր ծնած ու ողջ մնացածներուն Համար, ես շատոնց ապրած եմ արքայութիւնը քեզի Հետ ու զաւակներուս Հետ: Աստուծմէ պահեմ, քեզմէ ի՞նչ պահեմ. կնի՛կ, ի՞նչ ըրած եմ այս աշխարհքին վրայ, եզներուն Հետ Հողը կը ճանչնամ ու անոնք՝ իմ արդար քրտինքս: Կեանքիս ընկեր եղած ես դեռ շրթունքներս մաղ չբուսած. ո՞վ ղրկեր եմ. որո՞ւ գէշ կամեցեր եմ: Օգներ եմ անկարին ու այրիին, զաւակներս կարօտ չեմ թողեր, ունեցածէս բաժին Հաներ եմ սուրբերուն ու չունեցողներուն: Երկնի թռչուններն իսկ բողոք չունին ինծի Հանդէպ. եթէ Հրացան վերցուցեր եմ անոնց դէմ, դարձեալ Տէրոջը Հրամանովն է: Զաւակներուս անուններն իսկ սուրբերու անուններով կնքեր եմ, բացի մէկէն···

— Մարիամ Աստուածամայր, զաւակի տէր եղար, քաղցր է, անանկ չէ՞, գթա մեր վրայ: Յիսուս Մանուկ, դուն մեզի Համար չեկար, բայց մենք եղանք քեզ պաշտող, ուրիշներ ի զուր կը սպասեն գալստեանդ···

— Հա՛, Հա՛, Հա՛:

Ցած ձայնով կը փորձէ խնդալ Հայրըս, ու չորս դին կը նայի արթնցած: Մենք ամէնքս ալ երկիւղած, Հոս Հոն ամքեր ենք: Կ'ուզէ փոխել մօրս թողած մահագուշակ տպաւորութիւնը:

— Մտիկ ըրէ, կնի՛կ··· Պոլիս եղած ատենս···

Ու կը պատմէ «Լուքիճի Գասպար»ին պատմութիւնը, թէ ինչպէս Խասգիւղի Հրեաները խաբելով Գասպարի խաղէն, զայն խախամին փեսայ կ'ընեն, որպէսզի ծնի իրենց խոստացուած Մեսիան:

Մայրս դայթակղած դեռ կ'աղօթէ յօրանջելով:

Հօրս զուարթութիւնը մեզի քաջութիւն կու տայ դուրս ելլելու պատսպարանը, Հոն պզտիկ Հօրեղբօրս պզտիկ կինը խորհրդաւոր բաներ կը պատմէ քրոջս, ու մենք այս անգամ դուրսը ուրիշ սարսուռով կը Համակուինք:

— Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, ճիները Հարսնիք կ'ընեն կարմիր երկինքին տակ դարձեալ: Ձե՞ք տեսներ, վարը խոր-խորատին քով ձիւնին տակ պառկող այդիներուն մէջ, ինչպէս ամառը, լուսնկայ լոյս գիշերներուն: Անոնց Հարսնիքի կարմիր լապտերներու բոցերն են որ երկինք ինկեր են — ու երկար քթով ի զուր մեզի կը ցուցնեն անՀամարձակ թզուկները:

Քոյրս կը Հաւատայ տեսնել, ան մեր Հարսը շատ կը սիրէ, ես աչքերս կը ճերմկցնեմ, Հօրս խնդուքը մտքիս մէջ, բան մըն ալ չեմ տեսներ, ոչ ալ կը լսեմ Հարսնիքի երգերն ու ծիծաղները:

— Վայ թերահաւատներուն, կ'ըսէ Հարսնիկս:

Այսպէս Հիւսիսայգի այդ գիշերը, քրիստոնէութիւնն ու Հեթանոսութիւնը մեր վրայ շուրջպար բռնած էին: Մենք ի զուր սպասեցինք որ այդ խրիկուն Հիւր գայ մեր տունը: Ամէն մարդ դռները ամուր կղպած էր երկնքի կարմիր սարսափին առջեւ: Կարմիր նշանն ու մեր լեռներու կարմիր ձիւնը այդ տարին նաՀատակեցին մեր ձմեռը: Հակառակ կեր ու խումի, Հարսնիքի ու խրախճանքի օրերուն, բոլորին մտքին մէջ սուրի մը պէս կախուած մնացին այդ երկու դէպքերը ու մեծ ու պզտիկ կը սպասէին, կ'աճապարէին տեսնել գարնան Հետ եկող փորձանքները:

Ձմրան ամենափառաւոր տօնն եղաւ այդ տարին Տէրնտառը, ով ինչ կըրնար բերաւ,— ցախ, Հումլի (դիւրավառ թուփ), խղարեր ոտեր, բոլորը կանոնաւոր կերպով, արագիլի մը բոյնին պէս նախ Հիւսելով Հետզհետէ վեր բարձրացուցին եկեղեցիի Հրապարակը, ձիւնին վրայ: Տէրտէրը ըղջխստաւորուած Զատկուան պէս, առաջին կրակը տուաւ մոլեռին ու չորս կողմէն մենք սկսանք պար բռնել, շուրջպար: Բոցերը երկինք ելան ու դարձեալ կարմիր ներկեցին վերը: Մայրեր իրենց չաւն տղաքը կը ստիպէին իջած կրակին վրայէն ցատկել, որ ալ չմիզեն անկողնին մէջ: «Մեղքս քանց երկաթն ամուր, ամուր, ամուր» ըսելով մենք կը ցատկէինք ծուխին ու բոցերուն մէջէն: Քիչ վերջ ամէն ոք իր բերած փայտէն աւելի, մոխիր ու կիսավառ փայտեր առած տուն գացինք դնելու Համար կտոր մը կարասներուն մէջ, Հացի դարակը, ալիւրի ամբարներուն մէջ, նոյնիսկ Հաւնոցի բունկալին վրայ, որ ամէն ինչ առատանայ, մոխիրը արտերուն, պարտէզներուն Համար, որոնք սկըսած էին արթննալ:

Գարնան առաջին ձիւնՀալքին մեր գետակները յորդեցան, ու ջրվէժներէն ժայռն ի վար գլորեցան: Ձմրան սառած, ցամքած ձորերը պղտոր ջուրով ծոցուորեցան:

Բաց - բարի օր մը, իրիկուան մօտ աՀազանգ մը փրթաւ մեր թաղէն: Դիմացի ձորէն, ուրկէ ուր, Հեղեղ մը արտերն ու պարտէզները առջեւը խառնած կուգար ու մօտեցեր էր այն անկամուրջ անցքին ուրկէ քարէ քար ցատկելով դիւրութեամբ կ'անցնէինք խաղաղ օրերուն: Դուարը եկեր Հասեր էր, շատ մը այծեր ժայռերուն վրայ ցատկելով իրենց ուլերը կը կանչէին յուսաՀատ, ոչխարի Հօտերը
երկուքի բաժնուած, ձորին երկ
գերքը Հեռուէն լսուող աղմուկէն
ւարեր, անոնց տէրերը երկար
սաները իրենց ձեռքը, ի զուր կը
նային այս կամ այն կողմը քշել
պարզելին :

— Փախէ՛ք, փախէ՛ք, կը կան
չորս կողմէն:

Ուշ էր, յեղակարծ Հեղեղը բա
թիւ կենդանիներ իր աՀռելի ալի
րուն մէջ առած նեղ ձորին մէջ պ
պատ կը զարնէր:

Այս եղաւ առաջին փորձանքը
կնքի նշանին:

Հազիւ անցաւ քանի մը շաբաթ
լուր եկաւ թէ՝ մրտած երեւն
մարդիկ մեր դրացիին արօրը
են ու եզները տարեր են օր ցերե

— Մեղա՛յ Տէր, դուն Հասնիս
նութեան, ներէ՛ մեր մեղքերուն:

Քանի փորձանքները կը շատնա
այնքան աղօթք ու պատարագ,
ու մոմ, մատաղ կ'աւելնային: Ու
նի ասոնք կ'աւելնային, կ'առա
յին փորձանքը կը բազմանար:

ԽՈՍՐՈՎ ԱՐԱՄ

(2)

ՅԱՌԱՋ

ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱ ԾՆԱԾ ՀԱՅ ՍԾԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պարգեւի մը 400 ֆրանք եւ երկու տարեկան «Յառաջ» կը տրամադրէ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Մարսէյլ ծնած եւ ֆրանսական դըպրոցի մէջ կրթուած պատանի մը, Լեւոն Ղեւոնդեան, որ ֆրանսերէն յօդուածներ կը գրէ հայկական շունչով, 400 ֆրանք եւ երկու տարեկան «Յառաջ» դրած է մեր տրամադրութեան տակ, մրցում մը հաստատելու համար:

Աճուասիկ մրցման պայմանները.—

1.— Մրցումին նիւթը պիտի ըլլայ փոքր շարադրութիւն մը հայրենիքի մասին (Patrie), (անշուշտ հայկական հայրենիք):

2.— Մրցումին մասնակցողները պէտք է ծնած ըլլան Ֆրանսա (նշանակել քաղաք եւ նահանգ), 17 տարեկան եւ աւելի պակաս:

3.— Պէտք է աշակերտ ըլլան որ եւ է ֆրանսական դպրոցի (յիշել անունը) եւ ի հարկին ներկայացնեն դպրոցին տեսչութեան վկայականը:

4.— Մրցումին կրնան մասնակցիլ մանչ թէ աղջիկ: Գրել անուն, մականուն, հասցէ, ինչպէս եւ ծնողքին հաւանութիւնը:

5.— Ձեռագիրները պէտք է գրել գրիչով, թուղթի մէկ երեսին վրայ, եւ երկու օրինակ, մէկը ղրկելով «Յառաջ»ի խմբագրութեան, միւսը՝ հետեւեալ հասցէին.— **Ghévontian Léon, 7a. Rue des Petites Maries, Marseille**:

6.— Ձեռագիրները կ'ընդունուին մինչեւ **25 մարտ 1938**:

7.— Քննիչ յանձնախումբը (ժիւրի) պիտի կազմուի նախագահութեամբ «Յառաջ»ի խմբագրին:

8.— Սահմանուած պարգեւները (**400 ֆրանք** եւ երկու տարեկան «Յառաջ») պիտի բաժնուին հետեւեալ ձեւով.—

Ա. ՄՐՑԱՆԱԿ.— **200 ֆրանք** եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»:

Բ. ՄՐՑԱՆԱԿ.— **150 ֆրանք**: Գ. ՄՐՑԱՆԱԿ.— **50 ֆրանք**: Դ. ՄՐՑԱՆԱԿ.— Մէկ տարեկան «Յառաջ»: (Այս վերջինը ամենէն փոքր եւ ընդունակ թեկնածուին):

ՆՈՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

Մեզի հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

1937 գարնան փարիզաբնակ խումբ մը անձնաւորութիւններ նախաձեռնութիւնը առին տօնելու Պ. Ա. Չօպանեանի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը: Այդ նախաձեռնարկ մարմինը նիստ մը ունենալով րիւ Թօփիւէի Երիտասարդաց տան մէջ, որոշեց, նկատի ունենալով Րաֆֆիի Ծննդեան Հարիւրամեակի յոբելեանը, որ ի մօտոյ պիտի տօնուէր, յետաձգել իր այս ծրագրին գործադրութիւնը 1938ի գարնան:

1938 յունուար 15ի շաբաթ օրը նախաձեռնարկ մարմնի հրաւէրով 8, րիւ Թօփիւէի տան մէջ հաւաքուեցան մօտ քսան անձնաւորութիւններ որոնք յանձն առին մաս կազմել այս յոբելեանի կազմակերպիչ յանձնախումբին, մաս մըն ալ որոնք չէին կրցած ներկայ ըլլալ նամակով յայտնած էին իրենց հաւանութիւնը:

Յոբելենական հանդէսը պիտի տօնուի Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ Մայիս 14ի շաբաթ երեկոյեան, այդ սրահը արդէն խնդրուած է Փարիզի համալսարանի վերատեսուչէն եւ դրուած է այս յոբելեանի յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ այդ երեկոյեան համար:

Կազմակերպիչ յանձնաժողովը պիտի դիմէ խումբ մը Ֆրանսացի հայասէր մտաւորական եւ քաղաքական անձնաւորութեանց, խնդրելով որ մաս կազմեն հովանաւորող մարմնին, որուն անդամակցութեան պիտի հրաւիրուին նաեւ Փարիզի երեք հայ կրօնապետները:

Կազմակերպիչ յանձնաժողովը քիչ ատենէն շրջաբերական մը պիտի ուղղէ հայ մամուլին, ինչպէս եւ արտասահմանի հայկական կարեւոր կեդրոններու մէջ հայ գրականութեան բարեկամ անձնաւորութեանց եւ կազմակերպութեան, թելադրելով որ նըմանօրինակ հանդէսներ կազմակերպուին իրենց շրջանակներուն մէջ եւս:

Կազմակերպիչ յանձնաժողովին նախագահն է Պ. Լեւոն Կ. Կէրտան, փոխնախագահը՝ Խոկար Շահին:

ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

Հաճընցի համեստ երիտասարդ մը, Ռուբէն Կոտիկեան եօթը տարիէ ի վեր հաստատուած Արժանթէօյլ: Յունուար 13ին գիշերուան ժամը 10.30ին գործ առնելու համար կը մեկնի տունէն: Ռիւ Փիէռ Ժօլիէի անկիւնը հասած ատեն, ինքնաշարժ մը զարնուելով աջ կողմի կողոսկրները կը ջարդէ եւ կը խրէ աջ թոքին մէջ:

Անմիջապէս կը փոխադրեն հիւանդանոց աճուելի տանջանքներու մէջ, բայց երկու օրէն աչքերը կը փակէ, անտէր ձգելով այրին եւ չորս անչափահաս որբուկներ:

Կիլիկիոյ կոտորածին կը խողխողուին Կոտիկեանի ծնողքը եւ Ռուբէն որբ մնալով, քրոջը հետ Ռոտոսթօ կ'ապաստանի եւ կ'որդեգրուի հայ հարուստ ընտանիքի մը՝ Արզումանեանի կողմէ: Շուտով վրայ կը հասնի 1915ի աղէտը, բոլոր Հայերուն պէս Արզումանեան ընտանիքն ալ կ'աքսորուի: Ասոնց խնամակալութեան տակն էին երկու որբացեալներ՝ Ռուբէն եւ Ս. Սասունին, որոնք կը դեգերին Արաբիոյ տափաստանները, եւ վերջապէս կը յաջողին հաստատուիլ Դամասկոս: 1918ին Ռուբէն ֆրանսական դրօշին տակ կամաւոր կ'արձանագրուի եւ իր զինուորական պարտականութիւնը յաջողութեամբ կատարելէ վերջ, Ֆրանսա կուգայ: Պահ մը վերջ կը մեկնի Պուլկարիա, իր խնամակալ ծնողքին՝ Արզումանեանին քով: Հոն կ'ամուսնանայ, նորէն կը վերադառնայ Ֆրանսա եւ վերջնականապէս կը հաստատուի Արժանթէօյլ: Հող մը կը գնէ ինք իր միջոցներով եւ աշխատութեամբ երկու սենեակնոց տուն մը կը շինէ եւ կ'ապրի իր համեստ բնակարանին մէջ: Հանգուցեալը ազգայնական էր, Հայը իրեն համար ամէն բանէ վեր էր: Իր համեստ բնաւորութեամբ, համեստ ուսման ալ տէր էր: Կը նախընտրէր կարդալ «Յառաջ» եւ ձեռք անցած ամէն գիրք: Սիրուած էր բոլոր ծանօթներէն: Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Ռուբէն:

Մ. Շահինեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժէրոմի Հայ Լըսարանական Միութիւնը հովանաւորութեամբ Թաղական խորհուրդի, գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր թատերական ներկայացում մը կազմակերպելու եւ գոյացած հասոյթը յատկացնելու Անդրանիկի յուշարձանին շինութեան:

Շաբաթներէ ի վեր միութեան անդամները լծուած էին աշխատանքի, որպէսզի հասարակութիւնը մեկնի լաւագոյն տպաւորութեամբ:

Յունուար 29ին շաբաթ իրիկուն Պ. Մ. Գասպարեանի սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ:

Ժամը 9ին Թաղական խորհուրդի ատենապետ Պ. Յակոբ Պետրոսեան, բացատրելով երեկոյթին նպատակը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի կանգնիլ, յարգելու համար հերոսին յիշատակը:

Յետոյ ցաւ յայտնեց որ կարելի չէ եղած Հայաստան փոխադրել Անդրանիկի արձանը, ուստի Սէն Ժէրոմի համայնքին ալ պարտականութիւն կ'իյնայ իր բաժինը տրամադրել յուշարձանին շինութեան: Այս առթիւ պարզեց Լսարանական Միութեան ազգօգուտ գործունէութիւնը եւ թելադրեց որ երիտասարդները համախմբուին միութեան շուրջը, փոխանակ վատնելու սրճարաններու մէջ: Այս ճառէն վերջ սկսաւ «Կոռնակ»ի ներկայացումը, ինչ որ անակնկալ մըն էր ներկաներուն համար: Թէեւ «Արարատ» Թատերախումբի դերակատարներէն շատերը սկսակներ էին, բայց յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերը: Հետեւելով թատերախաղին ողբերգութեան, հարց տուի ես ինծի.— Արդեօք հայութեան ներկայ վիճակը չի՞ յիշեցներ փոխադարձաբանելութեան դարաւոր մոլութիւնը, որուն պատճառաւ միշտ վնասը կրած են ազգն ու հայրենիքը:

Գէորգ Կոփոյեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ յիթեռնի եւ մելանով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի 16 յունուար Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը չարաչար պարտուեցաւ 8 — 0ով Ս- Ա. Վալմիի համբաւաւոր Ա. խումբէն: 23 յունուարին մեր խառն խումբը կրկին պարտուեցաւ 5—1, է. Ս. Ժանթիյիի Ա. խումբէն:

Կիրակի 30 յունուար մեր խումբը ժամանակէ մը ի վեր իր կրած պարտութեանց վրէժը լուծեց յաղթելով 4 — 2ով Իվրի Ա. Ք. Ա. խումբին:

Ներկայիս ունինք պահեստի խումբ մը կազմուած Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի նախկին Սաներու Միութեան երիտասարդներէն որոնք գովելի գաղափարը յղացած են գալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ մարզուիլ: Յանձնախումբս մեծ հաճոյքով ընդունեց յիշեալ մարզիկներուն առաջարկը եւ կը խոստանայ ամէնջանք ի գործ դնել անոնց բարի նպատակին իրագործման համար: 23 եւ 30 յունուարին անոնք տարին իրենց Ա. եւ Բ. յաղթանակները Հ. Մ. Ը. Մ.ի անուան տակ պարտութեան մատնելով Կազիէ տը Փարիի պահեստի խումբը 2—1, Իվրի Ա. Ք. պահեստի խումբը 5 — 2ով:

Մ. Նրանեան

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԲՈՂՈՔԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Եգիպտոսի Խորհրդարանին անդամներէն 56 երեսփոխան եւ 3 ծերակուտականներ գիր մը յանձնեցին Գահիրէի անգլ. դեսպան Սըր Մայլզ Լէմփսընի, բողոքելով բրիտանական կառավարութեան պաղեստինեան քաղաքականութեան դէմ: Կը բողոքեն մանաւանդ վերջին զինուորական կարգադրութիւններուն եւ արաբ երեւելիներու ձերբակալութեան դէմ, եւ կը յայտարարեն. «Բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնը վտանգի տակ կը դնէ Արաբներուն կեանքն ու ինչքը: Կը պահանջենք բրիտանական կառավարութենէն, որ խաղաղօրէն խնդիրը լուծէ եւ Պաղեստինը հանդարտեցնէ, որովհետեւ Եգիպտացիք Պաղեստինեան խնդիրը կը նկատեն իբրեւ արիւնոտ վէրք մը Իսլամութեան մարմնին վրայ»:

ԲԱՆՏԻՆ ԽՈՐԷՆ

«Հայրենիք»ի մէջ կը կարդանք.— Բանտարկեալ ընկեր Ոսկան Երկանեան Նոր Տարիի առթիւ կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տարեկան օրաթերթ եւ ամսագիր 1) Հ. Կ. Խաչի դպրոցին Տէր էլ Զօր՝ 12 տոլար, 2) «Քրիստափոր» ակումբին Սելանիկ 10, 3) Հայ Երիտ. Միութեան Պէյրութ 10 տոլար, 4) Հ. Կ. Խաչի դպրոցին, Հասիչէ 10 տոլար: Գումար 40 տոլար:

Ասոնցմէ զատ կ'ընէ դրամական հետեւեալ նուէրները.—

1) Յունաստանի գաղթականներու տուներու շինութեան 10 տոլար, 2) Րաֆֆիի հարիւրամեակի Ամերիկայի կեդր. Յանձնախումբին 10 տոլար: 3) Պէյրութի ճեմարանին 25 տոլար: Գումար՝ 45 տոլար»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՈՒՐԻՇ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25—28)

Իր վնասարարական գործունէութեան միւս օբեկտը Քալանթարեանն ընտրած է եղել անասնապահութիւնը: Նա Շուրաբաթի եւ Լենինականի ճակնդեղագործական խորհտնտեսութիւններից ընդունել եւ շրջանի կոլտնտեսականներին է բաժանել բրուցելոզայով հիւանդ մի քանի հարիւր խոշոր եղջերաւոր անասուն: Հիւանդ անասունները վարակել են առողջներին, որի հետեւանքով կոլտնտեսութիւններում սատկում են 1200 գլուխ անասուն:

Անասունների մասսայական անկումը նպաստել է աշխատանքի վնասարարական կազմակերպումը կոլտնտեսային ֆէրմաներում: Քալանթարեանը ցուցմունք է տալիս.

— Աշխատանքն անասնապահական ֆէրմաներում, անասնապահների աշխատանքի վարձատրման սիստէմը մենք այնպէս էինք «կազմակերպել», որ կոլտնտեսականները փախչում էին ֆէրմաներից, չէին ուզում աշխատել այնտեղ:

Վնասարար Քալանթարեանն անգամ թող չի արել նաեւ ջրային տնտեսութեան հարցերը: Շրջանային ջրային բալանսը լարուած է, ջուրը չի բաւականացնում ոռոգման համար, զգացւում է խմելու ջրի պակաս: Կոլտնտեսութիւնները բազմիցս հարց են դնում կենտրոնական օրգանների առաջ՝ ջրտնտեսային աշխատանքների մասին: Բայց կենտկոմում ունենալով «իր» մարդը յանձին Ամատունու, Քալանթարեանն ամէն անգամ ձախողում է այդ հարցերի լուծումը, եւ շրջանի ջրտնտեսային աշխատանքները հանւում են պլաններից:

Իր ցուցմունքների ընթացքում Քալանթարեան ստիպուած է լինում խոստովանել.

— Իմ կողմից կատարուող վնասարարութիւնն էլ աւելի մեծ արդիւնքներ կտար, եթէ ես չգտնուէի կոլտնտեսային մասսաների անմիջական հսկողութեան տակ, շրջանի ակտիւի հսկողութեան տակ: Այն, ինչ վնասարարական առաջադրանքի ձեւով տալիս էր ինձ Ամատունին եւ այն ինչ մեզ այնտեղ, «վերեւում» թւում էր թէ հնարաւոր է իրականացնել, ներքեւում կոլտնտեսային մասսաների մէջ անհնարին էր դառնում լիովին կենսագործել, որովհետեւ հակառակ դէպքում մեզ հեշտ կը լինէր մերկացնել:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵՂԱԴՐՈՂ.— Ինչպէս երեւում է դատավարութեան ընթացքից, կոլտնտեսային մասսաների ակտիւութիւնը դէն էր շպրտում ձեր ղեկավարութիւնը, բայց դուք գիտակցաբար միջոցներ ձեռք չէիք առնում շրջանում դրութիւնը կանոնաւորելու ուղղութեամբ, քանի որ այդպիսին էր Ամատունու դրութիւնը:

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆ.— Այո:

Ժողովրդի այդ ոխերիմ թշնամու ցուցմունքներից ամենայն ակներեւութեամբ բխում է, որ վնասարարները մաղաչափ անգամ աջակցութիւն վայելելիս չեն եղել աշխատաւոր մասսաների, կոլտնտեսական մասսաների մէջ: Նրանց յենարանն են եղել դաշնակցական - տրոցկիստական հակախորհրդային տարրերը: Պետական մեղադրող ընկ. Ցարութիւնեանի հարցին պատասխանելով, Քալանթարեանը ցուցմունք է տալիս.

— Իմ ամբողջ վնասարարական աշխատանքի մէջ ես յենւում էի հակախորհրդային, կուլակային, տրոցկիստական - դաշնակցական տարրերի վրայ:

Վերջացնելով իր ցուցմունքները, Քալանթարեանը պատմում է Հոդժողկոմատի ապարատում կատարած վնասարարութեան մասին, որտեղ ապահովում էր անասնապահական վարչութիւնը: Նա մանրամասն թւարկում է անասունների համաճարակների դէմ պայքարելու բնագաւառում կատարուած վնասարարութեան փաստերը եւ բերում է հետեւեալ դէպքը, որ չի կարող ամենախոր զայրոյթ չառաջացնել իւրաքանչիւր խորհրդային քաղաքացու մէջ:

— Երբ Ալավէրտու շրջանում ժանտախտի համաճարակը խոզերի մէջ տարածուեց այնքան մեծ չափերով, որ անասունների բուժումը ձգձգել այլեւս հնարաւոր չէր, կարգադրութիւն է արւում ժանտախտով վարակուած բոլոր խոզերին քշել մի տեղ ուր նախատեսւում էր անցկացնել բուժումը: Սակայն, երբ վիրուսի արկղները բացւում են, «պարզւում է», որ վիրուսն արդէն կորցրել է իր բուժիչ յատկութիւնը եւ կոլտնտեսականները ստիպուած են լինում իրենց խոզերը ետ քշել գիւղ: Ճանապարհին, այդպիսով, «լրացուցիչ կերպով» ժանտախտով վարակւում են դարձեալ մեծ թւով խոզեր: Ամբողջ Հայաստանում բուժման այդ «մեթոդը» հասցնում է այն բանին, որ խոզերն սկսում են մասսայաբար սատկել:

... Մասսաների մէջ մաղաչափ աջակցութիւն չունեցող թշնամի, նողկալի վնասարար, կատաղի տրոցկիստ — ահա Քալանթարեանի՝ դատավարութեան կենտրոնական դէմքերից մէկի կերպարանքը:

ՄԱԴԱՏՈՎԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հողժողկոմատի նախկին պատասխանատու աշխատող՝ մեղադրեալ Մադաթովի (Ժողկոմատում պլանային ֆինանսական բաժնի վարիչ էր) ցուցմունքներում սկզբից մինչեւ վերջը երեւում է ոչ անկեղծութիւնը, միամիտ մարդ ձեւանալու ձգտումը, որ «պատահականօրէն է» մեղադրեալների աթոռին նստած:

Նախագահող ընկեր Յովհաննիսեանի հարցին՝ մեղադրեալ Մադաթովն իրեն մեղաւոր է ճանաչում այն բանում, որ պատկանել է հակայեղափոխական աջ - տրոցկիստական, նացիոնալիստական - դաշնակցական կազմակերպութեան, բայց հէնց այստեղ շտապում է վերապահում անել, որ նա՝ «միայն նախնական քննութեան ժամանակ եւ այստեղ, դատարանում, իմացաւ, որ այդ կազմակերպութիւնը քաղաքական, հակախորհրդային բնոյթ է կրում»: Մադաթովը գտնում էր, որ այդ՝ «պարզապէս վնասարարական» մի կազմակերպութիւն է առանց որ եւ է քաղաքական նպատակների: Իր ուսերին ղեկավար տնտեսավարական աշխատանքի մեծ փորձ ունեցող բարձրագոյն կրթութեան տէր մեղադրեալի այս խօսքերը ծիծաղ են առաջացնում ամբողջ դահլիճում:

(7)

(Շար.)

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԴԼԽՈՒՆ

Այս տողերը գրուած են անկեղծութեամբ: Ամէն բան եղածին պէս պատմուած է: Անոնց մէջ ոչ միայն սիրտս, այլ մեր երկրի հողը կը բաբախէ: Ամէն անգամ որ ձեռք կ'առնեմ սրբագրութիւն մը ընելու համար, սարսուռ կուգայ վրաս ու կը տժգունիմ: Ամէնէն սարսափելին ջարդը եւ զոհերը չէն, այլ արդիւնքը: Վրայ տրուած հայրենիքը: Եթէ հող ունենայինք, նորէն կ'աճէինք ու կը բարգաւաճէինք:

Իսկ հիմա՞... Անոր համար կը տժգունիմ ու կը սարսռամ...

×

Մեր գեղը, Խուռնավուլա, Փոքր Ասիոյ մէջ, Տիվրիկի քաղաքէն տասնըհինգ քիլոմեթր հեռու, լեռներու

Սարսռուն յիշատակին առնեց, բոլորին, բոլորին, որ անհետացան մահուան եւ զարհուրանքի մռայլ գիշերին մէջ:

գիրկն էր: Ս. Գ. Լուսաւորիչ վանքէն կը զատուէր ժայռերու պարով մը, որուն մէջէն գետակը կ'անցնէր: Հարիւր քսան նահապետական տունէ բաղկացած եւ զուտ հայաբնակ էր, կիներու առանձնայատուկ տարազով եւ հին ու ընտիր գաւառաբարբառով: Ան թերեւս նախահայկական էր, թերեւս հայկական, թերեւս ալ 1021ին եկած Վասպուրականէն, Սենեքերիմ Արծրունիի հետ:

Իր բնակչութիւնը հազար հոգի էր: Ամենամեծ գեղը մեր շրջանին մէջ: Փշրանք մը հին Հայաստան, հոն մոռցուած ու մնացած անաղարտ: Մեր դրացիներն էին, Տիվրիկէն եւք, Քոչկիրի մեծ եւ միատարր քիւրտ աշիրէթը, Պէյմուզի ձորերուն մէջ ցրուած իր բազմաթիւ գիւղերով: Անոնց հետ քիրվայական կապերով բարեկամաբար միացած էինք: Անոնք մեր գիւղը, իրենց ծանօթներուն տուները կը գիշերէին Տիվրիկի գացած եկած ատեն: Մեր գեղացիներն ալ անոնց տուները կ'իջնէին, երբ աղի, չամի համար ան կողմերը երթային: Մեր մեծհօտերն ալ անոնց անտառները կը մտնէին: Աշիրէթէն զատ մենք շրջապատուած էինք Սաղըլու, Նորշէն, Տողան, Հաւնա, Ջնակի, Մրվանայ, Խարակապան, Գամշուվանք, Փռնձոր, Եայլի, Ղլլպաշ Թուրք գիւղերով: Սաղըլու զուտ Թուրք Սիւննի, որոնցմէ շատերը, ինչպէս անուններէն ալ յայտնի է, հայութենէ դարձած էին: Մինակ Մրվանայ փոքր գիւղին կէսը Հայ էր: Ասոնց հետ երեսանց բարեկամութիւն, ներքնապէս խոր ատելութիւն ունէինք: Նորշէնի քով աւերակ մը կար, որուն Պաթուխ Քիլիսէ կ'ըսէին: Ջնակի, Գայլ գետի վրայ, կը բաժնուի երկու թաղի, որուն մէկը կեաւուր Մահլէսի կը կոչուի: Հոն «Թէքքէ» մը կայ նախկին Ս. Յակոբ եկեղեցիին տեղին վրայ: Եկեղեցիին պատերն ալ տակաւին 1908ին փակեցին, Տիվրիկ - Սվազ խճուղին նորոգելու: Ջնակեցիներուն շատերը մինչեւ այսօր հայ անուն ունին:

Հին ատեն, կը պատմէին մեր հարիւրը անց մամերը, (Էնէլնէնէն, 1915ի զոհ), «Տէլուներ» օր ցերեկով մեր գիւղը կողոպտելու կուգան եղեր: Գիւղացիները կը պահուին, Քարը փախչելով: Ատոր համար ալ գեղը, նախապէս բաց դաշտի մէջ շինուած, եկեր ու ժայռերուն ծոցն էր մտեր, որոնք բարձր էին, անառիկ, բազմաթիւ քարայրներով լեցուն: Տուներէն շատերն ալ խոշոր եւ ընդարձակ հորեր ունէին գաղտնի, ուր կը պահէին իրենց ունեցածը, վտանգի ատեն: Ամէնէն մեծերը Կոճանենց եւ Ճլլոյենց հորերն էին, որոնք 1915ին վերջին անգամ լեցուեցան:

Մեր գեղացիները կը զբաղէին հողագործութեամբ եւ անասնաբուծութեամբ: Փայտ կը տանէին Տիվրիկի ծախելու: Կ'արտադրէին նաեւ երկաթ, երկաթ քարէն, սեւ, թուխ, որ մեր կողմերը առատ էր: Հեռաւոր եւ անտառաշատ լեռներու գիրկը, փուռերու մէջ փայտը կը ջարդեն ու կը դիզեն, վրան երկաթ քարը փշրելով կը լեցնեն, ու կը վառեն: Երկաթը, հալումը, պողպատը զատ զատ կը հալին: Այրերը կը մնային լեռներուն մէջ մինչեւ յետին աշուն: Ու կիները, կարօտցած զանոնք, կ'երգէին գեղին մէջ.

Փչէ հովեր, փչէ, լեռները ձուն բեր,
Փուռն ու Քուրան քակէ, իմ եարը տուն բեր...

Եաքէն անոնք լքեր են երկաթահանութիւնը, աւելի շահաւոր գտնելով պանդխտութիւնը: Պոլիս, Բերա, Թարլապաշի, փողոց մը մինչեւ այսօր իրենց անունով Խուռնավուլա սօգագ կը կոչուի: Բարձրահասակ ու քաջառողջ լեռնականներ, անոնք հոն գլխաւորաբար բեռնակրութիւն, ծառայութիւն եւ դռնապանութիւն կ'ընէին:

Կ'երթային այրերը: Ու կիները տարիներով, տասնեակ տարիներով անոնց ճամբան կը սպասէին, որոնցմէ ոմանք ալ բնաւ ետ չէին գար: Ու իրենց սէրն ու վիշտը կ'երգէին անոնք, պարզ ու սրտաբուխ չէչտերով.

Թը նուշ ուտիմ, թը շաքար,
Դարիպին ձայը կուգար,
Վախնամ թը դարիպ մեռնիմ,
Ոչ քուր, ոչ ախպար կուգար:

Քանի քեզ չեմ տեսեր, չեմ եղեր բանի,
Սիրուտ չեմ դիմանար, կու կանչիմ մանի:

Բարսը օտան եյայ, ցուրտ է, կու մսիմ,
Իմ եարս սիլա գայ, ես կու հովասիմ:

Ողորմած Տէր Աստուած, փութանտ թարքէ,
Վէրտեղ դարիպ մի կայ, իր տեղը ղրկէ:

Ես ալ չեմ երթար, վարդենուն տակը,
Կոյեցաւ իմ մատնուս ենվայիիր ակը:

Փլեր է աշխարքը, կ'երթայ պարի պէս,
Մէյ մի չիկայ որ լուր բերէ դարիպէս:

Իննսունական թուականներուն մեր գիւղը միատիրութեան վերածուած էր ու Խաչկոնց մեծ եւ խանէտան տան մեծն ալ միատէր, որուն կ'ենթարկուէին նաեւ շրջակայ գիւղերը: Ան ճերմակ մօրուքով խոհեմ մէկն էր:

Իննսունեւհինգի ջարդերուն միայն երկու մարդ զոհ տուինք մենք, ան ալ Պոլիս: Զիթի աշիրէթին պետը, Ալիշան պէկ, կ'ազատէ մեզ: Զին հեծած կը կենայ ան գեղին գլուխը ու կը ձայնէ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(1) (Շար.)

նաւային շինութիւններու ծրագիրը։ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները գիտեն որ Ճափոն չի կրնար յայտնել այդ գաղտնիքները, եւ սակայն անբանաւոր առաջարկներ կը ներկայացնեն »։

Ընդհ. կարծիքը այն է թէ Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Անգլիա շոգեպինդ յառաջ պիտի տանին նոր մարտանաւերու շինութիւնը, նկատի առնելով Ճափոնի բռնած դիրքը։ Մ. Նահանգներուն մէջ արդէն որոշած են 20 առ հարիւր աւելցնել նաւատորմը։ Ֆրանսայի մէջ երկար ատենէ ի վեր անհրաժեշտ կը համարուի նոր մարտանաւերու շինութիւնը, հակազդելու համար Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ մրցակցութեան։ Ճափոն սպառնացած ըլլալով գրաւել Հնդկաչինը, եթէ Ֆրանսա զէնք ճարէ Չինաստանի, Ֆրանսայի նաւային շրջանակներուն մէջ անբաւական կը սեպեն նաւատորմին այսօրուան ուժը, Հնդկաչինի պաշտպանութեան համար ։

Բողոքագիր մը օտար բժիշկներու դէմ

Վերջերս օտար բժիշկներու մրցակցութեան դէմ բողոքագիր մը ուղղած էր Պ. Թորշօսէ, անդամ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին, ուշադրութեան յանձնելով հետեւեալ պարագաները,— 1. Գերմանացի 3000 բժիշկներ արձակուած են պաշտօնէ.— 2. Կարգ մը ռումանահպատակներ անբաղձալի հռչակուած են իրենց երկրին մէջ.—3. Բազմաթիւ օտար բժիշկներ Փարիզ խուժած ըլլալով, կը մրցին Ֆրանսացի բժիշկներու դէմ, օրինապէս կամ ապօրէն եղանակներով.— 4. Սէնի նահանգին մէջ հաստատուած Ֆրանսացի բժիշկները տաժանելի կացութեան մը մատնուած են։ Իբրեւ եզրակացութիւն, նամակագիրը կը թելադրէ արգիլել օտար բժիշկներու գործունէութիւնը, ինչ ազգի ալ պատկանին եւ ինչ ձեւով ալ ըլլայ ։

Ոստիկանութեան վերատեսուչը պատասխանեց թէ օտար բժիշկները կը գործեն համաձայն 1935 յուլիս 26ի օրէնքին, որուն Ա. յօդուածին տրամադրութեամբ ո եւ է մէկը չի կրնար բժշկութիւն ընել Ֆրանսայի մէջ, եթէ 1. Զունի բժշկութեան պետական վկայականը.— 2. Եթէ քաղաքացի կամ Ֆրանսայի թեւարկութեան ենթակայ երկրի մը հպատակ չէ։ Ըստ այդ, միեւնոյն օրէնքին համաձայն, օրէնքին հրատարակումէն առաջ արտօնուած օտար բժիշկները կրնան բժշկութիւն ընել Ֆրանսայի մէջ։ Հետեւաբար, ոստիկանական վերատեսչութիւնը կը հսկէ այս օրինական տրամադրութեանց գործադրութեան, մէկ կողմէ արտօնուած բժիշկներուն վկայականները արձանագրելով եւ միւս կողմէ դատի յանձնելով օրինազանցները ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՔԱՅԻՑ ԱՐՔԱՆ, Հայլէ Սէլասէ հսկողութեան տակ առնուեցաւ Լոնտոնի մէջ, սպառնալիքներ ստացած ըլլալով։ Գաղտնի ոստիկաններ կեցած են իր բնակարանին առջեւ եւ կը խուզարկեն բոլոր այցելուները ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ յարաբերութեանց բարւոքման նշաններ կը տեսնուին նորէն, Հռոմ ընդունած ըլլալով մասնակցիլ ծովային ասպատակութեանց դէմ ծրագրուած տնօրինութեանց։ Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին մօտերս ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6Ի (1934) չորրորդ տարեդարձին առթիւ, ազգայնականներ կատարուեցան զոհերու յիշատակին ։ Կիրակի օրն ի բուն պատուիրակութիւններ այցելեցին Քոնքորտի հրապարակին հարաւային աղբիւրին առջեւ, ուր ինկած էին զոհերուն մեծ մասը։ Գնդ. տը լա Ռօք ժողով մը սարքելով Քլէրմօն Ֆէրանի մէջ, յայտարարեց թէ փետրուար 6ը օգնեց զսպելու քաղաքական հոսանքներու սայթաքումը դէպի ծայրայեղութիւն։ «Փետրուար 6ին Հրեղէն Խաչերը ամբողջովին պաշարեցին երեսփ. ժողովը, պարզապէս իրենց զայրոյթը յայտնելով, բայց ոչ մենք մեռել ունեցանք, ոչ ալ մեռելներ ինկան մեր ձեռքով»։ Ձախակողմեան հոսանքներն ու թերթերը այս առթիւ անգամ մը եւս կը ձաղկեն փաշական դաւերը ։

ՍՊԱՆԻՈՅ հանրապետական շրջանակները կը հաւաստեն թէ ի վիճակի են երկու տարի եւս շարունակելու պատերազմը։ Այս առթիւ կ՚ըսեն թէ 19 ամսուան կռիւներու ընթացքին ծախքերուն մեծ մասը հայթայթուած է ներքին միջոցներով, առանց դպչելու ոսկի պահեստին։ Իբրեւ հետեւանք, թղթադրամի շրջաբերութիւնը 4.900.000.000էն բարձրացած է 37 միլիառ փեզեթայի ։— Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Թէրուէլի շրջանին մէջ։ Մատրիտ նորէն ռմբակոծուեցաւ ։

ՈՒԹ ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆՆԵՐ ձերբակալուեցան Սալցպուրկի մէջ (Աւստրիա), երբ վականներով լեցուն թռուցիկներ եւ գրքոյկներ կը փոխադրէին, մեղսակցութեամբ գերմանացի պաշտօնեաններու ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ խորհրդաժողովը, որ պիտի գումարուի Էնկիւրիի մէջ, փետրուար 16ին, բացառիկ նշանակութիւն ստացած է այս անգամ, նկատի առնելով քաղաքական դէպքերը ։

ՍՈՖԻԱՅԻ ռուսական հակախորհրդային թերթին՝ «Կոլոս Ռոսիսա»յի խմբագրին կինն ալ մեռաւ, իբրեւ հետեւանք դժոխային մեքենայի պայթումէն ստացած վէրքերու։ Այս առթիւ խմբագրին՝ Պ. Սոլէնովեւիչի տան մէջ կատարուած խուզարկութեանց շնորհիւ երեւան հանուեցան մեծ քանակութեամբ օտար դրամներ, որոնք ապահովաբար սահմանուած էին հակախորհրդային պայքարի։ Ձերբակալուեցաւ ռուս կին մը եւս, որուն համար կ՚ըսեն թէ Մոսկուայէն եկած է վերջերս։ Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ խնդիրը կապ ունի ընդարձակ դաւադրութեան մը հետ, որուն մէկ ծայրը կը հասնի մինչեւ Զօր. Միլլէրի անհետացումը Փարիզի մէջ։ Անոր յաջորդը, Զօր. Աբրահամով, Սոֆիա կը գտնուի, ֆրանսական կառավարութիւնը մերժած ըլլալով անցագիր տալ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ ձերբակալուեցան Սոֆիայի մէջ, իբրեւ հետեւանք համայնավարական շրջանակներու մէջ կատարուած խուզարկութեանց։ Կալանաւորներէն 120ը դատի յանձնուած են։Այս առթիւ կառավարութիւնը խափանեց հինգ թերթեր, իբրեւ համայնավարական։ Յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ ալ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի կասկածելիներ երեսփոխան չընտրուին ։

ԾԱՆՐ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ պատահեցան Թուրքիոյ մէջ, Եգէականի ափերը։ Մարդկային զոհեր չկան, բայց բազմաթիւ տուներ փլած եւ հունձքերը փճացած են։ Հաղորդակցութիւնները խանգարուած են, իսկ բազմաթիւ հեռագրաթելեր քանդուած ։

ԳԱՂՏՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ անդամներէն կարեւոր դէմք մը եւս ձերբակալուեցաւ, Պ. Տորլէան, որ վարիչն էր զինուորական համազգեստներու ճիւղին։

97 ՏԱՐԵԿԱՆ ռուս կոմսուհի մը, Հէլէն Մէշկով, որուն մայրը ծառայած է ցարական պալատին մէջ, կորսնցուց աւելի քան երկու միլիոն արժողութեամբ զմրուխտ մը, հոգեվարքի պահուն, Փարիզի մէջ։ Այս թանկագին գոհարեղէնը միեւնոյն ատեն կը համարուէր չարխափան, այնպէս որ երբ ծառան նշմարեց անհետացումը, ողբաց թէ տիրուհին պիտի մեռնի։ Եւ իսկապէս ալ մեռաւ, քանի մը վայրկեան վերջը։ Զմրուխտը հանած, շղթան վիզը ձգած էին ։

Սկաուտական զեկոյց

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԵՆԹԱՇՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ
3 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին
ARTS ET METIERSի սրահին մէջ, 9 bis, Avenue d'Iéna, Փարիզ։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ"Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ-ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ MR. HENRI TASSOի
ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 13 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17 ԻՆ SALLE PRATի ՄԷՋ, 150 Rue Paradis
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՕՐ. Ե. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (ՄԵՆԵՐԳ), ՏԻԿԻՆ Ե. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ (ՋՈՒԹԱԿ),
Պ. Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ (ՔԱՌԵԱԿ)
ԵՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 80 ՀՈԳԻՆՈՑ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Յայտագրին մէջ պիտի երգուին եւ նուագուին հետեւեալ հեղինակներէ գործեր.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ. ՍԻՒՆԻ, Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ. Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ, Հ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ, ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ եւայլն.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 4, 8. 12 ԵՒ 15 ՖՐ. ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՔՈՎ

Հ. Յ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՓՐՈՓԱԿԱՆՏԻ Յանձնախումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ՚ունենայ 9 փետրուար Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Շահրիկեան սրահին մէջ։
Կը դասախօսէ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ», «Իշխան» ենթակոմիտէներու եւ «Վահագն» խումբի բոլոր ընկերներու ընդհ. ժողովը, 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ։ Ներկայ պիտի գտնուին ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
20 Փետրուար, Կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր
ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, Հայկական պար, ջութակ, դաշնակ եւ արտասանութիւն։
Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 5,30 ին։
Մուտք 10 Ֆր., փոքրերու 5 Ֆր.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ
Հովանաւորութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Կիրակի, 13 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր
AÉRO CLUB DE FRANCEի սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée
(Métro Boissière)
Օրքէսթրը Fernand Bouillon։ Աթրաքսիոն, պրիճ
ՄՈՒՏՔ 15 ֆրանք, ուսանողներու՝ 10 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ամսագրի 1938ի յունուարի թիւը (1) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—
Մկրտիչ Պարսամեան՝ Խորհրդածութիւններ մեր գրականութեան շուրջ ։ Խմբագրութեան պատասխանը «Բազմավէպ»ի։ Փ. Սանասար՝ Մարդկային հոգեփոխութեան տագնապը (Հայրենիքի գաղափարը երէկ եւ այսօր)։ Հմ. Խոսրովեան՝ Գրիգոր Զոհրապի հետ։ Ռոստանիկ՝ Քերթուածներ, Զարմէն՝ Արձակ քերթուած։ Արմէն Ամուր՝ Իմ մայրենի լեզուս, Հ. Գազանճեան՝ Զուարթնոցի տաճարը (Հայաստանի ստորաձեւ եկեղեցիները)։ Վ. Եարճանեան՝ Նամակ խմբագրութեան, Ցուցահանդէսը երէկ եւ այսօր եւ ամսօրեակ։

Յունուարի այս թիւը լոյս տեսած է գեղատիպ նոր կողքով, եւ 8 յաւելուածական էջերով։ Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 40 ֆրանք, միւս երկիրներ տարեկան 50 ֆրանք ։

Դիմել՝ M. BARSAMIAN, 30, Rue Drouot, Paris (9)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էնիճէյի (Պրուսա) Եփրեմենց Գաբրիէլին հարսը՝ Տիկին Եղիսաբէթ կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աբրահամ, որ տեղահանութեան միջոցին, չորս տարեկան հասակին, բռնի առած են իր ձեռքէն եւ տարած Մուսուլ։ Անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէն։ Փոքրիկը ծանօթ էր իրենց սպասաւորին որուն անունն էր Նշան։ Իր տեղը հասցնողին 1000 ֆրանք նուէր ։ Իմացնել՝ Տիկին Եղիսաբէթ Արութեանի, 17 Rue de la Quarantaine Villefranche s/Saône. Rhône, France:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն Անժել Նիզամեանի
(9 տարեկան) ձայնագրած երգ
երգերը՝ « LE COUCOU »
ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ
Ստանալու համար դիմել Տիկին Նիզամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux Arts, Paris (18), կամ Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6) ։

ԱՐԾԻՒ ԱԿՈՒՄԲԻՆ տեղափոխութեան պատճառաւ, իր առժամեայ հասցէն է՝ Mr. Achdjian Albert, 14 Rue Meyerbeer, Blanc Mesnil, (S. et O.)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Մասնաճիւղին Ընդհ. ժողովը 20 Փետր. Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, Cadet սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ։ Կարեւոր օրակարգ, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Վ. ԻԶԳԱԼԱՑԵԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՄԱՐԱԿԱԼ

Հաշիւներու արձանագրութիւն.— Տուրքերու յայտարարութիւն եւ գործերու հետապնդում։
Մեքենագրութիւն եւ բազմագրութիւն (duplicateur)
Ընդունելութեան ժամեր.— Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, Մէթրօ Cadet։
Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye - Rouve, Մէթրօ Belleville եւ Pyrénées
Հեռաձայն Mel. 50—09։

Ժամացոյցի եւ զարդեղինաց վաճառատուն
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
261, Rue du Fbg. St. Martin
Métro: Louis Blanc et Jaurès

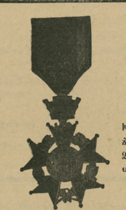

Alimentation „TRÉVISE"
Իր անմահական սուրճովը
Café "HAREM„
Ամէնէն ճոխ եւ աժան մթերանոց արեւելեան ընտիր նպարեղէններու
5 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԶԵՂՉ
խանութպաններու համար սուրճը 16 ֆր. քիլօ
ճերմակ պանիր թիթեղով 11—14 ֆր. քիլօն
ձիթապտուղ, քաշքավալ եւ չոր մրգեղէններ անմրցելի գիներով, յանձնելի hors d'octroi
Tél. Taitbout 40—63
30, Rue de Trévise Paris (9) Metro Cadet

Կ'ՈՒԶՈՒԻ գործ նորոգել գիտցող հայ օրիորդ կամ կին
Շաբաթական վճարում 250 ֆրանք։ Դիմել՝
Աշճեանի 172 Fbg. St. Honoré. Թէլ. Elysée 38—25։

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Յանձնառու եղէք մեզի. որ ամերիկեան, ֆրանսական եւ չեխոսլովաք բրդեղէններ, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թրիքօթաժի, գուլպաներու եւն. ... Ամէնալաւ ապրանքներ բացառաբար զեղչուած գիներով։
Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գիրերափոխադրելի գրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ըլլայ ուղղակի Ամերիկայէն.
Փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմուշները եւ գիները
Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber
Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ ։

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՃԱՇԵԼ ՄԱՔՈՒՐ, ԱԺԱՆ ԵՒ ՀԱՄՈՎ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ Restaurant Diamantaire
60 Rue Lafayette, Paris (9) Մէթրօ Cadet եւ Pelletier
Տէր եւ Տնօրէն ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆ
(Մեր Արամին)
Ուր պիտի գտնէք ամէն ճաշակի յարմար արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ։ Անարատ օղի՝ առատ աղանդերներով։ Մասնագիտութիւնն է ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ եւ ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ ՍՓԷՇԻԱԼ պատրաստուած՝ կանանչ պղպեղով եւ լօլիկով), իսկ գառնուկ միսէ պատրաստուած մեր ՏԷՕՆԷՐ ՔԷՊԱՊով կրնանք մրցիլ Փարիզի բոլոր ճաշարաններուն հետ։ Կիրակի օրեր ԷՔՄԷՔ ԳԱՏԱՅԻՖ ...
Ընտանեկան մթնոլորտ եւ հաճելի ժամադրավայր։ Մէկ այցելութիւն բաւական է մեր մնայուն յաճախորդը դառնալու համար։

Etude de Me BERNARD WAHÉ
(17e ANNÉE)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales
JURISCONSULTE
de
Droit Français et International Privé
Mandataire en Justice
159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68-...
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու արտասահմանի մէջ։ Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներու։ Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ։ Նաթիւրալիզասիոն, օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում։ Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն։ Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն։ Ծանուցում գասախօսութիւններու խմբագրութիւն։ Փողոցային արկածներու ենթարկուածներուն կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդչէքի։ Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7։
Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ։

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Ga...

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Domesme — PARIS (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MERCREDI 9 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3650

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՊԵՏԱԿԱՆ» ԵՒ «ՀԱԿԱՊԵՏԱԿԱՆ»

Գլուխ-գործոց ապուշութիւն մըն ալ այս բացատրութիւնը, որ հօրեղբայրն է հռչակաւոր ննդարանութեան.— «Հայաստանեան» եւ «Հակահայաստանեան»:

Ռամկավարները կը կարծեն իրենց դիրքը պարզած ըլլալ այդ բացատրութիւններով: Բայց, իրականին մէջ, բարեկենդանային կացութիւն մըն է որ կը ստեղծեն իրենց համար:

Արդարեւ, ի՞նչն է որ պիտի փրկէ իրենց կացութիւնը, երբ ամէնքս ալ գիտենք թէ անոնք անհամբեր կը սպասեն հրաշքի մը, ռամկավարական կարգուսարք հաստատելու համար Հայաստանի մէջ...

Մնաց որ, ոչ Երեւանցիները, ոչ ալ անոնց արտասահմանի մունետիկները կը հաւատան ռամկավարներու «Հայաստանասիրութեան»: Ընդհակառակն, բոլորը մէկ մինչեւ ալ անոնց երեսին կը զարնեն կեղծիքը, հռչակելով «թշնամի», ինչպէս Դաշնակցութիւնը:

Ռամկավարները կը յաւակնին «անկաշառ հայրենասիրութիւն» հռչակել իրենց երկդիմի դիրքը: Մենք շատ չենք տեսներ այդ ինքնագոհութիւնը, իբրեւ էրած սրտի մխիթարանք:

Դառնալով բուն իրականութեան, ռամկավարներու պատգամ. ժողովին յայտարարութիւնը եւ ուրիշ արտայայտութիւններ անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն թէ այս մարդիկը տակաւին չեն վարժուած զանազանելու քաղաքական գործունէութիւնը եւ բառերու ռազմախաղը:

Այս պարագան կը հաստատէ նաեւ ուրիշ ճշմարտութիւն մը,— անոնք տակաւին չեն ըմբռներ կացութեան պահանջները: Կացութիւն մը որ ամէն բանէ առաջ լրջութիւն եւ պատասխանատուութիւն կը թելադրէ:

Այս վրիպումը թերեւս ներելի համարուէր երկու տարի առաջ, երբ Հայաստանը դրախտի մը տպաւորութիւնը կը գործէր իրենց վրայ, զանազան «ուխտաւոր»ներու վկայութեամբ: Իսկ հիմա որ քարերն անգամ լեզու ելած են— իրենք ալ մէջն ըլլալով— տակաւին թարթափիլ եւ բառախաղեր փորձել՝ կը նշանակէ աչքերը փակել եւ սաղմոս երգել: Կը նշանակէ «թանկօ» պարել մէկ ոտքով:

Լրբութիւն է, ի վերջոյ, իրենք զիրենք հռչակելով «Հայաստանեան» կամ «պետական», այն տպաւորութիւնը ձգել թէ ուրիշներ կը դաւադրեն Հայաստանի կամ անոր խեղճուկրակ պետականութեան դէմ:

Չափազանց երկար տեւեց այս ննդ. խաղը, եւ երբ այսօր ալ կը նորոգուի, հանդիսաւոր յայտարարութիւններով, մենք իրաւունք ունինք յայտարարելու.

— Պարոններ, ե՛ւ Հայաստանի ե՛ւ անոր պետական կարգին առաջին թշնամիները դուք էք, քանի որ գիտէք թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ, բայց քաջութիւնը չունիք տրամաբանական եզրակացութիւնները հանելու: Դուք պարզապէս փոշի կը ցանէք միամիտ ժողովուրդի մը աչքին, ձեր քնարեր պատրանքները չփոթելով դառն եւ անողոք իրականութեան հետ:

Մենք չենք ուզեր իրար խառնել հին ու նոր պատմութիւններ: Եւ մեր պաշտօնակիցներն ալ ի զուր կը յոգնին, անդադար յիշեցնելով 1918—1921ի պատմութիւնները: Ժամանակները թոյլատու չեն հին ու նոր մեղքեր կամ փառքեր բաժնելու:

Մեզի համար կացութիւնը կը ներկայանայ երկու անպարտելի ողբերգութիւններով.—

1. Կացութիւնը աւելի ծանրացած, բարդացած է Կովկասի, հետեւաբար Հայաստանի մէջ: Վերջին փոփոխութիւններն ու ցնցումները, սթալինեան սահմանադրութեան հռչակումէն մինչեւ «ժողովուրդի թշնամիներ»ու աւլուքը աւելի ուժասպառ, աւելի անտոյժ վիճակի մը մատնած են մեր հայրենիքը: Ներքին եւ արտաքին փոթորիկներ, ինչպէս եւ միջազգային դաւեր կրնան փորձանքներ բերել մեր գլխուն: Արդ, ունի՞ք որ եւ է ծրագիր, կամ անհրաժեշտ չէ՞ք սեպեր խորհրդակցիլ եւ գտնել ուղեգիծ մը, եթէ ոչ գալիքը կանխելու, գոնէ չարիքը սահմանափակելու համար:

2. Նոյնքան մռայլ է մեր կացութիւնը՝ արտասահմանի մէջ: Մանրամասնութիւններ անհրաժեշտ չեն, իրար համոզելու համար: Եւ ձեր օրկաններէն մէկն էր որ, ամիսներ առաջ, կը յաւակնէր դաս տալ մեզի, յիշեցնելով թէ կարելի չէ հրապարակաւ խօսիլ ամէն բան:

Այստեղ ալ նոյն հարցումը.— Ի՞նչ ունիք իբրեւ գործնական ծրագիր: Ընդհանուր խօսքերը բան չեն ապացուցաներ: Հարկ է մանրել, գործունէութեան ուղեգծի մը վերածել սկզբունքները: Անհրաժեշտ է խօսիլ, վիճիլ դէմ դիմաց, եւ մշակել համապատասխան ծրագիրը, այսօրուան եւ վաղուան համար:

Իսկ ճամբան հարթելու, հոգեբանական մերձեցում յառաջ բերելու համար, տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ միանգամ ընդ միշտ մէկդի դնել չորրթարանութիւնները:

Ի՞նչ «պետական» կամ «հակապետական», երբ ինքնապաշտպանութեան պայքարը արդէն դարձեր է ֆիզիքական, հաւաքական գոյութեան պայքար, այստեղ թէ այնտեղ:

Մեր կուսակցութիւնը պահանջելով միացեալ ճակատ՝ ազգային գետնի վրայ, ոչ թէ սկզբունքի խնդիր մըն է որ կ'արծարծէ, կամ հոգեչահ քարոզ, այլ ամբողջ ծրագիր մը:

Ուրեմն, անհրաժեշտ է հաւաքաբար մշակել անոր բովանդակութիւնը, համախմբելով բոլոր պիտանի ուժերը: Թող ամէն մէկ հոսանք բանաձեւէ եւ սեղանի վրայ դնէ իր տեսակէտները, որպէսզի կարելի ըլլայ ելք մը գտնել, ընդհանուր անստուգութեան մէջ:

Այն ատեն ո՛չ միայն ինքնին կը լուծուին «պետական»ն ու «հակապետական»ը, այլեւ կը բացուին միտքերը եւ գործունէութեան ճամբաները:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻԱ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

"Մեր համբերութիւնը կրնայ սպառիլ"

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի փետրուար 7ի նիստին մէջ, արտաքին նախարար Պ. Իտըն ճառ մը խօսելով Միջերկրականի մէջ կատարուած ասպատակութեանց մասին, հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Անգլիական նաւերու դէմ կատարուած յարձակումները բացարձակապէս անարդարանալի են: Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը մեծ համբերութիւն ցոյց տուաւ մինչեւ հիմա: Բայց մեր համբերութիւնը անսպառ չէ: Այլեւս պիտի չկրնանք միայն բողոքներով եւ հատուցումներու պահանջով պատասխանել այս յարձակումներուն: Կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ այսուհետեւ կատարել բոլոր անհրաժեշտ գործողութիւնները, առանց նախապէս ազդարարութիւն ուղղելու: Վերջին փորձերը հաստատեցին թէ Նիոնի պայմանագրին համաձայն ձեռք առնուած միջոցները անբաւական են, նաւագնացութիւնը պաշտպանելու համար ապօրէն յարձակումներու համար: Բրիտանական կառավարութիւնը այն եզրակացութեան յանգած է թէ պէտք է ձեռք առնել ուրիշ միջոցներ որոնք նախատեսուած չէին այդ համաձայնութեամբ: Հետեւաբար տեղեկացուցինք սպանիական կառավարութեան եւ Սալամանքայի իշխանութեանց (Զօր. Ֆրանքօ) թէ որ եւ է սուզանաւ որ կ'երեւայ մեր նաւատորմի բռնած շրջանին մէջ՝ պիտի համարուի իբրեւ յարձակում պատրաստող: Ֆրանս. եւ իտալական կառավարութիւնները համաձայնած են մեզի հետ, նմանօրինակ միջոցներ ձեռք առնելու համար հսկողութեան շրջանին մէջ»:

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, Պ. Իտըն յայտարարեց թէ իրենց պահանջած հատուցումներու գումարը կը հասնի 130.000 ոսկիի: «Մեր մասնագէտները կը կարծեն թէ ձեռք առնուած միջոցները բաւական են ամբողջովին վերջ տալու համար ասպատակութեանց: Ես վստահ եմ թէ այդպէս պիտի ըլլայ: Բայց եթէ յուսախաբ ըլլանք, բրիտանական կառավարութիւնը պիտի չվարանի յաւելուածական միջոցներ ալ ձեռք առնելու»:

Աշխատաւորական երեսփոխան մը հարցուց թէ իտալ. կառավարութեան ալ դիտողութիւն պիտի չըլլա՞յ: Պ. Իտըն պատասխանեց.— «Կը կարծեմ թէ շահակից պատերազմիկները պէտք է ստանձնեն որ եւ է զինուորական գործողութեան պատասխանատուութիւնը»:

Ժողովը ջերմապէս ծափահարեց նախարարին յայտարարութիւնները:

Ինչպէս կը կատարուի Միջերկրականի հսկողութիւնը

Անգլիա եւ Ֆրանսա խստացուցին արեւմտեան Միջերկրականի հսկողութիւնը, թորփիլահալածներու ցանց մը տարածելով Պալէարեան կղզիներուն շուրջը, ուր նաւակայան մը ունի Զօր. Ֆրանքօ: Թորփիլահալածներուն թիւն է 70, որոնց 45ը անգլիական: Միւս կողմէ երկու անգլիական յածանաւեր, ուժգնօրէն սպառազինուած՝ հակօդային հրետաններով, կ'աջակցին հսկողութեան: Ալժերիոյ ափերէն ալ անգլիական օդանաւեր կը գործեն: Անմիջապէս թնդանօթ կամ թորփիլ պիտի արձակուի, եթէ որ եւ է սուզանաւ երեւայ այս ճամբաներուն վրայ: Իտալացիները հսկողութիւն կը կատարեն իրենց յատկացուած շրջանին մէջ:

Անգլիական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղելով Զօր. Ֆրանքոյի, կատարեալ հատուցում պահանջեց սուզանաւերու եւ օդանաւերու կորուստին համար: Եթէ գոհացում չտրուի, եղած կորուստին փոխարժէքը պիտի գանձուի ազգայնական ստացուածքներու բռնագրաւումով:

Ծովային զինարշաւը եւ Ճափոն

Ճափոնի նաւային սպառազինութիւնները կը շարունակեն զբաղեցնել երեք մեծ պետութիւնները,— Անգլիա, Մ. Նահանգներ եւ Ֆրանսա: Մ. Նահանգներուն մէջ կը խորհին ամէնէն զօրաւոր թնդանօթներով (18 մատնաչափ) սպառազինել իրենց մարտանաւերը, եթէ Ճափոն յամառի նոր մարտանաւեր շինել 35,000 թոն տարողութենէն վեր:

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Ճափոն չուզեր յայտնել իր նաւային շինութեանց գաղտնիքները, եւ խուսափողական պատասխան մը պիտի տայ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի ծանուցագիրներուն: Ճափոնական թերթերը կը շարունակեն մեղադրել Անգլիան եւ Մ. Նահանգները, դիտել տալով թէ իրաւունք չունին բացատրութիւն պահանջելու: Ճափոնի արտ. նախարարը այս առթիւ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ տրուելիք պատասխանը:

Ճափոնական թերթերը կը գրեն թէ ծովային սպառազինութեանց ազդանշանը Ճափոնը չէր որ տուաւ, այլ Անգլիա: «Մեծն Բրիտանիա իր նաւատորմը զօրացնելու ձեռնարկեց 1937ին, 7.500.000.000 տոլար յատկացնելով, իսկ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը այս միջոցին կ'ուսումնասիրէ իր տորմիղը 20 հարիւր աւելցնելու ծրագիրը: Եթէ այս ծրագիրը ընդունուի, այն ատեն Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը հետեւած պիտի ըլլայ բրիտանական նախաձեռնութեան»: Բոլոր թերթերն ալ բարձրաձայն կը հռչակեն թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ի զուր կը յաւակնին միջամտել Ճափոնի վեհապետական իրաւունքներուն:

Ամերիկեան ծերակոյտը բանաձեւ մը ստացաւ, որ կը պահանջէ ջնջել չէզոքութեան օրէնքը: Ուրիշ ծերակուտական մը հարցուց թէ կառավարութիւնը որ եւ է նաւային զինակցութիւն կնքա՞ծ է ուրիշ պետութեան մը հետ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ընդհ. դաշնակցութեան համագումարը բացուեցաւ մասնակցութեամբ 600 պատգամաւորներու, որոնք կը ներկայացնեն 170 սէնտիքաներ եւ 90 նահանգային մասնաճիւղեր: Պատգամաւորներ ղրկած են նաեւ Հիւս. Ափրիկէի, Մարթինիկի, Հնդկաչինի եւ ուրիշ հեռաւոր գաղթավայրերու պաշտօնեաները: Այս առթիւ կարդացուած տեղեկագրին համաձայն, Միութիւնը այսօր ունի 155 սէնտիքա եւ 315.000 անդամ, մինչ անցեալ տարի ունէր միայն 130 սէնտիքա եւ 265.000 անդամ: Իր պաշտօնաթերթին տպագրութիւնը 265.000էն բարձրացած է 320.000ի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ա՜Յ ԿԱՔԱՒԻԿ, ԿԱՔԱՒԻ՜Կ...

Թերթերը կը գրեն թէ «կաքաւներու անհամար երամներ հիւսիսէն հարաւ կը գաղթեն՝ նեղուելով սաստիկ ցուրտէն, որ կը տիրէ ներկայիս Արեւելեան Փրուսիոյ մէջ: Պավարիոյ հորիզոնին վրայ, գաղթող իւրաքանչիւր երամի մէջ կը հաշուեն 2000 կաքաւ: Շատեր, չկարենալով տոկալ ցուրտին եւ յոգնութեան, կ'իջնեն արտերուն մէջ, ուր գիւղացիները զանոնք կ'որսան ձեռքով, այնքան որ ուժ չունին թռչելու: Կաքաւի այս գաղթը անօթութեան իրական արշաւ մըն է դէպի աւելի բախտաւոր երկիրներ»:

Այս լուրը որոշ հետաքրքրութիւն սրբեցուց այն գիտնականներուն մէջ, որոնք հեղինակութիւն մը կը կազմեն թռչնային հոգեբանութեան տեսակէտով:

Կաքաւը գաղթող թռչո՞ւն մըն է, — կը հարցնեն շատեր:

Թռչնագէտներ կան, որ կը պնդեն թէ կաքաւը չի գաղթեր, այլ կը թափառի կամ կը ճամբորդէ: Եւ սակայն նորագոյն քննութիւնները ցոյց կու տան որ կաքաւներն ալ կը գաղթեն, երբ մանաւանդ սովի տարի է եւ հատիկները կը պակսին արտերէն: Այսպէս, 3 տարի առաջ Վառնայի շուրջ տեսնուեցան կաքաւի երամներ, որոնք կտրեցին անցան Մարիցայի հովիտը:

Կաքաւը, հայ ժողովրդական բանահիւսութեան այս շատ սիրելի թռչունը, գաղթական կը համարուի նաեւ ըստ մեր գիւղացիներուն: Ա. Տէր-Ղազարեան այսպէս կ'երգէ կաքաւը.—

Ա՜խ, իմ կաքաւիկ, նախշուն, սիրունիկ,
Ջալի թփիկին միջին շրջմոլիկ,
Կը կաքաւես պար պար, ձէնիկդ սար-բէ սար,
Ձէնիկդ է ընկած կաքաւիկ քո եար:
Աշնան՝ երբ քամին թափէ տերեւներ,
Վաթանդ փոխես, չուես տաք շոլեր,
Երբ գարունի ղոներն բացուին նախշուն, փայլուն
Թեւիկներդ բանաս սարերի գլխուն:

Այսպէս կաքաւն են երգեր մեր Նահապետ Քուչակը եւ հայ անանուն աշուղիկները: Երբ նկարագրեն աշունը, անոնք չեն մոռնար ըսելու որ «կտրաւ ձէնիկ կաքաւներուն», իսկ երբ ուզեն ըսել թէ գարունը եկաւ, կ'ըսեն միայն թէ «ձա՜յնը կուգայ կաքուուկներուն»: Եւ յետոյ ի՜նչ աղուոր նկարագրութիւններ,— «կարմիր կտուց», «կարմիր տոտիկ»: Ի՜նչ ակնարկներ կաքաւներու պարին,— կալերուն տակը, ձորերուն եզերքը, ձագերով շրջապատուած՝ մայր կաքաւը կը պարէ, կը կայթէ, (ուշադրութի՜ւն, կաքաւել կը նշանակէ պարել):

Ա՜խ, մեր բնաշխարհը,— դրա՜խտ ըսեմ՝ քիչ է: Աշնան կամ գարնան՝ «էնփոնի» կուտան մեր դաշտերը, պուտպուտիկը ցորենի արտերուն մէջ իր ձայնը կը կաթեցնէ պուտ-պուտ, հոփալը թաւուտքին մէջէն մեղեդի կը կարդայ քրմական ձայնով, սարեակը կը սարկաւագէ թմբիի մը կատարէն բուրվառելով այս անուշահոտ ծառին հոգին, մինչ կաքաւը, հարանցուի պէս, կը խաղայ իր տոտիկներուն վրայ:

Ափսո՜ս, հայ ժողովուրդին պէս անբախտ է կաքաւն ալ: Հայ գիւղացին զգացեր է կարծես կաքաւին անբախտութիւնը,— երբ կաքաւին մասին է խօսքը, միշտ տխուր է իր երգը կամ խօսքը.

Վա՜յ կաքաւիկ, սեւ կաքաւիկ,
Ջալի-մալի սիրուն հաւիկ,
Էլ չես կարդում հանդ ու արտում,
Մեր սարերէն կ'երթաս տըրտում:

Եւ ի՞նչպէս տխուր չըլլայ,— մեզի պէս հալածուած, մեզի պէս գաղթական: Ցուրտն է որ կը տարագրէ զինք՝ երգը կտրելով իր կտուցէն, ինչպէս Թուրքը տարագրեց մեզ՝ աստուածային մշակոյթի մը շողը ուզելով խլել մեր հոգւոյն խորքերէն:

Ա՜յ կաքաւիկ, բախտակի՛ց թռչնիկ, եկո՛ւր անիծենք քեզի հետ հալածիչն իր եօթը պորտով, եւ յուսանք դարձեալ, ինչպէս մեր երգիչը կ'ըսէ, որ «կ'երթայ աշուն, կու գայ գարուն, ձայնը կուգայ կաքաւներուն»:

ԱՐԱԶ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Մարաջախտ Կէօրինկի ազդարարութիւնները

Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհամբերութեամբ կը սպասեն Հիթլէրի ճառին, որ պիտի արտասանուի փետրուար 20ին, խորհրդարանին վերաբացման առթիւ: Հիթլէր իր լեռնային բնակարանը քաշուած է մէկ շաբթուան համար: Այնտեղ գացած են նաեւ արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ եւ Ֆոն Փափէն, խորհրդակցաբար մշակելու համար ճառը:

Կ'ըսուի թէ Մոսկուայի գերմանական դեսպանը ետ պիտի կանչուի, եւ այդ պաշտօնը բաց պիտի մնայ առայժմ: Վիէննայի դեսպան պիտի նշանակուի մարաջախտ Հինտէնպուրկի երբեմնի գործակիցը, Ֆոն Մայնէր:

Իրազեկներ կը կարծեն թէ Հիթլէրի ճառը կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի պարունակէ մանաւորապէս արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Մարաջախտ Կէօրինկ, Գերմանիոյ քառամեայ ծրագրին լիազօրը, երկուշաբթի օր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.

— «Մեր տնտեսութիւնը պէտք է սպառազինուի, թափ տալու համար ժողովուրդին: Քառամեայ ծրագիրը պիտի գործադրուի մինչեւ իր վերջին հետեւանքները: Նախարարական նախորդ կազմը թոյլ չէր տար այդ բանը: Հարկ էր պաշտօնի կոչել այնպիսի անձեր որ լայնօրէն կ'ըմբռնեն քառամեայ ծրագրին խնդիրները»:

Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Տոքթ. Ֆունք, ազգ. տնտեսութեան նոր նախարարը, որ յաջորդած է Տոքթ. Շախթի: Նախարարը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է որ ներդաշնակ ընթանան հանրային տնտեսութիւնը: Պատմութիւնը կ'ապացուցանէ թէ ամէն ժամանակ պետութեան լայն նախաձեռնութիւնը ուժգին մղում տուած է անհատական տնտեսութեան»:

*** Գերմանիոյ երիտասարդական ճակատին օրկանը հետեւեալ ազդարարութիւնները կ'ուղղէ Աւստրիոյ կառավարութեան, իմացած ըլլալով թէ ծրագիր մը կը մշակուի, քաղաքական եւ տնտեսական դաշնագիր մը կնքելու համար Չեխոսլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ հետ.

— «Կը հարցնենք թէ աւստրիական կառավարութիւնը ինչպէս կը հաշտեցնէ իր դիրքը յուլիս 11ի համաձայնութեան հետ, որով Աւստրիա յանձն առած է ամբողջովին գերմանական քաղաքականութիւն մը վարել: Կը հարցնենք նաեւ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ այդ կառավարութեան դիրքը միապետական քարոզութեան հանդէպ: Միապետական շարժումը եւ անոր արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտները գիտակից յարձակում մը կը կազմեն գերմանական շահերու ամբողջութեան դէմ, Եւրոպայի մէջ: Աւստրիական կառավարութիւնը մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ իր իսկ ապահովութեան տեսակէտով, անհրաժեշտ հետեւութիւնները հանելով այս կացութենէն»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՒԱՔԵԼ ԵՒ ՃՈԽԱՑՆԵԼ

Մշակոյթով մեզմէ շատ աւելի բարձր ժողովուրդներու մէջ նախնական կրթութիւնը պարտաւորիչ ըլլալով հանդերձ, չափահասներու դաստիարակութեամբ զբաղիլն ալ դարձած է ազգային պարտականութիւն։ Զօրանոցները, երիտասարդական ակումբները, կրօնական եւ այլ ընկերութիւնները աշխատանքի կը լծուին, իւրաքանչիւրը իր պայմաններուն ներած չափով օգտակար ըլլալու առաջադրութեամբ։

Մենք, այդպիսի «երկրորդական» խնդիրներով զբաղիլը կը գտնենք աւելորդ, նոյնիսկ տղայական։ Վարժուած չե՞նք․ թերեւս։

Կարելի չէ ժխտել թէ պետութիւն ունեցող ազգ մը եղած ըլլալու կէս մը իրողութիւնը եւ կէս մը ալ ինքնախաբէութիւնը կարեւոր դեր մը կը կատարէ որոշ թերացումներու մէջ։ Ճիշդ է, խնդիրներ կան՝ որոնց լուծումը պէտք է ձգել պետութեան հետ կապուած հիմնարկութեանց։ Սակայն դժբախտաբար նոյնքան ճիշդ է նաեւ, որ ներկայիս մեր հայրենիքին ճակատագիրը վարողները առհասարակ չեն սիրեր եւ չեն ալ կրնար սիրել ազգային կոչուած աշխատանքները։ Այս եւ ուրիշ կարգ մը պատճառներով, աշխատանքներ կան, որ կը մնան արտասահմանի հայութեան վզին։

Մեր ազգային դիմագիծը կարելի եղածին չափ անվթար պահելու տեսակէտէն, կենսական նշանակութիւն ունի հայերէն լեզուի ճոխութիւնն ու մաքրութիւնը։ Ինչքան անթերի եւ հարուստ ըլլայ այդ լեզուն, այնքան հպարտութեամբ եւ հաճոյքով կը գործածէ զայն հայ անհատը ու մանաւանդ նոյն համեմատութեամբ ընդունակ պահանջ կը զգայ օտար լեզուներու դիմելու, իր միտքը յստակ ու լրիւ արտայայտելու համար։

Զրպարտութիւն չէ երբ կ՚ըսուի թէ մեր սերունդին հայերէնը թերի է։ Երանի թէ այդ մեղադրանքը միայն մեր սերունդին պատշաճէր։ Շատեր կը նեղուին բառերու պակասէն (դիտենք որ մեր սերունդի լեզուական թերին միայն բառերու գործածութեան չի վերաբերիր)։

Չէ՞ք հանդիպած բացատրութիւններու, որ համապատասխան բառը չգործածելու ճիգ մը կը մատնեն։ Աւելի համարձակներ, կը գործածեն համապատասխան օտար բառը, բնականաբար գրողին գիտցած օտար լեզուով։ Եթէ ընթերցողը չհասկցաւ, կը նշանակէ թէ․․․ հայերէն չի գիտեր։

Այս ունակութիւնը կարգ մը գրողներու մօտ ուղիղ կը համեմատի գրողի մտաւորական մակարդակին, այսինքն օտար բառեր կը գործածեն այնքան յաճախ եւ համարձակ, ինչքան վստահ են իրենց գրելու կարողութեան եւ համբաւին։

Ասոնցմէ զուրս ունինք կարգ մը Հայեր ալ, որոնք գաւառաբարբառէն կամ Թուրքերէնէն անցած ըլլալով հայերէնի, կը խօսին իրենց գիտցածին, կրցածին չափ։

Այսպէս, մէկ կողմը կայ բազմութիւն մը, որ պէտք ունի իր բառամթերքը ճոխացնելու, անթիւ բառերու գանձ մը ունինք, որուն մէկ մասը բառարանները զարդարելու կը ծառայէ, ու մաս մըն ալ որ դատապարտուած է անհետ չքանալու գաւառաբարբառներու հետ։ Ինչո՞ւ չէ, կան եւ բառեր, որոնց հայերէնը իսկապէս չունինք։

Բառարանի գործածութիւնը, ըսել կ՚ուզեմ հայերէնէ հայերէն բառարանի գործածութիւնը, տարածուած չէ մեր մէջ։ Այս պակասին պատճառները բազմաթիւ են եւ աւելորդ է զանոնք մէկ առ մէկ թուել։ Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ յանցանքը միայն հայերէնը թերի գիտցողին վզին դնել։ Ան ալ իր բաժինը ունի, ճիշդ է, սակայն անները է այս թերացումը պատճառաբանել ու ըսել՝ «ուրեմն թող երթայ իր գլխուն ճարը նայի»։ Եթէ խնդիրը վերաբերէր իր անձնական շահին միայն, այո՛, թող երթայ իր գլխուն ճարը փնտռելու։ Մեր ուզածը հոս, հայ անհատին միջոցով հայերէն լեզուի, հայերէն խօսակցական լեզուի ճոխութիւնն է։ Անհատը ոչ միայն լեզուի ճոխութեան կ՚աշխատի, այլեւ իր պահանջներուն գոհացում տալու համար, բառարանի չոր բառերուն հոգի կուտայ, կենդանութիւն կուտայ, զանոնք գործածելով, տեղին ու պահանջին համաձայն, զանազան երանգաւորելով։ Այս տրամաբանութեամբ, անյետաձգելի անհրաժեշտութիւն է բառերը մաքրել իրենց բորբոսէն ու յանձնել ժողովուրդին։ Պէտք է որ մեր բոլոր բառերը բանին չժանգոտելու համար։

Գաւառացի բացատրութիւնը մեռաւ, հետը տանելով նաեւ գաւառաբարբառը։ Իր վրայէն գաւառացի բացատրութեան «ամօթ»ը մեծ հաճոյքով նետող գաւառացին, նոյն հաճոյքով ալ մէկդի նետեց իր մայրենի բարբառը, տեղը սորվելով առհասարակ թերի հայերէն մը՝ համեմուած բազմաթիւ լեզուներէ գողցուած օտար բառերով։

Մեր մամիկներու անուշիկ «լեզու»ները խորթ կը հնչեն մեր ականջներուն ու մենք այդ պաշտելի յիշատակները հինցած վերարկուի մը պէս մէկ կողմ նետած ենք։

Արժէքաւոր կոճակներ չունի՞ այդ վերարկուն։ Թերեւս ալ գրպաններուն անկիւնները կամ կարկտաններու տակ ծուարած փոքրիկ արժէքաւոր ծրարներ գտնուին։ Զա՞րմեր անգամ մը գոնէ աչքէ անցընել դարերէ մեզի ժառանգ մնացած այդ հինցած արժէքները՝ զանոնք հողին կամ ծովերուն յանձնելէ առաջ։

Տեսէք, այն սերունդը, որ տակաւին քանի մը տարի առաջ բոլոր ուժովը կը պոռար իր երիտասարդութեան մասին, հրապարակը լեցուցած էր իր աղմուկով, այսօր իր նախկին թափը կորսած, կարծես ազգային կեանքի հունի մէջ իրեն բաժին ինկած տեղին համակերպած, եռանդը կը հեղու հոսանքն ի վար։ Կարծես ան իր ուսին կը զգայ տարիներու բեռը, որ հետզհետէ աւելի ծանր կը թուի։ Կը զգայ որ ինքը սկսած է երիտասարդ ըլլալէ դադրիլ ու նորեր եկած են իր տեղը բռնելու։

Երկիրը ծնած այս եւ ասոր նախորդող քանի մը սերունդներու ներկայացուցիչներէն ամէն մէկ մեռնող, հայրենի յիշատակներու, սրբութիւններու գանձէն մասնիկներ կը տանի հողին յանձնելու։ Ատոնց կարգին են մեր գաւառաբարբառները՝ նոյնքան հարուստ՝ անգիր բառերով եւ բացատրութիւններով։

Զխօսինք մեր գաւառաբարբառներու պատմութեան մասին որ մասնագիտութեան մաս կը կազմէ։ Ո՞վ հայերէն լեզուին պիտի յանձնէ հայ մտքի ստեղծագործած պատկերաւոր բառերն ու բացատրութիւնները որ ցրուած կը մնան քիչ մը բոլոր գաւառաբարբառներու մէջ։

Որքան հարուստ է եւ ճկուն հայ բանաստեղծի լեզուն, նոյնքան սահմանափակ է մեր խօսակցական լեզուի բառամթերքը։

«Ամբարտաւան եւ պատասխանատու յաւակնութիւն է» պիտի ըսուի։ Ես իմ շատ համեստ կարողութեանս լրիւ գիտակցութիւնն ունիմ։ Լեզուագիտութեան դասաւանդութիւն չէ որ կ՚ընեմ, այլ պարզապէս վէրքի մը մատնանշումը, որ կը գտնեմ օգտակար։

Լաւ է օրինակներով խօսիլ։

Քանի՞ հոգի կարելի է գտնել, որ գիտնան կօշկակարի մը, դերձակի մը, կահագործի մը, նպարավաճառի մը գործածած գործիքներուն, նոյնիսկ հայ գիւղացիի գործիքներուն հայերէն անունները։ Կ՚ըսեմ հայ գիւղացիի գործիքներուն հայերէն անունները, որպէսզի չըսուի թէ արդիական գործիքներու համապատասխան բառեր ստեղծելու ժամանակ կամ հնարաւորութիւն չենք ունեցած։ Հապա մեր խոհանոցի կազմածներուն եւ մանաւանդ կերակուրներուն ու անուշեղէններուն անուննե՞րը։

Ինչպէ՞ս կ՚ուզէք որ մաքուր հայերէն խօսի հայ կօշկակարը, նպարավաճառը, տանտիկինը կամ օտար հաստատութեանց մէջ ուսանած մասնագէտը։ Տակաւին կարելի է թուել շատ պարզ, ամենօրեայ երեւոյթներ եւ սովորական նիւթեր որոնց հայերէնը պէտք է որ ամէն Հայ գիտնայ։ Քիչեր առանձնաշնորհը կ՚ունենան գիտնալու։ Թերեւս աւելորդ չըլլար մեր բարբառէն (իմ գիտցածներէս) քանի մը օրինակներ թուել։

Ի՞նչ է հայերէնը լալէ դադրելուն։ «Լռեց» ըսել՝ սխալ է։ «Լացը դադրեցուց», բացատրութիւն է։ Հաճընցիները կ՚ըսեն «սալիլ» (ստորեւ դրուած օրինակները առնուած են նոյն բարբառէն եւ տեղական հնչումով)։

Տարբերութիւն պէտք է ըլլայ մէկը թեւերուն մէջ կամ թեւերուն վրայ առնելուն։ Գրկելը սէր, կարօտ արտայայտող գործողութիւն մըն է, որ կը նշանակէ մէկը թեւերուն մէջ առած սրտին դէմ սեղմել։ Երբ երախայ մը կամ որեւէ մէկը մեր թեւերուն վրայ կ՚առնենք իբրեւ բեռ (ինչպէս շալակելու պարագային), գրկած չենք ըլլար, համապատասխան բառ =«օնբ-իել» (հայերէն անթ կամ անութ բառէն)։

Զորքոտանինե՛րը միայն չորս ոտքով կը քալեն եւ սողունները կը սողան։ Ի՞նչ բառով որակել ուրեմն երախայի մը փորին վրայ պառկած, ոտքերուն եւ ձեռքերուն օգնութեամբ յառաջանալու գործողութիւնը։ Համապատասխան բառ «գէռէնջիել»։

Աման մը լեցուն կ՚ըլլայ երկու ձեւով․ Ա) մինչեւ ամանին վերի եզերքին հաւասար՝ ինչպէս ջուրը գաւաթին մէջ։ Բ) ամանին եզերքէն ալ բարձր, բրգաձեւ, բարձրացած՝ ինչպէս աղն ու հատիկները։ Վերջին բացատրութեան համապատասխան բառ՝ «գուննիգ» («գոնկ» կ՚ըսեն գանկին)։

Հիւսքը կը քակուի, կապն ու կծիկն ալ կը քակուին։ Գիտենք որ երեք, գոնէ երկու տարբեր գործողութիւններ են, հիւսքին ու կծիկին եւ կապի մը քակուիլը։ Կապը քակելուն կը գործածեն «ածկել» բառը։

Կարելի՞ է ըսել՝ «ձին ականջները տնկեց», երբ կենդանին ուշադրութիւնը լարած դիրքին մէջ է։ Համապատասխան բառ՝ «սէլլիէլ»։ Նոյն ստուգով ալ ականջները կարճ եւ ցցուն այծերուն կ՚ըսեն «սէլլիկ» այծ (արդեօք սուր բառին աղաւաղո՞ւմն է)։

Կարելի է տասնեակներով այսպիսի երեւոյթներ կամ իրեր թուել, որոնց հայերէն համապատասխան բառերուն գործածութիւնը ընդհանրացած չէ եւ որոնք անհրաժեշտ են լեզուին ճոխութեան համար։ «Մտածում»ը ճոխանալու համար, կարեւոր է որ ամէն մէկ բառ կարելի եղածին չափ քիչ թիւով իմաստներ ունենայ եւ կամ ամէն մէկ իմաստի համար յատուկ բառ ունենայ։

Շատեր դանակը «խուլ» է, կ՚ըսեն, ուրիշներ «քէօր» կամ Թարգմանաբար «կոյր» է կ՚ըսեն, երբ դուլ բառը ունինք։ Ալ չխօսինք քիւփ-էէն, տօլմաէն, զարբը խարըգէն, իմամ պայըլտըէն, շումաժէն, ամպօշաժէն ևայլն։

Ուզեցինք, մեր կրցածին չափ, հաստատել որ հայերէն արդի խօսակցական լեզուն, ընենք ժողովրդական լեզուն, բառերու սով ունի։ Հետեւաբար պէտք է ճոխացնել մեր բառացանկը։ Այս աշխատանքը կարելի է բաժնել երեք խումբի։ Այսպէս։—

Ա․— Նոր բառեր ստեղծել։

Բ․— Բառարաններէն առնել ու ժողովուրդին յանձնել այն բառերը՝ որոնց պէտք ունինք եւ որոնց գործածութիւնը ընդհանրացած չէ։

Գ․— Գաւառաբարբառները մաղել, ծուել եւ հաւաքել այն բոլոր բառերը՝ որ կրնան օգտակար ըլլալ հայերէն լեզուին։ Ասոնց այն մասը, որ անմիջական անհրաժեշտութիւն կը ներկայացնէ, յանձնել ժողովուրդին, իսկ մնացածը բառարանին։

Թերեւս աւելորդ է աշխատանքի առաջին բաժանումին մասին խօսիլը։ Օրաթերթերու մէջ յաճախ կը հանդիպինք նորելուկ բառերու, որոնք մեծ մասով կը ձգտին տրուած օտար լեզուի բառին թարգմանութիւնը ըլլալ։ Ցաջող դիտել չեն պակսիր, բայց այն զոր յաջող կը գտնեմ ես, բոլորովին վիժած կը գտնէ ուրիշ մը։ Կը կարծենք թէ ժամանակը եկած չէ այս խնդրին լուծումը, գոնէ վերջնական լուծումը փնտռելու, որ կապուած կը մնայ ուրիշ շատ մը, առայժմ անլուծելի դժուարութիւններու հետ։

Նոյնը չէ պարագան աշխատանքի երկրորդ եւ երրորդ բաժանումներին, որ կապուած է առաւելապէս անհատական կամ խմբակցութեան մը նախաձեռնութեան եւ մամուլի քաջալերութեան եւ բարեացակամութեան հետ։

Գիտենք որ մեր օրաթերթերուն նիւթական պայմանները չեն ներեր ժողովուրդին ամբողջ դաստիարակութեան հոգը ստանձնել։ Սակայն առաջադրուած աշխատանքին համար օրաթերթէն դուրս ուրիշ միջոց ալ չենք տեսներ։ Հակառակ յաճախադէպ դանդատներուն, հայերէն օրաթերթը միակն է որ համեմատաբար մեծ դիւրութեամբ մուտք կը գործէ օտար ափերու վրայ բոյն դրած Հայուն սեմէն ներս։

Կը կարծենք թէ հայերէն օրաթերթերուն այս առանձնաշնորհեալ դիրքին համոզումն ունենալով է որ, յարգելի Տարազը կը ջանայ մեր լեզուն տաշել «Ցառաջ»ի միջոցով։ Կարելի չէ՞ որ ուրիշներ ալ նոյն ձեւով, լեզուին նախանիւթը՝ բառերն ըննեն հոգածութեան առարկայ։

Միամիտ չեմ կարծելու համար որ առաջադրուած աշխատանքը նոյնքան պարզ է։ Ունեցածը տալ շատ աւելի դիւրին է քան չունեցածը հաւաքել՝ տալու համար։ Սակայն վստահ ենք որ գաւառաբարբառներու վերաբերեալ բաժնին համար, նուիրեալ «գաւառացի» կամաւորներ շատ կը գտնըուին հում նիւթը հայթայթելու համար։

Կարեւորը հրամանատարի մը եւ կամ հրամանատարական կազմի մը հրապարակ գալն է։ Պէտք է Տարազ մը զտէ եկած հում նիւթը, նետէ նետուելիք մասը ու դիւրամատչելի եւ հաճելի ձեւով մը, մամուլի միջոցով մեզի վերադարձնէ մնացածները եւ կամ մէկ կողմ դնէ, դասաւորէ բառարաններուն համար։

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍՈՒԵԱՆ

ԽՄԲ․— Պիտի անդրադառնանք այս հարցին։

ՉԵԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Փարիզի ռուսական թերթին՝ «Պոսլեդնիա Նովոստի»ի թղթակիցը, կը գրէ այս խորագրին տակ, Եւրոպայի մէկ մայրաքաղաքէն։—

«Տեղիս պաշտօնական հաստատութիւններին ստացած միանգամայն արժանահաւատ տեղեկութիւնների համաձայն խորհրդային պետութեան ապահովութեան վարչութեան (Կէպէու կամ Ձեկա) գաղտնի գործակալները, ներկայիս ռուս տարագիրների մանրամասն անուանացանկն են կազմում, Մոսկուայի հրահանգով։ Ցանկերի մէջ նշանակում են իւրաքանչիւր անձի վերաբերեալ բոլոր կարեւոր մանրամասնութիւնները՝ տարիքը, զբաղումը, քաղաքական տրամադրութիւնները եւայլն։ Խստիւ հրահանգուած է առանձնապէս, մանրակրկիտ եւ ստոյգ տեղեկութիւններ ժողվել զանազան տեսակ մասնագէտների մասին — զինուորականների, նաւաստիների, ճարտարապետների, արհեստագէտների, քիմիագէտների, գիտնականների, բժիշկների եւայլն։ Խորհրդային իշխանութիւնը այս աշխատանքին ձեռնարկած է ի նախատեսութիւն անխուսափելի պատերազմի։ Քանի որ խորհրդային Ռուսաստանից քշել են գրեթէ բոլոր օտար մասնագէտներին եւ քանի որ լաւ մարզուած սեփական արհեստագէտներ եւ մասնագէտներ քիչ են Խ․ Միութեան մէջ, կը խորհուի ռուս տարագիրների միջից անհրաժեշտ անձերին իրենց կողմը քաշել։

Ի հարկէ բոլորին կը խոստանան կատարեալ ներում եւ մոռացում ամբողջ անցեալի։ Գալով աւելի արժէքաւոր մասնագէտների, եթէ համոզելու կամ հրապուրելու ձեւով յոյս չլինի նրանց վրայ ազդել, ծրագրւում է բռնութեամբ տանել խորհրդային երկիր։ Այս տեղեկութիւնները հաղորդող օտար պետութեան ներկայացուցիչը հարկադրաբար խորհուրդ է տալիս, մեր թղթակցի հետ զրուցելիս, բոլոր այն ռուս տարագիրներին, որոնք մտադրութիւն չունին կամովին մեկնելու Խորհրդ․ Ռուսաստան, իրենց հանդէպ խորհրդային գործակալների գործադրելիք բռնութիւններին դիմելու համար ամէնէն արմատական միջոցների»։

Նա ընդգծում է որ խորհրդայի[ն] գործակալների մէջ կան բազմաթիւ օ[տ]ար համայնավարներ։ Այս պատճ[առ]ով ռուս տարագիրները պէտք է ի[]րենց չափազանց զգոյշ պահեն, մա[]նաւանդ եթէ քիչ են ծանօթ օտա[ր] գործակալներին»։

Այս չափազանց յատկանշական տե[]ղեկութիւնը ինչ խօսք որ միայն ռուս տարագիրներին չէ վերաբերում, այլ եւ խորհրդային երկիրներից, որոնց թւում նաեւ Խ․ Հայաստանից տարա[]գիրներին։ Տարակոյս չկայ որ Մոս[]կուայի հայ գործակալները եւս ար[]դէն հրահանգ ստացած եւ գործի լծ[]ուած կը լինեն, քանի որ հայ տարա[]գիրների մէջ էլ կան բազմաթիւ հր[]մուտ մասնագէտներ, զանազան ճիւ[]ղերի վերաբերեալ։ Բնականաբա[ր] հարց է ծագում թէ հայ մասնագէտ[]ներին, որոնց թւում է նաեւ հայ զի[]նուորականներին ո՞ւր պիտի նշանա[]կեն, Հայաստա՞ն թէ Ռուսաստան [եւ] կամ այլուր։ Դժուարին կը լինի ա[]Հայը, որ կը համաձայնի բոլշեւիկ[]րի իշխանութեան տակ աշխատ[]բայց Հայաստանից դուրս։ Ար[]սահմանից գնալու ցանկութիւն յա[]նողները, պէտք է մէկ գլխաւոր պ[]ման դնեն խորհրդային կառավար[]թեան առաջ, որ իրենք համաձայն [են] գործակցել խորհրդային իշխանու[]թեանը, եթէ իրենց թոյլ տրուի ա[]խատել միմիայն ներկայ Հայաստան[ի] մէջ։ Թէ չէ Հայաստանն ու հայ ժո[]ղովուրդը ի՞նչ շահ կարող են ունե[]նալ, եթէ արտասահմանի հայ մաս[]նագէտներին քշեն գերմանական կա[մ] ճափոնական ռազմաճակատները։ Մ[ա]նաւանդ որ, այսպիսի պատերազ[մ] լինելու է չափազանց դաժան եւ ա[]նախընթաց իր տարողութեամբ [եւ] հետեւանքով եւ մերհայրենիքըն[]է անմիջական վտանգի ենթակայ։

Ապագայ պատերազմին խորհրդա[]յին իշխանութիւնը կարող է վստա[հ] միայն իր չէկիստների եւ ներկայ [] նակի վրայ թերեւս։ Շատ հաւան[ա]կան է, որ պահեստիները զէնքի [] կանչելով, իրենց զէնքերը շա[] ուղղեն նախ խորհրդային իշխա[նու]թեան դէմ, որ քսան տարի շարո[ւն]անմեկնածանր բռնութիւնները գո[] իրենց դէմ։ Պատերազմի ժամա[] եղբայրասպան ընդհարումները [] տալով, Ռուսաստանը Սոդոմ-Գոմ[որ]րի կը մատնուի, եւ խորհրդային [իշ]խանութեան մականի տակ ապրող [] ժողովուրդներին կը մնայ միմիայն [ի]րենց մասին մտածել։ Մանաւանդ [] սկզբնական շրջանին կռիւները բո[] ւիկների համար նպաստաւոր չըն[]նան, վհատութիւնը եւ անիշխան[ու]թիւնը ծայր կը տան եւ Ռուսաստ[] ու իրեն ենթակայ հարեւան երկի[րնե]րի մէջ ներքին ու արտաքին ճակա[տ]ների վրայ տեղի ունեցող պայք[] հետեւանքով, աներեւակայելի կա[ցու]թիւն կը ստեղծուի։ Ո՞վ է այսպ[] պարագային պաշտպանելու Հայա[ս]տանի սահմանները արտաքին վտա[]գից՝ կարմիր բանա՞կը թէ քր[] հայ պետութիւնները, Ազգերի Դ[աշ]նակցութի՞ւնը թէ միջազգային [] միր աշխատաւորութիւնը․․․ Զ[] ունինք ցնորքներով, մեր յոյսը [] վրայ դնենք, եւ ով հնարաւոր[] ունի օր առաջ դէպի Հայաստա[ն] դէւորի։

Բոլոր հայ մասնագէտների հա[] նասիրական պարտականութիւն[] միմիայն Հայաստանում աշխա[]

ՀԻՒՍԻՍԱՅԳ

Գիւղը ղեռահաս ընձիւղ մը, դալար ծառ մը կտրելը ոճիրի հաւասար է, գիւղին խորհուրդը որոշեր էր որ՝ մեր մօտակայ անտառներէն ոչ ոք կաղնի կտրէ մինչեւ եօթը տարի, անկէ վերջ միայն պիտի վճռուէր գիւղապատկան այդ անծայրածիր անտառները օգտագործել, երբ ժամանակը գար․ բայց շատ չանցած, օր մըն ալ տեսանք թէ անծանօթ մարդիկ խումբ խումբ եկեր են ու կը ջարդեն մեր գիւղի տղոց հասակով կաղնի ծառերը։

Եթէ այն ժամանակն ըլլար, երբ դարաւոր կաղնիներ կային, երբ երկու ծառ կտրելով եկեղեցին չիներ են, տարբեր․ բայց հիմա տարբեր, մեզ հասցուցին քակոր վառելու աստիճանին։ Գիւղը խնայողութեամբ կը գործածէ փայտը, ինչպէս օձն իսկ իր կերած հողը, ու պակասը կը լրացնէ դէկուրով, ալ ո՞վ կը հանդուրժէ որ օտարը գայ իր անտառները կտրէ։ Հերիք չեղա՞ւ, հոգ չէ թէ այդ օտարը Հայ ըլլայ։

Երիտասարդութիւնը կը պատրաստուի զէն ի ձեռին վռնտել փայտահատ աւազակները։

Զէն ի ձեռին, եւ ի՛նչ զէնքեր․․․։

Գիւղը ամբողջ ոտքի է ելած։

Տերակոյտը, Թաղական, հոգաբարձու, գիւղապետ ու քահանայ, ժամկոչ ու վարժապետ։ Այլազան գաղափարներու, հակասական հրամաններու բախումը ակներեւ արդիւնքներ յառաջ կը բերէր։

— Որո՞ւ դէմ կ՚երթան այս ճախիլճունիլները, եկողները քաղքին պէյերու ծառաներն են։

— Հիւքիւմէթին դէմ դնելը մեզի՞ մնաց։ Մեզի շատ սուղի պիտի նստի։ Ես իմ ձեռքերս կը լուամ այս գործին մէջէն։ Ես վար կ՚երթամ վաղը անուններ տալու, անոնց որ զէնք կը բարձրացնեն տէօվլէթին դէմ։

— Վաղը երբ դեղը տեսայ՝ ձեր վիզէն պիտի բռնենք ձեր տղոցը տեղը։

— Մոռցա՞ք երկնից նշանները, ալ ի՞նչ քացի կը նետէք մշտիկի դէմ։

Գիւղամէջի այս խօսքերէն քիչ մը ամէն տեղ կը լսուէր այն միջոցին, երբ եղբայրս տրեխները կը կապէր։

Հայրս հասկնալով ըսուածներուն իմաստը տուն կը շտապէր․ բայց եղբայրս իր ընկերներու խումբով շատոնց հասած էր անտառը։

— Եղնիկի պէս թռաւ, ոտքերուն մեռնիմ, կ՚ըսէր աղբիւրը ջուրի եկող աղջիկ մը ու լեցուն փարչը ուսին վրայ մեզ հետ կը դիտէր դէպի հոն։ Մենք յստակօրէն կը տեսնէինք ու սրտատրոփ կը սպասէինք կռուի ելքին։

— Երկնքի նշանները ինչպէ՛ս շուտ կը կատարուէին։

— Աստուած արեան նշաններ ցուցուց ու ահա փորձանքը ամէն օր մեր գլխուն վրայէն չիհեռանար։

Հազիւ քանի մը ժամ անցած էր, երբ տասնեակ մը ջորիներու վրայ բեռցուած փայտերը մեր դպրոցը լեցուցին։ Ու մենք սկսանք արագ արագ շարել դպրոցի ձմեռնային պաշարը, եւ ուրախ էինք որ կարգով վառելիք պիտի չտանէինք դալ ձմեռ։

Գիւղացիներ վրայ հասան ու կենդանիներուն կազմածը համեէն ըսկսեալ մինչեւ պարաններն ու պախուրցները սկսան բաժնել ու մերկ ջորիները մտրակելով բարեւ ղրկեցին քաղքցի պէյերուն, փաշա - բոշաներուն։

Գիւղը սմքած՝ ցաւ կը քաշէր օրերով, երկա՛ր երկար օրերով։ Բոլորին աչքի առջեւէն չէր հեռանար կարմիր նշանը։ Թէեւ շատոնց անհետացեր էր երկինքէն, բայց լեռներու կարմիր շուքը տեղ տեղ ձիւնին վրայ կ՚երեւար, ինչպէս արիւնը որ այդ օր առատօրէն թափած էր մեր անտառներուն մէջ։ Բարունկանց Ցարութ աղբարը ալ լեռնէն վար չէր իջներ։ Անտօկանց Ալիքսան աղբարը կէս ձգած էր չինելիք կալի մեքենան։ Խանպէկանց Խաչար աղբարը ճէլլէպ (մսացու) բերել չէր երթար եւ տղան Մարգարը սկսեր էր եղբօրս հետ նորէն դպրոց երթալ, անգործութենէ նեղուելով։

Ձմրան սկսուած ծրագիրները բոլորն ալ օդը ելեր էին։ Ոչ ոք մտքէն կ՚անցընէր գիւղի ագուգաները (լայն առու) նորոգել։

Ջաղացքի ջուրը ցամքեր էր այն միջոցին իսկ, որ հեղեղը արտերն ու պարտէզները կը քակէր։

Ծառերը շատոնց ծաղկեր էին, եւ գետինները կանչըցեր, բայց անոնց երեսը նայող իսկ չկար։ Գիւղին մէջ անծանօթ դեւ մը մտած էր երկնից նշանին հետ։ Եղբայր եղբօր հետ նոյն իսկ հաշտ չէր։ Այդ տարին էր որ սընոռի (սահման) քարի մը համար հայրը իր ձեռքով մեծցուցած պզտիկ եղբօրմէն ծեծուեցաւ ու գլխէն արիւնը աղբիւրի պէս կը հոսէր։

Գործի ատեն էր, բայց գարնանացանը մնացեր էր երեսի վրայ, արտ ու պարտէզ լքուած տեսք մը ունէին։ Հակառակ գիւղի սովորութեան, դեռ դպրոց գացողները շատ էին։ Եղբայրս իբր թէ՝ դեռ դպրոց չերթար, դիշերները միայն տուն կուգար եւ քրոջս հետ կը խօսէր ու ծրար մը ուտելիք առած կը հեռանար։

— Ժամը մնաս, կնի՛կ, ի՞նչ բան ու գործ ձգած ժամէն դուրս չես ելլեր։

Երբ հայրս շատ խռոված էր, մայրս չէր համարձակեր պատասխանել, գիտէր որ աներեւոյթ փոթորիկ է բռնուած էր անոր հոգին, եւ արդէպէս էր այսօր։

— Կնի՛կ, տղադ փորձանք բ[ե]րաւ մեր գլխուն, արեան դատի կը կ[անչեն] վարէն, իսկ գիւղականները կ՚[ուզեն] որ ես բռնեմ ձեռքէն ու յանձնեմ[]։

— Գահդ փլի, ա՞տ էր տուածդ[]շանդ, ո՛վ Տէր, այս պատուհա՞ս[] պիտի գար մեր գլխուն։ Չէ, [] մարդ, ես տղաս չեմ յանձներ գ[]րուն, թող գան, ես հոս եմ, [] մէջտեղ մի ելլեր կամ կրծօն մը [] եկողին բերանը, կամ դուրսէր [] ցուր։

— Ատ քու գիտցածներդ [] երկիրը տակն ու վրայ եղեր է, [] Պոլսոյ դռները գոցեր են, [] դուրս ելլելն իսկ անկարելի է։

— Քու հաստատած գահերդ [] ըլլան, զո՞ւր է ժամուն «Թագա[] քրիստոնէից» աղօթքը․ Տէր, [] մեզ կը մոռնաս, մենք ե՞րբ [] քու պատուէրներդ։

— Մի անիծեր, կնիկ, ատեն [] ըլլայ որ այս օրերը փնտռենք․ [] աս պզտիկներն ալ թողնէինք ու [] գիտ սրտով հողը մտնէի։

ԽՈՍՐՈՎ ԱՐԱ[]

(3)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՁԱՅՆ ՄԸ ԳԱՒԱՌԷՆ

[illegible] հետ, կը կորեն, կը չափեն, կ՚որոշեն եւ կը խօսին յանուն ընդհանրութեան եւ անոր օգտին :

Այսպէս, Նանսէնեան դրոշմաթուղթին հասոյթին բաշխման առթիւ, մեր յանձնախումբը ցոյց տուաւ հիւանդագին երեւոյթ մը, անհաշտ ներկայ ժամանակի պահանջներուն հետ :

«Յառաջ»էն տեղեկացանք, որ Նանսէնեան դրոշմաթուղթին հասոյթի հայկական մասին բաշխման յանձնախումբը, իր 1937 դեկտեմբեր 22ի նիստին մէջ, անխտիր եւ առանց կողմնակալութեան բաշխած է 129.054 ֆրանքի (եւ 45 սանթիմ) պատկառելի գումարը : Եւ մենք, պիտի ուզէինք որ որոշ եւ խղճամիտ քննութենէ մը վերջ, անխտիր եւ առանց կողմնակալութեան, նկատի առնուէին ֆրանսահայ գաղութին պահանջները : Քաղաքներ՝ ուր հոծ բազմութիւն մը հաստատուած է հայրենակիցներու, անշուշտ կ՚ունենան նաեւ թշուառներ եւ չքաւորներ— որոնք ոչ պետական նպաստ, ոչ անգործութեան նպաստ կը ստանան : Նոյնիսկ աշխատելու իրաւունք ալ չունին, քանի որ անլեզու են եւ տարիքը առած : Հապա ի՞նչ ըսենք անոնց որ զրկուած են իրենց աշխատաւոր բազուկէն — քանի որ այդ բազուկը զինուորագրուած է հիմա ...

Բայց որչափ ուզէինք որ եղած ըլլար արդար եւ խոհուն բաշխում մը — միւս կողմէ հարեւանցի ակնարկ մը 22 նպաստընկալ միութիւններու երկար եւ գունագեղ ցանկին վրայ, պիտի բաւէր համոզուելու թէ եղածը հապճեպով — օձիք ազատելիք — բաշխում մըն է, որքան ալ յանձնախումբի բոլոր անդամները ճանչցուած են իբրեւ բանիբուն եւ գիտակից անձնաւորութիւններ :

Յանձնախումբին անդամները անշուշտ ժամանակ եւ առիթ ունեցած են քննելու, պրպտելու եւ իմանալու թէ մեծ քաղաքներէն դուրս (Փարիզ, Մարսէյլ, Լիոն) կան եւ ուրիշ երկ- [illegible] կ՚ենալ :

Արդ՝ չենք գիտեր, արդեօք միամտութի՞ւն ըրած պիտի ըլլայինք, եթէ յանձնախումբէն սպասէինք քանի մը լուսաբանութիւններ դէթ այս անգամ— քանի որ մենք կը բաղձանք — միայն ու միայն իմանալ, թէ ի՞նչ միջոցներով եւ ուրկէ՞ դիմումներով կարելի կը դառնայ այդ 22 նպաստընկալ միութիւններուն ձեռքանցընել իրենց սահմանուած գումարները եւ յետոյ՝ թէ անոնք, ինչպէ՞ս կը մատակարարեն այդ գումարները եւ որո՞ւն հաշիւ կուտան : Չէ՞ որ, այդ միութիւնները կ՚օգտուին, հապա « ո՞վքեր» են իրենցմէ օգտուողները :

ԱԿՈՒՄԻՏ ՏԱՐՕՆՑԻ

պայմանով իրենց լինելիք առաջարկին դրականապէս պատասխանեն : Մենք ապրում ենք շատ ծանր դէպքերի նախօրեակին : Մեր հայրենիքի ու ժողովուրդի պաշտպանութեան խնդիրը մեզանից պահանջում է աչալրջութիւն եւ ամէն ինչի զոհաբերութեան հաստատ վճռականութիւն :

Որքան պատերազմի վտանգը մօտենայ, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը այնքան աւելի է սիրալիր դառնալու թէ ներսը եւ թէ դուրսը եւ օրէց օր աւելցնելու իր խոստումները լայնքով եւ երկայնքով : Մանաւանդ հայ տարագիրներս չպէտք է հրապուրուինք բոլշեւիկեան սնամէջ խոստումներով, այլ բոլորս միակամ մէկ պահանջ պէտք է դնենք Մոսկուայի կարմիր իշխանութեան առաջ, բացէք Հայաստանի դռները եւ հնարաւորութիւն տուէք տարագիր հայ բազմութիւններին անարգել Հայաստան վերադառնալու :

ԲԵՆՕ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, ինչպէս գրած էինք, կարգ մը սրբագրութիւններ կատարած է 1936 դեկտեմբեր 5ին հռչակուած սահմանադրութեան մէջ :

Ինչպէս յայտնի է, 1936 դեկտեմբերի 5ի սահմանադրութեան միայն երկու յօդուածներուն մէջ յիշատակութիւն կայ Հայաստանի մասին. այդ յօդուածներէն առաջինը — 13րդ յօդուածն է, ուր կը յայտարարուի, որ «Խորհրդային ընկերվար Հանրապետութիւններու Միութիւնը կը ներկայացնէ կամաւոր համաձայնութեան եւ իրաւունքներու հաւասարութեան վրայ հաստատուած միութիւնը հետեւեալ ընկերվար խորհրդային հանրապետութեանց — Ռուսաստանի ընկերվար Դաշնակցային Խորհրդային Հանրապետութիւն, Ուքրայնա, Պելոռուսիա, Ադրբէջան, Վրաստան, Հայաստան, Թուրքմենիստան, Ուզբեկիստան, Տաճիկիստան, Խազախիստան եւ Խրխըզիստան » :

Միւսը — նոյն բաժնին մէջ տեղ գտած 29րդ յօդուածն է, ուր կ՚ըսուի .

« Հայաստանի, Պելոռուսիայի, Թուրքմենիստանի եւ Խըրխըզիստանի Խորհրդային Ընկերվար Հանրապետութիւնները իրենց կազմին մէջ չունին ինքնավար Հանրապետութիւններ, ինչպէս եւ ծայրամասեր ու շրջաններ » :

Արդ, Գերագոյն Խորհուրդը իր անդրանիկ նիստը ունեցած է Յունուար 15ին, Քրեմլինի Միութեան խորհուրդի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Անտրէեւի :

Գերագոյն Խորհուրդը, իր այդ նիստին մէջ լսելով երեսփոխան Ա. Կորքինի (Գերագոյն Խորհուրդի այժմու քարտուղարը) ընդարձակ զեկոյցը սահմանադրութեան մէջ տեղի ունենալիք «փոփոխութեանց եւ լրացումներու մասին, համաձայն Համամիութենական Գործադիր Կոմիտէի եւ Միութեան գործավարներու Խորհուրդի կողմէ ընդունուած որոշմանց », միաձայնաբար կ՚որոշէ 29րդ յօդուածը [illegible] մենիստանի եւ Խըրխըզիստանի անունները :

Կորքինի զեկոյցին մէջ՝ այս առիթով կը կարդանք (տես «Պրաւդա», 1938 յունուար 16) :

« Կ՚առաջարկուի 29րդ յօդուածէն յապաւել անունները Հայկական Խորհրդային Ընկերվար Հանրապետութեան, Թուրքմենեան ԽԸՀ եւ Խըրխըզ ԽԸՀ, որոնց կազմին մէջ չկան ինքնավար հանրապետութիւններ, ինչպէս նաեւ երկրամասեր եւ շրջաններ, նախորդ յօդուածները կը թուեն արդէն այն միութենական հանրապետութիւնները, որոնք շրջանային բաժանումներ ունին, ուստի հարկ չկայ առանձին յիշատակել այն հանրապետութիւնները, որոնք շրջանային բաժանումներ չունին » :

Հայաստանը մէկ շրջան կազմելով եւ իր կազմին մէջ չունենալով ինքնավար հանրապետութիւններ, ինչպէս նաեւ այլ երկրամասեր, այս ձեւով, կը յապաւուի 29րդ յօդուածէն :

Այս յապաւումով ո եւ է նոր կացութիւն չի ստեղծուիր Հայաստանի համար, մեր նպատակն էր միայն եղած փոփոխութիւնը արձանագրել մամուլի մէջ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՌԱՒ ԵՒ ՄԵՐ «ՉԱՔԸՐ»Ը

ԿՐԸՆՈՊԼ. — Այսպէս կը յորջորջուէր առ հասարակ հայրենակիցներուն մէջ, ի ծնէ յեղափոխական մը, Յարութիւն Չաքրեան :

Ինքն ալ շատերուն նման, հրաշքով մը կ՚ազատի Թրքական եաթաղանէն, առանց սակայն զրկուելու անոնց թրքավարի եւ ինքնատիպ չարչարանքներէն, եւ կ՚ապաստանի Սուրիա :

Քանի մը տարի վերջ կուգայ Ֆրանսա, աշխատելէ յետոյ շարք մը տեղեր ինչպէս նաեւ Լասիոթայի նաւաշինարանը : (Հոն կ՚անդամակցի Հ. Յ. Դաշնակցութեան մինչեւ 1935) : Ընդհանուր գործադրկութեան պահուն կ՚արձակեն, ժամանակ մը անգործ մնալէ վերջ եկաւ Կրընոպլը, հոս ալ բախտը չօգնեց : Երեք տարուան անգործութիւնը եւ հիւանդութիւնը զինք բոլորովին ընկճեցին եւ 3 ամիս եւս [illegible] անկողին գամուած մնալով, մեռաւ յունուար 25ին :

Կենսուրախ, պարտաճանաչ, եւ ուղղամիտ Չաքրեան, շատերը քեզմէ դաս առնելու պէտք ունին :

Հանգիստ հայրենակարօտ եւ բազմաչարչար ոսկորներուդ : Թող այս քանի մը տողերը դառնան անթառամ ծաղիկ գերեզմանիդ վրայ :

Տ. Սողոմոնեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ յստակ եւ մելանով :

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻՆ ՄԷՋ ՔԱՐՈԶՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆՔ ԸՆԵՐ»

[illegible]

— Կարգ մը օտար թերթերու մէջ տարօրինակ մեկնութեանց տեղի տըւաւ Ռուսիոյ այն որոշումը, որուն համաձայն շատ մը երկիրներու եւ անոնց կարգին Թուրքիոյ մէջ գտնուած խորհրդային հիւպատոսարանները կը վերցուին, ինչպէս նաեւ իր երկրին մէջ գտնուած օտար հիւպատոսարաններն ալ կը սահմանափակուին :

« Լը Թան » եւ « Ժուռնալ տը Տէպա » ֆրանսական թերթերը այնպէս պնդեցին թէ Ռուսիան այս որոշումը տալու մղած է այն գրգռութիւնը, զոր կատարած են Խ. Միութեան թուրք երկիրներուն մէջ գտնուող Թուրք հիւպատոսարանները :

Այսպիսի պնդում մը Թուրքիան չճանչնալէ առաջ եկած ծիծաղելի պնդում մըն է : Թուրքիա հիւպատոսարաններ չունի Խ. Միութեան Թուրք երկիրներու մէջ : Իսկ միայն կովկասեան երկիրներու մէջ գործող Թուրք հիւպատոսարանները իրենց գտնուած երկրին ներքին գործերովը չեն շահագրգռուած եւ չեն ալ շահագրգռուիր :

Թուրքիա աշխարհակալ երկիր մը չէ : Թուրք հանրապետութիւնը զբաղած է իր սահմաններուն մէջ երջանիկ ու բարօր երկիր մը կազմելու ձգտումով, իր բոլոր ուժերը կեդրոնացուցած է այս նպատակակէտին վրայ : Ան ոչ աչք կը դնէ որ իր հողամասերուն վրայ օտար քարոզութիւն կատարուի, ոչ ալ կը զիջանի թեր կամ դէմ քարոզութիւն ընել ուրիշ ազգերու ներքին եւ արտաքին վարչաձեւերու մասին :

Մենք այն համոզումը չունինք թէ, վարչաձեւերը ինչպէս ներածումի, նոյնպէս եւ արտածումի ապրանքներ են : Ահա այս պատճառով ֆրանսական թերթերու այս պնդումը թէ անտեղի եւ թէ ծիծաղելի է :

Խորհրդային Ռուսիան այս որոշումին մղող պատճառը առաւելապէս ուրիշ երկիրներու կատարած քարոզութիւնները կրնան ըլլալ :

Արդէն այս օտար քարոզութիւնը եւրոպական երկիրներու մէջ հիւանդութեան մը նման կը շարունակուի : Կարգ մը երկիրներ որոնք կ՚ուզեն ուրիշներու ալ ընդունիլ տալ իրենց վարչաձեւերը, այս քարոզութիւնը բուռն գործունէութեամբ մը կը կատարեն աշխարհի ամէն կողմը : Մասնաւորաբար Ֆրանսա այս օտար քարոզութեանց զոհն է եւ վերջին ամիսներու ընթացքին այս քարոզութիւնը կատարողներէն հարիւրաւորներ ձերբակալուած են :

Նոյնիսկ Ֆրանսա եւ Անգլիա ալ, ընդօրինակելով Խ. Ռուսիան, իրենց երկրին մէջ գտնուած օտարականներէն վնասակար նկատուած մօտ 100 հազար հոգի սահմանէ դուրս հանելու վրայ են(?) :

Ֆրանսական թերթերը եթէ իրենց հեռադիտակները երկրին ներսը դարձնեն, աւելի լաւ կրնան տեսնել իրականութիւնը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ « ՅԱՌԱՋ »Ը

ՈՒՄ ՄԱՀԱՊԱՏԺԵՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25-28)

[illegible] դաթովին, երբ հաւաքագրում էր նըրան կազմակերպութեան մէջ, այդ կազմակերպութեան քաղաքական նըպատակների մասին,— մեղադրեալ Մաղաթովը պատասխանում է — « ոչ » :

Այս մասին Մաղաթովը ժլատօրէն պատմում է :

— Հաւաքագրուել եմ Մամիկոնեանի կողմից 1934 թուին : Ինձ թւում էր թէ նիւթական - տնտեսական միջոցների բաշխման ժամանակ Հայաստանին այդ միջոցներից քիչ է տըրւում : Իմանալով այդ իմ նացիոնալիստական տեսակէտները՝ մեղադրեալ նախկին ժողկոմ Մամիկոնեանն էլ ներգրաւեց ինձ կազմակերպութեան մէջ :

Դառնալով հակախորհրդային խմբակի մասնակից՝ Մաղաթովն անառարկելիօրէն կատարում է հակայեղափոխականների բոլոր առաջադրանքները : Օգտագործելով բաժնի ղեկավարի իր դիրքը, որի մէջ կենդրոնացուած են Հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան ամբողջ պլանաւորումը, նա վնասարարաբար է պլանաւորում 1935 — 36 թուականների հացահատիկների ցանքի իջեցուած պլանը, որ զգալի կերպով ցածր է կոլտնտեսային արտադրութեան ռէալ հընարաւորութիւններից :

— Ահա եւ բոլորը, — եզրափակում է Մաղաթովը :

Սակայն, այդ «բոլորը» չէ : Պետական մեղադրող ընկ. Ցարութիւնեանի հարցերին եւ միւս մեղադրեալների հարցերին տրուած Մաղաթովի պատասխաններից պարզւում է, որ յանցագործների վնասարարական գործո- [illegible] բար կատարելու մասին, իմացել է 1935 — 36 թուականների ցանքային կամպանիայի տրակտորների տեղափոխման վիժեցմանն ուղղուած վնասարարութեան մասին, որ կատարուած է մեղադրեալներ Ենգիբարեանի եւ Մամիկոնեանի ուղղակի առաջադրանքներով : Հողժողկոմատի ապարատում կատարուած վնասարարութեան մասին Մաղաթովն իմացել է դեռեւս սրանից 7 տարի առաջ, երբ վնասարարական կազմակերպութիւնը նախկին հողժողկոմ, այժմ ժողովրդի մերկացուած թշնամի Գուլոյեանն էր գլխաւորում :

Լսուած ցուցմունքներն ամփոփելով՝ պետական մեղադրող ընկեր Ցարութիւնեանը Մաղաթովին առաջարկում է ճշդել իր նացիոնալիստական տրամադրութիւնները :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵՂԱԴՐՈՂ.— Ձեր այդ տրամադրութիւնները հակախորհրդայի՞ն էին : Դուք Խորհրդային իշխանութեան դէմ թշնամաբա՞ր էիք տրամադրուած :

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ ՄԱԴԱԹՈՎ. — Այո, ես հակախորհրդայնօրէն էի տրամադրուած :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵՂԱԴՐՈՂ.— Դուք, հետեւապէս, միայն դէ՞պք էիք որոնում յարելու հակախորհրդային խմբակի :

ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ ՄԱԴԱԹՈՎ.— Ոչ : Դէպքն ինձ գտաւ :

Ժողովրդի թշնամու յանցագործի դէմքը մերկացուած է մինչեւ վերջը :

Սրանով մեղադրեալ Մաղաթովի հարցաքննութիւնն աւարտւում է :

(8)

(Շար.)

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վերջերս հոս հասաւ Փարիզէն հայ երգի երիտասարդ եւ արժէքաւոր մշակներէն Արայ Պարթեւեան : Հրաւէրը տեղիս Հայ Երաժշտական Միութենէն էր : Այս Միութիւնը առենէ մը ի վեր դադարի շրջան կ՚անցընէր իր ղեկավարին Պ. Վ. Սարգսեանի գործէ քաշուելուն պատճառով : Սակայն «որդն ոչ մեռանի», խումբը թօթափելով թմրութիւնը կազմակերպուեցաւ եւ հրաւիրեց Պարթեւեանը հայ երգը հնչեցնելու համար հայ շրթներէն հայ եւ օտար ականջներու :

Սրահը վարձուած է, Սալ Փրատ : Փորձերը առաջ կը տարուին կանոնաւորապէս եւ երկսեռ դասանախումբը ուշադրութեամբ կը հետեւի իր վարպետին դասերուն : Պարթեւեան, որ այնքան յաջող համերգներ եւ նուագահանդէսներ տուաւ Փարիզի բեմերուն վրայ, իր գործին կատարեալ գիտակցութիւնը ունի : Ոչ միայն իբրեւ երաժշտագէտ, այլեւ իբր մասնագէտ դասախօս հայ երգի, ինչպէս հաստատեց իրեն ի պատիւ տրուած թէյասեղանի մէջ եւ ուրիշ առիթներով :

Յառաջիկայ փետրուար 13ը, կրկին պիտի տայ մեզի հպարտութեան լաւագոյն առիթը Սալ Փրատի մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ երգահանդէս մը հայ լաւագոյն հեղինակներու գործերով : Հայութիւնը կրկին պիտի ապացուցանէ որ Հայը լաւ երգել ալ գիտէ, հաւասար քաղաքակիրթ միւս ազգերու եւ հայ հոծ բազմութեան ծափերուն պիտի ընկերանան օտարներուն ծափերն ալ ինչպէս եղաւ Ալէմշահի համերգին առթիւ :

Այս անգամուն տարբերութիւնը այն է որ բոլորովին հայ երգիչներով է որ պիտի փայլի բեմը, առանց օտար ճպոտի աջակցութեան եւ հայութիւնը նոյն օրը կրկին պիտի լուայ իր հոգին իր տոհմիկ երգերով, որուն այնքան կարօտն ունի :

Հայածին

ՏԽՄԱՐ

Աշխարհագրութեան դասին, վարժապետը դասը կը բացատրէ քարտէսին վրայ : Երկու աշակերտներ մտիկ չէին ըներ եւ զբաղած էին ոսկեղնիկի մը ոտքին դերձան կապելով, երբ վարժապետին ուշադրութեան կը հանդիպին :

— Յովհաննէս, ի՞նչ կ՚ընես :

— Ոչինչ, Պարոն :

— Իսկ դուն, Կարապետ :

— Յովհաննէսին կ՚օգնեմ, Պարոն :

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԴԼԽՈՒՆ

— Ձիս սիրողը ետեւէս թող գայ :

Գեղջացիները կը թափին լեռները եւ քիւրտերուն մէջ, ու կ՚ազատին : Յեղափոխութիւնը մեզի բերած էր արդէն Արմտանցի Գէորգը, եւ մեր երիտասարդութիւնը մարթին մը ճարած էր :

Անոնք բլուրի մը կողքին պահուած կը հսկէին լքուած գիւղին վրայ, երբ քիւրտ կողոպտիչներու վոհմակ մը կը յայտնուի, առաջակալպետ Ղայիչի հրամանին տակ : Տղաքը դնդակ մը կ՚արձակեն, որ Ղայիչի ոտքերուն տակ հողը կը խրի : «Լօլօ մարթին հէյէ» կը մռլտայ Ղայիչ ու կրունկի վրայ ետ կը դառնան իրենց վախէն : Այդ օրերուն Բինկեան, աւելի վտանգուած, օգնութիւն կ՚ուզէ մեզմէ, ու մեր տղաքը կը փութան հոն մարթինով :

Ալիշան պէյ մեր գեղը զգուշացնելէ վերջ, ձին Տիվրիկ կը քշէ : Քաղաքին մօտ խումբ մը զինուորի կը հանդիպի, որոնք մեր գեղը ջարդելու համար ճամբայ ելած են եղեր : «Պարապ տեղը մի յոգնիք, ես զայն իմ մատներուս մոխիրի վերածեցի» ըսելով, գունդը քաղաք կը վերադարձնէ :

Ալիշան պէյ ջարդերէն յետոյ հայ ուսուցիչ մը վարձելով իր երեք տղուքը հայերէն ու ֆրանսերէն սորվեցնել կուտայ : Լսած ըլլալով Պուլկարիոյ ազատագրումը, կը հաւատայ եղեր նաեւ Հայաստանի փրկութեան : Տեսնելով որ այս փրկութիւնը կ՚ուշանայ, պէյը շատ զղջացեր է իր ըրած բարիքին համար, ինչպէս յետոյ կը պատմէր այդ ուսուցիչը : Իր տղաքն էին Մահմուտ, Իզզէթ եւ Հայտար պէյերը :

Ջարդերէն ետք ճամբաները գոցուեցան եւ մեր գեղը բոլորովին աղքատացաւ : Ոմանք մուրալու, ուրիշներու ծառայութեան կ՚երթային Տիվրիկ : Թուրք հարկահաւաքն ու հայ վաշխառուները կը տանէին աման եւ անկողին ու կը քշէին վերջին կովն ու եզը : Ու թշուառները, ձեռքերը ծոցը, կը նայէին անզօր ու դառնօրէն կ՚արտասուէին : Այս վաշխառուներուն ամէնէն նշանաւորներն էին Տիվրիկցի Հայրանեանը եւ Խարբերդցի Սիմոն էֆէնտին :

Սահմանադրութեան, մեր այրերը թափեցան Պոլիս ու Ամերիկա, եւ գիւղը սկսաւ բարգաւաճիլ դուրսէն ղրկուած գումարներով : Այդ թուականին մենք Պոլիս գաղթեցինք : Շուտով կարօտցայ սակայն ծննդավայրըս, եւ 1914ի դպրոցական արձակուրդին թռայ ու հոն ինկայ :

Մեր գիւղը շատ փոխուած էր : Քարայրներու պէս մութ, մեծ եւ գետնափոր տուներու վրայ շիներ էին լայն պատուհաններով լուսաւոր սենեակներ : Արտասահմանէն դարձող տղաքը «ալաֆրանկա» կը հագնէին ու փողկապ, նոյնիսկ գլխարկ կը դնէին : Մանկամարդ հարսները տօն օրեր կօշիկ ու ֆիստան կը հագնէին [illegible] տեղ, որ մեր գեղին տարազն էր եւ հնօրեայ լեզուն ալ կ՚աղճատէր Պոլսէն փոխադրուած բառերով :

Գիւղ դարձած էին 10—20 տարիէ ի վեր պանդուխտ մարդեր որոնց անունները լսած, բայց զիրենք տեսած չէին : Անոնք զաւակ էին թողեր օրորոցի կամ սաղմի մէջ ու հիմա կը գտնէին հարս ու թոռ ... Իրենց պանդխտութեան մէջ սորվածները կ՚ուզէին արժեցնել : Կ՚ուզէին ծաղկեցնել հայրենի օրհնեալ բոյնը որուն կարօտէն տապկուեր էին այնքա՜ն տարի օտար հողերու վրայ : Անոնցմէ մին գիւղէն դուրս ամայի տափաստան մը այգիի վերածեց ու շէնցուց : Իր մեղուները կը շատնային : Այգին կ՚ուռճանար : Տուն էր շիներ կոկիկ : Ժայռերն ու քարերը կը ծաղկէին իր ձեռքերուն տակ : Հօտերն ու նախիրը բազմացեր էին անհաւատալի պատճառ շուտ :

Մեր գիւղին երիտասարդութիւնը անուանի էր իր քաջութեամբ եւ ամէնէն յանդուգն կարաւաններն անգամ վախով եւ զգուշութեամբ կ՚անցնէին մեր սահմաններէն որ ծեծ չուտեն : Իսկ որքա՛ն նորելուկ, որքա՛ն ծիլ ու ծաղիկ ... Անչափահասներով լեցուեր էր գիւղը, նոր սերունդ մը կը հասնէր եւ ի՜նչ սերունդ : Ու գիւղը, հին [illegible] 20—25 տնուոր, հիմա 120 տուն էր եղեր, ու երթալով կ՚աճէր :

X

...Երանութիւն կը հոսէր աչքերէս. երբ գիւղ դարձայ ու քալեցի նորէն մանկութեանս տեղերուն վրայէն : Մեր գիւղը, մեր գետը, սօսեստանն ու լեռները, մեր տուները, ծընած օրէս տեսած, ճանչցած դէմքե՛րս, մամերը, հարսները, հօրեղբայրներս ու եղբայրներս, ու անոնց սիրած ու տուն տարած հարսները որոնք անլեզու էին հետս ու նշանով ու շշունջով միայն կը խօսէին : Անոնց ամէն մէկը երկու, երեք եւ աւելի զաւակ էր պարգեւեր տունին...

Երբ պանդուխտը տուն դառնայ, տունէ տուն կոչունքի կը հրաւիրեն զայն : Ինծմէ առաջ Պոլսէն ու Ամերիկայէն ուրիշներ ալ էին եկեր ու մեր խումբը կը հրամցուէր օղի խմելու, «կենաց»ներու, եղ ու մեղր ուտելու :

Հրաւէրը պարզ էր ու սրտագին.

— Վաղը մեզի հրամմէ ...

Խաղաղ էր գիւղը եւ դաշտի աշխատանքներուն ետեւէն : Շաբաթ օրերը բոլոր թոնիրները կը ծխային : Հաց կ՚եփէին, լուացք կ՚ընէին ու կը լոգնային : Կիրակին հանդիստ կ՚ընէին, պահենի լաթեր հագած : Կ՚երթային նոյնիսկ ժամ, Քրիստոսին երկրպագելու...

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱՇԱՐԺ

... Թերթերուն մէջ չոր շշուկներ կային, երբ կը մեկնէի Պոլսէն, բայց բան չէի հասկնար : Աւելին չէր գիտեր նոյնպէս հայրս, թէեւ դէմ էր երթալուս, գիւղէն տրեխով Պոլիս հասած ու ինքնիրեն դիրք ու կարողութիւն շինած մարդ : Ան կ՚ուզէր զիս Պոլսոյ մօտ տեղ մը օդափոխութեան ղրկել : Մայրս հայրենի կարօտէն՝ յոգնած աչքերը փակեր էր : Տունը կը մնային պառաւ մամս, «իցցուն էսսուն տարու» (80) եւ անչափահաս եղբայր մը եւ պզտիկ քոյր մը :

— Բոլորդ կ՚երթաք, ես մինակ կու թողուք, մարերնիդ ալ չկայ, ըսաւ հայրս բաժնուած ատենս լալով :

— Չէ՛, չեմ ուզեր որ երթաս, կ՚ըսէր թշուառ որբ քոյրս, ուժո՛վ զիս գրկած, որուն հոգ տանողը ես էի միայն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(2)

(Շար.)

Կատաղի կռիւներ Սպանիոյ մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Թէրուէլի շրջանին մէջ: Ազգայնականները ամէն միջոց կը փորձեն, վերագրաւելու համար այդ քաղաքը, ուր ահռելի կռիւներ մղուեցան շաբաթներ առաջ: Զօր. Ֆրանքոյի կուսակիցները կը յայտնեն թէ բանակը 25 մղոն յառաջ խաղալով, գրաւած է 150 ամրացեալ դիրքեր եւ գերի բռնած է 4000 հանրապետական զինուորներ: Պարսելոնայէն հասած լուրեր ալ կը հաստատեն հանրապետական զօրքին նահանջը:

Ազգայնականներուն յառաջխաղացութիւնը սկսած է Մարոքեան հեծելազօրքին յարձակումով: Գիշերն ի բուն յառաջ խաղալով, այս հեծելազօրքը արշալոյսին գրաւած է երկու կարեւոր դիրքեր: Նոյն աղբիւրին համաձայն, հանրապետական զօրքին ճակատը խորտակուած է արդէն: Ազգայնականները կը ջանան որ եւ է յարձակումէ ազատել Թէրուէլի եւ Սարակոսայի հաղորդակցութիւնները: Ճակատամարտը կը շարունակուի աննկարագրելի կատաղութեամբ: Ազգայնական օդանաւերը չունին առնել չեն տար հանրապետական զօրքին որ կը դիմադրէ քաջաբար:

Հանրապետական կառավարութիւնը 5.000.000 տոլար արժէքով դրամ եւ արժեթուղթ դտաւ Թէրուէլի դրամատան աւերակներուն մէջ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԱՏԵԱՆԸ դռնփակ նիստի մը մէջ դատել սկսաւ Ռէյց Նիմոլլէրը, որ մեծ քաջագործութիւններ կատարած է պատերազմի ատեն, իբրեւ հրամանատար սուզանաւի մը: Երկու հարիւր հոգի խռնուած էին դատարանին առջեւ, բայց ներս առնուեցան միայն քանի մը ազգականներ, մտերիմ բարեկամներ եւ երէցներ: Բառասուն բարձրաստիճան սպաներ պատրաստուած են նպաստաւոր վկայութիւններ տալու: Երէցին բարեկամն է նաեւ նախորդ սպարապետը, Զօր. Ֆրիչ, որ միշտ ներկայ կ'ըլլար անոր քարոզներուն: Ամբաստանագրին բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ երէցը մեղադրուած է իբրեւ հակահիթլէրական եւ իբրեւ դաւաճան: Ձերբակալուած էր 1937ին: Կը կարծուի թէ պատիժը պիտի ըլլայ մէկուկէս տարի բանտարկութիւն:

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՎԱՅՏՄԱՆ եւ երեք մեղսակիցները, Միլիօն, Տիկին Թրիքօ եւ Ժան Պլան առաջին անգամ ըլլալով դէմ դիմաց հանուեցան երկուշաբթի օր, հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ: Այս վերջինը մանաւորապէս ուզեց ստուգել թէ զոհերէն Ռոժէ Լըպլոնի թեւի ժամացոյցը ինչպէս Միլիօնի ձեռքն անցած էր: Միլիօն միշտ կ'ուրանայ Լըպլոնը սպաննած ըլլալը, բայց իր սիրուհին՝ Տիկին Թրիքօ մանրամասնօրէն պատմեց ամէն բան:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԱԽՈՐԴ ԱՐՔԱՆ, այժմ դուքս Ուինզըրի, Վերսայլ հաստատուեցաւ իր կնոջը հետ, վեց ամսուան համար վարձելով փառաւոր դղեակ մը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Թերթերը վերապահութեամբ սակայն գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այն լուրը թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Անգլիոյ հետ, լուծելու համար շարք մը առկախ հարցեր: Գլխաւոր խնդիրներն են Եթովպիոյ գրաւման ճանաչումը, սպանիական պատերազմը եւ Միջերկրականի կացութիւնը:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ընտրական պայքարին առթիւ կռիւ մը ծագեցաւ Պուքրէշէն 15 մղոն հեռու, Մայնէսքայի մէջ: Սպաննուեցան երկու երկաթեայ պահակներ (Նոր անունը՝ «Ամէն բան հայրենիքին համար): Վիրաւորներ ալ կան:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ բեւեռի չորս ռուս գիտնականներուն կացութիւնը աւելի ծանրացած է, համաձայն Մոսկուա հասած լուրերու: Սառնաբեկ նաւերը անշարժութեան դատապարտուած են: Չորս բեւեռախոյզները կը գտնուին 30 մետր երկայնութեամբ եւ 50 մետր լայնութեամբ սառնակոյտի մը վրայ: Նորվեկիոյ կառավարութիւնն ալ պատրաստակամութիւն յայտնեց օգնելու, իր հարկին բալլոններ գործածելով:

ՏԻՐՏԻՐ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ, 16 տարեկան պատանի մը սպաննեց աստուածաբանական ուսանող մը, Ֆիլիփս, Օքսֆորտի համալսարանին մէջ: Տղան կը ծառայէր այդ հաստատութեան մէջ, բայց յանկարծ անհետացաւ անցեալ օր: Երկար պրպտումներէ վերջ, իր դիակը գտան հաստատութեան տանիքին վրայ: Տիրացուն գայն իր սենեակը քաշելով, սպաննած, յետոյ 24 ժամ պահելէ վերջ, մեծ դժուարութեամբ տարած ձգած էր տանիքին վրայ: Մարդասպանին հայրն ալ տէրտէր է: Պատճառները գաղտնի կը պահուին, առայժմ:

ՈՍԿԻԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ արգիլուեցաւ Գերմանիոյ մէջ, ակնոցներու եւ գրիչներու վրայ: Այս տնօրինութենէն ազատ են արտածուած ապրանքները:

ՍՊԱՆԻՈՅ ազգայնական ոստիկանութեան մէկ տեղեկագրին համաձայն, յունուարի ընթացքին 1000 հոգի ձերբակալուած են Աստուրիազի նահանգին մէջ, իբրեւ օրինազանց: Տեղեկագիրը կը խոստովանի թէ երբեմն անհրաժեշտ կը դառնար կրակ բանալ, որուն հետեւանքով սպաննուած են 209 հոգի:

ՆԻՍԻ չորս մեծ պանդոկներու պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, շէնքերու գրաւումով: Ոստիկանութիւնը միջամտելով պարպել տուաւ Օթէլ տ'Անկլըթէռը, ուր իջած է Շուէտի թագաւորը: Կը վախցուի որ շարժումը տարածուի ամբողջ շրջանին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին գործավարը, Ր. Արաս, Վիէննայէն եւ Փէշթայէն անցնելով Պելկրատ, մնաց մէկ օր եւ Եուկոսլավիոյ վարչապետին հետ քննեց Պալքանեան միութեան յառաջիկայ ժողովին օրակարգը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՊԱՐԻԿ մը ջախջախուեցաւ Մուրմանսքի հարաւային արեւմտեան կողմը, երբ առաջին փորձերը կը կատարէր: Ուղեւորներէն 13ը մեռան, երեքը ծանրապէս վիրաւորուեցան, միայն երկու հոգի ազատեցան:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ խորհրդային դեսպանատան գործակատարը անհետացաւ: Կը կարծուի թէ առեւանգուած, նոյնիսկ սպաննուած է:

ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ Միութեան տարեկան պարահանդէսը երեկոյթը, Ուրբաթ 11 Փետրուար, Սէրքլը Միլիթէրի սրահներուն մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական, ռուսական եւ եւրոպական երգեր եւ պարեր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

12 Փետր., Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին,

Ալֆորվիլի ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ մէջ, 1 Bld. Carnot

կը ներկայացուի ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻ

«ՑԵՂԻՍ ՃԱՄԲՈՎ»ը

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— խմբերգ. մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր՝ Ալֆորվիլի Սանուց Միութեան երկսեռ անդամներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ:

Մուտք՝ 3 ֆրանք, փոքրերու 1 ֆրանք:

ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ տարեկան պարահանդէսը որ գաղութիս մէջ յայտնի է իր գեղարուեստական նորութիւններով, եւ ստեղծած ընտանեկան լուրջ մթնոլորտով, տեղի պիտի ունենայ Փետր. 27ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

		Սկսանք ղրկել
Պուքրէշ Յ. Մ.	Ցունուար	1
Ռոմէնվիլ Յ. Ա.	«	1
Վանվ Տիկ. Խ.	«	5
Քոլոնպ Փապ.	«	7
Լիոն Մ. Վ.	«	8
Մարսէյլ Կ. Ա.	«	8
Տայրէն Ա. Ա.	«	1
Սթրազպուրկ Ս. Զ.	«	8
Լէ Միլ Խ. Կ.	«	1
Լէ Միլ Յ. Ս.	«	1
Լանսէյ Ա.	«	9
Նիս Գար.	«	12
Վիլէօրպան Մ. Մ.	«	13
Փարիզ (10) Մ. Մ.	«	16
Պուէնոս Այրէս Ս. Թ.	«	17
Մէկնէս Սին.	«	19
Կիպրոս Յ. Բ.	«	15

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՓԱՐԻԶ (17), Ժ. Փափ.— 150:
ՔԼԻՇԻ, Գալ.— 40:
ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ, Գոնտ.— 250:
ԱՆԻԷՌ, Մ. Աւ.— 40:
ԱՆԻԷՌ, Կիր. Պետր.— 75:
ՆԻՄ, Փան.— 330:
ՇԱՄՊԵՐԻ, Գ. Թ.— 75:
ՓԱՐԻԶ (10), Պ. Փափ.— 70:
ՎՕՔԼԻՒԶ, Ս. Մ.— 80:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Ս. Սահակ.— 150:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մալ.— 150:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «Վարդան» ենթակոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Թագմիկ», «Հրայր» եւ «Տալրոս» խումբերու ընկերները 13 փետրուար, կիրակի ժամը 3ին ընկ. Ս. Պառաւեանի բնակարանը:

Փոխան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՓՐՈՓԱԿԱՆՏԻ Ցանձնախումբի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 9 Փետրուար Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Շահրիկեան սրահին մէջ:

կը դասախօսէ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ», «Իշխան» ենթակոմիտէներու եւ «Վահագն» խումբի բոլոր ընկերներու ընդհ. ժողովը, 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Ներկայ պիտի գտնուին ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

11 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ (մուտք՝ Rue Francois Garcin):

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ Յեղափոխութեան խմորումը եւ հետեւանքները»

ՐԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 10 Փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Grillon, 2 Carefour de l'Odéon, Մէթրօ Օտէօն: Կը խօսի Պ. Ս ՎՐԱՑԵԱՆ, Նիւթ՝ «Հայաստանի խորհրդայնացումը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր

ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, Հայկական պար, ջութակ, քանոն եւ արտասանութիւն:

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 5.30 ին:

Մուտք 10 ֆր., փոքրերու 5 ֆր.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՍԻԿԻՆ

Հովանաւորութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, 13 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր

AÉRO CLUB DE FRANCEի սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée (Métro Boissière)

Օրքէսթրը Fernand Bouillon: Աթրաքսիոն, պրիճ

ՄՈՒՏՔ 15 ֆրանք, ուսանողներու՝ 10 ֆրանք

Անգլիերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, հայերէն լեզուի ուսուցման մասնաւոր դասեր, դիւրուսոյց եղանակ՝ մատչելի պայմաններով: Գրել ժամադրութեան համար.— Vahan Kerestedjian, 17, Rue Maitre-Albert, Paris (5).

ԱՐԾԻՒ ԱԿՈՒՄԲԻՆ տեղափոխութեան պատճառաւ, իր առժամեայ հասցէն է՝ Mr. Achdjian Albert, 14 Rue Meyerbeer, Blanc Mesnil, (S. et O.):

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն ԱՆԺԵԼ ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ (9 տարեկան) ձայնագրած երեք երգերը՝ « LE COUCOU »

ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել Տիկին Նիզամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux Arts, Paris (18), կամ Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6):

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ"Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

13 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17ԻՆ SALLE PRATԻ ՄԷՋ, 150 Rue Paradis

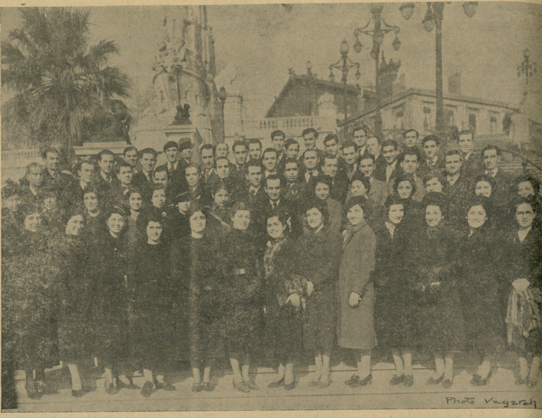

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷՏՐՕ ԿԱՐ ՏԻւ ՆՈՌ)

Tél. Trudaine 42—69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Աղաւօտները ժամադրութեամբ:

ԿՕՆՔՕՐԻ գորգ նորոգել գիտցող հայ օրիորդ կամ կին Շաբաթական վճարում 250 ֆրանք: Դիմել՝ Պ. Աշճեանի 172 Fbg. St- Honoré, Թէլ. Elysée 38—25:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD — 48 rue de la République, Մարսէյլ, Tél. 6.47-22 եւ C.74-51

ORIENT LLOYD — 7 rue Auber, Paris, Tél. Opéra 67-77 67-71

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար: Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՐԱՖՖԻ

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը

Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆի

8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadetet le Peletier

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու հարուստ ճաշացուցակ մը, անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն: Պոլսական օդի՝ եւ ջազի՝ ճաշարանատիրոջ անվիճելի փորձառութեամբ: Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը տրամադրուի սրահ, անհամեմատ մատչելի գիներով:

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68—02

ԿԸ ՄՏԱՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներու: Առեւտրի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ: Նաթուրալիզասիոն օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւաբանական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: Ճառերու եւ դասախօսութիւններու խմբագրութիւն: Փողոցային արկածներու ենթարկուած չքաւորներուն կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդէքի: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7:

Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Cinéma REXY Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 10 FÉVRIER 1938

ԺԴ ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3651
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻԼ ԵՒ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼ

»»»» ○ ««««

Պարզելով երկու տագնապներ, Հայաստանի կացութիւնը եւ արտասահմանի պահանջները, մենք միայն ուղղակայուները նկատի չունինք, երբ անընդհատ կը յիշեցնենք միացեալ ճակատի անհրաժեշտութիւնը: Եւ կը կարծենք թէ ուղղակայուները իրենք ի՛ր յաւակնութիւններ կը սնուցանեն, իրենց իմաստութեան գոհարները թափելով, գործակցութեան համար :

Միացեալ ճակատը անպատճառ կապ չունի այս կամ այն հոսանքին հետ :

Անշուշտ ցանկալի է որ ամէն հոսանք իր աջակցութիւնն ընծայէ այդ ճակատին, կարելի եղածին չափ կեդրոնացնելու համար ցիրուցան ուժերը: Այդպիսի աջակցութիւն մը պիտի փարատէր շատ մը թիւրիմացութիւններ եւ կանխակալ կարծիքներ, պայծառացնելով մթնոլորտը :

Բայց, երբ այս կամ այն հոսանքը լաւագոյն կը սեպէ քաշուիլ իր պատեանին մէջ, կամ ամբարտաւան պահանջներ դնել եւ հաւատքննութիւններ կատարել, այդ չի նշանակեր թէ միացեալ ճակատը պէտք է մնայ ցնորք մը :

Այս ժողովուրդին մէջ կան առողջ, թաքուն եւ թանկագին ուժեր, որոնք միշտ ալ պատրաստ են սեղանի մը շուրջը հաւաքուելու, հայրենիքի եւ տարագիր բազմութեանց չարն ու բարին քըննելու համար :

Անոնք ընդունակ են միշտ ալ գործօն դեր կատարելու, կը բաւէ որ լուսաբանուին եւ համոզուին :

Նոյնիսկ հակադաշնակցական խմբակցութեանց մէջ կան տարրեր, որոնք անձկութեամբ կը մաղթեն գործակցութիւն մը, գոնէ հիմնական հարցերու մասին:

Այս կարգի գործակցութիւն մը չի նշանակեր կաշկանդել որ եւ է հոսանքի գործունէութեան ազատութիւնը: Ոչ ալ կը վնասէ անոնց հիմնական ծրագրին եւ ուղեգծին, կը բաւէ որ վերադնահատման կամ վերլուծման փորձ մը կատարեն :

Այս տեսակէտէն, կարելի էր բազմաթիւ օրինակներ յիշել, աւելի զօրաւոր կամ բախտաւոր ժողովուրդներէ: Միայն մեր ապրած երկրին՝ Ֆրանսայի օրինակը ամբողջ ճառ մը կ'արժէ :

Այսպէս, ժողովրդական ճակատին երեք հիմնական թեւերը ելք մը գտած եւ գործակցութիւն հաստատած են, ամէն բանէ առաջ նկատի առնելով ներքին եւ արտաքին վտանգներ, ինչպէս եւ ընկերային բարելաւման ծրագիրներ :

Այդ երեք թեւերէն ոչ մէկը հրաժարած է իր ծրագրէն եւ հեռաւոր նպատակներէն: Ոչ մէկը դադրեցուցած է իր կուսակցական անջատ գործունէութիւնը, քարոզութիւնը կամ պայքարը: Բոլորն ալ պարզապէս համաձայնած են նուազագոյն, միջին ծրագրի մը վրայ, գոհացնելու համար անմիջական պահանջներ, այլ մանաւանդ կանխելու, դիմագրաւելու համար յայտնի կամ անյայտ վըտանգներ:

Այսքանը բաւական չէ՞ր մեզի համար, իբրեւ ուղեցոյց: Մանաւանդ որ, մեր կացութիւնը շատ աւելի բարդ է եւ անստոյգ: Անոնք, բախտաւորները, ամուր գետին ունին իրենց ոտքերուն տակ, հզօր յենարաններ՝ իրենց կռնակը, եւ հորիզոն մը լուսաշող:

Իսկ մե՞նք,— միայն հարցումը սարսուռ կրնայ պատճառել, սահմանէն անդին թէ ասդին :

Օտարները երբ միացեալ ճակատ կը կազմեն, ամփոփելով, համադրելով բոլոր պիտանի ուժերը, հրաշք չէ որ կը խոստանան, այլ բարելաւում, կամ կազմակերպուած դիմագրաւում՝ վերահաս չարիքներու դէմ :

Անշուշտ շատ աւելի համեստ պիտի ըլլան մեր առաջադրութիւններն ու ակնկալութիւնները, երբ կը թելադրենք միացեալ ճակատ՝ ազգային գետնի վրայ :

Առնենք Հայաստանի պարագան :

Անվիճելի է որ դուրսէն շատ քիչ բան կրնանք ընել, մեր հայրենիքին սպառնացող վտանգներու համար: Այս ճակատը ոչ չարյարութիւններ կը վերցնէ, ոչ ալ հրաշապահում գիւտեր :

Եւ սակայն, կացութեան ելեւէջներուն հետեւիլն ու անոր համեմատ ծրագիրներ մշակելն ալ ինքնին գործ է, ներկայ պարագաներուն մէջ :

Այստեղ ոչ հաստատուած կարգուսարքը տապալելու խնդիր կրնայ ըլլալ, ոչ ալ այս կամ այն աշխարհակալին թեւին տակ մըտնելու ծրագիր :

Հապա ի՞նչ,— գլուխ գլխի տալ, խորհրդակցիլ, նախատեսել :

Եւ թող ոչ միայն Երեւանի, այլեւ Մոսկուայի մէջ մարդիկ համոզուին թէ Հայկական Արտասահմանը լոյծ, անդեկ եւ լըլըրծուն զանգուած մը չէ, այլ կազմակերպուած եւ հասուն ուժ մը, գիտակից իր պարտականութեանց եւ պատասխանատուութեանց :

Այդ պարագային, Արտասահմանի դիրքն ալ կը դառնայ աւելի հայրենասիրական, եւ կը դադրին շարք մը տմարդի երեւոյթներ, որոնք մէկ մասը թշնամի, միւսը բարեկամ կը ներկայացնեն :

Նոյն հիմնական տեսակէտը նա՛եւ Արտասահմանի մասին :

Կը թուի թէ մարդիկ նախնական գաղափարներ ունին մեր ցիրուցան բազմութեանց արժէքի եւ գործունէութեան մասին :

Ի վերջոյ ժողովո՞ւրդ ենք, ըլլայ իսկ հայրենիքէ զրկուած, թէ հօտեւոր հօտ, որ միայն աղօթել եւ աղերսել գիտէ:

Մէկ խօսքով, երկու ճակատներուն համար ալ ունինք հարցեր ու հոգեր, որոնք ոչ թէ կը բաժնեն, այլ կը մօտեցնեն, կը բաւէ որ երերահասկացողութեան փորձ մը կատարուի:

Ժամանակը շատոնց եկած է, այդպիսի փորձի մը համար : Իսկ ով որ կը կարծէ թէ տակաւին կանուխ է, պարզապէս իր կարճատեսութիւնը կամ ամլութիւնը կ'ապացուցանէ :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՀԻԹԼԵՐ

»»»» ○ ««««

Նոր բանակցութիւննե՞ր Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ

Զարմանալի լուրեր շրջան կ'ընեն քաղաքական շրջանակներու մէջ, Հիթլէրի յայտարարութեանց մասին որ պիտի ըլլան փետրուար 20ին, խորհրդարանին առջեւ: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ Հիթլէր իր ճառով պիտի բացատրէ թէ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը որ եւ է փոփոխութիւն չէ կրած եւ կապուած կը մնայ նախապէս յայտնուած հիմնական սկզբունքներուն: Ուրեմն, Հիթլէր նորէն խաղաղութեան կոչ մը պիտի ուղղէ աշխարհի :

Այս առթիւ, Պերլինի մէջ շատ կը խօսին անգլեւգերման բանակցութեանց վերսկսման մասին, նախաձեռնութիւնը վերագրելով Անգլիոյ: Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ, շօշափելով երկու երկիրները շահագրգռող հարցերը: Ճիշդ է որ Պերլինի քաղաքական մթնոլորտը առ այժմ նպաստաւոր չէ անգլեւգերման մերձեցումի մը համար. սակայն իրազեկներ դիտել կուտան թէ գերմանական թերթերու քննադատութիւնները մանաւորապէս ուղղուած են Պ. Իտընի անձին դէմ: Թերթերը խստօրէն կը դատապարտեն Անգլիոյ արտաքին նախարարին վերջին յայտարարութիւնները՝ Միջերկրականի դէպքերու մասին, միակողմանի գտնելով զանոնք: Այս առթիւ կ'ըսեն թէ Պ. Իտընի ճառը մեծ դոհունակութիւն պատճառած է Մոսկուայի մէջ :

Անգլիա եւ Իտալիա եւս պիտի բանակցին

Իտալիոյ քաղաքական շրջանակները որոշ վերապահութիւն ցուցնելով հանդերձ, մեծապէս կը շահագրգռուին անգլեւիտալական յարաբերութեանց բարւոքման լուրերով: Մեծ տպաւորութիւն գործեցին Լոնտոնի իտալական դեսպանին տեսակցութիւնը Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ, ինչպէս եւ բրիտանական մամուլին նպաստաւոր արտայայտութիւնները: Ուշագրաւ է որ իտալական մամուլը չքննադատեց Պ. Իտընի վճռական յայտարարութիւնները՝ Միջերկրականի մէջ եղած ոճրագործութեանց մասին, ուղղուած՝ մանաւորապէս զօր. Ֆրանքոյի դէմ :

Առ այժմ Հռոմի մէջ խօսակցութիւններ չեն ըլլար անգլիական դեսպանին եւ իտալական կառավարութեան միջեւ, սպասելով որ առաջին քայլերը առնուին Լոնտոնի մէջ:

Անգլիոյ վարչապետական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ երբ կարգադրուի Սպանիոյ օտար կամաւորներուն խնդիրը, Անգլիա եւ Իտալիա պիտի կրնան ուղղակի բանակցիլ: Այս առթիւ կամ Սըր Ր. Վէնսիթարթ Հռոմ պիտի երթայ եւ կամ կոմս Չանօ Լոնտոն պիտի այցելէ: Ուրբաթ օր ժողովի հրաւիրուած է ոչ-միջամտութեան յանձնախումբը, եւ այս առթիւ պիտի փորձուի համաձայնութեան մը յանգիլ, ճշդելու համար ետ կանչուելիք օտար կամաւորներու համեմատութիւնը: Յանձնախումբի վերջին նիստին մէջ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւնը առաջարկած էին ետ կանչել կամաւորներուն առնուազն 75 առ հարիւրը, իսկ Իտալիա եւ Գերմանիա կ'առաջարկէին 3000ական, երկու կողմէն ալ: Կը կարծուի թէ Մուսոլինի այժմ տրամադիր է միջին ճամբայ մը բռնելու, ընդունելով 50 առ հարիւր համեմատութիւնը: Յանձնախումբին անգլիացի նախագահը տեսակցութիւններ ունեցաւ Ֆրանսական, իտալական եւ խորհրդային դեսպաններուն հետ: Պիտի խօսակցի նաեւ գերմանական գործակատարին հետ: Վերջնական համաձայնութիւն գոյացնելու համար, այս անգամ Պ. Իտըն պիտի նախագահէ ժողովին: Մասնագէտներու յանձնախումբը ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն 10.000.000 տոլար պէտք է, օտար կամաւորները իրենց երկիրները վերադարձնելու համար: Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ օտար ռազմիկներու յետս կոչումը նպաստաւոր պիտի ըլլայ Սպանիոյ հանրապետական կառավարութեան համար, քանի որ Զօր. Ֆրանքօ աւելի մեծ թիւով օտար ռազմիկներ ունի: Բայց Ֆրանքօ փոխադարձաբար պիտի օգտուի, եթէ պատերազմիկի իրաւունքներ ստանայ :

Ամեն բանէ առաջ փրանքը փրկել

Ելմտական նախարարը, Պ. Մարշանտօ, ճառ մը խօսելով, յայտնեց թէ ծրագիր մը մշակած է, տուրքերու բեռը թեթեւցնելու եւ տնտեսական շարժումին զարկ տալու համար: Այս առթիւ ըսաւ.— «Ես համոզուած եմ թէ արտադրութեան զարգացումը անհրաժեշտ է, որպէսզի երկիրը կարենայ տոկալ անհրաժեշտ ծախքերուն»: Վարչապետն ալ հաւանութիւն յայտնած ըլլալով, ծրագիրը նախարարական խորհուրդին պիտի յանձնուի այս շաբթու :

Նախարարը այս առթիւ նորէն բացատրեց թէ կառավարութեան ելմտական քաղաքականութեան հիմնական կէտերը կը կազմեն ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը եւ դրամական ազատութիւնը: Էական պայման է հաստատուն պահել փրանքը, դիւրացնելու համար ելմտական եւ տնտեսական վերականգնումը: Այս առաջադրութեամբ, միջոցներ ձեռք առնուած են, արգիլելու համար դրամին ծանր ելեւէջները: «Մեր մտահոգութիւնն է ազգային դրամը ապահովել պարբերական ցնցումներէ: Ֆրանքին պաշտպանութիւնը նախապայման է ելմտական եւ տնտեսական ամէն բարւոքման համար»:

Նախարարին ծրագիրը կը ձգտի վստահութիւնն ներշնչել գործարանատէրներուն, զանոնք ազատ ձգելով արտադրութեան յաւելման տուրքերէ եւ ուրիշ դիւրութիւններ ընծայելով :

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Անատոլուի հեռագրական գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ իտալական ռատիօկայանէ մը հաղորդուած այն լուրը թէ Մատրիտի Թուրք դեսպանը եւ դեսպանատան բարձր պաշտօնէութիւնը անհրդուած են: Գործակալութիւնը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ դէպքը.— Ոստիկաններ մտած են դեսպանատան ենթակայ շէնքի մը մէջ, ձերբակալելով հոն գտնուած Սպանիացիները: Այս միջադէպին առթիւ բանակցութիւններ կատարուած են Սպանիոյ Հանրապետութեան կառավարութեան եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ որ բողոքած է :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՇՈ՛ՒՇՏ, ԱՆՇՈ՛ՒՇՏ

Անգլիական կառավարութիւնը մասնաւոր յանձնաժողովմը մը կազմեց, կանոնաւորելու եւ աւելի զարգացնելու համար բրիտանական քարոզութիւնը՝ արտասահմանի մէջ :

Այս գործին ընդհանուր ղեկավարութիւնը յանձնուած է հռչակաւոր Րոպերթ Վէնսիթարթին, արտաքին նախարարութեան մնայուն խորհրդականը, որ վերջերս աւելի բարձր պաշտօնի մը կոչուեցաւ, իբրեւ անմիջական խորհրդական թագաւորին եւ արտաքին նախարարին :

Լոնտոնի թերթերը ջերմապէս ողջունելով այս ձեռնարկը, դիտել կուտան թէ Մեծն Բրիտանիա շատ ետ մնացած է քարոզչական ճակատին վըրայ :

Պահպանողական թերթ մը կը գրէ.

— «Ուրիշ ժողովրդապետական երկիրներ տարեկան աւելի քան մէկ միլիոն ոսկի կը տրամադրեն ազգային «փրոփականտի եւ հմայքի համար», իսկ դիկտատուրաները շատ աւելի մեծ գումարներ: Մենք դեռ նոր սկսած ենք ըմբռնել թէ ի՛նչ կը կորսնցնենք մեր ազդեցութենէն ինչպէս եւ առեւտուրէն, այն աւանդական համեստութեամբ — ուրիշներ պիտի ըսէին ծուլութեամբ — որ կ'արգիլէ մեզի մեր անունը պանծացնել նոյնքան լայն սահմանի մը վրայ »:

Եւ կը պահանջէ լայն վարկեր տրամադրել, առանց վերապահութեան :

— « Անհրաժեշտ է որ պետական գանձը քիչ մը երեւակայութիւն ցուցնէ: Յաղթութեան ինչպէս պատերազմի առթեն, անկշռելիներն են որ արժէք ունին, իսկ անկշռելիները անմիջապէս տնտեսական արդիւնք չեն տար »:

Իբրեւ նախկին «դաշնակից», ես ալ իմ կարգիս գնահատելով այս ձեռնարկը, կ'ուզէի «խմովսանն» աջակցիլ բրիտանական հմայքին տարածման եւ պանծացման :

Այսպէս, իմ համեստ կարծիքով, շատ օգտակար պիտի ըլլար, եթէ բրիտանական անթելը պարբերաբար հաղորդէր, ի լուր աշխարհի, այն հանդիսաւոր յանձնառութիւնները որ եղան պատերազմի եւ զինադադարի ընթացքին, ի պատիւ կամ ի նպաստ « փոքր դաշնակից»ին :

Նոյն առաջադրութեամբ, կարելի էր արտատպել եւ ցրուել, օրինակ, Լոյտ Ճորճի կամ Լորտ Քըրզընի ճառերը, կամ Սեւրի դաշնագրին տրամադրութիւնները, որոնց խմբագրութեան մէջ գործօն դեր կատարեց նոյն ինքն Սըր Րոպերթ Վէնսիթարթ:

Վէպի մը տպաւորութիւնը պիտի գործէր, նաեւ, հետեւեալ պարագան, — Աւելի քան երեսնամեայ ականաւոր ջարդարարներու արձակումը Մալթայէն՝ իբրեւ փրկագին տասնըմէկ անգլիացի գերիներու արձակման :

Ու վերջապէս, խոր տպաւորութիւն կրնար գործել Թիֆլիսի բրիտանական դեսպանին պատասխանը, երբ անճար Հայաստանի վարչապետը գերագոյն փորձ մը կատարելով, կը բացատրէր թէ Թուրքերը Հայաստանը գրաւելով, կրնան ճամբայ բանալ դէպի Բագու .

— « Թերեւս այդ պարագան աւելի ձեռնտու է բրիտանական շահերուն համար »...

Պատմութիւնն ալ հաստատեց որ այդպէս է :

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ե. Հավլուճեան, Լիոն	100
Գրիգոր Հիւրմիւզեան, (Nanterre)	50
Գումար՝	150
Փետր. 8ի գումարը	3067
Ընդհ. գումար	3217

Ինչպէ՞ս կը դարմանուին "անիրաւութիւնները"

Կը յիշուի թէ Մոսկուայի կեդր. կոմիտէն շրջաբերական մը ուղղած էր վերջերս, մատնանշելով շարք մը ծայրայեղութիւններ՝ «մաքրագործում»ներու առթիւ: Հավասի թղթակիցը կը գրէ թէ անիրաւաբար վտարուած անդամներու վերահաստատումը կը կատարուի չափազանց դանդաղ: Տեղական եւ շրջանային կոմիտէները, որոնք պատասխանատու են այդ զանգուածային վտարումներուն համար, փութկոտութիւն չեն ցուցներ խոստովանելու անարդարութիւնները, արժանապատուութեան խնդիր դարձնելով զանոնք: Կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», կը գրէ թէ շատեր կը հարցնեն բացէ ի բաց.— «Այն ատեն ո՞ւր կը մնայ մեր վարկը»: Նոյնիսկ վերահաստատուած ատեն, բազմաթիւ բոլշեւիկներ կը սպասեն որ վերադարձուի թանկագին թուղթը՝ անդամատոմսը: Յետոյ, պէտք է վերադարձնել այն յարկաբաժինը կամ սենեակը ուրկէ արտաքսուած են եւ այն պաշտօնը ուրկէ արձակուած են, ուրիշներ տեղաւորելով: Այս վերջինները յաճախ այն բոլշեւիկներն են որ դրպարտած են զիրենք: Արդարեւ, Խ. Միութեան մէջ շատ դժուար է բնակարան ճարել, եւ հանրածանօթ իրողութիւն մըն է թէ անոնք որ աչք տընկած են արդէն բռնուած բնակարանի մը, չեն վարանիր մատնութեան դիմել, նստողները դուրս հանելու համար :

Այժմ կատարեալ տեղափոխութիւն մըն է որ տեղի կ'ունենայ. կուսակցութենէն արտաքսուածներ կը վերադառնան, իսկ իրենց զրպարտիչները կը վտարուին, բնակարաններ եւ պաշտօններ նորէն տէր կը փոխեն :

Ուշագրաւ պարագայ մը եւս,— Կեդր. Կոմիտէին շրջաբերականը եթէ կը յանձնարարէ դարմանել իր իսկ մարմիններուն դատական սխալները, կը խօսի միայն կուսակցութենէն վտարեալներու մասին, բայց ոչ անոնց մասին որ ձերբակալուած են Չեկային կողմէ եւ դատապարտուած՝ դատարաններու կողմէ: Հրամանագիրը բառ չի պարունակեր այս կողմէն գործուած դատական սխալներու մասին: Պարզապէս կ'ըսէ թէ բոլշեւիկներ վտարուած են իբրեւ ժողովուրդի թշնամիներ, մինչդեռ Չեկային գործակալները որ եւ է պատճառ չէին գտներ զանոնք ձերբակալելու համար: Ուրեմն վիճելի չէ Եժովի գործակիցներուն անսխալականութիւնը... Երբեմն կը պատահի որ այս կարգի սխալներու զոհերը գաղտնապէս ազատ կ'արձակուին, իբրեւ փոխարինութիւն ստանալով աշխատանքի կորսուած օրերու համարժէք հատուցում մը :

Մինչ այս մինչ այն, «Փրավտա» ուրիշ վտանգ մը կը մատնանշէ,— աթոռամոլներ եւ ժողովուրդի թշնամիներ սողոսկելով կուսակցութեան ծոցին մէջ, ուրիշ ռազմախաղի մը կը հետեւին, բուն իսկ անոնք որ զանգուածօրէն կը մատնէին լաւ բոլշեւիկները, այժմ ընդհ. ներում եւ վերահաստատում կը պահանջեն բոլոր վտարեալներու համար, արժանաւոր թէ անարժան :

»»»» ○ ««««

ԱՆԳԼԻՈՅ թագաւորն ու թագուհին Փարիզ պիտի գան յառաջիկայ յունիս 28ին եւ պիտի մնան մինչեւ յուլիս 1, Հանրապետութեան նախագահին հրաւէրով :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԴԱՐՁԱԿԷՏ»...

Ա.

Համայնավար Կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն հրատարակած է դեկրետ մը ազդարարելով Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն, թէ նոր շրջան մը կը սկսի «զտում»ներու գործին մէջ։ Հրամանագիրը հրապարակուած է կուսակցութեան կեդր. օրգանի՝ «Պրաւդա»յի Յունուար 19ի թիւին մէջ, եւ իր լուսաբանութիւններով կը բռնէ պաշտօնաթերթի ամբողջ երկու էջը, լիւ 12 սիւնակներ։

Աւելի քան նշանակալից է, որ դեկրետը կը հրատարակուի ոչ թէ Գերագոյն Խորհուրդի, այլ միայն կուսակցութեան անունէն։ Ըստ երեւոյթին, դարձեալ հին կարգն է որ կը շարունակուի, միայն նոր ձեւերու տակ։ Պետական նոր կառոյցին մէջ Սթալին ունէ արտակարգ դիրք չգրաւեց, այլ մտաւ միայն Գերագոյն Խորհուրդի նախագահական կազմին մէջ, պարզ անդամի հանգամանքով, պահելով իր հին աթոռը— կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար։ Նոր դեկրետը մէկ նոր ապացոյցն է այն գերակշիռ դիրքին, որ կուսակցութիւնն ու իր քարտուղարը կը պահեն Միութեան բովանդակ պետական եւ հանրային կեանքին մէջ։

Բայց այս մասին չէ մեր խօսքը, դառնանք դեկրետին։

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար՝ յիշատակենք քանի մը հատուածներ այն յայտարարութիւններէն, որ տուինք «Ցուսաբեր»ի Յունուար 22ի թիւով։

Ահա թէ իշխանութիւնները ի՛նչ ձեւով կը մեկնաբանեն դեկրետին հրատարակութեան անհրաժեշտութիւնը.

«Թրոցկիստ-պուխարինեան-լրտեսական թափթփուքներու դէմ տարուած պայքարի յաղթանակը մեծ կ՚ըլլար, եթէ գործուած չըլլային այն ծանր սխալները, որոնք կազմակերպուած էին զգօնութեան պիտակին տակ, մանաւանդ նպատակով՝ զանգուածային վտարումներու գնով ցոյց տալու երկրի թշնամիներուն, թէ Լենին-Սթալինի կուսակցութիւնը կը գտնուի անկայուն, ծանր վիճակի մէջ»։

Պլենումը «ապուշային հիւանդութիւն» կը հռչակէ «հաշուեյարդարի» այս ձեւը, գտնելով, որ «շատ տեղեր, փտած ղեկավարութիւնը, գիտակցօրէն թէ անգիտակցօրէն, ծառայած է թշնամիին՝ փաշիզմին»։

Աւելի որոշապէս խօսելով՝ Կեդր. Կոմիտէի պլենումը կը յայտարարէ.

«Կուսակցութենէն ներս, ինքնապահպանումի համար, կարիերիստ ղեկավարները չեն վարանած, զանգուածային հեռացումներու գնով, զրպարտութեանց եւ կեղծիքներու ճամբով, սեփական յանցագործութիւնները թաքցնելու գնով, ջարդել մեր կադրերը, ջլատել մեր ոյժերը»։

Պլենումի յայտարարութենէն կը պարզուի, որ պատուհասուածներու թիւը կը հասնի «հազարներու, տասնեակ հազարներու»։

Համամիութենական Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն կը հրամանագրէ վերջ տալ զանգուածային պատիժներուն, «մարդկային վերաբերմունք» ունենալ պատուհասուածներուն իւրաքանչիւրին հանդէպ, քննել դիզուած գործերը եւ անմեղները վերահաստատել իրենց իրաւունքներուն մէջ։

Կեդր. Կոմիտէն միաժամանակ կը հրահանգէ կուսակցութեան տեղական բոլոր կազմակերպութիւններուն՝ «պաշտօնանկ ընել եւ պատժել այն բոլոր վարիչները, որոնք առանց քննարկումի շարքերէն վտարած են կուսակցականները, ինչպէս նաեւ պաշտօնազրկել եւ պատժել այն բոլոր անձինք, որոնք զրպարտած են կուսակցութեան անմեղ անդամները»։

Շտապենք ըսել, որ դեկրետը ոչ միայն պատճառ պիտի դառնայ նոր քննութեանց, այլ եւ, իր հերթին, ինքը, այս նոր հրամանագիրը, արդիւնք է հին քննութիւններու։

Պլենումի մէջ յիշատակուած են քննութեանց բազմաթիւ փաստեր, որոնք տեղի ունեցած են մինչեւ այս հրամանագրի հրատարակութիւնը։

Օրինակ, Ադրպէյճանի մէջ կուսակցութենէն վտարուած են 160 հոգի, որոնցմէ 101ին վտարումները անարդար գտած է Վերստուգիչ Յանձնախումբը։ Ջերնովի մէջ կազմակերպութեան 250 անդամներէն 50ը հռչակուած են «ժողովուրդի թշնամի»ներ, երբ Չեկան այս 50էն 43 հոգին անմեղ գտած է։ Զմիւռի մէջ պաշտօնէ հանուած են, առանց ունէ լուրջ պատճառի, 78 ուսուցիչներ— շատեր բոլորովին անմեղ մարդիկ— ամլութեան դատապարտելով շրջանի դպրոցական կեանքը։

Արդէն «Պրաւդա» իր Յունուար 4ի թիւով կ՚ողբար ստեղծուած ծանր վիճակը, յայտարարելով.

— «Զտումը թշնամի տարրերէ՝ միշտ չի զուգադիպիր կազմակերպութեանց աճումին։ Յաճախ, զտման հետեւանքով, կը քայքայուին կազմակերպութիւնները, թէ՛ կուսակցական եւ թէ կոմերիտային»։

Գէթ մօտաւոր գաղափար մը տուած ըլլալու համար այս «զտում»ներու էութեան մասին, յիշենք անհամար դէպքերէն մէկ հատը միայն, զայն առնելով «Սոց. Զեմլեդելիէ» թերթի Յունուար 4ի թիւէն։

Պատժուած է համայնավար Լիոնով, «սքանչելի մեքենագործ մը»։ Կասկածելի դարձած է այս համայնավարը իր հետեւեալ «արատ»ներուն շնորհիւ.— «Իր պլուզը միշտ ճերմակ է, հագուստը միշտ խոզանակով կը սրբէ, ամէն օր կ՚ածիլուի, ձեռքերը տաբատին քսելով չի մաքրեր, կը պահանջէ, որ արհեստանոցին մէջ փոշի չըլլայ, իսկ որ ամէնէն գլխաւորն է, բոլորին հետ «դուք»ով կը խօսի»։

Ինչպէ՞ս ըմբռնել դեկրետը։

Բ.

Սրիկայ, լրտես, դաւաճան, զեղծարար, գող, շուն, օձ, կեղծաւոր, խաբեբայ, սողուն, խափանարար, վնասարար, խարդախ, վարձկան, փաշիզմի գործակալ, հրձիգ, մարդասպան, երեխաներ թունաւորող, ոճրագործ, թունաւոր իժ, անբարոյական հրէշ, ժողովուրդի եւ հայրենիքի թշնամի եւայլն, եւայլն...

Վերջին տասը ամիսներուն այս բառերու մղձաւանջին տակ ապրեցաւ ամբողջ աշխարհը։

Եւ այս բառերու հեղեղին տակ հազարներով եւ տասնեակ հազարներով մարդիկ հնձուեցան— պետական, կուսակցական եւ հանրային դէմքեր

Այսօր, գերագոյն իշխանուրը Խորհրդային Միութեան մէջ, Համայ-
— բովանդակ Միութեան ամբողջ տարածքին։
նավար Կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն, յատուկ դեկրետով հանդիսաւորապէս կուգայ վկայելու, որ պատուհասուածներու մէջ— որոնց թիւը հազարներու եւ տասնեակ հազարներու կը հասնի— նոյն համեմատութեամբ անմեղներ կան։

Երբ մենք տեսանք, որ Ադրպէյճանի 160 պատուհասուածներէն 101ին վճիռները Վերստուգիչ Յանձնախումբը անարդար գտած է. Ջերնիկովի մէջ «ժողովուրդի թշնամի» հռչակուած 50 համայնավարներէն 43 հոգին Չեկան անպարտ ճանչցած է. նոյն Չեկան անմեղ հռչակած է Զմիւռի պատուհասուած 78 ուսուցիչներուն մեծամասնութիւնը։

Այս քանի մը օրինակները կուգան վկայելու— նոյնն է երեւոյթը ամբողջ Միութեան մէջ— որ անմեղներու թիւը նոյնպէս կը հասնի հազարներու եւ տասնեակ հազարներու ...։

Կան անմեղներ ոչ միայն զնդաններու նետուած ողջերու մէջ, այլ եւ գնդակներու տարափին տակ արիւնլուայ գետին փռուած զոհերու մէջ։

Այս վերջիններուն նկատմամբ «արդարութիւն» չկայ, անոնց հարցը ընդմիշտ փակուած է. «արդարութիւն» պիտի ըլլայ առաջիններուն միայն...

Հազարաւորներ պիտի ելլեն զնդաններէն, տեղ բանալով նորանոր հազարաւորներու առջեւ, որոնք կուգան իբրեւ զրպարտիչները առաջիններուն...

Եւ բանտերէն ելածները նոյն սաստկութեամբ պիտի վերսկսին պայքարը իրենց հալածիչներուն դէմ, անոնց գլխուն տեղալով քրէական պատժագիրքէն քաղած ամէնէն հատընտիր բառերը։

Կեդր. Կոմիտէն այս աւետիսը կուտայ արդէն իր նոր դեկրետով, հրամանագրելով կուսակցութեան տեղական բոլոր կազմակերպութիւններուն.

«Պաշտօնանկ ընել եւ պատժել այն բոլոր վարիչները, որոնք առանց քննարկումի շարքերէն վտարած են կուսակցական ընկերները, պաշտօնազրկել եւ պատժել նաեւ այն բոլոր անձինք, որոնք զրպարտած են կուսակցութեան անմեղ անդամները»։

Այնքան շատ են «զրպարտիչ»ները եւ այնքան բազմապիսի— անշուշտ նաեւ անոնց թիւը որ հազարներու եւ տասնեակ հազարներու կը հասնի— որ «Պրաւդա» իր Յունուար 17ի թիւին մէջ արդէն սկսած է դասակարգել զանոնք։ Այս «զրպարտիչ»ները, իբրեւ թէ կատարած ըլլալու համար «իւրաքանչիւր ազնիւ քաղաքացիի պարտականութիւնները» եւ «աջակցած ըլլալու համար ներքին գործոց նախարարութեան» (կարդա՝ Չեկա-յի), լրտեսութեամբ կը զբաղին՝ ձգտելով «հարուած հասցնել խորհրդային պետութեան»։

«Ժողովուրդի թշնամի»ներ հռչակելով այս «ազնիւ քաղաքացի»ները, «Պրաւդա» զանոնք կը խմբէ երեք գլուխներու տակ.

Ա.— Զրպարտիչներ, որոնք «մութ մարդիկ են, յանցաւոր անցեալով եւ ներկայով»։ Անոնք «փրովոքասիոն զրպարտութիւններով կը զբաղին», ջանալով, այս ձեւով, «Չեկայի ուշադրութիւնը վրիպեցնել իրենց մութ գործերէն։»

Բ.— Աթոռապաշտներ, որոնք «արթնամտութիւն կը ծախեն Չեկայի առջեւ, որովհետեւ այս ձեւով դրամագլուխ կը դիզեն»։ Ասոնք «ամենայն ջանասիրութեամբ աղտոտ հարցեր կը քրքրեն, մինչեւ իսկ 12ամեայ անցեալով կը սպառնան, կ՚ահաբեկեն իրենց շրջապատը»... անձնական հաշիւներ կարգադրելով։

Գ.— «Իրենց կաշին փրկողներ, վախկոտներ եւ պիւրոկրատներ», որոնք մշտապէս սուտ լուրեր կը հայթայթեն Չեկային, մէկ նպատակ միայն հետապնդելով,— «իրենց անձը փրկել, թո՛ղ թէ ազնիւ աշխատաւորները մրոտելու գնով»։

Համայնավար կուսակցութեան կեդր. օրկանը Չեկայի լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այս «զրպարտիչ»ներու վրայ, զանոնք հռչակելով «իսկական վնասարարներ, թշնամիներ եւ խորհրդային իրաւակարգը հոգիով ատողներ»։

Երէկ, երբ հազարաւոր մարդիկ կը հնձուէին— պետութեան եւ կուսակցութեան ամէնէն կարկառուն դէմքերը— խորհրդային մամուլը միաձայնութեամբ այս մե՛ծ ու փրկարա՛ր գործը կը վերագրէր անոր՝ իր ամենատե՛ս, ամենագէ՛տ եւ ամենակարո՛ղ առաջնորդին.

— «Մեծ Ստալինի արթուն աչքերը միշտ ու անընդհատ հետեւում էին մեր ժողովուրդի վերածնութեանը...»։

.. «Մեծ առաջնորդի պողպատէ ձեռքն անդուլ ղեկավարում էր մեր երկիրը...»։

— «Մեր մեծ առաջնորդը, ընկեր Ստալինը, իր խորաթափանց հայեացքով բացեց բոլոր խայտառակութիւնները...»։

— «Օգնութեան հասաւ մեզ մեր սիրելի մեծ առաջնորդի խորաթափանց, անվրէպ միտքը, որ շատ շուտ տեսաւ գոյութիւն ունեցող նենգութիւնը...»։

«Խորաթափանց»ը այնքան «շուտ տեսնելուն» հետեւանքով՝ վերէն վար ապականած էր ամբողջ երկիր մը՝ անոր բոլոր հաստատութիւնները յանձնելով լրտեսներու, դաւաճաններու, գողերու եւ սրիկաներու ձեռքը...

Եւ որպէսզի «մշտարթուն»ն ու «սրատես»ը խուսափած ըլլայ նորանոր աղէտներէ, այս անգամ «մաքրագործում»ի գործը ուղղակի ինք առաւ իր ձեռքը, ամէն տեղ գործի լծելով իր հաւատարիմ սպասաւորները, ամենագէտ Միկոյեանները...

Արդի՞ւնքը...

Հրամանագրելով վերաքննութեան առնել հազարաւորներու եւ տասնեակ հազարաւորներու դատերը, Կեդրոնական Կոմիտէի պլենումը (լիակատար նիստ) կը յայտարարէ.

«Սխալների սրբագրման ճանապարհ կը բացուի մեր առջեւ, սխալներ, որ տեղի ունեցած են, հակառակ մեծ ուսուցչի, ժողովուրդներու բարեկամ մեծ Ստալինի ցուցմունքներուն...»։

Ուրեմն նաեւ այս անգամ անհամար ոճիրներ գործուած են Մեծ Ոճրագործի կամքին հակառակ...

Այս անգամ, սակայն, այն տարբերութեամբ, որ Սթալինի կամքին հակառակ գործած է... ի՛նքը Սթալինը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ [illegible] եւ մելանով։

ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ Ա. ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ալեկոծ է Փարիզը։ Ալեկոծ՝ իր յեղյեղուկ միջավայրով ու մանաւանդ տնտեսական տագնապներով, ուր անգործը աշխատանք ճարելու իր ճիգերուն մէջ յոգնած, կարծես հրաշքի մը կը սպասէ։ Իսկ գործ ունեցողն ալ արդէն դարձած կենդանի մեքենայ մը, ոչ միայն տէրը չէ իր կամքին, այլ եւ յաճախ տէրը չէ նաեւ իր խեղճ անձին։

Այսպէս է Փարիզը։ Ան կը խլացնէ, կը թմրեցնէ, մինչեւ անգամ կ՚անըզգայացնէ այն դասակարգը որու ձեռքերով կառուցուած է իր երկնասլաց աշտարակներէն մինչեւ իր ստորերկրեայ մեթրօներն ու կամարները...

Քանի՛ տաղանդներ հալեցան, մոռցուեցան այս համայնակուլ ժխորին մէջ, եւ ահա վերջինը, Արմենակ Շահմուրատեան, քաշուած իր պատեանին մէջ...

Տարօն Տուրուբերանի Ամերիկայի մեր Միութեան կեդր. վարչութեան յանձնարարութեամբ, փետրուար 6ի կիրակին հայրենակից Ստեփան Ալեքսանեանի հետ այցելեցինք հայ երգի վարպետին։ Դռնէն հազիւ ներս մտած, իր շատ համակրելի տիկինը (Ֆրանսուհի) մեզ կ՚առաջնորդէ իր մօտ։ Նօկիկ հագուած ու լուրջ երեւոյթով նստած աթոռի մը վրայ, աչքը յառած է դէպի դուռը, Շահմուրատեան մէկու մը սպասելու երեւոյթն ունի։

Անմիջապէս ոտքի կ՚ելլէ, կ՚ողջագուրուինք, ու յանկարծ մեծ կ՚ըլլայ դարմանքս, երբ երգիչը կ՚ուզէ արտասանել մեր անունները, բայց լեզուն կը վրիպի...

Կը փորձենք օգնել.— Լեւոն, Ստեփան։ Մինչ ինք մեծ ճիգով կ՚ուզէ հասկցնել թէ կը ճանչնայ մեզ. բայց փոխանակ մեր անունները կրկնելու, կը թոթովէ.— Հը... Հը... Հմայեակ։ Անմիջապէս կը հասկնամ որ խօսքը հօրեղբօրս՝ Խաչիկ Թադէոսեանի մասին է, ուրիշ անունով Հմայեակ, որ եղած է Շահմուրատեանի դասընկերը Տարօնի Ս. Կարապետի վանքին մէջ։

— Այո, կ՚ըսեմ, Հմայեակը ողջ է եւ իր եղբօր՝ Հլղաթի հետ կ՚ապրի Հայաստան։

Երեսը կը ստանայ զուարթ արտայայտութիւն մը եւ յոգնած լեզուի ու ձեռքերու շարժումով կը հաստատէ թէ հասկցած ենք իր միտքը։ Խօսակցութեան ներկայ են նաեւ իր մէկ հատիկ աղջիկը, Էվլին եւ ամուսինը, Կապրիէլ, Ֆրանսացի շատ ազնիւ երեւոյթով երիտասարդ մը։

Վերջինս յանկարծ մտաւ դիմացի սենեակը, եւ բերաւ ֆօնօն Շահմուրատեանի հետեւեալ փլաքներով,— «Անտունի», «Բամ Փորոտան», «Ալօր տատրակ», «Կռունկ», «Քրիստոս պատարագեալ», «Սուրբ, Սուրբ» եւայլն։ Մեքենան կը սկսի երգել եւ Շահմուրատեան աչքերը գոցելով կը հետեւի իր ձայնի ելեւէջներուն եւ ամբողջ զգացումով ու աջ ձեռքի խուլ շարժումներով կը վերյիշէ իր փառքի օրերը։

Կապրիէլ կը խայտայ հիացումի արտայայտութեամբ։ Էվլին հօրը վզին փաթթուած՝ խօսքը ինծի ուղղելով կ՚ըսէ թէ հօրմէն մէկ գանգատ ունի, որ ժամանակին իրեն հայերէն [illegible] չէ սորվեցուցած։ Իսկ [illegible]ը, Ստեփան եւ ես՝ քարացած [illegible]թեամբ կը վայելենք Կոմիտ[աս]ի յաւերժացուցած եւ Շահմուրատ[եանի] վարպետացուցած երգն ու զգաց[ումը] [illegible]։ Պլաքը կը վերջ[անայ] եւ Շահմուրատեան կարծես [illegible] կ՚արթննայ, [illegible] գոցելու եւ այդ անմոռանալի [illegible] զումը ապրելու համար։

Ծիլիքը կ՚ըսէ.— Աղջիկս [illegible] որ իր սորված պատուելը [illegible] օգնութեամբ հայ մը չէ։

Պ. Կապրիէլ, բոլորովին [illegible] գտնելով իր կողմ տագնապը, կը [illegible] տարախանէ.

— [illegible] կը խոստովանիմ որ [illegible] Սալթենիկի [illegible] հայ [illegible] աւելի պիտի պաշտէի զինք։ [illegible] հայրենասէր Դէորգ Սելոյեանը [illegible] մասին է, որ իբրեւ դպրոցը [illegible] հանդէպը Շահմուրատեանը եւ [illegible] ապաւորութիւն ձգած է իր վրայ)։

Էվլին խօսքը մեզի ուղղելով կ՚ըսէ, թէ կը սիրէ բոլոր հայերը, բայց [illegible] սերունդէն որ հօր հասակ նստած է, որովհետեւ ուրանալով իր հօրենական բոլոր սրբութիւնները, Ֆրանսացիէն աւելի Ֆրանսացի է դարձած։ Շահմուրատեան նեղուելով կը պատասխանէ որ լաւ. բայց աղջիկը կ՚ըսէ.

— Ձէ՛, Հայրիկ, ես կ՚ուզեմ խօսիլ հայերէն ....

Վերջապէս ֆօնօն պատեաց Շահմուրատեանի փլաքները, եւ կարծես մեր սիրելի երգիչը մէկէն փոխուեցաւ, եւ իր արտայայտութիւնները աւելի հասկնալի դարձան։ Սկսաւ բացատրել թէ կինն ու զաւակը շատ լաւ կը նայ[ին] զինք, բայց հայրենիքի եւ հայրենակիցներու կարօտը կը զգայ։ Ու դարձեալ իր նայուածքը դէպի անորոշը [illegible] խորանայ.— «Տարօնը, Մուշ, Մուշ, Գերման, Գերմանացիներ մարդ չկայ»։

— Շահմուրատեան, Թուրքե՞ր ըսել կ՚ուզես։

— Թուր—քեր, հա, բայց Գերմանացիք...

Եւ դարձեալ լռութիւն։ Իր ձեռքերու շարժումով կը հասկցնէ թէ Գե[րմանիոյ] աշխարհակալութեան [illegible] մեզ տեղահան ընել եւ ջարդել [illegible] Թուրքի ձեռքով, «ալ մարդ չկայ [illegible] Տարօնը»...

— Հայրենակից, կ՚ըսեմ, Ամերիկայի մեր կեդրոնը որոշած է տօնել [illegible] յոբելեանդ, եկանք ձեզի հաղորդելու։

— Աղէկ, ի՛նչ կ՚ուզէք ըրէք, ես [illegible] երգեր, դուն երգէ (միշտ ձեռքի [illegible] օգնութեամբ)։

Կը փափաքի որ անմիջապէս մի[ա]սին երգենք։ Կը սկսինք ու չերգած [illegible] վերջացնենք։ Արդէն իսկ սահած է երկուքուկէս ժամ, երբ կրկին ողջագուրուելով բաժնուեցանք աւելի [յա]ճախ հանդիպելու խոստումով։

Վերջացնելէ առաջ, կ՚ուզեմ հաղորդել թէ Ամերիկայի Տարօնցիներու Պատգամ. Ժողովը որոշած է այս տարի տօնել վաստակաւոր երգիչին յոբելեանը։ Փարիզի մեր Միութիւնն ալ կը գործէ այդ ուղղութեամբ։ Փափաքելի է որ անմիջապէս աշխատանքի լծուին Ֆրանսայի բոլոր մեր մասնաճիւղերը։ Յոյս ունինք թէ այդ առթիւ բոլոր արուեստագէտները պիտի [օ]ժանդակեն։ Անշուշտ հայ աշխատաւորը եւ ունեւորն ալ իրենց տուրքը պիտի չմոռնան։ Այս առթիւ յանուն Տարօն-Տուրուբերանի կեդր. վարչութեան կը ստանձնենք նախաձեռնութիւնը արձանագրելու նուէրներ, որոնք պիտի ծանուցուին մամուլի միջոցաւ։ Հասցէ.— Լ. Տ. 52, Rue Courbet, Bagneux (Seine):

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ԵՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԳ

Տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ։ Մեր զոյգ թեւերով դուռը բախելու ի՞նչ հարկ կայ, գիւղ-գեղական իրարու դուռ կը բանան ինչպէս բոները ժայռերէն հոսող ջուրերու առջեւ ու սովորութիւն չկայ իրարու դուռ զարնել։

— Օտար է եկողը, ներս քաշուեցէք, գայլի հոտ կուգայ, կ՚ըսէ հայրս ու մայրս մէկ կողմ հրելով ինք կ՚արտօրայ վար իջնել։

— Հրամեցէք, էֆէնտի, հրամեցէք։

Տունը կը վերածուի լուռ գերեզմանի մը, այսպէս ալ անակնկալ։ Հակառակ անուշաբոյր կերակուրներուն, խնկահոտ ըմպելիներուն, հիւրանոցէն Թուրքի զարշելի հոտ կուգայ։ Մինչեւ ճաշի աւարտիլը ոչ մէկ անակնկալ, երբ հայրս վիրաւոր արծուի մը պէս թեւերը կիսաբաց մօրս կը վազէ.

— Կնի՛կ, գէլը միտքը փոխեց, ներս [illegible]։

Մայրս ներսը կը զգեստաւորուի, հագած է ճիշդ քրմուհիի մը պէս, երեք քղանցքով, ոսկեթել մետաքսէ զպունին վրայ կը կրէ կարճ, սաւէ ոսկեթել բանուած սալթան (Միատոնցի դերձակները մէկ տարիէն հազիւ կրցած են լմնցնել) ու անոր տակ ծիրանեգոյն շալը մէջքին կապած, ոսկի ու արծաթ շղթաներով վիզէն մինչեւ գօտին զարդարուած, գլուխը նախ սեւ լաչակ մը՝ վրան պսակ, պսակ ծաղիկներով ծածկոց մը մինչեւ աչքերը կապած, սուրճի ափսէն հօրեղբայրներուս ձեռքը, ինք առջեւէն ներս կը մտնէ ճիշդ այն միջոցին երբ ներսը «մեր պատուական աղա հիւրը» խուզարկութեան սկսած է, ձեռքը, եղբօրս պատէն կախուած վերարկուին գրպանը, յոյն քսակահատի մը պէս։

Մայրս, իր երկու տագրերը քովերուն՝ դուռը կը բանայ ու էգ աքեծի մը պէս, [illegible] ձակ նայուածքով սեմին վրայ կանգ կ՚առնէ։

Միւլազըմը արձան կը կտրի ու իր հետեւորդները անբանացած ու ճըռտոտ աչքերով կը դիտեն այս «երեւոյթ»ը։

— Նէ Օսմանլը գարը տըր, այադա գըզ սանա՛, հայվան ու արծաթառնդ մտրակը կը շաչեցնէ դրան քով նստող «ասքէր»ի մը գլխուն.

— Աս ի՛նչ պատիւ է, էննէ խաթուն։

Մայրս նշան կ՚ընէ որ սուրճերը հրամցուին ու փոթորիկը կծկուելով, ողկանձելով կ՚ամփոփուի սուրճի գաւաթին սեւ մրուրին մէջ։

Մեր գիւղը ծանօթ է իր «հիւրերուն»։ Մեր մայրերը շատ անգամ ծեծի տակ անոնց կերցուցեր են լուծողականի պէս «կակղնաս կ՚ուտես» անունով ոսպապուրներ...

Իրիկուան դէմ, անակնկալ կերպով գիւղին մէջ Թուրքի հոտ իսկ չի մնար։ Ինչպէս եկան անանկ ալ մեկնեցան ձեռնունայն, խոստում առնելով որ «խաթիլ»ները իրենք պիտի երթան քաղաք՝ յանձնուիլ։ Անոնք յետագային ամիսներով բանտերուն մէջ քաշեցին իրենց իրաւունքը, մինչեւ որ շատ մը քսակներ պարպուեցան։

Մեր գիւղին վրայ մեծ համարում կար, գիտէին որ ունէ հակառակորդ անպատիժ չէր մնար. օտար գիւղերու հայ տղաք նոյնիսկ մեր խաղերուն ակնածանքով կը մասնակցէին։

Ջուռ (բերդախաղ, Հայաստանի Քար) խաղացած ատեն կեդրոնի պաշտպանութիւնը օտարի չէինք տար։ Այս խաղը շատ կը սիրէինք մենք։ Կը խաղայինք բաց, ընդարձակ մարգագետիններու վրայ, ընդդիմադիր երկու ստուար խումբերով։ Բերդին տեղը քարաբլուրով մը որոշելէ վերջ, շատ անգամ պզտիկ դրօշ մը կը տնկէինք, հարսնուկի պէս կարմիր դրօշ մը։ Կողմերուն մէջ ամենայանդուգն տղան դրօշակիր-բերդապահ կ՚ըլլար եւ մենք առաջին վայրկեանին իսկ կը բարձրացնէինք հակառակորդ կողմին վրայ մեզ պաշարելէն առաջ։ «Թշնամին»երը մոլեգնօրէն մեր բերդին վրայ կը խուժէին ու մենք գերիներ կը բռնէինք անոնցմէ զորս դըժուարաւ կը պահէինք մեր «բանտերուն» մէջ։ Վայ այն տղուն որ բերդը թշնամիին կը յանձնէր։ Այս խաղին մէջ, երբ բերդը կռուախնձորի մը պէս փոխն ի փոխ կ՚անցնէր մէկ կամ միւս կողմին ձեռքը, բերդը կորսնցնող տըղան այլեւս ուրիշ տեղ ալ առաջնորդ չէր կրնար ըլլալ մեզի. ընդհակառակն լաւ պաշտպանող բերդապահ մը եթէ լողալ ալ չգիտնար, մենք անոր ետեւէն կ՚երթայինք գետի հոսանքն ի վար, ուրիշ ատեն։

Մեր գիւղի մեծերուն մէջ Ջուռ խաղացող շատ կար. բայց բոլորն ալ բերդապահ ըլլալ կ՚ուզէին եւ իրենց խաղը անհամ էր, որովհետեւ բերդը մէկ վայրկեան չէին կրնար պահել։

Մեր գիւղը Բերդապահ չունէր... ատոր համար Թուրքերը գացին եւ անոնց ետեւէն Քուրտերը լեցուեցան մեր տանիքները։ Հայրս սանդուխը վար առաւ տանիքէն, ու ինք մնաց վերը անոնց հետ։ Մենք խաւարէն օգտուելով փախանք քարայրները, տանելով ինչ որ կրնայինք։ Եկողները մեզի «բարեկամ աշիրէթներ» չէին, անոնք օրեր առաջ յուսահատ մեկներ էին մեր գիւղէն, որովհետեւ չէին կրցած համոզել մեր հայրերը որ լեռ բարձրանան։

— Ձեզ պիտի ջարդեն, ձեր ունեցածը ձեզի համար չէ։

ԽՈՍՐՈՎ ԱՐԱԾԱՆԻ

(4) (Մնացեալը յաջորդով)

ՆԻԾԱՂ

ԹՈՒԱԲԱՆԱԳԷՏԸ

Վ.— Եթէ վեց խնձոր ունենաս ու զայն հաւասարապէս բաժնել պզտիկ եղբօրդ հետ միասին, [illegible] հատ պիտի տաս։

Ա.— Մէկ հատ։

Վ.— Ուրեմն հաշուել չես գիտեր։

Ա.— Այո՛, պարոն, գիտեմ հաշուել, բայց եղբայրս է որ չի գիտեր, կ՚ըսեմ հաւասար, անիկա կը հաւատայ։

×

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ.— Փոքրիկ Պետրոս պատժուած էր գործին վրայ մելան թափելուն համար։

Հայրը որ երեսփոխան էր, յաջորդ օրը տուն կը մտնէ ըսելով.

Հ.— Դահլիճը տապալեցինք (ֆրանսերէն՝ ռանվէրսէ, շրջել)։

Պետրոս.— Գիտես մայրիկ, ես [illegible] էր ռանվէրսէ ընողը, հայրիկն [illegible] ռանվէրսէ ըրաւ դահլիճ ու [illegible] մար։

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

1936 նոյեմբեր 11ին, զինադադարի տօնին, բուռն փափաք մը ունեցայ մօտէն տեսնելու այս օրուան Թափօրին: Պէտք էր որ քառորդ ժամէ աւելի քալէի, որպէսզի հասնէի հաւաքոյթինվայրը: Արդէն ժողովուրդը հաւաքուեր էր մայթերուն վրայ, պողոտային աջին եւ ձախին: Հեծելազօրք կը ներկայանար եւ պատրաստ կը կենային հրամանի, յառաջ շարժելու համար:

Դպրոցականներէն երեք մանչեր Թափօրը պիտի քալէին իրենց ետեւէն: Մէջտեղինը կեցողին ձեռքը կը բռնէր մէջտեղը կեցողին ձեռքը կը բարձրացնէր ֆրանսական դրօշը, իր երկու ընկերները եռագոյն ժապաւէններով: Այնքան փոքր էր ան որ մարդ ակամայ նայուածք կը դնէր, իսկ իր կողքին կեցող ընկերները բռնած էին մէկ մէկ խոշոր ծաղկէ պսակներ որոնք կազմուած էին գիւղական Թարմ ծաղիկներէ:

Վերջապէս երեք տղաքը սկսան քալել, վստահ ըլլալով որ ամբողջ աշխարհը իրենց պիտի հետեւէր, դպրոցականները եւ մեծ բազմութիւն մը: Բաւական քալելէ վերջ, մեծ գերեզմանատուն եւ կանգ առին այն յիշատակարանին առջեւ զոր տեղական կառավարութիւնը կառուցած էր մեծ պատերազմի նահատակներուն համար:

Մենք եւս ներս մտանք գերեզմանատունէն ու բոլորուեցանք յիշատակարանին շուրջ: Ես կը գտնուէի կիներու խումբին մէջ: Խորապէս յուզուած, կանգնած պատին տակ, սպասեցի որ արարողութիւնը վերջանայ: Սակայն երկար սպասել չվերջացաւ, լուր ըլլալով: Միայն տեսայ որ ժողովուրդը դուրս կ'ելլէ գերեզմանատունէն:

Քովս կեցած կին մը իր հրաշալի գեղեցկութեամբը ուշադրութիւնս գրաւած էր: Շատ գեղուհիներ տեսած եմ ֆրանսուհիներու մէջ, բայց այս մէկը ուրիշ բան էր: Իր սլացիկ հասակը, մարմնի կանոնաւոր կազմը արդէն հիացում կը պատճառէին դիտողներուն եւ ես տեսայ որ շատեր հետաքրքրութեամբ կը նայէին այդ սեւեր հագած կնոջ: Զիս գրաւողը միայն իր սեւ աչքերն էին եւ երկար սեւ թարթիչները, որոնցմէ առատ արցունք կը հոսէր: Տասը քայլի չափ հեռու էի իրմէ եւ մեր միջեւ ոչ ոք կար: Աւելի հետաքրքրուելով վարանելով մօտեցայ իրեն, եւ իմ թերխաչ ֆրանսերէնովս հարցուցի.

— Ինչո՞ւ կուլաք, Տիկին:

Ան զարմանքով դարձաւ ինծի եւ ըսաւ.

— «Ինչու կուլա՞մ, կա՞յ ֆրանսացի ընտանիք մը որ չարտասուէ այսօր: Մեզմէ ո՞վ չէ ունեցած կորուստ մը:

— Թերեւս կորսնցուցած էք ձեր ամուսինը:

— Ոչ:

— Ձեր հա՞յրը:

— Ոչ, ես զոհ տուի իմ մէկ հատիկ պաշտելի եղբայրս, որուն սէրը կը գերազանցէ ամէն բան: Մայրս չեմ հանչնար, հայրս կը յիշեմ աղօտ կերպով, եղբայրս մեծցուց զիս Թեւերուն մէջ, առանց ինծի իր օրը խաւար էր, իսկ ես չէի կրնար քնանալ մինչեւ որ ան չհսկէր սնարիս վերեւ:

— Անգութ պատերազմը բաժնեց ձեզ իրարմէ:

— Ըսէք, խնդրեմ, անգութ թշնամին, քանի որ մարդիկ այնքան չար են...

— Երկար տարիներ են անցեր ու դուք տակաւին Թարմ կը պահէք ձեր եղբօր յիշատակը, մեղք են ձեր գեղեցիկ աչքերուն:

— Երբեք, երբեք, չեմ կրնար մէկ վայրկեան իսկ մոռնալ: Ահա դաւակըս, նախ իր անունը կը կրէ, եւ երկրորդ՝ ամէն գիշեր ծնրադիր, կ'աղօթէ իր նկարին առջեւ ու իմ սորվեցուցած քանի մը նախադասութիւններս կը կրկնէ:

Սիրելի մօրեղբայրս, երբ ես մեծնամ
Քեզի պէս քաջ զինուոր մը պիտի ըլլամ
Հայրենիքիս համար եւ յետոյ
Պիտի աշխատիմ
Շատ մը մօրեղբայրներու վրէժը լուծել:

Երբ լսեցի մանկան բերնէն Թռած այս խօսքերը, արցունքը աչքերուս՝ ծունեցայ ու համբուրեցի իր տղան եւ ձեռքս երկարելով, ըսի.— «Ցտեսութիւն, տիկին, կը յուսամ Թէ տարի մը վերջը նոյն տեղը կը տեսնենք իրար»: Շատ պէտք ունէի առանձնութեան ու մինչեւ որ քառորդ ժամուան ճամբաս լմնցաւ, շատ շատ մտածեցի իմ հայ քոյրերուս մասին: Արդեօք անոնք ալ կը սորվեցնե՞ն իրենց զաւակներուն ինչ որ սորվեցուցեր է հայրենասէր Ֆրանսուհին: Մենք պէտք չունի՞նք աւելի զօրաւոր հայրենասիրական ճիգերու, որպէսզի «շատ մը մօրեղբայրներու վրէժը» ապրի մեր գալիք սերունդին սրտին մէջ:

Դժբախտաբար, երբ բոլորտիքս կը նայիմ, անտարբերութիւնը կը տեսնեմ շատ մը քոյրերու դէմքին վրայ, մինչ հայ եղբայրը մեռաւ իրենց պատիւին համար:

ԼԱԼԱ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 5 փետրուար (Ցառաջ).— Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կազմակերպած էր բանախօսութիւն մը 4 փետրուար շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Հակառակ ուրբաթ օր ըլլալուն, երկսեռ բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը, լսելու համար մեր երիտասարդ բանախօսը՝ ընկ. Իշխանեան:

Բանախօսութեան նիւթն էր,— «Թուրքիա իր հողերով ու փորձերով»: Թուրքիա օրէ օր կը հետեւի մեր շարժումներուն, քայլերուն, գործերուն, պէտք է որ մենք ալ նոյն ուշադրութեամբ սերտենք ինչ որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ մէջ:

Նախագահ ընկեր Ա. Հարէլեանի բացման խօսքէն եւ կարգ մը արտասանութիւններէ վերջ խօսքը տրուեցաւ ընկեր Վ. Իշխանեանի: Բանախօսը նախ արագ պատմականը ըրաւ քէմալական Թուրքիոյ վերակազմութեան: Բնորոշեց, աշխարհագրական ամբացումէն վերջ, անոր ձեռք բերած քաղաքական չափազանց նպաստաւոր դիրքը, Թուելով անոր յաջողութիւնները: Միեւնոյն ատեն յիշեց ամէն մէկ յաջողութեան կապուած քաղաքական պայմանները, որոնք կը նըպաստէին էնկիւրիի ձգտումներուն իրականացման: Կանգ առաւ քէմալական Թուրքիոյ կնքած դաշինքներու եւ ուխտերուն վրայ ու ճշդեց Թէ անոնց ամէն մէկը ինչ կը պարգեւէր Թուրքիոյ: Ցետոյ անդրադարձաւ ներկայ քաղաքական պայմաններուն, մատնանշեց այն մեծ փոփոխումը զոր կրած է միջազգային կեանքը ու բացատրեց այդ փոփոխման մէջ Թուրքիոյ յենարաններուն յաջորդական խախտումը, միշտ ներկայացնելով դէպքեր ու փաստեր:

Ի վերջոյ եզրակացուց Թէ Քէմալի երկիրը եւս նման օսմանեան կայսրութեան, անկարող պիտի ըլլայ գերծ մնալ երկու հակադիր մեծ ույժերու բախումէն, ինչ որ արդէն իսկ սկսած է պայքարի գետինը երկարել մինչեւ Թրքական հողերը:

Այս կուռ բանախօսութիւնը որ տեւեց աւելի քան մէկ ժամ, շատ լաւ տպաւորութիւն Թողուց ներկաներուն վրայ: Մ. Տէր Պետրոսեան

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ՄԵՐ ԾԱՂԿՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿՈՒՍԷՆՎԻԼ, (Ցապաղած).— Մեր ծաղկոցն ալ ունեցաւ իր հանդէսը, 16 յունուարին, զաւակ ունեցող Թէ ոչ եկած էին տեսնելու եւ լսելու պզտիկներուն արտասանութիւնը եւ երգերը:

Վարագոյրը բացուեցաւ եւ 18 աշակերտ եւ աշակերտուհիներ բեմին վըրայ երգեցին «Մենք երաժիշտներ ենք»:

Օրուան նախագահուհին, Տիկին Ա. Ցակոբեան հանդէսը բանալով բեմ հըրաւիրեց միութեան նախագահուհին, տիկին Հ. Կիւլպօլեանը, որ երկու խօսքով բացատրեց հայերէնի ուսուցման անհրաժեշտութիւնը եւ կոչ ուղղեց բոլոր տիկիններուն որ ուժ տան միութեան: Եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ երկու ներկայացումներ, մաքուր հայերէնով:

Հազիւ երկու ամիս կայ որ դպրոցը բացուած է: Ընդամէնը 28 ժամ դաս առած են եւ քիչ չատ կարդալ գրել սորվելէ վերջ, յստակ հայերէնով ալ երգեցին եւ արտասանեցին, շնորհիւ Օր. Ա. Ներսէսեանի որ ջանք չէր խընայած հանդէսին յաջողութեան համար: Քանի մը Թրքախօս ընտանիքներ իրենց զաւակներուն հայերէն երգելը եւ արտասանելը լսելով, խորապէս յուզուած էին:

Ներկայացուեցաւ Կաղանդ Պապան որ խաղալիկներ բաժնեց բոլորին:

Հանդէսէն ամիս մը առաջ միութիւնը հրապարակ հանած էր վիճակախաղի տոմսակներ: Վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ նոյն օրը եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ ուրախ, մաղթելով աւելի մեծ յաջողութիւններ: Վիճակախաղէն չահեցան հետեւեալ Թիւերը.— 59, 273, 389, 312, 192, 57, 85, 209, 486, 97, 55, 444, 390, 78, 187, 88, 255, 157, 211, 109, 462, 376, 468, 60, 251, 23, 162, 340, 180, 452, 234, 151, 328, 20, 175, 170, 54 52, 35, 318:

Արշաւ

ԾԻԾԱՂ

ԴԱՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.— Քերականութեան դասի ժամանակ՝ ուսուցիչը կը բացատրէր կէտը, ստորակէտը, եւն.: Ուսուցիչը հարցում կ'ուղղէ Ցակոբին:

— Ի՞նչ կը դնեն գիծին ծայրը:

— Կէտ ձուկը, պարոն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ միջավայրին նըւիրուած երիտասարդաց չորս միութիւններ, օգտուելով երաժշտագէտ Պ. Արա Պարթեւեանի ներկայութենէն՝ կը խնդրեն մէկ մէկ դասախօսութիւն: Պ. Պարթեւեան համերգի պատրաստութեամբ զբաղած ըլլալով՝ կը խոստանայ միայն մէկ դասախօսութիւն չորս միութեան անունով:

Փետրուար 5ին շաբաթ երեկոյ «Պըրասըրի Շափիթր»ի ներքնասրահը լիքն էր գեղարուեստասէրներու կոկիկ բազմութեամբ, դասախօսութեան նիւթն էր՝ «Արուեստներու ծագումը եւ անոր կապը երաժշտութեան հետ»:

Դասախօսը գլխաւորաբար խօսելով ճարտարապետութեան, նկարչութեան եւ գրականութեան վրայ, բացատրեց երաժշտութեան կապը վերոյիշեալ արուեստներուն հետ: Երիտասարդ երաժշտագէտը կուրծը ձեռքին, գրատախտակին առջեւ, պարզ ու դիւրահաղորդ լեզուով խօսեցաւ երկու ժամ, մերթ ընդ մերթ օգնութեան կոչելով դաշնակը, աւելի Թափանցելի ընելու համար իր բացատրութիւնները:

*** Փետրուար ամիսը կոչուած է հայ երգի ու երաժշտութեան ամիս, մասնաւորապէս Մարսիլահայ գաղութին համար:

Փետրուար 6ին Սալ Փրաթի մէջ նուագեց դաշնակահարուհի Օր. Ճիւճեան, նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Փետրուար 13ին կիրակի, նոյն սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ Հայ Երաժշտական Միութեան համերգը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Պարթեւեանի:

Փետրուար 20ին կրկին նոյն սրահին մէջ պիտի նուագէ դաշնակահարուհի Օր. Լիտի Տէմիրճեան:

Ուրեմն Մարսիլիոյ գաղութը գեղարուեստական վայելքի ամիս մը կ'ապրի շնորհիւ Հայ Երաժշտ. Միութեան որ ծնունդ առաւ Կոմիտաս վարդապետի յոբելեանին առիթով, ապրեցաւ ութ տարի, սիրցուց հայ երգը նորահաս սերունդին, օգնեց հայ երաժշտութեան ծանօթացումին՝ հըրատարակելով վարդապետին տասնըեւ հինգ անտիպ երգերը եւ աւելին՝ հայ երաժշտութիւնը ճանչցուց օտար արուեստագէտներուն, ըսել տալով. «Հայը մեծ ազգ մըն է, երգ ու երաժշտութիւն ունի»:

Եւ այս պիտի գայ հաստատելու յառաջիկայ համերգին՝ ոչ միայն Մարսիլիոյ, այլեւ աւելի հեռուներէն Կարսանի, Լաւիոթայի, Թուլոնի գեղարուեստասէր ու հայրենասէր հայութիւնը:

Փափաքելի էր որ Հ. Ե. Միութիւնը տարեկան քանի մը հանդէսներու խանդավառութիւնը բաւարար չհամարելով, միջոցներ ստեղծէր նաեւ երաժշտական տեւական դասընթացք մը հիմնելու Մարսիլիոյ նման հոծ գաղութի մը մէջ, իբրեւ պատուար այլասերման վտանգին դէմ:

Ռեբեկա Միկտոնեան

ՈՒԹ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ (1937 ԴԵԿՏ. 25—28)

ԽՄԲ.— Այս ճիստէն վերջը, տեղի կ'ունենայ կարգ մը վկաներու հարցաքննութիւնը, իսկ դեկտեմբեր 27ին ընդհ. դատախազ Ցարութիւնեան երկար ճառ մը կը խօսի, կրկնելով արդէն ծանօթ ցնդաբանութիւնները: Այնուհետեւ վերջին խօսքը կը տրուի ամբաստանեալներուն:

Այդ մասն ալ կ'արտատպենք «Խ. Հայաստան»էն (29 դեկտ.).—

Իրենց վերջին խօսքի մէջ մեղադրեալները, բացառութեամբ մեղադրեալ Շահնազարեանից, որ իրեն տըրուած ձայնն օգտագործեց նորից փորձելով մեղմացնել իր կատարած յանցագործութիւնների ծանրութիւնը, լիովին իրենց յանցաւոր ճանաչեցին ներկայացուած բոլոր մեղադրանքների մէջ եւ դատարանից խնդրեցին խնայել իրենց կեանքը, խոստանալով յետագայ աշխատանքով քաւել ժողովրդի հանդէպ իրենց կատարած յանցագործութիւնների հսկայական մեղքերը:

Մեղադրեալ Մաղաթով ասաց.

— Մեր մեղքը այն աստիճան ծանր է ու յանցագործ, որ ես բառեր չեմ գտնում ներում խնդրելու համար: Ես միայն խնդրում եմ դատարանից հաշւի առնել այն, որ ես դեռ ընդունակ եմ աշխատելու եւ եթէ դատարանը կը խնայի իմ կեանքը, ապա ես կը կարողանամ Թերեւս օգտակար լինել խորհրդային պետութեանը:

Մեղադրեալ Քալանթարեան ասաց.

— Այս դատավարութիւնը ցոյց տըւեց, Թէ ինչպիսի խոր անդունդի մէջ է գլորուած եղել մեր հակայեղափոխական խմբակը, ձեռք մեկնելով հայ ժողովրդի ամենաոխերիմ Թշնամիներին՝ Դաշնակներին: Դատավարութիւնը միեւնոյն ժամանակ ցոյց տւեց, որ մենք չէինք կարող լիովին իրականացնել մեր Թշնամական աշխատանքը, որովհետեւ մասսաները մեր յետեւից չէին գալիս, մենք ոչ մի աջակցութիւն չէինք գտնում մասսաների մէջ: Այդ հանգամանքը, սակայն, մազաչափ անգամ չի նուազեցնում մեր պատասխանատուութիւնը յանցագործութիւնների համար, այդ Թւում նաեւ իմ, որպէս այդ հակայեղափոխական կազմակերպութեան անդամի կատարած յանցագործութիւնների համար: Ես գիտակցեցի իմ յանցանքի ամբողջ ծանրութիւնը եւ դատարանից խնդրում եմ մի բան՝ խնայել իմ կեանքը, որպէսզի իմ աշխատանքով, ինչ բնագաւառում էլ լինի այդ, ես գոնէ մասամբ կարողանամ քաւել իմ մեղքը, ժողովրդի հանդէպ կատարած յանցագործութիւնների համար:

Մեղադրեալ Մամիկոնեան ասաց.

— Ես վերջին խօսքից օգտւում եմ ոչ նրա համար, որպէսզի պաշտպանեմ ինձ, որովհետեւ մեր կազմակերպութեան, այդ Թւում նաեւ իմ, որ - պէս այդ կազմակերպութեան ղեկավարներից մէկի, կատարած յանցագործութիւնների չքման այն աստիճան մեծ է, որ նա արդարացի ցասում է առաջացնում ամբողջ ժողովրդի մէջ:

Իմ վերջին խօսքում ես ուզում եմ մէկ անգամ եւս յայտարարել, որ ինչպէս այդ արդարացի կերպով աչեց իր ճառի մէջ պետական մեղադրողը, մեր կազմակերպութեան նպատակն է եղել ոչ միայն յետ պահել հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան աճումը, այլեւ վնաս հասցնել Հայաստանի ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեանը: Ձգտելով հասնել Հայաստանում կապիտալիստական կարգերի վերականգնմանը, մենք գիտակցաբար վնասում էինք սոցիալիստական տնտեսութեան՝ առանց բացառութեան՝ բոլոր բնագաւառներում:

Այնուհետեւ մէկ անգամ եւս խոստովանելով իր յանցագործութիւնները, մեղադրեալ Մամիկոնեանը մի շարք կոնկրէտ փաստերով մերկացընում է մեղադրեալ Շահնազարեանին ու Թորոսեանին, որպէս հակայեղափոխական կազմակերպութեան ակտիւ անդամների, որոնք քիչ չեն աշխատել սոցիալիստական անասնապահութիւնը քայքայելու համար:

Մեղադրեալ Մամիկոնեան իր վերջին խօսքը աւարտում է խնդրելով դատարանից, կայացնել մեղմ դատավճիռ:

Դրանով վերջացաւ դատավարութեան հինգերորդ նիստը:

Դեկտեմբերի 28ի առաւօտեան դատավարութեան վեցերորդ նիստը բացւեց մեղադրեալ Ենգիբարեանի վերջին խօսքով:

— Պատահականօրէն չէ,— ասաց մեղադրեալ Ենգիբարեանը,— որ մենք՝ հակայեղափոխական կազմակերպութեան անդամներս այնպէս, ինչպէս եւ ժողովրդի միւս Թշնամիները՝ Ամատունին, Ակոպովը, Գուլոյեանը, Մուղդուսին եւ ուրիշները, որոնք ենթակայ են պատժի, իրենց յատուկ ուշադրութիւնը նուիրում էին գիւղատնտեսութեան բնագաւառում վնասարարութիւն կատարելուն: Գիւղատնտեսութիւնը մեր վնասարարական աշխատանքի կարեւորագոյն բնագաւառներից մէկն էր, այն բնագաւառը, որտեղ կատարւող «աշխատանքը» պէտք է կոլտնտեսային մասսաների մէջ դժգոհութիւն առաջացնէր դէպի Խորհրդային իշխանութիւնը, հող նախապատրաստէր Հայաստանը խորհրդային միութիւնից անջատելու եւ այնտեղ կապիտալիստական կարգեր հաստատելու համար:

Լիովին յանցաւոր ճանաչելով իրեն, որպէս գիւղատնտեսութեան բընագաւառում վնասարարութիւն կազմակերպողներից ու այն ղեկավարողներից մէկը, մեղադրեալ Ենգիբարեանը մեղադրեալներ՝ Շահնազարեանին ու Թորոսեանին մերկացնում է դատավարութեան ընթացքում անկեղծ չլինելու մէջ:

ԽՄԲ.— Վճիռը հրատարակած ենք արդէն,— գնդակահարութիւն բոլորին համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՐԵԳԻՐՔ Քղիի Հայր. Միութեան: Ա. 1937: Տիթրոյթ (Մ. Նահանգներ): Գինը մէկ տոլար: Պատմական տեղեկութիւններ Քղիի մասին, քարտէսով եւ զանազան լուսանկարներով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԷՋԵՐ ՀԱՑԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԴԼԽՈՒՆ

Ինչպէ՞ս չհեռանալ սակայն: Այնքան սկարացեր էի ու քայքայուեր: Պէտք էր մոռնալ, հեռանա՛լ ու մոռնալ... տէրտէրին անսիրտ աղջիկը, Մարոն: Ցետոյ, բաժնուիլը այնքան կարճ պիտի տեւէր, Ազգ. Կեդրոնական վարժարանի դասախօսութիւնները կը սկսէին Սեպտեմբեր 1ին, ու այդ Թուականին պէտք է վերադարձած ըլլայի...

Հարցումներուս Թէ երկրէն ի՞նչ նըւէր կ'ուզեն որ բերեմ, ուսուցիչներէս մին, Զէյթունցի, անԹառամ ծաղիկ փափաքեցաւ: Միւսին, Բալուցի Հըրանդին, ուխտեր էի եղ ու մեղր բերել: Իսկ այն երրորդն ալ որ Թէեւ ուսուցիչս չէր, բայց ծանօթ եւ անոնց չափ պաշտելի, լուր կը ղրկէր, որ իր սպարանքը չմոռնամ.

— «Ինծի Թող սեր բերէ որ (ե)ը (է)ի փոխեմ եւ իր սէրը երգեմ...» (Դանիէլ Վարուժան):

Ռուսական «Զարիցա»շոգենաւը մեզ Կիրասոն նետեց: Շապին Գարահիսարցի դեղագործական ուսանող մըն ալ Եւրոպայէն տուն կը դառնար: Միասին ջորիները վարձեցինք: Ցետմիջօրէ էր, երբ, երրորդ օրը Թամզարա մտանք: Բարտիներ, ուղիղ բուսած, ճամբուն երկու կողմերը, տուներուն հետ կ'երազէին: Ցորենի արտին մէջ եղէգնահասակ Հայուհի մը, որ տարազէն կը ճանչցուէր, ջրտուք կ'ընէր: Գարահիսար զառիվեր տեղ մըն էր, դէպի բերդը մագլցած: Երբ հոն մտանք, Հայեր, Հայեր, Հայեր, երկար տառատոկներով քօղուած՝ անուշ Հայուհիներ, դիմաւորեցին մեզ այնքա՛ն բազմութեամբ: Դպրոցին տարեվերջի հանդէսին կ'երԹան եղեր: Խանին մէջ եկաւ եւ զիս գտաւ դասընկերս Կեդրոնականէն, Տիրան Հիւսեանը ու խօսեցանք: Ցաջորդ կէսօրին ԱրԹավա (?) գիւղը իջանք: Հայ երիտասարդ մը քովս եկաւ, որ գեղին ուսուցիչն է եղեր: Մօտիկ հայրենակից ենք, Բինկեանցի: Ըսաւ որ հոն ամուսնացեր է: Ամուսնացեր է փըրկելու համար հայ աղջիկ մը զորԹուրք մը փախցնել կ'ուզէ եղեր: Մեր քով ճերմակ մօրուքով մարդ մը ջորեպաններուն պզտիկ սափորով Թան կը ծախէր: Ինք կ'ուզէր վաԹսուն, անոնք կուտային քառասուն փարա: Վարժապետը կանչեց զայն ու ամբողջ Թանը բոնի ինծի խմցուցին:— Դուն Հայ ես, խմէ՛, ղուրպան, կը ստիպէր ծերունին:

... Ցետոյ կ'անցնինք կարճ անտառներ: Բոժոժաւոր հօտեր: Լեռ: Քրտական ցած գիւղեր ու գոմեր: Լաճեր, ճամբուն վրայ մուրացող: Նորէն լեռ: Անտառ: Ահա հեռուն կանանչ ովասիս մը: Տիվրիկի՛: Ահա սօսետանն ու ժայռը: Խուռնավուլա: Ահա մեր գեղին առաջին ուլարածը: Ճանչցա՛ւ զիս, մանկութեան ընկե՛րս: Ահա կը վազեն, կը վազեն ընդառաջ, հօրքուր, հօրեղբայր, եղբայր, ազգական, կարօտի ու համբոյրի զեղումով:

... Եւրոպան բռնկեցաւ: Թուրքը չէր քնանար: Քանի մը սպաներ մեր գեղին բլուրներն ու լեռները չափեցին, գծեցին ու գացին: Իսկ գիւղին քէհեային քով կառավարութենէն ամիսներ առաջ ղրկուած նամակ մը կար, մեծ եւ անսովոր նամակ մը, որ պէտք է գոց մնար: Զայն բացողին պատիժը մահ էր: Գիւղը շատ կը խօսէր այդ ծալլուած գաղտնի հրէշի մասին, որ յետոյ, ծալ ծալ քակուելով, պիտի մեծնա՛ր, երկարէր, մեզ խայԹելով Թունաւորելու ու մահացնելու համար:

Օր մըն ալ երկու ժանտարմա գեղ գալով բացին այդ պահարանը, որուն մէջէն մեծ Թուղթ մը ելաւ: Ընդհանուր զօրաշարժի հրամանագիրն էր: Կոի՞ւ: Զօ՞րք: Խաղաղ գեղը իրար անցաւ: Բոլո՛րը դող ելան: Սուտ չէ՞ր, երազ չէ՞ր: Ափսո՛ս, իրաւ էր ժանտարմաները զայն ժամուն դուռը փակցուցին որ ամէն մարդ տեսնէ: Անսովոր Թուղթ: Վրան ոչ խաչ կար, ոչ Քրիստոսի պատկեր, այլ Թուրքերէն գիրեր, սուր, հրացան, Թնդանօթ ու մահիկը՝ բոլորը կարմիր...

Մեր գեղին համար զինուորութիւնը նոր էր: Հազիւ քանի մը երիտասարդներ ունէինք որոնք երեք տարուան զինուորութենէ նոր դարձած էին: Ժանտարմաները մեր արտասահմանի զինուորցուներն ալ արձանագրեցին: Ու Թելադրեցին գրել անոնց որ Թուրքիա վերադառնան փութով, զինուոր ըլլալու: Այսպէս, ըսին, անոնց Թուրքիա մուտքը պիտի արգիլուի ընդմիշտ: Զինուորցուները կապէ ճերմակ պարկերու մէջ ուտելիք եւ հագուստ լեցուցած Զարա գացին:

Քաղի ժամանակ էր: Ու ահա ան մնաց դանդաղ: Շուտով բոլորն ալ փախան ետ եկան: Զարա այնքան զօրքով լեցուած է եղեր, որ կառավարութիւնը զանոնք համրելով արձանագրելու անգամ ժամանակ չէ գտեր: Բոլոր զինուորներն ալ փախեր են օգտուելով այս վիճակէն: Անոնք սկսան գիշերը ցերեկին խառնելով քաղել եւ հունձքը տուն կրել, որովհետեւ մեր արտերէն շատերը գեղէն հեռու էին:

... Գեղին հարթ կողերուն վրայ ցորենի եւ գարիի դէզերը կը բարձրանային: Կը լծէին կալերը: Խուրձերը կը քակէին ու կ'օրնէին: Կը լծէին եզները եւ կը կամնէին: Ցորենի մեքենաներն ալ անդադար կը դառնային, յարդն ու ցորենը զատելով: Մեղը գեղը ծածկեր էր ճերմակ քօղով, ձիւնի պէս: Մանուկներն ալ դէզերն ու մալամղան կը պահէին անառակ հաւերէն, խուրձերուն գագաթէն կանչելով բարձրաձայն ու եղանակով.

—Գաբոյենց բողըտեր, բողըտեր:
—Օպեյենց բողըտեր, բողըտեր...

Գեղին ամառն էր:

Ատեն մը վերջ ձիաւոր ժանտարմաներու խումբ մը հասաւ Վէլի չավուշի հրամանին տակ ու փախստականները պահանջեց: Բոլորը յանձնուեցան խոստանալով նորէն Զարա մեկնիլ: Բացի մէկէն, Գալկոնց Ակոյէն, որ կ'ընդդիմանար երԹալ: Ակօն մեր ամէնէն կորիճ եւ քաջ երիտասարդն էր: Առասպելական ույժի տէր, գեռ պատանի, ան մինակը ծեծեց մեծ կարաւան մը որ յանդգներ էր մեր արտերը արածել ուղտերը: Ու կ'ըսէր որ եԹէ ուրիշ ճէրվաններ ալ ըլլային ... քիչ էին եկեր ՝ իրեն: Ակօն երեք տարուան զինուորութենէ վերադառնալով նոր ամուսնացած էր: Աղքատ ընտանիքի զաւակ, կ'ապրէր որսորդութեամբ: Եղնիկի պէս կը պտտէր մեր մեծ ու անառիկ Քարերը եւ կը հաւաքէր Քարի աղաւնի (վայրի): Տանը քով մեծ աղաւնետուն մը ունէր, ուր ընտանեցած Թռչունները կ'երգէին ու դաշտ կը Թռչէին արածելու: Ու նորէն բոյն կը դառնային:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(3) (Շար.)

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Տաճար անդաստանայիններու խանութներու ջերմ ազդեցութեամբ

Խ. Միութիւնը քանամեակ մը եւս տօնեց.— Տարեդարձը այն հրամանագրին օրով Լէնին կը բաժնէր Պետութիւնը, Դպրոցը եւ Եկեղեցին: Այս առթիւ կառավարական օրկանը՝ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ Օրթոտոքս եկեղեցին ոստիկանական եւ լրտեսական կազմակերպութիւն մըն էր ցարական իշխանութեան օրով: Բոլոր թերթերը կ'այպանեն Տիխոն պատրիարքը իբրեւ սեւ հարիւրակային եւ կազմակերպիչ կոտորածներու: Անոնց հրատարակութեանց համաձայն, վերջին տարուան ընթացքին ներքին գործավարութիւնը երեւան հանած է շատ մը լրտեսական եւ ահաբեկչական խումբեր, կազմակերպուած՝ օտար լրտեսական սպասարկութեանց կողմէ, աջակցութեամբ օրթոտոքս, կաթոլիկ, բողոքական եւ իսլամ կղերականներու:

Գերագոյն Խորհուրդի անդամներու ընտրութեանց առեն, կը գրէ «Փրավտա», փոփերը փորձեցին հակայեղափոխական իմաստով մը բացատրել սահմանադրութեան կարգ մը յօդուածները: Եւ կը յիշեցնէ թէ կուսակցական կազմակերպութիւնները պէտք է բացառիկ ուշադրութիւն ընծայեն հակայեղափոխական քարոզութեան եւ չմոռնան թէ «ժողովուրդի թշնամիներ սողոսկած են մինչեւ անգամ Անաստուածներու միութեան անդամներուն մէջ»:

«Իզվեստիա» կը բացատրէ կղերական ստացուածքներու ազգայնացման արդիւնքները: Ապաքինարաններ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ եւ ընկերային հիմնարկութիւններ հաստատուեցան գրաւուած վանքերու մէջ, իսկ եկեղեցիի հողերը եւ կալուածները դրուեցան գիւղական խորհուրդներու տրամադրութեան տակ:

Հակառակ հակակրօնական ճակատին վրայ շահուած յաջողութեանց, խորհրդային մամուլը կը յանձնարարէ արթուն կենալ եւ կը խոստովանի թէ «բաղմաթիւ աշխատաւորներ տակաւին չեն ազատագրուած կրօնական թմբրեղէն»: Երուսաղէմի, այս շարժման հանրածանօթ վարիչը, վերջերս ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ այս մասին:

Անաստուածներու Միութեան յառաջիկայ ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի 1938 սեպտեմբերին:

Ազգ. վիճակախաղին պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 1938ի առաջին շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր: Երեք միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 0.049.216 թիւը:

59 տոմսակներ որոնք միայն մէկ թիւով կը տարբերին շահող թիւէն, շահեցան 30.000ական ֆրանք:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 0.889.673, 0.009.573, 0.928.212, 0.724.687:

236 տոմսակներ որոնք միայն մէկ թիւով կը տարբերին, շահեցան 10.000ական ֆրանք:

Հետեւեալ վեց թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 1.495.289, 0.006.870, 0.913.528, 0.777.293, 0.594.031, 0.676.722:

354 տոմսակներ որոնք միայն մէկ թիւով կը տարբերին, շահեցան 5000ական ֆրանք:

87.824 եւ 65.644 վերջացող թիւերը շահեցան 120.000ական ֆրանք:

7144 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք:

008 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք:

275 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք:

11 վերջացող թիւերը շահեցան 1000 ֆրանք:

88 վերջացող թիւերը շահեցան 500 ֆրանք:

8 վերջացող թիւերը շահեցան 120 ֆրանք:

*** Ազգ. վիճակահանութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը որոնց համաձայն իբրեւ թէ պիտի ջնջուին մեծ պարգեւները: Ճիշդ է որ միտք կ'ուսումնասիրուին պարգեւներու բաժանման փոփոխութիւնները, բայց ոչ եւ է որոշում տրուած չէ վիճակահանութեան շարքերու մասին, բացի 1938ի Փարիզի մեծ պարգեւի շարքի կանոնագրէն, որ վաւերացուեցաւ վերջերս: Մնաց որ, եթէ նոր փոփոխութիւններ ալ տեղի ունենան յառաջիկային, մեծ պարգեւներու ջնջում պիտի չկատարուի:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱԶՈՒ ՌՕՍԻ յաջողեցաւ մրցանիշ մը շահիլ, կտրելով 2000 քիլոմեթր եւ միասին ունենալով 2000 քիլօ ծանրութեամբ բեռ: Միջին արագութիւնն էր ժամական 437 քիլոմեթր, իտալական 428ին դէմ:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ համագումարը իր երկրորդ նիստին մէջ պահանջեց օրինապէս ճանչնալ իրենց արհեստակցական միութեան իրաւունքը: Թոշակի յաւելում ալ պահանջուեցաւ, հիմ բռնելով նախապատերազմեան 2200 ֆրանքը, այսօրուան սակով 15.400 ֆրանք (Փուանքարէի սակով՝ 18.000):

ՊՈՒՔՐԷՇԻ խորհրդային դեսպանատան գործակատարին անհետացման առթիւ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս մանրակրկիտ քննութեան մը ձեռնարկեց, անհրաժեշտ հրահանգները տալով ապահովութեան տեսչութեան: Արդիւնքը պիտի հրատարակուի, երբ ստուգումները վերջանան: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալեց գործակատարին տան սպասուհին, դռնապանը եւ շարժավարը, արիւնի հետքեր գտնուած ըլլալով սանդուղին վրայ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ բաժանման խնդիրը տեղւոյն վրայ քննելու համար, նոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Լոնտոնի մէջ եւ մարտի վերջը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Երուսաղէմ: Յանձնաժողովը փաստեր պիտի հաւաքէ, անոնց համեմատ փոփոխութիւններ առաջարկելու համար բաժանման ծրագրին մէջ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ

11 փետրուար, Ուրբաթ, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ ՍԷՐՔԼԷ ՄԻԼԻԹԷՐԻ շքեղ սրահներուն մէջ, 2 AVENUE PORTALIS (Place St. Augustin:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին եւ կ'երգեն՝ Օր. Աստղիկ Աֆէլեան (հայերէն), ռուսերէն եւ եւրոպական լեզուներով՝ Շուրա Թէֆլօվա, Լեալեա Թումանօվա, Ալինա տը Սիլվա, Աշիմ խան, Իլիա Համմալ, կը պարէ Անժելինա Թէոտոր (կովկասեան պարեր): Ընտիր ճաշ: Ճոխ պիւֆէ:

Մուտք 25 ֆրանք:

Սկաուտական ցերեկոյթ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ԵՆԹԱՇՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

3 Ապրիլ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին ARTS ET METIERSի սրահին մէջ, 9 bis. Avenue d'Iéna. Փարիզ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ"Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ԳԱՐԹԻՒԵԱՆԻ

ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ-ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ MR. HENRI TASSOի

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 13 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17 ԻՆ SALLE PRATի ՄԷՋ, 150 Rue Paradis

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՕՐ. Ա. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (ՍՕՓՐԱՆՕ), ՏԻԿԻՆ Ե. ԳԱՐԹԻՒԵԱՆ (ՋՈՒԹԱԿ), Պ. Մ. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ (ՔԱՌԵԱԿ)

ԵՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 80 ՀՈԳԻՆՈՑ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Ծայտագրին մէջ պիտի երգուին եւ նուագուին հետեւեալ հեղինակներէ գործեր.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ. ՍԻՒՆԻ, Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ. Թ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ, Հ. ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ, ԱՐԱ ԳԱՐԹԻՒԵԱՆ եւայլն.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 4, 8. 12 ԵՒ 15 ՖՐ. ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՔՈՎ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «Վարդան» ենթակոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռազմիկ», «Հրայր» եւ «Ցալրօս» խումբերու ընկերները 13 փետրուար, կիրակի ժամը 3ին ընկ. Ս. Պառաւեանի բնակարանը:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Վռամեան», «Մչօ» եւ «Սէրէմճեան» խումբերու բոլոր ընկերները 12 փետրուար, շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին «Խրիմեան» սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները 11 փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ», «Իշխան» ենթակոմիտէներու եւ «Վահագն» խումբի բոլոր ընկերներու ընդհ. ժողովը, 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Ներկայ պիտի գտնուին ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

11 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՄԱՅՑԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ (մուտք՝ Rue Francois Garcin):

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ Յեղափոխութեան խմորումը եւ հետեւանքները»

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՌՒԻ Հ. Յ. Դ. «ՄՈՒՐԱՏ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

12 Փետրուար, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, ՕԹԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ»

ՐԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 10 Փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Grillon, 2 Carefour de l'Odéon, մէթրօ Օտէօն: Կը խօսի Պ. Ս ՎՐԱՑԵԱՆ: Նիւթ՝ «Հայաստանի խորհրդայնացումը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՕՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԴՊՐՈՑԻՆ

13 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին Հ. Յ. Դ. «Բարսեղ Շահպազ» ակումբին մէջ. Սէնօն:

Կը ներկայացուի՝ «ՏԷՐ ԳՈՆԵԱԿ» (զաւեշտ)

Գործ՝ Վ. Փաղտասարեանի — Երաժշտ. Ա. Մեսումենցի

Մուտք՝ 3 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

27 Փետր., կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, 26 Rue TROYON, Sèvres, Métro Pont de Sèvres:

Կը ներկայացուի «ԽԱՂԱՄՈՂԸ», (տրամ 3 արար)

Երգախառն զաւեշտներ՝ LE PARAPLUIE DE DON QUICHOTTE, LES DEUX PECHEURS, I DUE SPAZZACIMINI

Տոմսերու գինն է 10 եւ 7 ֆրանք

ՏԻՕՏԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

20 Փետրուար կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին «Սօսիէթէ Սավանթ»ի սրահին մէջ, 8 Rue Danton. Մէթրօ Odéon

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրէ «ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՏՕՆ ԺՈՒԱՆԸ» (կատակերգութիւն 4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկինններ Գայեանէ, Ս. Պաղտասարեան, Ք. Ազնաւուրեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Սերոբեան, Վ. Ալբունեան, ՀՐԱՅՐ եւ Ա. Պետրոսեան: Բեմավար՝ Վ. Ալբունեան:

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 10, 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Սամուէլ գրատան.— 51, rue Mr. le Prince, Փարիզ (5):

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

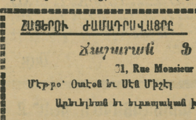

" ՇԻՐԱԿ "

Արեւելքի միակ իսկական օղին է:
Անզուգական, Անմրցելի, Անխարդախ:
Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժաբեր, պատրաստուած զուտ չամիչի հիւթով: Հայ ավանդական սեղանին զարդ.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

գործ նորոգել գիտցող հայ օրիորդ կամ կին մը Շաբաթական վճարում 250 ֆրանք: Դիմել՝ Պ. Ե. Աշճեանի 172 Fbg. St. Honoré, Թէլ. Elysée 38—25:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

31, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵԼԻՔԵՂԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ցուցուար կ'ենթակատարենք մեր նոր ապրանքներու անգլիական, ֆրանսական եւ չեխօսլովաքական բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թիւրքօֆ թաշկինակներու, դուլպաներու եւ այլն.

Ռուսաստանի ապրանքներ բացառապէս դեղչուած գիներով:

Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գրամեքենաներու, որոնց առաքումը կ'ըլլայ ուղղակի Ամերիկայէն.

Փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գիները:

Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber

Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

	Սկսանք ղրկել	
Լա Հէյ Ճէր.	Յունուար	20
Կուպէնվիլ Վ. Վ.	«	26
Քլիշի Գալ.	«	26
Արժանթէօյ Մ. Շ.	«	26
Ֆէզէն Թ. Կ.	«	27
Մարսէյլ Կ. Ճ.	«	1
Շարվիէօ Մ. Հ.	«	30
Քուրպըվուա Ե. Ո.	փետրուար	1
Փարիզ (19) Տիկ. Մ. Ի.	«	1
Անիէռ Յ. Հ.	«	1
Փարիզ (1) Ս. Տ.	«	1
Պէյրութ Լ. Վարժ.	Դեկտ.	10
Պրոն Հ. Բար.	Փետր.	1
Իսի Ս. Շիր.	«	4
Թէհրան Տիկ. Ե. Ե.	«	1
Թէհրան Կ. Կ.	«	1
Թէհրան Հ. Ն. Քհնյ.	«	1
Վենետիկ Մ. Ռ. Վրժ.	«	8
Լիվրի - Կարկան Կ. Հ.	«	8

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԹՂԹԱԿԻՑ. ԼՈՆՏՈՆ.— Ղրկել ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ, եթէ յարմար է, կամ ուրիշ մը նոյն հեղինակէն:

Յ. Ա. ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կը սպասենք շարունակութեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Մասնաճիւղին Ընդհ. Ժողովը 20 Փետր. Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, Cadet սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Անգլիերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, հայերէն լեզուի ուսուցման մասնաւոր դասեր, դիւրուսոյց եղանակ՝ մատչելի պայմաններով: Գրել ժամադրութեան համար.— Vahan Kerestedjian, 17, Rue Maitre-Albert, Paris (5).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տէր եւ Տիկին Թադւոր Լափաեան կը փնտռեն իրենց քենին եւ քոյրը՝ Անուշ Փափազեան (հօր անունը Հաճի Յակոբ), որ 1922ին Հալէպ էր: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողները եւ կամ իր հասցէն գիտցողները կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ՝ Տիկին Մաքրուհի Լափաեանի (ծնեալ Փափազեան) 13 Bld. Clair-Isnard, St. Jérôme, Marseille.

— Եէնիճէյի (Պրուսա) Եփրեմ Գաբրիէլին հարսը՝ Տիկին Եղիսաբէթ կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աբրահամ, որ տեղահանութեան միջոցին, ... տարեկան հասակին, բռնի առած են իր ձեռքէն եւ տարած Մուսուլ: Անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէն: Փոքրիկը ծանօթ էր իրենց սպասաւորին որուն անունն էր Նշան: Իր ստոյգ հասցէն տուողին 1000 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Տիկին Եղիսաբէթ Արութեանի, 17 Rue de la Quarantaine Villefranche s/Saône. Rhône, France:

Վ. ԻԶԳԱԼԱՑԵԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ

Հաշիւներու արձանագրութիւն — Տուրքերու յայտարարութիւն եւ գործերու հետապնդում:

Մեքենագրութիւն եւ բազմագրութիւն (duplicateur)

Ընդունելութեան ժամեր.— Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, Մէթրօ Cadet:

Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye - Rouve, Մէթրօ Belleville եւ Pyrénées

Հեռաձայն Mel. 50—09:

ԱՐՇԻՒ ԱԿՈՒՄԲԻՆ տեղափոխութեան պատճառաւ, իր առժամեայ հասցէն է՝ Mr. Achdjian Albert, 14 Rue Meyerbeer, Blanc Mesnil, (S. et O.):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1676 - 63
(ՆԵՐԹԵՐԹԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	100 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3652 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՂԱԳՍ «ՉԷԶՈՔՈՒԹԵԱՆ»

Կը խոստովանինք որ շատ բարդ եւ բազմակողմանի հանգամանքներ կը ներկայացնէ «Ազգային Միացեալ Ճակատ»ի կազմութիւնը :

Եւ, ամէն անգամ որ կ'արծարծենք այս հարցը, միամտութիւնը չունինք հաւատալու թէ կարելի է մէկ օրէն միւսը իրականացնել զայն, բանաձեւ մը մէջտեղ դնելով: Բազմաթիւ դժուարութիւններ կը ջլատեն շատ մը ճիգեր: Ցետոյ, հանրային մթնոլորտն ալ այնքան պղտորած է, որ մարդիկ հոգեբանական վերանորոգումի մը կը կարօտին, ըմբռնելու համար նոյնիսկ տարրական գիտելիքներ :

Բայց եւ այնպէս, մենք իրաւունք չունինք ընկրկելու կամ վհատելու որ եւ է դժուարութեան առջեւ: Սախպողական, հասունցած պահանջ է «միացեալ ճակատ»ը եւ կը թելադրէ նոյնիսկ անկարելին փորձել :

Ատոր համար է որ, մենք պարտականութիւն կը սեպենք իւրաքանչիւրին յիշեցնել իր բաժինը :

Եթէ քաղաքական կուսակցութիւնները պարտականութիւններ ունին, այդ չի նշանակեր թէ ամէն պատասխանատուութիւն եւ աշխատանք միայն անոնց վրայ կ'իյնայ :

Լաւագոյն պարագային, երբ հրաշք մը պատահի եւ բոլոր քաղաքական հոսանքները դէմ դիմաց նստին սեղանի մը շուրջը, դարձեալ չեն փարատիր մեր մտահոգութիւնները : Դաշնակցութիւնը, ամէնէն ծաւալունը եւ զօրաւորը, սերտած ըլլալով կացութեան պահանջները, միշտ ալ կը յիշեցնէ թէ «ազգովին» կը կարօտինք աւելի լայն եւ բազմակողմանի ճակատի մը :

Արդ, այս մտահոգութեանց մէջ ի՛նչ պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ այն զանգուածը որ կը կոչուի չէզոք: Անդարմանելի տագնապի՞ մը կը սպասէ ան, դիրք ճշդելու եւ գործօն դեր կատարելու համար :

Այս հարցումը ուղղած ատեն, մեր միտքէն չանցնիր կասկածի ենթարկել չէզոքներուն զգացումները: Մեզի անծանօթ չեն այդ անհաշուելի, անկշռելի բազմութեան ոչ տրամադրութիւնները, ոչ ալ կարողութիւնը :

Եւ սակայն, իրողութիւն է որ բառն իսկ, «չէզոք», տեսակ մը հոգեբանութիւն ստեղծեր է :

Շատեր «ես չէզոք եմ» ըսելով, եկած յանգած են հետեւեալ քաղաքականութեան,— բանի չխառնուիլ, գէշ մարդ չըլլալ, բոլորին ալ իրաւունք տալ եւ քաշուիլ իրենց պատեանին մէջ :

Ուրիշ ժողովուրդներ այսպէս չեն ըմբռներ չէզոքութիւնը :

Անոնց մէջ ալ մեծամասնութիւն կը կազմէ չէզոքը: Բայց, անոնց չէզոքը կուսակցական փոթորիկներէն հեռու մնալով հանդերձ, միշտ «ներկայ» է, հանրային մտահոգութեանց քննութեան ատեն: Տեսակէտներ կը յայտնէ, այս կամ այն հոսանքին կը յարի, եւ կամ հաւասարակշռութեան դեր մը կը կատարէ, համաձայն պարագաներուն :

Օտար չէզոքը ոչ միայն գործօն, բանուկ լծակ մըն է հանրային կեանքին մէջ, այլեւ մղիչ ուժ մը, որ ուղղութիւն կուտայ հանրային կարծիքին :

Մինչդեռ մեր մէջ, ըսինք արդէն, մարդիկ չէզոքութիւնը հոմանիշ կը նկատեն բացակայութեան, յաճախ ալ անտարբերութեան :

Խրելով «չքեղ մեկուսացում»ի քաղաքականութեան մէջ, մեր չէզոքները պարզապէս վիճելի կը դարձնեն իրենց գոյութիւնը, հետեւաբար եւ արժէքը :

Կացութիւնը կը պահանջէ վերագնահատել, սրբագրել նա՛եւ այս թիւրիմացութիւնը, որ թէեւ հոգեկան խաղաղութիւն կ'ընծայէ չէզոք զանգուածին, բայց լրջօրէն կը վնասէ մեր հանրային կեանքին զարգացման: Ամէն պարագայի մէջ, ամլութեան կը դատապարտէ պիտանի ազդակ մը :

Այս տեսակէտէն քիչ մը աւելի կազդուրիչ պատկեր կը ներկայացնեն անոնք որ կը կոչուին «համակիր» կամ «բոլորտիքեան»:

Ուրիշ ազգերու մէջ ալ գոյութիւն ունի այս տարրը,— բազմութիւն մը, որ խուսափելով հանդերձ կուսակցական կարգապահութենէ, իր աջակցութիւնը կ'ընծայէ այս կամ այն հոսանքին, համաձայն իր համոզումներուն :

Այս շարքին մէջ շատեր կան որ յաճախ աւելի եռանդուն աշխատանքներ կը կատարեն, քան պաշտօնապէս արձանագրուած կուսակցականներ: Եւ սակայն, չես կրնար հաստատել,— ներկա՞յ պիտի ըլլան թէ բացակայ, վճռական պահուն:

Այս խորհրդածութիւնները եւ դեռ ուրիշ նկատումներ կը յանգին մէկ եզրակացութեան,— մեր կացութիւնը պերճանք եւ քմայք չի վերցներ: Պահելով հանդերձ իր համոզումները, չէզոք զանգուածն ալ, մանաւանդ անոր կենսունակ եւ ընդունակ մասը պարտաւոր է դիրք բռնել, կատարել իր պարտականութիւնները, լեցնել պակասները :

Այս տարրական պարտականութիւնը ամէնէն առաջ կ'իյնայ երիտասարդութեան, որ դժբախտաբար ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը կազմէ չէզոք հռչակուած բազմութեան մէջ :

Եթէ ոչ օրուան հոգերը, գոնէ տասնըհինգ տարուան փորձերն ու փորձառութիւնները այլեւս թոյլ չեն տար մշտնջենաւորել ամուլ եւ անփառունակ հանդիսատեսի դիրքը :

Հարկ է ասպարէզ իջնել, խառնուիլ յորձանքին, եւ արժեցնել արդար յաւակնութիւններ:

Անհրաժեշտ է «լուծի տակ մտնել» ինքնաբերաբար, գիտակցօրէն, յանուն այս ժողովուրդի բարիքին, որ ինքնին ամէնէն ազդու կոչն է բոլորին համար :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երկու նոր զրահաւորներ պիտի շինուին

Պ. Տալատիէ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, երեսփ. ժողովի զինուորական, ծովային եւ օդանաւային յանձնախումբերու խառն նիստին ներկայանալով, բացատրութիւններ տուաւ ազգ. պաշտպանութեան վերակազմութեան մասին, համաձայն 1938 յունուար 21ի հրամանագիրներուն: Այս առթիւ բացատրեց թէ միջազգային կեանքի ներկայ հանգամանքներուն մէջ, անհրաժեշտ է որ Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան բոլոր ուժերը ներդաշնակուին եւ ամրապէս կազմակերպուին խաղաղութեան ատեն, ամբողջական պաշտպանութեան հիման վրայ: Այդպիսի մեթոտներով է որ մեծ եւ խորապէս խաղաղասէր ժողովուրդ մը պիտի կրնայ խափանել որ եւ է նախայարձակում: Ներկայ պարագաներուն մէջ վտանգաւոր պիտի ըլլար ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւն մը հաստատել, անջատ՝ միւս երեքէն: Ընդհակառակն, աւելի նպատակայարմար է սերտ եւ մնայուն գործակցութիւն մը հաստատել բոլոր ճիւղերուն միջեւ: Ցետոյ պարզելով իւրաքանչիւր նախարարութեան պարտականութիւնը, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է, այս տարուընէ իսկ, մասնաւոր աշխատանք թափել օդատորմիղի եւ նաւատորմիղի զօրացման համար: Եւ խոստովանեցաւ թէ ատենէ մը ի վեր վրդովիչ յապաղումներ կրած են նաւային եւ օդանաւային շինութիւնները :

Գալով դրամական վարկերուն, Պ. Տալատիէ հերքեց կարգ մը զրոյցներ, որոնց համաձայն նախարարութիւնը կը կարօտի քանի մը միլիառի անմիջական վարկի մը: (Լա Լիպէռթէ մէկ միլիառ ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը կը նախատեսէր նաւատորմին համար, բացառիկ վարկեր՝ օդատորմիղին համար, եւ հաւանական կը գտնէր անգլիական աջակցութիւն մը): Պ. Տալատիէի կարծիքով, ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը միլիառներու չէ որ կը կարօտի, այլ մեթոտներու: Եթէ նաւատորմը եւ օդատորմիղը տասը միլիառ իսկ ստանան վաղը, նոր շինութեանց համար, ներկայ պայմաններուն մէջ պիտի չկրնան օգտակարապէս գործածել այդ գումարը: Ամէնէն կարեւոր պահանջն է ուժ տալ արտադրութեան եւ արդէն ընդունուած է որ շեղումներ կատարուին 40 ժամուան օրէնքէն, փութացնելու համար շինութիւնները: «Ցետոյ, տարակոյս չի վերցներ որ մեր մասնագէտ ուժերը այլեւս չեն համապատասխաներ կացութեան պահանջներուն: Մեր 40.000ի չափ օդանաւային շինութեանց մասնագէտները չեն կրնար մրցիլ Իտալիոյ 90.000 եւ Գերմանիոյ 120.000 մասնագէտներուն հետ: Պարագան նոյնն է նաւատորմին մէջ: Այս կացութեան հետեւանքով, մեր նորահնար օդանաւերը, որոնց մէկ մասը կրնան հաւասարիլ օտար տիպարներու, տակաւին ծրագրային վիճակի մէջ կը մնան, իսկ երեք զրահապատ յածանաւերը, որոնց շինութեան ձեռնարկուած է արդէն, թերեւս պատրաստ պիտի ըլլան մէկ տարի յապաղումով»:

Ծովային նախարարն ալ առանձին զեկուցում տալով, յայտնեց թէ՝ նկատի առնելով արտաքին կացութիւնը եւ օտար պետութեանց նաւային ծրագիրները, բացարձակապէս անհրաժեշտ է անմիջապէս ձեռնարկել երկու նոր զրահաւորներու շինութեան, իւրաքանչիւրը 35.000 թոն տարողութեամբ: (Մասնագէտներ 13 — 14 միլիոն անգլ. ոսկի կը հաշուեն այս երկու զրահաւորներուն ծախքը): Միեւնոյն ատեն զարկ պիտի տրուի արդէն որոշուած մարտանաւերու շինութեան, օր առաջ հասցնելու համար զանոնք :

Երեք յանձնախումբերն ալ հաւանութիւն յայտնեցին կառավարութեան առաջարկներուն :

Օտար կամաւորներու խնդիրը

Չորեքշաբթի օր նոր միջադէպ մը ծագեցաւ Լոնտոնի մէջ, ոչ-միջամտութեան յանձնաժողովի գումարման առթիւ, որ տեղի պիտի ունենար այսօր, ուրբաթ: Խորհրդային դեսպանը, որ կը պահանջէ 75 առ հարիւր ետ կանչել Սպանիոյ օտար կամաւորները, այդ առաջարկը պայման չի նկատեր ճանչնալու Զոր. Ֆրանքոյի պատերազմիկի իրաւունքը: Բայց Անգլիոյ արտաքին նախարարը միջամտելով, նոր ծրագիր մը առաջարկեց, դժուարութիւնը հարթելու համար: Անգլիոյ գլխաւոր հոգն է կամաւորներու յետս կոչումը այնպէս մը դասաւորել որ, ճամբան հարթուի անգլեւիտալական բանակցութեանց վերսկսման համար: Այս մտահոգութեամբ, յաջորդ շաբթուան յետաձգուեցաւ այսօրուան ժողովը: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ Մուսոլինի հաւանութիւն յայտնած է անգլիական ծրագրին, որուն մանրամասնութիւնները գաղտնի կը համարուին առ այժմ: Ամէնէն կարեւոր յաջողութիւնը այն է որ Իտալիա այլեւս չընդդիմանար կամաւորները ետ կանչելու ծրագրին : Լոնտոնի մէջ խօսակցութիւնները կը շարունակուին իտալական դեսպանին եւ անգլիական կառավարութեան միջեւ :

Սպանիացի ազնուական մը եւ ուրիշ երեք հոգի ձերբակալուեցան

Ապահովութեան տեսչութիւնը ձերբակալեց սպանիացի ազնուական մը, մարքիզ Փորթակօ, որ ատենէ մը ի վեր կը հետապնդուէր սահմանագլուխին վրայ: Մարքիզը, որ ինքզինքը ազգական կը ցուցնէ Ալֆոնսօ թագաւորին, ամբաստանուած է իբրեւ կեղծ անցագիր գործածող եւ մաքսանենգ: Ձերբակալուեցան նաեւ ուրիշ երեք Սպանիացիներ, բոլորն ալ կուսակից Զոր. Ֆրանքոյի: Թերթերը կը գրեն թէ աւելի կարեւոր ձերբակալութեանց կը սպասուի: Մարքիզը գրեթէ ամէն օր Պիարիցէն Սպանիա կ'երթար կուգար : Ամբաստանեալներէն Ժէզու Մարթէն խոստովանեցաւ թէ յարաբերութիւն ունէր մարքիզին հետ եւ թէ մահացու մանրէներ յանձնած էր ուրիշ կալանաւորի մը, մաքրելու համար «նեղացուցիչ մարդիկ»: Մանրէները Փարիզ ղրկուեցան, քննուելու համար: Ուրեմն ամբաստանեալները ահաբեկչական գործեր կը կատարէին կամ պիտի կատարէին ֆրանսական հողի վրայ: Ձախակողմեան թերթերը կը պահանջեն անխնայ հետապնդել եւ երեւան հանել ամբողջ դաւադրութիւնը :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՈՆՑ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՀԱԶԱՐՆԵՐԸ

Ահազանգ մը՝ ֆրանսական մամուլի հրապարակէն.

— Հինգ միլիոն ֆրանք նուէրեցէք, այլապէս թերթը պիտի փակենք մարտ 6ին,— կ'ազդարարէ «Լ'Էփօք», ազգայնական օրաթերթ մը որ սկսաւ հրատարակուիլ անցեալ տարի, նախաձեռնութեամբ «Էքօ տը Փարի»էն բաժնուած քառասուն խմբագիրներու եւ աշխատակիցներու: (Տնօրէնը, Անրի Սիմօն, յանկարծամահ եղաւ անցեալ տարի) :

— Հարիւր հազար ֆրանքի պէտք ունինք մինչեւ շաբաթ չվերջացած, կ'աղաղակէ, իր կարգին, ուրիշ ազգայնական եւ թունդ հակաբոլշեւիկ օրկան մը, «Լա Լիպէռթէ»:

Այս թերթն ալ անցեալ տարի ծախու առաւ Ժաք Տորիօ, երբեմն թունդ բոլշեւիկ քարոզիչ եւ գործիչ, այժմ ամէնէն կատաղի թշնամին Մոսկուայի եւ անոր գործակալներուն :

Թերթին ընդհ. քարտուղարն է որ կ'ազդարարէ առաջին էջէն.

— «Ռուսական ոսկին միլիոններով է որ կը հոսի, սնուցանելու համար հակաֆրանսական քարոզութիւնը մեր երկրին մէջ: Տորիօ հազարաւոր Ֆրանսացիներէ խնդրեց իրենց կարողութեան համաձայն օգնել «Լա Լիպէռթէ»ի, համայնավարութեան դէմ բացուած պայքարին մէջ: Արձանագրուեցէ՛ք»:

Եւ ուրախութեամբ կ'աւետէ որ 50 հազար ֆրանք ստացած են հինգ օրուան մէջ:

Անդին, ձախակողմեան թերթերն ալ բուռն պայքարի մը ձեռնարկած են, իրենց սպառումը բազմապատկելու համար, որպէսզի չհարկադրուին 50 սանթիմի բարձրացնել գինը:

«Լը Փոփիւլէռ», ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Բարեկամներու միութիւններ» կազմած է, որոնք խումբ խումբ կը շրջին քաղաքին եւ արուարձաններու փողոցներուն մէջ, ինքնաշարժ նստած կիներով եւ աղջիկներով, եւ նոր բաժանորդներ կը ճարեն :

Երէկ թերթը կը ծանուցանէր թէ օդանաւային քարոզութիւն մըն ալ պիտի կատարուի: Մասնաւոր օդապարիկ մը կը շինուի, որ թռիչքներ պիտի կատարէ մօտերս, գաւառական շրջաններու մէջ: 1937ին ալ 10 — 12 թռիչքներ կատարուեցան, միեւնոյն առաքելութեամբ :

Համայնավար օրկանը, «Իւմանիթէ», նոյնպէս լծուած է աննախընթաց պայքարի մը: Եւ կը փորձէ ամէնէն հրապուրիչ միջոցները, յաճախորդ որսալու համար:

Այսպէս, վերջերս շռնդալից ազդերով սկսաւ թերթօնի մը հրատարակութիւնը, «Թագուհի Մարկօ», գործ ... Աղեքսանդր Տիւմայի հօր :

Իսկ երէկ նորէն ուժգին ահազանգ մը կը հնչեցնէր, յայտարարելով թէ թուղթին գինը դարձեալ պիտի բարձրանայ, շնորհիւ թուղթի ընկերութեանց չարաշահութեան: Եւ կը մեղադրէր որ կառավարութիւնը թոյլ կը շարժի .

— «Ի՞նչ կը բանի կառավարութիւնը: Մամուլին կացութիւնը կը վատթարանայ օրէ օր: Կառավարութիւնը պիտի հանդուրժէ՞ որ թուղթի թրըսթը տարապայման շահեր ընէ թերթերուն վրայ, որոնք հարկադրուած են միակ հայթայթիչի մը դիմել, ազատ ամէն մրցակցութենէ» եւայլն :

Ուշագրաւ պարագայ մը եւս,— մինչ աջակողմեան թերթերը կ'ողբան թէ ժողովրդական ճակատը կ'ուզէ խափանել, խեղդել ազատ մամուլը, ձախերն ալ իրենց սեւ օրը կուլան ...

Ի՞նչ է կարծիքդ, սիրելի ընթերցող, այս տեսարանին առջեւ:

Անոնք, աջ թէ ձախ, միլիոններու հետ կը խաղան, միշտ միջոց կը գտնեն միլիոններ ճարելու,— եւ սակայն կուլան :

Իսկ մե՞նք, մեր ողորմելի հազարներով (սպառում եւ եկամուտ) ...

Մենք շատ գոհ ենք, եթէ ամէն ամիս բաժանորդ նոր մը ճարէ, եւ իւրաքանչիւր բաժանորդ ժամանակին վճարէ :

Այս ալ մեր ... օդային քարոզութիւնը :

ՎԱՀԷ

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՏԵՂԱՓՈԽԷ ԶԻՆԱԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ

Իտալիոյ ազգ. պաշտպանութեան Գերագոյն Յանձնաժողովը առջի օր բացառիկ նիստ մը գումարելով, քննեց զինագործարաններու ապակեդրոնացման խնդիրը: Այս առթիւ առաջարկներ եղան, մեծ զինագործարանները ֆրանսական սահմանագլուխէն դէպի երկրին կեդրոնը եւ հարաւակողմը տեղափոխելու համար: Պոլծանօ ալ մասամբ սպառազինութեանց կեդրոն մըն է, բայց ապահով կը համարուի, աւստրիական սահմանին մօտ ըլլալով: Յանձնաժողովը կ'առաջարկէ շարք մը մեծ զինագործարաններ հաստատել գիւղական շրջաններու մէջ: Ասոնք պէտք չէ շատ հեռու ըլլան Հռոմէն եւ ուրիշ հարաւային մեծ քաղաքներէ, բայց բաւական հեռաւորութիւն պէտք է ունենան հիւսիսէն, որպէսզի անխոցելի դառնան պատերազմի պարագային : Իտալիոյ շատ քիչ մասերը ծովէն հեռու են աւելի քան 40 մղոն: Ամբողջ թերակղզին ենթակայ պիտի ըլլայ օդանաւային յարձակումներու համար, Միջերկրականի կողմէն :

1500 խորհրդային օդանաւեր Ծայր. Արեւելքի մէջ

Ճափոնի պատերազմական նախարարը փետրուար 8ին ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է որ Ճափոն բազմապատկէ իր սպառազինութիւնները: Այս առթիւ յիշելով մեծ պետութեանց սպառազինութիւնները, յայտարարեց թէ Ռուսաստան հզօր ուժեր ունի Ծայր. Արեւելքի մէջ եւ թէ 1500 խորհրդային օդանաւեր կը գտնուին Վլատիվոսթոք, Ճափոնէն 700 մղոն հեռու :

Նոյն ժողովին մէջ հարցումներ եղան արտաքին նախարարին, օտար պետութեանց դիրքի մասին: Նախարարը յայտարարեց.— «Ճիշդ չէ թէ Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա կ'օգնեն Չինաստանի ազգային կառավարութեան, դիմադրելու համար Ճափոնի: Եթէ զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրուի կարգ մը երկիրներէ դէպի Չինաստան, կարելի չէ պնդել թէ այդ քայլը ազգային քաղաքականութիւն մը կը կազմէ նոյն պետութեանց համար : Այս գործը աւելի շատ կը վերաբերի անհատ առեւտրականներու: Միակ բացառութիւնը կը կազմէ Խ. Միութիւնը, որ վաճառականներ չունենալով, իր աջակցութիւնը Չինաստանի՝ կրնայ համարուիլ իբրեւ ազգին քաղաքականութիւնը: Մենք այն կարծիքը չունինք թէ Մեծն Բրիտանիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա կ'օգնեն Չինաստանի: Սակայն եւ այնպէս անհրաժեշտ կը գտնենք դիւանագիտական նոր փորձեր կատարել, որպէսզի այդ պետութիւնները չբռնեն այնպիսի ընթացք մը որ կրնայ հակասել Ճափոնի նպատակներուն»:

Երեսփոխան մը դիտել տալով թէ Ճափոն արդէն իսկ 120.000.000 անգլ. ոսկի ծախսած է չինական պատերազմին համար, հարցուց որ Չինաստանի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻԾԸ ՄԻՆՉԵՒ ՐԱՖՖԻ

Րաֆֆին գնահատող, Րաֆֆին ...նծացնող բազմակերպ արտայայ-...ութիւններ կարդացինք ու լսեցինք ...ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Սակայն, ուղղութիւն մը կայ, որ ...խորհիմ թէ, անոր գաղափարնե-...ն զօրութեան տարողութիւնը նը-...յացնելու աւելի ձեռնտու է: Ճամ-...յ մը կայ, որ կը հաւատամ թէ, ա-...լի յստակ, աւելի յատկանշական ...յց կուտայ անոր մտածումներուն ...ծութիւնը, անոր կորովին խանդա-...ռութիւնը, անոր աշխատանքնե-...ն արդիւնքին ազդեցութիւնը մեր ...ոյ, սերունդին վրայ, դեռ ոչ ոք ...ցատրեց:

Չէ՞ որ մեր արդի ազգային ընդհա-...ր գործունէութեան ամէնէն կարե-ւոր բաժինը նոր սերունդի գոյութեան սպառնացող վախը դիմագրաւելու աշխատանքն է:

Արուեստը, գիտութիւնը, ճշմարիտ գրականութիւնը վեր են քաղաքական եւ կուսակցական ամէն հակամարտութենէ: Անոնք, ինչպէս բոլոր ժողովուրդներուն համար, նոյնպէս մեր ժողովուրդին զաւակներուն սեփականութիւններն են, որոնց մէջէն կ'երկարի միութեան մեծ գիծը:

Մեր գրականութեան առաջին ծանօթ գործը Աստուածաշունչի Թարգմանութիւնը եղաւ Ե. դարու սկիզբները, «թագուհի թարգմանութեանց»: Անիկա եղաւ Թագուհի՝ իբրեւ նրբութիւն, Թագուհի՝ իբրեւ ճոխութիւն, Թագուհի՝ իբրեւ գեղեցկութիւն: Անիկա եղաւ ճկունութիւն մը իր հմայիչ ելեւէջներով, յայտնութիւն մը իր ազնուական ձեւերով,

«Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»:

Առանցմէ զատ, անիկա եղաւ հզօրագոյն բանաստեղծութիւնը մեր ազատութեան եւ անկախութեան դարաւոր կամքը խորտակել ջանացող սասանեան բռնակալութեան դէմ: Անիկա եղաւ յաղթանակի չէջուած իմաստութիւնը, քաղաքական դարձուածքներով եւ մշակութային արշաւանքներով մեր գոյութեան սպառնացող բիւզանդական յարձակումներուն հանդէպ: Անիկա, մեր սրտին ... մեր ուղեղին քերթողական շունչը զօրացուց:

Ու այս ամէնէն վեր՝ անիկա, մեր ցեղադրոշմ ու հզօր կաղապարին մէջ, մեր հեթանոս հայրերու վիպերգներուն եւ դիւցազներգութիւններուն ձեւերը, ոճերը հիմ ունեցաւ, անոնց ձայներու բազմազան հարստութեան ուժին վրայ կեցած՝ անոնց մաքառումին սրաթռիչ շունչերովն ու կըչումին զգացողական չեշտերովը հըրահրեց նորահաւատ հայ ժողովուրդը:

Ե. դարուն, Աստուածաշունչի հայերէն Թարգմանութեան, եւ, անոր ընկերակից կամ յաջորդակից շատ մը միանուագ գրական մեծ գործերու վերանորոգիչ ուժին արդիւնքն էր, որ, նոյն դարու երկրորդ կիսուն, եւ ապա Վահանի դրօշին տակ հայ ժողովուրդը հերոսաբար ծառացաւ, շարունակեց իր պայքարը, մինչեւ որ զայն պսակեց խղճի ազատութեան եւ արդարութեան հիմն ունեցող Նուարսակի յաղթական դաշինքով:

Այնուհետեւ, երբ նախարարական տուներու անհաշտ մրցակցութիւններ հոգեւորական դասու ազգամերժ մոլեռանդութիւններ, իշխանական ձեռնարկներու ոչ հաստատուն ձեւեր հետզհետէ սկսան թուլցնել հայ ժողովուրդի առանձնական կեցուածքը, մեռցնել անոր մէջ դարերու գոյութեան պայքարի հնութիւնն ու հզօրութիւնը, Մամիկոնեան տունը տիրապետելու իր ուժը կը հատցնէր, Հայաստան վերստին կռուախնձոր կը դառնար Բիւզանդիոնի եւ Տիզբոնի միջեւ, յանկարծ, մեր ազգային յուսահատական վիճակը լուսաւորող, ու փրկութեան կրակոտ աւազանը հնչեցնող հանճար մը շողաց մայր հողէն, մեր գրական սրբութիւնէն:

Անիկա, ծերունի կրօնաւոր Մովսէս Խորենացին էր:

Ինչքան ալ քննեն, ինչքան ալ դատեն ու դատապարտել փորձեն, Խորենացին կը մնայ մեծ հայրենասէր մը, հսկայ մը, տոգորուած ներշնչումի եւ գործի ուժգնութեամբ:

Թերթատեցէք մեր նուիրական պատմութիւնը, հանդարտ ու խոհուն աչքերով նայեցէք անոր գունավառ էջերուն վրայ, եւ դուք պիտի համոզուիք որ, արդարեւ, Մովսէս Խորենացի, կրօնական սքեմի տակ պահուած այդ ազգային գաղափարապաշտ հանճարը եղած է ու կը մնայ մեր ազգային մշակոյթի վարպետ մը, քերթող մը՝ իր Հայոց Պատմութիւն երկհատոր գործով: Ան էր որ, հայրենիքին վերահաս վտանգը ըմբռնեց ամէնէն ուղիղ ձեւով եւ զայն դիմագրաւելու համար ի սպաս դրաւ իր փոթորկոտ տաղանդին զօրութիւնը: Ան էր որ, ընդվզեցաւ մոլեռանդ կրօնաւորներու չափազանցութիւններուն դէմ, եւ հայրենասիրութեան ու ազատութեան համար գիտակցական մահը դրուատեց ամէնէն լայն իմաստով: Ան էր որ, մեր հեթանոս մշակոյթը մատնանշեց, մեր հին հերոսներուն անունները հպարտութեամբ արտասանեց, եւ անոնց քաջութեան, զօրութեան, անոնց քաղաքական կարողութիւններու, բարոյական յատկութիւններու դիւցազնական առաքինութիւնները պատկերացնող պատմութիւնները, երգերը մասամբ երեւան բերաւ, հաստատելու թէ հայ ժողովուրդի գոյութիւնն ու մեծութիւնը միայն Գրիգոր Լուսաւորիչէն, Ե. դարէն չէ որ կը սկսի, այլ՝ ան ալ իր դէմքերովն ու նուաճումներովը այնչափ մեծ է եւ այնքան փառնջական, որքան իրենց ծնունդը առասպելներու մթութեան մէջ երկարող բոլոր հին ու հզօր ազգերը: Ան էր որ, վերջապէս, հակառակ իր ժամանակի կրօնական օրէնքներուն խստութեան՝ հեթանոս աշխարհը բացաւ, եւ Վահագներու ձայներգութեամբ ոգեւորեց հայ ժողովուրդը, ու քաղաքագէտ մարգարէի հմտութեամբ խրախուսեց իշխանութեան գլուխ անցնելու միակ ձեռնհաս Բագրատունեաց տան քաջերը.

Ընդ եղեգան փող՝ ծուխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող՝ բոց ելանէր,
Եւ ի բոցոյն պատանեկիկ վազէր,
Նա հուր հեր ունէր,
Ապա թէ բոց ունէր մօրուս,
Եւ աչկունքն էին արեգակունք:

ԿԻՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄ ՏԱՐԵԿԻՑՆԵՐՈՒՍ

Անծանօթ այլ սիրելի ընկերներ, առաջին անգամն է որ կը դիմեմ ձեզի, ձեզի իմ ուսանող եւ ուսանողուհի հայրենակիցներ, որ կը խորհրդանըշէք յոյսը եւ վստահութիւնը մեր ցեղին, դուք որ նոր սերունդն էք...

Թէեւ անծանօթ, բայց ... Հայեր էք դուք, այսինքն զաւակները միեւնոյն նախահայրերուն եւ նոյն հայրենիքին, նոյն դառն զգացումներով եւ կարօտով: Այս բաւական է ձեզ ինծի միացնելու եւ ձեր մօտ ըլլալու տպաւորութիւնը տալու ինծի: Այնքան մօտ կը զգամ ինքզինքս ձեզի որ չեմ կըրնար ծածկել յուզումս:

Նախ անդրադառնանք վայրկեան մը անցեալին ու քիչ մը տեսնենք արշալոյսը, աւելի ճիշդ՝ Ֆրանսայի հայ երիտասարդութիւնը:

Վերսայլի դաշնագրէն անմիջապէս վերջ, մինչդեռ ամբողջ աշխարհը վերակառուցման կը դիմէր, ինչ որ քանդուած էր պատերազմի փլուզումէն, հոն, հեռուն Եփրատի ափերուն եւ Արարատի ստորոտը, արիւնլուայ ու նահատակ ժողովուրդ մը, ճակատագրի դառնութիւնը կը ճաշակէր տակաւին: Հերոսական տոկունութեամբ օժտուած ժողովուրդ մը կ'իյնար զարնուած պատերազմներու ամէնէն ահաւոր կոտորածէն: Ժողովուրդ մը որ կը կորսնցնէր իր ազատութիւնը, ժողովուրդ մը որ գերութեան կ'իջնէր, ամէնէնոճրային հարուածը ստանալով: Աքսորը... անոնք, որ փախան, ինչպէս այսօր կը փախչին Սպանիացիները, անոնք որ ազատուեցան աւելի ողորմած երկինքներու տակ, զրկուած իրենց մամիկներէն անգամ, ապագային վրայ դրին իրենց յոյսը: Ուրիշներ իրենց մանկիկները սնուցին իրենց թեւերուն վրայ: Մենք ալ այսպէս հասակ նետեցինք: Այն ծաղիկը որ ծլաւ յանկարծ քանդուած դաշտի մը մէջ, պատերազմի մը կրակներէն, հայ երիտասարդութիւնն էր: Որբը՝ որ հոգերու մէջ պիտի իյնար ու պիտի պատրաստէր կըրթութիւնը, տալու համար բուրումը անմշակ մարգագետնի մը:

Այո՛, այդ է մեր նպատակը, մեծնալ եւ բարգաւաճիլ: Պիտի ճգնինք չթերանալ անոր մէջ:

Երկար ատենէ ի վեր եւ երիտասարդ տարիքի մէջ արդէն կը մաշեցնենք մեր տաբատները Ֆրանսական դպրոցի նստարաններուն վրայ: Մենք ունինք շատ մը ուսուցիչներ որ կ'առաջնորդեն մեզ մեր դժուարին ուսումին մէջ, եւ մենք երախտագէտ ենք անոնց, որովհետեւ, եթէ մենք անոնց համար օտարականներ ենք, բայց բարձր կրթութիւն մը ստանալու համար ուրիշ ոեւէ աշակերտէ պակաս չենք: Չունի՞նք մենք մեր մեծերէն բժիշկներ, փաստաբաններ, բանաստեղծներ եւ գիտութեան այս կամ այն մարզին վաստակաւոր մարդէկ: Անշուշտ, բայց մենք կանգ պիտի չառնենք հոդ: Ո՞վ չէ մտածած իր պարագային վրայ, ցանկալով իր Ֆրանսացի ընկերներուն երջանկութեան: «Ի՛նչ երջանիկ են անոնք որ ունին ամէն բան»... Ունենալու համար այս ամէնը, դպրոց, ուսուցիչ եւ քաղցր բարիքը հայրենիքին, ո՞վ պիտի չըսէր դառնութեամբ— «ո՜րքան յօժարութեամբ պիտի տայի կեանքս, ունենալու համար դպրոց մը, ուսուցիչ մը, ճշմարիտ հայրենիքի մը մէջ»... Գրեթէ ամէնքս յայտնած ենք այս բաղձանքը, արծարծելով բոցը մեր ցաւերուն:

Պատանի հայրենակիցներ, եթէ մեր հայրենիքը կրցաւ գործածել ինչ որ կը բողբոջէր իր ծոցին մէջ, կը պարտի իր հաւատարիմ զաւակներուն: Որովհետեւ մեր հայրենակիցները գըրել, կարդալ, խօսիլ եւ մտածել գիտեն, եթէ անոնք Հայոց պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը գիտեն, եթէ անոնք հայ ժողովուրդը յառաջ տարած են գիտութեան շրջանակին մէջ, այդ կը պարտին՝ անխոնջ ու հայրենիքին հաւատարիմ անհատներու, որոնք ջանք չեն խնայած տգիտութենէն ազատելու համար իրենց հայրենակիցները: Տեսէք, մեր ծընունդէն ու մանկութենէն ի վեր հայրենիքին բարիքը կը զգանք մեր մէջ: Արդ, եթէ համակարծիք էք ինծի, կ'ընդունիք որ բարիքը երախտագիտութիւն կը պարտադրէ մեզի: Եթէ չենք կրնար հանդուրժել որ մնանք ապերախտ մեր ծնողքներուն հանդէպ, ի՞նչպէս կրնանք հանդուրժելորըլլանք ապերախտ մեր հայրենիքին հանդէպ: Հայրենիքը աւելի քան մեզի համար եղած է, ցուցնենք անոր մեր երախտագիտութիւնը, արծարծելով հայրենիքին սէրը:

Կը կարծեմ, սիրելի հայրենակիցներ, կրցայ համեստօրէն բացատրել ինքզինքս: Գիտցէք մէկ բան,— պայքարիլ մինչեւ վերջը, որպէսզի հայ երիտասարդութիւնը կարենայ յարգելով հանդերձ հիւրընկալ հայրենիքը, վառ պահել իր սէրը բուն հայրենիքին հանդէպ: Հայրենիքը վեր՝ ամէն բանէ, մանաւանդ մեր հերոսական հայրենիքը:

Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ԹՐՔԱՆԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Այս խորագրին տակ, Պոլսոյ Սօն Փօսթային մէջ, Թանինի երբեմնի խըմբագրապետ Մուհիտտին Պիրկէն կը գրէ.—

Վերջերս Թուրք Հրեաներուն Թրքացումի գործին մէջ ուշացած եւ կարգ մը գործերու մէջ ալ անհոգ գտնուած ըլլալուն մասին գրութիւններ հրատարակած էի: Բողոքի այս գրութիւններս կարգ մը Հրեաներու կողմէ ալ փոխադարձ բողոքի արտայայտութեանց տեղի տուաւ: Վերջին օրերս տացած տեղեկութիւններուս համաձայն, Թուրքիոյ Հրեաներուն միջեւ Թրքացումի զօրաւոր հոսանք մը ծայր տալ սկսած է եւ նոյնիսկ շարժումի վերածուած:

Այս հոսանքը առաջ բերող Հրեաները իրենց այս շարժումը կարգ մը բանաւոր սկզբունքներու վրայ կ'ուզեն դնել: Այսպէս, անոնք կ'ըսեն.

— Թուրք պետութեան եւ Թուրք ազգին դէպի Հրեաները մերձենալը ուզել սխալ ճամբայ մըն է: Պէտք է որ մենք անոնց մօտենանք: Թուրք պետութենէն եւ Թուրք ազգէն Հրեաներուն համար իրաւունք մը պահանջել, մեր ընթանալիք ճամբուն ամէնէն սըխալն է: Ընդհակառակն, մենք, փոխարէնը ոչ մէկ իրաւունք եւ առանձնաշնորհ չպահանջելու պայմանով պիտի կատարենք այն պարտականութիւնները, զորս Թրքութեան հանդէպ կատարելու պարտաւոր կը զգանք մեզ:

Անոնք, այս կերպով մէջտեղ դըրուած սկզբունքը գործադրելու համար, օրինակ, հետեւեալ կերպով կ'ուզեն շարժիլ:

1.— Իբրեւ առաջին գործ՝ փակել իրենց դպրոցները, որոնք համայնքին կամ միութեանց կողմէ կը պահուին եւ ասոնց բոլորն ալ յանձնել կառավարութեան:

Այս շարժումին ջատագովները կ'աւելցնեն թէ, ի հարկին, կառավարութեան պիտի փոխանցուին նաեւ այս դպրոցներուն կատարուած նիւթական օժանդակութիւնները: Ասոր փոխարէն, կառավարութիւնն ալ մեր տղաքը Թուրք տղու մը պէս հասցնելու պարտականութիւնը կը ստանձնէ:

2.— Հրեաները իրենց անուններն ալ կ'ուզեն փոխել եւ կ'աւելցնեն թէ այս ալ անհրաժեշտ է եւ պիտի կատարենք: Ասոր մասին կառավարութենէն ալ օժանդակութիւն պիտի խնդրենք:

3.— Մենք երբ այս կերպով Թրքութեան հանդէպ մեր պարտականութիւնը կը կատարենք, միայն բան մը պիտի պահանջենք.— Մեր տղաքն ալ ընդունիլ մարզական եւ սկաուտական կազմակերպութեանց մէջ եւ զանոնք ցրուել Թուրք փոքրիկներու ընդհ. զանգուածին մէջ: Եթէ այսպէս կատարուի, այդ պարագային մեր տղոց ոգին ալ կատարելապէս Թրքական ոգիով պիտի ծաղկի եւ ժամանակ մը վերջ բոլոր Հրեաները Թուրք կ'ըլլան: Անոնք որ այս սկզբունքները կը ջատագովեն եւ մօտ ատենէն զանոնք հըրապարակ պիտի դնեն, կ'աւելցնեն.

— Նոյնիսկ կ'ընդունինք որ, Թուրքիա իրաւունք ունի իր ազգ. պաշտպանութեան գործին մէջ Հրեաներու հանդէպ ինչպէս այսօր, վաղն ալ վերապահութեամբ վարուելու: Ասոր համար այս կէտի վրայ ոչ մէկ պահանջ պիտի դնենք, եւ պիտի սպասենք որ գայ այն ժամանակը, ուր Թուրք ազգը համոզուի թէ Թուրք Հրեան դիտէ՝ Թուրքի մը պէս կռուիլ: Ահա այն ատեն ամէն բան ինքնիրենը կը լուծուի:

Հոս պէտք չեմ տեսներ աւելցնել թէ ինծի այս մտածումները իբր սկզբունք յայտնող Հրեայ մտաւորականները շատ գեղեցիկ եւ շատ ուղիղ ճամբու մը մէջ կ'ընթանան:

Եթէ Թուրքիոյ Հրեաները, ինչպէս կ'ըսեն, այս շարժումը այս սկզբունքով եւ այս ոգիով հրապարակ դնեն, ոչ մէկ կասկած թէ, Թուրքերու կողմէ հաճութեամբ պիտի դիմաւորուին:

Թուրք ազգը որ կը սիրէ իր գոյութիւնը, ոչ մէկ թշնամութիւն ցոյց կուտայ այն օտար տարրերուն հանդէպ որոնք կ'ուզեն հալիլ իր գոյութեանը մէջ:

Ուրեմն, գործը կը մնայ միայն այս մտաւորական Հրեաներուն — որոնք բացարձակ է թէ զօրաւոր են — շարժումի անցնելուն մէջ:

Յուսանք որ անիկա ալ չպիտի ուշանայ:

Տղոց ապագան մայրերու ձեռքն է: — Նափոլէոն:

Երբ կը կը վազէք սրամտութեան ետեւէն, տխմարութիւններ կրնաք բռնել միայն: —Մոնթէսքիէօ:

Հանրային կարծիքը աշխարհի թագուհին է, բայց ուժը աշխարհի բըռնակալը: — Փասքալ:

Մարդ իր երջանկութիւնը կը կազմէ ուրիշները երջանիկ ընելով:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԱՐԱԲԵՐԷՆ ՍՈՐՎԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

Պէյրութի Լը Ժուռ թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.—

«Վերջերս մամուլը զբաղած էր երկու կարեւոր խնդիրներով:

«Առաջինը՝ Պէյրութի երեսփոխան Պ. Վ. Աէյլէկեանի կառավարութեան մօտ կատարած դիմումն է, շեշտելով հայ փոքրիկներուն արաբերէն սորվեցնելու անհրաժեշտութիւնը այս երկրին օգտին համար: Երեսփոխանները զգացուած Պ. Աէյլէկեանի հայրենասիրական զգացումներէն՝ բուռն ծափերով ընդունած էին սոյն առաջարկը: Պ. Աէյլէկեան քաջալերուած համակրական այս ցոյցերէն՝ վարկ մը պահանջած էր արաբ ուսուցիչներ վարձելու համար եւ երեսփոխաններ երկրորդած էին իր պահանջը:

Սակայն մինչեւ այսօր, կառավարութիւնը չէ պատասխանած Պ. Աէյլէկեանի պահանջքին:

Երկրորդ հարցն է, Սուրիոյ հայ երիտասարդութեան ուսման խնդիրը, երիտասարդ Հայեր, սուրիական կառավարութենէն պահանջած էին որ ուսուցիչներ նշանակուին իրենց արաբերէն եւ արաբական գրականութիւնը ուսուցանելու համար: Այս երիտասարդ Հայերը զգացած էին թէ իրենց համար անհրաժեշտութիւն մըն էր, իրենց նոր հայրենիքին լեզուն սորվելու պարագան:

Մենք վստահ ենք թէ սուրիական կառավարութիւնը գոհացում պիտի տայ այդ պահանջին:

Որովհետեւ սուրիական կառավարութիւնը զգաց թէ՝ Սանճաքին մէջ օրինակի համար, Թուրքիան ծրագըրած է լըջօրէն Քիւրտերուն, Չէրքէզներուն, եւ նոյնիսկ Հայերուն Թուրքերէն սորվեցնել, որպէսզի այսպէսով առիթը ունենայ կարենալ յայտարարելու թէ Սանճաքի մեծամասնութիւնները Թուրքեր են: Թրքական քարոզութիւնը կը տարածուի ամէն ասպարէզի մէջ, մասնաւորապէս կրթական եւ մշակութային հողի վրայ գործելու մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուն:

Մենք արդէօք իրաւունք չունի՞նք հարցնելու կառավարութեան իր անփոյթ վերաբերումին պատճառները: Մենք կը պահանջենք որ մեր երեսփոխանները այցելեն հայկական վարժարանները, այսպէսով կրնան գէթ գաղափար մը կազմել այն ցաւալի վիճակին մասին որուն մէջ կը գտնուին ուսանողները:

1938ի ելմտացոյցին մէջ, Հայ վարժարաններու սահմանուած վարկ մը գոյութիւն չունի դեռ: Պ. Պ. երեսփոխաններ եւ Պ. Աէյլէկեան հարկ է որ խորհրդարանին մէջ շարունակեն իրենց դիմումները սոյն հարցին իրականացումը ապահովելու համար»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պուքրէշի Հայ Մշակութային հիմնարկութիւնը, որուն հիմնական նպատակն է հայ եւ ռումէն տարրերու եւ մանաւանդ մտաւորականութեանց միջեւ հոգեկան կապը ջերմ եւ ամուր պահել, շնորհաւորական գրեր ուղղած էր ներկայ կառավարութեան ակադեմական վեց անդամներուն, որոնք կորիզն իսկ կը կազմեն ներկայ դահլիճին:

Վարչապետ Պ. Օքթավիան Կոկա Հայ Մշակութային հիմնարկութեան ուղղուած հեռագրով մը իր ջերմ շընորհակալութիւնները կը յայտնէ այս առթիւ, եւ կը վստահեցնէ միեւնոյն ատեն որ բովանդակ աջակցութիւնը պիտի ընծայէ յառաջիկային Հայ Մըշակութային հիմնարկութեան:

*** Արագի մէջ կը կարդանք.—

Ազգ. Քրիստոնեայ ներկայ կառավարութիւնը, որուն գլխաւոր թիրախն է հրեայ տարրը՝ զոր կը նկատէ իր թիւով եւ գործունէութեամբ վնասակար զանգուած մը ռումէն հայրենիքին համար, բարեացակամ տրամադրուած կը թուի ըլլալ դէպի Հայ տարրը, որ, ինչպէս շեշտած ենք քանիցս, ոչ միայն իր թիւով եւ կենցաղով հոգ մը չէ երկրին համար, այլ ընդհակառակն պիտանի տարր մը, ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր:

Ստոյգ լուր ունինք միեւնոյն ատեն որ կառավարութիւնը յօժար է իր պիւտճէին մէջ վարկ մը տրամադրել

...ՐԲ ՇԷՆ ԷՐ ՄԵՐ ԲՈՅՆԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԳ

— Եկէք մեզի հետ, մենք ինչ՝ դուք ...ալ ան, ի՞նչ էք փակեր ձեր օճախներուն:

Պէտք է խոստովանիլ որ գիւղին մե...ամասնութիւնը կողմնակից էր լեռ...արձրանալու, իրենց ալ բացորոշ էր ...ալիք փորձանքը: Աստուած իր նը...աններով շատոնց իմացուցած էր ...դալիքը», բայց կարգ մը ազաներ ...ոյն յաւիտենական յանկերգով կ'օ...որէին.

— Տէօվլէթին դէմ ելլել չըլլար:

— Թող գան թալեն, նորէն կը վաս...ըկինք:

— Միշտ անօթի մնացողը թշնամին ...: «Հողի՞դ անուշ է, թէ ապրանքդ»:

Այդ քնարերը եթէ չի բաւեր, սպառ...ալիքը իր աւերիչ դերը կը կատա...էր:

— Կ'երթանք լուր կուտանք վարը, ...իւղէն դուրս ելլողը թող անգամ մըն ...չգայ: Մեզի ալ պատճառ կ'ըլլաք:

Ասոր վրայ բոլորն ալ ակամայ կը հանդարտէին: Աղջիկներէն նոյնիսկ անոնց կողմ բռնող կար:

— Վերջը մեր վրայէն Քիւրտի հոտ կուգայ: Մեր նշանածները գլուխնին պիտի ածիլեն, Քիւրտի պէս պիտի ըլլան:

Քրիստոնէի համակերպութեամբ մենք մեր թաքստոցներէն կը դիտէինք թէ ի՛նչպէս մեր տանիքներուն վրայ կը փայլատակէին Քիւրտերու զէնքերը:

Եկող վայրենիները մեզի եւ մեր «բարեկամ» աշիրէթներուն հակառակորդներ էին, Շղաղցի, Խօճուշաղցի, Շամուշաղցի աշիրէթներ էին եւ ծանր պահանջներ ունէին:

Այդ գիշեր սոսկումով կը դիտէինք երկինքը մեր քարայրներէն, դարձեալ կաս կարմիր կտրեր էր, բայց այս անգամ հարաւ-արեւելք, կարծես ահա արեւը պիտի ծագի եւ մկրատի մը կը սպասէ որ պատռէ սեւ վարագոյրը, բայց այս անգամ հիւսիսայգ ըլլալէ շատ հեռու էր եւ աստուածային հրամանով մարդակերտ նշան մըն էր որ կը տիրապետէր մեր երկնակամարին:

Ակնայ քաղաքին հրդեհի բոցերն էին որ կը լուսաւորէին մեր կոյր աչքերը: Լուրը շուտով եկեր հասեր էր մեր ապահով ծերպերը: Շատ ուշ էր, այսպէս երկնից նշանը կրկնուեցաւ երեք օր ու երեք գիշեր: Բերդախաղին մէջ միշտ պահապան հրամանատար մը կայ, մեր գիւղին մէջ մենք հրամանատար ալ չունէինք, աւելի ճիշդը ամէն տուն իր արքան ունէր եւ այդչափ...:

Պատահական գուժկան մը եկաւ գիւղ եւ Եփրատի էնդի դէմին «դէպքե՞ը պատմեց,— քաղաքներ ու գիւղեր իրենց հայ բնակիչներով հուրի ու սուրի մատնուած, անոնց արիւնը երկինք գետին կարմրցուցեր էր...

Շատ ուշ էր, իրիկուն մըն ալ, աշիրէթները խաղաղ ցոյցը փոխեցին թալանի ու գիւղը մնաց անվարտի: Երկնքի կարմիր նշանը կատարած էր իր դերը:

Լմնցած էր...:

X

Ես շատոնց «թռած» էի հեռուն, օտար երկիրներ. ու չգիտեմ թէ 1914ին ալ, համր Եհովան կարմիր նշաններով խօսեցա՞ւ մեր գիւղին հետ դարձեալ:

— Չեմ գիտեր, մայրս աղօթե՞ց, մինչեւ Կարնոյ պարիսպները, թէ ոչ անիծեց, նահանջի վերջին օղակին մէջ, ու անո՞ր համար անէծքով փըլան երկնի ու երկրի գահերը:

Իսկ Հարսիկս, հօրեղբօրս խեղճ պզտիկ հարսիկը, Տէր-Զօրի անապատներէն դէպի Հալէպ, երկնից կարմիր նշանին տակ ի՞նչ զգաց, երբ տեսաւ «ճիներու հարսնիք»ը...: Կարմիր նշանին տակ մեր գիւղը զոհ գնաց անմխարանութեան, ու մենք տարագրուած, մեր կարմիր նշաններով խօսող Աստծուն հետ բերած ենք այդ Ջոհարանը (Տապանակ ուխտի մը պէս) մեզի հետ, հիւսիսայգէն սարսափող այս օտար ափերուն...:

(Վերջ) ԽՈՍՐՈՎ ԱՐԱԾԱՆԻ

ՎՐԻՊԱԿ.— Մեր այս շարքին 1 եւ 2 թիւերուն մէջ (յունուար 6 եւ 7) ԽՈՋը պիտի ըլլայ ԽՈՋ (խոյ): Իսկ թիւ 6ին մէջ (13 յունուար) «ոչ անիսոնը օգուտ ըրաւ, ոչ ալ Աւետարանը» տողին մէջ ԱՆԻՍՈՆը պիտի ըլլայ ԱՓՍՈՆ, տեսակ մը ԻՓՆՕՍ (ափնօս, յետոյ տառերու տեղափոխութեամբ՝ ափսօն): Իփնոթիզմ,— ափսօնելով օձն ու խայթուածը՝ երկուքն ալ անվնաս կը դառնան մեր գիւղի լեզուով ու... խելքով: Ափսօնը երկու կերպ կ'ըլլայ,— «օձին վրայ կարդալով օձը կը քարանայ կը մնայ, կամ կաթին վրայ կարդալով թունաւորուածին դեղ կ'ըլլայ: «Աղ անցնելու պէս»:

** Յակոբ Պարոնեան կ'ըսէ.—

«Արդեօք ընդհանուրին շահն մասնաւորին շահուն չզոհելու սկզբամբ է, որ կիներէն ոմանք իրենց ամուսինէն զատ ուրիշ անձեր ալ սիրելու տրամադիր կը գտնուին»:

** Ըստ Սողոմոն իմաստունի՝ աւելի լաւ է խոտեղէն կերակուրը՝ սէր եղած տեղը, քան դէր զուարակը ատելութեամբ:

** Առանց պանիրի սեղանը, մէկ աչքը կոյր կնոջ կը նմանի:

իբր նպաստ Հայ թեմին, նպաստ՝ զոր կառավարութեանց օրով:

Դժբախտութիւնը այն է որ ԸԱայ Թամանահայ Միութեան կեդր. Վարչութիւնը, ԸԱայ Թեմական Խորհուրդը կազմալուծուած են այս պահուն, կարելի չէր եղած ապահովել նախկին եւ չկայ մարմին մը որ արդիւնաւորէ անհատներու եւ շրջանակներու բարեհաճ տրամադրութիւնները, մանաւանդ ներկայ բախտորոշ օրերուն:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Եգիպտոսի Թագաւորին ամուսնութեան առթիւ, «Յուսաբեր»ը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ Հայ արուեստագէտներու եւ արհեստաւորներու մասնակցութեան մասին՝ ամուսնեկան պատուէրներու պատրաստութեան մէջ.—

1.— Բիզանդ Մինասեան.— Պատրաստած է ոսկեմատեանի կողքին փորագրած է վեհապետին եւ Թագուհիին անունները, Թագերով միասին. նախապէս պատրաստած էր Թագաւորին անձնական կնիքը:

2.— Հրանդ Նէմէնիսեան, Յարութիւն Գառբնպօղոսեան եւ Արամ Ներսիսեան.— Պատրաստած են օշաքի եւ սուրճի երկու սպասներ, իրենց զոյգ գաւաթներով, ամբողջապէս ոսկի (18 քարաթ), ծաղիկներով զարդարուն եւ թանկարժէք ադամանդներով ագուցուած:

Այս գործը իշխան Մոհամմէտ Ալին նուիրած է արքայական զոյգին:

3.— Հրանդ Նէմէնիսեան.— Պատրաստած է ոսկի համրիչ մը, որուն հատիկները գեղազարդուած են թանկարժէք ադամանդներով, նուիրուած վեհապետին արքայազուն իշխանի մը կողմէ:

4.— Յարութիւն Գառբնպօղոսեան.— Պատրաստած է Եգիպտոսի Հայ համայնքներու թանկարժէք նուէրը:

5.— «Սոնիա» (Գահիրէ).— Պատրաստած է Թագուհիին զգեստներու մէկ մասը (հիւսուածք):

6.— Նոռվէեան տուն (Աղեքս.).— Պատրաստած է Թագուհիի հարսանեկան ճերմակեղէնները, նուրբ ասեղնագործութեամբ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆ, 7 փետրուար.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը կիրակի 6 փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը: Բանախօսութիւնը անցաւ շատ յաջող: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիքով», զոր ներկաները երգեցին յոտնկայս: Նախագահ ընկեր Վ. Հիւսեան ամփոփ ակնարկ մը նետեց Հայաստանի վերջին ողբերգութիւններուն վրայ:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը շատ կարճ էր, նկատի ունենալով բանախօսութեան շահեկանութիւնը: Մեներգեցին Տիկիններ Հոփփսիմէ Գրիգորեան, Շաքէ Թաշճեան եւ Պ. Բ. Կէնճոյեան: Յետոյ նախագահը ներկայացուց օրուան բանախօսը, ընկեր Վ. Իշխանեան, իբրեւ աշխատակից «Յառաջ»ի եւ այլ Դաշնակցական թերթերու եւ Թրքական բաժնի հմուտ մասնագէտ: Եւ զինքը բեմ հրաւիրեց:

Ընկեր Վ. Իշխանեան, ամբողջ երկուքուկէս ժամ ելեկտրականացուց մթնոլորտը իր կուռ ու հմտալից բանախօսութեամբ: Նիւթն էր «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք մեր հայրենիքի ապագայով»: Ներկաները հեւ ի հեւ կը հետեւէին բանախօսութեան, որ յաճախ կ'ընդմիջուէր ջերմ ծափերով:

Ընկ. բանախօսը մատնանշելէ յետոյ արտասահմանի ցիրուցան հայութեան ներքին սին վէճերն ու կուսակցական սուր պայքարները, եւ ճերմակ ջարդին գործած աւերները, անդրադարձաւ մեր հայրենիքի ներքին թէ արտաքին այն բոլոր իրադարձութիւններուն ու քաղաքական խմորումներուն, որոնք կրնան վտանգել իր գոյութիւնը: Յետոյ պարզեց մեր կուսակցութեան տեսակէտներն ու մտահոգութիւնները այդ վտանգներուն հանդէպ եւ եզրակացնելով, յանուն Դաշնակցութեան կոչ ուղղեց բոլոր կուսակցութիւններուն ու կազմակերպութիւններուն, մոռնալ սնոտի պայքարները եւ ձեռք ձեռքի տալով միասնաբար եւ ազգային միացեալ ճակատով դիմագրաւել վաղուան վտանգը:

Խանդավառ ծափերու մէջ ընկերը վերջացուց իր խօսքը որ խոր տպաւորութիւն թողուց ժողովուրդին վրայ:

Քաջալերուած այս բանախօսութեան գտած ժողովրդականութենէն եւ ժողովուրդը լուսաբանելու եւ իր պահանջին գոհացում տուած ըլլալու համար, կոմիտէն ձեռնարկած է տալու երկրորդ բանախօսութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ փետրուար 19-ին: Մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդուին մասնաւոր ազդով եւ «Յառաջ»ի մէջ:

Թղթակից

ՄԵՐ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ, (Մարսէյլ).— Ինչպէս միշտ այս տարի եւս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Ժէռոմի «Վրէժ» խումբը գիննեզան մը սարքած էր, ընկերահամակրական տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ: Հրաւիրուած էր ընտրեալ բազմութիւն մը, շաբաթ իրիկուն 5 փետրուար, Պ. Մանուկ Գասպարեանի սրահին մէջ: Ժամանակէն առաջ բոլոր ընկերները գործի վրայ էին, ամէն մէկը իր պարտականութիւնն ստանձնելով: Ներկայ էին նաեւ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն, Սէն Ժէռոմի գաղութին լաւագոյն ընտրանին: Շրջաններէն քոյր մարմիններ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, «Վարանդեան» խումբը իր կազմով, խումբ մը՝ «Զաւարեան»ի եւ քաղաքի ընկերներէն ու համակիրներէն:

Ժամը 9ուկէսին ընկեր Մ. Ասլանեան հաւաքոյթը բացուած յայտարարեց «Մշակ բանուոր»ով որ երգուեցաւ յոտնկայս, բոլոր ներկաներու մասնակցութեամբ: Ընկերը իր բացման խօսքին մէջ ի միջի այլոց ըսաւ.

— Հայոց ազատագրական պայքարին մէջ Դաշնակցութիւնը զոհաբերեց իր լաւագոյն զաւակները, յանուն հարստահարուած, դարերով կեղեքուած ու ճզմուած հայ ժողովուրդին ազատագրութեան սրբազան գործին: Դաշնակցութիւնը, զոհաբերուիլ սորվեցուց իր բոլոր տխտաններուն, ապացոյց Դաշնակցութեան հիմնադիր եւ մեծ ռահվիրայ Քր. Միքայէլեանի Վիտոշի լանջքին ջարդ ու փշուր ըլլալը, ռումբի փորձին մասնակցած ատեն: Յետոյ ընկերը յիշեց քանի մը անուններ յեղափոխութեան փայլուն փաղանգէնպատմելով անոնց մահուան պարագաները: (Սերոբ Աղբիւր, Քեռի, Սեբաստացի Մուրատ, Համազասպ եւն.):

Առաջին սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Յ. Դաւիթեան, Բ. սեղանապետ Պ. Ա. Անտոնեան: Մթնոլորտը ելեկտրականացաւ, աջէն եւ ձախէն երգ, արտասանութիւն, սրինգ ու փող: Խօսք տրուեցաւ ընկեր Յ. Պապիկեանի, որ խօսելով երեք քառորդ ժամ, թուեց կազմակերպութեան մեծ նուաճումները, օրինակ առաւ Լիբանանի ընտրութիւնները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ դերը: Ընկերը եզրակացնելով ըսաւ.— Աշխարհը հրաբուխի վրայ կանգնած է, մէկ կողմը՝ ազգայնական տարրը, իսկ միւս կողմը հակազգայնական այսինքն համայնավարութիւնը: Երկուհակոտնեայ տարրեր մէկը միւսին դէմ կը մնան կազմ ու պատրաստ ճակատելու: Խօսքը ուղղելով բոլոր ներկայ համակիրներուն ըսաւ.— Քանի որ տարիներ շարունակ դուք եղած էք ազգային առողջ ոգիով տոգորուած, միշտ եղած էք Դաշնակցութեան կողքին, քաջալերեցէք անոր ձեռնարկները եւ օգնեցէք անոր գաղափարներուն տարածման: Բաւական չէ՞ համակիրի դերին մէջ մնալը: Մտէք, կազմակերպութեան մէջ եւ օգտուեցէք կուսակցականի բոլոր առաւելութիւններէն: Ուժն է որ պիտի յաղթանակէ բոլոր խոչընդոտներուն:

Ընկերոջ խօսքերը ծափահարուեցան ջերմապէս:

Մեր փէտայիներու անունին հիւսուած երգերը ամբողջ գիշերը թնդացուցին սրահը, յաջորդաբար խօսեցան ընկերներ Պանոսեան, Թաղոյեան, Տէօքմէճեան, Պ. Յ. Պետրոսեան եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ ընկեր Զաթիկեան: Պատիւ Դաշնակցութեան որուն խօսքը կշիռ ունի, պատիւ անոր որ երգ ու գրականութիւն ունի, պատիւ հայ փէտայիներուն որոնք զարնել եւ զարնուիլ սորվեցուցին:

Ի վերջոյ ընկեր Մ. Ասլանեան խումբին կողմէ քանի մը խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն: Խնջոյքը տեւեց մինչեւ լոյս: Ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ ըստեղծուած տաքուկ մթնոլորտէն:

Քանի մը ընկերներ ուրախութիւնը շարունակեցին Լէզօլիվի մէջ, կիրակի մինչեւ երեկոյ:

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Հայ Կապոյտ Խաչի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին երեկոյթ պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Էրմիթաժի սրահին մէջ, փետրուար 5, տեւելով մինչեւ լոյս:

Ատենապետուհի Տիկին Սիրանոյշ Բաղիկեան հանդէսին բացումը կատարելով, պարզեց իրենց գործունէութիւնը: Ափ մը Հայուհիներու հետ կրցած են կանգուն պահել Կ. Խաչը յենլով միայն իրենց տքնաջան աշխատութեան եւ զոհաբերութեան վրայ: Թէեւ համեստօրէն խոստովանեցաւ թէ մեծ բան մը չէ որ ըրած են, բայց այնինչ որ կրցած են կատարել, շատ մեծ բան մըն է նկատի առնելով պարագաները եւ տիրող տնտեսական տագնապը: Այսպէս, օգնած են հիւանդանոցներու մէջ տառապող թոքախտաւոր եւ անօգնական հիւանդներու, հայ թէ օտար, եւ Սուրիոյ Սիսի 178 որբերուն: Կը յուսան աւելին ընել, եթէ քիչ մըն ալ իրենց անդամներու թիւը բարձրանայ եւ ուրիշներ ալ զօրավիգ հանդիսանան:

Իսկապէս ցաւալի է որ այսպիսի օգտակար կազմակերպութիւններու չեն աջակցիր շատ մը հայ կիներ:

Կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր, իսկ շատեր կային որ անհամբեր պարերուն կը սպասէին:

Խաչուհիները ջանք չէին խնայած ուրախ հանդէսը յաջողութեամբ պսակելու: Իսկապէս կարելի չէր առանց համակրանքի դիտել այն տիկինները որոնք թէեւ ընտանեկան հոգերով բեռնաւորուած, շատեր երկու երեք երեխայի մայր, ամէն ինչ մէկդի թողած եւ պարտականութեան մը լծուած էին:

Աղօտ լոյսի ցոլքերուն տակ Տիկին Սիրանոյշ խումբ մը փոքրիկներու երգել տուաւ «Գնա բլբուլ մեր աշխարհից»ը: Կարծես հրեշտակներու խումբ մըն էր՝ մանուկներու փոխուած, այնքան անուշ կ'երգէին:

Յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս Ազգէն Մարտիրոսեան որ Կ. Խաչի գործունէութիւնը ջատագովեց: Պարզելով հայ կնոջ զոհաբերող ոգին դարերու դէպքերուն եւ դէմքերովը, յիշեց անունները անոնց որոնք մեծ դեր կատարած են հայ երկնակամարին վրայ սկսեալ Հռիփսիմէ կոյսերէն մինչեւ Տիկին Մամիկոնեանները եւ անկէց մինչեւ մեր ազատագրական շարժումները: Ամէնէն վերջը ջերմ կոչ մը ուղղեց ներկայ հայ տիկիններուն եւ աղջիկներուն որ արժանի ժառանգորդները դառնան իրենց նախորդներուն: Այս առթիւ շնորհաւորեց խաչուհիները որ անվհատ կը տանին իրենց բեռը:

Արտասանութիւններ ըրին Օր. Եպրաքսէ Պոլոյեան, Լուսին Նազարեան: Սամուէլ Բրուտեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ցարդանք քեզ»ը, Մ. Խրալեան արտասանութիւն մը ըրաւ բոլոր նահատակներուն յիշատակին, Գեղամ Պօղոսեան պարեց կովկասեան պարեր: Մեներգեցին Օրիորդներ Հ. Քէնտիրեան եւ Տիկին Քնարիկ Արզումանեան: Ապա տեղի ունեցաւ ներկայացում մը եւ կենդանի պատկեր մը ղեկավարութեամբ Հմայ. Գասպարեանի: Եւ վերջապէս սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ լոյս: Պիւֆէն խաչուհիները վարձած էին եւ առատ կեր ու խում կար: Ապահովապէս Կ. Խաչը բաւական շահ ունեցաւ:

Սուրհանդակ

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (4 Փետրուար).

— «Հայ ազատագրական շարժման ձախողութիւնները առիթ հանդիսացած են որպէսզի մեր պահպանողական դասը ուշացած մարգարէութիւններ ընէ առանց անդրադառնալու իր պատասխանատուութեան բաժնին:

Հայաստանի նահանգներուն մէջ, Սուլթան Համիտի շրջանին երբ կը բռնադատուէր հայութիւնը գաղթելու ու կ'ենթարկուէր հալածանքներու եւ ջարդերու, Պոլսոյ եւ Իզմիրի պահպանողական տարրի հետաքրքրութիւնը քրիստոնէական խրատներէ անդին չէր անցներ:

Պահպանողական տարրը մտահոգուեցաւ միայն մեծ քաղաքներու առեւտրական շուկային վրայ դիրքեր ապահովել եւ այոր ապահովութեամբ միայն մտահոգուիլ: Երբեք չփորձեց լուրջօրէն զբաղիլ, Հայաստանի ժողովուրդին ֆիզիքական եւ քաղաքական ապահովութեան հարցերով:

Եթէ պահ մը ընդունելու ըլլանք թէ Դաշնակցութիւնը իբրեւ գործող կազմակերպութիւն իր սխալները ունեցաւ, պիտի չհանդիպինք հայ քաղաքական կեանքին մէջ մեր պահպանողականներուն կողմէ կատարուած ձեռնարկի մը, որպէսզի քննադատութեան առարկայ դարձնէր:

Անոնք մէկ նշանաբան ունեցած են, արեւելքէն կամ արեւմուտքէն հարուած մը ստանալու ատեն տեղի տալ: Դիմադրութեան կազմակերպման մասին երբեք խորհած չեն եւ ոչ ալ ուզած են մասնակցիլ ռազմական կամ քաղաքական գետնի վրայ ծրագրուած ձեռնարկներու:

Խ. Միութեան եւ թէ Թուրքիոյ միջեւ գտնուած մեր հայրենիքը ստիպուած է այդ երկու ուժերը նկատի առնել եւ իր դիրքը ճշդել դէպքերու հարկադրանքին ներքեւ:

Ջենք ուզեր քննել թէ որու կողքին ենք եւ որու դէմ: Կը փափաքինք գիտնալ թէ մեր պահպանողական դասը այսպիսի ծանրակշիռ եւ ճակատագրական հարցերու մասին ունի՞ կարծիք կամ ձեռնարկ: Ամենայն թեթեւամտութեամբ կ'ենթադրէ թէ Խ. Միութիւնը միակ ազդակն է հայ դատի լուծման մէջ եւ Հայերը իրաւունք չունին զբաղելու իրենց ճակատագրով:

Արտասահմանի մէջ գտնուած մեր պահպանողականներն ու հարուստները նկատի ունին արծարծուած հարցը իրենցմէ շատ հեռու եւ եթէ առիթներ ալ ներկայանայ, կը հետաքրքրուին միայն Թուրքիոյ մէջ իրենց ունեցած կալուածներու խնդրով:

Բարեկամ մը կը պատմէ թէ քանի մը տարիներ առաջ, Իզմիրի նախկին կուսակալ Րահմի պէյ, երբ Փարիզ կը գտնուէր, փափաք կը յայտնէ անձնական տեսակցութիւն մը ունենալ Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի հետ, որ Ազգ. Պատուիրակութեան փոխանորդող Գաղթականաց Յանձնախումբին նախագահն էր: Տեսակցութեան պահուն, Նորատունկեան էֆէնտին փոխանակ խօսելու Թուրքիոյ եւ Հայաստանի համանման շահերուն կամ երկու ժողովուրդներու փոխյարաբերութիւններու մասին, կը խնդրէ Րահմի պէյէն որպէսզի միջնորդէ Թուրք կառավարութեան մօտ, հանդստեան թոշակ մը ապահովելու իրեն:

Րահմի պէյ չափազանց դէչ տպաւորուած այս առաջարկէն, զարմանք կը յայտնէ իր մէկ հայ մտերիմին որ հայ քաղաքական դատի ղեկավարութիւնը ստանձնող անձնաւորութիւն մը ամէնէն առաջ խորհած է... իր մասին:

Այս օրինակը բնորոշ է ապացուցանելու համար թէ հայ ժողովուրդը ունեցաւ իր ազատագրութեան համար մարտնչող հայ յեղափոխական կազմակերպութիւն մը, բայց անոր պահպանողական դասակարգը չփորձեց իրեն վերապահուած դերը կատարել:

Միեւնոյն անլուրջ եւ թեթեւ վերաբերմունքը կը շարունակուի Դաշնակցութեան հասցէին երկու հակասական կարծիքներ յայտնելու որ ան «հակաթուրք» եւ «թրքասէր» է:

Այս տեսակ վերագրումներով եւ անձնական շահու հետաքրքրութեամբ պիտի բաւականանայ մեր պահպանողական տարրը, ինչքան ատեն որ Հայաստանի ժողովուրդին տեղ չի դներ ինքզինքը եւ չի հրաժարիր քաղաքականութիւն չընելու յիմարութենէն»:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ո. Միութիւնը Ապրիլ Տասնըմէկի նահատակներուն յիշատակը կը տօնէ Փարիզի մէջ Ապրիլ 24ին, կիրակի երեկոյ, Սալ Կաւօ: Առաջուընէ սոմսակներ պիտի հանուին հրապարակ, արգիլք ըլլալու համար կիրչեններու առջեւ տեսնուած խճողումին եւ կարգապահական դժուարութիւններուն:

Երեկոյթը, ինչպէս ամէն տարի, պիտի ունենայ գեղարուեստական պատշաճ եւ վայելուչ յայտագիր:

Զ. Ո. Միութիւնը նոյն օրը հրապարակ կը հանէ ԵՐԿՈՒՆՔԻ բացառիկ թիւ մը,— Միութեան այս պաշտօնաթերթը, որ վեց տարի շարունակուելէ վերջ՝ խմբագրին ստանձնած նոր աշխատանքներուն պատճառով դադրած էր առժամաբար, պիտի շարունակուի բացառիկ թիւէն վերջ, կատարելու համար իր աշխատանքը իբրեւ արտասահմանի երիտասարդական կազմակերպութեանց բեմ:

Զ. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը Ապրիլ Տասնըմէկը կը տօնէ Ապրիլ 9ին, շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետութեան սրահին մէջ:

Զոմունի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՅԱՌԱՋ »Ը

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաթքութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան:

Դիմել՝ ՏՈՔԹ. ՁԵՆՈԲ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ
15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)
Ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18: Tél. Tru. 83—87

...ՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԴԼԽՈՒՆ

Ակօն չէր ուզեր զինուոր երթալ. Ժանտարմները ամէնէն առաջ զինքը կ'ուզէին, իբրեւ մարզուած զինուոր: Ու երբ զինքը բռնած, կալերուն վրայէն կը տանէին, յանկարծ, դիւթուած սարերուն վայրի հրապոյրէն, մէկ ցնցումով զինք բռնող ժանտարմները կը փռէ գետին ու կը թռչի: Քա՛ր: Ան մնաց հոն, օրերով, ու դուրս ելլալ ժանտարմներով պաշարուած սարէն, քարայրի մը մէջ, զոր յետոյ իր անունով, Ակոյին մաղարան մկրտեցին գեղացիները: Ո՞վ կրնար հոն երթալ բռնել զինքը: Ժանտարմները անոր կինը ուզեցին, չարչարելու համար, փախցուցինք: Ծարահատ, տանը դուռը չոր խոտ լեցուցին, ու կ'ուզէին վառել, եթէ չյանձնուէր: Տէրտէրն ու քոյրը պաղատելով բերին յանձնեցին զինքը: Գնաց, եւ ա՛լ ետ չեկաւ:

Մեր տղոց փախուստը կրկնուեցաւ: Հակառակ գործողութիւնը նմանապէս: Վարժուեր էինք ատոտուն արթննալով գեղը ժանտարմներէ պաշարուած տեսնել: Անոնք մարդ դուրս չէին ձգեր: Ու տուները խուզարկելով զինուոր կը փնտռէին: Այս փնտռտուքները երթալով կը խստանային: Անոր համար ալ մեր զինուորները գեղէն դուրս, լեռներու եւ քարայրներու մէջ կը պահուէին, իրենց ներկայութիւնը նոյնիսկ ազգական ու դրացիէ գաղտնի պահելով:

Աշնան հարկահաւաք Շէվքէթ գեղ եկաւ: Ան չափազանց խիստ ու չնական էր այս անգամ, սահմանադրութենէն առջի տարիներուն պէս: Այդ սարուանէն զատ, ամենահին տուրքի մնացորդներն ալ ամբողջովին գանձեց: Լսելով որ ես գեղն եմ, պապերէս մնացած հաշիւ մը հանելով պահանջեց: Ես մերժեցի տալ, քանի որ մեր արտերն ու տունը հօրեղբայրներս կը շահագործէին ձրի: Շէվքէթ կը սպառնար զիս բանտարկել: Գեղին մեծերն ալ ինծի խորհուրդ տուին լեզուս կարճեցնել ու վճարել: Շաբաթ մը մնաց ան: Կերաւ, խմեց, հայհոյեց, փակեղեթը դրամ լեցնելով մեկնեցաւ: Զի հեծած ատեն գեղին մեծերուն ըսած էր.

— Ես այս գեղին տեղը մոխիր պիտի ցանեմ:

Կ'ուզէի վերադառնալ: Գրաստները կառավարութիւնը գրաւած էր: Ճամբաները անապահով էին: Մանաւանդ Սեւ ծովէն շոգենաւ չէր բաներ: Գեղացիներն ալ, որոնց մօտ հիւր էի, կը սիրէին զիս, ու խորհուրդ տուին բապասել մինչեւ որ աշխարհը խաղաղի: Առանց ատոր ալ, սէր մը, այնքան քնքո՛յշ, կը գամէր զիս տեղս: Խարտեաշ էր Մարան ու կապուտաչուի: Որ ձիւնածաղկի պէս ճերմակ ու մաքուր, փթթեցաւ հոգիիս մէջ: Խարտեաշ, հասուն արտի մը քիստերուն նման: Ու մատակ ուլի պէս ճկուն ու բարակ: Մարա՛ն: Գեղին մէջ մէկհատիկ էր ան: Կը մեղքնա՛ր որ կը տառապիմ իրմով: Ու կը ժպտէր ու կ'ըսէր. «Դաշտ կ'երթամ վաղը հերկելու, հոն եկուր: Այծերուն քով կ'երթամ, դոմ եկուր: Քաղհանքի կ'երթամ, արտ եկուր: Ջուրի կուզամ, տունն եղիր»: Ոտքերս չէին բաժնուեր իրմէն, եւ կ'երթային հոն, ուր ինքն էր:

... Գարո՛ւն հեռակայ, ի՞նչ ըրիր սէրերս: Հառաչներս, հովե՛ր, ի՞նչ ըրիք: Թուխե՛ր, գաղտնիքս ո՞ւր թողուցիք: Բարտինե՛ր գետափի, դուք յիշատակս ի՞նչ ըրիք, ի՞նչ ըրիք:

×

Երբեմն Տիվրիկ կ'երթայի, տեսնելու հոն ամուսնացած քոյրս եւ կեդրոնականցի ընկերներս: Արսէն Սուքիասեանը, որ ինծի պէս չէր կրցեր վերադառնալ Պոլիս: Ան կեդրոնականի վերջինթեր կարգը լրացուցած էր: Աշնան օր մը Արսէնի տունն էի, երբ ան շուկայէն վերադարձաւ, տրտում եւ տժգոյն: Ու իր խօսքն եղաւ, մօրը ուղղելով.

— Մայրի՛կ, ա՛խ, մայրի՛կ, մենք ինչո՞ւ Ամերիկա չգացինք ու երկիր եկանք: Թուրքերը մեզ պիտի ջարդեն:

Ու սկսաւ հեծկլտալ: Ու յայտնեց թէ Թուրքիա պատերազմ հռչակած է Ռուսիոյ դէմ: Այդ տարին Տիվրիկի ազգ. դպրոցին (7 մեծ կարգերով) տեսուչ եղաւ ան: Կ'ուզէր որ ես ալ ֆրանսերէնի դասերը ստանձնեմ: Մերժեցի: Ժամանակները դէշ էին, պէտք չէր երեւալ: Կասկածաւոր էի, եւ իրաւամբ: Մեր գեղը եկող գացող Վէլի չաւուշ օր մը կառավարչատան ճամբուն վրայ զիս քովի ընկերոջ՝ Սիւլէյման չավուշի ներկայացուց, ըսելով.— «Երուանդ պու տըր:» Եր կար չսպասեցին: Տիվրիկի աղաներէն Համբարձում Պոլոյեան եւ Խարբերդցի Սիմոն աղա, որոնք Թուրքին հետ հայ գիւղացիին արիւնը կը ծծէին, թշնամի էին իմ գերդաստանիս: Սիմոն աղան կառավարութեան խորհրդատուն էր, պոչը: Ամէնէն ազդեցիկ մարդը Տիվրիկի մէջ, որմէ գայմագամները կ'ակնածէին: Իր եւ մեր տան միջեւ արեան վրէժ կար: Արիւնը միայն արիւնով կը մաքրուի... Ան իմ ուսումնական հօրեղբօրս, մեր շրջանին մէջ հանրածանօթ Դաւիթ պատուելիին մահուան պատճառ եղած էր: Հօրեղբայրս մեր մեծ նահապետական տունին վրայ, որ քառասունըհինգ հոգիէ կը բաղկանար, կը գուրգուրար: Կ'ուզէր պահել տան մեծութիւնն ու միութիւնը: Ու սովի տարիներուն անհնարին ճիգեր կ'ընէր այդքան հոգիի հաց հայթայթելու համար: Ան Սիմոն էֆէնտիէն քանի մը ոսկի փոխ առած էր, ու յետոյ անկէ գաղտնի, Քիւրտ վէքէտի մը առաջնորդութեամբ ռուսական սահման մեկնած էր ուրիշ 15 Հայերու հետ, Ամերիկա անցնելու համար: Ձեզի համար, հոգեհատորներս, ձեզի համար, ըսաւ ան մեկնած ատեն տնեցիներուն, լալով: Եթէ հոգիս ողջ տեղ հասնիմ... Ու գրկեց պզտիկ եղբայրը ու կուրծքին սեղմեց: (1906):

Սիմոն աղան կ'իմանայ: Կը բարկանայ որ հօրեղբայրս ոչ անսասուն մը տալով պարտքը կը հատուցանէ, ոչ ալ իրմէ հրաման կ'առնէ մեկնելու համար: Հեռագրով կը մատնէ զանոնք: Եւ Էրզրումի սահմանին վրայ հօկողութիւնը խստացուցած ըլլալով կը բռնեն: Եւ ոտքերը եւ ձեռքերը շղթայակապ եւ վիզէն նալէ (ծանր երկաթ) կախած, բանտէ բանտ, ձիւն ու բուքին, ոտքով, ետ բերին հօրեղբայրս կիսամեռ: Հօրեղբայրս եւ Տիվրիկցի երիտասարդ մը հիւանդ տեղ հասան ու մեռան: Անոր մահով մեր տունը փլաւ ու հինգ տունի բաժնուեցաւ: Ինչքան խելահաս եղայ, նոյնքան մէջս մեծցաւ հօրեղբօրս կսկիծը: Կ'ուզէի պատժել դաւաճանը: Իսկ պատեհը կը հասնէր զիս...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(4) (Շար.)

վճարելիք հատուցումները պիտի բաւե՞ն գոցելու այս գումարը, թէ կարգ մը երաշխիքներ եւ մենաշնորհներ պիտի պահանջուին: Արտաքին նախարարը պատասխանեց,— «Չենք գիտեր ո՛ր աստիճան պիտի կրնանք ստանալ յաղթութեան պտուղները: Այս խնդիրը պիտի քննուի Չինաստանի հետ, բայց աներորդ է ըսել թէ լիակատար փոխարինութիւն պիտի ստանանք մեր ճիգերուն համար, բացի սովորական հատուցումներէն»:

Ի՞նչ եղած է խորհրդային գործակատարը

Ռումանական կառավարութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, լուծելու համար խորհրդային դեսպանատան գործակատարին անհետացման խնդիրը:

Գործակատարը, Պ. Բուտէնկօ, վերջին անգամ տեսնուած էր կիրակի գիշեր ժամը 8ին, իր շարժավարին կողմէ որ դեսպանատունէն իր բնակարանը փոխադրած էր զինքը: Շարժավարը կ'ըսէ թէ մեկնելէ առաջ տեսաւ որ գործակատարը կը բանայ տունին դուռը: Իսկ տանտիրուհին կ'ըսէ թէ մինչեւ ժամը 9 սպասեց, եւ երբ չեկաւ, գնաց քնացաւ: Յաջորդ առտուն դիտեց որ մարդ պառկած չէ գործակատարին անկողնին մէջ:

Կիրակի իրիկուն դեսպանատունէն մեկնելէ առաջ գործակատարը իր պաշտօնակիցներուն ըսած էր թէ տուն կ'երթայ, կարդալու համար: Միասին առած էր խոշոր հատոր մը՝ Լէնինի գործերէն: Այս գիրքն ալ անհետացած է տունէն: Շարժավարը ինքն ալ խորհրդային քաղաքացի մըն է, եւ դեսպանատան մէջ կը ծառայէ սկիզբէն ի վեր: Գործակատարը հանրածանօթ հեղինակ մը եւ գրական քննադատ մըն է եւ դիւանագիտական ասպարէզը մտաւ 1935ին: Առաջին անգամ Պուքրէշ գնաց երկու ամիս առաջ: Երբ դեսպանը ետ կանչուեցաւ, Բուտէնկօ նշանակուեցաւ գործակատար: Խորհրդային դեսպանատունը կը հերքէ այն զրոյցը թէ գործակատարը կապ ունէր Թրոցքիականներու հետ:

Վերջին լուրերու համաձայն, շարժավարը հակասական յայտարարութիւններ ըրած է, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ դեղով մը թմրեցուցած էին զինքը: Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ խորհրդային նաւ մը խարիսխ ձգած էր Քոնսթանցայի առջեւ, շաբթուան սկիզբը. բայց անհետաւ չաբաթ օր: Գերմանական թերթերը կը կարծեն թէ գործակատարը առեւանգուած է խորհրդային գործակալներու կողմէ, ինչպէս եղան ռուս զօրավարներ Կուտէպով եւ Միլլէր: Ուրիշներ ալ կապ մը կը տեսնեն այս անհետացման եւ Սոֆիայի մէջ կատարուած մահափորձին միջեւ, որուն զոհ գացին հակաբոլշեւիկ թերթի մը մէկ խմբագիրը եւ խմբագրապետին կինը:

Ճափոն կը պահէ իր գաղտնիքները

Ճափոնական կառավարութիւնը պատրաստած է իր պատասխանը, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի կողմէ ուղղուած ծանուցագիրներուն, որոնք լուսաբանութիւններ կը խնդրէին Ճափոնի նաւային շինութեանց մասին: Երեք պետութիւնները մասնաւորապէս կ'ուզէին իմանալ թէ ճի՞շդ է որ Ճափոն 35.000 թոնէն աւելի մեծ զրահաւորներ կը շինէ:

Ճափոն բանաւոր չգտնելով այս հարցումը, կը մերժէ պատասխանել անոր: Պատասխան - ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ փոփոխութիւն կատարուած չէ Ճափոնի նաւային ծրագրին մէջ, որ կը ձգտի անկախ դարձնել ճափոնական տորմիղը, համաձայն ազգ. պաշտպանութեան պահանջներուն: Ծանուցագիրը կ'աւելցնէ թէ Ճափոնի նաւային շինութեան ծրագիրը ոչ սպառնական հանգամանք ունի, ոչ ալ յարձակողական:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ամուսնութեան մասին նախատեսուած դժուարութիւնները պիտի լուծուին փոխադարձ համաձայնութեամբ: Թագաւորը պիտի մնայ իսլամ, թագուհին՝ կաթոլիկ, համաձայն վերջին լուրերու: Սահմանադրութիւնը միայն քաղաքային ամուսնութիւն կը տրամադրէ արքայական տան համար, իսկ կրօնականը կախում ունի երկու կողմերու համաձայնութենէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԹՈՒՆՈՒԶ երթեւեկող ջրօդանաւը թումբի մը զարնուելով, բռնկեցաւ առջի օր: Ուղեւորներէն ութը մեռան, վեցը փրկուեցան:

6238 ՀՈԳԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ ԵՆ Խ. Միութեան մէջ, 1938 մայիսէն ի վեր, համաձայն Մոսկուայի ընդհ. դատախազութեան մէկ տեղեկագրին:

ՄԻԼԱՆԻ «Լիրիկա» թատրոնը, որ վերջերս վերանորոգուած էր ամբողջովին, մոխիր դարձաւ առջի օր:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ բեւեռի չորս ռուս գիտնականներուն անթելը 24 ժամ լռելէ վերջ, վերսկսաւ բանիլ: Օգնութեան աշխատանքները յառաջ կը տարուին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը որոշեց 100.000.000 տոլար ծախսել այս տարի, նոր մարտանաւերու շինութեան համար:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ պիտի սկսի մարտ 26էն 27ի գիշերը:

ԵՐԿՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ եւ գիւղացի մը սպաննուեցան Եսթոնիոյ սահմանագլուխին վրայ, խորհրդային զինուորներու կողմէ:

ՎԱՅՏՄԱՆ ՄԸՆ ԱԼ Պելժիոյ մէջ բռնուեցաւ: Կը կոչուի Պոլ: Արդէն խոստովանած է թէ երեք կիներ խեղդած էր մետաքսէ գուլպաներ փաթթելով անոնց վիզին: Կը կարծուի թէ չորրորդ զոհ մըն ալ կայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ այցելութիւնը Փարիզ՝ յառաջիկայ յունիսին, մեծ ուրախութիւն պատճառեց Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ: 1914էն ի վեր առաջին անգամ է որ Անգլիոյ թագաւորն ու թագուհին Փարիզ կուգան: Էտուըրտ Է. այցելեց 1903ին եւ 1905ին, իսկ Ճորճ Ե. եւ Մէրի թագուհին 1914ին, պատերազմէն քանի մը ամիս առաջ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Մասնաճիւղին Ընդհ. Ժողովը 20 Փետր. կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, Cadet սրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի Մասնաճիւղի Ընդհ. Ժողովը, 12 Փետր. Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 8 Ռիւ Պօսիւէ, Փարիզ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Զ. Ռ. Մ. Մարզականի Ընդհ. Ժողովը 15 Փետրուար, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» ակումբին մէջ: Կը հրաւիրուին նաեւ անոնք որ Միութեանս օգտակար եղած են, նիւթապէս եւ բարոյապէս: Օրակարգ՝ բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
Le Gérant : H. STEPHAN
17. Rue Damesme — PARIS (13)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը ուրախ է ծանուցանելու, որ քաղաքիս բուն կեդրոնը, 57, Րիւ Թափի Վէր (57, Rue Tapis-Vert) Ա. յարկի վրայ յարկաբաժին մը գտնելով Առաջնորդարանի եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան գրասենեակները փոխադրած է սոյն վայրը:

Ժողովուրդին ամէն տեսակէտներով դիւրութիւն տալու նպատակով գրասենեակը բաց պիտի ըլլայ՝ ամէն օր կէսօրէ առաջ ժամը 9-12, ամէն կէսօրէ վերջ 2-6:

Առաջնորդական Փոխանորդ Հայրը եւս ամէն օր կէսօրէ առաջ ներկայ պիտի ըլլայ Առաջնորդարանը:

Ուստի առ ի գիտութիւն կը յայտնենք բոլորին, որ այսուհետեւ Առաջնորդարանի հետ ունեցած գործի համար պէտք է դիմել վերոյիշեալ հասցէին:

Կեդր. Վարչութիւն
Մարսէյլ, 10 Փետր. 1938

Յ. Գ.— Դրամական առաքումները պէտք է կատարուին Վարչութեան գանձապահին Mr. P. Tchildjianի անունով, միեւնոյն հասցէով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ - ՊԱՏԱՐԱԳ

Այրի տիկին Փայլածու Թեւանեան, եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Թեւանեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ 13 փետրուար, կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, Rue Jean Goujon, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ պատարագ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՆԴԷՍ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ

Կազմակերպուած Իսի - լէ - Մուլինոյի Ֆր. Կ. Խաչի Մասնաճիւղի կողմէ, 20 Փետր., կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Խրիմեան» դպրոցի սրահին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՄՈՒՏՔ՝ 7 ՖՐ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Զարդարեան» գրադարանի Վարչութիւնը, հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Պ. Յակոբ Գափուսուզեանի եւ Նազար Ուզունեանի, գրադարանիս նուիրած գրքերուն համար:

Գրադարանը ընթերցասէր հասարակութեան կը տրամադրէ իր գիրքերը, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 8—10, Cour Lafayette, 181:

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ"Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

13 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17ԻՆ SALLE PRATԻ ՄԷՋ, 150 Rue Paradis

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «Վարդան» ենթակոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռազմիկ», «Հրայր» եւ «Տալուոր» խումբերու ընկերները 13 փետրուար, կիրակի ժամը 3ին ընկ. Ս. Պառաւեանի բնակարանը:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Վռամեան», «Մջօ» եւ «Սէրէնկիւլեան» խումբերու բոլոր ընկերները 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին «Խրիմեան» սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները 11 փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ:

Գաւառ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՑՏՈՅԻ «Վռամեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 7,30ին սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ», «Իշխան» ենթակոմիտէներու եւ «Վահագն» խումբի բոլոր ընկերներու ընդհ. Ժողովը, 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Ներկայ պիտի գտնուին ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ: Կարեւոր օրակարգ:

«Վռամեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը 12 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Կը դասախօսէ ԸՆԿ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ, Նիւթ՝ Ֆրանսական սահմանադրութիւնը:

ԿԱՐՏԱՆԻ «Նիկոլ Դուման» խումբի ժողովը 12 փետր., Շաբաթ կէսօրէ վերջ 5ին «Դաշնակցութեան Տան» մէջ: Ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

11 Փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՄԱՑԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ (Մուտք՝ Rue Francois Garcin):

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ Յեղափոխութեան խմորումը եւ հետեւանքները»

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ Հ. Յ. Դ. «ՄՈՒՐԱՏ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

12 Փետրուար, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, ՕԹԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ»

Այց Ընկ. Յովհաննէս Ակինեանի գերեզմանին

Ընկեր Յ. Ակինեանի մահուան 4րդ. տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպուի այց իր գերեզմանին, կիրակի, 13 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Կը խնդրուի ընկերներէ եւ բարեկամներէ որոշեալ ժամուն ներկայ գտնուիլ Porte de la Villetteի մէթրոյի մուտքին կամ Pantinի բեզմանատան գլխաւոր մուտքին մօտ:

Գերեզմանին հասցէն է՝ 108 division, թիւ 9:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԴՊՐՈՑԻՆ

13 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին Հ. Յ. Դ. «Բարսեղ Շահպազ» ակումբին մէջ, Սընօն:

կը ներկայացուի՝ «ՏԷՐ ԳՈՆԵԱԿ» (զաւեշտ)

Գործ՝ Վ. Փաղտասարեանի — Եմժշտ. Ա. Մեսումենցի

Մուտք՝ 3 ֆրանք

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ-ԲԱՇԱՆԻ Մասնաճիւղը կը տօնէ «Կարմիր Խաչի Օր»ը Մարտ 6ին: Նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՐ ՏԻՒ ՆՈՐ)

Tél. Trudaine 42—69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14 - 20:

Առաւօտները ժամադրութեամբ:

ԿՈՒՋՈՒԻ գործ նորոգել գիտցող հայ օրիորդ կամ կին Շաբաթական վճարում 250 ֆրանք: Դիմել՝ Ա. Աշճեանի 172 Fbg. St- Hono-é. Թէլ. Elysée 38—25:

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է գինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ֆրանսական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու համար 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու էնցէֆրիգաթըր գործիքներ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Պետրոս Բագդասեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine):

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

31, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՐԱՖՖԻ

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը

Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadetet le Peletier

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու ճարուստ ճաշացուցակ մը, անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն, պղսական օղի՝ եւ ճաշակելի ճաշարանատիրոջ անվիճելի փորձառութեամբ: Ամէն տեսակ ճաւաքոյթներու ճամար կը տրամադրուի սրաճ անճամեմատ մատչելի գիներով:

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD	**ORIENT LLOYD**
48 rue de la République	**7 rue Auber, Paris**
Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51	Tél. Opéra 67-77 67-71

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար, հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը:

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը ընդդէմ E. S. Phocéenի Ա. խումբին, 13 Փետր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պօմոնի մարզադաշտին վրայ:

Ծանօթ.— Փետր. 20ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի մեկնի Վալանս մրցելու համար տեղւոյն ֆրանսական խումբին հետ: Փափաքողները կրնան ընկերանալ եւ օգտուիլ շոգեկառքի զեղչէն: Մանրամասնութեանց համար դիմել սափրիչ Պապիկեանի, 28 Rue des Dominicaines, Մարսէյլ:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Անգլիերէն, ֆրանսերէն, [illegible]րէն, հայերէն լեզուի ուսուցիչ մասնաւոր դասեր, դիւրութեամբ նաեւ մատչելի պայմաններով.— Գրել ժամադրութեան համար.— [illegible]han Kerestedjian, 17, Rue Maitre-Albert Paris (5).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն Անժել Նիզամեանի (9 տարեկան) ձայնագրած երգերը՝ «LE COUCOU»

ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել Տիկին [illegible] զամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux Arts Paris (18), կամ Հրանտ Սամուէլ տուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 12 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3653 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՓՈՒՆ ԵՒ ԼՊՐԾՈՒՆ ԱԼԻՔՆԵՐ...

Քանի մը լուրեր, օրուան թերթերէն.—

1. Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը ծրագիր մը պարզեց, որ միջոցներ կ'առաջարկէ երկրին պարէնաւորումը ապահովելու, պատերազմի պարագային: Այս առթիւ տեղի ունեցան բուռն վիճաբանութիւններ: Նախարարը պատասխանեց շատ մը հարցումներու, բայց միեւնոյն ատեն ազդարարեց թէ «յաջողութեան էական պայմանն է լռութիւնը»: Հետեւաբար մերժեց յայտնել բոլոր գաղտնիքները: Եւ աւելցուց.

— «Աշխարհի ամբողջ ուժերը պիտի չկրնայ փրկել մեզ, եթէ չկարենանք երկիրը պաշտպանել օդին մէջ եւ բաց պահել ծովերը»:

2. Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը լուսաբանութիւններ հաղորդելով երեսփ. ժողովի զինուորական, ծովային եւ օդային յանձնախումբերու խառն ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ անկարելի է գոհացնել օդանաւերու եւ ուրիշ պատերազմական նիւթերու պահանջը, եթէ ատենն մը եւս չթոյլնայ 40 ժամուան օրէնքին գործադրութիւնը:

«Ցաւոյ, տարակոյս չի վերցներ որ մեր օդանաւային մասնագէտ ուժերը այլեւս չեն համապատասխաներ կացութեան պահանջներուն: Մեր 40,000ի չափ օդանաւային շինութեանց մասնագէտները չեն կրնար մրցիլ Իտալիոյ 90,000 եւ Գերմանիոյ 120,000 մասնագէտներուն հետ: Պարագան նոյնն է նաւաշինութեան մէջ»:

Միեւնոյն առիթով, Պ. Տալատիէ քննադատեց շինութեանց յապաղումները, իսկ ծովային նախարարը յայտարարեց թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է անմիջապէս ձեռնարկել երկու նոր զրահաւորներու կառուցման, իւրաքանչիւրը 35,000 թոն տարողութեամբ (ծախքը՝ 13—14,000,000 անգլ. ոսկի): Այս երկու զրահաւորները յաւելուածական են, եւ նախապէս որոշուած շինութիւնները յառաջ պիտի տարուին չողեցմունք:

3. Իտալիոյ ազգ. պաշտպանութեան Գերագոյն Ցանձնաժողովը բացառիկ նիստ մը գումարելով, քննեց զինագործարաններու ապակեդրոնացման խնդիրը: Այս առթիւ առաջարկներ եղան, մեծ զինագործարանները ֆրանսական սահմանագլուխէն դէպի կեդրոնը եւ հարաւակողմը տեղափոխելու համար: Առաջարկուեցաւ շարք մը զինագործարաններ հաստատել գիւղական շրջաններու մէջ, ոչ շատ հեռու Հռոմէն եւ ուրիշ հարաւային մեծ քաղաքներէ, բայց բաւական հեռու՝ հիւսիսէն, որպէսզի անխոցելի դառնան պատերազմի պարագային:

4. Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը որոշեց 100,000,000 տոլար տրամադրել այս տարի, նոր մարտանաւերու շինութեան համար: (Ամբողջ սպառազինութեանց վարկերը կը մօտենան մէկ միլիառ տոլարի):

5. Ճափոն մերժեց իր նոր մարտանաւերու տարողութեան գաղտնիքները հաղորդել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն, որոնք լուսաբանութիւններ խնդրած էին:

Նոյն երկրին մէջ, պատերազմական նախարարը ճառ մը խօսելով խորհրդարանին առջեւ, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է որ Ճափոն բազմապատկէ իր սպառազինութիւնները: Այս առթիւ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը հզօր ուժեր ունի Ծայր. Արեւելքի մէջ եւ թէ 1500 օդանաւեր կը գտնուին Վլատիվոսթոք, Ճափոնէն 700 մղոն հեռու:

Այս բոլոր լուրերը՝ մէկ օրուան մէջ: Տակաւին կարելի էր երկարել շարքը, բայց կը բաւէ, իբրեւ պատկեր:

Ուրիշ վարագոյր մը,— Գերմանիոյ ամբողջ քաղաքական, վարչական եւ զինուորական ղեկավարութիւնը կեդրոնացած մէկ մարդու ափին մէջ: Եւ արմատական տնօրինութիւններ՝ բանակին զտման եւ զօրացման համար: Զայն ամբողջովին հիթլերական վարդապետութեամբ թրծելու համար:

Նոյնքան ուշագրաւ խմորումներ աւելի անդին, Ռումանիոյ մէջ, ուր թունդ ազգայնական կառավարութիւն մը յանկարծ կ'իյնայ, իր տեղը տալու համար երեւելեաց դահլիճի մը, նախագահութեամբ օրթոտոքս պատրիարքին:

Տակաւին դաւադրական շարժումներ Յունաստանի մէջ, ուր երկաթեայ դիկտատուրա մը դէպի աքսոր կ'ղրկէ կ'աքսորէ նախկին նախարարներ եւ վարչապետներ, զանոնք հաշակելով ժողովուրդի թշնամի: Կամ հիթլերական խլրտումներ Աւստրիոյ մէջ, որ կը դողայ իր անկախութեան վրայ:

Ցիշէ՞նք, վերջապէս, սպանիական սպանդը, որուն ելքը անորոշ է տակաւին, մէկուկէս տարի վերջն ալ, եւ որ իր կարգին պղտորած, փոթորկած է Միջերկրականի ջուրերը, պարբերաբար տեղի տալով արկածալի դէպքերու:

Մէկ խօսքով, ծփուն եւ լպրծուն ալիքներ ամէն կողմ, աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ: Ալիքներ, որոնց ամէնէն տեղականն ալ կ'անդրադառնայ իւրաքանչիւր երկրի սահմանէն դուրս:

Երբեք այսքան զգայուն կամ խոցելի դարձած չէին ժողովուրդներն ու պետութիւնները, երկիրէ երկիր: Եւ երբեք այսքան վարակիչ դարձած չէր մթնոլորտը, զինարշաւի դէմ զինարշաւ սարքելու, կամ վարչաձեւեր տապալելու համար:

Իսկ ալիքները թունաւորուած են ոչ միայն քաղաքական տենչերով, այլեւ թունդ ազգայնական կիրքերով, մինչեւ անգամ ցեղային ատելութեամբ: Վկայ՝ փոքրամասնութեանց անխնայ հետապնդումը՝ քիչ մը ամէն տեղ, Պաղեստինի դէպքերը եւ կամ հակահրէական հոսանքը, իբրեւ ժամանակի նշան:

Ո՞ւր կրնայ յանգիլ այս վիճակը...

Փուշակութիւնները պիտի մոլորեցնէին մեզ: Հետեւինք, սերտենք, եւ անհրաժեշտ եզրակացութիւնները հանենք մենք մեզի համար: Գլուխ գլխի:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հակասական լուրեր եւ ձերբակալումներ

Երէկ Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը զանազան լուրեր հրատարակած էին Գերմանիոյ ներքին կացութեան մասին: Իբրեւ թէ խռովութիւններ ծագած եւ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են: Բայց Պերլինէն անմիջապէս հերքուեցան այս լուրերը: Ամէնէն աւելի ուշադրութիւն գրաւած էր երբեմնի գահաժառանգին մեկնումը դէպի Իտալիա: Այս առթիւ կ'ըսէին թէ իշխանը այնքան աճապարանքով մեկնած է որ անցագիրն ալ Գերմանիա մոռցած է: Գերմանական գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ իշխանը պարզապէս իր ձմեռնային արձակուրդը կ'անցընէ Իտալիոյ մէջ, իսկ իր որդին՝ իշխան Լուտվիկ, որ իբրեւ թէ ձերբակալուած է, Պերլինի մէջ տեսնուեր է քանի մը անգամ:

Միեւնոյն ատեն հերքուեցաւ այն զրոյցը թէ ֆրանքօ-գերման սահմանագլուխը փակուած է:

Նախորդ գահաժառանգը իր կարգին հերքեց այն զրոյցները թէ իր մեկնումը հետեւանք է միապետական դաւադրութեան մը եւ թէ այլեւս Գերմանիա պիտի չվերադառնայ: «Անշուշտ կ'ուզեմ վերադառնալ, ըսաւ իշխանը: Անցագրի խնդիրը պարզապէս արկած մըն է: Սպասաւորս մոռցած էր: Ես Իտալիա եկած եմ պարզապէս ձմեռնային արձակուրդի համար: Միւս բոլոր լուրերը անհիմն են»: Իր բնակած հիւրանոցին վարիչն ալ յայտարարեց.— «Իշխանը եկաւ առանց անցագրի եւ ըսաւ թէ մոռցած էր: Ընդունուեցաւ առանց տարակուսութեան, քանի որ ծանօթ է մեզի»:

Գերմանիոյ մէջ «տղայական եւ անհիմն» հռչակելով շրջած զրոյցները, կ'ըսեն թէ բոլոր սահմանագլուխներն ալ բաց են, ֆրանսական թէ պելժիական, եւ երթեւեկները կը շարունակուին առանց որ եւ է սեղմումի: Աւստրիական սահմանագլուխի փակման մասին ալ զրոյցներ շրջած ըլլալով, Վիէննայէն եւս հերքումներ հրատարակուեցան:

Վերջին լուրերու համաձայն, Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը շարունակուի պետական եւ զինուորական վերակազմութիւնը, համաձայն Հիթլերի վերջին հրամանագիրներուն: Արտաքին նախարար Ֆոն Ռիպպէնթրոփ փետրուար 10ին ձեռնարկեց իր պաշտօնին: Բանակին զտումը կը շարունակուի: Կարգ մը զօրավարներ եւս պաշտօնէ արձակուած կամ հրաժարած են: Կուսակցութիւնը յառաջ կը տանի իր աշխատանքները, բանակը նոր ուղղութեամբ դաստիարակելու եւ ազգ. պաշտպանութեան հզօր ազդակ մը դարձնելու համար: Թերթերը կը շեշտեն թէ կուսակցութեան պարտքն է արժեցնել ղեկավարութեան բացարձակ իրաւունքը, այս ասպարէզին մէջ ալ: «Այն բանաձեւը թէ բանակը պէտք է հեռու մնայ քաղաքականութենէ՝ յետադիմական յերիւրանք մըն է զոր կը ծաղրէ ներկայ իրականութիւնը: Այսօր դատապարտուած է ամէն տեսութիւն որ կը ջանայ զինուորական կազմակերպութիւնը դարձնել անջատ ասպարէզ մը, ենթակայ՝ իր սեփական օրէնքներուն: Միայն մէկ օրէնք կայ ժողովուրդին եւ պետութեան ամբողջութեան համար,— ազգային ընկերվարութիւնը» (հիթլերականութիւն):

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ ՓՈԽՈՒԵՑԱՒ

Նոր վարչապետն է Պատրիարքը

Ռումանիոյ թունդ ազգայնական եւ հակահրէական վարչապետը, Կոկա, որ դեռ վեց շաբաթ է ի վեր պաշտօնի ձեռնարկած էր, հրաժարեցաւ փետր. 10ին, իբրեւ հետեւանք ներքին դժուարութեանց: Կարոլ Թագաւորը բացառիկ ժողովի մը հրաւիրելով երեւելիները, նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց Ռումանիոյ պատրիարքին, Միւռոն Քրիսթէա արքեպիսկոպոսի: Նոր դահլիճը կազմուեցաւ ազգային գործակցութեան վրայ, մասնակցութեամբ եօթը նախկին վարչապետներու: Բոլոր հոսանքները ներկայացուցիչներ ունին, բացի ազգ. գիւղացիական կուսակցութենէն, որ ամէնէն զօրաւորն է Ռումանիոյ մէջ: Կուսակցութեան վարիչը, Մանիու, մերժեց մասնակցիլ, երբ Թագաւորը պնդեց ընտրութեանց յետաձգման մասին:

Նախարարական տագնապը ծագեցաւ երբ Թագաւորը նկատի առնելով կառավարութեան հակահրէական քաղաքականութեան հետեւանքները եւ ուրիշ պարագաներ, պալատ հրաւիրեց բոլոր կուսակցապետները, բացի նախկին Երկաթեայ Պահակներու պետէն, Կորնելիուս Կոտրէանու: Ազատական եւ գիւղացիական կուսակցութիւնները թունդ հակառակորդ ըլլալով դահլիճին, երբ անոնց վարիչներն ալ խորհրդակցութեան հրաւիրուեցան, Պ. Կոկա համոզուեցաւ թէ այլեւս վստահութիւն չի վայելեր, ուստի ստիպողաբար նիստի հրաւիրեց դահլիճը եւ որոշուեցաւ հրաժարիլ:

Միեւնոյն ատեն Թագաւորը արքունի ժողովի մը հրաւիրեց պատրիարքը եւ բոլոր նախկին վարչապետները, կացութեան մասին խորհրդակցելու համար: Ժողովը նոր դահլիճին կազմութիւնը առաջարկեց նախկին վարչապետ Միրոնէսքուի, որ քաղաքական կեանքէն քաշուած է չորս տարիէ ի վեր: Միրոնէսքու մերժեց: Այն ատեն որոշուեցաւ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնել պատրիարքին, որ նախապէս եղած է խնամակալ արքայական գահուն:

Պատրիարք-վարչապետը յաջողեցաւ անմիջապէս կազմել նոր դահլիճը, փոխ-վարչապետութիւնը յանձնելով նախորդ վարչապետին՝ Պ. Թաթարէսքուի: Արտաքին նախարարն է նախորդ վարիչը, Անտոնէսքու: Դահլիճին մէջ կը գտնուին վեց նախկին վարչապետներ, իբրեւ անպաշտօն նախարարներ, մէջն ըլլալով փրոֆ. Եորկան:

Կ'ըսուի թէ դահլիճին փոփոխման մէջ վճռական դեր կատարած են ոչ միայն արտաքին պարագաներ, այլեւ նախկին երկաթեայ պահակներու վայելած ժողովրդականութիւնը, որ հետզհետէ կ'աճի: Իրազեկներու կարծիքով, Կոկայի դահլիճին հակահրէական տնօրինութիւնները աննպաստ հակազդեցութիւն գործած էին առեւտրական եւ սեղանաւորական շրջանակներու մէջ, եւ օտար դրամագլուխը հետզհետէ խոյս կուտար: Անգլիա եւ Ֆրանսա թելադրութիւններ ըրած էին թէ հակահրէական քաղաքականութեան եւ թէ արտաքին խնդիրներու մասին եւ երբ գոհացուցիչ պատասխան չստացան, վարկերը դադրեցան: Գերմանիոյ մէջ կատարուած վերջին փոփոխութիւնները եւ Պուքրէշի խորհրդային դեսպանատան գործակատարին անհետացումն ալ խախտած էին Կոկայի դահլիճին դիրքը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐԸ

Մասնաւոր դիմումի մը վրայ, «Ցառաջ» հանգանակութիւն մը եւս բացաւ, օգնութեան հասնելու համար Նոր Սեբաստիոյ Լուսինեան դպրոցին, Պէյրութ:

Ձեռնարկը «կաղանդչէք»ի մը իմաստը ունէր, եւ սակայն արդէն արտադրած է շօշափելի գումար մը, 3217 ֆրանք (Ցառաջ, 10 փետր.):

Ուզելով տեւական գործի մը յատկացնել այս գումարը, խմբագրութիւնը հարցուցած էր հոգաբարձութեան, թէ ո՞րքան գրասեղաններ կրնան շինուիլ, միեւնոյն ատեն հոգալով չքաւոր աշակերտներու գրենական պէտքերը:

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ հոգաբարձութիւնը, փետրուար 3 թուակիր նամակով մը.

— «Այսօր պատիւն ունեցանք ստանալու ձեր 26 յունուար նամակը: Ձեր այս ժէսթը անմոռանալի եւ խրախուսելի է: Հաւաքոյթի մը մէջ, հոգաբարձութիւն, տնօրէնութիւն եւ ուսուցչական կազմ, բանախօսեցին աշակերտութեան եւ ցոյց տուին ձեր եւ «Ցառաջ»ի առած գնահատելի քայլը եւ օրինակելի մեծ դասը: Պէտք էր տեսնել աշակերտներու անսահման հրճուանքը:

Եթէ հանգանակութիւնը բարձրանար 5000 ֆրանքի, բոլոր չքաւոր տղոց գրասեղան-նստարան ապահովելէ զատ, կը հոգացուէր նաեւ անոնց գրենական բոլոր պէտքերը: Ղրկուելիք գումարը իր նպատակին պիտի յատկացուի, աղքատախնամի պէս, գումարը տղոց չպիտի բաժնուի:

Շնորհակալ ենք որ ձեր ազգու կոչով եւ խմբագրականով շարժում ստեղծեցիք, ձեզմէ աւելին ակնկալելու լեզու չունինք: Միայն, խնդրանք մը եւս ունինք, կարելի՞ է եւ հնարաւորութիւն կա՞յ արդեօք որ ժամանակ մը եւս շարունակուի հանգանակութիւնը: Վստահելով «Ցառաջ»ի բացած հանգանակութեան տալիք արդիւնքին, շինել տալ սկսած էինք արդէն գրասեղան-նստարաններ որոնց թիւն է մինչեւ այսօր 29: 178 չքաւոր տղոց կը բաւէ 59 գրասեղան նստարան: Իւրաքանչիւր գրասեղան-նստարանի 70 ֆրանք ծախք մը կ'ըլլայ, եթէ 5000ի հասնէր, 870 ֆրանքով ալ կարելի էր հոգալ անոնց գրենական պէտքերը»:

Ուրեմն, Ցառաջի բարեկամները օգնած եղած գլուխ հանելու հիմնական գործ մը եւս,— գրասեղաններու շինութիւն դպրոցի մը մէջ ուր աշակերտները մեծ մասով զրկուած են այս տարրական առարկաներէն, ինչպէս ուրիշ բարիքներէ:

Եւ հանգանակութիւնը կրկնապէս կազդուրիչ եղաւ, խրախուսելով եւ պարտականութեան հրաւիրելով տեղացիներն ալ:

Դպրոցին տեսուչն էր որ կը հաղորդէր Ցառաջի փետրուար 5 թիւով, թէ յունուար 15ին, կնունքի մը առթիւ, 340 ֆրանք հաւաքուած է ընտանիքի մը մէջ:

Ցառաջի ամէնէն համեստ ձեռնարկն է այս, բաղդատելով միւսներուն հետ որոնք արտադրեցին 100.000 ֆրանք՝ Շիրակի, նոյնքան՝ Ֆիլիպէի աղէտեալներուն համար, 75 — 80.000 ֆր. Անատոլուի բեկորներուն համար: Եւ դեռ ուրիշներ, 5 — 6 հազարէն մինչեւ 12 — 15.000: Համագումար՝ 350.000 — 400.000 ֆրանք:

Օրհնեա՛լ կաթիլներ, որ հրաշքներ կը գործեն այս ժողովուրդին մէջ, ամէնէն տագնապալի պահերուն:

ՎԱՀԷ

ՈՉ-ԻՍԼԱՄ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

»»»» • ««««

«Թան»ի Էնգիւրիի թղթակիցը, Լուի Ռէվիլ, վերջին թղթակցութիւնը նուիրած է այս հարցին: Ցետագծելով յունական եւ հրէական բաժինները, ատոր եւ կը թարգմանենք Հայերու վերաբերեալ մասը, ինչպէս եւ եզրակացութիւնը.—

ՀԱՅԵՐԸ.— Գալով հայկական տարրին, մօտ երկու միլիոն հոգի 1914ին, հակառակ «Կարմիր Սուլթան»ին՝ Ապտիւլ Համիտի ջարդերուն, այսօր հազիւ 100.000 ներկայացուցիչներ կը հաշուէ, գրեթէ բոլորն ալ Պոլսոյ մէջ ամփոփուած: Այս տարրը ամբողջովին քշուած է Անատոլուէն, մեծ պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջը, իբրեւ հետեւանք զանգուածային տարագրութեանց որոնց միջոցին հայ ժողովուրդին աւելի քան կէսը կորսուեցաւ թշուառութեամբ եւ կամ մարդոց ձեռքով: Ողջ մնացողները, քանի մը հարիւր հազար, կրցան հասնիլ Միջագետք, Սուրիա, ինչպէս եւ Եգիպտոս: Առանց ուզելու չքմեղանք մը փնտռել այս ողբալի դժբախտութիւններուն համար, հարկ է բացատրել թէ Ռուսաստան միշտ քաջալերած էր հայկական շարժումները, որ կրնային ծառայել իր աշխարհակալութեան նպատակներուն՝ Պոլսոյ վրայ, իսկ Կովկասի հարեւան Հայերը ապստամբած էին պատերազմի ընթացքին, զէնք եւ ռազմանիւթ ստանալով ցարերու կառավարութենէն: Բոլշեւիկեան յեղափոխութեամբ, որ տապալեց ցարական իշխանութիւնը եւ կեդր. պետութեանց հետ կնքուած հաշտութեամբ, ապստամբները վերածուեցան իրենց վտիտ ուժերուն եւ սարսափելի եղան վրէժխնդրական տնօրինութիւնները:

Ինչպէս Քիւրտերու ինքնօրինութիւնը, որ նախատեսուած էր Սեւրի դաշնագրով, հայկական անկախ հանրապետութիւնը, նոյնպէս ծրագրուած այդ դաշնագրով, ապրեցաւ միայն թուղթի վրայ, Լոզանի դաշնագիրը մերժած ըլլալով այս բոլոր յղացումները որոնք իսկապէս ապրելու տեւելու սահմանուած բաներ չէին: Այն Հայերը որոնք յարմար չեն դատած երթալ հաստատուիլ խորհրդային իշխանութեան կողմէ հիմնուած հայկական հանրապետութեան մէջ, հոս հնազանդ ենթարկուած են թրքական իշխանութեան եւ շնորհիւ իրենց առեւտրական հանճարին, զոր հռչակաւոր առած մը գերազանց կը դնէ հրէականէն, կրցած են պահել ամէնէն շահաւէտ գործերու մէկ մասը: Շատեր կը շարունակեն ընտանիքի մէջ խօսիլ հայկական խուպոտ լեզուն, իսկ իրենց միակ խլրտումները կը սահմանափակուին կրօնական վէճերու մէջ, որ կը բաժնեն գրիգորեան եւ կաթոլիկ աղանդները:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ.— Ինչ որ ալ ըլլայ, փոքրամասնութեանց անդամները, հրեայ, յոյն կամ հայ, դեռ մինչեւ այսօր, շատ հազուադէպ բացառութեամբ, դուրս ձգուած են պաշտօնական ասպարէզներէ, իսկ ամբողջովին՝ սպայական պաշտօնէ: Բայց ազատօրէն կը կատարեն իրենց կրօնական պաշտամունքը, եւ եթէ իրենց կղերականները ստիպուած են քաղաքային զգեստ հագնիլ, օրէնքը այդ պայմանը պարտադրած է նաեւ իսլամ կղերին: Քանի մը տարիէ ի վեր, հրեայ բժիշկ մը, յոյն բժիշկ մը եւ հայ առեւտրական մը (Պերճ Քէրէսթէճեան) կը մասնակցին Էնգիւրիի Ազգ. Ժողովին, իւրաքանչիւրը իբրեւ ներկայացուցիչ իր պատկանած ոչ-իսլամ փոքրամասնութեան:

Լոզանի դաշնագիրը իր 37 եւ 45 յօդուածներով կազմակերպած էր փոքրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻԾԸ ՄԻՆՉԵՒ ՐԱՖՖԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թիչ յետոյ, այլակրօն Արաբներու րչաւանքներուն դէմ մաքառելու զօ-ութիւնն ու աշխուժութիւնըաւելցնող րիչ աստղ մըփայլեցաւ հայ գրակա-ութեան հորիզոնին վրայ, որ հրա - առ երեւակայութեան աղաղակներով վերստին յաւելուած »ներու մեծա - ռունչ ձայնը բարձրացուց :

Ատիկա ալ Գրիգոր Նարեկացին էր: Նարեկացին ո՛չ անձնական եւ ոչ եղային ուղղութիւն ունեցաւ, բայց ժամանակի աստուածաբանութեան խնդիրներու մէջ, ամէնի հանճարի ունչով մը պոռթկաց եւ փոթորկեց այ ժողովուրդի քրիստոնեայ հաւա-ացեալ տարրն ու անոր վարիչները:

Ոչինչ կայ, արդարեւ, աւելի տա - րինակ, աւելի շուարեցուցիչ, այլեւ ւելի խորաթափանց՝ քան այդ անձ - ութեան աղաղակները, այդ յոյսի րչարանքները, այդ զղջման զալա-ումները, այդ դժոխքի տեսիլները, յդ ջախջախումները, պակուցումնե-, յափշտակութիւնները, բորբո - ումները, որոնց մէջ վանականին հո-ն եւ մարմինը կը ծփծփան, կը տը-յտին ու կը հրճուին: Այդ բանաս - եղծութիւնը կարծես զառանցանքով ցավառուած է, բայց մարդկային մնայ իր թարգմանած զգացմանց զգայութեանց ճշմարտութեամբը: տիկա կը յիշեցնէ միանգամայն Երգ րգոցը, Յայտնութեան Գիրքը եւ Ս. երեզան, Ֆրա Անճէլիքոյի եւ Վան քի Արքայութիւնները, Օրքանեայի Վան Պօսքի Դժոխքները, կը վկա - Կապրիէլ Մուրէ, կարդալով Պ. Ա. ոպանեանի ֆրանսերէն թարգմանած արեկացիին կարգ մը հատուածնե - :

Աւելի վերջը, երբ Բագրատունեաց ուքի արեւը չիջեցաւ, երբ վերին այաստանի մէջ քաղաքական անա - ռհովութիւնները այլեւս հնարաւոր ին դարձներ պետական վերականգ - մի յաջողութեան յոյսը տեսնել, բ հայութիւնը սկսած էր արդէն Կի-կեան սահմաններուն վրայ լենալ ու ոլրտիլ, ազատութեան եւ անկախու - եան հին արիւնը երիտասարդ աւա - անին մէջ եռացնող նոր հաւարի ձայն բարձրացաւ այնքան ուժգին եւ նքան հրաշագործ: Ատիկա Շնոր - ալի հրեղէն փողն էր.

« Զարթի՛ք փառք իմ, Զարթի՛ք, եւ զարթեաց առաւօտուս, այերու - ա՛ »:

Մեր Կիլիկեան հարստութիւնը, որ եւեց երեք հարիւր տարի, քաղաքա-անապէս դժոխային պարագաներու էջ, Լուսինեաններու օրով, Եգիպ - ոսի սուլթաններու ձեռքով եթէ ին-աւ, եթէ տոր արդիւնքով տար - աղնուած հայութեան մէջ ազգային նոյութեան վերականգնումի գործօն արժումները պահ մը հնարաւորու - իւն չունեցան ժեստ մը բանե - նել, հայ գրականութիւնը սակայն, եռաւոր եւ մերձաւոր գաղութներուն էջ չարունակեց հայրենիքի պաշտա - ունքին ու անոր ազատագրութեան աղափարին զօրացման կրակը վա - ել, բոցը բարձրացնել: Կիւթէմպէր-ի գիւտէն 50 տարի վերջ, Մեղա - արտ Յակոբ, Վենետիկի մէջ ծնունդ ուաւ մեր տպագրութեան գործին 1512ին: Իսկ Շմաւոնեան Տէր Յարու-իւն քահանայ, Հնդկաստանի Մատ-րաս քաղաքին մէջ անդրանիկ լրագի - րըՙ Ազդարար հրատարակեց 1794ին, աւելի շուտ քան Ամերիկացիները, աւելի կանուխ քան Ցոյները: Այնուհետեւ, արագ ու գործօն մեր տպարանները հաստատուեցան Ամսթերտամ, Վիէննա, Փարիզ, Մարսիլիա, Նոր Ջուղա, Թէհրան, Դաւրէժ, Կալկաթա, Աղեքսանդրիա, Գահիրէ, Ռուսճուգ, Վառնա, Ֆիլիպէ, Կալաց, Եաշ, Լայփցիկ, Մարպուրկ, Լոնտոն, Մանչէստըր, Աթէնք, Լոզան, Ժընեւ, Սթօքհոլմ, Նիւ Եորք, Պոսթըն, Ֆրէզնօ, Փրովիտէնս եւայլն:

Աւելի, արտասահմանի մէջ կատարուած այս գրական գործունէութեան զօրութեամբն էր որ Իսրայէլ Օրի վերացանեց ազգային ապահովութեան հետապնդումի սերմերը, Թիֆլիսի առաջնորդ՝ Մինաս վարդապետ ծայր տուաւ իր ռազմաշունչ դիմումներուն, Եսայի Կաթողիկոս 10 հազար զինեալ բանակի մը գլուխն անցնելու հրճուանքն ունեցաւ, ու ապա, Սիւնիքի եւ Արցախի Հայերուն շարժման պահանջումով, Ստեփաննոս Շահումեան Վրաց իշխանին դիմեց, անոր զօրագլուխներէն հայազգի Դաւիթը Ղափան բերել տուաւ, որ նոյն ինքն հռչակաւոր Դաւիթ Բէկը եղաւ, Մխիթար Ղափանցիին հետ շողացնելով մեր սրբազան հաւատքի խորտակուած ճանապարհը:

1827ին, նշանաւոր կղերական մը, Ներսէս Աշտարակեցի, իր կազմած նոր հայադունդերովն ու մղած կռիւներովը մեր ազատագրական պայքարին աւելի լայն կերպարանք տուաւ:

Եւ մօտաւորապէս 30 տարի վերջ, հայ ազգային գրականութեան մէկ առիւծըՙ Հ. Ղ. Ալիշան, մռնչեց Վենետիկի վանքին մէջ.

«Ի զէ՛ն ի վրէ՛ժ, օն անդր յառաջ,
Ի զէ՛ն ի վրէ՛ժ, մի՛ ձախ, մի՛ աջ...»:

Հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անկախութեան գաղափարին այս վերակենդանացումը դիւցազնօրէն իրականութեան հասցնելու աշխատանքին մէջ՝ մեր գրականութիւնը իր վիպական նոր ուղղութեան դարադլուխը բացաւ: Ազգային վէպութենէն, վսեմութենէն արձակուած նիւթերուն, պատմական իրողութիւններուն վըրայ, ամէնէն հասարակ տարրին իսկ մատչելի ըլլալու եղանակովՙ հայ գըրիչը բարձրացուց ազատութեան շեփորին երգը, որուն ելեւէջները սկըսան պայծառացնել ցանկացող հոգիներու հայեացքները, եւ կերպարանաւորել անհրաժեշտ ու մօտակայ ապագային լուսապատկերը: Խաչատուր Աբովեանն է անշուշտ, արեւմտահայ վէպին հիմնադիրը, ժողովրդական դիւցազներգութեան առաջին մեկնաբանը, որ «Ա՜խ, վաթա՜ն, վաթա՜ն...» կանչի իր հերոսական ձայնը դեռ չդադրեցուցածՙ առաւօտ մը, խորհրդաւոր առաքեալի մը պէս անհետացաւ, դառնալով մէկ անմար կանթեղը մեր հայրենի բազմաթիւ աւերակներու սրբութեան մէջ:

Աբովեանէն վերջ, քանի մը ազգաշունչ գրողներու եւ բանաստեղծներու շուքին տակ, ահա՛ երեւցաւ շեշտուած տաղանդը հայ վիպագրութեան, Րաֆֆին, որ համապատասխան իր ժամանակի ազգային ձգտումներուն, խորացաւ ու դրական խորհուրդի ազդամունչ եւ մեծածաւալ վէպերու շարք մը պարգեւեց:

Եթէ անհրաժեշտ է գրական սեռերու ընտրութիւն մը կատարել, եւ ինչ որ պէտք է, դէմք մը յստակօրէն երեւան բերելու համար, Րաֆֆին է: Եւ ան եղաւ միամինակը, որ մեր պատմութեան հերոսական ու որոշ դէպքերը վեր առաւ, իբրեւ դրամագլուխ իր նպատակին, եւ գործածեց այնպիսի խոր ուշիմութեամբ, այնպիսի զուտ հայկական վսեմութեամբ, որ ամէնէն յուսահատ Հայուն իսկ երեւակայութիւնը կը խանդավառէ:

«... Մեզանից շատերը հագներին շապիկ չունէին, մտնում էին այնտեղ (Մշակի խմբագրատուն Կ. Խ.) բոլորովին պատառոտած կօշիկներով, այսուամենայնիւ մենք ամէնքս էլ փառաւորի յուսով հաւատում էինք, թէ կը տիրապետենք մի մեծ ապագայի»:

Եւ այդ ամէնքէն մէկը, նոյն ինքն Րաֆֆին եղաւ անպայման մեծագոյն հաւատացեալը, որ դիտողի հանճարեղ հոգիով ըմբռնեց վարանոտ կամքըն ու ընկրկող իմացականութիւնը խարանելու ուղին, եւ յարատեւումի ուժով ստեղծեց փոթորկաշունչ հայրենասիրութեան տիրական հմայքը:

«Ապա որդի Վահանայ, անուն Սամուէլ եհար սատակեաց զՎահան, զհայր իւր... եւ զմայր իւր...»:

Կը տօնենք այդ հսկային ծննդեան հարիւրամեակը, անգամ մըն ալ հաստատելու թէ, Րաֆֆիին ընթացքը եղաւ ընթացքը ամբողջ հայ իրականութեան, ուղինՙ եղաւ ուղին հայ հանրային մտքի կատարեալ զարգացման, ու անոր գործերէն Խենթը, Դաւիթ-Բէկը, Ջալալէդդինը, Կայծերը, Խամսայի Մելիքութիւնները, Ոսկի Աքաղաղը, Խաչագողի Յիշատակարանը, ապա Սամուէլը վեր կ'առնենք նորէն իբրեւ մարգարէաշունչ պատմագիրքեր: Եւ երբ բուքն ու մշուշը մեզ ստուերել փորձեն, Արարատեան Հայաստանի լեռնով կը բարձրացնենք մեր խարոյկները ու կը շարունակենք անոնց ընթերցումը:

Ապագան սեմին վրայ է:
Րաֆֆինՙ անոր փառքը կ'երգէ:
Ողջո՛յն իրեն:
Ողջո՛յն իր ընկերներուն:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

«Լուսաշող պողոտաներու վրայ հասակ նետած սերունդը» կը շարունակէ իր վրայ կեդրոնացնել միտքը բոլոր այն կազմակերպութիւններուն եւ գործիչներուն, որոնց համար արժէք ունի որեւէ շարժիչ ուժ, ի խնդիր մեր ընդհանուր դատին: Գաղթահայ կեանքին մէջ մասնաւորաբար «որոնումներու» եւ «վերադնահատութեան» երկարատեւ ժամանակաշրջանի մը մէջ, աւելի եւս շեշտուած է նոր սերունդին դերը: Ոչ միայն սերունդներու յաջորդականութեան բնական կարգով, այլեւ նոր ժամանակներու, նոր պայմաններու եւ նոր պահանջներու մըղումով:

Եթէ մեր առօրեայ կեանքին մէջ, կանգ կ'առնենք վերը յիշուած հրամայական պահանջներու առջեւ, կորսնցնելով ժամանակէն եւ պատեհութիւններէն օգտուելու առաւելութիւնները, ատոր գլխաւոր պատճառներէն մէկը, հինի եւ նորի պայքարն է, իմ համեստ կարծիքով:

Ասով չեմ ուզեր դատապարտել այն ամէնը, ինչ որ անցեալի ժառանգութիւնն է: Ընդհակառակն, ըլլալով մէկը անոնցմէ որ պաշտամունք ու հիացմունք ունի մեր անցեալի շարժումներուն վրայ, ուղիղ ըլլան թէ սխալ, իմաստուն թէ յիմար, «խենթերու եւ արկածախնդիրներու» թէ «իմաստուն եւ հաւասարակշռուածներու» գործ, բաւական է որ անոնք անշահախնդրօրէն ի սպաս դրած են յանուն հայութեան գերագոյն շահերուն:

Այսպէս դնահատելով հանդերձ, կը խորհիմ թէՙ աշխարհը փոխուած է իր արտայայտութեան բոլոր միջոցներուն մէջ:

Գիտութեան անսահման նուաճումները, մանաւանդ մարդկութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը բնաջնջելու մարզին մէջ, մարդկային միտքը կը ձեւակերպէ համապատասխան միջավայրին մէջ, դնելով անոր վրայ ժամանակին դրոշմը: Ճիշդ ասիկա ալ կը ծնի անխուսափելի պայքարը հինի եւ նորի:

Դժուար է, չըսելու համար անկարելի, մտածողութեան, գնահատութեան, նոյնութիւն պարտադրել հիներուն եւ նորերուն, նոյնիսկ երկուքին համար անառարկելի խնդիրներու մասին:

Հայկական կեանքին ու անոր պահանջներուն բուն հայրենիքի մէջ ծանօթացող եւ այդ միջավայրէն ներշընչուած գործիչը դժուարութեամբ կը բացատրուի հայկական միջավայրէն դուրս հասած, կրթուած ու զարգացած երիտասարդին: Եւ այսպէս փոխադարձաբար:

Թունելով այս իրողութիւնը, առանց բազմաթիւ պատճառներու քննութեան, որ դուրս կը մնայ մեր նիւթէն, կ'ուզէի ծանրանալ «Հայ երիտասարդաց ակումբին վրայ»:

Մէկը այն բազմաթիւ խմբակներէն, որ կը համախմբէ «լուսաշող պալատներու» վրայ մնած եւ դաստիարակուած, նոյն այդ պողոտաներու կախարդիչ հրապոյրներու միջավայրին մէջ աճած տղաք, իբրեւ օտար սերմերէ ծլած ոստեր:

Ուրիշ խօսքով, երիտասարդութիւն մը ծագումով հայ — շատերը զուրկ նոյնիսկ ծնողական յարկէն: Մեծցած ու դաստիարակուած տեղացի սաներկիցներու շրջանակին մէջ, ենթակայ համայնակալ ուժեղ ազդեցութիւններուն, ան կրնայ կորսուիլ օր մը անտարակոյս, եթէ չըլլան զինք հայ կեանքին կապելու դժուարին աշխատանքին նուիրուած ուժերը:

Մեր քաղաքական եւ հանրային կազմակերպութիւններու հետաքրքրութիւնը այսպիսի խմբակցութիւններու հանդէպ, չունեցաւ իր գործնական ձեւակերպումը: Մամուլը շարունակ ահազանգը հնչեցնելով, ճիշդ է որ կը պահէ իր արթուն հսկողի դերը, բայց հնարաւորութիւն չունի, գործնական աշխատանքով առաջնորդելու այս կամ այն խմբակը:

Ուրեմն, ամէնէն առաջ կազմակերպուած աշխատանքի պակասն է որ երեւան կուգայ այս երիտասարդութեան հանդէպ:

Հայ Երիտասարդաց Ակումբը, հակառակ իր սահմանափակ հնարաւորութիւններուն, ապաւինած իր իսկ միջոցներուն, կը փորձէ ճշդել արդէն իր տեղը մեր իրականութեան մէջ:

Կազմուած 50 — 70 անդամներով, գլխաւորաբար Ֆրանսական երկրորդական եւ բարձրագոյն կրթութիւն ստացող երիտասարդներէ: Ակումբը ունի չորս տարուան կեանք: Իր կազմութեան շրջանին, այս միութեան անդամներու մեծամասնութեան համար տիրող լեզուն ֆրանսերէն էր: Անոնք այդ լեզուով կը մշակէին իրենց ընդհանուր զարգացումը եւ այդ լեզուով կ'արտայայտէին իրենց հաւաքոյթներու եւ հանդիպումներու ընթացքին:

Իրենց այդ վիճակին մէջ, անոնք կը պատրաստուէին իբրեւ Ֆրանսացիներ, օժտուած ֆրանսական մշակոյթի բոլոր առաւելութիւններով: Իսկ անոր հակառակը, կը շեշտուէր անծանօթութիւնը իրենց մայրենի լեզուին, պատմութեան, գրականութեան եւ առհասարակ հայկական մըշակոյթի հանդէպ:

Այս այլապէս վտանգաւոր իրողութիւնը, ինչպէս շատ ուրիշներու մէջ, ճակատագրական տնօրինութիւն մը չնկատուեցաւ այս շրջանակին մէջ: Ընդհակառակն, Ակումբին ղեկավարութիւնը իր կազմութեան առաջին իսկ շրջանէն անհրաժեշտ սեպեց սատիճանաբար ծանօթանալ մեր մայրենի լեզուին ու անոր բոլոր արժէքներուն, մեր պատմութեան եւ ընդհանրապէս հայ մշակոյթին:

Կազմակերպուած առանձին ծրագրով մը, սկիզբէն ի վեր այս աշխատանքին է որ լծուած են մեր այս երիտասարդները: Իբրեւ դասախօսներ այս կազմակերպութեան հետ կապուած են ընկեր Ս. Վրացեան եւ Պ. Պ. Ա. Զօպանեան ու Խոնդկարեան, ինչպէս եւ ուրիշներ:

Շնորհիւ իրենց շաբաթական դասախօսութեանց, Ակումբին անդամները արդէն որոշ ծանօթութիւններ ունին հայկական մշակոյթի մասին: Բացի այս ընդհանուր ծանօթութիւններէն, դասախօսութիւնները հնարաւորութիւն ստեղծեցին դասախօսներ պատրաստել բուն իսկ ունկնդիր երիտասարդներէն:

Գործնական արդիւնքը տեսանք այս վերջին շրջանին, Երիտասարդական Ակումբի կազմակերպած չորս դասախօսութիւններով:

Առաջինը — Նուիրուած Մուրատ - Ռաֆայէլեան կրթական հաստատութեան հարիւրամեակին, եղած է բարեխիղճ ուսումնասիրութիւն մը Պ. Լաչիկեանի կողմէն:

Երկրորդը, նուիրուած Շանթի «Հին Աստուածներ»ու քննութեան, նոյնպէս կարեւոր աշխատանք մըն է եղած, աշխատասիրութեամբ Պ. Նուպարի:

Երրորդ դասախօսութիւնը կազմուած էր Պ. Վ. Տէր Դաւթեանի կողմէ, «Հայկական հարցը Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ 1918 թուականը»:

Չորրորդըՙ կազմուած Պ. Օ. Եղիազարեանի կողմէ, «Հայաստանի անկախութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւն»ը նիւթի մասին:

Հնարաւորութիւն չունենալով ներկայ գտնուելու առաջին երկու դասախօսութիւններուն, կը բաւականանամ արձանագրելով ներկաներու ընդհանուրի գոհունակութեան փաստը միայն: Երկու խօսք, սակայն, վերջին երկու դասախօսութիւններու մասին:

Նախ մեր անվերապահ գնահա թիւնը երկու դասախօսներուն հա սարապէս, իրենց հայերէնի յա դիմութեան համար: Տակաւին երկու տարի առաջ, այս երկու տասարդները ոչ միայն անկ էին հայերէն լեզուով որ եւ է շարադրելու, այլեւ չէին կրնար տօրէն հայերէն խօսիլ:

Երկրորդ, գնահատելի է նիւ յաջող ընտրութիւնը, երկուքն քաղաքական պատմութեան ուած: Չէ՞ որ ընդհանուր մտահ թիւն մը կը պատճառէ նոր սեր անտարբերութիւնըՙ մեր հին ու պատմութեան մասին: Եւ վերջ երրորդ բարենիշ մը իրենց բարե ու ծրագրուած աշխատութեան մար:

Զկրկնելու համար դասախօ թիւններու ընթացքին եղած ար յայտութիւնները, մանաւանդ ի դասախօսներուն՝ ընկեր Վրացե եւ Պ. Զօպանեանի կողմէ, որոնք րեւոր էին եւ օգտակար, չեշտեմ գամ մը եւս կարեւոր թելադրա որ կրկնուեցաւ գրեթէ բոլորի մէ:

— Քննել պատմական դէպքեր նարաւոր եղածին չափ առարկայօ Եւ մանաւանդ ուսումնասիրել դէ քերն ու անցքերը, ժամանակի պայմաններու քաղաքական, կան եւ հոգեբանական մթնոլոր մէջ: Եւ եթէ անհրաժեշտ է դէպ քննութենէն հանել վճիռներ եւ կացութիւններ, այս վճիռներն րակացութիւնները կապել պատ կան ժամանակներու, եւ ոչ ներ նկատի ունենալով:

Այս նկատումներով է որ Պ. Վ. Դաւթեանի եզրակացութիւն մէջ նկատուեցան շեղումներ, երբ հայկական կոտորածներու համա մանաւանդ 1915ին — պատասխա տուութեան մեծ բաժին մը կը րադրէր հայութեան: Իր այս դադրանքը անոր համար մասնա պէս, որ հայութիւնը գիտնալով դէրձ թրքական վտանգը համայ հային պատերազմի ընթացքին, ացեալ ուժերով չդիմեց ապա րութեան:

Գնահատելի էր եւ սրտապնդի րակացութիւնը Պ. Օ. Եղիազ դասախօսութիւնը: Վերլուծելով յաստանի Հանրապետութեան ծա եւ անկախութեան շրջանի քաղա կան կարեւոր դէպքերը, երիտա դասախօսը կոչ ըրաւ իր տարեկի րուն չյուսահատիլ ստեղծուած նպաստ կացութենէն եւ մանա քաղաքական աշխարհի անտարբե թենէն: «Ժամանակին — ըսաւ Խրիմեան մեր պարտութեան կը յիշէր հարիսայի ծանօթ պա թիւնը: Մեր նախորդները թո շերեփները երկաթի փոխելով ծեցին Հայաստանը, տալով անոր զատ եւ անկախ հայրենիքի եւ բովանդակութիւն: Երկաթի շեր սակայն դարձեալ չկատարեց իր բողջական դերը: Հէնց մեր պար կանութիւնն է չէքել այդ շերեփ ընդհակառակն զանոնք զօրացնել օժանդակներով, հասնելու համա հայրենիքի ամբողջական եւ վեր կան ազատագրութեան»:

Վերջացնենք մենք ալ հոս, մեկնութեան, թելադրելով կենդանի հետաքրքրութիւն Հայ րիտասարդական Ակումբի հանդէ

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Ի ՊԷՏՍ ՋԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Սիրելի Արազ.— Ըսինք, չէ՞, թէ որենացիին Ողբին մէկ կարեւոր մա-ը այնպիսի առանձնայատկութիւն մը կը ներկայացնէ, որ կարծես պարտաւորուած կը զգաս խորհիլ, թէ մեր անմահանուն Պատմահայրը, «քեզի կ՚ըսեմ, հարսնուկ, վրադ առ» հայկական ընտանեկան հին առածին համեմատ, մէկ քարով երկու ճնճղուկ զարկած է: Իբրեւ իր ազգային — ընտանի երկպառակութիւններուն ակնարկելով եւ զանոնք ձաղկելով հանդերձ, ընդհանուր ակնարկ մըն ալ արձակէ իր ապրած դարուն խառնափոթութիւններուն վրայ կամ, իրաւամբ, ոչ ոք կրնայ արգիլել մեզ այնպէս ենթադրելէ: Հինգերորդ դարը կան յաւիտենական յիշատակնե - ով լի պատմական ժամանակամիջոց ըն է մեզի համար: Ուշադիր եղէք, ղաք, ով տակաւին անտիպական մա - ուկներ Հայկազնեան խրոխտ Գրո - ին, բայց, այլապէս, այդ դարըՙ իեղերական պատմութեան շրջանա-ին մէջՙ սկիզբը կամ միջոցն է այն ուականին, որ կը կոչուի Բարբարոսաց Շրջան: Գիտէ՞ք, թէ այդ Բարբարոս անունով կոչուողները, վեր վար, այսօրուան եւրոպական ազգութիւններն են, հզօրագոյն տարրերը մարդկային քաղաքակրթութեան, խնդիր չէ թէ առհաւականը չի մեռնիր բնաւ, եւ այդ տարրերը այսօր իսկ, ափաշկարայ, թեւ թիկունք եղած են երկու անուանի բարբարոս վարչութիւններու, զոր անուանել իսկ հարկ չէ. այնքան խօսուն է պատկերը: —

Հասկցայ, սիրելի՛ Արազ, ահա կը վերջացնեմ, բայց, երիտասարդի կռուփիդ ուժին անդէտ, միոս ցաւցուցիր: Դուն կ՚ըներ միշտ ընելիքդ, սակայն ինծի չես ներեր ո եւ է համարձակութիւն. կ՚ուզես որ դամոկլեան սուր չըլլամ ու մնամ միշտ պատեանին մէջ ամփոփուած: Ուսուցիչի արդի պայմաններուն եւ տարիքի անդարմանելի թշնամանքին առջեւ մեզի կը մընայ համակերպիլ: Ուստի շարունակենք ուստի սկսանք.—

Ողբին հետեւեալ մասը կարդացէք ու դուք դատեցէք, երկու կէտ աչքի առջեւ ունենալով — Նախ ընտանի հայկականըՙ իր երկպառակ կամ երկփեղկի իրադարձութիւններով, որոնք մեր պատմութեան մէջ, եւ այսօր իսկ, կը կրկնուին, յետոյ, պարսկական աշխարհը եւ բիւզանդական կայսրութիւնը, որոնք, իրենց կարգին, բնաւ նմոյշներ չէին լաւագոյն վարչութեան: Իսկ ասոնցմէ դուրս ալ եւրոպ — սեւական բարբարոս հորդաները, Աստիղաններու թրքաբարոյ տընակոխումները (կարճ կապենք առ ահին Արագի), եւ այնուհետեւ կը դիւրանայ մեր պատմահօր սա խօսքերուն իմաստը.—

ժողովրդականն վէսք, ստահակք, մեծախօսք, անվաստակք, այրեցողք, վնասակարք: Զօրականն անիրաւք, ստապարծք, զինատեացք, պղերգք, հեշտասէրք, անժուժկալք, կողոպտիչք, համբարոյք աւազակաց: Իշխանք ապստամբք, գողակիցք գողոց, կծլիք, կծծիք, ժլատք, ագահք, յափշտակողք, աշխարհաւերք, աղտեղասէրք, ծառայիցն համամիտք: Դատաւորք տմարդիք, սուտք, խաբողք, կաշառառուք, ԱՆԸՆՏՐՈՂՔ իրաւանց, անհաստատք, հակառակողք:-Պատկերէն ո՞ր կողմին նայինք որ աւելի հետաքրքրական չըլլայ: Նկարագիրներու սառուցութեա՞ն, զայն բացատրող բառերուն խօսուն, ճոխ, պողովատիկ հանգամանքի՞ն, արդարութեան եւ քաղաքակրթութեան հակառակող ազգային, միջազգային, ներքին, արտաքին միջոցներու, կարգադրութիւններու հանդէպ մինչեւ Է. դարու ընդերքէն փորատող մեր Ծերունին ուշիմութեա՞ն, որով դարերու մարդկութիւն կը պարփակէ իր ճշդումներուն մէջ:

Օգնէ ինծի հոս, իրաւամբ, սիրելի Արազ: Առ այժմ իմ գործս պիտի նկատեմ միայն Ողբին լեզուն վերլուծել իր բառերուն նշանակութեամբ, քանի որ մնացեալը ինքնին կը հասկցուի:

— Ուրեմն, ժողովրդական կը նշանակէ ժողովուրդի ամէն տեսակ ներկայացուցիչներ, հին թէ նոր իմաստով — երեսփոխան, Թաղական, ու այս միտքով դեռ ինչ որ կը հասկցուի: Վէս (սէգ, վեստ) կը նշանակէ ամբարտաւան, որմէ վխութիւն: Յայտնի է թէ այս բառին բոլորովին օտար չի կրնար ըլլալ «վսեմ»ը, բարձր, բարենշան իմաստով: Պղերգ (հեղգ, յոյլ) կը նշանակէ ծոյլ, անգործ, աշխատութենէ խուսափող: Համբարոյ (թերեւս համբարոց) կը նշանակէ համբարանոց, թաքստոց, ծածկարան, որջ: Կծլի, կծծի, ժլատ, ագահ, գրեթէ հոմանիշ, աչքը ծակ, ամէն բան իրեն վար դնող: — Միւս բոլոր մասերը առանց այլեւայլի կը հասկցուին: Դիտեցէք միայն, թէ ինչպէս ածականները համաձայնած են գոյականներուն հետ: Երբեք պէտք չէ մոռնալ այս քերականական - գրական պարագան, Գրոց Բարբառին մէջ: Հոս գտնուածները գրեթէ ամէնքըն ալ այսօր յոգնակի ուղղական են եւ Ք գիրով կը վերջաւորին: Եթէ սեռական ըլլային, առնենք, զոր օր. անոնցմէ մէկը — ժողովրդականք վնասակարք, պիտի ըլլար սեռականՙ ժողովրդականաց վնասակարաց...

Մի՛ սրտմտիք, համբերատար եղէ՛ք:

ՏԱՐԱԶ

** Անարժան մարդու բարիք ընողը փոխարէն չարիք կը ստանայ իբր հատուցում:

** Անյատակ ծով մըն է դրամը: Պատիւ, խիղճ ու ճշմարտութիւն, ասոնք են, որ յաճախ կ'ընկղմին անոր մէջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

«Նոր Օր» կը գրէ թէ Ֆիզ տեղի ունեցաւ Հայ Մտքի Տան կայացուցչական ժողովը: Ժող մասնակցեցան Ֆիքսի, Գօքինիա Լիփազմայի մասնաճիւղերը պատգամաւորներով: Շրջ. Վար թեան կողմէ Գ. Կաւարենց տուաւ Հայ Մտքի Տան ունեցած ծունէութեան շուրջ. բացի Աթ շրջանէն, Սելանիկի, Քսանթիի, վալայի, Կիւմիւլճինայի եւ Ա սանդրուպօլիսի Երիտ. Երկսեռ ութիւնները յարած են Հայ Մ Տան: Վերջին ամիսներուն ոյժ ուած է նաեւ «Արեւագալ» թերթի հրատարակութեան, սպառումին սատարած են բոլոր նաճիւղերը եւ թերթին շարունա մը կատարելապէս ապահովուած

Ներկայ պատգամաւորները առնելով, թելադրեցին նաեւ տալ հրապարակային դասախօ թիւններու եւ թատերական ներկ ցումներու: Միաձայնութեամբ արկուեցաւ բանաձեւ մը, որով հաստուեցաւ Շրջ. Վարչութեան ծունէութիւնը, մասնաւորապէս նաճիւղերու կազմութեան եւ «Ար

ԳՐԻԳՈՐ ՄԷՀԹԷՐԵԱՆ
(ՇԱՐԱԿԱՆԱԳԷՏ)

Ողբացեալ Գրիգոր Մէհթէրեան,իբրեւ շարականագէտ եւ շարական ուսուցանող, մեծ դէմք մըն էր մեզի համար: Շարականները՝ որոնք իրաւամբ հայ եկեղեցիին պարծանքն են, գոհարներ են խորհրդաւորութեամբ լեցուն եւ բարձր բանաստեղծութիւններով օժտուած: Որքա՞ն գիտենք անոնց արժէքը... Սարսափելի է ուղղակի մտածել թէ՝ ոչ մէկ մտահոգութիւն ունի մեր ներկայ երիտասարդութիւնը անոնց պահպանման մասին. այդ գեղեցիկ աւանդութիւնները պահելու համար, զորս ղարերէ ի վեր երգեր է հայ եկեղեցին: Եւ երբ Գրիգոր Մէհթէրեանի պէս արժէքներ հետզհետէ պակսին, առանց նորեր հասունցնելու, դժուար չէ տեսնել դժբախտ հետեւանքը:

Շարականի ջահակիրին եւ սիրելի ուսուցիչս դառն կորուստին առթիւ, կու գ՚ընեմ հոգեւոր հօվիններուն՝ աչալուրջ ըլլալ այդ ուղղութեամբ: Եթէ ժողովուրդը պէտք ունի իրենց քարոզներուն, նոյնքան եւ աւելի եւս պէտք ունի իր շարականներուն եւ արարողութիւններուն, որոնք կազմեր են եւ պիտի կազմեն մեր Հայ Եկեղեցւոյն հիմնաքարը:

... Պատանեկան օրերէս մինչեւ Պոլսէն բաժնուիլս, շուքիդ մէջ ապրեցայ, սիրելի վարպետ:

Բան չէիր խնայեր ոչ միայն քու աշակերտներէդ, այլեւ բոլորէն առհասարակ: Անխոնջ էիր եւ դրելն ու սորվեցնելը ամենամեծ հմայքդ էին:

Բոլոր կեանքդ եղաւ եկեղեցին եւ թէ դուն հոն ապրեցար, դայն ապրեցուցիր քու մէջդ եւ այդ միութիւնն էր որ փառքիդ պսակը եղաւ, չէնցնելով պատրիարքանիստ Մայր Եկեղեցին, իր երգեցիկ խումբովը՝ որուն ղեկավարն էիր:

Կարելի՞ է թուել յիշատակներդ... բազմաթիւ են անոնք, եւ անոնց մէջ գէշ մը չկայ:

Դպրոցական դասաւանդութիւններուդ առթիւ գործածած քանակիդ ձայնը ականջիս կը հնչէ դեռ, սիրելի վարպետ, համոզումդ ու հաւատքդ ներշնչելու համար հոն: Ցանճախակի կրկնութիւններ՝ որոնք քանդակելու կը ծառայէին, ով պահապան հրեշտակը հայկական ծէսին:

Գուրգուրալից նամակներդ կենդանի վկաներ են հայրական սիրոյդ եւ թանկագին յիշատակներ, որոնք եկան աւելնալ, երբ հեռացանք իրարմէ, ուսուցչական եւ վարպետի յիշատակներուդ:

Մեծ էիր եւ դու վեհանձնութեամբդ եւ գիտակից թէ՝ ով որ գեղարուեստին մէջ կը յոխորտայ, միշտ նկուն պիտի մնայ:

Ցարգանք հմտութեանդ եւ հանգիստ յոգնաջան մարմնիդ:

ՆՇԱՆ Կ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

գալըի հրատարակութեան աշխատանքներուն մէջ:

Ընտրուեցաւ նոր Շրջ. Վարչութիւն մը հետեւեալներէն կազմուած: Տ. Պ. Կառվարենց, Տօքթ. Գ. Օ. Գալուստեան, Ց. Փափազեան, Մ. Փափազեան, Գ. Լազեան, Վ. Եսայեան, Ա. Ստեփանեան:

ՃԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ) — 1937 — 38 ֆութպոլի մրցումներու վերամուտը սկսաւ անցեալ հոկտեմբերին: Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի խումբըն ալ մասնակցեցաւ իր կարգին:

Հոկտեմբերի երկրորդ կիրակին Քիովէրի մարզական դաշտին վրայ կը ճակատէին իտալական «Ռէճիօ Իսթիթութօ Պէլլ է Արթ»ի եւ Մուրատ Ռափայէլեան հայկական խումբերը: Իտալականը ընտրուած էր 200 աշակերտներու լաւագոյն խաղցողներէն, իսկ հայկականը Մ. Ռ.ի Զ. դասարանի աշակերտներէն կը բաղկանար:

Առտուն ժամը 9ին ճակատները գործի վրայ էին: Մխիթարեան հայերը իրենց ներկայութեամբ կը քաջալերէին տղաքը: Առաջին կիսախաղը 6—0 դաղարի սուլիչով կ՚ընդհատուի:

Երկրորդ կիսախաղին իտալականը յուզուած հայկ. յաղթանակէն, եռանդով կը սկսի մրցիլ: Գովելի էր հայ մարզիկներու կարգապահ յառաջխաղացումը որ իրենց կրկին ապահովեց 4 — 1: Ուրեմն հայկական խումբը՝ 7 իսկ իտալականը՝ 1ով վերջ տըւին խաղին, ժամանակը լրացած ըլլալով:

Լուրը կը տարածուի քաղաքին մէջ: Իտալական ուրիշ խումբեր իմանալով Հայերու յաղթանակը, կը փափաքին մրցումի հրաւիրել Մուրատ Ռափայէլեանը որ սիրով կը պատասխանէ:

Շաբաթ մը վերջ, նոյն վայրին մէջ պիտի մրցէին Նաոդիէա եւ Մուրատ-Ռափայէլեան: Իտալականը ամէնէն մեծ ու զօրաւոր խումբն է Վենետիկի եւ անցեալ տարի առաջնութեան մըրցանակը ապահոված էր, բոլոր խումբերուն հետ չափուելէ վերջ: «Նաօդիքային» մաս կը կազմէին 20 — 25 տարեկան փորձ մարզիկներ: Հայկականը բաղկացած էր 16 — 18 տարեկան դպրոցականներէ: Առտուն ժամը 9ին խաղը կը սկսի: Մուրատ Ռափայէլեան նկատած էր հակառակորդին ուժը, սակայն հայկական աննկուն կամքը, ուսուցիչ վարդապետին քաջալերիչ շունչը սիրտ տուած էր իրենց մրցելու ուժեղ խումբին հետ:

Առաջին կիսախաղը անցաւ Մուրատ Ռափայէլեան 4, իսկ Նաօդիքան 1:

Դադարէն վերջ, իտալականը յարձակում գործեց աւելի բուռն եւ մերթ կարգապահութենէ դուրս ելլելով:

Մ. Ռ.ի սաները պահեցին իրենց պաղարիւնը օրինաւոր յարձակումներով 3 նշանակէտ եւս ապահովեցին: Իտալականը շահեցաւ միայն մէկ նըշանակէտ, եւ ժամը վերջացաւ:

Հայկական խումբը 7ով կը շահէր, իսկ իտալականը միայն 2ով կը պարտուէր:

Կ՚արժէ յիշել հայ մարզիկներուն անունները — Ցակոբ Ալալեան, Լուդվիկ Պալճեան, Ռիքարտօ Փափազեան, Ցակոբ Քերոբեան, Ցակոբ Գոտիկեան, Հրաչ Ալոյեան, Մամաս Գօզանեան, Քարլօ Միհրանեան, Վահէ Մավեան, Առանձար Գասպարեան, Գէորգ Ցովհաննէսեան:

Մաղթենք որ, մօտաւոր մրցումներու ընթացքին, դարձեալ առիթ ունենանք արձանագրելու հայկ. յաջողութիւններ:

Թղթակից

ԺԻՒԱՆԴ ԵՒ ՄԵՌԱԾ ՄՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երեքշաբթի իրիկուն, Պ. Շահխաթունի թէյասեղան մը սարքած էր «Քաֆէ Վոլթէր»ի սրահին մէջ, խորհրդակցութեան հրաւիրելով խումբ մը ծանօթ անձեր եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Բացատրելով ժողովին նպատակը, Պ. Շահխաթունի դովքը հիւսեց այն արուեստագէտներուն, որոնք աշխատած են միշտ վառ պահել հայ երգը, հայ թատրոնը, հայ միտքը: Այս առթիւ նշանաւոր արուեստագէտներու կեանքէն քանի մը գեղեցիկ դրուագներ պատմելով, անցաւ բուն նիւթին:

— Այսօր, ձեզ հոս հրաւիրած եմ տաղանդաւոր արուեստագէտի մը փրկութեան մասին խորհրդակցելու: Այդ՝ Կոմիտասէն վերջ՝ Շահմուրատեանն է, որ ինկած է նոյն ճամբուն վրայ: Փրկենք զայն, քանի ուշ չէ»:

Կարգով արտայայտուեցան Պ. Պ. Ս. Վրացեան եւ Ա. Զօպանեան, եւ երկուքն ալ հասան մէկ եզրակացութեան.— Անմիջապէս նիւթական եւ բարոյական օգնութիւն ընծայել: Նոյնը չէշտեցին նաեւ «Ցառաջ»ի եւ «Ապագայ»ի ներկայացուցիչները: Անմիջապէս կազմուեցաւ երեք անձերէ բաղկացած յանձնախումբ մը (Տիկին Բուղաղեան, Պ. Ա. Զօպանեան եւ Պ. Ֆէնէրճեան) որ պիտի զբաղի հիւանդով, մանրամասն տեղեկութիւններ բերելով յառաջիկայ երկրորդ ժողովին:

Երկրորդ հարցը կը վերաբերէր ողբացեալ դերասանապետ Ց. Զարիֆեանի եւ դերասանուհի Զապէլ Հէքիմեանի, որոնց խնկելի յիշատակը յարգելու համար առաջարկուեցաւ սգահանդէս մը սարքել: Այս ալ ընդունուելով, որոշուեցաւ սգահանդէսը կատարել փետրուար 27ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Նախաձեռնողները հետզհետէ պիտի զբաղին բոլոր այն արուեստագէտներով որոնք կեանք ու շունչ սպառած են հայկական մշակոյթի զարգացման եւ տարածման համար:

Սրտանց կը գնահատենք:

Պարմանի

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

« ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ »Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կապոյտ Խաչի ծաղկոցին «Մանուկներու Օր »ուան հանդէսը, որ յետաձգուած էր սուգի պատճառով, տեղի ունեցաւ փետրուար 5ին, շաբաթ իրիկուն Հայ Ակումբին մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան:

Աշակերտներու կողմէ կատարուած խմբերգները, արտասանութիւնները, թըմախօսութիւնները եւ հայկական պարը խանդավառած էին ներկաները:

Դպրոցին ուսուցիչը՝ Պ. Ցարութիւն Ուրբաթեան ճառ մը խօսեցաւ, նիւթ ունենալով «Մշակոյթին դերը իբրեւ ազդակ ազգային գոյութեան»:

Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ նուէրներ բաշխուեցան աշակերտներուն: Տեղի ունեցաւ նաեւ վիճակախաղ մը:

Ներկայ մը

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ յընթեռնլի եւ մելանով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑՐՈՒԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մալաթիէքը Վալանսի արուարձաններէն մին է, 4 քիլոմեթր դէպի Մարսէյլ:

10 — 12 տարի առաջ, բացի Պ. Շարլ Մերլի հնաշէն պալատէն, այս շրջանը բոլորովին խոպան եւ ամայի էր:

Մեր հայրենակիցները Վալանս հաստատուելով՝ իրենց քրտնաթոր եւ արդար աշխատանքով, «քանի մը փր. մէկ կոտ » ըսելէ վերջ, կը սկսին տարածուիլ դէպի Մալաթիէք:

Շատերը իրենք իրենց ձեռքով կը շինեն, ոմանք ուրիշներուն շինել կուտան իրենց սեփական բոյները, եւ մէկը միւսին ետեւէն կը սկսին ծաղկեցնել՝ տեղացիներու կողմէ անտեսուած այս հողամասը:

Այսօր ան, արդէն գեղեցիկ արուարձան մը դարձած է, եւ ամբան տաքերուն շատեր օդափոխութեան կ՚երթան, հոն անցընելով իրենց արձակուրդը:

Մալաթիէքի մեր հայրենակիցներուն թիւն է մօտ հարիւր հոգի: Հոս ոչ եւ է առանձին կազմակերպութիւն չկայ, բացի հոգաբարձութենէ մը որ կը պահէ իր ծաղկոցը: Հարիւրին 58 պզտիկներ են, որոնց 20 միայն կը յաճախեն հայկական ծաղկոցը:

Կան 22 սեփական տուն եւ հող ունեցողներ,14 հոգի ալ միայն հող ունեցողներ՝ 300 — 2000 քառակուսի մեթր տարածութեամբ: Մեր հայրենակիցները իրենց հողերէն կ՚արտադրեն անհրաժեշտ բանջարեղէններ եւ աւելցածներն ալ կը ծախեն:

Կրօնական ծէսերը կը կատարէ Վալանսի քահանան:

Սայեանի մէջ ալ ունինք 15 ընտանիք Հայեր, որոնք կ՚աշխատին մետաքսի գործարաններու մէջ: Կայ մէկ անգործ միայն:

Շ. Սեւան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէին ընկերահամակրական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ փետրուար 5ին, « Խաժակ » ակումբին մէջ: Դասախօսն էր Վ. Զուլլէրեան, որ մանրամասնօրէն պարզեց Ֆրանսայի բանուորական եւ գործատիրական յարատեւ պայքարներ, 1846էն մինչեւ մեր օրերը: Ցիշեց բոլոր կատարուած նըւաճումները, իբրեւ արդիւնք մեծամեծ զոհողութեանց: Այս առթիւ մասնաւորապէս ծանրացաւ աշխատանքի նոր կանոնագրի մասին, որուն շնորհիւ կառավարութիւնը կը յուսայ լուծել ընկերային եւ աշխատաւորական պայքարները:

Այս շահեկան դասախօսութենէն վերջ եղան հարցումներ որոնց պատասխանեց դասախօսը: Դասախօսութիւնը վերջացաւ ուշ ատեն եւ ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ:

Բ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մ. ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

«Ցառաջ»ի ընթերցողներուն արդէն ծանօթացուցած էինք Մ. Ռ. նախկին աշակերտներուն մարզական խումբին կազմութիւնը: Մասնաւորապէս ֆութպոլի խումբին շուրջ խանդավառութիւնը կը շարունակուի եւ յաղթութիւնները կը յաջորդեն իրարու: Նախանցեալ կիրակի Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մրցումին պատճառաւ հակառակորդ խումբէն քանի մը հոգի պակաս էին, սակայն մրցումը կատարուեցաւ խառն եւ Հայերը յաղթեցին 5 — 2:

Այս կիրակի դարձեալ «Մուրատ Ռափայէլեան»ը մրցում ունէր C. A. Françaisի պահեստի խումբին դէմ, Վէնսէնի անտառին մէջ, Քարթուշըրի: Օդը գեղեցիկ ըլլալով, հազարի մօտ մարզասէրներ շրջապատած էին ֆութպոլի դաշտը որոնց մէջ նոյնպէս քանի մը Հայեր: Անհաւասարակ բոլորն ալ լաւ կ՚արտայայտուէին հայ մարզիկներու հանդէպ: Այս անգամ եւս Մուրատ Ռափայէլեան կամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի խումբը յաղթեց 3-0: (Նոյն օրը նոյն դաշտին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը յաղթեց C. A. F.ի Ա. խումբին):

Մեր տղոց խաղարկութիւնը անշուշտ կատարեալ չէ, շատեր տարիներէ ի վեր չեն խաղացած, սակայն արդէն Գ. մրցումին կը տեսնուէր ըրդալի յառաջդիմութիւն: Կը յուսանք որ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Մ. Ռ. միացած կը շարունակեն յառաջդիմել:

Հ. Տ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— «Զոմ» մարզականի 15րդ ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ 6 փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Հակառակորդ խումբն էր F. C. տը Պօմոն:

Կիրակի է, աքանչելի օդ մը, ձմրան հազուագիւտ օրերէն: Ամիսներով խոնաւ եւ խիստ օրերէն տխրած ժողովուրդը, ինքն ալ արեւի պէս զուարթ ու ժպտուն դուրս էր թափեր քիչ մը արեւ եւ օդ առնելու, իսկ մեր հայրենակիցները լեցուած էին Զոմի մարզադաշտը, քաջալերելու համար իրենց պատանի մարզիկները, որոնք այս տարի ամէն գնով կ՚ուզեն «դասաբան փոխել »:

Առաջին կիսախաղին հաւասար խաղարկութիւն եւ արդիւնք:

Երկրորդ կիսախաղին, մերինները սկսան տիրապետել, յոգնեցնելով հակառակորդները եւ տիրանալով լաւ արդիւնքի: Վերջացաւ «Զոմի» յաղթանակով, 3 — 0:

*** Համաձայն տեղական թերթերուն յայտարարութեան՝ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը՝ յառաջիկայ կիրակի, 20 փետրուարին կը մրցի Վալանս Սփորթիֆին դէմ:

Մեզի պարտականութիւն կ՚ըլլայ՝ մեր ներկայութեամբ քաջալերել հայ մարզիկները:

Շ. Սեւան

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի կէսօրէ վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի .. խումբը երկրորդ մրցումը կատարեց J. J. Cassisի Ա. խումբին դէմ, ու յաղթեց 2—1ով:

Մրցումը որ կատարուեցաւ հակառակորդ խումբին դաշտին վրայ, Քասիսի մէջ, տեղի տուաւ ցաւալի միջադէպերու, հարկ եղաւ ոստիկանական միջամտութեան, որուն հետեւանքով խաղը դադրեցաւ ժամանակէն առաջ:

Միջադէպերուն պատասխանատուներն էին տեղացիները, որոնք հակառակ մերիններուն գերակշռութեան, կ՚ուզէին որ իրենց խումբը յաղթէ, օրինաւոր կամ ապօրինի: Միջադէպերուն ամենամեծը տեղի ունեցաւ այն պահուն երբ դատաւորը (Պ. Տաճատ Խաչիկեան) ֆրանսացի հանդիսատեսներէն կրեց չորրորդ յարձակումը, բոլորովին անտեղի պարագաներու մէջ: Քանի մը հայ երիտասարդներ ուզեցին այս անգամ ալ միջամտել, ու այդ՝ պատճառ դարձաւ փոխադարձ հարուածներու, մինչեւ ոստիկանական միջամտութիւնը:

Դատաւորը եղաւ չափազանց անկողմնակալ, նոյնիսկ որպէսզի որ եւէ դէպք չպատահի, նպաստաւոր որոշումներ տուաւ ի հեճուկս մերիններուն,սակայն միջադէպը ծրագրուած էր:

Մերինները խաղացին բաւական լաւ եւ ոչ մէկ խաղացող մասնակցեցաւ ծեծկուուքին: Անոնք սկիզբէն մինչեւ վերջ եղան կարգապահ եւ պաղարիւն, ինչ որ հիացում պատճառեց քաղաքապետական խորհրդականներէն մէկուն որ հրապարակաւ պախարակեց իրենց հանդիսատեսները:

Միշտ միեւնոյն բանն է որ կը պատահի, ամէն անգամ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաջողութիւն մը կ՚ապահովէ, հակառակորդները միշտ կ՚աշխատին կռուով շահիլ մրցումը ...

Բայց եւ այնպէս մերինները շատ դիւրութեամբ յաղթութիւն մը եւս աւելցուցին, իրենց նախորդ յաջողութիւններուն վրայ:

Վ. Քիւփէլեան

ԵՐԿՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՆԻՍ, 7 փետրուար.— Կիրակի օր, նախաձեռնութեամբ Ջէնկիլէրի Հայր. միութեան Նիսի մասնաճիւղին, Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ ի յիշատակ անմոռանալի հայրենակից Նազարէթ Փապուճեանի եւ իր սիրելի տիկնոջ՝ Արաքսիի եղերական մահուան:

Եկեղեցին լի էր հոծ բազմութեամբ ուր կը նշմարուէին դժբախտ ամոլին սգակիր ազգականները եւ բարեկամները ու հայրենակիցներու ստուար թիւ մը: Հոգեւոր հովիւ Շամլեան քահանայ այս առթիւ յուզուած շեշտերով ի վեր հանեց հանգուցեալներու պատուաւոր կեանքը, անոնց բարեմոյն բնաւորութիւնը եւ ողբալ անոնց վաղահաս կորուստը:

Շնորհակալութիւն Դպրաց Դասու բոլոր անդամներուն անխտիր, որոնք իրենց քաղցրալուր երգերով սիրայօժար մասնակցեցան այս տխուր արարողութեանց:

Հանգիստ տարաբախտ զոհերու հոգիներուն:

Ի դիմաց Ջէնկիլէրի Հայր. Միութեան, նախագահ՝

Կարապետ Փափազեան

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Օր մը, երբ նորէն քաղաքն էի եւ շուկայ կ՚երթայի, ծանօթ Հայ մը, որ այս անցուդարձերուն տեղեակ էր, ճամբան ինծի հանդիպեցաւ եւ ըսաւ.

— Տղաս, ետ դարձիր, շուկայ մի՛ երթար, քեզ կը փնտռեն որ բանտարկեն: Գնա մեր տունը եւ սպասէ ինծի:

Աղնիւ մարդը, Աւետիս էֆէնտի Գըրգանեան, Մէճլիսին անդամ, ազդեցիկ եւ ունեւոր, տուն գալով շարունակեց.

— Տղաս, դուն կառավարութեան դէմ խօսեր ես: Զեզ ուզեր տուրք վըճարել: Հայհոյեր ես... իմացեր են: Կ՚ուզեն քեզ բանտարկել: Զգոյշ: Գնա գեղդ ու ալ քաղաք մի գար: Իսկ եթէ բան մը պատահի, ես հոս եմ:

— Ահ, այդ Պօղոյեան շունը, աղուէս Սիմոնը, ատոնց արարքն է, ըսի անմիջապէս: Նորէն առիթ գտան չարաշահութեան, ու ժամանակը նպաստաւոր է իրենց:

— Գիտեմ տղաս, գիտեմ, ըսաւ: Այդ մարդիկը չեն ամչնար, ի՞նչ օգուտ...

Ու ալ չկրցայ Տիվրիկի ոտք դնել: Գեղն ալ ժանտարմաներու աչքին չէի երեւար, եւ մոռցուեցայ հետզհետէ:

... Տխուր էր գեղը: Հարսնիք եւ խնջոյք չկար հոն: «Ազատ օդափոխութեան եկար, համը բերանդ մնաց», կ՚ըսէին գիւղացիները: Ու կը պատմէին նախորդ տարիներու ուրախութիւններն ու հարսնիքները: Իրօք ալ այն տարին մէկ հարսնիք ունեցանք: Տիվրիկի հարաւային կողմի բազմաթիւ հայ գիւղերուն մէկէն, Օտուէն, եկան ու մեզմէ աղջիկ մը տարին: Օտուէ Վարդան Շահպազի ծննդավայրն էր (Մուրատի եւ Անդրանիկի զէնքի ընկերներէն): Վարդան Օտուէ էր եւ իր խորհուրդով բոլոր արրունքի հասած աղջիկները կ՚ամուսնացնէին, որպէսզի, դալիք գէշ օրերուն Թուրքը չկրնայ աղարտել կոյսերուն պատիւը:

Գեղի աշուն էր: Հովը բարտիները կը ծեծէր ու կը թօթվէր: Հովը ուռենիներէն կը ճչար ու ժայռերու խոռոչներուն մէջ կ՚անհետէր: Շաքիլները ոսկի էին գետափներուն վրայ: Ու խոյերն ու մաքիները, արթնցած ու բուրումնաւէտ, առանձին արօտ կը տարուէին եւ կռունկներուն երամը, կրկռալով, բարձրէն, կը մեկնէր հարաւ:

Աշնան օր մը Բինկեանի բոլոր փախստական զինուորները բռնուելով կը տարուէին ու մեր գեղը դիշերեցին: Անոնք մեր զինուոր տղոցը եռապատիկն էին: Ուրկէ կը հետեւի թէ Բինկեան մեր գեղէն երեք անգամ մեծ ըլլալու է, ունենալով 3000 բնակիչ:

Մենք մինչեւ գարուն հանգիստ չեղանք բնաւ: Կիները անդադար ձեռնոց ու գուլպայ կը հիւսէին բանակին համար: Կառավարութիւնը գեղէն ամէն տեսակ ուտեստ եւ ալիւր ու արմտիք կը հաւաքէր: Գեղացիները էշերով Երզնկա կը փոխադրէին թէ մեր գիւղէն, թէ ուրիշ տեղերէ ամբարուած մթերքները, որ մեզմէ երեք օր կը քաշէր: Գարունը սղութիւն ինկաւ: Ու մեր հարուստ գեղն ալ, որուն ամէն տունէն դուրսը մարդ կար եւ առատ դրամ կը ստանար, նեղութիւն քաշել սկսաւ:

Ձմեռը թեթեւ էր այդ տարին: Ու մեր փախստականները չնեղուեցան շատ: Երբ օդը տաքցաւ, անոնք տընակներ յարդարեցին իրենց համար անտառներու եւ ժայռերու դիրկը: Ոմանք խլուրդի պէս գետնայարկ տուներ շինած էին աչքի չզարնող հարթ տեղեր: Կիներ ու տղեկներ ամենէն աղնիւ ուտելիքները կը տանէին անոնց: Բոլորին խորհրդատուն եւ վերակացուն էր Զարմանենց Կարօն, աղնիւ ու կորիճ երիտասարդ մը: Երբ մէկը փախչէր գեղ գար, իր կնոջմէն ու մօրմէն առաջ Կարօն կը յայտնուէր, որպէսզի զինքը տեղաւորէ: Կարօն գաղտնիքի գերեզման էր:

Քաղաքը միշտ պատերազմական լուրեր կուգային, Թրքական յաղթանակներ աւետելով: Թուրք մը որ այդ լուրերուն հիման վրայէքի բռնուող ռուս զօրքերուն հաշիւը կը բռնէր, օր մը խնքնիրմէ ելած կը պոռայ.

— Գործակալութեան տուած հաշիւներուն եթէ նայինք, Ռուսիոյ մէջ մարդ չմնաց, բոլորը դիրի բռնեցինք: Ուրեմն որո՞ւ դէմ կը կռուինք:

Այս տեսակ խօսքեր կ՚ընէինք աւելի շատ մենք, Հայերս, անխոհեմաբար,քիչ մը ամէն տեղ, Թուրքերուն ալ երեսին, որոնք կը գրգռուէին մեզի դէմ: Կը հաւատայինք թէ Ռուսիա հզօր պետութիւն մըն է, չէինք հաճեր սակայն տեսնել թէ Թուրքիան ալ, նուազ հզօր, բան մըն է վերջապէս, մանաւանդ մեզի համար: Թշնամին արհամարհելու այդ թեթեւութիւնը մեր գլխուն պայթած աղէտին մէջ ահագին դեր ունեցաւ: Կը պաշտէինք Ռուսիան: Ան մեր «Քեռի»ն էր, մեր ազատարարը: Ռուսիա սակայն քանի տարի առաջ Հայաստանը առանց Հայու ուզած էր, եւ իրեն համար: Իր քաղաքական ծրագիրներուն գործադրութեան մէջ ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր թէ պզտիկ հայ ազգը ջնջուէր է կամ ոչ: Մենք կը սպասէինք անոր բանակներուն ներխուժումին: «Քեռին եկաւ, կուգայ, պիտի գայ»: Թուրքը կը կարդար նամակները, եւ գիտէր թէ ո՞վ է Քեռին: Մեր բո՛ւն դահիճը, Ռուսը:

Գարնան հազար տեսակ զրոյցներ շրջան կ՚ընէին խաւարակուռ Անատոլուի մէջ: Մէկը շատ սարսռազդեցիկ էր: Գիրքը գրած է, կ՚ըսէին Թուրքերը, թէ այդ տարին ազգ մը ամբողջովին պիտի բնաջնջուի ու անհետանայ երկրի երեսէն: Վախնալով հանդերձ մեզի համար, կը խորհէինք թէ կործանողը կրնայ ըլլալ միայն Թուրքը, ենթակայ՝ ռուսական արշաւին:

Մարտին Աղապապ անուն Զարացի յեղափոխական մը գեղ գալով քանի մը օր մնաց, երեւութապէս իբրեւ օգիի վաճառական: Սակայն կ՚ըսէր թէ զէնքի փոխադրութեամբ կը զբաղի: Իմանալով որ Աղապապ Ջիմառա կ՚երթայ, ընկերացայ անոր: Կ՚ուզէի տեսնել ողբացեալ Դաւիթ հօրեղբօրս կինը, որ հոն ամուսնացած էր, Արաքսին ալ, աղջիկը, միասին տանելով: Հոն կը բնակէր ծանօթ հայդուկ Բիծան, որմէ կ՚ուզէի զէնք մը գնել: Այդ նպատակով հեռագրեցի հօրս.— «Մանր հիւանդ եմ, դեղի ու բժիշկի դրամ հասցուր»: Հայրս նամակով պատասխանեց.— «Քու հիւանդութիւնդ թեթեւ եւ անցողակի է»: Եւ դրամ չղրկեց: Իմ հեռագիրս ջարդերու վախը կ՚արտայայտէր, հայրս կը հասկցնէր թէ Թուրքերը նահանջի ատեն հապճեպ պիտի աւերեն, ջարդեն, վախնալու չէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(Շար.)

մասնութեանց պաշտպանութիւնը. սակայն երբ փոքրամասնութիւնները հանրապետութեան հրաժարեցան այդ տրամադրութենէն եւ անտարակոյս, վստահութեան այդ արտայայտութիւնը ապացոյց մըն է իրենց խըրացման՝ ձուլման վտանգին։ Անտարակոյս, անոնք որ մնացած են, ուրիշ ելք չունին եթէ ոչ յարմարիլ հանգամանքներուն, սակայն պէտք է հասկնալ թէ ժամանակները փոխուած են եւ թէ մեծ մասով իրենց յօժարութենէն կախում ունի ստացումը իրաւունքներու բացարձակ հաւասարութեան, որ չի կրնար աւելի երկար ատեն մերժուիլ ։

Հակահրէական հոսանք Իտալիոյ մէջ

Այլեւս կասկած չկայ թէ հակահրէական շարժումը ձեւ ու մարմին կ'առնէ նաեւ Իտալիոյ մէջ։ Փետրուար 10ին լոյս տեսաւ նոր շաբաթաթերթ մը, «Իլ Տրինա», իբրեւ օրկանը հակահրէական հոսանքին ։

Այս շարժումը արդէն կ'արտայայտուէր երկու թունդ ֆաշական թերթերու, «Թէվէրէ»ի եւ «Ռէճիմէ Ֆաշիստա»յի միջոցաւ։ Շարժման վարիչն է Ռոպէրթօ Ֆարինաչչի, անդամ գերագոյն Խորհուրդին։ Նոր թերթը իր հրատարակութիւնը կը սկսի պարզելով քաղաքական կացութիւնը, հետեւեալ խորագրին տակ — « Հին արծաթապետութեանց վերջալոյսը »։ Հրատարակած է նաեւ ուսումնասիրութիւն մը Պաղեստինի եւ Անգլիացիներու մասին, ինչպէս նաեւ երկար տեսակցութիւն մը որ կը պարզէ իտալական տեսակէտները հրէական հարցի մասին։ Այս խնդիրը կը համարուի «միջազգային վտանգ թիւ 1»։ Տեսակցութեան հեղինակն է Ճիօվաննի Փրէծիոզի, որ հակահրէական պայքար կը մղէ քսան տարիէ ի վեր եւ որ բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ հրէական խնդիր գոյութիւն ունի նաեւ Իտալիոյ մէջ. որովհետեւ, «ո՛ւր որ Հրեայ մը կայ, հրէական խնդիր մը կայ»։ Եւ կը բացատրէ թէ իտալական կայսրութիւնը հակահրէական մեծ ուժ մըն է ։

Սպանիացի դաւադիրներ եւ մահացու մահերներու խնդիրը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Ապահովութեան Տեսչութիւնը ձերբակալած էր սպանիացի ազնուական մը, մարքիզ Փորթակօ, երեք մեղսակիցներու հետ։ Աւելի օր ձերբակալուեցաւ ուրիշ սպանիացի մը, Կրէկորիօ Արեանա, հետապնդուելով լեռներու մէջ։ Այս մարդը ինքզինքը առեւտրական կը ներկայացնէր, բայց քննութիւնները կը հաստատեն թէ գործօն անդամն էր դաւադիրներու խումբին։

Ամբաստանեալներէն մէկը խոստովանեցաւ թէ մարքիզը մահացու մաններ տուած էր իրեն, ոչնչացնելու համար երեք ծանօթ անձեր։ Աւելի ծանր մեղքեր կը վերագրուին առեւտրականին, Արեանայի։ Ամէն պարագայի մէջ, ոստիկանութեան համոզումը այն է թէ մանրէները հիմնական դեր կը կատարէին այս դաւադիրներուն գործունէութեան մէջ։ Անոնք ոչ միայն լրտեսութիւն եւ առեւանգումներ կը կատարէին, այլեւ ահաբեկչական ծրագիրներ կը մշակէին, ի հաշիւ Զօր. Ֆրանքոյի։ Դեռ ուրիշ ձերբակալութեանց կը սպասուի։ Ձերբակալուած առեւտրականն ալ ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէ մարքիզին դէմ, որ դէմ դիմաց հանուեցաւ իր մեղսակիցներուն հետ ։

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԲԱՆԻՈՅ Թագուհիին հետ ամուսնանալու համար կոմսուհի Կերալտին Ափփոնի պէտք է ... կաթոլիկ դաւանանքը մերժած ըլլալով, իբրեւ հռոմէական կաթոլիկ, հետեւեալ պայմանները դրուած են.— Կատարել կրօնական պսակ, համաձայն հռոմէական ծիսակատարութեան.— Հարսը երբեք պէտք չէ փոխէ իր կրօնը.— Ամուսնութենէն ծնած զաւակները պէտք է կրթուին հռոմէական դաւանանքին մէջ ։ Թագաւորը եւ կոմսուհին պէտք է ստորագրեն այս պայմանները, հանդիսաւորապէս ։

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐԸ զօրք հանած ըլլալով Վէյ-Հայ - Վէյ (Չինաստան), անգլիական իշխանութիւնը բողոքեց։ Ճափոն պատասխանեց թէ Անգլիացիները որ ... է իրաւունք չունին այդ նաւահանգիստին վրայ ։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ կը շարունակեն բանակցիլ, Սպանիոյ օտար կամաւորներուն յետս կոչման մասին։ Լոնտոնի իտալական դեսպանը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Իտընի հետ, եւ համաձայնութիւնը ապահովուած կը համարուի ։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ բեւեռի չորս արկածեալ գիտնականներուն օգնութեան հասնելու համար, խորհրդային երեք նաւեր եւս ճամբայ ելան։ Գիտնականներուն կայան-սառնակոյտը կը շարունակէ դէպի հարաւ քշուիլ ։

ԻՏԱԼԻԱ որոշեց 200.000 թոն տարողութեամբ առեւտրական նաւեր շինել մէկէն տարի, համաձայն տասնամեայ ծրագրի մը, որով 1948ին պիտի ունենայ 2.000.000 թոն։ Պիտի շինուին 44 ճամբորդի նաւեր, 75.000.000 տոլար արժողութեամբ ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ խնամակալը, որ Լեհաստան գացած էր, վերադարձաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Երկու պետութեանց ներկայացուցիչները քննած են շարք մը խնդիրներ, քաղաքական թէ տնտեսական, մէջն ըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան վերակազմութեան հարցը ։

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի Մասնաճիւղի Ընդհ. Ժողովը, 12 Փետր. Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 8 Ռիւ Պօ - ... Փարիզ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարզուանցի Իսկուհի Եանըզ - եան կը փնտռէ իր զաւակը Գրիգոր Եանըզեան որ Իզմիրի կոտորածին անհետացած է եւ լուր չկայ իրմէ ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 250 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։ Իմացնել, Տիկին Իսկուհի Եանըզեանի, 60 Rue Bouffier, Valence, (Drôme), France։

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ - ՊԱՏԱՐԱԳ

Այրի տիկին Փայլածու Թեւանեան, եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Թեւանեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ 13 փետրուար, կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, Rue Jean Goujon, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ պատարագ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՎԵՐԹԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ՖՈՆՏ

Ընկեր ԵՓՐԵՄ ԹԵՒԱՆԵԱՆ կը նուիրէ իր եղբօր՝ Տիգրան Թեւանեանի մահուան քառասունքին առթիւ 25 ֆրանք։

Գ. ՄԷՀԹԷՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ հանրածանօթ երաժշտապետ Պ. Գրիգոր Մէհթէրեանի Փարիզ գտնուող սաները կազմակերպած են հոգեհանգիստ մը, ի նշան երախտագիտութեան, բազմաձայն պատարագի մատուցմամբ, կիրակի 13 Փետր., Ժան Կուժոնի Ս. եկեղեցւոյն մէջ։ Այս առթիւ պիտի նախագահէ եւ պիտի խօսի, Գարեգին Արք. Խաչատուրեան։

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10ին, սկիզբ հոգեհանգիստի ժամը 11.30ին։

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ"Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ-ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ *MR. HENRI TASSO*Ի

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ *13* **ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ** *17 ԻՆ* **SALLE PRAT**Ի ՄԷՋ, **150 Rue Paradis**

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ **ՕՐ. Ա. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ** (ՄԵՆԵՐԳ), **ՏԻԿԻՆ Ե. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ** (ՋՈՒԹԱԿ),

Պ. Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ (ՔԱՌԵԱԿ)

ԵՒ **ՄԻՈՒԹԵԱՆ 80 ՀՈԳԻՆՈՑ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ**

Յայտագրին մէջ պիտի երգուին եւ նուագուին հետեւեալ հեղինակներէ գործեր.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ՍԻՒՆԻ, Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Մ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ. Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ, Հ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ, ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ եւայլն.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 4, 8. 12 ԵՒ 15 ՖՐ. ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՔՈՎ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ «Վարդան» ենթակոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողով մը կը հրաւիրէ «Ռազմիկ», «Հրայր» եւ «Տալրոս» խումբերու ընկերները 13 փետրուար, կիրակի ժամը 3ին ընկ. Ս. Պառաւեանի բնակարանը։

ԽԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ», «Վռամեան», «Մշօ» եւ «Սէրէմճեան» խումբերու բոլոր ընկերները 12 փետրուար, շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին «Խրիմեան» սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Գաւառ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ «Վռամեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը 12 փետրուար, շաբաթ երեկոյ ժամը 7,30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ» եւ «Կորիւն» խումբերուն ընկերները, երկուշաբթի, 14 փետրուար, երեկոյեան ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ «Յառաջ» խումբի ընդհ. ժողովը 13 փետրուար կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ», «Իշխան» ենթակոմիտէներու եւ «Վահագն» խումբի բոլոր ընկերներու ընդհ. ժողովը, 12 փետրուար, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ։ Ներկայ պիտի գտնուին ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ։ Կարեւոր օրակարգ ։

«Վռամեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը 12 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ Կը դասախօսէ ԸՆԿ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ, նիւթ՝ Ֆրանսական սահմանադրութիւնը։

ԿԱՐՏԱՆԻ «Նիկոլ-Դուման» խումբի ժողովը 12 փետր., Շաբաթ կէսօրէ վերջ 6ին «Դաշնակցութեան տան» մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՌԻԻ Հ. Յ. Դ. „ՄՈՒՐԱՏ" ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

12 Փետրուար, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, ՕԹԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ։

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. **Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ**

Նիւթ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ»

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՉԱՒԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽԱՑՄԱՆ

12 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս ԹՐԻԱՆՕՆ ՏԱՆՍԻՆԿԻ ՄԷՋ 25 Rue Edison (Ռիւ Փօլ-Պէրի անկիւնը)։

Հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ։
Պիտի նուագէ ORCHESTRE MULLER
Մուտք՝ այրերու 6, կիներու 5 ֆրանք

ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

12 Փետր., Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Ալֆորվիլի ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ, 1 Bld. Carnot

կը ներկայացուի ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴի

«ՑԵՂԻՍ ՃԱՄԲՈՎ»Ը

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— խմբերգ. մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր՝ Ալֆորվիլի Սանուց Միութեան երկսեռ անդամներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ։

Մուտք՝ 3 ֆրանք, փոքրերու 1 ֆրանք։

Այց Ընկ. Յովհաննէս Ակինեանի գերեզմանին

Ընկեր Յ. Ակինեանի մահուան 4րդ. տարելիցին առթիւ, կը կազմակերպուի այց իր գերեզմանին, Կիրակի, 13 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Կը խնդրուի ընկերներէ եւ բարեկամներէ որոշեալ ժամուն ներկայ գտնուիլ Porte de la Villetteի մեթրոյի մուտքին կամ Pantinի գերեզմանատան գլխաւոր մուտքին մօտ։

Գերեզմանին հասցէն է՝ 108 division, թիւ 9։

ԽՆՋՈՅՔ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

27 Փետրուար, կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ 9ը
2 ՌԻՒ ՏԸ ԼԱ ՏԷՖԱՆՍ «ԽՐԻՄԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։
Մուտք 5 Ֆր.։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ ։

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ, 48 rue de la République, Marseille

Tél. Colbert 74—51, 47—22

Օտար դրամներու փոփոխութիւն, չէքեր կը տրուին ամէն երկրի համար։ Կը գնենք եւ կը ծախենք ոսկի դրամներ։

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ։

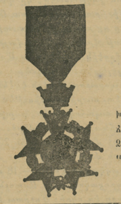

Alimentation „TRÉVISE"

Իր անմահական սուրճովը

Café "HAREM,,

Ամէնէն ճոխ եւ աժան մթերանոց

արեւելեան ընտիր նպարեղէններու

5 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

խանութպաններու համար սուրճը 16 ֆր. քիլօն

ձիթապտուղ, թխահոտ 11—14 ֆր. քիլօն

Չիթապտուղ, քաշքավալ եւ չոր մրգեղէններ անմրցելի գիներով, յանձնելի hors d'octroi

Tél. Taitbout 40—63

30, Rue de Trévise Paris (9) Metro Cadet

ՔԵՄԱՆՉԻՍՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՈՒՏԻ ՀԱՅԿ

Կը նուագեն ամէն երեկոյ մասնակցութեամբ պարուհի Օրիորդ ՖԼՐԻՏՍԻ Franco - Oriental սրճարան - ճաշարանին մէջ, 3, RUE CLAUZEL (35, Rue des Martyrsի անկիւնը)։

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ, օղի՝ լաւ աղանդերներով։

“ՇԻՐԱԿ”

Արեւելքի միակ իսկական օղին է
Անզուգական, Անմրցելի, Անխարդախ
Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժաբեր, պատրաստուած զուտ չամիչէ անիսոնով։ Հայ աւանդական սեղանին զարդը։

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է գինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ... սակաւ բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի մը ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու էնտէֆրիզապլը գործիքներով։

Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. ... Բագոսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine)։

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յանձնառու կ'ըլլանք ... մեր նոր արժեցուցակը անգլիական, ֆրանսական եւ չեխոսլովաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թրիքօթաժի, ... եւն.

Անհամեմատ ապրանքներ բացառաբար զեղչուած գիներով։

Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal դիւրափոխադրելի գրամեքենաներ, որոնց տառերը կ'ընտրուին Ամերիկայէն։

Փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գիները

Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber

Tél. Opéra 67-77, 67-78

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 13 FÉVRIER 1938

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԴ ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3654 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԺԷՑՆԵԼ ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԳԱՆՁԵՐԸ

Մոռցուած խնդիր մը կ'արծարծէր երիտասարդ աշխատակից մը, այս շաբթուան ընթացքին: (Տես «Յառաջ» 9 փետրուար):

Բացատրելով թէ «երկիրը ծնած քանի մը սերունդներու ներկայացուցիչներէն ամէն մէկ մեռնող հայրենի յիշատակներու, սրբութիւններու գանձէն մասնիկներ կը տանի հողին յանձնելու», մեր աշխատակիցը մասնաւորապէս կը մատնանշէր խօսակցական լեզուի աղքատութիւնը :

— «Քանի՞ հոգի կարելի է գտնել, որ գիտնան կօշկակարի մը, դերձակի մը, կահագործի մը, նպարավաճառի մը գործածած գործիքներուն, նոյնիսկ հայ գիւղացիի գործիքներուն հայերէն անունները: Կ'ըսեմ *հայ* գիւղացիի գործիքներուն հայերէն անունները, որպէսզի չըսուի թէ արդիական գործիքներու համապատասխան բառեր ստեղծելու ժամանակ կամ հնարաւորութիւն չենք ունեցած: Հապա մեր խոհանոցի կազմածներուն եւ մանաւանդ կերակուրներուն ու անուշեղէններուն անունները »:

Եւ շարք մը օրինակներ յիշելէ վերջ — իր ծննդավայրէն՝ Հաճըն — կ'եզրակացնէր .

— «Ուզեցինք, մեր կրցածին չափ, հաստատել որ հայերէն արդի խօսակցական լեզուն, ընենք ժողովրդական լեզուն, բառերու սով ունի: Հետեւաբար պէտք է ճոխացնել մեր բառացանկը: Այս աշխատանքը կարելի է բաժնել երեք խումբի: Այսպէս: —

Ա.— Նոր բառեր ստեղծել :

Բ.— Բառարաններէն առնել ու ժողովուրդին յանձնել այն բառերը՝ որոնց պէտք ունինք եւ որոնց գործածութիւնը ընդհանրացած չէ :

Գ.— Գաւառաբարբառները մաղել, ծուել եւ հաւաքել այն բառերը՝ որ կրնան օգտակար ըլլալ հայերէն լեզուին: Առանց այն մասը, որ անմիջական անհրաժեշտութիւն կը ներկայացնէ, յանձնել ժողովուրդին, իսկ մնացածը բառարանին»:

Ի՛նչ խօսք որ երեք առաջարկներն ալ արժանի են ուշադրութեան, այլ մանաւանդ ծրագրեալ եւ յարատեւ աշխատանքի :

Չի բաւեր տեղի – անտեղի պանծացնել մեր լեզուին անսպառ հարստութիւնը : Լեզուներն ալ նորոգման, պատուաստի, ճոխացման կը կարօտին: Մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ եւ այս ափերուն վրայ, ուր ամէն օր բառեր, բացատրութիւններ կը ծնին, իբրեւ հետեւանք մտաւոր եւ արհեստագիտական կեանքի սրընթաց հոլովման :

Այս թերթը եւ ուրիշ պաշտօնակիցներ, ամբողջ սերունդ մը տարիներէ ի վեր անխնայ պայքար կը մղէ օտարաբանութեանց դէմ, լեզուի խաթարման եւ այլասերման դէմ: Եւ պայքարը ունի տարիներու պատմութիւն, ինչպէս եւ բազմակողմանի ծալքեր :

Պատերազմէն առաջ եւ այսօր ամէնէն աւելի շունչ եւ մեկնում առած է կովկասեան եւ մանաւանդ բոլշեւիկեան խժաբանութեանց դէմ: Բայց, չէ մոռցուած նաեւ Թրքաբանութեան կամ ֆրանսաբանութեան կապկութիւնը, որ նմանապէս աւերներ կը գործէ մինչեւ այսօր :

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, չարիքին արմատը կը կազմեն երեք հիմնական մեղքեր, — ծուլութիւն, անհոգութիւն, տգիտութիւն :

Անդին, Կովկասի մէջ, մարդիկ խրած ըլլալով ռուսական մշակոյթի ծանծաղուտին եւ մանաւանդ լեզուական խառնիճաղանճին մէջ, կը կարծեն թէ բառը իր իմաստը կը կորսնցնէ, եթէ «տեզէրտէօր»ը գրեն «դասալիք», «փայատիրական»ը՝ «բաժնետիրական», «ոընէկատ»ը՝ «ուրացող», «մոբիլիզացիա»ն՝ «զօրաշարժ», եւ այսպէս հարիւրաւոր բառեր կամ բացատրութիւններ :

Իսկ աստին, արեւմտահայ մտաւորականութեան մէջ, Թուրքերէն լուրերու թարգմանութիւնը կամ ֆրանսերէն գիրքերու ընթերցումը հարթած, բթացուցած է շատ մը միտքեր: Եւ անոնք լուրեր կը թարգմանեն ոչ միայն տողը տողին, բառը բառին հետեւելով Թուրքերէն շարադրութեան, այլեւ գրականութիւն կամ գրագիտութիւն կը փորձեն, ֆրանսերէնին հայերէնը գրելով կամ կարգը պահելով: (Պատահական օրինակ մը՝ չխճողելու համար նիւթը,— առանց որ, կամ սա հռչակաւոր «անկողնոյ կը ծառայեն»):

Արդ, մղուած պայքարը չի նշանակեր աչք փակել անողոք իրականութեան դէմ :

Պայքարին ձգտումն է պահել հայերէնին հարազատութիւնը, մաքրութիւնը, բառամթերքը, շարադրութեան եւ քերականութեան ոգին եւ առանձնայատկութիւնները: Երբ ունինք սեփականը, յաճախ աւելի ճիշդ, ճկուն եւ երանգաւոր քան օտար բառը, ինչո՞ւ անտեսել ծուլութեամբ եւ տգիտութեամբ, եւ ափ առնել օտարին դուռը :

Եւ սակայն, սնապարծութիւն պիտի ըլլար պնդել թէ ունինք բոլոր բառերը :

Օրինակ, ըսէք հայերէնը «պոյքօթ»ին, «լօք - աութ»ին, «օթոպիւս»ին, «քլիշէ»ին կամ հռչակաւոր «մուհալլէպի»ին:

Անշուշտ բառեր կան որ չեն թարգմանուիր կամ անտեղի է անպատճառ հայացնել: Բայց կան շատեր ալ որ ճիգի մը կը կարօտին: Եւ անհրաժեշտ է կատարել այդ ճիգը, քանի որ այդ բառերը ամէն օր կ'իյնան մեր լեզուին եւ գրչին տակ :

Ինչպէս պատերազմէն առաջ, զինադադարի ընթացքին ալ եղան յաջող գիւտեր, «Ճակատամարտ»ի եւ ուրիշ թերթերու միջոցաւ: «Յառաջ»ն ալ միշտ ունի այդ մտահոգութիւնը: Բայց, բաւական չեն մասնակի աշխատանքները: Հարկ է միշտ արծարծել, խորհիլ, ի հարկին ճարել :

Պիտի խօսինք միւս կէտերու մասին ալ, մասնաւորապէս քննելով լեզուն ցիրուցան գանձերով ճոխացնելու խնդիրը :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Թագաւորին վճռական յայտարարութիւնը

Բոլոր նահանգապետները սպաներ են

Երէկ հաղորդած էինք Կոկայի դահլիճին հրաժարումը եւ նոր դահլիճի մը կազմութիւնը Ռումանիոյ մէջ, վարչապետութեամբ օրթոտոքս պատրիարքին:

Նոր դահլիճին կազմութենէն անմիջապէս վերջը, զինուորական վարչութիւն հռչակուեցաւ ամբողջ երկրին մէջ: Բանակն է որ պիտի վարէ երկիրը, առաջնորդութեամբ Թագաւորին: Այս փոփոխութիւնը կատարուեցաւ փետրուար 11ի առտուն, երբ Կարոլ Թագաւորը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ .

— «Ամբողջ ութ տարի ջանացի գործակցիլ եղած քաղաքական կազմակերպութեանց հետ, բայց խռովութիւնները միշտ կրկնուելով, խախտեցին ժողովուրդին խաղաղութիւնը եւ անդորրութիւնը, ինչ որ մեծ վնաս պատճառեց երկրին: Այժմ իմ պարտականութիւնս է դարմանել այս կացութիւնը այնպիսի տնօրինութիւններով որոնք ցանկալի արդիւնքը պիտի տան արագօրէն: Ստեղծեցի կառավարութիւն մը այնպիսի անձերէ որոնք գիտակից են իրենց պատասխանատուութեան: Անոնք պիտի ջանան երկրին վարչութիւնը ազատ պահել քաղաքական ազդեցութիւններէ, բարեփոխելով սահմանադրութիւնը եւ զայն յատշաճեցնելով երկրին նոր պահանջներուն: Նոր տնօրինութիւնները պիտի գոհացնեն բոլոր անոնք որ կը սիրեն իրենց հայրենիքը: Այս տնօրինութիւնները հերոսական պիտի ըլլան: Վճռած եմ այս նոր ճամբէն քալել վճռականութեամբ եւ այն համոզումով թէ այդ կը պահանջէ հայրենիքին փրկութիւնը »:

Արքայական հրամանագիրը զինուորական վարչութեան ենթարկելով ամբողջ երկիրը, բանակին իրաւասութիւն կուտայ խուզարկելու որ եւ է տուն, գրաքննութիւն հաստատելու որ եւ է տեղ եւ իր յարմար դատած ատենին, արգիլել կամ ցրուել որ եւ է ժողով: Միեւնոյն հրամանագրով, արձակուեցան բոլոր նահանգապետները, եւ նորեր նշանակուեցան 71 նահանգներէ 66ին մէջ: Նոր նահանգապետներէն 30ը զնդապետներ են կամ դեր - զնդապետներ, բոլորն ալ գործօն բանակէն:

Կը կարծուի թէ նոր դահլիճը, որ կազմուած է միացեալ ուժերով, հաւասար անաչառութեամբ պիտի գործէ ինչպէս հիթլերական Երկաթեայ պահակներուն, նոյնպէս ազգային - քրիստոնեայ հակահրէական կուսակցութեան հանդէպ, որուն կը պատկանէր նախորդ կառավարութիւնը, նախագահութեամբ Կոկայի: Դահլիճին անդամներէն եօթը նախկին վարչապետներ են, որոնցմէ Թաթարէսքօ պատրիարք - վարչապետին փոխանորդն է եւ միեւնոյն ատեն վարիչը արտաքին նախարարութեան :

Պ. Կոկա, հրաժարեալ վարչապետը, ճառ մը խօսելով յայտարարեց :

— «Իսրայէլ յաղթեց: Քաղաքական կեանքը լեցուն է անակնկալներով եւ նուաստացումներով: Ես ալ այդպիսի նուաստացում մը կրեցի երէկ, երբ Թագաւորը կանչելով ըսաւ թէ պէտք է հրաժարիլ, ներքին եւ արտաքին քաղաքական պատճառներով»:

Օտար թղթակիցներ բացատրելով դահլիճին հրաժարման պարագաները, կ'ըսեն թէ Ռումանիոյ ազգ. դրամատան տնօրէնը անձամբ Թագաւորին ներկայանալով, յայտնած էր թէ դրամատունը հարկադրուած է շարունակ փոխ դրամ տալ կառավարութեան, թէ գանձը պարպուած է եւ թէ Ռումանիոյ վարկը խախտած է Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ: Տնօրէնը միեւնոյն ատեն յայտնած է թէ Պ. Կոկայի հակահրէական տնօրէնութիւնները ջլատած են երկրին տնտեսական կեանքը: (Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ առեւտրական գործառնութիւնները պակսած են 80 առ հարիւր համեմատութեամբ):

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պուքրէշի անգլիական դեսպանը բարեկամական թելադրութիւններ ըրած է: Միւս կողմէ, տագնապին մէջ որոշ դեր կատարած է Պուքրէշի խորհրդային դեսպանատան գործակատարին անհետացումը: Ռումանական թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը դանդատելով գործին քննութեան դանդաղութենէն, բողոքած է Խ. Միութեան մասին եղած յարձակումներուն դէմ եւ պահանջած է որ եւ է օտար պետութիւն չխառնուի հարցին քննութեան: Նոյն աղբիւրէն կը հաւաստեն թէ խորհրդային ծանուցագիրը վերջնագրի հանգամանք ունէր, քանի որ կատարեալ գոհացում կը պահանջէր :

Գրաքննական խստութիւններ

Նոր կառավարութիւնը հետեւեալ որոշումները հաղորդեց, մամուլի գրաքննութեան մասին . —

1.— Թերթերը այլեւս պիտի չհրատարակեն քաղաքական գործիչներու յայտարարութիւնները, տեղեկութիւններ՝ ընդհանրապէս քաղաքական կեանքի մասին (տեսակցութիւններ, ժողովներ, տեղափոխութիւններ) եւ կամ թղթակցութիւններ՝ քաղաքական ներքին խլրտումներու մասին.—2. Պիտի չկրնան քննադատական գրութիւններ հրատարակել կառավարութեան գործերու մասին, անձամբ քննադատել դահլիճին անդամները, քաղաքական յայտարարութիւններ եւ գրքոյկներ կամ լուսանկարներ հրատարակել քաղաքական գործիչներու մասին, բացի անոնցմէ որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուին.— 3. Պիտի չկրնան քննադատել պետութեան հիմնական հաստատութիւնները, տեղեկութիւններ հրատարակել ազգ. պաշտպանութեան կամ պետութեան ապահովութեան մասին.— 4. Պիտի չկրնան ծանուցանել Թագաւորին տուած ունկնդրութիւնները, ցորչափ անոնք հաղորդուած չեն պալատական զեկոյցներով: Եւ վերջապէս, թերթերուն յանձնարարուած է այլեւս որ եւ է բան չհրատարակել Պուքրէշի խորհրդային դեսպանատան գործակատարին անհետացման մասին, բացի պաշտօնական տեղեկութիւններէն :

**** Պատրիարք - վարչապետը աւանդական երդումը կատարելով, շեշտեց իր յայտարարութեան մէջ.*

— «Կառավարութիւնը կ'ուզէ վերահաստատել հանդարտութիւնը եւ անդորրութիւնը երկրին մէջ: Կ'ուզէ նաեւ ամրապնդել վստահութիւնը մեր դաշնակիցներուն եւ բոլոր դրացի պետութեանց, որոնց հետ պիտի ապրինք բարւոք համաձայնութեամբ: Վերջապէս, կ'ուզէ կարելի եղածին չափ աւելցնել մեր բարեկամութիւնները, յօգուտ ընդհանուր խաղաղութեան »:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՄԵԾ ԱՅՈ »Ն ԱԼ ՋՈՒՐՆ ԻՆԿԱՒ

Բոլորդ ալ հարսնիք տեսած եւ լսած էք աւանդական հարց - պատասխանը.

— Տէ՞ր ես :

— Այո :

— Հնազա՞նդ ես :

— Այո :

Տարբերութիւնը շատ մեծ չէ երկիրէ երկիր եւ ժողովուրդէ ժողովուրդ: Եւ կամ քաղաքայինն եւ կրօնական ձեւակերպութեանց միջեւ :

Արդ, ժամանակները կը սպառնան ջուրը ձգել այս բանաձեւն ալ: Գոնէ Ֆրանսայի մէջ:

Հինգշաբթի օր, խորհրդարանը (Երեսփ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) վաւերացուցին ամուսնական օրէնքին փոփոխութիւնները, որոնց շնորհիւ ամուսնացած Ֆրանսուհիները կարգ մը իրաւունքներ կը շահին :

Ամէնէն կարեւորը այն է որ, կ'ազատին հանդիսաւորապէս «հնազանդութիւն» խոստանալու պարտականութենէն :

Այսպէս, այսուհետեւ քաղաքապետները պիտի չկարդան հետեւեալ բանաձեւը, ամուսնական արարողութեանց պահուն .

— «Ամուսինը պաշտպանութիւն կը պարտի իր կնոջ, կինը՝ հնազանդութիւն իր ամուսնին: Կինը պարտաւոր է բնակիլ իր ամուսնին հետ, ընկերանալ անոր՝ ուր որ ան յարմար դատէ բնակիլ: Ամուսինը պարտաւոր է ընդունիլ զայն եւ ապահովել ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է կեանքի պահանջներուն, համաձայն իր կարողութեանց եւ կացութեան »:

Նոր բանաձեւը կ'ըսէ .

— «Ամուսինը, պետը ընտանիքին, իրաւունք ունի ընտրելու ընտանիքին բնակարանը. կինը պարտաւոր է ապրիլ իր ամուսնին հետ, որ պէտք է ընդունի զայն: Ամուսինը պարտաւոր է իր կնոջ ապահովել ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է իր կեանքի պահանջներուն համար, համաձայն իր կարողութեանց եւ կացութեան »:

Դեռ ուրիշ իրաւունքներ ալ կը շահին Ֆրանսուհիները :

Մինչեւ հիմա, կինը իրաւունք չունէր դատ բանալու, առանց իր ամուսնին արտօնութեան, մինչեւ անգամ եթէ սեփական գործ ունենար եւ առանձին ապրէր :

Նոր օրէնքով, կինը կը ստանայ իրաւական վիճակ :

Աւելի պարզ խօսելով, ամուսնացած Ֆրանսուհին կրնայ որ եւ է թուղթ ստորագրել իր անունով, ներկայանալ քննութեան մը, առանձին հաշիւ պահել դրամատան մէջ, չէքեր ստորագրել կամ գանձել, վկայութիւն տալ, դատ բանալ, ժառանգութիւն մը կամ նուէր մը ստանալ, խնամակալ կամ կտակակատար դառնալ, ընկերակցութիւն մը կատարել կամ պայմանագրութիւն մը ստորագրել (անշուշտ միայն իր անձնական ստացուածքներու մասին) :

Որոշ սահմանափակումներ կը մնան տակաւին :

Օրինակ, ամուսնացած կինը չի կրնար առեւտրական գործի մը մէջ մտնել առանց իր ամուսնին հաւանութեան: Կրնայ անջատ արհեստ մը ընտրել, բայց ամուսինը իրաւունք ունի ընդդիմանալու: Եթէ առարկութիւնը հիմնաւոր չէ, այսինքն չի բխիր ընտանիքին բարիքէն, կինը իրաւունք ունի դատարան դիմելու :

Ինչպէս կը տեսնէք, շատ լայն է կտրուած ճամբան: Արդիւնք՝ երկար եւ յամառ պայքարներու :

« Ընտանիքի պատուական հայր մը» կարդալով այս լուրը, դիտել կուտար փիլիսոփայական ծանրութեամբ մը .

— Ֆրանսուհիները, եւ ընդհանրապէս աշխարհի բոլոր կիները նո՞ր է որ կը շահին այս իրաւունքները: Քանի՞ կիներ կրնաք համրել որ «հնազանդած» ըլլան իրենց ամուսիններուն, մեղրալուսինէն անմիջապէս վերջը: Եթէ վիճակագրութիւն մը փորձուէր, «ոչ»երը աշտարակ մը կը կազմէին, « այո »ները՝ ոչ իսկ աթոռ մը: Օրէնսդիրները պարզապէս եղածն է որ կը վաւերացնեն ...

ՎԱՀԷ

ԳԱՂՏՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Երեք հոգի եւս ձերբակալուեցան, մէկը՝ հայ հանդերձավաճառ, Ասլանկիւլ

Ապահովութեան տեսչութիւնը առջի օր ձերբակալեց երեք հոգի եւս, իբրեւ մեղսակից Գաղտնի Կոմիտէին գործունէութեան :

Նոր ամբաստանեալներուն առաջինն է Ռօժէ Տիւռան, փաստաբան, որ նշանառութեան փորձերը կը վարէր, երկրորդը՝ Ռընէ Փէլիսիէ, որ նոյնպէս զինուորական պաշտօն ունէր կազմակերպութեան մէջ. իսկ երրորդը՝ հայ հանդերձավաճառ մը, Ժոզէֆ Ասլանկիւլ, որուն լուսանկարը հրատարակած էին երէկ, բոլոր թերթերը:

Ինչպէս կը յիշուի, Ասլանկիւլ հարցաքննուած էր քանի մը շաբաթ առաջ, զգեստներ ծախած ըլլալով գաղտնի կոմիտէին: Այն ատեն ազատ ձգուեցաւ, քանի որ կը պնդէր թէ առեւտուրը կատարած է առանց բան մը գիտնալու գաղտնի կազմակերպութեան մասին :

Արդ, Ապահովութեան Տեսչութիւնը յառաջ տանելով իր քննութիւնները, հաստատած է թէ Ասլանկիւլ չէր յայտնած ամբողջ իրականութիւնը :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ համաձայն մանրակրկիտ քննութեանց, Գաղտնի Կոմիտէին զգեստներուն մեծ մասը ապսպրուած եւ վճարուած էին գործարանատէր Ժոռժ Փէլիսիէի կողմէ, իսկ ապրանքները առած տարած էր Ռընէ Քորէզ, այժմ փախստական: Ծախողն էր Ժոզէֆ Ասլանկիւլ, տէր եւ տնօրէն Սէնթիլէքս վաճառատան: Ասլանկիւլ նախապէս յայտարարած էր թէ հազար կաշիէ զգեստ ծախած էր արտածման համար: Նոր քննութեանց շնորհիւ, Ասլանկիւլ խոստովանեցաւ թէ սուտ խօսած էր: Բարեկամն ըլլալով Ժոռժ Փէլիսիէի, Ասլանկիւլ անցեալ յուլիսին անոր կողմէ ներկայացուած էր մարդու մը, որ իրեն ծանօթ էր Պիւշ անունով: Երբ լուսանկարը ցոյց տուին, Ասլանկիւլ ճանչցաւ եւ հաստատեց որ փախստական Քորէզն է: Երեքը միասին համաձայնած էին որ Ասլանկիւլ 1500 կաշիէ բաճկոն (վէսթ) եւ 500 տաբատ յանձնէ, փոխան 105.000 ֆրանքի, մաս - մաս վճարելի: Յանձնումը պիտի կատարուէր երեք ամիսէն, մինչեւ Հոկտեմբեր 15: Վճարումները եղան դրամով, երբեմն Ժոռժ Փէլիսիէի, երբեմն Քորէզի, երբեմն ալ Փէլիսիէի եղբօրը միջոցաւ: Միշտ Քորէզն էր որ կուգար կ'առնէր ապրանքները, բեռնակառքով մը :

Ոստիկանական քննութիւնները հաստատեցին թէ այս գործառնութիւններէն որ եւ է մէկը արձանագրուած չէր Ասլանկիւլի վաճառատան տետրակներուն մէջ. աւելի վերջը, նոր խուզարկութեամբ երեւան հանուեցաւ ձեռատետր մը, ուր արձանագրութիւններ կային: Վերջապէս, հաստատուեցաւ թէ առա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ
(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Աղեքսանդր Սպենդիարեանի մահուան տասնամեակը կը լրանայ քանի մը ամիսէն։ Մեռաւ ան 1928 Մայիս 7ին։ Հայկական մամուլը հաղորդեց անոր մահը քանի մը տողով, իբրեւ լուր։ Ու հայ ժողովուրդը չգիտցաւ որ այս մահով կը կորսնցնէր իր մեծագոյն երաժշտագէտը։

Ներկայ պայմաններուն մէջ դժուար է ուսումնասիրել Սպենդիարեանի գործն ու արուեստը։ Զինական պարիսպով մը բաժնուած ենք մեր հայրենիքէն, ոչինչ կը ղրկեն, ոչինչ կը ստանանք։ Ու կը պարտաւորուինք գոհանալ այն հատ ու կտոր գործերով որոնք կը գտնուին Հրանտ Սամուէլի գրատունը ու անհատական երաժշտական մատենադարաններու մէջ։

X

Սպենդիարեանի արուեստին նկարագիրը.—

Ա.— Սպենդիարեան կը պատկանի ռուս երաժշտական արդի դպրոցին, կամ ուրիշ բացատրութիւնով, ռուս ազգային դպրոցին որուն հիմնադիրն է Կլինքա։

Մինչեւ 19րդ. դար ռուս երաժշտութիւնը հարկատու է արեւմտեան Եւրոպայի մեծ ժողովուրդներու արուեստին։ Ռուս մտաւորական եւ ազնուապետական դասերը, անգիտակից իրենց ցեղային արժէքներուն, սեփական գանձերուն, արհամարհանքով կը նայէին խոնարհ ու համեստ ժողովրդական երգին։

Կլինքա կը հաւաքէ ու կը ձայնագրէ ժողովրդական իր երգերը, անոնց մէջ տեսնելով ազգային անկախ երաժշտութեան մը սերմերը։ Ու կը դառնայ սերմնացանը այս նոր արուեստին, որուն վարդապետութիւնը ահա.— Արտաքերել կեանքը, ռուսական կեանքը, ներշնչուելով ժողովրդական արուեստի կենդանի աղբիւրներէն։

Կլինքայի հետեւորդները, Պալաքիրէվ, Սէզար Քիւի, Պորոտին, Մուսորքսքի, Րիմսքի-Քորսաքով, այս դպրոցը կ'օժտեն խոր ու գեղեցիկ գործերով եւ զայն կը հասցնեն ոսկեդարեան բարձրութեան մը։

Սպենդիարեան իր երաժշտական կրթութիւնը կը ստանայ Փեթերպուրկի երաժշտանոցին մէջ, առաջնորդութեամբ Րիմսքի-Քորսաքովի։ Իր ուսման ընթացքին կը սնանի ռուս ազգային դպրոցին գեղեցկագիտութիւնով որ պիտի կազմէ խորքը իր արուեստին։

Սպենդիարեան ծնած է Ղրիմի հարաւային մասին մէջ, ուր պիտի ապրի գրեթէ իր ամբողջ կեանքը, Սինֆերոպոլ թէ Եալթա, Թէոդոսիա թէ Սուտակ։ Ռուս ու թաթարական այս միջավայրը պիտի ըլլայ անոր աշխարհը ու իր ներշնչումը պիտի փնտռէ թաթար ժողովրդական երգերու մէջ։ Յիշենք իր գործերէն Ղրիմի էսքիզներ, սէնֆոնիք պատկերներու շարք մը, թաթար ժողովրդական մոթիֆներու համադրութիւնով. Ղրիմի Թաթարների երկու երգ, մեներգի եւ նուագախումբի համար գրուած 1915ին, հրատարակուած 1929ին Պետհրատի երաժշտական բաժնի կողմէ, Երեւանի մէջ. Ղայթարմա Թուրք-Թաթարական պար մը, դաշնակի համար որ լարային քառեակի վերածուած է Ադամեան հեղինակին մահէն յետոյ, եւայլն, եւայլն։

Բ.— Ինչպէս ռուս վարպետները, Սպենդիարեան եւս ռուս գրականութեան մէջ կը փնտռէ իր ստեղծագործութիւններու խարիսխը։ Լերմոնտով (Երեք Արմաւենիները) Մաքսիմ Կորքի (Զկնորսն ու Ցաւերժահարսը), Պուշկին (Թաթարական Երգ), Չեխով (Հօրեղբայր Վանիան) եւն., եւն., անոր ներշնչած են գեղեցիկ գործեր։

Գ.— Սուտակ թիւ մը կը կազմեն Սպենդիարեանի գործերը։ Բազմակողմանի է անոր տաղանդը եւ ան մշակած է երաժշտական բոլոր սեռերը.—

1.— Սէնֆոնիք երաժշտութիւն (նուագախումբ)։

2.— Թատերական երաժշտութիւն (օփերա)։

3.— Նուագարանային երաժշտութիւն (դաշնակ, ջութակ, թաւ ջութակ)։

4.— Քնարերգակ երաժշտութիւն (մեներգ դաշնակի կամ նուագախումբի ընկերակցութիւնով)։

Այս քնարերգակ գործերուն մէջ Սպենդիարեան մեծ բաժին հանած է basse ձայներու, նկատի ունենալով ռուս երգիչը, ռուս հասարակութիւնը։ Որովհետեւ ձայներն ալ ունին իրենց ազգութիւնը։ Հայ ժողովրդական երգերը ունին իրենց ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ որ հայկական ձայները երկու տեսակ են ընդհանրապէս, թէ կիներու եւ թէ այրերու քով,— soprano եւ mezzo-soprano, կիներու համար, ténor եւ baryton, այրերու համար։ Մինչդեռ ռուս ազգը նշանաւոր է իր պաս ձայներով։ Պատերազմ եւ խաղաղութիւն վէպի հերոսներու նկարագրութեան մէջ Թոլսթոյ կը խօսի անոնց «պաս» ձայնի մասին։ Ռուսերու սեփականութիւն է այդ ձայնը։

Դ.— Պարզ է Սպենդիարեանի սէնֆոնիք ոճը, բաղդատմամբ այն երաժշտագէտ վարպետներուն որոնք կ'ուսումնասիրեն մարդուն հոգեկան կեանքը ու կը պատկերացնեն անոր փոթորիկները։ Նկարիչ մըն է Սպենդիարեան, կը նկարէ ան ձայներով։ Իր նուագարանային գործերէն շատերը սէնֆոնիք պատկերներու շարք մը կը ներկայացնեն, ինչպէս Ղրիմի էսքիզները եւայլն։ Esquisseը ինքնին մասնագիտական բառ մըն է նկարչութեան մէջ։

Գրականութեան մէջ Սպենդիարեան կը փնտռէ ու կ'ընտրէ այնպիսի գործեր որոնք իրեն կը ներշնչեն գեղեցիկ նկարներ։ Առնենք Երեք Արմաւենիները, բանաստեղծութիւն Լերմոնտովի։ (Poème de Lermontov, trad. par H. A. Duperret, Paris, Lahure, 1897)։

Արեւելք, արաբական աշխարհը իր արմաւենիներով, որոնց շուքին տակ կը հոսի կարկաչուն առուակ մը ովասիսուն։

Դժբախտ են արմաւենիները, որովհետեւ ոչ մէկ մահկանացու եկած է հանգստանալու իրենց կանանչ վրաններուն տակ։ Անոնք լալկան սօսափիւնով մը կը շարժեն իրենց գլուխները դէպի կապոյտ երկինքը ու կը բողոքեն իրենց ունայն կեանքին դէմ։

Ահա կարաւան մը որ կը յառաջանայ դանդաղ դէպի առուակն ու արմաւենիները, կը լսուին ուղտերու համաչափ քայլերը եւ զանգակիկներու ներդաշնակ հնչիւնը։

Կարաւանը կանգ կ'առնէ արմաւենիներուն հովանիին տակ։ Երջանիկ են արմաւենիները։

Վերջալոյսին անդուլ տապարը կ'իջնէ արմաւենիներու բունին. անոնք կը տապալին ծանր հծծիւնով մը. անոնց ճարճատիւնը բոցերուն մէջէն վերջին բողոք մըն է ուղղուած կապոյտ երկինքին։ Երեք արմաւենիներէն կը մնայ միայն ճերմակ ու պաղ մոխիր մը զոր վաղը անապատին խորշակը պիտի ցրուէ լուռ ու ամայի միջոցին մէջ։

Առաւօտուն կարաւանը ճամբայ կ'ելլէ, կը լսուին ուղտերու համաչափ քայլերը եւ զանգակիկներու ներդաշնակ հնչիւնը։ Ձայները հետզհետէ կը կորսուին ամայի բնութեան մէջ։

Սպենդիարեանի գլուխ գործոցն է այս արեւելեան սէնֆոնիք նկարը։ Ներկայացուած է Պերլինի մէջ 1912ին, ղեկավարութեամբ հեղինակին, բայց ընկերակցութեամբ balletի մը՝ ներշնչուած գործէն։ Անոր դասական ունկնդրութիւնը տրուեցաւ այստեղ, Փարիզ Concert Colonneի մէջ, Ֆրանսայի դասական երաժշտութեան մեծագոյն բեմին վրայ, իբրեւ օտար հեղինակի մը գլուխ գործոցը։ Շատ հաւանական էոր լուրը չանցաւ ռուսական պարիսպներէն, ու Սպենդիարեան անտեղեակ մնաց իր փառքին։

Բայց ո՞ւր են այս ստեղծագործութիւններուն մէջ հայ կեանքն ու արուեստը։ Լուռ է այս մասին արուեստագէտը։ Հայոց աշխարհը անծանօթ է Սպենդիարեանի։

X

Երկու մեծ իրողութիւններ պիտի յեղաշրջեն Սպենդիարեանի ներքին աշխարհը։

Ա.— Պատերազմը։

Բ.— Հայ ժողովրդական երգի յաղթանակը։

Պատերազմի ամբողջ ընթացքին Սպենդիարեան կ'ապրի Ղրիմի Սուտակ աւանը ու իր հեռաւոր մենաստանէն կը դիտէ այն պատմական դէպքերը որ կը ցնցեն Կովկասը։ Հայ ժողովուրդը հերոսական կռիւ կը մղէ իր անկախութեան համար։ Ան կը նախընտրէ փոքրիկ հայրենիքը որ իրն է՝ մեծ հայրենիքէն որ օտարինն է։ Այս դէպքերու ազդեցութեան տակ կը ցնցուի Սպենդիարեանի հոգին ուր կը ծաղկի ազգային գիտակցութիւնը։

Հայ ժողովրդական երգի յաղթանակով Սպենդիարեանի առջեւ կը պարզուէր նոր ու անծանօթ աշխարհ մը աննման գանձերով, ներշնչումի անսպառ աղբիւրներով։

Հրաշագործն Կոմիտաս հայրենի փարախը կ'առաջնորդէ այս մոլորեալ ոչխարը։ Ու Սպենդիարեանի վառ երեւակայութիւնը կը պատկերացնէ հայրենի աշխարհի կախարդիչ երգեցողութիւնները։

Ահա Մասիսը որուն հպարտ կողերէն դարաւոր հայութեան Գողթան երգերը կ'արձագանգեն։

Ահա Սեւանայ լիճը որուն յաւերժահարսերը ամէն վերջալոյսի լճին ափը պար կը բռնեն, մթնշաղ բնութեան մէջ հնչեցնելով մելանուշ մեղեդիներ։

Ահա Էջմիածինը որուն քերովբէները դարաւոր քրիստոնէութեան փառքը կ'երգեն։

Կ'այլափոխուի Սպենդիարեանի հոգին ուր կը հնչէ իր ցեղին ձայնը տիրական։

1916ին ան կ'որոշէ գրել հայկական օփերա մը։ Այս նպատակով կը մեկնի Թիֆլիզ, կը հանդիպի Յովհաննէս Թումանեանի ու բանաստեղծին հետ համախորհուրդ իբրեւ նիւթ կ'ընտրէ Թմկաբերդի առումը, որ օփերայի վերածուելով պիտի կոչուի Ալմաստ։ Սպենդիարեան, վերադառնալով Սուտակ, 1918ին կը սկսի ստեղծագործ աշխատանքի։ Բայց աշխատութիւնը կ'ընթանայ շատ դանդաղ։

1924ին կրթական գործավար Ասքանազ Մռաւեանի հրաւէրով Սպենդիարեան կը հաստատուի Երեւան, ուր կ'ընէ հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

— «Ես կ'աշխատեմ ուսումնասիրել հայկական երգը, զոր հիմք պիտի դարձնեմ իմ ապագայ սէնֆոնիքական պատկերների համար։ Ես մտադիր եմ ճանապարհորդութիւն կատարել Հայաստանի սահմաններում, հայ կեանքին ու կենցաղին ծանօթանալու նպատակով, աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ հայկական ոգու ըմբռնումն ինձ հնարաւորութիւն կտայ աւելի հեշտ կերպով արտայայտելու իմ ստեղծագործութիւնների մէջ հայկական կուլտուրան եւ կեանքը։ Հայկական ժողովրդական երգը. ահա այն ասպարէզը, որին ես պիտի նուիրեմ ինձ»։

Նուիրուելու համար հայ երաժշտութեան՝ Սպենդիարեան պիտի չփոխէ իր արուեստը, որ սեփականութիւնը չէ միայն ռուս արդի երաժշտական դպրոցին, այլ յատկանիշն է գրեթէ բոլոր նոր դպրոցներուն որոնք կ'արտաբերեն կեանքը, ներշնչուելով ժողովրդական արուեստի կենդանի աղբիւրներէն։ Սպենդիարեան պիտի փոխէ միայն իր միջավայրը, իր ներշնչումի աշխարհը որ պիտի ըլլայ Հայուն հայրենիքը։

Այս հայկական շրջանին մէջ Սպենդիարեան կը մշակէ երաժշտական երեք սեռեր, դառնելով մեզի ծանօթ գործերէն,—

Ա.— Քնարերգակ երաժշտութիւն։

Բ.— Սէնֆոնիք երաժշտութիւն։

Գ.— Թատերական երաժշտութիւն։

Արուեստագէտը կը մշակէ հայ ծանօթ երգեր. Հայրի՜կ, հայրի՜կ։ Սպենդիարեան սակայն կ'ենթարկուի տեղական գրաքննութեան ու հայրենաբաղձ քերթուածը կը փոխարինէ սիրային ոճով ու տափակ բանաստեղծութեամբ մը.

Գիշեր, ցերեկ կը հառաչեմ, ա՜խ օրիորդ քու սիրուդ, եւն.։

Բարեբախտաբար երգը գաղթելով արտասահման, կը գտնէ իր ընկեր բանաստեղծութիւնը։ Ան կը մշակէ նոյնպէս Սայեաթ Նովայի երգերէն Ղարիբ բլբուլը, թէ դաշնակի եւ թէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ։ Այս վերջին ձեւով Ղարիբ բլբուլը փոքրիկ գլուխ գործոց մըն է, որուն նուագախումբը հարազատօրէն կը պատկերացնէ Սայեաթ Նովայի ժամանակակից, այսինքն 18րդ. դարու արեւելեան նուագարաններու հնչիւնները։

Սպենդիարեան կը գրէ գեղեցիկ սէնֆոնիք գործ մը, Երեւանի էթիւտներ, շինուած ժողովրդական մոթիֆներով։ Երեւանի սէնֆոնիք նկարն է այս գործը, ինչպէս Ղրիմի էսքիզները կը պատկերացնեն Ղրիմի սէնֆոնիք նկարը։

Ու վերջապէս Սպենդիարեան կ'աւարտէ Ալմաստը, օփերա չորս գործողութեամբ։ Նիւթը Թմկաբերդի առումն է։

Նատիր շահը իր զօրքով կը պաշարէ Թմուկ բերդը։ Ամրոցին իշխանը՝ Թաթուլ, իր քաջ զօրականներով պարտութեան կը մատնէ պարսիկ բանակը։ Շահը կը դիմէ անարդ միջոցի մը, կը ղրկէ իր աշուղը որ թափառական մուրացիկի ծպտումով կը մտնէ Թմուկ բերդը եւ սազի ընկերակցութեամբ կ'երգէ բերդի իշխանուհիին աննման գեղեցկութիւնը ու անոր կը խոստանայ Նատիր շահի սէրն ու գահը։ Կը լսէ երգը Թըմկայ տիրուհին, կը խռովի ու մտախոհ քունը կը փախչի աչքերէն։

Թաթուլ իշխանը կը տօնէ իր յաղթութիւնը։ Թըմկայ տիրուհին խընջոյք կը սարքէ ուր գինին կը հոսի հեղեղի նման. կը մատուցէ ան առատ գինի բոլոր զօրականներուն, մինչեւ որ անոնք կ'իյնան անկենդան։ Կէս հանգչի Թըմուկ բերդը մեռելային լռութեան մէջ. անպաշտպան է բերդը կնոջ դաւաճանութեամբ։ Թաթուլ իշխանը երազին մէջ օձի մը գլուխը կը տեսնէ իր կուրծքին վրայ, կնոջը գլխուն տեղ։

Նատիր շահը կը գրաւէ բերդը առանց կռիւի։

Ցաղթութեան փառքով ու գինով հարբած
Քնած են բերդի եւ զօրքերն եւ տէր,
Ու յաւիտեան էլ մնացին քնած,
Դաւին անտեղեակ, ցաւին անտաբեր։

Նստած է Շահը. նրա առաջին
Ահա իրիկուան քէֆի սեղանը.
Նայում է Շահը անտէր գահոյքին,
Մտքովն անցնում է աշխարհի բանը։

Աշխարքում հաստատ չկայ ոչ մի բան,
Ու մի՛ հաւատալ երբեք ոչ մէկին
Ո՛չ բախտի, փառքի, ոչ մեծ յաղթութեան,
Ո՛չ սիրած կնկայ տըւած բաժակին…

Ու լի դառնութեամբ հարցընում է նա,
Դալուկ, մարմարիոն Թըմկայ տիրուհուն,
.. Պատասխան տո՛ւր ինձ, մատնիչ սեւաչեայ,
Միթէ Թաթուլը քաջ չէ՞ր ու սիրուն…

— Քաջ էր ու սիրուն քեզնից առաւել.
Մի բարձր ու ազնիւ տղամարդ էր նա.
Կնոջ մատնութեամբ ամրոց չէր առնել,
Չէր եղել կեանքում երբեք խաբեբայ…

Էսպէս Տիկինը տըւաւ պատասխան.
Անհուն ցասումից մըռընչաց Շահը
—. Հէ՜յ, դահի՛ճ, գոռաց զազանի նըման,
Դահիճը իսկոյն մըտաւ սըրահը։

Ու ժայռի կատարէն դէպի ձորը կը գլորեն Թըմկայ բերդի չքնաղ տիրուհին։

Այս քերթուածին թատերախաղը (livret) կը պատրաստէ ռուս բանաստեղծուհի Սոֆիա Պարնոկ, օգտուելով բանաստեղծութեան բառացի թարգմանութենէն։ Զարմանալի է ճակատագիրը այս հայկական օփերային, իր ռուսերէն բառերով։ Բայց շատ հաւանական է որ Սպենդիարեան նկատի ունեցաւ ռուսական բեմը, որովհետեւ իր կենդանութեանը գոյութիւն չունէր Երեւանի Օփերան որ հիմնուեցաւ 1933 Յունուար 20էն միայն։

Գեղեցիկ գործ մըն է Ալմաստը, որուն մէջ կը ցոլանան հայկական եւ իրանեան արուեստները։ Սպենդիարեան, հաւատարիմ իր երաժշտական գեղեցկագիտութեան, իր ներշնչումը փնտռած է ժողովրդական արուեստի հարազատ աղբիւրներու մէջ, հետեւելով իր վարպետին, Րիմսքի-Քորսաքովի որ նմանապէս ներշնչուած է ռուս ժողովրդական աղբիւրներէ իր Սնէկուրոչքա օփերային համար։ Սպենդիարեան մեծապէս օգտուած է Սպիրիտոն Մելիքեանի Շիրակի երգերու հաւաքածոյէն։

1933ին, արուեստագէտին մահուան հնգամեակին առիթով, Պետհրատի երաժշտական բաժինը կը հրատարակէ հետեւեալ գործերը, բոլորն ալ քաղուած Ալմաստ օփերայէն,— Պարսկական քայլերգ, սէնֆոնիք նուագախումբի համար, Տղամարդկանց պար, Կանանց պար, Պարսկական քայլերգ. երեքն ալ դաշնակի համար։ Այս կտորները մշակուած են երաժշտագէտ Գ. Բուդաղեանի կողմէ։

Կը մաղթենք որ Սպենդիարեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, Պետհրատը հրատարակէ Ալմաստ օփերան որ հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ կը բանայ նոր էջ մը իր արեւելեան նկարագրով ու եւրոպական արուեստով ու կառուցուածքով։

Դժբախտաբար Սպենդիարեան կը մեռնի կանխահաս, 57 տարեկանին առանց ամբողջութեամբ իրագործած ըլլալու իր առաջադրած նպատակը։

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Յ.Գ.— Ալմաստի մէկ ձեռագիր օրինակը գաղթած է արտասահման, Փարիզ։ Կը մաղթեմ որ մակարոյծ փոփոխակներ (variantes) չեղծանեն գործին հարազատ գեղեցկութիւնը։ Բարեբախտաբար բնագիրը կը գտնուի Երեւանի պետ. թանգարանը։

Հ. Թ.

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Առենը մէկ, մեր երիտասարդ գրողներէն ոմանք, խղճի պարտք կը նկատեն խծբծանքի սլաքներ արձակել այն տարէց գրողներու հասցէին, որոնք,— ո՛վ սրբապղծութիւն,— կը համարձակին քննադատական կարծիքներ մրոտել գիրքերու կամ անձերու շուրջ։

Ըստ այդ նորերուն, տարէցները, մեծ մասով. հնաբոյր են, զուրկ գրական ճաշակէ եւ հասկացողութենէ, դափնեպսակներ գիտեն միայն հիւսել, բայց անկարող են գործածելու խարանը կամ խարազանը։ Դո՛ւրս ուրեմն գրական ասպարէզէն այդ ծերունի կաչաղակները, այդ յօդախտաւոր թութակները. նորերուն գրական կարծիքն է միայն որ կշիռ ունի, վաւերական է ու անվերաքննելի։

Այս տողերը գրողը նորերուն պատկանելու յաւակնութիւնը չունի։ Ան մէկն է այն արմատախիլ սերունդէն, որուն գրական պատրաստութիւնը խաթարուեցաւ յեղակարծ, մշտափոփոխ տարագրութիւններով։ Կ'ակնարկեմ բարոյական ու հոգեկան տարագրութեան։ Այդ սերունդը ոչ կըրցաւ խորանալ ու սնանիլ հարազատ հողէն, ոչ ալ նոր, օտարոտի կլիմաներու անմիջապէս պատշաճելու բնախօսական դիւրութիւնը ունեցաւ. մընաց տարուբեր անցեալին, ուր թողած էր իր մազերակները— եւ գալիք օրերուն միջեւ, օրեր՝ որոնց համար պատրաստի չօշափուկներ չունէր տակաւին։ Բեկումի սերունդ, մէկ խօսքով։

Զարմանալի չէ, եթէ բեկումի այդ սերունդը, արիւնի եւ հոգիի այնքան անփոխարինելի կորուստներէ վերջ, մոլեգնօրէն կառչած է այն «քիչ»ին, այն նշխարներուն, այն առկայծ ճրագներուն որոնք անվթար կը մնան տակաւին, զարմանալի չէ, եթէ արկածահար այդ տարէց սերունդը կը գուրգուրայ ամէն արժէքի վրայ որ առհմիկ ճիգ մը կամ ներշնչում մը կը մատնէ կամ նպաստ մը կը բերէ հայ բանի եւ բառի «աղքատաց պնակ»ին։

Այո, այդ սերունդի հիասթափութիւնները բաժնած եմ ես ալ, ինչ որ չյաջողուցած էր երբեմն իմ նորազարթ զգայարանքներս, կամ երիտասարդ իմացականութիւնս, այսօր կը թուի ամոյն, խարուսիկ, անբաւարար։

Գրական վայելքի առաջին օրերուս, — ոհ, նախապատերազմեան միամիտ լոյս, — նորաձեւութիւններուն նախապաշարումը ունէի. գեղագիտական յանդուգն ինքնատիպութիւնը, ոճի ու տարազի մտահոգութիւնը կը նկատէի արուեստի այբն ու բենը, եւ Օֆն։ Այսօր արուեստի միայն ձեւապաշտ փորձերը կը նկատեմ տեսակ մը սնափառութիւն, որքան ատեն որ անոնք չեն ներդաշնակուիր խորքի հարստութեան, ներշնչումի անկեղծութեան հետ, որքան ատեն որ այդ ամէնը միասին չեն բխիր մարդկայնական ակունքէ մը։ Այո, ըստ իս, ամէն գրողի մէջ, գեղագէտը, արուեստագէտը շահեկան է այնքան որքան մեզ կը յայտնաբերէ զգացող, մտածող, երազող, կեանքով հետաքրքրուող մարդը անոր մէջ։ Եւ երբ կը հասնինք այդ մարդուն, անպայման կը գտնենք անոր եսեւ, անոր մէջ համայնական խանդավառութիւն մը, ազգային, ցեղային, ընկերական կամ մարդկայնական խանդավառութիւն մը, հոգ չէ, յամենայն դէպս ոգեկան տարր մը, որ անոր առջեւ, եսի սահմանը կ'ընդլայնէ, ու կ'արդարացնէ անոր գեղարուեստական ճիգերը։

Վերացական մարդ-անհատը գոյութիւն չունի, անիկա հանդիպման կէտըն է, ինչպէս կ'ըսեն «երկրաչափական վայրն» է ցեղային-հոգեկան բնազդներուն. մարդ ըսել՝ կը նշանակէ ըսել դասակարգ մը, ազգ մը, հայրենիք մը։ Պատմական-տարերային այս իրողութիւնները մարդ-անհատին մէջ միայն կը բարձրանան իրենց ինքնագիտակցութեան։

Որոշ շրջանի պատկանող մենք, գրողներս, չենք կրնար մերկանալ այս չփոթ-յստակ գաղափարներէն, ամէն անգամ որ հայ գրքի, հայ գրողի հանդէպ արտայայտուելու մեղքը կը գործենք. զուտ գեղագիտական չափանիշները կը ղօղհենք կամովին աւելի մարդկային, աւելի հայեցի նկատումներու։

Այս ընդհանուր մեկնակէտը միանգամընդ միշտ չեշտելէ վերջ, հարկ է զայն ամբողջացնել քանի մը նկատ[ողութիւններով]։

Ես չեմ անոնցմէ որ քննադատ[ու]թիւնը կը դնեն սքեմաւոր մեծ [...] գրի մը տակ։ Հարկաւ տարէց [...] անհուն[ա]պէս ընդլայնած է քննադա[տ]ութեան դաշտը։ Գրողի մը, արուեստագէտի մը ամբողջ անձը եւ գործ[ը] վերլուծող գիտական քննադատութ[իւ]նէն սկսած, մինչեւ օրը օրին ա[...] գրախօսութիւնը չափազանց լայ[ն] պարէզ կը մնայ ամէն տեսակ հ[...] քրքրութեան առջեւ։ Աւելի ճիշդ՝ [...] երկու ծայրերուն միջեւ կը [...] կարծիքի ազատութիւնը... զոր [...] բերը, չգիտեմ յանուն ինչի՞, [...] միայն կը վերապահեն։

Գրքի ու գրական հարցերու [...] կարծիքներու այդ ազատութիւնը [...] որքան ալ տեղի ու անտեղի, հեղ[...] կաւոր կամ իմաստակ դատումներ[...] ծնունդ տայ, — ես կը նկատեմ [...] փազանց օգտակար եւ նոյնիսկ ան[...] րաժեշտ։ Քննադատութիւնը, իր [...] լոր երանգներով, իր արդար կամ [...] փեստ վճիռներով, գրական կեանք[ի] մեծագոյն խայծն է։ Ան կը հրահ[...] արուեստի ատրուշանը. կը գրգռէ [...] ոաքրքրութիւնները, կը ջանայ [...] ման մէջ պահել գրողը գինքը պարու[...] րող ընթերցասէր հասարակութեան հետ։ Թող ըլլան տարէց կամ երիտ[ա]սարդ, թող առաջնորդուին զուտ «[...]» գեղեցիկ»ի կամ զուտ «ճշմարիտ»ի [...] լումերժ տեսակէտներով, խօսուն [...] գրուած քննադատութիւններն են [որ] վառ կը պահեն գրական կեանքը, [...] մարդոց ճաշակը։ Թող արտայայտ[...] հայ գրքի մասին ով որ կը կամե[նայ], այսպէս կամ այնպէս, սրբագործե[լով] կամ բանադրելով, ի՞նչ փոյթ, [...] ղը կ'անցնի, բայց աւազը կը մ[նայ] հովը կը ցրուէ սնամէջ բառերը, [...] ատոք վճիռները կ'իյնան ակօսին [...] կը ծլին, կը սնուցանեն։ Հակառ[...] եւ դաւաճաններու, կենդանի մարդ[...] կաւէ արձաններու այդ տօնավաճա[ռ]ն է որ աճուրդի կը հանէ գրական [...] տակները։ Ճշմարիտ ու ինքնատ[իպ] արժէքը չէ կորսուած բնաւ [...] մուժին մէջ, եթէ բոլէն սխալ[...] մանակը կը վերաքննէ ու կը դարձ[...] ամէն թիւր եզրակացութիւն։

Եւ յետոյ, դժբախտաբար քնն[ադա]տութիւնը ճշգրիտ գիտութիւն [չէ] բնաւ, որ ունենայ անյեղլի եւ [...] անկախ չափանիշներ։ Տարբերա[...] թիւնը իր հակադրու դեղերն ուն[ի ...] րոնցմով կը ճղէ տարբերու բաղ[...] րութիւնը, փորձաքարը ոսկին [...] լոնոսկին կրնայ զանազանել անօ[...] մետաղներէն։ Ո՞րն է, ըսէք խնդ[...] արուեստի գործերու վճռական, [...] ցարձակ փորձանիշը։ Երբ բնագի[տական] կան ամէնէն անփոփոխ ենթադրու[...] օրէնքները ներկայիս կը վերածու[ին] յարաբերական եզրերու, կարելի՞ [է] խօսիլ քննադատական սխրեկ սկզբուն[ք]ներու մասին, որոնք կարենան ծա[...] յել իբրեւ բաղդատութեան չափ [...] կշիռ։ Գրականութեան պատմութ[իւնը] պատկերազարդ վկայութիւն մըն [է] մարդկային սխալականութեան, [...] մէկ գործի մասին կարելի չէ եղ[ած] առաջինօրէն վերջնական վճիռը [...] գլուխ գործոցները ճանչցուած [...] ուշ, յամրօրէն, նոյն իսկ ուրացու[...] ներէ վերջ միայն. եւ կարծէք, [...] մը որքան ինքնատիպ ըլլայ, եւ [...] րուստ, ներզօր, այնքան նուազ [...] չելի կը դառնայ օրուան ախոր[ժա]կին։ Մարդոց քիմքը անընդու[նակ է] գրական-գեղարուեստական երկ[երու] մնայունը տարորոշել անմիջապէս [...] ցաւորէն, հասունը՝ տհասէն, [...] ըը՝ ընդօրինակութենէն։ Յա[...] սերունդ մը կը հոռուըտայ, կը [...] կէ, կը վարանի, մինչեւ որ իր [...] դը յանգի եզրակացութեան։ Բա[...] մաթիւ օրինակներ կրնայ տալ [...] մասին. ի՞նչ հարկ յիշել Պոոլէ[...] Սթէնտալի օրինակները, պատեր[...] մէն ի վեր իսկ, քննադատական [...] վրիպանքներ, կամ գրքերու, ան[...] շուրջ թեր ու դէմ կարծիքներ [...] անհաշտելի այլազանութիւն...

Պարզ այն պատճառաւ որ ոչինչ [...] քան ենթակայական է որքան քն[նա]դատութիւնը. անխախտ սկզբուն[...] րէ աւելի գրադատի ճաշակը, [...] նութիւնը, նախասիրութիւնները [...] թերեւս կանխակալ իր կարծիք[...] կ'ազդեն խորապէս իր վճիռին վը[րայ]։

Այս պարագան մեզ կը մղէ ոչ [...] այն խոհեմութեան, այլեւ լայն[...] վերաբերումի բոլոր անոնց հանդէ[պ] որոնք մեզի պէս չեն խորհիր գրա[կան] հարցերու, երկերու եւ հեղինակնե[րու] մասին։

Մարդկային ճշմարտութիւններ — եթէ կարելի է խօսիլ ճշմարտու[...] թեան մը մասին,— համեմատա[կան] են միշտ իրենց շուրջ մղուած [...] կոտնեայ բախումներու։ Իմացակ[...]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԵՌԱԶԳԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կարդացի Քամիյ Ֆլամարիոնի մէկ հատորը որ կը խօսի, ի մէջ այլոց, հեռազգածութեան մասին:

Այս նիւթին շուրջ ես ալ ունիմ կարգ մը փորձառութիւններ:

Հեռուն պատահած որ եւ է դէպք կը զգամ յաճախ: Կ'երեւի ունիմ՝ արձակուած ալիք մը ընդունելու յատկութիւնը:

Եւ ասիկա բարեբախտութիւն մը չէ միշտ:

Խօսինք օրինակներով: Անգամ մը, կէս օրէ մը վերջ, ժամը երեքին, կը խորհէի բարեկամի մը մասին: Քանի մը ժամ վերջ նոյն բարեկամէս ընդունեցի ստիպողական գիր մը որուն վրայ նշանակուած էր օրուան թըւականը եւ նամակը գրուած ժամը՝ որ երեքն էր, այսինքն իմ իր վրայ մտածած ժամս:

Ուրիշ օր մը, կը գտնուէի ծանօթի մը գրասենեակը: Ժամ մըն էր կը խօսէինք բարեկամի մը մասին, որմէ լուր չունէինք երկար ատենէ ի վեր: Հեռաձայնը հնչեց ու լսուեցաւ մտերիմ ձայն մը: Խնդրոյ առարկայ մեր բարեկամն էր որ կ'ըսէր.

— Բարեւ, ազա՞տ ես... որո՞ւ հետ ես... իրա՞ւ... զարմանալի... ես ալ ժամ մըն է հասած եմ ու անդադար միտքս ձեզի էր.. վերջապէս մտադրեցի հեռաձայնել.. Ահա ճամբայ կ'ելլեմ ու կուգամ ... ցը:

Հեղ մըն ալ պատահած է որ յանկարծակի պահանջ զգամ այցելել բարեկամի մը որուն հազիւ տարին մէկ անգամ կ'երթամ, այն ալ միայն կիրակի օրով: Բարեկամս գիս տեսնելով կը բացագանչէ.

— Ե՞րբ լուր առիր որ այսքան շուտով եկար...

— Ի՞նչ լուր... ի՞նչ կայ...

— Այսօր, կէսօրին, խնդրեցի Սարգիսէն որ քեզի հանդիպի եւ ըսէ որ անմիջապէս ինծի գաս:

— Ես Սարգիսը չտեսայ, սակայն, ահաւասիկ եմ...

Ուրիշ աւելի տարօրինակ պարագաներ ալ պատահած են եւ անոնց ճշդութիւնը ստուգած եմ:

Մեր գրաշար Արամը իր տպարանական գլխաւոր աշխատութիւններէն անջատ երբեմն կը զբաղի նաեւ «Ծաղրանկարներ» հատորս շարելով: Գիտեմ թէ ո՛ր օրերը կ'աշխատի գրքի գործով: Այդ օրերը եթէ գլուխս քերուի՝ կը հասկնամ որ ձեռքի գործը իմ գիրքս է: Եթէ գլուխս չքերուի՝ վստահ գիտեմ որ կամ «Հայ Բոյժ» կը շարէ եւ կամ ուրիշ մատեան մը:

(Եւ որովհետեւ գլուխս շատ քիչ անգամ կը քերուի՝ մեր «Ծաղրանկարներ»ն ալ կը մնան տպարանին մէջ: Ան լոյս տեսնելէն վերջը շատերու... գլուխը քերել պիտի տայ):

Այսպէս, շատ անգամ, մեր հոգիին ընդունած ալիքը կ'ունենայ անդրադարձում մը մեր մարմնոյն վրայ: Մէկու մը ափը կը քերուի ու կը ստանայ դրամ, ուրիշի մը ականջը կը խօսի, քանզի իրեն թեր կամ դէմ խօսքեր կ'ըսուին: Երրորդի մը կը խաղայ աչքը ու կ'ընդունի հիւր: Հիները խորապէս կը հաւատային այս շարժերուն: Վերջը այս բոլորը համարուեցան նախապաշարումներ: Ներկայ հոգեբաններէն շատեր կը գիտականացնեն այս ձայնական ու շարժական խաղերը:

Անհատներ կան, որոնց մէջ ելեկտրականութիւնը բաւարար չափ մը ունի, եւ զիրենք ընդունակ կը կացուցանէ, ճիշդ անթելի նման, ընդունելու հեռուէն տրուած լուր մը, զանազան ձեւերով:

Ունիմ սեփական փաստեր՝ հաստատելու համար ըսածս:

Ու կատակ չէ:

Ընկերներս հաստատուած են անձամբ, ինչպէս նաեւ ուրիշներու կողմէ:

Այսպէս՝ ամէն անգամ որ յօրանջեմ՝ վստահ, վստահ գիտեմ որ Արշակ Զօպանեան յօդուած կը գրէ, մէջը լեցուն, առլցուն՝ հետեւեալ բառերով.

— «Զմայլելի, հիանալի, սքանչելի, հոյակապ, վսեմ, փառաւոր, շքեղ, մեծ, կուռ, բարոյացուցիչ, ազնուացուցիչ, ճոխ, մեծաշուք, մեծապանծուած, մեծածաւալ, մեծարժէք, մեծապատիւ, գեղեցիկ, հմուտ, պանծալի, ամենավճիտ, ջերմ, հազուագիւտ, պատուական, մեղուաջան, կորովական, ազնիւ, ազնուական, անզուգական, եզական, հրաշակերտ, տիպար, վէս, հոյատեսիլ, հիահրաշ, գեղաշուք, սքանչելագործ, փառակերտ, մեծաշքեղ, լիաճոխ, զուլալ, ականակիտ, մաքրամաքուր, յստակ, պայծառ, ճառագայթարձակ, լուսակարկաչ, հրաշաշքեղ, հոյահիաճոխմեծակուռասիրունասարսուռ»:

Բարեկամիս՝ Պ. Արշակ Զօպանեանի սիրուն ու սիրելի բառերը արտագրեցի եւ ահա կրկին կը յօրանջեմ, աւա՜ղ...

Իսկ երբ ամէն անգամ, ցերեկ ատեն, քունս գայ՝ քաջ վստահ եմ որ Արշակ Զօպանեան քրոնիկ կը գրէ, մէջը լեցուցած հետեւեալ բառերը.

— «Պղտոր, տխմար, եղկելի, անմիտ, անմխարան, ահաւոր, սոսկալի, անհեթեթ, ամբարտաւան, կռուազան, կասկածելի, ահռելի, խայտառակ, հրէշային, ճիւաղային, դժոխային, գեհենային, եպերելի, ապիրատ, քամահրելի, ոխակալ, խեղճ, խենթ, խարդախ, խողովակ, խաժան, խուկացող, խաչակրութիւն, մեղաւոր, աղաղակող, անազ, անօգի, անտապեղ, աղճատող, ահաւո՜ր, ՄՈՆ ՇԷՐ, ահաւո՜ր, չըլլալիք, չիմացուած, չըտեսնուած, չլսուած, չբռնուած, չըհասկցուած, չշօշափուած, վտանգաւոր, թունաւոր, քանդիչ, ամբակոծող, սադայէլական, «տիւ չէչ» նետող, դուռ գոցող, «մարս» ընող, անաստուած»:

Պառ'զա: Սուրճ մը եւ գլանիկ մը որ քունս փախչի:

Երբեմն կը պատահի որ մէկէն խընդալ սկսիմ: Մէկը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ կը խնդաս առանց պատճառի...

— Բայց առանց պատճառի չէ:

— Ի՞նչ է պատճառը...

— Նոր ռամկավար հրապարակագիր մը յօդուած կը թխէ:

— Ի՞նչէն գիտես...

— Խնդալէս գիտեմ:

— Ապացոյց ունի՞ս...

— Առ սա հասցէն ու ինքնաշարժով մը գնա ստուգէ ըսածս, եթէ կը կասկածիս:

Եւ ստուգուած է:

Այո, սիրելիներ, շարք մը անձերու եւ իմ մէջ կամուրջները քանդուած չեն: Ընդհակառակն՝ կը հաղորդակցինք օրինակելի կարգապահութեամբ:

Ամէն անգամ որ տեղէս դուրս ելլել ուզեմ՝ գիտեմ որ Տոքթ. Գալճեան, տեղ մը, կը ճառճռէ:

Երբոր գլուխս ցաւի՝ քաջ գիտեմ որ Հրաչ Երուանդ կը բանախօսէ:

Ամէն անգամ որ քիթս վազէ՝ վըստահ գիտեմ որ Վռամշապուհ սրբազանը քարոզ կը խօսի... արցունք թափելով:

Երբ բերնիս մէջ անհամութիւն մը զգամ՝ լաւ գիտեմ որ Վահան Մալէզեան քերթուած կը խաղէ իր քնքաբասէր հոգին ներկայացնելով քնարասէր հասարակութեան:

Գիտեմ նաեւ որ միայն ալիք ընդունող մը չեմ այլ նաեւ ալիք արձակող մը: Կոհակագործ: Ալիք նետողներուն ես ալ ալիք կը նետեմ: Պատիւ պատուոյ փոխարէն: (Ընկեր Աւօ պիտի ըսէր Սամաթիաբարբառ. «Տալգա՝ տալգաճիներուն դէմ»): Ճիշդ այդպէս:

Ուրեմն երբ ես գործեմ՝ ուրիշներ կ'ընդունին որոշ զգայութիւններ:

Այսպէս, երբ կը գրեմ Երգիծական մը՝ փորը կը ցաւի Տիար Վահան Մալէզեանի: Այս քանով չի վերջանար ամէն բան: Երբ Վահանին փորը ցաւի՝ անպատճառ նոր ռամկավարիկի մըն ալ ոսկորը կը ցաւի: Երբ ռամկավարիկի մը ոսկորը ցաւի՝ մեր հին պատուական բարեկամ Արշակ Զօպանեանն ալ, զսպանակէ մը մղուած, երեք մեթր վեր կը ցատկէ նստած տեղէն, գլուխը երկու անգամ առաստաղին զարնելով: Երբ Զօպանեան պարապ տեղը իր մեծատաղանդ գլուխը առաստաղին կը զարնէ երկու անգամ՝ ես արդէն յօդուածս գրած ու վերջակէտ դրած կ'ըլլամ:

Ամէն անգամ որ «Շարժանկար» մը կամ «Ծաղրանկար» մը կը գրեմ՝ բոլորովին վստահ գիտեմ որ Մալէզեան իր տրամադրութիւնը կը կորսնցնէ, Զօպանեան նարտի մէջ խաղը կը կորսնցնէ, (երբեմն ինքզինքն ալ, եւ նորէն մենք է որ կը գտնենք զինքը), Վռամշապուհ սրբազան իր խօսքին թելը կը կորսնցնէ, Գ. Ֆէնէրճեան իր հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ, Յովհ. Պօղոսեան իր մուսան կը կորսնցնէ: Եւ երբ այս կորուստներուն համար ներողութիւն խնդրած եմ, անոնք ինծի պատասխանած են.

— Կարեւորութիւն չունին այդ կորուստները: Կը բաւէ որ մեր հացը չկորսնցնենք:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Այդ պայքարին մէջ ծերունի, պահպանողական գաղափարները նոյնքան անհրաժեշտ են, որքան երիտասարդ եւ յառաջապահ գաղափարները:

Գրական հարցերու շուրջ տարէց կամ երիտասարդ, աջ կամ ձախ ըլլալը երկրորդական է, էականը՝ խորհիլ գիտնալ, եւ իր մտածումը՝ իտէալի մը ի սպաս դնել գիտնալն է:

Դեռ կը խօսինք:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնելի եւ մելանով:

Ս. ՍԱՐԳԻՍ

... Փետրուար 12, Ս. Սարգիս, որդին Մարտիրոս — ահա տօներու ամէնէն սիրալին ու պատկերալիցը: Սուրբերու ամէնէն երջանիկն ու աշխարհիկը, որ կուգայ մեզի հին դարերէն եւ աւանդութիւններէն: Ս. Սարգիս հարսանեկան հանդէսներու հետ նոյնացած նոյն ինքն հարսնիքի խորհրդանշանը, Բարեկենդանի խըրախճանքի սեղաններու խանդավառ ոգին. անակնկալ վտանգներու ազատարար սուրբը, որ կը թարմանայ յիշողութեանս մէջ, շարժանկարի մը պէս ցայտուն ու խօսուն:

Իր նկարը կը գրաւէր մեր Ս. Սարգիս եկեղեցիին այրերու բաժնին աջակողմեան պատին գրեթէ մէկ երրորդը, այնքան մեծադիր է եւ խորհրդաւոր: Հող ամբողջ պատմութիւն մը սերտուած է մեր անցեալէն հարազատ ու տպաւորիչ գծերով,— խրոխտ ու քաջարի զօրավար մըն է ան, կրակէ աչքերով: Գլուխը ծածկած է սաղաւարտը՝ որուն տակէն սեւ սաթի գանգուրներ ինկած են իր լայն ուսերուն վրայ, մէջքէն կախուած է սուրը, իսկ նիզակը փետուրի պէս թեթեւ է ձեռքին մէջ: Իր փրփրերախ կարմրագոյն նժոյգը ժայռերու անդունդներէն կը ցատկէ դէպի հայրենի սահմանները: Հոն հեռուն, Արարատի ձիւնապատ գագաթը կարմրած է արեգակի նորածին շողերով. ձիաւորին ետեւը, կապոյտ պարեգօտ կանգնած նորահաս աղջիկ մը հերարձակ ու մոգիչ աչքերով գրկած է զօրավարին մէջքը:

Ահա ընդհ. պատկերը եւ խտացումը Ս. Սարգսի աւանդական պատմութեան:

Առաջաւորաց պահքի երրորդ օրն է. չորեքշաբթի առտուն, լեցուն է Ս. Սարգիս եկեղեցին: Տիգրանակերտի Հայերէն զատ, ուրիշ քրիստոնեայ ազգեր ալ ուխտի կուգան: Մոմակալները կը ծանրաբեռնուին պլպլուն լոյսերով, որոնք կը ցոլացնեն կենդանի երանգներ Ս. Սարգսի դիւցազնական պատմութենէն.— Ան բիւզանդական նենգամիտ թակարդէն կրցած է ազատիլ, հետն առնելով յոյն աղջիկը, որ առաջին տեսութեամբ իսկ սիրահարեր է հայ քաջազունին յայտնելով անոր կազմակերպուած ոճրին հրէշային գաղտնիքը:

(Կը պատմեն թէ Բիւզանդիոն իր թշնամիներուն հետ կռուի բռնուած ատեն, օգնութիւն կը խնդրէ Հայոց Թագաւորէն, որ 40 առիւծասիրտ զօրավարներ կը ղրկէ, որոնք մեծ քաջութիւն ցոյց կուտան փրկելով Յունաց երկիրը: Բիւզանդիոն կը նախանձի եւ կը խորհի հայ քաջերէն սերունդ առնել, ուստի պալատի մը մէջ կը հիւրասիրէ զանոնք մեծ պատիւներով, եւ իւրաքանչիւրին կուտայ մէկ մէկ կոյս աղջիկ... Այս վերջիններուն պատուիրած են որ կէս գիշերէն վերջ, զօրավարները երբ խոր քունի մէջ են, ոչնչացնեն զանոնք ամէն միջոցով, միայն Ս. Սարգսին ներկայացած կոյսը մէկէն կը սիրահարի եւ կը յայտնէ դժոխային ծրագիրը, եւ գիշերով կը փախչին դէպի Հայոց երկիրը):

Եկեղեցիէն վերջ ծոմ պահող աղջիկները ծոմ-պատիւ կ'ընէին — Նուազպար, կերուխում: Աշխատանքը հրամայական չէր մեր երկրին մէջ, ուստի տօները Բարեկենդանին հետ զուգընթաց կուտային վայելքներուն ամէնէն գերազանցը որ միայն այդ ժողովուրդը գիտէր ապրեցնել հին օրերէն մինչեւ մեր օրերը, կը հաւաքուէին երիտասարդները եւ լեցուն սեղաններու շուրջ կը կը խմէին ի փառս Ս. Սարգսին, եւ գոյնզգոյն օղիի գաւաթները՝ ձեռքերնին, ամուրիները մասնաւորապէս, կը բացագանչէին սրտագին.

— Ս. Սարգիս:

— Դուս խմի կարգիս:

Եւ կը բաժնէին աւանդական փոխինդը, որ խառնուրդ մըն է աղացուած չոր թութի եւ չոր բրինձի եւ որ յատուկ է օրուան յիշատակին: Բոլոր այն ընտանիքները որ սերունդէ սերունդ ուխտաւոր էին Ս. Սարգիսի անունին, պարտաւոր էին շինել փոխինդը, որ կը լեցնէին մեծկակ ամանի մը մէջ եւ կը ծածկէին վարդագոյն քօղով մը, պարկով յարդ եւ դոյլով ջուր: Այս բոլորը առանձին սենեակի մը մէջ դնելով կղպանքով կը գոցէին դուռը: Պահքի երեքշաբթի իրիկունը, կէս գիշերին կ'անցնէր հրեղէն ձիաւորը, հրաշքով կը բացուէին գոց դուռները, Ս. Սարգսի ձին կը կոխէր փոխինդը, կ'ուտէր յարդէն եւ կը խմէր ջուրէն, մինչեւ լուսաստղը բարձրանալը, արդէն Սուրբ Զօրավարը կ'անհետանար մթնշաղին մէջ:

Մեր մամիկները կը հաւատային որ, երբ աշխարհը խաղաղ եւ սրտերը բարի էին, Ս. Սարգիս անխտիր կ'այցելէր փոխինդի գիշերը: Շատերը «իրենց աչքերով տեսած էին, ձիուն պայտին տեղը» կաղապարուած փոխինդին վրայ, եւ լսած անոր խրխինջը, այնքան ուժգին եւ յստակ, գիշերային խոր լռութեան մէջ, եւ լոյս մը, տարօրէն քաղցր լոյս մը միջոցին մէջ...:

Մեր պապերը եկեղեցիներ կը կանգնէին յաւերժացնելով յիշատակը իրենց արժանաւոր զաւակներուն: Հայրենի հողը միակ անքոյթ ապաստանարանն էր, ուր անվթար կը մնային սուրբերուն նշխարները: Մեր ժամանակակից պատմութեան արիւնոտ էջերը լեցուն են դիւցազնական դրուագներով, հոն պաշտելի դէմքեր կան որ կը մարմնացնեն ողջակէզը ժողովրդի ազատագրական մարտնչումներուն: Արդ, մեր տարադրի խարխուլ կեանքին մէջ, ո՞վ պիտի պահէ պահպանէ ամենասուրբ մասունքները մեր նահատակներուն...:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՖԵՐՏԻՆԱՆ ՊՐԻՒՆՕ

Ինչպէս գրեցինք, անցեալ շաբթու մեռաւ Ֆրանսացի մեծ բանասէրը, Ֆէրտինան Պրիւնօ:

Ծնած էր 1860ին, Սէն-Տիէ (Վոժ): Միջնակարգ կրթութիւնը ստացաւ Բար-լը-Տիւքի, բարձրագոյն կրթութիւնը՝ Փարիզի մէջ: Կը պատկանէր Տիւրքէմի, Ռընէ Տումիքի սերունդին: Կանուխէն տարուած էր լեզուաբանութեան եւ բանասիրութեան խոր հետաքրքրութեամբ մը, երբ իր թէզով, Մալէրպի վարդապետութիւնը, անունը շինեց արագօրէն: Նախ քան իր թէզը, հրատարակած էր Պատմական քերականութիւն ֆրանսերէն լեզուի, բայց երբ դասախօս նշանակուեցաւ Սորպոնի՝ յատկապէս իրեն համար ստեղծուելէ վերջ ֆրանսերէն լեզուի պատմութեան ամպիոն մը, իր նոր աշխատութիւնները աւելի եւս հռչակ ստացան: Իր գլուխ-գործոցը կը համարուի Պատմութիւն ֆրանսերէն լեզուի, իր ծագումէն մինչեւ 1900 թուականը, աշխատութիւն մը որ կը բաղկանայ տասը հատորէ եւ դեռ անաւարտ: Գերմանացիները, որոնք լեզուաբանական եւ բանասիրական աշխատութիւններու ծանրութիւնը լաւ կը կշռեն, Պրիւնոյի այդ աշխատութեան մասին խօսելով՝ կ'ըսեն թէ «հսկայի աշխատանք է»: Պրիւնոյի միւս կարեւոր աշխատութիւնն է Մըտածումը եւ Լեզուն, սաստիկ հատոր մը, որուն ինքնատպութիւնը կը կազմէ լեզուական խնդիրները դասաւորել ո՛չ թէ համաձայն բառերուն, այլ մըտածումին: Արդէն իր գլուխ-գործոցով եւս կը հաստատէր որ, ինչպէս՝ լեզուին մէջ Յեղափոխութեան ցոլացումը դիտած ժամանակ, պէտք է ուսումնասիրել բառերու պատմութիւնը, որպէսզի աւելի լաւ հասկնանք դէպքերն ու դէմքերը,— այս տեսութեան կը հետեւէր նաեւ պատմագէտ Մաթիէզ: Ահա թէ ինչո՛ւ իր այս վիթխարի աշխատանքը կը դառնայ ոչ միայն ուսումնասիրութիւն մը լեզուաբանական արժէքով, այլեւ ընկերաբանական ծանրութեամբ, ֆրանսական քաղաքակրթութեան եւ մտածման բարեշրջումը ցոլացնելու տեսակէտով: (Այստեղ, շփոթութեան տեղի չտալու համար, աւելցնենք որ իրարմէ բոլորովին կը տարբերին Պրիւնոյի եւ Հ. Տըլաքրուայի գրեթէ նոյն խորագրով աշխատանքները, առաջինին գործը կը կոչուի La Pensée et La Langue, որ բանասիրական յատկութիւն ունի, մինչ երկրորդը՝ Le Language et La Pensée, որ հոգեբանական արժէք ունի): Պրիւնօ ունի նաեւ ֆրանսերէն լեզուի քերականութիւն մը, ֆրանսերէն լեզուի ուսուցման դասագիրք մը: Վերջին տարիներուն պայքարի մտաւ Ակադեմիային դէմ, քննադատելով անմահներու կաճառին յօրինած քերականութիւնը:

Վիճողի, պայքարողի ջիղ ունէր, թէեւ շատ հեզաբարոյ: Կատաղութեամբ կը պաշտպանէր իր տեսակէտները, տեսութիւնները, յամառօրէն անոնց կառչած, բայց ասպարէզին յատուկ այդ յարձակողականութիւնը կ'անհետանար՝ երբ իր մտերմական կեանքին մէջ կը մտնէր:

Լաւ կահագործ էր,— ինք կը շինէր իր բնակարանին, մանաւանդ աշխատանոցին կարասիները,— գրադարան, գրասեղան, եւ ի՛նչ ճաշակով ու նրբութեամբ:

Մտաւորական աշխատանքի պահերէն դուրս՝ իրեն համար զբօսանք մըն էր քրտինք թափել փայտին ու տախտակին վրայ, զանոնք ձեւաւորելու, տաշելու, յղկելու, իրարու մէջ ագուցանելու համար՝ ճիշդ ինչպէս... բառերը:

Պատերազմի տարիներուն քաղաքապետ ընտրուած էր Փարիզի 14րդ թաղամասին, երկար ատեն՝ վերատեսուչ Սորպոնի գրական համալսարանին,— իր կեանքի վերջին տարիներուն՝ պատուակալ վերատեսուչ կը մնար միայն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ,

Ինչքա՜ն ուրախ էի: Պիտի տեսնէի նաեւ Եփրատը, ու Բենկան, Միսաք Մեծարենցի գեղը: Ճամբան օդափոխութեան գացող վերադարձող զինուորներու հանդիպեցանք: Մեր գեղէն ալ շարունակ այդպիսի եւ փախստական զինուորներ կ'անցնէին, մեր քով գտնելով ամէն տեսակ խնամք եւ հիւրասիրութիւն: Անոնք կը պատմէին ու կը նկարագրէին մեզի պատերազմի արհաւիրքները:

Խարակապանէն ետք անցանք այն գիւղէն (Խօրէնիկ) ուր Ղզլպաշները թէքքէին մէջ գերեզման մը ծանր կարպետներով ծածկած էին ու բնա՛ւ մարդու ցոյց չէին տար: Եւ կ'ըսուէր թէ ան հայ ազնուականի կամ իշխանի-կղերականի գերեզման եղած ըլլայ, զոր հայութենէ դարձած գեղը կը պաշտէր ու կը պահէր դեռ:

Զիմառա բոլորովին դաշտային էր, շուրջը կապոյտ քարէ քաներ ու բլուրներ: Պարտէզներ գեղին մէջն ու բոլորտիքը, պտղատու ծառերով: Հոն Հայ եւ Թուրք խառնէր: Զիմառացիները բարեկիրթ եւ ուշիմ էին աւելի քան Տիվրիկցիները: Մենք անոնց քով կոշտ լեռնցիներ էինք: Անոնց լեզուն ոչ մեր գեղին չէշտը, (թէեւ ամենաընտիր ու հին հայկական), ոչ ալ Տիվրիկցիներուն եղանակը եւ կոպիտ «ի»ն ունէր, «կոր»ի փոխարէն: Ան նուրբ եւ մաքուր էր, շա՛տ վեր Պոլսոյ թուրքերէնով աղճատուած հայերէնէն: Ու մինչ մեր գեղացիները ծառայ եւ բեռնակիր կ'ըլլային պանդխտութեան մէջ, Զիմառացիները արհեստներու եւ վաճառականութեան կը հետեւէին, հասնելով բարձր դիրքերու: Ան Ակնայ հայ գեղերուն, հայրենի՛ք աննման մանիներուն եւ չերերուն, որոնք բիւրեղանալով ու կատարելագործուելով Մեծարենցը տուաւ մեզի,— վերջընթեր օղակն էր, վերջինը հաշուելո՛վ Կամման: Մեզմէ վեց ժամ, երեսուն քիլոմեթր հեռու էր:

Ես ուղղակի Հարսայիս տունը գացի, որ գիս տեսնելուն վրան լոյս իջաւ: Ապրանք-գող դարձայ ես ալ, երբ գրկեցի որբուկ քուրիկս, ու իր քնքոյշ, խարտեաշ գլուխը կապոյտ աչուկներով, սեղմեցի կուրծքիս: Որքա՜ն անմեղ եւ անուշ էր ան: Յետոյ լացինք, նստած քովէ քով, յիշելով հօրեղբօրս կսկծալի նահատակութիւնը, տակաւին շատ երիտասարդ, որուն հետեւանքով, Հարսաս, մեր մե՛ծ տան երբեմնի թագուհին, օտար տան նորէն հարս գացած էր:

Երբ Բիծան հարցուցի, Հարսաս պաղ ջուր լեցուց գլխուս, ըսելով թէ տունը չէ, զինուոր գացած է: Յուսախաբ եղայ: Իրեն ըսի որ զէնք մը գնել կ'ուզէի անկէ: Հարսաս քթին տակէն խնդաց: Մեր ոտքերը տաք թոնիրը դրած կը խօսէինք: Գիշերը, Արաքսիին քնանալէն վերջ, Հարսաս ձեռքս ճրագ մը տալով ըսաւ որ իրեն հետեւիմ: Իջանք ախոռ: Պատին մէջ թարճա մը կար, ուր ամանով հաւու կուտ ու ծլած սոխեր նետուած էին: Հարսաս վերցուց զանոնք ու տախտակ մը դուրս քաշեց: Ան ատեն հոր մը բացուեցաւ, որ պատին մէջ կը խորանար: Ձեռքը հոն երկնցուց ու ժպտելով մեծ հրացէն մը դուրս հանեց: Աչքերուս չէի հաւատար: Անմիջապէս գրկելով համբուրեցի զայն: Նորէն ձեռքը խոթեց ան, ու հինգ զէնք դուրս հանեց, որոնք խնամքով իւղոտած ու փամփշտակալները քուրջերու մէջ փաթթուած էին: Հարսաս ըսաւ որ Բիծայի զէնքերն են ասոնք:

Մէկը մանլիխէր էր, միւսը Թուրք մաուզէր, երկուքը մոսին: Մոսիններէն մէկը Թրքական փամփուշտի յարմարցնել տուած էր ան, որպէսզի երբ կռուի ընթացքին ձեռքը ռազմաւերթերք անցնի, կարենայ զանոնք արժեցնել: Զէնքերը տեղը դնելով թարճան նորէն առջի պէս սոխ ու կուտ լեցուցինք:

Յաջորդ գիշեր, ուշ ատեն, երբ նորէն թոնիրը նստած էինք, ձիու խրրխինջ մը լսուեցաւ դուրսէն: «Ո՛ւյ, ըսաւ Հարսաս, Բիծային ձիուն ձայնն է, ձանին մեռնիմ» ու դուրս ելաւ: Այդ պահուն ես տեսայ թէ Հարսաս ո՜րքան նուիրումով ու սիրով կապուած է Բիծային ու իր ընտանիքին: Քիչ վերջ սանձէն բռնած կարմիր ձին իր ախոռը բերելով կապեց: Ճամբայէ եկած ձին մէկէն ախոռը չեն կապեր: Սանձէն բռնած կը պտտցնեն զայն ատեն մը, որպէսզի քրտինքը ժողվէ ու շունչը կանոնաւորէ: Սակայն հայ յեղափոխականի ձիուն կարելի չէր այդ պատիւը ընել:

«Հիմա մուրատիդ հասար», ըսաւ ինծի Հարսաս, ու գիս միւսին Բիծային տունը տարաւ: Ուխտի՞: Անշուշտ: Որովհետեւ սուրբերը ինծի համար այն բրածոյ քարերը չէին դեղին շուրջ, որոնց փաղաքուշ անուններ տալով մոմ կը վառէինք ու մատաղ կ'ընէինք: Այլ անոնք, ցեղին զաւակները, որոնք նետուեր էին կըրկէս, բզկտելու թշնամին, որ փակած մեր կուրծքին, մեր արիւնը կը ծծէր, եօթն դար է ահա: Սուրբերը անոնք էին դեռ, ողջ կամ նահատակ, որոնք ուզեր էին մեռնիլ, որպէսզի ուրիշները ապրին, հազար ապրին: Որ հայրենիքը յառնէ:

Բիծան միջահասակ, թիկնեղ ու լեցուն մէկն էր, մօրուքով մը, ուր ճերմակ էր ինկած:

— Խեր ըլլայ, բարի եկար, սկսաւ Հարսաս:

— Բարին ձեր արեւին, պատասխանեց Բիծան, սակայն փախայ ու եկայ:

Ու հանելով փակեղէթէն չամիչ ու լէպլէպի, ճանկերով մեզի եւ իր տիկնոջ՝ Մանուշ ապլային տուաւ, եւ շարունակեց,— կացութիւնը գէշ է: Կառավարութիւնը գիս կը հետապնդէ: Կոմտունէ էի, Մուրատի քով, ուր Ալիսի չամբերուն մէջ վայրի բադեր կ'որսայինք, երբ լուր եկաւ թէ Բիւրքի դէպքն է պայթեր ու կը փնտռուիմ: Թուրքերը գիս հարիւրապետ էին ըրած ու Սվազէն Զարա զօրք կը փոխադրէի, բոլորը կը փախչէին ճամբան: Անգամ մը 200 հոգի տարի, որոնց յիսունը տեղ հասաւ: Ու ես ցաւ զգացի թէ ինչո՞ւ այդ յիսունն ալ չփախան: Կոմտունէն գաղտնի հեռացայ ձիուս վրայ, սակայն Թուրքերը գիտեն որ աս կողմերն եմ: Որովհետեւ Ախղախի ետին, էֆէնդու ձորին մէջ հանդիպեցայ Տիվրիկցի ժանտարմաներու: «Թէփրէնմէ, օ՛ղրաշ» որ պոռացի մոսինս քաշած, իրենց վախէն կեցան բոլորը: Լսեցի որ, ըսի, բացակայութեանս տունս խուզարկեր էք, հիմա հետս չափուեցէք որ ձեր հասակը տեսնեմ: Անոնք ինծի աղաչեցին որ իրենք մեղաւոր չեն, եւ ակամայ, հրամանի տակ կատարեր են: Այս խօսքերուն վրայ զիրենք ազատ ձգեցի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(6) (Շար.)

ջին հարցաքննութեան ատեն, Ժոզէ Փէլիսիէի խորհուրդով էր որ Ասլանկիւլ սխալ տեղեկութիւններ հաղորդած էր, դատական իշխանութիւնը մոլորեցնելու համար :

Այս յայտնութեանց վրայ, հարցաքննիչ դատաւորը հրամայեց բանտարկել Ասլանկիւլը, Սանթէի բանտին մէջ: Նոյն օրը ուրիշ խուզարկութիւններ ալ կատարուեցան :

Գերմանիոյ օդանաւային զաղտնիքները

Փետրուար 11ին հրատարակուեցաւ Գերմանիոյ « Օդանաւային Տարեգիրքը », Պերլինի եւ Միւնիխի մէջ միաժամանակ: Օտար թղթակից մը որ կարդացած է զայն, կը գրէ թէ տարեգիրքը մեծ վերապահութեամբ կը շօշափէ Գերմանիոյ օդանաւային ուժը, բայց մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ անգլիական եւ ուրիշ պետութեանց օդատորմիղներու մասին: Գիրքը բաժնուած է հինգ գլուխներու: Երկրորդ գլխուն մէջ —բաշխում օդային ուժերու— երեք էջ յատկացուած է Անգլիոյ, ամենալայն մանրամասնութիւններով, օդանաւերու թիւերէն մինչեւ արհեստագիտական գաղտնիքները, օդատորմիղներու բաշխումը, գիրքը, հրամանատարութիւնը եւն.: Նոյն գլուխին մէջ, տարեգիրքը միայն երկու տող կը պարունակէ Գերմանիոյ օդային ուժերու բաշխման մասին: Ուրիշ գլուխի մը մէջ, որ կը ներկայացնէ օդանաւերու թիւը եւ տեսակները, տարեգիրքը մանրակրկիտ տեղեկութիւններ կուտայ անգլիական օդանաւերու մասին, աւելցնելով թէ 1937ի վերջը առաջին կարգի օդանաւերու թիւը պիտի ըլլար 2050, իսկ պահեստները պիտի կրկնապատկուէին : Նոյն գլուխին մէջ, Գերմանիոյ վերաբերեալ էջը ամբողջովին պարապ ձգուած է: Վերջապէս լայն տեղեկութիւններ կան անգլիական մեքենաներու տեսակին, ուժին, շինութեանց եւն. մասին. իսկ միայն մէկ բառ՝ գերմանականի մասին, — « Կը պատրաստուի »:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կացութեան մասին շրջած զրոյցները նորէն հերքուեցան, պաշտօնապէս: Այդ առթիւ գերմանական կառավարութիւնը առջի օր արգիլեց անգլիական եւ ֆրանսական թերթերու մուտքը: Գերմանիոյ քարոզչութեանց նախարարը իր կարգին կը հերքէ այն լուրերը թէ մասնաւոր յանձնաժողովներ կազմուած են, բանակին զտման համար :

ԵՐԵՔ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԾԱՆՐ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ԿՐԵՑԻՆ Փարիզի պատժական 10րդ ատեանին առջեւ, անսաստած ըլլալով արտաքսման հրամանագիրներու: Մէկը, հունգարացի Պալասա, որ վտարուած էր երեք տարի առաջ եւ սակայն կը շարունակէր Փարիզ բնակիլ, դատապարտուեցաւ տասը միս բանտարկութեան: Երկրորդը, իտալացի հացագործ Պոթօ, որ արտաքսուած էր 1934էն ի վեր, դատապարտուեցաւ ութ ամսուան, երրորդը՝ Չինացի մը, վեց ամսուան: Մինչեւ հիմա 15 օրէն մինչեւ մէկ ամիս պատիժ կը սահմանուէր այս կարգի յանցանքներու :

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ կ՚աւելնայ, համաձայն փետրուար 3ի շաբաթական տեղեկագրին: Նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 406.050, ինչ որ 2237 հոգիի յաւելում մը կը ցուցնէ նախորդ շաբթուան վրայ: Փարիզի շրջանին մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 204.907:

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, հաւանական է որ զինադադար մը կնքուի, պատերազմը վերջացնելու համար օտար պետութեան մը միջնորդութեամբ: Հանրապետական շրջանակներու մէջ կը հերքեն այս լուրը, պնդելով թէ իրենք պիտի յաղթեն, եթէ օտար կամաւորները եւ կանչուին:

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ ծագեցաւ Մարսէյլի նաւահանգիստին մէջ, խանգարելով ծովային եւ օդանաւային երթեւեկները: Փոթորիկը ծանր վնասներ պատճառեց քաղաքին մէջ: Վիրաւորներ ալ կան: Օդային թղթատարը ընջուեցաւ :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ծագեցաւ Թուլուզի օդանաւային հաստատութեան մէջ եւ կը ծաւալի օրէ օր: Պ. Տալատիէ որոշեց միջոցներ ձեռք առնել, աշխատանքը վերսկսելու համար :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ անընդհատ ձիւն կը տեղայ Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, փակելով ճամբաները: Երուսաղէմի մանուկներէն շատերը առաջին անգամ է որ ձիւն կը տեսնեն: Ծովն ալ փոթորիկի բռնուած ըլլալով, նաւահանգիստները փակուած են:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն.— Երէկ Աթէնքէն հեռացուեցան նախկին նախարարներ Թէոթոքիս եւ Միխալաքոփուլոս, որոնք փորձած էին գրգռարիչ հրատարակութիւններու միջոցաւ խռովել երկրին անդորրութիւնը եւ խախտել հանրային վարկը: Ասով տասնի կը բարձրանայ Աթէնքէն հեռացուած նախկին նախարարներու թիւը, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ վեց սպաներ:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ հոսանք մըն ալ Հունգարիոյ մէջ կը նշմարուի: Փէշթայի կաթոլիկ օրկանը, « Իւժ Նէմզէտէք» ազգայնական հոսանքը զօրացնելու համար, կ՚առաջարկէ հակահրէական քաղաքականութիւն մը վարել այն Հրեաներուն հանդէպ որոնք Հունգարիա գաղթած են 1914էն վերջ եւ մեծապէս օգտուած պատերազմէն՝ իրենց հարստութիւնը աւելցնելու համար: Թերթը կը պահանջէ գրաւել այդ հարստութիւնները: Պէտք է մասնաւոր ատեաններ կազմուին, այս ծրագիրը գործադրելու համար: Այդ ատեաններուն պաշտօնը պիտի ըլլայ.— 1 Վերաքննել Հրեաներու հպատակութիւնը.— 2. Ստուգել իրենց հարստութեանց յաւելման գաղտնիքը.— 3. Վճիռներ արձակել, որ կրնան հասնիլ մինչեւ այդ հարստութեանց ամբողջական գրաւումը :

„ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ”Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ-ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ *MR. HENRI TASSO*ի

ՏԵՂԻ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ *13* **ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ***17* **ԻՆ** **SALLE PRAT**Ի ՄԷՋ, **150 Rue Paradis**

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ց. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ (գերասան) եւ Զ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ (գերասանուհի)

Տեղի կ՚ունենայ 27 Փետր., կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

8 Ռիւ Գօսիւէ, Փարիզ:

Պիտի խօսին՝ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՐ ՏԻՒ ՆՈՐ)

Tél. Trudaine 42—69

Կ՚ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Ասաւօտները ժամադրութեամբ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

27 Փետր., կիրակի ժամը ճիշտ 15ին, Պէշիկթաշլեան թատերաբասրահին մէջ, 26 Rue TROYON, Sèvres, Métro Pont de Sèvres:

կը ներկայացուի « ԽԱՂԱՄՈՂԸ », (տրամ 3 արար)

Երգախառն զաւեշտներ՝ LE PARAPLUIE DE DON QUICHOTTE, LES DEUX PECHEURS, I DUE SPAZZACIMINI

Տոմսերու գինն է 10 եւ 7 ֆրանք

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաքրութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան :

Դիմել՝ ՏՕՔԹ. ԶԵՆՈԲ ՊԵՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)

ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18: Tél. Tru. 83—87

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

19 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

կը խնդրուի չխաչաձեւել

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

146 Rue Lafayette (Gare du Nord)

Թէլէֆոն **Nord 84-04** (անփոփոխ)

Կ՚ընդունի ամէն օր ժամը 2-7, կիրակի եւ տօն օրեր ժամադրութեամբ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

կիրակի, 13 Փետրուար, ժամը 16էն կէս գիշեր

AÉRO CLUB DE FRANCEի սրահներուն մէջ, 6 Rue Galilée

(Métro Boissière)

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է գինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ֆրանսական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու էնէսէֆրիզապըր գործիք: Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Բագոսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine):

ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

20 Փետրուար կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին

«Սօսիէթէ Սավանթ»ի սրահին մէջ, 8 Rue Danton Մէթրօ Cdéon

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրէ «ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՏՕՆ ԺՈՒԱՆԸ»

(կատակերգութիւն 4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Գայեան, Ս. Պաղտասարեան, Ք. Ազնաւուրեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Սերոբեան, Վ. Ալթունեան, ՀՐԱՅՐ եւ Ա. Պետրոսեան: Ռեժիսէօր՝ Վ. Ալթունեան :

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 10, 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Սամուէլ գրատուն.— 51, rue Mr. le Prince, Փարիզ (5):

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD	**ORIENT LLOYD**
48 rue de la République	**7 rue Auber, Paris**
Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51	Tél. Opéra 07-77 07-71

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար, Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՌԱՖՖԻ

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը

Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadetet le Peletier

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու հարուստ ճաշացուցակ մը, անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն, պոլսական օղի՝ եւ ճաշիկի ճաշարանատիրոջ անվիճելի փորձառութեամբ: Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը տրամադրուի սրահ անհամեմատ մատչելի գիներով:

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ:

“ՇԻՐԱԿ”

Արեւելքի միակ իսկական օղին է: Անզուգական, Անմրցելի, Անխաբդ... Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախոր... բեր, պատրաստուած զուտ չամիչի... ով: Հայ աւանդական սեղանին զարդ...

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԷՆ ԼՈՒ, Ե.— Համաձայն ենք :

ՔԱՇԱՆ, Օր. Ալիս Զ.— Կրնաք մասնակցիլ :

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

Կը ստանձնեմ՝ դատական, ժառանգական, վարչական, առեւտրական եւ հարկային խնդիրներ՝ ծախքերը իմ հաշւոյս:

Ամուսնութեան, ամուսնալուծման, զանձումներու, պայմանագրութիւններու, թարգմանութիւններու, իրաւական վէճերու, բնակութեան իրաւունքի, ինքնութեան թուղթերու եւ նաթիւրալիզասիոնի համար դիմեցէք՝

Փաստաբան

M, ADAMOFFի

85, Rue de la Convention, Paris (15). Մէթրօ Javel et Convention. Tél. Vaugirard 59-07:

Գ. ՄԷՀԹԷՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ հանրածանօթ երաժշտապետ Պ. Գրիգոր Մէհթէրեանի Փարիզ գտնուող սաները կազմակերպած են հոգեհանգիստ մը, ի նշան երախտագիտութեան, բազմաձայն պատարագի մատուցմամբ, Կիրակի 13 Փետր., Ժան Կուժոնի Ս. եկեղեցւոյն մէջ: Այս առթիւ պիտի նախագահէ եւ պիտի խօսի, Գարեգին Արք. Խաչատուրեան:

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10ին, սկիզբ Հոգեհանգիստի ժամը 11.30ին:

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13) A. DER (AGOPIAN)

REXY CINEMA (Lyon)

Cours Lafayette, angle Rue Garibald

Փետր. 11 — 17 Փետր.

Երեկոները ժամը 8.30

Իսկ Հինգ. եւ Կիր. ցերեկ եւ գիշեր:

Fernandél dans „Ignacle”

Գիները 3, 5 եւ 6 ֆրանք:

Ներկայ յայտարարութեանց բերողին կը տրուի 2 հոգւոյ տոմսակ զեղչուած գինով:

RAKI «PHENIX» d'Alger

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԸ

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

75 տարիէ ի վեր ամենուն կողմէ գնահատուած

ՌԱՔԻ ՖԷՆԻՔՍ

ՈՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՆԻՍՈՆԷ

PHENIX օղին թորուած է մասնաւոր խնամքով եւ ան չի պարունակեր ոչ մէկ քիմիական նիւթ: Իր կազդուրիչ եւ ախորժաբեր յատկութիւնները հաստատուած են ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ:

Օղիի սիրահարները հաստատած են որ ՖԷՆԻՔՍ օղին կը գերազանցէ Արեւելքի ամէնէն լաւ օղիները:

ALBERT BACRI, Agent général

19 Rue Turbigo, Paris (2), Tél. Central 83-17

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ. —*Mre. Cotton. 68 Av. Galline. Villeurbanne(Lyon)*

Mr. Simondis, 33 cours Devellier, Marseille

Այց Ընկ. Յովհաննէս Ակինեանի գերեզմանին

Ընկեր Յ. Ակինեանի մահուան 4րդ. տարելիցին առթիւ կը կազմակերպուի այց իր գերեզմանին, Կիրակի, 13 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Կը խնդրուի ընկերներէ եւ բարեկամներէ որոշեալ ժամուն ներկայ գտնուիլ Porte de la Villetteի մէթրօյի մուտքին կամ Pantinի գերեզմանատան գլխաւոր մուտքին մօտ:

Գերեզմանին հասցէն է՝ 108 division. թիւ 9:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle de Géographieի մէջ

184 Bld. St. Germaiu, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆ ՏԷ ՓՐԷ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **Ե. ՋԱՄԸԼԵԱՆ**

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, Կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր

ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ **Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ**

Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, Նայկական պար, ջութակ, դաշնակ եւ արտասանութիւն:

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը 5,30 ին:

Մուտք 10 ֆր., փոքրերու 5 ֆր.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Այլ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 15 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3655

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Անակնկալ կամ ելեւէջ, — ամէն պարագայի մէջ պատմական դէպք մը կը կազմէ հակահրէական ալիքը, իր բազմազան երեւոյթներով :

Առաջին անգամ չէ որ կը հալածուին Հրեաները, երկիրէ երկիր, կրօնական եւ ընկերային պատճառներով : Բազմաթիւ երկիրներ սկիզբէն վեր ծուռ նայած են Իսրայէլի թոռներուն, զանոնք զրկելով շատ մը իրաւունքներէ, նոյնիսկ մասնաւոր բնակավայրեր յատկացնելով անոնց, ինչպէս նախկին Ռուսաստանի մէջ : Երբեմն ջարդեր ալ կազմակերպուած են, «սեւ հարիւրեակ»ներու ձեռքով, որոնք թեւ կ'առնէին ցարական կառավարութենէն կամ Սինոդէն : Եւ հալածականները կրաւան կրաւան կը գաղթէին աւելի ազատ երկիրներ, անմիջապէս տուն-տեղ դառնալով իրենց հասած վայրերուն մէջ :

Բայց, առաջին անգամ է որ հակահրէական շարժումը կը դառնայ տեսակ մը գիտական ծրագիր, հիմնուած՝ քաղաքական եւ տնտեսական հաշիւներու, նոյնիսկ ցեղային տեսլութեան վրայ :

Այս ազդանշանը արձակեց հիթլէրական Գերմանիան, նախ շարք մը վարչական տնօրինութիւններով, յետոյ մասնաւոր օրէնքով մը, որ հասարակ փարիաներու վիճակին կը վերածէ զանոնք : Անհրաժեշտ չէ մանրամասնութիւններ յիշել այս առթիւ : Կը բաւէ ըսել որ միայն մէկ հատիկ բառ, «արիականութիւն», դարձած է սեւական հանդամանք, կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ : Գերմանիոյ 5 — 600,000 Հրեաները այլեւս չեն կրնար երազել հին օրերը, երբ այնքան տիրական դեր կը կատարէին այդ երկրին քաղաքական, գիտական, ընկերային, տնտեսական եւ սեղանաւորական ասպարէզներուն մէջ : (Նոյնքան համրանք մըն ալ պատերազմէն առաջ տուն կուտար Աւստրիա — Հունգարիոյ հզօր կայսրութեան արտաքին քաղաքականութեան, իր ափին մէջ կեդրոնացուցած ըլլալով երկրին տնտեսական եւ սեղանաւորական դրամատուները, եւ այսօր ուժ ունի տակաւին) :

Երբ նոյնիսկ արիական աղջկան մը հետ յարաբերութիւնը — եւ փոխադարձաբար — քրէական յանցանք, «ցեղի պղծում» կը համարուի, աւելորդ է բացատրել նոր կարգուսարքին ծանրութիւնը :

Այժմ շարժումը կ'արծարծուի, կը ծաւալի նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ : Ամէն ուր որ չօշափելի թիւ մը կը կազմեն Հրեաները :

Անշուշտ իւրաքանչիւր երկիր իրեն յատուկ ծրագիր մը մշակած է, եւ գերմանական տեսակէտներն ու մեթոտները նոյնութեամբ ընդունուած չեն ամէն տեղ : Եւ սակայն, ելքը նոյնն է, — հետզհետէ սեղմել օղակները, որպէսզի Հրեաները հարկադրուին հեռանալ, պարպել երկիրը :

Պատճառները բացատրութեան չեն կարօտիր, — մեր երկիրը մեզի չի բաւեր : Հրեաները ձեռք առած են տնտեսական մեքենան, նեղութեան մատնելով տեղացին : Յետոյ կան ազգային - քաղաքական առարկութիւնները. — Հրեաներն ըլլալով ապազգային տարր, կը խանգարեն ընկերային խաղաղութիւնը :

Այսպէս, Լեհաստան, ուր պատկառելի թիւ մը կը կազմեն Հրեաները (երեք միլիոն) եւ ուր արդէն սահմանափակումներ հաստատուած են, հետզհետէ կը բարձրացնէ ձայնը, պահանջելով թեթեւցնել իր բեռը : Այս խնդիրը միշտ կ'արծարծուի մամուլին մէջ, եւ պաշտօնապէս ալ ձեռնարկներ կատարուեցան, որպէսզի մեծ պետութիւն մը իր գաղթավայրերէն մէկը յատկացնէ, Հրեաներու բնակութեան համար : Օրինակ՝ Ֆրանսա տրամադրէ Մատակասքարը : Հարցը աւելի գունաւորելու համար, Լեհաստան միշտ կը յիշեցնէ թէ ինքն ալ պէտք ունի գաղթավայրի :

Շարժումը վարակած է նաեւ Իտալիան, ուր մասնաւոր շաբաթաթերթ մը հրատարակել սկսած են, պայքարը ձեւակերպելու եւ գործնականացնելու համար : Այդ օրկանը, «Իլ Ճօրնա», առաջին թիւէն իսկ հետեւեալ ազդանշանը կ'արձակէր, — «Ուր որ Հրեայ մը կայ, հրէական խնդիր կայ» :

Թուրքիոյ մէջ անգամ, ուր Հրեաները այնքան փայլուն դիրք մը ունէին, ամէնէն առաջ Հրեաներուն վրայ կը ծանրանան, փոքրամասնութիւններու ձուլման համար : «Սեփական լեզու չունիք, ուր որ երթաք նոյն երկրին լեզուն կը խօսիք, ինչո՞ւ Թուրքերէն չէք սորվիր, ինչո՞ւ մասնաւոր դպրոցներ կը պահէք, ինչո՞ւ չէք ձուլուիր» : Այս է օրուան կարգախօսը : Եւ հրեայ երեւելիները իրարու հետ կը մրցին, հաւատարմութեան հաւաստիքներ ընծայելով : Դեռ վերջերս Թուրք թերթ մը կը գրէր թէ Պոլսոյ Հրեաները որոշած են փակել իրենց դպրոցները եւ զանոնք իրենց եկամուտներով յանձնել կառավարութեան : Կը յիշուի թէ Լօզանի դաշնագրին առթիւ ալ, ամէնէն առաջ Հրեաներն էին որ հանդիսաւորապէս յայտարարեցին թէ կը հրաժարին փոքրամասնութեանց իրաւունքէն, իրենց ճակատագիրը յանձնելով թրքական կառավարութեան :

Ռումանիոյ մէջ շատ հին է հրէական խնդիրը, եւ ինչ որ Կոկայի դահլիճը կ'ուզէր կատարել բուռն շարժումներով, Քրիսթէա պատրիարքին կառավարութիւնը պիտի ջանայ գլուխ հանել աւելի զգուշութեամբ : Վկայ՝ իր յայտարարութեան հիմնական սկզբունքները, եւ մանաւանդ այն յօդուածը որ կ'ըսէ թէ պիտի խորհրդակցին ուրիշ պետութեանց հետ, որպէսզի Հրեաները հայրենիք մը գտնեն եւ հոն երթան :

Պարզելով պատմութեան այս ելեւէջները, ակամայ կը յիշենք մեր երեսին նետուած մեղադրանք մը, — Դաս առէք Հրեաներէն, անոնց հասուն իմաստութենէն : Տեսէք ինչպէս կը յարմարին ամէն միջավայրի, պահելով իրենց դիրքը :

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Հրեաներուն «իմաստութիւն»ն ալ կէս ճամբան մնաց...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉ ԽՕՍԵՑԱՆ ՀԻԹԼԷՐ ԵՒ ՇՈՒՇՆԻԿ

Բուն խնդիրը գաղտնի կը պահուի

Տոքթ. Շուշնիկ, Աւստրիոյ վարչապետը, Հիթլէրի լեռնային բնակարանը գնաց շաբաթ օր, արտաքին նախարարին հետ, եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ շատ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ : Տեսակցութիւնը, որ կարգադրուած էր Հիթլէրի հրաւէրով, մեծ ուշադրութիւն գրաւեց քաղաքական շրջանակներու մէջ : Գերմանիոյ կողմէ ալ ներկայ էին արտաքին նախարարը, Ֆօն Ռիպպէնթրոփ եւ Վիէննայի նախորդ դեսպանը, Ֆօն Փափէն : Տեսակցութենէն անմիջապէս վերջը շատ համառօտ ղեկոյցներ հրատարակուեցան Պերլինի եւ Վիէննայի մէջ, ինչ որ աւելի սրեց հետաքրքրութիւնը :

Երկու ղեկոյցներն ալ կը շեշտեն թէ տեսակցութիւնը պաշտօնական հանգամանք չունէր եւ հետեւանք էր «փոխադարձ բաղձանքի մը, բացատրութիւններ տալու համար երկու երկիրներուն յարաբերութեանց վերաբերեալ խնդիրներու մասին» :

Այս գաղտնապահութեան հետեւանքով, շատ մը հակասական զրոյցներ շրջեցան քաղաքական շրջանակներու մէջ : Կարծողներ կան թէ այս խօսակցութիւնը նախաբանն է բուն պաշտօնական բանակցութեանց : Ուրիշներ կ'ըսեն թէ Հիթլէր հաւաստիքներ տալով հանդերձ Աւստրիոյ անկախութեան մասին, առաջարկած է որ Նացի (հիթլէրական) նախարարներ ալ առնուին Աւստրիոյ դահլիճին մէջ : Մասնաւորապէս կը խօսուի ներքին նախարարութեան մասին : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Տոքթ. Շուշնիկ աւելի կը նախընտրէ հրաժարիլ քան ընդունիլ այս առաջարկը : Լաւատեղեակ շրջանակներ կը կարծեն թէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ յարաբերութիւնները հիմնուած պիտի մնան 1936 յուլիս 11ի համաձայնութեան վրայ, որու մասին յաճախ թիւրիմացութիւններ կը ծագին. մանաւանդ որ Աւստրիա կը շարունակէ հետապնդել Նացիները եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց վերջերս : Կարգ մը թղթակիցներ ալ կը կարծեն թէ Հիթլէր ուզած էր շօշափել Աւստրիոյ վարիչներուն տրամադրութիւնները, անոնց համեմատ արտայայտուելու համար փետրուար 20ին, իր հանդիսաւոր ճառին մէջ : Չի կարծուիր որ այս օրերս փոփոխութիւններ կատարուին Աւստրիոյ դահլիճին մէջ, գոհացնելու համար Գերմանիան :

Այսպէս կամ այնպէս, սայդ է որ Հիթլէր կ'ուզէ գերմանական քաղաքականութեան կապել Աւստրիան, այլեւս շատ վախ չունենալով Իտալիոյ կողմէն : Գերմանիոյ մէջ դրական կը նկատեն տեսակցութեան արդիւնքը :

Թուրքիա եւ հակակոմունիստական պայքար

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Պոլսոյ մէջ, Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի միջեւ, հաւաքաբար պայքարելու համար Կոմինտէրնի դէմ (Գ. Միջազգային, Համայնավարութիւն) :

Աւշագրաւ ճառեր Ֆրանսայի ներքին կացութեան մասին

Կիրակի օր քաղաքական ճառեր խօսեցան Պ. Ֆրօսար, որ անպաշտօն նախարար է Շօթանի դահլիճին մէջ, Պ. Սառօ՝ ներքին նախարարը եւ նախկին վարչապետ Պ. Ֆլանտէն : Ֆրօսար անհրաժեշտ դատեց միացեալ ճակատը՝ տոկալու համար բազմազան դժուարութեանց : «Երկիրը պէտք է գիտնայ թէ ծանր վտանգներ կը սպառնան :

Բացէ ի բաց ազդարարենք թէ երկիրը պէտք է պատրաստ ըլլայ վտանգաւոր օրեր անցընելու խռովեալ աշխարհի մը մէջ որ կարծես մոռցած է պատմութեան ամէնէն մեծ ողբերգութեան տաժանելի դասերը եւ որ իր բոլոր եկամուտները կը նուիրէ պատերազմի պատրաստուելու կամ անոր դէմ պաշտպանուելու համար : Ամէն տեղ ալ ելմտացոյցներու ծանրութիւնը կը ջլատէ նախաձեռնութիւնները, եթէ չխորտակէ իսկ հարկատուները : Մենք շատ մը տեսակէտներով առանձնաշնորհեալ երկիր մըն ենք մեր հողին հարստութիւններով, մեր երկինքին գեղեցկութեամբ, մեր գիւղերուն ներդաշնակութեամբ : Նոյնիսկ երբ տնտեսական տագնապը կը խեղդէ մեզ, նորէն մեր երկրին մէջ է որ մարդ կը ճաշակէ ապրելու քաղցրութիւնը : Բայց, ունինք 400.000 գործազուրկներ եւ ճարտարագործական արտադրութիւնը կը թուլնայ : Ելմտական բացը կը հարկադրէ մեզ քամել ոսկի պահեստը ե կը տկարացնէ մեր դրամը : Ազգ. պաշտպանութեան պահանջները շատ քիչ բան կը ձգեն մարդկային համերաշխութեան ձեռնարկներու համար » : Եզրակացնելով, Պ. Ֆրօսար ջերմ կոչ մը ուղղեց ներքին համերաշխութեան եւ աշխատանքի, իբրեւ միակ միջոցը փրկութեան :

Պ. Ֆլանտէն, իբրեւ ընդդիմադիր, ջանաց ապացուցանել թէ ժողովրդական ճակատը ձախողած է բոլոր ճակատներուն վրայ եւ իր ճառը վերջացուց հետեւեալ բացագանչութեամբ.— «Արթնցի՛ր, Ֆրանսա» :

Իտալիա դրամ կ'ուզէ Անգլիայէն

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Իտալիա 175.000.000 տոլարի փոխառութիւն մը կ'ուզէ ընել Անգլիոյ մէջ եւ թէ դահլիճը երկուքի բաժնուած է այս առթիւ : Մասնաւորապէս հակառակ է Պ. Իտըն, արտաքին նախարարը, նոյնիսկ զրոյց շրջեցաւ թէ Պ. Իտըն պիտի հրաժարի. բայց անմիջապէս հերքուեցաւ : Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական է որ փոփոխութիւն մը կատարուի դահլիճին մէջ :

Պ. Իտըն ալ ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է պայքարիլ խաղաղութեան համար, զօրացնելով Ազգերու Դաշնակցութիւնը : «Ժողովուրդները պէտք է ջանան հասկնալ իրար » :

ԻԲՐԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆ ԻՍԼԱՄՈՒԹԵԱՆ, Իտալիա միշտ նորութիւններ կը խորհի հաճոյանալու համար մահմէտական աշխարհին : Եէմէնի իմամին որդին Իտալիա հրաւիրուեցաւ եւ մէկ շաբաթ հիւր պիտի ըլլայ կառավարութեան : Կրօնական տօնի մը առթիւ քանի մը հազար Իսլամներ համախմբուեցան Ատտիս - Ապէպայի մէջ (Եթովպիա) : Իտալական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի Արեւելեան Ափրիկէի Իսլամներէն 3000 հոգի ուխտի երթան Մէքքէ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԱՅՆ ՄԵՆՔ ԱՆՍԱՍԱՆ

Օրուան թերթերէն կ'իմանամ թէ փաշական կուսակցութեան ղեկավարութիւնը հետեւեալ հրահանգը հաղորդած է շարքերուն .—

ՅՕԴ. Ա.— «Դուն»ի գործածութիւնը պարտաւորիչ է մանչերու եւ աղջիկներու համար, բերանացի թէ գրաւոր յարաբերութեանց մէջ :

ՅՕԴ. Բ.— «Դուն »ի գործածութիւնը պարտաւորիչ է միեւնոյն աստիճանին պատկանող հրահանգիչներու եւ պետերու միջեւ :

ՅՕԴ. Գ.— Պէտք է «Դուք » ըսել մեծաւորներուն, որոնք պիտի պատասխանեն «դուն» :

ՅՕԴ. Դ.— « Դուք »ը պիտի գործածուի արական եւ իգական պետերու յարաբերութեանց մէջ :

ՅՕԴ. Ե.— Ջնջուած է իտալական հին ձեւը, «լէյ» (երրորդ դէմք, որ շատ գործածական է) :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, կենցաղավարութեան դասընթա՞ցք մը բանանք :

— Ոչ, ո՛չ, նա՛ր մը, նար մը, նոսրացնելու, թեթեւցնելու համար վսեմ ոնէրն ու չքեղ որակումները, շողշողուն տիտղոսներն ու ածան-կարապետ շողոքորթութիւնները :

— Բան չեմ հասկնար, աւելի բաց խօսէ :

— Օրինակ՝ սա «չքեղ»ը, որ կը գործածուի բոլոր սրահներուն համար, հայկական որ եւ է հանդէսի համար : Իսկապէս չքեղ են՝ Սորպոնի, «Միութիւալիթէ»ի կամ Շան զ'էլիզէի սրահները : Բայց, կը գրեն եւ կ'ուզեն որ ծանուցանենք թէ չքեղ են նաեւ ... անկիւնի սրճարանը, մեր ծաղկոցը, այսինչ հայրենակցին կոկիկ հիւրանոցը :

— Վարժութեան խնդիր է, ուրի՞շ :

— Հարսնիք մը կը կարդաս, մէկուկէս - երկու սիւնակ : Ածականնե՛ր, ածականնե՛ր, — «շնորհալի հարս»ը, որ թերթէ թերթ կը դառնայ «նշմարիտ դիցուհի » մը, փեսան՝ ուշի՛մ, լրջախո՛հ, ազնուադէ՛մ, օժտուած՝ հազուագիւտ առաքինութիւններով, — չքախումբը հարսնեւորներու, խնամիներու, ազգային եւ միջազգային երեւելիներու : Հապա գոհարեղէննե՞րը, ընպելինե՞րը, խմորեղէննե՞րը, շնորհաւորութիւննե՞րը, հեռագիրնե՞րը ...

— Քիչ մը գործնական եղիր, այդ բոլորը կ'ըլլան փոխան ընկալագրի, մասնաւոր ապսպրանքով կամ առանց նարցնելու հարսնիքին տիրոջը :

— Հապա սա «վեհափա՞ռ»ը, որ կը գործածուի մեր կաթողիկոսներուն համար, այսքան տարի վերջն ալ : Թուրքն անգամ ջնջեց «պէյ»ը, «փաշա»ն, «տէօվլէթլու»ն, «հազրէթլէրի»ն եւ ուրիշ ինչ որ գոց գիտէինք : «Սա Մաժէսթէ», — այն ալ մեր անճար հովուապետները ... Գոնէ գոհանային «Ն. Ս. Օծութիւն»ով ...

— Ըսել կ'ուզես թէ աշխարհ կը փոխուի, բառերը կը զտուին, չտես կամ բորբոսած սովորութիւններն ու ածականները կը հալին, կը ջնջուին, միայն մեր մէջ է որ բան չի փոխուիր :

— Այո, միայն մենք մնացեր ենք անսասան, մեր չքեղ ածականներով, երբ գոյականը, բուն իրականութիւնը կը պարպուի, կը հալի օրէ օր ...

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ)
ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ
ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկեր Յակոբ Ալլահվերդեան իր հօր՝ Պ. Տիրան Ալլահվերդեանի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ	50
Լուիս Բարանեան	20
Գումար՝	70
Փետր. 10 գումարը	3217
Ընդհ. գումար՝	3287

ԽՄԲ.— Այս գումարէն 3000 (երեք հազար) փրանք փոխադրուած է Նոր Սիս, Հոգաբարձութեան, որ մեր թելադրութեամբ պիտի գործածէ 59 գրասեղան - նստարաններու շինութեան, 178 չքաւոր աշակերտներու համար : Իւրաքանչիւր գրասեղանի ծախքն է 70 փրանք, ուրեմն համագումար 4130 փրանք : Երբ հանգանակութիւնը 5000 փր.ի հասնի, մնացեալ 870 փրանքով ալ կարելի է հոգալ անոնց գրենական պէտքերը :

ՎՃՌԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Նորէն միջոցներ կը խորհին Հրեաներուն դէմ

Ռումանիոյ նոր դահլիճը, որուն նախագահն է օրթոտոքս պատրիարքը (70 տարեկան), փետրուար 12ին հրատարակեց իր գործունէութեան ծրագիրը : Նոյն օրը դահլիճը նիստ գումարեց նախագահութեամբ Կարոլ Թագաւորին եւ ծանրակշիռ որոշումներ տուաւ, որոնք արմատական փոփոխութիւն մը յառաջ պիտի բերեն երկրին կազմակերպութեան մէջ :

Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութենէն կը հետեւի թէ նոր դահլիճն ալ պիտի շարունակէ նախորդին հակահրէական քաղաքականութիւնը, իւրացնելով անոր գլխաւոր սկզբունքները : Այսպէս, կառավարութեան ծրագիրը կը տրամադրէ .—

1.— Վերակազմութիւն սահմանադրութեան, համաձայն ժողովուրդի վերանորոգման տենչին եւ հանրային կեանքի բարոյականի բարձրացման :

2.— Ազգային գաղափարի հաստատում պետութեան կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ, նկատի առնելով արդարութեան գաղափարը :

3.— Դարմանել տիրապետող ռումանական տարրին դէմ գործուած պատմական անարդարութիւնները, առանց անիրաւելու ներկայ Ռումանիոյ սահմաններուն մէջ ապրող նախկին փոքրամասնութիւնները :

4.— Նոր եւ ուշադիր քննութեան մը ենթարկել պատերազմէն վերջը տրըուած հպատակութիւնները, ջնջել անոնք որ խարդախութեամբ տրուած են, աւելի լայն մասնակցութիւն մը ապահովելով ռումանական տարրերուն՝ տնտեսական կեանքի մէջ :

5.— Կազմակերպել Ռումանիայէն մեկնումը վերջերս հաստատուած տարրերու : Այս շարքին մէջ կ'իյնան անոնք որ կը խաթարեն եւ կը տկարացնեն ազգին ցեղային նկարագիրը, « Ռումանացիներուն ոտքը ձեռքը կը կապեն իրենց սեփական տան մէջ» , եւ ընդհանուր դժգոհութիւն կը պատճառեն :

6.— Միջազգային համաձայնութիւն կնքել այն երկիրներուն հետ որոնք չափէն աւելի հրեայ բնակչութիւն ունին, որպէս զի Հրեաները կարենան երկիր մը գտնել, համաձայն իրենց բաղձանքներուն :

Այս հակահրէական տրամադրութիւնները զարմանք պատճառեցին հրէական շրջանակներու մէջ : Վարչապետ - պատրիարքը ծանօթ էր իբրեւ հակահրէական եւ վերջերս բուռն ճառ մըն ալ խօսեցաւ, բայց Հրեաները կը կար -

(Լուրերու շարունակութիւնը չորրորդ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ ԱՌ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ...

Խոստացեր էինք Սանճաքի հարցին մէջ Թուրքիոյ հաւանական քայլերուն մասին խօսիլ: Բայց, Ժընեւէն եկած հեռագիր մը կանխեց մեզ: Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ, կ'ըսէր այդ հեռագիրը, համաձայնութիւն մը գոյացաւ:

Կը խորհինք թէ պարբերական «գինովդալար» մըն է նաեւ այս համաձայնութիւնը: Սանճաքի հարցը երկու տարուան պատմութիւն է: Եւ այդ երկու տարուան ընթացքին Փարիզն ու Էնկիւրին քանի մը անգամ իրարու մօտեցան, բայց կրկին իրարմէ հեռացան:

Եւ որովհետեւ նոյն Փարիզն ու Էնկիւրին Սանճաքի մէջ կը հետապնդեն նպատակներ, որոնք բացարձակապէս սատաշսելի են, պարբերական բոլոր «համաձայնութիւնները» պիտի մնան ապարդիւն: Այս եզրակացութեան գալու համար բաւական է յիշել 1936 Նոյեմբեր 20էն մինչեւ այսօր տեղի ունեցած դէպքերը: Անիկա այն թուականն էր երբ Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովը քննութեան առաւ Աղեքսանտրէթի խնդիրը եւ պահանջեց որ այդ հողամասը կցուի Թուրքիոյ: Ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս...:

Այսպէս թէ այնպէս՝ այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին Սանճաքի հարցը անցաւ զանազան փուլերէ,— Ազգաժողովը զայն քննեց 1936 Դեկտ. 10ին: Ուղարկեց յանձնախումբ մը: 1937 Յունուար 21ին վճռաբանեցաւ յանձնախումբի տեղեկագրին շուրջ, եւ 1937 Մայիս 29ին... լուծեց հարցը: Այսինքն՝ Թուրքիա եւ Ֆրանսա համաձայնեցան այդ շրջանի վարչաձեւի մասին: Այդ կերպով Հաթայը դարձաւ ինքնավար, Թուրքերէնը՝ պաշտօնական, իսկ «սահմանները» ապահովուեցան:

Յիշեցուցինք այս փուլերը, ցոյց տալու համար թէ բոլոր համաձայնութիւնները յանգեցան միեւնոյն ելքին,— նոր տարակարծութիւններու եւ նոր սպառնալիքներու...: Վասնզի կ'ըսէինք, Թուրքիա եւ Ֆրանսա Սանճաքին մէջ կը հետապնդեն նպատակներ, որոնք իրարու բոլորովին հակոտնեայ են եւ իրարու հետ բացարձակապէս անհաշտելի:

Մեր նախորդ յօդուածով ջանացինք ճշդորոշել Ֆրանսայի դիրքը: Եւ ցոյց տուինք քաղաքական այն լուրջ պատճառները, որոնք Ֆրանսան կը հարկադրեն մնալ Աղեքսանտրէթի մէջ:

Իսկ Թուրքիան,— կը հարցնէինք մեր առաջին յօդուածով,— կը դրաւէ՞ զայն զէնքի ուժով՝ եթէ դիւանագիտական ճամբով չյաջողի:

Շատեր դրական պատասխան կու տան այս հարցումին: Համոզուած են, որ Էնկիւրի առաւ մը կատարուած իրողութեան առջեւ կը դնէ Սանճաքը, Ֆրանսան եւ Սուրիան: Չէ՞ որ՝ ա) 15 տարիէ ի վեր, Էնկիւրիի բոլոր ըղձանքը իրեն կը մնան, բ) Ֆրանսա միշտ կը զիջի, գ) Թուրքիա անվերջ կը վինէ Սանճաքի Թուրք տարրը, դ) զինուորական արագ շարժում մը բաւական է Թրքական դրօշը մինչեւ Աղեքսանտրէթ տանելու, եւ, ե) Թուրքիա Սանճաքը կը նկատէ իր անբաժանելի մասը:

«Ազգաժողովէն յուսախաբ՝ Թուրքիա ինք իր միջոցներով պիտի լուծէ Սանճաքի հարցը...» կը գրէր Պերլինի պաշտօնաթերթն ալ՝ «Ֆէօլքիշէր Պէօպախթէր» (տես Յառաջ, 31 Դեկտ. 1937):

Կասկած չկայ, որ գերման թերթը անուղղակի կը դրդէր Էնկիւրին— մինչ Հռոմ ուղղակի կ'ընէ նոյն բանը՝ առպագայի հաշիւներով:

Բառ առ բառ նոյն բանը կ'ըսէին նաեւ Թուրքերը: «Աքշամ» «Թուրքիա պիտի գրաւէ Սանճաքը» կը գրէր: «Ճումհուրիէթ» կը սպառնար որ «վերջ ի վերջոյ ամէն բան պիտի յանգի անխուսափելիին» (Յունուար 6ի խմբագրական) եւ թէ՝ «խնդրին խաղաղ միջոցով չլուծուելուն պատասխանատուութիւնը պիտի պիտի պատկանի ոչ թէ մեզի, այլ ուրիշներուն»: (Յունուար 8ի խմբագրական): Իսկ Թուրքերէն Թան (28 դեկտ.) սրտապատառ կը յայտարարէր թէ «Մեր աչքերը չեն կրնար բաժնուիլ Հաթայէն»:

Չխօսինք Պոլսոյ մէջ թելադրուած միթինկին, ճառերուն, սեղմուած բռունցքներուն եւ «Աթաթիւրքի զաւակներուն անսասան հաւատքին» մասին: Ու հարցնենք,— այս բոլորը բաւարա՞ր են գալու համար այն եզրակացութեան, թէ Թուրքիա պիտի գրաւէ Սանճաքը:

Մեր կարծիքով՝— ո՛չ:

Այս «ոչ»ը չի ժխտեր, անշուշտ, Թուրքիոյ մեծ ցանկութիւնը կամ բացայայտ որոշումը՝ այդ հողամասը իր սահմաններուն մէջ ունենալու մասին: Բայց, ուրիշ բան է տենչալ, ծրագրել եւ ձգտիլ, ուրիշ բան՝ իրագործել զայն: Բայց մանաւանդ՝ իրագործել, «գրաւել առոււ մը»:

Անկարելի է ժխտել, որ 1936էն մինչեւ այսօր Թուրքիա միշտ յաջողութիւն ունեցաւ ի նպաստ իր այդ ծրագրին կամ ձգտումին: Սանճաքը փրցուց հողատարութենէն, անոր տուաւ ինքնավարութիւն, Թուրքերէնը պարտադրեց, սուրիական դրօշը հեռացուց, ընտրական իրաւունք ձեռք ձգեց, հարցին տուաւ քաղաքական իրաւունք մը, Սանճաքէն ներս շարժում մը ստեղծեց, զինեց ու կը զինէ զայն, եւ, ինչպէս կը գրէր վերջերս Սանճաքի մեր թղթակիցը, կ'աշխատի Թուրքերու թիւը բազմապատկել հոն՝ ներածելով նոր տարրեր(1):

Ո կը շարունակէ կամ պիտի շարունակէ օր օրի աւելի թափանցել: Թուրքերը այդ տեսակէտէն շատ փորձառու, վարպետ ու անպատկառ են: Միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնելու չափ քաղաքական իրապաշտութիւն ունին— իրապաշտութիւն մը, զոր մեզմէ շատ առաջ սորված կամ...

(1) Սանճաք ուղարկուելիք Թուրքերու թիւը չափազանցուած կը թուի մեզի: Էնկիւրի կը սիրէ զէրօներով խաղալ: Մեծ ձեռնարկներ են ասոնք եւ դժուարութիւններ ունին, վերապահութեամբ պէտք է նայիլ: Հակադիր տարրերը տանձ չեն ժողվեր, անշուշտ: Թուրք թերթերը սկսան զանգատիլ արդէն «սեղմում»ներէ...

Վ. Ի.

ցոյց տուած ենթերոպացիներուն— եւ գիտեն օրուան համաձայն լեզու չարժել: Այնքան որ սկսեր են Սուրիոյ անկախութիւնը պաշտպանել՝ Ֆրանսայի դէմ:

«Անեցնենք որ, կը գրէր «Ճումհուրիէթ» իր Յունուար 2ի խմբագրականին մէջ, Հաթայի գործին մէջ Ֆրանսայի հետեւած անուղիղ ընթացքը կրնայ վարկաբեկել այդ պետութեան ամբողջ Սուրիոյ մէջ ունեցած դիրքը: Ֆրանսա կը կարծէ թէ կրնայ Սուրիոյ հետ խաղալ խաղալիկի մը նման: Թուրքիա շատ անկեղծօրէն կ'ուզէ որ իր հարեւան Սուրիան օր առաջ տիրանայ կատարեալ անկախութեան, որ իր իրաւունքն է: Եթէ ճիշդը կ'ուզէք, չենք ուզեր տեսնել, որ մեր հարաւային սահմաններու ազգը մինչեւ վերջը խաղալիկ մնայ օտար տիրապետող ուժերուն ձեռքը»...

Ահա այսքան «վեհանձն» է Էնկիւրին: Կամ՝ այսքան վարպետ լարախաղաց: Ան ալ ապագայի ու ներկայի իր հաշիւները ունի անշուշտ՝ Սուրիոյ հանդէպ, ինչպէս Սանճաքի, Կիլիկիոյ եւ Սուրիոյ մասին իրենց հաշիւներն ունին Իտալիան եւ ուրիշներ...:

Արդ, թողլով այդ հաշիւները իրենց բարդութեանը մէջ, մտածենք բոպէ մը թէ Էնկիւրի, Սանճաքի մէջ բոնի ու վերջնական մուտքով մը ի՛նչ առաւելութիւններ եւ ի՛նչ անպատեհութիւններ կրնայ ձեռք ձգել:

Նախ՝ դժուար է ըսել թէ կը տիրանայ անոր: Զըսենք՝ կը գրաւէ: Կը գրաւէ, թերեւս: Բայց, բաւակա՞ն է ցամաքէն զօրքը քալեցնել մինչեւ ծովափ, երբ նոյն այդ ծովափին առջեւ ծովային ուժ չունի, մինչ այլեւս թշնամի դառնալիք Ֆրանսան հոն է իր ծխնելոյզներով:

— Ֆրանսա՞ն. մոռցա՞նք Կիլիկիոյ պատմութիւնը: Ու Սանճաքի մէջ իր ատրիճանական նահանջը,— պիտի առարկուի:

Բայց, Կիլիկիան տեղական չահ էր կամ տեղական առաւելութիւն: Սանճաքը— բացատրեցինք նախորդ յօդուածով— Սուրիոյ յենարանն է, դարձեալ Կիլիկիոյ դուռը, եւ արեւելեան քաղաքականութեան խարիսխներէն մին:

Երկրորդ, Թուրքիա ունի հիմնական սկզբունք մը,— խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն: Արդեօ՞ք Սանճաքը աւելի կարեւոր է իրեն համար, քան Նեղուցները: Ինչո՞ւ բոնի ուժով չտեղաւորուեցաւ հոն զինուորականօրէն ու չգրաւեց դառնովՄոնթրէօՆամաջ ինչպէս ԳերմանիաՀռենոս իջաւ: Որովհետեւ, ան գիտէ, շատ լաւ գիտէ թէ զինուորական ուեւէ քայլ՝ իր ուեւէ մէկ սահմանին վրայ՝ կրնայ ըստանալ, շատ արագ կերպով, ընդհանուր համակրանք մը, եւ անորոշ, նոյնիսկ ճակատագրական ելք մը: Թուրքիա կը պոռայ, կը սպառնայ, կը յայտարարէ, զօրք կը համախմբէ սահմանին վրայ, դայց քայլ չի նետեր: Այդ բոլորը կ'ընէ ատրիճանական թափանցումին համար եւ ի նըպաստ բուն նպատակին: Կը բաւէ միայն նկատի ունենալ քրտական շարժումներու առթեն Էնկիւրիի պահած խոր լռութիւնը, համոզուելու համար թէ ան չափազանց հոգածու է իր որեւէ մէկ մասը անհանդարտ կամ ոչ-խաղաղ ցոյց տալու տեսակէտէն:

Երրորդ, Սանճաքը, ճիշդ է, Ատանայի վահանն է ու Սուրիոյ մուտքը, բայց նակատագրական նշանակութիւն ունի՞ Թուրքիոյ համար, որպէսզի ան յանձն առնէ մանաւանդ այսօր խանգարելու, իր իսկ ձեռքով, խաղաղութիւնը, որուն պահպանման համար ուխտեր, դաշինքներ, հաւաքական ապահովութեան համաձայնութիւններ կնքեց եւ հակավերաքննական ճակատին միացաւ տարիներ շարունակ, իսկ այժմ մտահոգ է որ այդ ուխտերը չկան փաստօրէն, ճակատը քայքայուած է, եւ ընդհանուր ապահովութեան խօսքը կը դդուշանան արտասանել Լոնտոնն ու Փարիզն անգամ:

Չորրորդ, եթէ Ֆրանսայի համար «թանկագին է Թուրքիոյ բարեկամութիւնը», Թուրքիոյ համար աւելի քան թանկագին է Ֆրանսայի բարեկամութիւնը,— եթէ այս վերջին բառը չահերու նոյնութիւն է, անշուշտ մինչեւ այն օրը, երբ քաղաքական կամ զինուորական անակնկալներ նոր կամ հակադիր շահերու կրնան մղել կողմերէն մէկը կամ միւսը: Էնկիւրին եւ Փարիզը համաշխարհային հարցերու մասին ունին հասարակաց տեսակէտներ, իսկ Աթաթիւրք մոռցած չէ ու երբեք չի մոռնար, որ Մուսոլինիի դեկը Լաւալը դարձուց Ատալիայէն դէպի Ասիա Ալեքսա...

Ասոնց հետ նկատի պէտք է ունենալ նաեւ Թուրքիոյ ներքին խմորումները, արեւելեան մեծ դրացիին հետ իր ներկայի յարաբերութիւնները, աշխարհի խառնակ վիճակը, եւ անգլեւ-Թուրք յարաբերութիւններն ու անգլեւֆրանսական յարաբերութիւնները:

Եզրակացնենք: Թուրքիան— դատելով գոնէ ներկայի պայմաններէն— այդ տեսակ քայլ չառներ: Սանճաքը իրեն համար, ունի երեք հանգրուան: Առաջին հանգրուանըԱզգաժողովին որոշումն էր— անկախ վարչաձեւ: Երկրորդը պիտի սկսի 15 ապրիլ 1938ին:— Հաթայի ազգային կառավարութեան համար կատարուելիք ընտրութիւնները: Իսկ երրորդը պիտի սկսի այն օրը, երբ գործադրութեան դըրուին— եթէ դրուին, անշուշտ,— այն դաշնագիրները, որոնք վերջ կուտան Ֆրանսայի հոգատարութեան՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրայ: Եւ, այն ատեն, Սանճաքն ալ պիտի մնայ անտէր եւ ինքն իր գլխուն...: «Եւ ճիշդ այդ թուականին է որ պիտի սկսի Հաթայի բուն ազգային կեանքը» («Ուլուս», 29 Նոյեմբեր 1937— Էնկիւրի):

— «Հաթայը մեր ազգային մէկ մեծ դատն է»— համաձայն նոյն «Ուլուս»ին: Մանաւանդ որ «այս դատը դեռ տասնեւհինգ տարի առաջ Աթաթիւրք հռչակեց Ատանայի մէջ, Հաթայի վշտակիր աղջիկներուն, ու հիմը դրաւ անոր»:

Բայց, Էնկիւրի այդ... «մէկ մեծ դատ»ին իրականացման պիտի ձըգտի քայլ առ քայլ: Հանգրուան առ հանգրուան: Բաջալերուած իր ձեռք բերած յաջողութիւններէն: Ու նաեւ ճիշդ այն պատճառաւ, որ «Ֆրանսան Թոյլ կը վերաբերի», ինչ որ աւելի մեծ յուսադրութիւն մըն է առանց ռիսքի յաջողելու: Հոգ չէ թէ աւելի ուշ,— եթէ, անշուշտ...

Իմաստալի չէ՞ այդ «եթէ»ն: Եւ իրաւունք չունի՞ն Գերմանացիները ըսելու,— «Եթէ եթէ-ն գոյութիւն չունենար»...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Ոչ-իսլամ փոքրամասնութիւնները Թուրքիոյ մէջ

ՆՄԲ.— Կիրակի օր հրատարակեր էինք Թանի Էնկիւրիի թղթակցին տեսութեան մէկ մասը,— այն որ կը վերաբերի Հայերուն, ինչպէս եւ եզրակացութիւնը: Ստորեւ՝ Յոյներու վերաբերեալ մասը,— նախաբանով.—

ՀԻՆ Է ՀԱՐՑԸ.— Եթէ Ռումանիան դեռ նոր է որ կը սկսի մտահոգութիւն ցոյց տալ Հրէական հարցին մասին, Թրքական Հանրապետութիւնը այդ հարցով զբաղած էր աւելի առաջ: Կոկա տակաւին վարչապետութեան կանչուած չէր, երբ Սարուխանի Թուրք երեսփոխանը, Սապրի Թոփրաք, անցեալ Նոյեմբեր ամսուն ըսկիզբը Ազգ. Մեծ Ժողովին կը ներկայացնէր օրինագիծ մը, որ կը ձգտէր արգիլել արտասահմանի Հրեաներուն մուտքը Թուրքիայէն ներս, միաժամանակ կ'առաջարկէր քաղաքացիութիւն չշնորհել այն բոլոր Հրեաներուն, որոնք նոյնիսկ հինէն ի վեր հաստատուած են Թուրքիոյ մէջ: Նոյն երեսփոխանը ութ տարի առաջ ալ օրինագիծ մը ներկայացուցած էր գրեթէ նոյն իմաստով, բայց մերժուեցաւ մասնաւոր յանձնախումբին կողմէ:

Թուրքիոյ Հրեաներուն հարցը մէկ երեսն է միայն ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց հարցին այն երկրին մէջ, ուր Հայերն ու Յոյները, թէեւ հաւասարապէս Թրքական Հանրապետութեան քաղաքացի, իսլամ բնակիչներէն կը զատորոշուին իրենց կրօնքով: Ճիշդ է որ, աշխարհականութիւնը ներմուծուեցաւ ԹրքականՍահմանադրութեան մէջ, իբրեւ մին պետութեան սկզբունքներէն, բայց իրականին մէջ այդ այլազան կրօնքներուն եւեւ կ'ապաստանի ցեղային հարց մը:

Այս հարցին մէջ Հիթլէր եւ կը մընայ Թուրքիայէն, թէեւ բացառիկ էին միջոցները որոնք ձեռք առնուեցան առաջին օրերուն այնքան խստութեամբ, բայց այժմ գրեթէ կատարեալ համերաշխութիւն կը տիրէ բոլոր Թուրք քաղաքացիներուն միջեւ:

ՅՈՅՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Յոյները, որոնց թիւը, բովանդակ Թուրքիոյ մէջ, 1913ին, կը հասնէր մէկուկէս միլիոնի, մեծ զանգուածով մը Պոլսոյ մէջ,— Կոստանդինի մայրաքաղաքը, որուն Թրքացուած անունն է հիմա Ստանպուլ,— կը կազմէին երկրին փոքրամասնութեանց ամէնէն կարեւոր տարրը: Անոնք կը կազմէին Բիւզանդացիներու չառաւիղը: Սուլթան Մէհմէտ Բ., գրաւելէ վերջ Բիւզանդիոնը, 29 Մայիս 1453ին, երեքշաբթի օր, աւելի ճիշդ՝ աւարի եւ կողոպուտի յանձնելէ վերջ քաղաքը, բարեացակամութեամբ վարուեցաւ պարտեալներուն հետ, նոյնիսկ անձամբ հովուական գաւազանը յանձնեցԳեննադիոս արեգային, զայն հաստատելով իր պատրիարքական պաշտօնին մէջ: Անկէ ի վեր տիեզերական պատրիարքը կը մնայ իբրեւ կրօնական մեծազօր պետ մը, որ իր հոգեւոր իշխանութեան կը միացնէ բազմաթիւ առանձնաշնորհներ: Ֆէնէրը, որ օրթոտոքս կրօնաւորին պալատն է եւ կը կանգնի Ոսկեղջիւրի մէկ եզերքին վրայ, հակառակ իր համեստ երեւոյթին եւ փոքրութեան՝ կը կազմէր Օսմ. պետու-

թեան ծոցին մէջ տեսակ մը կր[...]կան պետութիւն՝ շնորհիւ իր [...] չին հեղինակութեան եւ ազդ[...]թեան: Ֆէնէրէն, որուն Սուլթ[...] նորհած էր ոչ միայն կրօնակ[...] եւ քաղաքական իրաւունք՝ [...] լու եւ արձակելու, [...] Էլլենիզմի ազդեցութիւնը [...] րածուէր Պալքանեան թերակղզ[...] րակղզիին եւ Փոքր Ասիոյ [...] Յոյները այնտեղ ունէին [...] գրութեան դիւան մը, զոր [...] րէն եւ օր օրին կը վարէին [...] տոքս քահանաները, այնքան [...] նոնք չէին գիտեր թէ ի՛նչ է [...] թուղթը, այլ ծանօթ էին միայ[...] տութեան թուղթին:

Երբ յունական բանակը դաշնակ[...] րու հաճոյակատարութեամբ [...] Փոքր Ասիան, 1919ին,— թէեւ [...] 1922ին վերջը եւ 1923ին սկիզբը [...] մալականներու յաղթական [...] արինալի նահանջի մը պիտի [...] գրաւման բանակը,— յաղթանակները յունական [...] րիարքութեան ներշնչեցին [...] երազներ, որոնք չափ ու սահմ[...] նէին: Երբ հելլենական եւ [...]կան բանակները իրար [...] օրուան պատրիարքը, Մելետ[...] հրամայեց հրապարակաւ [...] յունական զէնքերու յաջողու[...] համար, յաղթութեան առաջին [...] ըր վկայութիւն համարելով [...] դական նոր կայսեր գալստեան: Թոտոքսները կ'երազէին արդէն [...] նել, որ Այա - Սոֆիան իսլամ[...] ձեռքէն ետ խլուած է, եւ ըստ [...] մարգարէութեան՝ կը սպասէ[...] պատրիարքին մէջէն դուրս ելլէր [...] նան,— որ, 1453 Թուականին, [...] րիսպին մէջ էր մտած հրաշք[...] շարունակելու համար հինգ [...] վեր ընդհատուած պատարագը: [...] պէս ստեղծուեցաւ հակաթր[...] խաչակրութիւն մը, շնորհիւ [...] խանդավառութեան զոր կը հր[...] պատրիարքն ու իր շրջապատը՝ [...] գլուխ Յոյներու մէջ,— կացու[...] մը որ իրապէս փարատոֆսալ [...] նկատի ունենանք որ կը սահմ[...] թրքական հողի վրայ: Ատիկա [...] սուլթաններու վերջին սխալը [...] ռանց հակադդելու՝ հանդուրժ[...] իրականութեան մը: Բայց երբ [...] նական բանակը ծով թափու[...] դժուարին կացութեան մը կը [...] նուէր պատրիարքարանն ալ, [...] յանդուգն երազները եւս կը խո[...] ուէին միաժամանակ: Պոլսոյ Յ[...] րը, իրենց բիւզանդական ճկու[...] թեամբ, շուտ ըմբռնեցին կացու[...] նը,— ինչպէս Փոլ Ժանթի[...] պատմէ իր շատ արժէքաւոր [...] մէջ, Մուսթաֆա Քէմալ կամ Ար[...] ֆը որ յառաջ կը խաղայ, յոյն [...] րիարքը իր փրկութիւնը կը [...] գրաւման բանակի դաշնակից [...] կանութեան, երբ, 1923 Յունի[...] Կալաթայի թաղամասէն բազմ[...] Յոյներ, քէմալական բանակի [...] տալուտ ժամանումէն սարսափ[...] դացին խորտակել պատրիարք[...] կարասիները, մեղադրելով պատ[...] արքը որ զինուորական աշխատ[...] կատարած ի նպաստ հելլենակ[...] թեան:

Ալ ինչո՞ւ զարմանալ որ, [...] մէջ, հաշտութեան խորհրդ[...] վի Թուրք լիազօրներուն առաջին [...] եղաւ, անմիջապէս որ Սեւրի դ[...] քը անդործադրելի ճանչցուեցաւ [...] հանջել որ յոյն պատրիարքը [...]

ՍՈՒՐ ՁԱՅՆ ՄԸՆ ԱԼ ՎՐԱՅ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

«Խորհրդային» կոչուած ողբալի համաշխարհային գայթակղութեան դէմ ահա նոր ձայն մըն ալ — Վիր բանաստեղծ Կրիկոլ Ռօպաքիձէ նոր եղերերգ մը կը հնչեցնէ ի լուր խուլ աշխարհին, իմա... Քաղաքակրթութեան, մէկը այն ձայներէն՝ որոնց հանդէպ անողորմաբար, չըսելու համար՝ վատաբար լուռ կը մնայ Մշակութային Տիեզերքը: Բայց ինչո՞ւ զարմանալ, երբ այնքան Հայ արիւններու աղաղակը ի զուր գոռաց ականջներու, եւ Դահիճը ոչ միայն մնաց անպատիժ, այլ... ի յարգանս եւ ի պատուի իր մեծաւորներուն մօտ:

Ռօպաքիձէ, 50 տարեկան, իր վիշտը, իր հայրենիքին վէրքը կը պտտցնէ լարէ լար, յուսախաբութիւններու աղեկտուրն վրայ փաթթելով իր ալ քերթողի վայնասունը՝ ի տես ահաւոր ողբերգութեան համաշխարհային անտարբերութեան: Բարեկամի մը կը պատմէ նախ իր փախուստը Սովետական Ռուսիայէն եւ իր կովկասեան հայրենիքէն: «Հայրենիքիս մասին իմ մանկական ամէնէն առաջուան յիշատակն է ծառ մը: Ծառը քանի մը հարիւր տարուան հնութիւն ունէր: Իր հրաշալի պսակ - գլուխովը կամար կը կապէր մեր գիւղին վրայ: Կորովի բարունակներ օձերու պէս կը գալարէին անոր լայնշի բունին շուրջ: Անհամար թռչուններ եւ վայրի մեղուներու պարսեր կը բնակէին անոր մէջ: Տեղացիներէն իւրաքանչիւրը գիտէր, թէ գիւղին կեանքը սերտօրէն հիւսուած, շաղապատուած էր ծառին կեանքին հետ: Եկաւ ժամանակ մը, որ ծառին ծերոյթին յոռի աճումը եւ աւեիշի սովը աւելցաւ մեր գիւղին ալ սովատանջ վիճակին վրայ: Դժբախտութիւն ի վերայ դժբախտութեանց, ինչպէս կ'ըսուի: Գուշակ մը կանչուեցաւ: Եկաւ: Քայլերը ուղղեց դէպի ծառը եւ երկարօրէն դիտեց զայն: Յանկարծ պոռաց. «Չար ոգիներ բոյն դրած են ծառին մէջ: Ծառը պէտք է մեռնի:» Եւ մարդիկ սկսան փորել: Սարսափահար կը տեսնէի, թէ ինչպէս կը սարսռար ահագին պսակը, թէ ինչպէս կը խոնարհէր կը գիջէր սաղարթաւորգմբէթը տակաւ եւ կը փըլչէր գետնատարափ: Զարհուրելի ճիչ մը ամենուստ: Տեսայ թէ ինչպէս ծերունիի մը, մեծ - հօրս եղբօրը աչքերէն արցունքներ կը հոսէին ակօսաբեկ այտերն ի վար:»

Բանաստեղծին մանկութեան ծառը պէտք է կաղնի մը եղած ըլլայ: Ճիշդ այդպիսի հզօր կաղնիի մը ոստերէն պէտք է կախուած ըլլայ, Ոսկեգեղմը, զոր Յասոն, Յոյնը, գողցաւ Կողքիսէն: Եւ հնօրեայ Կողքիս արդի Վրաստանն է: Ի՛նչ անցուդարձերառասպելական ժամանակներէն ի վեր այս եւ յարակից երկիրներուն մէջ, հազարաւոր տարիներու շրջանին, երբ տուրանեան ժողովուրդներ, յետոյ Պարսիկն ու Բիւզանդացին, Մոնկօլն ու Արաբը եւ ամէնէն վերջը Ռուսը եկան իրարու ետեւէ զարկին լեռը բնիկներուն...:

Բանաստեղծին բոլոր զգայուն եւ ճառագայթարձակ տողերը աւելի կամ նուազ կը դառնան իր ժողովուրդին թաղուն կամ յայտնի տառապանքներուն շուրջ կամ ի վեր կը հանեն անոր առաքինութեան եւ լոյսի դանձերը, ինչպէս կը մեկնաբանէ օտար գրող մը, Ռօպաքիձէի երկերուն ընթերցումէն վերջ: «Օձի Շապիկ» կամ Խորխ անունը կը կրէ քերթողին վէպը, որուն մէջ իրենց գերեզմաններէն դուրս կուգան պարսկական Աքիմենեան թագաւորները եւ Մեծն Աղեքսանդր եւ Դեւերը: Ու այս ամէնը պատմուած համաշխարհային պատերազմի ընթացքին: Եւ փոփոխ իրադարձութիւններով, նոր անուններու տակ պատմական ու առասպելական վերյիշումներով, Ռօպաքիձէ կը նկարագրէ, թէ ինչպէս Ռուսները տիրացան իր հայրենիքին, որ այսօր ալ բոլշեւիկութեան ճանկերուն մէջ է: Բայց Վիր քերթողին ամէնէն նշանակալից գործն է «Սպաննուած Հոգին», այլաբանական հատու ակնարկութիւններով, թէ ինչպէս բոլշեւիկ բանակներ աւարեցին ու աւերեցին Վրաստանը: Սովետները, կ'ըսէ, կը տիրապետեն անոր մայրաքաղաքին՝ Տփղիսի: Բայց կռիւը մերժուած է: Եւ կռիւը գոյքերու, արտաքին ազատութեան շուրջ չի դառնար, այլ ժողովուրդին հոգիին շուրջ:

Ռօպաքիձէի ամէնէն վերջին երկն է «Սրբութեան պահապան»ը: Ահա այս անգամ Վիրը բոլորովին մէկ կողմ կը դնէ երեւոյ ծածկող քօղը: Բացէ ի բաց կը խօսի իր ժողովուրդին թագուն սրբութեան վրայ: Խորհրդային բռնաւորներով լեցուած օթօներ վրական երկրին փողոցները կը թաւալին ու կը թաւառին, այերանաւեր կը սաւառնին տղղալով բզզալով Կովկասի բարձր լեռներուն վերեւ: Ժողովրդային մեծ ապստամբութիւն մը կը պայթի եւ արիւնոտ կը խեղդուի: Խորհրդային Ռուսիոյ դաղտնի ոստիկանութեան բանտերունմէջշղթայապիրկ կը հեծեն ազատասէրներ եւ բոլշեւիկները ժողովուրդի մը կեանքին աղբիւրը ցամքեցնելու կ'աշխատին:

Եւ ազատագրական շարժումի մը այս եղելութները քերթողաբար ինքն ալ մեկնաբանելէ վերջ, կ'աւելցնէ օտար գրողը.—

«Անդին հեռուն կռուող Վիր ժողովուրդին ճակատագրին վրայ ոչինչ գիտէինք, մինչեւ որ մէջտեղ ելաւ բանաստեղծ Կրիկոլ Ռօպաքիձէ, եւ դիւթական գրիչով շարադրեց այս հերոսապատումը»:

Օր մըն ալ այս լեռան պիտի գործածեն ապահովաբար դիւանագէտները եւ քաղաքական մարդիկը, բոլշեւիկութեան անկումէն վերջ, եւ իրենց «զգայուն» բառերը խաղցնելով օդին մէջ սնոտի փամփուշտներու նման, իրարու հետ մրցումի պիտի ել[...] ով աւելի պիտի պայթի...բարբ[...] ներուն դէմ, որոնց ներկայ ար[...] հանդէպ սակայն սառնասիրտ [...] ներ են միայն:

Այսպէս անցանեն իրք աշխարհի

** Մարդ պէտք է շատ վստահ [...] իր ուժերուն, ուրիշներէն ձեռք [...] լու համար:

** Կարգ - կանոնը խարիսխն է [...] տեսութեան: Միրապօ

*** Ով որ իր սխալը կը շոյէ, [...] չիկրնար ճանչնալ զայն: Բոբինէ[...]

** Ընկերութիւնը այն ատեն [...] նախատելի է, երբ հիմնուած է փ[...] դարձ շահագրգռութեան վրայ: [...]

** Շողոքորթութիւնը կեղծ [...] մըն է որ միայն մեր սնափառու[...] քով արժէք ունի: Լա Ռօշֆուքօ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիր[...] եւ թղթակիցներէ իրենց գրութի[...] ը գրել թուղթին մէկ երեսին [...] քթեւնցի եւ մելանով:

վտարուի Թրքական սահմաններէն: Դաշնակիցներու պնդումին վրայ, այլ հարցերու մէջ պատուաւոր հատուցումներու փոխարէն, Թրքական պատուիրակութեան պետը ի վերջոյ հրաժարեցաւ իր առաջին պահանջէն: Բայց եթէ Յոյները իրաւունք շահեցան դարձեալ իրենց հոգեւոր պետն ունենալ Ֆէնէրի մէջ, այսուհանդերձ պատրիարքը զրկուեցաւ իր աշխարհական առանձնաշնորհներէն եւ այժմ կ'իշխէ միայն հաւատացեալներու վրայ, զգուշանալով քաղաքական որեւէ գործունէութենէ:

Սակայն Լօզանի դաշինքէն ծնաւ այն ահաւոր որոշումը, որ կը կազմէ ժողովուրդներու կեանքին մէջ միակ եւ ցաւագին նախընթացը,— ժողովուրդներու փոխանակում: Որոշուեցաւ, Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեան տակ, մօտ 400.000 Իսլամներ Յունաստանէն փոխադրել Անատոլու, իսկ մօտ 150.000 քրիստոնեաներ Անատոլուէն փոխադրել Յունաստան, ուր անոնք պիտի վերադառնէին իրենց մէկ միլիոնի հասնող եղբայրակիցները, որոնք խուճապով փախած էին Անատոլուէն, հելլենական բանակին նահանջին ժամանակ: Թուրքիա, հաշիւին գլուխը, Թուական կարեւոր կորուստ մը ունեցաւ իր բնակչութենէն: Եւ Յոյները, որոնք կը մեկնէին, իրենց հետ կը տանէին իրենց բարգաւաճ ճարտարարուեստը, ինչ որ, ընկերները, մեծ ազդեցութիւն գործեց թրքական տնտեսութեան վրայ: Բայց Թուրքիա կը փափաքէր որ հեռանային այն բոլոր տարրերը, որոնց ձուլումը անկարելի կը գտնէր: Որքան ալ բարբարոսական ըլլայ ժողովուրդներու փոխանակումը, որովհետեւ դիւրին է ըմբռնել թէ առով ի՛նչ խստութեանց կ'ենթարկուին մարդիկ, որոնք կը փոխադրուին ճիշդ կահ-կարասիներու նման, առանց նկատի առնելու անոնց սէրը հանդէպ իրենց ծննդավայրի հողին, ոչ ալ նիւթական շահերը, այսուհանդերձ կարելի չէ ուրանալ, որ տեղիս եղաւ պատճառներէն մէկը՝ հաշտեցնելու համար Յոյները եւ Թուրքերը: Այսպէս դժբախտացած սերունդներու տխուր ճակատագրով կարելի եղաւ խաղաղութիւն պարգեւել անոնց շառաւիղներուն:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ռոմանի գաղութը

ՎԱԼԱՆՍ.— Ռոմանը Տրոմ նահանգի գլխաւոր քաղաքներէն մէկն է, Վալանսէն 18 քիլոմեթր դէպի Կրընոպլը:

Այս քաղաքը եւս հռովմէական է, կառուցուած կղերականներու ձեռքով: Շինուած է բլուրի մը վրայ, որուն պատճառաւ փողոցները ամբողջ վերելք եւ վայրէջք են:

Իզեռ գետը երկուքի կը բաժնէ քաղաքը, Պուրկ Փէժա եւ Ռոման: Առաջինը ունի 7 հազար, իսկ Ռոմանը 18 հազար բնակիչ:

Ունի քանի մը պատմական հնութիւններ եւ արդիական արժէքաւոր արտադրութիւններ:

Օրինակ Սէն-Պեռնար եկեղեցին, որ կը մնայ «հին հին դարուց» ժամանակներէ: Ու իբրեւ նորութիւն ունի մեծ ելեկտրակայան մը որուն համար կ'ըսեն թէ 60 միլիոն ֆրանք է ծախսուած: Անոր շինութեան ընթացքին, հայ երիտասարդ մը ածխանալով մահացած է:

Կայ միջազգային լեզուի, էսփէրանթոյի դպրոց մը որուն հրապարակը կը կոչուի՝ հիմնադրին անունով, Տօքթ. Լ. Լ. Զամէնօֆ:

Վալանսի գաղութէն անմիջապէս վերջ, կը կազմուի այս պզտիկ գաղութը, որուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն Մալաթիացիները: Եկած գլխաւորապէս Սուրիայէն, Պոլսէն եւ ուրիշ տեղերէ:

Մեր հայրենակիցներուն թիւն է՝ շուրջ 325 հոգի:

Չորս-հինգ տարի առաջ «շէն ու պայծառ» էր այս քաղաքը, կային զանազան կազմակերպութիւններ, քաղաքական, երիտասարդական, մարզական եւ հայրենակցական միութիւններ: Իսկ այս օր, տիրող տնտեսական ծանր պայմաններուն պատճառով, աւելի քան թմբած է գաղութը:

Իբրեւ մխիթարութիւն, ըսենք որ, կանգուն է Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը՝ 8—10 տիկիններով: Երկար ատենէ ի վեր կը պահեն իրենց «Սահակ Մեսրոպ» ծաղկոցը, մօտ 40 աշակերտներով:

Դպրոցին հսկիչն՝ ընկեր Անդրանիկ Պօյաճեանի հետ կ'այցելեմ, նեղ փողոցի մը մէջ, Իզէռի կից, գետնայարկ բաւական խոշոր սենեակ մը, տասնեակ մը դրասեղաններով, որոնց առջեւ նստած են 36 աշակերտ-աշակերտուհիներ, սեւ քարէտախտակ մը, սիւնէն կախուած, վառարան մը, զարթեցուցիչ ժամացոյց մը, եւ պզտիկ սեղան մը, որուն վրայ խառն ի խուռն գիրքեր եւ տետրակներ:

Ուսուցչուհին՝ Տիկին Շահնուր Սնանեան գիրքը ձեռքը, կանգնած է իր սեղանին առջեւ:

Պատմութեան դաս կ'աւանդուի՝ Արշակունեաց հարստութիւն:

Կը հետաքրքրուիմ դպրոցի նիւթական կացութիւնով: Ֆր. Կապոյտ Խաչի շրջանային վարչութիւնը, ամսական 100 ֆրանքի նպաստ մը կուտայ այս ծաղկոցին:

Դպրոց ունի նաեւ Փրոֆ. Խայիկեանը, 25—30 աշակերտներով: Լսեցի թէ Մալաթիոյ Կրթասիրացը ունի պզտիկ մասնաճիւղ մը: Հօկը թէեւ ինք չկայ, բայց իր անունը ամէն տեղ է, միշտ խառնակելու եւ քանդելու համար:

Ռոմանի մէջ ալ բոյն դրած է բուհճիններու միկրոպը, որ աւերներ կը գործէ:

Այս քաղաքը կօշիկի ճարտարարուեստի ծանօթ կեդրոն է: Վերջին տնտեսական վերիվայրումներու հետեւանքով բաւական բան կորսնցուցած է իր բարգաւաճումէն:

Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս կ'աշխատին՝ կօշիկի, կաշիի եւ գլխարկի գործարանները:

Վերջերս «Աթլաս» կօշիկի գործարանը, որ աւելի քան 150 գործաւորներ կը բանեցնէր, մէկ մեծ մասը Հայեր, 6—7 շաբաթէ ի վեր գործադուլի մատնուած է, գործատէրը մերժած ըլլալով աշխատավարձքի յաւելումը:

Աշխատանքի Դաշնակցութեան Ռոմանի մասնաճիւղը կը հոգայ բանուորներու ապրուստը:

12 հայրենակիցներ ունին իրենց սեփական տուները: Կայ մէկ սափրիչ, 2 կօշկակար, 4 դերձակ, մէկ պտղավաճառ, մէկ դուլպայավաճառ, 2 գոգնոցավաճառ եւ մէկ մսավաճառ: Կան մօտ 25 անգործ հայրենակիցներ որոնց նպաստ կը տրուի կանոնաւորապէս:

Հոգեւոր մխիթարութեան համար՝ Վալանսի քահանան կ'այցելէ Ռոման:

*** Վերջերս մածունի գործարան մը բացուեցաւ Վալանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Բժ. Սարգիսեանի որ իբրեւ ընկեր ունի Ֆրանսացի մը: Բացուած է նաեւ օճառի գործարան մը:

Շ. ՍԵԽԱՆ

ՊՕՂՈՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Փետրուար 4ին Ժան Կուժոնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ սգահանդէս մը, ի յիշատակ նախկին Ռուսաստանի պետական խորհուրդի անդամ Պ. Պօղոս Ղուկասեանի: Հանդէսը կազմակերպած էին ռուս առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կազմակերպութիւնները, նախագահութեամբ քարիւղի ծանօթ գործարանատէր Պ. Նոպէլի: Պ. Պօղոս Ղուկասեան եղած ըլլալով պատուակալ նախագահ Ղարաբաղ-Զանգեզուր հայրենակցական միութեան, անոր անդամներն ալ ներկայ էին սգահանդէսին:

Քարիւղի ճարտարարուեստին մէջ հանգուցեալի կատարած աշխատանքներու մասին գրաւոր զեկուցում մը կարդաց Պ. Լիանոզով, վեր հանելով Պ. Ղուկասովի արժանիքները եւ հմտութիւնը: Ռուսաստանի նախկին վարչապետ Պ. Կոկովցեւ պարզեց այն դերը զոր հանգուցեալը կատարած է Բագուի նաւթային արդիւնաբերութեան մէջ: Շնորհիւ անոր ջանքերուն, միշտ լաւ արդիւնքներ են տուած արդիւնաբերութեան նուիրուած խորհրդաժողովները:

Ռուս քիմիագէտներու եւ ճարտարագէտներու կողմէ խօսեցաւ ծովակալ Կեդրով, մատնանշելով մասնաւորապէս այն կրթութիւնը զոր ստացած էր Պ. Ղուկասեան: Հանգուցեալը աւարտած է ռուսական դպրոց, գերմանական համալսարան եւ գործնապէս ուսումնասիրած է նաւթային ճարտարարուեստը Ամերիկայի մէջ, հանդիսանալով մէկը սակաւաթիւ քիմիագէտ-ճարտարագէտներէն, որոնք փայլած են Ռուսաստանի առեւտրական եւ ճարտարագործական կեանքին մէջ:

Վերջին խօսողն էր Ալ. Խատիսեան, որ մանրամասնօրէն կանգ առաւ հանգուցեալի կենսագրութեան վրայ: Երեք ազդակներ կազմած էին անոր աշխարհահայեացքը, մէկը՝ «Ղարաբաղի սքանչելի բնութիւնն էր, իր անմատչելի լեռներով, անանցանելի կիրճերով, կատաղի գետերով եւ կարկաչուն աղբիւրներով, այդ բնութեան ծոցի մէջ իր լսած ժողովրդական սիրոյ եւ վշտին երգերը եւ նահապետական կենցաղը: Երկրորդ ազդակն էր՝ ռուսական կրթութիւնը, ռուսական մշակոյթ հզօր ազդեցութիւնը, երրորդը՝ Եւրոպան եւ Ամերիկան: Հանգուցեալը իր ամբողջ կեանքի մէջ մնաց նահապետական բարի Հայ, ազնիւ ռուս քաղաքացի եւ պետական գործիչ եւ վերջապէս եւրոպացի ճէնթլմէն, բառին իսկական առումով»:

Պ. Ղուկասեան տարիներու ընթացքին եղած է Բագուի Հայոց Մարդասիրական ընկերութեան նախագահ, պատերազմի ժամանակ զբաղած է Թրքահայ գաղթականներու տեղաւորման խնդրով, զանազան դիմումներ կատարելով կառավարական շրջանակներու մէջ: Եալթայի մէջ (Խրիմ) շինած է եկեղեցի մը, որ յայտնի է իր գեղեցկութեամբ:

Ներկայ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Առանց մեկնութեան

Թուրքերէն Թանի մէջ Մ. Զէքէրիա կը գրէ.—

Տասը տարի է անցած այն օրէն ասդին, երբ նոր տառերը ընդունեցինք: Հին սերունդը եւ նոր սերունդը այլեւս միայն նոր տառերով եղած հրատարակութիւնները կը կարդան: Հակառակ ասոր, մեր երկրին զանազան վայրերուն մէջ հին տառերով տպագրուած թերթեր կը կարդացուին:

Այս լուրը մեզի կուտայ Այտընի մեր թղթակիցը: Հարիւր յիսուննոցներէն ոմանք, Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ, հին տառերով Թուրքերէն թերթեր կը հրատարակեն: Այս թերթերը, որ եւ է ձեւով, կը բերուին Թուրքիա եւ կը վաճառուին: Նոյնիսկ «Դամասկոսէն եւ Պէյրութէն բերուած ու հին տառերով տպուած այդ թերթերը օրէ օր աւելի շատ կը սպառին եւ Թուրքիոյ մէջ լոյս տեսնող թերթերու վաճառումը հետզհետէ կը նուազեցնեն» կ'ըսուի:

Այս թերթերը ինչպէ՞ս կը մտնեն մեր երկիրը եւ ի՞նչպէս կը վաճառուին օր ցերեկով:

Ասիկա խելք թռցնող բան մը չէ, բայց, պարտականութիւն նկատեցինք կառավարութեան լուրջ ուշադրութեանը յանձնել զայն:

Փէյեամի Սաֆա կը գրէ Ճումհուրիյէթի մէջ.—

Հայտար Փաշա — Փէնտիք շոգեկառքին մէջ, երիտասարդ մը ոտքի կը կանգնի եւ իր ետեւ նստած երկու անձերու կը յանձնարարէ Թուրքերէն խօսիլ: Այս երիտասարդին այդ քայլը պէտք չէ բացատրել միայն այն ցանկութեամբ, զոր ամբողջ երկիրը ունի. այն է՝ հրեայ թէ քրիստոնեայ հայրենակիցները մղել որ Թուրքերէն խօսին: Այդ երիտասարդը դրդուեր է, որովհետեւ յունարէն խօսող երկու անձերէն մին Թուրք է եղեր: Ինք ու անոնք Փէնտիք կը բնակին, եւ իրար կը ճանչնան: Յունարէն խօսող Թուրքը եւ երիտասարդը Եանեացի են: 12 տարի առաջ Եանեայէն Փէնտիք եկան 2000 Թուրքեր: Ասոնց մեծ մասը մինչեւ այսօր յունարէն կը խօսին եւ Փէնտիքը յունական գիւղի մը վերածած են...: Աւելին Փէնտիքի քաղաքապետութեան, պաշտօնական թէ կիսապաշտօնական կազմակերպութեանց մէջ մեր այս հայրենակիցները յունարէն կը խօսին:

Մինչ մենք կը ցանկանք որ Թուրքիոյ մէջ մեր քրիստոնեայ հայրենակիցները Թուրքերէն խօսին, բնականաբար կ'ըմբռնենք դայրոյթը զոր ունեցած է Թուրք երիտասարդը, լսելով յունարէն խօսիլը Թուրքի մը: Երբ անոնք Վէնիզելոսի կամ Հաճի Անէսթիի լեզուով կը խօսին՝ կը հակասեն Թուրք յեղափոխութեան ամենամեծ սկզբունքներէն մէկուն: Այս հայրենակիցները պէտք չէ մոռնան որ մենք Պալքանեան արհաւիրքին Եանեան տուինք, բայց աշխարհի ոչ մէկ արհաւիրքին չենք զոհեր մեր լեզուն:

Մարտինէն կը գրեն Ճիւմհուրիյէթի.—

Մարտինը, որուն Թրքութիւնը ապացուցուած է, զարմանալի պատկեր մը կը պարզէ. գրեթէ ամբողջ բնակչութիւնը արաբերէն կը խօսի: Մեզ որ շատոնց ունինք այս զարմանքը. նոյնիսկ վտանգ կը զգանք երբ ամէն օր, ամէն վայրկեան արաբերէնը կը լսենք:

Չկարծենք թէ Մարտինցիները Թուրքերէն չեն գիտեր: Ամէնքն ալ շատ լաւ գիտեն: Զգացումով Թուրք են եւ, օրինակ, Սեբաստիոյ Թուրքերուն բարքերուն նման բարքեր ունին: Հակառակ ասոր, կարծես հաճոյք կը զգան, երբ արաբերէն կը խօսին: Տուներու, սրճարաններու, խանութներու մէջ արաբերէն կը խօսուի, երբ երկու Մարտինցի քով քովի կուգան, Թուրքերէնը կը մոռնան: Եթէ Թուրքերէն խօսիք, ձեզի Թուրքերէն կը պատասխանեն, բայց կրկին արաբերէն կը խօսին... Կառավարական պաշտօնեաններն ալ այդպէս կ'ըլլան: Պաշտօնատուն դացողներուն հետ արաբերէն կը խօսին: Համալսարան աւարտող անձեր կամ մտաւորական ասպարէզի մարդիկ ալ նոյնը կ'ընեն:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ...

«Յուսաբեր» խմբագրականով մը ընկերներու եւ բարեկամներու ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ առաջարկը (22 յունուար.)

— «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Փարիզի մէջ այսօր երկու հաստատութիւն ունի՝ Դաշնակցութեան Դիւանը եւ Դաշնակցութեան Թանգարանը: Տարաբախտաբար, ուշ ստեղծուեցան այս հաստատութիւնները. փոթորկալից յիսնամեակ մը բոլորելէ յետոյ, Դաշնակցութիւնը նոր միայն անդրադարձաւ, որ մասունքի արժէք ունին այդ անցեալին կապուած բոլոր յիշատակները, որոնց ամփոփումն ու պահպանումը յետնորդ սերունդներու համար՝ մեծարժէք գործ մըն է ինքնին: Եթէ այս հաստատութիւնները մենք ստեղծած ըլլայինք ասկէ երկու-երեք տասնամեակ առաջ՝ այսօր անոնց մէջ անգտանելի գանձեր կուտակած կ'ըլլայինք: Ուշանալով հանդերձ, մենք ըրինք հանրային լաւ գործերէն մէկը՝ ասկէ երկու տարի առաջ երկու յատուկ շէնքերու մէջ հաստատելով Դաշնակցութեան Թանգարանն ու Դիւանը: Եւ այսօր իսկ, անոնց բացումէն ասդին հազիւ երկու տարի բոլորած, այդ զոյգ շէնքերը ճշմարիտ ուխտավայրեր դարձած են մեր ժողովուրդին համար:

«Յուսաբեր»ի 1937 դեկտեմբեր 4ի թիւին մէջ զետեղած էինք ընկեր Ա. Արեզեանի մէկ գրութիւնը մեր Դիւանատան եւ Թանգարանի մասին, ուր հեղինակը, խօսելով անոնց հանրային արժէքի մասին, ի միջի այլոց, կը գրէր.

«Առհասարակ ամէն տեսակէտից նպատակայարմար պիտի լինէր մանաւանդ, եթէ Հ. Յ. Դ. Դիւանատան եւ Թանգարանին կից հիմնուէր եւ մի յատուկ մատենադարան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մատենադարանը»:

Մատնանշելով կարեւորութիւնը ապագային ստեղծուելիք այդ հաստատութեան, ընկեր Արեզեան կը նկատէր.

«Ամէնից առաջ պէտք պիտի լինէր այդտեղ հաւաքել բոլոր այն հրատարակութիւններն անխտիր, որ ուղղակի թէ անուղղակի կերպով խօսում են Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին: Եւ քանի որ Հ. Յ. Դ. պատմութիւնը անխզելի է առհասարակ հայ ժողովուրդի վերջին յիսնամեակի պատմութիւնից, այդ պատճառով եւ նման մի մատենադարան հաւասարազօր պիտի լինէր Հայոց նորագոյն պատմութեանը յատուկ մատենադարանին՝ առհասարակ: Ու նրանից պիտի օգտուէին ոչ միայն Դաշնակցութեան, այլ նաեւ ընդհանրապէս մեր նորագոյն պատմութեամբ զբաղող անհատներ»:

Զուր պիտի ըլլար երկարօրէն կանգ առնել այս հաստատութեան բացառիկ կարեւորութեանը վրայ, այնքան պարզ եւ բացայայտ է ան: Եւ որքան ուշանայ բացումը այս հաստատութեան, հետագային այնքան աւելի պիտի ստուարանայ մեր ցաւը կորսուած տարիներու համար:

Սակայն, Մատենադարանը կ'արդարացնէ իր գոյութիւնը եւ կը ծառայէ իր բուն նպատակին այն պարագային միայն, երբ հաստատուի Թանգարանէն եւ Դիւանատունէն դուրս, բոլորովին զատ շէնքի մը մէջ:

Բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը՝ Դաշնակցութեան այսօրուան շէնքերը կը պատկանէին Ֆրանսացիի մը, որ քով-քովի, իրարու կից, նման երեք շէնքեր ունէր, որոնցմէ երկուքը մենք գնեցինք (նախ մէկը՝ Դիւանի համար, ապա երկրորդը՝ Թանգարանի համար, ընկ. Արտաշէս Վանարեանի կտակադրամով), իսկ երրորդը մնաց իրեն: Եթէ պատահի, որ նաեւ այս երրորդ շէնքը մենք գնենք, այդ պարագային մենք կ'ունենանք նոյն վայրին մէջ, միեւնոյն գծին վրայ, իրարու կից եւ ներքին դռներով իրարու միացած երեք զատ շէնքեր, յատկացուած երեք զատ հաստատութեանց, որոնք զիրար լրացնելով՝ կը կազմեն գեղեցիկ ամբողջութիւն մը:

Պէտք է գնել նաեւ այդ շէնքը եւ զայն յատկացնել Մատենադարանին:

Դաշնակցութիւնը ունի արդէն իր սեփական գրադարանը՝ ընտիր գիրքերու պատկառելի քանակ մը, որ կը կազմէ հիմնադրուելիք հաստատութեան գիրքերու ֆոնտը՝ հետագային աւելի դիւրութեամբ լրացուելու համար:

Մեր առաջարկը ուշադրութեանը կը յանձնենք ամէնէն առաջ Հայկական Ազատամարտի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բարեկամներուն.

Բացառիկ դէպքերու միայն կարելի է համեստ զոհողութեամբ հանրային մեծ եւ անմահ գործ կատարել:

Այդ դէպքերէն է — Մատենադարանի հիմնադրութեան առաջարկը, մանաւանդ այսօր, երբ յարմար շէնք մը կայ եւ երբ այդ շէնքին ճիշդ շարունակութեանը մէջ հաստատուած են Դաշնակցութեան Թանգարանն ու Դիւանատունը:

Միթէ՞ Դաշնակցութեան Մատենադարանը իր Վանարեանը պիտի չունենայ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, ամսօրեայ դրաթերթ, Ա. տարի թիւ 3 (1 փետրուար 1938): Յօդուածներ ունին Հրաչ Զարդարեան, Ե. Այվազեան, Ցարէս, Կ. Զարեան, Յ. Օշական, Հր. Բալուեան, Տիկին Աննա Բուդաղեան, Աւ. Մեսումենց, Ուխտաւոր եւն.: Տարեկան բաժնեգին 30 ֆրանք: Հատը՝ 3 ֆրանք: Հասցէ.— H. Palouyan, 1, Rue l'Aqueduc, Paris (X):

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՃԻՆՃ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Արդէն հիմա փախստական էր: Բիծային խնդրեցի որ մեր գեղը գայ եւ մեր լեռները պահուի: Զիմառա դաշտային էր ու պահուելու յարմարութիւններէ զուրկ: Ասկէ զատ ան միւտիրլիք էր ու միշտ ժանտարմաներու ոտքին տակ: Բենկայի կամուրջն ալ դէպ ցերեկ հսկողութեան տակ էր: Ձեռք ալ չկրցայ գնել, որովհետեւ դրամս շատ քիչ էր:

Բիծան լուսադէմին քանի մը Զիմառացի տղոց հետ հեռացաւ գեղէն:

Բիւրք Շապին Գարահիսարի հայ գեղերէն մին էր: Գարնան, ճակատ դրկուած Թուրք զինուորներ հոն կը դիզէին: Անոնց մէկ քանին զիրենք հիւրասիրող տան գեղանի հարսը բռնաբարել կ'ուզեն: Կինը կը ճչայ եւ օգնութիւն կ'աղաղակէ: Ամուսինը, որ զինուորական փախստական էր եւ տունը պահուած, կնոջ ճիչերէն Մանիէր հրացանն առած դուրս կը նետուի Թաքստոցէն եւ կը կրակէ: Բռնաբարիչները կ'իյնան: Կռիւը կը պայթի գիւղին եւ զինուորներուն միջեւ: Կառավարութիւնը Գարահիսարէն օգնական ոյժ ստանալով, գեղացիները կը ձերբակալէ եւ զէնքերը կը գրաւէ: Գիւղ մը այսքան անթերի զինուած: Եւ ուրկէ՞ էին այս զէնքերը: Կապը քակուելով կը յանգի Բիծային, որ, լուր առած ըլլալով, կը հեռանայ:

Բիծան ըսաւ թէ դարունը, երբ խոտերը ձի կշտացնելու չափ աճին, ռուսական բանակը պիտի արշաւէ: Այդ շրջանը շատ վտանգաւոր է մեր գոյութեան համար: Ուստի պէտք է մեր շրջանի հայութիւնը Ախդախ քաշուի, չկոտորուելու համար: Լեռը անառիկ է, ու երեք կէտէ կարելի է դիւրին պաշտպանել քիչ կռուողներով ու զէնքերով:— Զիմառա նոր զէնքերով, տասնոց, մաւզէր, լաւ զինուած էր:

Զիմառայի երիտասարդ ուսուցիչը զիս դպրոց հրաւիրեց, ուր տղոց դասերուն հետեւեցայ ու ճառ մը խօսեցայ: Յետոյ ինծի ի պատիւ երգել տուաւ ան տղոց: Հոն, անոնցմէ, «Արաղն եկաւ»ին (Յ. Յովհաննէսեան) եղանակը սորվեցայ ես: Ու Զիմարացի մըն ալ, խոշոր քիթով Վարդան աղան, աղբիւրին քովի իր տան մէջ հիւրասիրեց զիս: Ու պատմեց Պոլիսէն, ուր վաճառականութիւն ըրած էր: Ու պտտցուց իր տան պարտէզը, լեցուն ծիրանի ծառերով: Հոն քով քովի ցած Թութեր կային: Վարդան աղան ըսաւ որ անոնց պտուղէն կարմիր ներկ կը հանէին, սակայն հիմա դադրած են այլեւս, քանի որ ներկը Եւրոպայէն շատ աժան կուգայ:

Երկար ու լայն դաշտին վրայ տեղ մը, անդին, կը ցուցնէին թէ Եփրատն է ու Բենկան: Բայց ըսին որ հիմա վտանգաւոր է հոն երթալ, կամուրջին վրայ պահակը զիս կը բռնէ ու կը ձերբակալէ, քանի որ վէսիգա չունիմ: Ըսին ուրիշ ատեն կ'երթաս հոն ու կարօտդ կ'առնես, երբոր աշխարքը խաղաղի...

Ազապապ կը վերադառնար: Ստիպուած էի ես ալ հետը երթալ, ետքէն մինակ չմնալու համար: Յետոյ ճամբան փոխն ի փոխ անոր ջորին կը հեծնէինք: Ազապապ հոն օղի գնեց, ամէնէն ընտիրը, որ Թութէն կը պատրաստէին: Զայն Զարա կը տանէր... ծախելու: Որպէսզի կարենայ ըսել թէ ինչո՞ւ կը ճամբորդէ: Օղիի վաճառական է...

Երբ մեր դաշտերը հասանք, գեղացիները, որ ցանք կ'ընէին, անհամբեր պոռացին հեռուէն.

— Ի՞նչ լուր, ի՞նչ լուր: Օրթըլըխը ի՞նչ կայ չկայ: Արդեօք ցանե՞նք թէ չարժեր: Ձեռքերնիս առաջ չերթար:

Նոյն հարցումները նաեւ գեղը: Ի՞նչ լուր տայի, ի՞նչ տեսայ եւ լսեցի:— Ապրի՛ս, հեգնեց անոնցմէ մէկը զիս (Մսաք քեռին), տեսա՞ք ուշիմ տղան. ի՛նչ լուրեր բերաւ մեզի: Ասկէ վերջ երբեմն հոս հոն ասանկ մարդ ղրկելու ենք անցած դարձածէն տեղեակ մնալու համար...

Շաբաթ մը վերջ լուր առի որ Բիծան մեր լեռներն է: Ան տէրտէրին տունն է իջեր գաղտնի, ու անոր եղբօրը տղուն, Մկրչին հետ, որուն տունէն դարատաղ ատրճանակ մըն ալ նուէր տուաւ, լեռ է ելեր: Միս եւ օղի առած, Ախտախի քարայրին մէջ այցելեցի իրեն: Կերանք, խմեցինք, երգեցինք: Ան կ'երգէր «Արաղն եկաւ լափին տալով»ը, թրթռուն յուզումով. «Երուանդ, կը մեռցնե՛ս» ըսաւ, երբ «Կանչէ կռունկ»ը երգեցի:

Մեր գեղին ինքնակոչ մեծաւորը, Քէհեա Մանուկ աղան, Գահիրէի Հայոց առաջնորդարանին նախկին բարապանը, որ եգիպտական իշու մը յամառ յատկութիւններն ալ միասին բերած էր, կը գանգատէր Բիծայի ներկայութենէն ու կը վռնտէր զայն:

— Թող երթայ կորսուի, փիսութիւնը մեզ ալ կու պլլուի, կ'ըսէր:

Ան մէկ ուլը դրամով ծախեց Բիծային, մէկ մէճիտի, մարդ մը որ ամէն օր ալ կը մորթէր թէ Թուրքերուն, թէ իր հաճոյքին համար: Բիծան ըղձացուած էր:

— Երբ այս օրերը անցնին, առաջին գործս թող ըլլայ Մանուկ աղային դասը տալ, ըսաւ ան:

Դառնացած այս ընդունելութենէն, ան լքեց մեր լեռները ու Բենկայի Քարը քաշուեցաւ: Ըսենք որ դէշ տեղ: Հոն իրեն Հայ տանողները հետապնդելով զինքը գտան ժանտարմաները: Պահանջեր էին որ յանձնուի: Ան առջեւնին մէճիտ մը գնելով,

— «Օղրաշներ, դուք ո՞վ էք որ Բիծան ձեզի յանձնուի: Հեռացրեցէք այս դրամով Տիվրիկի, գայմագամը թող գայ, որպէսզի անոր յանձնուիմ:

Գայմագամն ու Տիվրիկի զինուորական հրամանատարը կ'երթան բազմաթիւ ժանտարմաներով ու զինքը գերի կ'առնեն: Բոլոր զէնքերով: Զայն ջորի, ոչ թէ ձի, նստեցնելով, Տիվրիկ տարին ու բանտարկեցին: Յետոյ Սվազ ղրկեցին դատուելու: Ինչո՞ւ յանձնուեցաւ Բիծան: Չէ՞ր կրնար փախչիլ: Անշո՛ւշտ: «Կը յանձնուիմ, ըսած էր, որպէսզի իմ երեսէս Թուրքերը մեր ժողովուրդը չանհանգստացնեն, նեղելով ու չարչարելով»: Դէպքերը ցոյց տուին որ սխալած էր:

Զատկին իմ ալ Թուղթերս եկան, ուրիշ երկու տարեկիցներս, Տօռունենց Արսէնին ու Ճէրանենց Համազասպին հետ: Գեղին մեծաւորը (քէհեան) որ Վարդերես հօրեղբայրս էր, Զարա զինուոր, տուներնի՞ առթիւ արձակուրդով տուն եկած, զիս պահեց ու չյանձնեց, «ան շատոնց Պոլիս վերադարձած է» ըսելով: Այդ օրէն ես ալ զինուորական փախստական եղայ պաշտօնապէս, ընկեր մեր տղոց՝ որոնց արկածախնդիր կեանքին լեռներուն վրայ այնքան կը նախանձէի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(7) (Շար.)

ծէին թէ փոփոխութիւն մը պիտի կատարուի այս անգամ :

*** Դաշլիճին ծրագիրը կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ որոշումները · —

1.— Մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ նախագիծ մը պիտի մշակուի , նոր սահմանադրութեան համար , նախորդը ջնջուած ըլլալով :

2.— Նախագիծ մը պիտի մշակուի վարչական կազմակերպութեան համար , որ ենթարկուած է բանակին :

3.— Պետութեան , կառավարական , քաղաքապետական եւ նահանգային վարչութեանց պաշտօնեաներուն արգիլուած է մասնակցիլ որ եւ է քաղաքական գործի կամ ցոյցի : Պատիժներ սահմանուած են անսաստողներուն համար :

4.— Պատրիարքը , համախորհուրդ Սինոդին հետ , անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնէ , հաւատացեալները պղտորելու համար ապօրէն երդումներէ եւ այսուհետեւ պիտի պատժէ այն քահանաները որ կ'ընդունին քաղաքական երդումները : (Այս որոշումը ուղղուած է Երկաթեայ Պահակներուն դէմ , որոնք մասնաւոր երդումներ կատարել կուտան) :

5.— Ջնջուած է համալսարաններու ինքնավարութիւնը :

6.— Մամուլը խիստ գրաքննութեան ենթարկուած է արդէն : Միւս կողմէ դադարման պիտի դատապարտուին անօգուտ կամ վնասակար հրատարակութիւնները , ինչպէս եւ քննութիւն պիտի կատարուին բոլոր հրատարակութեանց նիւթական աղբիւրներու մասին :

Որոշումներ տրուած են նաեւ բանակին զօրացման , վարչական զեղծումներու բարձման , գիւղացիներու եւ բանուորներու վիճակի բարուքման , եւ մտացոյցի հաւասարակշռութեան եւն · մասին :

*** Անգլ · թերթերը կը գրեն թէ Ռումանիոյ ազգ · դրամատան տնօրէնը Լոնտոն հրաւիրուած է պաշտօնապէս : Տնօրէնը վերադարձին Փարիզ ալ հանդիպելով , պիտի տեսակցի ձեռնհաս շրջանակներու հետ :

Հիւպատոսարաններու փակումը Խ. Միութեան մէջ

Խորհրդային կառավարութիւնը խնդրեց աֆղանեան կառավարութենէն փակել Մերվի եւ Թաշքենդի հիւպատոսարանները , փոխարէնաբար ինքն ալ յանձն առնելով փակել Հերաթի , Մազար Շէրիֆի եւ Մէյմէնի ռուսական հիւպատոսարանները Աֆղանիստանի մէջ · այնպէս որ երկու երկիրները հիւպատոսարաններ պիտի պահեն միայն իրենց մայրաքաղաքներուն մէջ :

Իրանեան կառավարութիւնն ալ միայն երկու հիւպատոսութիւն պիտի պահէ , մէջն ըլլալով Մոսկուայի հիւպատոսարանը , մինչդեռ այժմ ունի եօթը հատ : Խորհրդային կառավարութիւնը իր կարգին երկու հիւպատոսութիւն պիտի պահէ փոխան վեցի , մէջն ըլլալով Թէհրանի հիւպատոսարանը :

Գալով Լէնինկրատի բոլոր հիւպատոսարանները փակելու որոշման , կ'ըսուի թէ այդ քաղաքին նաւահանգիստը յառաջիկայ եղանակին պիտի փակուի օտար նաւագնացութեան առջեւ , ամբողջովին յատկացուելով զինուորական նպատակներու : Օտար առեւտրական նաւերը Մուրմանսքի ճամբով պիտի նաւարկեն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կառավարութիւնը մէկ տարիէն 18 ամսուան բարձրացուց զինուորութեան շրջանը , նկատի առնելով երկրին պաշտպանութեան պահանջները : Յառաջիկայ աշնան երկու դաս պիտի կանչուի դրօշի տակ , փոխանակ մէկի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Հայֆայի զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց արաբ երեւելի մը , Հաճ Մուհամմէտ Հիւսէյնի , որ ձերբակալուած էր չորեքշաբթի օր :

ՓԱՐԻԶԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ չորս ժամէն պիտի հասնին նամակները , փետրուար · 16էն սկսեալ , շնորհիւ օդային թղթատարի եւ առանց յաւելուածական վճարումի : Օդանաւը պիտի հանդիպի նաեւ ուրիշ գաւառական քաղաքներ : Առ այժմ օդային թղթատարով պիտի փոխադրուի նամակներուն մէկ մասը միայն : Թղթատար չոգեկառքը , 7 — 8 վակոն , մօտ մէկ միլիոն նամակ կը փոխադրէ ամէն իրիկուն , կառ. տը Լիոնէն մեկնած ատեն : Օդանաւը չի կրնար այդքան բեռ տանիլ մէկ անգամէն : Հաւանական է որ ամբողջ թղթատարը օդանաւերով փոխադրուի յառաջիկային , ինչպէս կ'ըլլայ Շուէտի մէջ :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴՀ · ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ազգ · կոմիտէն բացառիկ նիստի հրաւիրուեցաւ երէկ , երկուշաբթի եւ այսօր , քննելու համար ազգային եւ միջազգային կացութիւնը , որ շատ ծանր կը համարուի , նոյն ինքն Պ · Ժուհոյի կարծիքով : Այս առթիւ պիտի որոշուին նաեւ ընդհ · ժողովին վայրն ու թուականը : 1936ի եւ 1937ի ընթացքին , Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ոչ միայն աճեցաւ հարիւր հազարաւոր անդամներով , այլ եւ սենտիքաներու թիւը 4500-էն բարձրացաւ 15.000ի : Վարիչ մարմնի հաշիւներուն համաձայն , պատգամաւորներուն թիւը պիտի ըլլայ 917 , եթէ մէկ ներկայացուցիչ ընդունին իւրաքանչիւր 10.000 անդամի համար , կամ 1331 , մէկ պատգամաւոր առնելով իւրաքանչիւր 5000 անդամի վրայ : Ազգ · կոմիտէն իր տեսակէտները պիտի յայտնէ աշխատանքի նոր կանոնագրի մասին :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ բեւեռի չորս ռուս գիտնականներուն փրկութիւնը ապահովուած կը համարուի : Խորհրդային սառնաբեկը , «Տայմիր» , այնքան մօտեցած է որ արկածեալները կը նշմարեն անոր լոյսերը : Վերջին հեռագիր մը կ'ըսէ թէ չորս գիտնականները արջու միսով կը սնանին :

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ եւ փոթորիկներ կը տիրեն երկու օրէ ի վեր , Փարիզէն մինչեւ գաւառները : Զարհուրելի փոթորիկ մը ծագեցաւ բրիտանական կղզիներուն վրայ , ահագին վնաս պատճառելով եւ ողողելով Լոնտոնի արուարձանները : Նաւաբեկութիւններ ալ պատահեցան :

ԳԱՂՏՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ գործօն անդամներէն Սալի կողմէ վարձուած յարկաբաժին մը խուզարկուելով , բռնուեցան 3 հրացաններ , 1500 փամփուշտ , 3 ատրճանակ , երկու դաշոյն եւ զինուորական նշանակներ : Մինչեւ հիմա ձերբակալուած ամբաստանեալներուն թիւը կը հասնի 51ի :

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ , որուն մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր մինչեւ հիմա , պիտի կրճատուի Գերմանիոյ մէջ , յետոյ , մէկ տարուան պիտի դեղչուի երկրորդական կրթութեան տեւողութիւնը , մանչերն ու աղջիկները առանձին պիտի ուսանին եւն · :

ՍՊԱՆԻՈՅ կռիւները կը շարունակուին անդադար : Զօր · Ֆրանքոյի կուսակիցները կը հաւաստեն թէ յաղթանակը պիտի շահին վեց ամիսէն , նոր զինուորներ փոխադրելով Մարոքէն եւ մէկ միլիոնի բարձրացնելով բանակին թիւը :

Հ. Յ. Դ.

Դաւառ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 18 փետր. ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ներկայանալ անդամատետրով։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «ՄՈՒՐԱՏ» ԵՒ «ԿՈՐԻԻՆ» ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ
19 փետր. Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ մէջ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ «Թուրքիոյ քաղաքական դիրքն ու յարաբերութիւնները»
Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
19 փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, Լիոն։
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ «Հայաստանը երէկ, այսօր եւ վաղը
Կը հրաւիրուի Լիոնահայ հասարակութիւնը

Դասախօսութիւն

ՆԱՅԱԶԼՈՒՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ
15 փետրուար, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 8 Rue Bossuet, Paris
կը խօսի Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Խորենացին իբր բանաստեղծ եւ հրապարակագիր»։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
20 փետրուար, կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր
SALLE DES FETESի մէջ, 30 Rue du Casino, Անկէն
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Mme. Patenôtre-Desnoyersի
ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ Պ. Մ. ՎՐԱՑԵԱՆ
Գ. գարունատական բաժին՝ Սիփան-Համբ...ս երգչախումբը, Տիկին ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ (Ջութակ) դաշնակ, հայկական պարեր թառով եւ թմբուկով, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ։ Պարերը կը սկսին ժամը 5.30ին։
Մուտք 10 ֆր., փոքրերու 5 ֆր.
Շոգեկառք կառ. տիւ Նորէն՝ 2.14, 2.44 եւայլն։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
19 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային
Կը խնդրուի չխաչաձեւել

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ Զ. Ռ. Մ.Ի «ԱՐԱՔՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
Ղեկավարութեամբ խումբին վարիչ Պ. ՅԱԿՈԲ ՋՕՐԹԵԱՆԻ
Տեղի կ'ունենայ 19 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին
Foyer du Théâtre Municipalի վերնայարկի սրահը։
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մեներգ, խմբերգ եւայլն։
Կը հրաւիրուի Վալանսի հայութիւնը։ ՄՈՒՏՔ 1 ՖՐ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Փայլածու Թեւանեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Թեւանեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ներկայ գտնուեցան ողբացեալ ՏԻԳՐԱՆ ԹԵՒԱՆԵԱՆի մահուան քառասունքի առթիւ տեղի ունեցած հոգեհանգիստ պատարագին։

Մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն նաեւ Պանեէօ - Քաշանի Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին, Յառաջդիմասիրաց Միութեան, Համազգային Միութեան, Ֆ. Կ. Խաչի Մասնաճիւղին, Մարսէյլի Բաբերդի Հայրենակցական Միութեան, Արսլանեան եղբայրներու (Մարսէյլ)։ որոնք ցաւակցութիւն յայտնած էին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Մասնաճիւղին Ընդհ. ժողովը 20 փետր. կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, Cadet սըրճարանին վերնայարկը, մէթրօ Քատէ։ Կարեւոր օրակարգ, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ Զ. Ռ. Մ. Մարզականի Ընդհ. ժողովը 15 Փետրուար, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին նաեւ անոնք որ Միութեանս օգտակար եղած են, նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Օրակարգ՝ բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանի գիւղերէն Սարօ Հովիւեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Սեդրաք, Աբրահամ, քոյրերը՝ Սօսէ, Դիզօ (իրենց հօր անունը՝ Մուշեղ, մօր անունը՝ Ապրշում)։ Կը փնտռէ նաեւ իր հօրեղբայրները՝ Մելիք, Մարգար, Ծաղօ, Կրպօ Լեւոն եւայլն։ Իրենց հետքը կորսնցուցած է Վանի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն առաջ։ Ստոյգ լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Serop Moroukianի, 63 Boulevard Carnot, Le Puy,(Haute Loire), France.

— Տէր եւ Տիկին Թադէոս Լափաեան կը փնտռեն իրենց քենին եւ քոյրը՝ Անուշ Փափազեան (հօր անուն՝ Հաճի Յակոբ), որ 1922ին Հալէպ էր։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ կամ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ՝ Տիկին Մաքրուհի Լափաեանի (ծնեալ Փափազեան) 13 Bld. Clair-Isnard, St. Jérôme, Marseille.

— Մարզուանցի Իսկուհի Եանըգեան կը փնտռէ իր զաւակը Գրիգոր Եանըգեան որ Իզմիրի կոտորածին անհետացած է եւ լուր չկայ իրմէ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 250 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։ Իմացնել, Տիկին Իսկուհի Եանըգեանի, 60 Rue Bouffier, Valence, (Drôme), France։

— Եէնիճէյի (Պրուսա) Եփրեմենց Գաբրիէլին հարսը՝ Տիկին Եղիսաբէթ կը փնտռէ իր զաւակը՝ Աբրահամ, որ տեղահանութեան միջոցին, չորս տարեկան հասակին, բռնի առած են իր ձեռքէն եւ տարած Մուսուլ։ Անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէն։ Փոքրիկը ծանօթ էր իրենց սպասաւորին որուն անունն էր Նշան։ Իր ստոյգ հասցէն տուողին 1000 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Տիկին Եղիսաբէթ Արութեանի, 17 Rue de la Quarantaine Villefranche s/Saône. Rhône, France:

Ժամացոյցի եւ զարդեղէնաց վաճառատուն
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
261, Rue du Fbg. St. Martin
Métro: Louis Blanc et Jaurès

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաթքութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան :

Դիմել՝ ՏՕՔԹ. ԶԵՆՈԲ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ
15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)
Ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18 : Tél. Tru. 83—87

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յաճախորդներուն կը ներկայացնենք մեր նոր աժանագոյն անգլիական, ֆրանսական եւ չեխօսլովաք բրդեղէններ, կօշիկներու, ներմակեղէններու, թրիքօթաժի, գուլպաներու եւն. եւն. ամենալաւ ապրանքներ բացառապէս զեղչուած գիներով։ Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ընենք ուղղակի Ամերիկայէն.

Փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գիները։

Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber
Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

ՐԱՖՖԻ

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը
Տնօրինութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ
8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadet et le Peletier

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու ճարտար ճաշացուցակ մը, անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն։ Թոլսական օղի՝ եւ ... ճաշարանատիրոջ անվիճելի փորձառութեամբ։ Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը տրամադրուի սրահ անհամեմատ մատչելի գիներով։

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ։

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՃԱՇԵԼ ՄԱՔՈՒՐ, ԱԺԱՆ ԵՒ ՀԱՄՈՎ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ Restaurant Diamantaire
60 Rue Lafayette, Paris (9) Մէթրօ Cadet եւ Pelletier
Տէր եւ Տնօրէն ԱՐԱՄ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆ
(Մեր Արամին)

Ուր պիտի գտնէք ամէն ճաշակի յարմար արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ։ Անարատ օղի՝ առատ աղանդերներով։ Մեր մասնագիտութիւնն է ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ եւ ՇԻՇ ՔԷՊԱՊ ՄՓԷՑԻԱԼ պատրաստուած՝ կանանչ պղպեղով եւ լօլիկով), իսկ գաւաթի միսէ պատրաստուած մեր ՏԷՕՆԷՐ ՔԷՊԱՊով կրնանք մրցիլ փարիզի բոլոր ճաշարաններուն հետ։ Կիրակի օրեր ԼԱՀՄԱՃՈ ԲԱՍՏԸՐՄԱ եւ սեւ։

Ընտանեկան մթնոլորտ եւ հաճելի ժամադրավայր։ Մէկ այցելութիւն բաւական է մեր տեւական յաճախորդը դառնալու համար։

Etude de Me BERNARD WAHÉ
(17e ANNÉE)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales
JURISCONSULTE
de
Droit Français et International Privé
Mandataire en Justice
159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68-0[illegible]

ԿԸ ՄՏԱՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ։ Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ · ամէն տեսակ խնդիրներու։ Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ։ Նաթուրալիզասիոն, օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում։ Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն։ Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն։ Ճամբորդական ... խմբագրութիւն։ Փողոցային արկածներու ենթարկուածներու կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդչէք։ Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7:
կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ :

Ծախու է

ԾԱԽՈՒ է քիչ գործածուած եւ լաւ վիճակի մէջ նկարչական ալ լա մինիւթ մեքենայ մը, օպժէքթիֆ 4,5, տուպլը թիրաժ եւ պղինձէ շարժէօր։ Նպաստաւոր գին։ Դիմել Պ. Ճիլէմէթճեանի, 31 Rue Menilmontant, Փարիզ (2)։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն ԱՆԺԵԼ ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ
(9 տարեկան) ձայնագրած երեք
երգերը՝ « LE COUCOU »
ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել Տիկին Նիզամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux Arts, Paris (18), կամ Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6) :

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Վ. ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՄԱՐԱԿԱԼ

Հաշիւներու արձանագրութիւն եւ Տուրքերու յայտարարութիւններու հետապնդում։

Մեքենագրութիւն եւ բազմաթիւն (duplicateur)

Ընդունելութեան ժամեր — Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, Cadet։

Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye-Rouve, Մէթրօ Belleville եւ Pyrénées
Հեռաձայն Mel. 50—09։

Անգլիերէն, Ֆրանսերէն, ... րէն, Հայերէն լեզուի ... մասնաւոր դասեր, դիւրութեամբ ... նակ՝ մատչելի պայմաններով։ Գրել ժամադրութեան համար ... han Kerestedjian, 17, Rue Maître ... Paris (5).

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Salle de Géographieի մէջ
184 Bld. St. Germain, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆ ՏԷ ՓՐԷ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ե. ՔԱՐՄԱԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
ԵՒ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme, PARIS (13) A. DER (AGOPIAN)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 16 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3656

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԵՂՔ ՄԸ ԵՒՍ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

Ընդհանրապէս յառաջապահ՝ բարի կամ չար գործերու համար, Հրեաները ճամբայ մը, ճեղք մըն ալ Պոլսոյ մէջ բացեր են, վերջնապէս խորտակելու համար փոքրամասնութեանց ներքին կազմակերպութիւնը:

Մանրամասնութիւններ կը պակսին առ այժմ, բայց քիչ անդին հրատարակուած լուրը կրնայ համոզել ամէնէն լաւատեսն ալ:

Ուրեմն, Պոլսոյ Հրեաները ժողով գումարելով, որոշեր են կրթական նախարարութեան յանձնել իրենց բոլոր դպրոցները, — բարձրագոյն, միջնակարգ թէ նախակրթարան: Այս առթիւ, փաստ յայտներ են որ ֆրանսերէնի դասեր տրուին նախակրթարաններու մէջ. բայց կրթական գործավարութիւնը մերժած է, «անյարմար գտնելով օտար լեզուի ուսուցումը՝ նախակրթութեան մէջ»:

Չէ մոռցուած թէ նորէն Հրեաներն էին որ ճամբայ բացին, առու մը կանուխ յայտարարելով թէ կը հրաժարին Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւններէն եւ ամբողջովին կը վստահին Թուրքիոյ պաշտպանութեան:

Այն ատեն, Թուրք մամուլը այս օրինակը յիշեցուց միւս փոքրամասնութեանց, Յոյներուն եւ Հայերուն: Անշուշտ այս անգամ ալ նոյն յանկերգը պիտի կրկնէ, փորձի ենթարկելով անոնց համառութիւնը:

Նոր «աւետիս»ը առաջին անգամ հաղորդեց «Սօն Փօսթա» թերթը, իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ:

Անոր տեղեկութեան համաձայն, կարգ մը Հրեաներ հետեւեալ բանաձեւը մշակած են .—

1. — Իբրեւ առաջին գործ՝ փակել իրենց դպրոցները, որոնք համայնքին կամ միութեանց կողմէ կը պահուին եւ առնց բոլորն ալ յանձնել կառավարութեան:

Այս շարժումին ջատագովները կ'աւելցնեն թէ, ի հարկին, կառավարութեան պիտի փոխանցուին նաեւ այս դպրոցներուն կատարուած նիւթական օժանդակութիւնները: Ասոր փոխարէն, կառավարութիւնն ալ մեր տղաքը թուրք տղու մը պէս հասցնելու պարտականութիւնը կը ստանձնէ:

2.— Հրեաները իրենց անունները ալ կ'ուզեն փոխել եւ կ'աւելցնեն թէ այս ալ անհրաժեշտ է եւ պիտի կատարենք: Այս մասին կառավարութենէն իր օժանդակութիւնը պիտի խնդրենք:

3.— Մենք երբ այս կերպով թրքութեան հանդէպ մեր պարտականութիւնը կը կատարենք, միայն բան մը պիտի պահանջենք. — Մեր տղաքն ալ ընդունիլ մարզական եւ սկաուտական կազմակերպութեանց մէջ եւ զանոնք ցրուել թուրք փոքրիկներու ընդհանրութեան մէջ: Եթէ այսպէս կատարուի, այդ պարագային մեր տղոց ոգին ալ կատարելապէս թրքական ոգիով պիտի ծաղկի եւ ժամանակ մը վերջ բոլոր Հրեաները Թուրք կ'ըլլան:

Թուրք թերթը կ'ուզէր այն տպաւորութիւնը ձգել թէ՝ Հրեաները իրենք որ կը խնդրեն, կ'աղաչե՛ն, որպէսզի ընթացք տրուի այս բաղձանքին: Եւ «փոխարէն ոչ մէկ իրաւունք եւ առանձնաշնորհ կը պահանջեն»:

Ընդհակառակն, մինչեւ անգամ կ'ընդունին թէ «Թուրքիա իրաւունք ունի ազգ. պաշտպանութեան գործին մէջ այսօր ալ, վաղն ալ վերապահութեամբ վարուելու Հրեաներուն հանդէպ»:

Այս մթնոլորտը պատրաստելէ վերջ, Թուրք հրապարակագիրը չմո՛ռնար կ'ըսէր աւելցնելու.

— «Թուրք ազգը, որ կը սիրէ իր գոյութիւնը, ոչ մէկ թշնամութիւն ցոյց կուտայ այն օտար տարրերուն հանդէպ որոնք կ'ուզեն հալիլ իր գոյութեան մէջ»:

Կարճ խօսքով, ճամբայ մը եւս բացուած է, հալեցնելու համար ինչ որ տակաւին կը մնայ ոչ-Թուրք փոքրամասնութիւններէն:

Ճիշդ է որ Թուրք իշխանութիւնն ու մամուլը քիչ մը աւելի զգուշութիւն կամ փափկանկատութիւն կը կեղծեն, Յոյներու եւ Հայերու մասին խօսած ատեն:

Ընդունելով որ այդ երկու տարրերը սեփական լեզու եւ մշակոյթ ունին, Թուրք վարիչներն ու գրիչները առ այժմ շատ չեն ծանրանար անոնց վրայ:

Եւ սակայն, կարճատեսութիւն պիտի ըլլար խաբուիլ երեւոյթներէն:

Նախ, դեռ նոր է որ Հրեաները փորձութեան ճամբայ մը եւս կը բանան, կառավարութեան յանձնելով իրենց դպրոցները, եկամուտներով միասին:

Երկրորդ, օղակները այնքան պրկուած են միւս փոքրամասնութեանց դպրոցներուն շուրջ, որ ամէն տարի քանի մը դպրոցներ ինքնին կը փակուին, իսկ միւսները կանգուն կը մնան հետզհետէ թրքանալու գնով:

Դեռ վերջերս նորութիւն մը եւս հաստատուեցաւ,— դպրոցներու մէջ ներկայացումները պէտք է ըլլան Թուրքերէն, «որպէսզի աշակերտները վարժուին»: Երգերն ու արտասանութիւններն ալ կ'իյնան այս պայմանին տակ: Եթէ դպրոց մը ուզէ իր մայրենի լեզուն գործածել ներկայացման համար, պարտաւոր է աղերսագիր մատուցանել եւ հրաման խնդրել...

Միւս կողմէ, աչքը-բաց «մտաւորականներ» չեն պակսիր ինչպէս Հրեաներուն, նոյնպէս Հայերուն եւ Յոյներուն մէջ: Անոնք միութիւն մըն ալ կազմած էին քանի մը տարի առաջ, իբրեւ «Թիւրք Կրէկօրիէն»ներ, փութացնելու եւ լրացնելու համար թրքացումը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԷՆԿԻՐԻ՞ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Պոլսէն Լոնտոնի թերթերուն քաշուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, կը խորհի Թուրքիա երթալ, Եւրոպայի մէջ պտոյտ մը կատարած ատեն: Այս առթիւ պիտի ընդունուի Աթաթիւրքի կողմէ: Լոնտոնի մէջ տակաւին չեն հաստատեր այս լուրը:

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռումանիոյ մէջ

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը երէկ հակասական լուրեր հրատարակած էին Ռումանիոյ նոր դահլիճին կացութեան մասին: Ռիւթէրի հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ օրթոտոքս պատրիարքին դահլիճը հրաժարած է եւ թէ նոր դահլիճը պիտի կազմէ փոխ-վարչապետը, Պ. Թաթարէսքու: Յետոյ հերքուեցաւ այս լուրը, իբրեւ կանխահաս: Երկրորդ հեռագիր մը կ'ըսէր թէ կը խորհուի դահլիճը երկու մասի բաժնել, պատրիարքը եւ նախկին վարչապետները պիտի կազմեն արքունի խորհուրդ մը, «Սֆատ Ռոմանէսք» անունով, իսկ Պ. Թաթարէսքու պիտի դառնայ վարչապետ: Հեռագիրը կ'աւելցնէր թէ այս փոփոխութիւնն ալ յետաձգուած է:

*** Արմատական օրկանը խօսելով այս լուրերուն վրայ, կը գրէ թէ պատրիարք-վարչապետը իր հրաժարականը ներկայացուց փետրուար 14ի կէսօրին ժամը 2ին, բայց թագաւորը կը յուսայ հա առնել տալ զայն: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ պատրիարքը նոր դահլիճին կազմութենէն երեք օր վերջը տեսակցութիւն մը ունեցած է Երկաթեայ Պահակներու երեք պատուիրակներուն հետ, որոնք բացատրեր են թէ իրենց հակահրէական քաղաքականութիւնը հիմնուած է իր 1936 սեպտեմբերի գիրին վրայ, որ ջերմ կոչ մը կ'ուղղէր ժողովուրդին, Հրեաներուն լուծը թօթափելու համար:

Վերապահութեամբ հրատարակելով այս տեղեկութիւնները, կը սպասենք պաշտօնական լուսաբանութեանց:

Աւստրիոյ պիտի ընդունի՞ Գեր մանիոյ պահանջները

Նոյնքան հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն Աւստրիոյ մասին, Հիթլէրի եւ Շուշնիկի տեսակցութեան առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները միշտ գաղտնի կը պահուին:

Վերջին լուրերու համաձայն, անվերջ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Վիէննայի մէջ եւ Տոքթ. Շուշնիկ այս չարթու պիտի տայ իր պատասխանը: Կ'ըսուի թէ Հիթլէրի թելադրութեան վրայ, Աւստրիոյ ներքին նախարարութիւնը եւ Ապահովութեան տեսչութիւնը պիտի յանձնուին կաթոլիկ հիթլէրականի մը: Դարձեալ, զրոյցի մը համաձայն, Հիթլէր պնդած է որ Աւստրիա որ եւ է քայլ չառնէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, առանց նախապէս խորհրդակցելու Գերմանիոյ հետ: Վերջապէս, Գերմանիա կ'ուզէ որ Աւստրիա միանայ հակաբոլշեւիկ դաշինքին, չքաջալերէ միապետութեան վերահաստատումը, ազատ արձակէ վերջերս ձերբակալուած հիթլէրականները եւն.: Մէկ խօսքով, չփոթ կացութիւն մը որ կրնայ լուսաբանուիլ Հիթլէրի ճառով, կիրակի օր, եւ կամ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մուսոլինի պիտի միջնորդէ, հարթելու համար Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ ծագած թիւրիմացութիւնները: Աւստրիոյ վարչապետը ժողովի հրաւիրեց հայրենասիրական ճակատին վարիչները կացութեան մասին խորհրդակցելու համար: Միապետական շրջանակներն ալ իրար անցած են:

Միւս կողմէ զրոյց կը շրջի թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած է Մուսոլինիի հետ, Շուշնիկի այցելութենէն անմիջապէս վերջը, եւ կամ պաշտօնապէս Հռոմ պիտի երթայ այս օրերս, նոյն հարցերու մասին խորհրդակցելու համար: Մարաջախտ Կէօրինկի անունն ալ կը յիշուի, այս այցելութեան առթիւ:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ օտուան ձոգերը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ազգ. կոմիտէն բացառիկ ժողով գումարեց, քննելու համար ներքին եւ արտաքին կացութիւնը: Այս առթիւ շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, Լէօն Ժուհօ, շեշտելով թէ «ընկերային բարենորոգումները չեն կրնար պահպանուիլ, եթէ կառուցուածքի բարենորոգումներ չզօրացնեն զանոնք»: Յետոյ խօսելով միջազգային կացութեան վրայ, յայտարարեց.

— «Մենք կառավարութենէն կը պահանջենք աւելի տրամաբանական քաղաքականութիւն մը: Սպառազինութիւնները չեն կրնար անվերջ աճիլ: Կարգ մը երկիրներ աւելի շուտ պիտի հասկնան այս պարագան քան ուրիշներ: Եթէ խաղաղութիւնը չի կրնար ապահովուիլ իւրաքանչիւր երկրի կողմէ անջատաբար, թող ապահովուի հաւաքաբար. այս է որ կը կոչուի հաւաքական ապահովութիւն: Թող գոնէ ժողովրդապետական եւ խաղաղասէր ազգերը հասկցնեն թէ չեն ուզեր խաղալիկ դառնալ սնամէջ սպառնալիքներու: Անիմաստ է գոհանալ սպառազինութեանց աճումով: Հարկ է տնտեսական եւ ելմտական պատիժներ տնօրինել: Անշուշտ վտանգներ կան, բայց պէտք է երկու չարիքներու փոքրագոյնը ընտրել»:

Պ. Ժուհօ համաձայն է որ բանակցութիւններ կատարուին Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ հետ. բայց նախ անհրաժեշտ կը նկատէ ամուր գետին մը ապահովել. — արհեստակցական կազմակերպութեանց միացումը ամբողջ աշխարհի մէջ:

Ընդհանուր վիճաբանութեանց ընթացքին, ճառախօսները խոստովանեցան թէ կացութիւնը ծանր է ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌԻ չորս ռուս գիտնականներուն ազատման կը սպասուէր երէկ: Սառնաբեկ նաւը վերջին ճիգերը կը փորձէ մօտենալու համար, ճեղքելով կամ պայթեցնելով վիթխարի սառնակոյտեր:

ԵՐԵՔ ՕՐՈՒԱՆ ձիւնաբեր փոթորիկներէն վերջ, օդը երէկ քիչ մը մեղմացաւ Փարիզի մէջ: Ամբողջ Եւրոպա փոթորիկի բռնուած է, եւ արկածներ անպակաս են, մանաւանդ Միջերկրականի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՇԽԱՐՀ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ ՄԸՆ Է

— Արա՛զ, ըսաւ Վահէն այսօր, երբ հիմա, ձիւն - ձմեռով, Արարատեան դաշտին մէջ, կը փրփրի եւ կամուրջ կը քանդէ մեր արքունական գետը՝ որուն անունը կը կրես, դուն ձայնդ անգամ չես հաներ: Ի՞նչ ունիս, մուսա՞դ է քէն ըրեր թէ դուն:

— Ոչ ես իմ քէն ըրեր, ոչ ալ մուսաս, այլ՝ բա՛խտը, եւ չես գիտեր թէ ո՛րքան զայրացած եմ իրեն դէմ: Մըտածէ անգամ մը, Արազունիք կը հրճուէի՛ն խորհելով որ, ինչպէս յայտարարեցի, Ֆրանս. Ազգ. Պարգեւախաղին մեծագոյն գումարը պիտի շահիմ այս տարի, — ձեռքովս դրածի պէս վստահ էի: Եւ ահա պարգեւախաղը տեղի կ'ունենայ, — Բախտը ի՞նչ խաղ խաղայ գլխուս, ես ունիմ 0.045.214 թիւը, Բախտը 3 միլիոն ֆր. կը նետէ 0.049.216 թիւին վրայ: Երկու թիւ կը սխալի՛, այո՛, կը սխալի, — չէ՞ որ կոյր է, կ'ըսեն: Զայրանա՞մ, քէ՞ն ընեմ,— բարկութենէս՝ գրիչ բռնել չէ, լեզու փարտել անգամ չեմ ուզեր:

Ի՞նչ որ է, ձգենք: Գրաւ կը դնեմ որ յառաջիկայ պարգեւախաղին՝ խօսքիս տէրն եմ, — պիտի շահիմ: Ոչ որ ինծի չափ մօտեցած է բախտին, հիմա չհաւատացողներն ալ կ'ընդունին որ ի վերջոյ պիտի շահիմ:

Կա՛մք, օրհնեա՛լ ըլլաս,— ուժդ որ կայ, լեռներն ալ տեղէն կը հանէ: Արդէն հիմա Արազունիք բոլորը կը հաւատան, որ պիտի շահիմ յաջորդիւ: Միայն ես չեմ որ կը հաւատամ թէ պիտի շահիմ, այլեւ բոլոր զիս ճանչցողները:

— Ի՞նչ պիտի ընես, երբ շահիս:

— Անշուշտ պատերազմ յայտարարելու միտք չունիմ, բայց փրփրուն տոմս մը պիտի գրեմ նախ, իսկ յետոյ մնացածը... կը խորհինք...

— Եկո՛ւր, տոմսը գրէ՛ այսօր, առաջուընէ:

— Այսօր տրամադրութիւնս տեղը չէ, ամէն բան սուտ կը թուի: Հրապարակագրութիւնը երբ չես կատարեր սիրտովդ, հոգիովդ կամ ջիղերուդ թրթռացումովը, անհամ դուրս կուգայ: Երեւակայէ, քիչ առաջ կը մտածէի Հայաստանի խմբագիրներուն վրայ,— խեղճերը չեն գիտեր թէ որո՞ւ գովեստը հիւսեն, եակոտան կը փառաբանեն, ճախաղասութիւնը չաւարտած՝ տեղը կ'անցնի Եժովը, ու Եժովը կը գովեն, խօսքը չաւարտած՝ տեղը կուգայ ուրիշը:

Ու կը մտածեմ որ հիմա Հայաստանի գրողներն ալ ուրիշ հիւանդութիւն մը ունին, եթէ հիւանդութիւն կ'ըսես Բախտին հետ դարպաս ընելս: Անոնք ալ կը փափաքին որ Սովետներու վիճակահանութիւնը քիչ մը ազատութիւն տայ իրենց մարդու պէս շնչելու: Կը յիշե՞ս, Երեւանցի գրող մը, օր մը, կ'ըսէր մտերմական շրջանակի մը մէջ.— Ա՛խ, ի՛նչքան կ'ուզէի նոյն իսկ զրպել օր մը, բայց իմ հաճոյքիս համար: Այո՛, այնտեղ ազատ չեն մարդիկ՝ նոյնիսկ զրպելու համար իրենց հաշւոյն:

Եւ այնտեղի խմբագիրներն ալ, ինծի պէս, լոթըրիին կը սպասեն որ ազատութիւն տայ իրենց:

Ուրեմն,մի՛ մեղադրեր զիս որ պարգեւախաղին կապուած եմ սրտով, — աշխարհի գործը լոթըրի՛ է դարձեր, եւ շատո՛նց: Մէկը դրամ կը սպասէ՝ իր գործերուն յաջողութեան յանկարծելու կամ մուսային խնկնութեանց նուիրելու համար, ուրիշ մը ազատութեան կը սպասէ՝ քիչ մը շունչ առնելու համար:

ԱՐԱԶ

ՆՈՐ ՍԻՒՔ (ՊԷՅՐՈՒԹ)
ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ
ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պայրամեան եղբ.	50
Փետր. 15ի գումարը	3287
Ընդհ. գումար՝	3337

ՊՈԼՍՈՅ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՅԱՆՁՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (9 փետրուար).—

Հրեաներու կողմէ վերջին անգամ գումարուած ժողովին մէջ որոշուած ըլլալով որ լիսէ, միջնակարգ եւ նախակրթարանները փոխանցուին կրթական գործավարութեան, խնդրագիրով մը դիմում եղած է: Անով առաջարկուած է միայն որ նախակրթարաններու մէջ ֆրանսերէնի դասախօսութիւն կատարուի, բայց նախակրթութեան մէջ ո եւ է օտար լեզուի ուսուցումը յարմար նկատուած չըլլալով, կրթական տեսչութիւնը միացման այս դիմումը յարմար դատելով հանդերձ, առաջարկուած դասի յաւելումը պիտի չընէ, կը գրեն Թուրքերէն թերթերը:

Հրեաները մէկ լիսէ եւ 6 նախակրթարան ունին եւ աշակերտներու թիւն ալ 1000 — 1500 է: Արդէն կարգ մը Թուրք նախակրթարաններու հրեայ աշակերտներու թիւը, աշակերտներու ընդհանուր թիւին հետ բաղդատելով, 100էն 50ի կը հասնի, իսկ Բերայի վարժարանի մը մէջ 70 — 80 համեմատութեամբ:

*** «Ճումհուրիյէթ» կը գրէ թէ այս դիմումին պատճառն է, հրէական նախակրթարաններու՝ իրենց ծախքերը գոցելու չափ հասոյթ չունենալը:

ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿԻ ՄԸ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԸ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻ, 20 ԱՆԳԱՄ ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԱԾ, ՎԵՑ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ ...

«Լը Փօփիւլէռ», ընկերվարական պաշտօնաթերթը, երէկ հրատարակած էր մանրամասն պատմութիւնը հայ դերձակի մը կրած դժբախտութեանց: «Արդարութի՞ւն է այս» խորագրին տակ, թերթը շարած է նաեւ հետեւեալ վերնագիրները, երկու սիւնակի վրայ.— «Ինը տարիէ ի վեր հայրենազուրկ Հայ մը, որ Ֆրանսա հաստատուած է 1912էն ի վեր, պատուաւոր առեւտրական, ամուսնացած ֆրանսուհիի մը հետ, հայր երկու ֆրանսացի զաւակներու, նախկին զազմիկ ֆրանսական բանակի, ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻ ոստիկանութեան եւ դատական իշխանութեան կողմէ: Առանց պատճառի արտաքսման վճիռ ստացած ըլլալով, քան անգամ պատժական ատեանին առջեւ հանուած, 6ամիս բանտը անցուցած է... Եւ օրէնքը նորէն պատիժ կը սպառնայ»:

Մեր պաշտօնակիցը պատմութիւնը կը սկսի յիշելով Ալմազեանի պարագան, ըսելու համար թէ «Փարիզի հայ դերձակները բախտ չունին»:

— Ահաւասիկ հայ դերձակի մը նոր պատմութիւնը, որուն ելքը պիտի իմանանք չորեքշաբթի օր: Խնդրոյ առարկան է Քոնտեանց (Քոնտայեան?), արդէն հանրածանօթ՝ դատական պալատին մէջ, ուր շուրջ տասը տարիէ ի վեր կը նորոգուի այս դժբախտ մարդուն ողբալի ճակատագիրը: 1929էն ի վեր,

(Լուրերու շարունակութիւնը 4արդալ Դ. էջ)

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Հակահրէական շարժումը զանազան երկիրներու մէջ հետզհետէ աւելի կը տարածուի եւ կը զօրանայ։

Յետ պատերազմեան շրջանին մէջ հակահրէական շարժման պատճառները ամէն տեղ միայն տնտեսական եւ կրօնական չեն, ինչպէս որ էին մեծ պատերազմէն առաջ։ Այժմ ատոնց վրայ աւելցած են նաեւ ազգային կամ ցեղային եւ քաղաքական շարժառիթները։

Արդարեւ, ոչ մէկ ատեն մարդկային պատմութեան մէջ տարամերժ ազգայնական մտայնութիւնը այնքան զօրաւոր եղած է, որքան այժմ։ Ոչ մէկ ատեն ժողովուրդները ցոյց չեն տուած այնքան բուռն ձգտում ապրելու եւ զարգանալու իբրեւ ինքնամփոփ եւ անկախ ազգութիւններ, որքան այժմ։ Ոչ մէկ ատեն պետութիւնները խաղաղ ժամանակ ալ այնքան ամբողջականօրէն չեն աշխատած պատրաստ ըլլալ պատերազմի համար, որքան այժմ։

Բոլոր երկիրներու մէջ ալ, ինչպէս յայտնի է, Հրեաները գերազանցապէս հակազգայնական եւ քաղաքականապէս արմատական ու միջազգայնական տարր մը կը ներկայացնեն եւ այդ տեսակէտովհակառակ կ'ընթանան տիրող հոսանքներուն կամ տիրող ազգի ձգտումներուն, հետեւաբար խորունկ տհաճութիւն, անվստահութիւն առաջ կը բերեն իրենց հանդէպ։

Անժխտելի է հարկաւ, որ Հրեաներու տնտեսական մրցումը շատ մեծ դեր կը կատարէ իրենց դէմ եղած դժգոհութեան եւ հալածանքին մէջ։ Բայց եւ կասկած չկայ, որ ներկայիս տնտեսական շարժառիթէն եւ կրօնական նախապաշարումէն աւելի դեր կը կատարեն քաղաքական կամ զուտ ազգային նկատումները։ Հրեաները դժուարութեամբ կը ձուլուին իրենց ապրած ամէնէն նոյնիսկ քաղաքակիրթ երկիրներու տիրող ցեղերուն հետ, իբր ուրոյն, անհարազատ խմբաւորումներ կը պահեն իրենց գոյութիւնը դարեր շարունակ եւ, յենլով իրենց տնտեսական բացառիկ դիրքին եւ մտաւորական փայլուն նուաճումներուն վրայ, ոչ միայն իրենց քանակէն անհամեմատ աւելի մեծ դեր կը կատարեն, այլ եւ տիրող ազգերուն անհարազատ միջազգայնական կամ հակազգայնական եւ չափազանց արմատական հոսանքներ կ'առաջացնեն իրենց ապրած երկիրներու կեանքին մէջ, ուր որ քիչ մը ազատութիւն կը վայելեն։

Հակահրէական շարժումը նոր ժամանակներու երեւոյթ չէ երբեք։ Հռոմէական կայսրերու օրերէն սկսած մինչեւ Միջին դարերը եւ Միջին դարերէն սկսած մինչեւ մեր օրերը, հակահրէական շարժում միշտ եղած է այս կամ այն չափով եւ այս կամ այն ձեւով։

Հալածանքները երբեմն արտայայտուած են պոռթկումներով, այն է՝ ջարդերով (թալան եւ կոտորած), ինչպէս Ռուսիոյ մէջ, եւ զանգուածային արտաքսումներով, (ինչպէս Սպանիոյ մէջ)․ իսկ երբեմն ալ աւելի խաղաղ միջոցներով՝ բացառիկ օրէնքներով, գեթթոներով (ապրելու համար նշանակուած մասնաւոր տեղերով) եւ ամէն տեսակ սահմանափակումներով։ Սակայն, Ֆրանսական յեղափոխութեան գաղափարներու տարածման, մասնաւորապէս Նափոլէոնի շնորհիւ, Հրեաները հետզհետէ ազատեցան նախկին կապանքներու եւ սահմանափակումներու շատերէն, եւ մեծ պատերազմի նախօրեակին միայն մէկ մեծ երկիր կար, որ բացարձակ կերպով եւ ընդարձակ չափերով տակաւին կը վարէր հակահրէական քաղաքականութիւն։ Եւ այդ՝ ցարական Ռուսաստանն էր։

Գաղտնիք չէ, որ ցարական Ռուսաստանի մէջ Հրեաները թոյլատրուած էին ապրելու միայն արեւմտեան քանի մը նահանգներուն մէջ եւ որ Հրեաներու իրաւունքները սահմանափակուած էին գրեթէ ամէն տեսակէտով։ Անոնք, օրինակ, չէին կրնար ամուսնանալ քրիստոնեաներու հետ, առանց հարկադրուելու լքել իրենց կրօնը։ Անոնք չէին կրնար ազատ ճամբորդել Ռուսաստանի մէջ։ Անոնք չէին կրնար ըլլալ պետական պաշտօնեաներ, սպաներ։ Անոնք չէին կրնար երեք առ հարիւրէն աւելի ուսանողներ ունենալ համալսարաններու եւ պետական միջնակարգ դպրոցներու մէջ։

Ճիշդ է, նախապատերազմեան Գերմանիոյ մէջ եւս որոշ սահմանափակումներ կային Հրեաներու դէմ, բայց այդ՝ գլխաւորապէս զինուորական ու մասամբ պետական ծառայութեան մէջ էր, մինչդեռ կեանքի միւս ասպարէզներուն մէջ անոնք ազատ էին եւ հաւասար բուն Գերմանացիներուն։

Այսօր հակահրէական շարժման գլուխ է անցած Նացիական Գերմանիան, որ կը ձգտի կամ խսպառ արտաքսել Հրեաները իր սահմաններէն եւ կամ գէթ միանգամայն մեկուսացնել, կղզիացնել զանոնք իր սահմաններուն մէջ, այնպէս որ անոնք ապրին իբր անբաղձալի օտարականներ եւ ոեւէ կերպով չկրնան ազդել գերման ցեղի կեանքին վրայ։

Ինչպէս կ'երեւի, Ռումանիա այժմ կ'ուզէ հետեւիլ Գերմանիոյ օրինակին։ Լեհաստան եւս նոյն ճամբուն վրայ կը գտնուի եւ, բոլոր նշաններուն նայելով, կը պատրաստուի նոյնպէս որդեգրել բացայայտ հակահրէական քաղաքականութիւն մը։ Եւ կասկած չկայ, որ որքան աւելի զօրանայ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ազդեցութիւնը Եւրոպայի մէջ, այնքան աւելի երկիրներ պիտի երթան այդ ճամբայով եւ հակահամայնավար ճակատը զօրացնելու հետ մէկտեղ պիտի աշխատին զօրացնել նաեւ հակահրէական ճակատը։

Սակայն, անկարելի է ազատիլ հրէական բազմութիւններէն, եթէ գտնուած չէ երկիր մը կամ երկիրներ, ուր անոնք կարենան երթալ ու հաստատուիլ տեւականօրէն։ Ոչ մէկ պետութիւն պատրաստ է այսօր իր սահմաններուն մէջ ընդունելու հալածանքի ենթակայ միլիոնաւոր Հրեաները։ Միւս կողմէն՝ Պաղեստինը, եթէ ամբողջութեամբ իսկ տրուի Հրեաներուն, պիտի չկրնայ իր մէջ առնել Հրեաներու մէկ տասներորդ մասն անգամ։

Պէտք է, ուրեմն, գտնել մեծ գաղթավայր մը կամ քանի մը գաղթավայրեր, ուր կրնան ղրկուիլ Հրեաները։ Վերջերս շատ կը խօսուի Մատագասկար մեծ կղզիի մասին, որ Ֆրանսայի ձեռքն է։ Կը խօսուի նաեւ ուրիշ վայրերու մասին, իբր հրէական գաղթավայրերու։

Սակայն, մինչեւ որ միջազգային համաձայնութիւն մը չըլլայ այդ մասին, անկարելի պիտի ըլլայ գոհացուցիչ կերպով լուծել հրէական հարցը եւ այդ կերպով վերջ դնել հակահրէական շարժման, որ հետզհետէ կը դառնայ միջազգային ամէնէն հրատապ եւ փոթորկայոյզ խնդիրներէն մէկը։

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

«Արուեստը դժուար է, քննադատութիւնը դիւրին»։ Ասիկա այնքան ստոյգ է, որքան ըսելը թէ գործելը դժուար է, բայց խօսիլը դիւրին, որովհետեւ ամէն արուեստի գործ ճիգ մը, երկունք մը կ'ենթադրէ, մինչ ամէն քննադատութիւն՝ բանավէճ մը։ (Կ'ընդունիմ անցողակի որ երբեմն քննադատութիւնը արուեստի բարձրացնողներ գտնուած են, բայց հազուադէպ են անոնք։)

Ահա թէ ինչո՞ւ կը բաւէ որ գրող մը ափ մը մարգարիտ, կամ ափ մը մոխիր ցանցնէ ծովափի աւազներուն, ահա տասնեակ մը քննադատներ կը փութան փնտռել գտնել։ Զուարճալին իրենց փութկոտութիւնը չէ այնքան, այլ մտացածին, այլընդայլոյ դիտերը զոր կը յայտնաբերեն գրական գործի մասին․ հեղինակը ինքն իսկ կը վարանի ճանչնալու ինքզինքը, իր գործը։

Գրական բերքի եւ քննադատական աճուրդի այդ անհամաչափութիւնը շատ աւելի ակներեւ է մեր իրականութեան մէջ։ Մինչ գրողները կ'ուծանան, գրական երկերու հրատարակութիւնը հազուադէպ երեւոյթ մը կը դառնայ, քննադատութիւնը, մեր մէջ, կը շարունակէ պատգամներ արձակել, բանաձեւեր հակադրել,—դինարբուք սարքել պարապ տիկերու, անամէջ չիչերու շուրջ։ Օտար մեծ գրականութեանց յորդառատ սեղանը պատրանքներ կը ստեղծէ մեր մէջ ալ․ անոնցմէ փոխ առնուած չափակշիռը, — որ մեծ գրականութեան մը կը պատշաճի միայն,— կը ջանանք յարմարցնել մեր սեղմ, մեր ամուլ տեղ-կեւհին։

Արուեստին վսեմ ու խոշոր սկզբունքները հայ գրական գործերու կիրարկել՝ կը նշանակէ Տօն Քիշոտի նման ասպետական զէնքեր ճօճել հողմաղացներու, ոչխարի հօտերու դէմ... Ծնայեցէք իրարու տեսողական այդ պատրանքը․ համեմատութեան, չափի զգայութիւնը մեկնակէտ է ամէն ողջամիտ գաղափարի, ամէն քննադատութեան։

Այո, վերջիվերջոյ, առանց ինքնախաբէութեան, իրաւունք ունի՞նք խօսելու հայ գրական կեանքի մը մասին, ինչ իմաստով որ կը խօսուի, օրինակ, Ֆրանսական, կամ մեծ ազգի մը գրական կեանքի մասին։ Նմանութեան եզրեր կա՞ն միթէ, եղա՞ծ են երբեւիցէ...

Գրական կեանք մը կ'ենթադրէ, ոչ այնքան քանի մը գրքի կամ հանդէսի հրատարակութիւն, որքան գրական-մտաւոր, ու մնայուն մթնոլորտի մը ներկայութիւնը ժողովուրդի մը շուրջ։ Տեսակ մը ոգեկան մշտաբաց տաճար, որ իր քուրմերը, ծէսերը եւ հաւատացեալները ունի, որ կ'ազդէ հոգիներու վրայ, իր շուրջ գաղափարական գոյավիճակներ կը ստեղծէ, ու անուղղակի կը խմորէ ժողովուրդին պատմութիւնը։

Հայ գրական կեա՞նք... մեր այժմու պայմաններո՞ւն մէջ... Թող ներուի ինծի ըսել որ գրական կեանքի տըմոյն, տարտամ մէկ մանրանկարն է զոր կը շարունակեն տալ — ազնիւ ճիգով մը անտարակոյս, — այն ցանուցրիւ, ազազուն եւ թերեւս անվաղորդայն փորձերը, որ ցանցառ գրքի, կամ պարբերականի ձեւով, աւելի շատ զոհողութիւն կ'ենթադրէ, ուժերու սպառում, քան թէ մտքերու փոխյարաբերութիւն արտադրողի եւ սպառողի միջեւ։ Ինչ հարկ մատնանշել անգամ մըն ալ հայ գիրի այժմու թշուառութիւնը․ խրտուիլակը՝ որ կը հետեւի հայ գրողի քայլերուն․ մատնանշել բոլոր այն բացասական պայմանները՝ որոնք կ'ամլացնեն հայ հեղինակը իր ներշնչումի ակունքին մէջ իսկ։ Ո՞ւր է մանաւանդ ընթերցասէր, գրասէր հասարակութիւնը, հայ արուեստով գինովցող խանդավառ երիտասարդութիւնը, որոնք կենսատու մթնոլորտն իսկ են որ եւ է գրական շարժումի։

Քննադատութիւնը կրնա՞յ անտեսել բոլոր այս չարաշուք պայմանները, երբ կը խօսի հայ գրողին ու իր մէկ գործին մասին․ արուեստը հերոսական ճիգ մըն է անտարակոյս․ մարդուն պայքարն է՝ պայմաններուն դէմ․ բայց վերջապէս, նիւթական նըւազագոյն ապահովութիւնը անհրաժեշտ է որքան բարոյականի, նոյնքան եւ աւելի արուեստի կեանքին համար։

Հայ գրագէտը, ընդհակառակն, մընայուն միջավայրը կ'ապրի անստուգութեան, նիւթական տեսակէտով, հոգեկան տեսակէտով։ «Ձայն բարբառոյ յանապատի» մնալու տպաւորութիւնը կը սառեցնէ իր խանդը եւ ներշնչումը։ Չի կրնար ան չխորհիլ, հայր, ճգնիլ ու երկնել, բայց յանուն ո՞ր ներկային, յանուն ո՞ր Ապագային ...»։

Ահա թէ ինչու արդի գաղթահայ գրականութիւնը խստապահանջ, սոսկ պեղապաշտ, մաքրակրօն քննադատութենէ աւելի բարեացակամ, լայնամիտ, գրեթէ գուրգուրոտ քննադատութեան պէտք ունի։ Աւելի քան այլուր, մեր անցուկ շրջանակին մէջ մանաւանդ, քննադատութիւնը փափկանկատութեան, ողջմտութեան, նըւազագոյն գոհացումներու հարց մըն է։ «Որ ունկն ունի, լուիցէ ...»

Իբրեւ եզրակացութիւն, ինծի կը մընայ աւելցնել.— առհասարակ երկու տեսակ քննադատութիւն դիւրին են, այն որ միայն հաւնիլ տարփողել գիտէ․ եւ յետոյ այն որ միայն փետտել ու հարթել գիտէ։

Երկուքն ալ յառաջուց ճշդուած դիրքեր են․ հաւասարապէս դիւրին են, որովհետեւ ոչինչ այնքան հեշտ, որքան անդոյ արժանիքներ վերագրել ճռխաբար, կամ թերին ու սխալը մատնանշել երկի մը մէջ։ Ափսոս, մարդկային ամէն գործ, ճակատագրականօրէն անկատար է եւ աւելի իր թերութիւններով ուշադրութիւն կը գրաւէ քան իր թաքուն առաւելութիւններով։

Ոչ, չողոքորթի եւ դատափետողի դիրքերը անվայել են եւ քննադատի, եւ գրագէտի համար, ամուլ մեթոտներ են անոնք։

Բարեբախտաբար այդ երկու ժըխտական ծայրերուն միջեւ չափազանց լայն տեղ կը մնայ իրապէս արդար, մարդկային, շինիչ քննադատութեան մը համար։

Քննադատութիւն մը, որ լաւատես է ու ամէն գեղարուեստական գործի մէջ հետամուտ է գտնելու ինչ որ ան ունի գրական, ինքնուրոյն ու հարազատ։ Այդ քննադատութիւնը հեղինակէն չի պահանջեր ինչ որ ան չի կրնար տալ, այլ այն, զոր ի վիճակի է տալու․ հետեւաբար ան կը սահմանափակուի հեղինակի կարելիութեանց, կենսական - ընկերական պայմաններու եզրերուն միջեւ․ կը մատնանշէ թերութիւնները այն չափով, ինչ չափով որ հեղինակին տրուած էր խուսափիլ անոնցմէ, կամ սրբագրել։ Այդ քննադատութիւնը, մնալով միշտ յարաբերականի գետնին վրայ, ճիգը ունի հեղինակը ճանչցնելու ոչ միայն ընթերցողին, այլեւ ինքն իրեն, հեղինակին իսկ․ (որովհետեւ անոնք պատրանքներ ունին իրենց մասին) մասնանշելու հեղինակին ճամբան, բարեկրթումի եւ կատարելագործելու հնարաւոր ուղին, այն խութերը՝ որոնցմէ ան գի[...] է խուսափիլ։

Այս տեսակ քննադատութիւն ըսել չէ որ զուրկ է գայթոյթի [...]կէն։ Ոչ։ Միայն թէ ան իր քա[...]րանքը, իր ժխտական վերաբերմունքը մեթոտի չի վերածեր։ Իր [...]չով կը խայթէ միայն փքուռոյց [...] մէջ մորթերը, կամ անոպայ պ[...]ները։ Որովհետեւ այդ քննադատութիւնը բնաւ տրամադիր չէ քաջալերելու փարիսեցիները եւ անձայ[...]ները, մունետիկները եւ սարկաւ[...]ները, ոչ ալ անոնք, որ գրչի [...]մին կը բերեն չողչողուն բայց [...] բառամոլութիւն մը կամ առեղ[...] ցամոլ իմաստակութիւն մը։ Այդ քննադատութիւնը գրականութիւնը պաշտպանէ բոլոր դարավերջիկ դարասկիզբի սնօպներու դէմ, [...] չափազանց շատ «գրականութիւն» [...] բանին ...

Որովհետեւ Արուեստը սրտէն [...] դէմք ժայթքող արիւն է եւ ջիղ, ոչ թէ դէմքի փակցուած բրնձափոշի կամ շրթունքի ներկ ...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Ոչ-իսլամ փոքրամասնութիւնները Թուրքիոյ մէջ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԵԱՆԵՐԸ.— Հրեաները, որոնք շառաւիղներն են սպանիական հալածանքներէն ճողոպրած տարագիրներուն, ապաստանած, 1492ին, Պոլիս, Իզմիր եւ Սելանիկ, բարեկեցիկ կեանք մը ապահովեցին շնորհիւ իրենց գործի խոր հասկացողութեան։ Հրէական ցեղը միշտ խաղաղ ապրած է Թուրքիոյ մէջ։ Իրենք իրենց մէջ, խոնարհ խաւերը կը խօսին հրէական սպաներէն մը, որ կը թուի թէ ԺԵ. դարու քասթիլեան բարբառ մըն է, բայց կը խօսին նաեւ ֆրանսերէն, որ իրենց դպրոցներուն մէջ ընդունուած է իբրեւ ուսուցման լեզու։ Եւ սակայն Էնկիւրիի կառավարութիւնը տարիներ առաջ պարտադրեց որ թուրքերէնով կատարուի դասաւանդութիւնը հրէական դպրոցներու մէջ, ի վնաս ֆրանսերէնին, որ կը մնայ ամէնէն ծանօթ կենդանի լեզուն։ Սիրային ոճիր մը, որ կատարուեցաւ Պոլսոյ մէջ, 1927 Սեպտեմբերին,— Թուրք մը սպաննած էր երիտասարդ Հրէուհի մը որ մերժած էր զինք,— պահ մը մամուլին առիթ դարձաւ յուզելու հրէական համայնքը ձուլելու հարցը, այն մեղադրանքով որ Հրեաները ամէն տեղ ֆրանսերէն եւ հրէական սպաներէն կը խօսին, եւ արժէք չեն տար թուրքերէնին։ Հարկ եղաւ որ շատ տարիներ անցնին եւ ժամանակը, գերագոյն դարմանը, որ կը բուժէ ամէն բան, խաղաղութիւն հաստատեց։ 1930ին, առաջին անգամ ըլլալով, Սապրի Թոփրաք առանց յաջողութեան՝ հրապարակ դրաւ հրէական տարրը ձուլելու հարցը։ Յետոյ, 1934ին, Էտիրնէէ, Չէնքալայէն, Թրակիայէն, Տարսոսնէյէն՝ Հրեաները հարկադրուեցան գաղթել դէպի Պոլիս, իբրեւ [...]ւանք Իսլամներու ցոյց տուած [...]մական վերաբերմունքին, որուն [...] ձառը մութ մնաց։ Օրուան վարչապետը, Ջոր. Ըսմէթ Ինէօնիւ, Ազգ[...] Ժողովին առջեւ, 5 Յուլ. 1934ին [...]ղէլով միջադէպը դատապարտ[...] տարուած խստութեանց հեղինակ[...] որոնք, ըսաւ, դատարանի պ[...]նուին անմիջապէս որ հաստատ[...] նոնց պատասխանատուութիւնը։ «Հակահրէութիւնը Թրքական [...]բանք չէ, եւ չի կրնար մտնել [...]ղովուրդին ըմբռնումներուն մէջ։ [...]րէք պիտի թոյլ չտանք, որ նման [...] սանքներ երեւան գան։ Թուրքիո[յ] ամէն անհատ կը գտնուի հանրապետական օրէնքներու պաշտպանութեան տակ»։

Եւ գաղթողներուն մեծամասնութիւնը շատ չանցած վերադարձ[աւ] օճախը եւ ամէն բան մտաւ կարգ[ի] նոնի մէջ։

Երբ Սարուխանի երեսփոխան[...] ռաջարկը անգամ մըն ալ հրապարակ դրուեցաւ հեղինակին կողմէ, [...]եալ սկսան մտածել Հրեաներու մասին, որոնք, կ'ըսէ Սապրի Թ[...], «տոգորուած են իրենց գերազանցութեան սխալ գաղափարով, [...] տիրող ժողովուրդին, թէեւ ոչ [...] րօնական լեզուն, եբրայերէն [...] ոչ ալ պետական լեզուն՝ Թուրքերէնը»։ Թրքական մամուլը միաձայնութեամբ ողջունեց առաջարկին մ[...] մը, այդ առթիւ յիշեցնելով որ [...] երկու դասակարգի Թուրք քաղաքացիներ, բոլորը հաւասար են հանրապետական իշխանութեան աչքին։

ԼՈՒԻ ԲԻ[...]

Ագահէն բա՞ն ուզեցիր, ջուրի[ն] ծակ փորեցիր։
Ա՛խ տանէ մը իյնար վար, կ[...] վեր։
Անուշն ուտողը գիտէ լեղին հա[մ]...
Անխելքը ծնած տեղն է ուզեր, [...] լօքը՝ հանգիստ ըրած տեղը։

ԽՆԴԱՑՈՂ ՍԷՄԸ

Տասնեւհինգ տարի առաջ իմ բնակած քաղաքիս մէջ տղայ մը կար, որ կը կոչուէր Խնդացող Սէմ, որովհետեւ ան միշտ կը խնդար։

Ան մին էր այն չափազանց զգայուն տղաքներէն, որոնք, աշխարհի մէջ ամէն բանէ վախնալով, կը ջանան խնդալ ամէն բանի վրայ ու կ'իյնան ամէն տեսակ նեղութիւններու մէջ։

Սէմը չէր կրնար ընել ոեւէ բան, առանց առնուազն պզտիկ սխալի մը։

Իմ բնակած քաղաքիս մէջ շատ տըղաքներ մեռան՝ քսան տարեկան ըլլալէ առաջ։ Եւ Սէմը անոնցմէ մին էր։ Սակայն, նոյնիսկ իր մահն ալ սխալով մը տեղի ունեցաւ։ Ես գիտեմ, որ ան մեռած ատենն ալ կը խընդար, եւ կամ կը խնդար, մինչեւ որ ըմբռնեց, թէ ինքը կը սպաննուէր վերելակէն։

Վերելակը ճզմեց զինքը։ Ան մահուչափ կը վախնար վերելակէն․ օր մը երբ անվախութիւն կ'ուզէր ցուցնել այն մարդոց, զորոնք կ'ատէր, որովհետեւ անոնք յաճախ կը ծաղրէին զինքը, սահեցաւ սխալմամբ ու ինկաւ, եւ վերելակը ճզմեց իր մարմինը։

Այդ ատեն ան տասնեւվեց տարեկան էր․ ու ես զինքը կը ճանչնայի գրեթէ չորս տարիէ ի վեր։

*

Ես առաջին անգամ տեսայ զինքը, երբ ան թրծաշաղախէ աստիճաններէն Իմինիկ Հէրըլտի տպարանը կ'իջնէր Պըլ Մարթինին հետ։

Պըլ Մարթինը թերթի շրջաբերութեան վարիչն էր ու սիրող լաւ կոփամարտիկ մը։ Ան սպաննուեցաւ ինքնաշարժի արկածով մը 1924 թէ 1925ին, երբ քսանեւօթը տարեկան էր։

Պըլ Մարթինին Սէմին ըսաւ, որ սենեակին մէջ տեղ մը սպասէ, մինչեւ որ թերթի ամենավերջին հրատարակութիւնը ելլէ մամուլէն։ Եւ Սէմը սկսաւ սպասել այնպէս, որ կարծես թէ սպասելը մեծ գործունէութեան դէպք մը եղած ըլլար։

Սէմը երկչոտօրէն կը նայէր իր շուրջի թերթավաճառ իտալացի, ռուս եւ հայ տղոց վրայ։ Յետոյ նայեցաւ մեծ ու սեւ մամուլին եւ սկսաւ ահաբեկիլ։

Ես ինը կամ տասը տարեկան էի, իսկ ան մէկ կամ երկու տարի մեծ էր ինծմէ։ Բայց կրնայի ըսել, թէ ի՛նչ տեղի կ'ունենար։ Ան, միայն ուրիշ խեղճ տղայ մըն էր աշխարհի մէջ, սակայն, դարձեալ սխալ տեսակէն։ Ես գիտէի, որ ան դժբախտ պիտի ըլլար յաւիտեան։

Ես ցաւեցայ իրեն համար ու կը բաղձայի, որ կարենայի բան մը մտածել՝ անոր ըսելու համար, բայց չկըրցայ։

Ես կ'ուզէի անոր ըսել․

— Սպասէ՛, հանգիստ եղի՛ր, մի՛ յուզուիր, մի՛ վախնար, դժուար բան մը չկայ։

Սակայն չկրցայ ո եւ է բան ըսել։ Միայն նկատեցի, որ սարսափի ու հոգեվարքի նման բան մը կար իր աչքերուն մէջ։ Ու պահ մը ենթադրեցի, որ պիտի լար։ Բայց ան խնդաց։

*

Սէմը տեսակ մը Հրեայ էր՝ պըզտիկ ու ամփոփ։ Անոր բերանը մեծ էր, մազերը խիտ ու սեւ էին, ճակատը շատ նեղ էր, մորթը լեցուն էր սեւ խալերով, շրթունքները հաստ էին ու ականջները անսովոր կերպով յիմարական երեւոյթ մը ունէին։ Ան ամենատգեղ երեւոյթով տղան էր, որ երբեք տեսած ըլլամ։ Այսուհանդերձ իր դէմքին, իր կերպարանքին վրայ ողբերգական, ազնիւ ու սրտառուչ բան մը կար։

Անոր թեւերը կարճ էին, իսկ մատները կարճ ու հաստ։ Բնաւ ուս չունէր, եւ ոտքերը շատ խոշոր էին։ Յուլիս ամսուն էր, ան առանց կօշիկի էր, ինչպէս մենք բոլորս։

Առաջին անգամ տեսնելով զայն, մարդ կը զգար, թէ ահաւասիկ մարդ մը, որուն մարմինը՝ մարմինն է տառապած հին դերի մը՝ բաւարար սընունդ չստացած, ծանր աշխատած, հիւանդ, վիրաւոր, անշնորհք ու տըխմար։ Եւ այդ մարմինը՝ մարմինն էր մեր Տիրոջը, որ չարչարուած էր աշխարհէն։

*

Առաջին օրը չխօսեցայ անոր հետ․ կը վախնայի անկէ։ Կը վախնայի այն բանէն, որ կը թուէր թէ ան էր․ ան զոհն էր աշխարհի։ Ան անոնք ու անմեղ ժառանգորդն էր դարերու բոլոր մահացու անգթութիւններուն ու սըխալներուն։

Այսուհանդերձ ես կը դիտէի զինքը։ Ան պարզապէս կորսուած էր։ Ան անյարմար էր ոչ միայն տպարանին մէջ, այլ անյարմար էր աշխարհին մէջ ալ, կեանքին մէջ ալ։ Կը թուէր, թէ իր արիւնին մէջ նախնիքներէն մնացած ցեղային բնազդական բան մը կը ըզգար, որ կ'ըսէր․

— Հեռացի՛ր, դուրս գնա՛, ուրիշ տեղ մը գնա՛, պահուըտէ, վազէ՛, ատոնց մէջ մի՛ մնար, ատոնք կը ըսպաննեն քեզ։

*

Լսեցի, որ ան կը փորձէր խօսիլ Պըլ Մարթինի հետ։ Բայց չէր կրնար խօսիլ։ Կ'ուզեմ ըսել, թէ ան չէր թոթովեր կամ կակազեր, այլ երբ իր շրթունքներն ու բերանը ըսկսան բառ մը ձեւել, անոնք անդամալուծուեցան, եւ կրնայիր տեսնել, որ ան կը ջանար ըսել բառը, սակայն չէիր կրնար լսել ոեւէ բան։

Ո՞ւր պիտի սպասեմ, ան հարցուց Պըլ Մարթինին։

Պըլ Մարթինը ազնիւ մարդ մըն էր։ Ան խիստ էր ու կը հարուածէր այն տղաքը, որոնք դուրս կ'ելլէին կարգէն։ Բայց ան դարձեալ ազնիւ էր, երբեք չէր յոխորտար տղու մը վրայ, որ վախկոտ էր։

Պըլ Մարթինը Ամերիկացի էր, սակայն, ան չէր նմաներ շատ մը Ամերիկացիներու։ Տասնեւհինգ տարի առաջ, իմ բնակած քաղաքիս մէջ Ամերիկացին անձեռնհաս մէկն էր, որ կ'արհամարհէր տարբեր ցեղի պատկանող անձերը, որովհետեւ անոնք իրեն պէս անձեռնհաս չէին։ Մարթինը լայնամիտ էր։ Ան հոգ չէր ըներ, թէ դուն ի՞նչ ցեղի կը պատկանէիր, թէ կարգապահ էիր, իսկ եթէ անկարգապահ էիր, քու պատկանած ցեղը չէր մեղադրեր, այլ հարուած մը իջեցնելով ականջիդ՝ տեղդ կը դնէր քեզ։

Ուստի Պըլը անազնիւ չգտնուեցաւ Սէմին հանդէպ, թէպէտ քիչ մը [...] փոթեցաւ անոր հարցումէն։

— Սպասէ՛ հոդ ճիշդ ուր որ կեցած ես, ըսաւ ան։ Ուրիշ տեղ մի[...] երթար։ Թերթի վերջին հրատարակութիւնը լոյս պիտի տեսնէ հինգ վայրկեանէն։ Ես քեզի կուտամ [...] թերթ, եւ կ'ըսեմ թէ ի՛նչ պէտք [...] պոռաս։

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ
(Շար.)

Տարօնի պատմութիւնը
ԵՒ «ՏԱՏՐԱԿ»ԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Կը յիշուի որ Տարօնի տարագիր միութեան չորս տարի առաջ որոշած էր հրատարակել իր հայրենիքին պատմութիւնը։ Սակայն նիւթերու պակասութիւնը ու Հ. Սահակ Տ. Մովսէսեանի այն բազմադրամ վիճակը ցարդ ուշացուց ձեռնարկը։

Պատմութեան համար իբրեւ ատաղձ եւ անսպառ նիւթ կը կազմեն հանգուցեալ Գեղամ Տէր Կարապետեանի ձեռագիրները, որոնք անփոխարինելի ծառայութիւն պիտի մատուցանէին։ Այդ ձեռագիրները աչքէ անցընելու համար, անցեալ օր փետրուար 5ին հայրենակիցներ Տ. Տէրպօղոսեանի եւ Ս. Մկրտիչեանի հետ, հանդիպեցանք Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թանգարանը։ «Թանգարան» բառը երբեք չի բաւեր արտայայտելու այն խորախորհուրդ ոգին որ «արկածախնդրութեան» մղեց մեր արի արանց սերունդը։ «Խենդ»եր որոնք իրենց մաքուր արիւնով լուացին հինդ դարերէ ի վեր մեր երեսին նետուած տարաւոր բառը, սորուկ։

Այնպէս որ, երբ հաւատքի ու զոհաբերութեան այս մեհեանը կը մտնես, անհնար է առանց երկիւղածութեան եւ յուզումի դիտել շուրջդ։ Եւ գլուխները ինքնաբերաբար կը խոնարհին։

Ու հոն, մեր հսկաներու անշունչ այլ արի կեցուածքին առջեւ անհնար է չյոնկիլ հուրով որ ամբողջ բազմութիւններ վառեց յանուն ազատագրութեան։ Սկսեալ Խրիմեան Հայրիկէն իր «Արծուիկ Վասպուրականի»ով «Արծուիկ Տարօնի»ով, Րաֆֆին իր «Խենթերով», Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան իրենց «Դրօշակ»ով, Ահարոնեան իր «Ազատութեան ճանապարհին»ով, Աղբիւր Սերոբ, Հրայր, Արաբօ իրենց շողշողուն սուրերով, Գէորգ Չաւուշ, Մուրատ, Քեռի, Խան, Կորիւն, Զուլումաթ, Անդրանիկ, Նիկոլ Դուման, իրենց վրիժառու փայլուն զէնքերով ...։

Ո՞ր յիշեմ, Քրիստափորի պայթած ռումբի կաղապարն ու իր մարմնի մէջէն ելած կտորնե՞րը, Զաւարեանի տէրվիշական գլխարկն ու հայրենի սար ու ձորէն հաւաքած քարե՞րը, թէ Ռոստոմի մեր շուրջ սփռած լոյսն ու խորհրդաւոր դէմքը։

Հապա մեր «անծանօթ զինուո՞ր »ը որ կը ներկայացնէ Տէր Զօրի անապատէն ելած գանկ մը, համակ թելադրութիւն ու վրէժ։ Ան ալ իր առանձին սենեակն ունենալով կարծէք մեր ականջին կը փսփսար. «Միութիւն, Հայեր, չմոռնաք զմեր արիւն...։»

×

Անցնինք Տարօն Տատրակի (Գեղամ Տէր Կարապետեան) ձեռագիրներուն։ Ձերմակ թախտակէ խեղճուկ սընտուկի մը մէջ խառն ի խուռն գետեղուած են մարգարտաշար գրութիւններ։ Ցայտնի է որ շատ մը ձեռքերէ անցած ենՏարօնի ոգին հանդիսացող այդ գրութիւնները, թերեւս արդիւնք 30 տարուան աշխատանքի։

Ճիշդ ու ճիշդ աւետարան։ Հոն դուք կը գտնէք Տուրուբերան նահանգի շուրջ 400 գիւղերուն ցանկը, մանրամասն տեղեկութիւններով, ժողովուրդը՝ հոգեկան ամբողջ արտայայտութեամբ։ Հոն է Տարօնի գաւառաբարբառի բառարանը։ Վանքերու եւ վանահայրերու պատմութիւնը,հին եւ նոր դպրութիւնը նոյնիսկ սրբավայրերու եւայլ աշխարհագրական տեղեկութիւններ։

Մէկ խօսքով ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է ներկայացնելու ժողովուրդի մը կեանքն ու պատմութիւնը։

Փոքր պրպտում մը այն տպաւորութիւնը թողուց որ Տարօնի շրջանէն ոեւէ մարդ, անհնար է որ այդ ձեռագիրներու մէջ չհանդիպի իրեն շատ հարազատ մասունքներու։

Բայց մեր կազմած ցանկէն հետեւցնելով, իրազեկներ կը յայտնեն թէ շատ բան կը պակսի այս ձեռագիրներէն։

Տեղն է ուրեմն խնդրել բոլոր այն բարեկամներէն որ իրենց տրամադրութեան տակ ունին Գեղամի ձեռագիրներ փութացնեն հետեւեալ հասցէին. — Union Daron Dourouperan, 52, rue G. Courbet, Bagneux, (Seine), France:

Լ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ՐԱՖՖԻԻ ՃԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

«Ազատ Խօսք»ի մէջ կը կարդանք (7 փետրուար).—

Երէկ Սոֆիայի մէջ Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեակը տօնուեցաւ համազգային մեծ շուքով, արժանաւորութեամբ եւ խանդավառութեամբ։

Հանդէսին ներկայ էր ծովածաւալ բազմութիւն (հազարի չափ միայն Րաֆֆիի նկարով նշանակներ սպառեցան, տակաւին հանդէսը չսկսած)։ «Մետրոպոլիայի» հսկայ սրահին բոլոր աթոռները գրաւուած էին։ Բազմութիւնը խճողուած էր նաեւ պատշգամը եւ սրահէն դուրս։Ու շատեր ըստիպուեցան վերադառնալ։ Իսկ ամէնէն բնորոշը այն էր,որհսկայ բազմութիւնը լեցուած էր սրահ մը, ուր շաբաթ մը առաջ ուրիշ մարդիկ «ազգի անունով», բայց գերազանցօրէն հատուածական միտումով, Րաֆֆիի հանդէս կազմակերպած էին, Րաֆֆիի բուն դերն ու արժէքը անտեսելու, խակական Րաֆֆին նսեմացնելու դնով։ Ներկայ էին անխտիր հասարակութեան բոլոր խաւերէն, հոսանքներէն, դաւանութիւններէն մարդիկ, ներկայացուցիչներ ազգային մարմիններու, հաստատութիւններու, կազմակերպութիւններու եւ ընկերութիւններու։ Կազմակերպութեան տեսակէտով ալ համազգային էր հանդէսը — նախաձեռնողը «Քրիստափոր» ընթերցարանը, Գթ. Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ. 18ը, Սկաուտները, «Քնար» երգչախումբը, Դարանաղեաց «Սեպուհ» եւ Մալկաբացիներու «Մամիկոնեան» հայրենակցական միութիւններն էին, բայց տօնակատարութեան ղեկավարութիւնը յանձնուած էր 35 անդամէ բաղկացեալ ամէն համոզումի եւ դասի պատկանող յանձնաժողովի մը։

Ժամը ճիշդ չորս եւ կէսին վարագոյրը բացուեցաւ եւ բեմին վրայ փողփողացին հայ եւ պուլկար ազգային եռագոյնները, որոնց ծալքերուն մէջ կը կենար Րաֆֆիի մեծադիր նկարը։ Բեմը ծայրէ ի ծայր լեցնող 80 հոգինոց «Քնար» երգչախումբը, իր խմբավար Գ. Ա. Վաչէի հետ, ողջունուեցաւ համակրանքի ծափերով։ Ու յոտնկայս ունկնդրուեցաւ «Շուշի Մարիցա»ն, «Ցարին օրհներգը» եւ «Մեր հայրենիք»ը։ Դղրդագին ծափերէ վերջ «Քնար»ը երգեց «Լօ, լօ Սիփանայ սեգ սարին վրայ», եւ «Կողբայ Եայլի» հայ ժողովրդական երգերը,«Ով մեծասքանչ»ը եւ ապա, խելայեղ ծափերու տոխպումին տակ, «Պապա Մինքովցա» (Ալ. Մորֆով) եւ երգչախումբին քայլերգը (խօսք՝ մեր աշխատակից Յ. Պալիկեանի եւ եղանակ՝ պուլկարահայ երգահան Ս. Պալթայեանի)։

Հանդէսին նախագահը, Տօքթ. Մ. Թահթադրան, հակիրճ խօսքերով բացատրեց հանդէսին նպատակը, բնորոշեց Րաֆֆիի դերը՝ իբրեւ վիպասան եւ քաղաքական մտածող, հայ կեանքին մէջ, անոր հզօր ազդեցութիւնը հայ ազատագրական շարժման վրայ եւ հրաւիրեց յոտնկայս յարգել նուիրական յիշատակը հայ յեղափոխութեան սերմնացանին ու չփորողին եւ հայ գրականութեան հսկային։ Նախագահի խօսքերը յաճախ ընդհատուեցան բուռն ծափերով։

Փլովտիւի Մխիթարեաններէն Հայր Յովհաննէս Նարկիսեան հայ եռագոյնը բնորոշող պատկերալից ողջոյնով խօսեցաւ զգայուն ամփոփ ու խանդավառող ճառ մը, սեղմ գիծերով տալով Րաֆֆիի կեանքն ու արժէքը եւ անոր ազդեցութիւնը իր շրջապատին վրայ։ Հայր Նարկիսեան իր գեղեցիկ բանախօսութիւնը աւարտեց բուռն եւ երկարատեւ ծափերու մէջ։

Երկրորդ բանախօսը, Օն. Մխիթարեան, խոշոր գիծերով ներկայացուց Րաֆֆին իբրեւ ազգային վիպասան, բեղնաւոր, բազմատեղեակ, արուեստագէտ ու ժողովրդական գրող, իբրեւ հմուտ հայ կեանքը իր բոլոր կողմերով եւ կնճիռներով դիտող, բացատրող, վերլուծող ու համադրող գրիչ եւ մանաւանդ իբրեւ քաղաքական մտածող, որ իր զօրեղ դրոշմը դրաւ հայ հանրային - քաղաքական մտածողութեան վրայ, հրահրեց հայ ազատագրական շարժումը եւ բանաձեւեց յեղափոխական կռուի եւ հայ ազատ, անկախ ու ամկալար հայրենիքի պահանջները, որոնք այսօր ալ տակաւին կը մնան պահանջները ազատատենչ հայութեան։ Տասնեակ մը անգամ պոռթկացող ծափահարութիւնները ցոյց կուտային ժողովրդական խանդավառութեան ալիքի բարձրացման չափը եւ ներկաներու հաւանութիւնը՝ բանախօսին կողմէ Րաֆֆիի ճշգրիտ բնորոշման։

Շնորհալի դաշնակահարուհի Օր. Մալվինէ Բարսամեան, նուագեց Շոփէնէն կտոր մը եւ ապա հայ երգահան Ն. Տիգրանեանի «Շահնազը» (պալլատ)։

Տաղանդաւոր արտասանող Օր. Սոնա Զէրչեան, ճշմարիտ արուեստագիտուհիի յուզումով ու շնորհքով արտասանեց Սիամանթոյի «Դարերու Վրէժ»ը։ Փոթորկալի ծափերու տարափին տակ Օր. Զէրչեան նոյն յափշտակող գեղեցկութեամբ արտասանեց Աւ. Ահարոնեանի հոյակապ «Մասիս»ը, ինչպէս նաեւ պուլկարերէն գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը։

Ջերմ ծափերու տակ բեմ եկաւ պուլկար ազգային օփերայի տաղանդաւոր երգչուհի տիկին Տանա Բ. Աթանասովա, որ իր սիրալիր մասնակցութիւնը բերած էր «Հայ Իվան Վազովի՝ Րաֆֆիի» տօնակատարութեան հանդէսին։ Պուլկար համակրելի երգչուհին, օժտուած սքանչելի ձայնով եւ մեծ տաղանդով, երգեց ֆրանսերէն Le Cid, Massenet, ինչպէս պուլկար երգահան Տոպրի Խրիստովէն եւ, ապա, հայերէն հայ ժողովրդական երգ մը՝ «Հողիս քեզ մատաղ լինի», որ յուզումի ու խանդավառութեան հոսանք մը անցուց բոլոր սրտերէն։ Խլացուցիչ ծափերը վերջ չունէին եւ պուլկար երգչուհիին նուիրուեցաւ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը։

Լ. Գազանճեան, ճաշակով պատրաստուած, ներկայացուց գեղեցիկ կենդանի պատկեր մը՝ Րաֆֆիի Տեսիլքը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Խ[illegible] [illegible]ութիւններ

Մեր ազգային ցաւերէն մէկն ալ օտարամոլութիւնն եղած է,— օտարին արուեստը, օտարին թատրոնը, օտար ընթերցումները, օտար լեզուն, շատերը, ոչ թէ անոնցմէ բան մը սորվելու, այլ պարզապէս նախընտրելով անոնցը մերինէն, սէր մը դէպի անոնց իսկ արհամհարանքմը մերինին,ինչոր կը նշանակէ ուծացում։ Առաջ հարուստները վարակուած էին այս ախտէն, այժմ երիտասարդներ նոյն լպրծուն ճամբան բռնած են։

Օտարասիրութեան, ազգային նախանձախնդրութեան պակասին արդիւնք են նաեւ այն խառն ամուսնութիւնները որ կը տեսնենք մեր շուրջը։

Երբ ազգապահպանման եւ նոր սերունդի փրկութեան պայքարն է որ մղուի ամենուրեք, լաւ չըլլա՞ր որ անդրադառնանք այս խորթ սովորութեան ալ, որ վարակիչ հանգամանք մը առած է հայրենազուրկ հայութեան մէջ։ Եթէ թոյլ տանք որ շարունակուի, հետզհետէ պիտի օտարանան մեր զաւակները, քանի որ մայրն է առաջին դաստիարակը։

Պէտք առարկուի թէ մեր հայ օրիորդները այնքան դժուարահաճ են դարձած որ, հայ երիտասարդը երբեմն ճարահատ կը մղուի օտարի դուռն ափ առնելու, օտարուհիին ձեռք խնդրելու։ Ինչ որ ըլլայ պարագան, սխալը չարդարացներ, երբ լըրջօրէն մտածենք ապագայի մասին։

Խառն ամուսնութիւնները ոչ մէկ ատեն բարիք բերած են մեզի, ոչ ընտանեկան յարկերէ ներս, ուր զաւակներու դաստիարակութեան հոգը այնքան դժուարութեանց առիթ տուած է եւ ոչ ալ ազգային տեսակէտով, ուր միշտ խորթ նայած են մեզի։

Ինչքան դիւրին միջոց ձուլման մեզ եւ մեր որդիներուն, երբ ամէն ժամանակէ աւելի հիմակ է որ մեր քանակին ուշ ընծայելու ենք, որակին հետ միասին։ Այն ազգերն են զօրաւոր որոնք նախանձախնդիր են իրենց ծագման ու աւանդութեանց։

Ազգային ոգին ընտանեկան համաբուն բոյնին մէջ է որ կը ծլի ու կը ծաղկի նախ, դուրսի հմայքը, արուեստական տաքութիւնը վտիտ ու խամրած կը մեծցնեն մեր զաւակները։ Արդէն օտար հողերու վրայ, երբ հայ մայրական շունչն ալ պակսի մեր ծնունդներէ, արդիւնքը օտարն է որ կը վայելէ ...։

Վտանգաւոր է այս ճամբան եւ արժանի լուրջ խորհրդածութիւն։

ՄԷՑ - ՍԷ

ՀԱՅ - ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ԱՐՔ. ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ։ (31 Յունուար)

Մէջտեղինը պատրիարքն է, այն որ ձեռքը վերարկուին գրպանը դրած է՝ Սօսիէթէ Լիոնէզի տնօրէնը, Mr. Cusin, իսկ միւս ծայրը՝ գլխարկը ձեռքը՝ Mr. Marcel: Մեր թղթակիցը ընդունելութեան նկարագրութիւնն ալ ղրկած էր, բայց ուշ մնացած ըլլալով, զանց առինք։ Ընդունելութեան հրաւիրուած էր նաեւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան մասնաճիւղը, եռագոյն դրօշով։ Պատարագէն վերջը, Նոթր Տամ եկեղեցիէն դուրս ելած ատեն, գպրաց դասը դաշնամուրով երգած է «Մեր հայրենիք»ը, նախաձեռնութեամբ Père Bogeի, որ այս առթիւ համակրանքով արտայայտուած էր հայ գաղութի մասին։

(Ֆոթօ Կարօ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՏ ԲԱՆԻՆ...

«Ասպարէզ» հետեւեալ խարհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 յունուար).

— «Հայաստանի Խորհ. «կառավարութեան» ՀՕԿ-ը, Բարեգործականը եւ Մելքոնեան Ֆոնտը կազմալուծուած յայտարարելու հրամանը լաւատեսութեամբ բացատրել, պիտի նշանակէ բոլորովին անտեղեակ մնալ այն կացութեան, որ աւելի քան տարիէ մը ի վեր կը շարունակուի Հայաստանի եւ առհասարակ Խորհ. Միութեան մէջ։

Այդ որոշումը չի բխիր այն համոզումէն թէ այլեւս Հայաստանի ժողովուրդը արտասահմանի օգնութեան պէտք չունի։ Եւ կամ այն հասկացողութենէն, թէ կառավարութիւնը կրնայ բաւարարել կարօտութիւնները առանց դուրսի օժանդակութեան։ Ան կը բխի ուրիշ շարժառիթէ մը, որուն տուեալները մենք կը գտնենք դատական կոչուող խեղկատակութեան մանրամասնութիւններուն մէջ։

Ուշիմ ընթերցողը եթէ վերաքաղի ենթարկէ այդ մանրամասնութիւնները, հոն պիտի գտնէ բաւական նիւթեր, որոնք կը հաստատեն թէ Խորհ. իշխանութիւնը ամբաստանած է նաեւ արտասահմանի հայկական զանազան հաստատութիւններն ու գործիչները, իբրեւ մեղսակիցներ ներքին «դաւ»երուն եւ «լրտես»ական գործերուն։

Ու անընական չէ այդ կասկածանքը, երբ նկատի կ'ունենանք թէ իր շուքէն իսկ վախցող Խորհրդային իշխանութիւնը նոյնիսկ իր ամէնէն հին գործիչներու եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներու մասին կասկած ունեցած է՝ իբրեւ մասնակից դաւաճանութեանց եւ լրտեսութեանց։

Զափազանց պարզ է ուրեմն, որ վերոյիշեալ հաստատութիւններու լուծուած ըլլալը հետեւանք է այսպիսի անվստահութեան եւ ոչ թէ՝— «արտաքին օժանդակութեան հին ձեւը կ'ուզէ ջնջել, այն իմաստով թէ՝ հայ իշխանութիւնը, իր պետական պարտաւորութեանց յման գիտակցութիւնն ստացած ըլլալով, արժանապատուութեան հզօր զգացմամբ ստանձնել կ'առաջադրէ հայրենաշինութեան բոլոր պարտաւորութիւնները»:

Եւ կամ՝ — «Ասիկա կ'ապացուցանէ որ՝ ինչպէս Հայաստանի, նոյնպէս սփիւռքի մէջ, Հայեր պէտք է նանչնան թէ երկու իրականութիւններ կան, մէկը՝ Հայաստանի իրականութիւնը, որուն տէրն ու տիրականն է երկրի իշխանութիւնը, իսկ միւսը գաղութահայ իրականութիւնը, զոր Հայաստան ամէն կապակցութիւններէ կ'ուզէ ազատ պահել, որպէսզի մենք ալ մեր կեանքը ապրինք եւ անոր գործերը վարենք՝ մեր ժողովուրդին ապահովութեան եւ ազգային պահպանման վրայ կեդրոնացնելով մեր ուժերը», ինչպէս կը փորձէ հաւատացնել «Պայքար»։

Ոեւէ մը դատողութիւն ունեցող մարդիկ անմիջապէս պիտի նկատեն թէ՝ Հայաստանի եւեւէ եւեւ եկող ու գացող կառավարութիւնները, որոնք ամէն վայրկեան գնդակահարութիւնը կ'երեւակայեն, ո՛չ ժամանակ եւ ոչ ալ միջոց ունին մտածելու այն բաներու մասին, զոր «Պայքար» կը բաղձայ։

Այսպիսի պայմաններու տակ անշուշտ երախայութիւն պիտի ըլլայ մտածել թէ հնարաւորութիւն պիտի ըլլայ ներդաշնակ եւ վերաշինութիւն։ Բռնաւորին ձեռքբռնող կերպով պիտի սեղմէ ամէն շարժում, անոնց բոլորին տակ տեսնելով դաւ եւ դաւաճանութիւն իր անողորմ իշխանութեան դէմ։

Այս կացկանդումը պիտի ունենայ իր օգուտը։ Վերջնականապէս պատրանաթափ պիտի ըլլան բոլոր բարեմիտները եւ խարդախութեան զէնքերը պիտի բթանան բոլոր չարամիտներուն։»

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Ապրիլի սկիզբները- սարսռազդեցիկ լուրեր լսեցինք։ Թուրք ջորեպան մը, Սեւերէկ հասած, որ մեր պանդուխտները տարիներով Կիրասոն տարած էր ու բերած եւ ծանօթ էր մեր գիւղին, Կարինէն կուգար, ուր զինուոր ղրկուելու փնտռելու գացեր էր, եւ մեր տեսեր էր հիւր եղաւ։ Ան պատմեց Կարինի Հայերուն խմբական աքսորը, այգեստաններէն անջատուելով գնդակահարուիլը, բռնաբարումները, անդունդները, կողոպուտը, շատերուն ջրամոյն ըլլալը, ջարդը։ Բարբառը մարդը աւանք պատմած ատենը լալիք էր։ Մեր գեղացիները չհաւատացին Հասանի, ու բարկանալով սկսան հայհոյել անոր որ առանց տեղեղ սուտեր կը յօրինէ։

— Ըսենք թէ կը սուտէ։ Բայց ինչո՞ւ, հարցուցէ։

— Զաւակները չէ գտեր անոր հոլ [illegible]։

Իսկ եթէ բան մըն ալ պատահի, ան կողմի Հայերուն յատուկ պիտի ըլլայ, որովհետեւ անոնք յեղափոխական եւ անհանդիստ տարրեր են։Մենք մէկուն հաւին քըշտ ըսած չենք մինչեւ այսօր, որպէսզի կառավարութիւնը մեզ ալ պատժէ։ (Պետենց Հելլը)։

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ՆԱԽԱՆՇԱՆՆԵՐԸ...

... Եւ սակայն բանտարկութիւնները Տիվրիկէն ծայր տուին։ Առաջին անգամ Խարբերդցի Սիմոն աղան բանտարկեցին, որ քաղաքին ամէնէն ազդեցիկ Հայն էր։ Անոր յաջորդեց մեծահարուստ Հայրանեան, որ Սուլթան Համիտէն սուր մը նուէր ստացած էր ու զայն կը կապէր տօնական օրերու, համազգեստին վրայէն։ Վերջին տօնը եղաւ սահմանադրութեան տարեդարձը քաղաքին մէջ, 1914ին, ուր անոր ժպիտը աւատ աղան, մինչ Հայրանեանն ալ ճառ մը խօսելով՝ սահմանադրութիւնը ոսկի ափսէի մը նմանցուց։ Ան ալ Պերլինէն այցի եկած էր, ու չկրցաւ դառնալ, յետոյ նշանակուեցաւ Սեբաստիոյ զինուորական բժշկապետը։ Եղբայրը, Թաթուլն ալ, մնաց, (Լոզան ուսած իրաւաբան)։ Ցետոյ ըսին թէ զանոնք Սըվազ էին ղրկեր։Տարաձայնուեցաւ թէ Հայրանեան Սվազէն նամակ մըն ալ գրեր է ուր իր գոհ եւ հանգիստ տեղ հասնիլը յայտնելով, բոլորին կը յորդորէ կառավարութեան հնազանդիլ։ Այս իմաստով շրջաբերական մըն ալ Պատրիարքարանէն ղրկուած էր գաւառները, ժողովուրդը յորդորելով որ հնազանդին կառավարութեան եւ դժգոհութեան առիթ չտան։ «Տուէք կառավարութեան բոլոր պահանջածները, դրամ թէ նիւթեղէն, մի՛ դիմադրէք։ Այդ առթիւ ձեզի տրուած մուրհակները պահեցէք։» — Թուրքերը ուրիշներու կարդին Վարդան Շահպազն ալ ուզեցին ձեռք անցընել։Բայց հեռատես կորիւնը պահուած էր Թուրք բարեկամի մը քով։

Կը խօսուէր խմբական աքսորի մը մասին։ Տիվրիկի մէկ բաղնիքին մէջ Թրքուհիներ Հայուհիներու հետ կռուելով կը պոռան անոնց երեսին.

— Շուտով ձեզ կ'աքսորեն, կեավուրներ, եւ ձեր երեսէն կ'ազատինք։

Կառավարութիւնը խստօրէն կը սաստէ այդ կիները,ու կը սպառնայ յետագային նման խօսքեր տարածողին լեզուն կտրել։ Հայերը պաշտօնապէս գայմագամին դիմելով լուսաբանութիւն կը պահանջեն։ Հանդարտեցուցիչ պատասխան կուտայ։ Կ'ըսէ թէ սուտ խօսքեր են ատոնք։ Հայերը կը դիմեն իրենց Թուրք բարեկամներուն, գաղտնի բան մը հասկնալու համար։ Կ'առնեն հանգստացուցիչ պատասխան։

Երբ մեր գեղին գզիրը սակայն կալերէն կանչեց թէ ամէն տուն նորածին գառնուկ մը պէտք է տայ կառավարութեան, մեր սիրտը բզկտեցաւ։ Ո՛չ գառնուկին համար։ Երանի բոլոր հօտերը տանէին, ու գիտնայինք թէ բան պիտի չպատահի։ Այլ անոր համար որ, ատ ալ մեր կասկածները կը խորացնէր։ Ինչքան կուտայինք, կառավարութիւնը այնքան աւելի պահանջկոտ կը դառնար։

Գեղացիները արտերը ցաներ էին, բայց շատ ընկճուած, ու կը հարցնէին թէ ցանածը քաղելու պիտի հասնի՞ն։ Ծանր ձեռքերով նետուեր էր սերմը։ Կովերը ծներ էին։ Մաքիները ծներ էին։ Այծերը կը ծնէին լեռներուն վրայ, գոմերուն մէջ։ Հովիւները բամպոսի փունջերով ու խործնայի կապոցներով գեղ կը դառնային։ Սեղանիս վրայ ամէն իրիկուն ծաղիկ ու խործնայ կը լեցուէին, որոնք զարմիկներս, Շաւարշը, Միքայէլը եւ Խաչօն կը բերէին.

— Երուանդ աղբա՛ր, քուկդ է աս։

Եղբայր էի ես ալ, ու տագր, ու թոռ։ Էի սիրահար ու գաղտնի նշանած աղջիկներու, որոնք կ'ուզէին զիս առնել։ Էի քուկդ, Մարա՜ն...։ Աղգական ու դրացի գոմերը կը հրաւիրէին զիս։ Կը ցատկէինք ուլերուն եւ տեւէն ու հօտերը արօտ կը տանէինք։ Ամփոփ ու կլոր թուփերուն մէջ կ'որսայինք կաքաւն ու իր հաւկիթը։ Եւ գիշերը, երբ հօտը մակաղէր ու գամբռները տանիքին վրայ հսկէին, կը նստէինք խնճիկին մէջ, կրակին առջեւ։ Ու մինչ կաթնապուրն ու դալը կ'եփէին, մենք կը լսէինք հէքեաթներ ու դէպքեր, որոնք պատահեր էին երբեմն, մեր լեռներուն վրայ, աւազակներու կամ գազաններու հետ։ Թէ ի՞նչպէս արջը հովիւի մը հետ կը մենամարտի ու զայն տփելով արիւնլուայ գետին կը նետէ։ Ու գողեր, հովիւները կապելով կը քշեն ամբողջ հօտեր ու կ'անհետանան։ Ու աշունը, երբ հօտ ու անասուն գիրնան, Տէրսիմցիները լեռները կ'անցնին։ Ու անոնց վախէն, լեռ ու ճամբայ կ'ամայանան։

Կուգար Մայիս։ Երկինք կը խոժոռէր ու կը գոռար։ Կայծակ կը զարնէր, բանալով ճագարաձեւ խոր հորեր։

Անձրեւը կը թափէր օրհնութեան պէս ու հունձքը պուկ տալով կը բարձրանար, այնքան առատ, որ շատեր գլուխ ուտող հունձք կ'անուանէին զայն։ Ու հեղեղները մեր քարերէն կը պոռթկային քշելով անասուն ու մարդ։ Մեր լեռները այնքան աղուոր էին, ամէն քար ու ամէն մէկ բուսհող խոտ ու ծաղիկ կտրած կը ժըպտէին։

(8)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(Շար.)

քատմնելի պարբերականութեամբ մը Փարիզի պատժական ատեան առջեւ կը հանուի այս կարճահասակ ամբաստանեալը, անմեղ եւ կլոր գլուխով, աղեբեկ մազերով: Քսաներորդ երեւումն է այս... Քոնտեանց ամէնէն խօսուն պատկերըն է հայրենազուրկին, «հայմաթլոս»ին, անձանձիր եւ անարդարօրէն հետապնդուած՝ դատարաններու կողմէ որոնք անկարող են բանաւոր, արդար, վերջնական ճակատագիր մը սահմանել կարգ մը անհատներու զորս ջալէս մարդկային ճակատագիր մը սահմանել կարգ մը անհատներու զորս ջալէս մարդկային կեանքը կամ մարդոց յիմարութիւնը այս նուաստացուցիչ եւ անօգնական վիճակին մատնուած է, ցորչափ արդար օրէնք մը զանոնք չի փրկեր ամէն կարգի խաբեբաներու արարքներէն:

1912ին էր որ Մատթէոս Քոնտեանց, համեստ դերձակ մը, Փարիզ հաստատուեցաւ, գալով իր հայրենի Հայաստանէն: Երբ պատերազմը պայթեցաւ, Քոնտեանց, որուն գործերը բանուկ էին, կամաւոր կ'արձանագրուի Ֆրանսական բանակին մէջ: Ատեն մը գինուոր ըլլալէ վերջ, իր առողջութիւնը ծանրապէս խանգարուած ըլլալով, կ'արձակուի: Կը վերաբանայ խանութը եւ կ'աշխատի: 1927ին, մեր դերձակը կ'ամուսնանայ Ֆրանսուհիի մը հետ, որմէ երկու աղջիկներ կ'ունենայ: Գործերը կը ծաղկին, եւ 1929ին Քոնտեանց տէր կը դառնայ դերձակի երկու խանութներու, բազմաթիւ յաճախորդներով: Ասո՛ղ, այդ նոյն 1929 Թուականին է որ կը սկսին հայ դերձակին ոստիկանական քատմնելի արկածները: (Մնացեալը յաջորդով):

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ՄԵԾ ՄԻՋՆԱԲԵՐԴԸ-ՍԻՆԿԱՓՈՒՐ

20,000,000 ոսկի ծախսուած է ամրութեանց համար

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը Սինկափուրի մեծ նաւարանին: Մէկուկէս տարիէն պատրաստ պիտի ըլլայ նաեւ նաւակայանը, այդ կղզին դարձնելով հզօր միջնաբերդ մը ինչպէս Ճիպրալթարը:

Տակաւին 14 տարի առաջ, այն տարածութիւնը ուր այսօր հաստատուած է աշխարհի ամէնէն մեծ եւ արդիական նաւարաններէն մէկը, ամայի եւ անմատչելի ճախճախուտ մըն էր, լի կոկորդիլոսներով եւ օձերով: Ջերմութիւնը շատ քիչ անգամ 80 աստիճանէն վար կ'իջնէ (Ֆարէնհայթ), Թունաւոր միջատներ կը վխտան: 1921էն ի վեր, շնորհիւ յամառ աշխատանքներու, այդ երկրամասը անճանաչելի դարձած է այսօր: Նկատի առնելով անոր դիրքը Ծայր. Արեւելքի ճամբուն վրայ, իբրեւ հիմնական բանալի մը բրիտանական կայսրութեան համար, Անգլիա չընկրկեցաւ որ եւ է ծախքի եւ աշխատանքի առջեւ: Ճափոնական աշխարհակալութիւնը պատճառ եղաւ փութացնելու չինութիւնները: Անգլիացի ճարտարագէտներ եւ չինացի բանուորներ ձեռք ձեռքի տուած, գլուխ հանեցին վիթխարի ծրագիր մը, որ թէ բարեշինութիւն է եւ թէ ամրութիւն: Ընդհանուր ծախքը կը հաշուեն 20.000.000 անգլ. ոսկի, որուն 2.000.000ը զանձուած է Մալայեան կղզիներէն, 500.000ը Ճոհորի սուլթանէն, 1.000.000ը Նոր Զելանտայէն, 50.000ը Հոնկ Քոնկէն, մնացեալը, այսինքն մեծ մասը վճարած է Մեծն Բրիտանիա:

Մասնագէտներու կարծիքով, հաւանական չէ որ խաղաղութեան ատեն Սինկափուր դառնայ մնայուն խարիսխ մեծ նաւատորմի մը համար, շրջապատին խոնաւութիւնը եւ ուրիշ անյարմարութիւններ գործնական չեն դարձներ այդ կեդրոնացումը: Բայց եթէ պարագաները հարկադրեն զօրաւոր տորմիղ մը համախմբել Ծայր. Արեւելքի մէջ, բոլոր անհրաժեշտ յարմարութիւնները ապահովուած են: Նոր նաւակայանին եւ նաւարաններուն շնորհիւ, Մեծն Բրիտանիոյ ծովային ուժը պիտի կրնայ տիրաբար գործել Մալթայէն 6000 մղոն անդին, դէպի Խաղաղական ովկիանոս:

Հանդիսութեանց առթիւ սեղան մը սարքուեցաւ որուն կը մասնակցէին 8000 հիւրեր:

«Համաշխարհային յեղափոխութիւնը անհրաժեշտ է»

Սթալին պատասխանելով երիտասարդ համայնավարի մը բաց նամակին, որ կը հարցնէր թէ ընկերվարութիւնը վերջնապէս յաղթա՞ծ է թէ ոչ, կը յայտարարէ.— Հարցումը երկու տարբեր խնդիրներ կը շօշափէ.— Ա. Ներքին յարաբերութիւններ՝ մեր երկրին մէջ. Բ. Արտաքին յարաբերութիւններ: Իր բարաբերութիւններ՝ մեր երկրին մէջ. Բ. Արտաքին յարաբերութիւններ: Իր բացատրութեանց համաձայն, ընկերվարութիւնը, բուն բառով՝ ընկերվարութեան կառուցումը յաղթած է Խ. Միութեան մէջ: «Պիտի կրնայինք ըսել թէ այս յաղթանակը վերջնական է, եթէ մեր երկիրը կղզի մը ըլլար, եւ շրջապատուած չըլլար ուրիշ բազմաթիւ երկիրներով, դրամատիրական երկիրներով: Բայց որովհետեւ մենք կղզիի մը մէջ չենք ապրիր, այլ պետութիւններու ցանցի մը մէջ, որուն կարեւոր մէկ մասը թշնամի է ընկերվարութեան երկրին, ինչ որ միջամտութեան եւ վերահաստատման վտանգ մը կը կազմէ, ուրեմն բացէ ի բաց եւ պարկեշտօրէն կ'ըսենք թէ ընկերավարութեան յաղթանակը վերջնական չէ մեր երկրին մէջ: Ասկէ կը հետեւի թէ երկրորդ հարցը չէ լուծուած եւ հարկ է լուծել: Մնաց որ, անկարելի է երկրորդ հարցը լուծել այն միեւնոյն եղանակով որով լուծեցինք առաջինը. այսինքն միայն մեր երկրին սեփական ճիգերով»:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք աւելի մանրամասնօրէն ներկայացնելու «Հանճարափայլ»ին տեսակէտները, որոնք շատ կը յիշեցնեն իր ոխերիմ թշնամին, Թրոցքին:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ նպաստընկալ այրերու, կիներու եւ մանուկներու թիւը բարձրացաւ 1.255.000ի եւ դեռ կը բարձրանայ: Հաշիւ եղած է որ քաղաքին վեց բնակիչներէն մէկը նպաստով կ'ապրի: Կացութիւնը աւելի փայլուն չէ միւս նահանգներուն մէջ:

ՌՈՒՍ ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ արձանագործը, իշխան Փօլ Տրուպէցկոյ, մեռաւ Իտալիոյ մէջ: 72 տարեկան էր եւ կը համարուէր հզօրագոյն հանճար մը: Միլանոյի ատեն բանջարակեր էր, 40 տարիէ ի վեր եւ միշտ կ'ըսէր թէ աւելի մեծ վայրագութիւն է անասուն մը սպաննել քան մարդ մը, քանի որ այս վերջինը ի վիճակի է ինքզինքը պաշտպանելու, իսկ անասունը՝ ոչ: Իբրեւ արձանագործ կը հետեւէր Ռոտէնի աւանդութեանց: Առաջին փորձերը կատարած է ութ տարեկանին: Շինած է Քլէմանսոյի, Թոլսթոյի, Ալեքսանդր Գ.ի, տ'Անունցիոյի եւայլն արձանները: Իր գործերէն կը գտնուին գրեթէ բոլոր Թանգարաններու մէջ:

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ 1.90 է, այսօրուընէ սկսեալ (16 փետրուար):

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ ՏՈՒՐՔՆ ԱԼ բարձրացաւ.— 25 սանթիմի տեղ պէտք է փակցնել 50 սանթիմ, 50ի փոխարէն՝ մէկ ֆրանք, մէկ ֆրանքի տեղ՝ երկու ֆրանք:

Հ. ՔԱՐԴԱՐԵԱՆ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՐ ՏԻւ ՆՈՐ)
Tél. Trudaine 42—69
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:
Աղքատները ձրիաբար ժամադրութեամբ:

Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme, PARIS (13) A. DER (AGOPIAN)

Հ. Յ. Դ.

Պաշտօնական

ՍԷՆ ԼՈՒԻԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 18 փետր. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 12 փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Զարդարեան» գրադարանին մէջ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle de Géographieի մէջ

184 Bld. St. Germain, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆ ՏԷ ՓՐԷ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ռ. ԴԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Մ. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՒ Մ. ԹՈՐԱՄԵԱՆ

Մուտք 2 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԵՌԻ ՄԷՋ

Անիէռ - Պուաքոլոմպի Արամ ենթակոմիտէն փետր. 18ի եւ Արամի մահուան առթիւ, կիրակի, 20 փետրուարին, ժամը 2.30ին, կազմակերպած է ընկերական խնջոյք մը Անիէռի ընկերվարականներու ակումբին մէջ, 149bis, Ave. Argenteuil:

Կը խօսին ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ուրիշներ: Գեղարուեստական բաժին: Ծախքերու մասնակցութեան համար 5 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «ՄՈՒՐԱՏ» ԵՒ «ԿՈՐԻՒՆ» ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

19 Փետր. Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Թուրքիոյ քաղաքական դիրքն ու յարաբերութիւնները»

Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

19 փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, Լիոն:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ռ. ՀԱՐՔԻԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանը երէկ, այսօր եւ վաղը»

Կը հրաւիրուի Լիոնահայ հասարակութիւնը

ՌԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 17 Փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Grillon, 2 Carefour de l'Odéon, Մէթրօ Օտէօն: Կը խօսի Գ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Նիւթ՝ «Օսմանեան յեղափոխութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

20 փետրուար, կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր

SALLE DES FETESի մէջ, 30 Rue du Casino, Անկէն

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Mme. Patenôtre-Desnoyersի

ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ Պ. Մ. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Համբարձում երգչախումբը, Տիկին ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ (ջութակ), գաշնակ, հայկական պարեր Թառով եւ դափով, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ: Պարերը կը սկսին ժամը 5.30ին:

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտք 10 ֆր., փոքրերու 5 ֆր.

Շոգեկառք կառ. տիւ Նորէն՝ 2.14, 2.44 եւայլն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՅՕԻ ԵՆԹԱՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

20 Փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 230 Շըմէն տը լա Մատըլէն Պառ Էնթէրնասիօնալի սրահին մէջ (Bar International)

ՀԱՆԴԷՍ

Ի յիշատակ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ կազմակերպուած Իսի - լէ - Մուլինոյի Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղի կողմէ 20 փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ, 2, րիւ տը լա տէֆանս, գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտք 7 ֆրանք

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ջ. Ռ. Մ.Ի «ԱՐԱՔՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ խումբին վարիչ Պ. ՅԱԿՈԲ ՉՕՐԹԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ 19 Փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Foyer du Théâtre Municipalի վերնայարկի սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մեներգ, խմբերգ եւայլն:

Կը հրաւիրուի Վալանսի հայութիւնը: ՄՈՒՏՔ 1 ՖՐ.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան երեկոյթ պարահանդէսին Փետր. 27ին:

ԽՆՋՈՅՔ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

27 Փետրուար, կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ 9ը

2 ՌՒԻ ՏԸ ԼԱ ՏԷՖԱՆՍ «ԽՐԻՄԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն:

Մուտք 5 ֆր.:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՑԱՅՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

19 փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

PETIT JOURNALի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 21 Rue Cadet, Metro Cadet

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ «ՀԱՆԳԻՍՏ ԳՈՐԾ»

Մասնակցութեամբ Տէր եւ Տիկին ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ, ՍԱՆՃԱՔԻ ՄԵԼՔՈՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ, Տիկին ԱԼԻՍ ՏԻՒՔՕՆԻ, Օր. ՎԱՐԴՈՒՀԻի Օր. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ եւայլն:

Օրքէսթրը CARIO CANTI: Արեւելեան նուագախումբ, քօթիյեօն, պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած ճաշարանապետ ԱՐԱՄի կողմէ:

Կանխօրօք ապահովելու համար տոմսերը, դիմել՝ Պ. Արամին, 60 RUE LAFAYETTE, Փարիզ, եւ հայ վաճառատուններուն:

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՇԱՅԵԱՆ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Վկայեալ Փարիզի Բժշկական Համալսարանէն
364 bis Rue de Vaugirard, Paris (15)
Մէթրօ Porte de Versailles. Թէլ. Vaug. 52—06
Օթոպիւս AG. 33, 89
Ընդունելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամ 10էն 20 իսկ Ուրբաթ եւ Երկուշաբթի ժամը 10—15: Եւ ժամադրութեամբ:

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
AMERICAIN LLOYD
48 rue de la République
Մարսէյլ, Tél. 6.47-22 եւ C.74-51
ORIENT LLOYD
7 rue Auber, Paris
Tél. Opéra 07-77 07-78
Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:
Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար: Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՈՐԻ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

Etude de Mᵉ BERNARD WAHÉ
(17e ANNÉE)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales
JURISCONSULTE
de
Droit Français et International Privé
Mandataire en Justice
159 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68—02
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներու Օրկանի դատեր, ամէն լեզուէ Թարգմանութիւններ: [illegible] օրինական հաւաստիքներութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւաբանական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: [illegible] Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7:
Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

8 Փետր. — 14 Փետր.

ՆԱՆԹ, Գ. Ս.— 75:
ՎԻԷՐԶՈՆՎԻԼ, Սահ. Եղ.— 75:
ՍԵՎՐԸ, Մ. Էսք.— 75:
ՎԻՎԻԷՕ, Մ. Ա.— 75:
ՓԱՐԻԶ (12), Տիկ. Ն.— 40:
ՀՌՈՄ, Հ. Ս. Տէր Ա.— 200:
ԹՈՒԼՈՆ, Ա. Ա.— 120:
ՍԷՆ ԼՈՐԱՆ, Հ. Տիւր.— 150:
ՍԵՓԹԷՄ ԼԷ ՎԱԼՈՆ, Տօնապ.— 150:
ՍԷՆ ԼՈՒ, Գործ.— 768.45:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Պ.— 60:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանի գիւղերէն Սարօ Հովհաննէսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Սեդրաք, Աբրահամ, քոյրերը՝ Սօսէ, Դիլօ (իրենց հօր անունը՝ Մուշեղ, մօր անունը՝ Ազրըշում): Կը փնտռէ նաեւ իր հօրեղբայրները՝ Մելիք, Մարգար, Ծաղօ, Կրպօ Լեւոն եւայլն: Իրենց հետքը կորսնցուցած է Վանի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն առաջ: Ստոյգ լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Serop Moroukianի, 63 Boulevard Carnot, Le Puy,(Haute Loire), France.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ջ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Մասնաճիւղին Ընդհ. Ժողովը 20 Փետր. Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, Cadet սրճարանին վերնայարկը, Մէթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՀԱԻՈՐ ԳՈՐԾ

Առողջական պատճառաւ կը ծախուի նպաստաւոր գինով արեւելեան [...] բանքներու ներկայացուցչութիւն [...] յաճախորդներու ցանկով: Մանրամասնութեանց համար դիմել T. [...] հետեւեալ հասցէով՝ Agopian, 18, [...] Bouffier, Valence. (Drome).

Անգլիերէն, Ֆրանսերէն, [...] րէն, հայերէն լեզուի [...] մասնաւոր դասեր, դիւրութ[...] նակ՝ մատչելի պայմաններ[...] Գրել ժամադրութեան համար.— [...]han Kerestedjian, 17, Rue Maître-A[...] Paris (5).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն ԱՆԺԵԼ ՆԻԶԱՄԵԱՆ[...] (9 տարեկան) ձայնագրած եր[...] երգերը՝ «LE COUCOU», [...]

ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել Տիկին [...] զամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux[...] Paris (18), կամ Հրանտ Սամուէլ[...] տուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6):

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Gar[...]

Ժամացոյցի եւ զարդեղէնի վաճառատուն
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
261, Rue du Fbg. St. Mar[...]
Métro: Louis Blanc et Jau[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 17 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3657 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱՌԱՆՑՔԸ» ՃԶՄԵՑ ԱՒՍՏՐԻԱՆ...

Աւստրիան ալ դատապարտուեցաւ ափսոսալու,— Վա՜յ պարտուածներուն :

Այս երկիրը բաղդատաբար ամէնէն տկար մնացորդը կը համարուէր երբեմնի հզօր կայսրութեան — Աւստրիա-Հունգարիա, որ ունէր 676,7000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 52—56 միլիոն բնակիչ : Պատերազմէն վերջը ամփոփուեցաւ 80,000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, 6—7,000,000 բնակչութեամբ : Եւ տարիներէ ի վեր ապաւինած էր Ազգերու Դաշնակցութեան, որ կը ջանար զայն կանգուն եւ «անկախ» պահել փոխառութիւններով եւ զոյնզգոյն դաշնագիրներով : Եւ ահաւասիկ լախտի հարուած մը կը ստանայ, ճարահատ համակերպելով իր ցեղակից եւ հզօր հարեւանին՝ Գերմանիոյ պահանջներուն :

Դեռ ամբողջովին լուսաբանուած չէ Հիթլէր-Շուշնիկ տեսակցութեան գաղտնիքը (12 փետրուար) : Բայց, ինչ որ կը հաղորդեն օրուան թերթերը, բաւական է լայնօրէն բանալու վարագոյրը : փետրուար 15ին հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցն ալ կը լրացնէ պակասը :

Մնաց որ, աշխարհի բոլոր թերթերը եւ քաղաքական շրջանակները միեւնոյն ձեւով կը բացատրեն դէպքը,— Աւստրիոյ դահլիճին վերակազմութիւնը :

Պերլինի ճնշումին վրայ, Աւստրիա հիթլէրականի մը յանձնելով ներքին նախարարութիւնը եւ ոստիկանական վերատեսչութիւնը, առաջին եւ ամէնէն կարեւոր քայլը առած կ՚ըլլայ դէպի «նացիացում» — եթէ կարելի է այսպէս ըսել : Մնացեալը ինքնին կը հետեւի :

Երբ Հիթլէրի աչքն է որ պիտի տնօրինէ Աւստրիոյ ներքին գործերը, ոստիկանական հսկողութենէն մինչեւ ընդհանուր ղեկավարութիւնը, միամիտներ միայն կրնան պատրանքներ սնուցանել անկախութեան մասին :

Եւ տեսէք պատկերը,— դահլիճին վերակազմութենէն անմիջապէս վերջը, ընդհանուր ներում հռչակուեցաւ քաղաքական դատապարտեալներու համար, մէջն ըլլալով նախորդ վարչապետին՝ Տոլֆուսի սպանութեան մեղսակիցները : Գերմանական ձայնասփիւռը արդէն տիրաբար կը բանի Աւստրիոյ մէջ, իսկ մամուլը հարկադրուած է հետեւիլ օրուան ազդանշանին :

Շատ աւելի պերճախօս է քաղաքական աշխարհին բռնած դիրքը :

Գերմանիոյ մէջ՝ բնականաբար ծափ ու ծնծղայ կը հնչեցնեն : «Սահմանագլուխին երկու կողմէն ալ գոհ մնալու պատճառներ ունին : Տակաւին առկախ մնացած հարցերը պիտի կարգադրուին : Գերմանիոյ Գերմանները եւ Աւստրիոյ Գերմանները հպատակներն են միեւնոյն ժողովուրդին » :

Իտալիա կարծես բացակայ է : Իրազեկ թղթակիցներ կը պնդեն թէ Աւստրիոյ վարչապետը վերջին պահուն գերագոյն կոչ մը ուղղած է Մուսոլինիի, որ չէ պատասխանած եւ մինչեւ այսօր ալ ձայն չի հաներ : Երկու տարի առաջ, այս միեւնոյն Իտալիան պատկառելի բանակ մը կը կեդրոնացնէր Աւստրիոյ սահմանին վրայ, երբ Գերմանիա սպառնալից դիրք մը բռնած էր ...

Անգլիոյ մէջ Եւրոպայի համար նուաստացում, Գերմանիոյ համար յաղթութիւն կը հռչակեն կատարուած փոփոխութիւնը, այլեւս վերջացած նկատելով Աւստրիոյ անկախութիւնը : Պահպանողական «Թայմզ»ն է որ կ՚ողբայ,— « Նացի նախարարի մը մուտքով՝ դուռը կը բացուի Տրովադայի հիթլէրական ձիուն առջեւ» : Միւս թերթերն ալ տարբեր բան չեն ըսեր, 1938 փետրուար 12ի օրը համարելով ամէնէն տաժանելի եւ նուաստացուցիչ թուականը Եւրոպայի համար, Մեծ պատերազմէն վերջը :

Ֆրանսայի մէջ մարդիկ աւելի բաց կը խօսին : «Վերջացա՛ւ Աւստրիան», կը գուժէր, երէկ, ընկերվարական պաշտօնաթերթը : Աջակողմեան թերթ մը «Նոր Սատովա» կը կոչէ եղածը, ամէն պարագայի մէջ անոր սկզբնաւորութիւնը, «եթէ Ֆրանսա թոյլ տայ որ Գերմանիա իր ուժը թափէ կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի սլաւական պետութեանց վրայ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Ռուսաստանի վրայ » :

Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ալ անվիճելի է յուզմունքը : Եթէ առաջինը զարմացում կը յայտնէ, երկրորդը արդէն լուրջ մտահոգութեան մատնուած է : Արդարեւ, Աւստրիոյ քաղաքական եւ իրական անկախութիւնը հիմնական արժէք ունի Չեխոսլովաքիոյ համար :

Այսպէս նաեւ միւս մեծ ու փոքր երկիրները : Հեռաւոր Ամերիկան ալ եղածը կը նկատէ սկզբնաւորութիւնը «անշլուս»ի (Աւստրիոյ կցումը Գերմանիոյ) :

Ուրեմն, սնանկութիւն մը եւս կ՚արձանագրուի յետպատերազմեան Եւրոպայի տոմարներուն մէջ, որոնք ահա քսան տարիէ ի վեր կը յորդին խաբէութեանց, փոխադարձ դաւերու, յուսախաբութեանց եւ փլուզումներու պատմութիւններով :

Յաղթականները իրենք այսօր չուարած, շլմորած են իրենց անկարողութեան եւ նոր, պայթուցիկ ուժերու յառաջխաղացութեան առջեւ : Եւ ոչ մէկը յարմար կը դատէ շարժիլ իր տեղէն, երբ անճարները օգնութիւն կ՚աղաղակեն : Վկայ՝ Մանչուրիան, Եթովպիան, Սպանիան, Չինաստանը, եւ վերջինը՝ Աւստրիան : Ա՛լ չխօսինք Հայերու, Քիւրտերու կամ Ասորիներու մասին, որոնց բողոքներն ու աղերսագիրները շատոնց թանգարան նետուած են..

Բոլորն ալ միեւնոյն դասը կը հանեն այս դղրդագին անցուդարձէն,— ամփոփուիլ, զինուիլ, պատրաստ կենալ, որպէսզի փոթորիկը առտու մըն ալ իրենց գլխուն չպայթի :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՒՍՏՐԻԱ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼՈՎ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ներքին նախարարը Հիթլէրի մարդն է

Մուսոլինի այս անգամ ձեռնպահ մնաց

Հետզհետէ կը պարզուի Հիթլէրի եւ Շուշնիկի տեսակցութեան գաղտնիքը : Աւստրիոյ վարչապետը քանի մը օր իրարու վրայ բացառիկ ժողովներ գումարելէ վերջ, վերակազմեց իր դահլիճը, ներքին նախարարութիւնը յանձնելով Տոքթ. Արթիւր ֆոն Զայս-Ինքվարթի, որ Հիթլէրի մարդն է եւ որուն իրաւասութեան ենթակայ են Աւստրիոյ ամբողջ ոստիկանութիւնն ու ապահովութեան տեսչութիւնը : Մէկ խօսքով՝ «տունին բանալի»ն, ինչպէս դիտել կուտայ տեղական թերթ մը :

Միայն այս պարագան մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ, որոնք զայն կը վերագրեն Հիթլէրի ճնշումին : Մինչեւ անգամ կ՚ըսուի թէ Հիթլէր ոչ միայն կրկնած է իր պահանջները, այլեւ զինուոր կեդրոնացուցած Աւստրիոյ սահմանագլուխին վրայ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Տոքթ. Շուշնիկ ստիպողական կոչ մը ուղղած է Մուսոլինիի, բայց պատասխան չէ ստացած : Նախապէս կ՚ըսուէր թէ Հիթլէր պահանջած է չորս նախարարութիւն յատկացնել իր կուսակիցներուն, մէջն ըլլալով փոխ-վարչապետութիւնը :

Ուրեմն, լայն ճեղք մը կը բացուի Աւստրիոյ անկախութեան ճակատին վրայ, թէեւ կ՚ըսուի թէ Հիթլէր ամէն հաւաստիք տուած է անվթար պահելու զայն :

Հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար, Աւստրիոյ կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց փետրուար 15ին : Զեկոյցը միաժամանակ հրատարակուեցաւ Վիէննայի եւ Պերլինի մէջ եւ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ անցեալ շաբաթ օրուան տեսակցութեան մասին (Փետրուար 12, Պէրխթէսկատէնի մէջ, ուր կը գտնուի Հիթլէրի լեռնային բնակարանը) : Զեկոյցը կ՚ըսէ.

— « Խօսակցութեանց նպատակն էր հարթել այն դժուարութիւնները որ ծագած էին 1936 յուլիս 11ի գերմանեւաւստրիական համաձայնութեան գործադրութեան մասին : Երկու կողմերը վճռեցին կէտ առ կէտ կապուած մնալ համաձայնութեան սկզբունքներուն եւ զայն նկատել մեկնակէտ մը երկու պետութիւններու յարաբերութեանց գոհացուցիչ զարգացման համար : Այս առաջադրութեամբ, երկու կողմերը, փետրուար 12ի խօսակցութիւններէն վերջ, որոշեցին անմիջապէս գործադրել այն միջոցները որ կ՚երաշխաւորեն սերտ եւ բարեկամական յարաբերութեանց հաստատումը, համաձայն գերման ժողովուրդի պատմութեան եւ ընդհանուր շահերու պահանջին : Երկու դիւանագէտները համոզուած են թէ իրենց որոշած տնօրինութիւնները միեւնոյն ատեն կարեւոր նպաստ մը պիտի կազմեն Եւրոպայի կացութեան խաղաղ զարգացման համար» :

Իրազեկներ այս պաշտօնական զեկոյցէն կը հետեւցնեն թէ Աւստրիա 1936 յուլիս 11ի համաձայնութեամբ ընդունած է որ գերմանական պետութիւն մըն է : Ընդունելով փոփոխել դահլիճը եւ հիթլէրականի մը յանձնել շատ կարեւոր նախարարութիւն մը, Աւստրիա գործնապէս հաստատած կ՚ըլլայ թէ երկու գերման պետութիւնները պէտք է միեւնոյն քաղաքականութեան հետեւին : Այժմ Աւստրիացիները անձկութեամբ կը հարցնեն թէ որքան յառաջ պիտի տարուի այս սկզբունքին գործադրութիւնը եւ թէ Աւստրիա շարունակ տեղի տալով, վտանգած չըլլա՞ր իր անկախութիւնը :

Կ՚ըսուի թէ Աւստրիոյ հանրապետութեան նախագահը վարանած ըլլալով ընդունիլ երկու վարչապետներուն միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, Տոքթ. Շուշնիկ ընդդիմացած է կարգ մը պահանջներու : Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Աւստրիոյ վարչապետը անելի մատնուած էր, վախնալով որ ահաբեկչական գործունէութիւնը կը վերսկսի, եթէ բոլորովին մերժէ դրուած պահանջները : Վերջնական որոշում տալէ առաջ, Տոքթ. Շուշնիկ բացառիկ նիստի հրաւիրած էր Հայրենասիրական Ճակատի պատգամաւորները, մայրաքաղաքէն եւ գաւառներէն : Ժողովը տեւեց գիշերը ուշ ատեն, եւ ի վերջոյ հրատարակուեցաւ պաշտօնական զեկոյցը :

Հեռագիրները կ՚ըսեն թէ Գերմանիոյ մէջ գոհ են ձեռք բերուած արդիւնքէն, եւ կը սպասեն ուրիշ զիջումներու : Այս առթիւ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն կը շարժէ Հիթլէրի ճառը, որ պիտի խօսուի կիրակի օր, խորհրդարանին մէջ :

Նոր դահլիճին առաջին գործը պիտի ըլլայ ազատ արձակել հիթլէրական բանտարկեալները : Հաւանական է որ պետերը Գերմանիա վերադառնան :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Տոքթ. Շուշնիկ վերջին պահուն դիմած է նաեւ Անգլիոյ աջակցութեան, բայց պատասխաներ են թէ չեն կրնար միջամտել. մանաւանդ որ իմացուած էր թէ գերմանական զօրքերը կրնան ի հարկին Աւստրիա արշաւել : «Թայմզ»ի Վիէննայի թղթակիցը շատ յոռետես է, եւ դիտել կուտայ թէ Նացի նախարարի մը մուտքը դահլիճին մէջ, ըլլայ իսկ չափաւոր մարդ մը, կը նշանակէ Աւստրիոյ «դուռը բանալ Տրովադայի ձիուն առջեւ» : Փարիզի թերթերն ալ նոյնքան յոռետես եզրակացութեանց կը յանգին, վերջացած նկատելով Աւստրիոյ անկախութիւնը : Անոնց կարծիքով, պարզապէս «անշլուս»ն է որ կը գործադրուի աստիճանաբար (Աւստրիոյ կցումը Գերմանիոյ) :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշտօնանկ եղած է օդագնացութեան հրամանատարը, Ալքնիս, որուն անունը չէր յիշուեր անցեալ դեկտեմբերէն ի վեր : Իրեն յաջորդած է Զօր. Լոկտիոնով : Ալքնիս դատաւոր եղած էր մարաջախտ Թուխաչեւսկիի եւ եօթը զօրավարներու գնդակահարութեան ատեն եւ այժմ դաւաճան կը համարուի :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ թագաւորին եւ կոմսուհի Ապոնիի ամուսնութեան դէմ յօդուած մը հրատարակեց Վատիկանի պաշտօնաթերթը, ապօրէն համարելով կաթոլիկի մը եւ ոչ-Քրիստոնեայի մը միացումը : Վատիկան երաշխաւորութիւններ կը պահանջէ ...

ԾՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՀՈԳ

Մէկ շաբաթէ ի վեր սեղանիս վրայ կը մնայ փրանսերէն նամակ մը, «Հայ՞ա կոյրե՞րը» : Ստորագրութիւնը՝ Ալեքս. Վարդ. Սիրունեան, Փարիզ :

Դուք ալ կարդացէք.

— « Հայ՞ա կոյրե՞րը : Որ եւ է ատեն զբաղա՞ծ ենք անոնց ճակատագրով : Եւ սակայն ես գիտեմ որ բաւական մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք, մանաւանդ պատերազմէն ի վեր... Ես երկար ատեն պրպտումներ կատարած եմ, իմանալու համար թէ գոնէ գիրեր եւ գիրքեր կա՞ն անոնց կրթութեան համար, ինչպէս բոլոր քաղաքակիրթ ազգերու մէջ : Որչափ գիտենք, այդպիսի բան չկայ, պատասխանած են ինծի ամէն տեղ :

« Այդ ատեն ինծի պարտք սեպեցի լրացնել այդ պակասը : Ես ինքս ալ կուրութեան դատապարտուած ըլլալով, նախ հարկադրուեցայ հիմնովին սորվիլ Պրայլի մեթոտը, որ, ինչպէս գիտէք, կոյրերու յարմարցուած գիրն է գրեթէ ամէն տեղ. ջանացի զայն յարմարցնել հայերէնի, փոփոխելով կարգ մը նշաններ կամ բոլորովին նորեր հնարելով :

«Ուրախ եմ յայտնելու որ, պարոն տնօրէն, այդ աշխատանքս պատրաստ է, ընդամէնը երեսուն էջ : Ինչպէս կը տեսնէք, շատ մեծ հատոր մը չի կազմեր : Կ՚ուզէի որ առատաձեռն հոգի մը բարեհաճէր ստանձնել հրատարակութեան ծախքերը, որոնք մեծ գումար մը չեն ներկայացներ,— ընդամէնը 5 — 6000 ֆրանք : Ես ինքս յօժարութեամբ յանձն կ՚առնեմ ձրի ուսուցանել այն կոյրերուն որ նիւթական միջոցներ չունին :

Այս նամակով ձեզի կը ներկայացնեմ նմոյշ մը. (ԽՄԲ.— Նամակագիրը մէկ էջի վրայ նոր նշանագրերով կազմած է «Յառաջ»ի խմբագրին անունը եւ մականունը) :

« Կրնաք այս նամակը կարդալ, պարոն տնօրէն, եւ տնօրինել ձեր ուզածին պէս : Առաջին անգամ դուք ծանուցած պիտի ըլլաք զայն ձեր հայրենակիցներուն : Ուրախ պիտի ըլլայի եթէ քանի մը խօսք ըսէիք : — Ձերմ բարեւներով» :

Նամակը, ինչպէս, այնքան խօսուն է, որ աւելորդ կը նկատեմ մարդասիրական կամ ազգասիրական կոչեր ուղղել :

Տող մը միայն, — Որո՞ւ կ՚իյնայ ստանձնել այս հոգը :

Ամէնէն առաջ՝ Բարեգործականին :

Իսկ եթէ ան «տրամադրելի» գումար չունի, թող բարեհաճի 5 —6000 ֆրանքի վարկ մը բանալ Նանսէնեան դրոշմաթուղթի մատակարար յանձնախումբին, յառաջիկայ եռամսեային գանձելու համար :

Ես վստահ եմ թէ շատ մը վաւերական կամ կէս-վաւերական նպաստընկալ միութիւններ պիտի ուզէին բաժին մը սահմանել իրենց յատկացուած գումարներէն, 500ական կամ հազարական ֆրանք, մեղմացնելու համար փիզիքական ամէնէն ահաւոր դժբախտութեան, կուրութեան տառապանքը :

Եթէ երկինքի լոյսը շատ հեռու է, թող մարդոց աչքի լոյսը աւելի մօտ ըլլայ աչազուրկներուն վրայ :

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՍԽԱԼ (ՊԷՅՐՈՒԹ)

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Նիսի մասնաճիւղէն մէկ անգլ. ոսկի	153
Փետր. 16ի գումարը	3337
Ընդհ. գումար՝	3490

ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿԻ ՄԸ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, «Փոփիւլէռ» յօդուածով մը կը ներկայացնէ ողբերգութիւնը հայ դերձակի մը, Քոնտեանցի, որ ինը տարիէ ի վեր կը հետապնդուի, 20 անգամ դատի քաշուած եւ վեց տարի բանտը անցուցած է : Պատմութիւնը ընդհատած էինք այնտեղ ուր կը սկսին դերձակին ոստիկանական արկածները : Ահաւասիկ շարունակութիւնը .—

Առանց որ եւ է պատճառի իրեն դէմ արձակուած արտաքսման վճիռ մը համաձայն, եա կ՚առնեն դերձակին ինքնութեան թուղթերը : Քոնտեանց կը բողոքէ, դատարան կը դիմէ, կ՚ըսէ թէ երբեք դատապարտուած չէ, թէ զինուորական տետրակ ունի, թէ ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ եւ երկու աղջիկները Ֆրանսացի են... Անօգուտ :

Քոնտեանց առաջին անգամ կը դատապարտուի մէկ ամիս բանտարկութեան : Արձակումէն վերջը, ութ օր միջոց կուտան հեռանալու համար : Բայց ինչո՞ւ հեռանայ եւ ո՞ւր երկու աղջիկներուն եւ կնոջը հետ : Երկրորդ դատապարտութիւն մը, երեք ամիս բանտարկութիւն, տխմարօրէն բայց օրինապէս կը նուիրագործէ այս կացութիւնը :

Այս երկրորդ արձակումէն քանի մը օր վերջը, մարդ մը կը ներկայանայ Քոնտեանցի խանութներէն մէկը եւ կը յայտարարէ.

— Գիտէք որ եթէ մինչեւ ութ օր տակաւին հոս ըլլաք, նորէն պիտի դատապարտուիք :

Ետոյ կ՚աւելցնէ .

— Ես կրնամ կարգադրել այս խնդիրը : Հինգ հազար ֆրանք տուէք ինծի եւ պիտի վերստանաք ձեր ինքնութեան թուղթերը :

Դերձակը, որ չէր ճանչնար մարդը եւ հակառակ ամէն բանի տակաւին կը հաւատար արդարութեան, այնպէս կը ձեւացնէ թէ պատրաստ է 3000 ֆրանք տալու : Միեւնոյն ատեն լուր կուտայ ոստիկանութեան : Թակարդ մը պիտի լարուէր եւ երբ խորհրդաւոր մարդը Քոնտեանցի բնակարանը գար նախապէս նշանագրուած երեք հատ հազարնոց թղթադրամները գանձելու, պիտի ձերբակալուէր դրան առջեւ :

Ամէն բան տեղի ունեցաւ ճիշդ այնպէս ինչպէս նախատեսուած էր եւ բեմադրութիւնը մասամբ յաջողեցաւ : Դատական ոստիկանութենէն երկու քննիչներ (գաղտնի ոստիկան) ձերբակալեցին խաբեբան, բայց գողը բողոքելով բացատրեց թէ ինք զօրաւոր պաշտպաններ ունի որոնք պիտի կարգադրեն այս գործը : Եւ համոզեց երկու ոստիկանները որ նախ սրճարան մը երթան իրեն հետ, ուր կը գտնուէին իր հռչակաւոր պաշտպանները :

Սրճարանին մէջ, գողին երկու քննիչ-մեղսակիցները կը յայտարարեն երկու ոստիկաններուն .— Մենք ոստիկանութեան քննիչներ ենք ...

Երկու ոստիկանները ապուշ կտրելով թող կուտան գողը եւ մեղսակիցները : Դատական ոստիկանութեան մէջ դիմակները կ՚իյնան. գողին երկու մեղսակիցները իսկապէս երկու գաղտնի ոստիկաններ էին : Նախադատ ատեանին առջեւ գողը կ՚արձակուի. յետոյ երկրորդ վճիռ մը.— 15 օր բանտարկութիւն յետաձգումով, ինչ որ շատ թեթեւ պատիժ մըն է. գալով երկու մեղսակիցներուն, այլեւս բառ չի լսուիր անոնց մասին :

Այս դատավճիռէն սկսեալ, Քոնտեանցի կեանքը ճշմարիտ մարտիրոսութիւն

(Կուրիերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ (1918–1938)

Այս տարի կը լրանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան քսաներորդ տարին։

1918 Նոյեմբեր։ Զինադադար։ Անախընթաց ոգեւորութիւն, եռուզեռ ամէն կողմ։ Բայց նաեւ խորտակուած ու տեղահան ժողովուրդի մը բեկորներու անմիջական դարմանի եւ օրուան հացի կարօտ բազմահազար թշուառներ։ Ներելի չէ ուրեմն տատանիլ։ Հարկ էր շարժման մէջ դնել բոլոր կարելի միջոցները։ Սփիւռքական կազմակերպութիւն ազգային բոլոր գետիններու վրայ։

Ընդհանուր գինովութեան այս շրջանին, երբ տակաւին համաշխարհային թնդանօթներու վերջին որոտն ու վառօդին հոտը չէր անհետացած, խումբ մը երիտասարդներ, իրարու մօտ կուգային հիմը դնելու «Հայ Մարմնամարզական Ընդհանուր Միութեան»։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի գաղափարը՝ արծարծուած Շ. Քրիսեանի օրով, իրականութիւն պիտի դառնար իր ողբերգական մահէն երեք տարի վերջ։ Ծրագիրը հրապարակ նետուած ատեն՝ թերեւս ալ Քրիսեան, ոչ ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յետագայ հիմնադիր անդամները կրնային գուշակել այն նախախնամական դերը որ պիտի վիճակուէր նորակազմ միութեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը, առաջին օրէն, պարզ մարզական միութեան մը նեղ շրջանակէն դուրս ելլելով, ուզեց հանրութեան ներկայանալ որքան մարմնակրթական նոյնքան եւ բարոյական ուժեղ կազմակերպութեան մը դիմագծով, իրեն նպատակ ու խռէալ ունենալով ստանձնել նորահաս սերունդին ֆիզիքական ու բարոյական հոգը։ Ու այդ հոգը չափէն աւելի ծանր ու դժուարին էր։ Դժուար էր նիւթական միջոցներու պակասի եւ մասնագէտ գործիչներու չգոյութեան պատճառաւ։ Աւելի մեծ էր դժուարութիւնը մանաւանդ անոր համար որ աննախընթաց պատերազմը վերիվայր շրջած էր կեանքը։ Մարդոց բարոյական ըմբռնումներն ու աւանդութիւնները հիմնովին խախտած ու ապականած էին։ Իսկ հայկական ահաւոր եղեռնը ժառանգ թողած էր ֆիզիքապէս ծիւրած ու բարոյապէս այլանդակուած տասնեակ հազարաւոր որբերու եւ պատանիներու բանակ մը։ Բաւական չէր միայն կերակրել, այլեւ անհրաժեշտ էր անոնց խաթարուած ֆիզիքականն ու բարոյականը կերտել, մըտաւոր պաշար ջամբել,—գործին հետ զուգընթաց։

Ահա այն ալեկոծ պայմանները որոնց մէջ գործելու յանդգնութիւնը իրենց վրայ կ'առնէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրները։ Որքա՞ն յաջողեցան իրենց այդ առաքելութեան մէջ, ատոր պատասխանը կարելի է գտնել՝ աչքի առջեւ բերելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան ամբողջ դաշտը։

Պոլիսը կը դառնար այդ գործունէութեան կեդրոն, տարածուելով ոչ միայն հայաշատ թաղամասերու եւ գաւառի մէջ, այլեւ մանաւանդ մուտք գործելով որբանոցային հաստատութիւններէն ներս։

Տարին չբոլորած՝ մասնաճիւղերը բազմապատկուած էին ու սկաուտական շարքերու եւ մարզական խումբերու մէջ հազարաւոր պատանիներ հանդիսաւոր երդում կատարած էին, դառնալու համար տիպար քաղաքացիներ, առողջ, կայտառ, ու արի։

Վերազարթումի այդ օրերուն, ինչ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իրագործեց այդքան կարճ ժամանակի մէջ, հրաշքի նման բան մը եղաւ։ Իր կազմութենէն հազիւ քանի մը ամիս վերջ, նոր սերունդ մը սկսած էր պատրաստուիլ, շնորհիւ իր սկաուտական յառաջնուն շարքերուն, ուր տղաքը կը մտնէին վախոտ, վարանոտ, անհամարձակ ու անվճռական, դառնալու համար խրոխտ, կայտառ, ինքնավստահ ու ձեռներէց՝ քանի մը ամսուան յարատեւ աշխատանքէ վերջ։

Այս պահուս՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկզբնական գործունէութիւնը աչքի առջեւ բերելով, կարելի չէ անցնիլ քաղցր յիշատակներով չյուզուիլ։ Ծանօթներուն մէջէն, կը վերյիշեմ համակրանքի այն հոյակապ ցոյցը, զոր նորակազմ հայ սկաուտներու ամբողջ բանակը՝ գլխաւորութեամբ իր սիրելի եւ անխոնջ պետերուն՝ Գրիգոր Յակոբեանի ու Հայկ Ճիզմէճեանի, կը կատարէր 1919ի Ֆրանսական Յուլիս 14ի ազգային տօնին առթիւ, գիշերային փառայեղ ջահագնացութիւն մը կազմակերպելով դէպի դեսպանատուն։ Հոն, Ֆրանսական մարզպան Ֆրանշէ Տէփրէ, մեծ գոհունակութեամբ կ'ընդունէր հայ սկաուտներու շնորհաւորական ողջոյններն ու մաղթանքները։ Հայկական նուագախումբերու եւ սկաուտական փողերու ներդաշնակ ու գոռ քայլերգներու ընկերակցութեամբ, այդ օրը, երբ մէկ կողմէ հազարաւոր հայ պատանիներու համաչափ եւ ուժեղ քայլերուն տակ Բերայի սալայատակները կը թնդային ու անոնց խանդավառ հուռաներն ու կանչերուն տակ՝ գիշերային մթութեան մէջ դէպի երկինք սլացող հազարաւոր ճողամբարձ սպիտակ գլխանոցներուն ընդմէջէն օդը կ'ալեկոծէր, կը նշմարեմ դեռ տասնեակ հազարներու հասնող անսովոր ուրախութեամբ գինովցած այն բազմութիւնը որ քայլ առ քայլ, բայց եւ ճզմուելու վտանգը աչք առած՝ կը հետեւէր մեր թափօրին։ Շատեր փղձկելով երկիւղածութեամբ կը համբուրէին խումբին գլուխը պարզուած ազգ. դրօշին ծփուն ծալքերը, մինչ քովէս՝ կորաքամակ ծերունի մը յուզուած ու արտասուաթոր, կը գոչէր, ինչպէս Սիմէոն ծերունին՝ ի տես մանուկ Յիսուսին.

— «Տէր Աստուած, որքան երջանիկ եմ որ չմեռած այս օրին ալ արժանի ըրիր զիս»։

Ու անկէ վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, դարձաւ գործունեայ ու կենսունակ կազմակերպութիւն մը, օրէ օր ուռճանալով ու հաստարմատ ծառի մը նման ճիւղաւորուելով։ Մտաւ ընտանեկան ու դպրոցական յարկերէ ներս, դուրս քաշեց թուլամորթ ու կամազուրկ պատանիներ, իր դրօշին տակ հաւաքեց բոլոր պիտանի կամ անուղղայ տարրերը, զանոնք դարբնեց, կըռեց ու կոփեց, բոլորովին կերպարանափոխուած վերադարձնելու համար իր ծնողքին ու ազգին։ Անոնց ներշընչեց հայրենասիրութիւն, հաւատարմութիւն, հնազանդութիւն, բարեկրթութիւն, իրերօգնութիւն, մաքուր հայերէն խօսելու պարտաւորութիւն, անասուններու հանդէպ սէր ու այն բոլոր առաքինութիւնները որոնք տիպար անհատը կը յատկանշեն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ուրեմն, հայ ծնողքին ու ուսուցչին համար դարձաւ դաստիարակչական թանկագին օժանդակ մը եւ լրացուցիչ մը։

Շնորհիւ այս յամառ, անձնուէր ու հաւատաւոր աշխատանքին, որուն լծուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր հիմնադիրներն ու առաջնորդները, անշահախնդրօրէն ու զուտ բարոյական պարտաւորութեան մը տակ, ու հակառակ բոլոր ցնցումներուն, քաղաքական վերիվայրումներուն ու զանգուածային արտագաղթին, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ապրեցաւ։

Այսօր, Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր գոյութեան Քսաներորդ տարին թեւակոխած է։ Այս իրողութիւնը յաջողութիւն մըն է որուն քիչ կազմակերպութիւններ կրցած են հասնիլ։

Յաջողութիւն մը՝ հիմնուած միայն հաւատքի, կամքի ու վճռականութեան վրայ, զուրկ պետական կամ ազգային մարմիններու նիւթական օժանդակութենէն։ Աւելի շատ, ինք հասնելով ազգային նիւթական ու բարոյական կարիքներու գոհացման։ Խոստովանինք սակայն, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր յաջողութիւններուն նպաստող անգնահատելի օժանդակ մը ունեցաւ՝ հայ ժողովուրդին անվերապահ համակրանքը։

Պէտք չէ սակայն չյանկնել կտրուած ճամբուն ու կատարուած հսկայ աշխատանքին արդիւնքը աչքի առջեւ բերելով։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը չէ վերջացած տակաւին։ Իր գոյութիւնը, այսօր նոյնքան հրամայական պահանջ մը դարձած է որքան իր սկզբնական օրերուն։ Եթէ ներկայի մեր բոլոր ճիգերը կը ձգտին հայ մանուկը հայ պահել ու անոր սրտին մէջ ցեղին կրակը արծարծել, այդ սրբազան գործին մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը դեռ մեծագոյն աշխատանքը ունի կատարելիք։

Ահա, քանի մը տողով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհանուր ոգին, ուրկէ քալած է ան քսան տարի շարունակ։ Այսօր եկած հասած է հանգրուանի մը, որ կ'արժէ պահ մը կանգ առնել, յետադարձ ակնարկ մը նետելու համար։ Ատով՝ ոչ միայն ձեռք բերուած փայլուն ու պատուաբեր արդիւնքը չափելու եւ անով հպարտանալու, այլեւ անկէ քաղելու անհրաժեշտ դասերն ու փորձառութիւնը, ու վերանորոգուած՝ նոր կամքով ու նոր վճռականութեամբ, ապագայի նոր ուղեգիծերով շարունակելու այն գործը զոր՝ հակառակ անցեալի դժուարութիւններու կամ պատահական թուլացումներու, այնքան փայլուն ու գնահատելի կերպով տարին իր նախորդները։

Աւելորդ պերճանք մը պիտի չըլլար ուրեմն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի քսանամեակին արժէքն ու իմաստը ըմբռնել ու համազգային խանդավառութեամբ մը տօնել զայն։ Հայ ժողովուրդը պարտաւոր է կատարել այդ ցոյցը, հաւատելու եւ հաստատելու համար թէ գիտէ գնահատել այն բոլորը որ կը կատարուին յանուն իր բարօրութեան։ Ատիկա պիտի ըլլայ բարոյական լաւագոյն գնահատութիւնը բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն, անձնուէր առաջնորդներուն եւ գործիչներուն, որոնք տարիներ շարունակ յանուն գաղափարի, օրինակելի ու աննման նուիրումով մը իրենց արժանիքներն ու աշխատանքը ի սպաս դրին ցեղին ֆիզիքական ու բարոյական զարգացման։

1938ը ուրեմն, պէտք է նկատել տեսակ մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարի։ Ու պատրաստուիլ, բոլոր գաղութներու մէջ, ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ը արմատ նետած է, հանդիսաւոր ու փառաշուք տօնակատարութիւններ սարքելու, հիմնադրութեան տարեդարձին՝ յառաջիկայ Նոյեմբերի ընթացքին։

Այս առթիւ հին ու նոր բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն պարտականութիւնն է, բոլոր անոնց որ այս կազմակերպութեան մէջ քրտինք թափած ու շրջան մը բոլորած են եւ որոնք գործերու, ընտանեկան պարագաներու, տնտեսական պայմաններու կամ առաջացած տարիքի բերումով ակամայ հեռու կը մնան շարժումէն, գոնէ այս առթիւ իրարու մօտ գան, ձեռք ձեռքի տալով փոխադարձ օժանդակութեամբ ամբողջ հայ ժողովուրդին հետ կատարելու յարգանքի ու յիշատակի տօն մը, որ համեմատական ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած գործին մեծութեան հետ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի քսանամեակին տօնակատարութիւնը՝ տօնը պէտք է ըլլայ անխտիր բոլորին։

Փարիզը արդէն նախաձեռնութիւնը ստանձնած է։ Հիմնադիր անդամներու եւ նախկին ու ներկայ Հ. Մ. Ը. Մ.ական վարիչներու գործակցութեամբ ընտրած է կազմակերպիչ մարմին մը, որ արդէն միւս գաղութներու քոյր կազմակերպութեանց հետ յարաբերութեան մէջ մտնելով, ըսկսած է իր նախապատրաստական աշխատանքներուն։ Այս առթիւ ձեռնարկած է նոյնպէս հայ մարզական շարժումին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատմութիւնը պատրաստելու։ Կասկած չկայ որ այս բաղձանքը միահամուռ արձագանգ պիտի գտնէ ամէնուն կողմէ, անոր տալու համար համահայկական չքեղ երեւոյթի մը հանգամանքը։

Մինչ այդ պատրաստուինք այդ փառաշուք տօնակատարութեան։

ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ ՄԸ...

Շահմուրատեան...

Անուն մըն ալ կը գրուի Հայ - Արուեստի մարտիրոսներու՝ արդէն իրկար ցանկին վրայ։

Ձայն մը կը մարի։

«Հազար ափսո՜ս...»։

Երազ մը՝ յայտնագործուած գարուն արեւի մը տակ, որ ցնդի՜ մեղմօրէն, փշուր - փշուր...

Երազ մը։

Աչքերս կը փակեմ պահ մը...

Կը քալեմ քով քովի։

Օփերային առջեւն ենք։

Շահմուրատեան նոր է աւարտած Քոնսէրվաթուարի դասընթացքը՝ Օփերայի Առաջին Մրցանակով։

Մանուկի մը հրճուանքն ունի՝ եւ անոր թանկագին երազները...

Լայն շարժումով մը գլխարկը կը հանէ բարեւելով երաժշտութեան տաճարը.

— Իմ տունս, կ'ըսէ ան ինծի։

Կը ժպտիմ իրեն՝ յուզուած։

Քանի մը օրէն ան իր «Debut»ն պիտի ընէ փառապանծ բեմին վրայ՝ «Ֆաուսթ»ի դերին մէջ։

Փակ աչքերուս ետեւէն կը տեսնեմ զինքը Օփերայի բեմին վրայ, մինչեւ վերնայարկը լեցուն սրահին առջեւ...

Իր «ոսկի ձայն»ը, ինչպէս կ'որակէին այն օրերուն երաժշտական քննադատները, կը փայփայէ ականջները, սրահին հինգերորդ շարքին վըրայ։

Կը հասնի՞ մինչեւ օթեակները եւ պատշգամները...

Չեմ գիտեր։

Երազ գիշեր, երազի գիշեր։

Այդ գիշերէն ի վեր Շահմուրատեան իր «ոսկի ձայն»ը թրթռացուց աշխարհի չորս ծագերուն, երազել տալով ու փոթորկելով հոգիները, օտարը եւ մանաւանդ Հայը. «Հազար ափսոս...»

Եւ այսօր...

Ցողնած, թեւաբեկ, փառքի եւ երազներու աւերակոյտի մը վրայ, ձըմեռնային կապարագոյն երկնքի մը տակ, իր կանաչ օրերուն կապոյտ յոյսերը օրօրող մայրաքաղաքին մէջ, ան իր վերջալոյսը կ'ապրի...

Գանկիս տակ փոթորկող յիշատակներու եւ հոգեխռով մտածումներու ուրականին մէջտեղը չչմած, բառերը կը պակսին ցաւի եւ զայրոյթի նախադասութիւններ կազմելու...

Այժմ միայն ձեռնարկներ կ'ըլլան, մտահոգութիւններ կը նշուլեն։

Ուշ չէ՞։

— «Նախաձեռնողները հետզհետէ պիտի դրաւեն բոլոր այն արուեստագէտներով, որոնք կեանք եւ շունչ ըսպառած են հայկական մշակոյթի զարգացման եւ տարածման համար», կը կարդամ «Յառաջ»ի մէջ։

Ուշ չմնացի՞ն...

Թաղեցինք Կոմիտասները, Քիրեքճեանները, Եսայեանները եւ բոլոր միւս «կեանք եւ շունչ» սպառողները։

Անշուշտ լաւ «Թաղեցինք», Հայը լաւ կը թաղէ...

Իսկ վա՞ղը։

Վաղուան լաւագոյն օրերու յոյսով օրօրուին դեռ կ'ապրին — օ՜հ, ի՜նչ… պէս, եւ ի՞նչ հեգնական բառ — հայ մշակոյթին, արուեստին եւ անոնց… պատիւի փշրանք մը բերելու աշխատանքին լծուած արուեստագէտներ, մեծ ու պզտիկ, երիտասարդ ու ծերերդէն, ստեղծագործութեան… խարհ մը իրենց գանկին տակ, եւ… նուիրի հաւատք մը հոգիին մէջ...

Վա՜ղը...

Պիտի թաղե՞նք զանոնք ալ։

Նայուածքս կ'իյնայ հրաւիրագ… սի մը վրայ, «Հայ Ազատ Արուեստագէտներու Միութիւն»։

Խումբ մը «մարտիրոսներ» որոնք տարիներէ ի վեր Արուեստին ծանր… շողարձակ խաչը կը քաշքշեն, հայ… րականութեան Գողգոթայէն վեր… հոն, վերը ցցելու համար՝ իրբեւ… սավառ փարոս, անգիտակից ու խա… մոլ ամբոխը լուսաւորելու ցանկ… թեամբ։

Տարիներէ ի վեր անոնք կը կարծ… ցուցահանդէս կամ պարահանդէս, իրենց վտիտ քսակը նիւթական պաշա… րով լեցնելու ակնկալութեամբ,… րական պաշար նոր վերելքի, նոր խ… յանքի։

Կը յիշեմ վերջին ցուցահանդէսը, ուր ոչ մէկ մեծատուն կամ միջակ… եար հաճեցաւ նկար մը կամ արձան… մը գնել...

Թաղումի օ՜ր, երբ իւրաքանչիւր ա… ուեստագէտ իր գործը թեւին տակ… գլխահակ, հոգին սեւաւոր, վերադարձաւ իր պաղ աշխատանոցը...

Վա՞ղը։

Վաղը նոյնպէս հայ արուեստագէտ… մեզի պիտի հրաւիրէ իր հանդէսին… մեզմէ սպասելով քիչ մը համակրան… փոքր մը գնահատութիւն, քաջալե… րանքի շարժում մը...

Երանի թէ այդ շարժումը՝ դագաղ… մը առջեւ գլխարկը վար առնելու շա… ժումը չըլլայ...

Հր. Ալեա…

"Մանուկներու Օր…"

Հայ Կապոյտ Խաչի դերը, հայ… կանութեան մէջ, անուրանալի է… յոյժ գնահատելի։ Ինչ երկնքի տակ… ըլլայ, ան կը կատարէ ծաւալ… եւ օգտաշատ աշխատանքներ։… բանալ անոր դերը, պիտի նշանակ… անգիտանալ այն մեծ զոհողութիւն… ը, որ կը կատարուին մեր քոյր… կողմէ, հակառակ իրենց անձնակ… հոգերուն։

Կ. Խաչի բազմաթիւ ձեռնարկներ… դուրս նորութիւն էր ինծի համար «Մանուկներու Օր»ը, այնքան դ… ւիչ եւ կրթիչ։

Մանուկները ուրախացնելու համա… տրուած առիթը չէր որ խանդավառ… զիս, այլ հայ մանուկը քով քովի… բերելու, իւրաքանչիւրին մէջ, իր… ընկերոջ եւ հեռաւոր վայրէ մը եկ… ընկերուհիին միջեւ բարեկամական…

ԽՆԴԱՑՈՂ ՍԷՄԸ

Սէմը խնդաց, եւ կեցաւ ճիշդ հոն, ուր կը գտնուէր։ Յետոյ սկսաւ շուրջը մէկը փնտռել՝ հետը խօսելու համար։ Եւ յոյն տղային՝ Նիք Քուրոսին հարցուց.

— Ինչպէ՞ս կը ծախես թերթերը,— խնդաց։

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց Քուրոս եւ չխնդաց։

Քուրոս գրեթէ ամենամեծամաղձոտ թերթավաճառ տղան էր քաղաքին մէջ։ Ան կ'ատէր ամէն ինչ եւ ամէն մարդ։ Ու երբեմն կը տեսնէիք, որ ան կուլար առանց ոեւէ պատճառի։

— Ես երբեք թերթ չեմ ծախած։ Պէ՞տք է որ պոռամ, հարցուց Սէմը եւ կրկին խնդաց։

— Ո՛չ, պատասխանեց Քուրոս։

— Դուն կը պոռա՞ս, հարցուց Սէմը եւ երկար խնդաց, մինչ Քուրոս ահաւոր երեւոյթ մը ունէր։

— Այո՛, պատասխանեց Քուրոս։

— Ինչպէ՞ս կը պոռաս, հարցուց Սէմը։

— Բերանս կը բանամ եւ կը պոռամ, պատասխանեց Քուրոս։

— Ի՞նչ կը պոռաս, Թէ՛րթ, Թէ՛րթ, Թէ՛րթ, հարցուց Սէմը։

— Այո, պատասխանեց Քուրոս, Թէ՛րթ, Թէ՛րթ, Թէ՛րթ, Թէ՛րթ, Իվնի՛նկ Հերըլտ, Իվնի՛նկ Հերըլտ, եւ օրուան լուրը։

— Ես երբեք թերթ ծախած չեմ։ Մայրս ըսաւ, որ մենք դրամի պէտք ունինք, հա՛, հա՛, հա՛. ուստի հոս եկայ։ Դուն շատ դրամ կը շահի՞ս։

— Եթէ երկու թերթ ծախես, հինգ սէնթ կը շահիս. ծախած ամէն երկու թերթիդ համար, հինգ սէնթ կը շահիս, պատասխանեց Քուրոս։

— Ուրեմն քսանըհինգ սէնթ պիտի շահիմ, այնպէս չէ՞, հարցուց Սէմը։

— Այո՛, պատասխանեց Քուրոս։

Մամուլը սկսաւ գործել, Սէմը խընդաց ու ըսաւ.

— Նայէ՛։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Քուրոս։

— Հա՛, հա՛, հա՛, նայէ՛, ըսաւ Սէմը։

Լուրերու վերնագիրը պատերազմի մասին էր։ Պըլ Մարթինը տասը թերթ տուաւ Սէմին եւ ըսաւ, որ վերնագիրը պոռայ.

— Դաշնակիցները շա՜տ կը յառաջանան։

Մենք ալ մեր թերթերը առինք եւ քաղաք վազեցինք։ Նամակատան անկիւնը իմս էր։ Որքան լաւ ծախող ըլլայիր, այնքան լաւ անկիւնը քեզի կուտային։ Իմինս վեցերորդ լաւ անկիւնն էր։

Իսկ եթէ նոր էիր, քեզի կ'ըսէին, որ ամբողջ քաղաքը պտըտիս եւ լաւագոյնդ ընես։

Սէմը քալելով չշրջեցաւ քաղաքը, այլ ամբողջ ժամեր վազելով։ Ան իր լաւագոյնը պիտի ընէր։ Ան կ'ուզէր լաւ ծախող մը ըլլալ։ Ան կ'ուզէր հաճեցնել Պըլ Մարթինը եւ Իվնինկ Հերըլտի հրատարակիչները։ Եւ ան կ'ուզէր քիչ մը դրամ տանիլ տուն՝ իր մօրը։ Անոնք շատ պէտք ունէին դրամի, ուստի ան կ'ուզէր ծախել իր բոլոր թերթերը եւ քանի մը սէնթ տանիլ տուն։ Ան կը պոռար, կը խնդար ու կը վազէր քաղաքին մէջ, կարծես տեղ մը հասնիլ կ'ուզէր ճիշդ ժամանակին։

Անոր երեւոյթը ծիծաղաշարժ էր եւ մարդիկ չէին կրնար դիմադրել զայն ծաղրելու փորձութեան։ Իտալացի տղաքները շատ կը զուարճանային անոր հարցումներ ընելով եւ լսելով անոր պատասխանն ու խնդուքը։ Եւ անոնք չէին կրնար ըմբռնել, թէ ինչո՞ւ կը խնդար ան։ Անոնք կ'ակնկալէին, որ ան պիտի բարկանար եւ կըռուէր, կամ պիտի լար, սակայն ան միայն կը խնդար։ Յետոյ անոնք վար կը քաշէին անոր տաբատը, մելանով կ'աղտոտէին զինքը, եւ ան դարձեալ կը խնդար։ Իտալացի տղաքը իրենք ալ չէին գիտեր, թէ ի՛նչ ընեն։

Ան կը կանգնէր կեդրոնը խենթ տըղաքներու բազմութեան կազմած շըրջանակին, եւ կը ջանար մաքրել մելանը ու կ'ըսէր.

— Դուք մելան քսեցիք վրաս։ Հա՛, հա՛, հա՛։ Մելանը չելլեր։

Շատ գէշ կը զգայի, որովհետեւ կրնայի ըսել, թէ ան որքան խորապէս կը վշտանար, կը սարսափէր ու ճիգ կ'ընէր համակերպելու։

Շաբաթ մը բոլորն ալ շատ զուարճացան անով։ Սակայն, մէկ շաբաթ վերջը, անոր խնդուքին նորութիւնը անցաւ եւ անոր խնդուքը սկսաւ աստիճանաբար զայրացուցիչ դառնալ։ Ծիտակ բան չէր ամէն բանի համար խնդալը։

Օր մը, Թրծաշաղախէ աստիճաններէն աճապարանքով վար իջած ատեն, ոտքը սահեցաւ, ինկաւ եւ վնասուեցաւ։ Բոլորը քովը վազեցին իրեն օգնելու բաղձանքով։ Տղաքներէն ամենախստասիրտն անգամ կ'ուզէր գուրգուրալ անոր վրայ։ Եւ թէպէտ անոր բաճկոնը պատռած էր ու թեւէն ալ արիւն կը հոսէր, ան ցատկեց, ոտքի կեցաւ ու սկսաւ խնդալ։

Աստիճաններէն վար ինկայ, ըսաւ ան, հա՛, հա՛, հա՛։

Եւ բոլորը, նոյնիսկ տղաքներէն ամենաթաթմխտներն անգամ, չսիրեցին անոր այս խնդուքը։

— Ի՞նչ տեսակ տղայ է ան, ըսին անոնք։

Ու քանի մը րոպէ ետք, ոեւէ մէկը չմօտեցաւ անոր եւ չխօսեցաւ հետը։ Ան դարձեալ բոլորովին առանձինն էր տպարանին մէջ։

∴

Սէմը ամէն օր տպարան կուգար եւ կը փորձէր բարեկամ ըլլալ ամէնուն հետ։ Սակայն, ան չէր կրնար լաւ խօսիլ եւ կը խնդար միշտ։

Օր մը լուրերու վերնագիրը, գիշեր ատեն, պողոտային վրայ, երկու ինքնաշարժներու իրարու բախումի մասին էր։ Հինգ հոգի սպաննուեր էին, որոնցմէ երկուքը մանուկներ էին, եւ ուրիշ երեք անձեր ալ վնասուած էին։ Սէմը քաղաքը չըրջեցաւ պոռալով այդ վերնագիրը եւ խնդալով միեւնոյն ատեն։

Ան իմ անկիւնիս մօտ կեցաւ եւ պոռաց ու խնդաց.

— Պողոտայի մը վրայ պատահած արկածի մը ընթացքին հինգ հոգի ըսպաննուա՜ծ. հա՛, հա՛, հա՛, հա՛։

Ես դադրեցուցի զինքը պոռալէ։ Ես ո՛չ կը սիրէի եւ ոչ ալ կ'ատէի զայն։ Որքան ալ որ ճիգ ըրի, դարձեալ չկըցայ սիրել զինքը. սակայն կարելի չէր նաեւ ատել զայն։ Ան պարզապէս սովորական թերթավաճառ տղայ մը չէր։ Ան շատ դժբախտ արարած մըն էր երկրագունտիս վրայ, եւ կը հանդուրժէր ամէն բանի ու կը խնդար։

— Սպասէ վայրկեան մը, ըսի ես։ Խնդալիք բան մը չկայ։

Յանկարծ կանգ առաւ եւ պատասխանեց.

— Ես չեմ խնդար։

Այն ատեն հասկցայ, թէ ինչ տեղի կ'ունենար։ Ան չէր խնդար։ Կը թուէր թէ կը խնդար։ Ան կուլար։ Անոր սիրտը կը ճմլուէր ամէն բանի համար, ու ան կուլար։ Միայն թէ անոր լացը խնդուքի ձեւով տեղի կ'ունենար։

— Մտիկ ըրէ։ Դուն չես ուրախանար, որ անոնք սպաննուած են, այնպէս չէ՞, հարցուցի։

Ան շատ ջանաց զսպել իր ժպիտը։

— Ոչ, պատասխանեց։

— Կը ցաւիս, այնպէս չէ՞, հարցուցի։

— Ես շատ կը ցաւիմ, պատասխանեց։

— Այդքանը միայն կ'ուզէի գիտնալ ըսի ես։

Ան վազեց փողոցն ի վար,… գրեթէ արցունք փղձկեցայ։

×

Մինչեւ տասնըհինգ տարեկանը… թերթ կը ծախէր։ Յետոյ շաբաթ… կան ութ կամ ինը տոլարի գործ մը… ուաւ մթերանոցի մը մէջ։ Չեմ գիտեր թէ ինչ էր իր ընելիքը մթերանոց… մէջ, սակայն, կ'ենթադրեմ, որ եր… բեմն բեռան վերելակ մը կը վարէ… Կ'ենթադրեմ, նաեւ, որ միւս գործ… ւորները ատիկա ընել կուտային… րեն, որովհետեւ ան շատ կը վախ… վերելակներէն։ Եւ կը հաւատամ,… ան վերելակը կը վարէր՝ համակե… պելու համար։ Կ'ենթադրեմ, որ վ… րելակը վարած ատենն ալ կը խնդ…

Չեմ գիտեր, թէ ինչպէս պատահ… էր, սակայն, օր մը Իվնինկ Հերըլ… մէջ կարդացի, որ ան ճզմուած էր… րելակէն ու անմիջապէս մեռած։

Բոլորը կ'ըսէին, թէ յանցանքը… էր։ Ան ահաբեկած էր, որովհե… վերելակը չէր կեցած հոն, ուր պ… էր որ կենար։ Միւս գործաւոր… խնդացած էին անոր վրայ, ու ինք… փորձած էր դուրս ելլել վերելա… շարժած պահուն, եւ փորձը ձախ… ղած էր ողբերգական վերջաւոր… թեամբ մը։

×

Սէմը տասնըվեց տարի ապրեցա… աշխարհին մէջ եւ միշտ խնդաց։… լացաւ իր կեանքի սկիզբէն՝… դար առաջ, մինչեւ իր կեանքի վ… ջը՝ տասնըհինգ տարի առաջ։

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Անգլիերէնէ թարգմ…

ՍԱՐԳԻՍ [illegible]

ազգայնական կապը վառ պահելու ձգտող այն ազնիւ ձեռնարկը, որ շատ մը հանդէսներէ գերազանց թուեցաւ ինծի :

Այս դժոխային քաղաքի ժխորէն պահ մը հեռու, ապրիլ հայ մանուկ - ներու ճառուղիններով լեցուած մթ- նոլորտի մը մէջ, անցընել հոն քանի մը ժամեր, անբաղդատելի վայելք մըն է: Կարելի չէր չխանդավառուիլ այն փիրուն խոպոպներով, խարտիշահեր ու սեւահեր փոքր գլուխներով, որոնք թաղուեր էին, Փարիզի հանդէսին մէջ, սրահին առաջին կարգի աթոռներէն մինչեւ վերջինը :

Օտարութեան մէջ, հայ մանուկը այնքան քիչ պատեհութիւններ ունի ճանչնալու հայկական շրջանակը: Ֆր- անսական հանդէսները հրապուրիչ են իրեն համար, օտար վարժարաննե- րը գրաւիչ, իսկ Ֆրանսացի ընկերը կամ ընկերուհին աւելի հաճելի: Բայց անգամ մը որ կը հանենք զայն, այդ շփող, կլանող եւ ուծացնող շրջապատ- էն, արթնցնելով պահ մը տղուն մէջ պահուած հայ զգացումները, պի- տի նշմարենք հոգեփոխութիւնը :

Տան մը մէջ, ուր գրեթէ միշտ հա - յերէն կը խօսի, ուր հինգ տարեկան մանուկ մը կը խօսի այնքան լաւ հա - յերէն որքան իր շրջապատը, կը հար - ցնեմ իրեն.

— «Երբոր մեծնաս՝ դուն ալ հայկա- կան դպրոց պիտի երթաս, չէ՞ մանչս, հայերէն գրել կարդալ սորվելու հա - մար »:

— « Ի՞նչ ընեմ հայ դպրոցը, ես ֆրանսականը շատ կը սիրեմ, աւելի աղուոր է, ես կ'ուզեմ միշտ հոն եր - թալ »:

Հանդէսէն դարձին կը հարցնեմ նոյն մանչուկին.

— Լա՞ւ էր հանդէսը :

— Այո, կաղանդ պապային շատ շատ հաւնեցայ, բայց Հայաստանէն կուգայ եղեր, ան ուրիշ լեզու չի հասկնար, ես ալ կ'ուզեմ հայերէն սորվիլ, երբ մեծնամ հայ դպրոց պի- տի երթամ »:

« Մանուկներու Օր »ուան հան - դէսները սովորական հանդէսներ չեն, այլ ունին մանկավարժական հանգա - մանք, շատ սիրուն եւ լաւ մտած - ուած, դէպի հայկական բոյն առաջ - նորդելու ձեւ մը: Ուծացման դէմ պայքարելու լաւագոյն միջոցը՝ որ մանուկէն կը սկսի :

Կ'արժէ շնորհաւորել Ֆր. Կ. Խաչի Ֆրը. Վարչութեան անդամուհիները եւ բոլոր մասնաճիւղերը :

ԼՈՒԻԶ

Այս ալ ուրիշ զոհ

Մութ, խոժոռ մթնոլորտով ցուրտ ու խիստ առաւօտ մըն էր: Քանի մը արհեստակից (մարշէճի) հայ բարե - կամներու հետ, գեղջկական համեստ ալ արդիաձեւ սրճարանի մը մէջ ա - պաստանած, տաք ըմպելիներու եւ սրճարանի կազդուրիչ ջերմութիւնը ըմբոշխնելով կը հանգստանայինք: Վալանսէն 60 քիլոմեթր հեռու գիւ- ղի մը մէջն էինք: Տօնավաճառին մաս- նակցելու համար: Առտուն կանուխ համբորդելով գիւղ հասանք, երբ սկսաւ տեղալ անակնկալ ձիւնը, տեղի տալով սրտունջներու :

— Այս ձիւնը դադրելիք չունի, « պանքօ »ները պիտի չկրնանք բա - նալ, կ'եզրակացնէր մին :

— 55 ֆրանք «էսանս»ին, 35 գործա- ւորին եւ ուրիշ զանազան ծախքեր հաշուելով 120 ֆրանք կը վնասեմ, կ'աւելցնէր ուրիշ մը, երեսը թթուե - ցնելով :

— Ասոր կ'ըսեն աշխատելով վնա - սել, դրամագլուխէն դարձեալ կրծե - ցինք, ձիւնը եւ ցուրտն ալ վրայէն, առ քեզի խայտառակութիւն, կ'եր - բորդէր ուրիշ մը, որ փայտի վրայ գոգնոց կը ծախէ, ու յետոյ սկեպտիկ ժպիտով մը — Պլօթ մը խաղա՞նք, տղ- ղաք :

— Ես տրամադրութիւն չունիմ, պատասխանելով կը պատրաստուէի գրպանէս առած թերթով մը, երբ սեւազգեստ, նիհար ու սլացիկ հասա- կով երիտասարդ կին մը, իր ձիւնոտ կրկնոցը թօթվելով ներս մտաւ: Պահ մը տարտամ ու հապճեպ ակնարկ մը պտտցնելով իր շուրջը, ուղղուեցաւ դէպի դիմացի անկիւնը եւ տեղաւոր - ուեցաւ բազմոցին վրայ, անայլայլ :

Հազիւ 28 տարեկան, փափկօրէն խնամուած խարտեաշ մազերով, վը- տիտ ու քնքոյշ դիմագիծին վրայ, կապտագոյն, խոշոր ու պայծառ աչքերով, մաքուր ու ճաշակաւոր հագուած, համակրելի գեղուհի մըն էր:

Բոլորս հանդարտօրէն կը դիտէինք իր շարժումները, երբ սեղանակից մը, ուշադիր հայեացք մը վերջ, փսփը- սաց.— «Տղաք, գիտէ՞ք, Հայուհի մըն է, կը զարմանամ, ի՞նչ կ'ընէ այս - տեղ»: Մեզ ապշեցուց :

— Կը կատակես :

—Եղբայր, կը սխալիս կամ ուրիշին կը նմանցնես :

— Ոչ կը կատակեմ, ոչ ալ ուրիշին կը նմանցնեմ, վստահօրէն գիտեմ որ Հայուհի մըն է, լաւ կը ճանչնամ դուլպայ ծախած եւ քանի մը անգամ խօսած եմ իրեն հետ, կրկնեց մեր սե- ղանակիցը, ամէն թերահաւատու - թիւն փարատելու համար: Ու յետոյ. —- Յունաստանէն եկած որբուհի մըն է. անցեալ տարի ամուսինը զոհ գը - նաց անբուժելի հիւանդութեան մը, ատկէ վերջ ինք մնալով անտէր, ա - սոր անոր ձեռքն ինկաւ, աւելին չեմ գիտեր» աւելցուց կարեկից շեշտով մը :

Լռեցինք եւ սկսանք իրարու երես նայիլ, կարծես գուշակելու համար մեր սեղանակիցին յայտնութեան իւ - րաքանչիւրին վրայ ըրած ազդեցու - թիւնը: Պահ մը վերջ լռութիւնը խզե- լով, մէկը ողբաց:

« Եւրոպան մեր թիւրանը պիտի ըլ- լայ, այսպէս կամաց կամաց հիւծելով պիտի կորսուինք:

— Ինչպէս թէ թիւրան, եղբայր, Եւրոպա կ'ապրինք եւ կը յառաջդի - մենք,— գոգնոց ծախողն էր որ կը պատասխանէր, հեգնական ժպիտով :

Գլուխս կախ կ'ունկնդրէի բարե - կամներուս խօսակցութիւնները, մտո- վին անիծելով գազան Թուրքը ....

Օշին Երանգունի

***Արեւէն չվախցողը չի մտներ ան- տառ :

*** Անփորձ մածունէն լաւ է փոր - ձուկ թանը :

*** Անհրաւէր հիւրը փուշի վրայ կը նստի :

*** Ահա փիսիկը, ահա միսիկը :

*** Առաքինութիւնը աւելի կ'արժէ քան փառքը :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱԼՔԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

Բժ. Զ. Մ. Ալեքսանեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Կալ- կաթայի (Հնդկաստան) Հայերու մա- սին .—

Կալկաթայի եւ շրջանին մէջ կան 700 Հայեր, մեծ մասը Իրանի Նոր Ջու - ղայէն, եւ որոշ թիւով Թրքահայեր, որոնց մէջ կան քանի մը Տիգրանա - կերտցի ընտանիքներ: Հայերը կը ըզ- բաղին վաճառականութեամբ, առեւ - տուրով, զանազան գործերով եւ հան- քերու շահագործումով :

Օրինակ, մաս մը Հայեր կը պարա- պին «ճութով»: Ճութը Պենկալայի գաւառին (Կալկաթա կը գտնուի Պենկալայի գաւառին մէջ, Գանգէս գետին վրայ) յատուկ բոյս մըն է — կանեփազգի — որմէ կը շինուին պար- կեր եւայլն :

Հայերը կը բանեցնեն նաեւ պան - դոկներ: Արգարեաններն ու Գալստ - եանները կը շահագործեն քարածուխի հանքեր: Ստեփեններն ալ ունէին քա- րածուխի հանք, բայց ծախեցին :

Ցարութիւննեանները եւ ուրիշներ կը զբաղին շելլաքի (կնքամոմ) գոր - ծով :

Երկաթուղիի վարչութեան մէջ կան հայ պաշտօնեաներ, մեքենավարներ եւայլն: Կառավարութեան մէջ ալ կան հայ պաշտօնեաներ, նոյն իսկ ականա- ւոր դատաւոր մը՝ Քամէլ, որ ատե - նապետն է Կալկաթայի Հայոց եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութեան :

Մարդասիրական ճեմարանին մէջ այժմ կ'ուսանին շուրջ 110 հոգի, (մանչ): Կայ նաեւ Դաւթեան Աղջը - կանց դպրոցը, ուր կ'ուսանին 70 —80 Հայուհիներ: Օտար վարժարաններու մէջ ալ կան մեծ թիւով հայ աշա - կերտներ, Նոր - Ջուղացիները Իրա - նէն յատկապէս Կալկաթա կը ղրկեն իրենց զաւակները՝ անգլիերէն սոր - վեցնելու համար :

Եկեղեցին եւ դպրոցները ապահով - ուած են կալուածներու հասոյթներէն գոյացած գումարներով: Այս տեսա - կէտէն Կալկաթայի հայ գաղութը չու- նի ո եւ է մտահոգութիւն :

Հայազգի Սըր Պալչիթըր, որ քանի մը տարի առաջ մեռաւ եւ կարեւոր դեր կատարած էր Հոնկքոնկի նաւա - հանգիստի շինութեան մէջ, մօտ 80 հազար ռուպի թողած էր Կալկաթայի Հայոց եկեղեցիին, բայց ժառանգորդ- ները հիմա դատ բացած են եւ ար - դիւնքը յայտնի չէ :

մը կատարեց գնդ. Տիգրան Բաղտա - սարեան: Ապա կարգով խօսք առին Պ. Պ. Հ. Շիրինեան, Մ. Էմիրխան - եան, Օ. Յովհաննէսեան եւ ուրիշներ: Իրենց ներկայութեամբը հաւաքոյթը պատուած էին նաեւ իր ամուսնին հետ, տիկին Թապլպեան որ յայտա - րարեց թէ «ոչ մէկ տեղայնքանընտա- նեկան մտերմիկ մթնոլորտի մը չէր հանդիպած»: Ճաշերու ընթացքին տի- կին Մելինէ Ուշտունի երգեց Կէօթէի «Կարմիր վարդը» (Թարգմանուած Թումանեանի կողմէ) եւ «Աչեր սեւո - րակը»: Պ. Գ. Ճիտէճեան Օմար Խայ- եամէ քառեակներ, Պ. Ղ. Պայթար- եան հայերէն երգեր եւ Պ. Էմիրխան - եան քիւրտ լեռնական սերերգ մը: Վերջին պահուն Հ. Կ. Մ. Մ.ի ընկե - րոջ մը առաջնորդութեամբ ռումանա - կան նուագախումբ մը, հանդիսա - վայրէն ներս մուտք գործելով «զուարթ նօթ» մը աւելցուցայդպաջող երեկոյթին վրայ: Այս առթիւ Ֆրան- սայէն վտարման ենթարկուած հայրե- նակցի մը համար հաւաքուեցաւ 210 ֆրանք:

Փափաքելի է որ Հ. Կ. Մ. Մ. յա - ճախ սարքէ այսպիսի ընտանեկան հա- ւաքոյթներ, ստեղծելով ջերմ եղբայ- րակցութեան եւ ազգային գիտակցու- թեան մթնոլորտ մը :

Սեղանակից

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 11 փետրուար.— Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան հրաւէրով անցեալ չորեքշաբթի (9 փետրուար) երեկոյեան մասնաճիւղին հաւաքատե- ղիին մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ խօ - սեցաւ Պուլկարիոյ շրջանային վար - չութեան անդամ Պ. Կ. Ղազարոսեան, որ քաղաքս կը գտնուի այս օրերուն :

Ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր անդամները եւ շատ գոհ մնացին բա- նախօսին մտերմիկ եւ թելադրական խօսքերէն: Բանախօսը համառօտակի պատմելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդը եւ յաջորդող զարգացումը, աւելցուց որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իբրեւ երի - տասարդական կազմակերպութիւն կը վայելէ լայն ժողովրդականութիւն եւ վստահութիւն: Պարզեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կոչումը ոչ միայն մարզական, այլեւ մարմնակրթական գետնի վրայ մեր հանրային կեանքի մէջ: Ու թե - լադրեց հաւաքուիլ, կազմակերպուիլ եւ լծուիլ ազգօգուտ, շինարար աշխա- տանքի :

Բանախօսութիւնը ընդունուեցաւ ջերմ ծափերով: Յետոյ ունեցանք մը- տերմիկ զրոյցներ զանազան խնդիրնե- րու շուրջ :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը, լաւագոյնս տպաւորուած Պ. Ղազարոսեանի խօս- քերէն, փափաք յայտնեցին որ ան ա- տեն մը եւս մնայ այս շրջանը եւ այս պիսի հաւաքոյթներով քով - քովի բե- րէ երիտասարդութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ, Պ. Կ. Ղա - զարոսեանի ներկայութիւնը օգտակար եղաւ ոչ միայն մեր կուսակցութեան, որուն կողմէ եկած էր, այլեւ երիտա- սարդութեան եւ ամբողջ հասարակու- թեան իր կուռ եւ ոգեւորիչ բանախօ- սութիւններով եւ դասախօսութիւն - ներով :

Թղթակից

Հ. Կ. ԵՒ Մ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆ

Կիրակի 6 փետրուար, երեկոյեան, Հ. Կ. Մ. Ը. Միութիւնը ընկերական սեղան մը սարքած էր: Հակառակ ա - նոր որ վարչութիւնը ժամանակ չէր ունեցած ծանուցում ղրկելու մամու - լին եւ կամ անձնական հրաւիրագիր - ներ ուղղելու, 50ի մօտ հայրենակից- ներ եկած էին, իրենց ներկայու - թեամբ համակրութիւննին յայտնելու հայ կամաւորներու եւ մարտիկներու միութեան:

Ժամը 9ին հանդիսատեսները դիրք բռնեցին ճոխ ազանդերներով զար - դարուած սեղաններու առջեւ: Բացու-

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԵՒ ԻՐ ԻՇԽԱՆԱՒՈՐՆԵՐԸ

(Հարցում մը ռամկավարներուն)

« Յուսաբեր » հետեւեալ խորհրդա- ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 փետր.).

— « Ազատ երկիրներու մէջ, ուր իշ- խանութիւնը կը պատկանի բոլորին (ինչպէս բոլորին կը պատկանի նաեւ հայրենիքը), իշխանութեան հետ ըլ - լալ եւ կամ ըլլալ անոր դէմ, այդ միշտ կը նշանակէ հայրենիքի հետ ըլ- լալ: Ազատները կը պաշտպանեն իշ - խանութիւնը — այդպէս կ'ըմբռնէ հանրային կարծիքը — յանուն հայ - րենիքի, ինչպէս եւ կը պայքարին ա- նոր դէմ՝ դարձեալ յանուն հայրենի- քի :

Այդպէս չէ պարագան բռնակալ եր- կիրներու մէջ, ուր իշխանութեան դէմ եղողը կը զրկուի ամէն բարիք - ներէ, մինչեւ իսկ հայրենիքէ :

Այս զրկանքն ինքնին խօսուն վկան է այն նուիրումին, որ իշխանութեան դէմ պայքարողը ունի հայրենիքի հանդէպ: Բացարձակ բացակայութիւ- նը ո եւ է ակնկալիքի — կը կազմէ հիմնական յատկանիշը այն պայքարին զոր բռնագրաւուած հայրենիքի մը զաւակը կը մղէ իր հայրենիքին տի - րացած բռնակալին դէմ :

Ահա թէ ինչու բռնակալ իշխանու - թեանց տակ հաշտ ըլլալ այդ իշխա - նութեանց հետ՝ յաճախ կը նշանակէ դէմ ըլլալ հայրենիքին, ինչպէս եւ ընդհակառակն, դէմ ըլլալ իշխանու - թեանց՝ կը նշանակէ կապուած ըլլալ հայրենիքին եւ պայքարիլ հայրենի - քի համար :

Մեր նորագոյն պատմութիւնը, 1920էն ասդին, այս ճշմարտութեանց անվերաքննելի ապացոյցները տուաւ:

Բոլշեւիկները տիրացան Հայաստա- նի եւ երկրի իշխանութիւնը — լրիւ եւ ամբողջական — սեփականութիւնը հռչակեցին միայն եւ բացառաբար բոլշեւիկ կուսակցութեան: Ճիշդ նոյն ձեւով անոնք նաեւ հայրենիքը հռչա- կեցին միայն եւ բացառաբար իրենց սեփականութիւնը: Բերան բանալ բոլ- շեւիզմի դէմ, կը նշանակէր դաւել հայրենիքի դէմ: Ով իշխանութեանց հետ չէր, հակահայաստանեան էր :

Այս պնբարոյական սկզբունքները Դաշնակցութեան նկատմամբ կիրա - ռուեցին նաեւ ռամկավարները, Հա - յաստանի բովանդակ տարածքին փըռ- ուած Դաշնակցութեան բերրի զոհա - ցանքն ու Սիպերիոյ տաժանավայ - րերը քշուած տասնեակ հազարաւոր Դաշնակցականները «հակահայաս - տանեան » հռչակելով, իսկ Պոսթըն, Փարիզ ու Գահիրէ բազմած քանի մը ռամկավարները՝ « Հայաստանեան»: Թութակելով բոլշեւիզմի հայրենա - դաւ նշանաբանները, անոնք՝ համայ- նավար իշխանութեանց դէմ մեր մը - ղած պայքարին մէջ — պայքար «տե- ւան» հայրենիքի դէմ: «Անմատչելի » մնաց ռամկավար «կուսակցութեան » քաղաքական հասունութեանն ու բա- րոյականին մեր այն խօսքը թէ՝ բռ - նակալ կարգերու տակ հալածանքի գնով իշխանութեանց դէմ ըլլալ, ինք- նին կը նշանակէ հայրենիքի հետ ըլ - լալ:

Այսօր գիտենք արդէն, թէ ինչ է վի- ճակը մեր հայրենիքի մէջ :

Ջեկան, լրտես, դաւաճան, սրիկայ եւ ժողովուրդի ու հայրենիքի թշնա- մի հռչակեց այն բոլոր իշխանաւոր - ները, որոնք վարեցին մեր երկրի ճա- կատագիրը 1917էն ասդին եւ որոնց հետ էին ռամկավարները, մեր պայ - քարը անոնց դէմ դաւաճանութիւն հռ- չակելով հայրենիքի հանդէպ :

Բարոյական հաշուեյարդարի ժամը եկած է այսօր, ուստի թող թոյլ տըր- ուի մեզ հրապարակով հետեւեալ հար- ցումը ուղղելու ռամկավարներուն :

Պայքարելով Հայաստանի երէկի իշ- խանաւորներու դէմ, որոնք այսօր լը- տես եւ դաւաճան հռչակուած են, մենք կը ծառայէինք հայրենիքի՞ն թէ կը դաւէինք անոր դէմ :

Պաշտպանելով այդ սրիկաներն ու լրտեսները, ռամկավարները բարի՞ք կ'ընէին հայրենիքին թէ չարիք կը գործէին անոր դէմ :

Այս հարցումներէն իրենց օձիքը ա- զատելու համար, ռամկավարները կը յայտարարեն.

— Ջենք հաւատար թէ Հայաստանի ԵՐԷԿԻ իշխանաւորները լրտեսներ, սրիկաներ եւ դաւաճաններ էին :

Գեղեցիկ, այդ պարագային կը մը - նայ ընդունիլ, որ Հայաստանի այս- օրուան իշխանաւորները, որոնք զըր - պարտութիւններով ազնիւ եւ հայրե - նասէր ղեկավարներ կը ջարդեն՝ ինք- նին դաւաճաններ, լրտեսներ եւ սրի- կաներ են: Կը մնայ ընդունիլ, որ ա - սոնց հետ ըլլալ, կը նշանակէ բացո- րոշապէս հայրենիքի դէմ ըլլալ :

Ռամկավարները պարտաւոր են յս- տակ բառերով գաղթահայութեան յայտնել, թէ իրենք լրտեսներու, սը- րիկաներու եւ դաւաճաններու ո՞ւր խումբին հետ են, երէկուա՞ն թէ այ - սօրուան »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ԱՆԻԷՌ.— Այս դարուն փոխական- տի ամէնէն ազդու միջոցը, ձայնաս - փիւռը անտեսուած է մեր մէջ: Այս առթիւ համեստ առաջարկ մը,— Ինչ- պէս Ֆրանսացիները ունին ամէն շա - բաթ եւ կիրակի ունկնդիրներու քա - ռորդ ժամը, կարելի չէ՞, ձայնասփիւ- ռի ո եւ է վարչութեան հետ համա - ձայնիլ եւ իրենց տրամադրել քանի մը լաւագոյն հայ երգերու տիսքեր, իսկ միւս կողմէ հրահրել հայ ժողովուրդի ախորժակը լսելու համար հայ երգը ինչպէս կ'ընեն Ֆրանսացիներ: Այս - պիսով թէ հայ երգին կը ծանօթանան օտարներ եւ հայ երգին մեծ ծառա - յութիւն մը կը մատուցանենք: Աւելի կարեւորը՝ պէտք ունինք մենք մեզ օ- տարներուն ծանօթացնելու: Այս ձե - ւով կարելիութիւն կրնանք ստեղծել մեր լաւագոյն երգիչներն ալ մերթ ընդ մերթ ձայնասփիւռին առջեւ հա - նելու:

Այս ձեռնարկին յաջողութիւնը«Յա- ռաջ»ին կը մնայ:

Հայ մը

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ « ՅԱՌԱՋ »Ը

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Սիրտերը սակայն տխուր էին, եթէ չըլլար անուշ հայրենիքն ու դիւթիչ շրջապատը, որ իր հմայքներով մեր վիշտերը կը մեղմէր ու կը փայփայէր մեզ: Ես լեռներն էի շարունակ ու տուն չէի մտներ եւ կ'այցելէի միշտ մեր զինուոր տղոց, որոնք կ'ապրէին անյայտ տնակներու մէջ, հոս հոն, խումբերով:

Այդ օրերուն գիւղին բոլոր զէնքե - րը հաւաքելով յանձնուեցան կառա - վարութեան: Եղածները քանի մը ա - տրճանակ ու որսի հրացան էին: Մի - այն ժամն ու դպրոցը յունական«կրաս» մաւզէր մը եւ գարատաղ ատրճանակ մը ունէին, որոնցմով կը յուսացուէր գիւղը պաշտպանել, երբ ջարդը կըկ- նուէր: Քանի մը քաջ երիտասարդ այդ զէնքերով նշանառութեան փորձեր կ'ընէին գաղտնի, խոր ձորերուն մէջ:

Մեր գիւղը մոռցուած էր, հակա - ռակ իր արժէքին, որովհետեւ մտա - ւորական չունէր: Զէնք գնելու իմ յոր- դորներուս ոչ ոք լսեց, նոյնիսկ քե - ռայրս, որուն քով կը բնակէի: Ունե- ւորներ շատ կային հոն, որոնց մէկը միայն, եթէ ուզէր, կրնար ամբողջ գիւղը զինել: Սակայն անոնք դեռ ար- թնցած չէին ու խողխողուեցան քնա- ցող մէկու մը պէս:

Մեր գիւղին չփացած հարուստը, Քէյհեանց Մանուկ աղան, որ գիտէր թէ որո՞ւ քով ի՞նչ զէնք կայ, բոլորը անձամբ հաւաքելով յանձնեց այդ նը- պատակով իր տունը իջած զոյգ ժան- տարմաներուն, գայլերը վախցնելու սահմանուած ատրճանակ մը անգամ հովիւներէն առնելով:

— Տուէք, այ օղուլ, տուէք, կ'ըսէր ան, էմմէն բան տալով պիտի անց - նի...

Զէնք հաւաքելը մեզ իրար անցուց: Շուարեցանք: Ինչո՞ւ կը ժողվեն այս անպէտ զէնքերը: Իր բոլոր զէնքերը վրայ տուած ըլլալով, կառավարու - թիւնը մեր զէնքերը կը հաւաքէր, որ- պէսզի անոնցմով պատերազմը շարու- նակէ: Այս էր մեր կարծիքը: Ու կը խօսուէր թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ինքնապաշտպանութեան համար հա - զարներով տասնոց հրացան գնած ըլ - լալով Գերմանիայէն, այս վերջինը թուրք կառավարութեան լուր տուած է, ու ան այդ տասնոցները կը հաւա- քէ :

... Ժանտարմաներու պետ Վէլի չավուշ, որ փախստական զինուոր բռնելու համար գեղ կուգար, չա՛տ բարի մարդ էր: Այնպէս կը հաւատա- ցնէր մեզ Կօշկրենց Վաղարշակը: Այս տղան թէեւ աղքատ էր առաջ, սա - կայն հիմա բարեկեցիկ, շնորհիւ Ա - մերիկայէն բերած տոլարներուն: Ու քանի որ դրամ ունէր, կրնար այլեւս գեղին գործերուն խառնուիլ: Ան Մա- նուկ աղային մրցորդն ու զայն քննա - դատողն էր: Ու Վէլի չավուշի ալ մարդը, որմէ տեղեկանալով չավուշը մեր բոլոր փախստականներէն լուր ունէր: Ու ամէն գեղ գալուն դրպանը դեղին ոսկիներ լեցնելով քաղաք կը դառնար, առանց մէկը բռնելու: Ու - րեմն գործը կարգին էր: Ու Վաղար - շակ հպարտ...

... Մայիսի ի՛նչ անուշ օր էր ան: Հէ՛յ, օրերը տարբե՛ր, տարբե՛ր էին այն ատեն, եւ ես ու դուն ալ տակա - ւին մարդ ու մերիններուն միջեւ: Ա՛խ, երանի՛ այն օրերուն: Պայծա՛ռ օրը կը համբուրէր գեղն ու բլուրնե- րը: Բզէզներ արեւուն տակ կը հեշտա- նային ու կ'երգէին թռչելով: Մուխ կ'ելլէր բուխերիկներէն ու հաւերը կը կրկռային աղբանոցներուն վրայ: Ու աղբիւրներն ալ գուռերուն ականջին միշտ նոյն եղանակը կը զարնէին: Երբ... յանկարծ...: Ճիչ մը սողաց գեղին փողոցներէն պաղ օձի պէս ու սարսուռով լեցուց զայն:

— Տղաքը բռնե՛ր ըն... ո՛յ... տը- ղաքը բռնե՛ր ըն... կուգա՛ն... Քարէ կարմունճ անցա՛ն... գեղը կոխե - ցի՛ն... մարիկ անա՛... մարիկ ա - նա՛...

Ու այս ճիչին հետ ժանտարմանե - րուն ձիերուն պաղ խրխինջները գե - ղը լեցուցին, իրենց առջեւը ձգած մեր տղոցմէ քսան հատը, որոնց վրայ գեղ ու գոյն չէր մնացեր: Ու այդ օ - րէն ասդին ալ ուրախութիւն չտեսաւ գեղը:

Ասոնք մեր վերի թաղին տղաքն է - ին, որ միասին հեռաւոր անտառնե - րու մէջ կը բնակէին: Քիւրտ մը ա - նոնց տեղը գիտէր եւ կը մատնէ Վէլի չավուշին որ իր ժանտարմաներով մութն ու լուսուն կը պաշարէ անոնց թաքստոցը, երբ քուն էին դեռ, եւ պոռալով որ անձնատուր ըլլան, կը սկսին գնդակ տեղալ անոնց վրայ: Մերինները զէնք չունէին: Կը կանչեն թէ յանձնուած են: Սակայն նորէն փամփուշտ կ'որոտայ անոնց վրայ, դիտմամբ, սպաննելու մտքով:

Երբ զանոնք կը բռնեն, կը սկսին սաստիկ ու անխնայ ծեծել, պահան - ջելով որ միւս փախստականներուն տեղն ու թիւը յայտնեն, ու կ'իմանան ալ: Միւս զինուորները իրենք իրենց եկան յանձնուեցան իրենց վախէն, որովհետեւ մատնուած էին արդէն ու փրկութիւն չկար: Այդ ծեծերն ու չարչարանքները մեր տղաքը մեռել էին դարձուցեր: Ժանտարմաները ա - նոնցմէ պահանջեր էին իրենց կիները, միասին պառկելու համար, կամ, ը - սեր էին, դուք եկէք...

Այդ օրը զինուորական տարիքը ան- ցուցած չափահաս այրերը գիւղին տակը, Պետենց Ճէտէնին սենեակը հաւաքելով սկսան տանջել: Կը ծե - ծէին ու կը տաղէին զանոնք շիկացած երկաթներով, պահանջելով զէնք ու զինուոր: Տանջուողները կը ճչային ու կ'աղաղակէին: Անոնց հետ կը ճը- չային կին ու աղջիկ ու տղայ, Պե - տենց կալերը լեցուած: Ու գիւղն ու Քարը այդ ճիչերէն կը թնդային: Ժանտարմաները յաճախ իրենց զէն- քերը առած ժողովուրդին մէջ կ'իյնա- յին, զանոնք վախցնելով ցրուելու համար: Անօգուտ: Գիւղացիները նո- րէն կը խուժէին հոն ուր այրերը կը տանջուէին: Անգամ մըն ալ ժանտար- մաները գեղին պատանիներուն եռե - ւէն ինկան ու անոնց վրայ կրակելով ցիրուցան փախցուցին: Մեր գեղը շը- նագայլերու յարձակումին ենթար - կուած փարախի մը կը նմանէր: Կու- լային բոլորը ու կը ճչային, Ճէտէ - նին օտայէն եկած հեծեծանքներուն հետ: «Մարիկ անա՛, մեռցուցի՛ն:»

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(Շար.)

Այդ օրը զինուորական տարիքը ան-

թիւն մը դառնայ։ Մինչ առանց ինքնութեան թուղթի, այս մարդը, որուն գործերը, ի դժբախտութիւն իրեն, թերեւս շատ ծաղկած էին, նոր բանտարկութեանց կը դատապարտուի, մինչեւ վեց ամիս։ Ուժ օր ազատ ձգուելով եւ չկարենալով տեղ մը երթալ — բոլոր սահմանագլուխները գոց են իր առջեւ — Քոնտեանց նորէն կը ձերբակալուի եւ կը դատապարտուի։

Այսպէս մօտ վեց տարի կ'անցընէ բանտին մէջ, շնորհիւ 17 դատապարտութեանց զոր արձակած են ֆրանսացի դատաւորներ 19 անգամ դատելով այս արտաքսեալը։ Արդ, յիշեցնենք թէ Քոնտեանց երբեք որ եւ է քրէական դատապարտութիւն չէ կրած։ Դատաւորները բարոյապէս եւ նիւթապէս կործանած են պարկեշտ մարդ մը, հայր երկու ֆրանսացի աղջիկներու եւ ամուսինը նոյնպէս ֆրանսացի կնոջ մը։ Եւ այս բոլորը իբրեւ հետեւանք օրէնքի մը չգոյութեան…

Քսաներորդ անգամ ըլլալով Քոնտեանց դատարան հանուեցաւ։ Իր պաշտպան փաստաբանը, ազդու պաշտպանողականի մը ընթացքին, ջանաց հասկցնել դատաւորներուն որ՝ եթէ դատապարտութիւնը անգամ մը եւս հաստատուի — նորէն վեց ամիս բանտարկութիւն — իր փոխանորդեալը որ պարտաւոր է հոգալ իր կինը եւ զաւակները, չկարենալով անցնիլ որ եւ է սահմանագլուխ, նորէն պիտի ձերբակալուի եւ դատապարտուի յաւիտենապէս։ Ընդհ. դատախազին հոգը չէ այս պարագան։ Պարզապէս հաստատել դատավճիռը, կ'ըսէ ան, մանաւանդ որ Քոնտեանց սնանկ է… Արդարեւ, այսօր Քոնտեանցը կ'ամբաստանեն, որ գործը երեսի վրայ ձգած է…

Վճիռը պիտի տրուէր երէկ։ «Փոփիւլէռ» այս առթիւ կը հարցնէր.— «Դատարանը պիտի գիտնա՞յ քիչ մը մարդասիրութիւն եւ արդարութիւն ցուցնել։ Վերջ պիտի տա՞յ այս դատական խեղկատակութեան որ կ'անպատուէ մեր երկիրը։ Կ'ուզէինք յուսալ»։

Սթալինի կոչը համաշխարհային յեղափոխութեան համար

Երէկ հաղորդած էինք Սթալինի «բաց նամակ»ին գլխաւոր գիծերը, համաշխարհային յեղափոխութեան մասին, իբրեւ պատասխան երիտասարդ համայնավարի մը հարցումին։

Օրուան թերթերը դիտել կուտան թէ Սթալին պարզապէս պատերազմ կը հռչակէ քաղքենի պետութեանց դէմ, վերջացած չնկատելով յեղափոխութիւնը։ Այս առթիւ մասնաւորապէս նշանակալից կը գտնեն անոր հետեւեալ խօսքերը.

— «Տակաւին չէ լուծուած երկրորդ խնդիրը, — վերջնապէս ապահովել Խ. Միութիւնը զինուորական միջամտութեան մը դէմ։ Այս հարցը կրնայ լուծուիլ միացնելով միջազգային պրոլետարիատին ճիգերը մեր խորհրդային ժողովուրդի ճիգերուն հետ։ Հարկ է ամրապնդել եւ զօրացնել այն կապերը որ Խ. Միութեան բանուոր դասակարգը կը միացնեն քաղքենի երկիրներու բանուոր դասակարգին հետ։ Հարկ է կազմակերպել այն քաղաքական օգնութիւնը զոր քաղքենի երկիրներու բանուոր դասակարգը կրնայ բերել մեր երկրին բանուոր դասակարգին, մեր երկրին դէմ զինեալ յարձակում մը կատարուած ատեն. կազմակերպել նաեւ մեր բանուոր դասակարգին օգնութիւնը քաղքենի երկիրներու բանուոր դասակարգին։ Հարկ է, ուրեմն, բոլոր միջոցներով ամրապնդել եւ զօրացնել մեր կարմիր բանակը, մեր կարմիր նաւատորմը, մեր կարմիր օդագնացութիւնը։ Հարկ է ամբողջ մեր ժողովուրդը պահել պատրաստ եւ զօրաշարժի ենթակայ, զինեալ յարձակման վտանգին առջեւ, որպէսզի ոչ մէկ «դիպուած» կամ մեր արտաքին թշնամիներուն որ եւ է խորամանկութիւնը չկարենայ յանկարծակիի բերել մեզ»։

Մոսկուայի մէջ այս յայտարարութեան տպաւորութիւնը մեղմացնելու համար, դիտել կուտան թէ Սթալինի բաց նամակը հրատարակուած է «Փրավտա»յի «Կուսակցական Կեանք» բաժնին մէջ, հետեւաբար կը վերաբերի կուսակցութեան ներքին կեանքին։ Բայց այս բացատրութիւնը ծիծաղելի կը համարուի քաղքենի երկիրներու մէջ։

Սթալինի բաց նամակը խոր տպաւորութիւն գործեց Հռոմի մէջ։ Մամուլը շնդալից խորագիրներով հրատարակեց բաց նամակը,— «Սթալին կը նետէ դիմակը, պատերազմի եւ յեղափոխութեան կոչ կ'արձակէ», «Սթալին համաշխարհային յեղափոխութիւն կը քարոզէ» եւն.։

Լեհական թերթերուն կարծիքով, Խ. Միութիւնը կը վերադառնայ ռազմական համայնավարութեան շրջանին։ «Սթալին Կոմինտէրնի նոր յարձակողականը կը ծանուցանէ Խ. Միութեան դրացի պետութեանց դէմ»։ Գերմանական մամուլն ալ շնդալից խորագիրներ գործածելով, մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայէ Սթալինի նամակին, շեշտելով թէ «այլեւս կասկած չկայ որ Սթալինի արարքը անգամ մը եւս դիմակազերծ կ'ընէ Քրեմլինը իբրեւ իրաւատէրը Կոմինտէրնի եւ անոր գործունէութեան»։

Աշխատանքի կանոնագիրը Երեսփ. Ժողովին առջեւ

Երեսփ. Ժողովը առջի օր սկսաւ քննել աշխատանքի արդիական կանոնագիրը։ Փոթորիկի նշաններ կ'երեւան առաջին օրէն իսկ։ Տեղեկաբեր Պ. Ժիւլ Մոքի զեկուցումէն վերջը, խօսք առին չորս ընդդիմադիր երեսփոխաններ, քննադատելով կանոնագրին կարգ մը յօդուածները։ Անոնք դիտել տուին թէ կարգ մը տրամադրութիւններ փոխուած են Աշխատանքի Դաշնակցութեան ճնշումին տակ եւ չեն համապատասխաներ ընկերային խաղաղութեան պահանջներուն։ Աջակողմեան երեսփոխան մը յայտարարեց թէ պայքարը կը մղուի բուն արհեստակցական միութեանց եւ քաղաքական հոսանքներու միջեւ, ամբոխավարութեան եւ ժողովրդապետութեան միջեւ։ Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկ ալ։

Միեւնոյն օրը, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ազգ. կոմիտէն վերջացուց իր երկօրեայ ժողովը, պահանջելով աշխատավարձքերը յարմարցնել ապրուստի սղութեան ելեւէջներուն, վերահաստատել առեւտրական ազատութիւնը Սպանիոյ հետ, ամբողջովին գործադրել ժողովրդական ճակատի ծրագիրը, հանգստեան թոշակ հաստատել ծերացած աշխատաւորներու համար եւն.։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ջրօդանաւ մը ջրամոյն կորաւ Քատիքս - Հռոմ ճամբուն վրայ։ Տասնըչորս հոգի մեռան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀՐԵԱՆԵՐԸ փոքրաքանակ առեւտուրէն ալ պիտի զրկուին։ Կէօպէլսի օրկանը, «Անկրիֆ», յօդուածով մը կը պահանջէ կորովի միջոցներ ձեռք առնել, հաշուեյարդարի ենթարկելու համար այս գործը։ Կը թելադրէ որ անհատական եւ խնայողական դրամատուններ վարկ տրամադրեն, որպէսզի յարմար արիականներ գնեն հրէական ձեռնարկները։ Այս պահանջը կը ձգտի հրեաները բոլորովին վտարել Գերմանիոյ տնտեսական բոլոր ասպարէզներէն։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ 100.000 ՔԻԼՕ ՀԱՊՃԱԿԱՆ ՍՈՒՐՃ նուէր ղրկեց Գերմանիա, ձմեռնային օգնութեան համար։ Շոգենաւը երբ Համպուրկի առջեւ կը պարպէր բեռը, իտալացի նաւապետը յայտարարեց.— «Առաջնորդին նուէրը կը խորհրդանշէ Իտալիոյ բաղձանքը, որպէսզի բարեկամ Գերմանիան շուտով վերստանայ իր գաղթավայրերը»։

Այրի Տիկին Աննիցայ Թէմինեան եւ զաւակը՝ Պերճ Թէմինեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Վարսենիկ Թէմինեան (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Աստուր Թէմինեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Արթօն Թէմինեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միհրան Թէմինեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր ե Տիկին Սարգիս Մանուկեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տոքթ. Ստեփան Գառլօ (Պէյրութ), Օրիորդներ Իպրաքսի եւ Կիւլիւնէ Գարանֆիլեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան եւ զաւակունք (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Եկէնեան, Սարաճեան, Գարանֆիլեան, Զաքարեան, Բրավատալեան, Ճամճեան, Մէհտէրեան, Տիշլեան, Ղազարոսեան, Փափազեան եւ Գալստեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ԹԷՄԻՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 15 փետրուար երեքշաբթի օր, Տոքթ. ալ Մարթէլի բուժարանին մէջ (Փարիզ), 52 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 19 փետրուար, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէոյի գերեզմանատունը, եւ պիտի ամփոփուի ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՆՍՆ.— Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Պաշտօնական

ՍԷՆ ԼՈՒԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 18 փետր. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 12 փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Զարդարեան» գրադարանին մէջ։

ՊՈՒԱԼՈՒԶԻԻ «Վարանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը 19 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle de Géographieի մէջ

184 Bld. St. Germaiu, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆ ՏԷ ՓՐԷ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԵՒ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մուտք 2 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Անիէռ - Գուաքոլոմպի Արամ ենթակոմիտէն Փետր. 18ի եւ Արամի մահուան տարիւ, կիրակի, 20 փետրուարին, ժամը 2.30ին, կազմակերպած է ընկերական խնճոյք մը Անիէռի ընկերվարականներու ակումբին մէջ, 149bis, Ave. Argenteuil։

Գեղարուեստական բաժին։ Տախքերու մասնակցութեան համար 5 ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

19 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, Լիոն։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ա. ՀԱՐՓԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանը երէկ, այսօր եւ վաղը

Կը հրաւիրուի Լիոնահայ հասարակութիւնը

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ «ՅԱՌԱՋ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին S.L.T. սրահին մէջ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ներկայով եւ ապագայով»։

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւններ։

ՌԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 17 Փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Grillon, 2 Carefour de l'Odéon, մէթրօ Օտէօն։ Կը խօսի Պ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Նիւթ՝ «Օսմանեան յեղափոխութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»,

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, Կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր

SALLE DES FETESի մէջ, 30 Rue du Casino, Անկէն

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Mme. Patenôtre-Desnoyersի

ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ Պ. Մ. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Կամիւ-աս երգչախումբը, Տիկին ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ (ջութակ), դաշնակ, հայկական պարեր թառով եւ դափով, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ։ Պարերը կը սկսին ժամը 5.30ին։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտք 10 ֆր., փոքրերու 5 ֆր.

Շոգեկառք կառ. տիւ Նորէն՝ 2.14, 2.44 եւայլն։

ՀԱՆԴԷՍ

Ի յիշատակ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ կազմակերպուած Իսի - լէ - Մուլինոյի Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղի կողմէ 20 փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ, 2, Ռիւ տը լա Ռէփապլիք, գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

Մուտք 7 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՍՕԻ ԵՆԹԱՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

20 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 230 Շըմէն տը լա Մ… Պառ Էնթէրնասիօնալի սրահին մէջ (Bar International)

Հ. Յ. Դ. «Ադամեան» Թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. … ՔԷՆՏԻՐԵԱՆԻ կը ներկայացնէ Հ. ՇԱՆԹԻ

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

(Տրամ 5 արար)

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ, Գ. ՏԷՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ։ Պարոններ՝ Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Վ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Ս. … ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ եւ Ա. ԱԻԱԳԵԱՆ։

Մուտք 3 ֆրանք, 8 տարեկանէն վեր տղոց համար 1 ֆր.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

19 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

PETIT JOURNALի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 21 Rue Cadet, Metro Cad…

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ «ՀԱՆԳԻՍՏ ԳՈՐԾ»

Մասնակցութեամբ Տէր եւ Տիկին ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ, ՍԱՆՃԱՔ… ՄԵԼՔՈՆ ՍԻԵՏԻՍԵԱՆԻ, Տիկին ԱԼԻՍ ՏԻՐԲՕՆԻ, Օր. ՎԱՐԴՈՒՀԻ… Օր. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ եւայլն։

Օրքէսթրը CARIO CANTI։ Արեւելեան նուագախումբ, ջազ… թիյեօն, պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած ճաշարանապետ… ԱՐԱՄի կողմէ։

Կանխօրօք ապահովելու համար տոմսերը, դիմել՝ Պ. Արամի… 60 RUE LAFAYETTE, Փարիզ, եւ հայ վաճառատուններ։

ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

20 Փետրուար Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին

«Սօսիէթէ Սավանթ»ի սրահին մէջ, 8 Rue Danton մէթրօ Odéo…

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրէ «ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ»

(կատակերգութիւն 4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Գայեանէ, Ս. Պաղտասարեան, Ք. Ազնաւ… եան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Սերոբեան, Վ. Ալթունեան, ՀՐԱՅՐ եւ… Պետրոսեան։ Ռեժիսէօր՝ Վ. Ալթունեան։

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 10, 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Սամուէլ գրատուն.— 51, rue Mr. le Prince, Փարիզ (5)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵ…

27 Փետր., Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Պէշիկթաշլեան Թատ… րարանին մէջ, 26 Rue TROYON, Sèvres, Métro Pont de Sèvres

Կը ներկայացուի «ԽԱՂԱՄՈՒԼԸ», (տրամ 3 արար)

Երգախառն զաւեշտներ՝ LE PARAPLUIE DE DON QUICHOTTE

LES DEUX PECHEURS

I DUE SPAZZACIMINI

Տոմսերու գինն է 10 եւ 7 ֆրանք

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

Ի գիտութիւն շահագրգռուողներու կը ծանուցուի թէ Մուրատ… վարժարանի բարեկամաց Միութեան կողմէ սարքուած վիճակախաղը … պիտի ունենայ այս կիրակի օր, 20 փետր. ժամը 3ին, Մուրատեան վարժ… րանին մէջ, 26 Rue Troyon, Sèvres։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։

"ՇԻՐԱԿ"

Արեւելքի միակ իսկական օղին է։ Անզուգական, Անմրցելի, Անխառն… Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժ… բեր, պատրաստուած զուտ չամիչի … ով։ Հայ աւանդական սեղանին զարդ…

ԽՆԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր ջերմ խնդակցութիւնը կը յայտնենք Տէր եւ Տիկին Մ. Զօպոյեանի, իրենց առջինեկ զաւկին (աղջիկ) ծննդեան առթիւ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ս. ՄԱԹՈՍԵԱՆ

Վիէն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութեան Ֆրանսայի Շրջանային Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի 19 Փետրուար, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ինչպէս նաեւ յաջորդ օրը, Կիրակի առաւօտուն եւ կէսօրէ վերջ, 8, Ռիւ Պօսիւէ, Փարիզ, Բարեգործականի Տան մէջ, ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆի բոլոր Մասնաճիւղերու Պատգամաւորներու ներկայութեամբ։

Հրաւիրուած են նաեւ Հայ Մամուլի ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Մշակութային Մարմինները, մասնակցելու համար Շրջանային Ժողովի աշխատանքներուն եւ վիճաբանութիւններուն, խորհրդակցական ձայ… նով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակութային Մ… ութեան անդամական շրջանակի … տուկ դասախօսութիւնը, 18 փետր… Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 5 Ռիւ … Լ'Էգլիզ, Շահրիկեան սրահը։

Կը դասախօսէ Պ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ…

Նիւթ՝ Հայ ցեղի ծագումը։

Մուտքը ազատ է բոլոր հետաքրք… ուողներու համար։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Հայ կամ… ւորներու եւ Մարտիկներու Մի… թեան դասախօսութիւնը 19 Փետր… Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խրիմեան… սրահին մէջ։ Կը դասախօսէ Գնդ. … ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին … կերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ երիտասարդակ… Ընկերակցութեան հրապարակայ… դասախօսութիւնը 18 Փետրուար… Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Բարեգ… ծականի Տունին մէջ, 22, Ռիւ Փ… Ժան,։ Պիտի խօսի Պ. ՆՈՒՊԱՐ … ԹԱՀԼԵԱՆ։ Նիւթ՝ Հայրենասիր… թիւն։Կրնան խօսք առնել ներկան…

ԳԱՅԵՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Demesme — PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 18 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3658 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ ԻՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՈՎ

Խօսի՛լ փետրուար 18ի տարեդարձի մասին, ճիշդ այն պահուն երբ թանձր մշուշ մը պատած է մեր հայրենիքը, ինչպէս ամբողջ Խ. Միութիւնը, կը նշանակէ քրքրել վէրք մը որ միշտ կ'արիւնի։

Արդարեւ, սա վերջին երկու տարիները եւ մանաւանդ 1937ի դէպքերը ինչո՞վ կը տարբերին այն արհաւիրքէն, որ կը տիրէր 1921 փետրուար 18էն առաջ, խորհրդային իշխանութեան տեղաւորումէն անմիջապէս վերջը :

Այն ատեն, հալածանքները, սանձարձակ թալանը, անասելի կեղեքումները, զանգուածային բանտարկութիւններն ու խմբական գլխատումները՝ բանտին մէջ, մէկ խօսքով՝ ահուսարսափը ուղղուած էին հակաբոլշեւիկներու, եւ մասնաւորապէս Դաշնակցութեան դէմ :

Եւ, եթէ հետեւանք, պատմութիւնը արձանագրեց դէպք մը, որ մինչեւ այսօր ալ սիրտ կը բզկտէ :

Նորեկները փրկութիւն պիտի բերէին։ Բերին փտութիւն եւ բռնութիւն, փլուզում եւ արիւն։ Եւ զոհը ի վերջոյ ըմբոստացաւ։ Եղբայր եղբօր դէմ ճակատեցաւ, դարձեալ յանուն ազատութեան։

Այս անգամ, 1936 յունիս 9էն սկսեալ, նորէն փոթորկեցաւ հայրենի հորիզոնը։ Գլուխ մը ինկաւ, Աղասի Խանջեան, չափազանց խորհրդաւոր, չարաշուք պարագաներու մէջ։ Ու մինչ կը կարծուէր թէ եղածը «պատահմունք» է, ժամանակաւոր ցնցում, — իրարու յաջորդեցին մէկը միւսէն քստմնելի դէպքեր։

Սեւ ցանկն անցաւ, շղթայի զարնուեցաւ ամբողջ սերունդ մը, որ ուժգնօրէն ասպարէզ նետուած էր 1920 — 21էն վերջ, դրախտ մը վերածելու համար Հայաստանը։ Նկատի չառնուեցան զոհերուն ոչ անցեալը, ոչ հանգամանքը, ոչ արժանիքը, ոչ ալ տարիքը։ Խտրութիւն չդրուեցաւ ոչ կուսակցական գործիչին, ոչ պետական վարիչին, ոչ գրագէտին, ոչ մասնագէտին, ոչ ալ բնիկին կամ եկուորին միջեւ :

Իսկ ամէնէն քստմնելին, — մինչեւ այսօր ալ Երեւան չհաճեցաւ գէթ երկտող յայտարարութեամբ մը ծանուցանել թէ ո՛վ ինչ եղած է։ Ո՛վ կ'ապրի տակաւին, ըլլայ իսկ բանտին մէջ, եւ ո՛վ չատոնց փոսը նետուած է, գիշերային արհաւիրքէ մը վերջը ... (Անոնք որ լաւատես են, թող բարեհաճին լրացնել այս պակասը, անկարելին փորձելով եւ լո՛ւր մը, լո՛ւր մը ճարելով) :

Ուրեմն, երէկուան եւ այսօրուան միջեւ տարբերութիւնը այն է որ, երէկ՝ «անկեալ»ները կամ պարտեալները կը հալածուէին, այսօր՝ բուն իսկ նոր կարգուսարքին հիմնադիրները, յաղթականնե՛րը. հետեւաբար եւ «նախկին»ներուն հալածիչները։

Կարելի էր ըսել թէ շատ աւելի դառն եղաւ այս վերջիններուն ճակատագիրը :

Անոնք ամբաստանուեցան ոչ միայն իբրեւ «ժողովուրդի թշնամիներ», թրոցքիական եւ վնասարար, այլեւ Դաշնակցական։ Առնուազն «բուրժուա - նացիոնալիստ»։

Դեռ աւելին — անոնք խարանուեցան իբրեւ «անջատողականներ», որոնք դաւե՛ր սարքած էին, «Հայկական ԽՍ Հանրապետութիւնը» Խ. Միութենէն անջատելու եւ քաղքենի – դրամատիրական պետութեան մը լուծին տակ դնելու համար։

Ու վերջապէս, անոնք զրկուեցան նոյնիսկ մարդ կոչուելու տարրական իրաւունքէն, ստանալով գոյնզգոյն անուններ, — լրտես, դաւաճան, սրիկայ, իժ, կատղած շուն, հրձիգ, սողուն, հրէշ, ոճրագործ, վարձկան, փայտոջիլ, — շարեցէք ինչքան կ'ուզէք :

Անտարակոյս փետրուարեան ըմբոստները աւելի յարգ վայելեցին իբրեւ ճակատաբաց թշնամիներ, քանի որ Միասնիկեանի կառավարութիւնը միջնորդներ մէջտեղ ձգեց, բանակցելու եւ շարժումը կասեցնելու համար։ Եւ ընդհ. ներում ալ հռչակեց։

Մինչդեռ նոր զոհերը ոչ իսկ իրենց դէմ ուղղուած լուտանքները ետ մղելու սփոփանքն ունեցան։ Սեւ ցանկ եւ լռութիւն։ Խարդախ, շինծու, քնարեր ամբաստանութիւններ, — եւ գլխիկոր համակերպում, պայմանաւ որ գլուխը ուսերուն վրայ մնացած ըլլայ :

Պատկերը աւելի կը դժնդակի, երբ յիշենք թէ նորագոյն, ողբերգութեան այս անյայտ եւ անհամար զոհերը, առաջինէն մինչեւ վերջինը, ողորմելի Կասեանէն մինչեւ Ամատունին, Աշոտ Յովհաննիսեանէն մինչեւ Գուլոյեանը հազար կտոր կ'ըլլային, ապացուցանելու համար իրենց կոյր հաւատարմութիւնը։ Ոչնչացնելու համար երէկուան բոլոր հետքերը։

Գիտութիւնը տակաւին հնարած չէ մեքենայ մը, որով կարելի ըլլար թափանցել բացարձակ լռութեան դատապարտուած զոհերուն մտքին կամ սրտին մէջ, — իմանալու համար թէ ի՛նչ կը խորհին ու կը զգան, այդ անճարները, օրուան այս ժամուն :

Ապահովաբար, անոնց ամէնէն մոլին ալ — չենք ուզեր ուրիշ բառ գործածել — սրտին խորէն լացաւ, տեսնելով իրենց իսկ խելքով բացուած խորխորատը, որ գլխու պտոյտ կը պատճառէ։ Մանաւանդ որ, իրենք ըմբոստացած ըլլալու մխիթարութիւնն ալ չունեցան, այլ անխնայ տրորուեցան, ի գին իրենց անսասան հաւատարմութեան եւ սանձակոտոր «յեղափոխականութեան»։

Զարմանալի զուգադիպութի՞ւն է արդեօք ըսել թէ՝ տասնըեօթը տարուան ընթացքին, երբեք այսքան խորացած չէր փետրուար 18ի բովանդակութիւնը, — ամբողջ ժողովուրդի մը տարերային պոռթկումը՝ բռնութեան, սարկացման, բարբարոսութեան դէմ : Այդ առթիւ գործուած սխալներն անգամ, դժուար թէ նսեմացնեն շարժումին բուն իմաստը, — ազատութի՛ւն։ Գոնէ իրաւունք ինքնորոշման, որ բոլշեւիկեան հանգանակին ալ մաս կը կազմէ :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԱՆՁՆԱՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

ԱՒՍՏՐԻԱ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՅԱՌԱՋԱՊԱՀԸ ԿԵԴՐ. ԵՒ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Չեխոսլովաքիան բաժնելու ծրագիր

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Վիէննայէն.— Տօքթ. Արթիւր Զայս Ինքվարտ, որ Հիթլէրի պահանջով Աւստրիոյ դահլիճին մէջ մտաւ իբրեւ ներքին նախարար, վիէննացի իրաւագէտ մըն է։ Երկու տարի առաջ կը գործէր նացիներուն հետ եւ 1936 յուլիս 11ի համաձայնութենէն վերջը նշանակուեցաւ «հաշտարար», փարատելու համար այն ատենուան վարչապետին՝ Տօքթ. Շուշնիկի, հակազդեցութիւնը ... Տօքթ. Տոլֆուսի սպանութեան դառնութիւնը։ Նոր նախարարը միշտ բացայայտ կուսակից մը եղած է Աւստրիոյ անկախութեան բարձման, «Անշլուս»ով (կցում) կամ մաքսային միութեամբ Գերմանիոյ հետ։ Միեւնոյն ատեն արտաքին նախարարութիւնը յանձնուած ըլլալով Տօքթ. Կուիտօ Շմիտի, առանց Տօքթ. Շուշնիկի հսկողութեան, քանի մը ամիսէն Աւստրիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ ճիշդ այն ինչ որ գերմանականը։ Եւ այն ատեն անխուսափելի է որ Աւստրիա մաքսային միութիւն մը կնքէ Գերմանիոյ հետ, հրաժարի Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ անդառնալի կերպով կապուի Պերլին — Հռոմ առանցքին եւ հակաբոլշեւիկ ուխտին։ Այդ պարագային Աւստրիա պիտի դառնայ Գերմանիոյ յառաջապահը կեդր. եւ հարաւային արեւելեան Եւրոպայի մէջ :

Չեխերուն համար Աւստրիոյ անձնատրութիւնը կը ներկայացնէ իրենց երկրին յետագայ բաժանման հեռանկարը։ Այս տեսակէտէն նշանակալից է որ Հունգարիա, որ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի չափ կ'ըղձայ պատառ մը ստանալ Չեխոսլովաքիայէն, Հիթլէր — Շուշնիկ տեսակցութենէն ի վեր անսպասելի պատրաստակամութիւն մը կը ցուցնէ հաւանելու Աւստրիոյ ճակատագրին, փոխանակ բողոքելու եղած միջամտութեանց դէմ։ Եզրակացութիւնը այն է թէ Գերմանիա խոստացած է յառաջիկային գոհացնել իր պահանջները Չեխոսլովաքիոյ դէմ :

Ներքին նախարարութեան հետ ոստիկանութիւնն ալ հիթլէրականի մը յանձնուած ըլլալով, նացիները իրենք պիտի որոշեն թէ քաղաքական ո՛ր գործունէութիւնը պիտի արտօնուի կամ արգիլուի։ Այս պայմաններուն մէջ այն բարձրագոչ հաւաստիքները զորս Հիթլէր պիտի տայ փետրուար 20ի ճառով, շատ քիչ արժէք կրնան ունենալ Աւստրիոյ համար։ Անհրաժեշտ է որ Աւստրիայէն դուրս, ըմբռնեն թէ Գերմանիա իր ափին մէջ առած է Աւստրիան դահլիճին վերակազմութեամբ, այնպէս որ անկախութեան կամ սահմանադրութեան պահպանման մասին տրուելիք որ եւ է հաւաստիք արժէք չունի։ «Տրովադայի ձին» արդէն մտած է միջնաբերդէն ներս եւ Աւստրիոյ թէ վարչապետը եւ թէ Հանրապետութեան նախագահը գիտեն այս բանը։ Միապետական Աւստրիացի մը կ'ըսէր այս օր.— «Աւստրիական դրօշը կրնայ մէկ երկու տարի ալ ծածանիլ, բայց շատ չանցած կեռ Խաչն է որ պիտի պարզուի։ Այն մեծ հացկերոյթը որ տրուեցաւ Գշ. գիշեր ի պատիւ 200 հիւրերու, Հօֆպուրկի նախկին չքեղ պալատին մէջ, կը կազմէր վախճանը Աւստրիոյ անկախութեան » :

ՓԵՏՐ. 12Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐԸ

ՀԻԹԼԷՐ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Աւստրիա երկու ժամուան մէջ մնացած

Նոյն թղթակիցը կը պատմէ.—

Հասկնալու համար թէ ինչու Աւստրիոյ վարչապետը եւ Հանրապետութեան նախագահը չկրցան դիմադրել Գերմանիոյ պահանջներուն, հարկ է աւելի բաց խօսիլ Հիթլէր - Շուշնիկ տեսակցութեան մասին :

Հակառակ բոլոր հերքումներուն, իրողութիւն է թէ գաղափարը առաջին անգամ քննուած էր Մուսոլինիի կողմէ, Պերլին այցելութեան ատեն : Իտալիոյ արտաքին նախարարը քանի մը անգամ յիշեցուց Տօքթ. Շուշնիկի թէ անհրաժեշտ է զրոյց մը Հիթլէրի հետ։ Այս պնդումն էր մէկ պատճառը այն պաշտօնանկութեան որ կը տիրէր Կոմս Ջանոյիեւ Տօքթ. Շուշնիկի միջեւ, Փեշթայի վերջին խորհրդաժողովին մէջ։ Վերջապէս Վիէննայի գերմանական դեսպանը՝ Ֆոն Փափէն հասկցուց Տօքթ. Շուշնիկի թէ լաւագոյն է զինքը Վիէննայի մէջ պահել, դիւրացնելով դիւանագիտական յաջողութիւն մը, քան ընդունիլ նոր դեսպանը՝ գնդապետ Կրիպել, թունդ նացի եւ յարձակողական։ Եւ յաջողեցաւ համոզել Տօքթ. Շուշնիկը որ երթայ Պերխթէսկատէնի ճակատագրական տեսակցութեան :

Հիթլէրի հրաւէրը երկու ժամուան մէջ գրաւ Տօքթ. Շուշնիկը։ Ընդունիլը վտանգաւոր էր, բայց մերժելը կրնար զինքը մեղադրելի դարձնել մասնաւորապէս Լոնտոնի աչքեւ, այն տպաւորութեամբ թէ մերժած է հաշտարար ձեռքը։ Ասկէ զատ, Հիթլէր սպառնացած էր բուռն յարձակողական մը կատարել Աւստրիոյ դէմ, փետրուար 20 ճառին մէջ։

Հետեւաբար Տօքթ. Շուշնիկ ուրբաթ օր իմացուց անգլիական, ֆրանսական, իտալական եւ հունգարական դեսպաններուն թէ ընդունած է հրաւէրը եւ Հիթլէրի բնակավայրը մեկնեցաւ նոյն գիշերն իսկ։ Ֆրանսական դեսպանը չգիտնալով թէ ինչ ընթացք պիտի բռնէ Հիթլէր, Փարիզ տեղեկագրեց, ջերմապէս գնահատելով տեսակցութիւնը, իբրեւ հաշտարար ձեռնարկ :

Տօքթ. Շուշնիկ իրեն հետ տարաւ հսկայական թղթածրար մը, Գերմանիան ամբաստանելու համար թէ խախտած է 1936 յուլիսի համաձայնութիւնը։ Եւ Հիթլէրի ցոյց տուաւ փաստաթուղթեր վերջերս կատարուած նացիական ահաբեկչական գործունէութեան մասին, քաղաքական եւ զինուորական ծրագիրներու մասին։ Ուրիշ փաստաթուղթերով հաստատեց թէ գերմանական մա-

(Նայեցէք շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՊԱՇՏՕՆՍ Է ԽՈՒՄՓԱԼ »

Այսպէս կը կոչուի զաւեշտ մը, որուն նման դէպքեր պակաս չեն, սակայն, իրական կեանքի մէջ :

Փարիզի ձախակողմեան թերթերէն մին, վերի խորագրին տակ, կը պատմէ երկու դէպք.—

Երաժիշտ մը, որ ցերեկները իր արուեստին եւ բազմաթի նուագարաններու կախարդանքին տակ կը պահէր սրճարանի մը արուեստասէր յաճախորդները, գիշերներն ալ կը խումփացնէր՝ կարծես ուզելով կոկորդալիր երաժշտութեամբ հմայել իր շատ սիրուն տիկինը :

Մեզի կը թուի թէ տիկինը, նուազ արուեստագէտ, չէր ախորժեր նման ցայգանուագներէ, այնպէս որ դիմեց դատարան՝ ամուսնալուծում պահանջելով, այն մեղադրանքով թէ ամուսինը կը խումփացնէ ամէն գիշեր, — դժոխային ի՜նչ համանուագ, երեւակայեցէ՛ք :

Դատարանը, երաժշտութեան նոյնքան թշնամի, իրաւունք կուտայ կնոջ, — կ'ամուսնալուծուին այր ու կին :

— Ասպարէ՛զ ձեզի, տիկիննե՛ր ... :

Բայց լսեցէք միւս պատմութիւնն ալ.—

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ժողով ունէր Ժընեւի մէջ։ Միջազգային գլուխներու արքիպեղագոս մը։ Բեմին վրայ, չեմ գիտեր ո՞ր երկրին առաքեալը բանախօսութիւն մը կը կարդայ «մի ինչ որ» ժիթենիի ճիւղի մասին։ Լրագրողները նօթ կ'առնեն հեւ ի հեւ։ Բայց մին, գլուխը դրած իր երկու թեւերուն վրայ, յանկարծ դաբաշրջանային խումփոց մը կ'արձակէ ալեկոծութիւն պատճառելով մարդկային արքիպեղագոսին մէջ։ Անմիջապէս կ'արթնցնեն խումփացնողը, որ աչքերը կը բանայ Ազգերու զարմանահար խորհուրդին առջեւ։ Սարսա՜փ, ամօ՜թ, խայտառակութի՜ւն, — լրագրողը ծակմը կը փնտռէ մէջըմտնելու համար նոյնհետայն։ Նախագահը աւելորդ իր բարեացակամութեամբ՝ փոխանակ հրամայելու որ դուրս հանեն խումփացնողը, կը հրաւիրէ որ այսուհետեւ արթուն եւ ուշադիր հետեւի ճառերուն, որքան ալ ... քնաբեր ըլլան անոնք :

Եւ ահա այս գերագոյն ներողամտութիւնը առարկայ դարձաւ գիտական լուրջ քննութեանց եւ հրապարակագրական բուռն վիճաբանութեանց :

Երկու դասակարգի կը բաժնուին տրուած մեկնութիւնները։

Ինչո՞ւ ներեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը.

1.— Որովհետեւ իսկապէս քնաբեր են Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերը, եւ խումփացնող հրապարակագիրը ոչ առաջինն էր, ոչ ալ վերջինը։

2.— Որովհետեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ինք եւս կը խումփացնէ, ապահով եւ անխռով, Օրփէոսեան քունով եւ Սանդարամետեան խումփոցով, հակառակ աղմուկին, թնդանօթներու ձայնին, ջարդուող մայրերու ողբուկոծին, ծնողազուրկ որբուկներու աղաղակին, արմատախիլ ժողովուրդի մը տառապանքին, թափառական կեանքին եւ հեծեծանքին, անդին՝ Արեւելքի մէջ, Արարատի ստորոտը, Հայաստանի աշխարհին մէջ, Սթալինի կրունկին տակ կամ Թրքահայաստանի աւերակներուն վրայ ... :

ԱՐԱԶ

ՆՈՐ ՍԱՀՄ (ՊԷՅՐՈՒԹ)

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Գալուստ Խուրշիտեան (Cruas)	20
Մկրտիչ Թորոսեան (Le Velizy - le - Clos)	20
Գումար՝	40
Փետր. 17ի գումարը	3490
Ընդհ. գումար՝	3530

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

Ոչ թէ առեւանգուած, այլ Իտալիա փախած էր

Շանդալից լուր մը եւս,— Պ. Բուտէնկօ, Պուքրէշի խորհրդային դեսպանատան գործակատարը, որ անհետացած էր եւ որուն համար Մոսկուա խիստ ծանուցագիր մը ուղղած էր ռումանական կառավարութեան, ոչ թէ առեւանգուած կամ սպաննուած է, այլ Իտալիա փախած, զոհ չերթալու համար Չեկային։ Ինքն է որ կը պատմէ ամբողջ անցուդարձը, Հռոմի «Ճոռնալէ տ'Իթալիա» թերթին մէջ :

— « Դիւանագիտական ասպարէզն ընտրեցի, որովհետեւ միակ միջոցն էր այդ, փախչելու համար Խ. Միութենէն ուր կեանքը հետզհետէ անողորմ եւ տառապալից կը դառնայ։ Մոսկուայի մէջ դիւանագիտական բարձրագոյն դասընթացքին հետեւելէ վերջ, Փարիզ եկայ, ուր ինծի պաշտօն յանձնեցին միջազգային ցուցահանդէսի խորհրդային տաղաւարին մէջ։ Այդ առթիւ էր որ անմիջապէս կրցայ չափել այն ահագին անդունդը որ կը բաժնէ քաղաքակիրթ աշխարհը Խ. Միութիւն կոչուած բարբարոս եւ արհեստական երկիրէն։ Եւ համոզուեցայ թէ սուտ են բոլշեւիկեան վիճակագրութիւնները։ Ատեն մը վերջը Մոսկուա կանչուելով, Պուքրէշ փոխադրուեցայ։ Այնտեղ զգացի թէ Չեկային լրտեսները կը հետապնդեն զիս։ Երբ խորհրդային դեսպանը՝ Օստրովսկի ետ կանչուեցաւ եւ գործերու վարչութիւնը ինծի յանձնուեցաւ (4 փետրուար), կասկածելի մարդ մը եկաւ Վիէննայէն եւ տեղաւորուեցաւ դեսպանատան մէջ։ Միեւնոյն ատեն լսեցի թէ Մոսկուայի մէջ քննութիւններ կը կատարեն իմ անցեալի մասին եւ թէ իմացած են որ 14 տարեկանիս մասնակցած եմ Վրանկէլի բանակին։ Փետրուար 5ին, այդ կասկածելի մարդը եւ ուրիշ երկու խորհրդային գործակալներ երեք անգամ պնդեցին որ պտոյտ մը կատարենք դէպի Սինայիա։ Երբ նորէն պնդեցին, առաջարկեցի որ իմ շարժավարս ալ ընկերանայ։ Պատասխանեցին թէ աւելորդ է։ Անոր վրայ համոզուեցայ թէ թակարդ մը կը լարուի, զիս սպաննելու կամ առեւանգելու համար։ Յաջորդ օրը հեռացայ դեսպանատունէն եւ 4 օր պահուելով Պուքրէշի մէջ, փետրուար 10ին յաջողեցայ անցնիլ սահմանը։ Այդ օրերուն իմացայ թէ թոյլ չեն տուած որ կինս եւ աղջիկս հեռանան Մոսկուայէն։ Ապահովաբար ձերբակալուած են այժմ » :

Այս պատմութեան հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը հերքումներ հասան Մոսկուայէն, բայց ոչ ոք հաւատ կ'ընծայէ անոնց։ Փախստական գործակատարը նամակ մը ուղղելով ռումանական կառավարութեան, կը հաստատէ ամբողջ անցուդարձը :

Առաջին անգամ չէ որ դիւանագիտական պաշտօնեաներ խոյս կուտան Մոսկուայէն։ Վերջինը՝ Աթէնքի դեսպանն էր, Բարմին, որ ամբաստանագիր մըն ալ հրատարակեց :

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ՍԷՆԹ - Էգզիւփէրի, որ ճամբայ ելած էր դէպի Հրոյ Երկիր, ծանր արկածի մը հանդիպեցաւ Կուաթէմալայի մէջ։ Օդանաւը ջախջախուեցաւ, օդաչուն եւ ընկերը ծանրապէս վիրաւորուեցան :

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՆՈՐ ԶՈՀԵՐԻ ԱՌՋԵՒ

Փետրուարի 18ին այս տարի մենք հանդիպում ենք դառն ապրումների մէջ։ Այսօր Խ. Հայաստանում, ինչպէս 1921 թուականի առաջին ամիսներին, բանտերը լցուած են հայ մտաւորականներով ու պետական գործիչներով, եւ չեկիստները ցնծում են արիւն խմելու հաճոյքից։ Տասնեւեօթը ամեռներից վերջինը այնքան նման է առաջինին, որ կարծես խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը մեր հայրենիքում բոլորելով մի անկանոն շրջագիծ, վերադարձել է կրկին Աւիս-Աթարբէկեան սարսափների շրջանը։

Փետրուարեան ապստամբութեան ժամանակ, Լէնին նոյնքան տիրաբար վարում էր Խորհուրդների ճակատագիրը, որքան այժմ Ստալին. բայց առաջինն ունէր մի առաւելութիւն — չէր համարում իրեն մեծամասնական վարդապետութեան անսխալական պապ ու պատգամում իր «հանճարեղութեան» գահից, այլ լսում էր եւ ուրիշներին ու կարծիք դարբնում վիճաբանութիւնների մէջ։ Եթէ տեսնում էր մի սայթաքում, խոստովանում էր այն հրապարակով ու հարուածում անխնայ։ Նրա ճառերն ու լրագրական յօդուածները լի են «ես սխալուել եմ», «մենք սխալ ենք գործել» դարձուածքներով։ 1921ի սկզբին Հայաստանի Յեղկոմի կատարած զարբարոսութիւնների սխալը չվրիպեց նրա ուշադրութիւնից եւ նա գրեց իր հռչակաւոր նամակը, որով խորհուրդ էր տալիս Հայաստանում չգործադրել այն դաժան զսպողական միջոցները, որոնք կիրառուել են բուն Ռուսաստանում։ Հարկաւ առանց նրա գիտութեան չէր, որ ապստամբութիւնից վերջ բոլորովին նոր մարդիկ ուղարկուեցին կառավարելու Երեւանը եւ հրատարակուեց Արաքսի իրանական ափն անցած հազարաւոր ռազմիկներին, ի բաց առեալ երեք տասնեակ ղեկավարների։

Այնուհետեւ քանի Լէնին կենդանի էր կամ երբ մահից յետոյ Մոսկւայում պայքար կար նրա ժառանգութեան շուրջ, հայ մեծամասնականները որոշ չափով թողնուած էին իրենց կամքին, ուզէին չուզէին պիտի ընդգրկէին երկւութեամբ լի մի գործելակերպ, անբաւարար մի կողմից ազգային իղձերի, միւս կողմից կուսակցական հաւատամքի տեսակէտից։ Այնուամենայնիւ որքան հնարաւոր էր Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան պատնէշների ճեղքերով նրանք մի փոքրիկ ներդաշն հողեցրին դէպի Հայաստան, կապուեցին արտասահմանի՝ թող լինի հակադաշնակցական տարրերի հետ, եկան ու գնացին, օգտագործեցին տարագրութեան մի մասի դրամական օժանդակութիւնը երկրի շինարարութեան մէջ, երկչոտօրէն նպաստեցին պատմութեան, բանահիւսութեան եւ գրականութեան ուսումնասիրութեան ու զարգացման, յաջողեցրին մինչեւ իսկ կաթուղիկոսական ընտրութիւններ եւայլն. նոյն իսկ անկիւններում պարծեցան, թէ իրենք հայ հայրենիք են կառուցանում եւ նիւթական հնարաւորութիւններ են ստեղծում, վտահ եւ արագ թափով հայութեան ցրուած բեկորներն ի մի համախմբելու համար։ Եւ պատրանքներ կային կապուած Խորհրդային Միութեան խաղաղ զարգացման հետ։ Թւում էր թէ աստիճանաբար վարչաձեւը կ'երթայ դէպի ժողովրդապետութիւն, մարդկութիւն եւ օրինականութիւն, անհատի եւ հաւաքականութիւնների իրաւանց ճշդում եւ անձեռնմխելիութիւն, եւ կը ստեղծւի մի տանելի վիճակ, երբ մեր փոքրացած հայրենիքի առջեւ եւս կը բացւեն հեռանկարներ։ Աւաղ, ահա հորիզոնը պատուեց ստալինեան մշուշով ու խորհրդային աշխարհը խորասուզուեց խաւարի մէջ։ Երբեք չընդհատուած ահաբեկումների մեղմ հովին փոխարինեց մռնչացող փոթորիկը։ Նրա աւերը սոսկալի եղաւ Հայաստանում, որ ճշմարտապէս գլխատուեց իր ամբողջ ղեկավարութիւնից. ոչ մէկն ազատուեց նրանցից, որոնք վերջին 18 տարիների ընթացքում փայլել էին հայկական խորհրդային երկնակամարում թէկուզ շատ աղօտ լոյսով։ Մաքրագործումը կատարեալ է. անտառն արմատախիլ է եղած ու տեղը բաց դաշտ ձգուած։ Ազգութեանց Խորհրդի 30 հայ պատգամաւորների մէջ միակ մտաւորականը ուսուցչուհի Արուսեակ Խաչիկեանն է. Ստալին եւ Միկոյեան Հայաստանից պատգամաւոր են ձեռնադրել միայն երկոտանի ոչխարների. գիտութեան, գեղարուեստի ու անուանի կուսակցական ներկայացուցիչներ ունենալու շնորհը տրուեց բոլոր հանրապետութիւններին, բացի Հայաստանից։ Հայ կուսակցական եւ անկուսակցական ընտրանին կամ «այժմ ընդդահարուած» է, կամ Չեկայի նկուղներում, կամ, եթէ դեռ ֆիզիքապէս ազատ է, մատնուած է այնպիսի սարսափի, որ փնտռում է միայն մի բարիք— աչքի չերեւալ։ Երբեմն հարց են տալիս— ովքե՞ր են սպաննուած Հայաստանում. մեծամասնականներին ճանաչողները կարող են չտատանուել պատասխանելու «սպաննուած են բոլոր «լրտեսութեան, սպեցիֆիզմի, դաշնակիզմի, տրոցկիզմի, անջատողականութեան, ազգայնամոլութեան», մի խօսքով առաւել կամ նուազ չափով հայ հայրենասիրութեան յանցանքով ձերբակալուածները, բացի նրանցից դուցէ, որոնց մահը ստալինեան բռնակալութիւնը դեռ պիտի օգտագործէ «դատավարութիւն» եւ« ժողովրդական ցասումի ցոյցեր» կազմակերպելու համար։Անկասկած Բակունց, Թոթովենց, Ալազան, Չարենց, Տէր Սիմոնեան, Շահվերդեան, Յովհաննիսեան, Եսայեան եւ այլ սրանց կարգի ու աւելի նուազ դեր ունեցած շուրջ 50 հոգի, վաղուց քնած են յաւիտենական քնով։ Մենք անզօր ենք այս արիւնոտ ողբերգութեան հանդէպ այնպէս, ինչպէս կատաղած ծովում ժայռերին զարնուող նաւի անխուսափելի խորտակում դիտողները։ Ցաւն ու զայրոյթն այրում են մեր սրտերը, անծքի ու վրդովմունքի ճիչը պոռթկում մեր շրթունքներից ընդդէմ այն իշխանութեան, որի զազանութիւններին դէմ զէնքը ձեռքին ծառացաւ Փետրուարը 17 տարի առաջ։ Նրա ազնիւ ու արդար ապստամբութեան հրավառ դրօշը խորհրդանշում է յարատեւ պայքարը հայրենիքի վերածնութեան ու ազատութեան. թող նա իր հովանու տակ առնէ նոյն նպատակի համար ընկած այս նոր զոհերին, ինչ փոյթ, թէ նրանք կրում էին բոլշեւիկեան արդահատելի անունը. անունը չի նսեմացնում զոհերի արժէքը։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՍ

Տատամսոտ, ձեռքերը ետին, սենեակիս երկայնքն ի վեր կ'երթեւեկէ սուեր մը։ Հայելիի պէս յստակ, իր պատկերը կը դիտեմ։ Դէմքը կարմիր է։ Աչքերը երազուն։ Ժպիտը որ ամէն բանէ վեր էր ինծի համար, այդ պահուն, կարծես, հայրենի արեւին նման գացեր անհետացեր էր։

Լուռ է եւ մտածկոտ։

Օրերով ներսը գամուած մանկան մը տխրութեամբ, յանկարծ, գլուխը պատուհանէն դուրս հանեց ու սկսաւ դիտել բնութեան գեղեցկութիւնը։ Սիրտը կը հալէր։ Կ'ուզէր ինքն ալ երթալ ու վայելել չտեսրուն պէս։ Ահա փորձ մը։ Ի զուր։ Ներքին ցաւերը կը խայթեն զինքը։ Կը սեղմուի։ Հալած մոմի մը պէս, կ'ըսես, կաթիլ կաթիլ կը քամուի։ Եւ այս բոլոր սպառնացող վտանգներէն ազատելու համար, փոթորկայոյզ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած՝ կը նստի։

Հիմա, կարծես, սա դիմացի մը թաղնած հորիզոնին պէս պիտի բացուի ինքնիրեն ու, լոյսը խաղալէն վար պիտի իյնայ։

✕

Այն ատեն երբ պատկերը ծնաւ մտքիս մէջ, երեւոյթս բարեփոխուեցաւ։ Թեթեւութիւն մը զգացի։ Ուրախութիւն մը հայրենի յիշատակներուս պէս սիրտս կը լեցնէր։ Հանգիստ էի։

Պատմուածքս օրէ օր քիչ մը կ'երկարէր։ Սակայն, ատեն ալ կար, որ կը կարճնար։ Կը նեղուէի։ Անօգուտ։ Կարծես չար կատուի նման կը ճանկռտէր զիս։ Արիւնը կը կաթէր, ինչպէս կաթիլը կտրուած նուռի մը։Վէրքերս կը հնհնային։ Ցաւը թոյնի մը պէս կը խուժէր երակներէս ներս սրտիս մէջ։ Համբերանքս կը հատնէր եւ, բարկութենէս կը շպրտէի գետին։

Ինծմէ քայլ մը հեռու, պատին տակ, կարծես մարդկային իմացականութեամբ կը ժպտէր։ Ձեւեր կ'ընէր։ Կը յուզէր, թէ կը խնդացնէր։

Ակամայ կը վերցնէի գետնէն ու կը դնէի սեղանիս վրայ։

Կը գրէի ճերմակ թուղթի վրայ եւ հատ հատ։ Բառերը ընթեռնլի։ Վերջակէտները, միջակէտները, ստորակէտները, բութ եւ ոլորակները յըստակ։

Հազիւ տասը օրուան, արդէն ինծ համար դարձեր էր ամենասիրելի բան մը։

Չորս անգամ սրբագրելէս վերջ՝ ուզեցի հեղ մըն ալ աչքէ անցընել ու տանիլ խմբագրատուն։

Պատմուածքս լմնցած էր։ Փրփրադէզ ալիքներու պէս սիրտս կ'ուռէր։ Ուրախ էի։

Ցանկարծ շրթներս բան մը փսփսացին.

— Վաղը հրատարակելու տանիմ։

Ու եկաւ այդ վաղը։ Հեղ մը եւս կարդացի։ Լաւ գտայ։ Եւ վերջին պահուն երբ այլեւս դուրս պիտի ելլէի, յանկարծ տարբեր երեւցաւ աչքիս։ Ցետաձգեցի։

Այդ գիշեր երկար աշխատեցայ։ Բառերու եւ նախադասութիւններու փոփոխութիւններ կատարեցի։ Տեղ տեղ ալ ամբողջ էջը նորէն գրեցի։ Քրտինքը կը վազէր ճակտէս։ Ցոգնած էի։

Վերջապէս լմնցուցի։

Եւ սակայն որոշեցի, նախ գրադէտի մը կարծիքն առնել։

— Մտէք։

Գրադէտը նստած սեղանի մը առջեւ՝ լուռ, գիրք մը կը թղթատէր։

Գլուխը վեր առնելով՝ ըսաւ.

— Ի՞նչ է այդ, տղաս։

— Գրական առաջին փորձս է, պատասխանեցի հպարտ ձայնով մը։

— Հեղ մը տեսնեմ, ըսաւ գրադէտը, ու ձեռքը երկարեց պատմուածքիս։

Ձեռագիրս յանձներ էի մարդու մը որուն համար ըսեր էին թէ շատ բարեխիղճ է, ատոր համար ալ վախ չունէի։ Բայց ան հարեւանցի ակնարկ մը նետելէ վերջ՝ յայտարարեց.

— Եթէ այս պատմուածքդ այս վիճակին մէջ ձգես, ոչինչ կ'արժէ։

Մտմտուք մը պատեց զիս։ Սիրտս կոտտալ սկսաւ։ Եւ հարցուցի.

— Ի՞նչ պէտք է ընել։

— Սրբագրել եւ նորէն գրել։

— Տասնըհինգ օրուան աշխատանք, չորս անգամ սրբագրութիւն, դեռ չի՞ բաւեր, պատասխանեցի գրադէտին, որ քթին տակէն կը խնդար։

— Ոչ, տղաս, ոչ։ Պէտք է աշխատիլ եւ շատ աշխատիլ, սրբագրել եւ լաւ սրբագրել։

Համակերպեցայ։ Ալ չպատասխանեցի, առաւ գրիչը եւ սկսաւ գործի։ Ու ես պատմուածքիս գլխուն եկած փորձանքը չտեսնելու համար երբ քայլերս դէպի դուռը ուղղեցի, կանչեց ետեւէն։

— Քովս կեցիր։

Ես այնքան խնամքով գրեր ու պահեր էի, հիմա գրադէտը ակնոցը քթին՝ ուշի ուշով կը կարդայ։ Կը դարձնէ մէկ կողմէն միւսը։ Կը սրբագրէ։

Ծիրդ խորագրին տակ, առաջին անգամ երկար գիծ մը քաշեց։ Անցաւ քանի մը տող, այս անգամ լման նախադասութիւն մը ջնջեց։ Գրիչը անգթօրէն կ'աւրէր բառերս. ես աչքս գոցեցի եւ գրադէտէն քայլ մը հեռու՝ երեսս պատին դարձուցի ու կեցայ։

Խե՜ղճ պատմուածքս, իր առաջին էջին ցաւերը չմոռցուած, նոյնը կը կրկնուէր երկրորդ էջին վրայ։ Ահա երրորդն ու չորրորդը, հինգերորդէն մինչեւ քսաներորդը նոյն ողբալի վիճակը։ Ու այսպէս, կարծես խաչ կը քաշէր կը խաղար։

Սիրտս ալ չդիմացաւ։ Աչքերս կարմրեցան։ Արիւնս դառնալ սկսաւ։ Ուզեցի գրիչ մը առնել ու ես ալ իմ կարգին գծել սեղանին վրայ դրուած բոլոր թուղթերը։ Սակայն քաջութիւն չունեցայ։ Ձեռագրիս ջարդուած էջերը յուզեցին սիրտս, ու արցունքի կայլակներ սկսան հոսիլ այտերէս վար։

Երբ թաց կոպերս կը չորցնէի, տեսայ գրադէտը, որ գործն աւարտած՝ կը ժպտէր։ Ինծի՞ արդեօք թէ այդ յօշոտուած ձեռագրիս, որուն թերթերը դանէն փչող հովին ալիքներէն կը դողդղային անդադար։

Չեմ գիտեր։

Բայց հիմա, որ անկէ ի վեր տարիներ են անցեր, դեռ կը զգամ այն արիւնլուայ պատմուածքիս սարսուռը, եւ, շրթներս լուռ, բան մը կը փսփսան.

— Չեմ ցաւիր, սիրելի գրադէտ, որ այն օրը, առաջին պատմուածքիս մօտ, անոր ջլատուած մարմնին կըսկիծը սրտիս մէջ ցանեցիր։

Կ'օրհնեմ քեզ։

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Սոֆիայի [illegible] զոհը

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, վերջերս դժոխային մեքենայ մը պայթեցաւ Սոֆիա, ռուսական «Կոլոս Ռոսիա» թերթին խմբագրատան մէջ, սպաննելով խմբագիր մը եւ խմբագրապետին կինը։ Երիտասարդ հեղինակ Պորիս Վարդանով (ֆրանսագիր) մօտէն ծանօթ ըլլալով զոհերուն, հետեւեալ գրութիւնը ուղղած է «Յառաջ»ի.—

— Երկուքն ալ շատ ուժեղ էին, Խորհ. Ռուսիոյ մէջ ծանօթ էին իբրեւ առաջնակարգ մարզիկներ։ Մասնաւորաբար Պորիս հերակլեան ուժ ունէր։ Իվան կ'աշխատէր մարզախաղերու գործավարութեան մէջ, Մոսկուա, երբ եղբայրը, որ բժիշկ էր, իր սկաուտական գործունէութեան հետեւանքով մեղադրուեցաւ իբրեւ հակախորհրդային քարոզիչ եւ աքսորուեցաւ Սոլովկեան կղզիները։

1932ին, անոնք մէկ մտածում մի այն ունէին, փախչիլ խոյս տալու համար սովէն եւ ամէն օր իրենց աչքին առջեւ տեղի ունեցող սրտաճմլիկ տեսարաններէն։ Փախուստի առաջին փորձը ձախողեցաւ։ Կը կազմակերպեն երկրորդ մը, Իվանի տղուն՝ ժորժի մասնակցութեամբ։ 8 օգոստոս 1933ին բոլորն ալ կը ձերբակալուին վակոնի մը մէջ։ Կը ղրկուին հիւսիսային Ռուսիոյ մէջ, աքսորավայր մը, 200 քիլոմեթր հեռու Ֆինլանտական սահմանագլուխէն։ Փախուստի ճամբան կը փակեն լիճեր, ճահիճներ, կոյս անտառներ, զինեալ չեկիստներ, մարզուած շուներ։

Բայց շնորհիւ իրենց երկաթէ կամքին՝ կը յաղթանակեն։ 1934ի վերջերը երեքն ալ Ֆինլանտա հասած են։ Այդ ոդիսականը նկարագրած է Սոլոնեւիչ իր գիրքերուն մէջ։

Սակայն բաւական չհամարեցին անոնք այդ գիրքերը՝ աշխարհի առջեւ պարզելու համար թէ ինչ տեղի կ'ունենայ Խորհ. Ռուսիոյ մէջ։ Կը հաստատուին Սոֆիա, կը հրատարակեն ռուսերէն թերթ մը, որ կը զբաղէր յատկապէս ռուսական գործերով։Մեծ յաջողութիւն կը գտնեն։ Տարագիրները հաւատարմօրէն կապուած էին թերթին։ Թերթը տարածուեցաւ եւ այնքան հետաքրքրութիւն արթնցուց, որ խորհրդային կառավարութիւնը «Գոլոս Ռոսսի»ն հռչակեց «ժողովուրդի թշնամի» հրատարակութիւն մը։

3 Փետրուարին, առտուն, համեստ խմբագրատան մէջ,24 տարեկան ռուս երիտասարդ մը կը բանար հասած ծրարները։ Քիչ անդին կը գտնուէր Թամարա Սոլոնեւիչ։ Ցանկարծ պայթիւն մը։ Տան բոլոր ապակիները ջարդու փշուր կ'ըլլան։Օգնութեան կը հասնի ոստիկանութիւնը։ Թամարա հոգեվարքի մէջ է, բայց 2 ժամ վերջ կը մեռնի հիւանդանոցին մէջ։ Իսկ Միխայելովի մնացորդն իսկ չկայ։

Կարելի՞ է կասկածիլ ոճիրին ծագման մասին։ Ո՞վ շահ ունէր Սոլոնեւիչներու սպանութեան մէջ։ Ոչ... Նեկիւսը, ոչ ալ Ամերիկացի աւազակները։

Ոճիրը կանխամտածուած էր։ Սոլոնեւիչներու վայելած ժողովրդականութիւնը այն աստիճանի հասած էր, որ ամէն օր ընծաներ կ'ընդունէին,— անոնք ընծաները կը բանային առանց կասկածամտութեան։ Բայց այս անգամ համակրանքի նշան մը չէր, [...] վրէժխնդրութեան։ Որո՞ւ կողմէ[...]

Ոչ անշուշտ Միլիուքովի, ոչ [...] Քեազըմ պէյի կողմէ։

Հասկնալի է,— Կուտեպովի եւ Մ[...] լէրի առեւանգումէն վերջ, որոնք [...] համարուէին ճերմակ բանակին [...] լուխները, հարկ էր մէջտեղէն վե[...] ցնել նաեւ Սոլոնեւիչները, որոնք [...] կչիռ ունէին ռուս տարագրութեան [...] քաղաքական ուժերու տեսակէտով։

ՊՈՐԻՍ ՎԱՐԴԱՆ[ՈՎ]

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Պելժիոյ Գաղթ. վա[...] չութիւնը օգտուելով Պ. Գասպար[...] փէքեանի ներկայութենէն՝ սարք[...] էր բանախօսութիւն մը։ Նիւթը՝ «Հ[...] մշակոյթը գաղութներու մէջ»։

Բանախօսը անծանօթ ըլլալով Պր[...] սէլի գաղութին, վարչութեան [...] դամներէն՝ Պ. Վրթ. Մարտիկեան[...] քանի մը խօսքով զինքը ներկայացո[...] իբրեւ կարող հռետոր, օժտուած [...] մալսարանական կրթութեամբ եւ [...] նէն ի վեր նուիրուած հանրային [...] ծունէութեան, Պոլիս սահմանադր[...] թեան շրջանին, հայկական գաւա[...] ները, Կովկասի մէջ հայ կամաւոր[...] կան կռիւներու ատեն, եւ ի վեր[...] Իրանի մէջ, ուր կրթական քննիչ [...] պետական խորհրդատուի հանգամա[...] քով առաջնակարգ դիրք մը գրաւ[...] էր կառավարական բարձր շրջանակ[...] ներու մէջ։ Վերջերս Սուրիա։ Պա[...] րագմի ժամանակ ալ զբաղած է թր[...] հայ գաղթականներու տեղաւորմա[...] գործով։

Ցարդելի բանախօսը մէկ ժամէ [...] աւելի խօսեցաւ հայկական մշակոյթ[...] մասին, վեր հանեց անոր ճոխութի[...] ու կարեւորութիւնը ազգային, գրա[...] կան ու գեղարուեստական մարզեր[...] մէջ, սկսելով հին ժամանակներ[...] մինչեւ մեր օրերը, եւ շեշտեց մշակոյ[...] թի պահպանման ստիպողականութի[...] նը մեր գաղութներուն մէջ, եթէ [...] զենք վառ պահել մեր ազգային ոգի[...] լեզուն եւ կրօնքը։

Մի առ մի թուելէ վերջ մօտ[...] անցեալի մշակոյթի գլխաւոր վա[...] րանները, անոնց ունեցած օգտակ[...] րութիւնը հայ լեզուի, գրականու[...] թեան եւ ազգապահպանման տեսա[...] տով, Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ [...] կամ այլուր, բանախօսը ծանրաց[...] գաղութներու կազմակերպութեան [...] վրայ եւ թելադրեց հիմնել, մասնա[...] րապէս հոծ գաղութներու մէջ, եր[...] րորդական բարձրագոյն վարժարան[...] ներ, ուր կարելի ըլլայ հայկակ[...] կրթութիւն մը տալ մեր երիտասարդ[...] ներուն, որոնցմէ շատեր դժբախտ[...] բար զրկուած են ազգային մշակոյթ[...] եւ անոնցմով պատրաստել փաղա[...] մը ազգասէր մտաւորականներու, [...] րոնք կարող ըլլան լծուիլ հանրա[...] կրթութեան, տարածելով գաղութ[...] րուն մէջ հայ լեզուն, հայ գիրն [...] գրականութիւնը։ Այդ առթիւ, իբ[...] օրինակ յիշելՊէյրութի Հայ Ճեմա[...] նը, ուր սերունդ մը կը մեծնայ [...] շունչին տակ եւ կը ստանայ [...] կրթութիւն մը։

Բանախօսը իր հայրենաշունչ ճա[...] վերջացուց ջերմ ծափերու մէջ, [...] տեղծելով խանդավառ մթնոլորտ [...]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿՈՅՐ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

Անկարելի էր զինքը ճանչնալ, տարօրինակօրէն կերպարանափոխուած էր։ Հոգեկան եւ ֆիզիքական դժընդակ, անտանելի հարուածներու ենթարկուած էր, որոնց հետեւանքով, թէեւ հոգւոյն ակը անթառամ էր, սակայն երկու աչքերը կուրցած էին։

1914ի սկիզբները, հազիւ 25 տարեկան, շէնշող, կայտառ, բարի, ազնիւ, բեղուն ու զարգացած ուղեղով, կարկառուն յատկութիւններով լեցուած, իր անձնական ճիգերով առեւտրական փայլուն գործ մը հիմնած, գեղեցիկ երիտասարդ մըն էր։

Այդ թարմ տարիքին մէջ, շատ բընական էր թէ, Պոլսական շքեղ սալոններու զարդն ըլլալու կոչուած էր։ Ջերմէ ձեռք կը քաշէին զինքը։ Մանաւանդ— առհասարակ— հարսնցու օրիորդ ունեցող ծնողքներ, հրաւիրագրերու տեղատարափով մը կ'ողողէին եւ պատիւ կը սեպէին անոր ներկայութիւնը իրենց ընտանեկան հանդէսներու մէջ։ Շատեր կ'երազէին տան փեսայ ունենալ։

Վերջապէս կայծը բռնկեցաւ։

Թառեցաւ արժանաւոր օրիորդի մը սրտին վրայ, որուն թեկնածու ըլլալու ճիգեր կը թափէր ուրիշ անարժան մը, բարոյապէս, ֆիզիքապէս, նիւթապէս փճացած ու փտած երիտասարդ մը։ Այս վերջինը ապաւինելով ու պարծենալով իր նախահայրերուն ազնուական ծագումով, ինքն ալ իբրեւ անոնց բնական շառաւիղը, խըրոխտ կեցուածք մը ունէր։

Նախանձը կը կրծէր ինքնահրաւէր թեկնածուին սիրտը, առիթ մը կը փնտռէր վարկաբեկելու ազնիւ երիտասարդը։ Վերջապէս օր մըն ալ հըրաւիրեալներու ստուար բազմութեան մը ներկայութեան հրապարակաւ պոռաց անոր երեսին.

— Դուն ո՞վ ես որ ինքզինքդ բանի մը տեղ կը դնես, անծանօթ ընտանիքի մը կը պատկանիս, ես այնինչ հանրածանօթ գերդաստանին կը պատկանիմ։

Պատասխանը չուշացաւ.

— Պարո՛ն, ձեր ազնուական հին գերդաստանը ձեզմով կը վերջանայ, իսկ իմ գերդաստանս ինծմով կը սկսի։

Ինքնաճանաչութեան ոգին էր որ կը խօսէր։

Այս պատուական երիտասարդը շահեցաւ իր դատը, օրիորդն ալ գնահատեց անոր ձիրքերը, եւ նշանտուքը կատարուեցաւ։

Նշանտուքէն վերջն էր որ, ընտանեկան մտերմիկ ընդունելութեանց մէկ տաք վայրկեանին, իրիկուն մը ճաշէն առաջ, հաճելի նոր անակնկալ մը ըրաւ։ Իր սրտին կոյս սէրը պոռթկաց, հիանալի մեղեդի մը երգելով։ Իր ջերմեռանդ, դիւթիչ, սրտագրաւ երգեցողութիւնը քարացած սրտերը իսկ թրթռացնել սկսաւ։ Հեռահեռէ ձայնին ելեւէջները բարձրացան եւ դրացիներուն ալ լսելի եղան։Ամէնքն ալ սքանչացումով կ'ունկնդրէին եւ խորին լռութիւն կը պահէին։ Դրացիներն ալ սկսան սրտառուչ սպասել, որպէսզի օրիորդին նշանածը գայ։

Արեւելեան թէ արեւմտեան ամէնազանակներու ծանօթ էր։ Երգած սըրտագրաւ եղանակները բոլոր ունկնդիրներուն սրտերուն ու մտքերուն կը տիրէին։

Հազիւ թէ այս անխառն երջանկութիւնը քանի մը ամիսէ ի վեր կը շարունակուէր, եւ ահա յանկարծ պայթեցաւ համաշխարհային վիթխարի փոթորիկը։

Վերջապէս առաւօտ մըն ալ ահազանգը ծայր տուաւ Պոլսոյ մէջ։

— Զօրակոչ, զօրակոչ, եկէ՛ք, եկէ՛ք, դրօշակի տակ կը գոչէին։

Թուրքիան ալ խառնած էին մեծ հրդեհին։

Նոր նշանածն ալ եկան առին տարին թրքական բանակին մէջ։

Զանազան ճակատներու վրայ երկու տարի մարտնչեցաւ։ Այդ ժամանակամիջոցին, շարունակ կը թղթակցէին երկու խօսնակները, թէեւ ծայրայեղօրէն անկանոն միջոցներով։ Աստոր ալ փառք կուտային, վերջապէս իրարմէ լուրեր կը ստանային։

Քանիցս վիրաւորուեցաւ, առողջացաւ, եւ կրկին ճակատ ղրկուեցաւ։

Վերջին անգամ շատ ծանրապէս վիրաւորուած էր։ Իրեն վիճակած դիմակին անկատարութեան հետեւանքով, կոկորդը, թոքերը ու աչքերը, մէկ անգամէն փճանալով թունաւոր կազերու ներգործութեամբ եւ մահաբեր պայթուցիկներու կրակին ենթարկուելով, թէ ձայնը մեռած էր, եւ թէ աչքերուն թանկագին լոյսէն մշտնջենապէս զրկուած էր։

Ներբին խնամքի կը կարօտէր։ Ո՞վ պիտի գտնէր այդ խնամքը, կիսամեռ ու կմախացած մարմինով մը, Փոքր Ասիոյ խորը։ Հազճեպ կարդադրուած, եւ, կենդանիներու յատկացուած ընդարձակ, սակայն մթին ախոռ մը, առժամեայ զինուորական հիւանդանոցի վերածուած ըլլալով, անկիւն մը նետած էին զինքը, իբր անպաշտպան լքուած եւ լքուած պանդուխտ մը։

«Եթէ բախտ ունի, ոտքի կ'ելլէ», վճռած էր համբակ երիտասարդ զինուորական բժիշկ մը։

Թուրք զինուոր ընկերներէն մէկը, չկրցաւ անոր ֆէրեատին (պաղատանքին) դիմանալ, եւ թուրքերէն ծուռ ու մուռ գրիչով Պոլիս ընտանիքին հասցուց չարագուշակ նամակը, որովհետեւ ոչ միայն գրիչ շարժելու կարողութիւն չունէր, այլեւ նոյնիսկ բառերը դժուարաւ կը հնչէր։

Ընդհանրապէս չար լուրը շուտ [...] հասնի։

Հասաւ նամակը Պոլիս։ Ահ ու [...] սափով բացին։ Բառերը կոշտաբար[...] մերկապարանոց գործածուած էի[...] Առաջին վայրկեանէն իրենց յո[...] կտրեցին որ ողջ կրնայ վերադառնա[...] Ողբ ու կոծ օդուտ չըրաւ, եղածը [...] ղած էր։ Միլիոնաւոր զոհերուն վր[...] հատ մըն ալ աւելցած էր։

Համաշխարհային թոհ ու բո[...] մէջ, աննշան, անկարեւոր, առօր[...] դէպքեր էին ասոնք։ Ո՞վ կը հետա[...] քրքրուէր։ Սակայն... պատուակ[...] ընտանիք մը, ապագայ մաքուր [...] սուն մըն ալ կործանած էր։

Կեցցէ՛ գիտական պատերազմը, [...] քսաներորդ դարու նուրբ քաղաք[...] կրթութիւնը...

Առաջին դժնդակ լուրին վրայ, [...] եւս օրիորդին կեանքը խորտակու[...] կարծուեցաւ։ «Կենդանի մեռեալ [...] պիտի մնայ, նոյնիսկ եթէ կարե[...] հիւանդանոցէն ողջ ելլել, սակայն [...] միշտ անով եւ անոր հետ պիտի [...] րիմ, այս է եղեր բաղդս, պէտք է [...] մակերպիմ» կ'ըսէր, ամենաբու[...] հաստատ համոզումով մը։

Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

« Հայ - Բոյժ »ի վերջին թիւը, որ նուիրուած էր մեր հնագոյն բժիշկնե-րէն Ամիրտովլաթի, շահեկան էջեր ունէր ի նպաստ հայ բժշկական պատմութեան :

Շնորհաւորելի է թերթին խմբագրակազմը, որ ջանք չէր խնայած թերթին այդ թիւը օգտակար եւ հաճելի ընծայելու:

Ներուի ինծ դիտողութիւն մը ընել, սակայն Գահիրէաբնակ Տոքթ. Պ. Միսաքեանի գրածին առթիւ, որուն մէջ յարգելի բժիշկը կ'ըսէ թէ անցեալ դարերու մէջ ապրող հայ բժիշկները, որոնք զանազան երկիրներու Համալսարաններու մէջ դասախօս եղած են, " եւ է կերպով Ամիրտովլաթի կամ Հերացիի հաւասարող երկեր ձգած չեն :

Եթէ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի հատորները թղթատած ըլլար, մեր սիրելի արուեստակիցը տեսած պիտի ըլլար Տոքթ. Վ. Թորգոմեանի գրածները : Տոքթ. Թորգոմեան մեր հին բժշկական դէմքերը մէկիկ մէկիկ ուսումնասիրութեան առարկայ ըրած եւ հաստատած է, որ բաւական թիւով հայ բժիշկներ եղած են, որոնք յիշատակութեան արժանի օգտակար եւ կարեւոր աշխատութիւններ ձգած են :

Յիշեմ մի քանիները:

Տոքթ. Պետրոս Քալանթարեան որ 18րդ դարու վերջերը ապրած է, «Բժշկարան» անունով երկու խոշոր հատորներ հրատարակած է: Նոյնպէս անցեալ դարու սկիզբները, Տոքթ. Միքայէլ Ռէսթէն, եթէ չեմ սխալիր, տասնի չափ մանրագիր հատորներ հրատարակ հանած է, հատորներ որոնք եթէ արդի գրերով տպագրել ուզուի, երեք հատ «Անգլիատաց Անպէտ»ի նման հատորներ կրնան կազմել:

Չեմ խօսիր դեռ ուրիշներու վրայ, բայց պիտի փափաքէի որ Տոքթ. Պ. Միսաքեան հաճէր անգամ մը աչքէ անցընել մեր պատուական բժշկապետ Տոքթ. Թորգոմեանի «Կոչնակ»ի մէջ գրած այն յօդուածը (դժբախտաբար թուականը լաւ չեմ յիշեր), զոր նուիրած էր 17րդ դարու մէջ Հռոմի Համալսարանի դասախօս Տոքթ. Գէորգ Պայիվեանի, որ Հռոմի Հիպոկրատ անուանակոչումը ունեցած է եւ ձգած է լատիներէն բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնց մէկ քանին նոյնիսկ Ֆրանսերէնի թարգմանուած են:

Բանասիրական կամ պատմական ուսումնասիրութիւնները, ինչ տեսակ ալ ըլլան, ինչպէս շատ անգամներ գրած եմ, կը պահանջէ արդար հետազօտութիւն եւ մանաւանդ մանրակրկիտ գրախօսութիւն (պիպլիօկրաֆի):

Տոքթ. Ալլահվէրտի Որդի

ԽՄԲ.— Նամակագիր բժիշկը մոռցեր էր իր դիտողութեան կցել նաեւ Տոքթ. Միսաքեանի խօսքը, որ ահաւասիկ.—

« Լինինք համեստ եւ երախտապարտ, ըսէ՛ւ թէ իւրաքանչիւր անցած դարու ընթացքին, հայ ազգը մէկ մէկ Ամիրտովլաթ ունեցած ըլլայ: Մինչեւ իսկ հիմա, հայ բժշկական դաշտին մէջ կը պակսին ԺԲ. դարու Մխիթար Հերացիի մը եւ ԺԵ. դարու Ամիրտովլաթի մը բարձունքը գրաւող հեղինակաւոր, ծրաջան եւ հոգեկան բարձր արժանիքներով օժտուած բժիշկներ, որոնք իրենց գործովն ու երկերովը կարող ըլլան դասուիլ անոնց կողքին »:

Ինչպէս կը տեսնուի, Տոքթ. Միսաքեան արժանի ափոթէօզ մը կը կատարէ Ամիրտովլաթի անունին, մինչ Տոքթ. Ալլահվէրտի հակառակը կը փորձէ: Հայ բժշկութեան պատմութեան տեսակէտով Հերացին տարբեր ծանրութիւն ունի, Ըէքթէնը՝ տարբեր, ինչպէս Ամիրտովլաթը տարբեր կշիռ ունի, Հռոմի «հայ Հիպոկրատը» տարբեր: Տոքթ. Միսաքեան հայ բժշկ. պատմութեան չափանիշով է որ մօտեցած է հարցին, քանի որ կ'աւելցնէ թէ ծանօթ է Տոքթ. Ալլահվէրտիի յիշած անուններուն, երբ կը գրէ. «Ներկայ դարուս մէջ հայ ազգը ունեցեր է պատկառելի հոյլ մը բժիշկներու, որոնցմէ ոմանք գրաւած են ընկերային բարձր դիրքեր, եղած են դասախօսներ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ համալսարաններուն մէջ ... »:

Ջերմապէս շնորհաւորելի է Գաղթ. Վարչութիւնը իր այս նախաձեռնութեան համար: Փափաքելի է որ յառաջիկային կրկնուին նմանօրինակ հաւաքոյթներ :

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

×

ՇՈՒԱԶԻ ԼԸ ՌՈՒԱ.— Բարեգործականը մէկ երկու տարի առաջ որոշած էր Փարիզի եւ մանաւանդ շրջակայ արուարձաններու բազմահայ կեդրոններու մէջ՝ դպրոցներ բանալ, հայ Ա. Բ. Գ.ը սորվեցնելու համար փոքրիկներուն :

Ի հարկէ ուրախութիւն պատճառեց այդ լուրջ ձեռնարկը, թէեւ չեմ գիտեր թէ որքան օգտակար եղած է :

Դիտողութիւն մը, այս առթիւ.— եղած են անհատներ, որոնք յանձն առած են ձրի դասաւանդութիւն կատարել իրենց գտնուած շրջանակին մէջ, բայց չեն քաջալերուած ազգ. մարմիններէ :

Այդ յարգելի անհատներէն մէկն էր հանգուցեալ Կարապետ Ապահունին, որ կը թողու երեք որբեր անպաշտպան, Շուազի լը Ռուայի մէկ անկիւնը նետուած, խղճալի վիճակի մէջ :

Բարեգործականը իր մեծափառ պաշտօնեաներու բերնով կը յայտարարէ թէ՝ չի կրնար ամէն տեղ ըլլալ եւ կամ անհատներով զբաղիլ: Սակայն, ի վերջոյ որո՞ւ վիճակուած է հոգալ երեք որբեր, որոնց հայրը ոչ միայն երկու տարի մեր թաղին հայ մանուկներուն հայերէն կարդալ սորվեցուցած է մինչեւ իր մահը, այլեւ երեսուն երկար տարիներ ծառայած է հայ տղաքներու դաստիարակութեան :

Բարեգործականը ի՞նչպէս թոյլ կուտայ որ իր պաշտօնեաներէն մէկուն հաճոյք պատճառելու համար, Տիկին Գարամաճեանի տան մէկ սենեակը, որ իբր դպրոց կը ծառայէր 30ի չափ հայ մանուկներուն, յատկացուի անոր նորապսակ աղջկան եւ փեսային, իբրեւ բնակարան: Եւ ի՞նչպէս Բարեգործականի նոյն պաշտօնեան ինքն իսկ կը զիջանի բնակիլ այս տան մէջ որ իբրեւ թէ յատկացուած է հայ աղքատ ընտանիքներու :

Ս. Ապրազեան

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած դասախօսական ժողովը տեղի ունեցաւ Գ. Թաղապետարանի ժառանգաւորանին մէջ, սրահը ծայրէ ծայր լեցուած ըլլալով, շատեր ստիպուած էին ոտքի վրայ մնալ :

Դասախօսութեան նիւթն էր՝ « Հայ յեղափոխութեան խմորումները եւ հետեւանքները»: Մեր երիտասարդ դասախօսը՝ ընկեր Վ. Իշխանեան երկու ժամ անընդհատ խօսեցաւ յեղափոխական խմորումներու շուրջ, փաստերով ու դրուագներով, մէկ առ մէկ յիշեց Աբովեանի, Գամառ - Քաթիպայի, Րաֆֆիի, Ալիշանի, Մ. Պէշիկթաշլեանի մշակած ու մեր ազգային յեղափոխական կեանքին մէջ բացուած ակօսները, բացատրեց թէ մեր յեղափոխական կազմակերպութիւններու ծնունդը արդիւնքն էր այդ աշխատանքին եւ քարոզութեանց, փաստերով հաստատեց թէ հայ ժողովուրդի կոտորածները կը սկսին շատ հին ժամանակներէ: Երբ Եւրոպայի գործարաններու մէջ ապրող ժողովուրդը իր աճումով զգալի տեղ կը գրաւէ, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ իր հողին ու մաճկալին կապուած ժողովուրդի մը քանակը միշտ կը մնայ երկու միլիոնի վրայ, մինչդեռ մեր ժողովուրդը իր աճումով առաջին տեղը կը գրաւէր: 40ական թուականներուն արդէն թըրքական կառավարութիւնը սկսած էր զանազան խառնիճաղանճ տարրերով լեցնել մեր հայաբնակ նահանգները, որուն հետեւանքով հայ ժողովուրդը շարունակ ապրած է սարսափի ու ջարդի մղձաւանջին տակ: Այն ատենները մենք հնարաւորութիւն չունէինք մեր ձայնը լսելի ընելու, որքան Համիտի ժամանակ — այդ թուականներուն կատարուած ամէն խժդժութիւն թաղուած է մթութեան մէջ :

Դասախօսութիւնը այնքան փաստացի էր որ, ոչ ոք ուզեց լուսաբանութեան համար խօսք առնել. բոլոր ներկաները ջերմապէս ծափահարեցին մեր ընկեր բանախօսը :

Լիոնի կոմիտէն կազմակերպած է հրապարակային երրորդ բանախօսութիւն մը որ տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ իրիկուն, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Պիտի բանախօսէ ընկեր Իշխանեան, նիւթը՝ «Հայ ժողովուրդը երէկ, այսօր, եւ վաղը»: Անշուշտ այս անգամ ալ գաղութը խուռներամ պիտի լեցնէ սրահը, լսելու համար այս շահեկան բանախօսութիւնը :

Մ. Տէր-Պետրոսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԸՆՕԲԼԻ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԿՐԸՆՕԲԼԸ, 13 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», Կրընօպլի հայ գաղութը որ գոյութիւն ունի 1925էն ի վեր, կը բաղկանայ մօտ 600 հոգիէ, արուարձաններն ալ հաշուելով: Իսկ շրջանին մէջ, Լանսէ կը հաշուէ 200, Ռընաժը՝ 50 — 60 հոգի: Քաղաքին մէջ կան երկու նպարավաճառ, հինգ հնակարկատ, երեք սափրիչ, քանի մը մրգավաճառներ, դերձակներ եւ դերձակուհիներ: Բանուորներն ու բանուորուհիները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն: Գլխաւոր աշխատանոցն է «պիւսքիւ»ի գործարանը ուր շատ մը Հայուհիներ իրենց օրապահիկը կ'ապահովեն եւ շատ սիրուած են իրենց ժրաջանութեամբ: Այրերը կ'աշխատին մետաղագործական հաստատութեանց մէջ:

Մեր քաղաքին մէջ ապրուստը աւելի սուղ է, իսկ աշխատավարձքը անգոհացուցիչ: Ազգային կեանքը կաղնի կաղ՝ կ'ընթանայ, եթէ չհաշուենք Դաշնակցութեան ձեռնարկները, վերջերս կազմուեցաւ եւ ճրագի պէս կը պլպլայ նաեւ Զ.Ո.Միութիւնը: Գաղութը երկուքի բաժնուած է, մեծ մասը չէզոք եւ կամ համակիր Դաշնակցութեան, աննշան մաս մըն ալ կապուած կազմալոյծ Հօկին: Կապոյտ Խաչը ունի իր մասնաճիւղը որ դպրոց մը կը պահէ 30ի մօտ սաներ - սանուհիներով եւ մէկ ուսուցիչով: Կ'իմանամ թէ Հօկն ալ ծաղկոց մը բացեր է :

Կրընօպլը Ֆրանսայի Հարաւային Արեւելեան կողմը ինկած, չքնաղ քաղաք մըն է, բարձրաբերձ լեռներով, անտառներով եւ առատ ջուրերով: Իմ կարողութենէս վեր է նկարագրել անոր բնական գեղեցկութիւնները: Ունի ճոխ թանգարաններ, համալսարաններ եւ բարձրագոյն վարժարաններ: Օդը բարեխառն է, իսկ բնական տեսարանները շատ կը յիշեցնեն մեր հայրենիքը:

Ղարիպ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՎԷՆԵՑԻԿԻ ՄԷՋ

ՎԷՆԵՑԻԿ, 11 փետր. (Յառաջ).— Նրէկ եւ. կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Վենետիկի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ տարեկան Բ. ֆութպոլի մըրցումը : Մրցակիցներէն Մուրատ-Ռաֆայէլեան վարժարան եւ Իտալական Լիչէօ Շիէնդիճիքօ խումբերը:

Խաղը սկսելէ անմիջապէս վերջ, իտալական խումբը նշանակեց առաջին կէտը: Մուրատ - Ռաֆայէլեան զգաց հաւաքական յարձակումի պէտքը:

Իր առջեւ ունէր փորձ ու մարզուած Լիչէօ Շիէնդիճիքոյի ոյժերը ... :

Հայկ. խումբին արի տղաքը անգամ մը եւս ցոյց տուին կարգապահ ոգի, ճկունութիւն: Լուդվիկ Պալճեան, Մամաս Գօզանեան սկսան արշաւանքի: Մրցումը տաքցաւ, դիտողներ դուրսէն քաջալերական խօսքերով կ'ոգեւորէին մրցակիցները: Հակառակորդ խումբը երկրորդ կէտ մըն ալ նշանակեց: Այնուհետեւ մարզադաշտը տաքցաւ :

Մկրտիչեան, Պօտիկեան, Միհրանեան գործի սկսած էին եւ նշանակէտ նշանակէտի վրայ կը շարուէր :

Կ'արժէր դիտել հայ պատանիներու եռանդը եւ աշխուժութիւնը: Ամբողջ խումբը ոգեւորութեամբ յառաջ տարաւ խաղը, առանց միջադէպի: Լուդվիկ Պալճեան որ ծնած է Ալպանիա եւ երբ հինգ տարի առաջ ոտք կը դնէր Մ. Ռաֆայէլեանի սեմէն ներս՝ « Ես Հայ եմ» նախադասութենէն զատ բան չէր գիտեր, իսկ այսօր իր մայրենի լեզուին հետ տեղեակ է ամբողջ անցեալ եւ ներկայ պատմութեան, բոլոր զգացումով արմենական դրոշմ ունի: Նոյնքան տաք արիւն ունին խումբին միւս անդամները, եւ այդ զգացումով վերջացուցին խաղը 7 — 2ով :

Մուրատ Ռաֆայէլեան կրկին յաղթական: Կը մօտենամ տղաքը շնորհաւորելու, կ'ուրախանան ու «Օ! պարոն միշտ մենք եղած ենք յաղթանակը տանողը»:

— Օր մըն ալ Հայաստան, մայր հայրենիքի մէջ կը կատարէք, այսպիսի մրցումներ... :

Բոլորն ալ կը ժպտին... անոյշ նայուածքներով եւ հպարտ իրենց ծագումով որովհետեւ Մուրատ - Ռաֆայէլեան գիտցած է զանոնք յղկել, մշակել իբրեւ հարազատ հայորդիներ:

Շրջուն թղթակից

ՎՐԻՊԱԿ.—«Ձայն մըն ալ Վրաց աշխարհէն» յօդուածին մէջ, կռիւը վերջացած է, կարդալ կռիւը վերջացած չէ: (15 փետրուար):

*** Վ. Իշխանեանի վերջին յօդուածին մէջ (15 փետրուար) Դ. սիւնակի վերջին մաս, ընդհանուր համակրանքը կարդալ ընդհանուր հանգամանք:

*** «Երկու ժամ Շահմուրատեանի հետ» (10 փետրուար), առաջին սիւնակ 16րդ տող (վերէն վար) «մեթոտներն ու կամարները պիտի ըլլայ մեթոտներու կամարները:

Երկրորդ սիւնակ, վերէն վար 26րդ տող, «բայց այն սերունդին, պիտի ըլլայ բացի այն սերունդէն:

Իսկ «Տարօնի պատմութիւնը» յօդուածին մէջ (16 փետրուար) հայրենակից Տիգրան Տէրոյեանի անունը սխալմամբ տպուած է Տէրպոեան :

ՄԱՄՈՒԼ

ՃԻՒԱՂԱՅԻՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (10 Փետրուար).

— « Խորհրդային Հայաստան պաշտօնաթերթէն արտատպելով, կուտանք «Ութ մահապարտներու դատավարութիւնը» Երեւանի մէջ:

Ոստիկանական ոճիր-արկածի սովորական դէպք մը չէ, որ ընթերցողը պարզապէս հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար կարդայ եւ անցնի: Հայաստանի պետական բարձր պաշտօնատարներ կ'ամբաստանուին դաւաճանական արարքներով եւ կը դատապարտուին գնդակահարութեան:

Ենթականերուն անցեալը մեզի ծանօթ չէ. խորհրդային իրաւակարգին մէջ առաջ քշուած են եւ ամենապատասխանատու դերեր ստանձնած են հայրենիքի վերաշինութեան մէջ:

Դատավարութեան մանրամասնութիւններէն պիտի ճանչնանք մահապարտներու մեղքի բաժինը, պիտի ծանօթանանք բոլշեւիկեան բարքերուն եւ վերջապէս դժոխային այն պայմաններուն, որոնց ենթարկուած է Հայաստան:

Քննենք դատապարտեալներուն յանցանքը: Գիտակցօրէն ջանք թափած են որպէսզի վնասուի գիւղատնտեսութիւնը, քիչ բերք ստացուի, անասունները փճանան եւ վնասուի երկրին տնտեսութիւնը :

Անփորձ պատանի մըն ալ եթէ կարդայ դատավարութեան մանրամասնութիւնները, պիտի չհաւատայ եղած մեղադրանքներուն: Եւ երեւակայեցէք որ յանցաւորներէն ոեւէ մէկը չի փորձեր հերքել, սուտ խօսիլ եւ ինքզինքը արդարացնել: Ոճրագործները, զեղծարարները անհնար է որ չփորձեն իրենք զիրենք պաշտպանել, գոնէ մերժել ամբաստանութիւն մը:

Պէ՞տք է եզրակացնել որ ամբաստանեալները — ըստ բոլշեւիկներուն — պարկեշտ մարդիկ էին եւ չուզեցին հերքել իրենց յանցանքը...

Դրամատիրական երկիրներու մէջ ալ պատահած է որ նախարարներ կամ բարձր պաշտօնատարներ եւ կամ քաղաքապետներ զեղծումի մը մէջ բռնուին: Բայց ջանացած են իրենք օգտուիլ, հանրային սնտուկին վնասելով եւ դատավարութեան ատեն ալ միշտ փնտռած են ինքնարդարացումի ձեւեր: Մինչդեռ դատապարտուած հայ կոմիսարները վնասած են երկ-

ՕՐ. ՍՕՆԻԱ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ
եւ
ԼՈՒԹԵՐ ԿԱՆԱՅԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Պ. Կ. Թարխանեանի (Կուռօ)

Գուքրէշ 23 Յունուար 1938

րի տնտեսութեան, պարզապէս վնասած ըլլալու համար... եւ յետոյ, լսելու թէ յանցաւոր են: Պոլշեւիկեան ճիւաղային միտքը միայն կրնայ յղանալ այս տեսակ ողբերգական խեղկատակութիւն մը:

Դատավարութեան մանրամասնութեան մէջ, ճշմարտութեան նշոյլ իսկ չկայ, որ կարելի ըլլայ նոյնիսկ կասկածիլ ենթականերու յանցանքի մասին: Իրականութեան մէջ, դատավարութիւնը պէտք է կարդալ իբրեւ դատապարտութիւն խորհրդային հրէշային իրաւակարգի բարոյական արժէքին: Ինչքա՜ն սարսափեցուցած են պաշտօնատարները, որոնք փրկութեան փոքր յոյս մը ունենալու միամտութեամբ, թութակաբար կրկնած են կէփէուի պարտադրած հէքեաթները:

Իրողութեան բաժինը այս բոլորին մէջ այն է, որ Սթալին տեսաւ ներքին խլրտումներ, դժգոհութիւններ իր դէմ եւ ուզեց ահուսարսափով մեռելութիւնը շարունակել, խորհրդային ժողովուրդի հանրային կեանքին մէջ: Անհրաժեշտ էին այս նպատակին համար քաւութեան նոխազներ, որոնց վիզէն կախուեցան այն ձախողութիւնները, որ համայնավար տնտեսութիւնը կրած էր տարիներու ընթացքին, այլազան թուղթէ փլաններ պարտադրելով:

Ուրիշներ կրնան կոյր ու համր ձեւանալ աղաղակող այս փաստերուն առջեւ: Մենք հայրենասիրական պարտականութիւն կը նկատենք իրողութիւնները տալ իրենց ամբողջ ահաւորութեամբ:

Եւ այս բոլորը ոչ թէ կը նուազեցնեն մեր ջերմ կապը Հայաստանի հանդէպ, այլ ընդհակառակն կ'ամրապնդեն ազգային հաւատքը մեր մէջ եւ մեզ կը բերեն այն եզրակացութեան որ գործադրուած այս ճիւաղային մեթոտները չեն կրնար ամրապնդել վարչակարգ մը, որ հիմնուած է արիւնի եւ աւերի վրայ: Իսկ հայ ժողովուրդի դարաւոր արդար իրաւունքները երբեք չեն կրնար մոռացութեան տրուիլ այս տեսակ հրէշային միջոցներով»:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Ու իրենց կուրծքերը կը ծեծէին, [illegible]քերը կը փետտէին: Այդ օրը դա[illegible] [illegible]ղի կափարիչի նման գոցուեցաւ [illegible]րանիս: Օրը մթնեց, լացի ու սուգի մէջ: Ու մութը վրանիս թափեցաւ, գերեզմանի հողի պէս: Բոլո՛ր այրերը արձակեցին, եւ անոնք իրենց տուները դարձան: Մինչեւ առտու զինուոր[illegible] [illegible]րն ալ ամբողջ յանձնուեր էին, թիւով 45 հոգի: Անոնք տունէ տուն պըտըտելով հրաժեշտ կ'առնէին պան[illegible] [illegible]թեան գացողի պէս, որովհետեւ այս անգամ փախչիլ գալը ան[illegible] [illegible] կը թուէր:

Առտուն ժանտարմները տղաքն ա[illegible] տարին: Կիները մինչեւ դետա[illegible] անոնք ճամբու դնելու գացին: Բա[illegible] [illegible]ումը շատ եղերական էր այս ան[illegible] [illegible]մ ու բոլորն ալ բան մը գուշակելով [illegible]ային: Ու երբ այդքան անզէն, [illegible]րեճ, անտէր ցեղին որբերը, ձիա[illegible] ժանտարմներու առջեւն ինկած

կ'երթային, վշտահար կիներ հայ մօր եծքը ողբալով, բաժանումի չերեր կը կանչէին: Ու անորոշութեան գայող տղաքը կ'ուզէին ետ նայիլ, անգամ մըն ալ տեսնելու դէմքը մօր, կնոջ ու սիրելիներու: Տեսքը սիրուն ծննդավայրին: Սակայն մտրակը կ'իջնէր անոնց գլխուն, ու հրամանը կ'որոտար.

— Չապո՛ւգ իւէրի, միլլէթ վէ վաան խայինլէրի...

— Ի՞նչ աղուոր հունձք, ըսեր էին ժանտարմները, մեր արտերուն նայելով: Կը կարծեն թէ պիտի քաղեն զանոնք...

Ու կիներուն ալ, ձի հեծած ատեն.

— Սպասեցէք, քածեր, միւս անգամ ալ ձեզ պիտի տանինք...

Մեր տղաքը Տիվրիկ կը բանտարկեն այդ գիշեր: Անոնցմէ գրպանի ղըլլիներն ալ հաւաքելով, ձեռքերը իրար կը կապեն: Յետոյ Սվազի կողմը ճամբայ կը հանեն... ։

Յաջորդ օրը հարկահաւաք Շէվքէթ գեղ եկաւ: Քանի մը օր մնալով հաւաքեց 1915ի տուրքերը ու մեկնեցաւ: Ան խորհուրդ տուած էր որ, մնացած փախստականներն ալ, եթէ կան, երթան յանձնուին, քանի ուշ չէ: Այլապէս անոնց տուները պիտի հրկիզեն եւ իրենք ալ բռնուելու պարագային պիտի գնդակահարուէին: Այդ վախէն, լեռներէն իջնելով, գացին յանձնուեցան տարէց զինուորցուները : Ա՜յնքա՜ն ազատ էին անոնք այդ օրերուն...

Շէվքէթ բարեհաճեր էր անգամ մըն ալ գիս հարցնել, թէ արդեօք ի՞րա՞ւ գիղը չեմ, մեկնած եմ Պոլիս: Մենք քանի մը պատանիներ լեռ ելանք անոր վախէն, Ախտախ: Ու մեր փախստական տղոց մէկ խումբին լքուած տընակն անցուցինք օրերով: Վարը, ձորին մէջ, գեղը մեր առջեւ կ'երեւէր : Ու աքաղաղներու եւ շուներու ձայնը յստակ կը լսուէր սարին վրայ:

— Տղա՛ք, ըսի ընկերներուս, հոս պէտք է միս խորովել: Պէտք է մէկ մէկ ձեռք արեխ կարել: Խարակապանցի Թուրքերուն գոմերն ու նախիրը լեռան եւքն են: Ձեզ տեսնեմ, ձեր քաջութիւնը ցոյց տուէք:

Անոնք մէկ խօսքը երկուք ընել չտուին: Անմիջապէս առաջ նետուեցաւ տարեկիցս, Թաթրենց Բըղոտ ու Թըխալէմ Բարգէնը, միւսները ետեւէն: Ի՞նչ հրաշքի ընդունակ չէին մեր տղաքը, եթէ միայն տէր ու զէնք ունենային: Իրիկուան ընջուղի մը թարմ միսն ու կաշին առած դարձան: Գողին կրակը վառեցինք եռեւի կողմէն, ու միս խորովեցինք: Յետոյ արեխ կարեցինք: Մկրտուեցանք արկածին հետ:

... Ու ահա Կօշկրենց Վաղարշակը քաղաք կանչեցին: Ա՛լ ետ չեկաւ ան: Տարին նաեւ Քէլէյենց Ղազարը, ան ալ ունեւոր: Ղազար ամուն1895ի ջարդերուն Պոլսէն Մարսիլիա փախած էր ու հոն կարողութիւն շինած: Երիտասարդ կինը կը սպասէր գեղը: Սահմանադրութեան վերադառնալով երեք տղայ ունեցեր էր, բոլորն ալ դեռ պզտիկ: Ջանոնք կ'առնէր ծունկերուն վրայ ու կը դնէր սրտին: Կինն ալ հըպարտօրէն ճօրճօրալով ջուր կը կրէր աղբիւրէն տուն: Ան կը ցանէր հօրենական արտերը: Կ'որսար երէներ ու կաքաւ: Կը սիրէր տունը, կինը, զաւակները: Ու աշխարհը իրն էր...

Յունիս եկաւ, ու Յունիսի զաղջ իրիկուն մը նորէն երկու ժանտարմա Քէյհենց օտան իջան: Անոնք արհեստով ժանտարմա չէին, այլ Տիվրիկցի ծանօթ Թուրքեր, որոնք նոր համազգեստ հագնելով զինուեր էին, մեզմէ հաւաքուած տեսակ տեսակ զէնքերով: Ու վերջը մեր գզիրը, Թօփալ Մարտօն, ցաւի հովիտին մէջ վայող կասկա՛մ, կանչեց ժամուն կալէն.

— Լսեցէ՜՜՜ք, վաղը պէտք է 15—70 տարեկան էրիմարդիկը քաղաք եր-թա՜ն: Թագաւորէն ֆէրման եկած է, իրենց պիտի կարդացուի: Իրկունը նորէն տուն պիտի գա՜՜՜ն:

Նոր յուզումներ: Իրարանցում: Այս անգամ աւելի զարհուրելի: Մերսիրտը կը ճմլուէր, մեր մորթը կը կծկուէր : Շունչերնիս կը բռնուէր: Կը տժգունէինք: Կը դողայինք: Կը պզտիկնայինք, դառնալով աննշան բաներ: Ի՞նչ էր աս: Շատ մտածեցինք, սակայն մեր խելքը չհասաւ: Ի՞նչ էր աս նորէն, ի՞նչ...

Երբ լուսցաւ, Քէյհենց Մանուկ աղան արտօրանքով գործի սկսաւ: Հոս հոն կը վազէր, կը հաւաքէր, կը ճամբէր բոլորը: Երբ արանջային ու բարկանային կը սաստէր.

— Շա՛ն ձագեր, ի՞նչ կու վախնաք, իջալը գացէք, վաղը ես ալ կուգամ...

Ժանտարմները բնաւ անհանգիստ չէղան: Մանուկ աղան ողջ ըլլար : Մարդը փայլուն ոսկեզօծ կոճակներով բարապանի համազգեստը ունէր, ու կանանչ հովանոց կը բռնէր գլխուն արեւէն պաշտպանուելու: Եւ մեծ հասակ ունէր... Ժողովուրդը սարսափով եւ անկարգ, նախիրի պէս գնաց, ինքնիրեն քաղաք լեցուեցաւ, հարիւր վաթսուն-հինգ հոգիէն աւելի: Ոմանք տխուր էին: Ուրիշներ կատակելով կը խնդային: Մէկը միայն, Կիրեղենց Կիրամուն, ըսեր էր մեկնած պահուն.

—Խնտացէ՜ք: էմմէնուս ալ եւքի խնտալն է աս...

Երբ գեղին քով կ'ըլլար այրերուն վիզը պլլուած կուլան, ժանտարմներէն մէկն ալ կուլայ, եւ զանոնք իրարմէ բաժնելով կ'ըսէ.

— «Մի՛ վախնաք, մայրիկ, մի՛ լաք, նորէն ետ պիտի գան...»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(Շար.)

(10)

մուլը խափանած է լրագրական գինադադարը, թէ նացիները կրակի տուած են հեռաձայնի կայանները, ջարդ ու փշուր ըրած են ապակիները, խռովարարական քարոզութիւններ կատարած են բանակին եւ ոստիկանութեան մէջ: Եւ վերջապէս խլրդային գրականութիւն ցրուած են, ապստամբութիւն յարուցանելու համար կառավարութեան դէմ:

Հիթլէր բոլորովին անգիտացաւ գաղտնի ծրագիրները, ըսելով թէ իրեն լուր չէ տրուած եւ թէ ինք կը դատապարտէ զանոնք: Յետոյ յարձակողականի սկսաւ, իւր դառնալով ամբաստանող: Խորապէս գրգռուած եւ յուզուած, ամբաստանեց Տօքթ. Շուշնիկը թէ ահ ու սարսափի մատնած է Աւստրիոյ նացիները եւ կը հալածէ անոնց «գերմանական բնական զգացումները», նոյնիսկ յիշեց Տօքթ. Տոլֆուսի սպանութեան առթիւ կախուած նացիներու թիւը — 13 —եւ 1934 յուլիսի ըմբոստութիւնը: Հիթլէր յայտարարեց թէ Աւստրիոյ նացիներուն համբերութիւնը սպառած է եւ եթէ Տօքթ. Շուշնիկ չընդունի իր առաջարկած կարգադրութիւնները, շատ աւելի ծանր ահաբեկչական գործունէութիւն մը պիտի սկսի Աւստրիոյ մէջ: Առաջնորդը յետոյ այնքան առաջ գնաց — եւ այս մասին կրնամ ըսել որ եւ է հերքումի դէմ — որ սպառնաց թէ եթէ խռովութիւններ ծագին Աւստրիոյ մէջ, «պիտի քալէ», այլեւս անկարող ըլլալով դիմանալ «Աւստրիոյ գերման տրորուած ժողովուրդին կոչերուն»:

Հիթլէրի պոռթկումէն վերջը որ բաւական ատեն տեւեց եւ քանի մը անգամ նորոգուեցաւ, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ բուռն պահանջներ ներկայացուց եւ վերջապէս առաջարկեց անմիջապէս ստորագրել դրուած պայմանները:

Տօքթ. Շուշնիկ մերժեց ստորագրել, յայտնելով թէ իրաւասութիւն չունի եւ պէտք է խորհրդակցի ամբողջ դահլիճին եւ Հանրապետութեան Նախագահին հետ: Եւ վերադարձաւ Վիէննա, ուր ընդհ. տպաւորութիւնը տակաւին լաւատես էր, նոյնիսկ կիրակի օր: Ոչ ոք կ'երեւակայէր թէ Հիթլէր այսքան դիկտատորական ընթացք մը պիտի բռնէ: Իրականին մէջ — դարձեալ կրնամ ըսել առանց հերքումէ վախնալու — թէ Հիթլէր վերջնագիր մը յանձնած էր: Տօքթ. Շուշնիկ պարտաւոր էր ընդունիլ զայն մինչեւ չորեքշաբթի, այլապէս Հիթլէրի կիրակի օրուան ճառը պիտի խմբագրուէր այնպէս որ պիտի դառնար կայծ մը Աւստրիոյ նացիները ոտքի հանելու համար: Այս է պատճառը որ կատարեալ լռութիւն պահուեցաւ տեսակցութեան մասին, Պերլինի մէջ:

Պայմանները յանձնուած էին եւ կը սպասուէր անոնց ընդունելութեան:

Տօքթ. Շուշնիկ Վիէննա վերադառնալով պայմանները հաղորդեց Հանրապետութեան նախագահին, Տօքթ. Միքլասի, որ ափ ի բերան մնաց: Պայմանները հաղորդուեցան Մուսոլինիի, ստիպողաբար խորհուրդ խնդրելով, բայց Դուչէն լեռ գացած էր չմշկելու եւ մինչեւ այսօր պատասխան չէր եկած: Ֆոն Փափէնի հետ կատարուած բանակցութիւնները կարեւոր բարեփոխում մը չապահովեցին, բացի այն պարագայէն որ հաւանեցաւ առ այժմ իր պաշտօնին վրայ պահել պատերազմական նախարարը, իսկ ներքին նախարարութիւնը Տօքթ. Զայս Ինքուարտի յանձնելու մասին Հիթլէրի հրահանգները անդառնալի էին:

Աւստրիացիները սոսկալի անձկութեան մը մատնուած էին, Մուսոլինի չէր պատասխաներ եւ արդէն չատոնց ազդարարած էր թէ այլեւս ի վիճակի չէ զինուորական աջակցութիւն ընծայելու Գերմանիոյ դէմ, ինչպէս ըրաւ 1934-ին: Զինուորական օգնութիւն Ֆրանսայէն կամ Անգլիայէն՝ խնդրոյ առարկայ չէր կրնար ըլլալ: Աւստրիացիները դրուած էին կարճ ու կտրուկ հեռանկարի մը առջեւ, — ներքին խռովութիւններ եւ գերմանական յառաջխաղացում, եթէ տեղի չտային մինչեւ չորեքշաբթի:

*** Բացի նախարարական փոփոխութենէն, Գերմանիա դրած էր նաեւ հետեւեալ պայմանները. —

1.— Աւստրիոյ եպիսկոպոսները այլեւս պէտք չէ օգնեն Գերմանիոյ փախստական քահանաները:

2.— Աւստրիոյ մամուլը պէտք չէ լուրեր հրատարակէ Գերմանիոյ կաթոլիկներու հալածանքի կամ Գերմանիոյ խռովութեանց մասին:

3.— Անմիջապէս արտօնել վերադարձը Աւստրիոյ 30.000 նացի տարագիրներուն:

Գիշերային նիստի մը մէջ էր որ — երեքշաբթիէն չորեքշաբթի — դահլիճը որոշեց տեղի տալ, աւելի ծանր փորձանքներ կանխելու համար:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ Կ'ՈՒՂՂԵՆ

Աւստրիոյ հիթլէրական նախարարը Պերլին գնաց

Անգլիական եւ Ֆրանսական կառավարութիւնները, որոնք Իտալիոյ հետ միասին 1934ին դաշնագիր մը կնքած էին Աւստրիոյ անկախութիւնը ապահովելու համար, իրենց դեսպաններուն միջոցաւ լուսաբանութիւններ խնդրեցին Գերմանիոյ արտաքին նախարարութենէն, Հիթլէրի դրած պահանջներու մասին: Իտալիա մերժեց միանալ այս դիւանագիտական ձեռնարկին:

Փարիզի մէջ լրջօրէն կը վախնան թէ Վիէննայի մէջ կատարուած փոփոխութիւնները ճամբան պիտի հարթեն Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման համար եւ թէ վտանգուած է նաեւ Չեխոսլովաքիոյ անկախութիւնը, զոր պաշտպանելու յանձնառու եղած է Ֆրանսա:

Նախկին վարչապետ Ֆլանտէն առջի օր խստօրէն քննադատեց կառավարութիւնը, երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ: Իր կարծիքով, Հիթլէրի յանդուգն ձեռնարկը հետեւանք է Ֆրանսայի վերջին երկու տարուան արտաքին քաղաքականութեան կարճատեսութեան, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը նախընտրեցին Իտալիոյ բարեկամութենէն: «Եթէ Ֆրանսա ճանչցած ըլլար Եթովպիոյ գրաւումը, երկու տարի առաջ, իտալական բանակը նորէն Աւստրիոյ սահմանին վրայ պիտի քալէր, պաշտպանելու համար Աւստրիոյ անկախութիւնը»:

Թէ Փարիզի եւ թէ Լոնտոնի մէջ խոստովանելով Հռոմ - Պերլին առանցքին զօրացումը, կը կասկածին թէ Իտալիա փոխադարձաբար պիտի վայելէ Գերմանիոյ դիւանագիտական աջակցութիւնը, Միջերկրականի մէջ:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ «ուշադրութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին»: Լորտերու ժողովն ալ մտահոգութեան մատնուած է:

*** Տօքթ. Զայս-Ինքուարտ, Աւստրիոյ ներքին նախարարը (հիթլէրական) Պերլին գնաց եւ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Հիթլէրի կողմէ: Անշուշտ հրահանգներ պիտի ստանայ իր գործունէութեան մասին:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Աւստրիա հետեւեալ պայմաններն ալ ընդունած է, — Նացիներ ընդունիլ Տօքթ. Շուշնիկի Հայրենասիրական ճակատին մէջ. — Գործակցութիւն հաստատել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ սպայակոյտներուն միջեւ. — Սերտ գործակցութիւն տնտեսական գետնի վրայ, ի հարկին մաքսային միութիւն:

Ընդհանուր ներումէն օգտուած են 3200 դատապարտեալներ, մէջն ըլլալով ընկերվարականները:

Բացի ներքին նախարարէն, Աւստրիոյ նոր դահլիճին անդամներէն արտաքին նախարարը (Շմիտ), դատականը (փրոֆ. Ադամովիչ), անպաշտօն նախարար գնդ. Հորսթէնաու, ճարտարարուեստական նախարարը եւ աշխատանքի նախարարը եւս հիթլէրական կամ գերմանասէր կը համարուին: Ուրեմն վեց հոգի, 16 նախարարներու եւ խորհրդականներու մէջ: Կ'ըսուի թէ ընդհ. սպայակոյտի նախագահը հրաժարական տուած է:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ բեւեռի արկածեալները փրկելու համար, օդանաւ մը յաջողեցաւ ցամաք իջնել, անոնց կայան - սառնակոյտին վրայ եւ տասը օրուան պաշար ճարել: Աշխատանքները կը շարունակուին վերջնական փրկութեան համար:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԱՐԴԱՐՈՒԹԻ՞ՒՆ Է ԱՅՍ» խորագրին տակ, «Փոփիւլէռ» երէկ ցաւով կը հաղորդէր թէ պատժական վերաքննիչ ատեանը չորեքշաբթի օր աւելի ծանրացուցած է հայ դերձակին՝ Քոնտեանցի պատիժը, այս անգամ 8 ամսուան վերածելով վեց ամսուան բանտարկութեան պատիժը: Ընկերվարական պաշտօնաթերթը կը յայտարարէ թէ «մեր երկրին համար ամօթ մըն է այս»: Փաստաբանն ալ, Ֆիլօնէնկօ, շատ զայրացած է եւ վճռաբեկ ատեանին դիմած: (Այս ողբերգութեան բոլոր մանրամասնութիւնները հրատարակեցինք չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի օր):

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻՆ 1938ի Բ. շրջանին վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտ 7ին, Փարիզի մէջ:

ԳԱՂՏՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ անդամներէն հինգ հոգի եւս ձերբակալուեցան, մէկը՝ միլիոնատէր Մորիս Տիւքլօ, միջնորդ՝ առեւտրական սակարանին մէջ, որուն շատ գործօն դեր կը վերագրուի: Ամբաստանեալներէն Մանուէլ Սիւղանի համար ալ կ'ըսեն թէ Զօր. Ֆրանքոյէն զէնք ստանալով Ֆրանսա կը փոխադրէր:

ԵՐԿՈՒ ՌՈՒՍ ՍՊԱՆԵՐ ՓԱԽԱՆ Խ. Միութենէն եւ էսթոնիա իջան օդանաւով:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 18 փետր. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 12 փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Զարդարեան» գրադարանին մէջ:

ՊՈՒԱԼՈՒԶԻԻ «Վարանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը 19 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի նախկին պատանեկան միութեան անդամները եւ նոր արձանագրուած պատանիները, 20 փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 19 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle de Géographieի մէջ

184 Bld. St. Germain, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆ ՏԷ ՓՐԷ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **Ա. ԶԱՄՐԼԵԱՆ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ **Մ. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ**

ԵՒ **Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ**

Մուտք 2 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

19 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԵԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, Լիոն:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ**

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. **Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ**

Նիւթ՝ «Հայաստանը երէկ, այսօր եւ վաղը»

Կը հրաւիրուի Լիոնահայ հասարակութիւնը

×

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ «ՑԱՌԱՋ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին S.L.T. սրահին մէջ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. **Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ**

Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ներկայով եւ ապագայով»:

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւններ:

×

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «ՄՈՒՐԱՏ" ԵՒ «ԿՈՐԻՒՆ» ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

19 Փետր. Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ մէջ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. **Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ**

Նիւթ՝ «Թուրքիոյ քաղաքական դիրքն ու յարաբերութիւնները»

Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր

SALLE DES FETESի մէջ, 30 Rue du Casino, Անկէն

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ **Mme. Patenôtre-Desnoyers**ի

ՈՒՍԻ ԽՕՍԻ **Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ**

Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, Տիկին ՊՕՐԹԷՒԵԱՆ (ջութակ), դաշնակ, հայկական պարեր թառով եւ դափով, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ: Պարերը կը սկսին ժամը 5.30ին:

Ձոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտք 10 Ֆր., փոքրերու 5 Ֆր.

Շոգեկառք կառ. տիւ Նոռէն՝ 2.14, 2.44 եւայլն:

ՀԱՆԴԷՍ

Ի յիշատակ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ կազմակերպուած Իսի - լէ - Մուլինոյի Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղի կողմէ 20 փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ, 2, բիւ տը լա տէֆանս, գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԿԸ ԽՕՍԻ **ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ**

Մուտք 7 ֆրանք

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՌ ՏԻւ ՆՈՌ)

Tél. Trudaine 42—69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Ատամնաբոյժ ժամադրութեամբ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ ԵՆԹԱՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

20 Փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 230 Շըմէն տը լա Մարտ, Պառ Էնթէրնասիօնալի սրահին մէջ (Bar International)

Հ. Յ. Դ. «Ազատեան» թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆի կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹի

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

(Դրամ 5 արար)

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ, Գ. ՏԷՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ: Պարոններ՝ Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Վ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Ս. ՏԷՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ եւ Ա. ԱՒԱԳԵԱՆ:

Մուտք 3 ֆրանք, 8 տարեկանէն վեր տղոց համար 1 Ֆր.:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ **Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ** ԿՈՂՄԷ

19 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

PETIT JOURNALԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, **21 Rue Cadet, Metro Cadet**

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ **«ՀԱՆԳԻՍՏ ԳՈՐԾ»**

Մասնակցութեամբ Տէր եւ Տիկին ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ, ՍԱՆՃԱՔ ՄԵԼՔՈՆ ՍԻՍԵՏԻՍԵԱՆԻ, Տիկին ԱԼԻՍ ՏԻՒՐՕՆԻ, Օր. ՎԱՐԴՈՒՀԻԻ, Օր. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ եւայլն:

Օրքէսթրը CARIO CANTI՝ Արեւելեան նուագախումբ, քօթիյեօն, պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած ճաշարանապետ ԱՐԱՄի կողմէ:

Կանխօրօք ապահովելու համար տոմսերը, դիմել Պ. Արամի, 60 RUE LAFAYETTE, Փարիզ, եւ հայ վաճառատուները:

---

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԵՒ ՕՏԷՕՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով

ՊԷՆԼԵԱՆի խաղացանկի գլուխ-գործոց

ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ

(Օփերէթ 3 արար, 1 պատկեր)

Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է

Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

(նախկին դերասան Քոմէտի Ֆրանսէզի)

Կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ Տիկին ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ: Պ. ԲԱՐ[illegible]ԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքէսթրը:

Զուարթութիւն, երգ, պար կը պարէ Շաթըլէի թատրոնէն[illegible] բուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱԼՏ:

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 [illegible] le Prince. Փարիզ: Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է զինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի [illegible]տական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու համար 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու եռաէֆրիզապլը գործիքներ[illegible]

Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Գ[illegible] Թադոսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine):

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD **48 rue de la République** Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51

ORIENT LLOYD **7 rue Auber, Paris** Tél. Opéra 67-77 67-7[illegible]

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար: Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆԻ

ԵՒ ԻՐ ՔՐՈՋ՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բնիկ Տրապիզոնցի՝ Այրի Տիկին Թագուհի Մալըմեան, իր եղբօր՝ աշխարհահռչակ ծովանկարիչ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆի մահուան Առաջին տարելիցին, եւ իր քրոջ՝ Տիկին ԶԱՊԷԼ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ 9րդ. տարելիցին (ի Թէհրան) առթիւ, Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն խնդրած է, որ պիտի կատարուի յառաջիկայ կիրակի, 20 Փետր., Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ իրենց ազգական՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հարաւային Ամերիկայի Նորընտիր առաջնորդը:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

ԴԱՍԱԽՕՍԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակութային [illegible]ութեան անդամական շրջանակ[illegible] 18 [illegible] տուկ դասախօսութիւնը, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 5 [illegible] լ'Էքլիփս, Շահրիկեան սրահը:

Կը դասախօսէ Պ. Ս. ՓԱՓԱԶ[illegible]

Նիւթ՝ Հայ ցեղի ծագումը:

Մուտքը ազատ է բոլոր հետաքրքրուողներու համար:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Հայ [illegible]ւորներու եւ Մարտիկներու [illegible]թեան դասախօսութիւնը 19 [illegible] Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «[illegible]» սրահին մէջ: Կը դասախօսէ Գ[illegible] ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ: Կը հրաւիրուին կերներն ու համակիրները:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 19 FÉVRIER 1938

ԺԴ ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3659

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՐԴ ՉԻ ՄՕՏԵՆԱՐ ԿՐԱԿԻՆ...

Նմանութիւնը բոլորովին ճիշդ չէ, բայց եւ այնպէս, Աւստրիոյ ճակատագիրը շատ կը յիշեցնէ Եթովպիոյ պարագան։

Մուսոլինի հեռաւոր Եթովպիան գրաւեց զէնքի զօրութեամբ, թէեւ իր դէմ կանգնած էր ամբողջ աշխարհ մը, յիսուն մեծ ու փոքր պետութիւններով եւ պատժական տնօրինութիւններով։ Հիթլէր կեռ խաչին տիրապետութեան ենթարկեց Աւստրիան, Եւրոպայի սրտին վրայ, առանց գնդակ մը արձակելու։

Եւ, երկու պարագաներուն մէջ ալ, քաղաքակիրթ կոչուած աշխարհը մնաց անզօր։

Ոչ պատժական տնօրինութիւնները կրցան խափանել իտալական արշաւանքը, ոչ ալ գոյգոյն դաշնագիրներ եւ հանդիսաւոր յանձնառութիւններ կասեցնել գերմանական յառաջխաղացութիւնը։ Երկու պարագաներուն մէջ ալ, վերջին խօսքը մնաց բռունցքին, ափ ի բերան ձգելով, ամէնէն առաջ, Մեծ Պատերազմին յաղթականները։

Կը թուի թէ անոնք՝ զօրաւորներն ու յաղթականները աւելի կամկար վիճակ մը կը ներկայացնեն, քան պարտեալները, նոյնիսկ Եթովպիան ու Աւստրիան, որոնք արդէն հաշտուած են իրենց ճակատագրին։

Այս տեսակէտէն, չափազանց պերճախօս են Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ եղած հարցումներն ու տրուած պատասխանները։

Հակառակ բոլոր պնդումներուն, երեսփոխանները չեն կրնար վճռական խօսք մը կորզել արտաքին Նախարարէն։

Կացութիւնը պարզ է արդէն։ Աւստրիան ընկճուած է եւ այսուհետեւ իր ճակատագիրը պիտի վարեն Պերլինէն։ Եւ սակայն, մարդիկ տակաւին լուսաբանութեան կը սպասեն. բուն բառով՝ կ'ուզեն պարտկել իրենց անկարողութիւնը, կատարուած իրողութեան առջեւ։

Դեռ աւելի յատկանշական պարագայ մը։

Աւստրիոյ վարչական կազմին ձեւափոխումը, ուրիշ խօսքով՝ հիթլէրական թեւարկութեան հաստատումը լուրջ վտանգներ կը ներկայացնէ ուրիշ պետութեան մը, Չեխոսլովաքիոյ համար, որ Գերմանիոյ կողին մխուած փուշ մը կը համարուի Պերլինէն ի վեր։

Կազմուած՝ 1918 հոկտեմբեր 28ին, երբեւ հետեւանք երբեմնի մեծազօր կայսրութեան՝ Աւստրիա - Հունգարիոյ փլուզման եւ Գերմանիոյ պարտութեան, այս երկիրը ունի 140,395 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն (Պոհեմիա, Մորավիա, Սլովաքիա, Ռութենիա)։ Բնակչութիւնը, կլոր թիւերով 14-15,000,000 հոգի, բնականաբար խառն է։ Բուն Չեխոսլովաքները կը հաշուեն 8-9 միլիոն, Գերմանները՝ 3ուկէս միլիոն, Հունգարները՝ 7-8 հարիւր հազար, Ռութէնները՝ 4-500,000։ Կան նաեւ 70-80,000 Լեհեր, 180-190,000 Հրեաներ եւն.։

Արդ, ոչ միայն հիթլէրական Գերմանիան, այլեւ սահմանակից Լեհաստանն ու Հունգարիան միշտ աչք ունին այս հանրապետութեան հողերուն վրայ։ Ամէն պարագայի մէջ, կ'ուզեն բաժնել այն հողերը որ իրենց ժառանգութիւնը կը համարուին, պատմութեամբ, աշխարհագրութեամբ կամ ժողովուրդով։

Այս ճակատին վրայ, անշուշտ ամէնէն համարձակը եւ անհամբերը Գերմանիան է, որ Չեխոսլովաքիան խոչընդոտ մը կը սեպէ, դէպի արեւելք տարածուելու համար։

Չեխական հանրապետութիւնը առաջին օրէն գիտակից՝ սպառնացող վտանգին, ապաւինած է Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան, զինակցութիւններ կնքելով երկուքին հետ ալ։ Այս պարագան ալ զօրաւոր պատրուակ մը դարձած է Գերմանիոյ համար, որ հակաբոլշեւիկ ճակատ մը յարդարած ըլլալով, Չեխոսլովաքիան կը նկատէ նաեւ քաղաքական եւ զինուորական խարիսխ մը Մոսկուայի համար։

Ուրեմն, Գերմանիա միշտ աչքով կը հսկէ Փրակայի վրայ։ Կը հետապնդէ, կը նեղէ զայն, երբեմն գերման փոքրամասնութեանց իրաւունքները արծարծելով, երբեմն խորհրդային դաւեր մատնանշելով, միշտ կրակին վրայ իւղ լեցնելով։

Իսկ հիմա որ Աւստրիան իր թեւին տակ առած է Իտալիոյ համաձայնութեամբ — դեռ չորս տարի առաջ Մուսոլինի զօրաշարժով կը սպառնար այս հեռանկարին — տարակոյս չկայ թէ Հիթլէրի յաջորդ անակնկալը պիտի կազմէ Չեխոսլովաքիոյ «վերյարդարումը»։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ արդէն բացէ ի բաց կը խօսին այս վտանգի մասին։

Եւ նորէն նոյն կամկար վիճակն է որ կը պարզուի։ Ոչ մէկը կ'ուզէ կրակին մօտենալ, կամ կախել բոժոժը։ «Երաշխաւորները» լռութիւն կը պահեն, իսկ սահմանակից - շահակիցները, Հունգարիան եւ Լեհաստանը ապահովաբար բաժնուելիք պատառի մասին կը մտածեն։

Մինչ այս մինչ այն, դէպքերը արագօրէն կը ձեւաւորուին, հետզհետէ աւելի խորհրդաւոր կամ արկածալի հանգամանք ստանալով։

Այսպէս, արդէն կը խօսուի զինակցութեան մը մասին՝ ընդմէջ Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ։ Եթէ զինուորականը չյաջողի կամ կանխահաս համարուի, քաղաքական զինակցութիւնը արդէն իրականութիւն է չորս պետութեանց միջեւ, որոնք համագումար կը ներկայացնեն 128-130,000,000 ժողովուրդ։

Տակաւին չենք հաշուեր Ռումանիան եւ Եուկոսլավիան, նոյնիսկ Պուլկարիան, որոնք դժուար թէ կարենան պահել իրենց ներկայ դիրքը, եթէ Պերլին - Հռոմ առանցքը շարունակէ զօրանալ ու գործել նոյն թափով։ Եւ չմոռնանք որ այդ առանցքին մէկ օղակն ալ հեռաւոր Ճափոնն է, նոյնքան պայթուցիկ եւ աշխարհակալ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՎՐԱՅ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԸ ՀԻԹԼԵՐԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՊԵՐԵՒԵԼԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

»»»» ο ««««

Այժմ ալ զինուորական համաձայնութիւն

Քաղաքական շրջանակները կը շարունակեն մտահոգութեամբ հետեւիլ Աւստրիոյ դէպքերուն, որ կրնան վեր ի վայր շրջել կեդր. Եւրոպայի կացութիւնը։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ տիրապետութիւնը պիտի չվերջանայ միայն քաղաքական համաձայնութեամբ։

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ մարաջախտ Կէօրինկ Վիէննա պիտի այցելէ յառաջիկայ մարտին, խորհրդակցելու համար մասնաւորապէս զինուորական համաձայնութեան մը մասին, իբրեւ լրացուցիչ քաղաքական համաձայնութեան։ Գերման մասնագէտներ Վիէննա հասած են, եւ պիտի ջանան առեւտրական նոր դաշնագիր մը կնքել որ ճամբան հարթէ մաքսային միութեան համար։

Զինուորական խորհրդակցութեանց ընդհանուր նպատակը պիտի ըլլայ փոխանակութիւն նախ հանդերձանքի եւ սպառազինութեանց, եւ ի վերջոյ երկու բանակներու հրամանատարութեան։ Երբ բաղդատուի երկու բանակներուն ծաւալը, տարակոյս չկայ թէ այս ճակատին վրայ եւս Գերմանիա կատարելապէս պիտի տիրապետէ։

Մշակոյթի ճակատին վրայ, մամուլի մասին նոր համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի, որպէսզի Գերմանիոյ հիթլէրական գլխաւոր թերթերը, որոնք այժմ արգիլուած են, ազատօրէն տարածուին Աւստրիոյ մէջ։ Անշուշտ միեւնոյն ատեն պիտի աւելնայ աւստրիական թերթերու սպառումը Գերմանիոյ մէջ։

*** Ինչպէս գրած էինք երէկ, Աւստրիոյ ներքին գործերու նոր նախարարը, Զայս Ինքվարտ, Պերլին գնաց, Հիթլէրի ներկայանալու եւ հրահանգներ ստանալու համար։ Նախարարը Պերլին հասնելով փետրուար 17ի առտուն, կէսգիշերին շարք մը տեսակցութիւններ ունեցաւ նացի վարիչներու եւ մասնագէտներու հետ, Աւստրիոյ ներքին ապահովութեան եւ ոստիկանական կազմակերպութեան մասին։ Տարակոյս չկայ թէ իր ստացած հրահանգները պիտի ծառայեն փութացնելու Աւստրիոյ «նացիացումը»։

Այս առթիւ, անհամբերութեամբ կը սպասուի Հիթլէրի կիրակի օրուան ճառին։ Գերմանիոյ «Առաջնորդ»ը կ'ուզէ Եւրոպայի խաղաղութեան պահապանը երեւալ, ինչպէս երեւցաւ Պիզմարք 1871էն վերջ։ Ուշագրաւ է որ Աւստրիոյ ներքին Նախարարը Հիթլէրի եւ Ֆոն Ռիպպենթրոփի ունկնդրութենէն վերջը, ժամերով գլուխ գլխի խօսակցութիւններ ունեցաւ Գերմանիոյ պաշտօնական եւ գաղտնի ոստիկանութեանց վարիչներուն, ինչպէս եւ մարաջախտ Կէօրինկի հետ։ Այս վարիչները եւ ուրիշ մասնագէտներ մեծ փորձառութիւն ստացան 1933ին եւ աւելի վերջը, Գերմանիոյ ընկերվարական, համայնավար եւ ուրիշ ընդդիմադիր կազմակերպութեանց լուծման մէջ։ Ուրեմն դիւրին է եզրակացնել թէ ինչ հրահանգներ կրնան տրուած ըլլալ Աւստրիոյ հիթլէրական նախարարին, որ միեւնոյն ատեն ոստիկանութեան ընդհ. վարիչն է։

ԻՏԱԼԻԱ ԳՈՀ, ԱՆԳԼԻԱ ՁԵՌՆՊԱՀ

Տամէր սեւակագրութիւններ Չեխոսլովաքիոյ մասին

Ինչպէս կը սպասուէր, Իտալիա գոհ է Աւստրիոյ նոր կացութենէն, քանի որ Մուսոլինի շատոնց տեղեկութիւն ունէր ամբողջ անցուդարձէն։ Հռոմի արտաքին նախարարութեան օրկանը, «Ինֆորմացիոնէ Տիփլոմաթիքա», փետրուար 17ին մասնաւոր յօդուած մը հրատարակելով, կը բացատրէ թէ եղածը բնական հետեւանքն է 1936 յուլիս 11 համաձայնութեան։ Հետեւաբար կ'ողջունէ զայն, իբրեւ նոր շրջան մը երկու ժողովուրդներուն համար որոնք սերտօրէն իրարու հետ կապուած են ցեղով, լեզուով եւ հասարակաց մշակոյթով։ Թերթին կարծիքով, 1936ի համաձայնութիւնը «տրամաբանօրէն» սահմանուած էր հարթելու ճամբան «հաշտեցողութեան մը Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ» եւ հաստատուած է այնպիսի իրականութեանց վրայ որոնք ծանօթ են բոլորին։ «Իտալական քաղաքականութեան արժանիքն եղաւ ըմբռնել նշանակութիւնը եւ տարողութիւնը 1936 յուլիս 11ի համաձայնութեան, իր ամբողջ բովանդակութեամբ։ Այդ համաձայնութիւնը կը ճշդէր աւստրօ-գերման յարաբերութեանց էական հանգամանքը, Աւստրիոյ սա ճշգրիտ յայտարարութեամբ թէ «գերմանական պետութիւն մըն է»։ Ֆաշական կառավարութիւնը միշտ երկու գերմանական պետութեանց բարի դրացնութեան եւ սերտ գործակցութեան յարաբերութիւնները նկատած է համապատասխան ոչ միայն իրականութեան անխեղդելի պայմաններուն, այլեւ ձեռնտու կեդր. Եւրոպայի խաղաղութեան եւ անդորրութեան էական շահերուն համար»։

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը խուսափողական պատասխաններ տուաւ իրեն ուղղուած հարցումներուն։ Աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչը հարցուց.

— «Կը հաճի՞ք աւելի բացորոշապէս պարզել կառավարութեան դիրքը, Աւստրիոյ ամբողջութեան եւ անկախութեան, ինչպէս եւ 1934ի յայտարարութեան մասին»։

Պ. ԻՏԸՆ.— Սթրէզայի խորհրդաժողովին մէջ խորհրդակցութեանց եղանակ մը գտնուեցաւ։ Թոյլ տուէք ըսելու թէ մենք միշտ պատրաստ եղած ենք մասնակցելու այդ խորհրդակցութեանց։

Երեսփոխանը այս անգամ հարցումներ ուղղեց Չեխոսլովաքիոյ մասին։ Արտաքին նախարարը պատասխանեց.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՀՈՒՆՁՔԸ ԱՌԱՏ Է ԵՒ ԳԵՂԵՑԻԿ »

Քըրթ-ոշ ժողվելու գացած էի տաբեկից խումբ մը լաճերու հետ, Վարդերեսին ձորը։

Քըրթ-ոշը ամէնուն ծանօթ խղունջն է,— մեր գիւղացիները շատ կը սիրեն խղունջ ուտել։ Ողջ ողջ կը խաշեն, աղ ու պղպեղով կը համեմեն,— հացդ անգամ որ թաթխես՝ ցամաք ցամաք կ'ուտես։ Կարելի է նաեւ խորովել,— կը նետես կրակին մէջ, քըրթ-ոշը կը մեռնի երգելով։ Դանակիդ ծայրով՝ մսիկը կը հանես, աղ կը ցանես ու բերանդ կը նետես։

Հօ՛, քաղքցին ալ՝ շըթ-ուք փորթելու հարկ չկայ, Հռովմայեցինե՛րն ալ կ'ուտէին, նոյնիսկ խղունջ կը բուծանէին մասնաւոր պարտէզներու մէջ՝ իրենց սեղանին համար, (եւ որպէսզի խղունջները չփախչէին, մոխիր կը ցանէին պարտէզին եզերքը)։

Մենք պէտք չունէինք խղունջ բուծանելու,— այնքա՛ն շատ ունէինք մեր պարտէզներուն, արտերուն ու ձորերու մացառներուն մէջ։ Առտուան շաղը դեռ չչորցած՝ անոնք կը բարձրանային թուփերուն վրայ, պզտիկ ջահերու պէս առջեւէն վեր բռնած իրենց եղջիւրները, «տունն» ալ քաշքշելով ետեւէն։ Հին մասնագէտ մըն եմ խղունջի,— հաւկիթ զարնելու պէս խղունջ կը զարնէինք եւ ո՛րքան խղունջ շահած եմ։ Կարծեմ թէ այս վախկոտ անասնիկը շատ երաժշտասէր է, երբ անուշ ձայնով մը երգես եւ ըսես.

Քըրթո՛շ, քըրթո՛շ,
Ոսկի օղերդ դո՛ւրս հանէ։

Կը տեսնես որ խղունջը դուրս կը հանէ գլուխը եւ եղջիւրներուն ծայրը կը սկսին փայլիլ «օղ»երը։ Երբ կրակը ծգես, մեռնելէ առաջ կ'երգէ երկար։ Նախ.

— Զի՛....
Ցետոյ.
— Զը՛....
Ցետոյ.
— ժը՛... ժի՛... ժը՛... ժի՛... ժը՛...

Եւ այս անգամ քիչ մը աւելի արագ, մինչեւ որ ձայնը մարի։ Կը նարնատի, կը նաթըրտի տունն ալ։ Եփած է,— ցանէ՛ աղը եւ կեր։

Ես քըրթ-ոշ ժողվելու գացած էի, երբ Վարդերեսին զառիթափին գլուխը՝ ընկուզենիի մը գագաթէն, երկա՛ր ձայնով մը, գիւղ կանչեցին զիս։ Քըրթ-ոշներս տոպրակի մէջ դրած՝ վերադարձայ գիւղ։

✕

Լաւ «գիրք» կը կարդայի։

Բոլոր«ձայնաւոր գիրք»երն ալ կարդացած եմ,— մօրաքոյրս գոյնզգոյն բառերով կը հայհոյէր վարժապետին՝ եթէ ինծի «գիրք» չտային, որովհետեւ «գիրքը» երկու հոգիով կը կարդայինք,— մօրաքոյրս կը կարդար փողոցին մէջ, իսկ ես՝ ժամուն մէջ։ Մօրաքոյրս, ինծի սորվեցնելու համար, կը բարձրանար Սերոբին աղբանոցին վրայ, կը բանար գիրքը եւ կը կարդար բարձրաձայն.

— *Ընթերցուա՛ծս* ...

Երբ մօրաքոյրս այսպէս գիրք կարդար, Գուլտենց հարսին աքաղաղը կէս կը թողուր կուկուլիկուն, ու Պաստիկ մամային շունը, աթթնալով քունէն, մէկ բերան «վա՛մ» մը կ'արձակէր, յետոյ դարձեալ կը քնանար՝ տեսնելով որ մօրաքոյրս է աղմկողը։ Իսկ ես մտիկ կ'ընէի, կը սորվէի, յետոյ մօրաքրոջս եղանակով կը կարդայի վարժապետին առջեւ։ Վարժապետը չէր հաւներ մօրաքրոջս կարդալու ձեւին, մօրաքոյրս ալ՝ վարժապետին եղանակին։ Ես մէջտեղէն կ'ընթանայի, վերջապէս անանձ եղանակով մը կը կարդայի, որ ամէն մարդ կը հաւնէր։ (Մօրաքոյրս, որ հիմա Հայաստան կ'ապրի, արդեօք հոն ալ «գիրք» կը կարդա՞յ, ընթերցուած Սթալինէ)։

Այսպէս լաւ «գիրք» կը կարդայի, մատ մը տղայ՝ կոնդակի նման երկար «ընթերցուածներ» գոց կ'ընէի։

Գիւղ կանչեր էին զիս, քըրթ-ոշ ժողված տեղէս, որովհետեւ դպրեվանքին մէջ, տեսուչ Գարեգին եպիսկոպոսին աշակերտները պիտի բեմադրէին «Վիլհէլմ Թէլ»ը եւ պէտք ունէին Թէլի պզտիկ երեխային դերը կատարող տղու մը։

Այն օրերուն, Տիկին Զապէլ Եսայեան, իր ձին խաղցնելով Լարենցի հետ, Արմաշ էր եկեր։ Եւ ես դերասանութիւն ըրի մեր գրագիտուհիին առջեւ։

Զապէլ Եսայեան, մեկնելով Պոլիս, «Ազատամարտ» շաբաթաթերթին մէջ գրեց երկար յօդուածաշարք մը՝ կարծեմ վերի խորագրով,— կը խայտա՛ր նկարագրելով գիւղին մտաւորական ու նիւթական հունձքը։

Հիմա դժբախտ ու նոյնքան անխելք գրագիտուհին, այս վերջին տարիներուն՝ նկարագրով ալ «հովն եւեւէն», ի՞նչ կը մտածէ հունձքին մասին, ի Հայաստան, որ այնքան առատ է բայց եղերական։

Հայաստանէն նոր հասած լուրերը ինծի յիշեցուցին երէկուան եւ այսօրուան հունձքերը, եւ ըսի ես ինծի.

— Ո՛չ, ո՛չ, առատ է հունձքը Հայաստանի մէջ, բայց շա՛տ ու շա՛տ եղերական։

ԱՐԱԶ

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Արամ Գալֆայեան	10
Փոքրիկներ Երուանդ, Ռուբէն Հոխիսիմէ եւ Գայեանէ Աշոյեանց, Սալօն	20
Գումար՝	30
Փետր. 18ի գումարը	3530
Ընդհ. գումար	3560

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

«ՄՏԱՄՊՈԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ»

Շատ հետաքրքրական վէպ մը, որուն հեղինակը, անգլիացի հռչակաւոր վիպագիր Տէնիս Հուիթլի, իսկ անձամբ յանձնարարած է «Յառաջ»ի մէջ հրատարակել զայն եւ այդպէս ալ ծանուցած է իր բոլոր գիրքերուն վրայ։

ՀԱՅԵՐԸ ՇԱՆԿԱՅԻ ՄԷՋ

Շանկայ, յունուար (Յառաջ).— Անշուշտ օրը օրին հետեւեցաք մեր քաղաքին մէջ պատահած զարհուրելի դէպքերուն եւ թերեւս մտածեցիք նաեւ այս հեռաւոր ափերուն վրայ ապաստանած հայ բեկորներու մասին։ Բարեբախտաբար բոլորս ալ անվտանգ ազատեցանք։ Շաբաթներով ականատես եղանք պատերազմի բոլոր սոսկումներուն օդին մէջ, ծովուն եւ ցամաքին վրայ։

Հայերս համախմբուած ենք Ֆրանսական թաղին մէջ։ Հոս կան եւրոպացի շատ ազգեր, որոնք շատ լաւ պաշտպանեցին իրենց թաղերը։ Ներկայիս Շանկայի կռիւը վերջացած է, բայց հեռուները կը շարունակուի։

Մենք Շանկայի Հայերս այս տարուան մէջ կարօտ ունինք լսելու հայ երգը։ Անհամբեր կը սպասենք երգարանի մը առաքումին։ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը կ'աշխատի։— Վ. Զաքալեան

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ՎԵՐՋ ԴՆԵԼ ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՍՊԱՆԴԻՆ

Վերջերս այս խորագրին տակ յօդուածաշարք մը հրատարակուեցաւ անգղական թերթի մը մէջ, Միչէլ տը Մօրոյի ստորագրութեան տակ, որ Սպանիոյ Հանրապետութեան նախկին նախարարներէն է եւ ներկայիս կը գտնուի Պրիւսէլ:

Նկատի առնելով անոր բարձր հեղինակութիւնն ու խոր հմտութիւնը իր երկրին վերաբերեալ խնդիրներու մասին, իբրեւ օրուան հրատապ հարց, իր չահեկանութեան համար «Յառաջ»ի ընթերցողներուն կը ներկայացնեմ այդ գրութեան ամփոփումը:

Սպանիոյ ներկայ կացութիւնը ըմբռնելու համար, պէտք չէ միայն բաւականանալ, հետեւելով զինուորական գործողութեանց, այլ տեսնել թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ երկու հակառակորդ բանակներուն ներսը:

Հանրապետական կառավարութիւնը պատերազմը սկսաւ անկարգութեան, անիշխանութեան եւ սպանութեանց մէջ: Այսօր Հանրապետական Սպանիոյ բացարձակ տէրն է աջակողմեան ընկերվարական մը՝ Փրիէթօ, որ յաջողած է կարգ կանոն հաստատել ծայրայեղ տարրերուն մէջ: Եթէ այդ արդիւնքին հասած է, կը նշանակէ թէ ժողովուրդին հոծ զանգուածը իրեն հետ է:

Արդարեւ, դէպքերը եկան հաստատել անիշխանութեան ջնջումը եւ համայնավարութեան սահմանափակումը Հանրապետական շարքերուն մէջ: Այսօր համայնավար գլխաւոր պետերէն՝ Տիկին Փասիօնարիա ամենաջերմ պաշտպանն է Փրիէթոյի, չափաւոր ընկերվարական մը:

Զօրավար Ֆրանքոյի բանակին մէջ կացութիւնը բոլորովին տարբեր երեւոյթ մը կը պարզէ: Իր շարժումը ըսկսաւ կարգ ու կանոնի մէջ, մինչդեռ այսօր իր հետեւորդները անկարգապահութեան սպառնալիքին տակ կը գտնուին: Ազգայնականներու միութեան պահպանումը պարզապէս արդիւնք է Ֆրանքոյի անձին հեղինակութեան: Հակառակ ասոր, Ֆրանքօ ստիպէ առաջ վեց անգամ փորձեց կազմել զանազան տարրերէ բաղկացած խառն դահլիճ մը, սակայն ամէն անգամին ալ ձախողութեան մատնուեցաւ: Հազիւ վերջերս ամենամեծ դժուարութիւններով յաջողեցաւ կազմել առժամեայ կառավարութիւն մը:

Որո՞նք են Ֆրանքոյի բանակին մէջ տիրող անհամաձայնութեան պատճառները.—

Նախ եւ առաջ կան փաղանգաւորները, որոնց պետն է զօրավար Քիրէֆօ տը Վիալօ: Անոնց թիւը 3-4 միլիոնի կը հասնի, եւ առանց բացառութեան գրեթէ ամէնքն ալ գործաւորներ են, ազգային-ընկերվարական տիպարով:

Յետոյ կուգան Կարլոսեանները, թունդ աւանդապաշտներ եւ մոլեռանդներ կրօնական հարցերու մէջ: Անոնք էին որ զօրավար Մոլային հայթայթեցին 60,000նոց ուժեղ բանակ մը, որ մեծ դեր կատարեց ազգայնականներու կարգ մը կարեւոր յաջողութեանց մէջ:

Վերջապէս կուգան արքայականները, աղնուապետական խմբակցութիւն մը, որոնց թեկնածուն է Ալֆոնսօ ԺԳ.ի կրտսեր զաւակը Խուան Դ., որ իր ուսումը Անգլիա առած է: Անոնք կը ձգտին ազատ սահմանադրական միապետութեան, նման անգլիականին վարչաձեւին:

Թագաւորական շարժման յաջողութիւնը մեծ յոյս չի ներշնչեր շատերուն, թէեւ Ալֆոնսօ ԺԳ. ինքզինքը երբեք գահէն հրաժարած չի նկատեր: Հակառակ ներկայ աննպաստ պայմաններուն, ան միշտ ցանկացող է իր գահին, գէթ քանի մը ամսուան համար, նախ քան իշխանութիւնը իր կրտսեր զաւկին փոխանցելը:

Ինչ կը վերաբերի Խուան Դ.ի, ան իր դէմն ունի ոչ միայն Մատրիտի կառավարութիւնը, այլ եւ փաղանգաւորներն ու Կարլոսեանները: Ասոր փոխարէն, ի նպաստ իրեն տրամադրուած է չէզոքներու խոշոր զանգուած մը, որ որեւէ կուսակցութեան կամ խմբակցութեան չի պատկանիր, եւ կը բաղձայ միայն երկրին խաղաղութիւնը:

Գալով Ֆրանքոյի հետեւորդներուն, անոնք կը բաղկանան ազնուականներէ, կղերականներէ, դրամատէրներէ եւ քաղքենի դասակարգէ, որոնց միացած են նաեւ փաղանգաւորները, Կարլոսեանները եւ արքայականները: Ասոնց վրայ կարելի է աւելցնել նաեւ աջակողմեան հանրապետականները, որոնց մաս կը կազմեն բազմաթիւ մըտաւորականներ:

Նկատի առնելով վերոյիշեալ խմբակցութեանց հակամարտ շահերն ու ձգտումները, ստիպուած ենք այն եզրակացութեան յանգիլ որ եթէ նոյնիսկ Ֆրանքօ յաղթական հանդիսանայ, ահա այն ատեն պիտի սկսի բուն յեղափոխութիւնը:

Քանի մը խօսք ալ զինուորական կացութեան մասին:

Հեղինակին կարծիքով, թշնամութեանց վախճանը պէտք չէ շատ հեռու նկատել, որովհետեւ, հակառակ երկու կողմէ թափուած բուռն ջանքերուն, ոչ մէկը պիտի յաջողի յաղթել միւսին:

Արդարեւ, Հանրապետական բանակին ճակատը կը սկսի Ֆրանսական սահմանագլուխէն եւ կ'երկարի մինչեւ Հարաւային Սպանիա, իր մէջ առնելով Մատրիտը: Այս վերջինը զօրեղապէս ամրացուած է պաշտպանողական խօթը գիծերով:

Կառավարական ուժերը այսօր կարելի է նկատել իսկական բանակներ, լաւ կազմակերպուած, ուժեղ եւ կարգապահ. ասոնց միակ թերութիւնը կը կայանայ սպաներու եւ ենթասպաներու պակասին մէջ. թիւի տեսակէտով գերազանց է, այսինքն՝ 500,000ի դէմ 600,000:

Պատերազմ. ճարտարարուեստն ալ Հանրապետականներու մօտ աւելի զարգացած է բաղդատմամբ ազգայնականներուն:

Այսօր Պարսէլոնայի մէջ կը շինուին թեթեւ թնդանօթներ, հրասայլեր, փոխադրութեանց յատուկ ինքնաշարժ կառքեր, գնդացիր ռումբեր, օդանաւեր, վերջապէս ինչ որ անհրաժեշտ է կանոնաւոր բանակի մը համար:

Արդ, նկատի առնելով Հանրապետական բանակին արդի կազմակերպութիւնը, կարգապահական ոգին, լաւ սպառազինութիւնը, եւ ուսեալ ու ռազմամթերքի պարենաւորումը, կրնանք հետեւցնել թէ՝ Մատրիտ—Վալենսիա ճակատին խորտակումը, եթէ ասկէ երեք ամիս առաջ հնարաւոր կը կարծուէր, այսօր բոլորովին անկարելի կը համարուի:

Հանրապետական բանակն ալ իր կարգին բացարձակ անկարելիութեան մէջ կը գտնուի պարտութեան մատնելու Ֆրանքոյի բանակը, որ ինչպէս ըսինք, կէս միլիոն զինուոր կը հաշուէ, լաւ մարզուած, տոկուն, փորձառու եւ ղեկավարուած քաջավարժ ըսպաներով եւ ընտիր սպայակոյտով: Կարեւոր յաջողութիւն մը ձեռք բերելու համար, Ֆրանքօ պարտաւոր է զինուորական արտակարգ միջոցներու դիմել, ինչ որ մեծ զոհողութիւն կը պահանջէ, առանց վերջնական արդիւնքի:

Այս պայմաններուն մէջ, վերջնական խաղաղութիւնը ոչ թէ բարձր խաւերէն պիտի գայ զինու զօրութեամբ, այլ ժողովուրդին հասարակ խաւերէն, որոնց կամքը միշտ վճռական դեր մը կատարած է Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմներուն մէջ:

Հեղինակին կարծիքով, Սպանիոյ մէջ խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուի շատ մօտալուտ ապագայի մը մէջ, այն ատեն՝ երբ կարմիր ու կապոյտ շապիկաւորները իրարու ձեռք պիտի կարկառեն, ի հարկին զանց առնելով իրենց պետերուն հրամանները:

Արդարեւ, վերջին օրերս, երկու հակառակորդ բանակներուն միջեւ եղբայրացման քանի մը դէպքեր պատահած են, ինչ որ նշանակելի երեւոյթ մըն է:

Հ. ՏԷՐՈՍԻ

Ի ՊԷՏՍ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ

Սիրելի Արազ.— Ոչ, քմայքը, ինչպէս ըսի, մեծ դեր կը կատարէ մեր— քանի որ այսպէս պէտք է ըսել այլեւս — «Մեծասքանչ»ին գործածութեան ատեն: Ընդհանուր կանոն մը, օրէնք մը կայ, որ կը կառավարէ բոլոր լեզուները, հակառակ սասանուր կամ բացառիկ կարգ մը պայմաններու, որոնք հնդհիտ ևնբ. (?) կ'ըլլան լեզուի մը ստուգաբանական զարգացումի համբուն վրայ: Նշէի առջեւ ունեցիր յիսուն վաթսուն տարիներ առաջ մեր մէջ ընդհանրապէս գործածուող ժողովրդական բարբառը՝ որ գրական պատմութեան ոգած է այսօր այլեւս: Բոլոր անհարթ թիւնները յղկուած, դիւրութիւնները սահմ. (?), ռամկութիւնները աղնուացած կամ ձեւի մտած, պաշտաճօրէն աղուցուած գրական լեզուին շրջանակին մէջ. Բայց, հակառակ տարիներու այս հիգին, որ ընդհանրապէս յաջողած է, կայ տակաւին քմայքը՝ որ նոյնիսկ լաւագոյն գրողներու կողմէ եւ լաւագոյն գրուածներու կոյրին, կը տիրէ յամառօրէն, մինչ այդ մոլորութիւնը այսօր գրեթէ անհետ եղած է ուրիշ բարեկարգ եւ «քաղաքակիրթ» լեզուներու մէջ, որոնք մէկ կաղապարի, մէկ բնոյթի վրայ կ'ընթանան այսօր. Այս յառաջացումը կ'արժէ կրկին, երբ այդ խօթնայլխանի ւիչս ըը՝ քմայքը յառաջ, երկի, ինչպէս այսօր, տանուլ կը տեսնենք մեր բարբառին մէջ: Ի՞նչ կ'ըսես այս Լ.... թեան, սիրելի Արազ Վասակ եղիր ր անոր անձնատուր եղողներէն ատեն, գիտնալով հանդերձ, թէ ոչ քերականական, ոչ ճաշակաւոր է սա կամ նա ձեւը, դարձեալ կը պնդեն եւ, կը յարին անոր, ուղիղ բանին անսասատած ըլլալու ամբարտաւան հաճոյքին համար միայն:

Այսպէս, ահա գրասեղանի վրայ իրենց ծաւալով ու փայլուն մակդիրով ընդհանրապէս լաւ խմբագրուած թերթեր, բայց կը պահեն միշտ անմեռ՝ յիշատակին համար եւ անմեռ՝ անունին համար, զոր օրինակ: Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի իրենց համար, թէ յիշատակը «չի մեռնիր» կ'ըսուի, բայց ատանձինն իբրեւ ածական կամ ստորոգելի, յիշատակը «անմահ» է, իսկ ծաղիկը... «անմոռուկ» է, քաղաքական եւ դիւանագիտական Եւրոպայի կողմէ մեր ցեղին հանդէպ ցոյց տըրուած անարդութիւնը «պիտի չմոռցուի» յաւէտ, իսկ երախտիք մը «անմոռանալի» է: Անմոռ աւելի քան բարբարիկ ձեւ մըն է, հայերէնը «մոռ» արմատ չունի: Ունի մոռաց, «անմոռաց» ուրեմն, ինչպէս աղալէն աղաց (ջրաղաց), ստանալէն ստաց (նոր ստաց), եւն.: Ունի՞նք միթէ... մոռութիւն, փոխանակ մոռացումի կամ մոռացութեան: Կարելի է այս միտքով շարքը երկարել, բայց խորշելի է յաճախակի կրկնութիւնը, զոր հոս այսօր ալ փորձեցինք ահա:

Սիրելի Արազ, միւս կողմէ պէտք է գիտնալ, թէ քերականական եւ տրամաբանական ուսումներուն մէջ կրկնումը անհրաժեշտ է: Կանոնները գիրբար կը յիշեցնեն: Զոր օրինակ նոյն արմատէն են նրաճ, արու, այր իրենց ծանօթ հետեւորդներով (հայր, մայր, եղբայր), եւ ասոնք կրկնութիւն են մեր կողմէն, որպէսզի օժանդակենք այս կերպով լեզուին էական սկզբունքները միտքերու մէջ արմատացնելու: Ինչպէս ըսած է հեղինակաւոր անձ մը, դասերը իրենցմով պէտք է ճոխացնել, դաս եւ սկզբունք կը վերաբերին այնպիսի մարդի մը, ուր շրջագայողները զիրար շատ լաւ կը ճանչնան, ո եւ է դիմագիծով ծանօթ են իրարու:

Քամահրել եւ արհամարհել յայտնապէս միեւնոյն արմատէն են, ինչպէս՝ լիրկ եւ մերկ: Անտարակոյս իրարու անծանօթ չեն խորշ, խորշոմ, խորշիմ, թերեւս իսկական արմատ է բոլոր ասոնց համար խոռ, որմէ խորհիլ, խորհուրդ: — Կը յիշէ՞ք շի մասնիկը, ձեւ ցուցնող այս մասնիկը, բոլորշի, լայնշի, գոլորշի կամ գոլոշի: Նոյնը չէ՞ն արդեօք չուարիլ, ծուարիլ: Գիտէք արդէն գիրերու փոփոխութեան խաղը — սեմ, շեմ, ճիւղ, ծիղ, ծղօտ, թօթափիլ, սօսափիւն եւ լեգէոն մը նմանօրինակ բառերու: Եւ ասիկա առաջ եկած է գաւառէ գաւառ հնչումներու տարբերութենէն: Եթէ բանասիրական խաղարկութեան մը ուղէինք անձնատուր ըլլալ, բովի կը կապէինք թուելին հետ (իրականէն դուրս, կասկածելիի վրայ հաշիւներ ընել, «ինձի կը թուի» ըսողը կարծես... կը թովէ): Թոթովելը նմանաձայնութիւն է, ինչպէս կակազելը (Ցիչեցէք նմանաձայն բառեր): — Գիրերու փոփոխութեան իբրեւ հետաքրքրական նմոյշ կրնան համարուիլ հաստ, մաստ (մաստ ասեղ), ինչպէս հաստով կրկնուած հաստաբեստ (բեստ՝ հաստին մէկ ձեւը): Եթէ ճիշդ ընենք, կրնանք նոյնարմատ նկատել հեստ եւ ըմբոստ, երկուքին ալ բաղդուկները ձգտելով...: — Մոյդ եղեր է մուճակ, չէ՞, չերտ եղեր է փերթ ըստ առարկային — չերտ մը խնձոր, փերթ մը միս: Շօշափել ինք իրմէ հասնելով նիհարնալով եղեր է «չիփել», չօշափ եղեր է «շուփ»: Թուխ բառին Պ գիրը ինկած (թուխպ) է, որմէ նաեւ թղփայորդ (սաստիկ մութ, թուխ): Իրաւ, զարմանալի բընազդներ կան լեզուին մէջ, ահա հաստ մըն ալ — անջատ (իսկական արմատով hատ, qատ): Օրէն, օրէնքէն առանցուած մասնիկ մը, որ կը նշանակէ ձեւ (ազնուօրէն, պատշաճօրէն, եւն. եւն.): Պատկանիլ բային պատը կը տեսնենք պատշգամին վրայ, նոյնը անշուշտ պատահիլ, որմէ պատեհ: Օրէն մասնիկին վրայ Ձ գիրը աւելնալով եղեր է զօրէն հին գրականին մէջ եւ կը թարգմանուի իբրեւ, պէս (նախադրութիւն), զօրէն ձեւն (ըստ օրինակի ձեւն, ձեւին պէս): Արդէն գիտենք, այս ձեւով, արդ, յարդ, զարդ, յարդարանք, հարթ: Արդէն չաղկապն ալ նոյն արմատէն:

Մարգարէ ըլլալու հարկ չկայ, երբ «բանասէր» մը ըսէ, թէ աշ բառէն եկած է տափ, տափարակ, ինչպէս գնդախաղի տափակ գնդակին անունը տրուած է ափուճ: Եղերքին ափն ալ ապահովաբար ափնաձեւ տափարակութիւնն է ընդհանրապէս: Առաջին չափը եղած է ափով, չէ՞:

Հայերէնի հարազատութեան եւ ուղիղ սկզբունքի տեսակէտով՝ աւելորդ չէ, կարծեմ, սիրելի Արազ, մատնանշել թէ յետոյ մակբայ է միայն ու միայն եւ ոչ բնաւ նախադրութիւն: Պէտք է զայն գործածել ֆրանսերէն ensuite, puisին պէս եւ ըսել, զոր օրինակ ... յետոյ (առանձին), ոչ թէ ... ըսելէ յետոյ! տալէ յետոյ! գալէ յետոյ! որոնք դժբախտաբար կը վխտան գրութիւններու եւ յօդուածներու մէջ, փոխանակ ըսելու՝ ետքը, վերջ: Բայց կարելի՞ է միթէ յաղթել քմայքին եւ ուղէտ յամառութեան: — Պայթիլ, ճայթիլ նոյն են: Ծուատել (թեւերը քակել) արմատ ունի ծուէնը: — Ճարը ճարակն է. հին գրականին մէջ ճար չկայ, այլ ճարակ միայն, ինչպէս նոյն են ճաշ եւ ճաշակ: Արդեօք կար (կարողութիւն) նոյն չէ՞ ինչպէս ճարը (ճար չունիմ): Նոյն արմատէն են տեւել, յաւէտ:— Հարկանել բային արմատն է hար (բարդութիւններու համար), իսկ փոփոխակով՝ hարկ (անհրաժեշտութիւն):

Կուգայ յաջորդով կրկին հոյակապ երեւոյթը Խորենացիին (Ե. դարու, ոչ թէ Է.):

ՏԱՐԱԶ

Աղքատին հացն ուտողը չի կշտանար:

*** Ապրիլ կայ՝ երկաթ է, ապրիլ կայ՝ արծաթ է:

*** Ապուրը ապրանք է, ալ բանը պարծանք:

*** Անխելք հարսին՝ անխելք փեսայ:

*** Անխելքը կը դատի, խելօքը կ'ուտէ:

** Առնելիքը ասեղ մըն է, երկաթին գինը կը հարցնէ:

*** Ապրողին ապրանք, մեռնողին պատանք:

*** Անուշ բնութիւն ինչուան ծերութիւն:

*** Առաջ պէտքինը, զարդը ետքինը:

«ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 փետրուար.— Կիրակի, 13 փետրուար, Մարսէյլի ... գոյն սրահներէն մէկուն «Սալ ... Թ»ի մէջ, տեղի ունեցաւ Մարսէյլի «Հայ Երաժշտական Միութեան» կազմակերպած համերգը, «Հայ Երգի Օր» անուն ... կազմակերպողները:

«1931ի Քէօթահիոյ Հայրենակցական Միութիւնը նախաձեռնած էր ... նել Կոմիտաս վարդապետի ... վաթսունամեակը, որ փայլուն ... պով կատարուեցաւ այդ ... կազմուած երգչախումբին կողմէ ... ուած համերգով, ղեկավարութեամբ Պ. Վարդան Սարգսեանի: Այդ ... սակով խմբուած երգչախումբը ... ձաւ մնայուն կազմակերպութիւն ... նելով «Մարսէյլի Հայ Երաժշտական Միութիւն» անունը:

Հայ Երաժշտական Միութեան ... միջական նպատակն ըլլալով ... հայ երաժշտութիւնը, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի՝ կազմակերպած է հինգ համերգներ, ... մեծապէս գնահատուած են: Ա... տակար եղած է նաեւ հայ երաժշտութեան, հրատարակելով Կոմիտաս վարդապետի անտիպ գործերէն ... քածոներ, կը գրէ Հ. Ե. Միութ... Զ. Համերգին առթիւ հրատարակ... հանուած յայտագիրը:

***

Ու վեցերորդ համերգը «Հայ Երգի Օր»ը տեղի ունեցաւ մեծ բազմութեան մը ներկայութեանը: Հրաւիրեալներու մէջ կային նաեւ օտար արուեստագէտներ, թղթակիցներ եւ բարձրաստիճան անձեր:

Միութեան նախորդ համերգներուն ղեկավար Պ. Վ. Սարգսեան, ընտանեկան պատճառաւ, չէր կրցած ստանձնել խումբին ղեկավարութիւնը եւ ու միութեան համաձայնութեամբ անգամ հրաւիրուած էր Պ. Արա Պ... թեւեան:

Քանի մը շաբաթներու տքնաջան աշխատանքներէ վերջ, նոր ղեկավարը խումբին նոր անդամակցողներ աւելցնելով, կրցած էր գլուխ հանել ... մը, որ իրաւամբ գնահատելի պէտք է համարել:

Երգչախումբին մէջ, նկատելի էր հայերէն գրել կարդալ չգիտցողները ... ձայնողութենէ անտեղեակ անձեր ... անձնական գործով ծանրաբեռնուած ներ:

Եւ սակայն, ղեկավարը մեծ համբերատարութեամբ, արդար բծախնդրութեամբ եւ բարեխիղճ հետեւողականութեամբ մը կրցած էր համադրել եղած ոյժերը, զանոնք իրարու կապելով, ուսուցանելով, մարզելով, խումբը ներկայանալի վիճակով բեմ հանելով:

Համերգին յայտագրին մէջ, խմբին ղեկավարին հեղինակութիւններէն զատ, տեղ գրաւած էին նաեւ մեծանուն Կոմիտաս վարդապետի, Դ. Ղազարեանի, Ալ. Սպենդիարեանի, Սփենդի, Բ. Կանաչեանի, Հ. Պէրպէրեանի, Վարդան Սարգսեանի, Սերոբ Մելիքեանի ստեղծագործութիւնները:

Առաջին իսկ մասին «Տաղ Մայր լեզուի» (Կոմիտաս), «Ով զարմանալի» եւ «Այսօր ձայնն Հայրական» երգերու չարականները 80 հոգինոց երկսեռ երգչախումբին կողմէ յաջողապէս երգուելով, դիւթեցին ունկնդիր հաս...

ԿՈՅՐ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այդ նամակէն վերջ, հողեկան տառապանքի ամբողջ տարի մըն ալ անցաւ: Օրիորդին ուրիշ նամակ չհասաւ իր խօսեցեալէն:

Բայց դեռ ուտելու հաց ունի եղեր: Վիրաւորեալին պառկած անոր ախոռը եւ անոր պատկանած զօրագունդը այդ միջոցին կը գտնուէին հայաշատ ծանօթ քաղաքի մօտ գիւղի մը մէջ:

Կովկասեան բանակի յառաջապահը՝ անմահն Անդրանիկի խումբը յանկարծակիի բերած էր թրքական այդ գունդը:

Հեծելազօրքի ջոկատ մը կայծակի արագութեամբ հասած էր:

Անդրանիկի հետապնդումէն «դաչան գուրթուլմուշ», արդէն կրցողը փախած էր:

Ախոռին մէջ պառկող թուրք հիւանդներէն քանի մը հոգի հազիւ փախցուած էին, սակայն, թէ զինուոր թէ հիւանդ, մեծագոյն մասը դերի ինկած էին:

Հրամանատարը հրամայած էր մարդկօրէն վարուիլ հիւանդներուն հետ: Սակայն հայ քաջարի զինուորներէ ոմանք— եթէ չէին կրնար հրահանգի դէմ գործել— գէթ վրէժխնդրական բառերով կ'ուզէին իրենց այրած սրտերը զովացնել: Եւ երբ, անգիտակցաբար, մօտեցան Պոլսահայ լքուած զինուորին, երբ անիկա իր մայրենի քաղցր լեզուին բառերը յըստակ յստակ լսեց, ելեկտրական զըսպանակէ մը լարուած ոյժի մը նման, իր ամբողջ աւիւնը, ապրելու յոյսն ու հաւատքը ժողվեց, ամփոփեց, ոտքի ելաւ, կանգնեցաւ անկողինին մէջ, եւ հոգեվարքի խռպոտ ձայնով մը, ձեռքերը երկինք բարձրացուցած.

— Ես Հայ եմ, ես Հայ եմ պոռաց:

Գրկուեցան, համբուրուեցան, փափկութեամբ անկողնէն հանեցին, ուսամբարձ վերցուցին, ու դարմաններով հրամանատարին մօտ տարին:

Անդրանիկ ծայրայեղօրէն յուզուած, հիւանդին ճակատը համբուրեց: Հիւանդը մեծ զգուշութեամբ Կովկաս փոխադրուեցաւ, ուր խնամուեցաւ, հոգածուեցաւ, մարմինը ուժ առաւ, ոտքի ելաւ, ձեռքերը, ոտքերը իրենց բնական ոյժերը գտած էին, սակայն ... սոխակի քաղցրիկ ձայնը ու աչքերուն լոյսը ի սպառ մարեցան:

Մինչեւ այդ պահուն, արդէն երկու տարիներ եւս անցած էին, եւ, աշխարհակործան պատերազմն ալ վերջացած էր:

Հազիւ սկսած էր լրջօրէն խորհիլ իր նշանածին վրայ: Եթէ կարենար Պոլիս հասնիլ, ի՞նչ ընդունելութիւն պիտի ընէին: Զէր գիտեր խեղճը թէ, անդին, Պոլսոյ մէջ, երկու տարիէ ի վեր լուր մը չունենալով, արդէն համոզած էին օրիորդը թէ մեռած է ինք: Օրիորդը ամուսնացած էր, երբ անկար խօսեցեալը Պոլիս հասաւ: Իբրեւ վերջին ապաշխարանք մը, տոկացած էր Սեւ ծովու ամեհի փոթորիկի մըն ալ: Քանիցս հեկայ նաւը ծովամոյն ըլլալու շատ շատ մօտեցած, եւ ամէն անգամուն ալ գրեթէ հրաշքով ազատած պրծած էր:

Այլափոխուած, ձեւափոխուած, բացարձակապէս անճանաչելի դարձած կոյր սիրահարը Պոլսոյ քարափին վըրայ հանդիպեցաւ իրեն մօտէն ծանօթ զգայուն Հայու մը, որ նշանուած օրիորդին արդէն ամուսնացած ըլլալը գիտնալով հանդերձ, ծայրայեղ փափկանկատութեամբ, ամբողջ մէկ ամիս միասին պտտեցաւ եւ հետեւեալ պատմութիւնը պատմեց.

— «Օրիորդը չափազանց նիհարցաւ եւ ուժաթափ եղաւ, քու սիրոյդ տառապանքէն շատ աղուեցաւ: Քեզ բացարձակապէս մեռած ցոյց տուին Պոլսոյ կեդրոնական զինուորական իշխանութիւնները, եւ անոնք, մայր ու աղջիկ, հեռացան Պոլսէն, մարդ չի գիտեր թէ ուր գացին:

Իրեն ալ խորհուրդ տուաւ որ քանի մը շէնք եւ հողերը փութով ծախելով հեռանայ Պոլսէն եւ ստացուած դրամով ու իր խելքին ոյժով ընկերովի գործ մը հիմնէ:

Կոյր-Սիրահարը շատ յուզուեցաւ...

Կ'ուզէր երգել սփոփուելու համար, ձայն չունէր...

Կ'ուզէր լալ, մխիթարուելու համար, արցունքի աղբիւրը ցամքած էր... Իր հարազատ բարեկամը ամենամեծ մասնագէտներու առաջնորդեց, բայց բժիշկներու մեծագոյն մասը վճռապէս յայտարարեցին թէ յոյս չկայ: Թէ ձայնը եւ թէ աչքերը, երկուքն ալ անբուժելի են: Միայն մէկ հատը պնդեց թէ, ձայնը վերըստանալու յոյսը կայ: Երկար ջանքերէ վերջ յաջողեցաւ ճարտար բժիշկը: Մեռած երջանկութեան մէկ մասը կարծես յարութիւն առաւ:

Կոյր-Սիրահարը նուիրուեցաւ երգելու, երգեց, երգեց, ամենուրեք երգեց, ու իր մեռած կամ կորսուած, անհետացած կարծուած նշանածը փնտռեց: Կ'երգէր փողոցը գացած ատեն, վաճառատունէ մը ներս մտած ատեն:

Մարդասէր անցորդներ զմայլանքով կ'ունկնդրէին եւ փափկութեամբ ճամբայ կը բանային: Թրքուհիներ կը փսփսային.

«Ալիլ տիր վէ աշըգ տըր»

(Աչազուրկ է եւ սիրահար):

Անցորդներէն շատեր բարձրաձայն կը յայտարարէին.

— «Նէ տէ կիւզէլ տէյիշաւըր տըր, վաթան ուղուրընա աւէրիլմիշ կէօզլէրինին նուրընը կայպ իթմիշ»: (Ինչ ալ գեղեցիկ երիտասարդ է: Հայրենիքի սիրոյն զինուորութեան մէջ իր աչքերուն լոյսը կորսնցուցեր է...»

Աչազուրկ սիրահարը իրիկուն մը ալ երգեց, չափազանց յուզուեցաւ եւ յուզեց բոլոր ունկնդիրները: Հեղձուցիչ հեծկլտուքներ կ'արձակէր, չէր ցաւ լալ, չունեցաւ ատոր մխիթարութիւնը:

Մեկնեցաւ Պոլսէն եւ իր հայրենիքն ալ կորսուեցաւ Եւրոպայի լաբիւրինթոսին մէջ:

Մաղթենք որ աւելի ահաւոր պատերազմներով «քաղաքակիրթները» Կոյր-Սիրահարներու նորանոր գունդերու բանակներ չցանեն:

Յ. Մ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

*** Ամէն ինչ որ կը փայլի ոսկի չէ:

*** Աղքատը շատ բանէ կը զրկուի, ագահը՝ ամէն բանէ:

*** Աղէն գին — չունի գին:

*** Արի սրտին համար անկարելի բան չկայ:

*** Ապառիկ, կործանումին աղբիւր:

բակութիւնը, հայրենակարօտը ու հայ-րենաբաղձ հոգիներու յատուկ յու-զումներ ներշնչելով :

Այդ մթնոլորտին մէջ, արդէն դէ-կավարն ու խումբը կրցան չահիլ խոր համակրանք ու իրական գոհունակու-թեան արտայայտութիւններ, որոնք ստեղծեցին հարազատ կապը իրենց եւ ունկնդիր բազմութեան միջեւ :

Համերգին օժանդակ նուագախումբ Պ. Ս. Ջէօրէքճեանի եւ օտար ար-ուեստագէտներու մասնակցութեամբ, յաջողապէս նուագեց «Արեւելեան պար», «Կովկասեան Ղայթարմայ» եայլն :

Առաջին բաժնի միւս երգերը «Սա-րէրի վրով գնաց», «Անձրեւն եկաւ», (Կոմիտաս), եւ «Տալիլօ» (Ա. Պար-թեւեան) աւելցուցին խանդավառու-թիւնը առաջին միւս խմբերգներուն :

Օր. Անժէլ Վարժապետեան, մեր գաղութի նոր եւ լաւագոյն ուժերէն, հակառակ իր վայելած համակրանքին եւ ստեղծած խանդավառութեան, այս անգամ երեւան բերաւ անհամարձակ վհձակ մը, տեսակ մը վարանում :

Կարճ դադարէ մը ետք, սկսաւ երկ-րորդ բաժինը :

Առաջին երգը այս բաժնին «Սարերի հովին մեռնիմ»ն էր :

Անոնք, որ սարերու, հայրենի կա-պուտակ երկինքին հետ համբուրուող մեր բարձրաբերձ ու յաղթական սա-րերու հովերուն էին սնած, մեր դիւ-թական աշխարհի երփներանգ ծաղիկ-ներով զարդարուն ու մերթ ձիւնա-պատ, յաղթապանծ լեռներու կարօտը նորէն զգացին : Ցիչատակները արթն-ցան, ակնաղբիւրները թրջուեցան, հեծկլտանքները լռիկ սահեցան սիր-տէ սիրտ :

Ու բեմը բոլորի աչքերուն կարծես դարձաւ բնաշխարհը, հայրենի աշ-խարհը :

Այս երգէն ետք, Օր. Անժէլ Վար-ժապետեան Ա. Պարթեւեանի «Օու-պըձինկօ» երգով հայրենիքին ան-նման սէրն ու յուզումը պատգեց հո-գիէ հոգի : Եւ հանդիսականները պա-հանջեցին կրկնել, բուռն ծափահա-րութեամբ : Համակրելի երգչուհին երգեց նաեւ ուրիշ երգեր եւ սակայն «Պըձինկօն» մնաց անգերազանցելի :

Ընդհանուր ուրախութեան եւ խան-դավառութեան մէջ, լսուեցաւ նաեւ Արա Պարթեւեանի «Բարձրացի՛ր, բարձրացուր»ը, նորութիւն մը, ան-հրաժեշտութիւն մը եւ կատարեալ յա-ջողութիւն մը միանգամայն : Եղանակ մը՝ երիտասարդական ու մարտական խրախուսիչ ու կենսանորոգ :

Հանդիսականներու փափաքին գո-հացում տրուեցաւ այս երգն ալ կրկ-նելով :

Երկրորդ բաժինը վերջանալէ ա-ռաջ, տիկին Ալիս Պարթեւեան ջու-թակի վրայ, դաշնակի ընկերակցու-թեամբ Պ. Արա Պարթեւեանի, նուա-գեց «Երգ Վասպուրականի», «Ձէյ-թունի հերոսին ողբը» եւ «Մանողի երգ»ը մեծապէս յուզելով ներկաները եւ կրկնապէս գնահատուելով անոնց-մէ : Տիկին Ալիս Պարթեւեան թէեւ նոր է մեր գաղութին համար, սակայն իր ճարտար ու ճկուն մատներով, իր ճշգրտին վարժ ու գեղեցիկ շարժում-ներով աւելցուց վեհութիւնը հայ եր-գին ու եղանակին :

Միութեան անդամներէն մէկը կար-դաց Փարիզի Սիփան - Կոմիտաս երգ-չախումբի նամակը, որ իր զգայուն տողերը կը վերջացնէր յաջողութիւն մաղթելով իրենց գաղափարակից եղ-բայրներուն :

Համերգի վերջին մասը կը պարու-նակէր «Հայաստան», «Դէ՛, քէլէ՛», «Տուտուլ ախպէր» եւ ուրիշ երգերով, որոնք բոլորն ալ յաջող էին եւ տպա-ւորիչ : Տէր եւ Տիկին Ա. Պարթեւեան-ներ եւ Օրիորդ Անժէլ Վարժապետեան ստացան ծաղկեփունջեր, իսկ «Հայ Ե-րաժշտական Միութիւնը» աստիճան մըն ալ աւելցուց իր բարի համբաւը :

*** Վերջին պահուն իրազեկ աղբիւ-րէ կը հաւաստեն, որ Հ. Ե. Միութիւ-նը որոշած է ձայնագրութեան դասըն-թացք մը բանալ իր անդամ - անդա-մուհիներուն համար ու մտադիրէ ձեռ-նարկել նուագախումբի մը կազմու-թեան : Ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին հայկական պարերու մա-սին, զանոնք հաւաքելու, փորձ ու մասնագէտ անձերու խորհուրդներով եւ մասնակցութեամբ, եւ մեր գաղու-թի հայութեան ներկայացնելու հա-մար :

Այս միութիւնը վերջերս կրցած է իր շուրջը հաւաքել նաեւ այնպիսի տարրեր որոնք հայ երգի սիրոյն, հարկադրուած են ակամայ հեռանալ օտար մթնոլորտներու այլասերող շունչերէն :

Ու կը կարծուի թէ՝ անկարելի չէ ընդլայնել, զօրացնել շրջանակը Հայ Երաժշտական Միութեան եւ անոր ձեռնարկներուն :

Յաջողութիւն կը մաղթենք :

Իցիւ թէ հայ երգին շուրջ գոնէ ընդ-միշտ հեռանային, չքանային տարա-կարծութիւնները եւ սին վէճերը :

Գոնէ այդ գետնին վրայ կարելի ըլ-լար ստեղծել «միացեալ ճակատը» :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Կեսարիայէն Պ. Ճիվան Աշըգեան Պոլսոյ պատրիարքին այցելելով, հե-տեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է. —

Գայսէրիի կուսակալութեան մէջ կը գտնուին 3700 Հայեր : Ասոնցմէ 340 ըն-տանիք քաղաքին մէջ կը գտնուին, 268 ընտանիք Սվազէն եւ Եոզկատէն, իսկ մնացեալը ուրիշ տեղերէ եկած է : 760 հոգի կը գտնուին Էվէրէկ եւ շըր-ջակայքը, 310 հոգի Ազիզիէ եւ 260 հոգի ալ Կիւնիան : Ասոնց մեծ մասը գործաւոր, արհեստաւոր, երկրա-գործ, ապուխտագործ եւ մաս մըն ալ մանրավաճառ է :

Կեսարիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեց-ւոյ մէջ կը քահանայագործէ Հայ-կազուն քհնյ. իսկ Էվէրէկի մէջ Ե-ղիշէ քհնյ. : Տղոց մեծ մասը պե-տական դպրոցները կ'երթան :

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պուքրէշի «Արազ»ը խօսելով Ռու-մանիոյ նոր դահլիճի մասին, հետեւ-եալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ .

— «Ինչ կը վերաբերի մեզ, Հայե-րուս, որ քաղաքական յաւակնութիւն-ներ չունինք այս հողին վրայ, ոչ ալ նախասիրութիւններ այս կամ այն ռումէն կուսակցութեան հանդէպ, մեզ չի կրնար վրդովել կամ խանդա-վառել որ եւ է փոփոխութիւն այս երկրին քաղաքական կեանքին մէջ : Իբրեւ շառաւիղները սերունդներու՝ ո-րոնք այս հողին վրայ եօթը դարեր տքներ ու ստեղծեր են, ռումէն հայ-րենիքին բարօրութեանի սպաս դնելով իրենց բովանդակ կորովը, նորեկնե-րըս ալ ուրիշ մտահոգութիւն չու-նինք՝ բայց եթէ արդարացնել մեր նախորդներուն բարի համբաւը, մենք ալ դառնալով ու մնալով օրինապահ ու շինարար տարր, ինչ ալ ըլլայ օր-ուան ռէժիմը երկրին :

Այնպէս որ ինչ ալ ըլլան ներկայ կառավարութեան պարտադրած սեղ-մումները երկրին՝ Հայերս մտահոգ ըլլալու ոչ մէկ պատճառ ունինք, նախ մեր վայելած ընդհանուր վստահու-թեանը համար ռումէն ժողովրդի բո-լոր խաւերէն, եւ անոր համար նաեւ որ ներկայ դահլիճին մէջ կան մեզ խո-րապէս ճանչցող բազմաթիւ դէմքեր, ու անոնց գլուխը մեր մեծ բարեկամը փրօֆ. Նիքօլա Եորկան » :

Անգլիա փակեց Լենինկրատի հիւպատոսարանը

Ինչպէս կը յիշուի, խորհրդային կառավարութիւնը պայման դրած էր որ կրճատուին օտար հիւպատոսարանները, հաւասարութեան հիման վրայ, մէկ մէկ, շատ շատ երկ - երկու հիւպատոսութիւն ձգելով, փոխադարձաբար : Այս առաջարկին վրայ, Մոսկուայի անգլիական դեսպանատունը փակելով հիւպա-տոսական բաժինը, որոշեց պահել միայն Լէնինկրատի հիւպատոսարանը :

Արդ, խորհրդային կառավարութիւնը որոշած ըլլալով օտար աչքէ հեռու պահել Լէնինկրատը, տհաճութիւն յայտնած էր այս մասին : Իբրեւ պատաս-խան, անգլիական կառավարութիւնը որոշեց փակել այդ հիւպատոսարանն ալ : Անգլ. թերթերը դիտել կուտան թէ այս որոշումը հետեւանք չէ բարեկամական կարգադրութեան մը, ընդհակառակն, «Խորհրդային կառավարութեան բռնած դիրքը անկարելի կը դարձնէր որ եւ է բանակցութիւն» : Անգլ. կառավարու-թեան կողմէ Մոսկուայի արտաքին գործավարութեան յանձնուած ծանուցա-գիր մը (15 փետրուար) հաստատուած է թէ խորհրդային կառավարութեան բռնած դիրքը անարդարանալի է, անփափկանկատ եւ վնասակար՝ բարւոք յա-րաբերութեանց համար :

Փակելով իր մէկ հատիկ հիւպատոսութիւնը, անգլիական դեսպանատունը այսուհետեւ միայն դիւանագիտական անցագիրներ պիտի կրնայ տալ : Այս առթիւ նշանակալից է որ Մոսկուա հաւասարութեան պայման չէ դրած Ամերի-կայի համար, ուր երեք հիւպատոսութիւն ունի, իսկ Ամերիկա միայն մէկ հատ՝ Խ. Միութեան մէջ :

ՈՒԶՊԷԿԻՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Խորհրդային «Կրասնայա Զվէզտա» թերթը կը գրէ. —

— Ջեկայի գաղտնի գործակալներու մեղադրանքներուն շարունակ ենթա-կայ էր նաեւ Ուզպէկիստանի հանրա-պետութեան ներքին գործավարը՝ Դե-րենիկ Ապրեսեան : Գաղտնի գործա-կալները չէին յանդգներ ցուցմունք-ներ տալ ուղղակի Ապրեսեանի դէմ, ուստի կը նախընտրէին դիմել ա-նուղղակի միջոցներու : Ապրեսեանը— հայ է : Իր հարազատ եղբայրը զին-ուորական ծառայութեան մէջ է, Վը-լադիկովկասի (Օրժոնիկիձէ) կարմիր բանակի տան պետն է : Եւ ահա, Ապ-րեսեանի այս կրտսեր եղբօրը դէմ գաղտնի գործակալները շարունակա-բար հրապարակային ցուցմունքներ կու-տային, միաժամանակ նաեւ բաներ մը սահեցնելով մեծ Ապրեսեանի դէմ :

Գործակալները կը յաջողին իբրեւ թրոցքիական ներկայացնել Ապրես-եանի կրտսեր եղբայրը եւ զայն խեղ-դել հրապարակային ցուցմունքներու մէջ : Կասկածի տակ կ'իյնայ նաեւ մեծ Ապրեսեանը : Այժմ հաստատուած է, բոլոր մեղադրանքները սուտ էին, եւ՝ վրէժէ մղուած՝ հրապարակիչները կը փորձէին տապալել Դերենիկ Ապրես-եանը :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այս կիրակի դարձեալ Մխիթարեան նախկին սաներու ֆութպոլի խումբը հանդիպում մը ունեցաւ C. S. Françaisի հետ, այս անգամ ոչ թէ պահեստի այլ Ա. խումբին դէմ : Մրցումը բա-ւական շահեկան էր, միայն Հայե-րուն յարձակողականը իր անվճռա-կանութեամբ բազմաթիւ առիթներ կորսնցուց : Իրենց բերդապահն ալ հիւանդութեան պատճառաւ բացակայ ըլլալով « Մ. Ռ.ը պարտուեցաւ այս անգամ, երբ կրնար շատ դիւրու-թեամբ յաղթել : C. S. F. կրցաւ երկու կէտ նշանակել Հայերուն 1 կէտին դէմ եւ խաղը լրացաւ 2 — 1 : Ուրեմն ունինք Ա. ամսուան մէջ մէկ պար-տութիւն 3 յաղթութեան դէմ, ինչ որ կը կարծեմ քաջալերական է :

Ահաւասիկ խաղացողներուն ցանկը Ա. Գալէնտէրեան, Ն. Նիկողոսեան, Ատան, Հ. Տարօնեան, Մանկիզեան, Ե. Լաչինեան, Ե. Պետրոսեան, Լ. Տանտիկինեան, Գ. Գզրեան, Վ. Պար-կիրճեան, Գ. Կէօզիւմեան, Պ. Համ-բարձումեան եւ Մ. Իգիտպաշեան (եր-կու վերջինները իբր փոխանորդ) :

Յաջորդ կիրակի «Մուրատ Ռափա-յէլեան»ը կը մրցի սպանիական խում-բին դէմ :

ՅԱԿՈԲ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Վերջերս Նիւ Եորքի մէջ մեռաւ ծա-նօթ վաստակաւոր մը, Յակոբ Նիկո-ղոսեան : Ծնած էր Պոլիս, 1864ին եւ աւարտած երբեմնի Շահնազարեան վարժարանը : Հազիւ 25 տարեկան, տնօրէն կը նշանակուի Բերայի հինգ միացեալ դպրոցներուն (այժմ Էսայ-եան) : 1898 — 1904 կը վարէ Ս. Յա-կոբի որբանոցին տնօրէնի պաշտօնը : 1904ին, Համիտեան շրջանին, կը հաստատէ Նիկողոսեան աղջկանց վարժարանը, որ արդիւնաւոր շրջան մը բոլորելէ վերջ, փակուեցաւ 1924-ին : Այնուհետեւ Տէր եւ Տիկին Նիկո-ղոսեան հաստատուեցան Ամերիկա, իրենց զաւկին մօտ :

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՍԱՆՃԱՔԻ ՇՈՒՐՋ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդա-ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (303ունուար).

— «Թուրքիա, ինչպէս յայտնի է, վարպետօրէն օգտուեցաւ միջազգա-յին խառնակ վիճակէն, Ֆրանսայի դժուարութիւններէն եւ Ազգերու Լի-կի տագնապէն՝ Ալեքսանտրէթի սան-ճաքը փաստօրէն անջատելու համար Սուրիայէն, որպէսզի յետոյ ալ, յարմար առիթով մը, զայն կցէ իրեն : Եւ այժմ երբ ընկլիւրի տեսաւ, որ եթէ ժողովրդական կանոնաւոր ընտրու-թիւններ ըլլան, միջազգային յանձ-նախումբի մշակած կանոններուն հա-մաձայն, Սանճաքի Թուրքերը չպիտի կրնան իշխող տարր մը դառնալ Սան-ճաքի մէջ, իրար անցաւ, աղմուկ հա-նեց, սպառնալիքներ ըրաւ եւ նոր պլշումներ կորզեց Ազգերու Լիկի Խորհուրդէն : Վերջինս, որ ինքը կ'ապ-րէր ծանր ճգնաժամ մը եւ չէր ուզեր հարկաւ ոեւէ վէճ ունենալ Թուրքիոյ հետ, առանց այլեւայլի տեղի տուաւ :

Ազգերու Լիկի ընդունած սահմա-նադրութեան համաձայն, Ալեքսան-տրէթի Սանճաքը պէտք է կառավար-ուի 40 անձերէ բաղկացած Խորհուր-դէ մը, որ պիտի ընտրուի երկաստի-ճան ընտրութեամբ : Քուէի իրաւունք պիտի ունենան Սանճաքի բոլոր քա-ղաքացիները, 20 տարեկանէ սկսած.

Ազգերու Լիկի կողմէ Ալեքսանտրէ-թի Սանճաքը ղրկուած յանձնախում-բի ընտրական կանոնները, Թուրքիոյ պահանջին վրայ, այժմ «սրբա-գրուած» են, բայց թէ ի՛նչ վերջնա-կան ձեւ են ստացած, տակաւին յայտնի չէ :

Այնպէս որ տակաւին վաղաժամ է գտնել, թէ Թուրքիա ո՞ր չափով յա-ջողած է Ալեքսանտրէթի Սանճաքին մէջ ստեղծել պայմաններ, որոնք հը-նարաւորութիւն պիտի տան իրեն Թրքական մեծամասնութիւն մը ա-պահովելու Սանճաքի ապագայ կա-ռավարութեան մէջ :

Սակայն, ինչ վերջնական ձեւակեր-պութիւն ալ ստացած ըլլան Ալեքսան-տրէթի Սանճաքի առաջիկայ ընտրա-կան կանոնները, հայ տարրը այդ շրջանին մէջ պատկառելի թիւ մը կը կազմէ եւ կրնայ շատ կարեւոր քաղա-քական դեր մը կատարել, եթէ միայն իմաստութիւնն ունենայ գործելու ազ-գային մէկ ճակատով :

Բարեբախտաբար, նշանները այդ մասին բաւական քաջալերական են : Մինչեւ անգամ ազգային պառակտու-մի երդուեալ պաշտպանները՝ Պոս-թընի ռամկավար թերթի խմբագիր-ները յանկարծ զգացեր են, որ հայու-թեան սպառնացող թշնամիները

ԸՆԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ եւ Օր. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՍԱԼԱՎԱՆԵԱՆ

Նշանուած

Կրընոպլը 13 Փետրուար 1938

«Խորութիւն պիտի չըլլան 'Իաշնակցա-կանին, Հնչակեանին եւ Ռամկավար Ա-զատական հայուն միջեւ, եւ բոլորն ալ պիտի հարուածեն» : Աւելին . մին-չեւ այժմ համազգային մէկ ճակատ կազմելու մասին լսել անգամ չուզող այդ մարդիկ առաջ կ'երթան այնքան, որ, մոռնալով իրենց դեռ երեկուան լաածները, կը յայտարարեն. —

«Անգլիական վտանգաւոր դէմ իմ-ճապաշտպանութեան համար ըլլայ թէ ֆիզիքական բնաջնջումէ համար, ինչպէս Ալեքսանտրէթի բռնակալ Սանճաքին մէջ, հայութիւնը պար-տաւոր է օտարներու առջեւ մէկ ճա-կատ ներկայացնել, լռեցնել ներքին հակառակութիւնները եւ դադրեցնել եղբայր ու ազգակից հատուածներու մրցակցութիւնները» :

Թէեւ անցեալի դառն փորձէն խը-րատուած՝ մենք շատ ալ լաւատես չենք Ռամկավարներու ուղղամտու-թեան եւ անկեղծութեան վրայ, բայց եթէ հրաշք պատահելու ըլլայ, եւ այդ երդուեալ պառակտիչները իրա-պէս հրաժարին իրենց ձգձգում եւ ազ-գավնաս մրցակցութիւններէն, դաշ-ւին հայ կեանքի մէջ անհաշտ, տա-րամերժ եւ պառակտիչ դեր կատա-րելէ, այն ատեն ոեւէ պատճառ չկայ, որ կարելի չըլլայ ամէն տեղ բազմա-նուր ազգային ճակատ մը կազմել՝ հայութեան ֆիզիքական կամ հոգե-ւոր գոյութիւնը պաշտպանելու հա-մար :

Ալեքսանտրէթի Սանճաքը կարեւոր փորձադաշտ մը կրնայ ըլլալ այդ տե-սակէտով :

Թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ հոգեբա-նական պայմանները չափազանց նը-պաստաւոր են հայ ազգային համե-րաշխ գործակցութեան մը համար այդ շրջանին մէջ : Եւ եթէ Ալեքսան-տրէթի Սանճաքի Հայերը, մեր քա-ղաքական կուսակցութեանց օգնու-թեամբ, կարողանան մէկ ընդհանուր ճակատ կազմել, անոնք ոչ միայն պի-տի յաջողին ապահովել իրենց ֆիզի-քական եւ հոգեւոր գոյութիւնը, այլ եւ կարեւոր կռուան մը ստեղծել հայ-կական դատին համար եւ նոյնիսկ դառնալ քաղաքական արժէքաւոր ազ-դակ մը :

Ապահովաբար, եթէ հայ տարրը քաղաքական կուռ միաւոր մը կազմէ Ալեքսանտրէթի մէջ, Թուրքերն ալ ստիպուած պիտի ըլլան զայն աւելի լրջօրէն հաշուի առնել նաեւ այդ շըր-ջանէն դուրս» :

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաթքութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան :

Դիմել՝ ՏՕՔԹ. ԶԵՆՈԲ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)

Ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18 : Tél. Tru. 83—87

ՄԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԴԼԽՈՒՆ

Իմ հօրեղբօրորդիս, Մանուկը, որ զինուորութենէ ազատելու համար գե-ղին դէմ ըրած էին, սենեակս գալով անկողինիս վրայ երկնցաւ եւ աչքերը գոցեց : Կը յիշեմ, ձմրան, անօթի ու զրահաւոր ճնճղուկներ, կը մտնէին տուն եւ ալ չէին ուզեր դուրս թռչիլ : Անոնց պէս, քովս ինկաւ ան, ինծի ա-պաւինած : Թերեւս կ'ուզէր մնալ ին-ծի հետ : Թերեւս միասին երթալ :

Մեր տան առջեւ, Խնկենց կալերուն վրայ ժանտարմա մը կեցած էր : Մի-ջահասակ էր ան, որսորդի տարազով, մինչեւ ծունկերը տոլախ փաթթած : Ուսին դրած էր Էճվէրիչէ, եւ կռնա-կին մաուզէրը կախ : Կուրծքին փամ-փշտակալը : Լուռ եւ հանդարտ էր : Քովը կեցած էր մեր դրացին, Տօտոյենց Նիկողոսը, ու բոլոր ուժո-վը կը պոռար.

— Ա՛լ դպեր մպեր չմնաց : Քոչենց Մանո՛ւկը ուր է, ան ալ թող գայ : Մէ՞ նը ես ալ չեմ երթար :

Եղբայրս կը լսէր զայն, կը պղտիկ-նար ու կը կծկուէր :

— Թող գայ երթա՛յ, կը պոռային անդիէն հարսները, որոնց տունը կը բնակէր ան, ընոր համար մեր տո՞ւնը պիտի երին...

Նիկողոս կը ճչար դեռ ձայնը մարե-լու աստիճան : Սպասելով որ անպայ-ման մէջտեղ ելլէ Մանուկը : Ես կը վախնայի որ ժանտարմային հետ մեր տունը կոխէ :

— Մանուկ աղբար, կը կանչեն, քեզ կ'ուզեն :

Մէկ կողմէն միւսը դարձան աչքե-րը գոց :

— Տօտոյենց Նիկողոսն է, տեյհա, Խնկենց կալերուն վրայ կայներ ժան-տարմային հետ, ոտքը կոխեր քեզ կ'ուզէ : Ձէ՛ նը ես ալ չեմ երթար, կ'ըսէ :

Ալ ճար չկար ուրեմն : Ա՛խ, չկա՞ր : Ելաւ կեցաւ իր մեծ հասակով, չոր բարտիի պէս վտիտ, ու դեղնուկ, Տնեցիներուն եւ Նիկողոսին պոռչը-տուքները կը մեծնային տակաւ : Դուռ ուղղուեցաւ, մեռած քայլերով : Ու շշնջաց, ցածէն, սրտաբեկ.

— Մնաս բարո՛վ...

Ու այդ օրէն ասդին ալ չտեսայ զին-քը : Սպասեցի իր լուրերուն : Յուսա-ցի որ մէջտեղ ելլէ օր մը փախստա-կան : Բայց այլեւս երբեք չերեւցաւ ան...

Ա Ք Ս Ո Ր Ն Ի Զ Ա Ր Դ

Ցիսունէն աւելի զինուոր տարած էին, նախապէս գացող ու ա՛լ չդար-ձողներէն զատ : 265ի մօտ ալ տարէց ու պատանի գացին քաղաք, ու ա՛լ չեկան : Գեղը կը մնային դեռ քառա-սունի մօտ տարէց ու չափահաս, ո-մանք ծեր, միւսները պահուած, ու շատ մը պատանիներ : Հարիւրի չափ այր ալ Պոլիս ու Ամերիկա, Եգիպտոս ունէինք :

Գեղին մարդաթափութիւնը, գացո-ղին ու մնացողին անորոշ բախտը, եւ զափթիյէներու կասկածելի յայտնու-թիւնները բոլորս ահուդողի մատնած էին : Շուարած վեր վար կը պտրտէ-ինք գեղին մէջ, մէկս միւսէն մխիթա-րութիւն եւ յոյս մուրալով :

— Աղբա՛ր, ի՞նչ պիտի ըլլանք, հարցուց Աննա քուրուկս :

Բերդին քարը ցոյց տալով իրեն, ը-սի որ աչքն առնէ անկէ վար թռչելով մեռնիլ, եթէ չուզեր չուներուն ձեռքն իյնալ : Ան Արաբկիր չհասած մեռեր էր ճամբան, յաղթանդամ թէեւ ու քաջառողջ : Քիւրտ հովիւները փա-խած ըլլալով, լերան հօտերը գեղ բերուեցան : Հօտ ու նախիր գեղին բո-լորտիքէն չէին հեռանար : Գեղացի-ները ալ չէին համարձակեր գեղէն դուրս ելլել : Մինակ Տօտոյենց հարս-ները իրենց մէկ խոտդարը քաղեցին, եւ իրենց հարիւրը անց պապը խոտը եզան բեռնալով տուն կրեց : Խոտերը կը չորնային : Քաղի ատենը կ'անցնի :

— Ինչո՞ւ պէտք է քաղէք, ըսաւ զինուոր Օպէն, տարօրինակ, սեւա-նուտ (թխադէմ) տէրվիշ մը : Եթէ մեր սպասածը ըլլայ, (Ռուսը գայ եւ գրա-ւէ) Թուրքին քաղածը մեզի պիտի մը-նայ : Հակառակ պարագային, մերի-նը անոր պիտի մնայ (մեզ պիտի ջար-դեն) : Հետեւաբար պէտք չէ քաղել :

Օպէին Օվակը մեր ամէնէն ինքնա-տիպ փախստականն էր : Նախ մինակ կը պահուէր : Դաշտերու մէջ, ճամ-բաներու քով, չյուսացուած տեղեր, խլուրդի նման իրեն տնակ շինելով հողին տակ : Լսած ըլլալով որ բոլորը գացած են, գեղը մարդ չէ մնացեր, չուզեց ամէնէն խելացին ինք ըլլալ : Ու ահա գեղ իջեր էր, ու կ'երթար քաղաք : Ուրեմն հիւր էր : Դրացի մե-զի : Հօրաքրոջս, որուն մօտ կը բնա-կէի հօրենական տանս մէջ, զայն տուն հրաւիրեց եւ հաւկիթէ պատառ խփեց : Օպէն քանի մը թուղ կերաւ : Ու կեցաւ : Ախորժակ չունէր : Խօսակ-ցութեան ընթացքին իրեն յայտնեցի թէ ես այլ եւս չեմ ուզեր գեղը մնալ, ու լեռ պիտի ելլեմ : Նպատակս էր Ըներեսը երթալ, կաղնի անտառներու մէջ ու հոն տնակ մը շինել հողին տակ : Օպին ինծի ուրիշ խրատ տը-ւաւ, քանի որ մեր սարերուն վհուկն էր : Ինծի քարայրի մը տեղ բացա-տրեց Ախդխայ ետին : Խրատեց որ հոն փոխադրուիմ : Ըսաւ որ երբ նո-րէն փախչի, պիտի գայ հոն եւ զիս գտնէ : Այդ ուժ տուաւ ինծի :

Գացի գտայ այն քարայրը, երկար փնտռելէ ետք, հեռուն, մեր ամայի լեռներուն ետին : Ցած, նեղ, խոնաւ : Հազիւ քանի մը հոգի կ'առնէր : Ամէն օր կ'երթայի կը փորէի զայն ու կը լայնցնէի : Շուրջը կաղնիի եւ գիհի անտառ էր : Փոքրիկ ու ցած, նեղ եւ կլոր դուռն ալ ամբողջութեամբ ծած-կուած էր կուռ մասրենիով մը : Պէտք էր հոն սողալով մտնել : Կ'ուզէի հոն ուտելիք եւ ալիւր ալ ամբարել : Բայց տուն եւ դրամ չունենալուս համար չկրցայ :

Տիվրիկի Արսէնն ալ կը հալածեն ու կը փնտռեն եղեր : Ան փոխանակ փախ-չելով ինծի գալու, լուր ղրկած էր որ տեղ պատրաստելով իրեն իմացնեմ : Ահա քարայրը : Բայց ան ալ չէ կրցեր սպասել : Եղրակացնելով որ իրեն նը-ման ուսեալ մէկուն շատ շատ քար-տուղարի պաշտօն պիտի տան բանա-կին մէջ տեղ մը, գացեր յանձնուեր էր : Խե՛ղճ Արսէն :

Մեր գեղը այլեւս գեղ չէր, այլ ցա-ւի, հեծեծանքի ձոր : Առտու իրիկուն կոչնակը ժամէն կը կանչէր ու բոլորը հոն կը թափէին : Կուլային, գլուխնե-րը պատին կը ծեծէին : Կը համբու-րէին գետին, պատ, դուռ, սիւն, խո-րան, ճաղ, ամէն ինչ : Քահանայ չկար : Ոչ ալ տիրացու : Ոչ ալ աղօթասաց : Բոլորը տարած էին : Ու Տիվրիկի մէջ զանոնք չլիկացած երկաթներով կը տաղեն, կը չարչարեն ու կը մեռցնեն եղեր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(Շար.)

— « Մեր երկիրը միշտ շատ բարեկամական զգացումներ սնուցած է չեխոսլովաք ազգին հանդէպ, եւ կտարելապէս տեղեակ է այն դաշնագիրներուն որոնք Չեխոսլովաքիան կը կապեն ուրիշ պետութեանց » :

Նախկին նախարար մը, Ուինսթըն Չըրչիլ, հարցուց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը «պարտականութիւններ եւ պատասխանատուութիւններ» ունի՞ Աւստրիոյ ամբողջութեան եւ անկախութեան մասին : Իտըն պատասխանեց թէ Ազգաժողովը պարտաւորութիւններ դրած է, բայց, «նկատի առնելով Սթրէզայի յայտարարութեան մասնաւոր հանգամանքները, մենք կ'ուզենք ուրիշներուն հետ գործել եւ չենք կարծեր թէ մեզի կ'իյնայ նախաձեռնութիւն ստանձնել» :

Հարցումները կրկնուեցան եւ Իտըն ի վերջոյ խոստովանեցաւ թէ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի հետ : Յետոյ հաստատեց թէ տեղեկութիւններ ստացած է Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ նոր համաձայնութեան մասին. «բայց որովհետեւ այդ համաձայնութեան բնագիրը հրատարակուած չէ, իր մեկնութիւնը կը վերապահէ մինչեւ վաղը կամ աւելի վերջը : Կառավարութիւնը մօտէն կը հետեւի դէպքերու ընթացքին եւ Պերլինի դեսպանը հրահանգ ստացած է հաղորդելու գերմանական կառավարութեան թէ Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը կը շահագրգռուի եւ միշտ շահագրգռուած է աւստրիական խնդրով » :

Այս առթիւ, արտաքին նախարարը հերքեց այն լուրերը թէ Աւստրիա օգնութիւն խնդրած է, բայց Անգլիա մերժած է : Հիթլէր - Շուշնիկ տեսակցութեան մասին Վիէննայի անգլիական դեսպանին տեղեկութիւն տրուած էր մէկ օր առաջ, փետրուար 11ին, «բայց Անգլիոյ տեսակէտները եւ խորհուրդը հարցուած չէին» : Երեսփոխան մը նորէն պնդեց թէ անցեալ շաբթուան ընթացքին Աւստրիա որ եւ է աջակցութիւն խնդրած չէ՞ր Գերմանիոյ պահանջներուն դիմադրելու համար : Պ. Իտըն պատասխանեց — « Երբեք այդպիսի թելադրութիւն չէ եղած Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան » :

Ինչպէս կը հետեւի այս անցուդարձէն, Մեծն Բրիտանիա երբեք տրամադիր չէ որ եւ է նախաձեռնութիւն ստանձնելու, եթէ նացիները սպառնան Չեխոսլովաքիոյ : Պ. Իտըն խօսելով Ֆրանսայի, Խ. Միութեան եւ Չեխոսլովաքիոյ զինակցութեան մասին, հասկցուց թէ Անգլիա պիտի չմիանայ Ֆրանսայի, եթէ այս առթիւ պատերազմ ծագի Գերմանիոյ հետ :

Լոնտոնի մէջ պաշտօնապէս կը հաստատեն թէ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՁԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Կ'ՈՐՈՃԱՅ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ, ԻՏԱԼԻՈՅ, ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ :

Հրեաներու եւ կաթոլիկներու յուզումը

Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ Հրեաները եւ կաթոլիկները խրարանցումի մատնուած են, իբրեւ հետեւանք նոր փոփոխութեանց : Բուն ժողովուրդը այլեւս համոզուած է թէ երկար չի կրնար տեւել Աւստրիոյ անկախութիւնը, քանի որ ոչ մէկ պետութիւն աջակցութիւն կ'ընծայէ :

Հրեաներուն չափ մտահոգութեան մատնուած են Աւստրիոյ կաթոլիկները : Անոնց վարիչները, մասնաւորապէս Վիէննայի եւ Լինցի արքեպիսկոպոսները քանիցս տեսակցութիւններ ունենալով հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին հետ, թախանձած էին որ ընդդիմանան Գերմանիոյ պահանջներուն : Բայց ի վերջոյ իրենք ալ համոզուեցան թէ կացութիւնը անյոյս է, քանի որ Հիթլէր կը սպառնար զինուորական գործողութիւն կատարել, եթէ Աւստրիա դիմադրէր : Մասնաւոր ծրագիր մըն ալ մշակուած է այս ուղղութեամբ : Եւ իրազեկ թղթակիցներ կը հաւաստեն թէ սպառնալիքը ի զօրու է տակաւին : Կաթոլիկները մտահոգ են մանաւանդ անոր համար որ կ'ըսուի թէ Հիթլէր պահանջած է արտաքսել կարգ մը տարագիր կղերականներ եւ լռութեան դատապարտել ուրիշներ, արգիլելով անոնց քարոզ խօսիլ :

Կը վախցուի որ ծանր դէպքեր պատահին կիրակի օր, եթէ Աւստրիոյ նացիները խանդավառ ցոյցեր կատարեն, Հիթլէրի ճառին առթիւ :

Գործավարը փախա՞ծ է թէ ոչ

Թնճուկ մը դարձաւ Պուքրէշի խորհրդային դեսպանատան գործակատարին՝ Պ. Բուտէնկոյի խնդիրը :

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Բուտէնկօ Հռոմ հասնելով, իտալական թերթի մը միջոցաւ պատմած է թէ ստիպուեցաւ փախչիլ Պուքրէշէն, Չեկային ծուղակը չիյնալու համար :

Իտալական թերթերը մինչեւ անգամ գրեցին թէ փախստականը արտաքին նախարարին ներկայացած է փետրուար 17ին եւ կրկնած՝ իր փախուստին մանրամասնութիւնները : Հռոմի թերթերը կը գրեն թէ գործակատարը Նուկոսլավիոյ սահմանը անցած է կեղծ անցագրով մը, եւ անմիջապէս Միլան անցնելով, այնտեղ յայտնած է իր ինքնութիւնը : Իտալական կառավարութիւնը Պուքրէշէն բերել տուած է իտալական դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկը, ստուգումներ կատարելու համար : Պաշտօնեան հաստատած ըլլալով անոր ինքնութիւնը, գործակատարը փոխադրուած է Հռոմ :

Արդ, Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արտաքին գործավարը՝ Պ. Լիթվինով, լսելով ռումանական դեսպանատան գործակատարին զեկոյցը՝ այս փախուստի մասին, յայտարարեր է թէ չի հաւատար այս պատմութեան : Եւ աւելցուցեր է.

— « Ցորչափ Բուտէնկօ չտեսնուի ազատ երկրի մը մէջ եւ չներկայանայ ինքը անձամբ ճանչցնող մարդոց առջեւ, ոչինչ կրնայ խախտել մեր համոզումը թէ ան տակաւին Ռումանիա կը գտնուի, իր առեւանգիչներուն ձեռքը, եթէ տակաւին չէ սպաննուած : Հետեւաբար, խորհրդային կառավարութիւնը ամբողջովին կը պահէ իր պահանջները այնպէս ինչպէս հաղորդուեցան փետր. 10ին եւ կատարեալ գոհացում կը պահանջէ » :

Արտաքին նախարարը միեւնոյն ատեն յայտնած է թէ նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը, Պուքրէշ պիտի ղրկէ Փրակայի խորհրդային դեսպանը, քննութեան հետեւելու եւ ի հարկին բանակցելու համար :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ բեւեռի չորս ռուս գիտնականները, որոնք սառոյցներու վրայ կը բնակէին ինը ամիսէ ի վեր եւ տագնապալի կացութեան մը մատնուած էին վերջերս, ազատուեցան փետրուար 17ին, երկու օդանաւերու միջոցաւ : Եւ առաջին անգամ ըլլալով նարինջ կերան եւ գարեջուր խմեցին : Երրորդ օդանաւ մը ստիպուեցաւ ջուրի վրայ իջնել : Հիմա որ փրկուած են, չորս գիտնականները կ'ըսեն թէ դեռ երեք ամիս կրնան դիմանալ : Խումբին վարիչը, Պապանին, վճռապէս մերժեց ապահով կայան մը փոխադրուիլ, մինչեւ որ չփրկուին իր գործիքները եւ տետրակները :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻՆ քննութեան առթիւ ծանր վէճեր ծագած ըլլալով, Պ. Շօթան միջամտեց եւ կարելի եղաւ միջին բանաձեւ մը գտնել Աշխատանքի Դաշնակցութեան հետ : Իրաւարարութեան մասին վարչապետը յայտարարեց թէ տրուած վճիռը օրէնքի ուժ պիտի ունենայ : Գալով ապրուստի սղութեան համաձայն աշխատավարձը աւելցնելու ծրագրին (շարժուն սակացոյց), երբ սղութիւնը առ նուազն 5 առ հարիւր է, իրաւարարները կամ գերիրաւարարը պէտք է յարմարցնեն աշխատավարձը, եթէ գործատէրը չապացուցանէ թէ այդ կարգադրութիւնը չի համապատասխաներ գործին կացութեան : Վարչապետը մերժեց անհատական ձեռնարկները սէնտիքաներու հսկողութեան յանձնելու առաջարկը :

ԹՐՈՑՔԻԻ ՏՂԱՆ , Սեդով, առջի օր մեռած ըլլալով Փարիզի մէջ, մարմինը դիազննութեան ենթարկուեցաւ, ստուգելու համար մահուան պատճառները :

Հ. Յ. Դ.

Ծանուցում

ՊՈՒԼՈՆԻԻ «Վարանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը 19 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի նախկին զաւանեկան Միութեան անդամները եւ Նոր արձանագրուած պատանիները, 20 փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, «Շաքիբեկեան» սրահին մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ «Նոթնեդրպաշեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 19 փետր., շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ 19 ՓԵՏՐ. ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle de Géographieի մէջ

184 Bld. St. Germain, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ԺԵՐՄԷՆ ՏԷ ՓՐԷ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ե. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՒ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մուտք 2 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Անիէռ - Գուրպըվուայի Արամ ենթակոմիտէն Փետր. 18ի եւ Արամի մահուան առթիւ, կիրակի, 20 փետրուարին, ժամը 2.30ին, կազմակերպած է ընկերական խնճոյք մը Անիէռի ընկերվարականներու ակումբին մէջ, 149bis, Ave. Argenteuil :

Գեղարուեստական բաժին : Տախքերու մասնակցութեան համար 5 ֆրանք :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ «ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

19 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, Լիոն:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ե. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանը երէկ, այսօր եւ վաղը»

Կը հրաւիրուի Լիոնահայ հասարակութիւնը

×

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ «ՅԱՌԱՋ» ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին S.L.T. սրահին մէջ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ներկայով եւ ապագայով»:

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւններ:

×

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՑԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «ՄՈՒՐԱՏ» ԵՒ «ԿՈՐԻՒՆ» ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

19 Փետր. Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ մէջ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Թուրքիոյ քաղաքական դիրքն ու յարաբերութիւնները»

Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 1 ֆրանք

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Յ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

20 Փետրուար, կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր

SALLE DES FETESի մէջ

30 Rue du Casino, Անկեն

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Mme. Patenôtre-Desnoyersի

Գիշերը խօսի Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Համբուսս երգչախումբը, Տիկին ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ (ջութակ), դաշնակ, հայկական պարեր թառով եւ դափով, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ: Պարերը կը սկսին ժամը 5,30 ին:

Ճոխ պիւֆէ չափաւոր գիներով:

Մուտք 10 ֆր., փոքրերու 5 ֆր.

Շոգեկառք կառ. տիւ Նոռէն՝ 2.14, 2.44 եւայլն:

ՀԱՆԴԷՍ

Ի յիշատակ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ կազմակերպուած Իսի - լէ - Մուլինոյի Յ. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղի կողմէ 20 փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ, 2, րիւ տը լա տէֆանս, գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

Մուտք 7 ֆրանք

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

19 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

PETIT JOURNALի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 21 Rue Cadet, Metro Cadet

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ «ՀԱՆԳԻՍՏ ԳՈՐԾ»

Մասնակցութեամբ Տէր եւ Տիկին ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ, ՍԱՆՃԱՔԻ, ՄԵԼՔՈՆ ԵՒԵՏԻՍԵԱՆԻ, Տիկին ԱԼԻՍ ՏԻՒՐՕՆԻ, Օր. ՎԱՐԴՈՒՀԻԻ, Օր. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ եւայլն:

Օրքէսթրը CARIO CANTI: Արեւելեան նուագախումբ, քօթիյեօն, պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ՝ պատրաստուած ճաշարանապետ ԱՐԱՄի կողմէ:

Կանխօրօք ապահովելու համար տոմսերը, դիմել Պ. Արամին, 60 RUE LAFAYETTE, Փարիզ, եւ հայ վաճառատուներուն:

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13) A. DER (AGOPIAN)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ ԵՆԹԱՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

20 Փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 230 Շըմէն տը լա Մատըր Պառ Էնթէրնասիոնալի սրահին մէջ (Bar International)

Հ. Յ. Դ. «Ադամեան» թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆի կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹի

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

(ցրամ 5 արար)

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ, Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ, Զ. ՏԷՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ: Պարոններ՝ Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Վ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Յ. ՏԷՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ եւ Ա. ՍԻՍԱԿԵԱՆ:

Մուտք 3 ֆրանք, 8 տարեկանէն վեր տղոց համար 1 ֆր.:

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Վկայեալ Փարիզի Բժշկական Համալսարանէն

364 bis Rue de Vaugirard, Paris (15)

Մէթրօ Porte de Versailles. Թել. Vaug. 52—06

Օթոպիւս AG. 33, 89

Ընդունելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամ 10էն 20 իսկ Ուրբաթ եւ Երկուշաբթի ժամը 10—15՝ եւ ժամադրութեամբ:

Կ'ՈՒԺՈՒԻ Ոսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ասկերչական նաշակաւոր առարկաներ: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

j. IRAN, 17 Rue St. Augustin, Paris(2)

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ, 48 rue de la République, Marseille

Tél. Colbert 74—51, 47—22

Օտար դրամներու փոփոխութիւն: Չէքեր կը տրուին ամէն երկրի համար: Կը գնենք եւ կը ծախենք ոսկի դրամներ:

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ:

" ՇԻՐԱԿ "

Արեւելքի միակ իսկական օղին է: Անզուգական, Անմրցելի, Անփոխարինելի: Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժաբեր, պատրաստուած զուտ չամիչէ ... ռով: Հայ աւանդական սեզանին զարդը:

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ցանկալի է կենսական պէտք եղող մեր նոր արժեցուցակը ամերիկեան, ֆրանսական եւ չեխոսլովաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թրիքօթաժի, դաշնակներու եւն. իրարու Ամենաքիչ ապրանքներ բացառաբար գեղչուած գիներով: Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գիւղատնտեսական գրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ընենք ուղղակի Ամերիկայէն: Փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գիները: Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber

Tél. Opéra 67-77, 67-78

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է զինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ֆր... սակաւ բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու ... գործիքներով: Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Փ... Թագուսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine):

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

31, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈՒԽԵԱՆԻ ԵՒ ԻՐ ՔՐՈՋ՝ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բնիկ Տրապիզոնցի՝ Այրի Տիկին Թագուհի Մալըմեան, իր եղբօր՝ աշխարհահռչակ ծովանկարիչ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈՒԽԵԱՆի մահուան Առաջին տարելիցին, եւ իր քրոջ՝ Տիկին ԶԱՊԷԼ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ 9րդ. տարելիցին (ի Թէհրան) առթիւ, Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն խնդրած է, որ պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, 20 Փետր., Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ իրենց ազգական՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հարաւային Ամերիկայի Նորընտիր առաջնորդը:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բալուի Հայր. Մ. ... Ընդհ. անդամական ժողովը կի... 20 Փետրուար, կէսօրէ վերջ ... 3ին, սովորական հաւաքատեղին... բեւոր օրակարգ: Ներկաներուն ... մեծամասնութիւն կը նկատուի ... հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցն...

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարսէյլի Տրամ - Օբերէթ ... կը ներկայացնէ «ԱԿԱՄԱՅ Բ... Մարսէյլի մէջ, 19 Փետրուար, ... բաթ երեկոյ ժամը 9ին, «Շահր... սրահին մէջ, 5 Ռիւ տը Լ'Էքիւ... մօնի մէջ, 20 Փետր., Կիրակի ... ժամը 9ին, «Վարանդեան» ... 10 Պուլվար Մարկրիթ:

Մուտք՝ 6 ֆրանք

Ծախու է

ԾԱԽՈՒ է քիչ գործածուած ... վիճակի մէջ նկարչական ... մեքենայ մը, օպժէքթիֆ 4,5, ... թիռած եւ պղինձէ շարժէօր: ... տաւոր գին: Դիմել Պ. Ծիլէ...նի, 31 Rue Menilmontant, Փարիզ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 20 FÉVRIER 1938

ԺԴ ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3660

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՃՈԽԱՑՆԵԼ ԵՒ ԱՐԺԵՑՆԵԼ

Ըսինք թէ անհրաժեշտ է ծրագրեալ եւ յարատեւ աշխատանք, ճոխացնելու, պատուաստելու համար արդի աշխարհաբարը:

Ի՞նչպէս,— 1. Նոր բառեր հնարելով,— 2. Բառարաններու մէջ մոռցուած պիտանի բառեր վերակենդանացնելով.— 3. Մա-ղելով գաւառաբարբառները :

Առաջինը եւ երկրորդը, նոր բառերու հնարումը կամ հիներու արդիացումը, շատ նուրբ աշխատանք են: Կը պահանջեն ոչ միայն հմտութիւն, այլեւ ճաշակ, այլապէս կ'ունենանք արհեստական խառնիճաղանճ մը, ինչպէս, երբեմն, Պոլսոյ մէջ :

Կան պարագաներ ուր անհրաժեշտ չէ անպատճառ նոր բառ մը կերտել: Հին բառ մը կրնայ գործածուիլ նոր իմաստով:

Այսպէս, տարիներով «Հօ-քոմիսէր»ը թարգմանուած է «բարձր քոմիսէր»: Արդ, փորձառութեամբ կը տեսնենք որ այդ «բարձր քոմիսէրները» գրեթէ այն են ինչ որ երբեմնի «մարզ-պաններ»ը.— Պաշտօնատարներ, որոնք թեւարկութեան կամ հո-գատարութեան ենթարկուած երկիր մը կը կառավարեն յանուն աշխարհակալ պետութեան: Ուրեմն, մարզպաններ են Սուրիոյ կամ Պաղեստինի «բարձր քոմիսէրները», ինչպէս եւ անոնք որ Պոլիսը կառավարեցին, զինադադարին, այսինքն օտար գրաւման շրջանին :

Այդ կարգէն է, նաեւ, «նախարար»ը: Բառը տարբեր իմաստ ունէր պատմական Հայաստանի մէջ, իսկ այսօր, տարիներէ ի վեր գտած ըլլալով իր բուն իմաստը, այլեւս աւելորդ է բառերու հետ խաղալ եւ չքաւորի պէս «մինիստր» կոչել :

Քիչ մը ճիգ ու պրպտում կատարելով, կարելի էր հայացնել, նաեւ, հետեւեալ բանուկ բառերը,— աֆէրիստ, առիվիստ, քա-րիէրիստ, փառվընիւ, շանթաժիստ եւայլն:

Առաջինը «գործ-եփող» է, բայց գոյակա՞նը: «Առիվիստ»ին եւ «փառվընիւ»ին համար ունինք «չտես»ը կամ «վերջէն տեսա-ծ»ը: Բայց, երանգներ, նրբութիւններ կան երկու բառերուն միջեւ: «Քարիէրիստ»ը կարելի էր թարգմանել աթոռամոլ, աթոռա-պաշտ, «շանթաժիստ»ը՝ խաչագող,— կամ ուրիշ բան, նորոգելով մոռցուած կամ նիհարցած բառերու իմաստը :

Աւելի բարդ եւ փափուկ աշխատանք մը կը կազմէ գաւառա-բարբառներու օգտագործումը:

Հիմնական դիտողութիւն մը, այս առթիւ :

Ի զուր կը կարծենք թէ ինչ որ գաւառական է, անպատճառ լաւ է կամ հարազատ :

Այո՛, անսպառ գանձեր կը պարունակէր երբեմնի «գաւառ»ը — Երկի՛ր: Ոչ միայն բառեր, այլեւ ասացուածքներ, առածներ, կանչեր, ձայնարկութիւններ, որոնք չեշտ եւ գոյն կուտան լեզու-ին, մանաւանդ խօսակցութեան :

Պոլիսը պատեհութիւն չունեցաւ հաւաքելու, զտելու, շրջա-նառութեան մէջ դնելու զանոնք : Եւ եթէ «գաւառացի» գրագէտներ զա-նոնք ցանեցին իրենց ստեղծագործութեանց մէջ, պատեհութիւն չունեցան տիրական դեր կատարելու :

Զարդարեանը կամ Թլկատինցին, Մուշի Գեղամը կամ Ար-փիարեանը եւ ուրիշներ ու դեռ աւելի խոնարհներ այդ բառերն ու ասացուածքները գրած եղան ու գացին: Առօրեայ մամուլը, ամէ-նէն բանուկ ազդակը, շատ քիչ բան իւրացուց, տարածելու համար հարազատ գանձերը: Եւ ահագին հարստութիւններ ալ թաղուած մնացին ազգագրական ուսումնասիրութեանց մէջ (Էմինեանի ժո-ղովածոն, Թիֆլիսի «Ազգագրական Հանդէս»ը իր հաւաքածոնե-րով եւ գիրքերով, «Հանդէս Ամսօրեայ»ն, Ամատունի վարդապետի «Հայոց Բառ ու Բան»ը եւ ուրիշ բազմաթիւ հրատարակութիւն-ներ՝ Վասպուրականի, Սեբաստիոյ, Խարբերդի, Փոքր Հայքի, Կիլիկիոյ գաւառաբարբառներու մասին) :

Արդ, միջավայրն ու աղաւաղումները աւերիչ դեր կատարած են գաւառաբարբառներու մէջ ալ, եւ անհրաժեշտ է ոչ միայն բա-նասէրի, այլեւ արուեստագէտի ձեռք, ցորենը որոմէն զատելու համար: Անհրաժեշտ է միշտ ձեռքի տակ ունենալ ճարմաղն ու շարմաղը, պիտանին զատելու, մաղելու եւ ապարէզ նետելու համար :

Բառեր կան որ պարզապէս արտասանութեան խաթարումով կը զանազանուին գրականէն, ուրեմն պէտք է անտեսուին: Ուրիշ-ներ իրենց արմատէն ինկած՝ տաճկցած են (ինչպէս, Կովկասի մէջ, թաթարցած): Ետոյ կան բառեր ու բացատրութիւններ որոնք իսկապէս խորթ են եւ անպէտ, յատուկ՝ միայն այսինչ գիւ-ղին կամ քաղաքին: Աւելորդ է յոգնիլ անոնց վերակենդանացման համար: Մատենագրութեան եւ բառարաններու մէջ ալ կան բառեր որ շատոնց մոմիա դարձած են :

Այս հիմնական դիտողութենէն վերջ, կը մնայ օգտագործել մնացեալը,— անսպառ հանք մը:

Իսկ օգտագործումի ամէնէն գործօն եւ անմիջական միջոցը մամուլն է:

Գրագէտը, հրապարակագիրը, վիպագիրը, մինչեւ անգամ դիտունն ու բանաստեղծը զտելով, գործածելով մոռցուած, ան-տեսուած բառերն ու բացատրութիւնները, հետզհետէ կը ժողովր-դականացնեն, կը տարածեն զանոնք :

Եւ պէտք չէ գոհանալ միայն եղած հրատարակութիւններով: Հարկ է հրջիլ գաղթակայաններու մէջ, պրպտել, հաւաքել, փրկել հում նիւթերը, քանի որ ժողովուրդը իր արմատէն կտրուած ըլ-լալով, մեռնողը իրեն հետ գերեզման պիտի տանի անծանօթ հա-րստութիւններ :

Այս տեսակէտէն ի՞նչ աւելի հարազատ աղբիւր քան մա-միկներն ու պապիկները :

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՍԷ ՀԻԹԼԷՐ, ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Անգլիոյ վարչապետը եւ իտալական դեսպանը կը վիճին օրուան հարցերու մասին

Այսօր, կիրակի, ամբողջ քաղաքական աշխարհը անհամբերութեամբ կը սպասէ Հիթլէրի ճառին, որ պիտի խօսուի կէս օրէն վերջը, խորհրդարանին առջեւ: Անշուշտ ամէն բան գաղտնի կը պահուի: «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը, որ սերտ յարաբերութիւններ ունի Հիթլէրի եւ Ֆօն Ռիպպէնթրոփի հետ, կը գրէ թէ «Առաջնորդ»ը կրուկի լեզու մը պիտի գործածէ, առանց այլեւայլի ազդարարելով բոլոր պետութեանց թէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ յարաբերու-թեանց խնդիրը, ինչպէս եւ Չեխոսլովաքիոյ փոքրամասնութեանց հարցը «Գերմանիոյ ներքին գործերուն կը վերաբերին», եւ թէ ուրիշ պետութիւններ իրաւունք չունին խառնուելու: Թղթակիցը կը կարծէ թէ Հիթլէր պիտի մերժէ նոյնիսկ Իտալիոյ միջամտութիւնը, Աւստրիոյ վարչապետին հետ եղած կար-գադրութեանց մասին :

*** Անգլիոյ վարչապետը նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստի հրաւիրեց երէկ, շաբաթ, խորհրդակցելու համար Աւստրիոյ կացութեան եւ Չեխոսլովաքիոյ սպառնացող վտանգներու մասին: Անգլիոյ մէջ հազուադէպ է նախարարական խորհուրդ՝ շաբաթ օրով, քանի որ կը խանգարէ նախարարնե-րու շաբաթական արձակուրդը: Այս ժողովը որոշուեցաւ իբրեւ հետեւանք ի-տալական դեսպանին հետ եղած խօսակցութեանց: Կը մասնակցէր նաեւ ար-տաքին նախարարը, Պ. Իտըն: Վարչապետը մեծ զարմանք պատճառեց բոլո-րին, թերեւս արտաքին նախարարին ալ, ուրբաթ առտու իր պաշտօնատունը հրաւիրելով իտալական դեսպանը, կոմս Կրանտի: Դեռ մէկ օր առաջ էր որ Ի-տըն երեսփ. ժողովին առջեւ կը յայտարարէր թէ Անգլիա տրամադիր է խօ-սելու Իտալիոյ հետ, Աւստրիոյ մասին, բայց կը մերժէ նախաձեռնութիւն ստանձնել: Իտալիան ալ իր կարգին չէր ուզեր նախաձեռնութիւն ստանձնել :

Եւ ահա Պ. Չէմպըրլէն յանկարծ վարչապետարան հրաւիրեց կոմս Կրան-տին, մինչդեռ սովորութիւն է օտար դեսպանները ընդունիլ արտաքին գոր-ծերու պաշտօնատան մէջ: Որովհետեւ Պ. Իտընի գլխուն վրայ գործ տեսած ըլլայ, վարչապետը զայն ալ հրաւիրած էր :

Համաձայն քաղուած տեղեկութեանց, Իտալիա «բարձրացուցած է գինը», Անգլիոյ հետ հաշտեցողութեան մը գալու համար: Երբ խօսակցութիւններն սկսան, Պ. Չէմպըրլէն բացէ ի բաց հարցուց իտալական դեսպանին թէ Իտալիա ի՞նչ պիտի ընէ Աւստրիոյ անկախութեան համար, համաձայն Սթրէզայի մէջ եղած կարգադրութեանց: Կոմս Կրանտի պատասխանեց թէ Իտալիոյ դիրքը կատարելապէս ճշդուած է արտաքին նախարարութեան օրկանին մէջ տրուած բացատրութեամբ, որով «երկու գերման պետութեանց սերտ գործակցութիւ-նը» նպաստաւոր կը համարուէր կեդր. Եւրոպայի խաղաղութեան եւ անդոր-րութեան համար: (Տես երէկուան «Յառաջ»ը): Ետոյ աւելցուց թէ կարելի է «բան մը ընել» Աւստրիոյ անկախութեան մասին, չորս մեծ պետութեանց շրջանակին մէջ (Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա):

Տեսնելով որ հարցը կը բարդանայ, Չէմպըրլէն յանկարծ մէկդի դրաւ Աւս-տրիոյ խնդիրը եւ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է որ Անգլիա եւ Իտալիա շուտով համաձայնին, լուծելու համար Սպանիոյ օտար կամաւորներուն յետս կոչման խնդիրը :

Իտալական դեսպանը պատասխանեց թէ այդ խնդիրը կը վերաբերի ոչ-միջամտութեան յանձնաժողովին, քանի որ կապ ունի ոչ միայն Անգլիոյ եւ Իտալիոյ, այլեւ Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի հետ :

Այս անգամ կարգը իտալական դեսպանին եկած էր, քանի մը փշոտ խնդ-իրներ յուզելու: Նախ յիշեցուց Պ. Չէմպըրլէնի եւ Պ. Իտընի թէ Իտալիա կ'ու-զէ որ պաշտօնապէս ճանչցուի Եթովպիոյ գրաւումը, իբրեւ հիմ անգլեւիտա-լական համաձայնութեան: Անգլիոյ ներկայացուցիչները պատասխանեցին թէ առոր արդելք կը հանդիսանան Իտալիոյ հականգլիական քարոզութիւնը ձայ-նասփիւռով, ուղղուած Մօտաւոր Արեւելքի Արաբներուն, ինչպէս եւ Իտալիոյ անտեղի գործունէութիւնը Լիբիոյ մէջ, ուր 80.000 զինուորներ համախմբուած են, Եգիպտոսի դրան առջեւ :

Իտալական դեսպանը դիտել տուաւ թէ Իտալիոյ ձայնասփիւռն ու մամուլը այնքան դէշ բաներ չեն ըներ որքան կը ներկայացուի Լոնտոնի մէջ եւ թէ Անգլիացիները իրենք ալ լայն քարոզութիւններ կը կատարեն Արաբներուն եւ Հնդկաստանի մէջ: Ետոյ բացատրեց թէ Անգլիացիները լաւ չեն ըմբռներ ի-տալական տեսակէտը՝ կայսրութեան մասին: Իտալիա այժմ Սիկիլիոյ եւ Լի-բիոյ շրջանը կը նկատէ առանցքը իտալական ստացուածքներու, Ալպեաններէն մինչեւ հարաւային արեւելեան Եթովպիա: Իտալական կայսրութիւնը կը թա-ւալի Սիկիլիոյ եւ Լիբիոյ շուրջը, հետեւաբար անհրաժեշտ է ստուարաթիւ պահակազօրք պահել Լիբիոյ մէջ :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ նախարարը որոշեց «շատ կարեւոր» վարկ մը պահանջել, օդանաւերու շինութեան համար: Այս խնդիրը մասնաւոր նիստի մը մէջ քննե-ցին վարչապետը, պատերազմական, ծովային եւ ելմտական նախարարները: Որոշուած է գաղտնի պահել նոր մարտանաւերուն թիւը եւ տեսակը :

ՍԱՆՃԱՔԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ.— Ազգերու Դաշնակցութեան այն մասնաւոր յանձնախումբը որ նոր քննութեան մը պիտի ենթարկէր Ալէքսանտրէթի Սան-ճաքին կանոնագիրը, Ժընեւի մէջ ժողով պիտի գումարէ փետրուար 28ին : Յանձնախումբին կը մասնակցին Անգլիա, Պելժիա, Շուէտ, Ֆրանսա եւ Թուր-քիա :

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ելմտացոյցը 282.917.000 անգլ. ոսկիի յաւելուածական վարկ մը կը նախատեսէ, գոցելու համար չինական պատերազմին ծախքերը: Այս գումարով, պատերազմը արժած պիտի ըլլայ աւելի քան 430.000.000 ոսկի, ինչ որ խելքի պատիժ կրնայ պատճառել: Յաւելուածական վարկին ամէնէն բաժինը, 190.000.000 ոսկի, պիտի ստանայ պատերազմական նախարարու-թիւնը: Ծովային Նախարարութեան պիտի տրուի 60.000.000 ոսկի :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՆԳՈՅՑ ՄԸ ...

Փարիզէն Լիոն շոգեկառքին մէջ, անծանօթ պարոնի մը լռութիւնը մե-ծապէս յեղաշրջեց կարծիքս լռու-թեան մասին:

Վեց հոգի էինք: Մեզմէ մէկը, տի-կին մը, վէպ մը կը կարդար: Պարոն մը, անկիւնը թափուած մսակոյտ մը, ձեռքը սրտին դրած՝ կը նայէր՝ քիչ մը «ներսէն» ու քիչ մըն ալ դուրսէն: Երկու ուրիշներ կը վիճէին: Իսկ հին-գերորդը ուշադրութեամբ մտիկ կ'ը-նէր զանոնք :

Վէճը նոր օրէնքներու շուրջ էր: Միջամուխ եղաւ ունկնդրողը: Յետոյ՝ տիկինը: Մասնակցեցաւ նաեւ լայնա-նիստ մարդուկը՝ «հարուստի հազ» մը հազալով եւ ժողվելով միտքը:

Խօսք խօսք կը բանայ, կ'ըսեն: Շո-գեկառքը քանի կայարան փոխեց, իմ ուղեկիցներս այնքան նիւթ փոխեցին, — Գերմանիոյ դէպքերը, Հիթլէրի ճառը, Իտըն հաւանական հրաժարա-կանը, ապրուստի սղութիւնը ու նաեւ փրանսական թերթերու ամէնէն ա-ռատ նիւթը՝ օրուան ոճիրները կամ արկածները :

Լուռ մնաց միայն մէկը: Երբեմն, պատշաճութիւնը յարգելու համար, գլխով հաւանեցաւ կամ ժպտեց: Ատեն ատեն ժպտեցաւ: Նոյնիսկ, չմոռ-նա՛մ, խնդա՛ց անգամ մը...

Ու ա՛յսքան :

Հասեր էինք Տիժօն :

Առիթէն օգտուելով, լռակեաց պա-րոնը իջաւ վար :

Ատիկա, իր կարգին, առիթ տուաւ որ մնացողները խօսին իր մասին:

— Լուրջ մարդ կ'երեւի, ըսաւ մէ-կը:

— Այո՛, նայէ բառ կը հանէ՞ բեր-նէն :

— Լեցուն-գլուխ մէկը ըլլալու է, հաստատեց տիկինը :

Ու Տիժօնէն մինչեւ Լիոն, այդ մար-դուն լռութենէն ծնող իմաստութիւնը տիրապետեց վակոնին մէջ:

Չհասկցանք թէ ո՞վ էր: Միայն, նրբանցքին վրայ, վար իջած ատեն, երբ փորձեց խօսիլ, նկատեցի որ կը ... կակազէր :

Ա՛յդ էր, ուրեմն, իր «իմաստու-թեան» գաղտնիքը:

Ու խորհեցայ, ես ինծի, թէ, իրա-պէ՛ս, լուռ մնացող կամ քիչ խօսող մարդուն արժէքը միշտ մեծ է մար-դոց առջեւ: Փակ բերան մը կը թողու տպաւորութիւնը զանձի մը, որմէ ներս ծածկուած կամ դիզուած ար-ժէքներ կ'ենթադրենք...: Այս այս-պէս է ամէն տեղ՝ ի՛նչ զանկի տակ եւ ի՛նչ կոկորդի վրայ ալ հաստատուած ըլլայ այդ բերանը:

« Լռելը ոսկի է, խօսիլը արծաթ».— կ'ըսէ առածը: Ասիկա... ոսկերչական գնահատում մըն է :

Կայ նաեւ... հիւսուածային գնա-հատում մը, որ կ'ըսէ.— «կոկորդը եօթը հանգոյց է »:

Այդ «հանգոյց»ները շատերու քով թոյլ կ'ըլլան: Կամ՝ բոլորովին... քակ-ուած: Ուրիշներու քով, ընդհակառա-կըն, շատ պրկուած :

Ես դժգոհ չեմ առաջիններէն, երբ զայն ունեցողները «ըսել գիտեն »: Վասնզի, խօսիլը ուրիշ բան է, խօսիլ գիտնալը ուրի՛շ բան :

Այս վերջինը ոչ միայն ընդունակու-թիւն մըն է — նոյնիսկ մտերմիկ սե-ղանի մը շուրջ — այլեւ՝ արժէք մը : Ինչպէս արժէք մըն է միայն հարկ ե-ղած տեղը խօսիլը եւ հարկ չեղած տե-ղը լռել գիտնալը :»

Մեր դժբախտ երկրին մէջ հիմա այս վերջինը կը փորձեն նոյնիսկ ա-նոնք, որ տարիներ շարունակ խօսիլ գիտնալու մարզանքներ կը կատարէ-ին: Նպատակը նոյնն է նաեւ այսօր՝ ինչպէս առաջ,— բերան չբանալ՝ գե-րեզման մը եւս չբանալու համար :

Լռել գիտնալու «խոհեմութիւնը» կամ «ողջմտութիւնը» կը փորձեն նա-եւ Արտասահմանի «Հայաստանասէր-ները»: Ատկէ՝ իրենց «իմաստութիւնը կամ... կակազումը :

Արդեօ՞ք այս լռութիւնը եւս ... ոս-կի է՝ իրենցմէ ոմանց համար:

Այդ ալ «հանգոյց» մըն է, անշուշտ, որուն կծիկը եւս օր մը կքակուի...:

ՍՕՍԵԱՅ ՏՂԱՆ

Իտալիա կ'առաջարկէ հրէական պետութիւն մը հաստատել

Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան օրկանը, «Ինֆորմացիոնէ Տիփլո-մաթիքա», իր 14րդ թիւին մէջ, որ նոր հրատարակուեցաւ, բացարձակապէս կը յայտարարէ թէ Ֆաշական կառավարութիւնը երբեք միտք չունի քաղաքա-կան, տնտեսական կամ բարոյական միջոցներ ձեռք առնելու Հրեաներուն դէմ, բացի անոնցմէ որ թշնամի են հաստատուած կարգուսարքին: Այս կարճ յայ-տարարութիւնը ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ կէտերը .—

1.— Օտար թերթերու բանավէճերն են պատասխանատուն այն սուտ լու-րերուն որ կը շրջին Իտալիոյ Հրեաներու կացութեան մասին:

2.— Ատոր ալ պատճառը այն է որ աշխարհի բոլոր հակաֆաշական հո-սանքները կ'առաջնորդուին եբրայական տարրերու կողմէ :

3.— Իտալական կառավարութիւնը կը հաւատայ թէ հրէական հարցը կըր-նայ լուծուիլ ստեղծելով եբրայական պետութիւն մը, բայց ոչ Պաղեստինի մէջ :

4.— Այս պետութիւնը, դիւանագիտական եւ հիւպատոսական ներկայացու-ցիչներու միջոցաւ, պիտի պաշտպանէ ուրիշ պետութեանց մէջ բնակող Հրեա-ներու շահերը :

5.— Հրէական մասնաւոր խնդիր մը գոյութիւն չունի Իտալիոյ մէջ, ուր կան 50.000 — 60.000 Հրեաներ միայն, 44.000.000 իտալացի բնակչութեան մէջ:

Յայտարարութիւնը կը վերջանայ հաւաստելով թէ Ֆաշական կառավա-րութիւնը որ եւ է ուղղակի կամ անուղղակի ճնշում պիտի չբանեցնէ, որպէսզի, Հրեաները հրաժարին իրենց կրօնէն կամ զանոնք արհեստականօրէն ձուլելու համար :

Նոր Հրէաստանը Եթովպիա՞ն պիտի ըլլայ

«Թան »ի Հռոմի թղթակիցը իր կարգին հաղորդելով այս լուրը, կը կարծէ թէ Իտալիա ծրագիր ունի իր առաջարկած հրէական պետութիւնը հաստատե-լու Եթովպիոյ մէջ: Այս առթիւ կը գրէ .— Ինչպէս յայտնի է, Իտալիոյ գրա-ւած Արեւելեան Ափրիկէն նոյնքան ընդարձակ է որքան Գերմանիան, Ֆրան-սան, Իտալիան եւ Սպանիան միացած: Շատ ժողովուրդ չունի, իսկ անհամար հարստութիւններ կը մնան երեսի վրայ: Հետեւաբար կրնայ առանց դժուա-րութեան տեղաւորել միլիոնաւոր Հրեաներ: Պաղեստինի մէջ բուն իսկ երկրին անձկութեան եւ Արաբներու պատճառով, որոնք ժառանգական թշնամիներ են, այս փորձը ձախողեցաւ: Ընդհակառակն, Եթովպիոյ մէջ չկայ բան մը որ ի յառաջագունէ հակառակ ըլլայ յաջողութեան:

(Լուրերու շարունակութիւնը վարդալ Դ. էջ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Տասնըեօթը տարի կը բաժնէ մեզ այն նուիրական թուականէն, երբ բովանդակ հայ ժողովուրդը, առանց կուսակցական եւ դասակարգային խտրութեան, յեղափոխական հերոսական ընդվզումով ծառացաւ օտար բռնապետական իշխանութեան դէմ, պայքարեցաւ անհաւասար պայմաններու մէջ կարմիր աշխարհակալին, Ռուսիոյ դէմ եւ տարաւ փայլուն յաղթանակներ, զարմանք պատճառելով նոյն իսկ բոլշեւիկներու մէջ։

Փետրուարեան ապստամբութիւնը նախ եւ առաջ արդիւնքն էր այն սարսափելի դաւին, զոր կազմակերպեց կարմիր Ռուսաստանը փոքրիկ Հայաստանի դէմ։ Այս պարագան արդէն պատմութեան համար վերջնապէս ճշդուած է բոլշեւիկ հրապարակագիրներու ձեռքով։ Հայկական դատը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, բովանդակ հայ ժողովուրդը զոհուեցան յանուն «համաշխարհային յեղափոխութեան», յանուն ռուսական քաղաքականութեան, որ կը պահանջէր սերտ գործակցութիւն Թուրքիոյ հետ։

Մայիս 28ը, հայ նորագոյն պատմութեան ամէնէն փառաւոր էջերէն մէկը, տուաւ հայ ժողովուրդին քաղաքական անկախութիւն, ազատ ժողովրդավար կարգեր, մշակոյթի ազատ եւ անկաշկանդ զարգացման բոլոր պայմանները։

Հայ բոլշեւիկներու համար գոյութիւն չունէր Հայաստանի անկախութեան խնդիր, եւս առաւել կարմիր Ռուսաստանի համար։

Ռուսաստանը հաճութեամբ զոհեց մեր Հանրապետութիւնը Թուրքերուն, մեղսակցութեամբ հայ բոլշեւիկներու։ Հայաստանի կառավարութեան եւ Խ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Լէգրանի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը պարտականութիւն կը դնէր Ռուսաստանի վրայ ճանչնալ Հայաստանի պետական անկախութիւնը, ընդարձակել երկրի սահմանները եւ պաշտպանել զանոնք։ Աւելին՝ Ռուսաստանը յանձն առած էր ոեւէ կերպ պատասխանատու չնկատել իրենց նախկին գործունէութեան համար հայ բանակի սպաները, քաղաքական գործիչները եւ քաղաքական կուսակցութիւններու անդամները։

Հայաստանի մէջ հաստատուած խորհրդային իշխանութիւնը առաջին օրէն իսկ ոտքի տակ առաւ բոլոր տրուած եւ դաշնագրով վաւերացուած խոստումները։

Խորհրդային իշխանութիւնը նախ եւ առաջ չեղեալ նկատեց Դեկտեմբեր 2ի համաձայնագիրը եւ անցաւ իր ահուսարսափի քաղաքականութեան։

Հայ ժողովուրդը իր մորթին վրայ զգաց թէ ինչ «բարիքներ» բերած են «էս ուրիշ Ռուսները», զգաց որ ինք խաբուած է եւ թերեւս այն օրերուն միայն լայնօրէն ըմբռնեց երկրի անկախութեան յաւիտենական արժէքը։

Փետրուար 18ին մեր ժողովուրդը ոտքի ելլելով օտար իշխանութեան եւ անոր բանակին դէմ, վերահաստատեց իր կորսուած անկախութիւնը եւ ազատութիւնը։ Այս իմաստով, Փետր. 18ի յեղափոխութիւնը ունի պատմական մեծ նշանակութիւն, նման Վարդանանց պատերազմին, այն տարբերութեամբ միայն, որ եղաւ համաժողովրդական, բառին ամենալայն եւ իսկական իմաստով։ Անոր մէջ իրենց մասնակցութիւնը բերին Հայաստանի բոլոր քաղաքական հոսանքները։ Անշուշտ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վիճակուեցաւ կատարել առաջնակարգ դեր, համաձայն իր ծաւալուն կազմակերպութեան, ոյժին եւ հանրային կեանքի մէջ կատարած դերին։

Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն, նախագահութեամբ Ընկ. Ս. Վրացեանի, իր ձեռքը առաւ երկրի իշխանութիւնը եւ իր անկախութիւնը վերստացած երկիրը նորէն ունեցաւ իր կառավարութիւնը։ Իսկ գլխատուած հայ բանակը, ղեկավարութեամբ Գնդ. Կուռօ Թարխանեանի եւ օգնութեամբ մեր լաւագոյն մարտիկներու ինչպէս համեստ հերոս Մարտիրոսի, կազմակերպեցին հայ զինեալ ոյժերը եւ ամբողջ ժողովուրդի հետ միասին մօտ երկու ամիս կռուեցան, ի խնդիր Հայաստանի ազատութեան եւ անկախութեան։

Անհաւասար էին ոյժերը։ Աննպաստ ստեղծուած պայմանները։ Վերջ ի վերջոյ ապստամբները գերազանց ոյժերու ճնշման տակ ստիպուեցան քաշուիլ Լեռնահայաստան, ուր Սիւնիքի քաջարի ժողովուրդը, ղեկավարութեամբ Գարեգին Նժդեհի, դեռ Փետրուար 18էն առաջ տիրացած էր իր անկախութեան։ Ժամանակ մը եւս կռուելով, կառավարութիւնը, զինեալ ոյժերը եւ ժողովուրդը ձգեցին հայրենի լեռներն ու դաշտերը եւ անցան Իրան, ուր հիւրընկալուեցան Ատրպատականի հայութեան կողմէ։ Անոնք իրենց հետ բերին Հայաստանի անկախութեան խորհրդանիշը՝ եռագոյն դրօշը, հաղորդակից ընելով Սփիւռքի հայութիւնը այն անհաւասար եւ հերոսական պայքարին, որ տեղի ունեցաւ մեր հայրենիքին մէջ փետրուարեան անմոռանալի օրերուն։

Իսկ անդին, Հայաստանի նոր սերունդին մէջ, վառ մնաց եւ այսօր ալ կը մնայ յիշատակը համաժողովրդական ապստամբութեան, որ իր հերոսածներով տապալեց բռնակալ իշխանութիւնը։

17 տարիներ կը բաժնեն մեզ Փետրուար 18ի թուականէն, սակայն այսօր ալ հայ ժողովուրդը կը մնայ փարած այն գաղափարներուն, որոնց համար պայքարեցաւ մեր ժողովուրդը այն օրերուն։

Այդ գաղափարներն են՝ 1) վերահաստատում Հայաստանի պետական անկախութեան, հայ ժողովուրդի ազատութեան, 2) Հայ մշակոյթի անկաշկանդ եւ ազատ զարգացում եւ 3) Ընկերային իրական արդարութիւն։

Ս. ԱՐԱՄԵԱՆ

ԱՐՁԱԿ - ՀԱՄԱՐՁԱԿ

ՊԱՏՃԷՆ

Գիտէ՞ք, ժամանակին ես աղքատ էի։

Ասիկա ամէ՛ն մարդ գիտէ այն քաղաքին մէջ, ուր ես ճախճուէք ծախեցի։ Այդ քաղաքին մէջ, բոլո՛ր հարուստները կը ճանչնան զիս։ Սրճարաններու պատշգամներուն վրայ, ամառ ատեն, ծառերու թաւիշէ շուքին տակ, այս հարուստ մարդոց տրամադրութենէն կախուած էր, որ ես անօթի մնայի կամ կուշտ։

Անոնք ինծի պատիւ կ'ընէին, կանչելով զիս այնպէս՝ ինչպէս իրենց շուները՝

— Հը՛ս՛ստ...

Այս հարուստները կը կարծէին միայն, որ ես պարզապէս աղքատ մըն եմ։ Անոնք կ'անգիտանային, որ ես կ'ապրէի իմ աղքատութիւնս։

Գիտէ՞ք, ուրիշ բան է աղքատ ըլլալ, եւ բոլորովի՛ն ուրիշ բան է՝ ապրիլ աղքատութիւնդ։Ասոր համար ալ, հոս, կ'ուզեմ շեշտել, որ իմ աղքատութիւնս աղքատութիւն մըն էր՝ տեսնուած եւ ապրուած։ Իմ աղքատութիւնս ցմրուր քամուած գաւաթ մը գինիի պէս էր։ Անիկա զիս գինովցուց, ու ես ապրո՛ւմ ունեցայ։ Եւ, հպա՛րտ եմ, հիմա, որ ես ժամանակին աղքա՛տ էի։

Աղքատութեան դպրոցին մէջ, ես շա՛տ բաներ սորվեցայ։ Եթէ այս դպրոցը աստիճան տար, եւ վաւերացուած ըլլար պետութենէն, ես հիմա պիտի ստորագրէի՝ ... «Վարդապետ աղքատութեան եւ փիլիսոփայութեանց նորա»։

Այսպէս, ես պիտի ունենայի այցետոմսեր, եւ բոլոր աղքատները պիտի զարմանային։

Անոնք պիտի ըսէին՝

— Մի՞թէ...

Ժամանակին, շատ աղքատներու պէս, ես ալ հարուստ էի։ Ունէի շատ մը բարեկամներ։ Շատ-շատ բարեկամներ։ Անոնցմէ ոմանք աղքատութեանս ալ մնացին բարեկամներ։ Աւելի ճիշդը, ես ինքս ուզեցի, որ այդ այդպէս ըլլայ։ Պահեցի կարգ մը բարեկամներ, պարզապէս զանոնք չարչարելու համար։ Քիմիագէտի մը պէս, ուզեցի տարրալուծել զանոնք, եւ դասաւորել իրենց բաղադրութիւնը։

Այսօր, իմ աղքատութիւնս մղձաւանջի մը պէս կը ճնշէ երիտասարդական յիշատակարանիս վրայ։ Իմ աղքատութիւնս փորձառական աղքատութիւն մըն էր։ Եւ, թերեւս, Աստուծոյ մը կողմէն՝ յատկապէս չափուած ու ձեւուած։

Ես աղքատ էի, բայց, օր մը չըսի.

—Ողորմեցէք ինծի՝ աղքատիս...

Բայց բարեկամներուս մտայնութիւնը ուրի՛շ էր։ Անոնք կ'ըսէին.

— Օ՛, ասիկա փճացած մարդ մըն է։ Թերեւս՝ ծոյլ։ Մինչեւ տոքը սրճարան կը նստի եւ թուղթ կը խաղայ։ Մեզմէ փոխ դրամ կ'առնէ ու կը հաճոյանայ մեր դրամով։ Անցեալ օր, անկիւնի այդ մեծ սրճարանին մէջ՝ ափէրիթիֆ կը խմէր ու տոքը՝ թաքսի մը կեցուց։ Մեզմէ լաւ կը հագնի, եւ մատներուն վրայ՝ ոսկի մատանիներ...։

Այս բոլորը ես կը կարդայի իրենց նայուածքներուն մէջ, ու կը լսէի իրենց շտապ քայլերուն մէջէն, երբ դիպուածը դէմ յանդիման բերէր մեզ։

Եւ սակայն, կը սիրէի աղքատութիւնս։ Ոսկերիչ մըն էի, եւ աղքատութիւնը՝ իմ փորձաքարս։ Ի՛նչ «բարեկամներ» գունատեցան՝ այս քարին վրայ։

Իմ բարեկամներս, երբ ես աղքատ չէի, կ'ըսէին, որ առանց ինծի հաւաքոյթ մը համ չունենար։ Ուրեմն, ես անոնց հաւաքոյթներուն աղն էի։ Անոնք, յաճախ, զիս կը հրաւիրէին՝ ճաշի եւ ճամբորդութեանց։ Ուրեմն, ես անոնց անբաժանն էի։ Բայց, օր մը, երբ աղքատութիւնը զարկաւ իմ դուռս— օրհնեա՛լ աղքատութիւն— կի՛ւր, անոնք,—իմ բարեկամնե՛րս— փխան՝ երկրաշարժէ ցնցուած, խոր խո՛ւլ ու հին տուներու պէս։ Ու, ես ալ, ծածկեցի զանոնք, իրե՛նց իսկ փոշիներուն տակ։

Է՛, ես օտարական էի։ Մեզի արդիւնցին ճախճուէք ծախել եւ սկսայ փողոցներէն քուրջ հաւաքել։ Ի՛նչ կրնաս ընել։ Ճախճուէք ծախելու մեծապատիւ մուրացկանութիւնս խոտոր կը համեմատէր այդ օրերու վարիչներուն տնտեսագիտութեան մէջ։ Գիշեր մը, կուլ ծաղեցաւ՝ քրջահաւաքներուս մէջ, ու զրկուեցայ այդ արտօնութենէն ալ։

Բայց, ամէն բանէ առաջ, իմ աղքատութեանս եւ «բարեկամներուս» պատմութեան մէջ եղելութիւն մը կայ, զոր պէտք է արձանագրեմ հոս։ Այս դէպքին վրայ էր, որ ես որոշեցի գրօշ մը ունենալ եւ վրան գրել.

— Մա՛հ կամ դրամ։

Ահա՛ւասիկ.—

Օր մը, ինչպէս ամենուրեք, Նոր Տարի էր իմ ապրած քաղաքիս մէջ ալ։ Մայրս հիւանդ էր։ Մե՛ծ փափաք ունէի՝ խնդացնել հիւանդ մայրըս։ Այս փափաքը աղօթքի մը չափ բուռն էր մէջս։ Գացի Նոր-Հարուստ բայց հին բարեկամի մը վաճառատունը, եւ ըսի.

— Ինծի կրնա՞ս երեք հարիւր Ֆրանք փոխ տալ...

Անիկա, նստած էր թիկնաթոռի մը մէջ։ Տարօրինակ շարժում մը ըրաւ։ Աչքերը ապակիի վերածուեցան։ Ցեցոտ, կամաց մը, քովի գրպանէն գլանիկ մը— մէկ հատ միայն— դուրս հանեց եւ սկսաւ ծխել։ Ծխեց մէկ, երկու, երեք եւ ըսաւ.

— Գիտե՞ս, ամենայն սիրով կու տայի, բայց դրամներս ոսկի ըրած եմ... եթէ տոներէն յետոյ... գալ շաբաթ...

— Օ՛, ըսի, ոչինչ։ Հոգ չէ։ Թերեւս երբեք ալ պէտք չունենամ։ Ես, այնպէս...

Դուրս ելայ, գործէն ուշացած մարդու մը պէս եւ ճամբան, ա՛յ, ըսի, ուրեմն, երբ դրամները ոսկիի վերածուի՛ն, ի՛նչ անպիտան բան...

Գիշերը, նորէն կը մտածէի, թէ քսանըչորս ժամէն Նոր-Տարի է, եւ մենք առաջին անգամն ըլլալով՝ պիտի չկրնանք երեւոյթները փրկել՝ տունին մէջ եւ սեղանին վրայ։

Ուրիշ մը, նոր բարեկամ, բայց հին հարուստ, յաջորդ առտու, անսպասելի՛, հինգ հարիւր Ֆրանք երկարեց ինծի, եւ ըսաւ.

— Երէկ իմացայ, որ դրամի պէտք ունեցած ես։ Ասիկա առ, եւ վերադարձուր՝ երբ որ կարենաս։ Եթէ աւելիի պէտք ունենաս, մի՛ քաշուիր ինծի ըսելէ։ Նեղ օրեր ամէն մարդ ունեցած է...

Բարեկամս աճապարեց՝ գործէն ուշացած մարդու մը պէս։ Աւելի ճիշդը, փիլիսոփայ էր, շուզեց խանգարել մենակութիւն փնտռող վիճակս։ Իմ մէջս, երբ ան գնաց, մէկը կուլար իր յուզումէն։

Մեծ փափաք զգացի ծխելու...

Յաջորդ գիշեր, երբ մայրս կ'օրհնէր աւանդական սեղանը, իմ մէջս մէկը կ'ըսէր.

— Աղքա՛տ, դուն շուտով պիտի հարստանաս։

Ես ալ կը պատասխանէի.

— Այո՛, թերեւս, բայց, դրամներս ոսկիի պիտի չվերածեմ։ Դրամ ունենալ, ոսկիով, օ՛, ի՛նչ անպիտան բան...

Գիտէ՞ք, ես աղքատ էի։ Ասիկա ամէն մարդ գիտէ։ Բայց, յաջորդ անգամին, ես պիտի ձեզի ըսեմ թէ ինչպէ՞ս ես նորէն հարստացայ։

Ց. ԱՂԱՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՀԱՅՈՒՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ»

Իր տեսակին մէջ եզակի, հարուստ եւ լուրջ աշխատութիւն մը՝ զոր ի լոյս ընծայած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան երեւելի գիտնականը՝ Հ. Վարդան Վ. Հացունի։

Աւելի քան յիսուն տարի բանասէրները ժխտական գործ կատարեցին հայ իրականութեան մէջ։ «Ժխտական» ըսելով չեմ ուզեր թերագնահատել ճշմարտութիւնը երեւան բերելու ձգտող ճիգերը։ Ճշմարտութիւնը, որքան ալ դառն ըլլայ, միշտ նախամեծար է փառաւոր սուտէն։ «Ժխտական» կ'ըսեմ՝ որովհետեւ խախտեցին, տեղափոխեցին նախ Խորենացին, յետոյ՝ Եղիշէն, եւ չեմ գիտեր կարգը որո՞ւ պիտի գայ։

Կրնան իրաւունք ունենալ։ Իրականութիւնն այն է որ ոսկեդարեան մեր մատենագիրները՝ իրենց պատուանդաններուն վրայ— նոյն միջավայրին եւ ժամանակին մէջ— հաստատուն եւ բարձր, աւելի սրտապնդիչ եւ սիրելի էին։

Այն գաղափարը՝ թէ ոսկեդար մը ունեցած ենք, հոյլ մը պանծալի մատենագիրներ արտադրած ենք, Գրոց Գիւտին առընթեր, մատենագիրներ՝ որոնց շնորհիւ ապահոված ենք հայ մշակոյթին փրկութիւնը, հպարտութեամբ կը տոգորէր մեր սիրտը։

Մինչդեռ Խորենացին քշելով իններորդ դար, Եղիշէն՝ եօթներորդ դար, Կորիւնը՝ այ՛ս դար, Եզնիկը՝ ա՛յն դար, օր մը պիտի հարցնենք՝ «ունեցա՞նք թէ չունեցանք ոսկեդար»։

Հայր Վարդան Վ. Հացունի կը հաւատայ թէ ունեցանք ոսկեդար։ Ցիրաւի իր պատկառելի գործին երկու հարիւր քսան եւ չորս աղբիւրներուն մէջ՝ պատուի տեղն ունին մեր բոլոր երէց եւ կրտսեր թարգմանիչները։

«Հայուհին պատմութեան առջեւ» ժամանակակից հայ բանասիրութեան պատմութեան մէջ իւրայատուկ դեր մը կը գրաւէ իր ոչ-ժխտական հանգամանքով։

Շինարար, սրտապնդի՛չ երկասիրութիւն, մանաւանդ մեր այս վարատական եւ յուսահատ օրերուն մէջ։

Հ. Վարդան վրդ. իր լուսարձակը պտտցուցած է նախընթաց բոլոր դարերուն վրայ, եւ մթամած անցեալէն, նման անպարագիծ ծովէն, կարծես մոգական գաւազանի մը հարուածով, բարձրացուցած է Հայուհին, իբրեւ յաւերժահարս։

«Եթէ ուզէինք չափել հին հայ կինը վերջին գաւառացի հայուհւոյն վրայ, — նայելու չենք ներկայ յեղաշրջման շրջանին — որոյ բարուց մէջ խառնուած է օտար բազմադարեան բռնութեան պարտադրած անձուկ ու նեղ կեանքը, գրեթէ իբրեւ ... մ'ամուսնոյն, եւ անջատ ընկերութենէն, մերթ եւ ընտանեկան սեղանէն, եւ կամ եւրոպաբնակ հայ կնոջ վրայ որ ընդօրինակեց արեւմտեան ... եւ այն իւր ըմբռնած ձեւով ու ... մեծապէս պիտի սխալէինք, մեր ... սութեանց մէջ։ Հարկ է իսկական ... յուհին որոնել պատմութեան մէջ ... հոն միայն»։ (Հ. Վ. Հացունի, ... առաջաբան)։

Ի՛նչ մխիթարական յայտնութիւն ...

Ուրեմն եւրոպական հրատարակ... թեանց մէջ մեր տեսած «շալվար... Հայուհին վաւերական չէ, ... եւրոպական մեծ մայրաքաղաքն... մէջ օտարուհիները կապկող, ծե... քուն հայ կիները՝ այլասերածն...

Ի՛նչ մխիթարական յայտնութի...

Հայր Վարդան իր մօտ կանչած ... տալացի նկարիչ Վանդելլին, եւ ... ցած մատենագրական տեղեկութիւ... վրայ, միասին վերարտադրած են ... յուհին, ինչպէս որ էր հինգերորդ... րուն։

Նկար մը՝ որ կը զարդարէ հա... րին առաջին էջը։ Գլուխ - գործոց ...

Ձեմ նկարագրեր, որովհետեւ ... վախնամ զայն եղծանելէ։ Պէտք ... տեսնել։

Այսչափ միայն ըսեմ՝ որ այդ ... յուհին չեմ փոխեր ժամանակ... Ֆրանսացի, անգլիացի, գերման... իտալացի, ամերիկացի ազնուական... հիներու հետ։

Եւ խորհիլ որ մեր նախամայր... հասեր են ճաշակի այդ նրբութ... երբ եւ ոչ իսկ գոյութիւն ունէին ... կայ աշխարհավար, «մեծ» եւ ք... քակիրթ ազգերը։

Այս նկարը տեսնելէ անմիջ... ետք՝ հոգիիդ վրայ արեւ կը ... կարծես եւ առողջ ախորժակով ... րարու եռեւէ կը կարդաս հատ... 19 գլուխները, յառաջաբանը, ... ջաբանը, 470 էջ։

Նախ կը սորվիս թէ հայ կինը ... պէս կը սնանէր եւ կը դաստիարա... ուէր, հետզհետէ զայն կը ճան... առտնին կեանքի մէջ, ամուսնութ... մէջ, մայրութեան մէջ, ընկեր... թեան մէջ, վայելչագիտութեան ... եկեղեցւոյ մէջ, բարեպաշտութ... եւ առաքինութեան մէջ, նոյնիս... րութեան մէջ, ուսումնասիրութ... մէջ, արուեստներու մէջ, քաղաք... կան կեանքի մէջ, տառապանքի ... սուգի մէջ, օտար պալատներու ... քրիստոնեայ յարկերու մէջ, եւ ... նուհետեւ դուն եւս, հեղինակին ... «կրնաս ճակատաբաց յայտարա... թէ իսկապէս ուշադրաւ եւ պատկ... լի է հին հայ կնոջ պատկերը, ... աւելի քան զոր կարելի է երեւա... մեր ցարդ ունեցած անկատար ծ... թութեամբ, կամ մանաւանդ բն... բեւակայուած չէ»։

Հայր Հացունի իր այս վ... բարձրացուցած է գիտական ... հիմերու վրայ։

Կը խօսին փաստերը, կը ... պատմական անձերը, որոնց թիւ ... հասնի հազար ութ հարիւր քսա... հինգի։

Վճիտ ոճ։ Ոչ մէկ աւելորդ... թիւն։ Բազմաթիւ պատկերներ ... մէջ կան որ երբեք լոյս չեն տես... 434րդ եւ 435րդ էջերը շքեղ ... մըն են առ Հայուհին։

Բանասէրի մը սրտէն, որ ... սոսկ պատճառաբանել, փոշ... տակէն թիւեր եւ անուններ յայ... նել, համադրել, երբեք այսքան ... բական յորդ շունչ չէ արտաբեր...

Ահաւասիկ գործ մը, որուն ը... ցումը կատարեալ վայելք է։

Գործ մը՝ զոր արտադրելու հ... անհրաժեշտ է ունենալ տաղանդ ... աշխատասիրութիւն։

Գործ մը՝ որ կը բխի խորունկ ... դասիրութենէ, եւ, ինչպէս ըսի, ... նարար է, սրտապնդիչ։

Գործ մը՝ զոր կարդալէ ետք ... պարտ կը զգաս որ Հայ ծներ ես...

Գործ մը՝ որ աւելի կ'արժէ ք... կին, աւելի քան հարիւր օտար ... եւ հայ երիտասարդները իրենց ... րերուն կամ խօսեցեալներուն պէտ... նուիրեն զայն, որպէսզի անոնք ... նան ըլլալ իրենց նախամայրերուն ... ժանի ժառանգորդուհիներ։

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ

Հայ օրիորդ մը իր անհուն խնդակցութիւնը կը յայտնէր՝ որ Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը փոխեցին ամուսնական բանաձեւը եւ կարգ մը առաւելութիւններով օժտեցին կիները։ Ու կ'աւելցնէր.

— Ա՛լ վերջ սորկական, նախատական բանաձեւին.— Հնազա՞նդ ես։— Այո՛։ Հրամանը եւ հնազանդութիւնը, ասկից վերջ, պիտի ըլլան երկուստեք, համաձայն ընդունակութեան։ Ո՛վ որ շնորհը ունի հրամայելու՝ ա՛ն կը հրամայէ։ Այս բոլորէն զատ պէտք է յամրաբար վերջ տալ սրահի մը կամ սենեակի մը մէջ կատարուած պսակի արարողութեան։ Մենք ալ կը փափաքինք համեստել ինքնատպութիւնը։ Պսակը կարելի է ընել անկոխ վայրերու մէջ։ Օրինակ, լերան մը գագաթը։ Կը բարձրանանք սարի մը կատարը.պարոնը կը կանգնի սարին մէկ կողմը, օրիորդը միւս կողմը ու քահանան կատարին վրայ կանգնած կը կատարէ իր պարտականութիւնը։ Երկրորդ, կարելի է սաւառնակոյտերու վրայ կանգնիլ տասը վայրկեան եւ այնտեղ կատարել արարողութիւնը, նոյնպէս կարելի է որ ես գտնուիմ Փարիզ ու Թեկնածուս Պուքրէշ՝ ու հեռաձայնով կատարենք ամուսնութիւնը։ Տակաւին կարելի է որ ես ըլլամ Եւրոպայի մէջ ու խօսեցեալս Ամերիկայի մէջ եւ կատարուի հարսնիքը։ Ի՞նչ կը մտածէք այս մասին։

Ահա թէ ինչ պատասխանեցի մեր ինքնատիպ մտածումներու տէր օրիորդին.

— Նախ Ամերիկացիները ոչ ինքնատպութիւն եւ ոչ ալ անկոխ գետին ձգած են։ Անոնք կատարած են ամուսնութիւններ նոյնիսկ օդին մէջ եւ ջուրին յատակը։ Ամուսնութեան մէջ կարեւորը ո՛չ բանաձեւն է, ոչ ալ վայրը, այլ միայն ու միայն Սէրը։ Ամուսնութիւնը փոխադարձ զոհողութիւններու շղթայ մըն է։ Գիտնալու է այդ շղթայէն շինել գեղեցիկ ու օգտակար գործիքներ եւ զարդեր։ Երկուստեք խորին ազնուութիւն պէտք է, եւ անհրաժեշտ է մշակել ազնուութեան անտառը ամէն օր։ Համբերութիւն պէտք է մանաւանդ՝ այսինքն ոյժ։ Ամուսնութիւնները երբեք անոնց են.— Դրամի, սիրոյ եւ սովորութեան։ Վա՛յ այն ամուսնութեան որուն մէջ երկարատեւ բարեկամութիւնը անգոյ է։ Ձեր ինքնատիպ փափաքները, օրիորդ, ես կը գտնեմ անհեթեթ, մանաւանդ Հայուհիի մը համար որ կը պատրաստուի ընտանիքի սպասուական մայրիկ մը ըլլալու։Մեր ցեղին մէջ ամէնէն հուժկու տարրը՝ հայ մայրն է։ Ան է ա՛ս ազգը պահպանող գլխաւոր ոյժերէն մին։ Կը կրկնեմ, կարեւորը սէրն է միայն, երկարաշունչ ու մաքուր սէրը— երբեք չշփոթել կիրքին հետ, եղկելի են անոնք որ այս զգացումով կ'ամուսնանան։

Ես ճանչցայ օտար նորապսակ ամոլ մը, որ ձեր ըսածին նման, լերան մը գագաթը կատարել տուած էր պսակի արարողութիւնը։ Քանի մը շաբաթ վերջը, կագ ու կռիւը սկսած էր իրենց մէջ։ Ծանօթի մը հարցուցի պատճառը։ Ըսաւ.

— Անյարմար ամուսնութիւն։

— Սակայն սկիզբը իրարու լաւ յարմարած էին, նոյնիսկ միասին որոշած էին լերան մը վրայ կատարել տալ պսակը։

— Այո՛, սակայն, լեռ կայ երկուքին միջեւ։

Ուրիշ այր մը եւ կին մըն ալ պսակուած էին, երբ իրենցմէ մին կը գտնուէր արեւելք, միւսը արեւմուտք։

Երբ վեց ամիս վերջը ամուսնալուծման ելած էին՝ կինը կ'ըսէր իր ազգականներուն.

— Աշխարհ մը կայ մեր երկուքին միջեւ։

Եւ իրաւունք ունէր։

Լսած եմ նաեւ որ Սավուայի բարձունքներուն սառերու վրայ ամուսնութիւն կատարուած է։ Երիկ կնիկ տարի մը վերջ կը բաժնուէին իրարմէ։ Պատճա՞ռը։ Որովհետեւ պաղութիւն կար իրենց մէջ, ցրտութիւն կար, սառ կար իրենց մէջ։

Ամուսնութիւնը պէտք է կատարուի ընտանեկան, ընկերական տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, ա՛յնպէս, ինչպէս կատարեր են տարիներով, մեր նախահայրերը, առանց գիտնալու ամուսնալուծութեան ի՛նչ ըլլալը։

Գալով ծանօթ բանաձեւին որով կը հարցուի հարսին թէ՝ հնազա՞նդ ես, — ասիկա պարտադրելէ ... մըն էր փեսան միայն հնազանդեցնելու։ Ծիծղկեսուր մայրերուն ըրածին պէս. «Աղջիկս, քեզի կ'ըսեմ, հարս, դուն իմացիր»։

Ասկէ զատ, կիներուն ամէնէն հնազանդներն անգամ, շատ բան իրենց ուզածին պէս կը տնօրինեն։ «Հնազա՞նդ ես»ը տեսակ մը չափ կը ջանար դնել իրենց տնօրինութեան։ Հիմա որ վերջացաւ այդ հարցումը՝ ա՛լ Աստուած գիտէ ըլլալիքը։

Երբ դպրոցական էինք, վարժարանին ճաշասենեակին մէջ՝ կը ճաշէինք աղմուկով։ Հսկիչ ուսուցիչը կ'ըսէր.

— Շշուկ չեմ ուզեր։

Օր մը հարցուցինք իրեն.

— Բայց կարելի՞ է առանց շշուկի ճաշել։

Պատասխանեց.

— Դիտմամբ այդպէս կ'ըսեմ։ Եթէ շշուկով ճաշեցէք ըսեմ՝ այն ժամանակ ճաշասենեակը կը կործանէք։ Ցուցանէք զառակս։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՑԱՅԼԱՔ»Ը

Ամպին մէջը անձրեւ է, վրան՝ ... րեւ։

*** Անճարակին կերածն է բա...

*** Աստուած կովը կուտայ, ... նը մէկտեղ չի տար։

*** Աղէկ աղջիկ է.— Ո՞ւրկէ ... ես.— Մայրը ըսաւ։

*** Աղքատ, քան վատ։

*** Անխելքը շալկեր են, «վա՛յ ... ւերս» է ըսեր։

*** Անուշ «չէ»ն աղեկ է կոշտ ... յոյէն։

Խորհուրդ առ բնութիւն

Քանի մը օր դարունը հիւրասիրելէ վերջ, Լիոն դարձեալ անձնատուր է եղած խոր ձմեռուան :

Փորձ երկինքէն ի վար, ձիւնը յաղթականօրէն կը տեղայ, իր հաստիկեկ հատիկներով, որոնք զօրաւոր քամի մը, երբեմն երբեմն, կ'օրօրէ, կարծես անոնց տալ ուզելով կամ հաճոյք կամ ներդաշնակութիւն :

Պտոյտի սիրահար, այս խիստ օդին իսկ, կ'ուզեմ դուրս նետուիլ ու ման գալ: Ու հազիւ քայլ մը առած տանս մէջէն, բուռն փափաք մը կը հրամայէ ոտքերուս ուղղուիլ դէպի հասարակաց պարտէզը քաղաքին: Եւ երբ քիչ վերջ կ'ընտրեմ սա երկայն փողոցը, որ կը խոստանայ ինծի առաջնորդել ուղղակի անոր դրան առջեւ:

Քանի մը քայլ հեռուն, նոյն ճամբուն խաչաձեւող ուրիշ փողոցի մը անկիւնը, կը տեսնեմ երկու պառաւ կիներ իրենց պայուսակներով լեցուն : Հաւանաբար շուկայէն կը վերադառնան :Եւ կ'իմանամ որ մին կ'աղաղակէ գրեթէ արտասուագին :

— Ի՜նչ օդ, ի՜նչ ցուրտ, անտանելի է, շուտ հասնէր ամառը :

Անշուշտ իրաւունք կուտամ այս խեղճ բնական փափաքին: Բայց յանկարծ, ներքին ծիծաղ մը կը խանգարէ զիս, կը յիշեմ տեսած ըլլալ նոյն կինը ուրիշ անգամ մը եւ կ'անդրադառնամ իր այն ատեն ըրած խօսքերուն :

—Ո՜հ, այս ո՜րքան տաք է, կիզիչ է, անտանելի է շնչել, կեցցէ ձմեռը :

Բնութիւն: Խենթութիւն: Ու ճամբուս շարունակութեան կը հանդիպիմ դէմքերու,— կարմրած ականջներ, ուռած քիթեր, կապուտցած ակնափոսեր... Եւ պահիկ մը, զուարթ եւ սըրամիտ մտածումով, կը հետեւցնեմ որ, եթէ այս եղանակը տեւէ իր սաստկութեամբ մինչեւ կիրակին Բարեկենդանի, այն ատեն մարդիկ, այդ օրուան աւանդական տօնակատարութեան համար, պէտք պիտի չունենան դրամ վատնելու՝ գնելու համար պէսպիսուն դիմակներ :

Հիմա ձայն մը կ'առնեմ հեռուէն: Աւելի ճիշդ երգի մը ձայնը: Ու կ'ըսեմ. Ո՞վ է այն երջանիկը որ սիրտ ունի երգելու այս դառն օդին: Ներքին հոսանք մը զիս կը ցնցէ: Անցորդ, վճիռ մի արձակեր, զայն կշռելէ առաջ: Իրաւցի:

Քիչ վերջ ի՞նչ տեսնեմ: Ցնցոտիներ հագած երիտասարդ կին մը: Կը քշէ խարխուլ կառք մը մանկան. մէջը երկու փոքրիկներ, մէկը մանչ, միւսը աղջիկ: Ու կ'երգէ աղքատը, հակառակ անոր որ իր այդ քալած մասին վրայ չկան ոչ տուներ եւ ոչ խանութներ, երկու երկայնքը հսկայ պատեր միայն :

Կը տեսնեմ որ շքեղ առաջնակարգ ինքնաշարժ մը կանգ կ'առնէ ճիշդ մօտը: Երիտասարդուհի մը, փաթթուած մուշտակներու մէջ, իր քով՝ երկու փոքրիկներ, անոնց ալ մին մանչ, միւսը աղջիկ: Պատկեր: Հակապատկեր: Պիտի բանա՞յ կառքին դուռը ու պիտի կանչէ՞ աղքատուհին, տալով անոր հարստութիւն մը, յեղափոխելով կեանքի մը ամբողջ գիծը.— Կարելի՞ բան է, հրաշք, պարզապէս: Եւ դեռ մարդիկ հրաշք կը սպասեն Աստուծմէ, երբ իրենք շատ անգամ կարող են հրաշքներ գործել: Չէ, թող անցնի ...: Աշխարհի օրէնք :

Հասած եմ պտոյտիս նպատակին: Կը մտնեմ ընդարձակ պարտէզէն ներս: Կ'ուղղուիմ նախ կենդանիներու թաղամասը: Կը կանգնիմ փիղին բնակարանին առջեւ: Ո՞վ կ'ըսէ որ միայն մարդիկ կը յայտնեն ուրախութեան կամ տխրութեան արտայայտութիւն: Կենդանիներն ալ ցոյց կուտան նոյն նշոյլը, կամ զուարթութեան կամ տրտմութեան: Ահաւասիկ որքան դառն է սա հէգ փիղին դէմքը, զոր կը տեսնեմ իր սենեակին երկաթեայ փեղկերուն առջեւ: Տխուր է ան: Չեմ տեսներ իր վրայ կարծես այն ժպիտը, զոր կը ցոլացնէր, տաք օրուան մը միջոցին, երբ ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր զինքը դիտելու: Ի՞նչպէս ուրախ ըլլայ խեղճ անասունը, երբ քաջ գիտէ այդ պահուն որ լքուած է ամբոխէն: Մինչ քանի մը ամիս առաջ, փոքրիկներ կամ կիներ մրցումի էին ելած իրարու հետ, անոր ուտելիք երկարելու համար:

Փիղին դրացի են երեք առիւծները : Լուռ է անոնց պարտէզը: Հո՛ն՝ ուր, անոնք, յախուռն երթուդարձերով, զարհուրելի նայուածքներով, եւ երբեմն ալ ամպի որոտման նման գոռումներով, ցոյց կուտային, իրենց ուժն ու վայրենութիւնը թունդ ելած սրտերով զիրենք դիտող ժողովուրդին: Չկայ շշուկ մը իսկ: Բայց միթէ սա կապիկնե՞րն ալ գիտեն լրջութիւն: Հաւանաբար:

Ահաւասիկ սա չէմփազէն, որ հազարումէկ միմոսութիւններով անհատնում քրքիջներ արձակել կուտար հետաքրքիրներուն: Մինչ հիմա, նըստած է հանդարտ ու մտածկոտ իր փոքր տունին նեղ պարտէզի ծառին ճիւղին վրայ: Ի զուր կը փորձեմ զայն գրգռել. չի կայծկանար. անկարելի: Հապա սա տեսակ տեսակ թռչուննե՞րը: Որ յաճախ, քաղցր եղանակին, կը կազմեն երգչախումբը նոյն պարտէզին: Լռած են: Ու շատ ալ չեմ զարմանար: Ինչպէ՞ս սիրտ ունենան անոնք երգելու: Անծայրածիր հորիզոններու վարժ ու այժմ քանի մը մեթրնոց երկինքի մը ... : Այդ բանտարկեալները ինչպէ՞ս երգեն այս մռայլ օդին, երբ դուրսը, իրենց բախտաւոր ցեղակիցներէն եւ ոչ մէկուն թռիչը չեն նշմարեր այդ պահուն:

Եւ այդ օրը, ես նոր բան մը սորվեցայ: Կենդանիներն ալ ունին «սիրտը կոտրած» վայրկեաններ :

Կը թողում զիրենք իրենց հոգերով: Կը յառաջանամ: Ու հիմա կը նայիմ չորս կողմս: Չեմ տեսներ մէկը ինծմէ դուրս: Բացարձակ ամայութիւն: Բայց այդ իսկ ինծ կը պատճառէ աննախընթաց ուրախութիւն մը: Ու կ'ունենամ հոգեկան այնպիսի հրճուանք մը, սփոփանք մը, որուն բուն իմաստը ես իսկ չեմ կրնար ըմբռնել:

Մինակ իմ այսօր ընդարձակ պարտէզին մէջ: Ան իմ սեփականութիւնս է այսօր: Ես անոր թագաւորն եմ: Հայեցեալ ակնարկ մը սա անհամար նստարաններուն: Պարապ են անոնք: Եւ խորհիլ որ անոյշ օդին, անոնց վըրայ քանի մը մատնաչափ տեղ իսկ գտնելը հանգստանալու համար, հաւասար էր վիճակահանութեան պարգեւ մը շահելու...: Կարելի՞ է մեկնիլ առանց բարեւ մը տալու պարտէզին սրտին՝ կապոյտ լճին: Բայց, ահա ան ալ կուլայ, թէեւ զինք չարչարող նաւակները՝ մէկ կողմ քաշուած հանգիստ են թողած զինքը :

Մնաս բարով, հասարակաց պարտէզ: Բայց յանկարծ փափաք մը կ'ունենամ երգելու: Եւ ո՞վ ըսաւ թէ երգելը անպատճառ արդիւնք է ուրախ տրամադրութեան: Տխրեցայ յանկարծ: Իրականութիւն մը իր յուսահատ եւ դաժան կեցուածքով խորտակեց չէն վիճակս : ... Ի՞նչ փոյթ: Իրօք մեծ բան մը կը պակսէր ընդմիշտ: Պէտք չէ՞ որ տեսնէի մեր ձիւնը, մեր հայրենի սարերու, լեռներու եւ ձորերու վրայ: Պէտք չէ՞ որ տեսնէի մեր Մայր Արաքսը: Եւ պէտք չէ՞ որ շրջագայէի մեր Արարատեան դաշտին վրայ, մինչեւ բարձունքը Մասիսին: Բայց կ'աղաչեմ: Ոյժ, ըղգացում անբերեւոյթ: Հանգիստ թողէք զիս: Ու մի լացնէք: Բնութիւնը կուլայ արդէն այսօր: Բայց կ'երգեմ, կ'ուզեմ երգել, ու կը գոռամ «Մայր Արաքսի ափերով քայլամոլոր գնում եմ»... Կ'երգեմ, գրեթէ լաց մըն ալ այս: Քաղցր օր մը ապրեցայ: Կը մեկնիմ :

Վաղը, ո՞վ գիտէ, թերեւս արեւ մը ծագի ու իր ճառագայթներով մթնոլորտը ջերմացնէ: Այն ատեն քեզ այսօր արհամարհող ու կարեւորութիւն չընծայող ամբոխը պիտի նետուի դարձեալ քու գիրկդ: Ուզեցի սիրել ես քեզ, պարտէզ, քու ձմրան շրջազգեստիդ մէջն անգամ :

ԳԵՂԱՄ ԱՂԱՒՆՈՒՐ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԼԷՆԻՆ ԸՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԵՐԳԵՐՈՒ

Անցեալ ամիս, Մոսկուա տօնեց Լէնինի մահուան տարեդարձը :

Տասնըչորս տարի առաջ էր, որ մեռաւ Լէնին, բայց արդէն հէքեաթային հերոս մը դարձած է ան, հագուած՝ սովետական ժողովուրդներու վառ երեւակայութեան քմայքով: Ինչպէս ռուս փրոֆէսէօր մը, Ազատովսկի, ցոյց կուտայ իր կազմած հաւաքածոյով, Լէնին բոլորովին կերպարանափոխուած է ժողովրդական երգերու եւ բանահիւսութիւններու մէջ, համաձայն ժողովուրդին կենցաղին եւ ոչ թէ Լէնինի նկարագրին: Այսպէս Ոստիակներու դիւցազներգական ստեղծագործութեանց մէջ Լէնին կը հերոսանայ իբրեւ փոկի քաջ որսորդ մը : Միջին Ասիոյ ժողովուրդներուն մէջ, Լէնին մարգարէ մըն է, երկնառաք ասպետ մը, որ կը սպաննէ բոլոր հըրէշները, վիշապները եւ արգելք չի ճանչնար իր ճամբուն վրայ: Ուզպէկներու աւանդութեան մէջ, Լէնին ձիաւոր մըն է զոր ծնած են աստղերը, — անոր ձեռքերը ոսկեղէն են: Քըրկըզեան աւանդութեան մը մէջ, Լէնին կը ներկայանայ իբրեւ կախարդ մը, որ իր մոգական մատնիով կը սպաննէ սատանան: Եւ վերջապէս ասիական դիւցազներգութեան մը մէջ կը պատմուի թէ սկայորդիները կը սարսեն երկիրը, երբ Լէնին կը նետուի անոնց վրայ, կը հալածէ զանոնք՝ ժայռեր նետելով անոնց ետեւէն,— ահա թէ ինչո՛ւ երկրաշարժ կը պատահի : Արեւելեան աւանդութիւն մը Լէնինը կը ներկայացնէ իբրեւ դիւցազն մը, որ սպառաժներ կը վերցնէ, հանգոյցներ կը լուծէ: Ոստիակներու աւանդութիւն մը Լէնինի կուտայ արդար վրիժառուի մը դերը,— ան կը սպաննէ բոլոր անոնք որ մուշտակի առեւտուրին մէջ կը շահագործեն գիւղացիները, եւ գրաւած դրամը կը բաշխէ աղքատներուն: Վերջապէս հիւսուած են աւանդութիւններ, որոնք Լէնինը կը ներկայացնեն իբրեւ Ալլահին մրցակիցը՝ աշխարհի ստեղծումին մէջ :

Ինչպէս կը տեսնուի, Լէնին շատ հեռու է մարքսիզմէն :

Մենք անգամ մը թարգմանած էինք քանի մը ժողովրդական երգեր, որոնք նուիրուած են Լէնինի: Այս անգամ փունջ մը եւս, Փրոֆ. Սոլովիեւի հաւաքածոյէն :

Ահա Ուզպէկ մը, որ կ'երգէ իր ցաւը՝ քանդուած ջրանցքին առջեւ .

Եթէ Լէնին տեսնէր ,
Պիտի ըսէր պահապանին.
— Շո՛ւտ, շո՛ւտ, շինէ ջրանցքը,
Ջուր տուր արտին որ կշտանայ:
Լէնի՛ն, Լէնի՛ն, առանց քեզի
Մենք նման էինք մեղուապարին որ
թագուհի չունի :

Ահա Ուզպէկ մը, որ դաշտէն անցած ատեն՝ կը նշմարէ բազէն որ մուկ մը կ'որսայ .

Այս բազէին պէս, ոստիկանները
Եւ պէյերը կը հարստահարէին մեզ:
Եկաւ Լէնին եւ զարնուեցան անոնք,
Ինչպէս բազէն իմ հրացանովս :

Աղքատ գիւղացի մը, ճամբուն վըրայ՝ նորոգելով իր սայլակը, կ'երգէ տխրօրէն .

Ոչ ոք, ոչ ոք կայ որ օգնէ ինձ ,
Բայց եթէ Լէնին ճամբորդէր հոս,
Պիտի օգնէր ինձ եւ նորոգէր կառքս,
Աւելի լաւ քան նորը :

Տաճիկ մը, ցորեն հնձած ժամանակ՝ կը դիտէ հեղեղատը եւ կ'երգէ.

Ջուրը կը վազէ անընդհատ,
Բայց արցունքի գետը, զոր կազմեցին
Լէնինի վրայ լացողները,
Աւելի երկար վազեց :

Եւ վերջապէս ահա «հաֆըզ» մը, որ կ'երգէ .

Հիմա հաֆըզները չեն երգեր ծաղիկ
ու գեղուհի ,
Այլ կ'երգեն միայն նոր ազատութիւնը,
Կ'երգեն միայն օդանաւերը,
Կ'երգեն շողարձակ ապագան ,
Եւ ամէնէն աւելի կ'երգեն Լէնինը :

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՏԵՆԴ

Գերմանիա, հակառակ իր քաղաքական եռուն գործունէութեան, ցոյց կուտայ ճարտարապետական տենդ մը,— ատոր ակնարկելով՝ գերմանական պարբերաթերթ մը կը գրէ թէ Պիզմարք եղաւ գերման պետութեան դարբինը, իսկ Հիթլէր պիտի կոչուի գերման պետութեան ճարտարապետը :

Արդարեւ, Հիթլէր կ'աշխատի երկրին տալ ոչ միայն նոր ոգի մը, այլեւ արտաքին փոփոխութիւն մը, որպէսզի Յունաստանի եւ Հռոմի պատմական յիշատակարաններուն ձեւով զանգուածեղ շէնքեր դարէ դար պատմեն փառքն ազգային - ընկերվարութեան: Վիթխարի շինութիւններ, լայնածաւալ հրապարակներ, սքանչելի մարզարաններ շուտով պիտի կերպարանափոխեն գերմանական քաղաքներուն եւ գիւղերուն դիմագիծը :

Հիթլէր, որ դեռ պատանի՝ հետեւած էր շինարարական արուեստին, քանի տարիքը կ'առնէ՝ իր մէջ կը զգայ ճարտարապետական իր կոչումին արթննալը, — ահա թէ ինչո՛ւ մօտէն կը հետաքրքրուի Գերմանիոյ ճարտարապետական տենդին, շինարարական արուեստի բոլոր մանրամասնութեանց, այնքան որ երբեմն ուղղութիւն կուտայ ճարտարապետներուն :

Գերմանները առած մը ունին. «Երբ տուն կը շինուի, կը նշանակէ թէ խաղաղութիւն կը տիրէ»: Այս առածը տարբեր իմաստով՝ լաւատեսութիւն մըն ալ կ'ենթադրէ, այն է թէ աշխատանքը հետզհետէ պիտի ծաւալի Գերմանիոյ մէջ, քանի որ 10 միլիար մարք յատկացուած է շինարարական ձեռնարկներու, — այդ գումարին 80 առ հարիւրը պիտի ծախսուի պետական եւ հանրային շինութեանց վրայ: Բայց այս ծրագիրը իր դժուարութիւններն ալ ունի, — դրամը մէկ կողմ, ո՞ւրկէ ճարել շինութեանց նիւթը եւ բանուորական ուժը: Մասնագէտները կը պակսին, մանաւանդ երկաթը, որ անհրաժեշտ է նաեւ զօրածարաններուն: Կ'ըսուի թէ պիտի ըստեղծուի նոր գործավարութիւն մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ հայթայթել բանուորական ուժ եւ շինութեանց նիւթ, ըստ ծրագրի բաշխելու համար ճարտարապետական ձեռնարկներու եւ գործարանային պահանջներուն :

Միւնիխի մէջ բացուած ցուցահանդէս մը կը ներկայացնէր շինուած կամ շինուելիք ճարտարապետական նորութիւնները, — Միւնիխի ազգային-ընկերվարական կուսակցութեան տունը, Նուրեմպէրկի պալատը կուսակցութեան համաժողովներուն համար, Պերլինի մարզարանը, օդային նախարարութիւնը, Թէմփըլհոֆի օդանաւային հսկայ կայարանը, նոր Ռայխսպանքը, Ռիւկէնի ծովային լոգանքի հանգստարանը, որ ունի «Զօրութիւնը ուրախութեամբ» նշանաբանը, Օրտէնսպուրկի դպրոցները, Ատոլֆ Հիթլէր դպրոցները, Միւնիխի ծրագրեալ հրապարակը, Համպուրկի մէջ Էլպա գետին վրայ նետուելիք կամուրջը :

Արդի Գերմանիոյ ճարտարապետները կ'ուզեն ստեղծել նոր ոճ մը, որ ըլլայ միաժամանակ աւանդական եւ արդիական, գիծերու պարզութիւնը եւ դասական ոճերու համեմատութիւնը պատշաճեցնելով դարաշրջանի ոգիին : Այդ նոր ոճը պէտք է յատկանշուի հիներուն անծանօթ նիւթերու գործածութեամբ եւ շինութեանց վիթխարի մեծութեամբ, այնքան որ կ'աշխատին գերազանցել հին Հռոմի հսկայատեսիլ եւ մեծազանգուած կըկէսները, — արդարեւ Պերլինի ողիմպական մարզարանը ունի արդէն հարիւր հազար աթոռ, իսկ Նուրեմպէրկի մարզարանը պիտի ունենայ չորս հարիւր հազար եւ տասը աթոռ :

Այսպէս, կարելի է արդէն ճշդել որ արդի Գերմանիոյ ոճին առաջին յատկանիշն է զանգուածային եւ լայնատարած չափը,— այլեւս չեն շիներ անհատական տուներ, իշխանական դղեակներ, այլ կը կառուցանեն միայն շինութիւններ զանգուածներու, բազմախուռն ամբոխներու, ժողովրդային համախմբումներու համար, մարզարաններ, հանդիսարաններ, վարժարաններ, ժողովարաններ, թատրոններ, ամերիկեան երկնասլաց՝ տուներէն առաջ, գերման ճարտարապետները սովորութիւն ունէին շինելու բարձրակարկառ հաստատութիւններ, ամերիկեան երկնասլաց տուներուն ոճով: Ճիշդ է, գերմանական երկնասլաց շինութիւնները երբեք չըհասան ամերիկեան աշտարակներուն բարձրութեան, բայց եւ այնպէս դէպի բարձրերը, միշտ դէպի վեր երկարելու ձգտում մը կը մատնէին անոնք :

Եւ յետոյ այդ ոճը միայն ճարտարապետական մտահոգութիւն ունէր, — շինութիւնները կամ գործարան էին, կամ վաճառանոց: Տարածութեան ճաշակէն զատ ուրիշ մտահոգութիւն չունէին :

Գերմանական արդի ոճը կ'ուզէ քիչ մը գեղեցկագիտութիւն դնել՝ թեթեւցնելու համար զանգուածեղ շինութեանց տպաւորութեան ծանրութիւնը, ուստի սիւներ կ'աւելցնէ պատերուն, խորանաձեւ կորնթարդներ կը շինէ բակերուն մէջ, թեւեր կը կառուցանէ քովերէն, այսպէս կ'աշխատի աւելի հորիզոնական ձեւով քան թէ ուղղահայեաց, ահա թէ ինչո՛ւ արդի շէնքերը չեն բարձրանար աւելի քան 3 — 4 յարկ: Եւ աշտարակաձեւ ճարտարապետութիւնը, դէպի բարձրերը խոյացող շինարարութիւնը տեղի տուաւ նոր, կարելի է ըսել դասական ճաշակին: Հետեւաբար գերման արդի ճարտարապետական ոճը հորիզոնական ձեւ է, բայց ոչ ուղղահայեաց, առանց երբեք ջնջելու բարձրութեան ճաշակը, դէպի վեր խոյանքին տպաւորութիւնը, — ատոր համար՝ պատերուն վրայ սիւներ, թեւերուն վրայ աշտարակներ :

Հիթլէր կը փափաքի նաեւ կերպարանափոխել Պերլինը: Իր քաղաքաշինութեան ծրագիրը յանձնած է արդէն մեծ ճարտարապետ Սփէրի: Շատ անգամ փորձուած է փոխել Պերլինի ձեւը, բայց միշտ ձախողած են: ԺԸ. դարուն վերջերը, ԺԹ. դարուն սկիզբը, Շլիւթէրի եւ Շինքէլի նման մեծ ճարտարապետներ ծրագիր ներկայացուցած են մայրաքաղաքը արդիականացնելու, բայց մերժուած : 1860էն ասդին բնակչութիւնը կրկնապատկուեցաւ անընդհատ, եւ կազմուեցան անխտրաբար թաղեր եւ միապաղաղ տուներ: Պատերազմէն վերջ ուժ տրուեցաւ արուարձաններու բարեզարդութեան, բայց մայրաքաղաքը մնաց իր յուսահատեցնող տխրութեան եւ անճաշակ տպաւորութեան մէջ :

Ճարտարապետ Սփէրի ծրագիրը գլխու պտոյտ կը պատճառէ քիչ մը, — մայրաքաղաքը պիտի ունենայ հիւսիս - հարաւ առանցք մը, լայնեզր պողոտայ մը, որ իրարու պիտի միացնէ երկու նոր կայարաններ, ջնջելով արդի կայարաններուն մէկ մասը: Այս առանցք - պողոտային վրայ պիտի շարուին հանրային շէնքերը: Այս առանցքին շինութեան համար պիտի քանդուին բազմաթիւ շէնքեր, որոնց կարգին Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանատուները, — կարելի չէ հաշուել թէ ի՜նչ ծախքերու դուռ պիտի բանայ այս ծրագիրը : Այս ծրագրին առաւելութիւնն այն է որ պիտի օգտագործուի Փոցտամի եւ Անհալթի կայարաններուն, ինչպէս եւ անոնց կառատուններուն գրաւած հողամասը, ճիշդ մայրաքաղաքին կեդրոնը: Քառադիծ ստորերկրեայ երկաթուղի մը պիտի բանի այդ առանցքին տակէն: Բազմաթիւ նոր տուներ պիտի շինուին բացուած հողամասերուն վրայ, ինչպէս եւ լիճ մը 1200×500 մեթրի վըրայ Հիւսիսի նոր կայարանին առջեւ:

« Թան »ի թղթակիցը, որմէ կը քաղենք այս տեղեկութիւնները, դիտել կուտայ թէ աւելորդ է այդ մեծ լիճը, որ կրնայ խոնաւութիւն տալ քաղաքին, մանաւանդ որ մայրաքաղաքին շուրջ բազմաթիւ լիճեր կան արուեստական :

Ինչ որ ալ ըլլայ, 10 — 15 տարի վերջ Պերլին պիտի դառնայ անճանաչելի, իրապէս նոր եւ արդիական մայրաքաղաք մը, ուր պիտի երեւի գերմանական ոճը :

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԴԼԽՈՒՆ

Քաղաքէն դարձած ծերունի մը, որ հոն գացած էր շաբաթ, գործի, պատմեց թէ բանտէն հիւանդանոց պատգարակներով մարդ կը փոխադրեն եղեր: Հիւանդանո՞ց թէ հանրային փոս... Անցնելով շուկայէն, անոնցմէ աղմուկ հեծք ու տքալու ձայն կը լսուի եղեր միայն: Մէկուն համար թուրքերը ըսեր են թէ Խուռնավիլ գիւղի Գամ Էյիզն է: Կը տաղէին մարմնին բոլոր մասերը, այնպէսոր ենթական չկարենայ նստիլ, ոչ կայնիլ, ոչ պառկիլ: Ինչ ալ որ ընէ, որ կողմ որ դառնայ, մինակ ցաւ զգայ ու տառապի, միայն մէկ փրկութիւն ունենալով,— աչքերը բաց հող մտնել: Ու զանոնք կիսամեռ փոսերը կը թափէին: Այս տանջանքները թրքական հաճոյքի եւ քինախնդրութենէ զատ զէնքի տեղ եւ գաղտնիք իմանալու համար էին: Զանոնք կը կատարէր [illegible] աչքերուն,

Քէօր Ասիլ հարիւրապետը անձամբ, ծանօթ հայակեր, հինէն ի վեր, գիշերները, բանտին մէջ, ձեռքին կաշիէ ձեռնոց անցուցած: Ան Տիվրիկի զինուորական հրամանատարն էր: Յետոյ հազարապետ, փոխադրուելով Գանկալ: Հոն ալ սատկեցաւ շատ չանցած:

Արեւը որ կը ցաթէր ամէն առտու սարերէն, եւ արեւը որ մարը կը մըտնէր ամէն երեկոյ գեղին կռնակէն, մեզի տխրութիւն կը բերէր միայն: Գացողներէն մէ՛կը ետ չեկաւ, ու մընացողներս ալ անորոշութեան մէջ էինք: Շշմած ու գլխիկոր, արօտէն փարախ դարձող մաքիներու նման, ուրուականներու պէս աննպատակ կը շրջէինք գեղին փողոցներէն վեր եւ վար: Շուարած եւ մտացրիւ կը նայէինք անձկութեամբ Քաղքճորի ճամբան, ուրկէ ժանտարմաները կուգային: Անոնց ձիերը գետակին ի վեր կը քշէին անգամ մը, որպէսզի [illegible] ըը լուացուին: Յետոյ ածուներուն մէջէն սուր խրխնջալէն, որ ասեղի պէս մեր սիրտը կը ծակէր, գեղ կը մըտնէին :

Կը նայէինք դեռ գեղին դէմի սարերուն, ուրկէ կրնար խուժանը մութ ամպի պէս մեր վրայ թափիլ, ջարդել մեզ: Ու կը նայէինք գեղին կռնակի կապոյտ քարէ քռաններուն, ուրկէ կրնային դրացի այլազգ գեղերը խուժել ու յարձակիլ: Ու գիշերներն ալ գեղին բոլորտիքը պահակ կը կենային պատանիներս, առաջին կսկծալի յայտնութիւններուն վտանգի ազդանշանը տալու:

Ու մինչ այս վիճակին մէջ յոյս մը եւ ապաւէն մը սպասելով երկինքէն կամ գետինէն, կը տատանէինք, յանկարծ, գեղին քովի իր մենաւոր տունէն, հողվրտիքին տակ, ոստումով մը մէջտեղ նետուեցաւ գուշակ Մըջօն:

Այդ գորշ մազերը առատ կռնակէն եւ ուսերէն կը թափէին անխնամ: Անոր տարօրինակ դէմքը կը նմանէր տառապանքի յուշարձանին, որուն վրայ վհուկի պէս կը պլպլային սուր եւ տարօրինակ աչքերը: Ամէն գիշեր ան հողվրտիք կ'ելլէր մեռելներուն հետ զրոյց ընելու, ու տեղեակ էր քալոր Անդիի գաղտնիքներուն: Ան կը մեկնէր ամէն երազ: Ու ինչ երազ որ տեսնէր կը դառնար իրականութիւն:

— Երածս է տեյր, ըսաւ ան, երածս է տեյր, բոց մի մտաւ գեղին տկէն, Օխմիշենց տներէն առաւ, վառեց գեղը, քալեց, ելաւ վեր, Օվկոնց տներէն դուրս ելաւ գնաց... երածս է տեյր...

Մջօին երազը բուի պէս գեղին վրայ վայեց: Գետին զարկաւ ու փշրեց ամէն ճղակոտոր յոյս...

Այսպէս սպասումով ու հատնումով, օրերը գացին իրարու ետեւէ եւ եկաւ Յուլիս ինը: «Ճարն Աստուծոյ մնաց» կ'ըսէին գեղացիները: Ու խօսք մէկ ըրին ողջերբ անոր քէնը որպէսզի պատիժը վերցնէ մեր վրայէն: Անոնք որոշեցին, մէկ մէկ մատաղ առած, բոպիկ ոտքերով, գեղին ամէնէն նուիրական սուրբին ուխտի երթալ: Այդ Անդխու ամէնէն բարձր կէտն էր, անունը Վերի Ոտք: Համակ ժայռ, չէկ ու կարծր, ուղղաձիգ ու անջրդի, ոտքով երկու ժամ կը քաշէր: Յաջորդ օրը Կիրակի էր: Առտուն կանուխ բոլորը պիտի երթային:

Մեր գեղացիները սովորաբար Շաբաթ օրերը քաղաք կ'երթային առտուրի համար: Այդ Շաբաթ իրիկուն, շատ տարէց գեղացի մը որ անկէ կուգար, նամակ մը բերաւ ինծի: Մեր գեղը Տիվրիկցի Թիւթիւնճի Սէրգիսի տղան, Գրիգորը կը պահուէր: Փախստական սպայ: Ան իր թուրք ընկերներուն վերաբերումէն կասկածելով, Սվազէն Կարին ճամբէն փախեր էր : Նամակը գրողը անոր պզտիկ եղբայրը՝ Խորէնն էր: Ան կը գրէր.

— «Քաղաքէն ու գիւղերէն այր ու տղայ բանտերը կը լեցնեն ու գիշերները անծանօթ ուղղութեամբ ճամբայ կը հանեն: Ալ տուներէն դուրս չենք կրնար ելլել, բռնուելու վախէն: Կացութիւնը զարհուրելի է: Քառասուն ժանտարմա, որոնք քանի մը օր առաջ Օրտու գացած էին, այսօր դարձան աւարով: Լսեցի որ անոնք այս գիշեր իսկ ձեր գեղը պիտի գան, եղբօրս հետ լեռ ելէք փութով :»

ցը Խորէն

Նամակը կարդալուս պէս Գրիգոր էֆէնտիին վազեցի, որ յայտնեց թէ ճիշդ նոյնը իրեն ալ գրած է Խորէն, թելադրելով ինծի հետ լեռ ելլել: Որոշեցինք մթնելուն պէս հեռանալ: Ես անոր ըսի որ մեր բնակարանը պատարաս է լեռներուն վրայ:

Մեր տան դռներուն եւ դարակներու կոկիկ տախտակներուն վրայ, որոնք հայրս շինել տուած էր, մինչեւ այդ օր պատահածները գրեցի, որպէսզի երբ մենք կոտորուինք, եւ ուրիշներ գան Ռուսերուն հետ, կարդալով իմանան մեր անցուցածները: Որովհետեւ կը խօսուէր թէ Ռուսը առաջ կը քալէ, եւ ատոր համար ալ Թուրքը մեզ կը տեղափոխէ: Իր վախէն՝ որպէսզի նախ ոտքի չելլենք, յետոյ Թուրքերը չկոտորենք: Ու Սառչուի կովարածն ալ, Թէլպիս Մահմատ, պատմեր էր թէ Ռուսը կուգայ, կը կոտորէ Թուրքը, կիներուն ստինքները ողջ ողջ կը կտրէ եւայլն:

Ամէն մարդ ունեցածին լաւագոյնը հորերու մէջ պահած էր: Ես ալ հոր մը փորեցի մեր ախոռին մէջ, ուր հարսներս իրենց խուրձի խումաշները լեցուցին: Մեր տան ետեւի պատին մէջ ծակ մը կար, որ մինչեւ դպրոցին տակը կ'երկարէր: Չէինք գիտեր ո՛վ շինած է զայն, ե՞րբ, ինչո՞ւ: Հօրաքոյրս իր խանութին կտաւները լեցուց անոր մէջ ու ծեփեց: Առջեւն ալ փայտ շարեց :

ԽՐՈՒԱՆԴ ՔՈՁԵԱՆ

(Շար.)

Ուրիշ ի՞նչ զիջումներ կատարած է Աւստրիա

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՎԱՅԵԼԷ.— 6000 ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ.— ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԾԱՆՐ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ.— ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ճիշդ չորս ժամ տեւեց Հիթլէրի եւ Աւստրիոյ ներքին նախարարին՝ Զայս Ինքվարտի խօսակցութիւնը: Բնականաբար խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս մասին. բայց իրազեկներ կը հաստատեն թէ ճամբան հրաթուած է, նոր զիջումներ ստանալու համար Աւստրիայէն :

Այսպէս, հետզհետէ Աւստրիա պիտի վերադառնան այն տարագիրները որոնք Գերմանիա ապաստանած էին, վարչապետ Տոլֆուսի սպանութեան հետեւանքով: Աւստրիոյ ներքին նախարարը մանաւորապէս խորհրդակցելով Գերմանիոյ ոստիկանութեան վերատեսուչին հետ, համաձայնութիւն գոյացած է երկու երկիրներու ոստիկանութեանց գործակցութեան մասին: Գերմանիոյ գաղտնի ոստիկանութեան գործակալները ամէն աջակցութիւն պիտի վայելեն իրենց աւստրիացի պաշտօնակիցներուն կողմէ :

Կ'ըսուի թէ Հրեաներու խնդիրն ալ քննուած է. բայց առ այժմ կանխահաս համարուած է հակահրէական օրէնքներ հաստատել Աւստրիոյ մէջ: Միայն թէ զանազան միջոցներ ձեռք պիտի առնուին հետզհետէ :

Նախարարին այցելութեան առթիւ Հիթլէր սեղան մը սարքել տուած ըլլալով ի պատիւ գլխաւոր գործարանատէրներու, խօսակցութիւններ եղած են երկու երկիրներու ծանր ճարտարարուեստի եւ սպառազինութեանց գործակցութեան մասին:

Կ'ըսուի թէ Հիթլէր առաջարկած է որ Աւստրիա փոխէ իր վարկի քաղաքականութիւնը, աւելցնէ իր հողագործական արտածումները դէպի Գերմանիա, փոխարէն ստանալով մեքենաներ եւ ռազմանիւթ, մինչդեռ Աւստրիա կը նախընտրէ ինք արտադրել :

*** Վիէննայի հրէական գործակալութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, հանդստացնելու համար Աւստրիոյ Հրեաները որոնք անձկութեան մատնուած են, դահլիճին փոփոխութեան առթիւ: Կը վախցուի որ Հրեաներուն երկիւղը պատճառ դառնայ դրամագլուխի փոխառութեան :

** Աւստրիոյ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչները ժողով գումարելով, որոշեցին պաշտպանել երկրին անկախութիւնը, ազատութիւնը եւ պատիւը: Այս առթիւ հանդիսաւորապէս կրկնեցին իրենց հաւատարմութիւնը Տոքթ. Շուշնիկի, հաւաստելով թէ պատրաստ են ամէն զոհողութեան, աջակցելու համար վերաշինութեան գործին:

*** Հիթլէրի այսօրուան (կիրակի) ճառին առթիւ, մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Աւստրիոյ մէջ, ուր չեն գիտեր թէ ի՛նչպիսի հրահանգներ դրուած են նացիներուն: Եթէ չնդալից ցոյցեր սարքուին, ոստիկանութիւնը պիտի չկրնայ միջամտել, քանի որ նախարարը հիթլէրական է, իսկ ժողովուրդը պիտի գրգռուի :

*** Փետրուար 18ին պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ Պերլինի եւ Վիէննայի մէջ, գոյացած համաձայնութեան մասին: Զեկոյցը թուելով ձեռք առնուած միջոցները, կ'ըսէ.— 1. Աւստրիոյ նացիներուն գործունէութիւնը պէտք է մնայ սահմանադրութեան սահմաններուն մէջ, համահաւասար ուրիշ խմբակցութեանց.— 2. Գերմանիա միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի գերման ազգային - ընկերվարական կուսակցութիւնը չմիջամտէ Աւստրիոյ ներքին գործերուն.— 3. Անփոփոխ պիտի մնան Աւստրիոյ տնտեսական եւ դրամական քաղաքականութեան սկզբունքները: Աւետրական փոխանակութեանց զարկ տալու համար, խորհրդականի պաշտօն մը ստեղծուած է Աւստրիոյ առեւտրական նախարարութեան մէջ :

Աւստրիոյ Հայրենասիրական Ճակատի կազմակերպութիւնը (վարչապետին կուսակցութիւնը) յայտարարութեամբ մը կը ծանուցանէ թէ նացիները կրնան անդամակցիլ, երդում կատարելով Աւստրիոյ անկախութեան համար:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին գործավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկրին բոլոր աֆղանեան հիւպատոսարանները եւ Աֆղանիստանի բոլոր խորհրդային հիւպատոսարանները պիտի փակուին ապրիլ 1էն առաջ, «իբրեւ հետեւանք բանակցութեանց »:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻՆ փոխուելու խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել քաղաքական շրջանակները: Իբրեւ պատասխան Մոսկուայի հերքումին, իտալական թերթերը հրատարակեցին գործակատարին ինքնութեան թուղթին լուսանկարը: Գործակատարը երէկ ֆրանսերէն բանախօսութիւն մը պիտի կատարէր Հռոմի ձայնասփիւռի կայանէն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ կանոնադրին իրաւարարութեան վերաբերեալ օրինագիծը քուէարկուեցաւ երեսփ. ժողովին կողմէ, 226ի դէմ 360 ձայնով, գիշերային նիստի մը մէջ: Աշխատավարձքի յաւելումը պիտի կատարուի համաձայն ապրուստի սղութեան, միշտ նկատի առնելով հաստատութեան կացութիւնը: Տակաւին հինգ օրինագիծներ կան սեղանի վրայ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ծովակալ մը, Սոբոլեւ, գլուխէն մուրճի հարուած մը ստացաւ Պրիւսէլի մէջ, իր բնակած տան մէկ վարձակալէն: Կը կարծուի թէ Ռուս է: Ծովակալը նախապէս եղած է նաւային կցորդ Պոլսոյ, յետոյ Սթոքհոլմի մէջ: Շուէտէն փախած էր, վախնալով որ կը սպաննուի :

Պ. Ոսկիան Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Լէյլէկեան, Այրի Տիկին Մարիամ Տէրտէրեան եւ զաւակունք, Պ. Եղիազար Մինասեան, Գրիգոր, Մարիցայ, Իւզաբեր եւ Արամ Մինասեան (Վանա) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, մօր, մօրաքրոջ, մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆի

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 18 փետրուար, ուրբաթ օր, 58 տարեկան հասակին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 21 փետրուար երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Փըթի Մէնաժի հիւանդանոցին մէջ, Իսի - լէ - Մուլինօ, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, ներկայս իբր այդ կը նկատել :

ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

20 Փետրուար կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին «Սօսիէթէ Սավանթ»ի սրահին մէջ, 8 Rue Danton. մէթրօ Odéon

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

առաջին անգամ ըլլալով կը բեմադրէ «ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՏՕՆ ԺՈՒԱՆԸ»

(կատակերգութիւն 4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Գայեանէ, Ս. Պաղտասարեան, Ք. Ազնաւորեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Սերոբեան, Վ. Ալթունեան, ՀՐԱՅՐ եւ Ա. Պետրոսեան: Ռէժիսէօր՝ Վ. Ալթունեան :

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 10, 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Սամուէլ գրատուն.— 51, rue Mr. le Prince, Փարիզ (5):

Հ. Յ. Դ.

Գաւառ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ Հ. Յ. Դ. Փրօփականտի Յանձնախումբի դասախօսական ժողովը 23 Փետրուար, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ: Յանձնախումբին մաս կազմող ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Կը դասախօսէ ԸՆԿ ՊՕՂՈՍ ՆԻՒՍԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Անիէռ - Գուրպըվուայի Արամ Երզնկեանի Փետր. 18ի եւ Արամի մահուան տարիւ, կիրակի, 20 փետրուարին, ժամը 2.30ին, կազմակերպած է ընկերական խնջոյք մը Անիէռի ընկերվարականներու ակումբին մէջ, 149bis, Ave. Argenteuil :

Խօսք պիտի առնեն ընկերներ Ե. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ եւ Հ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Մասնակցելու համար 5 ֆրանք :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր, կիրակի, ժամը 3էն կէս գիշեր

SALLE DES FETESի մէջ

30 Rue du Casino, Անկեն

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Mme. Patenôtre-Desnoyersի

Պիտի խօսի Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ Սիփան-Կամիւաս նուագախումբը, Տիկին ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ (ջութակ) դաշնակ, հայկական պարեր թառով եւ դափով, հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ: Պարերը կը սկսին ժամը 5,30 ին:

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտք 10 ֆր., փոքրերու 5 ֆր.

Շոգեկառք կառ. տիւ Նոռէն՝ 2.14, 2.44 եւայլն:

ՀԱՆԴԷՍ

Ի յիշատակ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ կազմակերպուած Իսի - լէ - Մուլինոյի Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղի կողմէ 20 փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Խրիմեան վարժարանի սրահին մէջ, 2, թիւ տը լա տէֆանս, գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ԿԸ ԽՕՍԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

Մուտք 7 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

27 Փետր., կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Պէշիկթաշլեան թատերաբեմին մէջ, 26 Rue TROYON, Sèvres, Métro Pont de Sèvres:

Կը ներկայացուի «ԽԱՂԱՄԱՂԸ», (տրամ 5 արար)

Երգախառն զաւեշտներ՝ LE PARAPLUIE DE DON QUICHOTTE, LES DEUX PECHEURS, I DUE SPAZZACIMINI

Տոմսերու գինն է 10 եւ 7 ֆրանք

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԵՒ ՕՏԷՕՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ

կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով

Պէնլեանի խաղացանկի գլուխ-գործոց

ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ

(օփերէթ 3 արար, 1 պատկեր)

Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է

Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

(նախկին դերասան Փօլիէսի Թրանսէզի)

Կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ: Պ. ԲԱՐԻԿԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքեսթրը:

Զուարթութիւն, երգ, պար: Կը պարէ Շաթըլէի թատրոնէն պարուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱԼՏ:

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 Mr le Prince. Փարիզ: Գինները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

Կը ստանձնեմ՝ դատական, ժառանգական, վարչական, առեւտրական եւ հարկային խնդիրներ՝ ծախքերը իմ հաշւոյս:

Ամուսնութեան, ամուսնալուծման, զաւակումներու, պայմանագրութիւններու, թարգմանութիւններու, իրաւական վէճերու, բնակութեան իրաւունքի, ինքնութեան թուղթերու եւ նաթիւրալիզասիոնի համար դիմեցէք՝

Փաստաբան

M, ADAMOFFի

85, Rue de la Convention, Paris (15). մէթրօ Javel et Convention. Tél. Vaugirard 59-07:

REXY CINEMA (Lyon)

Cours Lafayette, angle Rue Garibald

Փետր. 18 — 26 Փետր.

Ամէն օր ցերեկները 2.30ին, իրիկունները 20.30ին:

Le plus beau film de l'année

La grande Illusion

Գինը 3, 5 եւ ֆրանք:

Նոյնը յայտարարութիւնը բերողին կը տրուի 2 հոգիի տոմս զեղչուած գինով:

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette. angle Garibaldi

RAKI «PHENIX» d'Alger

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԸ

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

75 տարիէ ի վեր ամէնուն կողմէ գնահատուած

ՐԱՔԻ ՖԷՆԻՔՍ

ՈՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է ԶՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՆԻՍՈՆԷ

PHENIX օղին թորուած է մասնաւոր խնամքով եւ ան չի պարունակեր ոչ մէկ քիմիական նիւթ: Իր կազդուրիչ եւ ախորժաբեր յատկութիւնները հաստատուած են ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ:

Օղիի սիրահարները հաստատած են որ ՖԷՆԻՔՍ օղին կը գերազանցէ Արեւելքի ամէնէն լաւ օղիները:

ALBERT BACRI, Agent général

19 Rue Turbigo, Paris (2), Tél. Central 83-17

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ.— Mre. Cotton. 68 Av. Galline. Villeurbanne (Lyon)

Mr. Simondis, 33 cours Devellier, Marseille

Հ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՌ ՏԻՒ ՆՈՌ)

Tél. Trudaine 42—69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Աղաւօտները ժամադրութեամբ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

146 Rue Lafayette (Gare du Nord)

Թելէֆոն Nord 84-04 (անփոխ)

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2-7, կիրակի եւ տօն օրեր ժամադրութեամբ

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաթքութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան :

Դիմել՝ ՏՕՔԹ. ԶԵՆՈԲ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)

Ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18: Tél. Tru. 83—87

ԿՈՒԺՈՒԻ Ոսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ոսկերչական շակաւոր տարիքներ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

j. IRAN, 17 Rue St. Augustin, Paris (2

ՔԷՄԱՆՉԻ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ, ՈՒՏԻ ՀԱՅԿ, ՔԱՆՈՒՆԻ ՊՕ

Կը նուագեն ամէն երեկոյ մասնակցութեամբ պարուհի Օրիորդ ՖԷՐԻՏ Franco - Oriental սրճարան - ճաշարանին մէջ, 3, RUE CLAUZEL (35, Rue օրէ վերջ ժամը 2.30ին Փըթի Մէնաժի հիւանդանոցին մէջ, Իսի - լէ - Մու Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ, օղի՝ լաւ ազանդերներով :

" ՇԻՐԱԿ "

Արեւելքի միակ իսկական օղին է: Անզուգական, անմրցելի, անխարդախ: Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախորժաբեր, պատրաստուած զուտ չամիչէ ... ով: Հայ աւանդական սեղանին ...

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD

48 rue de la République

Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51

ORIENT LLOYD

7 rue Auber, Paris

Tél. Opéra 07-77 07-71

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:

Յոմսակներ՝ ամէն տեղի համար, Հայ ճամբորդներու համար մատչելի գին: Թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 22 FÉVRIER 1938

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3661 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՍՏՈՅԳՈՒԹԻՒՆ...

Միակ անմեղ բառը, պատկերացնելու համար կացութիւն մը որ գլուխ քերել կուտայ օրուան դիւանագէտներուն :

Արդարեւ, թանձր, անթափանցելի մշուշ մը թառած միջազգային հորիզոնին վրայ, եւ ամէնէն յանդուգն մարգարէն ալ չի համարձակիր գուշակութիւններ փորձել վաղուան մասին :

Կը թուի թէ, մէկ տարիէն միւսը, ամպերը աւելի կը թանձրանան ու աւելի ու կը ծաւալին, սրընթաց ուժգնութեամբ :

Ահաւասիկ երկու նոր պարագաներ, Աւստրիոյ «նացիացումէն» անմիջապէս վերջը.— Հիթլէրի ճառը եւ Իտընի հրաժարումը: Երկուքն ալ նոյնքան վրդովիչ՝ իրենց բովանդակութեամբ եւ պարզուած հեռանկարներով :

Ի՞նչ կ՚ըսէ Գերմանիա «Առաջնորդ»ը, կիրակի օրուան ճառին մէջ, որ տեւած է երեք ժամ :

Փորձենք ամփոփել անոր հիմնական կէտերը .—

1. Ազգային - ընկերվարական շարժումը (հիթլէրականութիւն) փրկեց Գերմանիան, բոլոր ճակատներուն վրայ, — քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական:

2. Գերմանիա տարուէ տարի աւելի ուժգնօրէն պիտի պահանջէ որ վերադարձնեն իր նախկին գաղթավայրերը :

3. Գերմանիա երբեք պիտի չվերադառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, «որ հիմնուած է արդարութեան եւ բռնութեան վրայ»: Գերմանիա հեռացաւ Ազգաժողովէն, որովհետեւ ան կը մերժէր սպառազինութեանց, հետեւաբար եւ ապահովութեան հաւասարութիւնը »:

4. Գերմանիա կը մնայ անհաշտ եւ անողորմ թշնամի բոլշեւիկեան շարժման :

5. Ճափոն իրաւունք ունի Չինաստանի դէմ, որ անկարող է դիմադրելու բոլշեւիկեան շարժման :

6. Գերմանիա պիտի չհանդուրժէ որ յաղթեն Սպանիոյ հանրապետականները, այն պատճառաբանութեամբ թէ այդ պարագային Սպանիա պիտի դառնայ Մոսկուայի մէկ հատուածը, սպառնալով Եւրոպայի հաւասարակշռութեան: Հետեւաբար, ուրախ է որ Իտալիան ալ նոյն դիրքը բռնած է այս հարցին մէջ :

7. Գերմանիա այլեւս պիտի չհանդուրժէ օտար մամուլի մէկ մասին «զրպարտիչ ստերուն եւ կոպիտ նախատինքներուն» եւ այսուհետեւ անոնց պիտի պատասխանէ «ազգային - ընկերվարական ոգիով ու մեթոտով »:

8. Գերմանիա հողային պահանջներ չունի Ֆրանսայէն: «Լրագրական անհաւատալի պայքար մըն է որ կը խանգարէ երկու պետութեանց գործակցութիւնը»: (Անգլիոյ դէմ ալ նոյն գանգատները):

9. Գերմանիա որ եւ է օգուտ չսպասեր միջազգային խորհրդաժողովներէն եւ կը նախընտրէ ուղղակի բանակցութիւնները պետութենէ պետութիւն :

10. Գերմանիա իրեն կը վերապահէ սահմանէն դուրս եղած գերման փոքրամասնութեանց շահերուն պաշտպանութիւնը: (Ասով կ՚արդարացնէ նաեւ իր վերջին ձեռնարկը՝ Աւստրիոյ մէջ) :

Սովորական մահկանացուներու կարծիքով, այս հարցերուն մէկ մասը կրնայ ի վերջոյ պատերազմի յանգիլ :

Ընդհակառակն, Հիթլէր այդ բոլորը կը ներկայացնէ իբրեւ ապացոյց Գերմանիոյ խաղաղասիրութեան: Կ՚ուզէ ըսել թէ այդպէս միայն կարելի է պահպանել խաղաղութիւնը: Եւ ռազմատենչ տրամադրութիւններ կը վերագրէ ուրիշներուն, մասնաւորապէս Մոսկուայի, որուն դէմ չատոնց պատերազմ հռչակած է, իր առանցքին կապելով Ճափոնը եւ Իտալիան:

Արդ, «վարդապետական» այս աշխարհահայեացքը, որ միեւնոյն ատեն քաղաքական դիտումներ կը մատնէ, միանալով գաղթավայրերու հարցին եւ սահմանակից Գերմաններու պաշտպանութեան խնդրին հետ, ինքնին կը կազմէ հրաբուխ մը, Եւրոպայի սրտին վրայ :

Այդ մասին այլեւս պատրանքներ չեն սնուցաներ շահակից պետութիւնները, մեծ թէ փոքր: Մանաւանդ որ, ոչ միայն կոպիտ իրականութիւն է Պերլին – Հռոմ - Թոքիօ առանցքը, այլ եւ օրէ օր կը զօրանայ, եւ կրնայ վաղը կլանել ուրիշ պետութիւններ ալ, — ամէնէն առաջ Աւստրիան եւ Հունգարիան :

Կարճ խօսքով, հիթլէրական ծրագրին ո՛ր մասն ալ գործադրուի, անխուսափելի է ցնցումը: Եւ արդէն յոռետեսութեան սեւ քող մը կ՚երկարի Լոնտոնէն Փարիզ, ինչպէս այս քաղաքէն մինչեւ Փրակա եւ Մոսկուա :

Ցնցումի նախանշան մըն է, օրինակ, Անգլիոյ արտաքին նախարարին հրաժարումը, երկօրեայ փոթորիկէ մը վերջը :

Անսովոր բաներ չեն նախարարական հրաժարումները, նոյնիսկ Անգլիոյ մէջ: Բայց Իտընի հրաժարումը հետեւանք է բուն իսկ այն հարցերուն որ կապ ունին Պերլինի եւ Հռոմի հետ: Իր պատասխանին մէջ, Անգլիոյ վարչապետը կը յիշէ միայն Իտալիոյ պարագան, հաւկցնելով թէ Պ. Իտընի վայրկեանը յարմար չէ դատած անգլեւ-իտալական բանակցութիւնները սկսելու համար : Մինչդեռ իրականութիւն է որ Մեծն Բրիտանիոյ դահլիճը չարաթ եւ կիրակի օրերու աւանդական արձակուրդն ալ զոհեց, Աւստրիոյ նոր կացութեան եւ Հիթլէրի ճառին առթիւ:

Կացութեան ծանրութիւնը կ՚ապացուցանէ, նաեւ, Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարին՝ Պ. Տալատիէի յայտարարութիւնը արմատական ժողովին մէջ.

— « Արտադրութեան յաւելման անհրաժեշտութիւնը աւելի բացորոշ կը դառնայ, երբ մեր սահմաններէն դուրս նայինք... Թո՞յլ պիտի տրուի որ կործանի Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը: Թո՞յլ պիտի տրուի կազմել ահարկու կայսրութիւն մը որուն զանգուածը ինք պիտի մղէ դէպի գերակայութիւն »:

Շ.

ՎԵՐՋԻ՛Ն ԺԱՄ

ՀԻԹԼԷՐ ԽՕՍԵՑԱՒ ԵՐԵՔ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՏ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

Այլեւս պիտի չվերադառնայ Ազգաժողովին

ՏԱՍԸ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ, ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

Կիրակի օր, Հիթլէր բացառիկ նիստի հրաւիրելով խորհրդարանը, խօսեցաւ իր այնքան անհամբերութեամբ սպասուած ճառը, որ տեւեց երեք ժամ: Սրահը կը թնդար դղրդալէն ծափերու մէջ: Ու նոյնպէս տասը երկիրներ միաժամանակ լարած էին ձայնասփիւռները, լսելու համար ճառը: Մասնաւորապէս մեծազներ ձեռք առնուած էին Փրակայի եւ Վիէննայի մէջ:

Ճառին առաջին մասը, որ տեւեց մէկ ժամ, փառաբանութիւնն էր Գերմանիոյ շահած յաջողութեանց, հիթլէրական իշխանութեան օրով, քաղաքական, տնտեսական եւ մանաւանդ զինուորական ճակատներուն վրայ: «Առաջնորդ»ը յաճախ հեգնական սլաքներ կ՚ուղղէր օտար մամուլին եւ վարիչներուն դէմ : Այս առթիւ պանծացնելով բանակին զօրացումը, Հիթլէր յայտարարեց թէ «գերմանական բանակը կուրօրէն անձնուէր է ազգային - ընկերվարութեան »: Եւ շնորհակալութիւն յայտնեց «բոլոր անոնց որ օգնեցին իրեն՝ կառուցանելու համար այս հրաշալի զէնքը»: Յետոյ աղաղակեց .

— « Ներկայ պարագաները անհրաժեշտ դարձուցին աւելի սերտօրէն մէկ ձեռքի մէջ կեդրոնացնել զինեալ ուժերը: Ես ինքս ստանձնելով բանակին հրամանատարութիւնը, կը յուսամ իրականացուցած ըլլալ այդ նպատակը: Մեր խաղաղասիրութեան հաւաստիքներն ընծայելով համդերձ աշխարհի, պարտականութիւն կը սեպենք յայտարարել անոր թէ այդ սէրը մեր իրաւունքներէն հրաժարիլ չի նշանակեր: Եթէ միջազգային զրգռիչներ եւ թունաւորիչներ ուզեն խորտակել գերման ժողովուրդին յարակցութիւնը, պողպատի եւ երկաթի կարկուտ մը պիտի տեղայ իրենց վրայ »:

ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Բացատրելով գաղթավայրերու անհրաժեշտութիւնը Գերմանիոյ համար, Հիթլէր յայտարարեց թէ պիտի պահէ մարքին արժէքը: «Պէտք է որ մարքը պատուաւոր թուղթ մը ըլլայ, նոյնիսկ առանց ոսկիի եւ օտար դրամի: Ինչ որ ալ ըլլայ մեր արտադրութեան ճիգը, չի կրնար լեցնել մեր տարածութեան պակասը: Հետեւաբար, տարուէ տարի, աւելի բարձր պիտի հնչէ Գերմանիոյ պահանջը՝ իր նախկին գաղթավայրերու մասին: Անոնք բռնի առնուեցան այնպիսի ազգերու կողմէ որոնց համար անարժէք են, իսկ մեզի համար անհրաժեշտ կրնային ըլլալ: Ես չեմ կրնար այս իրաւունքը ստորեկել վարկերու դիմաց : Մենք վարկեր չենք ուզեր: Չկայ համաշխարհային տնտեսութիւն մը որ կարենայ տեղը բռնել ազգային եւ գերիշխան տնտեսական ինքնավարութեան : Այս առթիւ, անգամ մը եւս խոր անվստահութիւնս կը յայտնեմ բոլոր ինքնակոչ խորհրդաժողովներու մասին: Եթէ 1933էն իմ ծրագիրս ըլլար սպասել որ միջազգային տնտեսական խորհրդաժողով մը լուծէ խնդիրները, թերեւս 15 միլիոն գործազուրկներ պիտի ունենայինք այսօր: Ես չեմ ուզեր յուզել տնտես. հարցեր որ կապ չունին անոնց հետ, ինչպէս Գերմանիոյ վերադարձը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ»:

«ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՁԵՌՔՈՎ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾԵՆՔ»...

Հիթլէր այս անգամ ալ խստօրէն ճաղկելով Ազգաժողովին անկարողութիւնը, շարունակեց .

— « Անգլիացի քաղաքագէտներ տրամադիր են եղեր վերադարձնելու մեր գաղթավայրերը, եթէ վստահ ըլլային թէ արդարութեամբ պիտի վարուինք բնիկներուն հետ: Բայց ո՞ր գաղթային աշխարհակալութիւնը հանրաքուէով կատարուած է: Մենք կը պահանջենք որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը աւելի լաւ ըմբռնէ Եթովպիոյ խնդիրը: Մենք կը յայտարարենք թէ երբեք միտք չունինք խառնուելու այնպիսի խնդիրներու որ չեն շահագրգռեր գերման ազգը: Բայց, երբ որ եւ է տեղ գերմանական շահերը վտանգուին, մենք Ազգաժողովին աջակցութեան պիտի չսպասենք, մենք մեր ձեռքով պիտի լուծենք մեզի ինկած պարտականութիւնները : Մենք ոչինչ կը սպասենք հաստատութենէ մը որ կը մերժէ ճանչնալ կատարուած իրողութիւնները: Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հարիւր տարի տեւէր, անտարակոյս զաւեշտական կացութեան մը պիտի յանգէինք. որովհետեւ թերեւս նոր պետութիւններ գոյութիւն պիտի ունենային եւ Ազգաժողովը պիտի չուզէր ճանչնալ (ծիծաղներ) :

Այստեղ Հիթլէր հաղորդելով Մանչուրիոյ պետութեան ճանաչումը, յայտարարեց թէ Գերմանիա երբեք պիտի չվերադառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐԻՆ ՀԵՏ, ԲԱՑԻ Խ. ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԷՆ

Հիթլէր յայտարարեց թէ Գերմանիա պատրաստ է գործակցելու բոլոր ազգերուն հետ, բացի մէկ պետութենէ, — խորհրդային Ռուսաստան: Եւ բուռն յարձակողական մը կատարեց բոլշեւիկեան վարդապետութեան դէմ, զայն ներկայացնելով իբրեւ քանդիչ եւ աւերիչ :

— «Մենք անոր անողորմ թշնամին ենք: Եթէ թոյլ չտանք որ Գերմանիան ներսէն կործանեն, թոյլ պիտի չտանք որ դուրսէն կործանեն, Մոսկուայի նիւթական զօրութեամբ: Պետութեան մը նուաճումը բոլշեւիկեան շարժումին կողմէ՝ կը խախտէ աշխարհի հաւասարակշռութիւնը. որովհետեւ այդ պետութիւնը գերիշխան չէ այլ եւս, այլ ենթակայ Մոսկուայի հրամանին: Անգլիոյ, ժողովրդավար երկիրներու մէջ խօսուած ճառերով ուզեցին ապացուցանել թէ համայնավարութիւնը վտանգաւոր չէ այլեւս: Բայց նոյնինքն Սթալինի վերջին վկայութիւնը եկաւ յիշեցնել թէ ի՛նչ է բոլշեւիկեան շարժումը: Անշուշտ Սթալին աւելի լաւ կ՚ըմբռնէ բոլշեւիկեան շարժումը քան անգլիացի նախարարը (կ՚ակնարկէ Պ. Իտընի) :

Անդրադառնալով Ճափոնի հետ եղած յարաբերութեանց, Հիթլէր մաղթեց որ այդ երկիրը յաղթէ իր ձեռնարկած գործողութեան մէջ: «Ես կը վախնամ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԻՆԸ ՊՈՉՈՎ ԿԱՏՈՒՆ » ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Ոչ մանկական հէքեաթ է, ոչ ալ կինոյատրաժամական երեւոյթ :

Շաբաթ օր, Լոնտոնի մէջ դատուեցան չորս երիտասարդներ, որոնք իբր երկու միլիոն փրանքի գոհարեղէններ գողցած էին, չարաչար ծեծելով տէրը:

Չորս երիտասարդները դատապարտուեցան մէկէն 7 տարի տաժանակիր աշխատանքի: Երկուքը բանտարկութենէն զատ, խարազանի պատիժ ալ ստացան: Մէկը 15, միւսը 20 հարուած պիտի ուտէ մասնաւոր խարազանով մը որ կը կոչուի «ինը պոչով կատու »:

Այս խարազանը կը բաղկանայ ինը կաշի փոկերէ, կէս մատնաչափ լայն, 18 մատ երկայնութեամբ, ծայրերը հանգոյցի վերածուած եւ բոլորը մէկ փայտի մը կապուած:

Պատիժին գործադրութեան ատեն, բժիշկ մը նախ կը քննէ դատապարտեալը, յետոյ կը հրամայէ,— Մէ՛կ: Եւ բանտապահ մը կ՚իջեցնէ առաջին հարուածը: Չարչարանքը այսպէս կը շարունակուի մինչեւ որ բանտարկեալը մարի եւ գետին փռուի :Մնացեալ հարուածները կը տրուին վէրքերու բուժումէն անմիջապէս վերջը :

Կ՚ըսուի թէ երկու նոր դատապարտեալներէն մէկուն քսան հարուածը պիտի բաժնուի չորս մասի, իսկ միւսին 15ը՝ երեք մասի :

Մասնագէտներ կ՚ըսեն թէ շատ քիչեր կրնան հինգ հարուածէն աւելի դիմանալ, միեւնոյն ատեն :

Այս առթիւ, երկու յուսահատական դէպքեր ալ կը պատմեն վերջին տարիներու ընթացքին:

Դատապարտեալ մը սարսափելով «ինը պոչով կատու»էն (դատապարտուած էր 12 հարուածի), ինքզինքը կախեց բանտին մէջ:

Ուրիշ մը անձնասպան եղաւ ինքզինքը պատշգամէն քարէ գետնայարկը նետելով, ճիշդ այն պահուն երբ «ինը պոչով կատու»ին առջեւ կը հանուէր, մերկ եւ թեւերը վեր բարձրացած :

Այսպէ՛ս է բրիտանական արդարադատութիւնը :

Սովորական գողը կը դատապարտէ թիապարտութեան, «ինը պոչով կատու»ն ալ վրան ցանելով իբրեւ աղ եւ պղպեղ: Իսկ բուն գողերը, սեղանաւոր կամ պետութիւն, կը պատուէ իր բարեկամութեամբ եւ զինակցութեամբ: Հոգ չէ թէ անոնք ամբողջ ժողովուրդներ կողոպտած, եւ ուրիշներ ջարդած, տորրած, աննիտած ըլլան ...

ՎԱՀԷ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ՓՈԹՈՐԿԱԼԻ ԺՈՂՈՎԷ ՄԸ ՎԵՐՋ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց շաբաթ օր, ինչ որ պատահած չէր եօթերորդ Ը.ի հրաժարումէն ի վեր: Այդ ժողովէն վերջը լրջօրէն խախտած էր Պ. Իտընի դիրքը:

Ուրիշ արտակարգ ժողով մըն ալ գումարուեցաւ կիրակի օր, Հիթլէրի ճառէն անմիջապէս վերջը, (Պերլինի անգլիական դեսպանը խորհրդարանի առաջին տեղերէն մէկը գրաւած էր, բառ առ բառ լսելու համար ճառը) :

Կիրակի օրուան նիստէն վերջը, Լոնտոն սասանեցաւ, լսելով որ արտաքին նախարարը պաշտօնապէս ներկայացուցած է իր հրաժարականը :

Իր հրաժարագրին մէջ, Իտըն, որ հակառակ է Չէմպըլէնի հետեւած քաղաքականութեան՝ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ հանդէպ, կ՚ըսէ թէ վերջին երկու օրերու դէպքերը բացորոշապէս երեւան հանեցին իրենց միջեւ եղած տարակարծութիւնը՝ «ինքնին խիստ կարեւոր եւ հետեւանքներով ծանրակշիռ որոշման մը առթիւ»: Եւ կը շեշտէ — « Ես չեմ կրնար խորհրդարանին յանձնարարել քաղաքականութիւն մը որուն համաձայն չեմ »:

Վարչապետը՝ Պ. Չէմպըլէն, իր եւ պաշտօնակիցներուն «խորին ցաւը» յայտնեց Պ. Իտընի, գնահատելով անոր արժանիքները: «Այդ ցաւը մեծ է մանաւանդ անոր համար որ մեր միջեւ երեւցած տարակարծութիւնը երբեք չի վերաբերիր մեր քաղաքականութեան ոչ վերջնական նպատակին, ոչ ալ հիմնական սկզբունքներուն»: Եւ ի վերջոյ կ՚ընդունի հրաժարականը :

Միեւնոյն ատեն հրաժարեցաւ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, լորտ Քրէնպորն :

Իտընի յաջորդ կը համարուի լորտ Հալիֆաքս, որ կուսակից է Չէմպըլէնի քաղաքականութեան եւ որ քանի մը ամիս առաջ Պերլին գնաց, մասնաւոր առաքելութեամբ :Իտըն երէկ ճառ մը խօսեցաւ խորհրդարանին մէջ ,պարզելով իր տեսակէտները: Հրաժարման լուրը մեծ տպաւորութիւն գործեց Հռոմի եւ Պերլինի մէջ :

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Իսիէն, ընկեր Ժան Սարգիսեանի հարսնիքին առթիւ, ընկեր Սելթեկեանի միջոցաւ	73
Փոքրիկներ Ովսաննիկ եւ Գրիգորիկ Ագօղլանեան, Ժանթիյեի	50
Փոքրիկն Սեդա Սիսլեան	50
Պօղոս Երեմեան, Վիէն (Տես նամակը)	15
Գումար՝	188
Փետր. 19ի գումարը	3560
Ընդհ. Գումար՝	3748

12 ՏԱՐԵԿԱՆ ՏՂՈՒ ՄԸ ՆԱՄԱԿԸ

Վիէն, 17 Փետր.— Սիրելի « Յառաջ », շատոնց է որ մտադրած եմ երկտող մը գրել քեզի, Նոր Սիսի Լուսինեան դպրոցի որբ եւ չքաւոր աշակերտներու համար քու բացած հանգանակութեան առթիւ իմ պարտականութիւնս կատարել, բայց համարձակութիւն չէի ունենար, որովհետեւ լաւ գրել չեմ գիտեր: Ես իմ ընկեր մը գտնելով ծանօթներէ քանի մը փրանք հաւաքել ուզեցի, բայց այդ ալ չեղաւ, ուրեմն իմ գանձանակիս դրամը 10 փրանք եւ 5 ալ հայրիկէս կ՚առնեմ եւ 15 փրանք կը ղրկեմ :

Սիրելի « Յառաջ », այդ որբ եւ չքաւորներու մասին գրուածները, մանաւանդ իմ տարեկիցներուս գրածները կարդալով, շատ կը յուզուիմ : Բայց ինչո՞ւ մեր դպրոցները միշտ այսպէս աղքատ են: Արդեօ՞ք չունինք հայ հարուստ մը որ 5000 փրանք մէկ անգամէն ղրկէ որպէսզի բոլոր պէտքերը օր առաջ հոգացուին: Այդպէս հարուստներ կան, բայց երեւի հայերէն կարդալ չեն գիտեր որ տեղեակ ըլլան: Ես ալ Ֆրանսա ծնած եմ ,Մարսէյլ 1926 օգոստ. 21ին: 1931 — 32ին Վիէն սորված եմ Ա - Բ - Գը, իսկ այստեղ շաբաթը 2 օր հայկական դպրոց կ՚երթամ, եւ մնացեալ օրերը դասս քեզմէ կ՚առնեմ, սիրելի «Յառաջ» : Քեզ կարդացողը միայն կրնայ հայ ապրիլ, միշտ գրելուդ համար ուժ եւ կարողութիւն մաղթելով համբոյրներ կը ղրկեմ :

Պօղոս Երեմեան

ԽՄԲ.— Սրբագրած ենք միայն ուղղագրական սխալները :

Այսօր մեր նոր թերթօնը "ՍՏԱՄՊՈԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ"

Հ. Յ. Դ. ՑԵՂԱԿՐՈՆ ՈՒԽՏԵՐԸ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ցեղակրոն Ուխտերը տօնեցին իրենց ծննդեան հինգերորդ տարեդարձը:

Մեր նոր սերունդի այս կազմակերպութիւնը, ինչպէս յայտնի է, իր գոյութեան առաջին իսկ տարուան մէջ անսպասելի նուաճումներ ըրաւ, տարածուեցաւ Միացեալ Նահանգներու մէկ ծայրէն միւսը եւ նոյնիսկ աւելի հեռուները եւ դարձաւ գաղութահայ երիտասարդական ամէնէն բազմամարդ, ամէնէն ազգանուէր ու կորովի միութիւնը:

Ճիշդ է, թէ անոր աճումը յետագայ տարիներուն տեղի չունեցաւ այնքան արագ, որքան առաջին տարուան ընթացքին: Բայց, թէեւ քիչ մը աւելի դանդաղ, ան մեծցաւ եւ զօրացաւ անընդհատ՝ աւելի խորունկ արմատներ ձգելով մեր նոր սերունդին մէջ, աւելի գիտակցական հիմեր տալով իր անդամներու ազգային հակումներուն:

Վստահ ենք, որ երբ բաւական թիւով երիտասարդներ պատրաստուին այդ երիտասարդութեան մէջ ղեկավարող դեր կատարելու համար, Ցեղակրոն Ուխտերու շարժումը աւելի եւս պիտի ընդարձակուի եւ զօրանայ:

Ի՞նչ է Ցեղակրոն Ուխտերու նպատակը:

Նախ եւ առաջ՝ օտարութեան մէջ մեծցող մեր նոր սերունդը կապել մայր ազգին եւ հայրենիքին հետ, արթնցնել անոր մէջ ցեղային ոգին ու զգացումները, առաջ բերել անոր մէջ ազգային գիտակցութիւնը, ծանօթացնել զայն հայ գրականութեան եւ պատմութեան, հետաքրքրել զայն հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարով եւ ըստ կարելւոյն մասնակից դարձնել զայն այդ պայքարին, մէկ խօսքով՝ զարգացնել նոր սերունդին մէջ իր նուիրական պարտականութեան զգացումը իր ցեղին, իր մայր ազգին, իր մայր հայրենիքին հանդէպ:

Երկրորդ՝ օգնել օտար հիւրընկալ երկիրներու մէջ մեծցող մեր պատանիներուն եւ երիտասարդներուն դառնալու աւելի լաւ քաղաքացիներ զիրենք հիւրընկալող պետութեան:

Այս վերջին նպատակին հասնելու լաւագոյն միջոցը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ անխնայ պայքարը ստորադասութեան եւ նուաստութեան ախտաւոր զգացումին դէմ, որ այնքան խոր արմատ ձգած է մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ մեծցող մեր նոր սերունդի հոգիին մէջ եւ այնքան ցաւալի կերպով արգելք կ'ըլլայ անոր անկաշկանդ զարգացման ու առաջդիմութեան: Այդ ախտաւոր, հաշմող զգացումը կարելի է լաւագոյն կերպով ոչնչացնել, եթէ մեր նոր սերունդը հաղորդակից դառնայ իր շքեղ եւ հարուստ ցեղային կամ ազգային հոգեւոր ժառանգութեան, եթէ իր ցեղի փառաւոր անցեալին հետ ծանօթանալով համոզուի, որ ոչ թէ պէտք է ամչնայ, այլ պէտք է որ հպարտ զգայ ինքզինքը իր Հայ ըլլալուն համար:

Փորձը ցոյց կուտայ որ մեր համայնքներու համեստ միջոցներով պահուող նախնական հայ դպրոցները, որքան ալ լաւ վիճակի մէջ ըլլան, բաւական չեն մեր նոր սերունդը կապելու համար հայ ցեղին ու ազգին, հետաքրքրելու համար հայ կեանքով, մղելու համար զայն հայ ժողովուրդին ծառայելու ճանապարհով:

Ոչ ոք կը ժխտէ ընտանիքի եւ հայ դպրոցի կարեւորութիւնը եւ շինարար դերը մեր նոր սերունդին հայեցի դաստիարակութիւն տալու գործին մէջ: Բայց սխալ պիտի ըլլար գոհանալ միայն ընտանիքի եւ հայ դպրոցի ըրածով, որ մեծ մասը շատ թերի է ազգային տեսակէտով:

Անհրաժեշտ է, որ Ցեղակրոն Ուխտերու եւ կամ անոնց իբր նախակրթարան ծառայող Ծաւասպեաններու եւ Արծուիկներու խումբերու նման կազմակերպութիւններ գոյութիւն ունենան եւ գործեն ամէն տեղ, որպէսզի մեր նոր սերունդը կարենայ գէթ շաբաթ մը ապրիլ ձգողական հարազատ ընկերային մթնոլորտի մը մէջ, հաւաքականօրէն պատեհութիւն ունենայ իր նախասիրած ձեւով մօտենալու հայ կեանքին, աւելի մատչելի կերպով մը ծանօթանայ հայ գրականութեան ու պատմութեան եւ նոյնիսկ հնարաւորութիւն ստանայ գործօն մասնակցութիւն բերելու իր ցեղի նուիրական դատին:

Միայն Ցեղակրոն Ուխտի նման կազմակերպութիւն մը իր օժանդակ Ծաւասպներու եւ Արծուիկներու խումբերով կարող է մեր նոր սերունդին մէջ զարգացնել այն ինքնավստահութիւնն ու ցեղային հպարտութիւնը, որ անհրաժեշտ են կեանքի պայքարի մէջ յաջողելու համար:

Միայն Ցեղակրոն Ուխտերու նման կազմակերպութիւն մը կրնայ օտար երկիրներու մէջ մեծցող մեր պատանիներուն եւ երիտասարդներուն ներշնչել այն զգացումը, թէ իրենք մուրացիկ ցեղի մը մուրացիկ զաւակները չեն, որ ոչինչ ունենան տալու, այլ հոգեւոր հարուստ ժառանգութեան տէր հինաւուրց ցեղի մը զաւակները, որ ընդունակ են իրենց այդ ժառանգութենէն բաժին հանելու օտար եւ մասնաւորապէս ամերիկեան ազգային քաղաքակրթութեան:

Վերջապէս միայն Ցեղակրոն Ուխտերու նման կազմակերպութիւն մը իր օժանդակ Ծաւասպներու եւ Արծուիկներու հետ միասին կարող է իր մէջ մարզել ու պատրաստել մայր ցեղի կամ ազգի համար օգտակար անձեր, որոնք ոչ միայն ընդունակ, այլ եւ տրամադիր ըլլան իրենց ձեռք բերած մասնագիտութիւնը, իրենց ուժերը եւ նոյնիսկ կեանքը նուիրելու մայր Հայաստանին:

Ահա՛ թէ ինչու մեր հին սերունդը պէտք է մեծապէս գնահատէ եւ քաջալերէ Ցեղակրոն Ուխտերը, անոնց աշխատանքը:

Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն գիտակից հայ պէտք է թէ՛ նիւթապէս եւ թէ՛ բարոյապէս օգնէ օտար երկինքի տակ մեծցող մեր պատանիներուն եւ երիտասարդներուն ընտանեկան եւ դպրոցական հայեցի դաստիարակութեան իրենց պակասը լրացնելու նախ Ծաւասպեաններու եւ Արծուիկներու խումբերու մէջ, ապա Ցեղակրոն Ուխտերու մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն սրտցաւ եւ ազատատենչ հայրենակից պէտք է մեծ եղբօր նման օգնէ այդ կազմակերպութեանց եւ մասնաւորապէս Ցեղակրոն Ուխտերուն, որպէսզի անոնք կարենան իրենց մէջ առնել օտարութեան մէջ մեծցող մեր նոր սերունդը ամբողջութեամբ եւ իրենց ցեղապահպան հնոցին մէջ դարձնեն ամէն հայ պատանի եւ երիտասարդ թէ՛ մայր հայրենիքի եւ թէ՛ հիւրընկալ պետութեան արժանաւոր քաղաքացիները:

Օտար երկնքի տակ մեծցող Հայ պատանիներն ու երիտասարդները հազիւ թէ կարողանան ո եւ է օտար պետութեան լաւ քաղաքացիներ դառնալ, մինչեւ որ չդառնան նաեւ լաւ Հայեր:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գերմանիոյ վերջին դէպքերուն վրայ խօսելուն առիթով, ֆրանսերէն թերթ մը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ դիկտատուրայով կառավարուող երկիրներու մէջ քաղաքական գաղտնի ոստիկանութեան վերագրուած դերին մասին.—

Քաղաքական գաղտնի ոստիկանութիւնները մութին մէջ կը գործեն, եւ իրենց ծրագիրները գրեթէ միշտ մանուածապատ են, օձի դալարներուն պէս: Մեր արդի արտառոց շրջանին համար յատկանշական են քաղաքական գաղտնի ոստիկանութիւններուն գործն ու վերածնունդը: Բնականաբար անոնք կը զարգանան ամէնէն աւելի միահեծան պետութիւններու մէջ, ուր ժողովուրդի բոլոր կարգերը, համայնքը, ամբողջութիւնը կը ներկայացուին մէկ անձի վրայ, ինչպէս Գերմանիա եւ Իտալիա (Հիթլեր եւ Մուսոլինի), ամէն կողմ ոստ ու ճիւղ կ'արձակեն, նախ երկրին ներսը, յետոյ դուրսն ալ, իրենց չպատկանած երկիրներուն մէջ, ուր ահագին թիւով ոճիրներ կը գործուին իրենց իսկ միջոցաւ եւ ազդեցութեամբ: Այս գաղտնի ոստիկանութիւնները, ճակատագրականօրէն, մէկ մարդու քաղաքականութեան ծառայելէ վերջ, իրենք իրենց համար ալ յատուկ քաղաքականութիւն մը կ'ունենան, երկրէն ներս եւ դուրս, եւ նոյնիսկ կը խուսափին զիրենք նախ գործածող մէկ անձին ալ կամ խմբակին ալ ազդեցութենէն, անոր կամ անոնց՝ որոնք զիրենք ստեղծեցին եւ կերակրեցին: Կ'երեւի, ոստիկանութեան այս տեսակը յարակից է բոլոր յեղափոխութիւններուն: Ֆրանսական յեղափոխութիւնն ալ իր Ֆուշէն ունեցաւ: Հետաքրքրական անշուշտ մը կամ զուգահեռականութիւն մը կայ Թալլեան գաղտնի ոստիկանութեան, սովետական «մաքրագործում»ին եւ գերմանական վերջին տագնապին միջեւ: Երկու պարագային ալ, քաղաքական գաղտնի ոստիկանութիւններուն կատարած գործը աչքի կը զարնէ որոշապէս:

Ռուսիոյ մէջ գործը բոլորովին նոր չէ: Ցարական վարչաձեւին տակ ալ քաղաքական ոստիկանութիւնը, Օխրանա, իր մասնաւոր մէթոտները ունէր Ցարերուն հովանաւորութեան տակ: Ներկայ սերունդէն դեռ շատեր կը յիշեն այն ահագին գայթակղութիւնները, որոնք ժամանակին տեղի ունեցան Ազեւի գործին հետեւանքով: Զէ՞ որ Ազեւ մէկ կողմէն Օխրանայի մարդն էր, միւս կողմէ յեղափոխական ահաբեկիչ խմբակի մը պետը, որուն դերը սակայն կարելի չեղաւ լուսաբանել ամէն կողմերով: Այդ ահաբեկիչ ոստիկանապետը ինք իր միջոցաւ կազմակերպեց վարչաձեւին դէմ մահափորձներ, քաղաքական մարդոց, մինչեւ իսկ Օխրանայի պաշտօնական պետին դէմ, որ կը կոչուէր Թրէփոֆ, նաեւ Սերգիոս մեծ — դուքսին դէմ, որոնց երկուքն ալ իր միջոցներով սպաննուեցան, եւ յանցանքը իրենը չէր՝ երբ նոյնիսկ ցարին դէմ կազմակերպուած մահափորձը չյաջողեցաւ: Բայց խնդիրը այն է թէ անծանօթ եւ խորհրդաւոր բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ Ազեւի դրամ կը հայթայթէին եւ կը քաջալերէին զայն:

Հիմակուան Կէփէուն ալ նոյն բանն է, զէնքը բռնող բռնողի: Սովետական յեղափոխութեան այս քաղաքական ոստիկանութիւնը, զոր ստեղծեցին Լէնին ու իր բարեկամները Չեկա անունին տակ տնօրէնութեամբ Ձէրժինսկիի, սկիզբները միմիայն հաւատարմաբար ծառայեց համայնավարական դիկտատորութեան: Չեկա... համառօտագրութիւնը «Արտասովոր յանձնախումբ հակայեղափոխութեան եւ շահադիտութեան զսպումին համար» բացատրութեան: Բայց քաղաքական ոստիկանութիւնները իրենց սեփական ճակատագիրը ունին: Որքան աւելնայ վտանգը վարչաձեւին դէմ, այնքան ալ կը մեծնայ այս գաղտնի ոստիկանութեան քիթը, կը սկսի իրեն հով տալ եւ «ափի տակից» գործերու միջամուխ կ'ըլլայ, որովհետեւ աւելի այդ գործերով կրնայ իր գոյութիւնը պահել: Թող որ, իրենց պաշտօնին սահմանումովը իսկ, պարտաւորուած են լրտեսութիւններ ընել, իրենց ձեռքն է ամբողջ պետութեան գաղտնիքը, նաեւ գիտեն բոլոր քաղաքական մարդոց ներքին կեանքը, որուն կը հետեւին մանրակրկիտ կերպով... Ուրեմն, կը հասկցուի թէ ինչպէս ամէն օր իրենց ոյժը կ'աւելնայ: Ցարական Օխրանան հսկողութիւն կը կատարէր ամէն երկիրներու մէջ ցրուած յեղափոխական տարրերու վրայ եւ օտար քաղաքական ոստիկանութիւններու հետ յարաբերութեան մէջ էր: Չեկան, Կէփէուն ալ հիմա նոյնը, հսկողութիւն կը կատարեն ճերմակ ռուս տարագիրներուն վրայ, եւ բնականաբար յարաբերութիւններ կը հաստատուին իրենց եւ օտար երկիրներու քաղաքական ոստիկանութիւններուն միջեւ:

Ահա, այս կերպով, այս ինչ կամ այնինչ վարչաձեւին պահպանութեան համար հաստատուած այս գաղտնի ոստիկանութիւնները վերջիվերջոյ կը խուսափին զիրենք հովանաւորող այդ վարչաձեւերէն, եւ ամէն բանի տեղեակ ըլլալով, դուրսի եւ ներսի քաղաքական գաղտնիքներու թելերը իրենց ափին մէջ բռնելով, նաեւ քաղաքական վարիչ մարդոց ներքին կեանքին գաղտնիքներուն տէր տիրական ըլլալով, իրենց մասնաւոր քաղաքականութիւնը կ'ունենան եւ կը յաջողին տիրապետել երկրին, անոր պարտադրել խուլ եւ խորհրդաւոր սարսափ մը:

Ռուսիոյ մէջ կարմիր բանակին պետերը ուզած էին իրենց օձիքը ազատել քաղաքական ոստիկանութեան ճանկերէն, զգալով որ այդ կազմակերպութիւնը համայնավար դիկտատորական կուսակցութեան ազդեցութենէն աւելի զօրաւոր է: Ահա, շատ հաւանաբար, այս բանին զոհ գացին մարաջախտ Թուխաչէվսքի եւ շատ մը զօրավարներ եւ ուրիշներ, որոնք արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւններուն իրադարձութիւններուն մէջ կրնային իրենց անմեղ խօսքը արտայայտել...

Անձնական եւ հաւաքական դիկտատորութիւնները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ՝ ամենաստորին ոստիկանութեան վարչաձեւը, խայտառակութիւններու եւ ոճիրներու իր զարհուրելի թափորով...

***

Խորհրդային նաւատորմը զուրկ՝ ծովային ճամբէ

Խ. Միութեան զօրութիւնը, նաւատորմի տեսակէտէն, միայն այն չէ որ իրենց նաւերը հինցած են: Հիւսիսի թէ հարաւի մէջ, ծովային մեծ ճամբաներու ելքերը կը գտնուին օտար ձեռքերու մէջ: Պատերազմի մը պարագային, այս իրողութիւնը ամբողջովին անկարելի կը դարձնէ խորհրդային նաւատորմին որ եւ է մեծ ծով անցնիլը:

Հիւսիսը, Լէնինկրատ - Քրոնշթատի խարխուխէն դուրս գալը — անշուշտ, պատերազմի մը պարագային — կախում ունի Էսթոնիայի եւ Ֆինլանտիայի ընթացքէն: Եթէ այս երկիրները Ռուսիոյ հակառակ դիրք մը բռնեն, ռուսական նաւատորմը պարտաւոր պիտի ըլլայ նախ ջախջախել ելքերը, որոնք անոնց ձեռքը կը գտնուին: Ֆինլանտական ծոցը, որ 40 քիլոմեթր երկարութիւն ունի, Ֆինլանտիոյ հնարաւորութիւն կուտայ ճամբան փակել ականներով: Կայ նաեւ թնդանօթի արգելքը: Այդ ականներուն եւ թնդանօթներուն փճացումովը ճամբան հարթուած չըլլար, սակայն, դէպի Պալթիկ ծով: Ոչ դէպի Ատլանտեան ովկիանոս: Այս պատճառաւ, Լէնինկրատը, իբրեւ ծովային դիրք՝ ինչպէս էր պատերազմէն առաջ, իր արժէքը մեծ չափերով կորսնցուցած է: Ճիշդ է որ Սովետները սկսած են ամրացնել այդ մասը, բայց, տակաւ ապահովութիւն մը չէ դուրս ելլելու համար:

Հարաւը, Սեւ ծովու եւ ուրիշ ափերու խարխուխները վերջին տարիներու ընթացքին շատ լայնցուցին Սովետները: Անոնք կը խորհէին թէ Թուրքիոյ հետ իրենց զինակցութիւնը կամ բարեկամութիւնը երկար տարիներու համար իրենց կ'ապահովէ Միջերկրականի ազատ ելք մը: Նեղուցներու հանդէպ խորհրդային քաղաքականութիւնը միշտ կ'ընթանար իրենց համար Թուրքիոյ մէջ առաջնակարգ դիրք մը ապահովելու ճամբով, ինչպէս նաեւ՝ պատերազմի ատեն այդ մուտքը ուրիշներու առջեւ փակելու յոյսով: Խորհրդային քարոզչութիւնը երկար տարիներ աշխատեցաւ այդ ծրագիրը իրականացնելու համար: Եւ գրեթէ ամէն ոք համոզուած էր որ Սովետներու այդ յոյսը պիտի իրականանայ:

Ներկայիս, սակայն, Սովետները այլեւս չեն կրնար յենուլ Թուրքիոյ բարեկամութեան, եւ կամ պատերազմի ատեն որ եւ է դիրքորոշութեան վրայ յոյս դնել: Անոնք ենթակայ են, միւս բոլոր պետութիւններուն նման, խիստ հսկողութեան երբ որ եւ է շոգենաւ կ'անցընեն Նեղուցներէն: Թուրքերը կը հսկեն ոչ միայն տարողութեան, այլեւ պարունակութեանը վրայ անցնող շոգենաւերուն:

Այսպէս, ուրեմն, Նեղուցները այլեւս գրեթէ կորսուած են Խ. Միութեան համար, ինչպէս Լէնինկրատ գրկուած է իր նախկին արժէքէն: Մնայ երրորդ ճամբայ մը, որուն մին շատ կը խօսուի վերջերս — Արխանկէլսի եւ Նովօ Արխանկէլսի նաւահանգիստը, որոնք կը գտնուին Մէնահիւսիսը, Ճերմակ (բեւեռ) ծովուն վրայ: Հակառակ անոր որ ծովը չի սառիր ձմեռ ատեն, Սառուցեալ ովկիանոսի ելքը, սակայն, ... աւոր չէ կամ խոհեմական չէ ... տանաւերու եւ սուզանաւերու ... մար: Այդ ծովուն մէջ փոթորիկը յաճախադէպ է: Վերջին ռազմա... ձերուն ալ նման ահաւոր փոթորիկ ... պատճառ եղաւ որ Արխանկէլ ... բաղանիայ ռազմափորձի ... սուզանաւերէն ոչ մէկը: Հիւսի... նաւահանգիստները, իբրեւ ծով... խարխուխներ, սա անպատեհութի... ունին, որ երկրամասեր չունին: ... նոնք երկրին կեդրոնին կապուած ... երկաթուղիներով, որոնք մինչեւ ... Լէնինկրատ կ'երթան: Պատերազմի ... ւեն, երբ հարկ պիտի ըլլայ ռազմ... նիւթերու եւ վառելանիւթերու փո... դրութեան յաւելումը, այս պարագա... կրնայ շատ աննպաստ դեր ... Ասկէ առաջ թերթերը գրեցին թէ ... վետները կը լքեն Քրոնշթատը՝ ... ծովային խարխուխ եւ կը բանա... մը՝ Մուրմանքի մօտ (Սառուց... ովկիանոս): Ուրեմն, վերեւի նախ... դասութիւնը կը հաստատէ Ռուսի... այս նոր փորձը:

Խ. Միութիւնը ծովային տեսակէ... իրապէս աննախանձելի վիճակի մէջ է: Նոր մարտանաւերու շին... թիւնը չի փարատեր անոնց ունեց... զօրութիւնը: Շատ աւելի մեծ ... չանակութիւն ունի Խ. Միութեան ... բարեկամութիւնը այն պետութիւ... հետ, որոնք կը հսկեն դէպի մեծ ... վեր տանող ելքերուն վրայ:

Այդ ելքերէն հիւսիսայինը միշ... ջանայ իրեն ենթարկել Գերմանի...
Իսկ հարաւայինը — Նեղուցներ... Անգլիան ու Իտալիան:

Վ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԳԱՂԹԱՀԱՅ ՑԱՒԵՐ

«Յառաջ»ի 16 փետրուար թ... մէջ յօդուածագիր մը, Մէն - Սէ... մեծաւորէն, մատը դրած էր վ... ւոր վէրքի մը վրայ որմէ կը ... պի Ֆրանսայի հայութիւնը ամէ... դէ աւելի:

Շեշտելէ ետքը մերիններուն ... խտրութիւնը ամէն բանի հանդէպ ... օտար է,— լեզու, գեղարուեստ ... յօդուածագիրը անդրադարձած է ... մէնէն ցաւոտ հարցին, խառն ամ... ութեան որ կը սպառնայ արմ... չորցնել շատ մը բոյներ:

Օտարամոլութիւնը ամէն տեղ ... յութեան համար սովորական է, ... կ ենթադրեմ թէ Ֆրանսայի մէջ ... ւոր համեմատութեան մը հասած է:

Երբ ամէն ազգ կը գուրգուրայ ... սեփական լեզուին, աւանդութիւ... րուն վրայ, ինչո՞ւ մենք ալ ... պէս չընենք: Հինգ ամիսէ ի վեր ... հոս եմ, ամէն անգամ գրեթէ ... նեկան կամ ընկերային շրջանակ... գտնուելուս, յուսահատութիւնը ... ախրութիւնը սիրտս կը պաշա... տեսնելով հայ մայրերու ֆրանս...

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՍՏԱՄՊՈԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ

The Eunuch of Stamboul

By DENNIS WHEATLEY
Trans : J. M.

Գրեց՝ ՏԷՆԻՍ ՀՈՒԻԹԼԻ
Թարգմ. Ժ. Մ.

ԳԼՈՒԽ I
ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ ՄԸ

Եթէ Պէլկրէյվ Սքուէրի հարաւային եզերքի այդ ամրան ցրուէչը «ամէնէն վարնոց տեսակէն» անառակ մէկը եղած չըլլար, շատ մը դէպքեր տարբեր կերպով դասաւորուած պիտի ըլլային:

Տարակուսելի է որ Տայանա Տրնքէնըն հանդիպած ըլլար երեւելի օտարականի մը որ այդ պահուն Լոնտոն կ'այցելէր: Հաւանաբար Սուլթան Տէպթիմ կայսերական ընդհանուր ըսպայակոյտին պետ նշանակուելով, պիտի փակէր իր զինուորական ասպարէզը, որ արտասովոր կերպով փայլուն եղած էր մինչեւ այդ թուականը: Տարիքոտ ռուս կին մը, որ Պոլիս կը բնակէր իբրեւ գաղթական, շատ աւելի երկար ապրած պիտի ըլլար ու բազմաթիւ ուրիշներ դժբախտութիւնը ունեցած պիտի չըլլային կորսնցնելու իրենց կեանքը՝ երիտասարդ հասակի մէջ: Թուրք կառավարութիւնը պիտի... Բայց ի՞նչ օգուտ, ցրուէչը անառակ մարդ մըն էր «ամէնէն վարնոց տեսակէն» ու, տարօրինակ է ըսել, մարդկային արարածներու եւ ազգերու ճակատագիրը կախուած է ընդհանրապէս փափուկ խնդիրներէ այնպիսին է, օրինակ, ցրուէչներու սեռային զգայութիւնն ու այս վերջինին բարոյական հակազդեցութիւնը ենթականերուն վրայ:

Ամրան սկիզբները պետութեան այս ստորադաս պաշտօնեան, այլապէս յարգելի, անհրաժեշտութիւն մը ըզգացած էր սիրաբանելու թիւ 56 բնակարանին սպասուհիին հետ: Աղջիկը Բոյլ տուած էր «կարգ մը մտերմութիւններ»— օրինական բացատրութեամբ— ու յետոյ Ասքօթի ձիարշաւներուն շաբթուն վերջը, իրիկուն մը, իմացեր էր որ ցրուէչը կին մը ունէր ու նաեւ եօթը զաւակներ: Ամէն ինչ կարգին եղած պիտի ըլլար, եթէ աղջիկը իր ցաւը ողբար խոհարարուհիին լայնատարած կուրծքին վրայ: Ընդհակառակն, աչքերը չորցուց ու լուռ ու մունջ սենեակը բարձրանալով հականեխական մը պարպեց կոկորդէն վար ու կիսամեռ վիճակի մէջ փռուեցաւ Լէյտի Տրնքէնըի բաղնիքին մէջ:

Բժիշկ կանչեցին, կազդուրիչ դեղեր տուին ու պարզուեցաւ որ աղջկան կեանքը վտանգի տակ չէ: Դարձեալ, ամէն բան այդքանով վերջացած պիտի ըլլար, եթէ Լէյտի Տրնքէնըն, որ մայրական խանդակաթ սիրտ մը ունէր, չմերժէր դուրս ելլել այդ գիշեր, որքան ատեն որ իր ծառաներէն մէկը հիւանդ էր:

Ամուսինը, Սըր Ճորճ, հակառակ որ շատ բարկացած էր, վէճի չբռնուեցաւ կնոջը հետ, որովհետեւ շատ լաւ կը ճանչնար զայն: Ժամէ մը երկուքը միասին գացած պիտի ըլլային Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունը, ուր հացկերոյթ մը սարքուած էր ի պատիւ Նորին Պայծառափայլ Բարձրութիւն իշխան Ալիին, որ Սուլթանին քեռորդին էր: Սըր Ճորճ միջազգային սեղանաւորական նշանաւոր հաստատութեան մը տնօրէնն ըլլալով ու կարեւոր շահեր ունենալով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, բնականաբար պիտի հրաւիրուէր բազմիլ, իր կնոջը հետ, սեղանին գլուխը: Անկարելի էր երեւակայել որ երեւելի հիւրին այդքան մօտիկ աթոռ մը պարապ մնար. Ժամանակ ալ չկար որ պէտք հեռաձայնէր Արտաքին նախարարութեան եւ թելադրէր աթոռներու նոր դասաւորում մը: Ուրեմն անհրաժեշտ էր ճարել ուրիշ մէկը որ պիտի կարենար արժանաւորապէս գրաւել Լէյտի Տրնքէնըի աթոռը: Սըր Ճորճ, որուն երեկոյեան զգեստին տարատը տոպրակ շինած էր ծունկերուն շուրջը եւ որուն լերկ գանկին վրայ հազիւ քանի մը մազի թելեր կը նշմարուէին, դուրս ելաւ սենեակէն ու սանդուխին գլուխէն բարձրաձայն վար կանչեց աղջիկը:

Եթէ Տայանա Տրնքէնըն Աննա Թագուհիին օրերուն ապրած ըլլար, վայելած պիտի ըլլար ամէնէն փայլուն ժողովրդականութիւնը եւ բոլոր բաժակաճառերը արտասանուած պիտի ըլլային ի պատիւ իրեն: Մինչդեռ հիմա անիկա ծանօթ էր իբրեւ «ագուոր, շնորհքով աղջիկ մը»: Բայց եւ այնպէս, երբ առաջին յարկին սանդուխներէն վար կը վազէր դէպի հայրիկին քովը, հազիւ թէ շնորհքով երեւոյթ ունէր ան: Տասնեւութերորդ դարու ատպետները սարսուռ մը պիտի ունենային, եթէ տեսնէին զինքը այդ վիճակով: Տայանան ալ հագուելու վրայ էր, որովհետեւ հացկերոյթի պիտի երթար Մէյֆէրնհէտ՝ արքայական թիկնապահներու Ակումբը ու յետոյ պիտի մասնակցէր Ասքօթի պարահանդէսին: Թեթեւ շրջազգեստը որուն մէջ փաթթուած էր իր նրբակազմ մարմինը, չէր կրցած ամբողջութեամբ ծածկել անոր սքանչելի ... ւերն ու սրունքները: Տգեղ ցանց... մէջ բանտարկած էր իր մազերը, ... դէմքը ծեփեր էր օծանելիքի ... ռոց խաւով մը:

Սըր Ճորճ քանի մը բառով բա... տրեց կացութիւնը: Տայանա ... դութեամբ յօնքերը պռստեց, ... ւսերը թօթուեց ու իշխան ... տակէն հօրը աչքերուն մէջ նայ... ըսաւ.

— Շա՛տ լաւ, հայրիկ, փի... հեռաձայն կ'ընեմ, բայց յետոյ ... նաշարժով պէտք է զիս Մէյֆ... դրկես... կարծեմ ժամը տասն... աններէ ազատ կրնամ ըլլալ...

Եղածը եղած էր: Երեք ք... ժամ վերջ Սըր Ճորճի ժամանում... յայտնեն Արտաքին նախարարո... դահլիճներուն մէջ: Տայանա իր ... թեւը մտած՝ բոլորովին այլափ... ուած էր: Բարձրահասակ էր ... սլացիկ: Հագած էր փայլուն ... սահիւս շրջազգեստ մը: Իր ոսկ... մազերը դէպի ետ սանտրուած, ... պոպներ ունէին ու լուսապսակ... կազմած էին անոր պզտիկ ու ... գլխուն վրայ:

(Շար...)

խօսիլը իրենց պզտիկներուն հետ, հարազատ հայ ծնողքէ ծնած քոյր - եղբայրներու, ինչպէս նաեւ առ հասարակ հայ երիտասարդութեան ֆրանսական խօսիլը իրարու հետ, հակառակ անոնց սրահներու մէջ կախուած ազդարարութեանց — Հայերէն խօսեցէք :

Եւ սակայն, Փարիզ աշխարհի ամէնէն ազատամիտ քաղաքն է ուր օտարներն ազգայիններէն շատերը իրենց լեզուն կը խօսին եւ որ եւ է արգելք մը չկայ : Անգլին, Պոլիս, ընտանեկան շրջանակի մէջ թէ դուրսը հայերէն կը խօսին. պզտիկները իրենց մայրենի լեզուն կը սորվին, շրջանաւարտ երիտասարդներ ալ հայերէն կը խօսին իրարու հետ, իսկ պաշտօնատուն մը դըտնելու, օտարազգի հիւր մը ունենալու պարագային անշուշտ Թուրքերէն կը խօսին : Զարշըլը կոչուած դասակարգը արդէն սկիզբէն Թրքախօս էր :

Առաջին անգամ չէ որ Ֆրանսա կու գամ, բայց այս անգամ մանաւորապէս հայ ընտանեկան կարգ կանոնը խախտած եւ գաղութը ուծանալու համար բոլորովին բռնած կը տեսնեմ : Ինչո՞ւ ինքզինքը խաբել. միջավայրը ընդունակ է ամէն ինչ հալեցնելու եւ մերինները փոխանակ դոյզն ջանք մը փորձելու, կամաւ կը խորասուզուին անդունդին մէջ :

Դառնալով խառն ամուսնութեանց, ինչո՞ւ հայ երիտասարդը չըմբռներ թէ օտար աղջիկը եթէ կարգ մը բարեմասնութիւններ ալ ունենայ, թերութիւնները աւելի շատ են : Յաճախ իրենց կարգ մը յոյսերն ալ ի դերեւ կ'ելլեն : «Յառաջ»ի նոյն թիւին մէջ, հայ դերձակին ողբալի պատմութիւնը մէջտեղն է : Հակառակ ֆրանսական բանակի մէջ ծառայած, Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնացած եւ երկու Ֆրանսացի զաւակներու հայր ըլլալուն, մարդը տարիներէ ի վեր արտաքսման հրամանագիր ստացեր է եւ դատարանէ դատարան կը քաշքշուի :

Ո՛չ նուազ դատապարտելի են այն երիտասարդները որոնք իրենց տարիքը առած ըլլալով հանդերձ չեն ամուսնանար : Անոնք սպիտակ ջարդի մը կ'ենթարկեն զիրենք եւ իրենց սերունդը :

Հայ երիտասարդութիւնը ե՞րբ պիտի ըմբռնէ թէ չի կրնար սպասել Փարիզի տանտիկները, այլ անոնք կը սպասեն իր դրամն ու առողջութիւնը : Ցայգաթիթեռին պէս որ լամբարին լոյսէն շլանալով իր թեւերը կ'այրէ, մեր հայ ազբարիկներն ալ պուլվարներու գոյնզգոյն լոյսերէն շլացած, ի զուր կը վատնեն իրենց քսակն ու կեանքը :

Մեր հայ քոյրիկներն ալ, որոնք Ֆրանսուհիներու չարքաշութիւնը, աշխատասիրութիւնը իւրացուցած են, շատ լաւ պիտի ընէին եթէ անոնց նըմանէին ամուսնանալու եւ զաւակներ ունենալու համար, հոգ չէ թէ կարգ մը զոհողութիւններ ընելով :

Ֆրանսահայ մամուլը թող ներէ յիշեցնելու թէ գլխաւոր պարտք մը կը ծանրանայ իր ուսերուն վրայ.— աւանց վհատելու պայքար մղել մայրենի լեզուին թեր եւ օտարի հետ ամուսնութեան դէմ : Միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ է մանկական հրահանգիչ պատմութիւններ հրատարակել, թերթերու մէկ էջը մանուկին յատկացնել, թերեւս հայերէն կարդալու փափաքը ծնի այդ կերպով :

Այնքան ճառերու մէջ, ինչո՞ւ չխօսիլ նաեւ հետեւեալ նիւթերու մասին.

— Հայ տղայ, ամուսնացիր եւ հայուհի մը առ,— Հայ մայրիկ, զաւակդ հայ մեծցուր, ազգային ոգի ներշնչէ եւ մանաւանդ հայերէն սորվեցուր :

Հեղեղը երբ ջաղացքը տարած է գըրեթէ, մենք ջախջախը չփնտռենք : Ինչպէս ընկղմելու մատնուած նաւը, մենք ալ S. O. S. աղաղակենք ամէն կողմ, ահազանգ հնչեցնենք, խօսքի եւ գիրի նիւթ ընենք մեզի սպառնացող ձուլումը : Մէկդի այլեւս անհատական սին վէճերը, կուսակցական նկատումները, պարապ բան - բասուները :

Ես անցորդ հայուհի մըն եմ Փարիզի համար, բայց սրտիս ցաւէն պարտք սեպեցի գրել այս տողերը եւ պիտի ուզէի որ արձագանգ գտնէին ֆրանսահայ եղբայրներուս եւ քոյրերուս սրտին մէջ :

Մ. Թ.

ՀԱՅԵՐԸ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՇԱՒԱ, 17 փետրուար (Յառաջ).— Լեհաստանի կամ աւելի ճիշդ Վարշաւայի հայ գաղութը հազիւ կ'անցնի քանի մը տասնեակը, մեծ մասով պատերազմէն վերջ եկած : Բոլորն ալ քիչ թէ շատ գործ ունին եւ կ'ապրուին : Կան բարեկեցիկներ ալ : Բանուոր չունինք, ոչ մէկ օտարական կըրնայ բանուոր ըլլալ : Երկրին օրէնքները շատ խիստ են, մանաւանդ ապրելու արտօնագիր ստանալու տեսակէտէն :

Թէեւ չունինք աղքատներ եւ օգնութեան կարօտներ, բացի մէկ - երկու ծերուկներէ, բայց ունինք մեր «Աղքատախնամ»ը, որ այս շաբթու կազմուեցաւ : Եօթը - ութ հայրենակիցներ խորհրդակցելով իրենց մէջ գումար մը հաւաքեցին, մօտ 4 հազար ֆրանք, իբրեւ պահեստի գումար : Միեւնոյն ատեն արձանագրուեցան ամսական կանոնաւոր վճարելու մօտաւորապէս 7 — 800 ֆրանք : Առայժմ անհրաժեշտ չհամարուեցաւ շարունակել արձանագրութիւնը : Ունինք միայն մէկ նպաստընկալ, ծերունի մը որ իր ապրուստին չափով դրամ կը ստանայ Աղքատախնամէն : Իրականին մէջ նպաստընկալ մը չէ, այլ Աղքատախնամին վճարեալ հաւաքիչը :

Այսքան գաղութիս նիւթական վիճակի մասին : Իսկ բարոյականը ցաւալի է : Կուսակցական վէճեր չկան, բայց ազգային կեանքը երբեք գոյութիւն չունի : Ոչ մէկ հաւաքոյթ, երեկոյթ, հանդէս, սգահանդէս : Չունինք ոչ հաւաքատեղի, լսարան կամ ընթերցարան : Եթէ 1 — 2 անհատներուս ստացած միակ հայ թերթը, Յառաջն ալ չըլլար, բնաւ պիտի չգիտնայինք թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ, մեր հայրենիքին եւ մեր գաղութներուն մէջ :

Ուրիշ առթիւ կը գրեմ Լեհաստանի հին գաղութի՝ Լէմպէրկի (Լվով), «Հայերու» մասին, որոնց մէջ կը գտնուին մեծ հողատէրեր, հանքատէրեր եւ պետական բարձր պաշտօնատարներ : Անոնց գլուխը կը գտնուի «Մեծ հայրենասէր» (ըստ Լեհերու) Թէոդորովիչ Արքեպիսկոպոսը :

Ա. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

« ՅԱՌԱՋ »Ը

ԷՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ՃԸԴՈՒԻՆ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ...

Կեսարիայէն կը գրեն «Ճիւմհուրիյէթ»ի.—

Գայսէրիի դատարանը լրացուց ժառանգական դատը Գայսէրիցի Էմիրխանեանի որ Հնդկաստան մեռած եւ միլիոններով հարստութիւն մը թողած է եւ որուն մասին տարիներէ ի վեր բոս - բասուներ կը շարունակուին :

Թղթակիցը պատմականը ընելէ յետոյ Էմիրխանեանի կտակին, կը շարունակէ.—

Էմիրխանեան բնիկ Գայսէրիցի ըլլալուն, իր ընտանեկան պարագաներուն մեծ մասը հոս կը գտնուին եւ այս պատճառաւ Գայսէրի ալ առանցքը կը կազմէ այս ժառանգական պայքարին :

Հոս այս ընտանիքէն 12 հոգի կան : Ասոնք Իսթանպուլ բնակող Օր. Մաքի անուն աղջիկ մը — ժառանգին 100էն 70ը տալու պայմանաւ — փոխանորդ կարգած են : Օր. Մաքի տարիներէ ի վեր այս խնդիրը կը հետապնդէ եւ վերջերս այս ժառանգին 100էն 20ը Օգնութեան միութեան կը նուիրէ :

Օր. Մաքի իր փոխանորդեալներուն — որոնք ներկայիս Իսթանպուլ կը բնակին — ժառանգորդի հանգամանքը հաստատելու համար, երկար ատենէ ի վեր անընդհատ կ'երթեւեկէին Իսթանպուլի եւ Գայսէրիի միջեւ :

Դատարանը իրր վկայ լսեց Էմիրխանեանի բուն ծննդավայրը եղող Մունճուսուն գիւղէն զինքը եւ իր ընտանիքը ճանչցողները որոնք Էմիրխանեան ընտանիքի 90 տարուան ընթացքին իրարու յաջորդող բոլոր անդամները համրեցին եւ ամէնէն վերջը յայտարարեցին թէ՝ ներկայիս ապրող 11 անձերը իրական ժառանգորդներն են Էմիրխանեանի :

Այս վկայութեանց վրայ, Գայսէրիի դատարանը իր որոշումն ու ժառանգական դատավճիռը տուաւ միլիոններ արժող այս խնդրի մասին : Այլեւս ձեռք բերուած կ'ըլլայ այն արդիւնքը, որուն համար տարիներէ ի վեր այնքան մեծ ջանքեր թափուած էին :

Այնպէս կը կարծեմ թէ, մեր դատարաններուն մէջ պարզապէս մըցանիշ մը կոտրեց Գայսէրիի դատարանը, իր վճիռը արձակելով խնդրի մը մասին որ, թէեւ ըստ երեւոյթին ժառանգորդները հաստատելու հարցի մը ձեւով կը ներկայանայ, բայց իրականին մէջ իր կազմած անդ. ոսկիներու բուրը մարդս երազներու կը մղէ :

Բայց ամէնէն զարմանալին այն է որ, այն անձերը որ այս ժառանգին պիտի տիրանան, ներկայիս խեղճ վիճակ մը ունին : Այս մարդիկը, որոնք ապագային բարօր եւ երջանիկ կեանք մը ապրելով պիտի կրնան իրենց շուրջը խումբ խումբ ծառաներ ունենալ, այսօր իրենց մէջ իրր ծառայ աշխատողներ ալ ունին :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ յերեւելի եւ մելանով :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ,— Կիրակի, 13 փետրուար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը, խաղաց ախոյենական վերադարձի (match retour) Գ. մրցումը E. S. Phocéenne‑ի Ա. խումբին դէմ ու յաղթեց 4—2ով :

Հակառակ՝ փոթորկալից օդին ու Երաժշտական Միութեան երգահանդէսին, 200ի մօտ երիտասարդներ փութացած էին քաջալերելու մեր մարզիկները, որոնք արդարացուցին իրենց վրայ դրուած յոյսերը, յաղթելով Ֆոսէի նման զօրաւոր խումբի մը, որ իր տարած բազմաթիւ յաղթութիւններով կը գտնուի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դասակարգին առաջին գծին վրայ, եւ որ երթի (match aller) մրցումին մեր խումբին յաղթած էր 3 — 1ով, անցեալ նոյեմբերին : Այդ օրէն ասդին մեր տղաքը անհամբեր կը սպասէին իրենց փոխվրէժը լուծելու :

Օրուան փոթորիկը չափազանց խանգարեց գեղեցիկ մրցումը : Երկու խումբերն ալ երկար հարուածներով, — աշխատեցան իրենց բերդերէն հեռու պահել գնդակը : Միայն վերջին վայրկեաններուն էր որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը նկատելով որ հակառակորդը կ'աշխատի պաշտպանողական դիրք բռնելու, անմիջապէս կեդրոնացուց իր բոլոր ուժերը, ու վրայէ վրայ երկու կէտ նշանակելով յաղթեց ֆրանսական խումբին :

Երկու խումբերն ալ խաղացին բաւական լաւ, սակայն բացառապէս յանդուգն խաղարկութեամբ փայլեցաւ հակառակորդ բերդապահը : Մերիններէն լաւագոյններն եղան մեր փոքրիկ բերդապահը, Թովմասեան եւ Քէչէճեան, Գասպարեան, Թէքէեան, իսկ ամբողջ խումբը իր այս կրկնակի յաղթութիւններով յոյս կը ներշնչէ, փետրուար 27ի Փռովանսի բաժակի քառորդ վերջաւորութեան (quart de finale) Port - St - Louis du Rhône‑ի զօրաւոր խումբին դէմ կատարելիք մրցումէն պատուաւոր դուրս գալուն, նկատելով որ յիշեալ խումբը կը պատկանի պատւոյ դասակարգին (Հ. Մ. Ը. Մ.էն 3 կարգ բարձր) եւ այդ կարգին ամենազօրաւորն է, ինչպէս նաեւ Օլէմփիք տը Մարսէյլէն վերջ ամբողջ Փռովանսի խումբերէն : Մեր խումբէն շատ անյուսալի է յաղթութիւն մը, իսկ եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթէ, այդ պիտի ըլլայ մեծ անակնկալ մը եւ պատմական թուական մը, Փռովանսի մարզական պատմութեան մէջ :

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի միայն մէկ առաւելութիւն,— իր դաշտին վրայ եւ իր ժողովուրդին առջեւ խաղալու պատեհութիւնը : Ամէնքը անհամբեր կը սպասեն փետրուար 27ին :

Վ. Քիւփէլեան

Վալանս.— Շատ կարեւոր պատճառներով Վալանսի ֆրանսական խումբը կ'իմացնէ վարչութեանս, թէ ստիպուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ին հետ կատարելիք 20 փետրուարի մրցումը յետաձգել Զատիկին մօտերը : Այն հայրենակիցները որոնք կանխավճար տըւած էին վարչութեանս, խումբին հետ Վալանս մեկնելու համար, կը հըրաւիրուին գանձել իրենց վճարումները :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւն

Եթովպիան Հրէաստա՞ն պիտի ըլլայ

ԽՄԲ.— Կիրակի օր ճանի մը տողով յիշեր էինք Թան Հոմի թղթակցին մէկ նամակը, որուն համաձայն Իտալիա կը խորհի հրէական պետութիւն մը հաստատել Եթովպիոյ մէջ : Ահաւասիկ թղթակցութեան ամփոփումը.—

Ափրիկէն վաղուան Եւրոպան է, դէպի ան կողմը կ'ուղղուին տենդերքի ակնարկները : Արեւելեան Ափրիկէի բարձր լեռնադաշտերուն վրայ հրէական աշխատանքը, հանճարը եւ դրամագլուխը կրնան ստեղծել Նոր Սիոն մը, վառարան յոյսի եւ ապագայի Հրեաներուն համար որ կը տառապին աշխարհի մէջ : Չենք գիտեր թէ այս գաղափարը կը գըտնուի՞ իտալական ղեկոյցին մէջ, սակայն բացորոշ է որ մարդասիրական, միեւնոյն ատեն քաղաքական նկատումներով պապական իշխանութիւնը նպաստաւոր դիրք պիտի բռնէ անոր հանդէպ : Վատիկանը երբեք հակահրէական եղած չէ եւ կը դատապարտէ այն հակասեմական շարժումը որուն հետեւանքով միլիոնաւոր մարդկային էակներ, զրկուած հայրենիքէ, կը թափառին աշխարհի մէջ, շատ ծանր վտանգ մը կազմելով քաղաքակրթութեան համար : Միւս կողմէ, հիթլէրական Գերմանիան, ապահովաբար հաճութեամբ պիտի ընդունի այս ծրագիրը, քանի որ ան կրնայ կարել լուծել շատ փափուկ խնդիր մը : Արդարեւ եթէ տարագիր Հրեաները, որոնք այսօր ամէնէն կատաղի թշնամիները դարձած են Գերմանիոյ, կարենան խաղաղութեամբ ապրիլ Եթովպիոյ մէջ, իրենց թշնամութիւնը պիտի մեղմանայ : Հրեաներն ալ իրենց տարագրումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով պիտի կրնան վայելել հարուստ երկիր մը, առանց որ եւ է կռիւ ունենալու անոնց տէրերուն հետ : Գալով Արաբներուն, ծրագիրը վերջ պիտի տայ անոնց եղբայրասպան կռիւներուն սիոնականներուն դէմ, Պաղեստինի բաժանման առաջքը պիտի առնուի, պիտի վերջանայ արաբեւհրէական մենամարտը եւ Մուսոլինի անգամ մը եւս պիտի բարձրանայ իբրեւ պաշտպան իսլամութեան :

Անշուշտ հրէական պետութեան մը հաստատումը Արեւելեան Ափրիկէի մէջ ամենադաժան հարուածը պիտի ըլլայ բրիտանական քաղաքականութեան համար : Ընդհակառակն, Իտալիա պիտի ունենայ նիւթական եւ բարոյական կարեւոր շահ մը : Նիւթական շահ՝ այն իմաստով որ եթէ հրէական պետութիւն մը հիմնուի Ափրիկէի իտալական ստացուածներուն մէջ, ինքնաբերաբար կապ մը պիտի հաստատուի այդ նոր Սիոնին եւ աշխարհի հրէական հարստութեան գլխաւոր կեդրոններուն միջեւ, Լոնտոնէն Նիւ Եորք : Բարոյական շահ, եթէ Իտալիա յաջողի իրականացնել Դաւիթի Թոռներուն երազը, եթէ օգնէ միլիոնաւոր Հրեաներու հայրենիք մը ունենալու, իր կարգին պիտի գրաւէ համակրանքը բոլոր Հրեայ ժողովուրդին : Այն ատեն հակաֆաշական միջազգային Յուդայականութիւնն ալ պիտի մղուի դաշինք կնքել Մուսոլինիի քաղաքականութեան հետ : Եւ Մուսոլինի միայն իսլամութեան պաշտպան պիտի չըլլայ, այլ եւ պաշտպան Յուդայի :

ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱ ԾՆԱԾ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պատանի մը 400 ֆրանք եւ երկու տարեկան «Յառաջ» կը տրամադրէ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Մարսէյլ ծնած եւ ֆրանսական դըպրոցի մէջ կրթուած պատանի մը, Լեւոն Ղեւոնդեան, որ ֆրանսերէն յօդուածներ կը գրէ հայկական շունչով, 400 ֆրանք եւ երկու տարեկան «Յառաջ» դրած է մեր տրամադրութեան տակ, մրցում մը հաստատելու համար :

Ահաւասիկ մրցման պայմանները.—

1.— Մրցումին նիւթը պիտի ըլլայ փոքր շարադրութիւն մը հայրենիքի մասին (Patrie), (անշուշտ հայկական հայրենիք) :

2.— Մրցումին մասնակցողները պէտք է ծնած ըլլան Ֆրանսա (նշանակել քաղաք եւ նահանգ), 17 տարեկան եւ աւելի պակաս :

3.— Պէտք է աշակերտ ըլլան որ եւ է ֆրանսական դպրոցի (յիշել անունը) եւ ի հարկին ներկայացնեն դպրոցին տեսչութեան վկայականը :

4.— Մրցումին կրնան մասնակցիլ մանչ թէ աղջիկ : Գրել անուն, մականուն, հասցէ, ինչպէս եւ ծնողքին հաւանութիւնը :

5.— Ձեռագիրները պէտք է գրել գրիչով, թուղթի մէկ երեսին վրայ, եւ երկու օրինակ, մէկը ղրկելով «Յառաջ»ի խմբագրութեան, միւսը՝ հետեւեալ հասցէին.— Ghévontian Léon, 7a. Rue des Petites Maries, Marseille :

6.— Ձեռագիրները կ'ընդունուին մինչեւ 25 մարտ 1938:

7.— Քննիչ յանձնախումբը (ժիւրի) պիտի կազմուի նախագահութեամբ «Յառաջ»ի խմբագրին :

8.— Սահմանուած պարգեւները (400 ֆրանք եւ երկու տարեկան «Յառաջ») պիտի բաժնուին հետեւեալ ձեւով.—

Ա. ՄՐՑԱՆԱԿ.— 200 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» :

Բ. ՄՐՑԱՆԱԿ.— 150 ֆրանք : Գ. ՄՐՑԱՆԱԿ.— 50 ֆրանք : Դ. ՄՐՑԱՆԱԿ.— Մէկ տարեկան «Յառաջ» : (Այս վերջինը ամէնէն փոքր եւ ընդունակ թեկնածուին) :

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՁԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Ու դեռ ինկայ, մնացածներուն, մանաւորապէս Զարմանենց Կարոյին թախանձելու որ լեռ ելլեն : Ո՛չ : Բոլորը մերժեցին : Բնաւ մէկը չէր ուզեր իր հողհատորները լքելով հողին անել փախչիլ : Չէին ուզեր իրենց տուները վառել տալ : Ես կը յիշեմ որ հոգս չէր եթէ հօրենական տունս վառէին : կեանքը անկէ առաջ էր :

ԳԵՂԻՆ ԱՔՍՈՐԸ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՄԵՐ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Յունիսի գեղեցիկ օրուան իրիկուն էր : Վերջին անգամ հօրենական տանս գաւիթին մէջ նստայ ուռիին դէմ, ի վեր աղբիւրին երգին : Հօրաքոյրս ճամբու եփեց ինծի ու 15 օրուան պաշար դրաւ, հաց, պանիր ու ձուազեղ : Սուր ատրճանակներս, ճերմակեղէն, ու ծածկոցներ պատկելու համար : Երբ որ չալկեցի զանոնք ու դուռը ելայ, հօրաքոյրս, որ տարի մը վրաս գուրգուրացած էր, լացաւ, ու վիզս փաթթուելով ըսաւ.

— Քեռայրդ տարին, դուն ալ կ'երթաս : Ես երկու պզտիկներովս ի՞նչ պիտի ընեմ, եթէ վաղը բան մը պատահի :

Բացատրեցի իրեն քարայրիս տեղը, եւ ըսի որ եթէ բան մը պատահի, հոն գայ եւ զիս կանչէ : Ես կը լսեմ ու կը տանիմ քովս : Համբուրեցի հօրաքրոջս աղջիկներն ալ, Արշալոյսն ու Նուարդը, եւ հեռացայ : Հօրաքոյրս կալին վրայ կայնած ետեւէս կը նայէր ու կուլար : Փողոցը Խանում ու Կուլզար հարսներուս հանդիպեցայ որոնք գիւղեզերը հօտը կթելէն կը դառնային, կաթով լեցուն կոյլակներով :

— Ո՞ւր կ'երթաս, հարցուց Խանում հարսս :

— Լեռ կ'ելլեմ : Ըս գիշեր ժանտարմաները գեղը պիտի կոխեն :

— Հա՜, հա՜, հա՜, հա, վախկոտ, ըսին անոնք ինծի ու ախորժակով խնդացին վրաս :

Ու այդ ժպիտով բաժնուեցանք իրարմէ : Իրենց քուրդ քիրվան ալ, Սլօն, Տիվրիկէն վերադարձին, քանի մը օր առաջ, ըսեր էր որ իրենց ինչքերը առնեն ու բոլորը իր գեղը երթան միասին : Բայց անոնք Սլօն ալ ծաղրեր էին :

Ես շիտակ վարի Ճերմաննենց տունը գացի, ուր կը կենար մեր սպան : Անոնք պանիր բռներ էին : Սեղանի մը վրայ կը ջարդէին պանիրին խոշոր գունտերը լեսեփ լեսեփ (կտոր կտոր) ու զանոնք աղելով գուբը կը դնէին : Ետքը վրան ջուր կը լեցուէր, ու ան կը դիմանար երկար ատեն : Պնդեցին ու պանիր տուին ինծի որ ուտեմ : Բայց ես կուշտ էի, պահեցի զայն ճանկիս մէջ ու դաղանի նետեցի : Ետքը, լեռներուն վրայ, ամէն անգամ որ անօթենայի, այդ պանիրը կը յիշէի : Գրիգոր Էֆէնտիին հետ հեռացանք գեղէն : Հասանք լեռ ու Թուփերուն մէջ երկար փնտռելէ վերջ, քարայրը գտանք ու ներս մտանք : Մեզմէ վերջ կասկամ (բու) մը եկաւ ու սկսաւ քարայրին գլուխէն կանչել : Պառկեցանք գետինը ու սկսանք մրափել : Ընկերս ինծմէ տարեց ու լաւատես, կը յուսադրէր զիս շարունակ : Եղածները տեղափոխութիւններ են, կ'ըսէր, ռուսական արշաւին առջեւ : Շուտով ռուս բանակները կը հասնին ու կը փրկեն մեզ : Ու հեռուն, Տէրսիմի լեռներուն վրայ գոռացող ամպերը թնդանօթ կը կարծէր ան :

Առտուն կանուխ զգուշութեամբ քարայրէն ելլելով մտանք քովի թուփերը : Այդ ամայի տեղերուն վրայ մարդ մարդասանք չկար : Վարը ձորերէն անցնող ջուրերուն աղաղակը կուգար մեզի ու հովերուն քնքոյշ ձայները : Դիտակով փոխն ի փոխ Վերի Ոտքը նայեցանք մինչեւ կէսօր : Մէկը չէր երեւար : Հետեւցուցինք որ ժանտարմաները գեղը կոխած ըլլալու են : Իրիկուան շուքերը երկարելով ձորերը ծածկեցան : Քարայրին կռնակի բլուրը ելլելով սկսանք մեր շուրջը նայիլ դիտակով : Գրիգոր ժանտարմա մը նշմարեց որ ձին վազցնելով դրացի Սառզու գեղը կ'երթար : Սառզուրուն սինին Թուրք էր, մեզմէ կէս ժամ հեռու : Ուրեմն պարզ էր որ ժանտարմաները գեղն էին : Ատոր համար ալ ուխտի չկրցան երթալ :

Յաջորդ գիշեր կրկին նոյն տեղ թուփերը մտած կը խօսէինք ցածէն, երբ ընկերս ձայն մը առաւ : «Մարդ կուգայ», շշնջաց ան ու հէմէնները ձեռքը առած, որպէսզի աղմուկ չհանեն, սկսաւ քարայր փախչիլ : Կռնակ դարձուցի որ իրեն հետեւիմ : Հօրաքոյրս մտքիս եկաւ : Ու կեցայ հոն, ականջս այն կողմը : Անո՛ւշ ձայն մը կոծկոծելով սարերը կը լեցնէր : Լացի, հեծքի ու ողբի շեշտով : Ինծի կը թուէր թէ անունս կուտայ : Սպասեցի, մինչեւ աւելի մօտեցաւ : Այն ատեն յստակ լըսեցի. «Երո՛ւա՛նդ, խավրո՛ւմ ...:» Զիս կը կանչէր : Հօրքուրս էր : Սարսուռ մը անցաւ մարմնէս : Այն կողմը վազեցի : «Հօրքո՛ւր, հոս եմ, մի՛ վախնար, հոս եմ, ըս թարափը եկօր» կը պոռայի, որպէսզի լսելով գտնէ զիս : Երբ իրարու հանդիպեցանք, տեսայ որ ան բեռ չալկած է, փոքրիկները նոյնպէս :

— Ի՞նչ է, հօրքուր, հարցուցի անհամբեր :

— Ա՜խ, մեզ կու հանին, զա՛ոս, հեկեկաց ան, ու վիզս պլլուելով ըսկսաւ հեծկլտալ :

Զիրենք գեղը պաշարող ժանտարմաներու շղթայէն փախցնելով բերած էր Պետենց Հաչաչ ամուն, որ անդապահ էր : Ան քարայրը չեկաւ միասին :

— Պիտի երթամ ըսաւ, տղաս, հաՊԸՐ ըլլանք, վաղը ճամբայ պիտի ելլենք :

Երախտագէտ, հօրքուրէս զատ մէկ մէճիտ ալ ես իրեն տուի : Ձեռքերը պագի, ծեր էր ան, ու գեղին ու գեղացիներուն բարեւ ղրկեցի : Երբ կը բաժնուէր, կանչեցի ետեւէն.

— Հաչա՛չ ամու, ոտքդ պագնիմ, քեզի հետ մինչեւ գեղին քով գամ, Մարանը փախցուր բեր, չան ձեռք չմնայ :

— Չըլլար տղաս, չեմ կրնար : Պաշարումը շատ խիստ է գեղին շուրջը : Մէ՛կը դուրս չեն ձգեր : Հօրքուրդ որ բերի, բախտ մըն էր յաջողեցաւ : Ալ չեմ կրնար :

— Հաչաչ ամու, ըսի ես հեծկլտուքներու մէջ խեղդուած, երթաս բարով, Աստուած հետդ ըլլայ : Նորէն բարեւ խօսէ գեղին ու գեղացիներուն : Բարեւ Մարան հարսին, չմոռնա՛ս ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(Շար.)

որ Ճափոնի պարտութիւնը Ծայր · Արեւելքի մէջ որ եւ է օգուտ պիտի չբերէ Եւրոպայի կամ Ամերիկայի, այլ միայն խորհրդային Ռուսաստանի։ Չինաստանը ոչ հոգեպէս, ոչ ալ նիւթապէս այնքան զօրաւոր է, որ կարենայ իր սեփական ուժով դիմանալ բոլշեւիկեան գրոհին։ Միւս կողմէ, ես կը հաստատեմ թէ Ճափոնի մէկ վճռական յաղթանակը անհունապէս նուազ վտանգաւոր է քաղաքակրթութեան եւ աշխարհի ընդհանուր խաղաղութեան համար քան համայնավարութեան յաղթանակը։ Գերմանիա դաշնագիր մը կնքած է Ճափոնի հետ, կռուելու համար Կոմինթերնի դէմ։ Մենք միշտ բարեկամական յարաբերութիւններ ունեցած ենք Չինաստանի հետ։ Երբ անգլիական մամուլին մէջ մեզի կ'ըսեն թէ Ծայր · Արեւելքի մէջ մեր բռնած դիրքը հակառակ է սպիտակ ցեղին շահերուն, ես միայն կը ծիծաղիմ։ Գերմանիա ստացուածքներ ունէր Ասիոյ մէջ, բայց դուրս հանեցին »։

ԵԹԷ ՍՊԱՆԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՂԹԵՆ...

— « Գերմանիա հողային շահեր չունի նաեւ Սպանիոյ քաղաքացիական ահաւոր պատերազմին մէջ։ Այդ երկրին կացութիւնը ճիշդ այն է ինչ որ տեսանք մեր երկրին մէջ։ Անձնապէս եւ նիւթապէս Մոսկուայի կողմէ ներշնչուած յարձակումը յառաջ բերաւ ազգային տարրին դիմադրութիւնը։ Ինչպէս Գերմանիոյ պարագային, այստեղ ալ միջազգային ժողովրդապետութիւնը բոլշեւիկ հրձիգներուն կողմը բռնեց ։ Գերմանական կառավարութիւնը Սպանիոյ բոլշեւիկացումը կը նկատէ ոչ միայն խռովութեան տարր մը Եւրոպայի մէջ, այլեւ սպառնալիք մը Եւրոպայի հաւասարակշռութեան համար · որովհետեւ այն վայրկեանէն որ Սպանիա Մոսկուայի կեդրոնական մէկ հատուածը դառնայ, աւելի մեծ թափով պիտի ծաւալի այդ ժանտախտը եւ մենք չենք կրնար անտարբեր մնալ անոր հետեւանքներուն հանդէպ »։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

Հիթլէր փառաբանելով Իտալիոյ հետ հաստատուած գործակցութիւնը, չեշտեց ·

— « Եթէ, 1922ին, Մուսոլինի Իտալիան նուաճած չըլլար իր Փաշական յաղթանակով, այդ երկիրը ապահովաբար ճարակ պիտի դառնար բոլշեւիկեան շարժման։ Անկարելի է երեւակայել թէ ինչ հետեւանքներ պիտի ունենար այդպիսի փլուզում մը արեւմտեան մշակոյթին համար։ Այդպիսի հաւանականութեան մը գաղափարն իսկ սարսափ կը պատճառէ բոլոր անոնց որ կ'ըմբռնեն պատմութեան ընթացքը եւ պատասխանատուութեանց պատմական գիտակցութիւնն ունին։ Այնպէս որ ,Պէնիթօ Մուսոլինիի վայելած համակրանքը Գերմանիոյ մէջ՝ զարաւոր նշանակութիւն ունի։ Սպանիական հարցին մէջ, Գերմանիա եւ Իտալիա միեւնոյն տեսակէտներն ունին եւ միեւնոյն դիրքը բռնած են։ Իրենց նպատակն է ապահովել ազգային Սպանիա մը որ կատարեալ անկախութիւն վայելէ։ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ կապերը Ճափոնի հետ՝ ամէնէն ահարկու պատուարը կը կազմեն ռուս - բոլշեւիկ յառաջխաղացութեան դէմ »։

— « Ֆրանսայի առջեւ մենք որ եւ է հողային պահանջ դրած չենք, Սարի վերադարձէն ի վեր։ Եւ չկան ընդհարման պատճառներ։ Ինչ որ կը խանգարէ երկու պետութեանց գործակցութիւնը, լրագրական անհաւատալի պայքար մըն է։ Մենք չենք կրնար մեր աչքերը փակել այս գրգռութեանց հետեւանքներուն առջեւ, չենք կրնար անգիտանալ թէ միջազգային սուտերու հետեւանքով ատելութիւն կը յարուցուի Գերմանիոյ դէմ ։ Մենք չենք կրնար հանդուրժել որ զրպարտութեան շողիքը արձակուի մեզի դէմ։ Այսօրուընէ սկսեալ, մենք պիտի պատասխանենք · եւ պիտի պատասխանենք ազգային-ընկերվարական մեթոտով »։

Այստեղ առաջնորդը կրկին հեգնական սլաքներ արձակեց մամուլի ազատութեան եւ արտասահմանի մէջ տարածուած սուտերու դէմ ։

ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ ԵՂԱԾ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ

— « Մենք կը տեսնենք Վերսայլով հաստատուած սահմաններու անտեսական եւ քաղաքական հակասութիւնները։ Գերմանիոյ անմիջական սահմաններուն վրայ կ'ապրին տասը միլիոն Գերմանացիներ որոնք բաժնուած են մեզմէ։ Այդ Գերմանացիները մեզի հետ կռուեցան պատերազմի ընթացքին։ Ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը, որ կը գտնուի Ուիլսընի 14 կէտերուն մէջ, չի կրնար արհամարհուիլ այն պատրուակով թէ հարցը Գերմանացիներու կը վերաբերի։ Այս պարագան ի վերջոյ անհանդուրժելի կը դառնայ համաշխարհային պետութեան մը համար որ գիտէ թէ իր սահմաններուն կից ունի հայրենակիցներ որոնք անվերջ կը տառապին, որովհետեւ համակիրներ են կամ իրենց ճակատագիրը եւ աշխարհահայեացքը միացած կը տեսնեն բուն զանգուածին հետ։ Կարելի չէ ժողովուրդին ամբողջութենէն բաժնել անոր մասերէն մէկը։ Երբ Գերմանիան տկար էր եւ անզօր, ստիպուած էր ընդունիլ իր սահմանակից Գերմաններու հալածանքը։ Այժմ, մենք պիտի կրնանք պաշտպանել գերմանական շահերը, ո'ւր որ ալ գտնուին · պիտի պաշտպանենք շահերը այն հայրենակիցներուն որոնք չեն կրնար իրենց միջոցներով պաշտպանել իրենց մարդկային, քաղաքական եւ փիլիսոփայական ազատութիւնը »։

Խօսելով ուրիշ պետութեանց մասին, Հիթլէր գնահատեց Լեհաստանի հետ եղած բարւոք յարաբերութիւնները, «արդիւնք այն իրողութեան որ Վարշաւայի մէջ գոյութիւն չունի ժողովրդավար խորհրդարանական դրութիւն, այլ մարաջախտ Փիլսուտսքին էր որ կը վարէր երկիրը ։ Տանցիկի խնդիրը այժմ կորսնցուցած է իր սպառնալից հանգամանքը Եւրոպայի խաղաղութեան համար, հիմա որ նոր մարզպան մը կը գտնուի հոն »։

Աւստրիոյ մասին կարճ խօսեցաւ Հիթլէր, շնորհակալութիւն յայտնելով անոր վարչապետին որ «ընդունեց իմ հրաւէրս եւ ըմբռնեց իմ թելադրութիւնները, յօգուտ երկու պետութեանց եւ ամբողջ գերման ժողովուրդին ։ Կը կարծեմ թէ առով նպաստած եղանք Եւրոպայի խաղաղութեան։ Բարեկամական յարաբերութիւններ ունինք բազմաթիւ երկիրներու, Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ հետ, ինչպէս ուրիշներու հետ, բայց ամէնէն առաջ սերտօրէն կը գործակցինք Իտալիոյ եւ Ճափոնի հետ որոնք մեզի պէս կը պայքարին Կոմինթերնի դէմ։ Գերման ժողովուրդը ռազմատենչ ժողովուրդ մը չէ, այլ զինուորներու ժողովուրդ մը եւ կը սիրէ խաղաղութիւնը »։

*** Ճառը ընդհանուր հաւանութիւն գտաւ Հռոմի եւ Փէշթայի մէջ, իսկ տհաճութիւն պատճառեց Փրակայի եւ Փարիզի մէջ ։

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ խորհրդային դեսպանատան գործակատարը, Բուտէնկօ , որ Հռոմ ապաստանած է, շաբաթ օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, խստօրէն, ձաղկելով խորհրդային իշխանութեան բարբարոսութիւնները։ Ճառէն վերջը կարգ մը օտար թղթակիցներ ընդունելով, յայտնեց թէ պատրաստ է որ եւ է փորձի ենթարկուելու եւ իր ինքնութիւնը ապացուցանելու։ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը նորէն կը յայտարարէ թէ փաշական կառավարութիւնը կեղծիք մը սարքած է, սպիտակ Ռուս մը ներկայացնելով իբրեւ գործակատարը։ Կ'ըսէ նաեւ թէ Հռոմի խորհրդային դեսպանատան գործակատարը, որ զաւընկեր եղած է Բուտէնկոյի, ուզած է տեսակցիլ կեղծ գործակատարին հետ, բայց իտալական ոստիկանութիւնը թոյլ չէ տուած։

ԿԵՐԵՆՍԿԻ, Ռուսաստանի առժամեայ կառավարութեան ներկայացուցիչը, Մ · Նահանգները պիտի երթայ մօտերս, շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար Խ · Միութեան մասին։ Տեսակցութեան մը առթիւ, Պ · Կերենսկի յայտարարեց թէ միջազգային կացութիւնը շատ ծանր է եւ թէ Սթալին կը ջանայ պատերազմ յարուցանել դրամատիրական պետութեանց միջեւ, յետոյ զայն քաղաքացիական կռիւի վերածելու համար։ Նախկին նախագահը 11 տարի առաջ ալ Ամերիկա գնաց դասախօսութեանց համար։ Այն ատեն թարգման մը ունէր, բայց հիմա անգլերէն սորված է։ «Բառերու մեծ պաշար մը ունիմ, բայց դժուար է խօսքերը իրարու կապել »։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ծայրայեղ ազգայնական վարիչ Տոքթ. Շահպէնտէրի կուսակիցներու մէկ ժողովէն վերջ, Սուրիոյ ոստիկանութիւնը գրկոյկ մը գրաւեց, որ կը դատապարտէ Սուրիոյ վարչապետին քաղաքականութիւնը եւ անոր վարած բանակցութիւնները մարզպանին հետ, ֆրանքեւ-սուրիական դաշնագրի մասին։ Կառավարութիւնը ձերբակալել տուաւ այս գրկոյկին ենթադրեալ հեղինակները, մասնաւորապէս երեսփոխան Միհնիր Աճլանին ։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌԻ չորս ռուս գիտնականները վերջնապէս փրկուելով, երկու սառնաբեկ նաւերու մէջ փոխադրուեցան, Մոսկուա վերադառնալու համար։ 256 օրէ ի վեր բեւեռային սառոյցներու վրայ կը բնակէին, գիտական ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին ծանր վտանգներու մատնուեցան, երբ գլխաւոր սառնակոյտը ճեղքուեցաւ եւ իրենք բեւեռէն քշուեցան ծփուն կտորի մը վրայ, 1000 մղոն հեռաւորութեամբ։ Բեւեռէն երկու մղոն հեռու իջած էին 1937 մայիս 21ին, չորս օդանաւերով ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԻ յաւելման համար, պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ աշխատանքի նախարարութեան։ Խորհրդականը բարեացակամ հաւաստիքներ տալով հանդերձ, բացատրեց թէ օրական նուազագոյն մէկ ֆրանքի յաւելում մը մօտ 150 միլիոն ֆրանքի կը նստի, ուստի հարկադրուած է խնդիրը ներկայացնել վարչապետին եւ ելմտական նախարարին ուշադրութեան ։

*** Շաբաթական տեղեկագրին համաձայն, փետրուար 12ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 409.776, ինչ որ կը նշանակէ 3726 հոգի աւելի անցեալ շաբթուան վրայ ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ազգայնական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ զօրքը վերագրաւած է Թէրուէլը, որ աւերակոյտի մը վերածուած է։ Այս քաղաքին համար մինչեւ հիմա զոհուած են 85.000 հոգի, 50.000ը հանրապետական։ Ազգայնականները դէպի Միջերկրական կը քալեն, սպառնալով ծովային հաղորդակցութեանց ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի «ընդհ. ժողովը 24 փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, իր ակումբին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Դիւան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Փրոփականտի Յանձնախումբի դասախօսական ժողովը 23 Փետրուար, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ։ Յանձնախումբին մաս կազմող ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Կը դասախօսէ ԸՆԿ ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 17 Փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Grillon, 2 Carefour de l'Odéon, Մէթրօ Օտէօն։ Կը խօսի Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

22 Փետրուար, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ, 9. SQUARE ALBONI

ԿԸ ԴԱՍԱԽՕՍԷ ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ

Նիւթ՝ ՄԱՐԻ ԼԱՖԱՐԺԻ ԴԱՏԸ (բժշկա-հոգեբանական վերլուծում)

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

26 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

ՍԱԼՈՆ ՔՈՒԼՊԷՐի սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ ՄԱԹԻԷՕ ժիւնեօրի 8 հոգինոց Հայլէմ ժազի

Հաճելի անակնկալներ Մուտք՝ այրերու 15, կիներու՝ 10 ֆր.

ՄԱՆՕԹ.— Ձեր սեղանը ապահովելու համար այժմէն ձեր տոմսերը գնեցէք ֆօթօ Սուրէն-Տիւրանի եւ սափրիչ Յ. Պապարիկոտեանի մօտ։

Սկաուտական ցերեկոյթ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԵՆԹԱՇՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

3 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին

ARTS ET METIERSի սրահին մէջ, 9 bis, Avenue d'Iéna, Փարիզ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ տարեկան պարահանդէսը որ գաղութիս մէջ յայտնի է իր գեղարուեստական նորութիւններով, եւ ստեղծած ընտանեկան լուրջ մթնոլորտով, տեղի պիտի ունենայ Փետր. 27ին։

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԵՒ ՕՏԷՕՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ

կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով

ՊԷՆԼԵԱՆի խաղացանկի գլուխ-գործոց

ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ

(օփէրէթ 3 արար, 1 պատկեր)

Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է

Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

(նախկին դերասան Քօմէտի Ֆրանսէզի)

կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ։ Պ. ԲԱՐԻԿԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքեսթրը։

Զուարթութիւն, երգ, պար. կը պարէ Շաթըլէի թատրոնէն պարուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱԼՏ։

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 Mr le Prince. Փարիզ։ Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաթքութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան։

Դիմել՝ ՏՕՔԹ. ԶԵՆՈԲ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)

Ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18։ Tél. Tru. 83—87

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Ոսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ոսկերչական շաւոր առարկաներ։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

J. IRAN, 17 Rue St. Augustin, Paris(

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է գինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ֆր[...]սական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնք[...] ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու [...] 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու էնտէֆրիզապլը գործիք[...]

Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. [...] Բագոսեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine)։

Alimentation „TRÉVISE"

Իր անմահական սուրճովը

Café "HAREM,,

Ամէնէն հոյս եւ աժան մթերանոց արեւելեան ընտիր նպարեղէններու

5 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

խանութպաններու համար սուրճը 16 ֆր. քիլօ

ձերմակ պանիր թիթեղով 11—14 ֆր. քիլօ

Ձիթապտուղ, քաշքաւալ եւ չոր մրգեղէններ անմրցելի գիներով, յանձնելի hors d'octroi

Tél. Taitbout 40—63

30, Rue de Trévise Paris (9) Metro Cadet

ՐԱՖՖԻ

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը

Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadetet le Peletier

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու հարուստ ճաշացուցակ մը։ Անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպասարկութիւն։ Պոլսական օ ի՛ եւ շաշլիկ ճաշարանատիրոջ անմիջական փորձառութեամբ։ Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը սպասարկուի արագ եւ համեմատաբար մատչելի գիներով։

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՃԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

1, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն ու Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ ։

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յանուար 1էն սկսեալ կը գործադրենք մեր նոր արժեցուցակը անգլիական, ֆրանսական եւ չեխօսլովաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, թրիքօթաժի, գուլպաներու եւլն. համար։

Ամենալաւ ապրանքներ բացառաբար զեղչուած գիներով։

Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գիրամեքենաներ, դրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ըլլայ ուղղակի Ամերիկայէն։

Փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գիները

Դիմել՝ **American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber**

Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՆՈՐ ՍԻՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Հանգուցեալ ընկեր Ժան Սարգիսեանի հարսնիքին առթիւ, Սէլթէկեանի միջոցաւ, Իսի լէ Մուլինոյի մէջ.—

Յովսէփ Գալուստեան 10 ֆրանք, Լեւոն Պէնկեան, Ժան Սարգիսեան, Նրգումանեան, Մարտիրոս Փէհլիվանեան, Տիկին Շէրպէթճեան, Տիկին Գալուստեան, Շմաւոն Պալեան, Տիկին Թումանեան 5ական, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Ուզունեան 7 ֆրանք, Խ. Բարեան 1, Տօնիկ Փէհլիվանեան 4, Սէլթիկեան 2— Տիկին Նազելի Արզումանեան 2, Պ. Ալէքսանեան 2.90 Ոմն 4 ֆրանք ։ Գումար 73 ֆրանք ։ (Տես Յառաջ 22 փետրուար)։

Վ. ԻԳԱԼԱՑԵԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՄԱՐԱԿԱԼ

Հաշիւներու արձանագրութիւն .— Տուրքերու յայտարարութիւն եւ գործերու հետապնդում։

Մեքենագրութիւն եւ բազմագրութիւն (duplicateur)

Ընդունելութեան ժամեր.— Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, Մէթրօ Cadet։

Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye - Rouve, Մէթրօ Belleville եւ Pyrénées

Հեռաձայն Mel. 50—09։

ԾԱԽՈՒ է

Տէր Շաւարշ Թէնյ. Թէր[...] Պօմօնի մէջ, La Rosière [...] Bld. de la Figon, իր [...] գած 10 փիէսնոց տուն[...] ներքուր, կազ, ելեկտրական[...] թիւն եւ 300 մէթր տարած[...] թեամբ պարտէզ, կը ծախէ [...] խիկ եւ առանց սակարկութեան 85,000 ֆրանքի։ Գնել փափ[...] քողները կրնան այցելել [...]

Դիմել՝ Père Terzian Bld. Clair Isnard, St-[...]rôme, Marseille.

Ծախու է

ԾԱԽՈՒ է քիչ գործածուած [...] վիճակի մէջ նկարչական ալպ[...] մեքենայ մը, օպժէքթիֆ 4,5, [...] թուած եւ պղինձէ շարժէոր։ [...] տաւոր գին։ Դիմել Պ. Ծիլէ[...] նի, 31 Rue Menilmontant, Փարիզ

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ մէջ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Gar[...]

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS (1[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 23 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3662 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԽԱՐԻՍԽ»Ը ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ «ԱՌԱՆՑՔ»ԻՆ

Ի զուր չէ որ քաղաքական շրջանակներու մէջ աւելի ծանրակշիռ նկատեցին Անգլիոյ արտաքին նախարարին հրաժարումը, քան Հիթլէրի ճառը:

Երկուքն ալ միաժամանակ տեղի ունեցան, բայց առայժմ բոլորին ուշադրութիւնը ուղղուած է դէպի Լոնտոն, որուն դիրքը ճակատագրական դեր կրնայ կատարել միջազգային կացութեան մէջ:

Հարցը այլեւս չի վերաբերիր Չէմպըլէնի եւ Իտընի «մեթոտներու» տարբերութեան: Ամբողջ սկզբունք մըն է որ կը փոխուի, Անգլիոյ ամէնէն երիտասարդ նախարարին անկումով:

Իտըն ինքն ալ պահպանողական է, ինչպէս Չէմպըլէն: Բայց սերունդի եւ տեսակէտներու տարբերութիւնը ուժգնօրէն ընդհարեցան այս անգամ, եւ արտաքին նախարարը գրեթէ մինակ մնաց, հին աղուէսներու բազմութեան մը մէջ:

Ինչպէս կը հաստատեն Լոնտոնի թերթերը, եւ ինչպէս վարչապետը ինք ալ կը խոստովանի, բուն տագնապը շաբաթ կամ կիրակի չէր որ ծագեցաւ:

Աշխատաւորական օրկանը կը պատմէ.— Փետրուար 11ին, ֆաշական մամուլը կը պահանջէր որ Իտըն հրաժարի, իբրեւ նախապայման անգլեւիտալական յարաբերութեանց բարեփոխման: Իսկ փետրուար 19ին Իտըն կը հարկադրուէր իր հրաժարականը ներկայացնել վարչապետին:

Մուսոլինի առաջին քայլը կը նետէր փետրուար 4ին, երբ Լոնտոնի իտալական դեսպանը արտաքին գործերու պաշտօնատունը երթալով, հաղորդեց թէ ժամանակը եկած է խօսակցութիւններ սկսելու անցեալ յուլիսին Մուսոլինիի եւ Չէմպըլէնի միջեւ փոխանակուած նամակներու մասին: Պ. Իտըն ցանկալի գտնելով հանդերձ անգլեւիտալական յարաբերութեանց բարւոքումը, դիտել տուաւ թէ այդպիսի բարւոքման մը առաջին քայլը պէտք է ըլլայ սպանիական հարցին կարգադրութիւնը,— եւ կանչել իտալացի կամաւորները Սպանիայէն եւ Պալէարեան կղզիներէն, եւ յետոյ խօսիլ Միջերկրականի վերաբերեալ ուրիշ հարցերու մասին:

Իտալական դեսպանը տրամադիր կ'երեւար ընդունելու այս պայմանը: Անմիջապէս ժողովի հրաւիրուեցաւ ոչ-միջամտութեան յանձնախումբը եւ վերջնական բանաձեւ մը գտնուեցաւ, կամաւորներու յետս կոչման մասին: Դեսպանը գոհ երեւալով, Հռոմ զրկեց զայն, վաւերացուելու համար: Բայց, պատասխան չեկաւ:

Հռոմ պաշտօնապէս լուռ կը մնար, իսկ անպաշտօն ձեւով կ'ամբաստանէր Իտընը իբրեւ միակ խոչընդոտը հաշտեցողութեան: Իտըն իր մօտ հրաւիրեց դեսպանը, որ դժբախտաբար չերեւցաւ:

Եւ յանկարծ, ուրբաթ օր, Չէմպըլէն վարչապետարանը հրաւիրեց իտալական դեսպանը, որ անմիջապէս գնաց: Խօսակցութեան ներկայ էր նաեւ Իտըն որ զարմանքով դիտեց թէ վարչապետը բոլորովին կը լքէ զինքը: Քանի մը օր առաջ, ինք յիշեցուցած էր իտալական դեսպանին.— «Նախ Սպանիա»: Իսկ այժմ վարչապետը կ'ըսէր,— «Մէկդի դնենք Սպանիան, թող ոչ-միջամտութեան յանձնաժողովը զբաղի այդ հարցով: Խօսինք ընդհանուր հարցերու մասին: Փորձենք բարեկամներ դառնալ»: Սպանիոյ հարցը այսպէս կլորցնելէ ետք, ճամբան հեռու չէր մինչեւ Եթովպիոյ ճանաչումը:

Խօսակցութիւնը վերջացաւ: Կոմս Կրանտի (դեսպանը) զարմացաւ եւ ուրախացաւ որ Իտըն մէկդի նետուած, նուաստացած է իտալական դեսպանին առջեւ: Իտըն այլեւս չէր կրնար մնալ: Ոչ միայն վարչապետը կառավարութեան գլխուն փաթթած էր քաղաքականութիւն մը որուն ինք համաձայն չէր, այլեւ մահացու հարուած մը կրած էր իր հեղինակութիւնը:

Եւ խնդրեց նախարարական խորհուրդը նիստի հրաւիրել շաբաթ օր: Մեծամասնութիւնը մերժեց իրեն ուժ տալ վարչապետին դէմ որ կը մերժէր փոխել իր դիրքը: Ասոր վրայ Պ. Իտըն իր հրաժարականը ներկայացուց, բայց խնդրեցին սպասել մինչեւ 24 ժամ: Շաբաթ իրիկուն երկու նախարարներ գացին զինքը համոզելու որ համաձայնի Չէմպըլէնի հետ, բայց Իտըն մերժեց եւ կիրակի օր կրկնեց իր հրաժարականը: Կիրակի օր երեք անգամ ժողով գումարեցին նախարարները, թախանձեցին, ջանացին համոզել, յիշեցուցին իր փայլուն հեռանկարները, ինչպէս եւ կուսակցութեան շահը,— բայց Իտըն պնդեց: Եւ ի վերջոյ ընդունուեցաւ հրաժարականը:

Ինչպէս կ'երեւայ այս ամբողջ պատմութենէն, Չէմպըլէն ինք շատոնց խախտած էր իր արտաքին նախարարին դիրքը, իր ուզած քաղաքականութիւնը վարելով անոր գլխուն վրայ:

Գաղտնիք չէ որ Անգլիոյ վարչապետը միշտ վերապահ դիրք մը բռնած է Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ, նոյնիսկ երբ ելմտական նախարար էր: Ան հակառակ էր նաեւ պատժական անօրէնութեանց, եւ 1936ին վերջապէս յաջողեցաւ համոզել Պոլտուինը որ կարճ կապէ: Ու վերջապէս, ինքն էր որ անցեալ յուլիսին անձնական նամակ մը ուղղեց Մուսոլինիի: Մինչդեռ Իտըն աչքի փուշ է Հռոմի մէջ, իբրեւ ջերմ կուսակից Ազգերու Դաշնակցութեան:

Նետելով իր արտաքին նախարարը, Չէմպըլէն կը խախտէ ե՛ւ Ազգ. ժողովին ե՛ւ հաւաքական ապահովութեան խարիսխը, եւ կը փարի Հռոմ-Պերլին առանցքին, իբրեւ փրկութեան լաստ:

Եւ երբ կ'ըսէ թէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը կախում ունի չորս մեծ պետութիւններէն, պարզապէս Հռոմի եւ Պերլինի քաղաքական գործակցութեան ծրագիրն է որ կ'իւրացնէ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԷՄՊԸԼԷՆ ՉՈՀԵՑ ԻՏԸՆԸ ՍԻՐԱՇԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

«Եւրոպայի խաղաղութիւնը կախում ունի Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Իտալիայէն եւ Գերմանիայէն»

Երկուշաբթի օր, Անգլիոյ երեսփ. ժողովը զբաղեցաւ արտաքին նախարար Պ. Իտընի հրաժարման հարցով: Այս առթիւ, թէեւ քաղաքավարի, բայց բաւական ուժգին մենամարտ մը տեղի ունեցաւ վարչապետ Չէմպըլէնի եւ հրաժարեալ նախարարին միջեւ:

Ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր Երեսփ. ժողովին առջեւ, մեծ մասով համակիր՝ Իտընի: Ներսն ալ խճողուած էր: Դիւանագիտական օթեակէն բացակայ էին միայն Մ. Նահանգներու, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանները:

Առաջին անգամ խօսք առաւ Պ. Իտըն, բուռն ծափերու մէջ, անձնական բացատրութիւն մը տալու համար: Խոստովանեցաւ թէ իրեն եւ պաշտօնակիցներուն միջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը կապ ունէր անգլեւիտալական խօսակցութեանց հետ: Ինք յարմար չէր տեսներ որ այժմ այդպիսի խօսակցութիւններ սկսէին Հռոմի մէջ: «Իմ կարծիքով, իտալական կառավարութեան բռնած դիրքը ընդհանրապէս միջազգային հարցերու մէջ եւ մասնաւորապէս այս երկրին հանդէպ տակաւին այն վիճակը չունի որ արդարացնէ այդպիսի ձեռնարկ մը: Իտալական կառավարութեան քարոզութիւնները այս երկրին դէմ կը շարունակուին ամբողջ աշխարհի մէջ»: Հրաժարեալ նախարարը դանդատեցաւ թէ Պ. Մուսոլինի չէ իւրացուցած այն ոգին որ կը գտնուի 1937 յունուարին կնքուած համաձայնութեան մէջ: Իտալական զօրք դրկուեցաւ Սպանիա, Մուսոլինի փառաբանեց իր զօրքին յաղթանակները Սպանիոյ մէջ, խանգարուած է Միջերկրականի հսկողութեան գործը, բաւական չէ նոր հաւաստիքներ ստանալ Մուսոլինիէն, ան պէտք է գործքով ապացուցանէ իր բարեկամութիւնը, պէտք է ետ քաշէ իր զօրքը Սպանիայէն, եթէ կ'ուզէ իրական հաշտեցողութեան մը յանգիլ Անգլիոյ հետ: «Իմ կարծիքով, միջազգային ներկայ կացութեան առջեւ, այս երկրին պարտականութիւնն է ամուր կենալ, բանակցութեանց մէջ չխրիլ անպատրաստ: Համաձայնութիւն մը արժէք չունի երբ կը կնքուի սպառնալիքներու տակ: Ոչ ալ այդպիսի պայմաններու մէջ կրնայ բանակցիլ այս երկիրը: Վարչապետը հաստատուն տեսակէտներ ունի արտաքին քաղաքականութեան մասին եւ ես կը յարգեմ զինքը ատոր համար: Ես ինքս ալ հաստատուն տեսակէտներ ունիմ: Ինծի համար հետզհետէ համոզում դարձած է թէ մեր կողմէն քիչ մը չափազանց տրամադրութիւն կը յայտնուի յարմարելու ուրիշներու հետ, մինչդեռ ուրիշները փափաք չունին յարմարելու մեզի հետ: Այս երկրին ընթացքը երբեք այդպէս եղած չէ անցեալին մէջ: Եւ պէտք չէ այդպէս ըլլայ այսօր, յանուն խաղաղութեան: Ես չեմ հաւատար թէ կրնանք յառաջ տանիլ Եւրոպայի խաղաղեցումը, աչքի առջեւ ունենալով վերջին օրերու դէպքերը, եթէ թոյլ տանք որ արտասահմանի մէջ այն տպաւորութիւնը կրեն թէ մենք տեղի կուտանք ճնշումներու առջեւ»:

Իտընի ճառը, որ ուղղակի թէ անուղղակի ակնարկներ կը պարունակէր Եթովպիոյ, Աւստրիոյ եւ Սպանիոյ հարցերու մասին, վերջացաւ ջերմ ծափերու մէջ:

Անդէն կը բանակցին Իտալիոյ հետ

Իտընէ վերջը խօսք առաւ իր խորհրդականը, լորտ Քրէնպօրն, որ յայտնեց թէ նոյնպէս կը հրաժարի, որովհետեւ «Պ. Իտըն բացարձակապէս իրաւունք ունէր» հիմնական սկզբունքի մասին: Եւ բացատրեց թէ այս միջոցին պաշտօնական բանակցութիւններ սկսիլ Իտալիոյ հետ՝ «պիտի համարուի ոչ թէ նըպաստ մը խաղաղութեան, այլ անձնատուութիւն ճնշումի առջեւ» (շանթաժ):

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Չէմպըլէն, որ բացատրեց թէ ինք եւ իր պաշտօնակիցները կ'ուզէին խօսակցութիւններ սկսիլ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ հետ, հաստատելու համար թէ «հասարակաց գետին մը կա՞յ ընդհանուր ծրագիր մը յօրինելու, Եւրոպայի խաղաղեցման համար»: Պ. Իտընի հետ ծագած տարակարծութիւնը կապ ունէր Իտալիոյ, ոչ թէ Գերմանիոյ հետ:

— «Եւրոպայի խաղաղութիւնը կախում ունի չորս մեծ պետութեանց՝ Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ դիրքէն: Ֆրանսա վախնալու պատճառ չունի թէ պատուարժան բարեկամիս հրաժարումը կրնայ նուազագոյն չափով խախտել մեր հարեւանին հետ հաստատուած սերտ բարեկամութեան քաղաքականութիւնը: Ես ալ ինքզինքս նոյնքան հաստատ բարեկամ կը նկատեմ Ֆրանսայի որքան Պ. Իտըն: Անդին կը տեսնենք Իտալիան եւ Գերմանիան որոնք նոյնպէս կապուած են տեսակէտներու նմանութեամբ և վարչաձեւերով: Արդ, հարցը այս է,— Պէ՞տք է թոյլ տալ որ ազգերու այս երկու խումբերը շարունակեն կատաղի ակնարկներ արձակել իրենց սահմաններէն դուրս: Պէ՞տք է թոյլ որ երկու կողմերուն զգացումները հետզհետէ աւելի դառն հանդամանք առնեն, մինչեւ այնտեղ ուր պատուարները կը խորտակուին եւ կը սկսի ընդհարումը, ինչ որ պիտի նշանակէ քաղաքակրթութեան վախճանը, շատերու կարծիքով: Չե՞նք կրնար փոխադարձ հասկացողութեան մը յանգիլ մեր նպատակներու մասին, եւ կատարել ձեռնարկներ որ պիտի յանգին վերջնական կարգադրութեան մը: Եթէ կարենանք չորս պետութիւնները համախմբել բարեկամական վիճաբանութեան մը եւ իրենց վէճերու կարգադրութեան համար, Եւրոպան փրկած պիտի ըլլանք ամբողջ սերունդի մը համար»:

«Պատերազմը անխուսափելի կրնայ դառնալ»

Վարչապետը յիշելով աշխարհը զինարշաւը եւ ուրիշ ծանրակշիռ երեւոյթներ, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է փարատել փոխադարձ կասկածի մթնոլորտը: Եւ յիշեց թէ նպաստաւոր պարագայ մը ներկայացաւ փետրուար 10ին, երբ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿՈՉ ՄԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը, անցեալ շաբաթ, երբ նոր վարչութիւն կ'ընտրէր, նախ քան ընտրութիւնը կարդաց գիր մը զոր Տոքթ. Քօլօլեան ուղղած էր Միութեան անդամներուն: Շատ յատկանշական է այդ կոչը.—

«Շուտով կը լրանայ քսան տարին, որ Միութիւնը կը ղեկավարուի գրեթէ միշտ նոյն նախագահով: Իբրեւ նախագահ, կարելիս կ'ընեմ Միութեան բարգաւաճումին համար: Բայց ժամանակն է այլեւս որ մտածէք ապագային մասին: Աշխատակիցներ եւ բարեկամներ շրջապատած են զիս ու կը քաջալերեն՝ շարունակելու համար գործը, զոր միասին սկսանք: Սակայն բաւական չէ այդքանը: Պէտք է մտածել ապագային մասին: Պէտք է որ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ գան գրաւել ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒՆ տեղը, փոխարինեն մեզ: Եթէ յանկարծ մեռնիմ, պէտք չէ որ Միութիւնն ալ մեռնի: Պէտք է ապրի այս Միութիւնը: Մեր միակ Միութիւնն է գիտական գետնի վրայ, մեր միակ կապը արուեստակիցներու միջեւ: Միակ ժամադրավայրը, ուր ամէն ամիս կուգան հաւաքուիլ բժիշկները: Պէտք է որ տեւէ այս Միութիւնը մեզմէ վերջ եւս: Ատոր համար ալ, պէտք չէ որ անդամները անտարբեր մնան, ամէն գործ ձգելով նո'յն վարչութեան վրայ ...»:

Առանց չափազանցելու, թոյլ տուէք որ այս կոչին կամ յայտարարութեան մէջ տեսնեմ դարաշրջանային ազդակ մը: Տխո՛ւր է այդ ազդակին դրոշմը, — սերունդ մը ահա, որ կը հատնի, կը մարմրի, կը պլպլայ, առտու չեղած՝ խաւարելու վախով, աչքը ետեւ՝ սպասելով իրեն յաջորդող սերունդին որ չի գար, կ'ուշանայ...: Ուրեմն, աղէտը այնքան մեծ է, որ սերունդներուն միջեւ տարածութիւնը երկարեր է: Նոր ափ բերողները այնքան հեռու են որ հինը կը ցամքի արդէն: Զաւակը այնքան մանուկ է, որ չի գիտեր օգնութեան հասնիլ մահամերձ հօրը: Ողիմպոսի առաջին ջահակիրը կը հասնի հանգրուան բոլորովին սպառած՝ երբ դեռ կ'ուշանայ երկրորդ մարզիկը, որ պիտի խլէր ջահը, պիտի վազէր յառաջ, ձեռքէ ձեռք առաջնորդելու համար խաւարին մէջէն...:

Բայց Տոքթ. Քօլօլեանի այս կոչին մէջ, ուր մեր պատմութեան ձայնը կը լսուի, կարելի է զատորոշել նաեւ ուրիշ դրոշմ մը,— հին սերունդը ապարէզ կը կանչէ նորերը: Գործե՞լ կ'ուզէք, — ահա դաշտ: Խօսի՞լ կ'ուզէք,— ահա բեմ: Վարե՞լ կ'ուզէք, — ահա Միութիւն մը:

Հինի եւ նորի պայքար մը կայ պատմութեան մէջ, փիլիսոփայութեան մէջ, գրականութեան մէջ, ընկերութեան մէջ, ընտանիքին մէջ: Առանց այդ պայքարին՝ մեռելութիւն պիտի տիրէր, միօրինակութիւն ու ձանձրոյթ: Պէտք է փոխուին դէմքերը, պէտք է փոխուին գաղափարները, պէտք է փոխուին աստուածները, .. ով որ կը քանդէ՝ կանգնելու համար նոր արժէք մը, ով որ յեղափոխութիւն մը կը կատարէ՝ ստեղծելու համար նոր մթնոլորտ, բարո՛վ գայ: Ուրիշ ժողովուրդներու մէջ սերունդները իրա՛ր կը հրմշտկեն, մինչ մեր մէջ կոչեր պէտք են, որ նոր սերունդը գիտակցութեան գայ:

Քօլօլեանի կոչը կը հաշտեցնէ երկու եզրերը: Ան նորերուն կ'ըսէ.— Ինչո՞ւ դառնանալ եւ մէկ կողմ քաշուիլ, մրմռալով թէ ասպարէզ չեն տար: Հիներուն կ'ըսէ.— Ինչո՞ւ ժամանակ կորսնցնել, երբ այլեւս օրուան ախ-շըւ գործիչներ են անհրաժեշտ, բնախօսական երեւոյթ է որ փոփոխութիւն մը կատարուի:

Ի՛նչքան արդար է այսպիսի յայտարարութիւն մը: Այլ ժողովուրդներու մէջ, հին գործիչները կը քաշուին ասպարէզէ՝ երբ տարիքը կը թշնամանայ: Այլ ժողովուրդներու մէջ, հին համբաւները կը խուսափին նոյնիսկ բեմի վրայ երեւալէ, վախնալով որ gâtismeը կը վնասէ իրենց հմայքին:

Մեր մէջ, հակառակ Տոքթ. Քօլօլեանի այդ գիտական յայտարարութեան, մարդիկ կան որ կը յամառին գամուած մնալ իրենց աթոռին, եթէ նոյնիսկ հարկ ըլլայ *սիւպէք* գործածել: Օրինակ, կրնա՞ք երեւակայել, որ Մալէզեանները, Բաշալեանները եւ նմանները ըսեն. — Ալ մեծցանք, եկէք դուք կատարեցէք մեր գործը: ԱՐԱՋ

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԻՅՐՈ Թ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հայկազ Մարտիրոսեան, Մարսէյլ	50
Գասպար Մելոյեանի միջոցաւ՝ Քլինեանքուրէն, (Ս. Սարգիսի տօնին առթիւ հաւաքուած խումբ մը երիտասարդներէ	41
Գումար՝	91
Փետր. 22ի գումարը	3748
Ընդհ. գումար՝	3839

ԹՈՒՐՔԻԱ ՔՍԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒ ԿԸ ՇԻՆԷ

Աթաթիւրք նախագահեց արարողութեան մը որու միջոցին մկրտուեցան թրքական չորս նոր սուզանաւեր,— Սալտըրայ, Աթիլայ, Պաթիրայ, Ըլտըրայ: Սուզանաւերէն երկուքը շինուած են Կէմլէյիկի նաւարանին մէջ, որ նաւակայանն է Մարմարայի, իսկ միւս երկուքը Բոսֆորի նաւարաններուն մէջ: Մօտերս քսան նոր սուզանաւեր պիտի ապսպրուին այն նոյն գործարաններուն:

Ֆրանսա կը փութացնէ սպառազինութիւնները

Իբրեւ պատասխան Հիթլէրի ճառին, որ մասնաւորապէս կը շեշտէր թէ Գերմանիա մղում կուտայ վերազինման եւ բանակին զօրացման, դահլիճը որոշեց մեծագումար վարկեր պահանջել, սպառազինութեանց յաւելման համար: Այս որոշումը տրուած էր արդէն ուրբաթ օր, չորս իրաւասու նախարարներու կողմէ, երբ վերակազմուեցաւ Աւստրիոյ դահլիճը: Նոր վարկերով պիտի շինուին երկու վիթխարի զրահաւորներ, իւրաքանչիւրը 35.000 թոն տարողութեամբ, եւ մեծաքանակ օտար սաւառնակներ պիտի գնուին: Իտընի հրաժարումն ալ խորապէս ազդած է Ֆրանսայի հանրային կարծիքին վրայ:

Հիթլէրի ճառէն եւ Իտընի հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, արտաքին նախարար Պ. Իվոն Տէլպոս տեսակցութիւն մը ունեցաւ անգլիական դեսպանին հետ: Այս վերջինը թէեւ հաւաստեց թէ Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ, բայց Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ դէթ առենի մը համար Ֆրանսա հարկադրուած է իր սեփական ուժերուն ապաւինիլ, ընդդիմանալու համար Հռոմ - Պերլին առանցքին ճնշումներուն: Անգլեւիտալական համաձայնութեան լուրերն ալ խոր տպաւորութիւն գործեցին Փարիզի մէջ եւ վարչապետն ու արտաքին նախարարը ժամերով հեռաձայնի խօսակցութիւններ ունեցան Լոնտոնի հետ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ նախկին երեսփոխան Սթամաթ Մէրքուրիս եւ նախարարՓափանտէրու կղզի մը աքսորուեցան, խռովարարական տետրակներ հրատարակած ըլլալով:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ԵՒ ՈՍԿԻՆ

Դրամական քաոսը ոսկիի խնդիր մը դրած է մէջտեղ: Կ'արժէ, ուրեմն, ակնարկ մը նետել այն ճամբուն վրայ, ուրկէ անցած է այդ խնդիրը, ստանալով ներկայ վիճակը:

Համաշխարհային պատերազմի ատեն, պատերազմիկ կողմերը մեծ ճիգ թափեցին ոսկի հաւաքելու համար իրենց մօտ, ու սահմանափակեցին անոր ազատ շարժումը: Պատերազմի վերջաւորութենէն մինչեւ այսօր, ոսկին լուրջ քննութեան առարկայ է ոչ միայն տնտեսագէտներու, այլեւ քաղաքագէտներու կողմէ:

Այնպէս որ, այսօր եւս ոսկին կենսական խնդիր մըն է, որու մասին զանազան տեսութիւններ պարզուեցան եւ տեսակէտներ փոխուեցան, բայց ան տակաւին իր լուծումը չստացաւ՝ համաշխարհային տնտեսութեան ընդհանուր զարգացման, ինչպէս նաեւ դրամական հարցի տեսակէտէն:

Ծանօթ է որ ոսկին գործածուած է հին քաղաքակրթութեանց շրջանէն սկսած՝ իբրեւ դրամ: Ու մինչեւ այսօր կը ծառայէ իբրեւ խարիսխ՝ գրեթէ բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու դրամներուն: Իր տեւական արժէքին պատճառով, ան խարիսխ կը ծառայէ ոսկի դրամանիշի դրամային դրութեան: Աշխարհի բնակչութեան վաթսուն առ հարիւրը կ'ապրէր ցարդ՝ ոսկի դրամանիշի դրութեամբ:

Մինչեւ ընդհ. պատերազմ ու արժեզրկումի թուականը (1929), երկիրներու մեծ մասը իրենց դրամական դրութիւնը հիմնած էին ոսկենիշի վրայ: «Տըվիզ»ները յաջողութեամբ կը պահպանուէին «ոսկի կէտ»ին շրջանակին մէջ: Գիները՝ մինչեւ 1929՝ կայուն էին: Տնտեսական տագնապին առաջին նշանները, ինչպէս նաեւ անոր յետագայ զարգացումը ոսկիի եւ ոսկի դրամանիշի խնդիրը դրին սեղանի վրայ: Ու այդ խնդիրը դարձաւ կեդրոնականը՝ բոլոր տնտեսական խնդիրներուն մէջ:

Դրամային դրութիւնները կորսուեցան իրենց խարիսխներէն. այդ պատճառաւ, սահմանափակուեցաւ ոսկիին շարժումը: Հարկ է յիշել երրեակ համաձայնութիւնը՝ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ՝ 1936 Սեպտ. 25ին, երբ ոսկեդրամի կապուած պետութեանց արժեզրկումը տեղի ունեցաւ: Այդ համաձայնութեան յետոյ միացան Պելճիքան, Հոլանտան եւ Զուիցերիան: Եւ որովհետեւ ոսկիին շարժումը այլեւս ազատ չէր, անոնք համաձայնեցան ձեռք առնել միջոցներ՝ որպէսզի արգիլեն ըլլալ դրամներուն այն նոր արժեզրկումներուն, որ կրնային տեղի ունենալ կառավարութիւններու կամքէն անկախ:

Համաձայնութեան շնորհիւ յառաջ եկաւ ոսկիի կայուն գին մը: Ֆրանսան, սակայն, յետոյ ազատ ձգուեցաւ այդ համաձայնութենէն, որովհետեւ ֆրանքը ունեցաւ երկրորդ անկում մը. ու այդ ֆրանքը կոչուեցաւ «Պլումի ֆրանք»: Իսկ այս վերջերս ֆրանքը արձանագրեց երրորդ անկում մը:

Ոսկի դրամանիշի դրութիւնը շատ պարզ էր: Պետութիւնները որոշ ու կայուն գինով մը կը պահէին ոչ-սահմանափակ քանակութեամբ ոսկի՝ ոսկեդրամներ հրապարակ հանելու համար: Այդ դրամները օրինական վճարամիջոցներ էին՝ երկրէն ներս թէ դուրս: Այնպէս որ՝ ոսկին կը ծառայէր նաեւ արտաքին վճարումներուն: Որով կը դիւրանար միջազգային վճարումներու կարգադրութիւնը: Ոսկին տեւական նեցուկ մըն էր միջազգային դրամային մեքենականութեան: Ոսկիին ազատ շրջաբերութիւնը կ'ապահովէր կայուն դրամներու դրութիւն մը: Ոսկի դրամանիշի պետութեանց միջեւ ոսկին կարելի էր արտածել առանց արժեզրկումի վախին: Ուրեմն՝ անիկա միջազգային վճարումներու խարիսխն էր:

Այսպէս հիմնուած էր ոսկիի համաշխարհային հաւասարակշռութեան տեսութիւնը, ինչպէս նաեւ դրամներուն քանակային տեսութիւնը: Համաձայն այս տեսութեան, երբ երկրի մը մէջ ոսկիի քանակը կ'աւելնայ՝ անոր արժէքը կ'իյնայ. այսինքն՝ ապրանքներու գինները կ'աւելնան, ինչ որ առիթ կուտայ ներածելու ապրանքներ այն երկիրներէն, ուր ապրանքներու գիներուն մակարդակը աւելի ցած է: Ներածումի նման յաւելումով մը՝ խնդրոյ առարկայ երկրին առեւտրական եւ վճարումի հաշուեկշիռը կը կատարուի ոսկիով, եւ կամ ան կը վերադառնայ այն երկիրները, ուր կը պակսի եւ գինները բարձր են:

Հետեւաբար, ոսկիի ներածումը պատճառ կ'ըլլայ ապրանքներու ներածումին, որուն հետեւանքով ոսկին կ'ընթանայ դէպի հոն, ուր իր գնողական կարողութիւնը՝ ապրանքներու մասին՝ աւելի բարձր է:

Ոսկիին շարժումը կրնայ երբեմն արդիւնք ըլլալ ուրիշ պայմաններու: Ճաճախ հոգեբանական պատճառներ ոսկին կրնան մղել ուէէ երկիր կամ երկիրներ՝ առանց ապրանքներու մղումին: Օրինակ՝ խնայողութիւնը կ'ուղղուի այն երկիրները, որոնք կը ներկայացնեն աւելի մեծ դրամային եւ քաղաքական ապահովութիւն: Այս երեւոյթին ականատես եղանք արժեզրկումի շրջանին:

Պետութիւններէն ոմանք կերպ մը կիրարկեցին,— դրամաթուղթերը երաշխաւորել կամ ոսկեկոյտով եւ կամ ոսկի «տըվիզ»ներով: Ասով ստեղծուեցաւ այն տեսութիւնը, որուն համաձայն շարժման մէջ դրուած դրամաթուղթերու երաշխաւորող պահեստը կրնայ ըլլալ ոչ միայն ոսկի, այլ ոսկի տըվիզը, այսինքն՝ ուրիշ երկիրներու դրամաթղթային կամ դրամային արժէքներով (այն երկիրներունը, որոնք ոսկի խարիսխին կապուած են): Ասիկա անգլիական տեսութիւն մըն էր եւ կը կոչուէր ոսկիի փոխանակութեան չափանիշ:

Այս տեսութիւնը շատ քննադատուեցաւ, երբ Անգլիա հեռացաւ ոսկիի դրամանիշէն: Կը մատնանշուէր այն վտանգը թէ՝ այս ձեւով դրամաթղթային փոխանակումը կախում կ'ունենայ ուրիշ դրամներու կայունութենէն: Այդ վտանգը չուշացաւ,— դրամներու արժեզրկումը ծանր կորուստներ պատճառեցին այն երկիրներուն, որոնք այդ դրութիւնը ընդունած էին կիրարկել:

Ամերիկայի մէջ ուրիշ ձեւ մը երեւան եկաւ: Ղեկավարեալ դրամի դրութիւնն էր այդ: Համաձայն այդ դրութեան՝ պետութիւնը իրեն կը վերապահէր ազգային դրամին ոսկեայ բովանդակութեան ճշդումը: Այս դրութիւնը ընդունեցին բոլոր այն երկիրները, որոնք արժեզրկեցին իրենց դրամները՝ օրինապէս նախատեսելով բարձրագոյն եւ նուազագոյն քանակը ոսկիին, որուն կրնայ համապատասխանել իրենց դրամը: Այս կերպով անոնք կ'ապահովէին իրենք զիրենք՝ ապրանքներու գիներուն վրայ անընդպատ ազդեցութենէն, որ կրնայ յառաջ գալ ուրիշ դրամներու հաւանական նոր արժեզրկումէն:

Խորհեցան նաեւ որ ապրանքներուն գինները բարելաւելու համար պէտք է նուազեցնել ոսկիին գինը: Այսինքն՝ ըսին թէ արժէքի չափը մեծ է: Ուրիշներ, ընդհակառակն, առարկեցին թէ՝ ոսկիի գինի խնդիր չի կրնար ըլլալ, քանի որ ոսկին ինքը գինին արտայայտիչը կամ չափանիշն է: Հարց ծագեցաւ, այն ատեն, ոսկիի բաժանումին եւ ոսկի մետաղի անբաւականութեան հաւանական վտանգի մասին: Այս ձեւով, ոսկին դարձաւ նիւթ մը, որուն շուրջ սկսան դառնալ այն բոլոր խնդիրները որ կապ ունէին տնտեսական եւ դրամական քաոսէն դուրս գալու ճիգին հետ: Ոսկիին փայլը շատ կուրացուցիչ է: Եւ, բնականաբար, շահագրգռութիւնը մեծ անոր մասին:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս ընդարձակ եւ ուշագրաւ յօդուածը նոյնութեամբ կը թարգմանենք տարագիր կովկասցիներու ֆրանսերէն ամսագրէն՝ «Le Caucase»ի 1938 Փետրուարի թիւէն: Գրողն է Հայտար Բամմատ, որ սկիզբէն ի վեր նոյն տեսութիւնը կը պարզէ,— անջատել Կովկասը եւ կազմել անկախ պետութիւն, ապաւինելով Թուրքիոյ բարեկամութեան եւ հրաժարելով բոլոր հողային պահանջներէն, նոյնիսկ վիճելի սահմաններէն: Պիտի անդրադառնանք, ամբողջովին հրատարակելէ վերջ.—

Մեր առջեւ դրուած բոլոր հարցերուն մէջ՝ ամէնէն փշոտը, միաժամանակ ամէնէն բարդը, առանց այլեւայլի, կը մնայ հայկական հարցը: Կովկասցի հայրենասէրները պարտաւոր են մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայել այս հարցին: Չափազանցութիւն չէ ըսել թէ կովկասեան համադաշնակցութիւնը իրականացնելու եւ ամրացնելու կարելիութիւնը կը համապատասխանէ, որոշ չափով, Կովկասի շահերուն՝ յարակցաբար այդ հարցին ամէնէն արդար լուծումին:

Ըստ մեզի՝ վտանգաւոր սխալ մըն է լռութեամբ անցնիլ հայկական հարցին վրայէն, ինչպէս սովորութիւն ըրած են կովկասեան տարագիրներու կարգ մը շրջանակներ:

Ինչ որ ալ ըլլան դժուարութիւնները, որոնց կը բախինք, բոլոր կովկասցիները, եւ մասնաւորաբար Հայերը, առաւել քան երբեք շահագրգռուած են գոյութիւն ունեցող տարակարծութեանց քննութեամբ՝ արդարամտութեան եւ պարկեշտութեան լայն ոգիով մը: Այդ ձեւ մօտենալով է որ կարելի պիտի դառնայ գտնել հասարակաց լեզու մը, ու պիտի կըրնանք խուսափիլ, Կովկասի մէջ՝ երբ ազատագրուի բոլշեւիկեան լուծէն, անցեալին ցաւալի վէճերուն վտանգաւոր կրկնումէն: Միայն ու միայն այդ միջոցով պիտի կրնան մեր ժողովուրդները ապահովել ներքին խաղաղութիւնը եւ մշակութային ու տնտեսական գործակցութեան տարրական պայմանները:

Մենք նպատակ չունինք չափազանցելու, ոչ ալ պզտիկցնելու մեր առջեւ դրուած խնդիրներուն բարդութիւնը: Ամէն մարդ հաւասարապէս գոհացնող լուծում մը տալու առարկայական դժուարութիւններէն զատ, դժբախտաբար հայկական հարցը կը ներկայացնէ նաեւ բարդ վիճակ մը, որ կը ծագի հոգեբանական պարագաներէ, որոնք չափազանց կը դժուարացնեն կարենալ կատարելու համար իր քննութիւնը անաչառութեամբ եւ հանդարտութեամբ:

Մեր սերունդը կ'ապրի պատմական դժնդակ շրջան մը: Մեզի վիճակեցաւ ականատես կամ գործօն վկաներ դառնալ մեծ պատերազմներու եւ յեղափոխութիւններու: Հանդիսատես եղանք հզօր կայսրութեանց փլուզումին: Մեր ժողովուրդները, քշուելով համաշխարհային դէպքերու յորձանքին մէջ, ծանր փորձութիւններէ անցան: Հայ ժողովուրդը, մասնաւորաբար, անօրինակ տառապանքներ կրեց: Ընդհ. պատերազմին մէջ հայ քաղաքական ղեկավարներու դիրքը եւ հայ կամաւորական գունդերու կազմութիւնը ռուսական եւ դաշնակից բանակներու մէջ պատճառ դարձան որ մասամբ բնաջնջուի կամ երկրէ երկիր տարագրուի Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներու հայ բնակչութիւնը, ինչպէս եւ ամբողջովին վերջ դրուի, Թուրքիոյ մէջ, տնտեսական եւ քաղաքական գործունէութեան հայ քաղքենի դասակարգին, որ մեծ դեր խաղացած էր անցեալին մէջ:

Այս քաղաքականութեան տրամաբանական հետեւանքով դժբախտաբար լարուեցան յարաբերութիւնները Հայոց եւ իրենց կովկասեան դրացիներուն, Վրացիներուն ու Ազրբէջանցիներուն միջեւ:

Իրենց ամբողջ յոյսը դնելով դաշնակից պետութեանց յաղթանակին վրայ, կարծելով որ պիտի ջնջուի Թուրքերու տիրապետութիւնը Մեծ եւ Փոքր Հայաստաններու պատմական հողերուն վրայ, հայ ղեկավար շրջանակները, Դաշնակիցներու յաղթութենէն վերջ, երբեք չուզեցին կարեւորութիւն տալ Կովկասեան նորակազմ պետութեանց եւ իրենց բախտը կապել այդ նոր պետութեանց ճակատագրին:

Իրենք զիրենք տեսնելով շուրջին մէջ դաշնակից պետութեանց, որոնք յաղթանակը նոր տարեր էին, կուրաբար հաւատալով այն հանդիսաւոր եւ շռայլ խոստումներուն, որոնք տրուեցան իրենց, Հայերը կարծեցին յարուցեալ Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական ապագայ կեդրոնը տեսնել դէպի հարաւ: Այսպէս կոնակ դարձնելով Կովկասի, եւ կըցածնուն չափ աշխատելով ընդարձակել իրենց կովկասեան սահմանները, անոնք այնքան յառաջ գացին որ ենթադրեցին թէ Հայաստանի եւ կովկասեան ժողովուրդներու ճամբաները բացարձակապէս կը բաժնուին իրարմէ:

Արտաքին շփումը, որ տեղի կ'ունենար ինքնաբերաբար հայկական եւ կովկասեան պատուիրակութեանց միջեւ, Փարիզի մէջ, կամ այն բազմաթիւ խորհրդաժողովներու ընթացքին, որոնք կը գումարուէին ծովային լողանքի կայաններու մէջ, չկրցաւ հասարակաց լեզու մը ստեղծել: Իսկ երկրին մէջ, կացութիւնը կը ծանրանար: Սահմանագլուխներու մասին վիճաբանութիւնները կը բորբոքէին եւ տեղի կուտային արիւնոտ բախումներու: Հոգեբանական մթնոլորտը կը թանձրանար վտանգաւոր ձեւով, աւելի դժուարացնելով վիճելի հարցերու լուծումը:

Նոյն ատեն, Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն կացութիւնը, նոյնիսկ Եւրոպայի տրամադրութիւնը առիթ կը դառնար Հայոց որ հիմնովին փոխեն իրենց դիրքը: Կը տեսնուէր որ Եւրոպա շատ կ'աճապարէր թաղել «Հիւանդ Մարդը»: Թուրք ժողովուրդին մեծ խանդավառութիւնը եւ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի հանճարը արմատէն քանդեցին եւրոպական դահլիճներու ծրագիրները, որոնք կապուած էին Թուրքիոյ ժառանգը բաժնելու հարցին:

Ջուր անցան այն հսկայ զոհողութիւնները, զորս կատարած էր հայ ժողովուրդը իր ազգային վերածնունդին համար: Ծուխի պէս փարատեցան շքեղ երազները, զորս հիւսած էին Մեծ Հայաստանի մը կազմութեան համար, Տրապիզոնէն մինչեւ Ալեքսանտրէթ: Սեւրի դաշնագրին գինովութեան օրերուն յաջորդեցին Լօզանի դաշնագրին տխուր օրերը:

Ահաւոր փորձառութեամբ մը, հայ ժողովուրդը տեսաւ թէ ի՛նչ արժէք կը ներկայացնեն մեծ պետութեանց հանդիսաւոր խոստումները եւ յանձնառութիւնները:

Նոյն ժամանակները, Կարսի դաշնագիրը եւ այդ դաշնագրէն ծնած բարեկամութիւնը Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի միջեւ յստակօրէն հաստատեցին թէ որքան դիւրաբեկ էին յոյսերը, զորս հայկական կարգ մը շրջանակներ դրած էին Սովետներու իշխանութեան վրայ Կովկասի մէջ:

Պատմութեան մէջ շատ քիչ անգամ պատահած է որ այսքան յուսախաբութիւն կրէ ժողովուրդ մը:

Նման փորձառութիւն մը չէր կրնար անտեսուած անցնիլ: Հայ ժողովուրդին ղեկավար տարրերը պէտք է վերջապէս ընդունին, որ իրականութիւնը սարսափելի հարուած մը տուաւ այն քաղաքական հայեցողութեանց, որոնք կը գերադնահատեն օտար հեռաւոր ազդակներու դերը, եւ ընդհակառակն կը թերագնահատեն անմիջական դրացիներու հետ բարեկամական յարաբերութեանց կարեւորութիւնը:

Հայ հայրենասէրները, որոնք մտահոգուած են իրենց երկրին ապագայով, չեն ուզեր հասկնալ թէ անհրաժեշտ է արմատական փոփոխութիւն մը կատարել հին ճամբաներու քաղաքական ուղղութեան մէջ, որ հայ ժողովուրդը առաջնորդեց եղերական փակուղիի մը:

Քաղաքական գործունէութեան հին ձեւերու դէմ բնական հակազդեցութեան, Հայոց համար՝ նոր ուղղութիւն փնտռելու հրամայական հրաժեշտութեան վրա՛յ է որ պէտք է կեդրոնացնեն իրենց ուշադրութիւնը Կովկասի բոլո՛ր ժողովուրդները՝ իրենց իսկ շահուն համար, պարտաւոր են ամէն կարելի օժանդակութիւն տալ հայ քաղաքական ըմբռնումներու առողջ բարեշրջութեան:

Մեզ ազատագրելու համար անցեալին տխուր տեսիլքին վտանգաւոր ... նողէն, պէտք է անհրաժեշտ ... թիւնը փնտռենք պատմական ... պատին ամատական փոփոխ... մէջ, նախապատերազմեան եւ ... յեղափոխական շրջանի կացութ... բոլորովին տարբեր նո՛ր պայման... րու մէջ, մե՛ր մէջ:

ՀԱՅՏԱՐ ՊԱՄՄԱՏ

(1)

ԲԱՆՔ ՀԵՐՆԱԿԱՆՔ

[illegible]

Թուրքերը անանկութեան ... առաջնորդեցին գիտական շատ մը ... եալներ:

Նստած Ասիոյ խորը, կը կ... կը կարեն:

Ցաճախ ալ կը կարեն առանց ... լու:

Ո՞վ կրնայ կէտ դնել իրենց ... վրայ:

Ապացոյց տուին որ աշխարհ ... տառանցքի վրայ կը դառնայ:

Արեւը հարաւէն կը ծագի եւ ... ւելքէն մարը կը մտնէ:

Վաղը կրնան փաստելու ելլել ... արեւը երկրին շուրջ կը դառնայ ... երկիրն ալ լուսնին արբանեակն ...

Մե՛զ եւրոպացի գիտնական... ու դարերով մեկան ու ուղիղ ... են գիտական - հոգեբանական ... ներու շուրջ եւ տակաւին եզրակ... թեան մը չեն յանգած:

Ահա Թրքական հանճարը մէկ ... մանով եւ մատի մէկ շարժումով ... րաշքներ կը գործէ, մրցելով ... յին հետ որ, իր ամենակարողութ... նովը, վեց երկար օրերու մէջ ... կըցաւ նարինջի չափ աշխարհ մը ... երկու հատիկ ալ մարդ ստեղծել ... ալ կին, ուրեմն կէս մարդ ... պայմանով...

Մեծ պատերազմին՝ Թուրքը ... պետութիւններուն ասպարէզ ... դաց:

Բոլոր ճակատներու վրայ ... կան ելաւ եւ անհաշուելի դերի ... ւոր ձեռք անցուց:

Միեւնոյն ատեն, այդ նեղ օր... ներուն ալ պարապ չկեցաւ, իր ... յին արհեստը զարգացուց՝ ... հազարաւոր անմեղ երախաներ ... ներ ջարդելով ու պղծելով:

Միայն այսչա՞փ:

Պատերազմէն հազիւ դուրս ... ելեց - սրբեց, հովին տուաւ ... լիական, ֆրանսական, իտալակ... մանաւանդ յունական բանակներ... րոնք իր հողը առք կոխած էին ... իր հրամանին, ապացուցանելով ... պէս որ, այս ազգերն ալ իբր ... հայ ժողովուրդէն աւելի բան ... արժեր:

Եւ տեսաւ որ բարի են այս ... հրամայեց, իրեններուն ֆէսերը ... գլխարկները վեր, որպէսզի Եւրո... ցիի գոյութեան պէտք չզգայ իր... րին մէջ:

Արաբական տառերը կաւիճի ...

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՍՏԱՄՊՈՒԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ

The Eunuch of Stamboul

By DENNIS WHEATLEY
Trans : J. M.

Գրեց՝ ՏԷՆԻՍ ՀՈՒԻԹԼԻ
Թարգմ. Ժ. Մ.

Տիկին Հէյգըլթին, կինը իր հօրը բարեկամին որ պաշտօնեայ էր Նախարարութեան ու պատասխանատու կազմակերպիչը այդ ընդունելութեան, ներկայացուց զայն բարձրահասակ, թուխ, մարմնեղ ու երեկոյեան անթերի տարազով պճնուած մէկու մը որուն կուրծքին վրայ կը պըսպղային ադամանդեայ աստղ մը ինչպէս նաեւ բազմութիւն մը մանրանկար պատուանշաններու: Նորին Պայծառափայլ Բարձրապատուութիւն իշխան Ալին էր ան, Գոնեայի էմիրը եւ Մեծ հրամանատարը «Աստղ-Մահիկ» պատուանշանին:

Հացկերոյթը սովորական արարողութիւն մըն էր ու կը նմանէր այդ տեսակի բոլոր հացկերոյթներուն, այսինքն շատ փայլուն իբրեւ տեսարան, բայց անհամ ու մռայլ՝ հիւրերուն մեծամասնութեան համար: Անգլիացի դիւանագէտ մը սիրուն ճառ մը խօսեցաւ ու աղուո՛ր, բայց անիմաստ բաներ ըսաւ Թուրքիոյ մասին: Իշխանը փոխադարձեց անթերի անգլերէնով մը ու նոյնքան սիրուն, նոյնքան աղուոր բայց անիմաստ բաներ ըսաւ Անգլիոյ մասին:

Ճաշէն վերջ իշխանը առաջնորդուեցաւ ընդունելութեան դահլիճը: Սըր Ճօրճն ու իր աղջիկը անոր մօտը նըստած ըլլալով, ամէնէն առաջ հետեւեցան իրեն: Տայանան ինքնիրեն կը մըտածէր թէ շուտով պիտի կարենար փախչիլ, երբ իշխանը ժպտուն դէմքով մը յանկարծ ընդհատեց խօսակցութիւնը զոր սկսած էր ուրիշ կնոջ մը հետ ու արագ քայլերով մօտեցաւ իրենց:

Խոնարհութիւն մը ըրաւ Սըր Ճօրճին ու հեզաբար փսփսաց.

— Այնքան շատ լսած ենք ձեր անունը մեր ելմտական գործերուն մէջ որ, մեծապէս ուրախ եմ որ հաճոյքը կ'ունենամ ձեզի հանդիպելու այսօր...

Ցետոյ ակնարկը շրջեց ու Տայանային դառնալով շարունակեց.

— Թոյլ տուէք որ պատուեմ ձեզ, օրիորդ Տըրքէնըն. ամէնէն հրապուրիչ կինն էք որուն կը հանդիպիմ Լոնտոն գտնուելէս ի վեր...

Տայանա շատ լաւ գիտէր որ իր երկար ու նեղ յօնքերուն տակ հանգչող սեւ աչքերը ուշագրաւ գեղեցկութիւն մը կուտային իրեն, հակապատկեր մը կազմելով իր խարտեաշ մորթին ու ոսկեգոյն մազերուն հետ. բայց դժուար էր լսել այդքան յանդուգն մեծարանք մը: Անիկա իր նայուածքը իջեցուց Թուրք իշխանին ամբարտաւան ու ձիթենիի գոյն դէմքէն մինչեւ անոր մէջքը— այնքան բարակ որ կարծես սեղմիրան դրած ըլլար ան— ու յետոյ նայեցաւ անոր ձեռքերուն: Անդիտակցաբար նշմարեց որ այդ բարձրահասակ մարդուն ձեռքերը շատ պզտիկ էին՝ գիրուկ, զգայուն ու կնոջական, իսկ ցուցամատը աչքի զարնելու չափ ծուռ:

Իշխանը առանց պատասխանի սպասելու խօսքը Սըր Ճօրճին ուղղեց եւ քաղցրութեամբ ու միապաղաղ ձայնով մը— որուն մէջ օտարականի արտասանութիւնը հազիւ թէ նշմարելի էր— շարունակեց.

— Պաշտօնական ընդունելութեանց շարքը անկարելի կը դարձնէ անհատական կարգադրութիւններ ընել՝ կարճատեւ այցելութեանս ընթացքին. բայց եւ այնպէս կը փափաքէի աւելի յաճախ տեսնել ձեզ... մտերմական խնջոյք մը այս գիշեր հաճելի ժամանց մը պիտի ըլլար ինծի համար... Պ. Հէյգըլթի՛ն, Մուսթաֆա՛...

Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնեան ու Թուրք կցորդը մօտեցան իրեն: Բառերը զորս իշխանը ուղղեց Անգլիացիին՝ խնդրանքի մը տպաւորութիւնը կը ձգէին: Եւ սակայն հրամանի մը տիրական շեշտը կար անոր ձայնին մէջ:

—Կարելի չէ՞ ուրիշ տեղ մը երթալ, օրինակ մեր դեսպանատունը կամ թերեւս Ֆլորիայի կապելան... վըստահ եմ որ Սըր Ճօրճն ու իր աղջիկը պիտի պատուեն զիս՝ իմ հիւրերս ըլլալով...

Տայանա կը զգար որ իշխանին մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ըլլալու պարագան կը փայփայէր իր ինքնասիրութիւնը: Բացայայտօրէն արքայազուն հիւրը իրեն հետ պարել կ'ուզէր: Եթէ ելմտական խնդիրներու մասին իր հօրը հետ տեսակցելու նըպատակ ունենար, անշուշտ գիշերային կապելայի մը մասին չէր որ պիտի մտածէր: Սակայն իշխանին սեւորակ ու իմաստուն աչքերուն մէջ տեսնուող այդ յանդուգն հիացումը կ'ազդարարէր իրեն որ թերեւս անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ընդառաջ երթալ այդ հըրաւէրին: Ու արդէն իսկ անհանդիստ բան մը նշմարած էր ան իր հօրը նայուածքին մէջ:

— Շատ ազնիւ էք, Ձերդ Բարձրութիւն, բայց ներողութիւն կը խնդրեմ, ըսաւ աղջիկը. ուրիշ երեկոյթի մը հրաւիրուած եմ, Կայսերական Թիկնապահներու Ակումբի պարահանդէսին ուր արդէն ինծի կը սպասեն... հիմա, անմիջապէս Մէյֆէրնէր պիտի երթամ...

Կնճիռ մը բոլէպէսամթադ... խան Ալիի կոպիտ դիմագիծերը՝ գիրուկ մատները թանձր, ... սեւ մազերուն վրայ պտտցուց ... տոյ յանկարծ դէմքը պայծառաց... անգլիացի պաշտօնեային դառն... ըսաւ.

— Այս պարահանդէսի մասին ... լսեցի երէկ Օլըմփօթի մէջ, ... պաններու հացկերոյթին հրաւիր... էի... Ակումբը պարտէզներով ... պատուած վայր մըն է, գետին ... քը, այնպէս չէ՞... Թերեւս պիտ... զէին իրենց հիւրասիրութիւնը ... տուցանել այս իրիկուն ինծի ... հետեւորդներուս...

— Վստահ եմ որ սպաները ... պիտի համարեն հիւր ունենալ ... Բարձրապատուութիւնը, պատաս... նեց Հէյգըլթին թեթեւ խոնար... թիւն մը ընելով:

— Ուրեմն խնդրեմ, պէտք ... կարգադրութիւնը ըրէք, ըսաւ ... նը՝ իր վիզը պտտցնելով օսլայ... ու սպիտակ օձիքին մէջ: Ցետոյ ... ձեւՏայանային նայեցաւ: Ժպիտ ... կար դէմքին վրայ, ժպիտ մը ... պերճախօս:

(Շար.)

հարուածով ջնջեց ու լատին տառերը դուրս բերաւ տակէն :

Հետեւեալ առտուն, բոլոր Թուրքերը լատին գիրերով սկսան Ալլահ էֆէնտի կանչել :

Վայ մեր ժայռ - գլուխ տղոց որ տարը քերական հինցնելով հազիւ կրնան հեգել իրենց հայրենիքին անունը :

Կրօնքը վար առաւ փաթթոցներու մէջէն եւ տեղը դրաւ թանկօն ու չարլըթօնը :

Ցեսաւ որ իրեն խալալ լեզուին մէջ արաբ եւ իրան բառեր միջամտած են, մաքրել՝ դուրս ըրաւ այդ բոլորը :

Կանչեց Մարթաօղլու Ակօբներէ բաղկացած հրաշամիտ գիտնականներ որ Թուրքերէնը կարգի դնեն, թէեւ Յաթ… պաճին ալ կրնար հայելիին ա… Ալլահին ալ թանկը ըլլալը հաստատել:

Դժբախտաբար գիս չհրաւիրեցին այդ ժողովին, եա՛ գրչի մէկ հարուածով կը կազմէի իրենց բառգրքոյկ, որ հազիւ երեք - չորս բառերէ պիտի բաղկանար, բնութիւն, կողոպուտ, չարդ ու կեղծիք :

Վերջապէս, կարգը եկած է ոչ - Թուրքերը Թուրք չինելու արհեստին :

Ալեւի մը, Փափա Էֆթիմ կոչուած ցնդած տէրտէրի մը քղանցքին փակելով Ցոյները «Թուրք - օրթոտոքս» մակադրեցին, ծեփ չբռնեց :

Ըմսեղուկ Շահին - Գայա մը պճոթկեցին, Հայերը «կրէկորիէն Թուրք» տիտակել տալու համար, ան ալ կարկտան չբռնեց :

Ներկայիս ճանկ նետած են Իսքաւէլի գաւակներու վզին, երբ մտաւորական, վէկայ կը կանչեն քրջահաւաք Աֆրամաչի մը, Հրեաներուն Թուրքի մորթ հագցնելու համար, ինչ որ հազարաւոր տարիներէ ի վեր չեն յաջողած քաղաքակիրթ ազգերը, իրենց զօրաւոր մշակոյթով :

Թուրքը, հազիւ, լատին տառերուն պաչ ու կոտոշ փակցուցած մէջտեղ հանած է որ տակաւին որոշ դոյն ալ չէ ստացած :

Չին ու մաչինէն քանի մը բառեր հաւաքած եւ իրարու կարկտելով հազիւ լեզուի պէս բան մը մէջտեղ բերած է :

Իրեն քաղաքակրթութիւնը զէյպէկին ու թանկոյին միջեւ կը տատանի :

Օր մը Մուհամմէտը Արաբներու եա կ…այ, ուրիշ օր մը Քրիստոսը իրեն ցեղակից կը հռչակէ :

Երբ այսպէս, իր ցեղը որոշ լեզուէ եւ գիր ու գրականութեան պակասէն դուրս չորս դին կը զարնէ, ասդին հարիւրաւոր դարերու քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ ունեցող ազգերը Թրքանալու կը հրաւիրէ :

Կ'ըսեն «տունը կորկոտ չունի իրեն համար, դուռ-դրացի խնջոյքի կը հրաւիրէ» …

Երբ Թուրքը կրօնամոլ էր, յանուն կրօնքին կը կոտրէր կը ջարդէր …

Երբ Թուրքը ազգայնամոլ է, յանուն ազգութեան կը քանդէ :

Առաջինին ձախ աչքը կոյր էր, վերջինին աջ աչքը կուրցած է դէչ կերպով :

Թուրքը այսպէս է միշտ, փոքուր …ենի կամ տարատ :

Կ. ՓԵՏՈՒՇ

* Արցունք եղած տեղը
Կոթի նման մի՛ խնդար,
Հարսանիք եղած տեղը,
Որբի նման մի՛ լար :

*** Ան որ լսել չի գիտեր, խօսիլ ալ չի գիտեր :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ կրթական նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնները բրած է, տեսակցութեան մը ընթացքին (Զարթօնք). —

— Հայերը ազգովին ազատ քաղաքացիներն են այս երկրին, մենք որ եւ է խտրութիւն չենք դներ Հայու, Ալէվիի, Տիւրզիի կամ Արաբի միջեւ, ամէնքն ալ հաւասար իրաւունքով քաղաքացիներ են, իրենցն է պետութիւնը, իրենցն է երկիրը, հետեւաբար Հայերն ալ մեզի հետ պէտք է աշխատին ամէն մարզի մէջ: Պէտք է պաշտօններ ստանձնեն կառավարութեան մէջ, պետական եւ ուրիշ հաստատութիւններու մէջ, օգտուին պետական վարժարաններէն, ծառայեն բանակին մէջ եւ կատարեն իրենց զինուորի պարտականութիւնը. այս բոլորը կարենալ ընելու համար, սակայն, պէտք է գիտնան երկրին լեզուն որ բանալին է ամէնուն : Պետական վարժարանները, բարձրագոյն, երկրորդական կամ զինուորական, բաց են Հայ երիտասարդներու համար, զանոնք կ'ընդունինք ձրի, Թող հրամմեն: Քաղաքիս քրիստոնեայ Թաղերուն մէջ երկու պետական դպրոցներ բացած ենք եւ աւելի քան 400 աշակերտներ կը կրթուին հոն :

Հայկական վարժարաններուն մասնաւոր կրթական նպաստ կը յատկացնենք ամէն տարի, այս տարի աւելցուցինք այդ նպաստը: Ասկէ զատ տրամադրած ենք մասնաւոր ուսուցիչներ արաբերէն լեզուի համար : Իսկ դպրոցներէ դուրս եղած երիտասարդներուն արաբերէն սորվեցնելու համար մասնաւոր կարգադրութիւնով ուսուցիչներ տրամադրած ենք գիշերային դասընթացքներու համար. ձեզի կը մնայ մամուլով եւ բեմով փրոփականտ ընել որ օգտուին Հայերը: Պէտք է լաւ հասկնաք որ Ազգային խմբակը որ եւ է ճնշում չուզեր բանեցնել, Թուրքերու պէս, ոչ ձեր զգացումներուն եւ ոչ ալ գաղափարներուն վրայ, այլ կը փափաքի որ սորվիք ձեր լեզուն՝ անոր հետ միասին սորվելով նաեւ արաբերէնը: Մոլեռանդութենէ հեռու ենք մենք, լայնամտութիւնը մեր սկզբունքն է: Համերաշխօրէն, եղբայրօրէն կ'ուզենք աշխատիլ բոլոր տարրերուն հետ :

ԴԵՍՊԱՆԱԺՈՂՈՎ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պելժ կառավարութիւնը հարկ տեսաւ Պրիւսէլ կանչելու Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի, Մոսկուայի, Պէռնի, Հռոմի, Լահէյի եւ Սպանիոյ դեսպանները, կարեւոր խորհրդաժողով մը գումարելու համար: Նպատակն է շատ մօտէն եւ բերանացի ընդարձակ տեղեկութիւններ քաղել միջազգային կացութեան նկատմամբ, այն միտքով Թէ իրենց գտնուած երկիրներուն ընդհանուր քաղաքական կացութիւնը եւ հանրային կարծիքը ինչ հիմերու վրայ կը շարժին: Այս ժողովին խորհրդակցութեան իբրեւ առաջին արդիւնք, պելժ կառավարութիւնը որոշում պիտի տայ Թէ պէ՞տք է ընդունիլ Եթովպիոյ իտալական գրաւումը պաշտօնապէս, առանց Ազգաժողովին ընելիքին կամ ըսելիքին սպասելու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ՆՈՐ ՍԻՍԻ ԴՊՐՈՑԷՆ

ՆՈՐ ՍԻՍ, 10 փետր. — Շնորհակալութիւն «Յառաջ»ի յարգելի խմբագրին, որ հեռուէն հետաքրքրուեցաւ մեր 178 որբ եւ չքաւոր աշակերտներու կսկծալի վիճակով եւ օգտակար եղաւ մեզի :

Որքան պիտի ուզէինք շնորհակալութեամբ հոս մի առ մի յիշատակել նաեւ այն բոլոր մեծահոգի անձերը որոնք մասնակցեցան բացուած հանգանակութեան, օգնութեան հասան մեզի եւ գետինը նստող աշակերտներէն շատերը ազատեցին: Գիտակից ծնողքներ, գանձ են սերունդին: Ամէն ազգասէր անձ, բարեկարգ ազգային դպրոցի մը ծարաւն ունի, կ'աշխատինք ընդ միշտ կանգուն տեսնել կրթական այս օգտաշատ յարկը: Եթէ կը հաւատանք որ լեզու ազգ կը նշանակէ, քաջալերութեան արժանի է այս դպրոցը՝ որ կարճ ժամանակի մը մէջ, մօտ հինգ հարիւր աշակերտներ հայախօս դարձուց եւ անոնց երեւակայութիւնը այսօր կը վառի ցեղին խոէալով :

Կը հաւատանք Թէ պիտի չմոռցուի այս վարժարանի Թշուառ աշակերտութիւնը եւ այսօր երբ հողը ունինք արդէն, օր մը մանկապարտէզի փոքրիկներն ալ կ'ազատուին Թիթեղներէ եւ հինցած տախտակներէ շինուած չէնքէն: Զաւարտած, ըսենք Թէ, մենք խոր հաւատք ունինք դարձեալ, որ պիտի ըլլան հետեւողներ յարգելի տէր եւ տիկին Տէր-Յովհաննէսեաններու ընդմիշտ յիշատակելի օրինակին :

Հոգաբարձութիւն եւ տեսչութիւն Պէյրութի Նոր Սիսի Լուսինեան հայ Հայ Ազգ. Վարժարանի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՇՈՒԱԶԻ ԼԸ ՌՈՒԱ. — Ստորագրեալս, պարտք կը համարիմ յայտնել որ Ասլրադեան ստորագրութեամբ յօդուածին մէջ, կարգ մը կէտեր ճշմարտութեան չեն համապատասխաներ :

Ողբացեալ Կ. Ապահունիի կողմէ սկսուած գործը կը շարունակուի անձնուէր հոգածութեամբը Բարեգործականի պաշտօնեայ մեր բարեկամին կողմէ, որ այդ նպատակին յատկացուցած է իր կիրակնօրեայ հանգիստի պահերը եւ որքան գիտենք, Կ. Ապահունիի ընտանիքին հանդէպ ալ միշտ հոգածու է եղած :

Մենք ուրախ ենք եւ հպարտ մեր պզտիկներուն կարճ ժամանակի մէջ ձեռք բերած յառաջդիմութենէն, եւ կը հաւատանք որ այս օտար ափերուն վրայ հայերէն կարդալ գրել չգիտցող մանուկ մը պիտի չմնար, եթէ դասախօսել գիտցող ամէն Հայ՝ այնքան հոգածութիւն ցոյց տար որքան Բարեգործականի ակնարկուած պաշտօնեան :

Շուազի - լը - Ռուայի Բարեգործականի տան մէջ կը բնակին օրինական վարձքով բարեկեցիկ ընտանիքներ որոնք կանոնաւորապէս կը վճարեն իրենց վարձքերը, բաւական ալ բարձր, լաղդատելով տեղւոյն սակերէն: Այս իրողութիւնը պէտք է հրապարակաւ հաստատուի Բարեգործականէն, վերջ տալու համար այն զրոյցներուն Թէ այս տան վարձակալները բոլորն ալ չքաւորներ են եւ ձրի կը բնակին :

Պ. Յ. Սարկաւագեան

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԿԱՅԱՆԷՆ

ՊՈՒՔՐԷՇ, — «Կոմիտաս» երաժշտական միութիւնը կը լրացնէ այս տարի իր գործունէութեան տասնամեակը:

Այս առթիւ, բացի տեղական հանդիսութիւններէն, վարչութիւնը կազմակերպած է Սփիւռքի հայութեան համար համերգ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Կ. Ցարութիւնեանի, որ տեղի պիտի ունենայ Պուքրէշի Ռատիոյի միջոցաւ: Դշ. 2 մարտ, ժամը 21.30-22ին (Պուքրէշի ժամով) եւ հետեւեալ յայտագրով. —

1.— Անձրեւ եկաւ (Կոմիտաս) : 2.— Ալագեազ (Գր. Սիւնի) : 3.— Գութաներգ (Կոմիտաս) : 4.— Կալի երգ (Կոմիտաս) : 5.— Ա. Սարերի վրով գնաց Բ. Երի, երի, երի ջան (Կոմիտաս) : 6.— Գարուն ա (Կոմիտաս) : 7.— Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս) : 8.— Պլպլի (Սպ- Մելիքեան) : 9.—Շուրջպար (Կոմիտաս) : 10.— Բամ Փորոտան (Կոմիտաս) :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՍԱԿԱՐԱՆԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Երեք տարիէ ի վեր նմանը չտեսնուած անկում մը կրեցին բոլոր արժեթուղթերը Նիւ Եորքի Սակարանին: Գործառնութիւնները դադրած պէս եղան Փետրուար 12ին, հազիւ 390.000 Թուղթ ծախուեցաւ կամ գնուեցաւ ամբողջ օրը: Գործունէութեան այս անկումը կը վերագրուի քաղաքական մտահոգութիւններու, որոնց արդիւնք կը նկատուին Մ. Նահանգներուն պատերազմական աճապին պատրաստութիւնները: Նաեւ սակարանական շրջանակներուն մէջ կը կասկածուի Թէ ելմտական եւ երկրագործական նոր օրինագիծեր նպաստաւոր տպաւորութիւն պիտի չգործեն առեւտրական աշխարհին վրայ: — Ծովային նախարար Սվենսըն կը յայտարարէ Թէ նոր օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի նոր պատրաստութիւններու համար, որոնք պիտի արժեն ութ հարիւր միլիոն տոլար, որպէսզի Ամերիկա ի վիճակի ըլլայ՝ միեւնոյն ժամանակ հաւասար ուժով պաշտպանելու Ատլանտեանի եւ Խաղաղականի ծովեզերքները : Ազգային պաշտպանութիւնը երաշխաւորելու համար միայն կ'ըլլան այս պատրաստութիւնները, կ'ըսէ Սվենսըն, ոչ Թէ պատերազմական նպատակի համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հռոմի լեհ դեսպանը արտաքին նախարար Չանոյի հետ երկարատեւ եւ մտերմական տեսակցութենէ մը վերջ, նոյն օրն իսկ (փետրուար 12) Վարշաւա մեկնեցաւ, իր կառավարութեան հաղորդելու համար այդ կարեւոր տեսակցութեան արդիւնքը: Հռոմի դիւանագիտական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ, Թէ երկու երկիրներուն միջեւ բարեկամութիւնը հետզհետէ կը խորանայ արտաքին քաղաքականութեան շուրջ: Երկու պետութիւնները բոլոր միջազգային խնդիրներու մէջ փոխադարձ հասկացողութեան հաստատուն գետին կը պատրաստեն, իրենց միջեւ ընդհանուր գործակցութիւն մը առաջ բերելու համար :

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀՈԳ, ԱՆՏԱՐԲԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (13 Փետրուար).

— «Զարմանալի ժողովուրդ ենք իրապէս, քանի որ մեր սեփական շահերուն նկատմամբ իսկ կը մնանք յաճախ անտարբեր: Կը մնանք անհոգ : Կ'անտեսենք զանոնք: Ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ, կամ այսօր չէ եղեր, վաղը ըլլայ— կ'ըսենք ու կ'անցնինք նոյնիսկ այնպիսի պարագաներու մէջ, երբ անփոյթ կեցուածք մը կըրնայ խոշոր դժուարութեանց առջեւ կեցնել մեզ յետագային: Ճիշդ տաճկի հոգեբանութիւն,— այսօր որ կայ, վաղը՝ Աստուած մեծ է, հարկաւ նորէն կ'ըլլայ: Կարծէք նկարագրի այս գիծը ժառանգած ըլլանք մեր նախկին միջավայրէն ու պահած՝ իբրեւ Թուրքէն ստացուած ժառանգութիւն մը : Այս վերջինը երբ «Ալլահ քէրիմ տիր» ըսէր, վրայէն Թօթափած կ'ըլլար կարծէք բոլոր հոգերն ու դարտերը : Հոգ չէ Թէ, օր մը վերջն իսկ, միայն Աստուծոյ ապաւինած, մատը մատին չզարնող ու միտտ սրճարանի մը անկիւնը ծալապատիկ նստած էր ծխամորճը քաշող ճակատագրապաշտ Տաճիկը կքէր այդ անտեսուած հոգերու եւ անխուսափելի դժուարութեանց ծանրութեան տակ:

Շատ մը պարագաներու տակ, մենք ալ, ճիշդ այդպէս կը շարժինք: Ամէն բան օրին ընելու եւ ամէն պատահականութեանց դէմ զինուած գտնուելու չափ Եւրոպացի չկրցանք ըլլալ դժբախտաբար: Ու յաճախ անտեսեցինք «այսօրուան գործը վաղուան մի ձգեր»ին պարունակած ճշմարտութիւնը: Ընդհակառակն, կարծէք, ճիշդ հակառակը ըրինք ամէն անգամ, երբ մեզ շահագրգռող կարեւոր խնդիրներ ներկայացան մեր առջեւ: Կարեւորութիւն չտուինք: Տանուեցանք անհոգ : Ցօրանջեցինք: Նոյնիսկ քնացանք խըռմբալով: Եւ արթնցանք, տեսանք որ այսինչ հարցը աւելի կնճռոտած էր, իսկ սա միւս խնդիրը ստացած էր բոլորովին աննպաստ դարձուածք մը : Ցատկած էր մեր վրայէն եւ վերջացած կամ վերջանալու վրայ էր ի վնաս մեզի:

Այսպէսով, յաճախ գտնուած ենք տաղնապներու առջեւ: Արթնցած, իրար անցած ենք, երբ դանակին պաղ շեղբը զգացած ենք ոսկորին վրայ : Այն ատեն ծայր տուած է իրարանցում մը, յուզումներ, մտայլկումներ,— «ի՛նչ պիտի ըլլայ, ի՛նչ պիտի ընենք, ինչպէ՞ս մէջէն պիտի ելլենք»: Եւ սկսած ենք վազել՝ երկու ոտքերնիս դրած մէկ կօշիկի մէջ: Աշխատած ենք բանալ փակուած դռները, մինչ կրնայինք աւելի դիւրութեամբ ներս մտնել ժամանակին, երբ այդ միեւնոյն դռները, կռնակի վրայ բաց, մեր անցքին կը սպասէին: Եւ յաճախ ըստիպուած ենք բաւարարուիլ նուազագոյն արդիւնքով մը, երբ կրնայինք առաւելագոյնը ձեռք բերել, եթէ երբեք անփոյթ ու անտարբեր գտնուած չըլլայինք գալիքին հանդէպ:

Լայնսրտութիւն, պաղարիւն շրջահայեցութիւն, թափ եւ ի հարկին հաշուուած, ծրագրուած դանդաղաշարժութիւն հասկնալի է անշուշտ որոշ պարագաներու տակ: Հասկնալի է նմանապէս՝ պարագաներու բերմամբ հարկադրական անտարբերութիւն մը, անտեսում մը ըսենք, երբ կը նախատեսուի Թէ նմանօրինակ անտեսում մը աւելի պիտի նպաստէ այս կամ այն հարցի բարեյաջող լուծման: Այս կարգի բացառիկ պարագաներու մասին խօսք չունինք: Հանրային գործերը վարողներու իմաստութեան պիտի ձգենք գործունէութեան ձեւին որդեգրումը, արդարանալի գտնելէ վերջ անշուշտ ներկայացուած բոլոր պատճառաբանութիւնները:

Ի՛նչ ըսել սակայն այն անհոգութեան, որ ոչ մէկ կերպով կ'արդարանայ այնպիսի հարցերու մէջ, որոնք անմիջական աշխատանք կը պահանջեն եւ ունին բոլորովին անյետաձգելի բնոյթ: Եթէ կառավարելը նախատեսել կը նշանակէ, պէտք է խոստովանինք, որ բաւական տկար է մեր մէջ այդ գիծը: Շատ անգամներ բախտին կը ձգենք հետապնդումը կամ կարգադրութիւնը այնպիսի խնդիրներու, որոնք աչալուրջ գործունէութիւն կը պահանջեն: Մասնաւորաբար կառավարական սպասարկութեանց հետ կապ ունեցող յարաբերական զանազան գործերու մէջ եղած ենք երբեմն դանդաղաշարժ ու անտարբեր եւ տուժած ենք չարաչար: Կամ դժուարաւ կրցած ենք մասնակի կարգադրութիւններ ապահովել»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅ - ԲՈՅԺ», ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան, Թիւ 39 (Դեկտեմբեր), հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Նիհարութիւն (Տոքթ. Ա. Աչճեան). — Բոյսեր որ դեղ են (Կ. Ց. Բասմաջեան). — Ռոտրէ (Փրոֆ. Ա. Պէրպէրեան). — Ինչո՞ւ կուլայ, ինչո՞ւ կը փսխէ (Տոքթ. Գ. Օ. Գալուստեան). — Պրաս (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Ականջին առողջապահութիւնը (Տոքթ. Փիէր Վալէ). — Պատասխաններ հիւանդ բաժանորդներու հարցումներուն եւ առողջապահական գիտելիքներ :

Թիւ 40 (Յունուար). — Մեծարանք Ամիրտովլաթի (Խմբ.). — Ամասիա քաղաքը (Խմբ.). — Ամիրտովլաթի կեանքն ու գործը (Տոքթ. Պ. Մխաքեան). —Փառք Ամիրտովլաթի (Տոքթ. Պ. Քօլօլեան). — Բժիշկ Գալուստ Ամասիացի (Տոքթ. Ա. Աչճեան). — Ամասիոյ պատմութեան (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Գրախօսական «Անգիտաց Անպէտ»ի (Շ. Նարդունի). — Արաբահայ բժշկութեան մասին (Կ. Ց. Բասմաջեան). — Տօն Հայ մտքի (Ա. Ց. Սվաճեան). — Հատուածներ հին Հայ բժիշկներէ :

Բաժանորդագրութիւն. — Տարեկան՝ Ֆրանսայի համար 30 ֆրանք, արտասահման 35 եւ 40 (ըստ երկիրներու): Դիմել 17, Rue Damesme, Paris:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ Ամերիկեան տենդագին պատրաստութիւններուն, կ'ըսուի Թէ Ամերիկեան Ծերակոյտը կը պատրաստուի արտօնել նախագահ Ռուզվէլթը, որ համաշխարհային զինընկեցութեան ժողովի հրաւիրէ ամբողջ … աշխարհը :

ԽԶԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

— Մնաք բարով, Աստուած հետերնիդ, մենք ալ երթանք տեսնենք գլխներնիս ի՞նչ պիտի գայ…

— Բարի երթաս, բարի երթաս…

Ու Ցուփերուն մէջ չուտով անհետացաւ Թշուառ ծերունին:

Հօրաքոյրս պատմեց Թէ մեր գեղէն եկած գիշերը յիսուն ժանտարմա պահեր են գայն: Հոն մնացած այրերը իրենց են կանչեր ու անոնց յայտներ որ պէտք է փութով գեղը ճամբայ ելլէ, գաղթէ: Ու գզիրը, ցաւի հօլի - ային մէջ վայող կասկամ, այդ բոթն ալ կանչեր էր կալերուն պատին վրայէն: Սարսափահար բնակիչները ըսկեր էին իրարու տուն երթալ, եւ մէկզմէկու վիզ պլլուելով կանչել ու լալ, ճիշդ ինչպէս մեռելի ատեն : Նաշապք տուեր էին ժանտարմաներու մեծին ու երկու օր մըն ալ մնալու արտօնութիւն առեր: Ու երկու օր եւս …ր էին եղեր իրենց հին բոյներուն մէջ զանոնք յաւիտեան լքելէ առաջ:

Ժանտարմաները Թէեւ կ'առաջարկէին որ գիւղը իսլամանայ եւ չգաղթէ, բայց բոլորը մերժեր են այս բանը:

Գիւղին մնացած այրերն ու պատանիները դպրոց կը լեցնեն եւ կը բանտարկեն: Ու Տիվրիկի լուր կը ղրկեն Թէ զանոնք տեղի՞ն վրա՞յ սպաննեն Թէ ճամբան: Պատասխան կուգայ որ ճամբայ հանեն: Ասոր վրայ ազատ կը ձգեն: Մեր տղաքը այս հարցումն ու պատասխանը կը լսեն, բայց չեն ուզեր փախչիլ: Հապա ինչպէ՞ս կարելի էր մայր ու քոյր անտէր Թողուլ Թուրքին ձեռքը եւ փախչիլ:

Մեր գիւղին ամէնէն մեծ եւ խանէտան տունը Խաչկոնք էին: Այս տունը ինք իր մէջ պզտիկ գիւղ մըն էր, եւ այնքան բազմանդամ ու ճիւղաւորուած, որ մէկ տան մէջ իրարու աղջիկ կուտային: Մեր գեղին մէջ տարինե՛ր Խաչկոնց մեծերը միւտիւրութիւն ըրած էին: Վերջին միւտիւրն էր եղած Ներսէս ամուն, որ դեռ ողջ էր. Թէեւ ծեր: Ու իրօք ալ Ներսէս ամուին դէմքէն ազնուականութիւնն ու մեծութիւնը կը կաթէր: Երկար տարիներու ընթացքին նոյնիսկ հեռաւոր շրջաններու վրայ չկար Թուրք մը եւ Քիւրտ մը որ Խաչկոնցը իջած եւ անոնց հացը կերած չըլլար:

Ու ճիշդ այս պատճառով Տիվրիկի կառավարութիւնը կը հրամայէ ժանտարմաներուն որ խնայեն Ներսէս ամուին: Թուրքերը անոր կը բացատրեն Թէ աքսոր չէ, այլ ջարդ, ու կը ստիպեն որ իսլամանալով իրենց հետ Տիվրիկ փոխադրուի, քանի որ գեղը պիտի ամայանար: Ազնուական մարդը ծանր սրտով կ'ընդունի առաջարկը: Հոն եւեքէն Թլփատելով Նուրի կը դնեն անունը: Թուրքերը կը փափաքէին որ անոր զաւակներն ալ, (կինը նոր մեռած էր) երկու ամուսնացած աղջիկ, իրենց ընկերանան : Բայց Հերիքան ու Եւան մեռնիլը կը նախընտրեն Թրքանալէն ու կը միանան կարաւանին:

— Ձեր տեղափոխութիւնը միայն քանի մը օրուան համար է: Շուտով եա պիտի դառնաք: Անոր համար միայն քանի մը օրուան բաւելիք պաշար առէք միասին: Մնացած գոյքերը եկեղեցի լեցուցէք: Երբ վերադառնաք, նորէն եա կը ստանաք, կ'ըսեն ժողովուրդին:

Ինչ իրեղէն որ նախապէս պահուած չէր, եկեղեցի կը լեցուի: Կ'արտօնեն հօտ եւ նախիր յանձնել որուն որ կ'ուզեն: Գեղացիները նախիրը իշու հետ կը փոխեն: Սաղու գիշեր ցերեկ ցորեն, ալիւր, պլղուր, կորկոտ կը փոփադրեն: Նաեւ անասուն ու հօտ: Բայց մեր հօտերը անհաշիւ էին: Ու մեծ մասը կառավարութեան կը մնայ:

Հարսներն ու աղջիկները իրենց երեսները մուր ու մոխիր կը քսեն ու ցնցոտիներ կը հագնին, տգեղ երեւալու համար: Ժանտարմաները կը հարցնեն հետաքրքիր.

— Ո՞ւր են հարս ու աղջիկները որ վերջընթեր անգամ գալուն այնքան բազմաթիւ էին …

Գիւղը կային չարժելու անկարող ծերեր: Ու կոյրեր: Անոնց քով առատ հաց ու գուբերով լեցուն ջուր կը դնեն ու կը Թողուն տուներուն մէջ: Կը մորթեն խատուտիկ ուլերն ու սպիտակ գառնուկները: Կը մորթեն եղներ ու ընճուղներ, միսի ու կաշիի համար: Շուարած գեղին մէջ վեր վար կը Թափառին արցունքը իրենց աչքերուն: Կ'երթան հովւրտիք մեռելներուն մնաք բարով ըսելու: Կը քըքրեն գերեզմանները ու կը կանչեն սպանողներուն.

— Մեռելներ, ելի՛ք, ելի՛ք, ելի՛ք, մենք կ'ուզենք տեղերնիդ պառկիլ…

Ցունիս 12ին պիտի գաղթէր գեղը : Թէեւ պատրաստ, սակայն տուներէն դուրս չեն ելլեր.. չեն ուզեր լքել զանոնք: Ժանտարմաները հրացաններու կոթով զանոնք կը ծեծեն, կը հայհոյեն, ու դռներէն դուրս կը վռնտեն բոնի: Ու դաշտէն, Ախղաղի տակ, ուրկէ օրհնութիւն ու բերք տուն կը կրէին: Դաշտի լայն ու քարոտ ճամբէն, ուրկէ երբեմն, կարաւանները կ'անցնէին բոժոժներու ղօղանջով : Գեղը անհուն կարաւան մը կազմած դէպի մահ կ'երթայ: Մէկ ծայրը Գարուռ կը հասնի, լեռները, միւս ծայրը դեռ գեղն է : Հեծեալ ժանտարմաներ կը հսկեն անոնց վրայ, որպէսզի չփախչին:

Մենք սիրտ չըրինք քարայրէն դուրս ելլելու եւ անոնց գաղթը տեսնելու: Կը ճմլուէր մեր սիրտը: Մեր գլուխները քարայրին պատերուն կը զարնէինք լալով ու ա՜խ քաշելով:

… Եկան սասանեան, հռովմէական ու բիւզանդական բռնակալութիւնները ու գացին: Ու անոնք հոն մնացին: Եկան Արաբները ու գացին : Ու անոնք հոն էին դեռ: Եկան բռնակալ Սուլթանները կարմիր: Ու անոնք դարձեալ մնացին: Մինչեւ եկաւ Գերմանիա ուսած եւ գերման փիլիսոփայութեամբ սնած մտաւորականութիւնը իշխանութեան գլուխ: Ու Գերմաններու գիտութիւնով եւ անոնց աչքերուն տակ, քսան դարերը գերագանցեց: Ու մեր կինները գացին արիւնի ճամբաներէն, նորէն կանչելով, տուն տուած իրենց երեւակայութեան. —

«Պիլպուլ մ'եկեր իջեր տեներնուս վըրայ,
Ըս ինչ ցաւ է եկաւ ճահելնուս վրայ.
Նէ եկեր է, նէ պիտի գայ մեր վրայ,
Թուրքէն կրակ մ'եկաւ, ինկաւ մեր վրայ…»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(Շար.)

(14)

սիրալիր տեսակցութենէ մը վերջ, իտալական դեսպանը հաղորդեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է խօսակցութիւնները վերսկսելու, երբ որ ուզենք։ «Հռոմի մէջ կասկած մը ծագած էր թէ մենք երբեք տրամադիր չենք որ եւ է խօսակցութիւն կատարելու եւ թէ մաքիավէլեան ծրագիր մը կ'որոճանք, Իտալացիները անգործութեան դատապարտելու եւ մեր վերազինումը լրացնելով Եթովպիոյ վրէժը լուծելու համար »։

Վարչապետը բացատրեց թէ Իտալիոյ հետ կարծիքի փոխանակութիւն կատարուած ատեն, երբեք սպառնալիքի տպաւորութիւն չեն կրած, ինչպէս կ'ըսէր Պ. Իտըն։ « Ես այն համոզումն ունէի թէ մերժելով Իտալիոյ բաղձանքը՝ անմիջապէս խօսակցութեանց սկսելու մասին, մենք հաստատած պիտի ըլլանք տիրող կասկածները։ Ես կը կարծէի թէ այդպիսի տպաւորութիւն մը աղիտաբեր պիտի ըլլայ։ Այն ատեն աւելի պիտի ծանրանային Իտալիոյ հակաբրիտանական զգացումները եւ պիտի հասնէին կէտի մը ուր ի վերջոյ պատերազմը կրնար անխուսափելի դառնալ երկու երկիրներուն միջեւ »։

Իր տեսակէտները լայնօրէն պարզելէ վերջ, Պ. Չէմպըրլէն աւելնց թէ այս առտու իսկ իտալական դեսպանէն ստացած է գիր մը, որ կ'իմացնէ թէ իտալական կառավարութիւնը կ'ընդունի բրիտանական բանաձեւը, Սպանիոյ օտար կամաւորներու յետս կոչման եւ պատերազմիկի իրաւունքներու ճանաչման մասին։

Պահպանողականները ուժգնօրէն ծափահարեցին այս յայտարարութիւնը, իսկ աշխատաւորականները աղմկեցին, իրենց տհաճութիւնը յայտնելու համար։ Վարչապետը եզրակացուց.

— « Չեմ ըսեր թէ իտալական կառավարութեան անցեալ արարքները հաճոյք պատճառած են ինծի, բայց գիտ հետաքրքրողը ապագան է, ոչ թէ անցեալը»։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին մինչեւ այսօր ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կենսունակ պիտի խուսարկեն

Ռումանիոյ պաշտօնաթերթը փետրուար 21ին հրատարակեց նոր սահմանադրութիւնը, որ կը հռչակէ ռումանական ազգին առաջնութիւնը եւ կը սահմանէ քաղաքացիներու իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, կը զօրացնէ կառավարութեան հեղինակութիւնը եւ անկախութիւնը, կը կրճատէ ծերակուտականներուն եւ երեսփոխաններուն թիւը, ներկայացուցչական նոր բաշխում մը կը կատարէ հողագործներու, աշխատաւորներու, մտաւորականներու եւ ուրիշ վարիչ տարրերու համար, ծանր պատիժներ կը տրամադրէ չարագործներու եւ զեղծարարներու համար, կը հաստատէ գիւղացիներու իրաւունքները իրենց տրուած հողերու վրայ, իրաւունքներու հաւասարութիւն կ'ապահովէ դարերէ ի վեր Ռումանիա հաստատուած փոքրամասնութեանց եւն.։

Նոր օրէնքին համաձայն, կառավարութիւնը կրնայ մահապատիժ հաստատել, մանաւորապէս մահափորձերու եւ քաղաքական ոճիրներու համար ։

Սահմանադրութեան հետ միեւնոյն հրատարակուեցաւ Թագաւորին մէկ յայտարարութիւնը որ կ'ըսէ.

— « Հայրենիքին փրկութիւնը միակ հիմնական հարցն է ինծի համար, այս խռովեալ եւ վրդովիչ ժամանակներուն մէջ։ Նոր սահմանադրութիւնը կոչուած է աւելի ամուր եւ արդար հիմեր հաստատելու ռումանական պետութեան համար եւ աւելի ստոյգ, աւելի ազատ եւ աւելի առողջ ճամբով մը առաջնորդելու հանրային կեանքը »։

Սահմանադրութիւնը ժողովուրդին հաւանութեան պիտի ենթարկուի։ Փետրուար 24ին հանրաքուէ պիտի կատարուի սահմանադրութեան թեր կամ դէմ։ Քուէարկութիւնը պիտի ըլլայ հրապարակային։ Բոլոր ընտրողները պարտաւոր են մասնակցիլ եւ իւրաքանչիւրին դիրքը պիտի արձանագրուի մասնաւոր տոմարի մը մէջ ։

*** Նոր սահմանադրութիւնը, որ հիմնուած է փաշական դրութեան վրայ, կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ տրամադրութիւնները.— Ամբողջ իշխանութիւնը կեդրոնացած է Թագաւորին ձեռքը։ Թէեւ երեսփ. ժողով եւ ծերակոյտ պիտի ընտրուին, բայց անոնք ընտրական շրջաններ պիտի չներկայացնեն, այլ զանազան դասակարգեր եւ օրէնսդրական իրաւասութիւն պիտի չունենան։ Կիներն ալ պիտի քուէարկեն, առաջին անգամ ըլլալով, բայց բոլոր քուէարկուները պէտք է 30 տարեկանէն վեր ըլլան։ Երեսփոխանները պիտի ընտրուին վեց տարուան համար, փոխանակ չորսի։ Ոչ երեսփ. ժողովը, ոչ ալ Ծերակոյտը դեր պիտի չունենան արտաքին քաղաքականութեան մէջ, զոր պիտի վարէ Թագաւորը, արքունի խորհուրդին հետ։ Պետական դրամատան վերին հսկողութիւնն ալ Թագաւորը պիտի կատարէ։ Մամուլի ազատութիւնը ջնջուած է, եւ վարչաձեւին կամ անձնական սեփականութեան դէմ եղած յարձակումները քրէական յանցանք պիտի համարուին։ Երդուեալներու դրութիւնն ալ ջնջուած է ։

Պետական նախարար Թաթարէսքու որ էնկլիւրի պիտի երթար մասնակցելու համար պալքանեան խորհրդաժողովին, չափազանց զբաղած ըլլալով, ուրիշ պաշտօնատար մը ղրկուեցաւ ։

ՀԱՅ ՏԻՐ ՁԵՌ ԱՌԻՄԲ ԴՂԵԱԿԻ ՄԸ ՄԷՋ

Աւզանկիւր չլինդ մեր որ եւ է յանցաւ

Ապահովութեան Տեսչութիւնը չաբաթ օր չորս թոն ծանրութեամբ զէնքեր գտած էր Անէ - սիւռ - Մառնի մէկ քարահանքին մէջ, — 18 գնդացիրներ, բազմաթիւ հրացաններ եւն.։ Երկուշաբթի օր շատ աւելի կարեւոր պահեստ մը բռնուեցաւ Լօռի նահանգին մէջ։ Դղեակի մը խորը պահուած էին 30 սնտուկ ձեռնառումբեր, յարեւմման անոնց որ երեւան հանուեցան Փարիզի մէջ։ Բուն պահեստէն զատ, երեւան հանուեցաւ պարկ մը որ կը պարունակէր 100 ձեռնառումբ։ Բոլորն ալ լեցուած ըլլալով, զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան ։ Ռումբերուն ընդհ. թիւն է հազար ։

*** Անէ - սիւռ - Մառնի մէջ գտնուեցան նաեւ երկու ոստիկանական համազգեստներ, ինքնահոս գրիչներ որ սահմանուած էին մահացու մանրէներ արձակելու, գերմանական գնդացիր մը որ ժամանակին մարաջախտ Լիոթէի յանձնուած էր իբրեւ պատերազմական աւար, Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ ընկերվարական կուսակցութեան վերաբերեալ կեղծ ազդանոցներ, անշուշտ շփոթութիւն ստեղծելու համար եւն.։

*** Հարցաքննիչ դատաւորը առջի օր հարցաքննեց կարգ մը ամբաստանեալներ, դոհարավաճառ Տըլանքլի եղբայրը՝ Եօժէն Տըլոնքլի, հայ հանդերձավաճառը՝ Ասլանկիւլ եւն.։ Այս վերջինը պնդեց թէ չէր գիտեր որ իրեն ապրսպրուած հագուստները գաղտնի կոմիտէին սահմանուած էին։ Ասլանկիւլ դէմ դիմաց պիտի հանուի ուրիշ ամբաստանեալի մը՝ Փէլիսիէի հետ, որ զինքը ներկայացուցած էր փախստական Քօրէզի ։

*** Գնդ. տը լա Ռօք առջի օր ճառի մը մէջ յայտնած ըլլալով թէ գաղտնի կոմիտէին բուն պատասխանատուները, աւելի բարձր անձնաւորութիւններ ազատ կը մնան, ամբաստանեալներուն փաստաբանները խնդրեցին բացատրութիւն պահանջել գնդապետէն. ինչպէս եւ նախկին գաղտնի ոստիկան Պոնիէն, որուն համար կ'ըսեն թէ շատոնց լուր տուած էր դաւադրութեան մասին ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՊԱՆԻԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 24 փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին. իր ակումբին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Ուրբաթ. 25 փետրուար. Պուա-քոլոնպի կայարանին մօտակայ ծանօթ ճաշարանին։ խիստ կարեւոր օրակարգ։ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Փոխ-կանոնի Ցանձնախումբի դասախօսական ժողովը 23 Փետրուար, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, «Շահրիկեան» սրահին մէջ։ Յանձնախումբին մաս կազմող ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Կը դասախօսէ Ընկ ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ «Վարուժան» խումբի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, 24 փետրուար. երեկոյեան ժամը 8ին, «Վարուժան» Ակումբին մէջ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Ե. «ԱՆԻ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

27 Փետրուար, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանի ներկան եւ ապագան»

ՐԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 24 Փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Grillon, 2 Carefour de l'Odéon, մէթրօ Օտէօն։ Կը խօսի Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

Նիւթ՝ «Կարելի՞ էր ապստամբիլ»

Խ Ն Ճ Ո Յ Ք

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

27 Փետրուար, Կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ 9ը

2 ՌՒՒ ՏԸ ԼԱ ՏԷՖԱՆՍ «ԽՐԻՄԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։

Մուտք 5 ֆր.

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Յ. ՁԱՐԻՖԵԱՆԻ (դերասան) եւ Զ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ (դերասանուհի)

Տեղի կ'ունենայ 27 Փետր., Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

8 Ռիւ Պօսիւէ. Փարիզ։

Պիտի խօսին՝ ՏԻԿԻՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ս. ՁՕ ՊԱՆԵԱՆ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՍՍՆ ՃԻՒՂԻՆ

26 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

ՍԱԼՈՆ ՔՈԼՊԷՐԻ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ ՄԱԹԻԷՕ ժիւնեօրի 8 հոգինոց ջազին

Հաճելի անակնկալներ Մուտք՝ այրերու 15, կիներու՝ 10 ֆր.

ԾԱՆՕԹ.— Ձեր տեղը ապահովելու համար այժմէն ձեր տոմսերը գնեցէք ֆօթօ Սուրէն Տիրանի եւ սափրիչ Յ. Պապահիտեանի մօտ։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ ընկերական դասախօսութիւնը, Ուրբաթ, 25 Փետր. երեկոյեան ժամը 9ին, 8 Ռիւ Պօսիւէ. Փարիզ։ Կը խօսի Ակումբի անդամ Բ. ՊՕՏՈՍԵԱՆ Նիւթ՝ «Յ. Կոստանդեան (բանաստեղծ)»։

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԵՒ ՕՏԷՕՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ

Կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով

ՊԷՆԼԵԱՆԻ խաղացանկի գլուխ-գործոց

ՆԱՄՈՒՍՏԻՆ ՀՕՃԱ

(Օփերէթ 3 արար, 1 պատկեր)

Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է

Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

(նախկին դերասան Քոմէտի Ֆրանսէզի)

Կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ։ Պ ԲԱՐԻԿԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքեսթրը։

Ջաւարթութիւն, երգ, պար։ Կը պարէ Շաթըլէի թատրոնէն պարուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱԼՏ։

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանդ Սամուէլի մօտ, 51 Mr le Prince. Փարիզ։ Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԳԱՐԻԲԵԱՆ

27 Avenue de Bellevue, Chaville

Աչքի, երախաներու եւ ներքին հիւանդութիւններ։

Կ'ընդունի առաւօտները 10—12 եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ։

Ռուս գնդապետ մը խեղդուած

Ցարական նախկին գնդապետի մը՝ չարժավար Ալէքսիս Զիմէրինի դիակը գտնուեցաւ Սէնի մէջ։ Անմիջապէս դիազննութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ որ կիսովին խեղդուած է, ջուրը նետուելէ առաջ։ Դիակին վրայ կարգ մը նամակներ գտնուեցան որոնք այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ նախկին գնդապետը զոհ գացած է քաղաքական սպանութեան մը։ Դրամապանակին մէջ ալ 300 ֆրանք կար։ Նամակներէն մէկը կ'ըսէ.— «Մե՛ղք որ յարաբերութիւն չհաստատեցի ըիւ Տարիւի եկեղեցիին առջեւ կեցող չարժավարին հետ, որովհետեւ ստոյգ տեղեկութիւններ պիտի ունենայինք Զօր. Միլլէրի անհետացման մասին։» Ուրիշ կնքուած նամակ մը ուղղուած էր ռուս մետրոպոլիտին։ Քննութիւնները կը շարունակուին ։

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Վկայեալ Փարիզի Բժշկական Համալսարանէն

364 bis Rue de Vaugirard, Paris (15)

Մէթրօ Porte de Versailles. Թէլ. Vaug. 52—06

Օթոպիւս AG. 33, 89

Ընդունելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամ 10էն 20 իսկ Ուրբաթ եւ Երկուշաբթի ժամը 10—15։ եւ ժամադրութեամբ

Հ. ՁԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՌ ՏԻւ ՆՈՌ)

Tél. Trudaine 42-69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20։

Առաւօտները ժամադրութեամբ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Ուսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ոսկերչական [...] շակաւոր առարկաներ։

Մանրամասնութեանց համար դիմել

j. IRAN, 17 Rue St. Augustin, Paris (2)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ անթրըփրընէօրներ եւ անթրըփրընէօ[...] ՌՕՊԻ եւ ՇԸՄԻԶԻԷԻ եւն.ի համա[...] տրուին սեռիով՝ ձեւուած կամ չձեւուած։ Լաւ վճարում։ Ներկայանալ [...] նմոյշով, առաւօտեան ժամը 9—11 հետեւեալ հասցէին

Confection pour Dames, Ets. ANDRÉ, 9 Rue d'Alexand[...] Paris, Metro Réaumur

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD ORIENT LLOYD

48 rue de la République 7 rue Auber, Paris

Մարսէյլ, Tél. 6.47-22 եւ C.74-51 Tél. Opéra 67-77 67-[...]

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ։

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար։ Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գեղչ։ Անոնք թղթակցին աշխատանքի ամէն կողմ

ՎԱՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՀՕՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻ[...]

1, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ ։

Etude de Mᵉ BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

59 rue Lafayette, Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68[...]

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու [...] արտասահմանի մէջ։ Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներ[...] Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ։ Նաթիւրալիզա[...] օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկեր[...] թիւններու կազմութիւն եւ լուծում։ Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութի[...] Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն։ Ճառեր[...] դասախօսութիւններու խմբագրութիւն։ Փողոցային արկածներու ենթարկ[...] չքաւորներուն կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդչէքի։ Կ'ընդ[...] ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7։

Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ոսկեան Տէրտէրեան, Պ. Եղիազար Մինասեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեանի մահուան առթիւ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ողբացեալ ամուսնոյս Տիգրան Աւետիսեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, յառաջիկայ կիրակի 27 փետրուար Լիոնի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցիին մէջ ըիւ Լուի Պլան։ Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

Սգակիր Այրին, Վ. Աւետիսեան

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» Ենթակոմիտէն 50 ֆրանք կը նուիրէ Համազգայինի կեդր. Վարչութեան իր ողբացեալ ընկերներու՝ Կ. Փապուճեանի եւ Լ. Նետիլեանի յիշատակին ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Մարսէյլ - Փրատոյի Մայր [...] ւոյ Վարչութիւնը կը ծանուցա[...] յառաջիկայ Հինգշաբթի օր, 24 [...] տրուար, Տօն Սրբոց Վարդա[...] պիտի պատարագէ եւ քարոզէ [...] Տ. Զգօն վրդ.։ Պիտի կատարո[...] րապետական մաղթանք՝ Ամե[...] յոց Վեհափառ Կաթողիկոսի [...] ւօնակատարութեան առիթով։ [...] հոգեհանգիստի պաշտօն՝ [...] եանց եւ Վարդանանց եւ համա[...] գային նահատակներու յիշա[...] Ընթերցում Եղիշէէն եւ ազգ[...] գեր՝ նուիրուած Վարդանանց։

Կիրակի օր, 27 Փետր. բուն [...] կենդանի առիթով հանդիսա[...] Պատարագ. պիտի քարոզէ Տ. [...] վարդապետ ։

Ծախու է

ԾԱԽՈՒ է քիչ գործածուած [...] վիճակի մէջ նկարչական ա[...] մեքենայ մը, օպժէքթիֆ 4,5, [...] թիւած եւ պղինձէ շարժէօր։ [...] տաւոր գին։ Դիմել Պ. Ճիլ[...] նի, 31 Rue Menilmontant. Փարի[...]

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ Մէ[...]

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Gar[...]

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
24 FÉVRIER
1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3663 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԵԱՆՑ

Անգամ մը եւս փորձենք պարզել այն աճաւոր երկունքը, որուն մատնուած է քաղաքական աշխարհը, իբրեւ հետեւանք յանդուգն եւ պայթուցիկ ուժերու:

Միայն Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ տիրող խրարանցումը շատ բան կը խօսի այդ մասին:

Մեծն Բրիտանիոյ Թուռի պահպանողական վարչապետը, Չէմպըրլէն, կը բացատրէր երեքշաբթի օրուան ճառին մէջ.

— « Կա՞յ մէկ հատիկ մարդ, որ հաւատայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրնայ հաւաքական ապահովութիւն տալ մեզի ... Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այնպէս ինչպէս կազմուած է, անկարող է երաշխաւորելու ոչ եւ է մէկուն ապահովութիւնը ... Ազգերու Դաշնակցութիւնը այսօր կը նմանի ինքնաշարժի մը որուն գլաններուն կէսը անգործութեան դատապարտուած են »:

Այսպիսի խօսքեր, աւելի վճռական եւ գունաւոր, մինչեւ հիմա կը լսուէին միայն Հռոմի եւ Պերլինի մէջ, որոնք երկուքն ալ յատոնց հեռացած են Ժընեւէն:

Նորէն Չէմպըրլէնն է որ կը բացատրէ, հարց - պատասխանիով մը.

— « Պիտի հարցնէք թէ ինչո՞ւ կը մնանք: Որովհետեւ ես կը հաւատամ թէ Ազգաժողովը կրնայ վերակազմուիլ »:

Միւսները, Հռոմ եւ Պերլին, աւելի կտրուկ, չունին այդ հաւատքը: Առաջինը երբեմն կ՚արծարծէ վերակազմութեան, բարենորոգման խնդիրը. բայց յոյս չունի գործնական արդիւնքի մասին: Միւսը դեռ այս կիրակի կը յայտարարէր Հիթլէրի բերնով, թէ Գերմանիա երբեք պիտի չվերադառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Եւ կը շեշտէր,— Այդ հաստատութիւնը հիմնուած է «անարդարութեան եւ բռնութեան վրայ»:

Լոնտոնի մէջ կը զգուշանան գործածել այսպիսի բառեր: Անգլիոյ հանրային կարծիքը չի հանդուրժեր չոնդալից կանչերու: Եւ օրուան վարիչներուն մէջ ալ անխախտ կը մնայ մեծամասնութիւն մը, յարած՝ Ժընեւի ուխտին:

Եւ սակայն, Չէմպըրլէնի բացած ճամբան ուրիշ բան չապացուցաներ, եթէ ոչ նուիրագործումը Ժընեւի սնանկութեան:

Մինչեւ հիմա, Մեծն Բրիտանիան էր որ տիրական դեր կը կատարէր այս ճակատին վրայ, խաղաղութեան եւ հաւաքական ապահովութեան ճակատագիրը կապելով Ազգաժողովին զօրացման հետ: Երիտասարդ նախարարը, Իտըն, կը հանդիսանար ամէնէն կորովի ախոյեանը այս քաղաքականութեան: Եւ զարմանալի չէ որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարն ալ իր հրաժարականը ներկայացուց երեքշաբթի օր, ըլլալով ամէնէն ջերմ գործակիցը Իտընի:

Այժմ հիմնովին խախտած է այս ճակատը, եւ Ֆրանսան, որ նոյնպէս իր յոյսը դրած է Ազգաժողովին վրայ, արդէն յուսախաբ, նոր ելքեր կը փնտռէ:

Աչքի առջեւ բերէք միայն վերջին շաբաթներու ընթացքին կատարուած փոփոխութիւնները:

Յունուար 10ին մէկ իշխանութեան տակ դրուեցան ազգ. պաշտպանութեան բոլոր ճիւղերը, նախագահութեամբ Պ. Տալատիէի: Յունուար 21ին ազգ. պաշտպանութեան սպարապետ նշանակուեցաւ զօր. Կամլէն: Փետրուար 22ին նախարարական խորհուրդը որոշեց մասնաւոր սնտուկ մը հաստատել՝ ազգային պաշտպանութեան համար: Միեւնոյն առեն որոշուած է փութացնել վերազինումը եւ նոր մարտանաւերու շինութիւնը, ինչպէս եւ սաւառնակներ գնել արտասահմանէն: (Թերթերը կը գանգատին թէ Ֆրանսայի օդանաւային շինութիւնները 18 ամիս ուշացած են):

Առ այժմ ամէն յոյս կտրելով Ժընեւէն, արեւմտեան Եւրոպայի երկու մեծ ժողովրդապետութիւնները խախտած կը նկատեն նաեւ հաւաքական ապահովութեան խարիսխը: Հետեւաբար, ապահովութիւնը կը փնտռեն մէկ բանաձեւի մէջ — զինուիլ կարելի եղածին չափ շատ եւ կարելի եղածին չափ շուտ:

Մինչ այս մինչ այն, «խաղաղասիրական» բոլոր ջանքերն ալ կը փորձուին:

Այդ նպատակին կը ձգտի Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը, խաչ քաշելով երէկուան քաղաքականութեան վրայ եւ ժպիտներ փոխանակելով երկու հզօր դիկտատուրաներու, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ հետ:

Անշուշտ այս հոգեփոխութեան զոհը միայն Իտընը պիտի չըլլայ: Պիտի զոհուին Աւստրիան ու Եթովպիան ալ, ինչպէս Սպանիան: Բրիտանական աշխարհակալութիւնը ե՞րր կանգ առած է սկզբունքներու առջեւ, երբ հարցը կը վերաբերի վառ պահելու իր արեւն ու աստուածը: Միայն Միջերկրականի խնդիրը կրնայ մոռացութեան տալ նաեւ Չեխոսլովաքիան, որ իր յոյսը դրած է Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան վրայ,— երկուքն ալ անստուգութեան մատնուած:

Հաւատացողներ կան թէ անգլեւֆրանսական գործակցութիւնը անխախտ մնալով, կրնայ չափաւորել Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ յաւակնութիւնները:

Բայց, Փարիզի մէջ արդէն մտահոգութեամբ կը հարցնեն,— հապա եթէ Լոնտոն վերջնապէս համաձայնի՞ Հռոմի հետ, ամփոփուելով քառանդամ զինակցութեան շրջանակին մէջ,— անտեսելով Խ. Միութիւնը եւ ուրիշ ազգակներ:

Ո՛ր անկիւնէն ալ դիտենք հարցը, նոյն վրդովիչ հարցականն է որ կը ցցուի մեր աչքին առջեւ,— այս յաջորդական սնանկութիւնները խաղաղութի՞ւն պիտի բերեն թէ պատերազմ ...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓՈԹՈՐԿԱԼԻ ՆԻՍՏ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԾԱՆՐ ԼՈՒՏԱՆՔՆԵՐ ՉԷՄՊԸՐԼԷՆԻ ԴԷՄ

Եւ սակայն դահլիճը կը շահի 168ի դէմ 330 ձայնով

Երեքշաբթի օր վիճաբանութիւնները շարունակուեցան Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, տեղի տալով բուռն տեսարաններու: Պահ մը կիրքերը այնքան բորբոքեցան որ աշխատաւորական երեսփոխան մը «աղտոտ շուն» կոչեց Չէմպըրլէնը, իսկ նախկին վարչապետ Լոյտ Ճորճ ալ՝ «անպարկեշտ»: Պահանջուեցաւ ետ առնել նախատական խօսքերը, բայց Լոյտ Ճորճ մերժեց: Ուրիշ երեսփոխաններ ալ կ՚աղաղակէին, «հրաժարեցէ՛ք»: Եւ սակայն ժողովը 168ի դէմ 330 ձայնով մերժեց աշխատաւորական խմբակցութեան պարսաւանքի բանաձեւը:

Նախկին նախարար Կրինուուտ (աշխատաւորական) պաշտպանելով բանաձեւը, յայտարարեց.

— « Աշխարհի ճակատագիրը կը գտնուի Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետին դողդոջուն ձեռքերուն մէջ: Խոր վիհ մը բացուած է Բրիտանացիներու մեծամասնութեան տեսակէտներուն եւ Պ. Չէմպըրլէնի նոր քաղաքականութեան միջեւ: Իր երէկուան ճառը սահմռկեցուց զիս, որովհետեւ հարիւր տարիէ ի վեր պահպանողականները այսպիսի լեզու չէին գործածած, լեզու մը որ անիշխանութեան կ՚առաջնորդէ, ինչպէս անիշխանութիւնը պատերազմի: Ան լքեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ հաւաքական ապահովութիւնը: Ան միայն հիմնուած է կոյր հաւատքի մը վրայ: Ան կռնակ դարձուց այն սկզբունքներուն որոնց կապուած ենք եւ ճիշդ այն պահուն երբ աշխարհը ամէնէն աւելի պէտք ունի զօրանալու: Ան դիկտատուրաներու դուռնէն կ՚անցնի, սակարկութիւն մը կատարելու համար բարեկամ երկիրներու կռնակէն: Դիկտատուրաները այսօր շատ աւելի զօրաւոր են քան երեք օր առաջ: Մեր վարչապետը «խալլցած է»:

«ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼ »

Չէմպըրլէն անմիջապէս ոտքի ելաւ, եւ երկար ճառ մը խօսեցաւ, իր քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար.

— « Եթէ միջազգային ուղղամտութեան սկզբունքն է որ վտանգուած է, կը հետեւի թէ պէտք չէ խօսակցութիւններ ունենալ այն պետութեանց հետ որոնց անցեալը անարատ չէ, մեզի պէս: (Բողոքներ): Պ. Իտըն երէկ յայտարարեց թէ մենք երկար ատենէ ի վեր խօսակցութիւններ կը կատարէինք Իտալիոյ հետ: Եթէ այդ է իր տեսակէտը, այն ատեն պարտաւոր էր հրաժարիլ այն ժամանակ »:

Այստեղ վարչապետը վիրաւորական ակնարկ մը ուղղած ըլլալով, բուռն աղմուկ մը ծագեցաւ, այնպէս որ վարչապետին ձայնը չէր լսուեր:

— Մարդու անուն չեմ տար, բացագանչեց Չէմպըրլէն: Երբ կը խօսիք Սպանիոյ մասին, ինչո՞ւ չէք պահանջեր որ Իտալիա պարպէ նաեւ Եթովպիան: Անոնք որ կ՚ըսեն թէ Մեծն Բրիտանիա նուաստացած է, կ՚ապացուցանեն թէ չեն գիտեր որ մենք մեծ եւ հզօր ազգ մըն ենք, սիրտը եւ ուղեղը ահագին կայսրութեան մը: Ինծի կը հարցնեն թէ Ֆրանսայի կառավարութեան կարծիքը առա՞ծ ենք, պատասխան,— մենք միասին քննած ենք այն խնդիրները որ պիտի շօշափուին, երբ սկսին բանակցութիւնները: Կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Ֆրանսացիներու եւ մեր միջեւ, քննելի հարցերու մասին: Կա՞յ մէկ հատիկ մարդ որ հաւատայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այնպէս ինչպէս կազմուած է այսօր, հաւաքական ապահովութիւն կուտայ մեզի: Կացութիւնը ամբողջովին փոխուած է վերջին ընտրութիւններէն ի վեր: Այն ատեն մեր մէջէն ոմանք կը կարծէին թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրնայ հաւաքական ապահովութիւն տալ մեզի: Ես ատոր չեմ հաւատար այլեւս: Ազգաժողովը իր ներկայ վիճակով անկարող է երաշխաւորելու ոչ եւ է մէկուն ապահովութիւնը: Պիտի հարցնէք թէ ինչո՞ւ կը մնանք. որովհետեւ ես կը հաւատամ թէ կրնայ վերակազմուիլ: Ազգաժողովը շատ կարեւոր պաշտօն մը ունի, բայց ես կը կասկածիմ որ կարենայ լաւագոյն արդիւնքներ տալ, ցորչափ անուանապէս հարկադրուած է պատժական տնօրինութիւններ պարտադրելու կամ բռնի ուժի դիմելու, իր սկզբունքներուն գործադրութեան համար: Բայց եւ այնպէս ես չեմ պատռեր Ազգաժողովին ուխտը, չեմ ալ դպչիր 16րդ յօդուածին, այն յոյսով թէ օր մը Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի կրնայ վերակազմուիլ, կատարելու համար իր սկզբնական պաշտօնը »:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԼՈՒՐ ՉԷՐ ՏՈՒԱԾ ԻՏԸՆԻ...

Խօսքի կարգը եկած էր երկու նախկին նախարարներու, Չըրչիլ եւ Լոյտ Ճորճ: Առաջինը պնդեց թէ Իտըն կատարելապէս իրաւունք ունի: «Ես չեմ զարմանար որ Մուսոլինի կ՚աճապարէ բանակցիլ մեզի հետ: Ան շատ պէտք ունի արտաքին յաջողութեան մը: Օր մը պիտի գայ երբ այս կամ այն հարցին համար պիտի հարկադրուինք դիմադրել: Կ՚աղօթեմ Աստուծոյ որ չհարկադրուինք մինակ դիմադրել »:

Լոյտ Ճորճ շատ աւելի յառաջ գնաց, ծանրապէս անարգելով վարչապետը: Դիտել տուաւ թէ իտալական դեսպանին հեռագիրը՝ բանակցութեանց մասին՝ կիրակի օրուան թուականը կը կրէ, բայց երկուշաբթի օր ներկայացուեցաւ երեսփ. ժողովին:

— «Ինչո՞ւ դահլիճին չհաղորդուեցաւ այս հեռագիրը: Ինչո՞ւ ցոյց չտրուեցաւ Պ. Իտընի: Եթէ երբեք ես իբրեւ վարչապետ այսպէս վարուած ըլլայի այնքան ծանրակշիռ պարագաներու մէջ, իմ պաշտօնակիցներէս մէկուն հան դէպ, պիտի կարմրէի այսպիսի անպարկեշտութեան մը համար »:

Աննկարագրելի ժխոր մը ծագեցաւ այս յայտարարութեան վրայ: Պ. Իտըն ալ տեղէն ցատկելով եւ ցուցամատը ցցելով յայտարարեց.

— « Ես կը խորշիմ այս վիճաբանութեան մասնակցելէ. բայց պարտակա

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԱՅՆ ՏԱԼ, ՁԱՅՆ ԱՌՆԵԼ

Ընթերցող մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Վարշաւայէն (Ցառաջ, 22 փետրուար).

— « Հազիւ քանի մը տասնեակ հայրենակիցներ ենք, մեծ մասը պատերազմէն վերջը եկած, բոլորն ալ քիչ շատ գործ ունին եւ կ՚ապրուին: Կան բարեկեցիկներ ալ:

— Թէեւ չունինք աղքատներ եւ օգնութեան կարօտներ, բացի մէկ - երկու ծերուկներէ, բայց մենք ունինք մեր Աղքատախնամը, որ այս շաբթու կազմուեցաւ: Եօթը - ութ հայրենակիցներ խորհրդակցելով իրենց մէջ գումար մը հաւաքեցին, մօտ 4000 փրանք, իբրեւ պահեստի գումար: Միեւնոյն ատեն արձանագրուեցան ամսական վճարելու 7 — 800 փրանք:

— Ազգային կեանք երբեք գոյութիւն չունի: Ոչ մէկ հաւաքոյթ, երեկոյթ, հանդէս, ազգահանդէս: Ոչ հաւաքատեղի, լսարան կամ ընթերցարան: Եթէ Ցառաջն ալ չըլլար, բնաւ պիտի չգիտնայինք թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ մեր հայրենիքին եւ գաղութներու մէջ »:

Կարդացի եւ սկսայ խորհրդածել.—

Դեռ ի՛նչքան համրանքներ ունինք, այսպէս ցիրուցան՝ աշխարհի չորս ափերուն վրայ, երկիրէ երկիր, նոյնիսկ միեւնոյն երկրի կամ քաղաքի սահմաններուն մէջ: Համրանքներ որոնք իրենք իրենց մէջ կծկուած, հեռու հայրենիքէն եւ ուրիշ տարագիր բազմութիւններէ, օրը իրիկուն կ՚ընեն տժգոյն եւ մռայլ: Կամ անվերջ սառապելով, եւ կամ ջուրին տալով ամէն բան ...

Գլուխ գլխի տուեր, աղքատներ չունենալով հանդերձ, դրամ ալ նաբեր են Վարշաւայի ափ մը Հայերը: Եւ սակայն,— «ոչ ազգային կեանք ունինք, ոչ հանդէս, ոչ հաւաքատեղի»:

Կը կարծեմ թէ դժուար չէ ներշնչումի աղբիւր մը գտնել այսպիսիներու համար:

Այսպիսի համրանքներու համար ոգեւորութեան, գործունէութեան աղբիւր մը պիտի դառնար շատ պարզ բանաձեւ մը,— Ձայն տալ, ձայն առնել:

Ըսել կ՚ուզեմ՝ հետաքրքրուիլ աւելի հոծ եւ անճար գաղութներով,— Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Իրաք, Իրան: Անոնց հետ կապուիլ կենդանի գործով մը:

Օրինակ, այն գումարը զոր հաւաքած են Վարշաւայի մէջ, իբրեւ Աղքատախնամ — առանց աղքատներ ունենալու — կրնար ծռայել ծաղկոց մը բանալու կամ եղածը զարգացնելու Սուրիոյ հայաշատ գիւղերուն մէջ: Կրնար օրհնութիւն դառնալ հարիւրաւոր ուշիմ այլ կարօտ աշակերտներու համար:

Եւ այսպէս կը ստեղծուէր հոգեկան կապ մը, ինչպէս, երբեմն, Պոլսէն կամ Թիֆլիսէն Սասուն եւ Զէյթուն:

Այն ատեն, իրենք կը բացուէին հաւաքատեղին եւ հանդէսները,— վառ պահելով կայծերը՝ երկիրէ երկիր:

Փարթամ Լոնտոնն անգամ դաս առնելու պէտք ունի, այս նամբուն վրայ:

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն (50 փրանք, նշանախօսութեան մը առթիւ)	
Տէր եւ Տիկին Մինասեան	20
Ա. Կարմիրեան	10
Թաթուլ Մինասեան	10
Ներիկեան	10
Սէն Ժիւլիէն Ս. Ալպանէն (50)	
Սարգիս Պիլպիլեան	20
Տիկին Թ. Փափազեան	20
Տիկին Մ. Պիլպիլեան	10
Շամպէռիէն (200 փր.)	
Տէր եւ Տիկին Ս. Գոնեալեան	50
Տէր եւ Տիկին Հ. Աժտէրեան	30
Պ. Գ. Թօփալեան	30
Պ. Տօլմաճեան	20
Ն. Էմիլեան	20
Մ. Ռումէլեան	20
Mr. L. Imbert	15
Mlle. T. Giacolletti	15
Գումար՝	300
Փետրուար 23ի գումարը	3839
Ընդհ. գումար՝	4139

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԶՕՐԱՑՆԷ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բացառիկ վարկեր եւ մասնաւոր սնտուկ

Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարելով, զբաղեցաւ օրուան հոգերով: Այս առթիւ արտաքին նախարարը իր հրաժարականը ներկայացուց, բայց ժողովը մերժեց: Եւ միաձայնութեամբ որոշեց զօրացնել ազգային պաշտպանութիւնը: Ելմտական նախարարը ծրագիր մը ներկայացուց, որուն համաձայն ոչ միայն բացառիկ վարկեր կը սահմանուին նոր սպառազինութեանց համար, այլեւ ազգ. պաշտպանութեան ինքնավար սնտուկ մը կը հաստատուի:

Անցեալ տարի, երբ 10.000.000.000 ֆրանք հաւաքուեցաւ ազգ. պաշտպանութեան փոխառութեամբ, լուրեր եղան թէ կառավարութիւնը ուրիշ բաներու ծախսած է այդ գումարին մէկ մասը: Նոր դրութեամբ —մասնաւոր սնտուկ — այդ կասկածները կը փարատին:

Նոյն օրը արտաքին նախարարը մանրամասն զեկուցում մը տուաւ երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ, միջազգային կացութեան մասին: Խնդիրը շատ ծանրակշիռ ըլլալով, յանձնարարուեցաւ մանրամասնութիւնները չհաղորդել մամուլին: Նախարարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ գոյացած որ եւ է համաձայնութիւն բաց պիտի ըլլայ ուրիշ պետութեանց առջեւ: Ֆրանսա պիտի պաշտպանէ Չեխոսլովաքիոյ անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, եւ պիտի ջանայ Անգլիոյ աջակցութիւնը ապահովել այս մասին: Շեշտեց թէ՝ հակառակ Պ. Իտընի հրաժարման, անխախտ կը մնայ ֆրանքեւանգլիական գործակցութիւնը:

Առ այժմ կը կարծուի թէ Ֆրանսա պիտի շարունակէ հաւատարիմ մնալ Ազգաժողովին: Եթէ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պահանջները անտանելի ըլլան եւ Անգլիա հարկադրուի մերժել, այն ատեն պիտի վերահաստատուի Իտընի քաղաքականութիւնը: Իսկ եթէ անգլիական նոր քաղաքականութիւնը յաջողի, այն ատեն Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները պիտի քննեն հետեւեալ խնդիրը,— Լքե՞լ անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը, թէ փոխել դահլիճը, արտաքին քաղաքականութիւնն ալ փոխելու համար:

Պատասխանելով Ֆլանտէնի մէկհարցումին, Պ. Իվօն Տէլպոս յայտարարեց թէ Ֆրանսա եւս պիտի ճանչնայ Եթովպիոյ գրաւումը, եթէ Անգլիա ճանչնայ:

Ուրբաթ եւ շաբաթ օր, վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին:

*** Ֆրանսայի օդանաւային ուժերուն ընդհ. հրամանատար նշանակուեցաւ Զօր. Վիւիլմէն: Ուրիշ կարեւոր միջոցներ ալ ձեռք առնուեցան:

“ԲՈԼՇԵՒԻԿՕՐԷՆ„

Համայնավարների մարտական ամէն մի կարգախօսի անբաժան ածականն էր «բոլշեւիկօրէն»ը այն օրից սկսած, երբ նրանք, ռուսական սուինների օգնութեամբ, իրենց իշխանութիւնը հաստատեցին մեր երկրում:

Պէտք էր Երեւանի փողոցները մաքրե՞լ ձիւնից— կոչ էր ուղղւում ամէնքին-ամէնքին. «Բոլշեւիկօրէն կատարենք այս աշխատանքը»:

Պէտք էր արագացնե՞լ հերկը կամ ցանքը կամ հունձքը.— Անմիջապէս «կամպանիա» էր բացւում եւ «կամպանիան» բոլշեւիկօրէն վարելու կարգախօս հրապարակ նետւում:

Այսպէս եւ զանազան «սօցմրցումների», փոխառութիւնների եւ այլ ձեռնարկների պարագային:

Ամէն մի հանրային նշանակութիւն ունեցող գործ որ բուրժուական երկրներում կատարւում է լուռ ու մունջ, իսկ երբեմն էլ խաղ ու պարով, մեր երկրային «դրախտում» դառնում էր «պայքարի ճակատ», իսկ այդ ճակատում բոլշեւիկօրէն հանդէս գալը՝ հրամայական պահանջ:

Առանձնապէս շատ էր հոլովւում այս բոլշեւիկօրէնը այն կարգախօսների մէջ, որոնք ուղղուած էին լինում «դասակարգային թշնամու» եւ առաջին հերթին՝ Դաշնակցութեան դէմ: Սրանց նկատմամբ՝ բոլշեւիկօրէնը վայրկենապէս դառնում էր հուր եւ սուր, լախտի հարուած, շիկացած երկաթ եւն., իսկ բոլշեւիկօրէն գործողը՝ Աստուած հեռու տանէ...

Այսպէս էին Հայաստանի վարիչները՝ Նուրիջանեանից սկսած մինչեւ Խանջեանը եւ սրանցից սկսած մինչեւ Ամատունիները, իրենց ամէն կարգի համհարզներով:

Դրսից դիտէիք՝ ամեհի ցուլեր են սրանք կամ կարմրաբաշ առիւծներ՝ ճակատագրի տնօրինութեամբ կեանքի կոչուած՝ որպէսզի կոտոշներով ու ժանիքներով պատառ-պատառ անեն մարդկային բոլոր անիրաւութիւնները: Ո՞վ կը յանդգնէր նրանց դէմ դուրս գալ: Ո՞վ կը յանդգնէր ձայն-ծպտուն հանել, երբ նրանք, փրփուրը բերաններին, հրապարակ էին նետւում՝ ի պաշտպանութիւն անիրաւուած Զինացու, արհամարհուած Նեգրի եւ ոտնահարուած Եթովպացու...

Ու պատահեց, որ մի անգամ էլ այս հերոսներն իրենք դարձան մի քստմնելի անիրաւութեան զոհ: Իրենք եւ իրենց մերձաւորները: Նրանց մեղադրեցին այնպիսի յանցանքների եւ ոճիրների մէջ, որ քիչ անգամ են վերագրուել «դասակարգային թշնամուն»: Նրանք խարանուեցին իբրեւ քրէական յանցաւորներ, իբրեւ աշխատաւոր ժողովրդի թշնամիներ, իբրեւ հայրենիքի դաւաճաններ եւ, որպէս այդպիսիք, սրիկաների, թունաւոր իժերի եւ կատաղած շների կարգը դասուեցին:

Չենք կարծում թէ այս հերոսներից ոեւէ մէկը մարդկային անիրաւութեան ցաւը երբեւիցէ այնպէ՛ս անմիջականօրէն զգացած լինի, ինչպէս ներկայ դէպքում: Չէ՞ որ խնդիրը անտես-անճանաչ Զինացուն կամ ծովերով ու ովկիանոսներով հեռու գտնուող մարդկանց չի վերաբերում, այլ մերձաւոր բարեկամների եւ ընկերների, որոնց հետ տարիներ շարունակ բաժանել են եւ պայքարի ուրախութիւնը ու դառնութիւնները եւ «աղուհացի» մտերմութիւնները: Մի կողմ նետենք բարեկամներին եւ ընկերներին. չէ՞ որ անիրաւութեան ժանտ ճիրանները մխրճուած են հէնց խնդրոյ առարկայ հերոսների սրտի եւ ուղեղի մէջ, նրանց հոգու բոլոր թելերի մէջ...

Սակայն, այս վարիչ հերոսների շարքում չգտնուեցմէկը, գէթ մի հատիկը, որ բոլշեւիկօրէն ընդվզէր օրը ցերեկով կատարուող, եւ շնական ձեւով կատարուող անիրաւութիւնների դէմ: Նրանց վտարում են կուսակցութիւնից, բանտ նետում, աքսորում, մահուան պատի տակ կանգնեցնում, իսկ նրանք եւ իրենց դեռ եւս ազատ մնացած ընկերները ձայն ու ծպտուն չեն հանում, կամ այնքան արգահատելի ձեւով են հանում, որ ամէն մի պատուազգած մարդու կարող է միայն զարչանք պատճառել...

Շիքակոյի խողերն իսկ, երբ նրանց դէպի սպանդանոց են առաջնորդում՝ ընդվզումի նշաններ են ցոյց տալիս: Նրանք փորձում են յետ դառնալ, կամ ցանկապատի վրայից թռչել, կամ, վերջապէս, բողոքի ճիչ են բարձրացնում սպանիչների դէմ: Իսկ մեր հերոսները, լաւագոյն դէպքում լուռ ու մունջ, անասուններին էլ անհասկանալի համակերպութեամբ են դիմում դէպի սպանդ, իսկ սովորաբար այնպիսի ստորաքարշ կեցուածք ընդունում իրենց դահիճների հանդէպ, որ դրսից դիտողը պէտք է ասէր վերիններին.— Ի սէր Աստուծոյ, շուտ արէ՛ք, որպէսզի այս ապականութիւնը օ. առաջ մաքրուի մեր աշխարհից...

Տարիներ առաջ, երբ բոլշեւիկօրէն նիզակ ճօճող այս հերոսների մօտ խօսք էր լինում վերջին տարագրութեան ժամանակ տեղի ունեցած կոտորածների մասին, նրանք չարախնդօրէն ասում էին, թէ Դաշնակցութեան միջոցով դաստիարակուած ժողովուրդը այլ բան չէր կարող անել, բայց եթէ հլու հնազանդութեամբ վիզ ճկել դահճի եաթաղանի առջեւ:

Սակայն, այս ժողովրդի համար պատերազմը եւ նրա հետ կապուած Թրքական դաւերը անակնկալ էին: Դուք ի՞նչ կարող էք ասել, որ անակնկալի էք եկած, դուք որ մի մէկ եւ կէս տարուց ի վեր բաց աչքերով տեսնում էք թէ ցարական դահն է հնձում ձեր շարքերը: Եւ, բացի սրանից, պատերազմի մողոքի ճիրաններում եւ Թուրք իշխանութեան դաւադրական ցանցերում գալարուող մեր ժողովուրդը, որքան էլ «վատ դաստիարակութիւն» ստացած լինէր Դաշնակցութիւնից՝ նորէն ունեցաւ իր Վանը, Շապին Գարահիսարը, Ուրֆան եւ Սուէտիան: Իսկ դո՞ւք, ո՞ւր եւ ե՞րբ թէկուզ ամենաթեթեւ փորձ արիք կասեցնելու ձեր դահիճների ձեռքերը...

Ասուած է, մարդու նկարագիրը յստակ կերպով երեւան է գալիս, երբ նա բարեբախտութիւնից ընկնում է դժբախտութեան մէջ: Երէկուան մեր «առիւծները», որ ամէն ինչ բոլշեւիկօրէն էին կատարում՝ երբ Մոսկուայի սուինները իրենց հետ էին՝ այսօր, երբ այդ սուինները իրենց դէմ են դարձած, ստրուկներին յատուկ կամազրկութեամբ, կորագլուխ եւ կորաքամակ դիմում են դէպի բանտ եւ սպանդ՝ խպառ մտահան արած իրենց պանծալի՛ բոլշեւիկօրէնը:

Իսկ նրանց, «ապե՛տ» ընկերները, որ դեռեւս ազատ են հետապնդումներից, բոլշեւիկօրէն լուտանք են թափում գնացողների գլխին՝ թէեւ համոզուած են նրանց անմեղութեան մէջ. որովհետեւ նրանց թւում է, թէ դա միակ միջոցն է սեփական գլուխները ստալինեան լախտի հարուածներից ազատելու համար:

Արգահատելի չէ՞:

Եւ մտածել, որ այս թշուառականների ձեռքին են եղել մեր դժբախտ ժողովուրդն ու երկիրը 15—16 տարիներից ի վեր...

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Մենք պարտաւոր ենք մեր առջեւ դրուած հարցերուն մօտենալ պայծառատեսակէտներով եւ անխախտ կամքով մը՝ նոր կեանք մը կառուցանելու համար ներկայ ժամանակներու իրական տուեալներուն վրայ, եւ ոչ թէ պատմական մաշած դարաշրջանի մը ախտաւոր աւանդութիւններուն վրայ:

Մենք կը կարծենք թէ միջազգային արժէքով բոլոր ազգակներու առողջ քննութիւն մը եւ խորհրդային վարչաձեւի տարիներու ընթացքին ստեղծուած կացութեան ուշադիր ուսումնասիրութիւն մը պիտի գար թելադրել դիտակից Հայերուն, որ իրենց աչքը դարձնեն դէպի Կովկաս եւ արդարօրէն մասնակցին այն փորձերուն, որոնք կը կատարուին՝ ստեղծելու համար Կովկասեան Համադաշնակցութիւն մը: Մեր նպատակը կը կայանայ դիւրացնելուն մէջ այդպիսիներուն աշխատանքը, օգնելուն մէջ իրենց որ արագացնեն հայկական լայն խաւերու բարեչրջութիւնը մեզի համար ցանկալի ուղղութեամբ մը: Այս նպատակով, մենք պարտաւոր ենք բացորոշապէս նկատի առնել որ Հայերը կրնան դառնալ անկեղծ կուսակիցներ Կովկասեան Համադաշնակցութեան, երկու պայմանով.— 1) Հայերը պէտք է ապահով ըլլան, որ ապագայ Համադաշնակցութեան ամբողջ հողամասին վրայ պիտի նկատուին ոչ թէ օտարականներ, այլ կովկասեան ընտանիքին անդամներ՝ բոլորը հաւասար իրաւունքով. 2) Այս պարագան, արդի հայ սերունդին համար հոգեբանական նկարագիր մը ունենալով, կը ներկայացնէ մասնաւոր կարեւորութիւն մը,

— Հայերը, արդարեւ, պէտք է այն տպաւորութիւնն ունենան թէ Կովկաս. Համադաշնակցութիւնը կատարելապէս երաշխաւորուած է ամէն արտաքին վտանգի դէմ, կամ լաւագոյնն է ըսել, քանի որ պարտաւոր ենք իրերը կոչել իրենց անուններով, Թուրքիա պիտի չսպառնայ Կովկասեան Համադաշնակցութեան:

Առաջին կէտին լուծումը կախում ունի Կովկասցիներէն: Մենք համոզուած ենք որ կարելի է եւ պէտք է այդ մասին իրենց տալ իրական երաշխիքներ: Անիմաստ է խօսիլ Կովկասի միութեան մասին, Կովկասի ժողովուրդներու տնտեսական եւ քաղաքական շահերու նոյնութեան մասին, եթէ չենք կրնար կամ չենք ուզեր ամէն ճիգ թափել՝ ստեղծելու համար Կովկասի մէջ այնպիսի վարչաձեւ մը, ուր ամէն Ազրբէջանցի, կամ ամէն Հայ, կամ ամէն Տաղստանցի կամ ամէն Վրացի ինքզինք զգայ իր տանը մէջ, ըլլայ Բագու թէ Երեւան, Թիֆլիզ թէ Վլատիկաւկազ: Եթէ մենք կ'ուզենք շարժիլ անկեղծ եւ տրամաբանական՝ գործնականացնելու համար մեր քաղաքական տեսակէտները, դժուարութիւն պէտք չէ կրենք ըսելու բացորոշ եւ յստակ թէ ընդունելի չէ տնտեսական կամ քաղաքական որ եւ է թումբ, ընդմէջ Կովկասեան այլազան շրջաններու: Դարձեալ, պէտք չէ կարելիութիւն տալ որ վերստին երեւան գան հին վէճերը Նախիջեւանի, Ախալքալաքի, Արխազիոյ կամ Զաքաթալայի մասին: Մեզմէ իւրաքանչիւրը պարտաւոր է նկատի ունենալ որ Կովկասեան անկախ Համադաշնակցութիւն մը, ներքին կառուցումի եւ խաղաղարական սահմանագծումի տեսակէտով, չի կրնար նուազ տալ քան սովետական Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը:

Շատ աւելի բարդ է հարցը, որ կը վերաբերի արտաքին ապահովութեան: Ներկայիս Կովկասի ժողովուրդներուն կողմէ իրական որ եւ է երաշխիք կարելի չէ տալ Հայոց, ինչպէս Հայերը եւ անոնց հետ՝ Անդրկովկասեան միւս ժողովուրդները դժբախտաբար չեն կրնար նման երաշխիք մը տալ Հիւս. Կովկասի, որ միշտ կը գտնուի Ռուսիոյ կամ այլ պետութեան կողմէ յարձակումի մը սպառնալիքին տակ: Բայց եւ այնպէս Տաղստանցիները նուազ պէտք չունին նման երաշխիքի մը, որքան Հայերը:

Այդպիսի երաշխիքներ կը տրուին միայն այն պետութիւններուն կողմէ, որոնց սպառնալիքը կը կրեն, կամ այդ երաշխիքները կը բանաձեւուին միջազգային համաձայնութիւններով, ընդմէջ Կովկասեան Համադաշնակցութեան եւ շահագրգռուած պետութեանց: Այս հարցին քննութիւնը ժամանակի մը կարօտի: Ներկայիս մեր աշխատանքը կը կայանայ այս հարցին լուծման համար տարրեր պատրաստելուն մէջ: Ներկայիս, ամէն բանէ առաջ պարտաւոր ենք արմատէն քանդել ամէն կարելիութիւն վէճ ստեղծելու հարաւի մեր դրացիներուն հետ եւ անոնց վստահութիւն ներշնչել թէ կովկասեան թումբ-պետութիւն մը (état - tampon) նուազ համապատասխան չէ իրենց սեփական շահերուն, որքան մեր շահերուն: Թէ այդ գաղափարին իրականացումը իրենց սուղ պիտի չարժէ, ընդհակառակն իրական պաշտպանութիւն մը պիտի դառնայ ռուսական աշխարհակալութեան դէմ: Միամիտ պէտք է ըլլալ հաւատալու համար, որ Սովետներու հետ արդի «բարեկամութիւնը» այնքան կուրցուցած է Թուրքիան, որ բոլորովին մոռնայ իր բուն պատմութիւնը եւ աւելի քան երկու դարու պատերազմները Ռուսիոյ հետ: Էնկիւրիի մէջ շատ լաւ կ'ըմբռնեն, որ ներկայիս պատմութիւնը անսպասելի հանգիստ մը տուած է Թուրքիոյ, բայց այդ դադարը չի կրնար երկար տեւել: Անմիջապէս որ առիթը ներկայանայ, Ռուսիան, կարմիր ըլլայ թէ ճերմակ, առանց այլեւայլի, եւ ուժի կրկնապատկումով մը պիտի վերադառնայ իր աւանդական քաղաքականութեան, որու մէջ ռուս քաղաքական դէմքերու ամբողջ սերունդներ տեսեր են ու կը տեսնեն պատմական առաքելութիւն մը որ ռուս ժողովուրդին տրուած է կատարելու: Թուրքիա չանդիտանար որ այդ քաղաքականութիւնը կը նշանակէ Թուրք ժողովուրդին մահը իբրեւ պետութիւն կամ ազգ:

ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՄԱԴ

(Մնացեալը յաջորդով)

(2)

ՏՂՄՈՒՏԻ ԱՓԻՆ

Վեհապանծ ու եղերական է Հայոց պատմութիւնը:

Կ'արժէ զայն կարդալ կրկին. ըմբռնելու համար բոլոր վերիվայրումները դարերու ընթացքին, իրենց բոլոր փառքերովն ու յաղթանակներով, իրենց բոլոր անկումներովն ու դժբախտութիւններովը:

Շատ ու շատ է պայքարեր Հայ ժողովուրդը, շատ ճակատամարտներ է մղեր իր գոյութեան սկիզբէն իսկ, անթիւ անհամար ճակատներու վրայ, չափուեր է աւելի մեծ ուժերու դէմ, ի խնդիր անկախութեան, ազատ ապրելու տենչով միեւնոյն արեւուն տակ, ինչպէս ուրիշ ազգեր:

Վկայ՝ նախապատմական Հայկ ու Բէլի առաջին բախումը, իբրեւ ազդանշանը ցեղի զարթումին ու խըլըրտումին ու իր խանձարուրէն մինչեւ գալիք ամեհի փոթորիկները, որոնք այնքան ահեղ եղան ոչ միայն տարբեր ցեղերու դէմ, այլ եւ մենք մեզի, ազգը ազգին, թագաւորն իր տղուն, ու իշխանը իր եղբօր դէմ, մղուած փառասիրութենէ, ու նախանձէ եւ ատելութենէ:

Բայց ինչ որ տեղի ունեցեր է Ե. դարուն, Աւարայրի պատերազմը, է եւ կը մնայ փառայեղ էջ մը մեր ցեղի ռազմական արժէքին ոգւոյն եւ հպարտութեան:

Ոսկեդարու դրի հրաշալի գիւտի յաղթանակէն վերջ, ահա կուգար առիթը մեծ յաղթանակի մը եւս, ցոյց տալու քաջամարտիկ սերունդի մը բնածին յատկութիւնը:

«Զարկէր, զարկուար»ով կուգայ արձագանգը մեզ հին երգի մը, ի զուր չէ երգած քերթող նահապետը՝ Հ. Ալիշան, դնելով իր հերոսները իր բառերուն խորին նշանակութեամբ իրենց արժանի տեղը:

Բայց, ո՞ւր է անմահն Եղիշէի մեղրածոր գրիչը, պատկերացնելու, քանդակելու համար դէպքերը կարկառուն, այնքան ճոխ եւ վառվռուն, այնքան երփներանգ եւ շողշողուն փայլովը սուրերուն ու ռազմաշունչ կանչերովն ու երգերովն 60.000 հայ քաջերուն...

«Կռուիլ կամ վերջանալ» նշանաբանն էր արիասիրտ ժողովուրդին որ ազգային գոյութեան, սպառնացող վտանգին նետուեցաւ Շաւարշանի ընդարձակ տարածութեան եւ Տղմուտ գետի ափը, իյնալու համար հոն պատուով եւ պսակով:

Ո՞ւր են նոյնպէս Ղեւոնդ Երէցի նմաններն այս դարու հոգեւորականներուն մէջ որ կրօնքէն աւելի ազգին պահպանութեան ջատագով էին հանդիսացած բանիւ եւ գործով, գրչով եւ սուրով, խաչով եւ բազուկով...

Վարդանանք անմահացան դարուց ի դարս, որովհետեւ կենդանի օրինակ դարձան վեհ հայրենասիրութեան:

Ու անկէ ի վեր նոյն օրինակով եկան արձանագրուելու պատմութեան մէջ շատեր, այնպէս Դաւիթ Բէկ վե նոյն ճանապարհը բռնեց եւ հայ յե փոխութիւնը «Մահ կամ Ազա թիւն» նշանաբանով, նախ ինք պաշտպանութեան դծով եւ ապա փական հայրենիքի պահանջով նոյն ճամբէն:

Քաջն Վարդանի ոգիով տեղի ու ցան այդպէս իր առենին եւ բոլ ըմբոստութիւններն այս անգամ բռնահարիչ Թուրքին դէմ եւ ցոյցերն ու դէպքերն ընդվզումի դէպ Թուրք ջարդարար պետութ

Այդպէս ունեցանք մենք Մամ եան արիւնով փաղանգը մեր հե ներուն, Անդրանիկներու եւ Մու ներու, Հրայրներու եւ Սեբաստ Նիկոլներու եւ Արամներու, աննման հերոսամարտներով:

Սասունէն մինչեւ Մուսա լեռ, րաքէլիսէ - Արարա, Մայիս 28էն տրուար 18, անուններ ու թուակ ներ, որ շատ բան կ'ըսեն ու կը խօ մեզի, իբրեւ խարիսխները ազա գրութեան պայքարին:

Որքան դասեր կան առնելիք Տղմ գետի ճակատամարտէն:

Անշուշտ դարերը շատ բան են փո խած մարդոց հոգիէն, բացի հայր նիքի պաշտպանութեան եւ ազգ յութեան պայքարի գաղափարէն մարդկութեան հետ ծնած, ու է:

Վառ թող մնայ այդ գաղափ կայծը ընդ միշտ մեր սրտերուն մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

ՄԷՆ. Ա

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷ

Շաբաթ իրիկուն, Սալ տը Ժէօկր ֆի մէջ տօնուեցաւ փետրուար յեղափոխութեան 13րդ տարեդար նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եզ ռացի կոմիտէին:

Նախագահ ընկեր Ջամալեան եր բառով փետրուար 18ին իմաստը դէլ յետոյ, խօսք տուաւ օրուան առաջին բանախօսին՝ ընկեր Ս. Թովմասեանի:

Ընկերը, իբրեւ ականատես վկ նոյն օրերու մանուկ Հայաստան մանրամասն պատմականը ըն ծանրացաւ ներքին եւ արտաքին ճորիկներու վրայ: Արտաքինը կա խապատրաստուած եւ իր տես մէջ զարհուրելի, սակայն ներքինն աւելի թունաւոր էր՝ ըսաւ ընկերը փաստերով պատկերացուց եղերակ անցուդարձը: Յիշեց պատկերներ թուականներ, հրէշային ծրագիր րով: Ժողովուրդը ուրիշ միջոց կրնար գտնել եթէ ոչ ապստամբ: Այս շարժման շնորհիւ խնայուեց այն կորիզը՝ զոր Խ. Հայաստան կոչեն այսօր: Ան թէեւ տժգոյն նիհար, սակայն լեցուն է ապագ մեծ յոյսերով եւ երազներով:

«Եթէ Մայիս 28ը ազգային տօ նկատենք, որ մեզի բերաւ անկախ ազատ Հայաստան մը, փետրուար 18 ալ անոր պէս կը մնայ ազգային տօն մը Հայոց պատմութեան մէջ» (Ծափեր):

Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Թորոսեան, որ նոյնպէս Հայաստ կը գտնուէր այդ փոթորկալի օր րուն: Ան եւս իր կարգին թուակ րով եւ փաստերով յստակօրէն պ զեց փետրուար 18ի արժէքը:

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մի

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՍՏԱՄՊՈԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ

The Eunuch of Stamboul

By DENNIS WHEATLEY
Trans: J. M.

Գրեց՝ ՏԷՆԻՍ ՀՈՒԻԹԼԻ
Թարգմ. Ժ. Մ.

— Քիչ յետոյ կը տեսնուինք, շարունակեց հեզաբար. սքանչելի գիշեր է, եւ հաճելի իրիկուն մը պիտի անցընենք եւ դուք, օրիորդ, բարի պիտի ըլլաք ցոյց տալու ինծի ձեր գեղեցիկ Թէմիզը:

ԳԼՈՒԽ 2

«ՄԻՋԱԴԷՊ» ՄԸ ՄԷՑՏԸՆՀԷՏԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Անգլիոյ կլիման բարեացակամ եղած էր Ասքոթի ձիարշաւներու շաբթուն ու այդ գիշեր պարահանդէսի համար Մէյտընհէտի Ակումբէն աւելի յարմար վայր մը գտնել անկարելի պիտի ըլլար:

Կանանչագեղ դաշտն ու պարտէզները լուսազարդուած էին ծառէ ծառ նետուած գունաւոր լապտերներու ցանցով մը: Հոս ու հոն կը տեսնուէին ստուերի մէջ մնացած պատառներ, ուր սիրահաւ զոյգերը կրնային ազատօրէն դեգերիլ: Պարտէզներուն ստորոտը, Թէմզի ջուրերը կը ծփծփային երազներու աշխարհէ մը դուրս սահող պատահական նաւակի մը կողերուն վրայ ու հանդարտօրէն կը շարունակէին իրենց ճամբան:

Երբ Տայանան հասաւ, պարահանդէսը սկսած էր արդէն: Ցայտագրին առաջին թիւը վերջացած էր ու բազմութիւնը լուսավառ դահլիճէն դուրս կը թափէր դէպի կանանչ դաշտը կամ փոքրիկ խումբերու կը բաժնուէր պարասրահին մուտքին առջեւ: Աղջկան հայրիկն ու Ֆրէնք Հէյզըլթինը միասին եկած էին: Երկուքն ալ պարտականութիւն սեպած էին ներկայ ըլլալ երեկոյթին, որովհետեւ իշխանը պիտի գար: Ու նկատելով որ թէ սեղանաւորը եւ թէ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնեան Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքականութիւնը չօշափող հարցերով կը զբաղէին յաճախ, ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը դժգոհ էր այս այցելութենէն, քանի որ առիթը պիտի ունենային միասին խօսակցելու ըմպելիքի բաժակներուն առջեւ, մինչ երիտասարդները կը պարէին:

Փիթըր Քարու, որ Տայանային հետ դուրս ելած էր երբեմն, հաշուած ըլլալով թէ որ ժամուն կրնար հասնիլ ան, դրան առջեւ կը սպասէր, զայն դիմաւորելու համար: Բարձրահասակ, խարտեաշ մէկն էր այս երիտասարդը, տակաւին դեռ-տեղակալ, քանի որ տարի մը կամ թերեւս քիչ մը աւելի առաջ միացած էր իր զօրագունդին: Ուղեղը իր ամէնէն ծանր բեռը չըլլալով հանդերձ, հաճելի շարժուձեւեր ունէր ան ու համակրելի բնաւորութիւն մը: Երբ աղջիկը հասաւ, Փիթըր յայտագիր մը յանձնեց անոր ու քանի մը պարերու խոստում ստանալէ վերջ, ներս առաջնորդեց զայն: Երիտասարդներու խումբ մը անմիջապէս շրջապատեց Տայանան. ծանօթ էր շատերուն: Ցայտագիրը՝ պար խնդրողներու անուններով գրեթէ ծածկուած էր, երբ Փիթըր՝ բազմութիւնը ճեղքելով անոր մօտը վերադարձաւ, միասին բերելով կարճլիկ, ջղուտ ու երեսունըհինգնոց մէկը:

— Տայանա, թոյլ կուտա՞ս որ քեզի ներկայացնեմ Հարիւրապետ Սուիտին Տէսթիմը՝ իմ գումարտակէս... Միասին տեսեր է մեզ ձիարշաւի մը օրը անցեալ ամառ ու երբ իրեն յայտնեցի թէ այստեղ պիտի ըլլայիր այս գիշեր, շատ ուզեց որ ծանօթանայ քեզի...

— Բացարձակօրէն ճիշդ է ըսածը, հաստատեց Տէսթիմ ժպիտով մը ... փուշի վրայ նստած էի ամբողջ իրիկունը, վախնալով որ պիտի չկարենայիք գալ... Կը հաճի՞ք ինծի հետ պարել...

Տայանա նորեկին տուաւ իր յայտագիրն ու նայեցաւ անոր՝ դաշտագոյն:

Կապտորակ կզակ մը ունէր ան. սովորական թանձրութեամբ մօրուք մը պիտի ծլէր անոր վրայ, մէկ շաբթուան մէջ, եթէ դադրեցնէր ածելիին գործածութիւնը: Դէպի վեր խոզանակած էր իր սեւաթոյր պեխերը, իսկ աչքերը աւելի կապոյտ էին քան այն բոլորը զորս Տայանան տեսած էր մինչեւ այդ օրը: Նեղլիկ, բաղէի քիթ մը տեղաւորուած էր անոր լայնկեկ ճակատին տակը եւ գլուխը ծածկուած էր սեւ ու գանգուր մազերով: Անտարակոյս տղան Անգլիացի մըն էր. եւ սակայն իր արագ ու անհանդարտ շարժումներն ու անվեհեր նայուածքը, ինչպէս նաեւ իր անունը որ յայտնապէս խեղաթիւրուած ֆրանսական անուն մըն էր, վստահօրէն ենթադրել կուտային աղջկան թէ լատին արիւն կը կրէր ան իր երակներուն մէջ:

— Ցաջորդը թիւ եօթն է, ըսաւ Փիթըր անմիջապէս. կրնա՞մ թիւ ինն ալ ես առնել... ուրիշ պարապ թիւ չէ մնացեր արդէն...

— Որովհետեւ շատ շատերուն ծանօթ եմ այստեղ, խնդաց աղջիկը, բայց կրնաք երկու թիւերն ալ դուք առնել...

— Շատ շնորհակալ եմ, պա խանեց տղան ժպտուն նայուածք նետելով Տայանային. եթէ նոյն ծանօթներ ունեցած չըլլայիք եւ ւ նը մնացած առաջնորդի մը հետ ըլլայիք, դարձեալ ձեր յայտագ պիտի լեցուէր... Ահաւասիկ նուագ խումբը սկսաւ. պարե՞նք ...

— Այո՛, այո՛...

Հազիւ ճամբայ պիտի ելլէին, Տայանա տեսաւ որ լորտ Ֆէյը նինկթըն՝ Ակումբին երիցագոյն դամը դէպի պարասրահ կ'առաջն դէր իշխան Ալին: Թուրքը աղջ տեսնելուն պէս լորտ Պէնինկթը բաժնուեցաւ, գրեթէ անվայել փու կոտութեամբ ու տիրական քայլեր գնաց այն անկիւնը ուր Տայանան ցած էր: Սուիտին Տէսթիմ մէկ կո քաշուեցաւ: Բարձրահասակ օտար կանը աղջկան ձեռքէն առաւ յայտա գիրը, Մօնօքլը տեղաւորեց ու անցուց անուններով ծածկուած թը: Որեւէ ակնարկ չըրաւ թէ յա տագիրը լեցուն էր արդէն. չոր ւներու առջեւ շարեց իր սկզբնատ րը եւ զայն վերադարձուց աղջկա ամբարտաւան ժպիտով մը:

(Շար.)

ճէր որ ծառացաւ մեր Թշնամիներուն դէմ: Իրեն պէս եւ իրեն հետ ոտքի կանգնեցաւ բոլոր աշխատաւորները, ուսուցիչները, աշակերտները, ծերու-նիներ, կուսակցութիւններ եւ նոյն իսկ կէրը իր «կազմով»:

Վերջացնելէ առաջ՝ ընկերը չէ-մեց.

— «Վարդանանց պատերազմին ու Փետրուարեան յեղափոխութիւնը մի-ւնոյն սիրտն ու հոգին ունին»: (Ծա-փեր):

Նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ կարդին բացատրելով փետրուար 18ի հիմնական արժէքը, եզրակացուց.

— «Ճի՞շդ է, որ բոլշեւիզմը մեր Հայրենիքը, ժողովուրդը, մշակոյթը ջնջել կ'ուզէր: Փաստերը «այո» կը պատասխանեն: Ուրեմն հպարտ ենք որ ունեցանք փետրուար 18ը»:

Կէս գիշեր էր երբ հանդէսը փակ-ուեցաւ ու, ժողովուրդը հայրենիքի ու ազատութեան կարօտը սրտին՝ ցր-ւեցաւ խոր տպաւորութեամբ:

ՓԱՐՄԱՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Իբրեւ հայրենակից, կ'ուզէի երկու տող գրի առնել ող-բացեալ Պ. Տիգրան Թեւանեանի մահ-ուան յիսնօրեակին առթիւ:

Տիգրան Թեւանեան ծնած էր 1876ին Բաբերդի Առիծկայ գիւղը, զաւակը՝ Թեւանեան բազմանդամ գերդաստա-նին: Տարրական կրթութիւնը առած էր գիւղի դպրոցին մէջ, եկեղեցական եւ երաժշտական հմտութեան գիտելիքնե-րով:

Հեզահամբոյր, հայրենասէր, բարե-սիրտ, եղբայրը՝ Պաննէօ-Քաչանի «Արծիւ» ենթակոմիտէի մեր ընկեր-ներէն Եփրեմ Թեւանեանի:

Ով չէր ճանչնար Տիգրան [illegible]: Բաբերդէն մինչեւ Խարբերդ ով որ առիթը ունեցած է իրեն հետ գոնէ մէկ անգամ խօսելու, կը յիշէ անոր հայրական ու եղբայրական խօսքերը եւ խրատները:

1915ին, Տիգրանն ալ բոլորին նման զինուոր էր Թրքական կառավարու-թեան Քօպ-Խաները: Տարագրու-թեան օրերուն հրամանով եկած էր իր ծննդավայրը: Բաբերդի առաջնորդ Անանիա Ծ. Վրդ. Հազարապետեան ժողովի կը հրաւիրէ ազգային մեծե-րը, մէջն ըլլալով նաեւ Տիգրան Թե-ւանեանը, եւ Սիմոնեան հաճի աղան: 1915 մայիս 15էն վերջ բոլորովին փոխուած էր Թուրք կառավարութեան ընթացքը հայ ժողովուրդի հանդէպ: Զգալով սպառնացող վտանգը, ժողո-վի ընթացքին հաճի աղան կը բացա-կանչէ.

— «Հայր սուրբ, մեր այս անտար-բերութեան երեսէն, մեր ժողովուրդը պիտի բնաջնջենք մեր ձեռքով, պէտք է պատրաստուիլ: Ուրիշ ճար չունինք: Իսկ Տիգրան Թեւանեան կը յայտա-րարէ.

— Եթէ այս գերագոյն ժողովը կ'ըն-դունէ Սիմոնեան հաճի աղային տե-սակէտը, ես սիրայօժար յանձն կ'առ-նեմ մէկ գիշերուան մէջ հոս փոխա-դրել Բռնակալանի, Մահաջուրի Բօղ եւ Մատէն խաներու մէջ գտնը-ւած բոլոր հայ զինուորները, ազա-տութեան դրօշը պարզելու հա-մար:

Դժբախտաբար առաջնորդը, Թա-

խանձագին խնդրանքով արդիւնք կը հանդիսանայ այս տեսակէտներուն: Շաբաթ մը վերջ տեղի ունեցաւ բռնա-գաղթը: Անշուշտ նախապէս ձերբա-կալուած էին բոլոր աչքի զարնող մեծե-րը: Տիգրան Թեւանեանի վճիռը մահ էր — գնդակահարութիւն, իրենց գիւ-ղի քահանային եւ Տիգրան Նազար-եանի հետ: Առիծկայ գիւղի տեղա-հանութեան պահուն, Ղըճաղօլի ձո-րին մէջ կը գնդակահարուին վերոյիշ-եալ երկու անձերը, իսկ Տիգրանի ուղղուած գնդակը կը վրիպի: Ութ օրուան հետապնդումները կ'անցնին ապարդիւն, երբ Բաբերդի բովանդակ հայութիւնը կը հասնի Ղարաղուլաղի դաշտը, Այտողան լերան ստորոտը, (ընդհանուր կոտորածի վայրը): Հոս եւս Տիգրան կ'ազատի ընդհանուր կո-տորածէն: Ողջ մնացող կիներն ու աղ-ջիկները ողբ ու կոծով կը բռնեն Երզն-կայի ճամբան, կ'անցնին Երզնկա, Քէմախը, Ակնը եւ այսպէս մինչեւ Տէր Զօր: Տիգրան եղած է միշտ ողջ մնացողներուն հետ, իսկ զինադադա-րին կ'անցնի Խարբերդ Սիւրսիւրի գիւղը եւ հոն բնակութիւն կը հաս-տատէ, մինչեւ որ փնտռտուքներով կը գտնէ իր հարազատ եղբայրը եւ եղ-բօրորդին՝ Գրիգորը, որոնց երկուքն ալ հրաշքով ազատած էին: Եփրեմ 1914ի աշնան իբրեւ Թուրք բանակի մէջ ենթասպայ գերի կ'իյնայ Սարի-ղամիշի կռիւին եւ կ'աքսորուի Սի-պիր, Սիպիրէն կը դառնայ Կովկաս եւ Կովկասէն Պոլիս ու վերջն ալ Փարիզ:

Թեւանեան ընտանիքը իր զաւակնե-րով շատ օգտակար եղած է Բաբերդի թէ հայ եւ թէ Թուրք ժողովուրդին: Բաբերդցին շատ բան կը պարտի այս գերդաստանին: Ժառանգականօրէն մասնագէտ բժշկութեան: (Կոտր-ուածք): Ականատես եղած եմ շատ մը արկածներու, ուր ոտք ու ձեռք կոտ-րած ենթական, Թեւանեաններու մաս-նագիտութեամբ կը բուժուէր: Ահա այդ արժէքաւոր զաւակներէն մէկն էր ողբացեալ Տիգրանը: Հայրենիքի ա-նուշ կարօտը սրտիդ, դուն մեռար, սիրելի Տիգրան, եւ անշուշտ հոգե-վարքի պահուն յիշեցիր բազմանդամ ու չքնաղ ընտանիքդ, յիշեցիր Առիծ-կան իր գոյնզգոյն ծաղիկներով եւ ար-գաւանդ դաշտով, յիշեցիր վերջին անգամ Աղճճնէթի խուռներամ ուխ-տագնացութիւնը զուլալջուրին եզեր-քը... Հանգիստ բազմաչարչար ոս-կորներուդ:

Մ. Ա.

բորդ, Թուրքիայէն հեռացած սուս-րթիւ հայ գաղթականութեան պահ-պանումը, մինչեւ որ հնարաւոր ըլլայ զանոնք փոխադրել հայրենիք:

Երրորդ, մեր աճող երիտասարդնե-րու եւ ուսանողութեան վրայ լուրջ ուշադրութիւն դարձնել, որպէսզի վաղը մենք ունենանք հայրենասէր քաղաքացիներ:

Ժողովուրդին խաչուած իրաւունքը փնտռել, անխտիր բոլորին գործն է: Ցեղային վերածնութեան փափաքող ժողովուրդ մը պէտք է յարգէ իր յե-ղափոխական զաւակները եւ գնահատէ անոնց կեցուածքը: Եթէ կան մարդիկ որ տակաւին կը յամառին յեղափո-խութիւնը յանցանք մը նկատել, այդ յանցանքին պատասխանատուութիւ-նը Թող երթան փնտռեն Թուրքերուն եւ Եւրոպացիներուն մօտ, որովհետեւ անոնց տմարդի վերաբերումէն ծնաւ այդ շարժումը:

Վայ այն օրուան՝ երբ հոգին կը մեռնի, հայութեան հոգին: «Յառա-ջ»ը պահակ կանգնած է հայութեան հոգիին պահպանման:

Երկու տեսակ մարդ կայ, առաջինը կը մեռնի ապրեցնելու համար իր ազ-գը, երկրորդը կ'ապրի ապրեցնելու համար Թշնամիին փառքը: «Յառաջ» ցոյց կուտայ առաջին ճամբան:

Մարդկային բոլոր ցեղերը բոլոր ժամանակներու մէջ ունեցած են մէկ ուրոյն խէժալ—իրենց ժողովուրդները փրկել բարոյական փտութենէ: «Յա-ռաջ» հայ ժողովուրդին համար տա-րաւ ու կը տանի այդ աշխատանքը:

Կը տեսնենք Թէ «Յառաջ» նոր սե-րունդի մտաւոր գործը լաւագոյն ճամ-բու մէջ դնելու տրամադրութիւնները բաղձանքներով չի սահմանափակեր, այլ գործի կը վերածէ: Սորվինք եւ գիտնանք Թէ, արուեստը տեսակ մը բարեկամութիւն է, ուր կ'երթանք հաղորդուիլ: Անոնց շունչին տակ կը հասունանայ մեր հոգին:

Դասալիքներէն, յուսահատածնե-րէն եւ իրենց պատեանին մէջ սմքած Թուլամորթներէն պէտք չէ վարակ-ուինք:

Աչք ունինք եւ կը տեսնենք Թէ ա-ռանց հայրենիքի մարդը կը հիւծի, կը մեռնի: Մեղադրանք չէ այլ իրա-կանութիւն, Թէ ինչպէս երէկ մահ-ուան, այսօր ալ դեռ կեանքի եւ ազա-տութեան չենք պատրաստուած ազգո-վին:

Գ. Գ. Գուտուլեան

ցաւ 1935 դեկտեմբերին, երբ 38 տա-րեկան էր: Անկէ առաջ ալ նախարարի աստիճան ունէր, իբրեւ վարիչը Ազ-գերու Դաշնակցութեան գործերու:

*** Լոնտոնի աշխատաւորական օր-կանը, «Տէյլի Հէրըլտ», Չէմպըրլէնի լուսանկարը հրատարակելով, հետեւ-եալ տողերը կը գրէ խմբագրապետին բերնով.— «Կը պատրաստուի լքել այն բոլոր բաները որոնց վրայ հա-ւատք ունի Անգլիոյ հանրային կար-ծիքը»: Ազատականներու օրկանը «Ապրի՛ս, Իտըն» աղաղակելով, կ'ամբաստանէ Չէմպըրլէնը Թէ «կը քաջալերէ դիկտատորները»: Եւ կ'ա-ւելցնէ.— «Ան հիմա պէտք է ցեխին մէջ փնտռէ ինչ որ կը մնայ բրիտա-նական հմայքէն»:

*** Պերլինի եւ Հռոմի Թերթերը ջերմապէս կը գնահատեն Չէմպըրլէնի յայտարարութիւնները, բացի այն մասէն որ կը վերաբերի Ազգերու Դաշնակցութեան: Գերմանիոյ մէջ այլեւս ժամանակը եկած կը համարին վերսկսելու խօսակցութիւնները: «Գերմանական կամքը այնքան յստակ է որքան բաց գիրք մը: Այլեւս տեղի չկայ երկմտելու»:

Իտալիոյ մէջ կը մաղթեն որ ժամ ա-ռաջ սկսին անգլօ-իտալական բանակ-ցութիւնները, եւ գոհունակութիւն կը յայտնեն Չէմպըրլէնի յաղթանակին համար: Հունգարիոյ մէջ ալ անհրա-ժեշտ կը գտնեն որ Չէմպըրլէնի տեսա-կէտները տիրապետեն Անգլիոյ մէջ: Այդ երկիրը արդէն կը պատրաստուի՝ վերազինուելու, չեղեալ համարելով դաշնագրի կապանքները:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Պ. ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Յայտնի ջութակահար Պ. Ժորժ Սի-նանեան, որ Ամերիկայէն Հավանա գացած էր վերջին ատենները, յուն-ուար 16ին նոյն քաղաքին «Օտիթօ-րիոմ» մեծ թատրոնին մէջ տրուած նուագահանդէսին մասնակցած է, նը-ւագելով Մէնտէլսոնի Քօնչէրթօն: Նուագահանդէսին կը մասնակցէին 75 նուագողներ:

Հավանայի բոլոր Թերթերը, մաս-նաւորաբար «Էլ Մունտօ» եւ «Տիա-րիօ տը լա Մարինա» մեծ գովեստով կը խօսին այս առթիւ մեր տաղանդա-ւոր հայրենակցին արուեստին մասին:

Ս.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

« ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ »

Մամլոյ ներքեւ է երգիծական նոր մէկ հատոր՝ «Ծաղրանկարներ», որ քանի մը շաբաթէն լոյս կը տես-նէ: Գիրքը բաղկացած է աւելի քան 200 էջերէ: Կը պարունակէ բազմաթիւ ծաղրանկարներ Թէ՛ ծանօթ դէմքե-րու եւ Թէ՛ ժողովրդական տիպարնե-րու, մեծ մասամբ անտիպ կամ վե-րամշակուած: Այս հատորիս համար բացած եմ կանխիկ բաժանորդագրու-թիւն մը: Կոչ կ'ընեմ բարեկամներու եւ համակիրներու, որպէսզի քսան ֆրանք ղրկելով բաժանորդագրուին: Կանխիկ վճարողներուն անունները ցանկով մը պիտի դրուին հատորին մէջ: Հաւանաբար գիրքը լոյս տեսնե-լէն վերջ արժէ աւելի սուղ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Դրամ ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Béchiktachlian, 21, Rue Ampère, Cachan (Seine):

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ԲԱՑԱՏՐԵԼ (ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ)

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդա-ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (3 փետր.).

— «Հայաստանի անցքերը ոեւէ անդրադարձում չունեցան այն ըն-թացքի վրայ, զոր ռամկավարները 1920էն ասդին որդեգրած էին խորհր-դային իշխանութեան հանդէպ:

Մոռնանք պահ մը Հայաստանի նախ-կին ղեկավարութեան վերագրուած բոլոր ամբաստանութիւնները եւ առ-նենք միայն այս վերջինը՝ անջատու-մի պարագան:

Ռամկավարները կը յայտարարեն որ խորհրդային իրաւակարգի գնա-հատանքին մէջ իրենց համար գերա-կշիռ նշանակութիւն ունի ռուսական ազդակը: Բարեկամ են ո՛չ Թէ բոլշե-ւիզմին (իբրեւ դաւանանք), այլ բա-րեկամ են Ռուսիոյ (իբրեւ պետու-Թիւն): Հայ ժողովուրդի փրկութիւնը Ռուսիոյ մէջ տեսնելով, ռամկավար-ները կ'ուզեն, որ Հայաստանը սեր-տօրէն կապուած մնայ Խ. Միութեան:

Այս հարցին ստորադասելով միւս բոլոր հարցերը՝ ռամկավարները, ի-րենց յայտարարութեամբ, անվերա-պահ նուիրումով ցարդ ծառայած են եւ որոշած են ծառայել նաեւ ասկէ ետքը Հայաստանի խորհրդային իշխա-նութեանց:

Այս հարցին ստորադասելով միւս բոլոր հարցերը՝ ռամկավարները, ի-րենց պնդումով, ցարդ պայքարած են «Հակահայաստանեան» Դաշնակցու-Թեան դէմ ու պիտի շարունակեն պայ-քարիլ նաեւ ասկէ յետոյ, Դաշնակ-ցութեան մէջ տեսնելով այն հայրենա-դաւ ուժը, որ կը ձգտի Հայաստանը անջատել Խ. Միութենէն:

Բայց ահա բուն անջատականները, Հայաստանի 17ամեայ խորհրդային կեանքի վարիչները, բազմած ամբաս-տանեալներու աթոռին վրայ:

Վկան— Հայաստանի դատարանն է, օրէնքի գերագոյն ատեանը, ուր կ'իշ-խէ արդարութեան կամքը եւ ոչ Չե-կայի քմահաճոյքը:

Գործ ունինք ոչ Թէ պատահական «զրպարտիչ»ի մը հետ, այլ դատական իշխանութեանց, որոնք ամիսներով աշխատած, անթիւ վկաներ հարցա-քննած, բազում փաստեր կուտակած եւ նոր միայն կազմած են իրենց ամ-բաստանագիրը:

Հայաստանի դատական ատեանը ի լուր աշխարհի գնդակահարութիւննե-րով կը վկայէ, որ երկրի բոլշեւիկ ղե-կավարները գործակալները եղած են «օտար պետութեան մը» եւ ամէն կերպ, ամէնէն սահմռկեցուցիչ ո-

Օր. ՎԱԼԱՆԹԻՆ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Նշանուած

19, փետրուար 1938 Մարսէյլ

ճէրները գործելով, աշխատած են Հայաստանը անջատել Խ. Միութե-նէն:

Արդ, ի՞նչ է ռամկավարներու դիր-քը այս երեւոյթին հանդէպ:

— «Չենք հաւատար այսպիսի դա-ւաճանութեան»,— կը յայտարարէ «Պայքար» իր Յունուար 9ի խմբա-գրականին մէջ, կրկնելով այն, ինչ որ կ'ըսեն ռամկավար միւս Թերթերը:

Սակայն ըսել Թէ չենք հաւատար (երէկի իշխանութեանց դաւաճանու-թեան), կը նշանակէ ըսել Թէ կը հա-ւատան (այսօրուան իշխանութեանց ստախօսութեան): Ստախօսութիւն մը սակայն, որ կը վերջանայ գնդակա-հարութիւններով:

Արդ, ի՞նչ է ռամկավարներու դիր-քը այս դահիճներու նկատմամբ, իշ-խանաւորներ, որոնք ընդունակ են սուտ ամբաստանութիւններով ջարդե-լու ամբողջ ղեկավարութիւն մը— ազնիւ, պարկեշտ եւ հայրենասէր:

Ռամկավարները պատասխան չու-նին այս հարցերուն համար: Ոչ այն պատճառով՝ որ անսահման նուիրու-մով փարած են Խ. Հայաստանի, այլ այն պատճառով՝ որ անսահման ԱՆ-ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ունին դէպի Խ. Հա-յաստանը:

Հայաստանի իշխանութիւնները դա-ւաճա՞ն են Թէ ոչ, պարկե՞շտ են Թէ ստախօս, մարդասպան ոճրագործնե-րէ՞ բաղկացած են Թէ անբասիր քա-ղաքական դէմքերէ, կ'ուզե՞ն անջա-տել Հայաստանը Խ. Միութենէն Թէ չեն ուզեր անջատել,— այս բոլոր հարցերը այնքան կը հետաքրքրեն ռամկավար «կուսակցութիւն»ը, որ-քան Փեքինի մէջ տեղացող ձիւնը:

Ռամկավար «կուսակցութիւն»ը Խ. Հայաստանի բոլո՛ր իշխանաւորնե-րուն հետ է՝ ե՛ւ դաւաճան, ե՛ւ պար-կեշտ, ե՛ւ ոճրագործ, ե՛ւ ուղղամիտ, ե՛ւ անջատական:

Ռամկավարներու վերաբերումը դէ-պի Խորհրդային իշխանութիւնները կը փոխուի, երբ կը փոխուի այդ իշ-խանութեանց վերաբերումը դէպի ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ:

Միշտ յիշենք եւ երբեք չմոռնանք.— Ռամկավարները խորհրդային իշխա-նութեանց հետ են ոչ այն պատճա-ռով՝ որ այդ իշխանութիւնները Հա-յաստանի հետ են, այլ այն պատճա-ռով՝ որ այդ իշխանութիւնները Դաշ-նակցութեան դէմ են»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԻՆՉ ԿԸ ՍՈՐՎԵՑՆԷ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԷՅՐՈՒԹ. — Այսօր ամբողջ մի-ջազգային կացութիւնը անորոշ է եւ անկայուն: Դժուար է ներկայ պարա-գաներու մէջ գծել որոշ քաղաքակա-նութիւն մը:

Ներկայ պայմաններու մէջ լաւա-տես ապրիլ, կը նշանակէ բնաւ երբեք գաղափար չունենալ ցեղի պահպան-ման մասին: Ընդհանրապէս ստիպո-ղական պատճառներ կան որ ցեղ մը կը մղեն գիտակից ըլլալու ինքն իր նշանակութեան: «Յառաջ» կ'աշխա-տի ցոյց տալ Հայաստանի սահմաննե-րէն ներս ապրող հայութեան սպառ-նացող վտանգները եւ ուժեղ պայքար մղել ցեղին սնանկութիւնը եւ ամէն նոր ճիգի եւ աշխատութեան ունայնու-Թիւնը քարոզողներուն դէմ: Երկ-

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԱԽԱՐԱՐԸ 84 ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ

Էնթընի Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը որ հրաժարեցաւ այնքան ծանրակշիռ պարագաներու մէջ, ա-մէնէն երիտասարդ նախարարն է 84 տարիէ ի վեր: Ծնած է 1897ին: Հայրը արուեստագէտ էր, իսկ մայրը՝ նշա-նաւոր գեղուհի մը: Փայլուն շրջան մը անցուցած է Օքսֆորտի համալսարա-նին մէջ, մասնաւորապէս ուսումնա-սիրելով արեւելեան լեզուները: 21 տարեկանին զինուոր եղաւ, հարիւրա-պետի աստիճանին բարձրանալով: 26 տարեկանին երեսփոխան ընտրուե-ցաւ: 29 տարեկանին խորհրդարանա-կան քարտուղարն էր հանգուցեալ Օսթին Չէմպըրլէնի (արտաքին նախա-րար): 33 տարեկանին նշանակուեցաւ խորհրդական արտաքին նախարարու-Թեան, իսկ 37ին՝ Լորտ կնքապահ: Արտաքին նախարարութեան կոչուե-

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաթքութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան:

ԴԻՄԵԼ ՏՕՔԹ. ՋԵՆՈՐ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)

Ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18: Tél. Tru. 83—87

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

ՄԵՐ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Յաջորդ օր հոն, քարայրը մնացինք: Ջուր կը բերէինք իրիկուններ վարը, ձորէն, մոշաններուն մէջէն ջերմուկնե-րէն: Կը սնանէինք օրական մէկ մէկ հացով եւ աղի խղով: Ցերեկները մեծ զգուշութեամբ դուրս կ'ելլէ-ինք, Թուփերը մտնելով արեւ առնե-լու: Դրան մասերնին իր ծաղիկները թափեց ու կանանչ մասուր կապեց: Գիշերները լուսնկայ-լոյս էր: Լերան զուլալ ջուրերը մոշաններուն մէ-ջէն կ'անցնէին գոռում գոչումով: Հովերը անոնց ձայները մեզի կը բերէին: Քարայրին չուրջ գիներն ու ... ները կը սօսափէին: Կասկած ամէն գիշեր անոր դուռէն կը կան-... Կասկածին ե՛րգը որ կը յիշե-... ինծի մանկութեանս իրիկուննե-... գեղին մէջ, ուր մայրս հեքեաթ կ'ըսէր ինծի որ քնանամ: Հիմա ամէն ... այդ ամայի ձորին մէջ մեզի

վախ եւ տրտմութիւն կը բերէր, ու մենք հոն արդէն մեռելներ էինք:

Ու կը սպասէինք որ գեղէն գալով մեզ ետ կանչեն: Անշուշտ չար երազ մըն էր պատահածը, որ հիմա անցած ըլլալու էր: Պաղատեցանք հօրաքրոջս որպէսզի Քրտուհիի տարազ մտած անգամ մը գեղ երթայ, լուր մը բերե-լու: Ան բաւական մօտեցեր էր գեղին: Հանդիպեր էր կորսուած այծերու: Տեսեր էր որ հօտերը մինակ վերի թաղն էին դարձեր իրիկուան, ուր քանի մը տունէ ծուխ կ'ելլէ եղեր: Լսեր է անկէ աղմուկ եւ Թուրքերէն խօսքեր: Ուրեմն գեղը իրօք այլեւս չկար:

Օր մը մարդերու խումբ մը հաւաք-ուեցաւ քարայրին տակ, ձորին մէջ ուր ջուրի կ'երթայինք: Վերէն կը տեսնէինք զանոնք: Ու դող ելանք: Դժուար չէր մեր հետքը քշելով գտնել մեզ: Բարձրաձայն կը խօսէին ու կը վիճէին: Բայց գացին առանց մեզ գտնելու:

Մեր հացը կը հատնէր: Հունձքը տհաս էր դեռ: Մտատանջուիլ սկ-սանք: Դրացի Սաղու Թուրք գիւղին հօտը կուգար կ'անցնէր մեր վրայէն: Գամբռները կը հոտոտէին քարերը ու երկար կը հաջէին: Կ'ուզէինք հովիւէն հաց գնել: Ճար մը կը մտածէինք:

Հօրաքրոջս Տօղանի մէջ քիրվայ մը ունէր: Որոշեցինք անոր երթալ: Եւ որպէսզի շատուոր չըլլանք, Գրիգոր առայժմ քարայրը պիտի մնար ուտե-լիքներով միասին: Ու իրիկուն մը հինգս մէկ քարայրէն կռնակը, մեր գեղին կողմը, Ուլուն Փուղարին աղ-բիւրը իջանք: Հօրաքրոջս ըսաւ.— Ա՛խ, բախտ: Ազատէինք սա ցաւէն, գայի հոս, կաթսաները դնէի ու մա-տաղ խաչէի: Հոս միասին ընթրէինք: Ես ըսի Գրիգորին.

— Եթէ հիւրասիրուինք, քանի մը օրէն կուգամ քեզ ալ կը տանիմ: Եթէ բնաւ չդառնամ, գիտցիր որ սպան-նուած եմ ու գլխուդ ճարը նայէ:

Գրիգոր այնքան յուզումով լացաւ որ բնաւ պիտի չմոռնամ:

Մթնեց: Ու ճամբայ ելանք: Հա-սանք ճամբան ուրկէ քօղացիները ան-ցած էին: Հոն ալիւր Թափած էր: Փղձկեցանք ու սկսանք արտասուել: Քալեցինք վախով արտէ ու դաշտէ, հունձքը ճեղքելով: Հովերը մեզի կը բերէին գիւղի հոտեր ու մեր քիթերը բռնած կ'երթայինք: Տօղանի եւ մեր գեղին սահմանը Խարալըուի անտառ-ները հասանք: Առտուան աղօթները ե-լան: Լուսնկային կոտորը փայլիլ ըս-կսաւ: Թուփերը մտանք ու մրափե-ցինք:

Երբլուսցաւ, հօրաքրոջս Քրտու-հիի տարազ մտած, պզտիկ աղջկանը հետ գեղ իջաւ: Երկար սպասեցինք լուրի մը: Գեղեցիկ ու Թարմ կաղնի-ները մեր վրայ շուք կուտային: Իրիկ-ուան դէմ ձայն մը առի որ վարը, ձո-րէն, մեզի կը կանչէր.

— Տէ կէլին հա, տէ կէլին հա, տէ կէլին հա՛՛՛, պէն պուրտայըմ, գորգ-մայըն, կէլի՛՛՛ն...

Ուրախացանք: Կարծես երկինքէն լոյս իջնէր վրանիս: Հօրաքրոջս պա-նըլըգին, Մէրճանի ձայնն էր: Փըր-կուեցանք: Անմիջապէս մեր գոյքերը առած արագ ձոր իջանք: Հոն երկու հոգի, խոշոր սուրեր իրենց ափերուն մէջ, վրաս յարձակեցան: Զանոնք կ'ուզէին սիրտս մխել, ես ճչալով դէ-պի Մէրճանը կը վազէի, աղաչելով որ զիս ազատէ անոնց ձեռքէն: Մէրճան սարէն սաստեց զանոնք, որպէսզի ա-րիւնս չմտնեն, քանի որ անանկ ալ ողջ պիտի չմնայի, անանկ ալ: Սակայն ամէն գնով զիս մորթել կ'ուզէին: Յե-տոյ գոհացան մեր գոյքերը առնելով, եւ ինծի ըսին.

— Ագըլըը'զ, ինչո՞ւ պարապ տեղը փախչիս ու հոս հոն իյնաս: Կը յու-սա՞ս փրկուիլ: Կառավարութիւնը տա-րածը կը ջարդէ ու ջուրը կը Թափէ (նէօթիւրթիւլիւնի ղըրար), դո՞ւն պիտի ազատիս:

Այս խօսքերուն վրայ աչքերս մը-Թագնեցան եւ ապուշցայ: Առաջին անգամ էր որ հաստատապէս ջարդ ըլ-լալը կը լսէի:

— Ձեր գեղին բնակիչները ամբողջ Եփրատ Թափեր են: Հիմակ ալ Տիվ-րիկը կը հանեն: Գացէք Տիվրիկի յանձնուեցէք, ուրիշ փրկութեան ճամբայ չկայ ձեզի համար:

Ես խոստացայ որ այդպէս կ'ընենք, մինակ զիս չմորթեն: Ու կը դողայի: Մէրճան՝ հօրաքրոջս հին մէկ շրջա-զգեստը հագցուց ինծի, գլուխս ալ լաթ մը փաթթեց ու գեղ տարաւ մեզ, որպէսզի այր մարդ ըլլալս չգիտցուի:

Մեր քով, անտառին տակ, ցորենի արտերն էին: Ջուրը անոնց մէջ վա-զելով կը ջրէր: Տաք եւ անուշ օր մըն էր... Ա՛խ, ի՛նչ տաք եւ անուշ ու պայծառ ամառ օր մըն էր: Ուրիշ տա-րիներ այս եղանակին գեղին գետը կը լողնայինք տղաքս: Հիմա արեան գե-տեր կը քշէին մեր յօշոտուած դիակ-ները...

Հօրաքրոջս Մէրճանի տան մէջ անձ-կութեամբ եւ անհամբեր մեզի կը ըս-պասէր:

— Ո՞ւր մնացիք, զաւս, հարցուց ան:

— Ա՛խ, հօրքուր, ըսոն ես կու գար-նին, ըսի, եւ հեծկլտալ սկսայ:

Ան զիս գրկեց ու սիրտ տուաւ: Այդ պահուն կին մը կար հոն, մանուկ մը գիրկը: Մեզ մեղքցաւ. ետ ետ գնաց, ու սեմին վրայ ձեռքը գետին քսելով երեսը տարաւ, փառք տալով որ ինք մեր վիճակը չունի: Ու մեկնեցաւ: Մէրճան մեզի սեր եւ կակուղ հաց հը-րամցուց: Սերը մեր գեղը ամէնէն յարգի բանն էր: Թէեւ անօթի, բայց չկրցանք ուտել: Մէրճանի պնդումնե-րուն վրայ մէկ պատառ առինք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(Շար.)

նութիւն կը սեպեմ ըսել թէ երբեք չեմ տեսած այդ հեռագիրը : Բայց եւ այնպէս պիտի պնդէի որոշումիս վրայ » :

Ջէմպըլէն ի զուր կը փորձէր խօսիլ : Վերջապէս յայտարարեց , խօսքը ուղղելով Լոյտ Ճորճի ·

— « Անձնական պատիւս կը դպչիք : Կիրակի օր , բարեկամ մը որ կը ճանչնար իտալական դեսպանը , ինծի ըսաւ թէ ան նպաստաւոր պատասխան մը ստացած է Հռոմէն : Նոյն օրն իսկ ես լուրը հաղորդեցի դահլիճին , բայց դեսպանը պաշտօնագիրը ինծի յանձնեց յաջորդ օրը միայն : Ուրեմն բան չեմ պահած Պ · Իտընէն » :

Պահպանողականները ծափահարելով Ջէմպըլէնը , պահանջեցին որ Լոյտ Ճորճ ետ առնէ իր վիրաւորական խօսքերը : Նախկին վարչապետը պատասխանեց ·

— « Բացարձակապէս կը մերժեմ : Ջէմպըլէն գործի մարդ մըն է : Այսպէ՞ս պիտի վարուէր առեւտրական գործի մը մէջ » :

Յետոյ բռունցքը ուղղելով նախարարներուն , աւելցուց ·

— «Դուք ապաստաններ էք սպիտակ դրօշին ծալքերուն տակ , մէկ դիրքէն միւսը նահանջելով : Բայց պիտի գայ վայրկեանը երբ այս երկրին ժողովուրդը անգամ մը եւս պիտի պահանջէ որ բացուին դրօշին ծալքերը եւ մէջտեղ ելլեն այնպիսի մարդիկ որ ընդունակ են անոր կողքին կանգնելու » :

Այս միջոցին ժխորը նորէն սաստկացաւ եւ անարգական բառեր փոխանակուեցան : Վարչապետը հարկադրուեցաւ տեղը նստիլ , մինչեւ որ բարեկարգութիւնը վերահաստատուի : Պատասխանելով ազատական երեսփոխանի մը դիտողութեան , «խաբեբայութիւն է» , պոռաց վարչապետը :

— Դուք մինչեւ վերջ խաբեբայութեամբ կը զբաղիք , պատասխանեց ընդդիմադիր երեսփոխանը :

11 ՆՈՐ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն .— Հիւսիսային Օսեթիայի հանրապետութեան Գերագոյն Ատեանը գումարուելով Օրժոնիկիձէի մէջ , մահուան դատապարտեց 11 անասնաբոյժներ որոնք ամբաստանուած են թէ նախկին գործավար Ցալաքովի եւ փոխ - գործավար Կլատիլինի ղեկավարութեամբ ծրագրեալ պաճարախտ տարածած են , 1932էն 1937 ոչնչացնելով 80 — 90.000 արջառ , որ մասնաւորապէս յատկացուած էր կարմիր բանակին : Ամբաստանագրին համաձայն , մահապարտները «մանրէաբանական պատերազմ» սարքած էին խորհրդային կառավարութեան դէմ եւ 1937ին ժանտատենդի մանրէ ներարկած էին 200 մսացու անասուններու որոնք Օրժոնիկիձէի սպանդանոցները ղրկուելով , բազմաթիւ զոհեր պատճառեցին զինուորներուն մէջ եւ խմբական թունաւորումներ յառաջ բերին քաղաքային բնակչութեան մէջ :

Ուրիշ երեք հոգի դատապարտուեցան 25ական տարի բանտարկութեան , իսկ երկու հոգի ալ 15 տարուան :

Անգլիական հիւպատոսարան չունի Խ. Միութեան մէջ

Լէնինկրատի անգլիական հիւպատոսարանին փակման առթիւ , երկուշաբթի օր հարցումներ ուղղուեցան Անգլիոյ երեսփ · ժողովին մէջ : Իրաւասու նախարարը պատասխանեց ·

— Յունուար 11ին Մոսկուայի անգլիական դեսպանը տեղեկութիւն ստացած էր թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է հաւասարութեան սկզբունքին գործադրութիւնը պահանջել բոլոր օտար հիւպատոսութիւններէն : Այսպէս , Խ · Միութիւնը հիւպատոսութիւն չունենալով Անգլիոյ մէջ , պահանջած են փակել Լէնինկրատի անգլիական հիւպատոսարանը : Անգլիական դեսպանը դիտել տուած է թէ այդ սկզբունքը երբեք առաջարկուած չէ , թէ որ եւ է արգելք չկայ որ խորհրդային կառավարութիւնը հիւպատոսարան մը բանայ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ եւ թէ բրիտանական կառավարութիւնը անճահ եւ անարդար կը նկատէ Մոսկուայի պահանջները : Խորհրդային կառավարութիւնը պնդած ըլլալով իր պահանջին վրայ , Լէնինկրատի հիւպատոսարանը պիտի փակուի կարելի եղածին չափ շուտ : Ուրեմն անգլիական կառավարութիւնը հիւպատոսութիւն պիտի չունենայ Խ · Միութեան մէջ :

Չեխոսլովաքիա կրնա՞յ դիմադրել Գերմանիոյ

Ինչպէս յայտնի է , Հիթլէր իր ճառին մէջ ազդարարեց թէ Գերմանիա պիտի պաշտպանէ սահմանէն դուրս եղած 10.000.000 ցեղակիցները : Այս տասը միլիոնէն 3.500.000ը կը գտնուին Չեխոսլովաքիա , եւ Չեխերը շատ լաւ կ'ըմբռնեն թէ Հիթլէր ուղղակի կը սպառնայ իրենց անկախութեան : Չեխ դիւանագէտ մը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ ·

— « Առաջին անգամ է որ Գերմանիա այսքան սպառնալից լեզու մը գործածէ պաշտօնական շրջանակի մէջ եւ մէջտեղ կը դնէ պահանջ մը զոր ոչ մէկ անկախ երկիր կրնայ ընդունիլ : Անշուշտ մենք չենք կրնար հանդուրժել որ Գերմանիա իբրեւ պաշտպան ներկայանայ մեր պետութեան ժողովուրդի մէկ մասին , պարզապէս անոր համար որ այդ քաղաքացիները գերմանական արիւն ունին » :

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Չեխերը վճռապէս պիտի դիմադրեն որ եւ է յարձակման , ի հարկին զինու զօրութեամբ : Չեխոսլովաքիոյ զինուորական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ երկրին ամրութիւնները կատարեալ են եւ շատ զօրաւոր : Եթէ Գերմանիա յարձակում գործէ , հարաւային շրջանը , ուր կը բնակի գերմանախօս ժողովուրդին մեծամասնութիւնը , անմիջապէս պիտի լքուի , իբրեւ անտէր հող : Չեխերու «Մաժինոյի գիծը» մօտաւորապէս կ'անցնի Չեխերու եւ գերմանախօսներու «լեզուական սահմանագլուխին » երկայնութեամբ : Փրակայի ընդհ · սպայակոյտը կը հաշուէ թէ նոյնիսկ առանց որ եւ է արտաքին օգնութեան կրնայ այդ գիծը պաշտպանել առ նուազն երեք ամիս : Միւս կողմէ , համաձայն տրուած հաւաստիքներուն , եթէ Գերմանիա բռնաբարէ չեխական սահմանը , Ֆրանսա պատերազմ պիտի հրատարակէ Գերմանիոյ դէմ : Միեւնոյն ատեն , քանի որ Չեխերը նոյնպէս վճռական երաշխիքներ ունին Խ · Միութենէն , Գերմանիա յարձակում պիտի կրէ խորհրդային օդատորմիղէն եւ խորհրդային օդանաւեր պիտի օգնեն Չեխոսլովաքիոյ : Եթէ Աւստրիա վերջնապէս տեղի տայ գերմանական հոսանքին առջեւ , աւստրիական սահմանին վրայ եւս մասնաւոր ամրութիւններ պիտի շինուին :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ալ գտնուեցան Անէ - սիւռ - Մառնի գաղտնի զինարանին մէջ : Մինչեւ հիմա երեւան հանուած զէնքերն են ,— տասը ծանր գնդացիր , 60 ռումբ՝ հրասայլերու դէմ , 10.000 փամփուշտ , 23 ելեկտրական լուսարձակներ , 202 մետաղեայ սաղաւարտներ եւ վերջապէս ամէն տեսակ զինուորական պիտոյքներ :

ՍՊԱՆԻՈՅ ազգայնականները վերջնապէս գրաւեցին Թէրուէլը , որ աւերակոյտի վերածուած է : Զօր · Ֆրանքօ կ'ըսէ թէ 4000 գերի բռնած է : Կռիւները կը շարունակուին քաղաքին շրջակաները : Հանրապետական կառավարութիւնը նոր զօրաշարժ հռչակեց :

ԻՏԱԼԻԱ ՄԵԾԱԳՈՒՄԱՐ ՎԱՐԿԵՐ պիտի ստանայ Լոնտոնի մէջ , Անգլիոյ առեւտրական նախարարութեան կարգադրութեամբ : Հռոմի անգլիական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ եւ անմիջապէս Լոնտոն գնաց , նոր հրահանգներ ստանալու համար :

ՅԱՐԱԿԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԳՆԴԱՊԵՏ Զիմէրինի խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել ոստիկանութիւնը : Ինչպէս գրած էինք , գնդապետին դիակը գտնուեցաւ Սէնի մէջ , կարգ մը նամակներով : Գնդապետը անհետանալէ քանի մը ժամ առաջ կը թափառէր եւ անկապակից խօսքեր կ'արտասանէր : Կ'ըսուի թէ շատ մը գաղտնիքներ գիտէր Զօր · Միլլէրի մասին : Այս առթիւ ալ խորհրդաւոր կին մը կը փնտռուի :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ Փարիզ եկած ատեն , մշուշի բռնուելով ինկաւ եւ վառեցաւ , Ֆրանսական հողի վրայ : Երեք ուղեւորները ածխացան : Օդանաւը չարժանկարներ կը փոխադրէր Հիթլէրի կիրակի օրուան ճառին առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ՊԱՆԵԷԹ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 24 փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, իր ակումբին մէջ: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱՔՈԼՈՆՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Ուրբաթ, 25 փետրուար, Պուա-Քոլոնպի կայարանին մօտակայ ծանօթ ճաշարանին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Ջաւարեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 26 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խրիմեան» սրահին մէջ: Օրակարգ՝ քարոզչական ծրագիր նախորդ ժողովի:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ «Անի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, կիրակի, 27 փետրուար, երեկոյեան ժամը 8ին, «Խաժակ» ակումբին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ:

ՊՈՄԱՆԻ «Ջաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, 26 փետր. երեկոյեան ժամը 8.30ին «Վարանդեան» սրահին մէջ: Մասնաւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ «Վարուժան» խումբի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, 24 փետրուար, երեկոյեան ժամը 8ին, «Վարուժան» ակումբին մէջ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ
27 փետրուար, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ մէջ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ «Հայաստանի ներկան եւ ապագան»

ՌԱՖՖԻ խմբակի դասախօսութիւնը 24 փետրուար Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Café Grillon, 2 Carefour de l'Odéon, մեթրօ Օտէօն: Կը խօսի Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ:
Նիւթ՝ «Կարելի՞ էր ապստամբիլ»

ԽՆՋՈՅՔ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
27 Փետրուար, կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ 9ը
2 ՌԻՒ ՏԸ ԼԱ ՏԷՖԱՆՍ «ԽՐԻՄԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ
Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն:
Մուտք 5 Ֆր.:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
Յ. ՉԱՐԻՖԵԱՆԻ (գերասան) եւ Զ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ (դերասանուհի)
Տեղի կ'ունենայ 27 Փետր , կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
8 Ռիւ Պօսիւէ, Փարիզ:
Պիտի խօսին՝ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
26 փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ
ՍԱԼՈՆ ՔՈԼՊԷՐԻ սրահներուն մէջ
Մասնակցութեամբ ՄԱԹԻԷՕ Ժիւնեօրի 8 հոգինոց ջազի
Հաճելի անակնկալներ Մուտք՝ այրերու 15, կիներու՝ 10 Ֆր.
ԾԱՆՕԹ.— Ձեր սեղանը ապահովելու համար այժմէն ձեր տոմսերը գնեցէք ֆօթօ Սուրէն Ցիւրանի եւ սափրիչ Յ. Գապաիկիտեանի մօտ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ
Յառաջիկայ ընկերական դասախօսութիւնը, Ուրբաթ, 25 փետր. երեկոյեան ժամը 9ին, 8 Ռիւ Պօսիւէ, Փարիզ: Կը խօսի Ակումբի անդամ Բ. ՊՕՏՈՍԵԱՆ: Նիւթ՝ «Յ. Կոստանդեան (բանաստեղծ)»:

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Փարիզի Հարաւային Շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութիւնը 26 փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, իր վարժարանին մէջ՝ Պանթէօ, կուտայ իր երկրորդ գրական երեկոն,
նուիրուած ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
կը խօսի Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Ընթերցումներ բանաստեղծին գործերէն Մուտքը ազատ է

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԻՆ
ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԵՒ ՕՏԷՕՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՎ ԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ
կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով
ՊԷՆԼԵԱՆԻ խաղացանկի գլուխ-գործոց
ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ
(օփէրէթ 3 արար, 1 պատկեր)
Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է
Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ
(նախկին դերասան Քոմէտի Ֆրանսէզի)
կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ: Պ ԲԱՐԻԿԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքեսթրը:
Զաւարճութիւն, երգ, պար: Կը պարէ Շաթըլէի թատրոնէն պարուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱՏ:
Տոմսերը կը ծախուին Իբրահիմ Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 Mr le Prince. Փարիզ: Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

Սէնի մէջ, կարգ մը նամակներով : Գնդապետը անհետանալէ քանի մը ժամ առաջ կը թափառէր եւ անկապակից խօսքեր կ'արտասանէր : Կ'ըսուի թէ շատ մը գաղտնիքներ գիտէր Զօր · Միլլէրի մասին : Այս առթիւ ալ խորհրդաւոր կին մը կը փնտռուի :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ Փարիզ եկած ատեն , մշուշի բռնուելով ինկաւ եւ վառեցաւ , Ֆրանսական հողի վրայ : Երեք ուղեւորները ածխացան : Օդանաւը շարժանկարներ կը փոխադրէր Հիթլէրի կիրակի օրուան ճառին առթիւ :

ՀԱՆԴԷՍ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԵՒ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՇԱՎԻԼԻ Մ.ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ԴՊՐՈՑԻՆ
26 Փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին,
114 Grand' Rue, Salle PATIN, Շավիլ
կը բանախօսէ Գնդ. Տ. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ
կը ներկայացուի «Բարեկենդանի Անկօտիները»: Գեղարուեստական բաժին՝ երգեր ու պարեր: Մուտք 5 ֆրանք
իջնել՝ Թիւ 1 օթօպիւսով Անտիէն մէջը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Ոսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ոսկերչական ...
շակաւոր առարկաներ:
Մանրամասնութեանց համար դիմել՝
J. IRAN, 17 Rue St. Augustin, Paris(2)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ անթըրփրընէօրներ եւ անթըրփրընէօ...
ՌՕՊԻ եւ ՇԸՄԻԶԻԷԻ եւն.ի համար
տրուին սեռիով՝ ձեւուած կամ չձեւուած: Լաւ վճարում: Ներկայանալ
նմոյշով, առաւօտեան ժամը 9—11 հետեւեալ հասցէին՝
Confection pour Dames, Ets. ANDRÉ, 9 Rue d'Alexandrie
Paris, Metro Réaumur.

" ՇԻՐԱԿ "
Արեւելքի միակ իսկական օղին է
Անզուգական: Անմրցելի: Անխառն...
Առաջնակարգ զօրացուցիչ ախ...
քեր, պատրաստուած զուտ չամիչէ...
ծով: Հայ աւանդական սեղանին զար...

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՂԷՆ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Յունուար 1էն սկսեալ կը գործադրենք մեր նոր արժեցուցակը
անգլիական, ֆրանսական եւ չեխօսլովաք բրդեղէններու, կօշիկ...
ներու, ներմակեղէններու, թրիքօթաժի, զուլպաներու եւն.ի համար
Առանձնաշնորհ ապրանքներ բացառապէս զեղչուած գիներով:
Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal
գիրամեքենաներ գործածուած, որոնց առաքումը կ'ըլլայ
ուղղակի Ամերիկայէն.
Փափաքողներուն կը ղրկենք կերպաս երու նմոյշները եւ գիները
Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber
Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
Ճաշարան ՖԼՕՐԻՆ
71, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

ՌԱՖՖԻ
Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը
Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ
8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadet et le Peletier
Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու
ճոխ ճաշացուցակ մը: Անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի սպա...
սարկութիւն: Զոյգական օդի՝ եւ ճաշարանատիրոջ անվիճ...
լի փորձառութեամբ: Ամէն տեսակ հաւաքոյթներու համար կը տրա...
մադրուի սրահ, անհամեմատ մատչելի գիներով:
Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աննիցա Թէմինեան եւ զաւակը՝ Պերճ Թէմինեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Թէմինեան եւ Գարան-Ֆիլեան ընտանիքները եւ իրենց պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹԷՄԻՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Մարսէյլ - Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ յառաջիկայ Հինգշաբթի օր, 24 Փետրուար, Տօն Սրբոց Վարդանանց, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Տ. Զգօն վրդ.: Պիտի կատարուի հայրապետական մաղթանք՝ Ամեն. Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի անուան տօնակատարութեան առիթով: Նաեւ հոգեհանգիստի պաշտօն՝ Ղեւոնդեանց եւ Վարդանանց եւ համայն ազգային նահատակներու յիշատակին: Ընթերցում Եղիշէէն եւ ազգային երգեր՝ նուիրուած Վարդանանց:

Կիրակի օր, 27 Փետր. բուն Բարեկենդանի առիթով հանդիսաւոր Ս. Պատարագ. պիտի քարոզէ Տ. Զգօն վարդապետ:

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱԼՈՒԻ Հայրենակցական ...
թեան Պօմոնի (Մարսէյլ) Մա...
ղի Ընդհ. անդամական ժող...
Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ
9ին, սովորական հաւաքատե...
րակարգ՝ հաշուետուութիւն: ...
ներէն կը խնդրուի ճշդապահ ...
ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒ...
ԹԵԱՆ Վարչութիւնը Ընդհ. ...
կը հրաւիրէ բոլոր անդամն...
Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան ժ...
ին, Քաֆէ Վօլթէրի սրահը, ...
l'Odéon: Օրակարգ՝ 1.— Հ...
տուութիւն նախորդ վարչու...
2.— Նոր վարչութեան ընտրու...
3.— Այլ եւ այլ հարցեր:

ԾԱԽՈՒԻ Է
Տէր Շաւարշ Թչնյ. Թե...
Պօմոնի մէջ, La Rosière ...
Bld. de la Figon, ...
ցած 10 փիէսնոց տուն ...
նիջուր, կազ, ելեկտրակ...
թիւն եւ 300 մեթր տար...
թեամբ պարտէզ, կը ծախ...
խիկ եւ առանց սակարկու...
85.000 ֆրանքի: Գնել ...
քողներր կրնան այցելել ...
Դիմել՝ Père Terzian ...
Bld. Clair Isnard, St ...
rôme, Marseille.

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Cinéma REXY
Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Domesme — PARIS

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 25 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3664

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՇԱԹԵԼԵՐՈՎ ՓԱԿՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Խոստովանութիւն մը,— «Խ. Հայաստան» չենք ստանար 1937 դեկտեմբեր 14էն ի վեր:

Սովորութիւն է որ թերթերը կը փոխանակուին իրարու հետ, ո՛ւր որ ալ հրատարակուին: Արդ, աւելի քան տասը տարիէ ի վեր «Յառաջ»ը կը ստանար երկու օրինակ «Խ. Հայաստան», փոխադարձաբար ղրկելով նոյնքան: Այսպէս ստացած ենք նաեւ ուրիշ թերթեր (գիրք՝ երբեք):

Մենք առաքումը կը կատարէինք շաբաթը երկու անգամ. անոնք շատ ուշ: Նախապէս երկու շաբաթը մէկ անգամ, իսկ վերջին տարիներս՝ մէկ ամսուանը միասին:

Բայց եւ այնպէս, կը ստանայինք: Իսկ ահա երկու ամիսէն աւելի է որ չենք ստանար: Նամակ ալ գրեցինք. ոչ մէկ պատասխան (ո՞վ կը համարձակի երկտող մը գրել արտասահման, մինչեւ անգամ «բարեկամ»ներու...): Ուրեմն, դադրեցուցած են: Մենք ալ նոր դադրեցուցինք, ճարահատ:

Խնդիր է այժմ,— Թերեւս «Յառաջ»ի հետ փոխանակութիւնը դադրեցուցած են իբրեւ «թշնամի»: Բայց միւսները կը ստանա՞ն: «Խ. Հայաստան»ի կամ «Գրական Թերթ»ի երեսը տեսա՞ծ ունի՞ն անոնք որ կը համարուին «Հայաստանասէր»:

Օրինակ, Թերթ կը ստանա՞յ «ոսկի կամուրջը», Հօկ:

Մեր քաղած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ անոր աղբիւրը ցամքած է շատ աւելի առաջ, այնպէս որ ամիսներէ ի վեր «Յառաջ»էն կամ ուրիշ աղբիւրներէ կ'իմանար Հայաստանի վերջին անցուդարձը:

Կը ստանա՞յ Բարեգործականը, վերջին «լուծարք»էն կամ 1938 յունուարէն ի վեր: Կը ստանա՞ն ուրիշներ, աւելի կամ պակաս «բարեյոյս»:

Որքան գիտենք, մէկուկէս ամիս առաջ բաժնեգին մըն ալ ղրկուած է, եւ դեռ պատասխանը կ'ուշանայ:

Չենք աճապարեր, անմիջապէս վճռելու համար թէ լրագրական կապն ալ խզուած է, «ինչ ինչ», նկատումներով:

Եւ սակայն, ո՛րքան խօսուն է երեւոյթը: Այլ մանաւանդ վրդովիչ:

Ուրեմն, միակ ուղղակի աղբիւրը որուն շնորհիւ կարելի էր քիչ-շատ գաղափար կազմել մեր հայրենիքի անցուդարձի մասին, ցամքած կամ ընդհատուած է:

Անշուշտ միջոցներ չեն պակսիր, ծորակը վերաբանալու համար: Հոգ չէ թէ ամիսներ անցնին: Ամէնէն գէշ պարագային, կարելի է... ռուսերէն կարդալ: «Անճարն ուտէ բանջարը»:

Եւ սակայն —թող անգամ մըն ալ ըսած ըլլանք— չափազանց պերճախօս է պատկերը:

Ի վերջոյ ի՞նչ ըսել կ'ուզեն Երեւանցիները:

Եթէ իրենք այլեւս չեն հետաքրքրուիր Հայկական Արտասահմանով, կ'ուզեն որ մե՞նք ալ աղէ արձան դառնանք, հայրենիքին հանդէպ: Այլեւս տեղեկութիւն չունենա՞նք, չհետաքրքրուի՞նք, չգրագի՞նք:

Անշուշտ Հայաստանի «բարեկամները» բնական եւ արդար պիտի գտնեն այս պարագան ալ, պանծացնելով Երեւանցիներուն իմաստութիւնը: Իսկ հանրային կարծիքը պիտի շարունակէ յօրանջել, ինչպէս այնքան դղրդագին դէպքերու առթիւ, խմբական ձերբակալութիւններէն եւ խորհրդաւոր անհետացումներէն մինչեւ ծանօթ գնդակահարութիւնները...

Շ.

ԻՏԱԼԻԱ Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ՊԱՀԱՆՋԷ ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ 30 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՎԱ՞ՐԿ

Հաւասարութիւն Միջերկրականի մէջ

Միջազգային մամուլը անհամբերութեամբ կը սպասէ անգլօ-իտալական բանակցութեանց արդիւնքին: Երկու երկիրներու դեսպանները իրենց մայրաքաղաքները դացած են, անհրաժեշտ հրահանգները ստանալու համար: Իրագէկներու կարծիքով, պիտի քննուին հետեւեալ խնդիրները.—

1. Իտալիա կ'ուզէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ մասնակցիլ Սուէզի ջրանցքին վարչութեան, քանի որ այժմ գրաւած ըլլալով Եթովպիան, չի կրնար բախտին ձգել իր հաղորդակցութիւնները Կարմիր ծովուն մէջ:

2. Միջերկրականի խնդիր: Կը կարծուի թէ ամէնէն փշոտ սակարկութիւնը պիտի ծագի այս հարցէն: Տարակոյս չկայ թէ Անգլիա անգամ մը եւս պիտի պահանջէ որ իտալական զօրքը քաշուի Սպանիայէն եւ սովորական չափին վերածուի Լիբիոյ մէջ, ինչպէս եւ Իտալիա դադրեցնէ հակաբրիտանական քարոզութիւնները, չխրախուսէ Պաղեստինի արաբական խլրտումները, եւ վերջապէս խարիսխներ չպահէ Սպանիոյ, սպանիական Մարոքի եւ Պալէարեան կղզիներու մէջ: Ասոնց փոխարէն, Անգլիա վերջապէս պիտի ճանչնայ Եթովպիոյ գրաւումը: Անշուշտ միայն այս պարագան չի կրնար գոհացնել Մուսոլինին, որ պիտի պահանջէ իրաւունք՝ մասնակցելու Սուէզի Ջրանցքին պաշտպանութեան, ինչպէս եւ խոստում՝ հրաժարելու Կիպրոսը եւ Փոքր Սայիտը նաւային եւ օդանաւային կայաններու վերածելու ծրագիրներէն: Դարձեալ, Մուսոլինի պիտի պահանջէ որ Իտալիա նաւային ուժի տեսակէտով հաւասարութիւն վայելէ Միջերկրականի մէջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ:

Գաղտնիք չէ որ Անգլիա միլիոններ տրամադրած է, երկրորդ Մալթա մը դարձնելու համար Կիպրոսը, ի խնդիր արեւելեան Միջերկրականի շահերու պաշտպանութեան: Եթէ հրաժարի այս ծրագրէն, այն ատեն պիտի պահանջէ որ Իտալիան ալ իր կարգին ապազինէ Հռոդոսի եւ Լերոսի կայանները, ինչպէս եւ Փանթէլէրիա կոչուած փոքր կղզին, որ ամրացուած է իբրեւ խարիսխ սուզանաւերու համար եւ որ կրնայ վտանգել Անգլիոյ հաղորդակցութիւնները:

Աւելորդ է ըսել թէ այս բոլոր խնդիրները մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնեն: Ոչ Անգլիա, ոչ ալ Ֆրանսա տրամադիր են ընդունելու Իտալիոյ հաւասարութիւնը՝ Միջերկրականի մէջ: Այս առթիւ մասնագէտներ դիտել կու տան թէ երկու պետութիւնները շատ զօրաւոր են մեծ զրահաւորներով, իսկ Իտալիոյ ծովային ուժը կը կազմեն իր փոքր մարտանաւերը, մէջն ըլլալով 120 սուզանաւեր:

Փարիզի արմատական պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ Իտալիա միեւնոյն ատեն պիտի պահանջէ մեծ փոխառութիւն մը, 30 միլիոն անգլիական ոսկի, թէեւ Լոնտոնի մէջ տրամադրութիւն չունին տասը միլիոնէն աւելի վարկ բանալու:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

15 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕԴԱՏՈՐՄԻՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ելմտական նախարարը ծրագիր մը կազմած է, ազգ. պաշտպանութեան մասնաւոր սնտուկ մը հաստատելու համար:

Տեղական թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, 15.000.000.000 փրանք վարկ պիտի յատկացուի այս ձեռնարկին, սովորական ելմտացոյցէն դուրս, իբրեւ հիմնադրամ: Արդէն բացառիկ վարկ մը կայ, 11 միլիառ փրանք, ասոր վրայ պիտի աւելնայ երեք միլիառի յաւելուածական գումար մը, օդատորմիղին եւ նաւատորմին համար:

Ծերակոյտին զինուորական յանձնախումբերը առջի օր երկարօրէն զբաղեցան այս վարկերու գործածութեամբ: Օդանաւային նախարարը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց, նախագահութեամբ Պ. Քայյոյի: Ներկայ էին նաեւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը՝ Պ. Տալատիէ եւ ծովային նախարարը: Նախագահը բացատրեց ժողովին նպատակը,— միջոցներ խորհիլ, ազգ. պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար: Առաջին անգամ խօսուեցաւ օդանաւային ուժերու մասին: Մասնաւոր տեղեկագիր մը պարզեց նոր շինութեանց վիճակը եւ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է զարկ տալ անոնց: Նախարարը պատասխանեց բոլոր հարցումներուն:

Ժողովէն վերջը, յանձնախումբերու անդամները ամէն բան գաղտնի պահեցին, մինչեւ անգամ ծերակոյտի անդամներէն: Կ'ըսուի թէ խորհրդակցութիւններ կատարուած են օդանաւային նոր գործարաններու շինութեան, ինչպէս եւ արտադրութեանց յաւելման եւ բարւոքման համար: Օդանաւային նախարարը իր տուած լուսաբանութեանց մէջ բան չպահեց կացութենէն: Խորհրդակցութիւնները շարունակուեցան երէկ ալ, այս անգամ ծովային ուժերու մասին:

*** Ելմտական նախարար Պ. Մարշանտօ ճառ մը խօսելով առեւտրական, ճարտարարուեստական եւ հողագործական խորհուրդի հացկերոյթին մէջ, բացատրութիւններ հաղորդեց ազգ. պաշտպանութեան մասնաւոր սնտուկի հաստատման մասին: Այս առթիւ շեշտեց.

— «Պէտք է յարգենք այն բոլոր յանձնառութիւնները զոր ստանձնած ենք, իբրեւ հետեւանք վերջին պատերազմին: Բայց, միեւնոյն ատեն պէտք է առանց վարանումի ստանձնենք այն բոլոր ծախքերը, որոնց շնորհիւ պիտի կրնանք կանխել նոր պատերազմ մը»:

Նախարարը այս առթիւ տեղեկութիւններ տուաւ տուրքերու թեթեւացման ծրագրի մասին: «Անոնք որ կ'աշխատին եւ կ'արտադրեն, պէտք չէ այն վհատեցուցիչ տպաւորութեան տակ ըլլան թէ իրենց ճիգերուն արդիւնքը պիտի ծառայէ միայն պետական եկամուտներու սնտուկը լեցնելու»:

Ի՞նչ կը խօսին Փարիզի մէջ անգլօ-իտալական բանակցութեանց մասին

Ինչպէս հաղորդած էինք, երեսփ. ժողովը այսօր եւ վաղը պիտի զբաղի արտաքին քաղաքականութեան քննութեամբ, իբրեւ հետեւանք վերջին դէպքերու: Այս առթիւ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը սպասուի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին յայտարարութեանց: Պիտի խօսին 10 — 15 երեսփոխաններ, մէջն ըլլալով կուսակցութեանց վարիչները եւ մասնագէտներ: Ասոնցմէ մէջ ամէնէն առաջ պիտի արտայայտուի նախկին վարչապետը, Ֆլանտէն, որ երկար ատենէ ի վեր կուսակից է Փրանքօ-գերման մերձեցման, նոյնիսկ Փրանքօ-խորհրդային դաշինքը զոհելու գնով:

Փարիզի մէջ վերապահութեամբ կ'ընդունին քառանդամ համաձայնութեան ծրագիրը, որուն հակած է Պ. Չէմպրլէն (Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա): Առարկութիւն չկայ սկզբունքի մասին. բայց Ֆրանսա կ'ուզէ որ չորս պետութեանց կարգադրութենէն դուրս չձգուին միւս երկիրները եւ բանակցութեանց ատեն ճանչցուին իր կնքած զինակցութիւնները:

Վարչապետը իր ճառը խօսելէ առաջ պիտի խորհրդակցի ժողովրդական ճակատի կուսակցութեանց հետ: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը տրամադիր է որոշ պայմաններով մասնակցելու քառանդամ համաձայնութեան, եւ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ հարցապնդումներէն վերջ:

Ժողովրդական ճակատի կուսակցութիւններէն արմատականները անշուշտ ուժ պիտի տան կառավարութեան: Ընկերվարականները որոշ ընդդիմութիւն պիտի ցուցնեն քառանդամ համաձայնութեան ծրագրին. իսկ համայնավարները ուժգնօրէն պիտի հակառակին, այն պատճառաբանութեամբ թէ այդ ծրագիրը կը ձգտի Խ. Միութիւնը դուրս ձգել եւրոպական գործերէն: Արդարեւ, կառավարութեան համար ալ ամէնէն դժուար խնդիրը սա է.— Ֆրանքօ-խորհրդային դաշինքը ի՞նչպէս հաշտեցնել որ եւ է համաձայնութեան հետ որուն մաս կը կազմէ Գերմանիա: Պերլինի մէջ ալ այդ զինակցութիւնը միշտ արգելք կը համարուի Ֆրանքօ-գերման մերձեցման:

Ո՞վ պիտի ըլլայ նոր նախարարը

Պ. Իտընի հրաժարումէն ի վեր, Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը վարէ Լորտ Հէլիֆաքս: Հաւանաբար այս առժամեայ պաշտօնը պիտի տեւէ մինչեւ անգլօ-իտալական բանակցութեանց վերջանալը: Այդ միջոցին վարչապետը ինք պիտի պատասխանէ երեսփ. ժողովին մէջ եղած հարցումներուն:

Անգլիոյ քաղաքական աւանդութիւնները հետզհետէ աւելի կ'ընդդիմանան որ Լորտերու ժողովին մէկ անդամը նշանակուի արտաքին նախարար: Մեծ պատերազմէն ի վեր, միայն լորտ Քըրզըն այդ պաշտօնը վարեց երեք տարի, 1920էն 1923, բայց դրեթէ միշտ ստիպուած էր առաջին դերը տալ վարչապետին.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՈՔԹ. ՔԵԱԹԻՊԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Տիկին Գարտինէ Աղապապեան կը գրէ ինծի.—

«Վերջերս Ամիրտովլաթի յիշատակին նուիրուած հանդէսները ինծի յիշեցուցին Տոքթ. Քեաթիպեանը, որուն մասին առասպելական պատմութիւններ կ'ընէր մայրս: Այսպէս, կը պատմէր թէ հանճարեղ, բարի եւ անձնման բժիշկ մըն էր ան: Եւ այն աստիճան խելացի ու տաղանդաւոր, որ երբ Թուրքերը ծովամոյն կը խեղդեն զայն, Հայերը ծովեզերէն կը փոխադրեն մարմինը Բերայի եկեղեցին, ուր, տասնեւինը օր, Պոլսոյ ժողովուրդը, ամէն ազգէ անխտիր, լալով եւ ողբալով կ'երթար համբուրել ասատուածային բժիշկին դագաղը: Իր արտակարգ խելացութեան պատճառով, Եւրոպայէն մարդիկ գացեր են Պոլիս, առեր են Քեաթիպեանի ուղեղը՝ ուսումնասիրելու համար:

Ճի՞շդ են այս բոլոր տեղեկութիւնները: Եթէ ճիշդ են, չա՞րժեր պանծացնել իր յիշատակը: Կը խնդրեմ որ լուսաբանութիւն մը տաք ձեր սիւնակէն»:

Լուսաբանութիւնը խնդրեցի մեր վաստակաւոր բժշկապետէն, Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեանէ, որ... տարբեր բան կ'ըսէ Քեաթիպեանի մասին.

—«Տոքթ. Մարգար Քեաթիպեան ծնած է Էտիրնէ, 1834 կամ 1835 թուականներուն: Իր նախնական ուսումը ծննդավայրին մէջ առնելէ վերջ, ղրկուած է Պոլիս, ուր թաղային վարժարանի մը մէջ քիչ շատ կ'ուսանի, ապա կը դրկուի Փարիզ: Նախ կը յաճախէ Փարիզի Մխիթարեան Հայրերու վարժարանը, յետոյ կը մտնէ Բժշկ. Համալսարան, զոր կ'աւարտէ 18 յունուար 1861ին, իբրեւ թէզ գրելով De la rupture prématurée des membranes, համառօտ նիւթ մը ծննդաբերութեան մասին: Յետոյ իբրեւ բժիշկ հաստատուած է նախ Էտիրնէ, ապա Պոլիս: Համբաւ կը շինէ, շատ դրամ կը շահի, բարի էր եւ աղքատասէր, բայց բժշկական ոչ մէկ հեղինակութիւն ունի, ոչ ալ ազգային կեանք: Հազիւ քանի մը ամիս Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան անդամ եղած է, առանց օր մը ոտք դնելու հիւանդանոցէն ներս: Անդամ էր Օսմ. Կայս. Բժշկ. Ընկերութեան, բայց բժշկ. ոչ մէկ զեկոյց է տուած:

Իր մահուան ժամանակ՝ Փարիզ ուսանող էի (1882): Ըսին թէ սպաննած են զինք Ֆէնէր - Պաղչէի ծովուն մէջ խեղդելով: Երբ բժիշկ դարձած՝ Պոլիս հաստատուեցայ, շատ հակառակ բաներ իմացայ: Մեծանուն Սէրվիչէն ինծի տուաւ իր մասին գրածը (փրանսերէն), զոր Մինաս Չերազ հայերէնի թարգմանած էր,— այդ տեղեկութիւնները կը պահեմ իբրեւ բժշկական նուիրական զաղտնիք:«Զմեռելոց կամ լաւ խօսեա՛, կամ լռեա՛»:

Իր մասին գրած են «Մասիս»ի մէջ: Ճանչցուած էր իբրեւ բարի բժիշկ եւ աղքատասէր: Իր մահը լացած է հայ ժողովուրդը, բայց եթէ իր յօրինեա-նըն ալ տօնելու ելլելով՝ դնենք Ամիրտովլաթի քով, պիտի նշանակէր զլուխը ոտքի հաւասար համարել: Ուսումնասէր մարդ մը չէ եղած, քովէն հազիւ քանի մը գիրք գտած են: Շատ սիրած է սակայն թղթախաղը: Իսկ թէ ուղեղը Փարիզ են տարած քննելու, սնահեթեթ է եւ ծիծաղի արժանի: (Թերեւս Մոռկ տարուած է, ինչպէս սովորութիւն է, եւ ժողովուրդը հէքեաթ է հիւսած):

Իր ախտաճանաչութեան արժէքին մասին տեղեկութիւն չունիմ»:

Իսկ ես բնաւ:

Այսքանը առի մեր յարգելի բժշկապետէն, այնպէս ալ կու տամ:

ԱՐԱՋ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ ԱՄՐՈՑԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ

300–400 000 հոգի հեռացած քաղաքէն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Հավասի, փետրուար 23 թուականով.—

Լէնինկրատէն հասած ճամբորդներու տեղեկութեանց համաձայն, քաղաքը եւ շրջականները զինուորական կերպարանք ստացած են: Ծովային նախարարին վերջին յայտարարութիւնները կը հաղորդէին թէ մեծապէս աւելցած են զինուորական գօտիները, բայց կարելի չէ ըսել թէ քաղաքական բանտարկեալներ կը գործածուին, Լէնինկրատը ամրացնելու համար: Միւս կողմէ, ստոյգ է որ օտարականները հեռացած են եւ թէ նոյնիսկ այն ռուս քաղաքացիները որ լեհական, ֆինլանտական կամ ուրիշ ոչ-ռուս անուններ ունին, դժուարաւ գործ կը գտնեն քաղաքին մէջ: Կ'ըսուի թէ անցեալ տարուան ընթացքին 300 — 400.000 հոգի հեռացած են Լէնինկրատէն, իրենց կամքով կամ հարկադրեալ:

Կը կարծուի թէ բազմաթիւ նաւաշինարաններ եւ ուրիշ զինուորական հաստատութիւններ հիմնուած են Լէնինկրատի մէջ, մինչդեռ նախընթաց տարիներուն կը խորհէին զանոնք հեռու պահել քաղաքէն:

Այժմ ալ թռ[illegible] նաւոր կազմով կը սպառնան

Կարմիր բանակին հաստատման 20ամեակին առթիւ, մարաջախտ Վորոշիլով ճառ մը խօսելով, ազդարարեց որ եթէ երկիրը յարձակում կրէ քիմիական պատերազմով, պիտի հարկադրուի պատասխանել նոյն ձեւով: «Մեր քիմիական պատերազմի կազմակերպութիւնը պաշտպանողական հանգամանք ունի: 1925ին Խ. Միութիւնը ստորագրեց Ժընեւի համաձայնութիւնը, յանձն առնելով չգործել քիմիական եւ մանրէական պատերազմի: Խ. Միութիւնը միշտ կը յարգէ իր ստորագրած համաձայնութիւնները. (Յառաջ,— Վկայ՝ Հայաստանի հանդէպ ստանձնած յանձնառութիւնները...): Դժբախտաբար միեւնոյն բանը չենք կրնար ըսել ուրիշներու, մասնաւորապէս փաշական երկիրներու համար, հետեւաբար չենք կրնար սահմանափակուիլ պաշտպանողական միջոցներով»:

Պատերազմական գործավարը բացատրեց թէ խորհրդային օդատորմիղը շատ մը երկիրներէ յառաջ անցած է եւ թէ նաւատորմիղն ալ պաշտպանողական լուրջ զէնք մը կը կազմէ: «Խ. Միութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ խիստ զօրաւոր դառնալու ծովուն վրայ: Առանց պարծենալու կրնանք ըսել թէ պիտի ոչնչացնենք ոչ միայն փաշական, այլեւ որ եւ է խմբակցութիւն որ կը համարձակի յարձակիլ մեր վրայ»:

Անշուշտ այս պատրաստութեանց հետ կապ ունի Լէնինկրատի ամրացումը, իբրեւ օդանաւային եւ ծովային առաջնակարգ կայան: Ցարական երբեմնի մայրաքաղաքը ամբողջովին միջնաբերդի մը վերածուած է, ծովեզերեայ հզօր ամրութիւններով, ինչպէս կը հաստատեն վերի լուրերը:

*** Մարաջախտ Եգորով, ազգ. պաշտպանութեան փոխ-գործավարը, ներկայ չէ եղած կարմիր բանակի քսանամեակի հանդէսին: Թերթերը ոչ իր անունը կու տան, ոչ ալ պատկերը կը հրատարակեն: Շատեր այս իրողութիւններէն կը հետեւցնեն թէ մարաջախտը աչքէ ինկած է, եթէ ոչ ձերբակալուած:

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ

Բառն իսկ կը դժուարացնէ յստակ սահմանումներու փնտռուքը եւ կը մղէ գոհանալ կարգ մը ընդհանուր բացատրութիւններով:

Նախաձեռնող ոգի ունենալ՝ կը նշանակէ կարենալ իր ոյժերը տրամադրել ուզած գործին եւ կարողութիւնը, տրուած ժամանակի եւ պայմաններու մէջ, իր ոյժերուն առաւելագոյն արդիւնքը ապահովող գործ մը մէջտեղ հանելու: Նախնական եւ հիմնական պայմանն է ուրեմն անհատին ազատութիւնը, իր ոյժերուն եւ ժամանակին տէրը ըլլալու կարելիութիւնը: Մէկը, ինչպէս աշխատաւոր մը, որ ուրիշին տրամադրուած է կամ ծախած իր ոյժերը եւ ժամանակը, չի կրնար նախաձեռնող մարդ մը ըլլալ: Կրնայ նախաձեռնութիւններու ընդունակ միտք մը ըլլալ, իր շրջապատին մէջ կրնայ տեսնել հնարաւորութիւններ այս կամ այն գործը ընելու: Բայց ֆիզիքապէս արգիլուած է իր մտածումները գործի փոխելու, ծրագիրները իրականութեան վերածելու: Ծրագիր եւ մտածում վիճակի մէջ մնացած որեւէ յղացում գործնական որեւէ արդիւնք չունի ենթակային համար, շատ շատ կրնայ ուրիշի մը կողմէ որդեգրուիլ եւ հետեւաբար անոր միայն օգտակար ըլլալ:

Ենթակային ազատութիւնը միայն չի բաւեր, նախաձեռնութիւն կարենալ ունենալու համար: Անհրաժեշտ է նաեւ մարդուն ապրած միջավայրին ազատութիւնը: Երբ մէկը կ'ապրի ընկերութեան մը կամ պետութեան մը մէջ, ուր անհատներու շարժումները գծուած ու սահմանուած են, արգելքներ նշանակուած են որոշ գործերու եւ գործունէութեան նեղ շրջանակ մը միայն թողած անհատին նախաձեռնութեան, այդպիսի պայմաններու մէջ ալ մարդու նախաձեռնութիւնը բառ մըն է միայն:

Ընդունինք ազատութեան նուազագոյն պայմանները լրացնող ընկերութիւն մը, ինչպէ՞ս կը գործէ հոն նախաձեռնութեան ոգի ունեցող մէկը. ի՞նչ հիմնական տրամադրութիւններով կ'առաջնորդուի: Առաջին ընելիքը իր շարժումներու ազատութիւնը որեւէ գնով չկապելը կ'ըլլայ, ամէն բան կ'ընէ որպէսզի իր ժամանակը եւ ոյժերը գործածողը ինքը ըլլայ եւ ոչ թէ ուրիշը: Նեղութիւն կը քաշէ, դժուարութիւններու կը հանդիպի, բայց որեւէ գնով իր ազատութենէն չի հրաժարիր, կը մերժէ նոյնիսկ ուրիշներու կողմէ լաւ վճարուած աշխատանքի առաջարկներ այն խոր համոզումով որ անգամ մը կորսնցնելէ վերջ ազատութիւնը կրնայ աստիճանաբար վարժուիլ անազատ կեանքի, գոհ զգալ կեանքի այդ ձեւէն ու մեռցնել իր մէջ ժամանակի ընթացքին նախաձեռնութեան ոգին:

Շատերու համար ազատութիւնը պահելը մեծ զոհողութիւններ կ'արժէ: Այդ զոհողութիւնները ընելու ընդունակ են անոնք միայն որ կը հաւատան իրենց անձին եւ ոյժերուն: Ինքնավստահութիւնն ալ նախաձեռնութեան ոգին յատկանշող պայմաններէն մէկն է: Մեծամտութեան եւ ամբարտաւանութեան հանգամանք չունի նախաձեռնող մարդու իր անձին վրայ ունեցած հաւատքը: Համեստ է իր արտաքին շարժումներուն մէջ, երբեմն նոյնիսկ երկչոտ, լռելեայն կ'ենթարկուի դէպքերու աննպաստ դասաւորութեան, բայց արթուն է միշտ, ամէն վայրկեան պատրաստ, դէպքերը իրեն նպաստաւոր դարձնելու հնարաւորութիւնները չփախցնող, առիթէն օգուտ քաղող: Շատ քիչեր միայն ընդունակ են ներկայացուած առիթը օգտագործելու եւ չփախցնելու:

Ամէն մարդու կողմէ ամէն օր ըսուած ու լսուած բացատրութիւն մըն ալ այս է: Չփախցնել առիթը. բայց ի՞նչպէս, երբ կացութիւն մը առիթ ըլլալն իսկ հասկնալը, այսինքն անձին համար շահաւոր կամ նպաստաւոր ըլլալը գիտնալը արդէն կարողութիւն եւ գործի մարդու ըմբռնում կ'ենթադրէ: Մարդոց եւ դէպքերու հանդէպ միշտ անվստահ, կասկածոտ եղողները հազուադէպօրէն եւ քիչ չափով միայն կրնան առիթներէն օգտուիլ: Դիմացինը, ծանօթ կամ անծանօթ, նկատել միշտ խաբող, անպարկեշտ, իր շահուն համար քեզ միշտ վնասի եւ վտանգի ենթարկելու ընդունակ տրամադրութիւն մըն է, շատերուն մէջ խոր արմատ ձգած, որ թոյլ կուտայ շատ մը գործեր եւ թերեւս ալ լաւ գործեր փախցնելու: Նախաձեռնութեան ընդունակ մէկը իր յարաբերութիւնները իր շրջապատին հետ կը ճշդէ ոչ թէ ի յառաջագունէ իրմէ դուրս գտնուողները միշտ անվստահ եւ կասկածելի ընդունելով, այլ նուազագոյն վստահութիւն մը ունենալով: Նոյնքան վստահութիւն անհրաժեշտ է նաեւ գործին հանդէպ: Չկայ գործ բացարձակօրէն շահաւոր, որեւէ գործ իր էութեան մէջ միշտ անյաջողութիւն եւ վնասի հաւանականութիւն մը կը կրէ: Գործի ընտրութիւնը ընտրողին կողմը շահ ու վնասի հաւանական յարաբերութիւնը ճշդել կը նշանակէ: Մէկը որ վնասի բաժինը շատ կը տեսնէ, ի հարկէ կը վանէ գործը. իսկ շահու բաժինը աւելի տեսնողը կը ձեռնարկէ գործին: Մարդիկ կան որ որեւէ գործի անյաջողութեան երեսը խոշորացոյցով կը տեսնեն, պզտիկ անպատեհութիւններ, մանրամասնութեանց մէջ դժուարութիւններ այնքան տիրապետող ձեւով կը ներկայանան իրենց դատողութեան վրայ, որ կ'անտեսեն կամ փոքր կը նկատեն միշտ յաջողութեան նշանները: Այս տիպարները միշտ յոռետես, երկչոտ, վարանոտ նախաձեռնող մարդիկ չեն կրնար ըլլալ: Չափազանցուած լաւատեսութիւնն ալ ի հարկէ վնասներ կը պատճառէ, բայց գործ մը կարենալ ընտրելու եւ ընելու համար, արդիւնքի մասին նուազագոյն լաւատեսութիւն մը անհրաժեշտ է:

Նախաձեռնութեան էութիւնը գործի մը ընտրութիւնը լաւ ձեւով կարենալ ընելն է: Գործի մը հնարաւորութիւնը կը տեսնուի կամ մէկու մը կողմէ կ'առաջարկուի, ի՞նչ վերաբերում ունենալ, ինչպէ՞ս ճշդել դիրքը, ընդունի՞լ թէ մերժել: Նախ պէտք է քննել գործը, այսինքն 1) ճշդել անոր յաջողութեան հաւանականութիւնները. հասկնալ նոյն գործին մէջ ուրիշներու ստացած արդիւնքը: Եթէ բոլորովին նոր գործ է իր ապրած միջավայրին համար, ուրեմն հնարաւորութիւններ չկան բաղդատութիւններ ընելու, առաջնորդուիլ գործի սեփական բնազդով, հոտառութիւնով: Կարելի չէ ճշգրտօրէն սահմանել մարդուն մէջ գործի հոտառութեան կարողութիւնը. զարգացումէ եւ դաստիարակութենէ անկախ ընդունակութիւն մըն է, շատ մարդոց մէջ չեշտուած կերպով յայտնաբերուած, որ հնարաւորութիւն կուտայ առանց մեծ ճիգի փայլուն յաջողութիւններ ունենալու: Տնտեսական կեանքի մէջ յաջողած մարդոց նկարագիրը եթէ քննուի, բացի այս իրողութենէն՝ անսովոր ոյժի մեծութիւն չի նկատուիր: Չյաջողածներու մէջ ալ կան անոնց չափ եւ աւելի զարգացում ունեցողներ, անոնց չափ եւ աւելի համակրելի եղողներ, խօսելու, աշխատելու, մտածելու կարողութեան տէր եղողներ եւ այս բոլորին հակառակ չեն յաջողած, որովհետեւ հոտառութիւնը, գործի բնազդը ըսենք, պակսած է իրենց մօտ: Փորձառութիւնը թերեւս կրնայ մասամբ տալ այս կարողութիւնը չունեցողին, բայց երբեք բաւարար սահմանով: 2) Որոշել թէ գործին պահանջած նուազագոյն նիւթական միջոցները եւ գործը վարելու կարողութիւնները ունի՞ ինքը ենթական թէ չէ: Ամէն մարդ իր շուրջը յաջողած գործեր կը տեսնէ եւ սակայն չի փորձեր ընդօրինակել զանոնք, որովհետեւ անկարելի կը նկատէ իրեն համար անհրաժեշտ դրամագլուխը ստեղծել եւ նման գործ մը հիմնել: Անհատական անկախ գործ հիմնելու հիմնական միջոցը դրամագլուխը կը կազմէ: Անով կարելի է որեւէ գործ հիմնել, անով կարելի է մարդուն տկարութիւնը եւ անկարողութիւնը ծածկել: Առանց դրամագլուխի տէր ըլլալու, նախաձեռնող մարդը կրնա՞յ գործ հիմնել ու վարել: Այո՛, եթէ կարենայ դրամագլուխ ստեղծել: Կարեւոր չէ որ այդ դրամագլուխը իր սեփականութիւնը ըլլայ, կրնայ ուրիշինը ըլլալ, բայց իր տրամադրութեան տակ:

Դիտուած է որ ընդհանրապէս դրամատէրը ինքը չէ որ կը գործածէ, արտադրող կը դարձնէ իր դրամագլուխը: Զայն կորսնցնելու վախը, պէտք եղածին պէս չկարենալ հասութաբեր դարձնելու երկչոտութիւնը կ'անդամալուծէ դրամատիրոջ նախաձեռնութիւնը: Մինչդեռ ուրիշ մէկը — թերեւս դրամը իրը չըլլալուն համար — աւելի յանդգնութիւն եւ անվախութիւն ցոյց կուտայ անոր գործածութեան մէջ: Դրամատէրը տոկոսով կամ շահաբաժինով կը գոհանայ, շատ անգամ չի ալ հետաքրքրուիր գործի էութեամբ. գործածողը՝ ամէնէն աւելի գործին գնացքով կը զբաղի ու կը մտահոգուի: Այժմու տնտեսական կեանքի մէջ, այս երեւոյթը — դրամ ունեցողը իր դրամը գործ ընողին տրամադրելու փաստը — բնական եւ շատ հասկնալի եղած է: Ուրեմն դրամագլուխը ինչքան ալ անհրաժեշտ միջոցն է որեւէ գործի հիմնումին եւ կազմակերպութեան, նախաձեռնող մարդու համար անոր պակասը բացարձակ արգելք մը չէ: Դրամագլուխը չի կրնար պահուած ու ծածկուած մնալ առանց շահ արտադրելու, կը դիմէ հոն ուր շահ կ'երեւայ: Ուրեմն կարեւորը շահ ցոյց տուող գործ մը յղանալուն եւ զայն իրականացնելու ընդունակութիւնը երեւան հանելուն մէջ կը կայանայ:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Գ. Եւ վերջին մաս)

Խորհրդային ողբերգութիւնը, հակառակ ամէն ակնկալութեան, կը տեւէ ու կը շարունակուի ռուսական անծայրածիր տափաստաններուն վրայ: Բայց ահա թանձր ու սեւ ամպեր կը կուտակուին Խորհրդային Միութեան հորիզոնին վրայ: Կը մօտենայ մեծ ցնցումներու պահը: Թուրքիա անշուշտ կը խորհի լաւագոյն ձեւով օգտուիլ կացութենէն, որ պիտի ստեղծուի խորհրդային վարչաձեւին անխուսափելի փլուզումին պահուն, պաշտպանելու համար իր արեւելեան սահմանները: Կովկասեան Թումբ-պետութեան մը տարազը, զոր մենք կը դնենք հրապարակ, կատարելապէս կը համապատասխանէ Թուրք ժողովուրդին եւ Թուրք պետութեան շահերուն: Հարցը այն է թէ հարկ է գիտնալ, որ Թուրք պետական վարիչները համոզուա՞ծ են այս տարազին տեսականութեան եւ գործնականացումին: Մենք կը կարծենք թէ Կովկասեան Համադաշնակցութեան մէջ Հայոց ներկայութիւնը, իբրեւ լրացուցիչ անդամ, չի կրնար քար գայթակղութեան դառնալ Թուրքերուն համար, որպէսզի ընդունին այս գաղափարը: Շատ կարեւոր էր Կովկասեան Հայաստանի դերը, իբրեւ զանիթափ, դէպի Անատոլուի խորերը կատարուելիք ռուսական յարձակողական գործողութիւններու համար: Պէտք է յանուն արդարութեան ընդունիլ որ անհիմն չէին, ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն, Թուրքիոյ կողմէ Հայոց ուղղուած մեղադրանքները, թէ Հայաստան կը ծառայէր ռուսական դիւանագիտութեան էնթրիկներուն, թէ Հայաստան ռուսական աշխարհակալութեան գործակալն էր Արեւելքի մէջ: Համաշխարհային պատերազմը հաստատեց թէ մինչեւ ո՞ր աստիճան ընդունակ էր զոհողութիւն կատարելու հայ ժողովուրդը:

Անշուշտ այս մասին խօսուած ատեն ոչ ոք կը մեղադրէ թէ Հայերը ծայրայեղ սիրով մը կապուած են Ռուսերուն: Հայաստանի եւ Ռուսիոյ ամուսնութիւնը սիրոյ ամուսնութիւն չէր, այլ շահու ամուսնութիւն: Հայերը մեծ հաւատք ունէին ռուսական դիւանագիտութեան օժանդակութեան եւ ռուսական բանակին վրայ, ի նպաստ իրենց ազգային իտէալին իրագործման:

Այս հաշիւը սխալ ելաւ: Եւ այդ սխալը շատ սուղի նստաւ հայ ժողովուրդին: Արիւնոտ էջ մը եւս Հայոց պատմութենէն, որ կը փակուի:

Ներկայիս, նոր ուղի մը կը բացուի հայ ժողովուրդին առջեւ, ճամբայ մը որուն հետեւեցաւ վերջերս Յունաստան, որու ճակատագիրը, վերջին դէպքերուն մէջ, շատ նմանութիւններ ունի Հայաստանի ճակատագրին հետ: Հայ ժողովուրդը պիտի ուզէ՞ մտնել այդ նոր ճամբուն մէջ: Հայ քաղաքական վարիչներուն մէջ պիտի գտնուի՞ն քաջ մարդիկ, որ ընդունակ ըլլան ճակատէն դիտել անդուլ իրականութիւնը, իրենց ժողովուրդին յայտարարելու համար դառն ճշմարտութիւնը: Եթէ Հայաստան, բախտորոշ ժամուն որ կը մօտենայ, կարենայ գտնել իր Վենիզելոսը, եթէ Հայաստան ըմբռնէ ամբողջ վտանգը, վրէժխնդրութեան եւ ցաւի քաղաքականութեան ամբողջ ամլութիւնը, եթէ վերջապէս առանց վերապահութեան՝ ի՛ր պետութեան իբրեւ խարիսխ ընդունի հաստատուած հողային դոյավիճակը, Կովկասի Դաշնակցային կազմութեան մեր ծրագիրը մեզի կը թուի թէ միակ ձեւն է որ կրնայ ներկայիս լաւագոյն լուծումը տալ Թուրքեւ Հայկական յարաբերութեանց հրատապ հարցին եւ ապագային լայն ճամբայ բանալ բարեկամական եւ արդար քննութեան մը ենթարկելու այն բոլոր հարցերը, որոնցմով շահագրգռուած են կողմերը:

Մեր խիղճով խօսելով, մենք չենք գտներ ուրիշ լուծում մը որ համապատասխանէ հայկական շահերուն, հաշտեցնէ եւ միացնէ իրենց շահերը Կովկասի միւս ժողովուրդներուն շահերուն հետ: Հայերը պէտք չէ մոռնան, որ Կովկասի իրենց դրացիները, հաստատակամ եւ վերջնական ձեւով մտնելէ վերջ Կովկասի քաղաքական անկախութեան ճամբուն մէջ, հողային որ եւ է վէճ չունին Թուրքիոյ հետ: Ընդհակառակն, անոնց ճիգը պիտի ըլլայ, բնականաբար, ընդարձակել եւ զօրացնել իրենց բարեկամական կապերը Թուրքիոյ հետ: Հայերը պէտք է ընդունին թէ Կովկասցիներուն համար, որոնք տոգորուած են անսասան ցանկութեամբ մը բաժնուելու Ռուսիայէն եւ կազմելու իրենց սեփական ազատ եւ անկախ պետութիւնը, չկայ ուրիշ դիրք կամ կեցուածք ասկէ դուրս:

Այդ դիրքը տրամաբանօրէն կախում ունի մեր աշխարհագրական դիրքէն, դարաւոր պատմական փորձառութենէ մը, հոգեբանական եւ ցեղային ծանր պարագաներէ, որոնց պէտք չէ անտեղեակ ըլլայ Կովկասցի ո եւ է քաղաքական վարիչ:

Անհրաժեշտ կը թուի մեզի, որ Հայերը մտածեն այն մասին թէ իրենց բացակայութիւնը Կովկասի ազատագրութեան համար կատարուած աշխատանքներուն մէջ, իրենց անտարբերութիւնը հանդէպ կովկասցի տարագիրներու ցոյց տուած քաղաքական գործունէութեան, ի վերջոյ կրնան մեկնուիլ, ինչպէս կը մեկնուին արդէն բազմաթիւ տարագիրներու կողմէ, իբրեւ նոր խաղընկերութիւն մը Ռուսերու հետ, իբրեւ փաստ մը կարեւորութիւն չտալու իրենց կովկասցի դրացիներուն քաղաքական ցանկութեանց: Մենք համոզուած ենք որ այս տիրող տեսակէտը չի համապատասխաներ դիտակից հայ քաղաքական շրջանակներու մեծամասնութեան ըղձացումներուն, մանաւանդ անոնց որոնք դաղթած են Կովկասէն: Սակայն պէտք է խոստովանիլ որ նման արտաքին տպաւորութիւն մը որոշ կշիռ կուտայ այդ ենթադրութիւններուն:

Հայոց շահն իսկ չի՞ պահանջեր միթէ վերջ դնել նման երկդիմութեան մը: Հայ պատասխանատու վարիչներու համար՝ ժամանակը եկած չէ՞ տակաւին, որ իրենց տեսակէտները պարզեն կովկասցի տարագիրներու բազմութեան մը առջեւ, այն մասին թէ ինչպէս կը մտածեն լուծել մեր առջեւ դրուած քաղաքական հարցերը:

Մենք կրնանք զիրենք վստահեցնել թէ այս պարբերաթերթին շուրջ հաւաքուած դէմքերը պա
զիրենք լսելու ամէն ցանկ
դրութեամբ, եւ զիրենք
հարցերը քննելու ամենայն
յականութեամբ եւ անաչառ

ՀԱՅՑԱՄ

ԴԱՀԻՃԻՆ ՏԱՐ

Վիկտոր Սերժ, ականա
ցիստը որ 1920 — 1935 կը
Խ. Միութեան մէջ եւ որ
ձերբակալուեցաւ, բայց
Զինովիև-Կամենեւ դատավ
շատ առաջ՝ Եւրոպայի արմ
ների միջամտութեան շնորհ
տեւեալ կերպով կը նկարագ
Խ. Միութեան մէջ՝ «Դահի
րին» խորագրին տակ. —

1937ը Խ. Միութեան մէջ
ցաւ (յունուարի) 17ի դա
թեամբ, որ շարունակութ
1936ի (օգոստոս) 16ի դա
թեան: Փետրուարի 1ին
կ'իջեցուին Լէնինի ընկերներ
րեկամներէն մէկ քանին, որ
դակահարուած էին իրենց
Անոնց մէջ էին 1918ի Ռ
մեծ յաղթականը, ճարտար
մեծ վարիչը, Գրեգորիյ Պ
— Մոսկուայի երեք ըմբոս
գլխաւորը՝ Ն. Մուրալով,
ճարտարարուեստի վարիչը՝
չակ, կուսակցութեան
Սերեբրիակով, եւ Դրոբնի
գուսլավսկի, հռչակաւոր
ճգնաժամային օրերու մէջ:

1937ը կը շարունակուի գն
րութեամբ բանակի ութ
ներու, որոնք լուսապսակ
քաղաքացիական պատերազմ
թանակներով — Տուխաչեւս
կիր, Կորկ, Այդեման, Պ
Տարին, կամ աւելի լաւ
Միութեան հիմնադիրներու
ծը կը շարունակուի գնդակ
թեամբն ականաւոր վետերան
կացի բոլշեւիկներու. — Մ
Օկուջավա եւ ուրիշներ՝
մէջ, Լակոբա՝ Սուխումի,
Պաթումի մէջ:

Արեան գետ մը:

Օգոստոսի կէսէն մինչեւ
կէսը 1230 ժողովրդական գո
ներ, բարձր պաշտօնատար
դժբախտներ, գնդակահար
համաձայն պաշտօնական
րութեանց:

Նոյեմբերին կը կարգադր
նադէտներու հաշիւը: Եօթ
ներ կ'անհետանան մէկ ան
նոնք կը ներկայացնէին Խ.
նը Հելսինկֆորսի, Թալլին
նասի, Պերլինի, Նանքինկի
չի եւ Վարշաւայի մէջ:

Այպա կ'իմանանք անհետա
մունիստ Միջազգայնական
ւոր պարագլուխներուն — Պ
Պեատնիցկի, Լուդվիգ, Մա
լենսկի, Ֆելիքս Վոլֆ, Էբեր
մելէ եւն.:

Նիկոլա Բուխարինի — բ
ամէնէն տաղանդաւոր տեսա
մէկուն — զաղտնի գնդակ
թիւնը իրական կը թուի:
նաեւ զաղտնի, բոլորովին
ւոր գնդակահարութիւնը Եա
որ ներքին գործավար էր,
պետ էր եւ Ստալինի բարեկ

Դեկտեմբեր 12ին տեղի
հանրաքուէն, որ կազմակեր

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՍՏԱՄՊՈԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ

The Eunuch of Stamboul

By DENNIS WHEATLEY
Trans : J. M.

Գրեց՝ ՏԷՆԻՍ ՀՈՒԻԹԼԻ
Թարգմ. Ժ. Մ.

— Կարծեմ թէ եօթը պիտի նուագեն հիմա, ըսաւ. բայց պարելէ առաջ կ'ուզեմ բաժակ մը գինի խմել, հետեւաբար ես կ'առնեմ թէ ինը, տասը, տասնըմէկը եւ տասներկուքը. եթէ բարութիւնն ունեցած ըլլայիք յիշելու թէ ես պարահանդէսին պիտի գայի յատկապէս ձեզ հետ պարելու համար, պէտք պիտի չունենայիք հիմա ներողութիւն խնդրելու այն պարոններէն որոնք ստիպուած եմ զրկել ձեր ընկերակցութենէն:

Այս խօսքերուն վրայ Սուլտին Տէյթիմի աչքերը բուռն արտայայտութիւն մը ստացան յանկարծ:

— Թիւ եօթը..., սկսաւ ան սառնութեամբ, բայց չկրցաւ նախադասութիւնը աւարտել, որովհետեւ Տայանա ընդմիջեց զայն.

— Ձերդ Բարձրապատուութի՛ւն, թոյլ տուէք որ ձեզի ներկայացնեմ հարիւրապետ Սուլտին Տէյթիմը...

Երկու երիտասարդները իրարու նայեցան բարկաճայթ աչքերով: Ցետոյ Անգլիացին նայուածքը վար կախեց:

— Ներողութիւն, ըսաւ, չէի գիտեր որ...

Իշխանը գլխու կտրուկ շարժում մը ըրաւ ու անդին գնաց:

Երբ Սուլտինն ու Տայանան պարել սկսան, տղան խնդաց:

— Քիչ մնաց վէճ պիտի ստեղծէի, այնպէս չէ՞... ո՞վ է այս սեւամորթ իշխանը... չըլլայ թէ ձեր բարեկամներէն մէկն է որ կը նախատեմ...

— Երբե՛ք. չափազանց կը ցաւիմ որ պիտի չկրնամ ձեզի հետ պարել յաջորդը, պատասխանեց աղջիկը:

— Ի՞նչ կրնամ ընել, շարունակեց տղան մտածկոտ. եթէ «իշխան» մըն է, կ'ենթադրեմ որ իրաւունք ունի ոտքին տակն առնելու մեզիպէնները, մանաւանդ եթէ Ակումբին ալ հիւրն է. ուրիշ որ եւ է մէկուն ես կը ցուցնէի թէ ինչ ըսել է ինձմէ խլել պար մը զոր դուք բարի եղած էիք ինծի վերապահելու... յաւելուածական թիւ ըլլալու պարագային թերեւս կը փոխարինէք այս կորուստը ...

— Անշո՛ւշտ, ապահովցուց աղջիկը. շիտակն ըսելով բնաւ չեմ ուզեր իշխանին հետ պարել. հաւանաբար անտանելի մէկն է, բայց, իշխան ըլլալէ զատ, ներկայիս Թրքական գործերու մէջ կարեւոր դէմք մըն է եւ քանի որ Հայրիկս մեծ շահեր ունի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, թերեւս անյարմար պիտի ըլլար եթէ մերժէի պար մը տալ իրեն...

— Պոլիս եղա՞ծ էք երբեք...

— Այո՛, քանի մը անգամ, հօրս զբօսանաւով ...

— Կը սիրէ՞ք այդ քաղաքը...

— Հին պալատներն ու մզկիթները այո՛. բայց աղքատանոց թաղերը շատ մռայլ են...

— Հասկնալի է, Արեւելքը շատ չի փոխուիր, թէեւ, իմացածիս համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալը մեծ բարեփոխումներ կատարած է...

— Ուրեմն դո՞ւք ալ Պոլիս գտնուած էք, հարցուց Տայանա հետաքրքրութեամբ:

— Այո՛, Թուրքիա գացի պատերազմէն անմիջապէս ետքը. հինգ տարի առաջ ալ քանի մը ամիս մնացի այնտեղ նախ քան Թուրքերէնի, արաբերէնի եւ յունարէնի թարգմանի աստիճան ստանալս...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ուրեմն տաղանդաւոր մարդ էք, դիտել տուաւ աղջիկը եւ արագ ակնարկ մը նետեց անոր իմաստուն աչքերուն:

— Չեմ կարծեր, պատասխանեց տղան ներողութիւն խնդրելու շեշտով. բայց զինուորին համար իր սովորական աշխատանքէն դուրս շատ բաներ կան որոնք կրնան օգտակար ըլլալ իրեն. իսկ ես բաւական հետաքրքրութիւն ունիմ...

Երբ նուագախումբը դադրեցաւ, Սուլտին աղջիկը առաջնորդեց ուրիշ սրահ մը, ուր հանդարտ անկիւն մը գտան ու նստան:

— Խնդրեմ ըսէք, ուրիշ ինչե՞ր գիտէք այս Թուրքին մասին, շարունակեց տղան. պիտի ուզէի կրցածիս չափ նորութիւններ լսել այս մարդուն հայրենիքին մասին...

— Շիտակը ըսելով շատ բան մը չեմ գիտեր, խոստովանեցաւ Տայանա, բացի այն տեղեկութիւններէն զորս լսեցի այս գիշեր, ճամբան՝ ինքնաշարժին մէջ, երբ Հայրիկս ու Պ. Հէյզլթինը կը խօսակցէին իր վրայ::: Անշուշտ զօրաւոր մըն է եւ որքան կրցայ հասկնալ, մեծ կարողութեան տէր մէկը... Մուսթաֆա Քէմալ բարձր կարծիք ունի եղեր իր մասին եւ զայն կը նկատէ եղեր իր աջ բազուկներէն մին... մասամբ այդ պարագան է պատճառը որ մենք ալ կարեւոր անձի մը տեղ դրինք զինքը... Սակայն եւ այնպէս այս մարդը իր «ոտքին մէկը նետած է պատին միւս կողմն ալ», որովհետեւ նախկին Սուլթանին քեռորդին ըլլալով, Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումներուն հակառակող Թուրք հին հա
չափով կը յարգէ զինքը...

— Ի՞նչ կ'ըսէք... չի
փորձանք պիտի բանայ
վերէն վար պիտի
զայն, եթէ չմիջամտէի
աստիճան կարեւոր դէմ
դէր... քանի՞ տարեկան է...

— Քառասուն մը ըլլա
Տայանա ուսերը թօթուելով
ցիներուն տարիքը ճշդ
գործ է... աւելի կայ, պ
որովհետեւ Պ. Հէյզլթինը
պատերազմին ընթացքին
գործունէութիւն ունեցեր է...

Այդ վայրկեանին նուա
վերսկսաւ ի մեծ դժբ
անգլիացի երիտասարդ
րուն անձկութեամբ կը
օրէն ի վեր երբ Փիթըրը
իրեն թէ Տայանան ալ
րեկոյթին, շատ կարճատե
Այնպէս թուեցաւ իրեն որ
նի մը բառ փոխանակած
հետ: Բայց երբ աղջիկը
րացաւ, Սուլտին առիթը
տագործեց:

Համաձայն Ստալինեան սահմանադրութեան: 90 միլիոն քուէներ կը տրուին սիրելի առաջնորդին: Քանի մը օրեր կ'անցնին եւ տարին կը վերջանայ ծնունդի նախօրեակին հասնող անհաւելի բօթով մը.— Ութ նոր գնդակահարութիւններ: Նոր կոտորածներէն չորսը դարձեալ հիմնադիրներն էին կառավարութեան, անոր մարտիկները սկզբի օրերէն իսկ եւ անոր անդամները՝ իրենց գնդակահարութենէն օր մը առաջ:

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Բուծուտակ, Պոլիտ-Բիւրոյի անդամ մը մինչեւ այսօր, յայտարարուած է իբրեւ ժողովուրդի թշնամի ու դատապարտուած նոյն վախճանին:

Աճաւոր տարի մը: Դահիճի տարի:

Գարախանն ալ գնդակահարուած է: Գիտէի: Հրապարակեցի եւ զայն աւելի քան ամիս մը առաջ: Պաշտօնական ցեկոյցը կը խոստովանի թէ Գարախան գնդակահարուած է դեկտեմբեր 20ին:

Գարախան 1917ի ըմբոստներէն մին էր, սովետներու լիազօր դիւանագիտական ներկայացուցիչը Բրեստ-Լիտովսկի մէջ 1918ին, ապա՝ դեսպանը Փեքինի եւ վերջերս Էնկիւրիի մէջ:

Գնդակահարուած է Օրխելաշվիլին: Բոլշեւիկ կուսակցութեան հիմնադիրներէն մին Կովկասի մէջ, մարտիկ մը 1905էն, փոխ-նախագահը Ժողովրդական Կոմիսարներու Անդրկովկասեան Խորհուրդին եւ անդամ մը կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին:

Գնդակահարուած է Շեբոլդաեւը: Քաղաքացիական պատերազմի ռազմիկ մը, կեդրոնական կոմիտէի անդամ մը, Ստալինի կողմէ հրամայուած բռնի համայնացման (Կովկասի մէջ) ամէնէն անողոք գործադրողներէն մին:

Գնդակահարուած է Աբէլի Ենուքիձէ: Ան ալ բոլշեւիկ կուսակցութեան հիմնադիրներէն մին էր Կովկասի մէջ. Ստալինի պատանութեան ընկերը. անոր հետ միասին անգամ մը աքսորուած Սիպերիա, 1918 — 1934 քարտուղար Սովետներու Կեդ. Գործ. Կոմիտէի. կոչուած այս պաշտօնին շնորհիւ այն վստահութեան, զոր Լենին կը տածէր անոր հանդէպ: Հանրածանօթ էր իր հաստատակամութեան, իր վստահելիութեան, իր ընկերականութեան եւ իր կրթութեան համար: 1934ին ան մէկէն ի մէկ վտարուեցաւ իր պաշտօնէն:

Դեկտեմբեր 12ի ընտրութիւններէն (եթէ կարելի է ընտրութիւն կոչել՝ երբ միայն պաշտօնական թեկնածուներ ներկայացուած են) քանի մը օր ետք՝ թեկնածուներէն եւ կառավարութեան անդամներէն քանի մը հոգի յանկարծ կ'անհետանան:

Անոնց մէջ են Մեժլաուք եղբայրները — Իվան եւ Վալերի, որոնք կը կռուէին 1918ին՝ Վոլգայի շրջանին մէջ: Անոնցմէ մին դեռ վերջերս Ժողովրդական կոմիսար էր Ծանր Ճարտարարուեստի, եւ ատենապետն էր պետական ծրագրային յանձնախումբին: Միւսը վարիչն էր [illegible]րագոյն կրթական հաստատութեանց: Անոնց մէջ կը գտնուի Սովետ Միութեան օդային ուժերու պետը՝ զօրավար Ալքսնիս, որ ծովակալ Օրլովի հետ (նմանապէս կորսուած ամիսէ մ'ի վեր) մին էր Տուխաչեւսկիի մահավճիռն ստորագրողներէն:

Կը հաստատուի թէ Ալքսնիս գնդակահարուած է, ինչպէս նաեւ Խ. Միութեան օդային ճարտարարուեստի կարապետներէն մին — ճարտարագէտ Տուպոլով:

Նոր սահմանադրութիւնը գծող կառավարական յանձնախումբի ամէնէն ականաւոր անդամները չկան: Մօտաւորապէս 30 թեկնածուներ անհետացան ընտրութեանց ընթացքին:

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Ֆ. Հ. Կ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆԿԷՆ.— Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, 20 փետրուար, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Բացման խօսքը կարդաց վարչութեան կողմէ Տիկին Կիւլպօլեան, պարզելով մասնաճիւղին գործունէութիւնը եւ այն ձեռնարկները զորս միութիւնը գլուխ հանած է մինչեւ այսօր:

Ցետոյ խմբերգներ երգուեցան «Սիփան Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ որ իր սիրայօժար մասնակցութիւնն էր բերած այս բարենպատակ գործին:

Ղեկավարը՝ Պ. Պարթեւեան, հազիւ վերադարձած Մարսէյլէն, ուր այնքան խանդավառօրէն ընդունուած էր, նոր աշխոյժով մը լծուած էր գործի: Օր. Ն. Գազազեան թարգման հանդիսանալով վարչութեան արտայայտութեանց, շնորհակալութեան գիր մը կարդաց Ֆրանսերէն, ուղղուած Անկէնի քաղաքապետին ու մասնաւորաբար իր տիկնոջ Mme. Patenôtre-Desnoyersի որ սիրայօժար ընդունած էր հանդէսին հովանաւորութիւնը: Շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ նաեւ Անկէնի քաղաքապետութեան, սրահը ձրի եւ առանց տուրքի տրամադրած ըլլալուն համար, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնց մասնակցութիւնը բերած էին հանդէսին:

Օր. Ա. Զահրէճեան զգայուն կերպով արտասանեց Ֆրանսերէն «La mort du Loup»ն:

Տիկին Ա. Պարթեւեան քանի մը կտորներ նուագեց ջութակի վրայ, դաշնակի ընկերակցութեամբ իր տաղանդաւոր ամուսնոյն:

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Պ. Ս. Վրացեան որ Կ. Խաչի ընդհ. կազմակերպութեան եւ գործունէութեան մասին ամփոփ ծանօթութիւններ տալէ վերջ, բացատրեց անոր նպատակը,— Հայը Հայ պահել, առողջ ու կենսունակ պահել, տկարին ու կարօտեալին օգնել, մէկ խօսքով սատարել ազգային գոյութեան պահպանումի գործին: Կ. Խաչի կազմակերպութիւնը մեր մէջ ըստ տիպուած է ըլլալ, ըսաւ, տարամերժ ու ազգային, հակառակ ուրիշ երկիրներու յարանուն կազմակերպութեանց քանի որ ռ եւ է երկրի մէջ միջակութային, մարմնակրթական կամ բարենպատակ ռ եւ է ընկերակցութիւն կամ ռ եւ է ազգային գործ՝ ունի իր ետին պետութիւն մը, իշխանութիւն մը որ ի հարկին նեցուկ կ'ըլլայ իրեն, մինչ մենք զրկուած ենք ատկէ, անհրաժեշտ է լայնօրէն գիտակցիլ ասոր, եւ ճիշդ այս պատճառով համախմբուիլ, կազմակերպուիլ, գործակցիլ փոխանակ բազմապիսի յարանուանութեանց տակ անջատ անջատ գործելու: Նպատակը նոյնն է, խէջալը ազգային գոյութեան պահպանումն է, չէ՞ որ սպասման եւ փոխանցման շրջան մը կ'ապրինք ուր հիւրի դերը վիճակուած է մեզի: Ամէն հայ անհատապէս արժէք մը կը ներկայացնէ, բայց Հայը տկար է հաւաքականութեամբ, անհրաժեշտ է կարգապահութիւն եւ հաւաքականութեան ոգի. չի բաւեր միայն գիտակցիլ այս ճշմարտութեանց, գիտողի հանգամանքով, այլ հարկ է մասնակցութիւն բերել, պարտականութիւն ստանձնել, պատասխանատուութիւն վերցնել:

Պ. Վրացեանի այս յստակ ու իրատես խօսքերը յաճախ կ'ընդմիջուէին ջերմ ծափերով:

Մթնոլորտը ոգեւորուած էր արդէն երբ Պ. Բենօ իր սրինգով Հայրենի հովիտներուն հրապոյրը բերաւ ու քիչ վերջը Թառիստ Պ. Գարեգինի նուագով եւ տափով, Հայկական տարազներով ազգային պարեր պարուեցան օրիորդներ Հ. եւ Ա. Գազազեան քոյրերու կողմէ առանձին թէ խմբովին, ուրիշ ընկերներով: Ու սրտերը փղձկեցան, Հայ մայրեր ուրախութեան արցունքներ սրբեցին, իսկ օտար հիւրերը, որոնց մէջ Mme. Patenôtre-Desnoyersէն զատ կը տեսնուէին Ֆրանս. Կ. Խաչի փոխ-ատենապետուհին եւ «La Santé c'est le Bonheur»ի ատենապետուհին Mme. Besnou, «La Tribune» թերթի թղթակիցը Mme. Avenal, թաղապետութեան կողմէ տիկին մը եւ ուրիշներ, բոլորն ալ իրենց համակրանքը յայտնեցին հայկական մշակոյթին, երգին ու պարերուն մասին: Անոնք մեր լեզուն քաղցր եւ երաժշտական կը գտնէին, ու երբ մեր ծագումով եւ պատմութեամբ կը հետաքրքրուէին Օր. Ֆլօրա Շէօհլայեան, ու կը հիւրասիրէր զիրենք, լիուլի տեղեկութիւններ կուտար մեր պանծալի անցեալին մասին:

Ժամը 6ին եւրոպական պարերն ըսկսան ու տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր: Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան նաեւ հայկական ու կովկասեան պարեր մասնակցութեամբ Օր. Պետրոսեանի, Պ. Պ. Ծիպէճեանի եւ Վ. Պօյաճեանի, ընկերակցութեամբ թառի եւ դափի:

Հաճելի մթնոլորտ որ անգամ մը եւս կուգայ ապացուցանել թէ Հայը գիտէ Հայ ապրիլ:

Արագունի

Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Պ. Ա. Ջօպանեանի յոբելեանի կազմակերպիչ յանձնաժողովի մէկ զեկոյցէն կը տեղեկանանք թէ յոբելեանի պատուոյ նախագահներ պիտի ըլլան. ՄԱՐԻՈՒՍ ՄՈՒԹԷ, երեսփոխան, նախկին նախարար, ԺՕՐԺ ՏԻՒՀԱՄԵԼ, անդամ Ֆրանսական ակադեմիայի, տնօրէն «Մերքիւր տը Ֆրանս»ի, ՏԻԿԻՆ ՔԱՄԻՑԼ ՄԱՐԲՕ, նախագահուհի Ֆրանսայի Գրողներու Ընկերութեան, ՀԱՆՐԻ ՊՕՐՏՕ, անդամ Ֆրանսական Ակադեմիայի, ՇԱՐԼ ՏԻԼ, անդամ Ֆրանսական Կաճառի, ԱԲԲԱՅ ԼՈՒԻ ՄԱՐԻԷՍ, հայերէնի ուսուցչապետ Փարիզի Կաթոլիկ Համալսարանին մէջ, ՌԸՆԷ ՓԻՆՕՆ, Քամիյլ ՄՕՔԼԷՐ, զօրավար ԷՏՈՒԱՐ ԳՐԷՄՕՆ, ԱՄԵՏԷ ԿԱՍԹՈՒԷ, նախկին նախագահ Ֆրանսայի Երաժշտագիտական Ընկերութեան, հրամանատար ՊԸՆՈՒԱ Տ'ԱԶԻ, ՓՕԼ ԼԱՊՊԷ, նախկին ընդհ. քարտուղար «Ալիանս Ֆրանսէզ»ի, ՓԻԷՐ ՏԻՒՓԻՒԻ, նախագահ Ֆրանսաբարբառ Գրողներու Միջազգային Ընկերակցութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ

ԱՆԻԷՐ.— Սիրելի «Յառաջ», կը ներէք որ մաքուր հայերէնով մը չեմ գրած, սակայն ինծի պէտներուն ներելի է կարծեմ, որովհետեւ ինչո՞ւ ամչնամ, հայկական դպրոց չեմ յաճախած: Իմ ամբողջ պաշարս մէկ տարուան մէջ ստացած եմ, կ'ուզեմ իբրեւ նոր սերունդ ես ալ արտայայտուիլ, կարծիքը յայտնել մեր նոր սերունդի մասին: Երբեմն «Յառաջ»ի սուղ էջերու մէջ, կը տեսնեմ որ մեր սերունդի մասին մեղադրանքներ կ'ըլլան, իբրեւ Ֆրանսախօս եւ օտարասէր: Իրաւունք չունի՞մ ըսելու որ շատերը գրեթէ 16 տարի է հոս են եւ տակաւին թրքերէն կը խօսին մեծով ուպզտիկով: Մենք իրաւունք չունի՞նք մեր պատմութիւնը ուզելու ձեզմէ: Մենք ունեցած ենք թագաւորութիւն, ունեցած ենք պատմութիւն, ո՞վ է մեղաւորը, մե՞նք թէ դուք, այսինքն մեր մեծերը: Լաւ պտուղ մը ստանալու համար պէտք է ծառի մը խնամք տալ, ես ալ իմ համեստ կարծիքս կը յայտնեմ, իբրեւ նորահաս: Պիտի առաջարկէի որ ունենայինք լսարան ընթերցարան, ամէն թաղի մէջ, ուր որ շատ հայութիւն կայ, պէտք է գոնէ ամիսը երկու անգամ դասախօսութիւն կատարուի հայրենիքի, մեր գեղեցիկ գրականութեան, մեր պատմութեան մասին եւ ահա պիտի տեսնէք որ նոր սերունդը ապարէզ պիտի գայ ոչ թէ պառակտուած այլ մէկ սիրտ մէկ հոգի, մէկ դրօշի տակ: Ես գիտեմ միայն որ մեր թշնամին թուրքն է, ինչպէս կարդացի Ֆրանսերէն գրքի մէջ:

Տուէք մեզի Հայոց պատմութիւն:

Վարդանուշ Մանուկեան
(15 տարեկան)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՍԱՆՃԱՔԻՆ ՄԷՋ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ մարզպանութեան պատուիրակ Պ. Կաուոյի որոշումով կախակայուած էր Անտիոքի «Էլուրուպա» արաբերէն թերթը, անորոշ ժամանակով: Կախակայման պատճառ եղած են սոյն թերթի գրգռիչ հրատարակութիւնները: «Էլուրուպա» յաւելուած մը հրատարակելով, կարգ մը պատուաւոր անձնաւորութեանց դէմ յարձակում գործած եւ անուանարկութիւններ ըրած էր: Թերթին հրատարակիչը՝ Սուպհի Զահուր եւ խմբագիրը Կապրիէլ Նաքուլ ձերբակալուելով բանտ առաջնորդուած են:

Փետրուար 9ին խուզարկութիւններ կատարուած են նաեւ «Էլուրուպա»յի խմբագրատան մէջ, ընդհանուր դատախազի պահանջով: Կ'ըսուի թէ կարեւոր փաստաթուղթեր գրաւուած են: Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ եղած են:

Կ'ըսուի թէ «Հաթայ» բառը կրող պահարանները նամակատան մէջ վար կը դրուին, կամ այդ բառերը կը ջնջուին նամակատան պաշտօնեաներուն կողմէ, տրուած մասնաւոր հրահանգի մը համաձայն: Կը կարծուի որ պաշտօնապէս պիտի արգիլուի «Հաթայ» բառին գործածութիւնը, որով Թուրքերը կ'ուզեն կոչել Սանճագը: Բացի այդ Ֆրանսական դրօշը պաշտօնապէս կը ծածանի Սանճագի բոլոր շրջաններուն մէջ: Տեղեկութեանց համաձայն, այլեւս, Ֆրանսական դրօշը վար պիտի չառնուի: Պատուիրակ Պ. Կաուօ կատարեալ աչալրջութեամբ կը հսկէ բոլոր դէպքերուն եւ իրադարձութեանց եւ առիթ չի տար չարամիտներու գրգռութեանց:

Պատրաստութիւններ կը տեսնուին Անտիոքի մէջ չէզոք քննիչներու բնակութեան համար:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՕԿԻ ՄԱՍԻՆ

Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Հօկի լուծման առթիւ (25 Յունուար).

— «Հայաստանի համայնավար կառավարութեան պաշտօնական որոշումով, լուծարքի կամ հաշուեյարդարի ենթարկուած է նաեւ Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէն, այսինքն՝ բոլորիս ծանօթ եւ նշանաւոր Հօկը:

Ի՞նչ տխուր դէպքեր եւ յիշողութիւններ կապուած են այս չարաղէտ կազմակերպութեան հետ:

Խումբ մը չէզոք եւ ականաւոր մտաւորականներ եւ հանրային գործիչներ, հայրենասիրութենէ մղուած, ասկէ 15 տարի առաջ հիմնադրեցին Հօկը, որպէսզի անոր միջոցով արտասահմանի հայութիւնը նիւթապէս եւ բարոյապէս իր մասնակցութիւնը բերէ վերածնուող հայրենիքին:

Բոլորովին անկուսակցական եւ չէզոք գետնի վրայ հիմնուած այս կազմակերպութիւնը զօրաւոր կապ մը պիտի ըլլար նորաստեղծ Հայաստանի եւ արտասահմանի հայութեան միջեւ: Հօկի նպատակն ու կոչումը, նախապէս, շատ բարձր էր եւ ջերմ հայրենասիրական: Ու իր ծնունդը ողջունուեցաւ թէ՛ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ:

Երբ համայնավար հորդաները, դաշնակցած Թուրքերուն հետ, կործանեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնը, ամէն ինչ որ հինէն կը մնար, քանդեցին ու կազմալուծեցին: Սակայն պահեցին Հօկը, որպէսզի անոր միջոցով դիւրաւ թափանցեն արտասահմանի հայութեան մէջ՝ իրենց հեռաւոր եւ զուտ կուսակցական ծրագիրները իրագործելու համար:

Եւ այդպէս ալ եղաւ:

Հայ համայնավարները, երեւութապէս պահելով Հօկի անկուսակցական եւ չէզոք կերպարանքը, ներքնապէս զայն վերափոխեցին եւ դարձուցին համայնավար կազմակերպութիւն մը, որ նպատակ ունէր Հայաստանի անունով համայնավարութեան ծառայելու:

Այս աշխատանքը՝ Հայ համայնավարները կատարեցին ստորճանաբար, զգուշաւոր եւ վարպետ կերպով:

Տասնըհինգ տարի պէտք եղաւ համոզելու հայրենակարօտ զանգուածները, որ Հօկը շեղած է իր բուն նպատակէն եւ կոչումէն. որ ան դարձած է համայնավար կազմակերպութիւն մը. որ անոր միջոցով եւ Հայաստանի անունով չարաչար կը շահագործուին մեր բարեմիտ, միամիտ եւ հայրենակարօտ զանգուածները յօգուտ համայնավար կուսակցութեան եւ անոր յետին նպատակներուն:

Անկարելի էր: Հայը շուտ կը հաւատայ եւ ուշ կը զգաստանայ: Երբեմն ալ իրականութիւնը պատրանքներով կը պարուրէ եւ ինքզինք կը յանձնէ ճակատագրապաշտութեան: Յաճախ ալ անհաւատ է Թովմաս առաքեալի պէս. կ'ուզէ ամէն բան տեսնել, շօշափելու փորձով համոզուիլ: Դրականութիւն մը, որ, սակայն, Հայու մօտ միշտ կը ջախջախուի յամառութեան ժայռին վրայ:

Հօկը, իբրեւ բոլշեւիկեան որջ, յաճախ ինքզինքը ցուցուց փորձերով, գործերով եւ խօսքով: Քիչերը միայն զգաստացան:

Իրականութիւնը աւելի դաժան եղաւ, քան հայկական յամառութիւնը:

Հօկը վաղուց մեռած էր. այն օրէն ի վեր, երբ հոն բոյն դրին համայնավարները: Եւ անոր պաշտօնական թաղումը մինչեւ հիմա չէր կատարուեր պարզ այն պատճառով, որ այդ դիմակը դեռ կը շահագործէին բոլշեւիկները:

Վաղուց ի վեր, զեղծարարութիւններ, դրամաշորթութիւն, գողութիւն, ներքին անհամաձայնութիւններ, վէճեր ու կռիւներ կը քայքայէին Հօկը, ամէն կողմ ապականութիւն եւ դարշահոտութիւն սփռելով: Ո՞վ չէր օգտուեր այդ դարշահոտ դիակէն: Արտասահմանի բոլոր առաւփախուստներ, գողեր, աւազակներ, որ կը խոտացնէին բոլշեւիկեան գաղտնի շարքերը, բացառապէս կ'ապրէին Հայաստանի անունով հաւաքուած գումարներով, որ Հօկը այնպէս ջանասէր կերպով կը հաւաքէր, շահագործելով մեր միամիտ եւ բարեմիտ հայրենակիցներու հայրենասիրական զգացումները:

Բոլշեւիզմը, իբր ներքին որդ, կրծեց, ծծեց եւ մաշեցուց Հօկը, որ իր հերթին կը ծծէր ու կը քամէր տարագիր հայութիւնը:

Եւ հիմա, երբ տարագիր հայութիւնը այլեւս Հօկին չի վստահիր եւ անոր կը մերժէ իր բարոյական եւ մանաւանդ նիւթական աջակցութիւնը, բնականաբար բոլշեւիկներն ալ այդ մարմնին այլեւս պէտք չունին»:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆԴԻՐ …

«Ն. Ֆ. Փրէսէ» կը պատմէ թէ, երբ անցեալ օր Պերլինի Ֆրանսական դեսպան Մ. Ֆռանսուա Փօնսէ, իր կառավարութեան հրահանգին վրայ, կը ներկայանայ գերման նոր արտաքին նախարար Րիպընթրոփի եւ բացատրութիւն կը խնդրէ Աւստրիոյ վարչապետին եւ Հիթլէրի միջեւ անցած դարձածին վրայ, նախարարը՝ դեսպանը մտիկ ընելէ վերջ՝ ըսեր է.

— «Ասիկա ընտանեկան խնդիր է, քաղաքական գործ չէ»:

*** Առիւծներու բացակայութեան, բորենիները առիւծ կը դառնան:

*** Այսօրուան խօսքը վաղուան կարմուրջ (կամուրջ) է:

*** Աւելի լաւ է փորին պարտական մնալ հացով, քան նպարավաճառին՝ արծաթով:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք որ Մարսիլիոյ գաղութին ծանօթ եւ յարգուած անդամներէն Պ. Յակոբ Գոնտայեան, Պարտիզակցի, նախկին Շերամաբուծական քննիչ Պոլսոյ Հանր. Պարտքի վարչութեան, իր մահկանացուն կնքած է Մարսիլիոյ մէջ, 67 տարեկան հասակին, եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուած պատշաճ շուքով: Մարմինը ամփոփուած է Les Olivesի գերեզմանատան մէջ:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԴԼԽՈՒՆ

Մէրճանի գեղը, Տողան, 16 տնուոր էր, շինուած Շապկան Չայ գետակին վրայ, անտառին գիրկը: Անոնք աղքատ էին եւ մեր գեղը մուրալու կուգային յաճախ:

Այդ գիշեր անոր տղան, Զէյնալը, քաղաքէն դարձաւ քանի մը էչ բեռցած Հայու կողոպուտներով: Ամուսինը, Պայրոն, ժանտարմա էր: Գեղը խնջոյքի մէջ էր: Մեզ մոռցան եւ կողոպուտը կը բաժնէին իրարու մէջ:

Գիշերը Մէրճանի տունը պառկեցանք: Մութնուլուսուն ան մեզ անտառ ղրկելով ըսաւ որ յետոյ ուտելիք կը բերէ: Հօրաքոյրս խորհուրդ տըւաւ որ փախչինք: Ու Հաւնա գացինք: Հաւնա քիւրտ էր: Ան իր արօտներով, անտառներով ու լեռով, Գոհանամ՝ ծախու էր: Եւ իմ փափաքս էր զայն գնել: Գեղին ճիշդ մէջտեղէն սառի պէս պաղ ու առատ աղբիւր մը կը հոսէր, անմահական ջուրով: 1895ի կոտորածներուն մայրս, միս մինակ, ընտանիքէն մոլորելով, հոս կ'ապաստանի լեղապատառ, մէկ ամսուան խանձարուրս գրկած: Չիս օրօրոց դըրած կ'օրօրէ: Կը դառնայ որ երեսլաթըս գողցեր են: Արցունքով կը հեռանայ անկէ, երթալ մեր պապերուն միանալու համար: Հիմա, անկէ քսան տարի ետք, մայրս թաղած օտար հողերու մէջ, նորէ՛ն ջարդերէն, Հաւնա կ'ապաստանէի: Տողանէն կէս ժամ հեռու էր ան: Ես թուփերուն մէջ մընացի, ու հօրաքոյրս գեղ իջաւ պըղտիկներով: Գեղացիները կ'ուզեն զինքը բռնել, ըսելով որ հետը էրիկ մարդկայ անպայման: Եթէ ոչ կին մը ի՞նչպէս մինակ լեռները պիտի իյնար երկու անչափահասներով: Ան լացեր, աղաչեր է որ մինակն է: Ու քիչ մը հաց ու չորթան առած, փախչելով ինծի եկաւ:

— Ըսոնք ալ ըն պտուղն ըն, դառս, ըսաւ ան: Ետ երթանք, Գրիգորին քով, մաղըրան: Ըսոնէ խեր չկայ:

Դողահար Շապկանչայ իջանք ու սկսանք ետ ետ նայելով անտառներէն փախչիլ ցերեկով: Երէկուան դէպքին ազդեցութեան տակ դեռ անդամներս թուլցեր էին, եւ վախէս չէի կրնար խսկ քալել: Շուրջս մարդ կը տեսնէի, ու մեր շունչին ու քայլերուն ձայնէն կը դողայի: Մերթ կեցած ականջ կուտայի թէ արդեօք մեր ետեւէն եկող կա՞յ:

— Հօրքո՛ւր, կուգան, մեզ կուբռնեն…

— Չէ դառս, չէ, բան չկայ, մի՛ վախնար: Հովն է ան: Թուփերուն շըշնկոցն է ան, կ'ըսէր: Ու ձեռքէս բռնած քաջութեամբ կ'առաջնորդէր զիս, պզտիկները մեր ետեւէն:

Գրիգոր դողով եւ կսկիծով տեղեկացաւ անցուդարձին:

Ցաջորդ առտուն քարայրին շուրջէն ոտնաձայններ լսեցինք: Մեր վախէն դեղնեցանք ու մեր շունչերը բռնեցինք: Մեր տեղը գիտցեր էին: Ա՛լ լմնցանք: Հաւնացիները մեզ հետապնդելով մեր տեղը գտեր էին: Ու հիմա պաշարուած էինք: Մէկը մինչեւ մօտ գալով, քարայրին քով կեցաւ: Չէր կրնար դուռը գտնել: Այնքան անյայտ էր ան:

— Երուանդ, կանչեց յանկարծ:

Մենք մեր վախէն քար կտրած իրարու երես կը նայէինք:

— Երուա՛նդ, կանչեց դարձեալ:

Արդեօ՞ք: Ծանօթ ձա՞յն: Այո, Դանէլին, Արզենց Դանէլինը: Խնամիիս աղան: Դրացիս: Մանկութեանս ընկերը: Անմիջապէս ձայն տուի ներսէն: Ան մօտեցաւ: Դուռը բացի, եկաւ ներս: Ան 16 տարեկան, կայտառ ու կորովի հովիւ մըն էր: Մինակ: Մերկ, բոպիկ, դեղնած, գլխաբաց, երեսները իրարու միանալու չափ ներս գացած: Աչքերը թաղուած խոր փոսերու մէջ: Դանիէլ անճանաչելի դարձած էր: Ուրուական: Անմիջապէս հաց ու ջուր տուինք իրեն: Ու երբ կերաւ ու քիչ մը կազդուրուեցաւ, սկսաւ պատմել Խունավիլիբարբառով (ԽՄԲ.— Կը վերածենք մեր աշխարհաբարին).

— «Մեզ գեղէն հանեցին: Այդ օր Կասմու չայը հասանք, հոն մնացինք գիշերը: Պաջօյենց Թէյհնէյին կնիկը Կասմա գնաց իր թրքացած քրոջը (շատոնց թրքացած էր): Ցետոյ ան եկաւ մեր գեղին աղուոր հարս աղջիկները ուզեց որ Կասմա տանի թրքացնէ, անոնք չգացին: Միւս օրը արեւն առաւ ճամբայ ելանք եւ Բենկա հասանք: Այնտեղ չհասած, կամուրջին վրայ ժանտարմաները էրիկմարդիկը, անպէս տղաքը կիներէն զատեցին, Բենկայի ժամը լեցուցին: Քէլէյենց Օսէփ ամուն որ հիւանդ էր, իշուն վըրայ կծկտած, չճանչցան, էրիկմարդ ըլլալով միայն ան անդին անցաւ: Ժանտարմաները կիներուն ըսին, — Դուք գացէք, անոնք վերջը կուգան ձեր ետեւէն կը հասնին:

Ժամուն մէջ, բոլոր էրիկմարդիկը, երեսուն հոգի, մեզմէ զատեցին: Առաջ լաւ մը կը խուզարկէին, կը կողոպտէին: Ետքը բոլոր լաթերը կ'առնէին, ամէնէն վերջն ալ չուանով ձեռքերը իրարու կը կապէին եւ ետեւ ետեւ կը շարէին: Ժանտարմա մը անոնց կռնակէն մարթինի գնդակը կը սեղմէր, մէկ գնդակով բոլորը մէկ (8 հոգի) կ'իյնային: Դեռ չմեռած, ոտքերէն քաշելով ջուրը կը նետէին:

Այսպէս երեսուն հոգին ալ տարին զարկին: Ո՛վ որ պէխ չունէր չզարկին: Մինա՛կ Զարմանենց Կարօն, որ պէխ ունէր, չզարկին, որովհետեւ ժանտարմաներուն շատ բարեկամ էր, անոնց օղի կը հրամցնէր անընդհատ:

Երբ կարգը Թաթրենց Նազար ամուն եկաւ, ան թռաւ տեղէն ելաւ, տղան Զարէն գրկեց պագաւ, ըսաւ որ մայրիկին բարեւ խօսի, մեզի ալ մնաք բարով ըսաւ եւ դուրս ելաւ: Իսկ Խամպուրենց Մարամուն շատ լացաւ, աղաչեց որ զինքը չտանին զարնեն:

— Աման, Աստծու սիրուն, խս մի զարնէք:

— Քալէ՛, Աստուածդ ալ… քեզ ալ, ըսաւ ժանտարման, հրացանի բունով ետեւէն հրեց դուրս տարաւ: Այն առաւեն հոճա մը ժամուն մէջ ծնրադիր նամազ կ'ընէր: Մեզի վախցուցին որ չլանք: Կիներուն ալ ըսին որ ձայն չհանեն, եթէ ոչ ձեզ ալ կը զարնենք:

Փիլավ եփեր էին, ամէնուս ալ տըւին: Մենք չէինք կրնար ուտել: Բռնացան թէ պիտի ուտենք, մենք ալ վախէն կերանք… (1)

Մենք սարսափահար կը լսէինք այս պատմութիւնը: Ջարդն էր աս, որու մասին ալ կասկած չունէինք:

---

(1) Փիլավը մեր տեղերը հոգեհացի համար կ'եփէին մեռելի տէրերը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ
(Շար.)

տին, Լոյտ Ճորճի: Լորտ Րէտինկ արտաքին նախարարութիւնն ստանձնեց 1931ին, ազգ. նոր կառավարութեան կազմութեան ատեն, բայց քանի մը շաբաթ միայն վարեց: Այնպէս որ, Լորտ Հըլիֆաքս ալ շատ չանցած պիտի հարկադրուի ուրիշի մը յանձնել նախարարութիւնը: Հաւանական թեկնածուներ կը համարուին առեւտրական, հողագործական եւ պատերազմական նախարարները, բոլորն ալ պահպանողական:

*** Իտընի հրաժարումով խախտած կըհամարուի նաեւ դիւանագիտական հուչակաւոր խորհրդականին՝ Սըր Րօպըրթ Վէնսիթարթի դիրքը:

*** «Մանչէսթըր Կարտիըն» հաւանական կը գտնէ որ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ սերտ գործակցութիւնը ի վերջոյ վերածուի զինակցութեան: Թերթին կարծիքով, Պերլին-Հռոմ-Թոքիօ առանցքը ամէն բանէ առաջ ուղղուած է Անգլիոյ դէմ:

Պալքանեան Խորհրդաժողովը Էնկիւրիի մէջ

Այսօր, 25 փետրուար, Էնկիւրիի մէջ կը բացուի Պալքանեան միութեան 5րդ խորհրդաժողովը: Պելկրատի բոլոր թերթերը իրենց խմբագրականները նուիրած էին այս ժողովին: Կիսապաշտօնական «Վրէմէ» կը գրէ.

— «Երկրորդական ազգերը պատմութեան ընթացքին իբրեւ մանր դրամ ծառայած են առաջին աստիճանի ազգերուն, մեծ հաշիւներու կարգադրութեան համար: Պատմութիւնը վերջապէս բացաւ անոնց աչքերը, ա՛լ կը բաւէ: Պալքանեան տունը կը սկսի նմանիլ հանգստաւէտ բոյնի մը զոր մենք սիրով կը շինենք, որովհետեւ մենք յստակօրէն կը տեսնենք մեր ապագան եւ կախում չունինք ոչ հնազանդօրէն տրուած հրամաններէ, ոչ ալ սեղանաւորական ճնշումներէ: Մենք տանտէր ենք մեր տան մէջ եւ մեզի պէտք եղած ամէն բան, նոյնիսկ թնդանօթները կը գնենք ոչ թէ փոխառութիւններով, այլ մեր սեփական աղբիւրներով եւ մեր հողին ու աշխատանքին արդիւնքով»:

Թզուկ Սիմոնի գլխուն եկած արկածները

»»»» o ««««

Պոլսոյ թերթերը գրած էին, այժմ Փարիզի թերթերն ալ կ'արձանագրեն. — Հանրածանօթ գաճաճ մը, «ճիւճէ» Սիմոն, որ 48 տարեկան է եւ ընդամէնը 72 սանթիմ հասակ ունի, վերջերս փորձանքի մը հանդիպած է: Թզուկը իր ապրուստը կը ճարէր Թուրք օդանաւային վիճակահանութեան տոմսակներ ծախելով: Բաւական յաճախորդներ ապահոված ըլլալով, կլորիկ շահեր կ'ունենար եւ ամէնուն աչքը վրան էր: Վերջերս քանի մը անգամ ալ յարձակում կրած էր եւ ստիպուեցաւ ատրճանակ մը պահել բարձին տակ: Արդ, անցեալները իր բնակարանին մէջ խոշոր մարդու մը շուքը տեսնելով, սարսափի կը մատնուի: Կը փորձէ փախչիլ եւ պոռալ, բայց անծանօթը կ'ազդարարէ.

— Ձայնդ քաշէ, եթէ ոչ հիմա կը սատկեցնեմ:

Ասոր վրայ, Սիմոն ատրճանակը քաշելով օդին մէջ կը պարպէ, դրացիները արթնցնելու համար: Բայց, իր չարբախտէն, գնդակը կը հանդիպի մարդուն կոկորդին: Դրացիները կը վազեն, ոստիկանները կը հասնին, եւ թզուկ Սիմոն վախէն կը մարի: Ոստիկան մը թեւին տակ առնելով թզուկը, կ'առաջնորդէ պահականոց: Հոն կը փորձեն ձեռնակապ անցընել, բայց որ եւ է գործիք չի յարմարիր մանտրտիկ ձեռքերուն, եւ կը հարկադրուին երկու ձեռքերը մէկ ձեռնակապի մէջ առնել:

Հաստատուած ըլլալով որ Սիմոն պարզապէս վախէն պարպած է ատրճանակը, բարեկամներ կը միջնորդեն եւ առժամապէս արձակել կուտան, դրամական երաշխաւորութեամբ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ ազգայնականները կը հաղորդեն թէ 10.000 գերի բռնած են Թէրուէլի մէջ, զոր պարպեցին հանրապետականները: Ձեռք անցած է նաեւ ահագին աւար:

ՉԻՆԵՒ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ պատերազմին սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով 36 չինական օդանաւեր ռմբակոծեցին ճափոնական քաղաք մը, Ֆորմոզա: Կ'ըսուի թէ նիւթական վնասները շատ ծանր են: Այդ քաղաքին մէջ կը գտնուին 4.200.000 Չինացիներ եւ 221.000 Ճափոնցիներ:

450 ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ, 250ը այր, 200ը կին, փետրուար 23ին գործադուլ հռչակելով, գրաւեցին Վարշաւայի Օփերան, մինչեւ որ ընդունուին իրենց պայմանները: Բոլորը մէկ օրը իրիկուն կ'ընեն երգելով եւ ներկայացումներ սարքելով:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ երէկ, հինգշաբթի իրիկուն, խորհրդարանին առջեւ: Առաջին հրապարակային արտայայտութիւնն էր այս, Հիթլէրի տեսակցութենէն ի վեր:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորականները կը շարունակեն բուռն պայքար մը մղել Չէմպըրլէնի դէմ, պահանջելով լուծել երեսփ. ժողովը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել: Կը պահանջեն նաեւ ապահովել Չեխոսլովաքիոյ անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ թուղթը նորէն սղած ըլլալով, ձախակողմեան թերթերը կը պահանջեն որ կառավարութիւնը կտրուկ միջոցներ ձեռք առնէ, այլապէս պիտի հարկադրուին 50 սանթիմի բարձրացնել գինը:

ՌՈՒՍ ՆԱԽԿԻՆ գնդապետ Զիմէրինի մասին կատարուած նոր քննութիւնները այն եզրակացութեան կը տանին թէ մարդը ոչ թէ խեղդուած, այլ անձնասպան եղած է, իբրեւ անհաւասարակշիռ:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱԹՈԼՈՆԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Ուրբաթ, 25 փետրուար, Պուա-Քոլոնպի կայարանին մօտակայ ծանօթ ճաշարանին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 26 փետր., շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խրիմեան» սրահին մէջ: Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ «Անի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, կիրակի, 27 փետրուար, երեկոյեան ժամը 8ին, «Խաժակ» ակումբին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ:

ՊՕՐՏՕՅԻ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, 26 փետր. երեկոյեան ժամը 8.30ին «Վարանդեան» սրահին մէջ: Մասնաւոր օրակարգ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

27 փետրուար, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանի ներկան եւ ապագան»

Փետրուար 18ին կը տօնուի

ԱՎԻՆԵՕՆԻ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի կողմէ, 27 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Կը խօսի Ընկ. Ա. ԶԳԻՆ:

ԿԱՐՏԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ-Դուման» խումբի կողմէ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ մէջ, 27 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Կը խօսի Ընկ. Պ. ՀԻԽՍԵԱՆ:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Յ. ՉԱՐԻՖԵԱՆԻ (դերասան) եւ Զ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ (դերասանուհի)

Տեղի կ'ունենայ 27 Փետր., կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ: Մէթրօ Օտէօն:

Պիտի խօսին՝ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

ԽՆՋՈՅՔ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

27 Փետրուար, կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ 9ը

2 ՌԻՒ ՏԸ ԼԱ ՏԷՖԱՆՍ «ԽՐԻՄԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն:

Մուտք 5 Ֆր. փոքրերու 2 ֆրանք:

ՀԱՆԴԷՍ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ Ե ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԵՒ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՇԱՎԻԼԻ Մ.ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂԻՈՅՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

26 Փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին,

114 Grand' Rue, Salle PATIN, Շավիլ

Կը բանախօսէ Գնդ. Տ. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

Կը ներկայացուի «Բարեկենդանի Անկուտիները»: Գեղարուեստական բաժին՝ երգեր ու պարեր: Մուտք 5 ֆրանք:

Իջնել՝ Թիւ 1 օթօպիւսով Անփիէն մէրի:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՉԷՆԿԻԼԷՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱՇԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

26 Փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ի սրահին մէջ

Արտասանութիւն, երգ, խմբերգ եւ զաւեշտ մէկ արար:

Մուտք 2 ֆրանք, փոքրերու 1 ֆրանք:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

կիրակի, 27 Փետրուար, ՍԱԼ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

46 պիս Ռիւ Սէն-Տիտիէ, Մէթրօ՝ Թրօքատէրօ

Այս անգամ, գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն՝ Տիկին Վ. ՎԱԼԷՆԹԻՆՈՎԱ, Ռուսական Օփէրայէն, Օր. ՏԱՏԻԱՆԱ ԱՍՄԱՆՈՎԱ, ճարտար դաշնակահարուհի, եւ մերազնեայ դեռատի տաղանդաւոր պարուհիներ՝ Օր. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Օր. Ա. ԷՔԻՉԵԱՆ, որոնք պիտի երեւան իրենց մասնագիտութեան մէջ: ՔԱՐԻՕ-ՔԱՆԹԻի հանրածանօթ նուագախումբը պարերու զուարթ թափն ու ոգեւորութիւնը վառ պիտի պահէ, կէսօրէն վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր. Մուտք 10 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

26 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

ՍԱԼՈՆ ՔՈԼՊԷՐԻ սրահներուն մէջ

Մասնակցութեամբ ՄԱԹԻԷՕ Ժիւնեօրի 8 հոգինոց Հայ Ճէզ Ժազի

Հաճելի անակնկալներ Մուտք՝ այրերու 15, կիներու՝ 10 Ֆր.:

ԾԱՆՕԹ. — Ձեր սեղանը ապահովելու համար այժմէն ձեր տոմսերը գնեցէք Ֆօթօ Սուրէն Տիւրանի եւ սափրիչ Յ. Պապիկեանի մօտ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Յառաջիկայ ընկերական դասախօսութիւնը, Ուրբաթ, 25 Փետր. երեկոյեան ժամը 9ին, 8 Ռիւ Պօսիւէ. Փարիզ: Կը խօսի Ակումբի անդամ Բ. ՊՕՏՈՍԵԱՆ: Նիւթ՝ «Յ. Կոստանդեան (բանաստեղծ)»:

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հարաւային Շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութիւնը 26 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, իր վարժարանին մէջ՝ Պանեէօ, կուտայ իր երկրորդ գրական երեկոն,

նուիրուած ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

կը խօսի Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ընթերցումներ բանաստեղծին գործերէն Մուտքը ազատ է

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԵՒ ՕՏԷՕՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ

կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով

ՊԷՆԼԵԱՆի խաղացանկի գլուխ-գործոց

ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ

(օփէրէթ 3 արար, 1 պատկեր)

Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է

Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

(նախկին դերասան Պօլսէյի Թրուպէզի)

Կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ ԿԻՒՐԵՂ ՄՐԱՊ, Պ ԲԱՐԻԿԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքէսթրը:

Զուարթութիւն, երգ, պար: Կը պարէ Շաթըլէի թատրոնէն պարուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱԼՏ:

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանդ Սամուէլի մօտ, 51 Mr le Prince. Փարիզ: Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

Հ. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՐ ՏԻւ ՆՈՐ)

Tél. Trudaine 42—69

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20:

Առաւօտները ժամադրութեամբ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ոսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ոսկերչական շակաւոր առարկաներ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել առաւօտները ժամը 9էն առաջ եւ կէսօրերէ վերջ ժամը 13—15:

G. IRAN, (Մեծգյուխեան)

17 Rue St. Augustin, Paris(2)

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է գինեվաճառութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ֆրանսական բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով շէնքի ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու համար 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու ճնշոցի կերպով գործիքներ...

Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Պետրոս Բաղդասարեանի, 101 Rue Edouard Vaillant Alfortville (Seine):

ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD

48 rue de la République

Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51

ORIENT LLOYD

7 rue Auber, Paris

Tél. Opéra 67-77 67-71

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ:

Տոմսակներ՝ ամէն տեղի համար: Հայ ճամբորդներու համար մասնաւոր գին: Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն կողմը

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(17e ANNÉE)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Études Sociales

JURISCONSULTE

de

Droit Français et International Privé

Mandataire en Justice

159 rue Lafayette Paris (Gare du Nord) Tél. NORD 68-...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ամէն տեսակ դատեր, Փարիզի, գաւառի, գաղութներու եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն իրաւագէտ. ամէն տեսակ խնդիրներու: Արկածի դատեր, ամէն լեզուէ թարգմանութիւններ: Նաթիւրալիզասիոն, օրինական ձեւակերպութիւններ եւ անուններու փոփոխութիւն, ընկերութիւններու կազմութիւն եւ լուծում: Ամէն տեսակ գործերու խմբագրութիւն: Իրաւագիտական քննութեանց եւ մրցումներու պատրաստութիւն: Ճառերու դասախօսութիւններու խմբագրութիւն: Փողոցային արկածներու ենթարկուած չքաւորներուն կուտայ կանխավճար առանց տոկոսի եւ միջնորդչէքի: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—10 եւ 5—7:

Կ'ընդունի նաեւ ժամադրութեամբ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ողբացեալ ամուսնոյս Տիգրան Աւետիսեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, յառաջիկայ կիրակի 27 փետրուար Լիոնի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցիին մէջ րիւ Լուի Պլան: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Սգակիր Այրին, Վ. Աւետիսեան

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Գրեց՝ Գ. Գիւզալեան

Հրատ. «Արազ» Հրատարակչական ընկերութեան թիւ 1: Պէյրութ, 1937: Գին 10 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել.— Sarkis Pakhdikian, B. P. 589 Beyrouth (Liban).

Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Ծախու է

ԾԱԽՈՒ է քիչ գործածուած եւ լաւ վիճակի մէջ նկարչական ալ լա մինիութ մեքենայ մը, օպժէքթիֆ 4,5, տուպլը թիռած եւ պլինձէ շարժէօր: Նպաստաւոր գին: Դիմել Պ. Ճիլէմէթճեանի, 31 Rue Menilmontant, Փարիզ (2):

ՓՆՏՌԵՑԷՔ եւ ԿԱՐԴԱՑԷՔ

երգիծաթերթ՝ «ՄԵՂՈՒ»

...

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette, angle Garibaldi

Վ. ԻՇԳԱԼԱՑԵԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԷՏ - ՀԱՄԱՐԱԿԱԼ

Հաշիւներու արձանագրութիւն, Տուրքերու յայտարարութիւն եւ ...

Մեքենագրութիւն եւ բազմ... թիւն (duplicateur)

Ընդունելութեան ժամեր.— ... շաբթի, Չորեքշաբթի եւ Հինգ... ժամը 5էն 7, 18, Cité Trévise, ... Cadet:

Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Շ... ժամը 5էն 7, 9, Rue Jouye-... Մէթրօ Belleville եւ Pyrénées

Հեռաձայն Mel. 50—09:

Անգլերէն, Ֆրանսերէն, ...էն, Հայերէն լեզուի ... մասնաւոր դասեր, դիւրութեան ... նակ՝ մատչելի պայմաններ... Գրել ժամադրութեան համար ... han Kerestedjian, 17, Rue Maitre-... Paris (5).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Փոքրիկն Անժել Նիզամեան (9 տարեկան) ձայնագրած երգերը՝ «LE COUCOU»

ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել Տիկին ... զամեանի, 6, Rue Elysée des Beaux-Arts, Paris (18), կամ Հրանդ Սամուէլի տուն, 51, Mr. le Prince, Paris (6):

Ժամացոյցի եւ ...

Վաճառատուն

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

281, Rue du Fbg. St Martin

Métro: Louis Blanc et Jaurès

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13) A. DER (AGOPIAN)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՇԱԲԱԹ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 26 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3665 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՇԱՅԱԿԱՆ...

>>>> • <<<<

Երէկ ամէն բան ըսած չեղանք, պարզելով «Խ. Հայաստան»ի փոխանակութեան կամ առաքման դադարումը, մեզի կամ ուրիշներու:

Անշան խնդիր մըն է թերթ ստանալու - չստանալու պարագան, բաղդատելով այնքան քստմնելի ողբերգութեանց հետ:

Եւ սակայն, բուն իսկ այդ ողբերգութեանց պատճառով, ուշադրութեան արժանի է այս մանրամասնութիւնն ալ, իբրեւ ախտանշան:

Մանաւանդ որ, ինչքան կրցանք ստուգել, Երեւանի թերթերէն զրկուած են նաեւ «բարեկամներ» — Հօկ, Բարեգործական, եւ թերեւս ալ ուրիշ թերթեր:

Անշուշտ այս բոլորը կապ ունին ոչ միայն վերջին անցուդարձերու, այլեւ Հօկի եւ Բարեգործականի դրամենեակին դէմ արձակուած «լուծարք»ին հետ:

Հաշուեյարդարի այդ հրամանը հրատարակուեցաւ 1937 դեկտեմբեր 8ին, «Խ. Հայաստան»ի մէջ, իբրեւ կառավարական որոշում: Այդ առթիւ կը հաղորդուէր թէ «կազմուած է յատուկ կառավարական յանձնաժողով, լուծարքի հետ կապուած հարցերը լուծելու համար»:

Շուտով կը լրանայ երեք ամիսը, եւ տակաւին ոչ մէկ լուր՝ այս վերջին որոշման մասին: Որքան գիտենք, լուր չունին նոյնիսկ բուն շահակիցները, Հօկ եւ Բարեգործական:

Առաջինը փութաց իր ուզած մեկնութիւնը տալ լուծարքին, զայն հաշտելով բարենշան: Իբրեւ ապացոյց՝ Հայաստանի աննախընթաց բարգաւաճման: Վկայ՝ Ամերիկայի կարմրուկներուն պաշտօնաթերթը, «Բանուոր» (13 յունուար).

—« Իր զարգացման ընթացքին խորհրդային Հայաստանն արդէն թեւակոխեր է այնպիսի բարգաւաճութեան եւ լիառատ կեանքի շրջանը, սոցիալիզմի փառահեղ յաղթանակը խորհրդային Միութեան լայնածաւալ երկրի մէջ՝ ունեւոր կեանքի եւ մշակութային վերելքի այնպիսի լայն ճանապարհներ է բացեր խորհրդային Հայաստանի ժողովուրդի առջեւ, որ այսօր Հայկական խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան կառավարութիւնը հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ օգնութեան գործը:

Ժողովրդական Կոմիսարներու խորհուրդը ոչ թէ հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ Հօկը, Բարեգործական Միութիւնը, որովհետեւ անոնք արդէն մասնաճիւղեր չունին խորհրդային Հայաստանի մէջ, այլ հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ անոնց Երեւանի մէջ գտնուած մարմինները ու ձեռնարկութիւնները, հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ արտասահմանէն, գաղութներէն ստացուած օգնութիւնը ամբողջապէս »:

Դեռ աւելի ջախջախիչ վկայութիւն մը՝ նոյն խմբագրականէն.

— « Ոչինչ կարող է այնքան մեծ բերկրանք պատճառել գաղութահայ ժողովուրդներուն, քան այն գիտակցութիւնը, որ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, մեր ժողովուրդը, իր հայրենիքի սահմաններու մէջ, կը հասնի այնպիսի լիառատ կեանքի, որ այլեւս օգնութեան ձեռք չերկարեր ո եւ է մէկուն, այլ իր կարգին օգնութեան կը հասնի ուրիշներուն, վկայ ներգաղթը, վկայ Սպանիոյ ժողովուրդի տրուած օժանդակութիւնը Հայաստանի ժողովուրդի կողմէ »:

Ուրեմն Խ. Հայաստանը յաղթանակէ յաղթանակ թռած, չէն եւ կենսուրախ բարձունքի մը հասած ըլլալով, այլեւս պէտք չունի արտասահմանի օգնութեան: Ընդհակառակն, ի վիճակի է օգնութեան հասնելու նոյնիսկ Սպանիոյ:

Մի փորձէք հարցնել թէ՝ քանի որ այսքան չէն եւ ծաղկեալ վիճակ ունի մեր հայրենիքը, ինչո՞ւ օգնութեան չի հասնիր բուն իր զաւակներուն, սահմանէն դուրս, եւ ընդհակառակն տարրական հաղորդակցութիւնները, նամակագրութիւնն ու թերթերու առաքումն անգամ կը դադրեցնէ:

Այդպիսի հարցումներ վայել են միայն Հայաստանի թշնամիներուն:

Միւսը, Բարեգործականը, իր խնամիներով եւ հովանաւորներով, թէեւ այս բառերը չի գործածեր, բայց բռնած է դիրք մը որ նոյնպէս ըսել կուտայ,— Անշուշտ բարեխնամ կառավարութիւնը բան մը գիտէ որ լուծարքի որոշում տուած է: Ինչո՞ւ խռովենք մեր հանգիստը...

Այս հոգեբանութեան մէկ արտայայտիչն է Ամերիկայի պատուելիներուն օրկանը, «Կոչնակ»: Եթէ Հայաստանի մէջ ոչ թէ խմբական գնդակահարութիւն, այլ ջարդ ալ պատահի, այս թերթը երբեք չանճրկիր բանաձեւ մը գտնելու եւ արդարացնելու:

Ահա տեսէք. խօսքը լուծարքի մասին է (Հ. Կոչնակ 5 փետր. 1938).

—« Եւ սակայն, եթէ զուտ եղբայրական - մարդասիրական զգացումով դուրսէն Հայաստան ղրկուած օգնութիւնը Մոսկուայի կամ Թիֆլիսի, եւ կամ Պաքուի մէջ չափազանցուած ու այլակերպուած գոյներով կը ներկայացուի, մենք չենք կրնար մեղադրել Երեւանի վարիչներուն լուծարքի որոշումը: Հին օրերուն հայ աշխարհավարներն ալ իրենց քաղաքականութիւնը կը պատշաճեցնէին գերիշխան պետութեան տեսակէտին,— ըլլայ պարսկական կամ բիւզանդական, ըլլայ արաբական կամ մոնկոլական: Այս օրուան Հայաստանը ինքնավար հանրապետութիւն մըն է, բայց ո՛չ բացարձակօրէն անկախ (բարեբախտաբար):

Ործաւ գնաց: Մեզի՞ է մնացեր խառնուիլ:

Պարագան այնքան ծանրակշիռ է, որ կը հարկադրէ մեզ ամուր փակիլ այս բոշաներու օձիքէն, հակառակ մեր բոլոր գարշանքին:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԱԼ...

Թուրքիա միա՞կ պիտի մնայ

Վիէննայէն կը հեռագրեն անգլեւամերիկեան գործակալութեան մը, փետրուար 27 թուականով.—

Պալքանեան խորհրդաժողովին մէջ, որ կը գումարուի վաղը, 25 փետրուար (երէկ), իր օրակարգին վրայ ունի հետեւեալ խնդիրները.— Մերձեցում Գերմանիոյ հետ, հրաժարում Ազգերու Դաշնակցութենէն, ճանաչում Զօր. Ֆրանքոյի եւ Իտալիոյ յարաճուն ազդեցութիւնը Միջերկրականի մէջ:

Կը կարծուի թէ Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան, թերեւս ալ Ռումանիա պիտի առաջարկեն միջոցներ ձեռք առնել, մերձեցում հաստատելու համար Գերմանիոյ հետ, նկատի առնելով վերջին դէպքերը Կեդր. Եւրոպայի մէջ: Հաւանական է որ Թուրքիա մերժէ միանալ այսպիսի ձեռնարկի մը, քանի որ այդ պիտի նշանակէր կռնակ դարձնել իր վաղեմի զինակցին՝ Խ. Միութեան: Եուկոսլաւիոյ համար կ'ըսեն թէ պիտի պաշտպանէ Ազգերու Դաշնակցութենէն հեռանալու տեսակէտը, քանի որ չորս մեծ պետութիւններ այլեւս չեն մասնակցիր անոր: Ինչ կը վերաբերի սպանիական հարցին, Եուկոսլաւիա, Ռումանիա եւ Յունաստան պիտի ջանան համոզել Թուրքիան որ ճանչնայ Զօր. Ֆրանքօն եւ խզէ իր յարաբերութիւնները հանրապետական կառավարութեան հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Տեղեկագիր մը պիտի ներկայացուի Հանրապետութեան նախագահին

Ծերակոյտին զինուորական, ծովային եւ օդանաւային յանձնախումբերէն կազմուած «գաղտնի» յանձնաժողովը երկրորդ անգամ լսելով երեւսուն նախարարներու եւ մասնագէտներու բացատրութիւնները, որոշեց տեղեկագիր մը ներկայացնել կառավարութեան եւ Հանրապետութեան նախագահին: Յանձնաժողովին կը մասնակցէին 150 ծերակուտականներ: Խօսակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները բնականաբար գաղտնի կը պահուին. բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ շատեր քննադատեցին ծովային նախարարութիւնը, նոր զինուութեանց յապաղման պատճառով: Յետոյ դիտել տուին թէ ծրագրուած մարտանաւերու տեսակները միշտ կը փոխուին, այնպէս որ այս կամ այն տեսակը երբեք չի կատարելագործուիր: Շատեր վախ յայտնեցին թէ այս կացութիւնը կրնայ ստորադաս վիճակի մը մատնել Ֆրանսան, բաղդատելով Իտալիոյ հետ որ Ֆրանսայի մրցակիցն է Միջերկրականի մէջ: Դժգոհութիւններ յայտնուեցան նաեւ օդանաւային սպառազինութեանց մասին: Ընդդիմադիր թերթ մը կը գրէ 28 միլիառ փրանք ծախսուած է տասը տարիէն պակաս ժամանակաշրջանի մը մէջ, առանց համապատասխան արդիւնքի:

Պ. Տալատիէ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, ուշադրութեամբ լսելով բոլոր զեկուցումներն ու դիտողութիւնները, պարզեց Ֆրանսայի կացութիւնը՝ եւրոպական մեծ պետութեանց վիճակին հետ: Յիշեցուց թէ երկիրը մեծ ճիգեր կատարած է, ազգ. պաշտպանութեան զօրացման համար: Եւ անգամ մըն ալ շեշտեց արտադրութեան յաւելման անհրաժեշտութիւնը:

Ժողովականները այս բացատրութիւններէն վերջն ալ հարցումներ եւ դիտողութիւններ ուղղեցին եւ ի վերջոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ վստահութիւն կը յայտնէ ազգ. պաշտպանութեան կազմակերպութեանց, գլուխ հանելու համար անհրաժեշտ աշխատանքները:

*** Մեծ պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ խորհրդարանական գաղտնի յանձնաժողով մը կը գումարուի, ի խնդիր ազգային պաշտպանութեան:

Հարցապնդումներ եւ միծ խանութիւններ Երեսփ. Ժողովին մէջ

Երէկ, ուրբաթ, երեսփ. ժողովը սկսաւ քննել միջազգային կացութիւնը: Խօսք առած էին 23 երեսփոխաններ, այնպէս որ վիճաբանութիւնները այսօր ալ պիտի շարունակուին:

Վարչապետ Պ. Շօթան հինգշաբթի օր մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ձախակողմեան խմբակցութեանց հետ, եւ մասնաւորապէս յիշեցուց թէ անհրաժեշտ է որ կառավարութիւնը լայն մեծամասնութիւն մը ապահովէ, որպէսզի իր հեղինակութիւնը բարձրանայ, միջազգային բանակցութեանց ընթացքին: Պ. Շօթան, որուն կ'ընկերանար նաեւ ներքին նախարարը, այս առթիւ բացատրեց թէ Ֆրանսա կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ Ազգերու Դաշնակցութեան, ինչպէս եւ հաւաքական ապահովութեան սկզբունքին ,աւելի քան
նակցութիւն, ինչպէս եւ հաւաքական ապահովութեան սկզբունքին, աւելի քան երբեք սերտօրէն գործակցելով Անգլիոյ հետ: Կառավարութիւնը պիտի չմերժէ մասնակցիլ որ եւ է խօսակցութեան որ կրնայ օգնել Եւրոպայի խաղաղութեան, բայց եւ այնպէս երաշխաւորութիւններ պիտի պահանջէ, մասնաւորապէս Սպանիոյ մասին:

Վիճաբանութիւններէն վերջը, վարչապետը եւ արտաքին նախարարը մանրամասն բացատրութիւններ տալով, համերաշխութեան կոչ մը պիտի ուղղեն, որպէսզի դահլիճը նոր եւ աւելի ծանր տագնապի մը չմատնուի:

Դահլիճին կացութիւնը մեծ չափով կախում ունի ընկերվարականներու բռնելիք դիրքէն:

ՍՈՒՐԻՈՅ ընդդիմադիր կուսակցութեան անդամները փետրուար 17ին գրգռիչ ժողով մը գումարած ըլլալով, անդամներէն 14 հոգի ձերբակալուեցան, երբ դուրս կ'ելլէին: Գլխաւոր ամբաստանեալները աջքի օր դատուեցան եւ հետեւեալ պատիժները կրեցին.— Երկու նախկին երեսփոխաններ, խմբագիր մը եւ ուրիշ չորս հոգի դատապարտուեցան վեց ամիս բանտարկութեան: Իսկ ուրիշներ՝ միայն վեց օրուան, որ արդէն լրացած էր ձերբակալութենէն ի վեր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՊԷՏՍ...

Երէկ, 25 փետրուար, 90րդ տարեդարձն էր 1848ի յեղափոխութեան, որուն շնորհիւ տապալեցաւ Ֆրանսայի միապետութիւնը, իր տեղը տալով Երկրորդ Հանրապետութեան:

Յառաջիկայ տարի կը լրանայ ֆրանսական յեղափոխութեան 150ամեակը:

Դեռ միւսները չարթնցած, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը արդէն իսկ ասպարէզ իջած է, հանդիսաւորապէս տօնելու համար այս տարեդարձը:

Իրենց պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», երէկ հրատարակած էր ընդարձակ հրահանգ մը, որ կուսակցութեան քաղաքական վարչութեան կողմէ յանձնուած է երեսփոխանական խմբակցութեան, այժմէն արծարծելու եւ արժեցնելու համար:

Կ'ամփոփեմ գլխաւոր կէտերը — (18 յօդուած).—

1. Յառաջիկայ տարի յուլիս 14ին կազմակերպել ժողովրդական մեծ տօն մը, մասնակցութեամբ գաւառական պատուիրակութեանց:

2. Կազմակերպել մեծ ուխտագնացութիւն մը, 1939 սեպտեմբերին, Վալմիի մէջ, այնտեղ ուր ֆրանսական յեղափոխութեան զինուորները յաղթեցին ազատութեան թշնամիներուն:

3. Յիշատակարան մը դնել այն վայրին վրայ ուր կը գտնուէր Ազգային համագումարին ամպիոնը (Քոնվանսիօն):

4. Նամականիշներ տպել յեղափոխութեան մեծ դէմքերու պատկերներով:

5. Դասախօսութիւններ սարքել ֆրանսական յեղափոխութեան պատմութեան մասին, Փարիզի, գաւառի, գաղթավայրերու եւ արտասահմանի մէջ:

6. Քանդել Պասթիլի բանտին մատուռը եւ անոր վայրին վրայ հաստատել յիշատակարան մը, ի փառս ֆրանսական յեղափոխութեան:

7. Ցուցահանդէս մը բանալ ազգային պալատի մը մէջ, հաւաքելով յեղափոխութեան վերաբերեալ բոլոր յիշատակները, վաւերաթուղթերը, պատկերները, թերթերը, տետրակները, դատական թուղթերը եւն.:

8. Հաստատել յեղափոխութեան ազգային թանգարան մը:

9. Հաստատել դասընթացքներ, յեղափոխութեան պատմութիւնը ուսումնասիրելու համար:

10. Դպրոցական ծրագիրներու մէջ արձանագրել մասնաւոր դասընթացքներ, յեղափոխութեան մասին:

11. Պետութեան ծախքով հրատարակել Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու Յայտարարութիւնը, զայն հանդիսաւորապէս կախել բոլոր դպրոցներուն, ինչպէս եւ հանրային շէնքերուն մէջ:

12. Պետութեան ծախքով հրատարակել հաւաքածոյ մը, ամփոփելով յեղափոխութեան շրջանի ժողովրդական երգերը եւ զանոնք պարտաւորիչ դարձնել դպրոցներու մէջ:

13. Հրատարակել յեղափոխութեան վերաբերեալ ճառեր եւ վաւերաթուղթեր:

14. Բանակն ալ հրաւիրել յիշատակի հանդէսներուն:

15. Թատերական ներկայացումներ սարքել ազգային եւ գաւառական թատրոններու մէջ, պանծացնելով յեղափոխութեան յիշատակը:

16. Շարժանկարներ պատրաստել յեղափոխութեան յիշատակներէն:

... Կարդացի այս հրահանգները եւ յիշեցի «հայ իրականութիւնը», կարմիր, դեղին, գորշ կամ սեւ:

Յիշեցի որ մեր մէջ Ապրիլ Տասնըմէկն անգամ մաշեցաւ քսան տարուան մէջ, դառնալով հին ազգաց պատմութիւն:

Իսկ միւսը՝ Մայիս 28, տակաւին կը ծառայէ իբրեւ նիւթ ճամարտակութեան, խուժանավարութեան, բանգիտութեան եւ բանսարկութեան, իր դրօշով ու երգերով:

Եւ եզրակացուցի թէ եռ մնացողը մենք չենք, այլ ֆրանսացի բոլշեւիկները, որոնք տակաւին կը խանդավառուին 150 տարի առաջուան յիշատակներով...

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՍԻՍԻ (ՊԷՅՐՈՒԹ) ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 178 ՈՐԲ ԵՒ ՉՔԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մամաս Եղնիկեան (Լա Կարէն)	20
Մովսէս Բարխեան	30
Գումար՝	50
Փետր. 24ի գումարը	4139
Ընդհ. գումար	4189

×

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Սիրելի «Յառաջ», եղբօրս 6րդ տարեդարձին առթիւ, քրոջս հետ խորհրդակցելով, «փոխան խաղալիկի» 10ական ֆրանք տրամադրեցինք «Յառաջ»ին մէջ բացուած հանգանակութեան:

Եղբայրս բողոքեց,— Իմ գանձանակիս մէջ ալ դրամ կայ, ես ալ 10 ֆրանք կուտամ:

Համագումարը 30 ֆրանք, ահա կը ղրկեմ ձեզի, իր նպատակին արձանագրելու:

Հպարտանքով կարդացի իմ տարեկից եւ բախտակից ընկերոջս՝ Պօղոս Երեմեանի գրած նամակը, որ հայ հարուստը կը հարցնէ: Սիրելի Պօղոս, թէեւ մեր դպրոցները աղքատ են, բայց մեր ժողովուրդը սրտով հարուստ է: Չէ՞ որ «Յառաջ» միշտ կը գրէ — կաթիլները հրաշք կը գործեն:
— Մովսէս Բարխեան:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԸ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

>>>> • <<<<

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Աւստրիոյ վարչապետը՝ Տոքթ. Շուշնիկ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ հինգշաբթի գիշեր, խորհրդարանին առջեւ, պարզելու համար կառավարութեան տեսակէտները: Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհամբերութեամբ կը սպասէին այս ճառին, որ առաջինն էր, Հիթլէրի հետ եղած խօսակցութեննէն եւ Աւստրիոյ մէջ կատարուած փոփոխութիւններէն ի վեր:

Ահագին բազմութիւն հաւաքուած էր խորհրդարանին առջեւ, եւ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած էին, որպէսզի ճառը միաժամանակ լսուի Վիէննայի, Պերլինի, Փէշթայի, Փրակայի, Վարշաւայի եւ դեռ ուրիշ մօտաւոր ու հեռաւոր երկիրներու մէջ:

«ՄԻՆՉԵՒ ՀՈՍ, ԲԱՅՑ ՈՉ ԱՒԵԼԻ ԱՆԴԻՆ»

Ահաւասիկ ճառին հիմնական մասերը.

— « Պէրխթէսկատէնի ստորոտը գրուած է, — « Մինչեւ հոս, բայց ոչ աւելի անդին»: (ԽՄԲ.— Պէրխթէսկատէն այն վայրն է ուր տեղի ունեցաւ Հիթլէր - Շուշնիկ տեսակցութիւնը): Վերակազմուած կառավարութիւնը իր բացորոշ պարտականութիւնը կը սեպէ պաշտպանել Աւստրիոյ ազատութիւնը եւ ան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՇԱԳԻՐ ՄԸ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը հետեւեալ յուշագիրը ուղղած է Յունաստանի կրթական եւ ներքին նախարարութեանց, մասնաւոր պատուիրակութեան մը ձեռքով: Խնդիրը կապ ունի ընդհանուր հպատակութեան եւ դպրոցներու հետ.—

Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ երբ Հայերը ստիպուեցան թողուլ իրենց ծննդավայրը, Հելլէն արքայական կառավարութիւնը զանգուածօրէն ընդունեց զանոնք:

Աւելորդ չէ յիշել որ երբ Հելլէն ասպնջական կառավարութիւնը Հայ գաղթականութիւնը կ'ընդունէր, ստիպուած էր միաժամանակ մօտ մէկ միլիոն յոյն գաղթականներու զետեղման հոգ տանիլ: Հելլէն արքայական կառավարութիւնը միեւնոյն գուրգուրանքով խնամեց նաեւ Հայ գաղթականները, որոնց թիւը՝ մօտ 110 հազարի կը հասնէր: Այս թիւը յետագային նուազեցաւ, որովհետեւ մեծ թիւով Հայեր առեւտրական, ընտանեկան եւ զանազան այլ պատճառներով ուրիշ երկիրներ հաստատուեցան: Մաս մըն ալ Հայեր Հայաստան մեկնեցան: Յունաստանի Հայոց թիւը մօտաւորապէս 27 հազար է այսօր: Անոնք զանազան շրջաններու մէջ հաստատուած են, հետեւեալ համեմատութեամբ:

Աթէնք - Փիրէա - Փէրիսթէրի՝ մօտաւորապէս 15 հազար հոգի, որոնք կը բնակին հետեւեալ թաղամասերուն մէջ.—

Տուրկութի	4,500
Կեսարիանի	1,000
Փէրիսթէրի	250
Քոքինիա	4,800
Այ - Տիօնիս	3,000
Ամարուս	180
Քիֆիսիա	60
Մոսքաթօ	100
Ամպելօքիփօ	60
Նէա Սմիռնի	35
Ֆալիրօ	150
Քալիթէա	100

Մնացեալը հետեւեալ քաղաքներուն մէջ.—

Սելանիկ՝	5,000
Տրամա՝	650
Սէրէզ՝	300
Քավալա՝	800
Քսանթի՝	750
Քոմոթինի՝	800
Տէտէ - Աղաճ՝	800
Տէմօթիքա՝	150
Նէա Օրեսթիաս՝	100
Լարիսա	400
Վօլօ	300
Կորնթոս՝	100
Էկէօն՝	100
Փաթրաս՝	500
Փիրկոս՝	50
Նափփլիոն՝	30
Քալամաթա եւ Փարափիղմաթա՝	800
Քորֆու՝	150
Կրետէ՝	700
Միթիլլի՝	300
Սամոս՝	30
Քիոս՝	20
Սիրա՝	20

Յունահայ գաղութը փոքր թիւով միայն վաճառականներ ու գործարանատէրեր կը հաշուէ: Մնացեալ Հայերը՝ մասնագէտներ, արհեստաւորներ, հողագործներ ու բանուորներ են: Յունաստանի Հայոց 90 առ հարիւրը կը պատկանի օրթոտոքս եկեղեցիին, իսկ մնացեալները՝ կաթոլիկ կամ բողոքական են: Մօտաւորապէս 5000 Հայեր, 20 առ հարիւրը ձեռք ձգած են հելլէնհպատակութիւնը: Մնացեալները, 80 առ հարիւր ոչ մէկ հպատակութիւն ունին, հետեւեալ պատճառներով՝

ա) Նախ Հայերը փափաքեցան ընդունիլ հելլէն հպատակութիւնը, բայց ի վերջոյ պահեցին թրքական հպատակութիւնը, անոր համար որ թրքական օրէնքներուն համաձայն եթէ նոր հպատակութիւն մը ստանային, պիտի վտանգուէին Թուրքիոյ մէջ թողած իրենց կալուածները, որոնց արժէքը միլիոններու կը հասնի:

բ) Հակառակ այս բոլորին, մեր ազգային իշխանութիւնները բազմաթիւ անգամներ դիմումներ կատարեցին հելլէն կառավարութեան ու ներքին գործոց նախարարութեան մօտ, խնդրելով արտօնել Հայոց հպատակափոխութիւնը՝ զանգուածօրէն կամ անհատապէս: Այս դիմումները սակայն մնացին ապարդիւն:

գ) 1927ին հրատարակուեցաւ օրէնք մը, որով մասնակի լուծում մը կը տրուէր Հայոց հպատակ արձանագրուելու հարցին: 20 տարեկանէն վեր Հայերը կը նկատուէին հելլէն քաղաքացի: Այդ օրէնքն ալ սակայն առկախ մնաց: Վերջերս, այդ օրէնքը սկսաւ կրկին գործադրուիլ, բայց կը պահանջուին նուֆուսի թուղթերը, դժբախտաբար այս վերջին պահանջին կարելի չէ գոհացում տալ:

դ) Բազմաթիւ Հայեր յենլով Թիւ ... օրէնքին վրայ, որուն համաձայն, օտարները հելլէնահպատակ կ'արձանագրուին, խնդրագիր ներկայացուցած են, բայց հակառակ անոր որ անոնք կը լրացնեն վերոյիշեալ օրէնքին բոլոր պայմանները, նախորդ կառավարութիւնները, ինչպէս նաեւ պատկան սպասարկութիւնները նկատի չեն առած անոնց դիմումները:

Վերոյիշեալ պատճառներով, յունահայ գաղութին 80 առ հարիւրը կը մնայ առանց հպատակութեան: Անոնք ինքնութեան թուղթեր կը ստանան օտարականներու սպասարկութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ աշխատանքի թուղթեր: Այս դրութիւնը մեծապէս կը դժուարացնէ մեր աղքատ ազգակիցները: Անոնցմէ ոմանք ի վիճակի չեն վճարելու հարկ եղած ծանր տուրքերը, ուրիշներ ալ անգիտակցաբար չեն յարգեր օտարականներու կանոնագրութեան տրամադրութիւնները: Այս կացութիւնը կը դժուարացնէ նաեւ արտագաղթը այն Հայերուն որ ազգականներ ունին արտասահմանի մէջ եւ պիտի կարենային հաստատուիլ անոնց մօտ:

ՀԱՅՈՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ.— Հայերը, որոնք այնքան սերտ կապերով կապուած են Յոյներու հետ, օրթոտոքս են եւ շատ կրօնասէր: Հակառակ անոր որ աւելի 600 տարի առաջ զրկուեցան իրենց անկախութենէն, այնուամենայնիւ, անոնք կրցան իրենց ազգային զգացումները անվթար պահել, շնորհիւ իրենց եկեղեցիին ու դպրոցներուն: Ասոր համար ալ Յունաստան ապաստանած Հայ գաղթականներուն առաջին գործը եղաւ՝ եկեղեցիներ ու դպրոցներ հիմնել: Այսօր ամէն տեղ, ուր Հայեր կը բնակին, գոյութիւն ունի նաեւ քարաշէն ու փայտաշէն Հայ օրթոտոքս եկեղեցի մը: Հայ օրթոտոքս եկեղեցին, հետեւելով յունական եկեղեցիի օրինակին, հայ ժողովուրդի պահպանման գլխաւոր նեցուկը կը հանդիսանայ: Եկեղեցի եւ ժողովուրդ սերտօրէն կը գործակցին արդէն իրարու հետ:

Ամէն տեղ, հայ ժողովուրդը կրօնական համայնքի մը հանգամանքն ունի: Հայ օրթոտոքս եկեղեցին կը բաժնուի թեմերու: Իւրաքանչիւր թեմ ունի իր առաջնորդը, որ կ'ընտրուի ժողովուրդին կողմէ: Հայ օրթոտոքս եկեղեցիին գլուխը՝ Էջմիածինի կաթողիկոսն է, որմէ կախում ունին նաեւ Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Հայոց պատրիարքները: Տիեզերական պատրիարքները հայ եկեղեցին նկատած են միշտ քոյր եկեղեցի:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑ.— Սկիզբէն իսկ իւրաքանչիւր հայ եկեղեցիի կողքին հիմնուեր է նաեւ դպրոց մըն ալ: Հայ ժողովուրդին համար՝ եկեղեցի եւ դպրոց անբաժանելի միութիւն մը կը կազմեն: Յունաստանի Հայերն ալ, օգտուելով հելլէն պետութեան նպաստաւոր տրամադրութիւններէն, համայնական վարժարաններ հիմնեցին եկեղեցիներու կողքին: Եթէ քանի մը տեղեր կարելի չեղաւ եկեղեցիներ հիմնել, ասիկա պէտք է վերագրել տնտեսական դժուարութեանց: Բայց եւ այնպէս, Հայերը յաջողած են միշտ համայնական վարժարաններ պահել:

Մեր դպրոցները համայնքին են: Անոնց պիւտճէն 30 առ հարիւր կը հայթայթուի աշակերտութենէն, 20 առ հարիւրը ժողովուրդի նուիրատուութիւններէն եւ մնացեալ 50 առ հարիւրը Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ, որուն կեդրոնը կը գտնուի արտասահման: Յունաստանի մէջ գոյութիւն ունին 33 համայնական վարժարաններ՝ 3778 երկսեռ աշակերտներով եւ 48 ուսուցիչ - ուսուցչուհիներով: Վերոյիշեալ 33 վարժարաններուն պիւտճէն տարեկան երեք միլիոնի կը հասնի: Մեր համայնական վարժարաններուն մէջ հայ աշակերտները կը սորվին յունարէն լեզուն, ինչպէս նաեւ յունարէն լեզուով կը սորվին պատմութիւնը, թուաբանութիւնը, աշխարհագրութիւնը, Յունաց պատմութիւնը, իսկ հայերէնով՝ հայերէն լեզուն, Հայոց պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ հայ օրթոտոքս եկեղեցւոյ պատմութիւնը: Հայ համայնական գլխաւոր վարժարանները կը հետեւին յունական նախակրթարաններուն ծրագրին: Մեր գաղութը չի պահեր երկրորդական վարժարաններ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԶԵՏԵՂՈՒՄԸ

Տուրկութիի, Կեսարիանիի, Փէրիսթէրիի, Մոսքաթոյի, Այ Տիօնիսի, Հին եւ Նոր Գոքինիոյ եւ այլ քաղաքներու հայ գաղթականները, մեծ մասով կը բնակին փայտաշէն տնակներու մէջ, զորս իրենց սեփական միջոցներով շինած են: Ազգային կառավարութիւնը վերջերս լուծեց հայ գաղթականներու զետեղման հարցը, անոնց տրամադրութեան տակ դնելով, ձրիօրէն, ընդարձակ հողեր Աթէնքի եւ Փիրէայի մէջ (մօտաւորապէս 48 հազար քառակուսի մեթր): Այդ հողերուն վրայ Ազգերու Դաշնակցութեան (Օֆիս Նանսէն) եւ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան ծախքով, պիտի շինուին տուներ, որոնք պիտի յատկացուին Աթէնք-Փիրէայի մէջ բնակող մեր ազգակիցներուն: Այս նպատակաւ, Նանսէն Օֆիսը 2 ու կէս միլիոն տրախմիի գումար մը տրամադրած է:

Դժբախտաբար սակայն այս գումարը չի բաւեր բոլոր գաղթականներու զետեղման համար, եւ վստահ ենք որ ազգային կառավարութիւնը, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի օգնեն մեզի այս գործը գլուխ հանելու համար: Այս ձեւով մայրաքաղաքն ալ պիտի ազատի տգեղ տեսարանէ մը:

Պէտք է աւելցնել նաեւ որ մինչեւ այսօր, համաձայն մեր եկեղեցիին աւանդութիւններուն ու կանոնագրութեան, յունահայ գաղութը օգտուելով հելլէն պետութեան նպաստաւոր տրամադրութիւններէն, գաղութին վերաբերեալ բոլոր հարցերուն հետապնդումը վստահած է հայ օրթոտոքս եկեղեցիին, մանաւանդ որ անկէ աւելի հեղինակաւոր կազմակերպութիւն մը չունի:

Օգտուելով ազգային կառավարութեան բացառիկ տրամադրութիւններէն, կը համարձակինք խնդրել ձեզմէ, որ հաճէիք օժտել մեր գաղութը պաշտօնական կանոնագրութիւնով մը որ տօրինէ մեր եկեղեցական ու դպրոցական հարցերը, ճշդելով միաժամանակ մեր գաղութին պարտաւորութիւնները հանդէպ ասպնջական հելլէն կառավարութեան:

Կը փափաքինք չնկատուիլ այլեւս հիւրեր, այլ՝ քաղաքացիներ այս երկրին, եւ կը խնդրենք որ յատուկ օրէնք մը հրատարակուի, որով կարենան Յունաստանի Հայերը հելլէն հպատակութիւնը ընդունիլ, կատարելով այդպէս իրենց քաղաքացիական բոլոր պարտականութիւնները:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՅՈՒՇԵՐ

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ եւ օտար ճամբորդներ, որոնք այցելած են Մարզուան, Փոքր-Հայքի Աթէնքը կոչած են զայն, չենք գիտեր ինչո՞ւ, քիչ մը չափազանցելով: Աթէնքի գեղարուեստական հրաշալիքներու մնացորդներուն համարժէք, մէկ կանգուն յիշատակարան չունէր ան, բացի շատոնց անհետացած բիւզանդական բերդի մը պարիսպի բեկորներէն: Բայց աւելի քան երեք հազար տունէ հայութեան եռուն կեանքը մանրանկարն էր կարծես Աթենականին, իր մտքի եւ ձեռքի աշխատաւորներով, կուսակցական հատուածներով եւ ներքին պայքարներով, սփ մը անձնուրաց, իրապէս Հելլէններ յիշեցնող գաղափարապաշտներով:

Քաղաքը որքան ալ արդիւնաւոր, իր արտաքին աշխարհի հետ ունեցած շփումներով, տարազի փոփոխութեամբ կամ առտնին սպասներուն տեղ եւրոպականը կամ ամերիկեանը ընդունելով, փոխան բրուտի տեղական ապրանքներուն, իր նիստ ու կացը աւանդապահն էր Հայ հնօրեայ բարքերուն, զորս անվթար պահած էր դարերէ ի վեր: Մեր քաղաքին ամէնէն փառաւոր շէնքերն էին, իր հոյակապ եւ ընդարձակ եկեղեցին, զոր մեր մամիկներն ու պապերը, դեռ տղայ, աւազ ու քար կրելով, համայնական աշխատանքով ու կառուցեր էին անոր կուշտը՝ զոյգ վարժարաններ, որոնք կ'իշխէին իրենց վեհափառ կեցուածքով, անծայրածիր այգեստաններուն եւ դաշտին վրայ, հին բերդին տեղը, ճիշդ դիմացը, ոչ նուազ բարձրադիր մեր հողվրտիքին, ուր հին եւ նոր նահատակները կը հանգչէին, մեծ ու պզտիկ, քարակարկառի մը տակ, որ տարուէ տարի բլրակի մը ձեւը կ'առնէր, ուխտաւորներու աւելցուցած հատիկ հատիկ քարերով:

Փոքր - Հայքի ամէնէն չէնշող եւ սրտբաց քաղաքն էր Մարզուանը, իր Հայու յատուկ առասպելական հիւրասիրութեամբ, անխաթար պահպանումով նախնեաց բարքերուն եւ աւանդութեանց, որ տօնական օրերուն ի յայտ կը բերէր, մանաւանդ բուն Բարեկենդանին, տենդագին ապրելու հեթանոսական, վաղնջական սովորոյթներով, պարելով, երգելով, զուարճանալով, կարծես գարնանամուտը տօնելու համար, որ իրեն հետ կը բերէր արեւն ու կեանքի ամէն տեսակ բարօրութիւնը, որ բնութիւնը եւ իրենց աշխատանքը պիտի տար իրեն:

Սուրբ Սարգիսի բարեկենդանով վերջ գտած էին ամուսնութիւնները: Ունեւորն ու չքաւորը պարտաւոր էր տօնել Բուն Բարեկենդանը անօրինակ շուքով մը, առանց բացառութեան: Շաբաթ մը առաջ, չունեւորներուն պէտք եղած դրամը կը բաշխէր թաղական մը, որ կը ճանչնար ամէնքն ալ, առանց որ եւ է ձեւով վիրաւորելու նպաստ ստացողներու արժանապատուութիւնը: Հարուստները, մանաւանդ նոր խնամիները, շաբաթներ առաջ պատրաստութիւն կը տեսնէին այդ օրերուն համար, որ ութ օր մը կը տեւէր: Ամէն տուն գրեթէ իր հնդկահաւը ունէր մէկ կամ աւելի, զոր ամիսներէ ի վեր կը պարարտացնէր, ընկոյզի միջուկով: Աղջիկ տունը պարտաւոր էր մանչ տունը երթալ Բարեկենդանը մէկտեղ ընելու համար: Նոր փեսան ձի հեծցնելով, պէտք էր անոր սանձը բռնած՝ իր զոքանչը առաջնորդէր իր տունը: Զորեքշաբթի կը սկսէր եւ յաջորդին ալ կը վերջանար, պահքի կերակուր ուտելէ, Տէրունն ընելէն վերջ: Այդ միջոցին խանութները եւ աշխատանոցները կէս մը բաց էին: Շաբաթներ առաջ պատրաստութիւններ տեսած էին տանտիկինները եւ ձայնած էին անոնք, որոնց հետ Բարեկենդանը պիտի ընէին: Կերուխումի խրախճանք տօնն էր: Տուն տեղ, սեղանի սպասները փառփառ կը վառէին, պղնձէ բոլոր ամանները կըլայուած էին: Վարդանանցի տօնի իրիկունն էր որ կը սկսէին անվերջ ուտել եւ խմել: Այդ օրը, որ տօնն էր նաեւ Հայեցի անուններուն, եկեղեցին տեղ ձգելու տեղ չէր ըլլար, հազարաւորներ կ'առնէր ան, առանց հաշուելու, դուրսը մնացողները, գաւիթներուն մէջ կամ դուրսը բակին մէջ, կամ ժամուն գերեզմաննոցները: Իսկապէս ազգային տօնի օր մըն էր այդ օրը, ամէնուն համար, որ իր անցեալին հողիներուն հետ կարծես կը հաղորդուէր, բնազդաբար ազգովին ապրելով զայն:

Իրիկունը աւանդական բազմաճոխ սեղանին շուրջ են ամէնքն ալ, որուն կը նախագահէ տանը նահապետը, շրջապատուած իր թոռներով, թոռնորդիներով, ազգականներով, նո իսկ մօտակայ աւաններէ եւ քաղ ներէ եկած հիւրերով: Պզտիկները, րոնք մրջիւնի պէս շատ էին, յատուկ սեղանը ունէին յաճախ: րակուրներու տեսակը չափ ու սա ման չունէր, մսեղէն թէ խմորեղէ Այդ օրը սեղանին զարդն էր Մա զուանի անմահական կարմիր գինի մար - կարմիրը —, որուն համբ իր սահմանները գլած անցած է քան հեռուները: Ամէն տուն ունէ նկուղը, հինգ տասը խոշոր կարաս րով, որոնք լիքն էին իր ձեռա այգեստաններուն գինիով, զոր դական ձեւով կը պատրաստէին, խառնելու կարող տան անդամներ համագործակցութեամբը: Կերուխ մին կ'ընկերանային երգը, մնջկատակը, զանազան խաղեր, րեկենդանի դիմակաւորներու խու բերուն կողմէ, որոնք տունէ շրջան կ'ընէին գիշերն ի բուն, անցքը ծանուցանելով, զափոնք կով, եւ իրենց գօտիներէն կախ այն բոժոժներով եւ զանգակներ որոնք այգեկութքի շրջանին, խառ ղարարձ ձիերուն կուրծքը կը զար րէին: Հարսառ ու տէրվիշ խաղ լաթձգուկ եւ թուրայ խաղալը ընդհանրացած էր, շուրջ կազմած: Այս չարքթու մանա մեր աշուղները — որոնք միեւնոյ սեն արհեստի մը տէր էին—ամէնէ ւելի ձեռքէ ձեռք կը խլուէին, որ աւուր պատշաճի սազերգութիւն կ'ընէին, իրենց հեղինակած երգեր եւ ասացուածքներով, սեղաններ շուրջ պատուոյ տեղը նստած:

Առհասարակ գիշերները պիտի ցնէին, հետեւեալ իրիկունը վերս լու համար: Գիշեր - ցերեկ կեան գրեթէ կ'ապրէին անփոփոխ, կերո խումով, երգով ու պարով, ցատկե ու խաղալով: Կիներու գործը եփ թափելն էր, Շարաններու ոսկորն լեցնելու համար:

Իրարու տուն Բարեկենդան ընող ներ պարապ չէին երթար, հետ կը տանէին թէ ամէն տեսակ տելիք եւ բղուկներով գինի, որ ը հանուրին խմիչքն էր: Զափաւոր թիւնը՝ զոր կը յանձնարարէր քին երէցը, ոչ ոք նկատի կ'առ Կիրակի լուսուան դէմ միայն կը րէր ամէն ինչ, բայց այս անգամ լ - խորանը տօնելու համար, եր շաբթէն սկսեալ: Պահքի կերակ ներ միայն ուտել կը սկսին, օրեր ւող խրախճանքներէ յետոյ, եթէ կայ, այգիները կամ մեր ընդար գերեզմաննոցին կողքին՝ աւազու ներուն մէջ, ուռիներով ծածկուա Նոր կեանք մըն է, որ կը վերս քաղաքը, գրեթէ շաբաթ օր այց սեղաններու շուրջ ապրելէն յետ մէկ մեծ ընտանիքի պէս, անօրի թափով մը, կարծես շահելու համ չարաթը զոր անցուցած են այն ուխտաւորութեամբ սեղաններու շուր

×

Հիմակ չէն-չող Մարզուանէն, լի քան երեք հազար տուննոց հայ թենէն, իր Հայակերտ եկեղեցին ճեմարանէն, եւ դպրոցներէն ոչ մնացած է, եւ իր դարաւոր եւ մական գերեզմաննոցը ցրեհին են վերածած Թուրքերը... Հայ քանի մը խլեակներ կը վեր հոն, մոխրացած աւերներու մէջ րեւ ուրուական:

Մեռած բայց երբեմնի այնքան

ՍՏԱՄՊՈԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ

The Eunuch of Stamboul

By DENNIS WHEATLEY — Գրեց՝ ՏԷՆԻՍ ՀՈՒԻԹԼԻ

Trans : J. M. — Թարգմ. Ժ. Մ.

— Լսեցէ՛ք, ըսաւ անոր, եթէ մենք որ յաւելուածական պար չկայ ... այն ժամանակ վարձատրութիւն կը պահանջեմ... եթէ Փիթըրն ու երկրորդ աղջիկ մըն ալ միասին առնելով քառեակ մը կազմենք, պիտի ընդունի՞ք որ դուրսը ճաշենք իրիկուն մը եւ թատրոն երթանք... Օ՛հ որքան ուրախ պիտի ըլլամ եթէ ընդունիք...

Սուլիմին իր կապոյտ ու վառվռուն աչքերը ուղղեց աղջկան նայուածքին:

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեց Տայանա. եթէ չորս պար դառնամ իշխանին հետ, ես եմ որ իրաւունք պիտի ունենամ վարձատրութիւն պահանջելու... ու արդարեւ շատ պիտի սիրեմ այդ տեսակ հաւաքոյթ մը...

— Զափէն աւելի շնորհակալ եմ...

Պարասրահին մուտքին առջեւ էին, երբ տղան կ'արտասանէր այս բառերը: Եւ ահա անհամբեր երիտասարդ մը, որուն, Տայանա պար մը խոստացած էր, դրկեց ու տարաւ զայն:

Սուլիմին պարի խնճոյքը չըլլալով հազիւ մէկ երկու անուն ունէր իր յայտագրին վրայ. յաջորդ երեք թիւերուն ազատ պիտի ըլլար. այնպէս որ մօտեցաւ ըմպելիներու սեղանին, ուր բազմութիւն մը խռնուած էր. իշխանը իրմէ քանի մը քայլ անդին էր՝ եւ զբաղած էր շամփանեը կոնծելով: Ալիի ընկերացած էին ուրիշ երեք Թուրքեր՝ Լոնտոնէն: Մէկը՝ լեցուն դէմքով եւ ուրախ-զուարթ մարդ մը որ կը խնդար իր մեծաւորին հետ ու չարունակ կը լեցնէր անոր բաժակը: Միւս երկուքը աւելի հեռուն կեցած, ուշադրութեամբ կը դիտէին իշխանը: Սուլիմին պատահմամբ լսեց քանի մը բառեր անոնց խօսակցութենէն:

— Եթէ քիչ մը եւս խմէ փորձանք պիտի դառնայ, ըսաւ մէկը տխուր շեշտով մը:

— Այո՛, պատասխանեց միւսը հաստատելով իր բարեկամին վախը. զարմանալի բան, որչա՜փ կ'անառակնայ այս մարդը երբ շամփանեը կը ճնկէ առանց կենալու. խե՛րն անիծած, խելքը կը թռցնէ՜... ամէն անգամ որ այս վիճակին մէջն է, Աստուա՛ծ վկայ աւելի աղէկ է Պրուսա վերադառնալ եւ բանակը մտնել քան թէ աշխատիլ անուշութեամբ համոզել զինքը որ մարդու պէս վարուի...

Սուլիմին չկրցաւ աւելի բան մը լսել, որովհետեւ ճիշդ այդ պահուն Փիթըրը իր քովը եկաւ. միայն թէ քիչ եւս նկատեց որ լորտ Պէնինկթըն իշխանին մօտեցեր էր ու կը հարցնէր անոր թէ պարել չէ՞ր ուզեր արդեօք: Ո՛չ տակաւին, կը պատասխանէր Թուրքը՝ քիչ-շատ քաղաքավար շեշտով:

— Փիթը՛ր, յաջորդ թիւը պիտի պարե՞ս, հարցուց Սուլիմին:

— Ո՛չ, չար բախտէս... անցեալ շաբթու վար ինկայ ու ոտքս կը ցաւի դեռ, շատ պէտք չէ յոգնեցնեմ... այնպէս որ պիտի բաւականանամ մէկ երկու պար դառնալով քանի մը աղջիկներու հետ որոնց հանդէպ համակրութիւն ունիմ. բայց ինչո՞ւ այս հարցումը...

— Ոչի՛նչ, ես ալ պարելու շատ տրամադիր չեմ ու խորհեցայ որ դէշ չէր ըլլար եթէ սանկ մէյ մը դետափը իջնէինք, մաքուր օդ շնչելու համար ... ի՞նչ կ'ըսես...

— Հապա՛, ինչո՞ւ չէ...

Փիթըր պարպեց բաժակն ու երկու երիտասարդները սկսան թափառիլ պարտէզին մէջ:

Նուագախումբը հազիւ սկսած էր հնչեցնել թիւ իններորդ պարին առաջին խաղերը, երբ իշխանը ձգեցշամփանեը ու հեռացաւ ըմպելիներու սեղանէն՝ երթալ փնտռելու համար ուրիշ հաճոյքներ: Հրամայած էր իր թիկնապահներէն մէկուն որ աչքէ չփախցնէ Տայանան:

Անմիջապէս որ յայտնեցին իրեն թէ որ կը գտնուէր ան, Թուրքը մօտեցաւ Տայանային եւ ուժով բազուկ մը նետելով անոր մէջքին՝ սկսաւ սահիլ պարասրահին մէջ: Բարձրահասակ ըլլալով, կրցաւ դիւրութեամբ ճամբաներ գտնել այդ խառնիխուռն բազմութեան մէջ: Տայանա շուտով հասկցաւ թէ իշխանը՝ սքանչելի պարող մըն էր ու նկատեց նաեւ որ ան ընդունակ էր թօթափելու իր ամբարտաւան ձեւերը՝ եթէ ուզէր: Սրահին շրջանը ըրած էին անգամ մը, երբ Ալի խնդացուց աղջիկը, նկարագրելով ծերուկ զօրավար մը որուն հանդիպած էր նախորդ օրը՝ Օլտըրշաթի հացկերոյթին— համով ծերունի մը որուն մտայնութիւնը փոխուած չէր Հարաւային Ափրիկէի պատերազմէն ասդին: Ցետոյ ըսաւ անոր թէ ծովու ճամբորդութեան չէր դիմանար եւ սիրտը շատ խառնուած էր Մանշը կտրած ատեն: Տայանա զարմացաւ. կը թուէր թէ տկարութիւն մը խոստովանելու քաջութիւնը իսկապէս մարդավայել հով մը կուտար այդ մարդուն: Պարին ամբողջ տեւողութեան Ալի զուարճացուց աղջիկը խօսքով ու սրամիտ քաշքշուքներ պատմելով կարգ մը հիւրերու մասին, որոնք ներկայ եղած էին այդ իրիկունը՝ Արտաքին նախարարութեան դունենդութեան: Տայանա չէր ... պայն առաջին հանդիպումին, ... չէր կրնար ուրանալ որ խելացի ... մակրելի մէկն էր ան:

Նուագախումբը չդադրած՝ իշխ ... շնորհալի ձեւերով շրջան մը ... րաւ. յետոյ յանկարծ ... աղջիկը իր թեւերէն, հեղինակ ... նարհութիւն մը ըրաւ ու դարձ ... նոր թեւը մտնելով վճռական ... րով դէպի պարտէզ առաջնոր ... զայն:

Երկու թիկնապահները, որոնց ... ւակցութիւնը Սուլիմին լսած էր, ... աւուհանին քով կեցած էին: Երբ ... սան որ իշխանը դուրս կ'ելլէր, ... թթուեցուց երեսը եւ դժգոհ ... յայտութեամբ մը նայեցաւ իր ... րոջ. յետոյ երկուքը միասին ... հեռուէն հետեւիլ իրենց մեծաւոր ...

Պարտէզին կանանչներուն վրայ ... իշխանը իր մատներուն մէջ ... ջկան ձեռքը ու թեւին տակէն ... րեն քաշեց զայն: Տայանա փորձ ... կամայ ետ բերել իր ձեռքը՝ ... Թուրքը մեղմիկ շոյանք մը ըրաւ ... նոր վրայ՝ բողոքելու ձեւով ... փաթ:

(Շար.)

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Սիրելի Արազ.— Մեր Ծերուկը զայրացած է, աշխարհի ընդհանուր վիճակը սոսկում կը պատճառէ իրեն: կըսէ.— Բարձումն առ հասարակ յամենեցունց սիրոյ եւ ամօթոյ: Եւ ապա յանդիմանութիւն այսոցիկ զի՞նչ, երէ ոչ անտես առնել Աստուծոյ, եւ տարերց փոփոխել զբնութիւն: Գարուն երաշտացեալ, ամառն անձրեւային, աշունն ձմեռնացեալ, ձմեռն սաստկասառոյց, մրրկալից, յերկարացեալ, հողմք բքաբերք, խորշակահարք, ախտահիւանդք, ամպք հրըն-կէցք, կարկտածուք. անձրեւք անժամանակք եւ անպիտանք, օդք դառնաշունչք, եղեմնաբերք: Եւ ի վերայ այսր ամենայնի խռովութիւն յամենայն կողմանց, ըստ այնմ՝ թէ չիք խաղաղութիւն ամբարշտաց: Թագաւորք տիրեալք խիստք եւ չարաչարք, բեռինս բառնալով ծանունս եւ դժուարակիրս, հրամանս տալով անտանելիս: Հէնք եկեալ անհատք եւ յոլովից կողմանց. զերփումն տանց եւ յափշտակութիւն ստացուածոց, կապումն գլխաւորաց եւ բանտք յայտնեաց, յօտարութիւն վտարումն ազատաց եւ անթիւ նեղութիւնք ռամկաց, առումն քաղաքաց եւ քանդումն ամրոցաց, աւերումն աւանաց եւ հրդեհումն շինուածոց, սովք անբաւք եւ հիւանդութիւնք եւ մահք բազմօրինակք:

Կ՚արժէ թարգմանել.— Ոչ մէկուն վրայ սէր եւ ամօթ մնացած է: Ի՞նչ պիտի ըլլայ վախճանը կամ պատիժը այս ամէնուն, եթէ ոչ այն, որ Աստուած այլեւս երես պիտի դարձնէ եւ տարրերը իրենց բնութիւնը պիտի փոխեն: Գարունը երաշտ պիտի ըլլայ, ամառը անձրեւոտ, աշունը ձմեռուան դէմ, ձմեռն ալ սաստկասառոյց, մրրկալից եւ երկարատեւ, քամի, խորշակ, որոնք ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կ՚արտադրեն, կրակ թափող, կարկուտ տեղացող ամպեր, անժամանակ եւ անօգուտ անձրեւներ, դառնաշունչ եղանակ, եղեամ առաջ բերող: Ասկէ զատ՝ ամէն կողմէ խռովութիւն, քանի որ, ինչպէս ըսուած է, ամբարիշտներուն համար խաղաղութիւն չկայ: Պիտի տիրեն խիստ եւ չար թագաւորներ, որոնք ծանր ու դժուարակիր բեռներ պիտի դնեն մարդոց ուսերուն վրայ, անտանելի հրամաններ պիտի տան չարունակ, տուներն ու ստացուածքները պիտի զերփեն ու յափշտակեն, ժողովուրդին գլխաւորները շղթայի պիտի անցընեն, երեւելիները պիտի բանտարկեն, ազնուական դասակարգը օտար երկիրներ պիտի վտարուին, հասարակ ժողովուրդը անթիւ նեղութիւններու պիտի մատնուի, մեր քաղաքները պիտի գրաւեն, ամրոցները պիտի քանդեն, չէն գիւղերը աւերակ պիտի դարձնեն, շէնքերը պիտի այրեն. անվերջ սով, հիւանդութիւններ եւ զանազան տեսակ մահեր...:

Սիրելի Արազ, կա՞յ արդեօք Խորենացիին չափ ճշգրիտ գուշակ մը, ան կարծես ներկայ եղած է հայ ժողովուրդին բովանդակ տառապանքին, աշխարհաքանդ պատերազմի միջոցին: Կրկին ու կրկին կարդացէք, կարդալ տուէք այս հատուածը, որուն մէջ պատմուած է ամէն կերպով հայ ժողովուրդին քաշածը Տէր Զօրերէն մինչեւ Եւրոպաները, եւ եթէ յանկարծ մահը վրայ չհասնէր, մեր պատմական Մարգարէն ինչեր պիտի գրէր... Արարատեան աշխարհին արդի վիճակին մասին:

Եկ, սիրելի Արազ, այսօր վերջացնենք սա ողբը, անարժան կղերին ուղղուած սա կշտամբանքն ալ յայտագրելով.—

Վարդապետք տխմարք եւ ընդիմնահանք (ինքնահաւան), անձամբ առեալ պատիւ եւ ոչ յԱստուծոյ կոչեցեալ, արծաթով ընտրեալք եւ ոչ Հոգւով, ոսկեսէրք, նախանձոտք, թողեալ զհեզութիւն, եւ գայլք եղեալ՝ գիշեանց հօտս գիշատելով: Կրօնաւորք կեղծաւորք, անձնացոյցք, սնափառք, պատուասէրք քան թէ աստուածասէրք: Վիճակաւորք (Առաջնորդներ) հպարտք, զրաբանք, ծոյլք, սիրողք վաճառաց եւ կատակերգութեանց (առեւտուրով կը զբաղին եւ միմոսութիւններ կ՚ընեն...):

Այսօր թող լռէ քերականութիւնը, Պլատոնը թող դադրեցնէ այսօր իր իտէալի վերացումները: Նայինք միայն պատկառանքով Խորենի Ծերունիին ստուածարեալ դէմքին, ճշմարտութիւններու լոյսով շրջանակուած, եւ մեր լեզուին ապագայով զօրացած կամք մը թող ամէնքս սրտապնդէ դէպի անկախ ասպարէզ մեր յառաջ գընացքին մէջ:

ՏԱՐԱԶ

Մեր առուեստագէտները

Ամէն անգամ որ պարտականութեան բերումով՝ գրիչը կ՚առնեմ խօսելու համար անոնց մասին, սրտի սեղմում մը կ՚ունենամ, զսպուած զայրոյթի մը ճնշումին տակ...

Որովհետեւ, շարժապատկերի մը նման աչքերուս առջեւ կը շարուին անհետացած կամ կենդանի՝ դալուկ ու մաշած դէմքերը անոնց, որոնք երփներանգ ու հրաշագեղ երազը ունեցան սլանալու՝ արուեստին լուսապայծառ իտէալին եւեւէն, արհամարհելով բոլոր դիւրամատչելի եւ հաճելի աղբիւրները կեանքին, ենթարկելով զիրենք բոլոր տուայտանքներուն, բոլոր զրկանքներուն, բոլոր նուաստացումներուն...

Հայ արուեստագէտ...

Ամէնէն աւելի անշահախնդիրը եւ նուիրուածը իր կոչումին՝ ծառայել:

Շուկայիկ հաշիւները խորթ են իրեն:

Անունի կամ փառքի մտահոգութիւնները չեն գար զինքը խոտորեցնել իր գծած ուղիէն:

Օգտակար ըլլալ իր ցեղին:

Օծել անոր միտքն ու հոգին Արուեստին մաքրամաքուր մետռոնով:

Անոր՝ գետնաքարշ կեանքին վրայ հակած՝ ճակատը բարձրացնել պահ մը դէպի վեր, դէպի կապոյտը հոգեխռով տեսիլքներուն, դէպի գեղեցկութեան երազաշխարհը:

Տառապագին աշխատանք:

Աշխատանք մը՝ ուր անոնք գրեթէ մինակ են, մինակ կը մնան, մինակ կը տանին...

Արուեստին անձնազոհ քուրմերը՝ անոնք:

Եւ կը շարունակեն սակայն զոհաբերել անսասան՝ իրենց կանանչ տարիները իրենց աստուածատուր կոչումին, յուսալով եւ սպասելով որ՝ թերեւս օրհնուած օր մը ցեղը գիտակցելով իր լաւագոյն զաւակներուն ըստանձնած տաժանակիր աշխատանքին, անլուր զրկանքներուն, հոգեկան տառապանքներուն, պիտի մօտենայ իրենց, հզօր բազուկով մը թեթեւցնելու իրենց կրած խաչը:

Տարիներէ ի վեր բոյլ մը արուեստագէտներ, լուռ ու մնջիկ կը քաշքըշեն զայն փարիզահայ կեանքին վայրապարներէն:

Հայ Ազատ Արուեստագէտներն են անոնք:

Կեանքը՝ մանաւանդ վերջին տարիներս անողորմաբար կը տորէ անոնց ֆիզիքականը եւ հոգեկանը...

«Ոչ ոք կ՚ըսէ սա տղին ...»

Ոչ ոք կը հաճի նայուածք մը ձգել անոնց հոգիին խորը, ուր երազներու մոխիրը կայ յաճախ:

Եւ սակայն կ՚երազեն դեռ անոնք, դարձեալ եւ միշտ:

Կ՚երազեն թէ փարիզահայ լաւագոյն տարրը պիտի փութայ բոլորուիլ իրենց շուրջը, Կիրակի, իրենց կազմակերպած գեղարուեստական հանդէսին, բերելու համար բարոյական քաջալերանքին հետ, քիչ մը նիւթական նպաստ, շարունակելու համար իրենց առաքելութեան ճամբան, միշտ վեր եւ միշտ փշալից:

Հայ Արուեստի գողգոթային ճամբան...

Վիքթոր - Հիւկոյի սրահներուն մէջ, ամէն տարի, շնորհալի եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ կը կազմակերպուի Հայ Ազատ Արուեստագէտներուն տարեկան պարահանդէսը, որ միակ առիթը կուտայ անոնց իրենց վտիտ քսակը լեցնելու, շարունակելու համար իրենց իրերօգնութեան եղբայրական գործը, եւ դիմագրաւելու նոր ճիգերու:

Համակրանքի հոսանք մը —վստահ եմ— պիտի մղէ բոլոր մտաւորական եւ արուեստի սիրահար Հայերը, բոլորուելու համար գնահատանքի եւ գուրգուրանքի արժանի մեր արուեստագէտներուն շուրջը:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՈՆ, 21 փետրուար (Ցառաջ).— Դժուար է նկարագրել այն խանդավառութիւնը զոր ստեղծեց ընկեր Իշխանեան իր կուռ բանախօսութիւններով: Այս անգամ ալ, երրորդ բանախօսութեան առթիւ, Գ. Թաղապետարանի սրահը լեցուած է ամէն խաւէ ու դասակարգէ երկսեռ բազմութեամբ:

Ընկեր Իշխանեան խօսեցաւ աւելի քան երկու ժամ, նիւթ ունենալով «Հայաստանը երէկ, այսօր եւ վաղը»: Հազիւ կրնամ ամփոփել.—

Մեր իրականութիւնը վարակուած ըլլալ կը թուի կարգ մը մեղադրանքներով, որոնք կը կարօտին սրբագրութեան: Ասոր համար, սակայն, անհրաժեշտ է որ այս գիշեր ես իբրեւ արտայայտող, ու դուք իբրեւ ունկնդիր՝ փորձենք քաղաքացիական հասունութիւն մը ցոյց տալ անցեալէն ու ներկայէն՝ մօտենալով կուսակցական տրամադրութիւններէ վեր, իբրեւ բացառապէս Հայեր, որոնք մըտահոգութիւն ունին մեր երկրի երէկը, այսօր, իրատես գնահատումի մը ենթարկելու եւ այսօրուան իրականութիւններու դէմ նոյնքան անկեղծ ու միակամ դիրք մը ճշդելու: Ես այս նութեանց եւ վաղուան հաւանակա- գիշեր եկած չեմ Դաշնակցութեան փրոփականտը ընելու: Եկած չեմ նաեւ պատասխանելու այն բոլոր յարձակումներուն, որ հոսանքներու կամ խմբակցութեանց գոյութեան իրաւունքը կազմած են: Եկած եմ թարգման ըլլալու Հայու այն գերազանց ու անխարդախ մտահոգութիւններուն, զգացումներուն ու տեսակէտներուն, որոնք մեր կուսակցութեան հիմնական առաջադրութիւնները կը կազմեն:

Ընկեր բանախօսը յետոյ բնորոշեց «Հայաստան»ը, մի առ մի թուելով անոր գաղափարական հոլովոյթը՝ վերջին տարուան ընթացքին, ու կրած փաստական փոփոխումները՝ 1918էն մինչեւ այսօր: Ճշդեց նաեւ, «Խորհրդային» եւ «Հայաստան» անհաշտելի բայց պարտադրեալ զուգորդութիւնը, արագ ակնարկ մը նետեց այդ երկու հիմնական ըմբռնումներուն բացած պայքարին վրայ ու ընդգծեց այն աստիճանական յաղթանակը զոր տարաւ «Հայաստանը» զինքը պատմուճանել փորձող «խորհրդային»ին վրայ, տալով պերճախօս փաստեր՝ երկրին ներկայ թէ դուրսի իրականութիւններէն: Սրահը ամբողջ, որ լարուած կը հետեւէր, ունկնդիր եղաւ նաեւ ճառին երրորդ հիմնական կէտին, որ կը վերաբերէր մեր երկրի տնտեսական, աշխարհագրական ու ռազմագիտական մարզերուն: Ընկեր Իշխանեան տուաւ ճշգրիտ թիւեր մեր երկրէն խլուած նահանգներու բնակչութեանց եւ արտադրութիւններու մասին, մատնանշելով թէ ինչպէս մեր հակառակորդները եւս վերջ ի վերջոյ մեր երկրի պայմաններու թելադրութեամբ իւրացուցին այն պահանջները զորս մենք 15 տարիէ ի վեր դրած ենք մէջտեղ: Յետոյ ան տուաւ շրջապատը այժմու «Հայաստանին» փաստերով ու թուականներով, թուեց թէ ինչպէս հարաւն ու հիւսիսը ձգտած են միշտ մեր կոնակի վրայէն անցնիլ, ուժգնօրէն թելադրեց թօթափել ուրիշէն օգնութիւն ակնկալելու մեր բարեմտութիւնը, շեշտելով սեփական ոյժին ու կարելիութիւններուն վստահելու անհրաժեշտութիւնը: Հայասիրութեան մատնուած աղէտէն վերջ, ըսաւ ան, մենք այսօր անփոխարինելի զոհաբերութեանց դառն փորձառութեամբ մէկհատիկ Հայու արիւն տրամադիր չենք ի զուր կամ ուրիշին սիրոյն թափելու:

Ելեկտրականացած այս մթնոլորտին մէջ ընկեր բանախօսը ճառը վերջացուց մեր դատին յուսադրիչ կողմերը տալով, եւ կոչ ըրաւ խեղդելու ամբոխավարական ձեւով ստեղծուած կիրքերը մեր կեանքի ամէնէն հարազատ ոյժին դէմ, իբրեւ Հայեր բոլորուելով անոր շուրջ, որ առաւելապէս ու գերազանցապէս հայութեան իղձերուն արտայայտիչն է:

Բոլորն ալ, անվերջ ծափերով իրենց հաւանութիւնը եւ համակրանքը կը յայտնէին փաստացի բանախօսութեան:

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, (Ցառաջ).— Անցեալ կիրակի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի հրաւէրով, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ հրապարակային բանախօսութիւն մը ըրաւ ընկեր Իշխանեան: Ներկայ էր ամբողջ գաղութը: Ընկեր Իշխանեան իրատես եւ անկողմնակալ ձեւով մը վերլուծեց մեր հայրենիքի ներքին ու արտաքին պայմանները, պարզեց Հայաստանի տխուր ու յուսադրիչ կողմերը, մատնանշեց այն հաւանականութիւնները որ կրնան վաղը իրականութիւն դառնալ մեր հայրենիքի շուրջ ու մէկ առ մէկ թըւելէ վերջ Դաշնակցութեան տեսակէտները, ոգեւորիչ եւ ազդու կոչ մը ըրաւ բոլորուելու այդ հիմնական տեսակէտին շուրջ, որպէսզի վաղը կարենանք միակամ ճիգերով դիմագրաւել անակնկալները: Բանախօսը խոր տըպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ:

Տեղական կազմին վրայ աւելցան նոր ընկերներ:

Թղթակից

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 21 փետրուար (Ցառաջ).— Տէսինի կոմիտէն սարքած երկրորդ բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ 19 փետրուար, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Հակառակ անյարմար օր մը ըլլալուն, դարձեալ կոկիկ բազմութիւն մը, մեծամասնութեամբ այրեր, եկած էր ունկնդրելու ընկեր Իշխանեանը: Նիւթն էր՝ «Թուրքիոյ դիրքն ու յարաբերութիւնները»:

Նախագահ ընկեր Վ. Հիւսեան քանի մը խօսքով բացատրեց բանախօսութեան նպատակը եւ բեմ հրաւիրեց բանախօսը որ խօսեցաւ աւելի քան երկու ժամ: Ընկերը նախ վերլուծում մը ըրաւ նախապատերազմեան Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքին, յարաբերութիւններուն, տնտեսական կացութեան, եւ այդ հողամասին վրայ բախող հակոտնեայ ուժերու՝ ցարական Ռուսիոյ եւ գերմանական աշխարհակալութեան ձգտումներուն եւ տենչերու մասին: Յետոյ անդրադառնալով յետպատերազմեան Թուրքիոյ, որ վերականգնած էր շնորհիւ Խ. Ռուսիոյ սերտ աջակցութեան եւ եւրոպական պետութեանց հակամարտութեանց, վերլուծումներ ըրաւ զանազան քաղաքական դէպքերէ եւ այն եզրակացութեան եկաւ որ, հակառակ Թուրքիոյ շահած դիւրին յաղթանակներուն, Լօզանի տխուր դաշնագրին, Պալքանեան ուխտին, Մոնթրէօյի եւ Նիոնի համաձայնութեանց, թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իր դիրքին, ան այսօր, աւելի քան երբեք, անհանգիստ է ու մտահոգ իր ապահովութեան համար:

Ընկեր Իշխանեան յիշեց նաեւ Հայկ. ողբերգութիւնը, պատասխանատուութեան մեծ բաժին հանելով «Հայասէր» Ռուսիոյ՝ ցարական թէ խորհրդային: Եւ դարձեալ համագործակցութեան կոչ ուղղելով բոլորին անխտիր, վերջացուց իր բանախօսութիւնը բուռն ծափերու մէջ, յայտարարելով որ Դաշնակցութիւնը իբրեւ արթուն պահակ, աչալուրջ կերպով կը հսկէ թշնամիին բոլոր շարժումներուն եւ ինչպէս անցեալին մէջ, միշտ ալ պատրաստ է իր գերագոյնը զոհաբերելու մեր հայրենիքի փրկութեան, բարօրութեան ու կատարեալ ազատութեան համար:

*** Տէսինի Դաշնակցական կազմին վրայ տասը նոր ընկերներ աւելցան:

Գ. Ց. Պօյաճեան

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ (Լիոն).— Սիրելի «Ցառաջ», Սէն Մորիսի Հ. Յ. Դ. «Ցառաջ» խումբը կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը, 20 փետրուար կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 2.30ին S. L. T. սրահին մէջ: Գաղութս գրեթէ մեծամասնութեամբ ներկայ էր,— դժբախտաբար կարգ մը հայրենակիցներ նոյն օրը աշխատելու հարկադրուած ըլլալով զրկուեցան:

Եթէ չեմ սխալիր, առաջին անգամն է որ մեր գաղութին մէջ այսպիսի բանախօսութիւն մը տեղի կ՚ունենար, շնորհիւ Հ. Յ. Դ.ի կազմին:

Սպասուածէն աւելի յաջող էր հանդէսը:

Օրուան նախագահ ընկեր Կ. Ֆարշեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով որ երգուեցաւ յոտնկայս մէկ բերան: Բացման խօսքէն վերջ, սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Եղան յաջող մեներգներ եւ արտասանութիւններ: Գեղեցիկ մեներգ մը ու արտասանութիւն մը ըրաւ Տիկին Հ. Սօմունճեան: Իսկ Օր. Վ. Կոստանեան որ առաջին անգամ բեմ կը բարձրանար յաջող էր երգով: Նոյնպէս շատ յաջող արտասանութիւններ եղան մեր ընկերներէն:

Կարգը եկած էր բանախօսութեան: Ընկեր Վ. Իշխանեան բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ, եւ համեղ ու համոզիչ լեզուով մը սկսաւ իր նիւթը «Ինչո՞ւ կը մտահոգուինք Հայաստանի ներկայով եւ ապագայով»: Խօսեցաւ մօտաւորապէս երկու ժամ, կուռ ու սրտաբաց: Պարզելով սպառնացող վտանգները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտները անոնց հանդէպ, ընկերը կոչ ըրաւ մոռնալ անցեալի ու ներկայի սին ու անհամ բանավէճերն ու քինախնդրութիւնները եւ կողք կողքի, գլուխ գլխի տալով՝ միացեալ ճակատով դիմագրաւել վաղուան անակնկալները: Ամբողջ բանախօսութեան ընթացքին հանդիսականները լուռ ու մունջ կ՚ունկնդրէին: Ընկերը իր խօսքը վերջացուց ջերմ ծափահարութիւններու մէջ, խոր տըպաւորութիւն գործելով:

Յետոյ ունեցանք ընկերական ժողով մը, ուր ընկ. Իշխանեան լայն զեկուցումներ տուաւ մեզի, մեր կուսակցական ներքին գործունէութեան մասին: Եղան կարգ մը հարցումներ, որոնց լայնօրէն պատասխանեց ընկերը:

Այս առթիւ ունեցանք երեք նոր ընկերներ:

Հ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ յստակ եւ մելանով:

[...]ղին քաղաքին վերյուշումին առթիւ, կը փորձեմ երգել անոր նուիրուած երգին պատառը, զոր մանկութեան օրերուն տարեկից տղոց հետ խմբովին կ՚երգէինք, բայց հիմակ [...]թներուս վրայ կը սառի ...

Մարզուան աւան, միշտ պիտի ապրիս ան:

ՀԱՅԿԱԶՆ ՀԱՊԷՇԵԱՆ

[...]ՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Զարդէն վերջ տղաքը կ՚երթան կը հանին կիներուն: Անոնք կը հարցնեն թէ ո՞ւր են այրերը: Տղաքը կը պատասխանեն թէ ետ տարին զանոնք, Տիվրիկի: Սակայն երբ Թաթրենց Զարեհին մայրը կը հարցէ տղուն.

— Տղա՛ս, հայրիկդ ո՞ւր է, Զարեհ [...]օրը վիզը կը փաթթուի ու կուլայ...

Ողիի շիշերն ու գաւաթը ձեռքը, տղաները գրպանը, Կարօն, Զարմանենց զարմանալի՛ Կարօն, կարմիր մազերով տղան, «Խանճինըն օղլի» ծանօթ անունը, կը գինովցնէ, կը սիրաշահի, կը մեղմէ գազանութիւնը ժանտարմաներուն որպէսզի հարսի ու աղջկան պատիւը չաղարտեն: Ա՛խ, հրաշալի տղայ: Մահուան կամուրջէն ողջ անդին կ՚անցնի, ետին ձըգած դիակները ուրիշներուն: Երէկ պահապան հրեշտակը գիւղին երիտասարդներուն, այսօր հրեշտակն ու աստուածը երիտասարդուհիներուն:

Բինկայէն Ակն երեք օրէն կը հասնին: Ճամբան, Համարենց Եայլան իր ամուսնին, Պիսթիին դիակը կը ճանչնայ ջուրերուն մէջ: Քանի մը կիներ իրենք զիրենք Եփրատ կը նետեն, որ կը յորդէր հայկական դիակներով: Բենկայէն անդին, ճամբուն վրայ, կը տեսնեն ու կը ճանչնան դիակը Բիծայի հօր, Նարինին:

Ակնայ կամուրջին վրայ մեր տղաքը կը զատեն որ սպաննեն: Տիվրիկցի ժանտարմաները կը մեղքնան ու կ՚արգիլեն: Թող, կ՚ըսեն, քիչ մըն ալ առաջ երթան, յետոյ սպաննենք: Կարոյին ազդեցութիւնն էր այս ալ:

Ժանտարմաներէն մին մեր տղոց խորհուրդ կուտայ որ ետ չփախչին, այլ առաջ երթան: Բոլոր թուրք գիւղերուն հրաման տրուած է եղեր բռնել սպաննել, ուր որ Հայ մը տեսնեն: Դէպի առաջ աւելի ապահով է քան դէպի ետ, ըսեր է ան:

Եւ սակայն Հայրենիքի կարօտը խըրատին կը յաղթէ: Ակն չհասած, մեր տղաքներէն խումբ մը ետ փախած է եղեր: Բենկայի Քարը անոնք կը հանդիպին Բենկացի փախստական տղոց, որոնք Եփրատի մէկ ափէն միւսը չուան կապելով մեր տղաքը կ՚անցընեն գետէն: Հիմա կը սկսին ուրիշներ ալ խումբ խումբ ետ փախչիլ:

Երբ Ակնը կ՚անցնին, Զարմաննենց Կարօն ալ կ՚ուզէ փախչիլ: Ան, Արզենց Դանիէլը, Խնկենց Վահանն ու Առաքելը եւ Թաթրենց Զարեհը միասին կը փախչին:

Անօթի ծարաւ կը փախչին անոնք Ակնայ ամայի ու անջրդի քարերէն սար արեւին տակ, մեր գիւղին ուղղութեամբ: Բոլորովին ուժաթափ կը հասնին Զալթայի չայը: (Տիվրիկէն անցնող Գայլ գետը, որ Եփրատ թափած տեղ այս անունը կ՚առնէ):

Հոն Թուրք քոչուորներ զիրենք կը հալածեն ու կը բռնեն: Ու կ՚ուզեն կապել անոնց ձեռքերն ու ոտքերը: Կեանքի ու մահուան ոգորումն է որ կը սկսի անօթի, հիւծած ու անդին մեր տղոց ու Թուրքերուն միջեւ:

Դանիէլ ամէնէն առաջ փախչելով դիմաց կ՚անցնի: Թուրքերը Խնկենց եղբայրներուն մէջքի գօտիովը զանոնք իրար կը կապեն, կը խողխողեն ու ջուրը կը նետեն: Կարօն ու Զարեհը կը պայքարին եղեր Թուրքերուն հետ, երբ Դանիէլ փախեր հեռացեր է, բայց, աւելցուց, անոնք ալ անպայման սպաննուած ըլլալու են, քանի որ չեկան ու չհասան ինծի:

Մեր քարայրը ախ ու վախով լեցուեցաւ:

Հարցուցի իրեն թէ մեզ ինչպէ՞ս գտաւ:

— Ես լեռն էի, ըսաւ, մեր Խորէնին եւ ուրիշ տղոց հետ, երբոր գիւղը հանեցին: Մենք գիտէինք որ դուն Ուլուն Փուղարին ետին քարայր մը պահուած ես, եկանք փնտռեցինք քեզ չգտանք: Ու գացինք ժողովուրդին հասանք ու յանձնուեցանք: Միւս օրը մեր Խորէնն ալ զարկին Բենկայի մէջ:

Խորէն Ամերիկայէն գիւղ դարձաւ, երբ ամէն մարդ զինուոր էր այլեւս: Անոր հայրը, Խուլլուն, յանդուգն որսորդ, երբ իմացաւ տղուն գալը, հըրացանը չալկած Ախդախ բարձրացաւ որսի, ու վայրի երէ մը չալկած տղուն ճամբուն վրայ իջաւ: Գիշերը զայն գիւղ մտցուց գաղտնի, երէի խորովածով զալուստը տօնեց: Յետոյ ալ տղան զրկեց իր լերան գոմը պահուելու, առանց գեղին մէջ երեւալու: Կառավարութիւնը լուր չունեցաւ իրմէ ու ան մինչեւ աքսոր փախստական լեռները մնաց: Եթէ գիս գտնէր, պիտի չձգէր որ երթայ յանձնուի անշուշտ:

Հարցուցի Դանիէլին թէ հիմա՞ ինչպէս եղաւ որ քարայրը գտաւ:

— Ուլուն փուղարին աղբիւրը ջուրի գացած էինք, անկէ ձեր հետքերը քշելով մինչեւ դուռ բերի ու հոս կորսնցուցի:

Դանիէլէն իմացանք որ մեր Քարը, Սխտորին Քռան, բաւական փախստական տղայ ունինք եղեր:

Խորէնը, ըսաւ Դանիէլ, մեծ զարատաղ ատրճանակ մը ունէր եւ զայն պահեց Ախդախի քարերուն մէջ, երթալ յանձնուելէ առաջ: Շատ խնդրեցի որ երթանք ատրճանակը գըտնենք: Ան հաւանեցաւ, քանի որ խնամի էինք ու իրարու հետ այնքան սիրով: Յաջորդ առտուն իսկ Ախդախ ելանք զէնքը փնտռելու: Զէնքը պահած տեղին վրայ սաղին դարձուց, անդին դարձուց գիս Դանիէլ, բան մը չգտանք: Զկայ, տարած ըլլալու են կ՚ըսէր: Զարմաննենց Կարօն ազատած ու զէնքը անկէ առած գացած է, որովհետեւ պահած տեղը անոր ալ բացատրած է եղեր: Մինչ ես ծռած անգամ մըն ալ կ՚ուզէի քարերը քրքրել, մէյ մըն ալ գլուխս վերցուցի որ Դանիէլ քովս չկայ: Դանիէ՛լ, Դանիէ՛լ, կանչեցի, ոչ մէկ պատասխան: Նորէն կանչեցի, հոս հոն նայեցայ, մա՛րդ չկայ: Մեր գիւղին խառն հօտն ալ այդ պահուն ինծմէ քիչ մը վար կ՚արածէր: Թուրք հովիւներուն եւ անոնց ընկերացող զինեալ ժանտարմային ձայները կը լսէի: Վախէս սկսայ սողալ ու կոնակս դարձուցած քարայր գացի: Ի՜նչ անխոհեմութիւն: Դանէ տեղ մը պահուէի ու մթնելէ ետք քարայր դառնայի: Հապա եթէ մէկը զիս տեսնէր ու մեզ բոլորս բռնէ՞ր: Ո՛չ: Օր ցերեկով քարայր դարձայ, բայց Դանիէլ հոն չկար: Հասկցայ որ ան իր քիւրտ քիրվային, Ղարամանի գացած ըլլալու էր: Որովհետեւ հոն երթալու խօսք կ՚ընէր, ես կ՚ուզէի որ մեզ ալ տանի, ան պարզապէս երեսը առած փախաւ, մեզ լքելով լերան վրայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԵԱՆ

(Շար.)

կախութիւնը։ Աւստրիոյ բովանդակ ժողովուրդը պատրաստ է կռուելու այդ անկախութեան համար։ Տակաւին Մարիա Թերեզայի Աւստրիան է այս։ Մեր երկրին ազգային կեանքի մասնաւոր նկարագիրը արդիւնք է ազգային - գերման եւ ընկերվարական - քրիստոնեայ տարրերու ներդաշնակութեան։Արդիւնք է մեր երկրին աշխարհագրական դիրքին, գիւղացիներու եւ բանուորներու ամենօրեայ կեանքին, մեր կրօնքին եւ ազատասիրութեան։ Մեր մէջ տեղ չկայ ժողովրդական Ճակատի համար, ինչպէս այն երկիրներուն մէջ ուր քաղաքական կուսակցութիւններ կը գտնուին։ Մեր մէջ չեն կրնար ըլլալ նաեւ կարմիրներ, սեւեր, Թուխեր կամ կանանչներ, այլ միայն միացեալ ճակատ, աւստրիական ճակատ։ Նախկին կայսրութեան շրջանին Աւստրիոյ մէջ պայքարներ կային զանազան բաղկացուցիչ ազգերու միջեւ, բայց եւ այնպէս բոլորն ալ ճշմարիտ Աւստրիացիներ էին։ Մեծ պատերազմէն ի վեր, «անշլուս»ի (կցում Գերմանիոյ հետ) փորձեր եղան ընկերվարական իշխանութեանց կողմէ, բայց բոլորն ալ նկուն փորձեր էին։ Հինգ տարիէ ի վեր եղբայրասպան, անգութ եւ աբհնալի պայքար մը կը մղուէր, հակառակ այն կապերուն որ կը միացնէ Աւստրիան եւ Գերմանիան։ Այժմ վերջացած է այս եղբայրասպան պայքարը, որ կը վտանգէր ընդհանուր խաղաղութիւնը։ Այս պահուն ես օգուտ չեմ տեսներ այդ վէրքերը քրքրելուն մէջ, ոչ ալ կ'ուզեմ քննել թէ որո՞ւ կ'իյնայ մեղքը։ Կը յիշեմ միայն վարչապետ Տոլֆուսի խօսքերը.— «Ես երբեք ուրիշ բան չփընտռեցի բայց եթէ խաղաղութիւն»։ Աւստրիա միշտ հաստատած է իր գերմանական նկարագիրը եւ ինքզինքը համարած է գերմանացի։ Պէրխթէսկատէնի տեսակցութիւնը սահմանուած էր փարատելու այն թիւրիմացութիւնները որ կը շարունակէին տիրել 1936 յուլիս 11ի համաձայնութենէն վերջ։ Այդ տեսակցութեան առեն Գերմանիոյ Առաջնորդ - վարչապետը յայտարարեց թէ գերմանական կառավարութիւնը կը ճանչնայ Աւստրիոյ Դաշնակցային պետութեան կատարեալ գերիշխանութիւնը։ Ընդունուեցաւ թէ երկու կառավարութիւնները ներքին դէպքերը կը նկատեն իբրեւ երկու երկիրներէն իւրաքանչիւրին վերաբերեալ խնդիրներ։ Այս յայտարարութիւնը կը վերաբերէր նաեւ ազգային - ընկերվարութեան (հիթլէրականութիւն)։ Իբրեւ հետեւանք այս յայտարարութեան, կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուեցան, որպէսզի գերմանական կառավարութիւնը չմիջամտէ Աւստրիոյ ներքին գործերուն։ Արդէն կարգ մը փորձեր կատարած ենք այս պայմանները իրագործելու համար. ինչպէս Հայրենասիրական Ճակատին ճանաչումը իբրեւ միակ արտայայտութիւնը Աւստրիոյ քաղաքականութեան, հրաժարում ազօրէն գործունէութենէ, իրաւունք ամէն Աւստրիացիի համար՝ միանալու Հայրենասիրական Ճակատին, սահմանադրութեան հիման վրայ եւ ընդհ. ներում։ Ասկէ առաջ Աւստրիոյ ազգային - ընկերվարական կուսակցութիւնը կը ջանար խորտակել յուլիս 11ի համաձայնութեան արդիւնքները, ապօրէն գործունէութեան դիմելով։ Այժմ անցած են այդ ժամանակները։ Համաձայնութիւնը չի խախտեր Իտալիոյ հետ եղած յարաբերութիւնները, որ կը մնան անփոփոխ։ Աւստրիա կը վստահի Գերմանիոյ Առաջնորդին խօսքին թէ միջամտութեան փորձ պիտի չկատարուի Աւստրիոյ ներքին գործերուն մէջ։ Մենք քրիստոնեայ եւ ազատ պետութիւն մըն ենք եւ կը մերժենք ազգային - ընկերվարական մեծ կայսրութեան մը գաղափարը Կեդր. Եւրոպայի մէջ։ Կենսական է որ Աւստրիան մնայ Աւստրիա։ Մենք չենք որ նշանակեցինք մեր սահմանները, բայց ինչ որ ունինք, կ'ուզենք պահել եւ պիտի պահենք»։

*** Այս ճառը խոր տպաւորութիւն գործեց Գերմանիոյ վրայ, եւ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Իտալիոյ մէջ։

Անգլիւիտալական բանակցութիւններ

Լորտ Փերթ, Հռոմի անգլիական դեսպանը, Լոնտոն հասնելով, անմիջապէս ներկայացաւ վարչապետին, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար։ Բանակցութիւնները պիտի սկսին անմիջապէս։ Լոնտոնի թերթերը գիտել կուտան թէ Իտալիոյ պայմանները շատ ծանր են։

Մինչ այս մինչ այն, ցոյցերը կը շարունակուին Չէմպըրլէնի դէմ, ի պաշտպանութիւն Իտընի։Առջի օր բազմաթիւ ուսանողներ խռնուելով խորհրդարանին առջեւ, պահանջեցին որ Իտըն վերահաստատուի իր պաշտօնին մէջ։ Ձախակողմեան տարրերը կը շարունակեն նոր ընտրութիւն պահանջել։

Լորտերու ժողովն ալ քննելով Իտընի հրաժարման պարագան, աւելի բանաւոր գտաւ Չէմպըրլէնի քաղաքականութիւնը, ապահովելու համար խաղաղութիւնը։

Ե՞՛ կ՛ տ ր ի ն ծովակալներ ալ "սրբուած են,,

»»»» ο ««««

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ մարաջախտ Վորոշիլով իր վերջին ճառին մէջ յիշած է երեք նոր դաւաճաններ, «որոնք սրբուած են աշխարհի երեսէն»։ Այս «դաւաճանները» են ծովակալ Օրլով, սպարապետը նաւային ուժերու որ ներկայ եղաւ Անգլիոյ թագաւորին թագաւորութեան, դեր - ծովակալ Սիվքով, հրամանատար Պալթիկի նաւատորմին եւ դեր - ծովակալ Լուդրի, նախկին վերատեսուչ նաւային ակադեմիային։ Կը նշանակէ թէ երեքն ալ գնդակահարուած են գաղտնօրէն։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ հպատակութեան վերաքննութիւնը արդէն սկսած է Ռումանիոյ մէջ։ Միեւնոյն ատեն հրամայուած է որ առեւտրականները իրենց անունը եւ մականունը արձանագրեն նշանատախտակներու վրայ, ինչպէս եւ գործին տեսակը։ Այս ձեւով մատնանշուած կ'ըլլան Հրեաները, ինչ որ կրնայ վնասել անոնց առեւտուրին։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ հանրաքուէն կատարուեցաւ փետրուար 24ին։ Ներքին նախարարութեան տեղեկագրին համաձայն, քուէարկութեան մասնակցած են 4.288.808 հոգի, որոնց 4.283.388ը թեր քուէարկած են (99.87 առ հարիւր), 5413ը դէմ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ օդանաւային նախարարը, Կէօրինկ, Վարշաւա գնաց, եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Լեհաստանի վարիչներուն հետ։ Կ'ըսեն թէ որսի գացած է, ինչպէս կ'ընէ տարին քանի մը անգամ։— Գերմանական բանակը, որ 36 զօրաբաժինէ կը բաղկանար երբ վերահաստատուեցաւ պարտաւորիչ զինուորութիւնը (1935 մարտ 16), այժմ բարձրացած է 52 զօրաբաժինի։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հրէական ոստանին՝ Թէլ - Ավիվի նոր նաւահանգիստը բացուեցաւ չորեքշաբթի օր։ Ներկայ էին 1500 հիւրեր։

Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Տէր եւ Տիկին Ա. Շահխաթունի կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, 27 փետրուար առաւօտեան ժամը 11ին Փարիզի հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 րիւ Ժան Կուժոն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ իրենց սիրելի քրոջ՝

ԳԵՂԵՒԱՆ ՄԵԼԻՔ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան (որ տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ) քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Ս Ե Ն Ա Ն (Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԶԸՆԿԻԼԸՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱՇԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

26 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ի սրահին մէջ

Արտասանութիւն, երգ. խմբերգ եւ զաւեշտ մէկ արար։

Մուտք 2 ֆրանք, փոքրերու 1 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 26 փետր., շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին «Խրիմեան» սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ «Անի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, կիրակի, 27 փետրուար. երեկոյեան ժամը 8ին, «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ։

ՊՕՄՈՆԻ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Շաբաթ, 26 փետր. երեկոյեան ժամը 8.30ին «Վարանդեան» սրահին մէջ։ Մասնաւոր օրակարգ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆԻ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

27 փետրուար, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանի ներկան եւ ապագան»

Փետրուար 18ի կը տօնուի

ԱՎԻՆԵՕՆԻ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի կողմէ, 27 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ Կը խօսի Ընկ. Ա Զ Գ Ի Ն։

ԿԱՐՏԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ-Դուման» խումբի կողմէ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ մէջ, 27 փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։ Կը խօսի Ընկ. Պ. Հ Ի Ս Ե Ա Ն։

Ս Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ (դերասան) եւ Զ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ (դերասանուհի)

Տեղի կ'ունենայ 27 Փետր., կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ։։ Մէթրօ Օտէոն։

կը նախագահէ Պ. Ա. Շ Ա Հ Խ Ա Թ Ո Ւ Ն Ի

Պիտի խօսին՝ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

27 փետրուար, կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ 9ը

2 ՌԻՒ ՏԸ ԼԱ ՏԷՖԱՆՍ «ԽՐԻՄԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։

Մուտք 5 ֆր. փոքրերու 2 ֆրանք։

ՀԱՆԴԷՍ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԵՒ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՇԱՎԻԼԻ Մ.ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

26 փետր., Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին,

114 Grand' Rue, Salle PATIN, Շավիլ

կը բանախօսէ Գնդ. Տ. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

կը ներկայացուի «Բարեկենդանի Անկուտիները»։ Գեղարուեստական բաժին՝ երգեր ու պարեր։ Մուտք 5 ֆրանք։

Իջնել՝ Թիւ 1 օթօպիւսով Անտիէն մէրի։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

կիրակի, 27 Փետրուար, ՍԱԼ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

46 պիս Ռիւ Սէն-Տիտիէ, Մէթրօ՝ Թրօքատէրօ

Այս անգամ, գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն՝ Տիկին Վ. ՎԱԼԷՆԹԻՆՈՎԱ, Ռուսական Օփէրայէն, Օր. ՏԱՏԻԱՆԱ ԱՍՄԱՆՈՎԱ, ճարտար դաշնակահարուհի, եւ մերազնեայ դեռատի տաղանդաւոր պարուհիներ՝ Օր. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Օր. Ա. ԷՔԻՋԵԱՆ, որոնք պիտի երեւան իրենց մասնագիտութեան մէջ։ ՔԱՐԻՕ-ՔԱՆԹԻԻ համրածանօթ նուագախումբը պարերու զուարթ թափն ու ոգեւորութիւնը վառ պիտի պահէ, կէսօրէն վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր։ Մուտք 10 ֆրանք

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հարաւային Շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» Միութիւնը 26 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, իր վարժարանին մէջ՝ Պանեօ, կուտայ իր երկրորդ գրական երեկոն,

նուիրուած ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

կը խօսի Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ընթերցումներ բանաստեղծին գործերէն Մուտքը ազատ է

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԵՒ ՕՏԷՕՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ

կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով

ՊԷՆԼԵԱՆԻ խաղացանկի գլուխ-գործոց

ՆԱՄՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ

(օփերէթ 3 արար, 1 պատկեր)

Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է

Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

(նախկին դերասան Պոլսէի Թատրոնէն)

կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ ԿԻՒՐԵՂ ՍՐԱՊ, Պ. ԲԱՐԻԿԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքեսթրը։

Զուարթութիւն, երգ, պար։ Կը պարէ Շաթըլէի Թատրոնէն պարուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱԼՏ։

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 Mr le Prince. Փարիզ։ Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Փ Ա Շ Ա Յ Ե Ա Ն

ՎԻՐԱԲՈՅԺ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Վկայեալ Փարիզի Բժշկական Համալսարանէն

364 bis Rue de Vaugirard, Paris (15)

Մէթրօ Porte de Versailles. Թէլ. Vaug. 52—06

Օթօպիւս AG. 33, 89

Ընդունելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամ 10էն 20 իսկ Ուրբաթ եւ Երկուշաբթի ժամը 10—15։ Եւ ժամադրութեամբ։

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ, 48 rue de la République, Marseille

Tél. Colbert 74—51, 47—22

Օտար դրամներու փոփոխութիւն։ Ցէքեր կը տրուին ամէն երկրի համար։ Կը գնենք եւ կը ծախենք ոսկի դրամներ։

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ոսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ոսկերչական [illegible] շակաւոր առարկաներ։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ առաւօտները ժամը 9էն առաջ եւ կէսօրերէ վերջ ժամը 13—15։

G. IRAN, (Մեծագործական)

17 Rue St. Augustin, Paris(2)

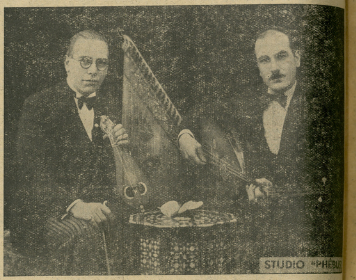

ՔԵՄԱՆՉԻՍՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՈՒՏԻ ՀԱՅԿ

կը նուագեն ամէն երեկոյ մասնակցութեամբ ՔԱՆՈՒՆԻ [illegible] եւ պարուհի ՕՐԻՈՐԴ ՖԷՐԻՏԱՅԻ, Franco-Orientale սրճարանին մէջ, 3. RUE CLAUZEL (35 Rue des Martyrsի անկիւնը) Trudaine 51—80, Մէթրօ N. D. Lorettes եւ Pigalle. Օթօպիւս R bis. Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ, օղի՝ լաւ աղանդերներ [illegible]

"ՇԻՐԱԿ"

Արեւելքի միակ իսկական օղին [illegible]

Անզուգական, Անմրցելի, Անխառն [illegible]

Առաջնակարգ զօրացուցիչ [illegible]

բեր, պատրաստուած զուտ չամիչի [illegible]

ձով։ Հայ աւանդական սեղանին [illegible]

ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յանձնառու կ'ըլլանք մեր նոր արժեցուցակը անգլիական, ֆրանսական եւ չեխօսլովաք բրդեղէններու, կօշիկներու, ճերմակեղէններու, Թրիքօթաժի, գուլպաներու եւն. բնաւ

Անմրցելի ապրանքներ բացառաբար զեղչուած գիներով

Կը յանձնարարենք Ռուսաստան ղրկել Underwood եւ Royal գիրերափոխադրելի գրամեքենաներ, որոնց առաքումը կ'ըլլայ ուղղակի Ամերիկայէն։

փափաքողներու կը ղրկենք կերպասներու նմոյշները եւ գիները

Դիմել՝ American Lloyd, Paris (9). 7 rue Auber

Tél. Opéra 67-77, 67-78

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ողբացեալ ամուսնոյս Տիգրան Աւետիսեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, յառաջիկայ կիրակի 27 փետրուար Լիոնի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցիին մէջ րիւ Լուի Պլան։ Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

Սգակիր Այրին, Վ. Աւետիսեան

ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Փետրուար Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ամերիկայի առաջնորդ եւ կաթողիկոսական պատուիրակ Գարեգին Արք. Խաչատուրեան։ Այս առթիւ սարկաւագ պիտի ձեռնադրէ քահանայացու Պ. Հայկազուն Շահինեանը։ Կը հրաւիրուին Առնուվիլի եւ շրջակայքին չպէս նաեւ Փարիզի եւ արուարձաններու հաւատացեալ ժողովուրդը։

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10։ Կառ. տիւ Նորէն շոգեկառք՝ ժամը 8.05, 8.59, 9.40 եւ 10.36, իջնել Վիլիէ լէ Պէն կոնէս։ Հոգաբարձութիւն

ԾԱԽՈՒԻ Է

Տէր Շաւարշ Քէնյ. Թէրզ[illegible] Պօմօնի մէջ, La Rosière [illegible] Bld, de la Figon. Իր [illegible] ցած 10 փիէսնոց տունը— [illegible] նիջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ 300 մէթր տարածութեամբ պարտէզ, կը ծախէ [illegible] խիկ եւ առանց սակարկութեան 85,000 ֆրանքի։ Գնել փափաքողները կրնան այցելել [illegible]

Դիմել՝ Père Terzian Bld. Clair Isnard, St-[illegible] rôme, Marseille։

ԳԱՑԷՔ ՏԵՍԷՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Cinéma REXY

Rue Cours Lafayette. angle Gar[illegible]

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 27 FÉVRIER 1938

ԺԴ. ՏԱՐԻ — 14e Année No. 3666

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՄՇԱԿԵԼ, ԱՅԼԵՒ ՀԱԿԱԶԴԵԼ

Թոյլ տուէք անգամ մը եւս արծարծել արդի աշխարհաբարի մշակման, ճոխացման եւ զուտացման խնդիրը :

Նախորդ երկու խմբագրականներով, չեշտեցինք կարգ մը պահանջներ .—

1. Պրպտել բառարանները եւ փնտռել մոռցուած բառեր, զանոնք իրենց բուն իմաստով գործածելու եւ կամ նոր իմաստի մը պատշաճեցնելու համար :

2. Մղել բանասէրները, լեզուագէտները, քերականագէտները, հրապարակագիրներն ու գրագէտները, որ կարելին փորձեն, արդի կեանքէն եւ անոր պահանջներէն ծնած բառեր եւ բացատրութիւններ հայացնելու համար: Անշուշտ խուսափելով թուրքական հայկաբանութենէ կամ արհեստական գիւտերէ: Եթէ կան բառեր որ չեն թարգմանուիր, կարելի է յետաձգել, փոխանակ ամէն գնով հայացնելու եւ ծիծաղելի դառնալու :

3. Հաւաքել, զտել, մաղել գաւառաբարբառները, գրաւոր թէ անգիր, եւ ձգտիլ զանոնք տարածելու, եթէ իրապէս կը համապատասխանեն պահանջքի մը եւ կ'օգնեն ազնուացնելու լեզուն :

Եւ պէտք չէ գոհանալ միայն գաւառաբարբառներով, այլեւ սերտել արարատեան բարբառը, նոյնիսկ այսօրուան համար մոռցուած գեղեցկութիւններ, մանաւանդ ... ներ, որոնք յաճախ աւելի հարազատ են, քաղուած ... աղբիւրէն — Երկիր :

Այս ընդհանուր սկզբունքները թելադրած ... կը տանջէ մեր միտքը :

Քանի՞ հոգի պիտի գտնէք, օրինակ, լրագրակ... ... վրայ, որ բարեհաճին եթէ ոչ նախաձեռնութեամբ, գոնէ աջակցելու: Կ'ըսենք աւելին,— չխանգարելու ... անհոգութեամբ, ծուլութեամբ կամ տգիտութեամբ:

Այս մտավախութիւնը կը ծնի վերջին 15 տ... ... ձառութենէն :

Ափ՜ ափ նետուեցանք առտու մը, եւ, ինչպէս ... կեանքի մէջ իւրաքանչիւրը իր գիտցածը օգտագործ... եւ հանրային կեանքին մէջ ալ ամէն մէկը ճամբա... րած պաչարով կամ հասկացողութեամբ: Հետեւ... բեք այսքան բարբարոսական բաբելոնի մը վերած... կական մամուլը :

Միայն Երեւանը չէ որ անտէր «բոստան» մը ... սքանչելի այգին, մեր յորդահոսան, ճկուն եւ ջր...

Արտասահմանի մէջ ալ ունինք թերթեր ու գ... խուառքէ կը հանեն ընթերցողը, առաջին կանոն... այն յօդուածներու, երկարաշունչ ուսումնասի... գրական արտադրութեանց մէջ, այլեւ հասարա... մանութեամբ: Այն աստիճան որ, երբ անհրաժեշ... արտատպել, կը ստիպուիս վերէն վար սրբագրել... թարգմանել — ինչպէս Երեւանի թերթերը, — ... թեամբ գրաշարին յանձնելու :

Եւ ամէնէն վրդովիչ պարագան այն է որ, ... րու խմբագիրները և յօդուածագիրները փափաք... նոր սորվելու, գոնէ դպրոցին մէջ սորվածը ան... լու: Ամէն մէկը հեղինակութիւն մը դարձեր է ին... զուին հետ կը խաղայ իր ուզածին պէս, անճոռնի... խառնիճաղանճի մը վերածելով զայն :

Զենք ուզեր խճողել նիւթը, օրինակներ յիշ... ներ արձանագրելով :

Եթէ միայն այս մասին բացուած դասընթա... ուած ըլլային մեր ամենագէտները, Ղազիկեանի ... Տարագի հայրական խրատները, եթէ գոնէ տասը ... սրբագրած ըլլային, լսելով բարեկամական մատ... տոնց անհետացած կ'ըլլային բազմաթիւ բարբ... (Դեռ ոչ մէկը բարեհաճեցաւ «յետ այսու»ն գրել ... կամ «դրութիւնը» (սիստէմ) չգործածել իբրեւ «... ճակ եւ կամ սորվիլ թէ «Նիւէ»ն պատմական Նի...

Սորվելու, սերտելու, մշակելու ծուլութեան ... կ'երթայ շրջանէ շրջան, բերնէ բերան փոխանցու... նուիրագործումը:

Բազմաթիւ գրիչներ մինչեւ այսօր ալ թուրքաբար կը գործածեն բառեր ու բացատրութիւններ, որոնց վրայ շատոնց խաչ քաշած է յառաջացած մտաւորականութիւնը: ...

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

62 ՀՈԳԻ ԽՕՍՔ ԱՌԱԾ ԷԻՆ

Փոթորկալի ցոյցեր եւ ճառախօսներ

Երեսփ. ժողովը ուրբաթ եւ շաբաթ, գիշեր ցերեկ զբաղեցաւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներով: Խօսք առած էին 62 հոգի: Իւրաքանչիւրին սահմանուած էր 40 եւ 20 վայրկեան, հարցապնդելու, քննադատելու կամ տեսակէտներ պաշտպանելու համար: Թերեւս չափազանցութիւն չէ ըսել թէ Մեծ Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ էր որ այսքան խոր մտահոգութեան մատնուած էր երեսփ. ժողովը:

...

ըն: Աջակողմեան երեսփոխանները միշտ կ'ընդմիջէին եւ մթնոլորտը ելեկտրականացած էր: Բանախօսը շեշտեց թէ ամէնէն կարեւոր խնդիրը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յարաբերութեանց հարցն. յաւիտենական խնդիր մը: Այս առթիւ ձաղկեց Հիթլէրի քաղաքականութիւնը եւ մեղադրեց այն Ֆրանսացիները որ անանկացած կը նկատեն Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Ընդմիջումները կը շարունակուէին եւ անարգական խօսք մը լսուեցաւ բանախօսին ցեղային ծագման մասին: Կրումպախ յայտարարեց .

— « Ես Ֆրանսացի եմ եւ ընկերվարական, ծագումով Հրեայ :

Աղմուկը նորէն սաստկացաւ: Աջերը կը մռնչէին, ձախերը կը ծափահարէին: Նախագահը հարկադրուեցաւ կարգի հրաւիրել ժողովականները: Բանախօսը եզրակացուց թէ անհրաժեշտ է լեզու գտնել Գերմանիոյ հետ, հակառակ Հրեաներու, կաթոլիկներու, ընկերվարականներու եւն. դէմ եղած հալածանքներուն :

Պ. Մութէ, նախորդ գաղթային նախարարը, այս առթիւ խօսք առնելով իր բուռն բողոքը յայտնեց աջակողմին դէմ որ Պ. Կրումպախի կը զլանար իբրեւ ...

...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՄԵԶԻ ԱԶԳ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒԷՔ»

Մեր նորահաս սերունդին համար՝ ...

...

ծիծաղելի կը դառնաք ձեր տգիտութեամբ: Ես չեմ պատկանիր այն դասակարգին, որ տանիքներէն կը պոռայ. «Մեռա՜նք, կորա՜նք»: Ո՛չ, դեռ շատ անելիք ունի մեր ժողովուրդը՝ հրաշալի կերպարանափոխութիւն մը

...

կրելէ վերջ: Այն ատեն այդ հրաշալի ժողովուրդը ասպարէզ պիտի կանչէ միայն անոնք որ կը ճանչնան զինքը, իր անցեալը :

Կ'ուզէ՞ք մեր Ազգ. Պատմութի՞ւնը ...

...

յանալու :

Ազգ. Պատմութի՞ւն կ'ուզէք, — թանգարանի մը պէս նոխ է օտար գրականութիւնը որ նուիրուած է մեր անցեալին :

ԱՐԱՋ

Հայ աշակերտ մը կը սպաննէ իր ընկերը Ֆիլիպէի ազգ. վարժարանին մէջ

ՖԻԼԻՊԷ, 22 փետրուար (Յառաջ) .— Քաղաքը սահմռկած է ոճիրէ մը, որ գործուեցաւ ազգային վարժարանին մէջ: Աշակերտներէն մէկը սպաննեց իր ընկերը՝ դպրոցին մէջ: Լուրը, որ անմիջապէս տարածուեցաւ, շատ գէշ տպաւորութիւն թողուց: Դատական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները ձեռնարկեցին խիստ քննութեան: Թաղումը կատարուեցաւ ազգ. իշխանութեան կողմէ: Աւելորդ է ըսել թէ հանրային կարծիքին վրայ շատ գէշ տպաւորութիւն թողած է դէպքը: Այս եղերական դէպքը հետեւանք է, անշուշտ, այն անտիրութեան որուն մատնուած է մեր ազգ. վարժարանը՝ քանի մը տարիէ ի վեր: Ասկէ տարիներ առաջ խիստ կարգապահութիւն մը կար դպրոցէն ներս եւ 800 աշակերտնոց մեր վարժարանը իբրեւ օրինակ ցոյց կուտային պետական քրն...

...

է Ստեփան Հինտլեան, կրկին պահեց կամակատար տնօրէնը: Աներեսաբար՝ Ս. Հինտլեան... դամբանական է խօսած եւ դագաղը կրած՝ իր մէկ լուսաղբօրը հետ :

Այս պատանիին դիակը ջաղացքի քարի մը նման պէտք է տորրէ իրենց խիղճը: Ֆիլիպէն ուբարեգործականը դեռ պիտի հանդուրժե՞ն այս սանձարձակութեան եւ անտիրութեան : — Հայր մը

»»»» ○ ««««

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը Հռոմ պիտի երթայ մարտի առաջին շաբթուն, խորհրդակցելու համար քաղաքական կացութեան մասին:

ԱՆԳԼԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ բանակցութիւնները դիւրացնելու համար, կ'ըսուի թէ Իտալիա տրամադիր է նուազեցնելու Լիբիոյ մէջ համախմբուած զինուորները:— Պ. Իտըն ճառ մը խօսելով իր ընտրական շրջանակին մէջ, արդարացուց իր հրաժարումը :— Լորտ Հըլիֆաքս արտաքին նախարար նշանակուեցաւ ...

Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

ՆԻԲ — Այսօր, Կիրակի, սգահաճ - դէս մը կը կատարուի ողբացեալ դե- րասանուհիի Օլղա Զարիֆեանի եւ դերասան Յ. Զարիֆեանի յի- շատակին: Տիկին Զարիֆեանի մասին ընդար - ձակօրէն գրած ենք արդէն: Ստորեւ հատուած մը Զարիֆեանի կեանքէն, քաղուած «Վէմի» 20րդ թիւէն: (Ողբացեալ արտիստուհին Հարաւ · Ամերիկա գտնուած առթիւ, իր ամբողջ կեանքը պատմած է ընկեր Ս · Վրաց - եանին, որ գրի առած եւ հրատարա - կած է ամսագրին մէջ) ·—

1907 Թւի ամառը ես ինքս կազմե- ցի դերասանական մի խումբ, երիտա- սարդ ուժերից եւ դուրս եկայ գաւա - ռական քաղաքները: Խմբի մէջ մըտ - նում էին Ստեփանեանը, Բերոյեանը, Գարագաշը, Մ · Ալեքսանեանը, Մայ- սուրեանը, Օր · Ադամեանը, Տիկ · Ա- րաքս Զարիֆեանը, Օլգա Գուլազեա - նը, Մ · Մանուէլեանը եւ ուրիշներ: Ներկայացումներ տուինք Երեւա - նում, Ալեքսանդրապոլում, Հիւսիսա- յին Կովկասում: Ամէն տեղ էլ յաջո - ղութիւն գտանք: Եւ, որ զարմանալի էր, նիւթական տեսակէտից էլ ար - դիւնքը գոհացուցիչ եղաւ:

Խումբը կազմուած էր բոլորովին նոր սկզբունքով · առաջ վարձատրութիւնը ըստ արժանիքի էր · սովորաբար, նը- շանաւոր դերասանները ստանում էին առիւծի բաժինը, իսկ երիտասարդնե- րին բան չէր մնում · երբեմն նոյնիսկ ճանապարհածախսն էլ հնար չէր լի - նում ապահովել: Ես որոշեցի՝ ներկա- յացման հասոյթից նախ բոլորին հա- ւասարապէս տալ 25ական րուբլի, իսկ մնացածը բաժնել ըստ արժանի - քի, որով ապահովւում էր իւրաքան - չիւր դերասանի նուազագոյն ապրուս- տը: Այս սկզբունքի գործադրութիւնը անցաւ շատ յաջող եւ այնուհետեւ դարձաւ սովորական: Այդ պատճա - ռով ընկերներս կատակով ասում էին, թէ «սոցիալիստական կազմակերպու - թիւն» եմ մտցրել···

1908ին նոյն խմբով այցելեցի Ալեք- սանդրապոլ, Երեւան եւ այնտեղից՝ Թաւրիզ, ուր արտակարգ յաջողու - թիւն ունեցանք:

Բայց աւելի մեծ յաջողութիւն սպա- սում էր մեզ յաջորդ տարի, 1909ին, երբ Տիկին Մայսուրեանի հետ միա - սին կազմեցինք մի մեծ խումբ եւ ան- ցանք Պոլիս: Ազատութեան օրեր էին, անօրինակ ոգեւորութիւն էր տիրում բոլոր շրջաններում: Մեր խմբի երե - ւալը աննկարագրելի խանդավառու - թիւն առաջ բերեց:

Ներկայացումների շարքը բաց ա - րինք «Ժան Ռուլ»ով, ապա խաղա - ցինք «Ուրիէլ Ակոստա»ն, վերջը՝ Շիրվանզադէի «Չար Ոգի»ն, «Անյայտ Կին»ը, «Դաւաճանութիւն»ը, եւայլն: Ամբողջ ամառ ներկայացումներ տը - ւինք Պոլսում, եւ Թատերասրահը միշտ լեցուն էր, չտեսնուած ընդունելութիւն ցոյց տւին մեզ: Աշնան խումբը վերադարձաւ Թիֆ- լիս, իսկ ես կնոջս հետ մնացի Պոլ - սում: Արդէն հրաժարուած էի Դրամա- տիկական Ընկերութիւնից: 1910 Թւի ամբողջ տարին կնոջս եւ սիրողների հետ, ներկայացումներ տւի Պոլսում: Այդ ներկայացումներին մասնակցում էին եւ Մնակեանը, նրա հարսը՝ Ազ - նիւը, Օր · Պիննէմէճեանը (այժմ Տիկ. Էլիզ Գովան), Աշոտ Մատաթեանը, Ենովք Շահէնը, Զօլյանեանը, Շահէն Ցուլհաննիսեանը եւ ուրիշներ:

1911 Թւին վերադարձայ Թիֆլիս եւ 12 հոգինոց մի խումբ կազմելով ան- ցայ Վան՝ նախ Թիֆլիսում, Ալեք - սանդրապոլում ու Երեւանում ներկա- յացումներ տալուց յետոյ:

Ճանապարհի ընկանք Դրոյի ձեռքը: Նա այն ժամանակ մեծ վաճառական էր Բայազէդում եւ յայտնի էր Սուրէն էֆէնդի անունով: Դժուար չէ երեւա- կայել, թէ Սուրէն էֆէնդին ի՛նչ փա- ռաւոր ընդունելութիւն արաւ մեզ, ի՛նչ քէֆեր սարքեց: Եւ ստիպեց մի ներկայացում կազմակերպել հասա - րակութեան համար: Ցարմար չէնք չկար: Դրօի պահեստում, շաքարի եւ նաւթի արկղների վրայ մի բեմ սարքե- ցինք եւ ներկայացում տուինք: Առա - ջին դերասանական խումբն էր, որ տեսնում էին Բայազէդցիք: Աներեւա- կայելի բազմութիւն էր հաւաքւել՝ հայ թէ Թիւրք, որ անսահման ոգեւո- րութեամբ ու բուռն ծափահարու - թիւններով էր հետեւում ներկայաց - ման: Մենք էլ խաղում էինք բարձր տրամադրութեան մէջ: Անկեղծօրէն պէտք է ասեմ, իմ դերասանական կեանքի ամէնէն լուսաւոր օրերից է Բայազիդի ներկայացման օրը, որ դը- լուխ եկաւ միայն Դրօի զարմանալի նախաձեռնող ոգու շնորհիւ: Ցնաչէնը մեզ ուղղակի վառեց իր խանդավա - ռութեամբ: Եթէ մի օր գրւելու լինի Հայոց Թատրոնի ամբողջական պատ - մութիւնը, Դրօի անունն էլ պէտք է յիշել «ռահվիրաների» շարքում, իբ- րեւ Բայազէդի հայ Թատրոնի հիմնա- դիրը···

Վանում էլ՝ նոյն ոգեւորութիւնն ու եռուզեռը, մանաւանդ, երիտասար - դութեան մէջ: Հոյակապ ընդունելու- թիւն ցոյց տւին եւ անվերջ հիւրասի- րութիւններով մեզ ձեռքից ձեռք էին խլում: Ներկայացումները տալիս է- ինք Երամեան դպրոցի սրահում, որ միշտ լիք-լեցուն էր, ասեղ ձգելու տեղ չէր լինում: Խաղացինք «Միրա Էֆրոս»ը, «Անյայտ Կին»ը, «Չար Ո- գի»ն, «Ժան Ռուլ»ը, «Թոյլերն ու ու- ժեղները», «Անմեղ մեղաւորներ»ը, «Արցունքի հովիտ»ը, «Բաղդասար աղբար»ը եւ կուսակալ Ճէվտէթ բէյի խնդրանօք, Թիւրքերի համար, «Ա - դամ, Եւա» Թիւրքերէն: Ճէվտէթ բէ- յը ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տւեց խմբին, մի փառաւոր խնջոյք սարքեց եւ 500 ոսկի էլ նւէր տւեց— ներկա - յացման բոլոր տոմսակների գինը: Այս 500 ոսկիով էր, որ յետագային գնացի Մոսկւա ուսանելու՝ Դրամա - տիկական Ընկերութեան Թոշակի փո- խարէն:

Վանում մնացինք երեք եւ կէս ա - միս: Անմոռանալի են այդ օրերը: Վա- նեցոց ցոյց տուած համակրանքն ու յարգանքը արտակարգ էր: Ես երբեք չեմ մոռանայ այն մեծ խնջոյքը, որ տւեց մեր մեկնելուց առաջ: Խանդա- վառ ճառերին վերջ չկար: Հարիւրա - ւոր ստորագրութիւններով ծածկւած մի ուղերձ տւեց մեզ: Եւ մի արծաթէ հոյակապ պսակ, պատրաստուածՎա- նեցի ոսկերիչների նուրբ արհեստով եւ խմբի բոլոր անդամների անուննե- րը վրան արձանագրւած:

Զմռռանամ յիշել եւ Աղթամարի պարագան: Մեր նախավերջին ներկա- յացման օրը Վան հասաւ Դրօն: Դէ՛, հասկանալի է, ո՛ւր Դրօն, այնտեղ եւ քէֆ ու ղալմաղալ: Նրա առաջարկով էր՝ որ մի մեծ խմբով ելանք գնա - ցինք Աղթամար: Դրօից զատ, կային Իշխանը, Գարմէնը, Ռաֆայէլը եւ շատ ուրիշներ: Գնացինք Դանիէլ վարդապետին հիւր: Եւ մէկ շաբաթ մնացինք Դանիէլ-հայրսուրբի հիւրա- սէր ու ջերմ շնչի տակ, բնականա - բար, քէֆերով եւ ուրախութիւննե - րով:

Մի օր էլ, տաք քէֆից յետոյ, կա - տարներս լաւ կարմրած՝ Թռանք ձիե- րը եւ արշաւեցինք լեռների ուղղու - Թեամբ: Ես աննկատելի կերպով բա - ժանւեցի խմբիցեւ առաջ անցայ · յե- տեւիցս գալիս էր դերասան Գարա - գաշը: Բաւական հեռացել էինք, երբ, յանկարծ, մեր ճամբան կտրեցին 8—10 ձիաւոր Քրդեր եւ հրացանները մեր կողմը ուղղելով՝ պահանջեցին, որ կանգնենք: Ես սարսափեցի ու սըմ- քեցի Թամբի վրայ: Մտածում էի, Թէ չան սատակ պիտի լինենք ու զոհ պի - տի դառնանք վայրենի Քրդերին: Գի - նովութիւնս մէկէն անցաւ:

Քրդերի առաջնորդը առաջ եկաւ եւ հայերէն հարցրեց, Թէ՝ «Ո՞վ է ձե - զանից դերասանապետ Զարիֆեանը»: Անունս որ լսեցի, է՛լ աւելի վախեցայ ու մնացի լուռ: Քիւրդը նորից հար - ցրեց, այս անգամ աւելի խրոխտ ու, կարծես, սպառնական ձայնով: Ես կմկմալով պատասխանեցի · «Ես եմ»: Քուրդը է՛լ աւելի բարձր ձայնով ա - սաց · «Այդ ի՞նչ բարոյական օրէնքով դու երեք ամիս է քաղաքը ներկայա - ցումներ կուտաս, իսկ գիւղերը ան - տես արած ես»···

Ես հասկացայ, որ Թիւրիմացու - Թեան մէջ եմ, որ այս «Քիւրդերը» Քիւրդ չեն, այլ մեզ պէս հայ քրիս - տոնեայ մարդիկ, եւ սիրտ առնելով՝ սկսեցի բացատրել, Թէ մեղքը իմը չէ · ի՞նչ անեմ, որ գիւղերում յարմարու- Թիւններ չկան: Ճիշդ այդ վայրկեա - նին վրայ հասաւ Դանիէլ վարդապե - տը եւ բացագանչեց՝ «Տղա՛, Գա - լուստ, այդ ի՞նչ բաներ կ'ընես»: Պարզւեց, որ խօսող «Քիւրդը» խմբա- պետ Գալուստն է, որ գիւղերից մի-մի ներկայացուցիչ առած եկել էր, որ - պէսզի մեզ պարտադրէ գիւղացիների համար էլ ներկայացումներ կազմա - կերպել:

Դանիէլ վարդապետի առաջարկով որոշեցինք գիւղացիների համար էլ ներկայացումներ տալ: Դանիէլ վար- դապետը խոստացաւ յարմարութիւն - ներ ստեղծել եւ կարգադրեց Գալուս- տին, որ գիւղացիներին հաւաքէ: Գա- լուստը իր «Քրդերով» գնաց Դանիէլ վարդապետի հրամանը կատարելու, իսկ մենք վերադարձանք Աղթամար, ուր Դանիէլ վարդապետը իսկոյն ան- ցաւ գործի եւ կապերտներից ու տախ- տակներից մի բեմ շինել տւեց դպրո - ցում:

Մինչ այստեղ բեմն էր պատրաստ - ւում, միւս կողմից սկսեց հաւաքւել «ունկնդիր հասարակութիւնը»· ոտ - քով ու սայլով, զուռնայով եւ երգ ու պարով ամէն կողմից գալիս էին գիւ- ղացիք իրենց ընտանիքներով հետ - ները բերելով ոչխար, հաւ եւ ամէն տեսակ ուտելիքներ ու խմիչքներ: Ինձ համար էլ նւէրներ էին բերել՝ ոչ - խար, կարագ, պանիր, եւայլն:

Շուտով ամէն տեղ բռնեցին սայլե- րը: Սկսեց կերուխումը, երգն ու պարը, ճիշտ ուխտի օրի նման: Երեք օր շարունակ, ցերեկ ու երեկոյ ներ - կայացումներ էինք տալիս, եւ գիւղա- ցիք հերթով ունկնդրում էին, իսկ դուրսը մնացողները քէֆ էին անում: Ներկայացրինք Աչարոնեանի «Ար - ցունքի հովիտը» եւ Աբէլեանի «Մար - ւող ճրագները»: Աննկարագրելի խանդավառութիւն, տօնական ցըն - ծութիւն էր տիրում: Այդ օրերը ան - մոռանալի են ինձ համար · իմ ամբողջ բեմական կեանքում ես այդպիսի ան- կեղծ ուրախութիւն չեմ տեսել:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՂԷՆ

Աչքս ծուռ մնաց: Պիտի տեսնէի նաեւ մեր աննման Տիգրիսը: Զկրցայ: Պիտի տեսնէի, առաջին անգամն ըլ - լալով, Նինուէն ու Բաբելոնը: Ծանր հիւանդութիւն մը գիս կէս ճամբան ձգեց: Բայց ոչինչ: Մեռնիլս ալ գիտ- նամ, վերստին քեզի՛ պիտի գամ, Տիգրի՛ս, ո՛վ յաղթահասակ եւ յաղ - Թավազ գետ Հայոց Աշխարհի:

Ցուլիս 30.— Առտուան ժամը 5ին անկողինէս ելայ · նախկին բնական ա - ռողջութիւնս իսկ եւ իսկ վրաս է հի - մա: Քիչ վերջ պիտի մեկնիմ գեղ, օ- դափոխութեան: Ժամը 1.30ին Հալէ - պէն կը մեկնիմ ինքնաշարժով եւ 3ին կը հասնիմ Ղընէմիէի լեռներուն ստո- րոտը: Բլուրն ի վեր, լեռներէն, ձո - րերէն ոտքով կը քալեմ եւ մէկ ժա - մէն գեղին վարի աղբիւրն եմ հասեր արդէն: Ղընէմիէն հնադարեան գիւղ մըն է հայկական, նստած եօթը բը - լուրներու գիրկը, Անսարիոյ լեռնե - րուն կատարը:

Աղբիւրին մօտ, Թարմ խնձորի բոյ- րով ու գեղեցկութեամբ Ղընէմիէցի աղջնակ մը եկեր է, կուժը ձեռքը: Պայուսակս անոր կուտամ, որ Ապրո- յին տունը տանի: Դրամ կուտամ: Հը- պարտութեամբ կը մերժէ եւ, ծանր պայուսակս քաջ տղամարդու նման ուսը նետած, քարուտ բարձունքն ի վեր կը բարձրանայ եղնիկի մը պէս: Կը հիանամ անոր լեռնորդիի հպար - տութեանն ու անձնուիրութեանը վը - րայ:

Ծով քրտինքի մէջ եմ: Աղբի՛ւրը: Ի՛նչ պաղուկ, քաղցր, ժայռերու տա- կէն ծորող արծա՛թ աղբիւր: Հովը կը զարնուի շարունակ մարմինիս: Շա - պիկս, ներքնաշապիկս ամբողջովին ջուր են կտրեր: Կը մնամ այդպէս աղ- բիւրին մօտ եւ, քրտինքս, հագուստ - ներս կը չորնան կէս ժամէն: Կը վախ- նամ հիւանդանամ: Բան մըն ալ չեմ ըլլար: Ա՛հ, լեռներուս օ՛դը, հովը, ջուրը, արեւը:

Ժամը 7ին, երեկոյեան, Ապրօն՝ գեղացի այդ գեղահասակ եւ կորիճ տղան քովս կուգայ իր մօրը հետ: Մեր՝ գեղը մնացած պահուն, կը դի- տեմ մանչեր ու աղջնակներ՝ ժիր ու կայտառ, որոնք, լեռնահովիտներէն, եզներով, ուլերով ու կովերով տուն կը վերադառնան: Լեռնային ջուրը, օդը, կանաչութիւնն ու պտուղները տուած են անոնց զարմանալի Թար - մութիւն, մաքրութիւն եւ զօրութիւն: Ու գեղեցկութիւն: Գեղին դիրքն ու տեսարանները հրաշալի են: Ունի քա- րայրներ, կայծքարի առատ հանքեր, զանազան պտղատու, վայրի ծառեր, ծաղիկներ: Ունի աղուոր այգիներ, պարտէզներ: Ունի բազմաթիւ ակեր, աղբիւրներ: Գեղացին կը մշակէ ցո - րեն, ծխախոտ: Ջորը կը բաժնէ գեղը երկուքի: Գեղը 30 տուն հոգի ունի: Բոլորն ալ Հայ: Բայց եթէ գեղացիին հարցնես Թէ— «Ձեր գեղին մէջ Հայէն զատ ուրիշ ցեղ կա՞յ»,— կը պատաս- խանէ— «Այո՛, բրօտ (բողոքական) ալ կայ»: Գեղացիին համար հայ բո - ղոքականը հայ չէ:

Ալեւիներու լեռներուն գագաթը նստածմօտ հազարամեայ այս հայկա- կան գեղը, որ 1915 — 1918 աքսորի ճամբաներն ալ ինկաւ, բաժնուեր է այսօր երկուքի: Դպրոցները զատ, մատուռները զատ, իրենք՝ (գեղացի- ներ) երկու Թաղերով զատ: Ու չեն խօսիր իրարու հետ: Պատճա՞ռ: Սա ցնդած պատուելինե՛րը: Ու չկայ գե- ղին մէջ մէկ հատիկ մարդ որ դրիչ մը բռնէ, երկու տող հայերէն կար - դայ: Արաբերէն կը խօսին: Զեն մոռ- ցած նաեւ իրենց գաւառաբարբառը՝ նման՝ Քէսապի եւ Սուէտիոյ տեղա - կան բարբառներուն:

Ղընէմիէն մինակը չէ այս վիճա - կով: Ահա քիչ մը անդին Արամօն, Եա- գուպիէն, Ղընէյէն եւայլն: Մեզի նոր «խենթ»եր պէտք են:

— Ո՞ւր են այդ «խենթ»երը:

— Հիմակ խենթ չէ մնացեր: Բոլորն ալ խելօքներ են, Փարիզի, Զուիցե - րիոյ եւ Ամերիկայի մէջ:

Ապրօն, տակաւին 1915ին, ունէր 8 եղբայրներ, երկու գեղանի քոյրեր, հայր, չորս հօրեղբայր, մայր, հինգ մօրաքոյր եւայլն: Աքսորէն վերջ ու- նի հիմա մայր մը եւ երեք եղբայր: Միւսները մեռած տարագրութեան ճամբաներուն վրայ: Երբ որ Աքսորէն ետ եկան, գեղը հիմնովին աւրուած գտան: Ու հիմա պալենական հին օ - ճախները կրկին կը վառին: Դաշտերն ու պարտէզները վերստին ծաղկած են: Ամառը, գուարը ամէն կէս օր պէրի կուգայ: Ճաշասեղանները կը լեցուին ղալով, մածունով, կարա - գով ու պանիրով: Ու հիմա Ապրօն աղուոր նշանած մը ունի: Վաղը պիտի կարգուի այս սարերու եւ գեղի կորիճ տղան: Հիմա փէսին մօր ուրախու - Թիւնը ոսկի՛ է կտրեր: Գեղը ամբողջ ոտքի է ելեր: Հարսնիքը պիտի ըլլայ Ներսէսի տան մէջ, որուն օճախի պա - տին վրայ կայ պատկեր մը միայն (Անդրանիկ), եւ զէնք մը:

Ապրօն երկու բան կը սիրէ — Անդ - րանիկը եւ զէնքը:

5 Օգոստոս.— Կը պառկիմ երդիքը: Գիւղին եօթը բլուրներուն վրայ աստ- ղերը՝ Տիգրան Մեծի ադամանդակուռ Թագին կը նմանին: Լուսնկան որքա՜ն գեղեցիկ է հիմակ: Զեփիւռը՝ ըսեմ, քնքոյշ եւ երիտասարդ հա՞րս է, Թէ նաժ գինի՛: Անինկա Հայաստանեան վարդերու անմահական բուրմո՞ւնք է սրդեօք, Թէ պա՛ր է քրմանոյշի՝ Աստղիկի՛ տաճարին···: Ինչ ըսեմ հապա գեղին բազում աղբիւրներուն որոնք իրենց անդադրում երգերով մրցումի են ելեր գիշերական ծղրիԹ - ներուն հետ:

Քաղաքներու մէջ ես չեմ կրցած քը- նանալ: Իսկական քունը ես քնացեր եմ գեղ տեղուանքը, մանաւանդ երդիք - ներուն վրայ: Գիւղական գիշերը, ա - մառ ատեն երդիք ելլել ու պառկիլը չեմ փոխեր Փարիզի «հոյակապ», «սքանչելի» հանդէսներուն եւ մարմ - նահանդէսներուն հետ: Ասի՝ լաւ գիտ- ցէք, սիրելի քաղքցիներ: Հայոց աղ- ջիկ Թուլցաւ, տկարացաւ երբոր գեղը լքեց եւ գնաց հասաւ մինչեւ Լեհաս - տան, Փարիզ, Ամերիկա:

Վերադարձ՝ դէպի գեղ: Դարձ՝ դէ- պի Արեւելք:

8 Օգոստոս.— Գեղը ժամացոյց չու- նի: Աքաղաղն ու արշալոյսը երկու աղուոր եւ ճշգաճիշդ ժամացոյցներ են: Աքլորները կը կանչեն, երբ օր - ուան առաջին լոյսը գեղի սարե
վրայ վարդի պէս կը բացուի: Այն
մանակ գեղը ամբողջ մէկ մարդ
ման ոտքի վրայ կ'ըլլայ: Հինա
ձեռքերով կարագ, մեղր, մածո
ներ եւ Թոնիրի հաց կերայ այս
տու, իբրեւ նախաճաշ: Կերայ,
պատիկ նստած երդիքին վրայ,
րերու եւ պարտէզներու
վարդ — աղբիւրին մօտիկը: Կ'
ու իսկոյն կը ցատկեմ, վեր կը
Որքան առողջ եւ կայտառ
հիմակ ինքզինքս: Կ'ըսեմ ինքնի
այս ուժը որ ունիմ, առիւծ եւ
ալ ելլեն դէմս, չեմ վախնար,
սատկեցնեմ:

Ապրօն եւ իր նոր հարսը— գ
ցիկ ինչպէս աղբիւրին ակը իրեն
ղին, եւ անոյշ ու սպիտակ՝
կաթը իշխին բոյսին — նստեր
խոտի տերեւ կը շարեն տան
բակին մէջ, ծածքին տակ: Ես
բարձրանամ սարերն ի վեր: Ոտքի
տակէն կայծքարեր կը գլոր
վար, դէպի անդունդը, խոր ձոր
մէջ: Կը շուլլուիմ ծառերն ի վեր
Թռչուններու բոյներ կ'որսամ:
կոյտերուն մէջտեղուանքներ
Թափերուն տակերը կաքաւի բո
տոցներ կը փնտռեմ: Հոս, կը
տեմ Ապրոյին եղբայրը որ՝ ժայռի
վրայ կալ է չիներ, ցորեն կը
Կը դիտեմ վարը — հսկայ,
րած լեռնաղաշտ ու լեռնահովի
այծ եւ ուլիկներ կ'արածեն: Ան
գեղացի աղջնակ եւ մանչ հովի
բնութեան այդ բազմագոյն եւ հ
լի պատկերներուն վրայ ու
կը խաղան, կը վազվռտեն, կը
կեն, կը պարեն, կ'երգեն եւ սրի
նուագեն, մինչ անդին իրենց
հայեաց ուլիկներն ու գառները
րածին զմրուխտ կանանչին վրայ,
ուր, շատ աղուոր արեւի մը
Միտքս կուգան Վիրգիլիոսը, Հ
րոսը, Թէոկրիտէսը: Կ'ուզեմ կ
անգամ մըն ալ մեր Վարուժանի
ցին երգը»: Հայեր, մի ըսէք որ
մեծ բանաստեղծներ չունինք:
Նարեկացին, Շնորհալին, Երզն
Քուչակը, Սայաթ — Նովան, Վ
ժան, Մեծարենց, Սիամանթօ,
մանեան: Մեր ազգային արժ
պէտք եղած չափով չենք ճան
չենք սիրեր, վեր չենք առներ:
իսկապէս ազատութիւնը կը
պիտի սիրէ անպայման բան
ծութիւնը: Դուք չէ՞ք գիտեր որ
Աղեքսանդր չէր բաժնուեր Իլ
նէն գիշեր Թէ ցերեկ: Զխօսիմ
փոլէոնի եւ ուրիշներու մասին:

Բարձր ժայռի մը վրայ եմ
կայներ: Դիմացս եւ առաջս
է Ղընամիէի լեռնաղաշտը: Ս
երդը գլխ անհունօրէն կը յայ
բարձրանիստ ժայռերուն վրայ
ւած, մրտենիներու անուշաբեր
մունքը, անդադար արշալոյ
րուն շունչը, գեղի հարս եւ աղ
րու աշխատանքի չէրերը եւ
ղահայեաց լեռնային տեսար
կարծես սիրատարփ նշանածի
ձեռքէս կը բռնեն եւ գլխ երազ
տանին: Ա՛հ, այդ երազը բան
ծութիւնն է հրավարս, եւ
մանօրէն խոր ու գեղեցիկ:

Գեղին մէջ մասնաւոր սենեա
կարելի չեղաւ գտնել: Առաջին
Թը մնացի Ապրոյին տունը: Բայց
կեր եմ հոս երկու ամիս մնալու
— Ապրօ, ես շատ պիտի մնամ
գեղը: Ես չեմ կրնար ձեր տունը
կել երկար ատեն, իբրեւ հիւր:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՍՏԱՄՊՈԼԻ ՆԵՐՔԻՆԻՆ

The Eunuch of Stamboul

By DENNIS WHEATLEY
Trans : J. M.

Գրեց՝ ՏԷՆԻՍ ՀՈՒԻԹԼԻ
Թարգմ · Ժ · Մ ·

— Խնդրե՛մ, այնքան գեղեցիկ էք որ չէք կրնար չար ըլլալ··· մտածե - ցէք անգամ մը այն ծանր աշխատան- քին մասին զոր եկած եմ կատարել այստեղ··· պաշտօնական ձանձրա - ցուցիչ ընդունելութիւննե՛ր··· եւ ա- պուշ մարդեր որոնց հետ խօսելու ստիպուած եմ··· յոյս ունիմ որ չէք գլանար ինծի՝ ինքնամոռացման այս քանի մը սքանչելի վայրկեանները···

Կարծես Տայանա սկսաւ մեղքնալ յանկարծ: Արդարեւ շնորհքով մէկը կ'երեւար ան · ու չէ՞ որ ինքն ալ յա- ճախ խորհած էր Թէ շատ հաճելի բան մը չէր վերջապէս արքայական անձ - նաւորութիւն մը ըլլալ եւ կեանքի մը օրերն ու գիշերները անցընել անհամ պարտականութիւններու երկար շար - քով մը · ի՜նչ պատճառ կար որ մարդ- կային արարածի մը տեղ չդնէր զայն՝ Թոյլ տալով որ իր ձեռքը բռնէր՝ եթէ այդ էր անոր փափաքը:

Երբ գետափը հասան, իշխանը կանգ առաւ ու բոպէ մը նայեցաւ հանդարտօրէն սահող մռայլ ջուրե - րուն:

— Եթէ միայն Պոլիս ըլլայի՛նք հի - մա··· ըսաւ յանկարծ · հրաման պի - տի ընէի որ նաւակ մը պատրաստէին որպէսզի միասին հեռուները երթա - յինք՝ ընթրելու···

Տայանա ջղային խնդուք մը ունե- ցաւ: Կատակով արտասանուած էին այդ բառերը, բայց անոր ձայնին մէջ կար շեշտ մը որ ենթադրել կուտար Թէ իսկապէս իր մտքին մէջ եղածն էր ու կ'ըսէր: Աղջիկը փառք տուաւ որ Թուրքիա չէին գտնուեր այդ պահուն, որովհետեւ, հակառակ իր Եւրոպա - ցիի հիանալի արդուզարդին, անոր աչքերը յստակօրէն կը խօսէին Արե - ւելքցիի լեզուն: Ու տակաւին անորո- շութեան մէջ էր Տայանան— իշխանը ի՞նչ հասկցնել կ'ուզէր «ընթրելու» մասին խօսելով: Ետոյ բնազդաբար կը զգար որ այդ մարդը երբեք նկատի պիտի չառնէր իր տեսակէտը կամ հոգն անգամ պիտի չընէր որեւէ գայ- Թակղութիւն որ կրնար յառաջ գալ ե- Թէ՝ փոխանակ Թէմզի՝ Վոսփորի ա- փերուն վրայ գտնուած ըլլային:

Թուրքը աղջկան Թեւը մտաւ նորէն ու պտտցուց զայն գետին եզերքը, մինչեւ որ հասան ծառերուն ստուե - րին մէջ պահուըտած հովանիի մը տակ:

— Այստեղ նստինք ու ծխենք, ը - սաւ:

Բարեբախտաբար ճիշդ այդ պահուն նուագախումբը վերսկսաւ ·

Տայանա շնչեց ու անմիջապէս պատասխանեց ·

— Ո՛չ, այնքան սքանչելի կերպով կը պարէք որ չեմ ուզեր վայրկեան մը իսկ կորսնցնել այս նուագախումբը··· կը նախընտրեմ որ պարասրահ վերա - դառնանք···

— Շնորհակալ եմ, խնդաց Թուրքը յայտնապէս գոհ մնալով այդ շողո - քորթութենէն, բայց եւ այնպէս, ա- ռանց մոռնալու իր բուն նպատակը · վերջը դարձեալ կը պարենք եթէ կ'ու- զէք, ես կը նախընտրեմ որ այստեղ մնանք···

— Ուրեմն երթամ վերարկուս բե - րեմ, պատասխանեց Տայանա՝ խու - սափելու ձեւ մը գտնելով · բաւական ցուրտ է այստեղ···

Գլուխը ետ դարձուց ու նայեցաւ Ա- կումբին լուսավառ պատուհան - ներուն: Պարտէզը մարդ չէր մնացած գրեթէ եւ՝ հեռուէն, հրաւիրեալները պարասրահ կը փութային: Ծառերուն Թանձր շուքը ինկած էր հովանիին վը- րայ ուր անոնք կեցած էին՝ բոլորին աչքերէն հեռու · միայն երկու հոգի, իշխանին Թիկնապահները, դիրք բռը- նած էին մացառուտքի մը մէջ, քսան քայլ անդին:

— Կը մսի՞ք··· ես ձեզ կը տաքցը- նեմ, խնդաց Թուրքը յանկարծ ու կո- կորդէն փրթող իր ձայնին շեշտը վախ ազդեց աղջկան · շունչը բռնուեցաւ: Տակաւին պատասխան չէր կրցած տալ, երբ իշխանը իր զօրաւոր բա - զուկներուն մէջ ամուր մըլթամըրկեց անոր նրբակազմ մարմինը:

— Խնդրե՛մ, աղաչեց Տայանա հե- ւալով ու գլուխը ետ նետեց ցնցումով մը · խնդրե՛մ···

Թուրքը ականջ չկախեց այդ աղա- չանքին ու նորէն խնդաց: Տայանա իր այտերուն վրայ զգաց անոր տաք շուն- չը: Ետոյ իշխանը իր բերանը դրոշ- մեց Տայանայի շրթունքներուն վրայ: Այս վերջինը սկսաւ բռունցքներ իջե- ցնել անոր ուսերուն ու փորձեց ան - դին հրել զայն: Բայց Թուրքը վայրագ քրքիջ մը արձակեց ու անյագ՝ աղջը- կան սպիտակ պարանոցին կորութեան մէջ Թաղեց իր երեսը:

— Խելօ՛ք կեցիր, անդի՛ն գնա, զայ- րացաւ Տայանա · ձգէ՛···

Փորձեց ցած ձայնով ըսել այդ բոլորը, վախնալով որ գայթակղու - թիւն կը ծագէր, եթէ մէկը մօտենար իրենց ու զինքը գտնէր իշխանին Թե - ւերուն մէջ: Եւ սակայն, հակառակ իր կամքին, յուզումէն, ձայնը բարձ- րացուցած էր արդէն: Յաջորդ քանի մը րոպէներուն ամէն ինչ պատահեցաւ կարծես յանկարծակի:

Տայանա ոտքի մը աղմուկ
րենց մօտէն անցնող ճամբո
որ մինչեւ մացառուտքը կ'երկ
Ու ահա անծանօթ ձեռք մը
Թուրքը · Տայանա ծառի մը
լով վար ինկաւ ու անմիջապէ
հեց որ յարձակում գործողը
փակած էր Ալիի օձիքէն ու
քաշկռտէր զայն:

Իշխանը ճիգ մը ըրաւ ոտքի
մնալու համար եւ սկսաւ բերն
ծը դուրս տալ: Անծանօթը
գուրշ դէմքն ու շապիկին սպի
Թիւնը միայն կը տեսնուէին
Թութեան մէջ, փոքրակազմ
բայց ճկուն ու յօժարի մը
գաշարժ: Յանկարծ խոյացա
քին վրայ ու երկուքը միա
ինկան իրարու փաթթուած:

Ալիի Թիկնապահները օգն
հասան ու ետ քաշեցին անծանօ
Ետոյ ուրիշ մը մէջ
ծեծկուքին՝ բարձրահասա
որ բռունցքի հարուած մը
տին տապալեց Թիկնապահներէ
այս վերջինը սկսաւ բարձրա
նալ, օգնութիւն կանչելով · (

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Պրոլետ գրող Դարբիչ Դաւիթ Կարայեանց

Երեւանի մէջ, պրոլետ նոր գրող Դարբիչ Դաւիթ Կարաբեանց, կը գրէ տաղաչափութեամբ մը, նուիրուած բերքի տօնին եւ հոկտեմբերիկներուն : Ահա կտորը ամբողջութեամբ ·

Հէ՛յ ընկերներ հոկտեմբերիկ ·
Տալիս եմ ձեզ ուրախ խապրիկ ·
Էսօր բերքի տօն է, բարի՛ք,
Էլ չըկայ մեզ ո՛չ մի կարիք :

Բարձրացէք վեր, ահա ծառիկ,
Ու լեցրէք միշտ ձեր փորիկ :
Էրբը մե՛րն է : Կուլակն հերի՛ք
Կերաւ որպէս մի չար պարիկ :

Փա՛ռք Իլիչին, չըկայ մուրիկ՝
Նրա դրախտն է բարձր ու ծուռիկ ·
Վարը բուրժուն, կապուած չարիք ,
Վերը դո՛ւ, ջան հոկտեմբերիկ :

Բանաստեղծութեան գլխարկ եւ կօշիկ հագցնելէ (այսինքն վերնագիր եւ ստորագրութիւն) ընելէ առաջ՝ պրոլետ գրող ընկեր Դարբիչ Դաւիթ Կարայեանց կը մտածէ ու կ'ըսէ ինքնիրեն·

— Իմաստուն խոհեմութիւն կը լինի իմ կողմից՝ էս բանաստեղծութիւնը մի անգամ կարդալ ընկեր Փանոս Ալաջանեանի : Նա մարքսիստ, լենինիստ եւ ստալինիստ է : Նա կարող է ձեռնտացոյց անել տողեր որոնք կարող են չար լինել գլխիս, աղաղայում : Հարկ է օգտուել փորձառութիւնից :

Պրոլետ պոէտը ընկեր Փանոսի մօտն է ու կարդացած իր բանաստեղծութիւնը :

Ընկեր Փանոս իր երկու ձեռքերով գրկած է իր ճաղատ գլուխը ու կը խոկայ խորապէս : Պրոլետ գրողը, սրտատրոփ, կը սպասէ պատասխանի : Վերջապէս կը խօսի ընկեր Փանոս, ձեռք առնելով ոտանաւորը ·

— Ասում ես · «էսօր բերքի տօն է, բարիք, էլ չըկայ մեզ ոչ մի կարիք» : Ո՞նց յանդգնում ես գրել էսպիսի հակայեղափոխական տող : Իսկի չեմ հասկանում : Համարձակութիւնն էլ մի չափ ունէ : Սա հայհոյութիւն է ստուածային Լէնինի եւ արեւափառ Ստալինի դէմ : Ջնջե՛ր ջնջիր : Մի՛ երեխայ էլ պիտի հասկանայ էդ տողերի տակ թաքնուած բուրժուական, տրոցկիստական, Դաշնակցական մըտքերի իմաստը : Ջնջե՛ր ջնջիր :

Պրոլետ գրողը սարսափահար կը հարցնէ ·

— Իսկոյն կը խզեմ ու կը խաղեմ էդ տողերը : Միայն ուզում եմ իմանալ թէ ինչհակայեղափոխական միտք եմ գրել, ակամայ, էդ տողերի տակ :

— Ասում ես · «էլ չըկայ մեզ ոչ մի կարիք» : Սրանով ուզում ես ասել որ մինչեւ հիմա կարիք ենք ունեցել : Թէ մինչեւ հիմա պտուղ չենք ունեցել : Այն ինչ՝ տօնելու ենք մեր քսանեւ մէկերորդ բերքի տօնը : Դու երգում ես քսանեւմէկերորդը եւ ուրանում միւս քսան բերքի տօները : Քսան տարի է դու պտուղ կերե՞լ ես թէ ոչ, ասա՛ . . .

— Կերել եմ . . .

— Ասա, թէ ի՞նչ ես կերել . . .

— Միրգ, խնձոր, վարունգ, տանձ . . .

— Երեւում ա որ տանձ չատ ես կերել . . .

— Բաւականաչափ կերել եմ :

— Երեւում ա : Ո՞նց համարձակւում ես լինել ապերախտ խորհրդային կարգերի դէմ եւ ուրանալ քո կերած վարունգներն ու տանձերը : Ջնջի՛ր :

— Ջնջեցի :

— Ջնջի՛ր, եւ մնացածի համար գնա ընկեր Աւտալեանի մօտ : Խնդրիր նրա էլ կարծիքը :

Պրոլետ քերթողը կ'երթայ ընկեր Աւտալեանի մօտ ու կը կարդայ ոտանաւորը : Ընկեր Աւտալեան իր ծնօտը երկու բռունցքներուն վրայ դրած մըտիկ կ'ընէ : Բանաստեղծութեան ընթերցումը աւարտելէն անմիջապէս վերջը՝ ընդոստ վեր կը ցատկէ ընկերը՝ երեսները կարմրած : Ու կը բղաւէ ·

— Սարոտած, վնասարարութի՛ւն, դաւաճանութի՛ւն : Ծայրայեղութիւնըն էլ իր չափը պէտք է ճանաչի : Դու գնում ես Ակսէլ Բակունցի, Ալազանի, Գուրգէն Մահարու հակայեղափոխական ճանապարհով : Ամօթ եմ զըգում լսելիս սա, մի յանդուգն հրաւէր վնասարարութեան, մի կեղծ դաւաճանութիւն :

Պրոլետ գրողը սարսափէն կծկուած է անկիւն մը : Հազիւ կը բանայ բերանը ու կը կակազէ ·

— Ի սէր սոցիալիզմի, ընկեր, մատնացոյց արա իմ բանաստեղծութեան մէջ գտնուող վնասարարական տողերը :

Ընկեր Աւտալեանց կը խլէ քերթուածը ու կը պոռայ ·

— Ի՞նչ է սա, ի՞նչ է : Գրում ես · «բարձրացէք վեր, ահա ծառիկ, ու լեցրէք միշտ ձեր փորիկ» : Խորհրդային բերքը համայնական է միշտ : Դու մղում ես հոկտեմբերիկներին որ գնան ու ծառերի վրայ մագլցելով գողանան պտուղները եւ լեցնեն իրենց փորերը : Սա աւազակութեան հրաւէր է, որը ցերեկով : Դու խելագարուել ես :

— Կը ջնջեմ, ընկեր, կը ջնջեմ :

— Ջնջիր թէ չէ կը ջնջուես :

— Էլ ուրիշ հակայեղափոխական տող չկա՞յ . . .

— Զգիտեմ : Լաւ կ'անես, մի անգամ էլ, եթէ գնաս ընկեր Մահմադ Թաթարօղլուի մօտ եւ նրան էլ կարդաս :

Գրողը ընկեր Մահմադի մօտ է եւ կարդացած ոտանաւորը :

Ընկեր Մահմադ մատիտը կ'առնէ ու կը ջնջէ հետեւեալ երկու տողերը · «Էրթը մերն է : Կուլակն հերիք կերաւ որպէս մի չար պարիկ» :

— Ընկեր պոէտ, հէչ զգուշութիւն չունես : Ուզում ես յաջորդը լինել կուլակի : Ցանկութիւնը գործադրութեան չափ մեղք է : Դու դաւաճանում ես կոլխոզի դէմ : Ջնջիր, եւ մնացածի համար գտիր ընկեր Խլղաձէին եւ հարցրու նրա կարծիքը :

— Կը ջնջեմ, սակայն, էլ մնացածի համար աւելորդ եմ համարում գնալ ընկեր Խլղաձէի մօտ :

— Ի՞նչի աւելորդ ես համարում :

— Մնացածը չատ բան չի : Մնացածը կը պատռեմ :

— Իրաւունք չունես պատռելու բերքի տօնին նուիրուած մի տաղ : Իրաւունք չունես դաւաճանել պրոլետարական Մուսային դէմ : Հարկ է անպայման գնաս ընկեր Խլղաձէի մօտ :

Հէք պոէտ ընկեր Դարբիչ Դաւիթ կ'երթայ ընկեր Խլղաձէին ու կը կարդայ իր քերթուածը, ստանալով հետեւեալ պատասխանը ·

— Հարկ է բանաստեղծութիւն գրելուց առաջ լաւ կարդացած լինել սոցիալիստ հեղինակներին՝ Մարքսին, Էնգելսին, Լէնինին, Ստալինին : Վերջին տունի մէջ գրում ես · «Փա՛ռք Իլիչին, չըկայ մուրիկ՝ նրա դրախտն է բարձր ու ծուռիկ» : Ծո՛ւռ դըրախտ : Սա արդէն բիբլիական եւ իտորիստական մի պատկեր է : «Դրախտ»ը լեղենդական մի վայր է ու «ծուռ»ը իդիոտ է նշանակում : Քո ոտանաւորի մէջ հին կարգերի բէակցիան է խօսում : Ափսոս, մեր աշխատանքին ու մինչեւ հիմա դու մնացել ես մի բուրժուական մտայնութեան տէր : «Փառք Իլիչին» քո բացագանչութիւնն էլ աւերրախական մի ֆրազ է : Ափսոս թղթին ու մելանին որ դու սպառում ես :

— Կը ջնջեմ, կը պատռեմ իմ ոտանաւորը, կ'ըսէ խեղճացած բանաստեղծը :

— Հեշտ է ասել «կը ջնջեմ» : Դու հակայեղափոխական տողեր ես գրում եւ գնում կարդում մեր ընկերների մօտ : Նրանց մէջ ներարկում տրոցկիստական, իմպերիալիստական, բուրժուական եւ դաշնակցական գաղափարներ : Սա արդէն աններելի արիկայութիւն է : Դուրս կորիր . . . ջհաննամը, հայտա՛ . . .

Բանաստեղծը զարհուրած դուրս կ'ելլէ ու կը բզկտէ իր քամբախտ բանաստեղծութիւնը :

Քանի մը օր վերջ ծանր մեղադրանքով կը ձերբակալուի բանաստեղծը : Իր գլխուն կ'անցընեն հետեւեալ փչապակը ·

— Լակէյ, վնասարար, թոյն նեբարկող, տրոցկիստ, հակայեղափոխական, չուն, իժ, աւերրախական, աֆէրիստ, լրտես, նացիոնալիստ :

×

Այս չարժանկարային սեւ ժապաւէնը տեսայ երազիս մէջ :

Կրկին դիմեցի երազներու մեկնաբան բարեկամիս որ ըսաւ·

— Խորհրդային գրողները ստացած են տարեկան երթուղարձի տոմսակ :

— Ո՞ւրկէ ո՞ւր երթալ գալու համար :

— Ողբերգութենէ կատակերգութիւն եւ կատակերգութենէ ողբերգութիւն :

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊՕՏԼԷՐ
ԵՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչ կը մտածէր հանրապետութեան մասին արդի բանաստեղծութեան կուռքը, Պօտլէր, Ֆրանսացի հանճարեղ ախտածաղիկը՝ անունովն իր քերթուածներու ժողովածուին, (մենք Ախտածաղիկներ կը թարգմանենք Fleurs du Malը, հակառակ կատարուած թարգմանութիւններուն ,— Չարիքի ծաղիկներ, որ satanisme մը կ'ենթադրէ Պօտլէրի մէջ, Ցաւի ծաղիկներ, որ յոռետեսութիւն եւ ռոմանթիզմ կ'ենթադրէ Պօտլէրի մէջ՝ քննադատական այս երկու դպրոցներն ալ տեղի կուտան այսօր հոգեբանախօսական դպրոցին, որ Պօտլէրի մէջ կը տեսնէ ճաշակ մը ախտաբանական երեւոյթներու, ինք եւս հարկատու անոնց) :

Ալեքսանդր Զէվաէս կը պատասխանէ այդ հարցումին, քրքրելով 1848 տարւոյն փետրուարի պատմութիւնը :

24 փետրուար 1848ին ֆրանսական միապետութիւնը տապալեցաւ, — թագաւորը կառք մը ցատկելով գնաց հիւսիս, կտրեց Մանշ ծովը եւ ապաստանեցաւ Անգլիա :

Հանրապետութիւն հռչակուեցաւ Ֆրանսայի մէջ : Անհուն խանդավառութիւն ամէն կողմ, — քաղքենի դասակարգը, արհեստաւորն ու բանուորը, մտաւորականն ու արուեստագէտը բոլորը եղբայրացան մէկ օրէն միւսը :

Պօտլէր, խորքին մէջ՝ կաթոլիկ, կալուածութեամբ՝ ազնուապետական, նկարագրով՝ արհամարհոտ, որ նոյնիսկ անտարբերութիւն ցոյց կուտար հանդէպ ժողովրդային շարժումին եւ չէր ծածկեր իր պահպանողական տեսակէտները՝ յայտարարելով, իր նըկարչական քննադատութեանց մէջ, թէ ժողովրդապետական կարգերը թշնամի են պերճանքին, գեղարուեստին եւ դպրութեանց, յանկարծ յեղափոխութեան առաջին օրը վարակ ունեցաւ ժողովրդային տենդով : 24 փետրուարին, Պիւսիի քառուղիին վըրայ, զէնքը տեսան ամբոխին մէջ, որ կը կողոպտէր զինավաճառատուն մը : Աղուոր հրացան մը եւ որսի պայուսակ մը վերցուցած էր :

Յաջորդ օրը կը միանայ երկու գրագէտներու հետ, — առաջինը Շանֆլէօրի, վիպասան մը, որ ծանօթ է իրապաշտութեան բերած իր տեսութեամբ եւ Chien - Caillou հատորով, զոր Վիքթոր Հիւկօ կը համարէր գլուխ-գործոց մը, երկրորդն էր Շարլ Թուպէն, բանաստեղծ, վիպագիր եւ քննադատ :

Երեքը միասին կ'որոշեն թերթ մը հրատարակել : Ի՞նչ անուն դնել, — Պօտլէր կ'առաջարկէ Հանրութեան փրկութիւնը : Իր ընկերները կ'առարկեն որ 93 կը բուրէ անունը, բայց ի վերջոյ կը համաձայնին :

Սրճարանին մէջ նստած՝ անմիջապէս կը խմբագրեն թերթը եւ ձեռագիրները կը տանին Պօթրուչ տպարանը :

Փոքրածաւալ, 4 էջնոց թերթ մըն էր Հանրութեան փրկութիւնը : Էջերը երկսիւնակ :

Առաջին թիւը կը կրէր հետեւեալ յայտարարութիւնը ·—

Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը :

Կոչ ժողովուրդի՛ն :

Կ'ըսէին ժողովուրդին.— Մի՛ վստահիր :

Այժմ պէտք է ըսել ժողովուրդին · — Վստահութիւն ունեցիր կառավարութեան վրայ :

Ժողովո՛ւրդ, ահա կանգնած ես մէջտեղը, միշտ ներկայ, ու քու կառավարութիւնդ չի կրնար սխալ գործել : Հսկէ՛ վրան, բայց շրջապատէ զայն գուրգուրանքով :

Քու կառավարութիւնդ քու զաւակդ է :

Կ'ըսեն ժողովուրդին · — Զգո՛յշ դաւադիրներէն, չափաւորներէն եւ յետադէմներէն :

Անտարակոյս, պէտք է հսկել, ժամանակը թանձրացած է ամպերով, թէեւ պայծառաշող էր արշալոյսը :

Բայց թող ժողովուրդը գիտնայ թէ բոլոր տեսակի դաւադիրներուն դէմ լաւագոյն դարմանն է բացարձակ հաւատք ունենալ Հանրապետութեան վըրայ, թէ թշնամական ամէն նպատակ անխուսափելի կերպով կը խեղդուի համաշխարհային սիրոյ մթնոլորտի մը մէջ :

Տպել տալէ վերջ այս թերթը, Պօտլէր եւ երկու ընկերները ծրար ծրար կ'առնեն իրենց անութին տակ եւ կը սկսին իրե՛նք ծախել փողոցներուն մէջ : Հասոյթը, 10 — 20 ֆրանք, կը յատկացնեն երկրորդ թիւին տպագրութեան : Երկրորդ թիւը կ'ուշանայ քիչ մը, ստիպուելով թերթին ճակատին համար չինել տալ խորհրդանշան մը, որովհետեւ ուրիշներ գողցեր էին իրենց թերթին անունը : Այդ խորհրդանշանը կը ներկայացնէր ըմբոստ մը որ կը ցատկէ պատնէշի մը վրայ, ձեռքին՝ դրօշ մը, ուր գրուած է · « Ձայն Աստուծոյ, Ձայն ժողովուրդին» :

Երկրորդ թիւին խմբագրականը եւս անստորագիր է, բայց հաւանաբար կը պատկանի Պօտլէրի ·—

Նախկին թագաւորը կը պտըտի : Մէկ ժողովուրդէն միւսին կը դիմէ, մէկ քաղաքէն միւսը կ'երթայ : Կ'անցնի ծովը, ծովէն անդին՝ ժողովուրդը կ'եռեւեփի, Հանրապետութիւնը կը խմորուի թաքուն կերպով : Անլի՛ հեռուն, աւելի՛ հեռուն, Ովկիանոսէն անդին, Հանրապետութիւնն է դարձեալ :

Ան կ'իյնայ Սպանիոյ վրայ, բայց այնտեղ եւս Հանրապետութիւնը կը թեւածէ օդին մէջ եւ թոքերը կ'արգելէ ինչպէս անուշահոտութեամբ :

Ո՞ւր պիտի հանգչի այդ անիծեալ գլուխը :

Հռոմի՞ մէջ,— Ս · Աթոռը այլեւս չօրհներ բռնակալները : Ան կրնար թողութիւն շնորհել, բայց նախկին թագաւորը ոչ Աստուծոյ կը հաւատայ, ոչ ալ սատանային :

Գաւաթ մը Եոհանիսպէրկ տուէք, որպէսզի չորցած կոկորդը թրջէ թագաւորներու այս թափառականը հըրեան : Մէթէրնիխ ժամանակ չունի, նամակներ, հեռագիրներ, թերթեր կան կարդալիք : Եւ յետոյ բռնակալներու միջեւ եղբայրութիւն չկայ : Արդէն ինչ կ'արժէ միապետ մը առանց թագի :

Նախկին թագաւորը մէկ երկրէն միւսը կ'երթայ, եւ մէկ քաղաքէն միւսը : Միշտ եւ միշտ կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը : Կեցցէ՛ Ազատութիւնը : Ամէն կողմ երգեր, աղաղակներ, ուրախութեան արցունքներ :

Ան կը վազէ իր բոլոր ուժովը, ժամանակին հասնելու համար որ եւ է տեղ, ուր կարենար հանգչեցնել գլուխը՝ Հանրապետութիւնը չհասած : Այդ է իր երազը : Որովհետեւ բովանդակ երկիրը մղձաւանջ մը դարձած է իրեն համար, մղձաւանջ մը որ կը պաշարէ զինք : Սակայն հազիւ թէ կը դպի պատնէշներուն, ահա կը սկսին զանգակները ղօղանջել զուարթաձայն եւ Հանրապետութիւն կը կանչեն իր ահարեկ ականջներուն :

Լուի - Ֆիլիփի գլուխը՝ Հանրապետութիւն կը հրաւիրէ իր վրայ, ինչպէս շանթարգելները կը ծառայեն քաշելու եւ պարպելու երկնքի գայրոյթը :

Ան դեռ պիտի քալէ երկա՛ր, այդ է իր պատիժը : Պէտք է որ պտըտի ամբողջ աշխարհը, հանրապետական աշխարհը, որ ժամանակ չունի սակայն մտածելու իր մասին :

Պօտլէրի այս թերթը, որ միայն 12 թիւ լոյս տեսաւ եւ հիմա հազուագիւտ է, ցոյց կուտայ թէ ո՛րքան բուռն ատելութիւն մը կը սնուցանէր միապետականութեան դէմ եւ ո՛րքան կը փարէր հանրապետականութեան :

Ամանդ ի՛նչ բրդես, ղզալդ ան կուգայ :

*** Անհաց, անհող, հողիս քեզ մատաղ :

*** Ասանկ չան՝ ասանկ չարական :

*** Այսօրուան հաւը վաղուան սագէն լաւ է :

*** Աշխարհը դմակ, մարդը դանակ, կտրէ ու կեր :

չատ եմ սիրեր Ղընէմիէն : Վարձուոննեակ փնտռեցի եւ չգտայ : Կ'ուզեմ որ սակէ վերջ գիս նկատես վարձակալ եւ ոչ հիւր :

— Պարոն, չըլլար : Տունը քուկդ է, իմս չէ : Որքան ժամանակ հոս ես, կ'ուտես, կը խմես եւ կը պառկիս : Ես գեղացի եմ, քաղքցի չեմ : Ես քեզմէ դրամ չեմ առներ :

Որքան գեղացի է Ալրօն, այնքան գեղացի եմ նաեւ ես : Հետեւաբար յամառ եւ հպարտ : Որոշեցի երթալ Արամօ : Ալրօն չատ նեղացաւ, բարկացաւ : Օգուտ մը չունեցաւ : Ալրօն բարկութենէն պատէն վար առաւ որսի հրացանը եւ լեռ ելաւ : Կէս ժամ չանցած, ուսին աճապին վարազ մը նետած տուն եկաւ : Վարազը առջեւս նետեց ուժով մը :

— Կը տեսնե՞ս, պարոն : Ամէն օր քեզի վարազ կը կերցնեմ : Վարազի ուժ ունենալու համար վարազ պէտք է ուտել : Մեր լեռները կաքաւ ալ չատ կայ : Կեցիր այստեղ : Պարոն, դուն գիտես, եւ աչքերուս, եւ սրտիս վըրայ տեղ ունիս :

— Կարելի բան չէ, սիրելի Ալրօ :

Ու, վերջին անգամ Ալրօն գիս ճաչի նստեցուց : Ախ, գեղի սեղանը : Թոնիրի կսկուծ եւ անուշաբոյր հաց : Մածուն, թան, մեղր, կարագ, թուզ, խաղող, փիլաւ, պանիր եւ վարազի խորոված :

Ճաչէն յետոյ Ալրօն նստաւ ինծի համար թութուն ջարդեց : «Ճամբան երկար է, կը ծխես», ըսաւ :

Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ես ճամբայ կ'ելլեմ դէպի Արամօ : Ճամբայ կ'ելլեմ եւ վերջին անգամ ըլլալով կը դիտեմ այս գեղը որ միմինակը ինկեր է վերին — Սուրիոյ եւ Ալէվիներու երկրի լեռներու հեռաւոր մէկ դիրկը : Կը յուզուիմ, երբ կը մտածեմ, որ այս գեղը հայկական, դարեր առաջ եկեր է այստեղ, Հայոց մեծ աշխարհէն, եւ մինչեւ այսօր ալ պահեր է մասունքի պէս արաբախօս ծով աշխարհին մէջ, իր քաղցր գաւառաբարբառը, իր կիներուն հայրենի տարազը, սովորութիւնները աւանդութիւնները, կրօնը :

— Եաքը, նորէն արի հոս, (վերջը նորէն հոս եկուր :

Կուգամ, սիրելի Ալրօ, կուգամ : Մի վախնար, ես քաղաք չեմ բնակիր : Քաղաքները, մանաւանդ օտար, հեռաւոր փայլուն քաղաքները մեզմէ տարին չատ բան, չատ բան :

ԱՐՍԷՆ ԱԺԷՄԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԸ ՓԼԱՒ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Ի՞նչ ընել : Մենք քարայրին մէջ խորհուրդ ըրինք եւ որոշեցինք որ Գրիգորն ու ես մեր Քարը երթանք աղբը փնտռելու : Եւ եթէ գտնենք, բոլորս ալ անոնց քով փոխադրուինք :

Նոյն գիշերն իսկ ճամբայ ելանք մենք, հօրաքոյրս ու աղջիկները քարայրը ձգելով : Քարը մեր եղած տեղէն բաւական հեռու էր, ճամբան դժուար ու ժեռուտ էր : Ի՛նչ գէշ գիշեր մըն էր ան, առանց լուսնկայի : Քանի մը քայլ անդին հնար չէր տեսնել :

Եթէ յանկարծ մեզ բռնէին, Գրիգոր էֆէնտիին անունը Ալի, իմինս Նուրի, Թուրք էինք մենք : Իրար ալ ճամբու ընթացքին այդ անուններով պիտի կանչէինք :

Անցանք մեր գիւղին մօտէն, ուր վերի թաղը լոյսեր կը վառէին : Երբ գիւղին գլուխն ելանք, չուները սկսան երկար երկար հաչել :

Երբ Քար հասանք, վարէն ջուրերուն գոռում գոչումը լսեցինք : Ու մեծ դժուարութեամբ ու գլորելով ջուրին վրայ իջանք լուսաղէմին : Հոն տեսանք քարի քիւերուն տակ անդին անդին փոքր խումբերով աղաք, որոնք կը քնանային : Երբ մէկ քանին արթնցան, ըսին թէ երեսուն հոգի են եւ մեզ տարին Սրապեան Մանուկ աղային, որ աղատեր հոն ինկեր, եւ հոն ալ մեծաւոր էր եղեր : Տղաքը բոլորն ալ աղտի եւ ոջիլի մէջ կը լողային : Տժգոյն ու սարսափահար, կը նմանէին մեռելներու : Ամէն մէկը ընտանիքի մը մնացորդն էր : Անոնք գիշերները գեղ կ'երթային ալիւր բերելու եւ քանի մը կիներ ալ հոն հաց կ'եփէին :

Կիներուն մէջ էր Հաճիենց Նուբիան, տունը մնացած աղջիկ մը տարեց : Ոչ աղեղ էր ան, ոչ ալ անխելք, միայն չատ պահանջկոտ, եւ ասոր համար ալ չէր ամուսնացեր : Անոր սիրահարած էր վերջերս Օվկէնց հովիւ Խաչօն, որ տարին հազիւ երկու անգամ լեռնէն գիւղ կ'իջնէր : Խաչօն ի վերջոյ խելքն ալ կորսնցուց, որովհետեւ Նուբիան անոր քթին կը խնդար :

Շատ զուարթ էր Նուբիան : Վիզէն աղուոր օղեր կախած, գլխուն ալ կարմիր եազմա, նոր հարսի կը նմանէր : Ու կը մտնէր չարունակ Ճերմանենց Մարտիրոսին քովիկը, որ երիտասարդ էր, նոր եկած Ամերիկայէն, դրամի ալ տէր : Հիմա Մարտիրոսին կինն ու զաւակները կորսուած էին, եւ ան Նուբիայինն էր այլեւս . . .

Զարմանենց Կարօն ազատած ուէքաբը հասած էր, մէջքին կապած Արզենց Խորէնին զարատաղը, որ իրօք մեզմէ առաջ հաներ էր Ախղախէն : Կարոյին հետ ազատեր ու հոն հասեր էր Թաթրենց Զարէհը, փոքրիկ սուր մը ձեռքը, տակաւին արիւնլուայ : Այդ սուրով Թուրքերը կ'ուզեն եղեր սպաննել զինքը : Այդ սուրը խլեր է անոնց ձեռքէն ու իրարու եռեւէ երկու թուրքերն ալ չանսատակ գետին տապալեր, մխելով սուրը երկուքին ալ սիրտը : Զարեհ սակայն իր հօրը կսկիծէն ու աեսածներէն ապաւչցած էր ու կուլար չարունակ : Ան իր ծնողքին մէկհատիկն էր եւ անոնք իր վրայ չատ կը գուրգուրային :

Բայց ուրկէ՞ ուր Մանուկ աղան հոս, եւ միմիայն Մանուկ աղան, որ Տիվրիկի դացած յանձնուած էր : Ան ալ կը բանտարկուի ուրիշ մեր գիւղացիներու հետ : Գիշեր մը բանտէն կը հանեն զինքը մեր գիւղէն քանի մը մեծաւորներու եւ ուրիշ չատերուն հետ ու կառավարութեան չէնքին դահլիճը կ'առաջնորդեն : Կառավարական չէնքին տակի յարկն էր բանտը, եւ այս առանց նշանակութեան չէ Թուրքին տիրապետութեանը համար :

Դահլիճին մէջ իրենց կը սպասէր Քէօր Ատիլ Հարիւրապետը, հայատեաց ու մարդակեր հրէշ մը : Ան ճառ մը կը խօսի, ուր կ'ապացուցանէ Հայերուն խային տարր մը ըլլալը : «Ձեզի սահմանադրութիւն ալ չնորհեցինք, բայց դուք նորէն օձ եղաք եւ մեզ, Թուրքերս խայթեցիք» կ'ըսէ : Հիմա ժամանակն է որ հաշիւ տաք :

Այս ճառէն ետք ջրբեպաններ զանոնք զոյգերով միասին ճամբայ կը հանեն Սվազ երթալու համար : Անոնց կ'ընկերանայ ոստիկաններու ջոկատ մը եւ Տիվրիկի ոստիկանապետը, Սիւլէյման չավուշ : Տիվրիկի կոնակը, խոր ձորի մը մօտ վար կ'առնեն զանոնք անասուններէն ու ձորը կ'առաջնորդեն : Հոն ոստիկանապետը կ'ըսէ անոնց որ փատիշահը ֆէրման հանած է որ հայ ազգը բնաջնջուի Թուրքիոյ մէջ, եւ իրենք հրաման ունին զիրենք սպաննելու : Ուստի, ձեզի քիչ մը ատեն կուտամ ձեր վերջին խպատէթը (աղօթք) ընելու : Մէկէն ժողովուրդը կը սկսի լալ, աղաչել, հայհոյել եւ աղօթել : Անոնք արդէն իրարու կապուած էին :

— Աթէ՜շ... կ'որոտայ հրամանատարը ու մաուզէրները կ'որոտան եւ բոլորը մէկ թութի պէս գետին կը թափին : Ցետոյ սուինահար կ'ընեն կիսամեռները, ու երբ ամէն աղմուկ կը դադրի դիակներէն, քաղաք կը վերադառնան : Ջրբեպաններն ալ գիշերով քաղաք կը վերադառնան եւ քանի մը օր կը պահուին, մինչեւ որ Սվազէն վերադառնալու ատեն ըլլայ, նորէն մէջտեղ ելլելով ուրիշներ տանելու :

Մանուկ աղան ուշքի կուգայ գիշերը եւ կը զգայ որ ողջ է : Ձեռքին կապերը կը քակէ ու քաղաքին կռնակի լեռը կը բարձրանայ եւ յաջորդ գիշերը գիւղ կուգայ :

Առտու մը մեր դիմացի ժայռերուն վրայ տեսանք երկու հոգի որոնք կը մաքառէին ժայռերուն հետ, փորձելով ջուրին վրայ իջնել : Մենք անոնց ոգորումը կը դիտէինք առանց ձայն հանելու : Բաւական դիտելէ յետոյ, մի վախնաք, ըսին տղաքը իրարու, մի վախնաք, անոնք մեզմէ են : Սա մէկը Քոսապետոյենց Տիրանն է, մէկալը Քոչենց Ղեւոնդը :

Քոչենց Ղեւոնդը, աչքերուս լոյսը, իմ եղբայրս, ինքզինքէս ելայ ես, եւ

— Եկէ՛ք, եկէ՛ք, վա՛ր եկէք, ջուրին վրայ իջէք, պոռացի :

Ղեւոնդ ձայնս ճանչցաւ ու քաջութիւն առած, առիւծ կտրեցաւ : Իր տժգոյն դէմքէն ուրախութեան ցոլք մը անցաւ : Կը գտնէր թէ՛ տղաքը, թէ՛ եղբայրը : Ան հօրաքրոջմէս խնդրեր էր առաջուընէ որ զինքը միասին առնէ, բայց հօրաքոյրս մերժեր էր :

Անոնք ոգեւորուած մեր մօտ իջան, արդէն մեզ կը փնտռեն եղեր : Արաբկիրէն փախած էին : Երբ հարցուցի Ղեւոնդին թէ ինչո՞ւ աւելի առաջ չփախաւ եւ մինչեւ Արաբկիր գնաց, ան պատասխանեց ·

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՋԵԱՆ

(Շար.)

յաղթանակներով։ Վերջին քսան տարիներու ընթացքին ինչե՛ր չըրին Ֆրան-սայի դիւանագէտները, հասկացողութեան մը յանգելու համար Գերմանիոյ հետ։ Տասը տարիէ ի վեր ի՛նչքան տեղի տուինք, այդ հասկացողութիւնը ձեռք բերելու համար։ Մինչդեռ Գերմանիան, աչարկու դրացի, իր բանակը արդէն հասցուցած է այնպիսի քանակի մը որ երբեք տեսնուած չէր »։

Բանախօսը, որ Գնդ․ տը լա Ռօքի փոխանորդն է, յետոյ քննադատեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը Իտալիոյ հանդէպ։ Մեղադրեց որ մինչեւ հիմա դեսպան չեն ղրկած Հռոմ։ Իր կարծիքով, Մուսոլինիի հետ խօսակցութիւն մը կրնար բարերաստիկ արդիւնքներ ունենալ, Իտալիան բաժնելով Պերլինի առանցքէն։ Եւ եզրակացուց թէ Ֆրանսա ստիպուած է ընտրութիւն մը կատարել ֆրանքեւխորհրդային դաշինքին եւ ֆրանքեւիտալական խօսակցութեանց միջեւ։ Իր համոզումով, այս վերջինը կրնայ դուռները փակել պերմանական յաւակնութեանց առջեւ՝ Կեդր․ Եւրոպայի մէջ։ «Պատերազմը կրնայ ծագիլ եթէ մենք շարունակենք տեղի տալ։ Զօրաւոր Ֆրանսա մը երաշխիք է խաղաղութեան համար »։

Պ․ Միսթլէր, արտաքին գործերու յանձնաժողովին նախագահը, խոստովանեցաւ թէ Ֆրանսան այն չէ ինչ որ 15 տարի առաջ։ «Բայց, ժամանակը ուշ չէ կացութիւնը շտկելու համար, կը բաւէ որ ըմբռնենք անոր ծանրութիւնը եւ մեր մեծութեան աւանդութիւնները»։ Բանախօսը հաստատեց թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ միջին ճամբայ մըդտնել ընդմէջ համայնավարներուն, որ կը պահանջեն զօրացնել ֆրանքեւխորհրդային դաշինքը, եւ Ֆլանտէնի խմբակին, որ կ'առաջարկէ ուղղակի լեզու դտնել Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ հետ։ «Ֆրան-սայի քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ ոչինչ ընել առանց Անգլիոյ, եւ սպասել անգլեւիտալական բանակցութեանց ելքին, չանտեսելով որ եւ է պատեհութիւն։ Մենք չենք կրնար հետեւիլ մեքենական քաղաքականութեան մը որ կապէ մեր ձեռքերը, առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթանք։ Բայց, կենսական հարցերու մասին․— Հռենոս, Միջերկրական եւ Կեդր․ Եւրոպա — մենք պէտք է տրամադրենք մեր երկրին բովանդակ ուժը»։

Ազգայնական երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ․ Լուի Մառէն խօսք առնելով, յիշեցուց թէ կարգ մը երկիրներ եւ նոյն իսկ Ֆրանսա 131 միլիառ ֆրանք փոխ տուած են Գերմանիոյ։ Եւ աղաղակեց ․

— « Ատենով դէպքերը պարտադրած են Ֆրանսայի փրկութեան կոմիտէ մը հաստատել։ Պէտք է վերադառնալ այդ քաղաքականութեան ։

Լուի Մառէն իր ճառին մէջ չեշտեց․

— « Ներկայիս մեր զինագործարանները պէտք է բանին գիշեր ցերեկ։ Լաւ կազմակերպուա՞ծ է մեր օդային պաշտպանութիւնը, ինչպէս եւ տեղեկատու դիւանը։ Երկիրը իր խնայած դրամը սիրով պիտի տրամադրէ կառավարութեան, եթէ գիտնայ որ կը գործածուի սպառազինութեան »։

Գիշերուան նիստին մէջ, նախկին նախարար Պ․ տը Մոնզի ակնարկելով անգլիական տագնապին, բացատրեց թէ այդ խնդիրը Անգլիոյ կը վերաբերի եւ մենք պէտք չէ խառնուինք։ Եւ շարունակելով, դիտել տուաւ թէ Հիթլէրի վերջին ճառը կը մատնէ աշխարհակալութեան ոգի մը։ Ապա ուշադրութիւն հրաւիրեց Աւստրիոյ կացութեան վրայ։ «Ի՞նչ պիտի ընենք Աւստրիոյ օգնելու համար։ Գերմանիոյ հետ խօսի՞լ։ Բայց ի՞նչ պիտի ըսենք։ Ոչինչ։ Ի՞նչ պիտի պահանջենք, — ոչինչ։ Գալով Իտալիոյ, պէտք չէ վաղուընէ կարծիք յայտնենք Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մասին․ բայց միեւնոյն ատեն պէտք չէ սպասենք, ընդդիմանալու համար Անշլուսին (Աւստրիոյ կցումը Գերմանիոյ)։ Ես միայն մէկ բան կը պահանջեմ Պ․ վարչապետէն․— Վճիռ մը տուէք ։ Քիչ մը հպարտ եղէք։ Մենք պէտք ունինք հպարտութեան։ Աշխարհ կը սպասէ Ֆրանսայի վճիռին »։

*** Երկու օրուան հարցապնդումներէն վերջը, խօսելու կարգը եկած էր վարչապետին եւ արտաքին նախարարին, պաշտպանելու համար կառավարութեան քաղաքականութիւնը ։

Կացութիւնը ծանրացնող պարագայ մը եւս պատահած էր վերջին պահուն, — կառավարութիւնը արգիլեց հրապարակային ժողով մը որ սարքուած էր Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման հինգերորդ տարեդարձին առթիւ։ Ընկերվարական պաշտօնաթերթը հաղորդելով այս լուրը, կը հարցնէր, երէկ․— «Ուրեմն այսուհետեւ արգիլուա՞ծ է Ֆրանսայի հողին վրայ ձաղկել Փաշական-նութեան ոճիրները»։ Եւ կը մեղադրէր որ Ժողովրդական Ճակատին կռթնած կառավարութիւն մը տեղի կուտայ դիկտատորներու պահանջներուն ։

Մանրակրկիտ խնդիր մը Իտալիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ

Իտալական թերթ մը, «Ժօրնալէ տ'Իտալիա», հետեւեալ շնդալից լուրը հրատարակեց փետրուար 25ին, բուռն յարձակողականով մը․—

Փրակայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ այս միջոցին շրջան կ'ընէ Հանրապետութեան նախագահ Պէնէշի մէկ խօսքը, որ վերջերս ըսուած է եղեր օտար դիւանագէտի մը, եւ որուն համաձայն Պ․ Պէնէշ 1923էն ի վեր քանի մը անգամ խորհուրդ տուած է ոչնչացնել Մուսոլինին ։

Թերթին խմբագրապետը անհաւատալի գտնելով հանդերձ այս լուրը, կը քըքրէ Պ․ Պէնէշի անցեալը եւ կը յիշէ անոր սերտ յարաբերութիւնները զանազան կասկածելի հոսանքներու հետ ։

Լուրին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, Հռոմի չեխական դեսպանը Իտալիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունը երթալով, բացարձակապէս հերքեց զայն։ Չեխական գործակալութիւնն ալ վճռական հերքում մը հրատարակեց։ Ասոր վրայ, իտալական կառավարութիւնը հրամայեց թերթերուն այլեւս չխօսիլ այս լուրի մասին, «մինչեւ որ բացուած քննութիւնները վերջանան »։

»»»» ◦ ««««

ԳԱՂՏՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ գործերու քննութեան առթիւ, ձախակողմեան թերթերը կը գրեն թէ որոշ դեր կատարած է օտար դիւանագէտ մը եւ թէ սպառնագիր ուղղուած է վկայի մը։

Պ․ Յովհաննէս Եդիմեան, Այրի Տիկին Էլիզ Պօյաճեան եւ զաւակունք (Կ․ Պոլիս), Այրի Տիկին Աստինէ Օրմանճեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Օրմանճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Օրմանճեան եւ աղջիկը, Օր․ Հայկուհի Օրմանճեան, Պ․ Գէորգ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գրիմեան, Տէր եւ Տիկին Բարունակ Ղազարեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Պօյաճեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Ագապի Սմսարեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Սմսարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գօտեան, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին, հօրաքոյրին, մօրաքոյրին, քեռկնոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԵԴԻՄԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի, 28 փետրուար, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սէնթ Անթուանի հիւանդանոցը, մէթրօ՝ Chaligny:

ԾԱՆ․— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ա․ Շահխաթունի կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, 27 փետրուար առաւօտեան ժամը 11ին Փարիզի հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 րիւ Ժան Կուժոն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ իրենց սիրելի քրոջ՝

ԳԵՂԻԱՆ ՄԵԼԻՔ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան (որ տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ) քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ց. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ (գերասան) եւ Զ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ (գերասանուհի)

Տեղի կ'ունենայ 27 Փետր․, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ։։ Մէթրօ Օտէօն ։

կը նախագահէ Պ․ Ա․ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Պիտի խօսին՝ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ, Պ․ Պ․ Ս․ ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա․ ԶՕ-ՊԱՆԵԱՆ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։

ԽՆՋՈՅՔ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

27 Փետրուար, կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ 9ը

2 ՌԻՒ ՏԸ ԼԱ ՏԷՖԱՆՍ «ԽՐԻՄԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։

Մուտք 5 Ֆր. փոքրերու 2 ֆրանք։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

կիրակի, 27 Փետրուար, ՍԱԼ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

46 պիս Ռիւ Սէն-Տիտիէ, Մէթրօ՝ Թրօքատէրօ

Այս անգամ, գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն՝ Տիկին Վ. ՎԱԼԷՆԹԻՆՈՎԱ, Ռուսական Օփէրայէն, Օր. ՏԱՏԻԱՆԱ ԱՍՄԱՆՈՎԱ, ճարտար դաշնակահարուհի, եւ մերազնեայ դեռատի տաղանդաւոր պարուհիներ՝ Օր. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Օր. Ա. ԷՔԻԶԵԱՆ, որոնք պիտի երեւան իրենց մասնագիտութեան մէջ։ ՔԱՐԻՕ-ՔԱՆԹԻԻ հանրածանօթ նուագախումբը պարերու զուարթ թափն ու օգեւորութիւնը վառ պիտի պահէ, կէսօրէն վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր։ Մուտք 10 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԷՆ

27 Փետր., կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ, 26 Rue TROYON, Sèvres, Métro Pont de Sèvres:

կը ներկայացուի « ԽԱՂԱՄՈՒԼԸ », (տրամ 3 արար)

երգախառն զաւեշտներ՝ LE PARAPLUIE DE DON QUICHOTTE, LES DEUX PECHEURS, I DUE SPAZZACIMINI

Տոմսերու գինն է 10 եւ 7 ֆրանք

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ

Կազմակերպուած՝ Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, նախագահութեամբ՝ Պ․ ԼԵՒՈՆ Կ․ ԿԷՐՏԱՆԻ։

11 Մարտ, ուրբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 9ին, LE JOURNALի սրահին մէջ, 100, RUE DE RICHELIEU, PARIS. Métro; Richelieu - Drouot եւ Bourse :

Ֆրանսերէն լեզուով կը ներկայացուի «Monsieur - Meunier» զաւեշտական տրամ 1 արար, որ արդէն ներկայացուած է ֆրանսական բեմերու վրայ։ Հեղինակ՝ Սերժ Միրիճանեան (Serge Mirjean) ։

Սիրայօժար մասնակցութեամբ, Տիկին Claude - Ritterի, Porte St. Martinէն Պ․ Max Charlierի Gymnaseէն գլխաւոր դէրերուն մէջ եւ Պ․ Balpétréի Comédie - Françaiseէն, ինչպէս նաեւ Օր․ Իրիս Պիւլպիւլեանի, Պ․ Գմբէթեանի եւ Պ․ Claude - Wilderի ։

Ցայտագրի ամբողջութիւնը տեղւոյն վրայ, որուն ճոխութեանը պատճառաւ, ճիշդ ժամանակին պիտի սկսի ։

Տոմսերու գինն է, 7, 10 եւ 15 ֆրանք ։

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ Արթիսթիք Միութեան պարահանդէսը Ապրիլ 3ին։ Չխաչաձեւել այդ թուականը։

27 ՓԵՏՐ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

8 Rue Danton, ՄԷԹՐՕ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ ԷՒ ՕՏԷՕՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ

կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով ՊԷՆԼԵԱՆԻ խաղացանկի գլուխ-գործոց

ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ՀՕՃԱ

(օփէրէթ 3 արար, 1 պատկեր)

Որուն ընդհանուր ղեկավարութիւնը սիրայօժար ստանձնած է

Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

(նախկին դերասան Պօլսոյ Ֆրանսական)

կը մասնակցին՝ ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ ԼԱԹԻՖԵԱՆ, Պ. Պ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ եւ ԿԻՒՐԵՂ ՄՐԱՊ, Պ. ԲԱՐԻԿԵԱՆ կը ղեկավարէ օրքեսթրը։

Զաւարթութիւն, երգ, պար։ Կը պարէ Շաթըլէի թատրոնէն պարուհի Օր. ՌՕԶԻԿ ՄԱԿՏՕՆԱԼՏ։

Տոմսերը կը ծախուին Գրատուն Հրանտ Սամուէլի մօտ, 51 Mr le Prince. Փարիզ։ Գիները՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

ԹՈՔԱԽՏԸ

Ինչպէս ամէն տեսակ ուռախտներ (Tuberculose osseuse, ganglionnaire եւայլն) եւ ամէն տեսակ հազ ու արիւնաթքութիւն կը բուժուին արագ եւ արմատական կերպով առանց դեղի եւ գործողութեան ։

ԴԻՄԵԼ ՏՕՔԹ. ՋԵՆՈՐ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

15 bis, Rue de Maubeuge Paris (9)

Ժամադրութիւն, ամէն օր ժամը 14 — 18։ Tél. Tru. 83—87

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ է

146 Rue Lafayette (Gare du Nord

Թէլէֆոն Nord 84-04 (անփոփոխ)

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2–7, կիրակի եւ տօն օրեր ժամադրութեամբ

Հ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

44 Rue Dunkerque (ՄԷԹՐՕ ԿԱՐ ՏԻւ ՆՈՐ

Tél. Trudaine 42—69

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 14—20։

Առաւօտները ժամադրութեամբ։

“ ՇԻՐԱԿ

Արեւելքի միակ իսկական ...

Անզուգական, Անմրցելի, ...

Առաջնակարգ զօրացուցիչ ...

քեր, պատրաստուած զուտ ...

ով։ Հայ աւանդական սեղանի ...

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Ոսկերիչ մը որ գիտնայ շինել ոսկերչական շակաւոր առարկաներ։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ առաւօտները ժամը ... առաջ եւ կէսօրերէ վերջ ժամը 13—15։

G. IRAN, (Մեծզլխիան)

17 Rue St. Augustin, Paris(2

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է զինուորագրութեան պատճառաւ, Ալֆորվիլի ... սակաւ բանուկ թաղամասի մէջ, եւ 300 յարկաբաժինով ... ներքեւ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով, այրերու 3 եւ կանանց համար 4 աթոռներով, երկու էնձէֆրիզապլը գործ...

Մանրամասնութեանց համար դիմել տեղւոյն վրայ, Պ. Բաղդասարեանի, 101 Rue Edouard Vaillant, Alfortville (Seine)

ԵՂԻՇԷ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

AMERICAIN LLOYD — 48 rue de la République Մարսէյլ, Tél. C.47-22 եւ C.74-51

ORIENT L... — 7 rue Auber, P... Tél. Opéra 67-...

Նաւային բոլոր ընկերութիւններու ներկայացուցիչ ... ցոմսակներ՝ ամէն տեղի համար։ Հայ ճամբորդներու ... ժամանաւոր գին։ Ունինք թղթակիցներ աշխարհի ամէն ...

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ

ՐԱՖՖԻ

Փարիզահայերու միակ վայելուչ ճաշարանը

Տնօրէնութեամբ Մ. Գ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

8, RUE MAUBEUGE Paris (9) Մէթրօ Cadetet le Pel...

Հոն պիտի գտնէք՝ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու ... ճոխ ճաշացուցակ մը, Անմրցելի մաքրութիւն եւ անթերի ... սպասարկութիւն, պոլսական ոգի՝ եւ ճաշակ ճաշարանատիրոջ ... լի փորձառութեամբ։ Ամէն տեսակ հիւաքոյթներու համար կը ... մադրուի սրահ, անհամեմատ մատչելի գիներով։

Շաբաթ եւ կիրակի երեկոները արեւելեան նուագ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ ։

ՊԱՏԱՐԱԳ - ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 27 Փետրուար Առնուվիլի Վարդագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ամերիկայի առաջնորդ եւ կաթողիկոսական պատուիրակ Գարեգին Արք. Խաչատուրեան։ Այս առթիւ սարկաւագ պիտի ձեռնադրէ քահանայացու Պ. Հայկազուն Շահինեանը։ Կը հրաւիրուին Առնուվիլի եւ շրջակայքի ինչպէս նաեւ Փարիզի եւ արուարձաններու հաւատացեալ ժողովուրդը։

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10 ։ Կառ. տիւ Նոռէն շոգեկառք՝ ժամը 8.05, 8.59, 9.40 եւ 10.36, իջնել Վիլիէ լէ Պէն Կոնէս ։ Հոգաբարձութիւն

Կը ստանձնեմ՝ դատական ..., գական, վարչական, առեւ..., հարկային խնդիրներ՝ ծախ... հաշւոյս։

Ամուսնութեան, ամուսնա... զանձումներու, պայմանագ... ներու, թարգմանութիւններ... ւական վէճերու, բնակութ... ւանքի, ինքնութեան թուղ... նաթիւրալիզասիոնի համար...

Փաստաբան

M, ADAMOFF

85, Rue de la Convention, P...

մէթրօ Boucicaut, Tél. Vaug...

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ Ս. Շամօնի Մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 28 փետրուար, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

REXY CINEMA (L...

Cours Lafayette, angle Rue ...

Փետր. 25 — 3 Մարտ

Ամէն օր ցերեկները 2.30 ...

իրիկունները 20.30 ...

Tino Rossi

dans

Nables au Baiser de ...

Գինը 3, 5 եւ 6 ֆրանք

Ներկայ յայտարարութիւնը ... պիտի 2 հոգիի ...

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

17 Rue Daguerre — PARIS (13)